

કાઠિયાવાડના એક સાહિત્ય રસિક રાજવી.
પાળેદના દરબાર જનાણ “કુસ્વા” સાહજ જેમણે ઘોડાક સમયમાંજ
ઉદ્ધ-ગુજરાતી શાધરીમાં સારી પ્રગતિ સાધી છે.

વોહ જંગલોમે સૈર શયે માહતાબકી

● ખમ્સા ●

તારીફ કયા કરે તેરે હુસ્નો સખાબકી, ઝરેમે મહક કયા હો બચા આહતાબકી
વોહ સોહાબને વોહ નઝરે ધનાયન જનાબકી; વોહ જંગલોમે સૈર શયે માહતાબ કી,
અંસી હૈ જંગો હો ન કોઈ ખાત ખવાબકી.

કયા કીચયે હિસાબ કે ગમકા નહીં શુમાર, આશિક ગુમ્હારા રૈહના હૈ હર વક્ત બેકરા,
કુચકતકા આપકી વોહ ખાકતા હૈ દિનમે ખાર, કેકના હૈ ખારખાર ચેહ રૈરાકે ઝારઝાર,
હાજત ન પુછીયે દીમે ખાના ખરાબકી.

યૂતો હસીં ઝમાનેમે દેખે હૈ બેહિસાબ, લેકીન કહાંહિ આપકે હસિ હુસ્નકા જવાબ,
હૈ ઇન્તેખાબ હસમેલી હૈં આપ હન્તેખાબ, કય ખાનકા ગુમ્હારી કિમીસે બના જવાબ,
જો ખાતકી ખુદકી કસમ લા જવાબકી.

બે-આપકે ન હોગી મેરી ઝિન્દગી બસર, ચેહ ગમ સના રહા હૈ મુઝે શામ ઓર સહર,
કરની ન થી પૂં મુઝયે ગુમ્હેં મુલકી નઝર, મુઝસે મિલકે આંખ ન દેખો ઝમીન પર,
મટીયે કયૂ ઉલટતે હો બોનલ શય્યાબકી.

“ રૂસ્વા ” તેરી તકાશમે કયુ ભયે કૂબકુ, જગ હૈ તમુચરાબકી દુન્યામેં ત્હી વુ
તેરે સીયા નહીં કોઈ અમ ઉસરી આરઝુ, જો તૂ નહીં અયાલ તો તેરાકે દુખદ,
તસ્વીર મુશ્કિલોસે ચે હૈ દસ્તાબકી.

“ રૂસ્વા ”

[પાગેહ]

સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૧

પારધ

ત્રીજી મંજિલ

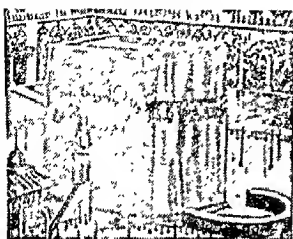
શુક્રે ઉત્તે વડુલુ લા રાગીકોને કે લેના ફક્તો કમથી, પોતાના હમીમે પાક મયના મહકામા
 શુક્રે 'કારવાં' પોતાની ત્રીજી મંજિલ વચા ત્રીજી મંજિલમા કદમ મુકવાને શક્તિશાળી બન્યુ છે

એ હસાન છે તે ગ્રાહકો, આહકો, લેખકો અને ઉત્તેજકોને કે જેમના મીઠા સહમરના
 પગિણામે આ પચ્ચીમો અંક પ્રગટ કરવા બાબતે થયા છીએ.

કારવાં એ પ્રથમ એ વર્ષમા તુ શુ આપુ તેનો વાચકોની દ્રષ્ટિ સમક્ષ છે જ શુ શુ
 હજી આપનાનું બાકી રહ્યું છે તે પણ અમારી નજરથી દૂર તો નથી જ પણ બધા
 વિશ્વમા દારૂજી જગના તાડન ચાવી રહ્યા હોય, ચાર સાધવાગ આને મ્તલ મળતા કમળના બાવો
 બાક નવ આના ચૂંવડા પડતા હોય, બ્યોષ બનામનાગી ભાવો વધાનાની નોમીસો ઉપરા ઉપરી
 મળતી રહેતી હોય, તેમ છતાં હાલ જેટલા પૃથ્વી અપાય છે તેમા કાપ મૂકના છુટ્યા થતી ન હોય,
 એટલે અમે દોરેલા એ મધૂર મોલુકા તો સોણનાગ રહે ને ? પૃથ્વીની સપ્પા નહીં ઘમડતા
 અન્નમત ટાઇલમા ત્રીગી ચિત્રને બદલે એક ગી શાર્ટિવ મુકાની ફરજ તો પગલે લાવવી પડી
 છે જ. બધા મોજશોકની વસ્તુઓ ઉપર રેશનીંગ આવસાની સલામના હોમ, લા આટનુ રેશનીંગ
 તો ગ્રાહકો અને શુભેચ્છકોને ગમશે જ. બધા પેટ્રોલ વિના મોટરને ગેરેજમા પૂરવાનો સમય
 ઉપચિત થતો હોય ત્યાં સાદા મલુમતેવા બેટાનું અમારું 'કારવાં' પૂગ બેક સહિત પોતાની
 મંજિલો પર મંજિલો વગાડુ મ્હે એટલી મહર્જી તો અમારી માથે તેઓ પણ નખા ન્હા દશેજ.

કુમાં ગ્રાહકો એક એક ગ્રાહક આપે, બાપારીઓ તેમની જાહેર ખર્ચા આપે, અને તે પગીજ
 ઉત્તેજાને અમે શુ આપના માગીએ છીએ તે જણાવવા સમિવાન થયુ. દિમાગના હજી
 બન્ને હેડા મગ્ગા મગી રહે એમ નથી જ અને તેથી જ આટલો દુક દિશાગે કરીએ છીએ ત્યાં
 આ ત્રીજા વર્ષના પ્રથમ અંકથી જ ગ્રાહકોને કક્ક નેમિતાતામાં દર્શન તો થયા હશે જ ? અને
 હવે એ થતા ગેરે. દન્ડાઅંકાદ. ૧-૧

—ત્રી

ઈસ્લામી શિક્ષણ

અક્ષાદ તઆનાનુ ફરમાન (કુઆન)
મીવાના અમુદુદ્દીમ આદિ સાહુખ

(૧૪૭) તે (હિદાયત પામેલા) લોકો (એવા છે) કે સોદા કરવા અને ખરીદવું વેચવું તેમને અલાહની યાદથી તેમ નમાઝ કાયમ રાખવાથી તથા ઝકાત આપવાથી ગફલતમાં નાખી શકતા નથી તેઓ એવા દિવસથી ડરે છે જેમાં ઘણા દિવ અને ઘણી આખો ફરી જશે (કુઆન)

(૧૪૮) અને (હિ મુસલમાનો !) નમાઝ કાયમ રાખો અને ઝકાત આપતા રહો તેમ રસૂલના હુકમ પર આવો કે જેથી તમારા ઉપર (સપૂર્ણ) દયા થાય (કુઆન)

(૧૪૯) ઈમાનવાળાઓની વાત તો એજ છે કે જ્યારે તેમને ખુદા અને રસૂલની તરફ તેમના દરમ્યાન ફેસલો કરવા માટે બોલાવવામાં આવે તો (ખુશીથી) કહે છે અમે સાલજુ અને હુન્મ માની લીધો, અને તે લોકોજ મોક્ષ મેળવનાર છે (કુઆન)

(૧૫૦) અને જે લોકો કાફિર છે તેમની કરાણી (ની મિસાલ એવી છે) જાણે જગલમાંની રતી કે તરખો તેને પાણી ધારે છે, એટલા સુધી કે જ્યારે તેની પાસે પહોંચે તો (જે સમજ્યો હતો) તેને કાઈપણ ન જોયું અને અદનાહ (ના અઝાળ)ને પોતાની પાને જોયો ફરી તેને તેનો હિસાબ પુરો ચુકવી દીધો, અને ખુદાપાક જલ્દી હિસાબ લેનાર છે (કુઆન)

(૧૫૧) અને જ્યારે તમારામાંના છેકરા જુવાનીની હદ પર પહોંચે તો તેમણે પણ તેવીજ પરવાનગી લેવી જોઈએ જેવા કે એમનાથી આગલા (મોટા માણસો) પરવાનગી લે છે, એવીજ રીતે ખુદાપાક તમારા માટે પોત ના હુકમો રપટ જાણ કરે છે, અને ખુદાપાક સઘણ જાણનાર હકીમતવાળો છે (કુઆન)

[illegible]

✕ ✕ ✕ ✕

+

x x x

X X X

३५५३५२ ।

આવાજકી દુનિયાકે દોસ્તો! "કારકું" માસિક વધતી દાદરના એ પગથીયા પટાવીને આજે ત્રીજા પગથીયા પર પગથું મૂકે છે વામને ત્રણ ડગવામાં પૂરી પુરી માપી લીધી હતી, તેમ અમે ત્રણ ડગવામાં જ બધું કરી નાખ્યું એમ કોઈ ન સમજે! કારણ કે હિટલર સળગાવેલી હોળી તો ટાઢી પડવાને બદલે બમણા વેગથી આખા જગતમાં જળવા લાગી છે અને તેને લીધે જગત આજુ ભોધવારીના મગરના ડાયામાં જઈ ફસડ્યું છે તો તેમાથી છાપાવાળા પણ શી રીતે છટકી શકે? કાગળના ભાવ વધ્યા છે છતાં કારવાના ભાવ વધ્યા નથી કે શરીર પટ્યું નથી એ ખુદાની મહેરબાની માનો, અને અમારા અધુરા પ્રયત્નોને ઉદાર દિલે અપનાવો એ આજી અરથાતે નથી! નવિનતામાં અમે અલગ ત માનીએ છીએ પણ સીતમાની હિરણ્મત્તા ધડી ધડીમાં બદલાના પોતની જેમ, ધડીકમાં લાગા કેશકલાપકે વેણીવાળા અમોઘાની જગ્યાએ ક્ષી ગએલા બોબ્સ હેરની જેમ, આમ ધડીમાં કંઈક તો ધડીકમાં કંઈક નવિનતાના બદલાતાં સ્વરૂપોની જેમ 'કાગળ'ને નિત નવી નવિનતામાં ફેરવવાની હામ તો અમે કરી શકતા નથીજ તેમ છેક અગતીયાની જેમ ઉંઘમાં એકજ જગ્યાએ ધડી રહેવાની માન્યતાને પણ માનના નથી નેધી કરવા યાજ્ય થોડાક સુધારા વધારા ખિરસા તરફ તજર રાખીને ક્યાં છે તે આવ

કાર પાત્ર નિવડે તોય બસ છે! શું કરીએ મિત્રો અમારાય ટાટીયા તો લાંબા છે, પણ ચાકરની બદાર કાઢવા જેટલી હોમત આવતી નથીને?

આવાજકી દુનિયાકે દોસ્તો! સર સીકંદર અને સર સાદુલ્લાહ જેવા સરકસના વાદ્યોને જનાજ ત્રીણાએ મોહરમના વાધ કેરવી દીધા છે સર સીકંદરનું ઉંચું છોડું જનાજ ત્રીણાના પગોમાં ઝૂંકી પડ્યું છે! છનારીના નવાજ જેના બકરીનાં શીંગડા જેની મૂઠા વાળા લીડરે પણ મૂઠાના આકાશ લીગપતિની સામે નીચા તમાચી દીધા છે. જનાજ ત્રીણાની મુસદ્દીગીરીએ એક વાર પોતાનું પાણી બનાવી દીધું છે, સંરક્ષણ સમિતિના યાંત્રવા જેવા એ આસમીઓને રાજીનામા આપવા પડ્યા છે એ જનાજ ત્રીણાની નગરજ ધીતો પ્રતાપ છે. સરકારની મુસદ્દીગીરીના ઘડાને જનાજ ત્રીણાએ એકજ કંકરીથી ફોડી નાખ્યો છે! એક મદારી બેવ કરતો હોય તેની ઉપર મૂક મારીને કોઈ પ્રેમક તેની કુગડુઓ બંધ કરી દે તેમ સરકારી કુગડુગીને જનાજ ત્રીણાએ મૂક મારીને બંધ કરી દીધી છે શીરજાંગનો સોટો એમણે એવી ઝડપથી વીંઝ્યો કે કેટલાય પુરાણા અખાડાઓને હટાવી દીધા. અમે લીગ અને લીગપતિની આવી મક્કમતાને અમિનદોએ છીએ, લીગની

આ મંડલમ વક્ત્રુને પ્રતાપે બંગાલના વાઘ
ફઝલુખ કહ્યું પણ નમતું મૂકે નો નવાબ નહિ !
અમે લીગે પોતાની પાઉંચરી જેવી નરમ
વક્ત્રુ પડતી મુકાને જિલકુટ જેવી કડક વક્ત્રુ
ધારણ કરી છે તે બદલ ધન્યવાદ આપીએ
છીએ અને સાથે સાથે સરકારને પોતાના
પુગણા પેતાના પગન મૂકવાની વિનવિ કરીએ
છીએ. મર ઉદ્દત્ત જાણે ઇંજોરદર !

આત્મકી દુનિયા કે દોરતો! શાંતિના
કિરિતા જેવા ચર્ચાલ અને રૂઝવેટની ભર-
દરિયાની મુલાકાત પછી અટલાટિકના પાણીના
બોળ પર ને જગત આઝદીના તમશ તરતા
મુકાબા દતાં તે ઉપરથી દિંદે પણ નાણી લીધું
દશે કે સુરોપના બીજ દેશની જેમ દિંદે પણ
એ આઝાદીનાં તમશ પર તરમને ભાગ્યજાળ
બનશે! એ ઉપરથી આશાવાદીઓ તો માને
છે કે વહેતો મોઝો પણ એ વાયવે ફળશે ખરે
પણ તે અલગત લીગ-કોંગ્રેસ જ્યાં પોને પક-
ડેનાં પોતપોતાની ઇજારોનાં નાચં દીચં મુકે-
તોગ! આથી કેટલાક બૂતકાળના દૂધથી દાઝેલા
અને દાઝમાં ઘસેને પણ પુંકી પુંકાને
પીનાગ નિગસાવારીઓ તો કહે છે કે:—

“ત્યમ પૂરના પ્રતાહો ખાગ્યા નહિ ખરે છે,
ત્યમ લેખ વિધજાના ટાળ્યા નહિ દમે છે
ત્યમ ચલન દિલીઓના શુ બર્થ જવા બેઠાં
મેઝ ભડે ચળે પમ્ જનમુલ નવ ચળે છે!”

અરે! ભડે જનમુખ ન ચળે; પણ વીર-
સ્થરકર જેવા વાણીના વીર, અને હા. મુંજે
જેવા દહેજાક લીડર દિંદમાં દલાત છે ત્યાં
સુધી લીધું નાચાલી જરૂર રી છે ?

જેમ કહ્યા બોલા લીડરોમાં અદ્યાર
વક્ત્રલભાષ વીન આરે છે. એમણે એકવાર
સંજીવર !

સુરત મુકાબાના સમયોને દેડકાં સાથે સરખાવ્યાં
દતાં, મુંગઈના પત્રકારોને ગરતું પાણી પીનાગ
બનાવ્યા દતા, તેમ પંચાંગના એક યુનીયનીસ્ટ
પાર્ટીના પ્રધાન સર હોલુગમ ચોધરીએ પત્ર-
કારોને ‘ગધેગ’ની ઉપમાથી સંબોધ્યા છે જેથી
ઉત્તર દિંદના બધા પત્રકારો તેમના ઉપર
ઉઠ્યા છે. પણ એમાં ઉઠજવા જેવું શું
દતું ? આજકાલ એડીટરોને ને ભાર વદન
કરવા પડે છે; તે જ્ઞેતાં એમને ગર્થવ કહેવા
જતાય ખોટા નથી! અલગત ભારવદન કરવાની
દ્રષ્ટિએ કે અઝગનાપારી સમાચારકીની દ્રષ્ટિએ
જે ગર્થવ કહ્યા હોય તો કહ્યા વગર ચાલે
એમ નથી કે એડીટરો નાના ગર્થવો ગણાય
તો એવા સર હોલુગમ જેવા પ્રધાનો મોટા
ગધેગ બને ખચ્ચર ગણાય !

ધણી વેશા હાપાંઓમાં વિદ્યાર્થીઓનાં
તોફાનો વિધે વાંચવામાં આવતું વળી કાઠવાર
કાઠ વિદ્વાન ભાગ્યજુકતા કે પ્રેદેશરો તરફથી
પણ વિદ્યાર્થીઓની ઉદ્બુધતાની વાતો સંભળવા-
માં આવતી; ત્યારે ધણી વેશા મારા મનમાં એમ
ચતું કે હાપાંવાળાઓ ઉપરી અધિકારીઓની
તરફથી કરીને વિદ્યાર્થીઓની વિરુદ્ધતા કરે
છે, અને વિદ્વાન ભાગ્યજુકતા કે પ્રેદેશરો પોત
પોતાના જ્ઞાનનો દંભ બનાવી વિદ્યાર્થીઓને
દગાવવાનો પ્રયત્ન કરતા દશે; જેથી વિદ્યાર્થી-
ઓનો આઝાદ આત્મા ખંડ પોઢારી તેમને માથું
ઉચું કરવાની પ્રેરણા આપેના દશે. પણ ના,
ના, ના. પછી અપુખ્તતા અનુભવે મને બનાવી
આપું કે વિદ્યાર્થીઓ ખરેખર સ્વતંત્રતાને
બદલે રસમદદના પય તન્દ વિચંમના થયા
છે ! ફક્ત ધધક-ધરપમ કરવાથી જ જીવાતીતો

કારવાં

જવાબ-જનાજાની નમાજ મસ્જદના દાખલ હિસ્સામાં પડવી મકરૂફ છે. હવે મસ્જદની-સહેન, મસ્જદમાં-દાખલ છે? કે જમાતખાનાથી અલગ ગણવામાં આવે છે. એ બાબતનો ફેસલો આપણે કરી શકતા નથી. એનો આધાર અસલ બાનીની નૈયત પર મોકુફ છે. જે બાનીએ સહેન ને મસ્જદના જમાતખાના માફક ગણી હોય તો દાખલ ગણાશે. અને જે બહાર ગણવામાં આવી હોય તો દાખલ મસ્જદથી બહાર સમજાવી. મસ્જદથી ખીણ કોઈ જગ્યાએ જનાજાની નમાજ પઢવામાં આવે તો ધણું બેદતર છે. અથવા તો મસ્જદની સહેનની કોઈપણ બાજુએ બહારનો ખીજો કોઈ ભાગ તે સહેન સાથે એવી રીતે લાગેલો હોય કે જનાજો અને અમુક લોકો બહારના ભાગમાં હોય અને બાકીના લોકો સહેનમાં હોય તો એમાં કશો વાંધો નથી. કરાહત વગર નબ્ત છે. એ વિશે લોકોને નરમીથી સમજાવવું જોઈએ. ઝગડો અને ફિસાદ કરવાની જરૂર નથી. દરેક કામ હાજીમગી મહોબ્બતથી કરવું જોઈએ. (ખુલાસાતુલ ફતાવા)

સવાલ-મસ્જદની કોઈ પુરાની વસ્તુ જેમકે ચટાઈ, લોખંડ ત્યા પીત્તાના સળીયા વગેરે એવી ચીજો કે જે મસ્જદના કામમાં આવતી ન હોય, અને નકામી પડી રહેવાથી અથવા ચોરી થઈ જવાનો સંભવ હોય, તો એવી નકામી વસ્તુઓ વેચી તે પૈસો તેજ મસ્જદના કામમાં વાપરવામાં આવે તો દરસ્ત છે કે નહિ?

જવાબ-મસ્જદની જુની ચટાઈ, લોકો ખરીદી કબજામાં બગડી બધ કરવામાં કામમાં લે છે. અને એજ કારણસર મોટે ભાગે ખરીદે છે.

જવાબ-મસ્જદની કોઈપણ વસ્તુ જરૂરત વગરની નકામી હોય કે જે મસ્જદના કોઈપણ

કામમાં આવી ન શકે. એવી વસ્તુ વેચી તેના પૈસાં તેજ મસ્જદના કામમાં ખર્ચ કરવા નબ્ત છે. પણ મસ્જદની જુની ચટાઈઓને કબજા માટે ખરીદી અને તેને જરૂરી સમજવું અથવા અફઝલ કે વધારે સવાબતું કારણ દેવવું ન જોઈએ. એવી નીચ વગર અગર ખરીદી હોય, અને જરૂરતા વખતમાં કબજતા કામમાં લેવી પણ દરસ્ત છે. એમ ન સમજવું જોઈએ કે મસ્જદની ખરીદીથી ચટાઈ કબજા સિવાય બીજા કામમાં ન લેવી એ બૂઝ બરેલી વાત છે.

સવાલ-અમારે ત્યાં એવો દસ્તુર કે બન્ને ઈદના દિવસે લોકો કબરસ્તાનમાં આમ તોર પર ફાતેહા પઢવા નબ છે. એ વિશે શું હુકમ છે?

જવાબ-એ બાબતમાં હદીસ છે કે ફિક્હ હની કોઈ કિતાબમાં ખાસ કોઈ રિવાયત માસા જેવામાં આવી નથી. અગર વગર જરૂરી સમજ ઈદના દિવસે કબરસ્તાનમાં ફાતેહા પઢવા નબ, તો નબ્ત છે. પણ બીજો કોઈ તરફનો ફાસિદ અને બાતિલ એતેકાદ ગ્રાખવો ન જોઈએ.

સવાલ-કિતાબો જુની થાય છે. અને તેની જિન્દો ફારી જવાથી પુર્ણ અલગ થઈ જાય છે. તે પુર્ણ બીજા કોઈ કામમાં લેવાં નબ્ત છે કે નહિ? જવાબ-કિતાબોના પૂરાના પુર્ણ બીજા કામમાં લેવાં નબ્ત છે.

આફ્રીકાવાસીઓ માટે ખાસ :-

રાંદેર-મુસ્તમાં મળતાં ઉર્હ અને શુજરાતી પુસ્તકો માટે આપના નાના મહોટા જે ઓર્ડર હોય તે મોકલાવી આપી ફાયદો મેળવો.

ધી રંદેર રોડ સંલુકસેલ્સ : ઇલુપીક, મુસ્ત.

અસ્માઉલ હુસ્ના

વિદ્યાર્થ-આખેરી

સં
પા
દ
ક

3
વાજા

યા મુકીતો “અદદ પપ૦” એ ૩૬
અને બદનને તાકત દેનાર (૧) એને હમેશા
કસરતથી પદનારતા બદન અને ૩૬ને તાકત
મળે છે. (૨) રોજદાર અગર રોજાની સખતી
સહન કરી શકતો ન હોય તો ૧૦૦ વખત
પઢી ફૂલ ઉપર દમ કરી સુધવાથી ઇ. અ.
તકલીફ દૂર થઈ જશે. (૩) જેની આંખો લાલ
રહેતી હોય અથવા દરદ કરતી હોય અગર
બંને સાથે હોય તો ૧૦ વખત પઢી દમ
કરવાથી ઇ. અ. જલ્દી આરામ થઈ જશે.
(૪) પોતે ગરીબ હોય અથવા ગરીબીમાં
આપી ગયો હોય તો દરરોજ ૫૫૦ વખત
પઢવાથી ઇ. અ. ગરીબીમાંથી બહુ જલ્દી
છૂટકારો થશે. એને હમેશા ચાલુ રાખવું જોઈએ.
(૫) કોઈ હોકરા અગર હોકરી બદયવણ
માલમ પડે તો એક કોરા માટીના નાના
બેટા અગર કુંબ ઉપર ૧૧ વખત પઢી દમ
કરી તેમાં પાણી ભરી તેને પીવાડેથી ઇ. અ.
નેક ત્યાં થઈ જશે. કોઈ બચ્ચું બહુ રડવું
હોય તો તેને પણ એ મુજબ કરવાથી રહે
નહીં. એવી રીતે જરૂર હોય તેટલા દીવસ
કનુ. જે મોટા માણસને નફસ પણ કાણમાં
ન હોય અને પુરા કામો કરવામાજ રાત
દિવસ રહેતો હોય તો તે પોતે પણ ઉપર
મુજબ કરી શકે છે અગર બીજો માણસ કરી
શકે છે: એવી રીતે ઇ. અ. નફસ કાણમાં
આપી જશે અને પુરા કામો જલ્દી છૂટી જશે.
(૬) જે કોઈને લગાતાર રોજા રાખવા ઇચ્છે

હોય પણ કમઝોરીને લીધે લીઝમત થતી ન
હોય તો એને કસરતથી પડતો રહેશે અને
ફૂલ ઉપર દમ કરી અથવા પાક માટી ઉપર
દમ કરી તેને પાણીથી તર કરી તે સુધતો
રહેશે તો ઇ. અ. એવી રીતે લગાતાર રોજા
રાખી શકશે. (૭) અગર કોઈને રહેવાની જગ્યા
બદલવી હોય તો નવી જગ્યા જ્યાં રહેવા
છાદો હોય ત્યાં દાખલ થતાં ૫૫૦ વખત
અને એટલી વખત ન થઈ શકે તો ૧૫૦
વખત પઢી તે મહાનની મારે બાબુ દમ કરવું
ઇ. અ. ત્યાં ચેન અમનથી રહેશે. (૮)
મુસાફરી કરનાર એને કસરતથી પડતો રહી
પાણી ઉપર દમ કરી પીતો રહેશે તો
મુસાફરીની દરેક તકલીફ, આફત, બધા વગેરેથી
બચેશે રહેશે. (૯) “યા અદલ.હે, યા
મુકીતો, યા કાએમો” એને દરેક નમાઝ
પછી સાત વખત પઢી પાણી ઉપર દમ કરી
પીવાથી અગર બદન ઉપર દમ કરવાથી
સૌંદર્ય બીમારીઓથી નબળ મેળવશે અને
એવી બીમારીઓથી બચેશે રહેશે. (૧૦)
દરરોજ નખ ૬ મુજબ પઢી પાણી ઉપર દમ
કરી પીવાથી બુદાપાક ગેબથી રોજી પછેચાડશે
ઇ. અ. કદી શૂષ્કો રહેશે નહિ.

“યા હુસીબો” (સંખ્યા ૮૦) એ “કુન્યામાં
કિદાપન કરનાર અને આખેરતમાં હિસાબ
લેનાર” (૧) એને હમેશાં કસરતથી પદનાર
દરેક આફત, મુસીબત વગેરેથી બચેશે રહેશે.

(૨) એની મજૂરી મુજબ દરરોજ પદપર ; હુશનના હુમલાથી બચેલા રહેશે તેમજ હુશનની દરેક શરારન વગેરેથી પણ બચેલા રહેશે. (૩) જો મકાન અગર બીજો ઠેકાણો કોડી બહુ હોવાન કમી હોય તો એને દરરોજ ૭૭ વખત પઢી પાણી અથવા કાઠ પ્રણ બનના આરા (સાદ) ઉપર દમ કરી જ્યાં કોડી હોય ત્યાં છાંટી દેવું ઇ. અ. બહુ જલ્દી કોડી ગણ્યથ યહ જશે (૪) જ્યારે એ દોરતોગાં કાઠ કારણે કંઈ ખટરાગ પડે અગર હોસ્તી છુટી જવા સંભવ હોય ત્યારે દરરોજ સારી નીકળવા પહેલા ૨૦ વખત અને સૂઈ ડુબવા પછી ૨૦ વખત પઢવાથી ઇ. અ. હોસ્તી પાછી કાયમ થઈ જશે. (૫) જો કાઠએ ખોટી રીતે પૈસા ટકાના હિસાબ બાબત ફાસથી દીધા હોય તો નંબર ૪ મુજબ કરવાથી ઇ. અ. બહુ જલ્દી છુટકારો થઈ જશે (૬) "હરિઅયલ્લાહુલ હસી" મુસ્સમીઓ" ઈન હુન્માના દરેકે દરેક જાવજ કામ માટે નવચંદી જુમેરાતે રાત્ર અથવા ગમે તે જુમઆની રાત્રે નહાઈ ઘાંઘ પાક સાદ કપડા પહેરી તાકત મુજબ ખુશખ લગાડી એ રકાત નક્કિસ પઢી તેનો સવાખ હુજૂર સં. અ. ૫૦ સં. ને જખરી કિખસાર બેસી પ્રથમ ૧૧ વખત દફદ શરીફ પઢી પોતાના નામના અદદ કાઢી તેટલી વખત અથવા ૩૪૩ વખત મજકુર દુઆ પઢી ઉઠેને ૧૧ વખત દફદ શરીફ પડવું. જે કામ માટે હોય તેની પ્રથમ દિલમા નિયત કરવી જોઈએ અને પઢતી વખતે પણ તે કામનું ખાન ધરવું જોઈએ. એ મુજબ સાત દીવસ કરવાથી ઇ. અ. ૫૦ દિલી મુરાદ પૂરી થઈ જશે. જો એટલા દિવસમાં કામ ન ચાલે તો કામ મુદ્દા થાય ત્યાં

મુધી દરરોજ ઉપર મુજબ પડવું. એને તાકત મુજબ દરરોજ સવારે જન્માએને ધીમી પઢેવાની. અને કામ પૂર્ણ થયે પોતાની મુજબ મુજબ કપીરાને ખવાડવું અગર કપડાં અપાવવાં. (૭) અગર કાઠને તેના પાઠોશી-ઓની, ચોર કામુઓની, મોદલાવાલાઓની બીક લાગતી હોય અથવા એ પાઠોશી કે મોદલાવાલા ઝુલમ કરતા હોય તો જુમઆની રાત્રે ૭૭ વખત પડવું. એ મુજબ સાત રાત્ર મુધી દરરોજ ૭૭ વખત પડવું ઇ. અ. સાદ રાત્ર પસાર થયા પહેલાં એ બધાઓથી અમન મેલવશે. (૮) અગર કાઠને નજર લાગી હોય અથવા નજર લાગવાની બીક હોય તો નંબર ૭ મુજબ પડવું અથવા પઢીને દમ કરવાથી ઇ. અ. બહુ જલ્દી નમન મેલવશે. (૯) "ફૂલ તવક્કલ ફૂલ હરિઅયલ્લાહુ લાઈલાહુ ઇલ્લા હોયા અલલહે તવક્કલ-તો વહેવાવા દુઆયલ અરિાલ અઝીમ" (૧) જે કાઠ એને દરેક નમાઝ પછી ૧૧ વખત પઢશે તો ખુશપાક પોતે તેને દિવાલ થશે એટલે તેના બધા કામો અને તેની બધી લાગતો તે પૂરી કરશે અને તેને કાઠનો મોદનાજ કરશે નહીં (૨) તંગદસ્તી દર કરવા સવારે ઉઠવાની સાથેજ ત્રણ વખત પઢવાથી ઇ. અ. તંગદસ્તી બહુ જલ્દી દૂર થઈ જશે. (૩) સવારે ઉઠવાની સાથેજ એક વખત પઢનાર ઇ. અ. તે દીવસે જખ્યા રહેશે નહીં. (૪) સવારે અને મગરેબની નમાઝ પછી ૭-૭ વખત પઢનારને ખુશપાક દરેક નેઅમન આના કરે છે. (૫) દરરોજ સવારે ૧૧ વખત અને મગરેબ પછી ૧૧ વખત પઢવાથી તે દીવસના બધા ગુન્હા ખુશપાક જખરી ફોએ અને આખો દીવસ અને રાત્ર ખુશપાકની કિખાજમાં રહેશે (૬) દરરોજ સવારે ૧૧ વખત પઢનાર આખો દીવસ કાઠનો મોદનાજ

યશે નહીં. ખુદાપાક તેની કામતો પૂરી કરશે.
 (૭) કોઈ પણ ગદાગત, મુસ્લિમ કામ, ઉમ્મેદ વગેરે માટે પ્રથમ ૧૧ વખત દરદ શરીફ, પછી એક હાતર વખત મજકુર આવા શરીફ પઢી, પાછું ૧૨ વખત દરદ શરીફ પઢવું ઇ. અ. બહુ જલ્દી મુરોદ પડી યશે, કામ ખુરૂં થાય ત્યાં સુધી પડવું જોઈએ.
 (૮) જો કોઈ તંગ દાસ હોય અને ભરણ પેતાણુ માટે કંઈ સાધન ન હોય તો હમેશા દરેક નમાઝ પાંચી એને જેમ બને તેમ વધારે પઢવાથી ખુદાપાક તેને ગૈબથી મોઢી આના કરશે અને દરેક રીતે તેની ગદદ કરશે (૯) અમર ગાયે જેણુ બહુ યાદ ગયું હોય અને તેમાંથી છુટવા કોઈ સાધન ન હોય તો દરેક નમાઝ પછી કમતીમા કમતી ૧૦૦-૧૦૦ વખત પઢવાથી ઇ. અ. બહુ જલ્દી કર્ઝથી છુટો થઈ જશે. (૧૦) દિલ ઉપર કોઈ એવો રંગ આપી ગયો હોય કે તેને લીધે હમેશા ગમગીન રહે અને કોઈ પણ રીતે એ ગમ-રંગ દૂર નજા થતો હોય તો દરરોજ ૪૧ વખત પઢવું ઇ. અ. તે રંગ-ગમ દૂર થઈ જશે. જો પોતે પઢી શકે તો ખેલતર છે કેમકે એથી ખીજા કાપદાઓ પણ મરે છે અમર ખીજા કાપદા એવી દાલત થઈ ગઈ

હોય તો દરરોજ ૪૧ વખત પઢી તેની ઉપર દમ કરવાથી તેમજ પાણી ઉપર દમ કરી પીવાડવાથી પણ તેને ઇ. અ. બહુ જલ્દી આરામ થઈ જશે (૧૧) કોઈ સખત જીભારીમાં અપચદ ગયો હોય તો દરરોજ ૪૧ વખત પઢી દમ કરવાથી અમર પાણી ઉપર દમ કરી પીવાડવાથી ઇ. અ. બહુ જલ્દી સારો થશે. મરજલ મૌત સિવાય દરેક જીભારી ઇ. અ. સારી થઈ જશે, (૧૨) ચોનાના નામના અદદ કાઢી દરેક નમાઝ પછી નેઠલી વખત પઢનાને દીન દુન્યાની દરેક નેઆમતો ખુદાપાક આપે છે અને એ ઉપરાંત શું શું આપે છે તે અમલ કરનાર જણી શકે ખુદાપાક ખેલતર જણનાર અને આપનાર છે તેને ત્યાં કોઈ જાનની કમી નથી. (૧૩) એને વગર જણીએ રાત દીવસ પઢનાર દુન્યા અને દુન્યાની ઓજીથી એનિયાઝ થઈ જાય છે અને તેનું દિલ માત્ર ખુદાપાક સાથે લાગી જાય છે. (૧૪) એને કસરતથી પઢનાર કદી કોઈને મોહનાંગ થતો નથી. તેને કોઈ કંઈ તકલીફ આપી શકતો નથી દરેક રીતે ખુદાપાક તેની દિશાગ કરે છે અને ગૈબથી તેને રાઝી પડેઆડે છે.

મુસ્લિમ બિરાદરોને ખુશ ખબર:-

દરેક હિંમતી સંધીન પધારનારા જુદરોને પશ્ચાતી પુરતી સમય સચવાય તેવા રૂમ્સ સથે દેક્કટ્રીક લાઈટ, દવા ઉભય અને અપ-ટુ-ડેટ ફરનીયર તથા ફ્રેશ ખોરાકની સુવર સગવડના સાથેનું વિશ્વાસ પાત્ર રચના:-

—: બિસમીલ્લાહ હોટલ:—

૬૦ રૂલ્વે રોશન સામે. મુરત.

માલેક:- જી. એચ. સુમાર કાસેમાણી

ઝાર પીલ્સ-આ ગોળીઓ ધબ્બા લાંબા અનુભવ પછી

ગર્ભમાં મુકી છે કાંઈ પણ કારણે

શુભાવેલી શારીરિક, માનસિક, દરેક શક્તિઓને પાછી મેળવવામાં તેમાં ખાસ કરી મરદાસ માટે હેવટનો ઉપાય કઢીએ તો લગારેઅનિ-ર્યોક્તિ નથી. અને સ્ત્રી સમાજમાં, કુટુંબ, કે ગમે એ કારણે શુભાવેલું પુરુષત્વ (મદર્દી) પાછું મેળવવામાં અમારા લાંબા અનુભવમાં આજ સુધી એનાથી ઇકસીર ઉપાય એક વ્યાખ્યા નથી. એજ દિવસમાં ગિર્યાન, પાચનશક્તિ, રૂકાવટમાં પણ પોતાનો શુભ અનાવવો શરૂ કરે છે. અને શરીરમાંથી સુરતી, દીકાપણું, કમર, માથા, સાંધા અને રોગના

દુઃખાવાઓને દૂર કરે છે. એમાં કસ્ટુરી, અંબર અને સોનાની ભસ્મ જેવી કીમતી વસ્તુઓ હોવા છતાં માત્ર પચ્છલકના લાભાર્થે ૩૨ ગોળીઓની કીમત રૂ. ૧-૦-૦ પોસ્ટ ખર્ચે જુદો.

ઝાર તિલા-આ તિલામાં સર્વથી વધુ ખૂબી તો એ છે કે એના ઉપયોગથી

કાષ્ઠપણુ રોતની જલન કે ફેલીઓ થતી નથી. તેમ એને લગાડી

પાન કે પાટો બાધવાનીયે અગત્ય નથી મસાનમાં આમડીમાં ઘુસી જાય છે. રોગની નબળાઈને દૂર કરવામાં આ નિસો ખરેખર ચમત્કારી છે, હળવેશ રૂપીઆ ખર્ચે જે લાભ ન મળે તે લાભ માત્ર અઢી રૂપીઆમાં મેળવી શકાય છે. કીમત ૨-૮-૦ (અઢી) પોસ્ટ ખર્ચે જુદો.

આનંદ રસ-આ વિચિત્ર નિસો મદર્દી અને ઇસ્સક (વીર્ય સ્તંભન) માટે

ખાસ છે. ગરીબોને ખાસ લક્ષમાં રાખીને આ કુશીરો નિસો

જાહેરમાં મુકયો છે. એના ઉપયોગથી ખાસ જગ્યામાં સખ્તી અને ઇસ્સકમાં ખેવડો વધારો થાય છે. કીમત ૩૦૫૫૫૫૫ રૂ. ૧) પોસ્ટ ખર્ચે જુદો.

મુકબ્બી વ મુન્સિક-કસ્ટુરી, અંબર, સોનાની ભસ્મ જેવી કીમતી

વસ્તુઓ વડે તેવાર કરવામાં આવેલી આ દવા

ઇસ્સક અને મદર્દી માટે અગત્ય છે. ગિર્યાન, (ધાતુઆવ) ઇક્તિલામ, (સ્ખંદેપ) તેમજ વીર્ય વિકારની દરેક રૂપિયા આ દવા માત્ર એજ દિવસમાં દૂર કરે છે. રોખીનો માટે આ દવા ખાસ છે. એક તોડો દવા બાર દિવસ આવે છે કીમત તેલા એકનો રૂપીઓ એક, પોસ્ટ ખર્ચે જુદો.

દવાએ સુઝાક-આ પીવાની દવા છે. ગમે એવા નવા કે જૂના પરમિયાને

મટાડે છે. હળવેશ માણસો સારા થયા પછી આ દવા

પબ્લીક સનમુખ ધરી છે. એક શીશી સ્થાન દિવસ આવે છે. સાધારણ ખીમાર માત્ર એકજ શીશીમાં સારો થઈ શકે છે. ગમે એવા જૂના પરમિયાને માત્ર બે શીશી કાંસી છે. ઇન્કશોના વડે પોતાનું ભવિષ્ય પાયમાલ ન કરતા એક વાર આ દવા લેવા અમારો ભલામણ છે કીમત શીશીનો રૂપીઓ દોઢ, પોસ્ટ ખર્ચે જુદો (૩૦૫૫૫૫૫ પરમિયાનો સતીયા ઇક્તિલા કરોશું)

હિન્દ બદારથી મંગાવનારાઓએ ખીટીશ પોસ્ટલ મેનેજર, The Rander Unani Pharmacy :-ના નામે મોકલવો. કાર્મસીમાં મળતી દરેક દવાઓનું સચિપત્ર મુક્ત મોકલવામાં આવશે.

લખો અથવા મળો :

મેનેજર ધી રાંદેર યૂનાની કાર્મસી

રાંદેર, Rander, Dist. Surat.

આફીકાના એજન્ટ:- Union Printing Works 91, Victoria Street, Durban (Natal)

“આખો જન્મારો કવિના લખી લખીને
સ્વ. કવિશ્રી ટાગોર શું કગાયા ?” આ પ્રકા-
રનો ખુનિ કવિશ્રી ટાગોરને અંજલિ અર્પવા
ચોખ્ખેડી સભામાંથી બહાર નીકળ્યાં બે માર-
વાડી ગૃહસ્થોની વાતમાંથી સંભળાયો. એવોજ
ખીન્ને પ્રકાર થોડા દિવસ પર બન્યો હતો.
લાવણેરીમાં અડવાણ પેપર વાંચી રહ્યા હતા
એવામાં મુરત ખીસાંટ હોદ્દાના મુશાવરાની
ના. ખ. વાંચીને એક ગૃહસ્થ અડવાણને કહેવા
લાગ્યા. “આ આપણા શાહરોને મુશાવરામાં
શું મળે છે કે થોડા થોડા દિવસે મુશાવરા
કરે છે ?” આ વાત અડવાણએ એકારણને
કહી તો એકારણએ કહ્યું કે “એમાં એ લોકોનો
પણ શું હોય ? દરેક વાતમાં, દરેક વિચારમાં
વાણીવાદાણ હુદ્દિ ધરાવતી આપણી સરકારના
૨૦૦ વરસના સદમાસ પછી પણ પ્રજા આમ
દરેક વાતમાં પાછ, પાછોના દિસાગ રાખતી
અને દરેક ધધામાં મળતર છે કે નહિ તેનું
સંશોધન કરતી ન થાય તો કરે પણ શું ?
અને વાત પણ ખરીજ છે ને કે એક એક
પંક્તિ પર લાખોની બહોસ કરનાર અકબર કે
ભોજનો જમાનો તો વહી ગયો ! હવે તો
એક એક પંક્તિ પર એક એક ધસાએલું
હોદ્દીયું દેવા પણ કાંઈ નવું નથી ! અને અહીં

પુણવો તો જમનની દરેક વસ્તુનું મૂલ્ય હવે
પાછ પૈસામાંજ અંકાવું નોંધ્યો કારણ કે:-
પૈસા વિના જગતને નવ કાંઈ કથા વળે છે,
પૈસા તણીજ જ્યાં ત્યાં જપમાળ દુર પળે છે,
ના હોણ કેમ લાગે સૌ કોઈને લક્ષ્મીના;
પૈસાને આજ દેખી ભગવાન પણ ચળે છે !”
તો માનવીનું શું મનુ ? અને તેથીજ તો
ચેતી કાચીની ડીઝી આપનારી સંસ્થાએ હવે
‘સાહિત્યભૂષણ’ ‘સાહિત્યકાર’ વગેરે ડીઝી-
ઓના ભાવ પ ગા. પરથી ધરાડીને ૨ રૂ.
કરી થોડા નફે બહોળો વડેપાર કરવા માંડ્યો
છે ! આ વાતને ખોટી માનનારાઓના હાથ
હોડા પડ્યા છે ને હવે સૂર્યની જેમ આ વાત
પ્રકાશમાં આવી ગઈ છે કે સાહિત્ય જેવા
સુક્ષ્મ પ્રદેશમાં કદાચ એજાએ આવી સોને
ડીઝીઓ નેચીને લોટરોની ટીકોટીની જેમ
કમાણી કરી શકે છે ! પછી કોઈ કવિ કે
લેખક ચોતેજ ધસાએલા હજુ જેવા હોય
અને તેની કોમત ન ઉપજતી હોય તેમાં
ખીનઓનો શું હોય ?”

○

સાહિત્યકારો નિરાશ ન થતાં ગ્રંથમાં આવી
બન્યો કે હવે તમારી કલમો ને કલમોથી
એક લિમિટેડ કંપની સાહિત્યકારો અને લક્ષ્મી-

કારવાં

દારોના સહકારથી અસ્તિત્વમાં આવી છે. હવે તમારાં હખાણેને ઉધાધનેા જોય નહિજ થવાનો વારો આવે ! પણ જો તમારી કલમમાં પ્રતીલા હશે અને કલમની પ્રતિલા કરતાં જ તમારી જગ્યાનમાં વિજ્ઞાનિક સંકેત હશે, ખિયા કાતરોએની કાતરો કરતાં તમારી જગ્યાનો વિશેષ આગ્રવી હશે તોજ એ સાહિત્યની પેટીમાં તમારી દાગ બળશે નહિતર નહિ. કારણકે આઢી પણ 'મામા ફોહના' થવાનો દરેક સંભવ છે અને જ્યાં સુધી ગુજરાતી સાહિત્યવાદીમાંથી પેલી વાગ્યાથી દૂર યઈ નથી ત્યાં સુધી 'વાગ્યામાંથી પાડું' એકને છુટું થઈને નાડું છેકની જેમ એ છુટાં જાયવા વાગ ચિનાનાં પાડાને તે ગમે તેવું ધરખેમ હશે તોય 'કાંઈ પુછવાનું' નથી ? અને પૂછવાની વાત આપી ત્યાં મને મને ધે તણુ સંવિધાર પહેલાની એક ઘટના યાદ આવી જાય છે. ગુજરાતના વર્તમાન મંજરકાર કવિ શ્રી. 'પતિસ'નાં હૃદયમનના પૂર્ણ જેવાં અનેક કાળથી વર્તમાન સાહિત્યના ધરખમ મણાતાં માસિકોમાં વાગ્યા - પછી એમના જાતે દર્શન કરવા ગયા. એ હુમરા દરથી રળિયામણુ ન હતા તો પછી નજીકથી તો રળિયામણુ રાનાજ દેખાય ? લોકો એમની કવિતાનું અવજી કરીને રસમુગ્ધ બનવાને જાહેરે રસદિન બની ગયા અને માળા સુરતી પત્રકારો પણ જગરા નીકળ્યા જવાએ એકે અવાજે એમની નિષ્કળત્વને વધારી લીધી અને વળા એક પત્રકારે તો એટલા સુધીની ધૂટવા કરી કે "એએશીએ જાતે પધારીને એમનાં દર દરથી કાળે વાંચવાની જે મઝા પડતી હતી તે પણ જગાડી દીધી છે !" હું કહું છું કે કવિશી પતિસ જો સદૃશ થયા હોત તોય સાહજનનર-

ઓ એમને શું નજરાણું આપી દેવાના હતા ? "વાદા વાદા"ની લુખ્ખી લદાણી કરવા સિવાય બીજું સાહિત્ય રસિક શ્રોતાઓ કરી પણ શું શકત ? જાણે પણ આવાં એકાદ બે રોમાં અટકવાથી પતિસશીની કાલ્પદેવ કંઈ અરજી જવાની નથી ? અમે તેમને ગીનાનું પેડું વાક્ય યાદ દેવડાવીએ છીએ કે, "કાંઈ કરે કૂળની આરાશ રાખીશં મા !"

ગુજરાતમાં હવે ગપ્પાનો લાવ વધવા લાગ્યો છે. એથીસ ધોજ આરોગ્ય સમિતિએ એક વિનોદ પરિપદ જરી તેમાં ગપ્પાં મારવાનો પ્રોત્સાહ મળ્યો છે. તેમાં "બાર હાયનું ચીમડું ને તર હાયતું બી" કહેનારા કલમ-રાખીએ ખૂબ ફાવી જવાનો ખાકી પત્રકારોને તો અતુભવ છેજ. એ પત્રકારિત્વમાં ગપ્પાં એ મદતવનું અંગ છે અને એવા અનિવાર્ય અંગને પીસવવાનો એથીસ ધોજ સમિતિનો આ અખતરો સદૃશ યાદ એવું ઈચ્છીએ છીએ ! રવ. વાડીલાસ મો. શાહ કહી ગયા છે કે : "સાહિત્ય સેવકો અને રત્નત્રિ વિચારકોને હ મેશાં કાઢીમાં મોં ધાલીનેજ રોવાનું નસીખમાં મોંધાયલું છે. શોખ છોડાય નહિ અને નિલાવાય પણ નહિ. જનતા તેના કામની 'મદત' કે ઉપયોગિતા સમજી શકે નહિ. તો પછી સદાય તો 'કરેજ શાની ?' અમે એ વિધાનને ઉધું વાળવાની તરફેજમાં છીએ, અજગત સાહિત્યકારો દિલ ખેલીને ગપ્પાનોજ આસરો દેએ અને આ વિનોદ પરિપદ જેવી પ્રયત્તિઓનેજ પહેલી મૂકે તો આમ જનતા આપોઆપ એમના તરફ જોતી થાય ને કાઢીમાં મોટું ધાણી રોવાને. બદલે હરતા મોટે લોકોને

ખુશીથી બનાવી શકે! “હુનિયા બનતી હે બનાનેવાલા ચાલીયે!”

○

“સને ૧૮૯૬માં મુપ્રસિદ્ધ આંગ્લ લેખક રૂથર્ડ કિમ્બીંગને કોઈ અમેરિકન પ્રકાશકે તેની નવલકથાના પ્રત્યેક રાખ્દ માટે એક એક પેન્સનો પુરસ્કાર આપ્યો હતો એ રીતે કિમ્બીંગને દસ લગભર પાઉન્ડની કમાણી થઈ હતી.” જગો છો! દસ લગભર પાઉન્ડ એટલે ત્રણ લાખ રૂપિયા અને તે એક પોથીના લેખકને! હો! હિંદના સાહિત્યકારો, સાંભળો કાનનો મેલ કહીને આ વાતને, અને પછી વિચાર કરો, આપણા પ્રકાશક અને લેખકોની દરિદ્રતાનો? અડધાભાગ પછુ કુવામાં હોય તો હવામાં આવેને - અહીં રહેવાનું શું દીધું છે કે સાહિત્યકારોના બાગ આવે? કવિએ કહ્યું છે તે ખરું જ છે કે:-

○

“હું ને હીસ હુગાયા હિંદથી પરદેશમાં; ખાકી રહ્યા અહીં ફાંકવાને બાજરી બુવાર છે!”

કવિ નાનાલાલનું ‘ગોપિકા’ વીંતપારને, સાંટાકુટ વગેરેનાં લગભગ ૫૦ એક પુરાતન પુસ્તિકાઓએ કગમી, નમનનગર, ભારનગર, રાજકોટ વગેરે સ્થળે ભજવ્યું હતું. કવિના અલ્પકાએ તેનો સ્વકાર પણ કર્યો. એ મંડળ ‘ગોપિકા’ ભજવતું ભજવતું અમદાવાદ આવ્યું ને પછી છુટાં છુટાં પાંચે અમદાવાદથી મુંબઈ આવી ગયાં પણ એના એક સુવધાર અમદાવાદનું ઘોડાપુર ઉતરી ગયું, મેથોનો પુત્ર સંધાઈ ગયો, છતાં આવના ગાલા સાથે અમદાવાદમાં રહી ગયા છે! ૧૯૧૨માં કૌવાએ ગોપિકાઓના મહિં ભૂંડી ખાધાં દનાં તેમ જ સુવધારે કદાચ ગણેા દયાપવાનો રહ્યો

ન કર્યો હોય? આ તો થઈ ‘ગોપિકા’ની વાત પણ પેલા શ્રી. ચંદ્રવદનનાથના નરધરનું શું થયું? શું લાલેખઓ, સુધરેલાઓ સ્વતંત્ર રીતે નાની શકે એટલા માટે એક નાટકપર પણ બનાવી શકતાં નથી? સંસ્કારિ મુન્દરાતીઓના નાચવાના કોડ શા માટે આમ અધુરા રહી જવા જોઈએ? નગ્નાણું ત્યાં પુરા શો? અરે નહેરુ જેવા હિંદના મુધારાની ટોચે જોડેલા કુટુંબની કન્યા યશોધરા કાલજી જેવી નિર્દોષ કુમારિકાઓ જ્યાં દિલ્લમ કામ કરવા લેવાર થઈ હોય ત્યાં બીનજોએ શા માટે પાછી પાની કરવી? ભડી નિચારી આપણી ‘બીબીઓ’ જોડેળ શુભામાં દંકાપત્રી છે એટલું જ કીક છે નહિતર મિનાંએનો ફળેતો પણ લોકોને જોવાનો મળતો આપી બાબતમાં તો આંધો-રૂપકાણું પણ ધણીવાર અભિનંદનને પાત હો છે.

“જુજને દો રહસ પર કિસ ખાતરી મેં દાદ હું? હું પેહુ જાઈઝ હુ મહારીકો મુખારકમાદ હું!”

○

“આટઆટની સાદિલ પરિપત્રો ભરાઈ, આટઆટલાં કવિ સમીક્ષતા અને મુસાવરા થયા છતાં કવિ અને કવિનાની સ્વપર વ્યાખ્યા કોણએ ન જાણી!” અડધાછના આ કથન સામે મેં સપ્તાછના આ રાખે તેના મોરપર ગાધ્યા કે “કવિ એટલે ગાડો અને કવિના એટલે ગાંડપણ” અલગત પાળ તે ગાંડપણ એવું લેવું જોઈએ કે તે સાંભળનારને પણ ગાડો બનાવે.” વળી કોઈએ એક સભામાં કહ્યું હતું કે “કવિ કદી મરતો નથી.” તેનો હવામાં આપીને અડધાછએ પૂછ્યું કે : “શું આ વાત ખરી છે?” અમતન ખરી છે “કવિ કદી ખરતાજ નથી” એનો અર્થ એ થાય કે

“અને જો કદાચ મરી જાય તો પુનઃ જન્મ થઈને આવે છે. એટલે મરેલો તો નજ કહેવાયને?” “તો શું તારે તમે આ કાપરાઓ, અને મુશાપરાઓને જૂનખાના સમજો છો?” “અલબત્ત જૂનો હોય તો વગર એ લોકો આવા ચિત્તચાળા કરે, અને કુદે ઉછળે ને ધૂલે!” “તમારા જેવા દારૂ ટોળાં ન પારખે ને રાતે ઢીરા પારખવા હાલી નીકળ્યા છે! મુશાપરા સામે શું કં ઉરાડવા કરતા જનનેજ અનુભવ કરી આપીને પછી ખોસે!”

“હા, હા, હવે જેવા તમારા મુશાપરા અલબત્ત એમા કેટલાક કવિઓ લોકોને નેરશ આપી દે છે; પણ એવો સોડાવૈટરીયા નેરશ શું કામનો? અને કામનો હોય તોય શું?”

વહેપારીઓ દુકાનપર ચોપડા પડતા મૂકીને કવિતા લખવા ખેસવાના હતા? ખેડૂતો લગ્નને ઘડો ને બજારને ઝાંઘો પડતો મૂકી શાયરી કરવા કલમ પકડવાનાં હતા? શું બેંગંઓ રોટલી વણવાનાં વેલણો પડનાં મૂકીને કવિતા લખવા કલમો ગ્રહણ કરવાની હતી? આપા, પટેલાં સારી રીતે કમાઓ, પછી સારી રીતે ખાઓ, અને જે પછી વખત મળે તો કવિતાઓ માઓ! શું સમજ્યા? મુશાપરા! મુશાપરા! કરતા કરતાં કંઈ તમારા જેવા મુંડના કંકરે ગાંધી બની જનારને મુઝારો ન. ચર્મ જાય તો. સાર!”

મુરાદ ટેલરીંગ ઈન્સ્ટીટ્યુટ

લગ્નની કટીંગ કોર્સિંગની પદ્ધતિ અનુસાર, સાયન્ટીફિક કટીંગ અને ટેલરીંગ કામ, શીખાડવા માટે મુરાદ ટેલરીંગ ઈન્સ્ટીટ્યુટ ચાલુ કર્યું છે. કટીંગ અને ટેલરીંગનો ચાર્જ મધ્યમ અને દરેક વર્ગનાં અનુકૂળ પડે તેવા રાખ્યા છે. શીવણ કામ જાણનારને કંઈ કટીંગ પણ શીખાડવામાં આવશે. વધુ માહિતી માટે મળે, મા લખો:—
સાયન્ટીફિક ટેલર એન્ડ કટર.

Try our

Secret

Good Fit

મુરાદ ટેલરીંગ

વર્કસ.

ચુનારવાડા મસ્જદ પાસે,
રાંદેર.

સુલેમાન છ. મુરાદ

મુરાદ ટેલરીંગ ઈન્સ્ટીટ્યુટ એન્ડ ટેલરીંગ વર્કસ.

પ્રોપ્રાએટર:—સુલેમાન શુલામ હુસેન મુરાદ.

સોહરો

સંપાદક

[વિદ્યાર્થી સમ, સુરત તરફથી તા. ૫-૬-૪૧ ની સાથે ૩૦ ૫-૦ સુરતના 'ગિરિનંદ' દ્વારા, એમ પત્રો મોકલ્યા. તેમાં તંત્રી બાબતે "શયદા" સાબના પ્રમુખપદ હેઠળ ચોનચેલ મુગાપરામાં વચ્ચાએથી મંત્રણામાંથી ફેરફાર કાપકપ પછી અત્રે પ્રગટ કરવામાં આવે છે. સંપાદક]

પ્રકાશક: જિવનમાં માનવ દુન્યાને શું હજે છે."

૧.

જાને ખબર છે, જાના પદ રચ એ સંલગ્ન છે
મારે છુટાપો થાથી, ચૌવનમાં ઉછળે છે ?
પીતે છે રાત' આંખી છુટી' મજા મળે છે
હું દિલની સાંભળું 'હું' દિલ મારી સાંભળે છે
એક આગ છે અનોખી જે પાણીથી બને છે
એ ભેદ જનશુ ભેદુ જે હોય તે કળે છે.
એની તંત્રરથી, જ્યારે મારી નજર મળે છે
હું એમ સમજું છું કે પુત્રીનું પડ વળે છે
ફગાની જે હોય છંદા તો લેલી સૌચ તારં
શુદ્ધો, કે વેલ પાણી, પાયા વિના ફળે છે.
એના ચરણ મુખે છે રતતંત્રની દેલી
જે મદ દેન મધે જાંધાને નીકળે છે.
હું સમજ્યો સમજ્યો એના નપતો રજા છે નાચી
દિલ તારા તડપવાનો મુદો હવે મળે છે
તદગીર ને, કઈ શું? તદ્દીરને કઈ શું!
એક આ તરફ વળે છે એક આ તરફ વળે છે
શી આકર્ષાં અસર છે ક્યારેક તમે જોસો
કિરતાર, પથુ અમારી ક્યારેક સાંભળે છે.
કંઈ ધીમે ધીમે જોસો કંઈ જાના જાના જીવે
જોતા નથી પતાયા સૌ લોક સાંભળે છે!

સાધીની આંખમાં તું નાંખીને આંખ પીગ
સાધીનો લાપ "શયદા" પાછો દેવો વળે છે.
"શયદા" [મુગાપ]

૨

સાચા જિવાનાઓ તો મદા મુરકેલ મળે છે
જોની અમૃત્ય લાખોમાં એક નીકળે છે.
અંતરની હેડાડો અંતરને જાણ હજે છે
જાના હૃદયના આગા જાનું હૃદય કળે છે.
જર જરેને જવાની, એ તથુ નથી સદાની
માનવ ન જૂઠા આ તું, દુન્યા તને હજે છે.
મારા હૃદયના દાગોથી છે જગત પ્રગલિત
એ આચીજા જોને દિલ મુર્ખનું બળે છે.
હે મદ મદ વાધુ, શુરને જાણે કહેને
જુલ્યુજનું દિલ અધીર મળવાને ટગવળે છે.
જેસો, લગાર જેસો, તડે છે સંસ મારો
એવી બધી જાવાજ તે શિદને આ પળે છે.
એને મિલવજો મા! સમજે, લગાર સોચો!
જોના મિત્રવની આશા એ દિલ મદી પળે છે.
દિલ મારં દાયમાં લઈ, ખુશ થઈ કળું ખરેખર!
જોની અમૃત્ય આનું મદા મેદનતે મળે છે.
કર્તવ્ય તારું જુલ્યો, કર વાદ! "કર અને જો!"
દુકા જિવનમાં માનવ દુન્યાને શું હજે છે.

સપ્ટેમ્બર]

૧૭૭

[૧૯૪૧

દુન્યાં યદ ન કોતી, કોઇની નવ થવાની
દુન્યાં, જીવનમાં માનવ દુન્યાને શું જાણે છે.
બદલો છે રંગ એવો, દુન્યાએ "ઝોર" આપે
દેખે છે આંખ શું શું, શું કાન સાંભળે છે.
"ઝોર"

[ચંદ્ર]

૩

મુજ દિલની અવદશા પર તે કૂર કળકળે છે;
લોભી સમય પછી શું મારી વશ ફળે છે.
બંનેમાં એક સરખી કંઈ જોત જાણજો છે,
હું જોતો બધું છું તે તેટલો બળે છે.
ડેમે છે ક્યાં ફાળુ મુજ ચાચનાને કોઈ;
ચાચું છું તે કનેથી કર ફેલાનાં મળે છે.
જોજન વટાવવાને શાને હરે કે ન્યારે;
જીવનના સત્ત્વ સાથી કટક પગો તળે છે.
નિસહાયતા નિહાળી, ચીંધી જ્યા કિનારો;
મુજ નાવડી નિકટથી મોળાં ફરી, વળે છે.
મમ પ્રેમ-મસ્તીઓના રંગોની દાદ દેવા;
જામે થકી મુરા પથુ જાકે પળે-પળે છે.
ત્યાગો "કલીમ" ત્યાગો આકંદ આફતેનું;
કોને પડી છે કોની, ને કોણ સાંભળે છે.
"કલીમ" વાકિદી [ધોરાજી]

૪

પુષ્પોમાં એ હસે છે જ્યોતિમાં જાગજો છે;
સમન્તે તો એ બધે છે, શોષો તો ના મળે છે.
ને બીજા થઈ રહે છે તે વજ્ર થઈ ફળે છે,
ને ધૂળમાં ખરે છે, તે મૂળમાં ભળે છે.
સળગવે પ્રેમ જ્યોતી કાંઈ નથી સળગતી,
એ આપ પ્રગટે છે, એ આપ જાગજો છે.
તેને હું ઓળખું છું તે મુજને ઓળખે છે;
તેઓને હું કળું છું તેઓ મને કળે છે.
મારી ને એની મેહદિલમાં એજ છે તકલત,
બહી પ્રેમ-મજલે છે ત્યાં રૂપ જાગજો છે.

દિલને તમે ન તોડો દિલ છે અનોખી વસ્તુ,
જોતાં ન એ જડે છે, માગ્યું ન એ મળે છે.
આવો વિચારો આતો આવીને એને રોકો,
મુજથી દેવે તો પાછા વાળ્યા ન એ વળે છે.
દિલને શું દિલ કહું હું? દિલ દઈ યદ ગયું છે,
એ સંજોમાં બળે છે ના અર્થથી મળે છે.
તુજને અવનવા છે સાગરથી કંપનાના,
એક ભીમિ-ભીતરે છે ત્યાં લાખ જાગજો છે.
કે અંત્રુ આંખમાં છે કે અંત્રુ દિલ મહીં છે,
આ હોડીઓ તરે છે, તે હોડીઓ તળે છે.
એનો વિનાની "ધાયલ" દિલની દશા નિદાળો,
કહી આશ કરગરે છે કહી અપ્પમ ટળવળે છે.
"ધાયલ" પાન્દે]

૫

આકાશ પર પટાઓ પાછી ફળી. વળે છે;
તોળાં પર ફરીથી આને જુઓ બળે છે.
દોં રૂન. નિરાશા-એની શિકાવતો શું?
મહારાં નસીખનું આ લખ્યું મને મળે છે.
ખોટા ભવે મગર તું ધકરાર તો કરી લે;
ખીજું તો શું, હલપને એક આસરો મળે છે.
આવીજ જિન્દગી કંઈ આને તો યદ ગઈ છે,
દોં હલપમાં-આંસુ આંખોમાં હર પળે છે.
મહારાં નસીખનું પણ ફૂટી ગયું મુકદ્દર;
નયનોનું નર જતાં દર્શન હવે મળે છે;
શી શી ક્યાંમંતો આ ગુઝરી રહી છે મુજ પર;
ધર પણ જુઓ અમારું વર્ષામાં બળે છે.
'હુનિયાની' વાત શું ને હુનિયાની જિન્દગી શું?
મુજને હજારે જીવન મરવા મહીં મળે છે
મહારી મુંસીજનોની હાથત ન પૂજ સહચર?
લાખો નવધી પડે છે, એકાદ જો ટળે છે.
ખોવાયલી દશામાં તું એકડો જો - છે;
"નારાદ" તું ભણેને સૌથી હજો મળે છે!
"નારાદ" [મુંબઈ]

૬

મળતા નથી એ મુઠને દુન્યા બધી મળે છે.
એના મિલનથી દિલની મુઠ આરાધર રહે છે.
નયનોથી નયન ન્યારે જાનાં પુષ્પાં મળે છે.
અંદરના ભેદ કેવા એક એકના એક કળે છે.
દીપક કાંઈના વિરહે દિલ કાંઈના વિચોરે,
એક જ્યોત પર એ જન્મે એક જ્યોતે બળે છે.
પ્યાલી તમારા કરમાં તો આ જો શેષ સાદ્ય,
મસ્તિશ્વમાં ખેસનારાં રિદોમાં શું ભળે છે ?
દુન્યાના રંગ વદુરા દુન્યાને એ અતેજા,
લાઈને લાઇ આજે અજગર જની ગળે છે.
આ વિશ્વમાં નકામાં ફાંફાં ન માર કાપર,
પથર પર ફોજાં શિર તુમથી એ કંઈ વળે છે !
ક્યાંથી રહે અમારી અંતરની ભાવનાઓ,
કિસ્મત અમારી અમને ચણી જતી રહે છે.
કુંદો મન અલેલા, જાનને તું જુલી,
દુંકા જીવનમાં માનવ દુન્યાને શું જળે છે.
દુંકા છે પંથ તારો દુંકા છે તારી મંજિલ,
દુંકા જીવનમાં માનવ દુન્યાને શું જળે છે.
દિલની વ્યથા તો તમને આંખો કહી રહી છે,
શું બાહુ હું કે શાથી મારું હૃદય બળે છે.
હે દિલ ! “ફના” ને અંતે તું તો ફનાજ કરશે,
મારાં રિપ્તી જાનું જાનું તું જાનું જાનું મળે છે.
“ફના” [સંદે]

૭

માનવ જિવનના તત્ત્વો કહ્યાઈથી રહે છે,
પુષ્પો તો કંટકોમાં ખીલીને નીકળે છે.
મુઠ રોપની મહત્તા સદ્ભાગ્યથી મળે છે,
કેંક કંટકો ચમનના શુભ રોપ પર પળે છે.
મારું વદન રિમત મેં કળીઓને દહાદહું છે,
મારા જિવનની ખુશ્ખી પુષ્પોથી નીકળે છે.
હું ખીજતા સુમનના દુખાંઓ લઈ રહી રહું;
[સંદેશ]

મારું હૃદય ચમનમાં કંટક લણી રહે છે.
મુઠ ચંદુઓને અશુભ તણાઓ હો મુઠારક;
આનંદ છે મને તો પાણી હૃદય બળે છે.
કુંવા વસંત ટાળે નૈસર્ગ છે દિવાની;
મુઠ દિવને હાથમાં લઈ ઉર્મિઓ ઊઠે છે.
ઓ ઉતરિની શોધક ! આકાશ સામું નેને,
તે ઉઠે, ઉઠે રહીને ધરતી તરફ લળે છે.
હાથે રહીને મુખથી ધૂંધટ હટાવનારા;
ખાતું તમારા પાંકે મારું હૃદય ચળે છે.
દુન્યાને મોહ પાળે સામિર જીવ અપાં છે;
દુંકા જિવનમાં માનવ દુનિયાને શું જળે છે.
“સામિર” [વટયા]

૮

તેનીજ પ્રેમ આશા જીવન મહી રહે છે.
અંતરની આશામાં ને પ્રેમી સદા બળે છે.
દિલની નવિન સૃષ્ટિ હું દરપળે રચું છું,
રાખનામાં ન્યારે ન્યારે આવીને તે મળે છે.
એક ભાવમાં હજારો વાતો કહે છે દિલની,
પુષ્પોની પ્રેમ કથની પથ કાણુ સાબળે છે.
સૂલી રજાં છે પુષ્પો, ડોલી રહી છે દુનિયા,
પ્રેમીની પ્રેમ આશાશું આકમાં મળે છે.
આપી સકો તો આપો તે પ્રેમની મહીરા,
જીવનની સાધના પથુ જેના યજ્ઞ રહે છે.
હું આપને બતાવું શું થાય છે જિગરમાં,
મારી નજરથી ન્યારે તિરછી નજર મળે છે.
જીવન મહી છે આશા આશા મહી છે જીવન,
આશાની એક પ્યાલી પી જોને શું મળે છે.
અંતરની પ્રેમ જવાણા દીડી નથી હજી તે,
બળી પવંગીજને દીપક સદા બળે છે.
મથું છે મુસ્કિરોથી આદિ “હુઝી” અમોને,
હુઝ હૃદમાં હમેશાં જેને મજા મળે છે.
“હુઝી” [સંદે]

આસ્તિકતામાં જ્યારે નાસ્તિકતા મળે છે; કુદરતનો કાપ ખુલ્લો ખુલ્લો ફરી વળે છે. સંનિગ્નનાં પવનનાં સુસવાટા જો ફળે છે એક પળમાં દુખનાં કુખર પથ્થુ હોય તો ટળે છે. શું “પ્રેમ” “વાસના”ને સમજી રહ્યા છે લોકો શાને જીગર જાળે નહીં શાને હૃદય જાળે છે. શું લેણુ દેણુ માનવનું જગતે આભમાં છે. એક અદિથી નીકળે છે એક ત્યાંથી નીકળે છે. કુદરતના જગમાં એવા તે કેવા કાપડા છે કોઈ મજા કરે છે ને કોઈ ટગવળે છે. શું રોષજી પુઝે છે? પીવામાં શું મળે છે? પોતેજ પી જીએને પીવામાં શું મળે છે. જગમાં તો અમને શાંતિ કે સ્પર્શ કંઈ ન મળ્યું મયાં પછીની વાતો પથ્થુ જોઈશું મળે છે. ટેવાઈ હું ગયો છું આશ્વત સદી સહીને ટાળું છું એક ને કે બીજી તરત મળે છે. તારી પીપુડી અહિંઆ કપાથી “અમીન” ચાલે જગમાં નગારખાનામાં કોણ સાંભળે છે. “અમીન” આગ્રાહ [સિરત]

૧૦

જેથું, જણાથું શાન્તિ, સંતોષમાં મળે છે; સંતોષી જન સુખી છે, તજણાએ શું વળે છે. કુદરતનો કાપડો છે, જે વાંચા, એજ લણુરો; જવ વાવે જવ મળે છે, ધઉં વાવે ધઉં ફળે છે. સ્વાર્થિ કે પક્ષપાતિ, કરના કુસંપ, કચેરો, શાન્તિ ને પ્રેમી લકતો, સડમાં દળે, લળે છે. સત સેવા કર એ જાણ, દુનિયામાં કર લગાઈ; દૂંકા જીવનમાં માનવ, દુનિયાને શું જળે છે. “સત્તારશાહ” સમજે, કિરમનના જેવું ન્યારા; લખ્યા લગાટે લેખો, ટાળ્યા ન એ ટળે છે. “સત્તારશાહ” [રાજપીપણા]

કીના કપડથી. જળથી, ધર્મથી કંઈ વળે છે, દૂંકા જીવનમાં માનવ દુનિયાને શું જળે છે. દિલ કાથથી ગયું છે તુજ રૂપને નિરખનાં; જસ બિર્મોઆ હવે મુજ અંતરમાં ટગવળે છે. હું રોષ તું શું જાણું મર્મો ચરાગ કરાં, એક જનમ માંહિ એના દુનિયા નવી મળે છે. દિલ પર દસી હસીને વરસાવે વીઝળી રાં, તાપી રહું છે કોઈ કોઈનું ઘર બળે છે. મુજ કાવ્ય સાંભળીને કેલે એ મુજને “ઝાકિર,” શી ધારણા છે ધારે શી કલ્પના ફળે છે. “ઝાકિર” [ખરખોધન]

૧૨

ઉપરી સહી છે જીવન-નોંકા શી પુર બળે છે, આવે ઉનાવળે છે, જાએ ઉનાવળે છે, એક પ્રેમની જવાબા અંતરમાં ઝગડળે છે, રમ, રમમાં રકન માર્ જેનાથી ઊઠળે છે. છે રોગ પ્રેમનો શી? શી પ્રેમનો છે અગતી? એક દરં દિલમાં ઉપજે, એક બાજુ તર બળે છે. આવે છે યાદ જ્યારે પોતેલા દીવસોની, છાતી ઉપર એ જાણે આવીને મગ દળે છે. જાડેર મીઠનમાં તારા સંતોષ કાં હું માનું? અંતરથી જ્યારે અંતર દિલથી ન દિલ મળે છે. લોહીથી હું જીવરના સૌંચન કરું છું એનું; ખેતી મુજ આસ કરી પ્રજ્ઞાન યજ્ઞ ફળે છે. બેડી ગુલાબી કરી તોડીને જો જો રહેરો, આગ્રાદીના ઉમગ્રા અંતરમાં ઊઠળે છે. આધીનતાનું જીવન એ પથ્થુ છે કોઈ જીવન, ખંજર સમિપ મળું છે શિર તેગની તળે છે. “ઉદ્દત” હૃદયની વાતો કેને હું જઈ સુણાઉં, દિલની દુઃખા કયાઓ કોણ આજ સાંભળે છે. “ઉદ્દત” [ખરખોધન]

૧૩

તુજ દિલમાં પ્રેમ ફેરી, ક્યાં પળતરા બળે છે ?
આહો ! કરીને જુડી દુન્યાને શું, છળે છે !
આશા છે, તુંજ ક્ષમાની, લય કોપનો છે તારા
આશા, ને લય અહીં મુજ, આ જિન્દગી ફરે છે.
વિધ વિધ તરંગો દિલમાં આવીને જાય છે પણ
તુજ યાદ મારા દિલમાં આવે, ન, નીકળે છે.
દિલ છળ કપટ મહીં છે, લાથો મહીં છે માળા
નિર્મળ હૃદય વગરની ભક્તિથી શું વળે. છે ?
અદિરમ્યાં ભક્ત છે, એ એકામા એ, પાપી
દુઃકા જીવનમાં માનવ દુન્યાને શું, છળે છે.
સ્વપ્ના, સમી થઈ છે, સ્વેતંત્રતાની વાતો
ભોજો વિના જીવનમાં આઝાદી ક્યાં મળે છે ?
વૈભવ વિલાસમાં તું, નુદતાન છે છે ? "સુચર" ને
દેશ જૂઠા ફેરી, અમી મહીં મળે છે
"સુચર" [ગરબોધન]

૧૪

જે વામનાઓ આવી ગુધ્ધ પ્રેમમાં ભળે છે;
તો પ્રેમનો ખરો અધરત્વ ઉધો વળે છે.
સ્વદેશી કુતરાઓને એર જ્યાં મળે છે;
વિદેશી આન પુને ત્યાં મોજથી પળે છે !
તું તારા ફોડી લેને પતની તને શી ચિંતા ?
કા પારકાના કમોં નેહનિ તું બળે છે ?
વેદોષ નિયમેનથી પાળીને કે છે મિસ્તર;
મોટરની મોજ અમને ગાડા મહીં મળે છે.
ફૂદી ફૂદીને ચાક્યાં આખેડકર હવે તો;
વિસ્તાર કાંઈપારીમાં ઘણ કમ મળે છે ?
મોટા યા દીકરા તું પરલાવીશું તને પણ,
સિમ્લાની ટેકરીથી - ઠંડું વચન મળે છે !
જીવન થયા છે દુઃકા ને પેતર છે લાળા;
દુઃકા જીવનમાં માનવ દુન્યાને શું, છળે છે !
પળે મુકયો છે આજે સ્વરાજ માંગણી પર;
જનજી હું એવી આજે આઝાદી ક્યાં મળે છે ?
"મેદારે" ક્યાંથી આવે એ કાવ્ય પ્રેરણાઓ;
જ્યાં વારસો કવિને કડકાધનો મળે છે,
"મેદાર" [સદેર]

સપ્ટેમ્બર]

૧૫

જ્યારે જિગરની આહો તડપીને નીકળે છે
પાનળ શું બધુંએ, આકાશ ખગલે છે.
લાગી છે આગ દિલમાં, કેને જઈ મુજાણું,
દુઃખીયા-હૃદયની કેલ ! અહીંયા ન સાબળે છે.
આંસ ખૂટી ગયાં છે નિરાવીન રડી રડીને,
તો એ ન જૈન દમલર દુનિયા મહીં મળે છે.
તાપ હૃદય મહીં પણ શું શું નથી સમાત;
આથા અને નિરાશા, લાખો ફળેમળે છે.
આનંદ શું ? વ્યથા શું ? એની મને ખબર શું ?
જાણું કંઈ કે મારી જિવન-લિપા દળે છે.
સાજન ન સારો ગણજે, ફુર્જનને ના તારો;
લાખો શલબી પુષ્પો ખારો મહીં પળે છે.
લાલું છું જ્યારે જગને નજરો પર "વહી" હું
કે કેલાએ જિવન, દુઃકાને ટળવળે છે.
"વહી" [કરમાડ]

૧૬

તડપે છે દિલ, હવે તો, મુજ જૂન જિજ્ઞે છે.
કેં ઉર્મિઓ હજારો મુજ દિલમાં લગવળે છે.
જુજરી રહી છે ફેરી નવ પછણો મને કો.
કુ.ખ, દર્દ, ગમ, સિતમ અહિં નિતનિત પળેપળે છે.
વ્યાકુળ મૌજ થઈ ગઈ સાગર મહીં હડીને,
તો એ ન કોઈ એને સાહિલ હજી મળે છે.
પુરસ્ત નથી નજરને, તાઠકને ચદિગને,
રજકણ અને કિરણ પણ તડપે છે તળવળે છે
વિશાસ ધર ખુશ પર, છે આજેના ખુશનો,
એના વિના અરે દિલ ! અદિં ફાણુ સાભળે છે !
જુદાજ રંગ નેથા "અશારફ" જિન્દગીમાં
એકે આશમાં મરે છે, એક આશમાં પળે છે
"અશારફ" [વહાણુ]

૧૭

મિત સ્વાર્થ પ્રેમ કાળે ને પાકમાં મળે છે;
તેનાજ નામ નિશ્ચય દુનિયામાં ઝળહળે છે.
જીવન મહીં તમાગ જીવનનો સાર સોધો;
મેદન કરો તો અહીંયા દુનિયા બધી મળે છે.

[૨૧]

- [૧૯૪૧]

આવો અહીં બતાવું દુનિયામાં એક દુનિયા;
જીવન મરીય કેરા જ્યાં ધૂળમાં મળે છે.
જીવનને શોધનારા જીવન મરણ મહી છે;
દાણાજી તે ફળે જે માટી મહી મળે છે.
“યુમુક” સમાજ-સેવા દિલ હોડશે ન તારું;
ગ્રેમીની મંળીમાં ક્યાં જઈને તું બળે છે.
“યુમુક” [સુરત]

૧૮

ગ્રેમીના આત્માને સંતોષ ક્યાં મળે છે,
વીધોગમાં જીવર ને દિલ, બંને તળવળે છે.
જન્મની બરાડા છે ને પાણનાં જેવા મારે,
દિટ્ઠેરીઝમ જમાનામાં કેણું સાંભળે છે.
સ્વતંત્રતાના લાડુ છે હાથમાં પરંતુ
ચિંતા ધડી ધડી છે સંકા પળે પળે છે.
જાપાની મોઢીઆની માફક તમોને જોઈ,
ભાડકી ઉઠીને આશિક પુર જોરામાં બળે છે.
ધંટીને મીઠતમમાં છે આટણ તકાવત,
એ આશિકોના દીલને દાણુને તે દળે છે.
આલિમ એ નાઝીઓથી આછા નથી સિતમગર,
ભાગેશાં દિલનો દગમો દિલબરના પગ તળે છે.
રૂપીઆના પરચુરણથી નફરત છેમિસને ‘આસી’
સંતાન માટે જમન જાપાન ટળવળે છે.
“આસી” [સુરત]

૧૯

સાચેજ દુખથી દિલની આશા બધી ફળે છે
સાફ છું બ્યારે અશુભ મોટી મને મળે છે.
આઈ નિરાશ શાને ? આશા અમર છે મારી
અધિકારમાય મારો દિલ-દીપ જગદળે છે.
માણસ તણી કસોટી યાયે છે સંકટોમાં
સોનું થવાની પહેલાં અગ્ની મહી બળે છે.
મુગ આત્મા તરે છે પરમદમાં રૂણી
સાગર થવાને બિંદુ સાગર મહી ભળે છે.
જીવું છું આ જગતમાં હું જીવવાને દળે
પણ માન છે કે મારે માથે ફરી વળે છે

બ્યાપકતા મારી વાણીની જોઈ લેજો મિત્રો
હું દિલને જે કહું છું તે જગ સાંભળે છે
જીવે છે, નૂર તું તો આ વાત લે વિચારી
બ્યારે અમર થવાયે ભારે જીવન ફળે છે.
“નૂર” [સુરત]

૨૦

દૂંકા જીવનમાં માનવ દુનિયાને શું હળે છે,
રે જીવકપટ કરીને ઉવટમાં ટળવળે છે.
જોડારી કેવી કાકણ વળગી છે દિલોએને
છે હાંડી તો નેશું ક્યારે જીવો દળે છે,
આ પ્રેમ આ ચંદુ શું ? આ પદાપાત કેવો ?
દંક કચેજી તેનું દિલ મારું ઊઠે છે.
કુર્મ કરતાં પહેલાં કેવો હસે છે મુરખ,
પસ્તાવો માથે અને તૌઆ કરી બળે છે,
પરમેશ્વરથી માગો બ્રધાનું પાણી શીઆ
આશાના વૃક્ષ ઉપર અમૃતના ફળ ફળે છે.
“શુભનામ”ની ગજલ આ નીરખીને કંઈક હરખે
છે દેરાણુદિ જેને તેનું જીવર બળે છે.
“શુભનામ” [!!!]

૨૧

ચાહું છું જેને જગમાં બસ તેજ ના મળે છે
ળીજી બધું મળે પણ એનાથી શું વળે છે.
કહેતો ફરે કાં સૌને તુજ દેની કથાઓ,
આંસને લુછનારા આલમમાં ક્યાં મળે છે !
ક્યાં સાથ લઈ જવાનો રોડવાનો ક્યાં અમર તું,
દૂંકા જીવનમાં માનવ દુનિયાને શું હળે છે.
શાને નિરાશ થઈને માનવ રૂદન કરે તું,
કંઈ કાર્ય કર જીવનમાં જીવન નવું મળે છે,
કેવી છે કાળી રત્નની જેની સદર દિશે ના,
ના ચિરહોને છે આરો ના તું મને મળે છે.
કોયલ ન ગીત ગાતું પીપી ન કર પીપીલા,
કોઈની. યાદ આવે નહક હૃદય બળે છે.
છે બર્ષ વાચનાઓ બોકાર તુજ રૂદન છે,
“મજલૂમ” દિલની વાતો આલિમ ક્યાં ફળે છે.
“મજલૂમ” [ખેડર]

૨૨

શું કાઠની કૃપાઓ મુજ પર ચઢી રહી છે. કંઈ હર્ષ ધીમું ધીમું હૈયામાં સળવળે છે. મમ અવદશા કરીને, મમ અવદશા નીલાશા. અજે રહી રહીને શા કાજ કળ કળે છે; એની નજાને હોશે ઝિલમાં ધરી રહ્યો છું. હું નેહું છું કે ક્યારે મારી વક્ષા ફળે છે; કેવા પ્રણયમાં સમ છે, દીપક પતંગ જાને. એ પણ હરે જાણે છે, તે પણ મરે જાણે છે; ચઢને પ્રભાવશાળી ચોટ છે પ્રેમ-ચોટી ! "ઈજન" તે મારી આંહો મુશ્કાળ ખળખળે છે; "ઈજન" [મદાસ]

૨૩: ૫૫ ૧૧

સંકટને પારકાના પોતાના જે કળે છે, એવા નરો જગતમાં નેવા એ ક્યાં મળે છે. સંકટ સહન કરે છે એક બુદ્ધિ મનુષ્યો, લાખો ઉપાય કરતા ક્યાં વિપત્તી ટળે છે. બેડી, તિમીર પટને જગતે પ્રકાશ અર્પે ક્યારે જંગમમાં એવા નય તિથિ મળે છે. સંકટ નિવારવાને ઉત્સુક જનો જવાનો, લાખો પિડિત મનુષ્યો આકાશની તળે છે. પોતાનું કામ છોડી પોતાનું લાન બૂંધી "મદાહુ" પારકાની અગ્ની મહીં જાણે છે, "મદાહુ" [ભર્ય]

૨૪

કાંઈ રંક તની જે કિરમત જ્યારે ફરી પળે છે, તેની દુઆને બદલે ગ્રાસિમ તણી ફળે છે. કાંઈ રહું ના રહેશે લાખો ગયા ને આત્મા, એવા જીવનમાં માનવ દુન્માને શું જાણે છે? જે ના રહું કા સાથે રહેશે ના કાંઈ સાથે, તેવા જીવનને મુરખ કાવમનું કાં કળે છે? ચુવાની તો જવાની, એ ક્યાં રહી સઘનની એતો દરેક માથે, એમજ ચઢી દળે છે. ગાયા જગનની છોડી દિશ્વરની બંધ માયા માયા કરે જે દિવથી તેની તે સાંભળે છે. જેનાની સાથે તેવા યૈને રહો જગનમાં લોખંડનો કાટ જરહી અગ્નિથી તીકળે છે.

વાવો તેવુંજ લાણો, ખોટું નથી કેં એમાં બાવળ ઉપર જગનમાં કરી કદી ફળે છે? ઉટ્ટી વળે છે ગંગા આજે જુઓ બધેબધે દુખ્યો છે સર્વથી જે મહેનત કરી રળે છે. છે કાણ જગમાં એવું દગદમ ખુશી રહે જે તારી ગમીની ઉપર "ખાકી" તું કાં બળે છે? "ખાકી" [સંદર્શ]

૨૫

આઝાદી તુજ કને છે, માગેથી શું વળે છે? માગેથી આજે બંધુ, લિશ્કાયે ક્યાં મળે છે? આઝાદ થઈને યુવક, આઝાદ કરે વતનને; ભારત કહે છે તુજને, યુવક તું સાંભળે છે? આઝાદ થાવા માટે, કુર્બાન પ્રથમ તું થા; કુર્બાન થાયે તેને, આઝાદી ખુદ મળે છે. આઝાદી કાજ દુન્યા આજે લહી રહી છે. તું શું જાણે છે યુવક, ભારત પણ ખળખળે છે. સ્વતંત્ર દેશમાં સૌ, આરામથી રહે પણ; બેડીના બંધનોમાં, હિન્દીજ ટળવળે છે. વાવે તેવું લાણે છે, બૂંધી ગયો શું યુવક? લોખંડનો કાટ પણ તો, લોખંડથી નીકળે છે. આજે સમય છે યુવક, બંધન એ તોડવાનો; આવેલી તક ગ્રાહ તો, પાછી એ ક્યાં મળે છે? 'વહુરી' જાનીને કાંઈ, આઝાદી કળે ખાલે, હરતોમાં હાથ કડીઓ, બેડી પડે ગળે છે. "વહુરી" [ચહેર]

૨૬

આવીને કદપનામાં જ્યાં પ્રેમદા મળે છે. દીવના ઉમગ દીવમાં રહીનેજ ખળખળે છે. આફનને પ્રેમની શીદ આફન તમે ગણો છો એ આપદાથી દિનની કંઈ આપદા ટળે છે. જર્યાદ થઈ ન જાયે મારા જીવરની દુન્યા, મર્યા વિનાજ સાફી મુરા અહિં મળે છે. "લાલ" [ચહેર]

૨૭

અમ આઝાદીનાં બીબાં ઇજ્લાકમાં દળે છે ! સાંભળ્યું છે? આઝાદી વેચાતી કંઈ મળે છે?

બીજી ફિકર નથી કંઈ 'બેકાર' દિ'દીઓને;
આમલી કાગર શાને થાય ઉપર તળે છે ?

હા! ગૌમીવાદ-અનિયતી દિ'દ બીજી છે;
દિવાળી ચંદ્ર દુલ્લ દોળી બધે બળે છે !
પકવે છે રૂના દગલા પલ્લુ વસ્ત્ર ફેરા વાખા;
દિ'દી વિશ્વાન આગે બુખે કાં ટળવળે છે ?
ખર્ચા કરાર શું છે તે દિ'દીઓ વિચારે ?
જીવોને આખું કોળી એ સાકમા ગળે છે !
શુ વિસ્તરે છે લી-લીયગો ફેરી કારોબારી ?
ક આખાઓ ફેરી એ યોગના ફળે છે ?
તા'લીમને બેકારી સાથે કરે છે પ્રગતિ;
ડીમી મળે છતાંએ તવ રોટલા રળે છે !
દેખાવ બદાર સા'વજ પરમા ગણા તો બારી.
એવાય મદ' જમમાં નિજ મૂઝ આમળે છે !
શું દિ'દીઓનાં ફિરમન અ ને ચર્ચા છે ઉપા ?
વાવે છે આજ ફળને ગણ આકરો ફળે છે !
લોકો મરીખ વિહને મારે ભલેને રેકર;
પણ રેકના નિસાસે આકારા ખગલળે છે !
કુકમ'થી તો જિવન દુઃખ યથા છે તોયે.
દેકા જિવનમાં માનવ દુનિયાને શુ બળે છે ?
મુગ્ધને હચાડે આશા ને આમ દે નિલાશા;
અતેષ તો જગતમા મહેનતનુ ફળ મળે છે !
'બેકાર' તુજ કલમન શું રાકિત સાપડી છે !
સખ્યાંજ તુજ ગજમને કવિઓય ખગલળે છે !
"બેકાર"

[ચરે !

૨૮

હા પ્રેમ એક નથી તેમા ન કંઈ વળે છે,
ઉ'ફનમા નિત્ય બેધુ બનન હગર ને બે છે.
મુગ્ધ દિયનુ દુકે હવન એક પુષ્પમા બળે છે,
ને ખીસવાજ પહેલા માટી મા બધ મળે છે.
તારીર સી બનાવું દીલગીની તમાગ,
ગોયા જગતની આજ પગારમાં દલે છે
નાલક ન મુઝમ કરગો એ દિલ તો તેજ દિલ છે,
ને બોગવા પહેલાં પોતે મહી બળે છે.
તારી સખામાં આવી દરયા યથે દુ' ફેકર,
ના વાન કે' કરે છે, ના કેક સકલે છે.
કન્સાન શું કરે છે જુનીને તે મુગ્ધને !
દેકા હવનમાં માનવ દુનિયાને શું બળે છે.

સપ્ટેમ્બર ૧

દુઃખને નંદુઃખ સમજવું, હે રિપક પ્રેમ પથે.
જેને પનગ દીપક, ઉપર મુખે બળે છે
જિમન શું વળે છે ? અર છે, ફરાર પલ્લુ છે,
દેવાથી કંઈ સહો દિરથી બમા દલે છે ?
લાખે બિખારીઓને આપે છે દાન તેઓ,
નેકે હું આજ મુગ્ધને તે ફારે શુ મળે છે ?
ને હોય જેવો જગમાં તેવા મળે છે તેને
તં કેકને બળે છે, કેક તને બળે છે.
પગવામાં સિનમગર શું શું મિરાવી દીપ્ત.
"બજારી" ફરો ને તારો તે પણ કપર તળે છે.
"બજારી"

[ચરે !

૨૯

દેકા હવનમાં માનવ દુનિયાને શું બળે છે ?
નિજ મર્મ, કમ' જુની એકે હવન ફળે છે !
અતરને ને ઉપાડી કે આગ ક્યાં બળે છે !
કાલે પગા છે એમાં મિનમરી નીકળે છે,
જુલ્યા તમે તો બૂલ્યા પણ દુ' બુલુ મી રીતે,
કુઃખમાં વિરથે તારી પાડી પળે પળે છે,
મહી વા છે ત્યારે મુગ્ધને મળી જ્યા છે,
દિનિયા મહી' અને તો એવા બધા મળે છે.
મેટીક ચળે મિનર અરજ કરે બધેબધે;
"ફરવળુ" ખર્ચ કરતાં, કપા તોફારી મળે છે ?
ઓ! કેપ શું નિશાયા! ખેલ દરા તું જોને !
જેતાર બાજ બૂલ્યાં અન્નચિત્ત ટળવળે છે ?
કરતનુ "શાદુ" ફરી ને દુગ્ધાર કો ભર્યા,
મલુ ઉલુ' છે માથે, આવે કંઈ પળે છે,
"શાદુ"

[ગીખમી]

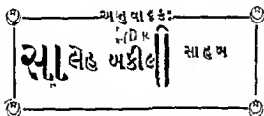
૩૦

જનમથી નમાસ દિલ કો'કો બળે છે;
વિલ્લ મેન આરનાશ તમને તે શું મળે છે !
મુકિત નથી બદલી ફેરાર આ જગતની;
આ એક એક દુનિયા આર વન્દ ફળે છે !
પણ સુસવાળા વધ મહીથી પની કો છે;
દેકા હવનમાં માનવ દુનિયાને શું બળે છે ?
જીવનની જિન્દગીની એક જગતસ છે શમ્યા;
તે યરવ, સમાય, જીવન રવ' બળે છે,
આને વચન વસી છે "શીડીન" ચમુઓમાં;
મુગ્ધ હર આજ પછી ઉદ્યાનમાં ફળે છે.
"શીડીન"

[જોતપર]

[૨૯]

[૧૯૦]

અને ખુલ્લો વેપારીને તમારા કાર્યમાં કર્યા, કે તે એની
ગાંધારી સમુદ્રમાં ચાલે અને મીઠાંબોને (પણ) તમારા કાર્યમાં કર્યા "

‘કુર્આને મજીદ’

(૨૧ લેખ વર્તમાન સમયના હિન્દુસ્તાનના બહાર ઉસ્માની ઇતિહાસકાર મોલાના મેય
સુલયમાન નં રીની કૃતિ 'રમોલી બહાજરાની' ના પાંચ પાનાઓનો અનુવાદ છે મુદિલમ કેમોમાથી
માત્ર અરમોના વહાણુરગ રિપે એમા દુક ઐતિહાસિક માહિતીઓ આપવામાં આવી છે ખીજ મુદિલમ
કેમોમાની મા ફેવમા પ્રતિ વિરે ઇતિહાસોના આધારે આપના રજુ કરવાની આશા છે ઇન્શાઅલ્લાહ)

—સાલેહ બકીલી

નબૂવતના સમયમા અરબોની દરર્ધ સફર

તે કમાનાતી સાત છે જ્યારે ગાંધીવીવત
(અજનના)ના સિયાદ સાદગો વિખેર ધને નબૂ
વતના સૂર્યનો ઉદય ઘડી રહ્યો હતો હજુ
અરબે એ એ સૂર્યના પ્રકાશ (નૂર)ને ચોતાના
સીનાઓમા રચાવ આપુ ન હતું એને અરબોમા
બધાય પ્રાચીન દેશી રીતરિવાજ જેવાને તેવજ
પ્રયમ હતા એ કમાનાતમા જે કાઇ નજરે પડશે
તેને અરમોનુ પ્રાચીન કેરેક્ટરજ સમજવુ જોઈએ
એ સુગમા અમને અરબકાસીઓ આમતેમ
વદાઓમા આવતાં જતાં નહરે પડે છે હજાર
(એબીસિનીઆ)નો દર્વાઈ દેશ તો બાજે એમનું
ખીજુ વનન જણાય છે જ્યારે મનમા આવ્યુ
અગ્નિસ્તાન આવી ગયા અને જ્યારે હજુ

દગસ પડ્યોચી ગયા બહારે અહમર (લાલ સમુદ્ર)મા
સેમનેલી અરર જવર હતી એક સેમન
બ્યાતી વહાણુ એ સમયથી કાંઈક પહેલા
જિંદગી પાસે લાગી ગયુ હતુ, જેના પાગીઆ
કુરેલીઓએ ખરીદીને કચબા શરીફની છત
ઉપર લગાવ્યા હતા (સીરત ઇમ્ને હિરશામ
કચબાનુ વર્ણન)

મક્કામા જ્યારે મુસનમાના ઉપર યુન્મે
સિતમતુ તુશન ઉઠ્યુ, ત્યારે આ હજરત સ અમે
મુસનમાનોને સમુદ્ર પાર હજારા જવાની રજા
આપી હિ સ પ મા અજાર મરદ અને
આર ઔરોનોને માફનો જવાન થયો તે જ્યારે
જિંદા પડ્યોચો ત્યારે ત્યાં બે વ્યાપારી મહાલો
હજારા જગને માટે તૈયાર હતા તેઓ એમા
એસીને હજારા પડ્યોચી ગયા એની પાછળ પછી

મિસર અને શામમાં અમીર મુઆવિયા ગવર્નર હતા. એમણે રોમનો ઉપર દયાઈ હુમલો કરવા ઇચ્છ્યું હતરત ઉમર (રદી૦) પાસે પરવાનગી માગી, પણ એમણે રજા આપી નહિ અને લખી મોકલ્યું: “તમને ખબર છે કે મેં એના ઉપરથી ‘અક્ષા’ને સજા આપી.”

જંગી વહાણવટાનો સૌથી પહેલો મસંગ અરબોના ઇતિહાસમાં એજ છે; એટલે કે બહરૈનના ગવર્નર અલા’ મિનુલ હદમીએ બહરૈનમાં વહાણોનો બદોબસ્ત કર્યો અને દયાઈ માર્ગે ધરાનના પ્રાંત કારસ ઉપર હુમલો કર્યો. ધરાનીઓએ કિનારા તરફથી પણ અને આગળથી પણ એમને ઘેરી લીધા. તેઓ દોરાઈ ગયા છેવટે ખુરશીને માર્ગે અરબોને મદદ મળી, ત્યારે છુટકારો થયો અને સહેર ફરક થયું.

નાઇલ અને લાલ સમુદ્રનું બોડાણ

પરંતુ બીજી તરફ ઇતિમમ વહાણવટાનો યુગ પણ હજરત ઉમર (રદી૦)ના સમયથીજ શરૂ થયો. એના માટે એક કુદરતી કારણ ઉત્પન્ન થઈ મ્યું. દિ. સ ૧૮માં અરબસ્તાનમાં મખ્સાત દુષ્કાળ પડ્યો, એને માટે હજરત ઉમરે (રદી૦)એ મિસરથીજ અનાજ મંગાવવાની વ્યવસ્થા કરી, પરંતુ જમીન માર્ગે અનાજ મોકલું પહોંચતું હતું. જેથી એવું કરવામાં આવ્યું કે નીસ (નાઇલ) નદીમાંથી ૬૯ માઇલ લાંબી એક નહેર કાઢીને નીચેને લાલ સમુદ્ર સાથે મેળવી દીધી. આ કામ છ માસની અથુથક મેહનતને અંતે પુરું થયું. પહેલેજ વર્ષે વીસ વહાણો સાક હજાર અરબ અનાજ લઈને નીલમાંથી લાલ સમુદ્રમાં દાખલ

થયાં અને મદીનાની બંદરગાહ જારમાં આવીને લંગર નાખ્યા.

આ નહેર લાંબા સમય સુધી ચાલુ રહી. એમાંથી મિસર અને અરબના દયાઈ વ્યાપારની ઘણીજ ઉત્તિ થઈ. ખલીફા ઉમર બિન અબ્દુલ અઝીઝ ઉમવી (દિ. સ. ૧૦૦) સુધી એ કામ આપતી રહી. પછી ગવર્નરોની બેપરવાઈએ ટેરેરથી પૂરાઈ ગઈ અને ખલીફા મન્સૂર અબ્બાસીએ એક રાજકિય કારણે એને બંદ કરી દીધી. ફરી સાક થઈ અને લાંબા સમય સુધી ચલુ રહી.

મુવેઝની નહેરનો વિચાર

અત્ર બિન આસ, જે મિસરના ગવર્નર હતા. સૌથી પ્રથમ એમને આ વિચાર આવ્યો કે લાલ સમુદ્ર અને જૂમખ્ય સમુદ્ર વચ્ચેની જમીન હાથી દેરી જેમણે, પરંતુ હજરત ઉમર (રદી૦)એ એમની આ યોજનાની વિરુદ્ધતા કરી. અબ્બાસ દિદા પોતાની બૂરોળમાં ઇન્ને સહદ મગરબીના દવાલાથી લખે છે:-

“ફરમાની પાસે જૂમખ્ય સમુદ્ર અને લાલ સમુદ્રમાં સિન્તેર માઇલનો ફરક રહી જાય છે. ઇન્ને સહદનું ખ્યાન છે કે, અત્ર બિન આસે ઇચ્છ્યું કે આ બન્ને વચ્ચેની જમીન એ સ્થળ સુધી જેતું નામ અન્બુલ તમસાદ છે, કાપી નાંખે. પણ ઉમર બિન ખત્તાએ આ યોજનાને રદ કરી દીધી. એણે ખ્યાન કર્યું કે રોમનો હાજીએને માર્ગમાંથી ઉડાવી લઈ જતા હતા.” (તકવીમુલ બદલાન, અબ્બાસ દિદા: પૃષ્ઠ-૧૦૨) દર અદિરા ઉમર (રદી૦)એ જે

૮. મુકર્રયઝી વા’ હસનુલ મહાઝરત: “ઝિક” નહેર, અખીરલ મુસેનીન.

ખતરાની યદીકથી આ યોજનાને રદ કરી હતી
આજે પ્રધાન પૂર્વના કોઈ નાદાન એવો ન
હોય, જે એને સમજી શકતો ન હોય

ધરાની અખાત તન્દ્ર ધગનીઓના સમયમા
ઉચ્છ્વસુતામે એ ધગની નદર હતુ એના
ઉપગાદ સ. ૧૪મા અગ્રેએ કબજો કર્યો
એની રીતે હઝરત ઉમર (રદી૦)ના સમયમા
અરબોની પાસે જે મહોલ વ્યાપારી જદરો
થય ગયા એક લાન સમુદના અરબી કિનારા
ઉપર, જદર, અને ખીલુ ધગની અખાતમા
ધરાની કિનારા ઉપર ઉચ્છ્વસુ
જદર

જે લાન સમુદના અરબી કિનારા ઉપર
થયુ કરીને રતમાન વખતની પાસે વસેલુ
હુ કાશાથી જે સુસતમાનેા દિ સ ૭મા
પાછા આગ્યા હતા, તે એજ જદરની બદલાદ
પામે આનીને કિનારા દતા એના ઉપરથી
જણાશે કે ધરા મથી પવના થયુ એ જણીતુ
હતુ એના પછી હઝરત ઉમર (રદી૦)ના
સમયમા જ્યાર મિસર અને શામ જતાથ
ત્યારે એની હાસીયન વિશેષ વધી ગયુ પછી
જ્યારે નાઇલ નદી અને લાલ સમુદને નહેર
વડે મેગરી દેનામા અવ્યા ત્યારે એણે કેન્દ્ર
સ્વરૂપ પ્રાપ્ત મરી લીધુ વ્યાસ કરીને જ્યારે
મદીના પાટનગર (પાલતખત) અને એ તેતુ
બદરગાદ હતુ ત્યારે તરફથી સામાન સમગ્રી
લઢાઇને આદિ આનની હતી હમશ, મિસર
અદન, દિન્દુનાન અને ચીન સુધીના વદાણો
આનીને અદિ લગર નાખતા હતા

ધરાનાની પ્રાથમિક સદીઓમા એની
તૌનક વધતીજ રહી વિદ્યાભ્યાનેા પશુ પ્રચાર
યંથો મહાન મહાન વિદ્વાનેા અદિ પૈત થયા

અને મહોની મહોની ધમારતો અદિ જની ૯
જદરની સમે સમુદમા એક માઇન લાખો
અને એક માઇન પરોણો ખેટ હતો જ્યા
હોટીઓમા બેગીને જતા તતા એતુ નામ
નશ હતુ એ ખાસ દબરાથી આવનારા વદા
હોતુ બદરગાદ હતુ અને અદિ પશુ જદરની
ચેડે વ્યાપારીઓની વસતી હતી ૧૦

ઉચ્છ્વસુ

જે બસાથી રહેજ ઉપર હજલા નદી
મઠે આવેલુ હતુ ધરાનીઓના સમયમા એ
એક વઝરી થાયુ હતુ અને વ્યાપારી બદર
ગાદ પશુ દિ સ ૧૪મા અગ્રેએ એના
ઉપર ખજો મ્યો આ બદર ખાસ રીતે
ચીન અને દિ હુસ્તાનના વદાણો મારે હતુ
હઝરત ઉમર (રદી૦)ને આ બદરગાદ જતા
વાતી મુખારગાદ આ રામ્દોમ મો નામ
આવી

એ અખાત બદરેન, ફારસ દિન્દુનાન
અને ચીનના વદાણોનુ બગાદ છે જનીમ
તના માનમા અમને અદિથી આદી અને
સોલુ મળ્યુ ૧૧

અરબોની કુમાતના સમયમા પશુ ઉચ્છુ ન
હતી દર્પાઇ હમશીયન મયમ નહી દિ સ
૨૫૨ સુધી જરાજર કાયમ રહી પરતુ એજ
વર્ષે અગીઓની લગાઇમા એ બદરગાદ થઇ
થયુ ૧૨

- ૧ મુખારિયુત બદરના ચાકાન જદર
- ૧૦ મુખારિયુત બદરના, ચાકાન જદર
- ૧૧ અવ-અખાતના તવાલ અમુ હનીફ હીનેરી
(મૃત્યુ દિ સ ૨૮૬) ૪૪ ૧૩૨ લી ન
- ૧૨ તારીજે બમરદ અસમતતી

ખસરા.

વર્તમાન સ્થળ કરના પાસે, દબલા અને કુરાન (યુદ્ધેત્રીસ અને તૈય્રીસ) મળીને આગળ શત્રુસ અરબની પાસે, ધરાની સાગરમાં પડે છે. ખસરા, કરના અને શત્રુસ અરબની વચ્ચે દિ. સ. ૧૪માં હઝરત ઉમર (રદી૦)ના હુકમથી વસાવવામાં આવ્યું. એનું સ્થળ એવું હતું કે એણે ધણી જરૂરી ઉત્તરિ કરી અને થોડાજ વખતમાં ઉશુસ્લહનું દર્માંઈ દરીફ બની ગયું. ધીમે ધીમે હિન્દુસ્તાન અને ચીનના વહાણો સીધાં અહિંજ આવવા લાગ્યાં. દિ. સ. ૯૭ માં જ્યારે અરબોએ સિંધ ઉપર કબજો કર્યો, ત્યારે સિંધ અને ખસરા વચ્ચે અવરજવર ધણીજ વધી ગઈ.

ઉરમાની યુગ

અરબોમાં વહાણવટાનો ખરો સમય હઝરત ઉરમાન (રદી૦)ની ખિલાફતના પ્રમાણથી શરૂ થાય છે, એ સમયે અમીર મુઆવિયા રામ અને મિસરમાં તથા અલા' બિન હદમી બદરેનમાં મથનરે હતા. અરબોના સૌથી પહેલા અમીરજ બદર (એમિરજ) અબ્દુલ્લાહ બિન કેસ હઝરતી છે, જેઓએ રામનોના મુકાબલામાં પચાસ દર્માંઈ હુમલા કર્યા. એ હુમલાઓની શરૂઆત દિ. સ. ૨૮થી થાય છે. રામનો ઉપર એમની ધાક બેસી મઠ. છેવટે એક દર્માંઈ હુમલામાં જ્યારે તેઓ એકલા એક ન્દાની નીકામાં લરકરથી અલગ બુમધ્ય સમુદ્રમાં જઈ રહ્યા હતા. રામનોએ એમને ઓળખી લીધા અને શહીદ કરી નાખ્યા.

દિ. સ. ૨૮માં કિબરસ (સાધપ્રસ) ઉપર અરબોએ હુમલો કર્યો. શામી દર્માંઈ લરકરના અમીર મુઆવિયા અને મિસરી સાગર સેનાના

અબ્દુલ્લાહ બિન સઅદ બિન અબી સરહ અમીર હતા. ૧૩ દર્માંઈ ધીમે એ પછી અરબોએ બુમધ્ય સમુદ્રના અનેક ટાપુઓ ઉપર કબજો કરી લીધો.

આ તરફ ધરાની અખાન અને દિન્દી મહાસાગરમાં થણુ અરબોના દર્માંઈ હુમલા એજ સમયથી શરૂ થયા. અમા' બિન હદમી પછી, હઝરત ઉમર (રદી૦)એ ઉસ્માન બિન અબીલખાસ શકરીને અખાન અને બદરેનના મથનરે મુકરરે કર્યા. ઉસ્માને પોતાના તરફથી પોતાના લાઇ દિકમ બિન અબીલખાસને બદરેનના નાખબ નિમ્વા. બદરેન તે સ્થળ હતું જ્યાંથી પૂર્વ દેશોના વ્યાપારી વહાણો આવતાં જતાં પસાર થતાં હતાં. એના ઉપરથી એમને બદરીબેગા (નોંડા સેના)ની તૈયારીનો વિચાર ઉત્પન્ન થયો. દિકમે એક નોંડા સૈન્ય હિન્દુસ્તાન તરફ રવાના કર્યું. એ વખતે મુબાબનું અસ્તિત્વ ન હતું. થાણુ હતું. દિકમના બેગાએ એના ઉપર હુમલો કર્યો અને બીજા હુમલો લગ્થ ઉપર કર્યો અને પોતાના લાઇ મુઝરેહ બિન અબીલખાસને સિંધના બંદર દબયસ (દ્વા) ઉપર હુમલો કરવાને માટે વહાણો આપીને મોકલ્યો. આ બનાવો ઉપરથી જણાય છે, ૩૩ અરબ વહાણવટીઓને એ શેહરોની દિશાઓ એ સમયે માલુમ હતી અથવા તો એમાં એમણે ધરાની ખલાસીઓ અને વહાણવટીઓથી કામ લીધું. ૧૪

૧૩ આ બનાવો માટે બુઓ, નિબરી (દિ. સ. ૨૮)
૧૪ ફત્વુલ્ અલ્લાન: ખલાસરી, પૃષ્ઠ ૪૩૧-૪૩૨
સિંધના વિજયનું પ્રકરણ. મુઅનિમુલ ખવદાન:
ચાપ્ત. બદરેન વિષયો બાબ.
આ દુમલાની તારીખોમાં કંઈક મતભેદ છે.

એક અગ્નિ સભેગ છે કે દિન્દુસ્તાન ઉપરના હુમનાની રાજ્યાત જેની રીતે એક શકરી નમ્યુનાતતા હાયોએ યથા, એની રીતે એની પ્રભુતા પણ એક શકરી નમ્યુનાત મુદમદ બિન કાસિમને હાયે યથા હિ સ। હરમા એણે સિંધ સપૂર્ણ પહે છતી લીધું ઉમખી યુગ । । ।

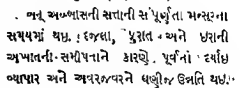
ખિનાકતે રાશિદદ પછી બનુ ઉમખ્યદ એ બ્યારે દમિરકને પોતાની રાજ્યધાની બનાવી સારે ખીખ સનનના અપયોનીચે નહાનપ્રથ પ્રત્યે પશુ બન અપયામા આવ્યું રિસીપ માન ખેચવાને એક કારણ પણ નમ્યુ હિ સ રહમા રોમનોએ રામના કિનારાએ પગ મુક્યો કર્યો। અખીર મુઆવિયાએ રોમનોને વારવારી ચોખ્ય તદ્દબાગે કળી હમણા સુધી અરમોનો બહાણો (વહાણો) બનાવનાના કાગ્યાના માત્ર મિસરમાં જ હતા હવે ઝરત બહાણ કે રામમા પશુ રહાધામાં આવે એજીનીઅરો અને કાગીઅરો મુકરર થયા। અને સિરિયાના કિનારા ઉપર નહાણો ગાધનાની ગોળવણી યથા અને એમું કેન્દ્ર અક્કા શહેરને ઠેરવવામા આવ્યું, (ખાત્રી ૫૦૬ ૧૧૭-૧૧૮)એ પછી અખીર મુઆવિયાએ રોમનોના દર્બાઈ હુમલાઓને પરાજીત કરવાને માટે સપૂર્ણ તૈયારી કરી, મદદ આગળ વધીને જૂમધ્ય સમુદ્રના ટાપુઓ ઉપર કબજો જમાવીને નાકાગદી કરી એટલે સુધી કે હટથીના કિનારાના ખાત્રીસિસી ઉપર પણ હુમલો કર્યો જનાદદ બિન અખી ઉમખ્યદ અગ્નિ (મુલુ, હિ સ। ૮૦) એ અખીર મુઆવિયાના હુકમથી હિ સ પગમા રોહ સ ઉપર કબજો કર્યો અને ત્યાં અરમોની દર્બાઈ નવી વસાહત વસાવી હિ સ. પટમા જનાદદ

એ કાન્સટન્ટીનોપલની પાસે અરવાદ નામે ટાપુ છતી વીથિ અને પછી કેટ ઉપર હુમલો કર્યો (ખાત્રી ૫૦૬, ૨૩૬-૫૦૫ કહુન જગાછો)

અબ્દુલમલિક બિન મરવાને ટ્યુનિસમા વહાણો બનાવનાનું ઘણું મહેનું કારખાનું કાપમ કર્યું (મુકદ્દમદ છપ્પને ખાદન ૫૦૬ ૨૧૦)

એજ અબ્દુલ મલિકના કામાનામા હિ સ ૭૧મા હજગળ બિન યસુફ શકરી (મુલુ, હિ સ ૮૫) પર્વ ખાતોનો વાઈસરોય નિમાયો અર્થાત મરાઈથી હુકસ્તાન અને સિંધ સુધી એની બાસ્થા હતી અને એનું દારૂ અમારત કુશ હતું એની અમલદારી આગીસ વર્ષ રહી, એ દરમ્યાન અરમોના બાપારી વહાણવટ એ પર્વ સમુદ્રમા ધણી પ્રગતિ કરી અરમોના વહાણો સિદ્દલદ્રીપ (સિનોન) સુધી આવતા જતા હતા એજ વહાણોને દિન્દુસ્તાનના કિનારા દયાઈ ઝડૂ (ચાચીઆ)ગેએ નુદી લીધી હતા જેનો બદલો વાળવાનેજ એણે સિંધ ઉપર તરી અને ખુરડો બન્ને માંજે હુમલા કર્યા અને સિંધ છતી લીધું (ખાત્રી ક્રોહ સિંધ ૫૬ ૩૪-૩૫)

હજગળથી પહેલા ધરાની અખાત અને સિંધી સાગરમા જે વહાણો ફરતા હતા, તેના પાટીઆ દોરી વડે નેડી દેવામા આવતા હતા અને જૂમધ્ય સમુદ્રના વહાણોમા સોખડના ખીનાઓ વડે જડવામા આવતા હતા હજગળએ આ પાછતી વહાણો બનાવવાની ગીતનેજ પ્રસારી, તેમજ તેલને બદલે પાટીઆઓ ઉપર તારકોલ (ગર્મર) ચોપડાવ્યું અને અણીદાર નૌકાઓને બદલે સપાટ નૌકાઓને રિનાજ

હિ સ ૧૫૨મા મન્સૂરે દળનાના કાય ઉપર
બગદાદ વસા યુ આ શહેરનો રેક મદાન
અને પ્રાસા એક નહેર બની ગયા રાજ્યધાની
માટે આ રચના પસંદગી પણ એટલાજ માટે
અહીં હતી કે દળના અને પુરાતને માર્ગે દુન્યાના
દરેક ભાગોમાંથી દર્શાવ અપર જવર અને
ગાપાર અહીં શકતો હતો. ઇન્ને વાઝેઅલ્યમ્મુખી
(હિ સ ૨૭૭) ને બધું અમ્મ સતી ઉત્તિ-
યુગનો પુરુષો ઇતિહાસકાર છે તે લખે છે -

‘ મન્સૂરે આ રચના એટલા માટે પસંદ
કર્ચું કે એ દળના અને પુરાત વચ્ચે જલદી
એક ટાપુ રૂપે છે એની પૂર્વે દળના અને
એની પશ્ચિમે પુરાત આખી દુન્યાના ઘાટ છે
વાસત બસત ઉણુ લદા, અહનાજ કારસ,
અમ્માન યમામદ, બદરૈન અને એની આબુ-
આબુથી જે મહાં આવશે તે જલાને મોજ
આશે અને અહિં આજ તે જલાએ લગર
નાખશે એરીજ રીતે ઉાર મૂસદ દવાર
રખીઅહ, આજરે જૈલન અને આરમીનીઆથી
જે વહાણો આવશે, તે દળનામાં ધરને આવવા
આવી અને દાર મઝર રક્કા રામ, શામી
બદગારો મિસર અને ઉત્તર આફ્રિકાથી
પુરાતમાં અધને જાનએ આદિ આશે ”
(કિતાબુલ બ દાન યમ્મુખી પૃષ્ઠ ૮)

આ શહેરની રૌનકતુ આ દર્શાવે ગાપારી
કારણ એટલું બધું નજર સામે હતું કે સૌદાગરો
માટે જે મુલકનો બંધો હતો તેમાં પુરાત
નદીમાંથી એક નહેર કાઢીને લાવવામાં આવી
હતી કે સામાનોથી ભરવાના વહાણો સમુદ્રમાંથી
પુરાત સરિતામાં અને પુરાતમાંથી નહેર કર
ખાવામાં અને એમાંથી બનાવવી નહેર પડે
શહેરમાં અને શહેરમાંથી તે મુલકમાં પહોંચી
જાય અને ત્યાં પહોંચીને સામાન ઉતારવામાં

આવે એ સિવાય બીજી નહેરો ખાસ એજ
કામને માટે બનાવવામાં આવી હતી જેમકે
નહેરે ઇસા જે પુરાતમાંથી કાઢવામાં આવી
હતી આ એક મોટી નહેર હતી જેમાં
મહોલ મહોલ જલાએ રક્કાથી લોપ અને દરેક
પ્રાંતનો વ્યાપારી માન લખને શામ અને
મિસરથી અનતા દના અને હરામલા લદાયના
એમાંથી પસાં થતા રતા એનેજ કાઢે સૌદા-
ગરના મોલમાં બનેલા હતા એવું પાણી દરેક
વખતે વહેતું રહેતું હતું કે કોઈ પણ વખતે
વહાણોની અવર જવર બદ પડે નહિ (કિતા
બુલ બ દાન યમ્મુખી પૃષ્ઠ ૨૭૮ ૨૪૬, ૨૫૦)

બગદાદ પછી સરસર મુ મે એક નહેર
સરસર હતી, જેમાં નૌકાઓ ચલતી હતી
(અસ્તખરી પૃ ૮૫) ઇસા નહેરથી નૌકાઓ
પુરાતમાંથી નીકળીને દળનામાં આવતી હતી
(અસ્તખરી પૃ ૮૫) અબુ હીઓના ઝમા
નામાં નહેર પડે છે કે અરબોમાં ગાપારી
ઉત્સાહ અને રાખ પહેનાથી વિશેષ વધી ગયો
હતો એનું કારણ એ જણાય છે કે અરબોને
બન્ન ઉમ્મદતી રાજ્યસત્તામાં જે કિસરરી
(સિવિલ) અને લશ્કરી (સેનિક) મરતના પ્રાપ્ત
હતા તે બન્ન અબ્યાસના સમયમાં એસની
પાસેથી છુટકાતા ગયા પહેલાં સુ ડી એલદાઓ
ઉપર હિ સ ૧૩૩થી ઇસ્લામીઓએ કબજો
જમાવ્યો અને અરબો પાસે માત્ર લશ્કરી
સેવાજ રહી ગઈ પાછળથી મુઅતેસિના
સમયમાં હિ સ ૨૧૮ પછી લશ્કરી પદોએ
પણ વર્કમાં પરિવર્તન પામી જેથી વ્યાપાર
સિવાય દૈનંત મેળવવાનો આબરુલર્થો માર્ગ
એમને માટે કોઈ રહ્યો નહિ હતા આ સમયમાં
પણ એમણે કાંઈ મહાં દર્શાવે નિર્ણયો
મેળવ્યા છે

બનુ ઉમખાલના ઉત્તરાધિકારીની હેસીયને સિંધ ઉપર એમણે કબજો કર્યો. સિંધ અને ખસરા વચ્ચે પટ્ટણાં પેટોજ દર્ધાઈ અવરજવર ચાલુ રહી હિ. સ. ૧૫૬ ખલીફા મેદલી અબ્બાસીના સમયમાં અરબોએ સુમરાતના કિનારાઓ ઉપર દર્ધાઈ હુમલા કર્યા. એના અફસર અબ્દુલ મલિક ખિન શહાબ મસમધ હતો. હિ. સ. ૧૬૦માં આ લશ્કર સુમરાતના કિનારાના શહેર બારબુદ બુધી પહોંચી ગયું આ બારબુદ ખરી રીતે ભારબુદ છે જે હાલમાં પણ ખડિએરપે ભર્યતી પાસે મૌબુદ છે.

(છબને અસીર અને છબને અફઘન: ભાગ ત્રીજો, પૃષ્ઠ ૨૦૮)

ખજાલના ખંડીફનો સંબંધ એના સો વર્ષ પછી પાણ સિંધ સાથે રહ્યો. પરંતુ કાંઈ નતીન દર્ધાઈ વિજય તેમણે પ્રાપ્ત કર્યો નહિ. ધીમે ધીમે અરબો એ પ્રદેશમાં માત્ર દર્ધાઈ વ્યાપારીઓ તરફિજ રહી ગયા. ધરાક અને અરબસ્તાનના બંદરોથી એમના વડાણો ધરાની અખાત, હિન્દી મહાસાગર, ચીની મહાસાગર અને હબશાના સાગરમાં આવતાં જતા હતાં. (અપૂર્ણ)

અહમદ એન્ડ કો.

જુના અને જાણીતા વેપારી.

દરેક જાતની પેટ્રોલેફ જાતીઓ, પ્રાઈમસ સ્ટેવ, સોનીના બાળવાના ચુલાઓ, ઇલેક્ટ્રીક ફેન, વીજળીના લેમ્પ, અને ડેકોરેશન માટે ઇલેક્ટ્રીક તોરણો, પાણી ગરમ કરવા માટે વોટર હીટર, ઇલેક્ટ્રીક અસ્ટરી, નાઈટ લેમ્પ, બેટરીના બલ્બ, એવરેડી પાવર, ફ્લેશ લાઈટ ટોચ વગેરે ક્રીકાયત બાંવે મલશે તેમજ વીજળીનું દરેક પ્રકારનું ફીટીંગ કામ તૈયાર મળશે.

અમારા કારખાનામાં જનતી દરેક જાતની અને દરેક સાઈઝની સ્ટીલ ટ્રંકો, સુટકેસ, બેગ વગેરે તૈયાર મળશે તેમજ ઑર્ડરથી બનાવી આપવામાં આવશે.

—: ગામડાનાં વેપારીઓને ખાસ સગવડ —

ઑર્ડર આવેથી માલ ખાતરી પૂર્વક મોકલવામાં આવશે.

૭૦ કણપીઠે જાનર, લાલગેટ પાસે, સુરત.

(માસીક સાક લાવવાની ગોળી)

સ્ત્રીઓના અટકાવ સાક ના આવવાથી ઘણીજ બીમારીઓમા સ્ત્રીઓ જેવી કે હીરડીરીયા ગર્ભસ્થાનમાં દુખાવો થાય છે. પેટનું સેકનું દુઃખ તેમજ શરીરનું કુચનું, શરીરે ગંઝ થવું, ચરબી થવી, આખા શરીરનું દુખનું, કમરનું દુખનું. લોહીના બગાડો થવો, હીરડીરીયા જેવી બીમારી થવી. 'પાણીનું' (પાણનું જવું) માથું દુખવા કરવું, ચક્રર-આવવા વીગેરે બદદગમી થવી, આ ગોળીઓ અટકાવ આવવાના આગળ દીવસ આગળ લેવાથી અટકાવ સાક લાવવામા અકસીર સાબીત થઇ છે અને સ્ત્રીઓના દરેક મુખ દરેકને પુરેપુરો આરામ આપે છે

કીમત : ૩૨ ગોળીની હાખીનો એક રૂપીઓ

હુલ્કે સેનમ હેર ઓઇલ

આ તેલ માથોમાં લગાડવાથી મગજને થંડક આપી વાળને વધારવામાં તેમજ સફેદ થતાં વાળને અટકાવવામાં તેમજ લાંબો વખત લગાડવાથી વાળને કાળા કરે છે. ઉંઘ ઘણીજ સાચી લાવી ખરતા વાળને અટકાવે છે અને ઘણીજ લાંબા કરવામાં અકસીર સાબીત થયું છે. કીમત જોડણી ૧૨ આના

ધશરત પીલ્સ

ધશરત પીલ્સ ગોળીઓ દીલ્લે (હાર્ટ) મગજ, લીન, હોળી (સ્ટમક) તેમજ તમામ શરીરની શક્તીનો વધારો કરી, ભુખ લગાડી, લોહી વધારી શરીરને ચુસ્ત આસાક બનાવી એકા ૧૨ રોનક લાવી તેમજ સ્ત્રી બનાવવામા અકસીર છે. તેમજ ગમે તેવા કારણથી પાતુ પાતળી થઇ અશક્તિ વધીને નામરદાઈ આવી થઇ હોય તેને પાતુ પુટ કરી જીવાતને નજીવવાનું અને ધરડાને જીવાત બનાવવામા અકસીર સાબીત થઇ છે, ફક્ત એકજ શીશી વાપરી ખાતી કરો. અમારી યુનાની ફાર્મસીમા આશરે ૪૭ વરસની અનુભવીક દવા છે. નાસીવાસ થઇ ગયેલા દર્દીઓને આરામ થયો છે કીમત ૪૦ ગોળીની શીશીનો ૩ ૧-૮-૦

ધકસીરે પાયેરીઆ સુનુન મુકવીએ દનદાં

આ મંગળ દાંતને લગાડવાથી દાંતમા થતુ પડ અને લોહીનું તીકણવું, મોઢાની ખરાબ વાસ, મેલને દુર કરીને દાંતના દુખાવાને તથા દાંતવાને દુર કરવામા અકસીર સાબીત થયું છે. કીમત શીશી એકનો રૂપીઓ ૧.

મુપુક ઇક્સીરલ હાઝીમ

આ સુરણ ખાસ બદદગમી માટે અકસીર છે ગમે તેવો પેટનો દુખાવો કુચાવો હોય, દગમ થતું ન હોય, ભુખ ન લાગતી હોય, ખાટી ઓડકાર આવતી હોય, કબજાવાત હોય, પવન ન છુટતો હોય, તેને કાયદો કરી ભુખ લગાડી, દગમ કરી ઝાડો સાક લાવવામાં અકસીર છે. કીમત ખાટીનો રૂપીઓ ૧)

ડિન્ડ બદારના ઓડરો પુત્તી સલામથી મોકલવામા આવે છે. બદારમામ એન્ડોની જરૂર છે, પત્ર વહેવાર નાચેના સરનામે કરો

વિગન માટે પ્રાક્સ લીન્ટ મંગાવો. વી. પી. ઉપર ખ્યાત અપાય છે. દરેક બીમારીનો ઇલાજ પત્ર વહેવારથી કરવામાં આવે છે, જ્વાળ માટે ટીકાટ બીડી.

મંગવાનું ટેકાણું—

આફ્રીકાના સોમ એન્ડો—

મેનેજર યુનાની ફાર્મસી (ન્યુસ્ટર)

યુનીચન પ્રીન્ટીંગ વર્ક્સ

ખાંડ બગર—મુસ્ત

૬૧, ચિકાગો રોડ—હાઇબ્રીડ નાનાસ

શાંતિની શોધમાં!!

● ● ● ફીરોઝ એ. સરકાર ● ● ●

પીડી ચોળેલા વરસાવની માફક સૂર્ય
પશ્ચિમમાં શોભી રહ્યો હતો રંગીન કપડાં
પહેરીને વાદળાંઓ પણ લગ્નની ધૂમધામમાં
પડ્યા હોય એમ આમથી તેમ દોડી રહ્યાં હતાં.

‘મૃત્યુ’ સાથે ‘સૂર્ય’નાં લગ્ન થઈ ગયાં.
મિથ, મિથાને લઈને મધુરગ્નનીની મોજ કરવા
હર-હરના દેશમાં ચાલ્યો ગયો

વાદળાંઓએ પોતાનો રંગીન પોશાક
ઊતારી નાંખ્યો. લગ્નનાં ચાકને લીધે કહ્યો,
‘આ વરસાવના આકાશ જવાને લીધે કહ્યો, ગમે
તેમ પણ વાદળાંઓ ઈંડા પડી ગયાં હતાં;
નિસ્તેજ થઈ ગયાં હતાં. નતો તેમના મો પર
દોડ્યામતો હિસાબ હતો કે આનંદ!

તેઓ પણ ધીરે, ધીરે, ચાકેલા પગે ચાલી
નીકળ્યા-હર...હર...ર!

નિરજ આકાશમાં જે તાગ્યો, પશ્ચિમના
વિયોગના આંસની માફક ચમકી રહ્યા!

દિવસના ચાકથી ન થોડી દુનિયા રાતે
પણ એજ ‘હોહાને શૌરબકાર’માં મરાયલ હતી!

ઓ રાત! તું પણ અજબ છે!

તારું સ્થાન અનોખું છે!

રાત! ચંદ્રની મુદ્ર ચાંદનીમાં તને સરોવરને
તીરે જોવી!

ઓ! એજ રાત! તને અનંત શાંતિમાં
સુતેલા કબ્રસ્તાનમાં નિહાળવી!

અરેરે! રાત! રાત! ને...ને...તને કાઢ
પરિજાત્રયમાં યૌવનનો ટોળ કરી ખુલ્લી પડેલી
જોવી!

રાત! તને ક્યાં ક્યાં જોવી?

તારું મુંઝવણમાં મુંઝવણ સ્થાન ક્યાં!

સંપૂર્ણરે]

સાગર પર વ્યારે ચંદ્ર રજની વરસાવનો
હોય. એજ એ આનંદથી નાચી રહ્યાં હોય.
મીઠું મીઠું ગાઈ રહ્યાં હોય. પવનની ઈંડી
ઈંડી લહેરો આવી રહી હોય, ત્યાં?

ના! ગરીબની જૂંપડીમાં!

‘રાત! તું ક્યાંકર, વિકાળને દૂર ક્યાં?

કમરસ્તાનમાં? રમરાનમાં?

ના! જનમાંથી એકે જગ્યાએ નહીં!

ત્યાં તો હજુ હું સુંદર છું!

સારી છું!

સૌંદર્ય બગરમાં! !

સહેરના બીજા લગાઓ કરતાં આ લગાની
સૌંદર્ય, એની શાન, એનો દેખાવ કંઈ ઔરજ
હતો બધા લગા કરતાં મુંઝવણ લાગતો આ
લગા બધાં કરતાં વધુ અમર હતો!

દરેક ઘરમાં વીજળીની અગદગતી બતીઓ
પ્રકાશ આપી રહી હતી; કેટલાક ઘરની
બારીઓ ફૂંધેથી ગુંથેલી હતી; કેટલાકની
મોતીઓ-બનાવટી મોતીઓથી!

એક ઘરમાંથી, ‘અમોશનની રેકાર્ડ’માંથી

‘કોઈનો સુરીસો અવાજ આવી રહ્યો હતો;

‘દીવાના બનાવતા હોતો દીવાલ બનાવે!

વરના કહીં તકદીર તમાશા ન બનાવે!’

અને ખરેખર! એ ઘરમાં બાજુ બધાજ
દીવાલા ન હોય તેમ ત્યાં અર્થશૂન્ય શૌરબકાર
યજ રહ્યો હતો!

બીજા ઘરમાંથી, રેડીઓમાંથી વારંવાર,
રહી રહીને ત્યાં અવાજ પરથી તે રેડીઓજ
હોય એમ લાગતું હતું.-કોઈ પોતાના
હલકની ચીકણ ‘તેનો’ સાંભળનારાઓને-તેના
દીવાનાઓને પાછ રહ્યું હતું:

[૩૬]

[૧૯૬૨]

કારવાં

‘હું ને મારા નદી આગિફકો મયર થેલેને જતા,
નામ લેતા હે મેરી જન, જમાના તેસ !
ચિક્તે દુરન, હરે કોઈ કિસી ખરદેમે;
બાક ઉઠતા હે મેરી જન ફસાના તેસ !’

ને વળી કોઈ રંગીવા ધરમાંથી અમોદિન
ને રેડીઓ સાથે દરીકાઈ ન કરતી હોય તેમ
કોઈ પૌવનના રમમાં-ચકચર થયેની-ચકચર
થયેની હોવાનો દોષ પકડતી યુવતી-કુન્નરતી
નહી, છતાં અકુન્નરતી રીતે બનેલીને ‘અંસજ’
આવી રહ્યો હતો.

‘રહેમા ઈરક’ તેસ ખાક એ, મિત્રાકે મુઝે
કે ઈખ્તેદા મે હુએ રજ ઈન્તેહાકે મુઝે
બગેર મૈન કે કિસ તરફ કોઈ મરગા હે
યરી ન આએ તો લોહ કેખૂતએ આકે મુઝે
બરાએ ઇશ તે, દુરમરકો બી નસીમ નકો
મેશ રશીમ બી રોરા મઝે લવા કે મુઝે
લિનમ તો થે હે કે ફિર ઇસ ખુશીતે કઠ નહી
તમ અપને નિશ્ચે હો ખુશ કિસ કદર સતારે મુઝે!

દારમોનિયમના અરાજ સાથે એકનાથ
ધધને આવી રહેલે અગાજ વાતાવરણને
અગાજ જનારી રહ્યો હતો. અગાજમાં ઈરક
હતો; મીઠાસા નહોતી! અગાજમાં બીજાને
ખેલકે જનાવવાનો પંચી હતો; ખુશ કરવાનો
સાદ બહુજ ઓછો!

ચારે તરફથી સંભળાતા ઇફકના ગાયનોએ
તે જગ્યાને ઇરકથી રંગી લીધી હતી. આ
આખો લતોજ ઇરકનો લંતો બની ગયો હતો.
એ વાતાવરણને વધારે ઇરકી જનાવવા માટે
ફેરફાર ધરતી બારીઓમાં પૌવનનો વેશ સજી
સ્ત્રીઓ ઉભી હતી. મહામહાતે તેઓએ પોતાના
મુખ પર દૃતિમ દાસ્ય પેદા કર્યું હતું. તથા
જેની આંખોને અગાજ જેવા દોહો લધને તેઓ
પોતાના શિકારની વાટ જોતી ઉભી હતી.

‘ફેરફાર શિકારણ તો એથી’ પણ વધુ
આલાક-વધુ દુશિયાર હતી પોતાના શિકારને
ખેલકે, લીવાનો, આંધળો જનાવવા પોતાના
શરીરને લયલય નગનજ રાખ્યું હતું! તે
પોતાના જ્ઞાન રાજને છુપાવવા જે એકાદ વસ્ત્ર
પહેલું હતું તે પણ ન પહેરતા ગયખરજ હતું!
રે! સો! તારા નામ સાથે આ શી
મરકરી?

સસિક વાતાવરણમાં-સસિક લાગતા વાતા-
વરણમાં એક અસસિક લાગતો માનવી ફરથી
અડધો આતો હતો મોં પરથી તો તે જગ્યાન
લગતો હતો, જ્યાં મોં પર જગ્યાની નહોતી!
તેના શરીરનાંથી પૌવનનો રસ કોઈએ ચૂસી
લીધો હતો. છતાં તે રસનાં બે છાંડા જેવી,
તેની બે આંખો તેની જગ્યાનીની રહી સહી બે
નિશાનીઓ હતી! અગાજે દુહા થયેને તે
જગ્યાન હતો!

આ તરફ અવના મનનીઓના પગની
માફક તેના પગે ઉપડતા નહોતા તેની અંખો
ઉપર નીચે, આગુજાગુ નહોતી ફરતી. તે તો
ફક્ત નીચે-જમીન તરફ જોઈતેજ આંધળો
આવતો હતો અદિં આવયા માટે નહીં, પણ
આની-જૂનથી અવી ચાપ્પા જવા માટેજ તે
આની રહ્યો ન હોય તેની તેની ચાક હતી.

ધીમી! નિરસ! ઉત્સહી!

“ઈસ...ત! ઈસ...ત!”

પુચાને ઉપર જોયું. તેનાથી અચાનકજ
જોવાઈ ગયું. બારીમાં ૧૮-૨૦ વરસની દેહ
વેચતી સ્ત્રી ઉભી હતી. યુવતી કરતાં તેને
‘પ્રોવજ કહેવાનું’ વધારે મન ચાય!

બંનેની આંખો મળી. જેમ આકાશમાં
બે વાદળાંઓ અથડાઈને પીગળી ચમકે તેમ

તે સ્ત્રીની આંખોમાં વીજળીનો ચમકારો આવી ગયો. એ ચમકારાએ પેલા યુવકના જિગર પર પણ થોડીક અસર કરીજ. પેલીએ ડોક વડે તેને ઉપર આવવાનું મીઠું આમંત્રણ આપ્યું.

યુવક અટકી ગયો.

સ્ત્રી હસી. ઇસ્ક જમાવે એવું.

યુવકની નજર તેના આરખાર-દેખાતા વસ્ત્રો પર પડી, તેના શરીરમાં એક ઝલ્લુઝલ્લાટી પ્રસરી ગઇ.

સ્ત્રી ફરી હસી. મી...કુ લાગે એવું.

યુવકે આગળ વધવાનો પ્રયત્ન કર્યો. પણ તેના તે હારથે તેને ત્યાજ રોકી લીધો.

હાથના ઇશારાથી તેને ઉપર ખેંચાવની, આખો નચાવતી તે બોલી,

“આઓ. આઓ દિગ્ગર!”

તે થોડીક અડર ખસી, ને પેલા યુવકની તરફ જોઇને તેને હાથ વડે સુન્નન કર્યું. યુવક તે ધરનો ઓટસો ચડ્યો.

તેના શરૂ થએલા પતનથી આકાશનું હૈયું બરાબ આવ્યું ને તે કાળી રાતમાં તેના નિર્મળ આંસુ જેવા બે તારાએ ખરી પડ્યાં.

વેશ્યા તેને નીચે લેવા આવી. તેના હાથ પકડી તે તેને ઉપર લઇ ગઈ. પલંગ પર બેસાડી તે તેની પાસે લપાઈને બેસી ગઈ.

એના ઓરડામાં ચારે તરફ ઇસ્ક ચીતરા-એસો હતો. ખૂણો ખૂણો વાસના ઉરેરી મૂકનારી વસ્તુઓથી ભરેલો હતો. એ ઓરડાને નરક વચ્ચે કંઈ ઝાઝો ફરક નહોતો.

તે યુવકના મુખ પર નમી, જનના આસોઅથાસનો એક બીજને સ્પર્શ થાય એટલી નજીક જઈ તેને પૂછ્યું,

સપ્તેમ્બર]

“આપ કયું-પરેશાન નહીં આને છો?”

“પરેશાન? નહીં! નહીં!”

“આપણે! મહાજ્વલતકી બાતે કરે!”

આપસ મેં જવાની છુટે! દિલ ખુલ્લો છો જાએમા!”

કહી તેણે યુવકનો હાથ પોતાના હાથમાં લીધો. ને પોતાના સુંવાળો-સુંવાળો બનાવેલો હાથ તેના પર ફેરવ્યો, યુવકને અનિદ્રાને કંઈ કંઈ થઈ ગયું!

“ખુશી? એ હંમે મારા તંકદીરમાં નથી!”

“જિગર! યહાં સખ મિલેગા!”

“સખ?”

“સખ!”

“હુનિયામાં મને હવે ફક્ત શાંતિનીજ

.... દરેક જાતની

ટોપીઓ, હુંગીઓ, હોઝિયરી, યુજરાતી તર્જીમાં સાથના

પંજસૂરહ અને સીપારાઓ

તાજ કું. લીંગ લાહોરના

પંજસૂરહ અને દુઆઓની

કિતાબો

* યુજરાતી *

વાર્તાઓ અને અન્ય વિષયોનાં પુસ્તકો

:::: કિકાયાત લાવે મળશે ::::

ફક્ત એકવાર પધારી ખાત્રી કરો

અમીરીઓ તુર્કીશ માર્ટ

ચોકબજાર (જુમ્મા મસ્જિદ પાસે)

સુરત.

જરૂર છે. 'ખુશું જોયું', 'એ મળશે અહીં?'

"પ્યારે! જન્મમે તેરી હું," તબ તુએ કયા નહીં મિયેમાં?"

કહી શાંતિ આપવાનો દાવો કરતી વેશ્યાએ અનિલને એક સુંબન ક્યું.

અમૃતનો ઘૂંટડો હોય એમ અનિલને

તે વખતે લાગ્યું! પણ તે અજાણનો પહેલો

ડામ હતો તેની તેને ક્યાં ખબર હતી?

એટલામાં પાડોશના ઘરમાંથી દારૂબોનિયમ ને તબક્કા સાથે ગાવાનો અવાજ આવ્યો.

"એક બોસા છે, એ સંમંતયા મેં બોલાવે દો ગયા.

મિત્ર ગયા, દુનિયાએ મિત્રો આહા બરબાદ દો ગયા"

ને તેની સાથે ઊડતા પોકારો.

'ક્યા ખૂબ! વાલરે મેરી જાન! માર ગણા!

કુરખાન હો જાઉં તેરે પર! ફિરસે કહો, પ્યારી!

દોખારા કહો! "

ના કાનના પડદા ફાડી તાખતા શોરબજારમાં

અંતીલ સાથે વેશ્યાની પાંતચીન આગળ ખીલકુચ

ને સંલગ્નાર્ધ.

જ્યાં તે દિવસથી અનિલ તેનો થયો!

વેશ્યાએ પણ અનિલની હોવાનો પૂરો ટેંગ

કર્યો! એક વાર દગાવા જાં પણ, પોતાનો

સમંજનાર, પોતાને પ્રેમ કરનાર, પોતાને

શાંતિ આપનાર પર અનિલ પોતાના સર્વસ્વની

કુરખાની આપેતો રહ્યો! શાંતિના પરપોટા

પાછળ જિંદગી ધૂળમાં મેળવતો રહ્યો!

[૨]

પત્નિના મરણ પછી પ્રેમાનંદ પોતાના

પાંચ સાન વરસના, ખીલતી કળી જેવા પુત્રમાંજ

જીવન દોરી પડેલી જીવી રહ્યો હતો. પત્નિ-

ધેનો પ્રેમાનંદ કદાચ પુત્ર ન હોત તો જીવતે

સાપ્તમ્બર]

પણ નહીં. પુત્રે તેને જીવાડ્યો હતો અથવા

પુત્રને જીવાડવા માટેજ તે જીવ્યો. જ્યાં

તેના જીવનમાંથી જીવતો પત્નિની સાથેજ

આજ્યો ગયો હતો. પત્નિનો પ્રેમ, પુત્રનો પ્રેમ

—જને પ્રેમો એક કરી પ્રેમાનંદ પુત્રને ઊછેરી

રહ્યો હતો. તેના જીવનમાં હવે ફક્ત એકજ

ઉમેદ રહી હતી—પુત્રને! મહાન બનાવતો;

દુનિયામાં ચમકાવતો!

કયા પિતાના હૃદયમાં છુપી છુપી એ

આશા નહીં હોય?

અનિલના હોડ પરથી હજીતો માનુ ધાવણ

સુકાઈ ન હતું, ત્યાં તો તે ચાલી ગઈ, ગઈ,

પાછી ન આવવા માટે! અનિલે એકલી મા જ

નહોતી ગુમાવી. સાથે સાથે ધણું ધણું

ગુમાવ્યું—એનો માંકો છાપડો; એનો પ્રેમ,

એનો લાડ અને એવું તો બીજું ધણુંએ!

પિતા માની વાદ ન આવવા દેના, મા

રાંદેરની મુલાકાત લેતાં

ક્યાં જન્મશે?

ધી પાગલ કાટેજ

રેસ્ટોરાં.

હમડ ફલીયા, રાંદેર."

જ્યાંની દરરોજની નવી નવી

વાનગીનો ટેસ્ટ તમારા મોઢામાં

ચાદદાશત રૂપે રહી જશે.

માલિક:-ઈ. એસ. મેકુલ

૦૨ [૩૩]

૦૨ [૧૯૪૮]

બદલાઈ હતી. તેની આખોનો રંગ, પણ બદલાયો હતો ! તેના હાથઆંગળી પણ બદલાયાં હતા. મહિના પહેલાં આજ રસ્તા પરથી નીચી મુંડીએ ચાલ્યા જતાં અનિલમાં ને આજના હાતી કાઢી, ટાંપી વાંકી મૂકી, પાન ચાવતા ચાવતા ડોલતા ડોલતા અચ્છી રહેલા અનિલમાં ભારે ફરક પડી ગયો હતો.

અનિલને અહીં શાંતિ મળી હતી ! !

લગતો તે રાજના જોવાજ ધરકી બન્યો હતો. ગાનતાન, હોહા ને ગોરખોરમાં હુલેસો હતો. રૌશનગનના ઘર આગળ આવી અનિલ અટકી ગયો. ઘરની અંદરથી દરતો દરતો એક મુસલમાન યુવક નીકળ્યો. બંનેની નજર એક થઈ. મુસલમાન કંઈક તુરુચ નજરે દેતે જોઈ આવ્યો ગયો ! અનિલના ચરીરમાં અચ્છી પ્રસરી ગયો. કોઈથી ધૂંવા ધૂંવા થતો તે ઉપર ગયા. વેશ્યા—રૌશનગન—પલંગ ઉપર સૂતી હતી. અલ્હાદે તેની આંખોમાં રસિકરૂપિનો બિનકુલ ચળાવ હતો ! અનિલ એ ન સમજી શક્યો—એતું કારણ ન સમજી શક્યો ! !

પોતાને જોતાં પ્રેમ બીના રાજદોષી સાથે નેવા દોડતી રૌશનને આજે આ પ્રમાણે સૂતેલી જોઈને અનિલ વધુ અકળાયો તે તેના પલંગ આગળ આવી બીજો રૌશન બીડી નહીં—પડીજ રહી !

“રૌશન ! હમણાં ગયો-તે કાણ હતો ?”

“કયું ? ક્યા કામ હે ?” રૌશનના ભગ્નર કંઈક ચડ્યાં !

“એને અહીં આવવાનો શો હેતુ ? મારી રૌશન પાસે આવવાનો શો હેતુ ?”

રૌશનગન આખરે હતી તો શુભકર્મને ? આજ રૌશનને વાતને પછે મારો અંતે

સંજોગ ?

જાણ્યોથી દોઝ કઈ વેશ્યા નહીં વગાડતી હોય ? ને એમ ન હોય તો તે વેશ્યા કહેવાય પણ ખરી ? “મેરે કાછડા લંડકા થા ! મિલને કે લીએ જરા આયા થા ઓર કુચ્છ નહીં !”

કહી રૌશન પલંગ પર જોડી થઈ અનિલના જગામાં પોતાનો હાથ પડેલી તેને તેના હોડને એક અરસિક સુખન કહ્યું !

અનિલ ઠંડી પડી ગયો !

“તો ભણે !”

કહી અનિલ તેની પડખે ઘેરી ગયો. ને રૌશનને પોતાના અધીરા ખાડુપાશમાં દાંખી દીધી.

અલ્હાદે અણુગમતા આ આશિર્ગમનો વેશ્યાને દસ્તે મોઝે રિવકાર કરવો પડ્યો ! પ્રેમાળ બની વધાવી લેતું પડ્યું ! !

[૪]

આ વાતને ત્રણ દિવસ થઈ ગયાં. ફરી અમાનક તેજ જગ્યા પર અનિલનો પેશા મુસલમાન સાથે મેળાપ થઈ ગયો !

“છંધર-કયું આપા હે ?” સત્તાધારી સ્વરે અનિલે પૂછ્યું.

“તેરે જાપકા ઘર હે ?”

“ક્યા કહા ?” અંતે જાણે ખરેખર અનિલનું જ તે ઘર ને હોય તેમ તે લાલપીળો થઈ ગયો !

“તેરી ઓરત હોગી, કયું ?” કહી પેચો ખડખડાટ હસી ને પડ્યો. એ દારથે અનિલના કોષાબની પર તેમનું કામ કહ્યું, ને લાલપીળો.

રૌશનને પોતાની પતિંગ-પતિંગ જેવીજ સમજાતી. દીવાનો-અનિલ આ ન સાંખી શક્યો.

“સાપે ! સુવર કે પચ્ચે ! જાનસે માર અણુમા, દિર આપાં તો !”

[૪૨]

[૧૯૪૧]

“બરે સામે ! કલકી !”

અને તે કાંઈ વધુ બોલે તે પહેલાં તે અનિલનો મુકો તેના મોં પર પડ્યો. અને વચ્ચે જાણી શોધીએ આવી મહામહેનતે તેમને દૂરા પાડ્યાં. સૌચન્યને પણ આરીમાં આવી અનિલને ઉપર બોલાવી લેવા બ્રમાયુષ કરી મૂકી. આખરે જાને દૂરા પડ્યાં.

જતાં જતાં તે મુસલમાન બોલ્યો,

“સુખર ! સામે ! દેખ લુંગા !”

“હરામી ! યા. દેખુંગી તો ‘માર હી મધુગા !”

“કલ હી..... !”

તે તે કાંઈ વધુ બોલે તે પહેલાં શોધીએ પરી તેને આમળ બેઠો. બાકીના શબ્દો તેના મોંમાં જ રહી ગયા અનિલ તેના કહેવાનો અર્થ સમજી ગયો.

“અનિલ ! ઉપર આમ ! ખરે !”

ઉપરથી સૌચનનો અવાજ આવ્યો, અનિલે ઉપર જોયું. જાનેની નગરે મળી. અને નગર વડે સૌચને અનિલને કંઈ પાધું ન હોય તેમ તેનો ક્રોધ બોગળો થયો.

અનિલ પોતાના ધરમાં-સૌચનગન લેખા પાસે ચાલે લેવા ગયો ! ! !

[૫]

બે-ત્રણ દિવસ થયા. અનિલ સૌચનગનને લાં આરતો નહોતો. તે સૌચનના ધરથી થોડે દૂર એક અંધારા ખાંચામાં કોઈની છુપી તપાસ રાખતો બેઠી ગયો. જ્યાં તે અત્યાર મુખી કોઈને પકડી શક્યો નહોતો.

આજે પણ તે પેલા ખાંચામાં જ બેઠો હતો. પસામાં સૌચનો છંદ પડેલો હતો. ખાંચામાં અંધારને લીધે તેને કાંઈ નોંધ

ચમતું ન હતું જ્યાં તે લાંથી સૌચનગનના ધર ઉપર. અચાનક નગર રાખી શકતો હતો

પાસેના ધરમાં ધડિયાળમાં ખારના ટકોરા સાંભળી અનિલ કંટાળ્યો. તે તે પોતાની બચાવ પરી બહાર નીકળવાનું જ કમો હતો એટલામાં સામેથી પેલો જ મુસલમાન આવતો દેખાયો. કોઈથી અનિલની નસેનસ ધ્રુજી બહી. અનિલનો હાથ ગળ્યા તરફ ગયો. આજે તે નીકળ કરી નાંખવાજ આવ્યો હતો. પેલો સૌચનગનના ધરમાં ગયો.

“પાંડો કયા છે, હરામખોરને !”

કોઈથી ધ્રુજતા ધ્રુજતા અનિલ બરાડ્યો.

પાસેના ધરમાં ધડિયાળનો ટકોરો પડ્યો.

ટ.....ન !

ઉચ્ચી કંઠાલિટીના ઇંગ્લીશ

- ગરમ કાપડ (કેફીર),
- ફરજીય સ્પ્રીન્ગ વૈયલ,
- હરકમ ટાઈટ સીટક.
- વેમ્કો રોબરેલકો-શરટીંગ્સ,
- હરકમ સ્પન કેપ
- હરકોડ. રીવરસીબલ લ્યા
- પોપલીન શરટીંગ્સ

વગેરે

જાત જાતના કાપડોના નવો સ્ટોક આવ્યો છે.

PLEASE SHOP EARLY

‘ગીવ એન્ડ ટેક’ સ્ટોર્સ

જુમ્મા મસ્જીદ પાસે

ચોક્કસ ખબર : મુબત

એક થયો !

ધડિયાળનો રજુકાર શાંત પડ્યો ન પડ્યો
લાતો પેલો મુસલમાન ધરમાંથી નીકળ્યો.
ઝોટસો ઉતરવામાં પણ તેનું ઠેકાણું નહતું !
કોટના બટન ઉઘાડ હતાં. ટોપી વાંકી હતી-
અવ્યવસ્થિત રીતે મૂકાએલી હતી. બાલ જહાસ
નીકળી આમ તેમ ઉડતા હતા.

તે આગળ આઘ્યો.

રસ્તો શાંત હતો.

અનિલ પણ પોતાની જગ્યાએથી નીકળી
તેની પાછળ પડ્યો.

આજે શિકાર હાથ આવ્યો !

શિકારને ન્હાં શિકારી ઝનુની બન્યો !

જ્યારે પેલો મુસલમાન એક અધારી
મુનસાન મલીમાં પહોંચ્યો કે તરતજ અનિલે
તેના પર તેજ છરી સાથે હુમલો કર્યો. તેના
થોમાંથી એક હાથે બેઠો ઉઘાર સરી પડ્યો,
ને તે જમીન પર પડ્યો. તેની પીડમાં
છરીનો જોડો જખમ પડ્યો હતો.

હર...હર એક કૂતરું જમ્યું, ને અકારણ
બચ્યું !

અનિલ તે ઉડે તે પહેલાં તેની છતી
પર ચઢી બેઠો. ન,

“મારી રૌશનને ભગાડવી છે, કેમ ?
મારી રૌશનને લઈ જવી છે, કેમ ?”

બોલતા બોલતા ક્રોધપૂર્વક તેની છતીમાં
છરીના ધા કરતોજ રહ્યો. મુસલમાન શાંત
પડ્યો હતો, તે હવે કદી કંઈ જોલંતોનોજ
નહોતો ! તેની આજુબાજુ, લોહીની નદી
વહી રહી હતી.

શાંત પડતાં અનિલ, લોહીથી રંગાયેલા
હાથોમાં લાલ લાલ છરી લઈને પોલિસ યોગ્ય

પોતાના ગુનાહનો એકરાર કરવા આવ્યો ગયો !
(૬)

આજે અનિલના ‘કેસ’નો ચૂકાદો આવી
ગયો હતો. જજે તેને ગુનેહગાર ઠરાવી ફાંસીની
સજા ફરમાવી.

(૭)

આજે અનિલની ફાંસીનો દિવસ હતો.
ફાંસી પર ચઢાવતા પહેલાં તેને પૂછવામાં
આવ્યું.

“તને કંઈ બેધએ છે ? કંઈ કહેવું છે ?”

મક્કમ, ધીમા ને શાંત અવાજે અનિલે
કહ્યું.

“એટલુંજ. જે ધરમાંથી મને શાંતિની
આશા હતી ત્યાંથીજ મને અનંત શાંતિ મળી !”

“સંપૂર્ણ”

FOR VISIT
‘GIVE AND TAKE’
STORES
Chowk Bazar : SURAT.

YOUR FAVOURITE SHOP
FOR ALL KINDS OF CLOTH
FIXED AND LOW RATES
Trial Solicited

“ઈસ્લામી આંદોલનનું અધઃપતન.”

[મૌલાના મવહૂદી સાહેબના લેખ ઉપરથી]

[અનુવાદક:-જનાબ મંસૂરુલ્લોહ ખાલીમ, કાવી]

વર્તમાન યુગના કોઈ પણ આંદોલન ને તેના મૂળભૂત સિધ્ધાંતો પર અવલમ્બિત રાખવા માટે એ માર્ગો મદદલુ કરવામાં આવે છે

એક આ કે જે સોફી શિક્ષણ, પોપલુ, અને સામુદાયિક વાતાવરણના આકર્ષણ છતાં શિસ્તનો ભંગ કરે તેઓને “તકરીર” (પર્વ, સાફ કરવું) વડે સંસ્થામાંથી બહાર કાઢવામાં આવે અને એ રીતે સંસ્થાને સંકેત તત્વાથી સ્વચ્છ રાખવામાં આવતી રહે.

બીજો આ કે “તપ્સીગ”^૧ વડે જમાઅતમાં એવા નવા સોફીની ભરતીનું કામ ચાલુ રહે, જેઓ ‘હદય-કાલુ’ અને “મનોગતિ”ની દ્રષ્ટિએ તે આંદોલન સાથે આત્મિક સંબંધ ધરાવતા હોય, તેમજ જેઓને તેના સિધ્ધાંતો અને હેતુઓ તેવીજ રીતે અપીલ કરે જેવી રીતે તેમણે પ્રાથમિક ઉપાસકોને અપીલ કરી હતી.

કેવળ એ જોજ માર્ગો એવા છે જે કાંઈ પણ સ્વળપણ તથા જમાઅત યા પાર્ટીને વિનાશ યા પતનથી બચાવી શકે છે પરંતુ ચાલુ છે શું ? કે સોફી ધર્મને ધર્મ એ બને માર્ગોની મદદવરતાથી પ્રમાદ સેવતા થઈ જાય છે. કેન્દ્ર વિયોગીઓને કેન્દ્રગામી ગણાવવાના

પ્રયત્નો મંદ પડતા જાય છે. જમાઅતના ઉત્થાન માટે નરસોદપતિ પરજ બધા આધાર રાખવામાં આવે છે. અને એ રીતે જમાઅતમાં જે સોફી પેદા થાય છે તેમાંથી સંકેત તત્વોને તિર્નાગરી આપવા બાબત સંબંધ-સુત્રો અને સામાજિક બંધનો તેમજ દુન્યવી મરત્તે-હતોની ખાતર શિયાજના વત્તી આખ આઠા કાન કરવામાં આવે છે. અનેક પ્રકારના જાહાનાઓથી સમુદગત-માર્ગમાં એવી શુભપરો કાઢવામાં આવે છે કે પ્રત્યેક પ્રકારનો કાલ્પ કચરો તેમાં સમાઈ શકે અને એ માર્ગને એટલો બધો વ્યાપક બનાવવામાં આવે છે કે તેના નિર્ણિત ચિન્હો અને વિશિષ્ટ મર્યાદાઓનું અસ્તિત્વ સુધ્ધાં બાકી રહેતું નથી. ત્યાં સુધી કે એ સંસ્થાના સંપ્રદાયમાં વિવિધ પ્રકારનાં એક માનવ પ્રાણીઓ એકત્ર થઈ જાય છે જેઓને તેની નીતિ, સિદ્ધાંત કે આશયો સાથે સંલગ્ન પણ સંબંધ હોતો નથી.

પછી જ્યારે જમાઅતમાં તેના સિધ્ધાંતો સાથે સુદૃઢ સંબંધ ધરાવનારાઓની લઘુમતિ અને સંબંધ વિહોણાઓની બહુમતિ થઈ જાય છે ત્યારે શિક્ષણ વ્યવસ્થા અને સામુદાયિક વાતાવરણ પણ વિકૃત થવા લાગે છે. પરિણામ આ આવે છે કે દરેક નવી નસલ પ્રથમ નસલથી ખરાબ હોઈ છે, જમાઅતનો કદમ પ્રતિદિન પ્રલય અને પતન પ્રતિ જળતો જાય છે. ત્યાં સુધી કે તેની નીતિ, સિદ્ધાંતો, તથા

^૧ સત્ય હકીકતોના પ્રચારને “તપ્સીગ” અને જુદા પ્રચારને “મોખિરેન્ગ” કહે છે. અનુવાદક, સપ્ટેમ્બર]

લકીને ગતિમાન થયું હતું અને “મુસ્લિમ” શબ્દ તે જમાઅત માટે નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો જે એ આદોલનના સંચાલન અને અનુસરણ માટે અનાવવામાં આવી હતી. (અસીસ) આદોલન અદરબ યહ ગયું! તેણે હેતુ પિસારી દેવાયો! તેના સિધ્ધાંતોનો અદંતર વિનાશ કરવામાં આવ્યો! અને હવે તેનું નામ પોતાના જંધા આંતરિક ભાવણો ગુમાવ્યા પછી ફરજ એક તસવી અને સામાજિક દ્રષ્ટિએ બનેલી કીમ તરીકે વપરાય રહ્યું છે! હા આ છે કે તેનો એવા પ્રસંગોએ પણ બેધક ઉપયોગ કરવામાં આવે છે કે જ્યાં ઇસ્લામના હેતુઓ શાયમાલ યહ રહ્યા હોય! જ્યાં તેના સિધ્ધાંતો તોડવામાં આવી રહ્યા હોય! જ્યાં હસ્તામતે બદલે ગેર ઇસ્લામનું અસ્તિત્વ હોય!

આપ લાનરોમાં જાઓ “મુસલમાન વેશ્યાઓ” ઝૂખામાંથી ઝાંખતી અને “મુસલમાન” બ્યલિયારીઓ” પ્રદક્ષિણા ફરતા દ્રષ્ટિગોચર થશે! જેલખાનાઓ પર દ્રષ્ટિપાત કરો—“મુસલમાન ચોર” અને “મુસલમાન ડાકુઓ” તથા “મુસલમાન શદમાણો” સાથે આપની બોલબ થશે! એકિસો અને ન્યાય મંદિરો તરફ ચક્કર લગાવો! “લાંચ, ફરવત, જુમી સાક્ષી, પ્રપચ, દમન, ફરજ, અને પ્રત્યેક પ્રકારના નૈતિક અપરાધો સાથે “મુસલમાન” શબ્દ બેન્દ્રન્ટ યાજો! જણાશે! સોસાયટીમાં ફરો કયાંક “મુસલમાન શરાબીઓ” સાથે આપની મુલાકાત થશે! કયાંક આપને “મુસલમાન જુગારીઓ” મળશે! કયાંક “મુસલમાન” સાક્રન્દ. (બડવા) “મુસલમાન ગૌરવા” અને “મુસલમાન લોકો” અચ્છોશે!

જ્યાં વિચાર કરો આ ‘મુસલમાન’ શબ્દ કેટલો દલોડ કરી દેવામાં આવ્યો છે! અને કેસ કેસ હુકુમો સાથે દેખાય રહ્યો છે!

મુસલમાન અને બલિયારી! મુસલમાન અને ચોર! મુસલમાન અને શરાબી! મુસલમાન જુગારી! મુસલમાન અને ફરવતખોર! જે દુષ્કર્મો એક કાફિર કરી શકે તે હોય તે બધું જ એક મુસલમાન પણ કરવા લાગે તો પછી જગતમાં “મુસલમાન”ના અસ્તિત્વની આવશ્યકતા શું છે? ઇસ્લામનો નામજ તે આદોલનનું હતું જે વિશ્વભ્રમથી એ સઘળા અનૈતિક વિકૃતિઓનો અંત લાવવા જનમ્યું હતું. તેણે તો મુસલમાનના નામથી એવી વિશિષ્ટ અક્તિઓની જમાઅત બનાવી હતી જે પોતે સર્વોત્તમ સદગુણોના સ્વપ્ન હોય અને નૈતિક મુધારણાના પવિત્રાદક બને! તેણે પોતાની જમાઅતમાં હાથ કાપવાની, પાયર મારી મારી અંત લાવવાની, પ્રેરણા વરસાવી વરસાવીને ચામડી તોડવાની, ભાં સુધી કે “મુળી” પર ચઢાવવાની ભયંકર સજાઓ એટલા માટે નક્કી કરી હતી કે જે જમાઅત જગતમાંથી બલિયારોના વિનાશ કરવા જન્મી છે ખુદ તેમાં પ્રાણ બલિયારી ન હોય! જેનું કર્તવ્ય શરાબનો મુલોચર હોય તે પોતે શરાબીઓના અસ્તિત્વથી પાવિત્ર હોય. જેને ચોરી તથા જુદાનો અંત લાવવો છે ખુદ તેમાં કાઈ ચોર જુદાનો ન હોય! તેના તો આશયજ આ હતો કે જેઓને જગત મુધારણા કરવી છે તેઓ જગતજરથી વધારે સદગુણી. અને મહાન ગૌરવશાળી લોકો હોય. એટલાજ માટે જુગાર, પ્રપચ, અને ફરવતખોરી તો દર રહી તેણે એટલું પસંદ કર્યું નહિ કે પ્રાણ

મુસલમાન સાજિન્દો કે ગવૈયો હોય! કારણ કે એ પણ નીતિ-સુધારકોના સ્થાનથી ઉતરતી વસ્તુ છે.

જે ઇસ્લામે આટલા કંટાળુ નિયમન અને આવા સખ્ત શિસ્ત-પાલન સાથે પોતાના આંદોલનને ગતિમાન કર્યું હતું, અને જેણે પોતાની જમાઅનમા શેઠી શેઠીને સર્વોચ્ચ કેરેક્ટરવાળા યુગ-પ્રવર્તક બક્ષિઓની ભરતી કરી હતી તેની ફરેતી આથી વધારે ખીજી શી હોઈ શકે છે કે રંડી, વીદંગા, ભાવા, બલિયારી અને ચોર સુધ્ધાની સાથે “મુસલમાન” સખ્તનો સંબંધ બેડાએસો હોય! શુ આટલી હદે હલકા અને ફેલેન થયા પછી પણ “ઈસ્લામ” અને “મુસલમાન”નો આ પ્રભાવ ટકી શકે છે કે

તેની સ્લામે વિશ્વાસ પુર્ણ શીશ ઝુકા ખાયે! અને ચક્ષુઓ તેને માટે માર્ગ-પટ બનેં! જે સખ્ત બગરે બગર અને ગંધીએ ગલીએ ઝડીત ચઈ રહ્યો હોય, શું કદી તેને માટે પણ આપે કાંઈને સન્માનાર્થે ઉભો થતાં જોયો છે!

આતો ધણાંજ ઉતરતા વર્ગનો નમુનો હતો એનથી ઉચ્ચ શિક્ષિત વર્ગની રિચિતિ એનાથીએ વધારે દુખદ છે. અરીયાં એમ સમજવામાં આવી રહ્યું છે કે ઇસ્લામ એક “નરવી કૌમિયન”નું નામ છે અને જે મુબ્બ મુસલમાન માત પિતાને ત્યાં જન્મ્યો તે હરદમેશ મુસલમાનજ છે ચાહે તો તે માન્યતા, છવન માર્ગ અને રહેણી કરણીની દ્રષ્ટિએ ઇસ્લામ સાથે અંધ પણ સંબંધ ધરાવતો ન હોય! આપ સોસાયટીમાં

.... મ ફ ન

.....

જો આપ હર માસે રૂ. ૬૭૫ કમાવા માગતા હો તો અમારા અસલ ન્યુ ગોલ્ડની એજન્સી મેળવો. આ સોનું કંસોટી ઉપર પણ ખરા સોના જેવુંજ ઉતરે છે અને ખરા સોનાને જેમ ઘડી શકાય છે તેમ તેના તાર પણ એથી શકાય છે. તેનો રંગ કદીયે બદલાતો નથી. અમારે ત્યાંથી તેના દરેક ઘાટના દાગીના તૈયાર પણ મળી શકે છે. ચાર તોલા અમેરિકન ન્યુ ગોલ્ડ, એક ભેડી ફેન્સી ખંડડી, મુંબઈ ફેશનની એક અંગુડી, એક ભેડી કાનની ઈઅરરીંગ, નમૂના તરીકે મોકલવામાં આવશે. ઉત્સાહી અને લાગવગવાળા એજન્ટોને દરેક પ્રકારની સગવડ આપવામાં આવે છે.

મફત-દાગીનાઓનું સંચૂકું ટેલેગ્રામ અને એજન્સીના નિયમો મફત મોકલવામાં આવે છે. આજે જ લખો:—

અમેરિકન ન્યુ ગોલ્ડ કુલ્ડોર્સ્ટ બોક્ષ નં. ૧૧. (D. 1467) લાહોર (ઇન્ડીયા)
American New Gold Company. P. O. Box 61 (D. 1467)
Lahore (India)

હરતા ફરતા રહો તો દરેક સ્થળે આપને વિચિત્ર પ્રકારના મુસપ્રમાને સાથે ભેટો થશે. કોઈ જગ્યાએ કાંઈ સાહેબ છો એક ખુદા અને રમૂન (સલ્તન) સાથે દ્વા કરી રહ્યા હશે અને ઇસ્લામ પર આશ્વેષો વરસાવતા હશે, એમ જનાં પશુ તેઓ મુસપ્રમાનજ છે! એક ખીખ સાહેબ ખુદા અને રિસાલન તથા આખિયગનો ઇન્કાર કરીને જગ્યાદી ડ્રિંગમણ પર સમ્યક્-પ્રમાન રાખે છે છતાં તેમના મુસપ્રમાન હોવામાં કંઈ ફરક પડતો નથી એક ત્રીજા યુગુર્ગી સ્ત્રી, અને પુત્રોને "મેમ સાદિયા" યા શ્રોમતિજી બનાવીને સિનેમા તરફ લઈ જઈ રહ્યા છે છતાં આપની સાથે જણ "મુસપ્રમાન" સહ દમેશ મુજબ ભેઈન્દ રહ્યો છે! [એનાથી ઇજન પશુ લેતા નથી.]

વળી ખુબી આ છે કે એ લોકો ઇસ્લામથી પિમૂળ થયા પરજ સતોપ સેવતા નથી બન્ને દેવે તેઓનો ડ્રિંગકાણ આ થઈ ગયો છે કે "મુસપ્રમાન" જે કંઈ પશુ કરે તે ઇસ્લામી છે! ત્યાં મુધી કે જે તેઓ ઇસ્લામ સાથે દ્રોહ પશુ કરે તો તે "ઇસ્લામી દ્રોહ" છે! જે તેઓ "બેક" ખાને તો તે "ઇસ્લામી બેક" છે! તેઓ ઇસ્લામ-સ કંપની કાંદે તો તે "ઇસ્લામી ઇસ્લામ-સ કંપની" હશે. તેઓ અણુ ઇસ્લામી શિક્ષણ-પ્રદ ખોલે તો તેનું નામ "ઇસ્લામી યુનીવર્સિટી" "ઇસ્લામ-કોલેજ" યા ઇસ્લામી રક્ષક હશે! તેઓની અણુઇસ્લામી રિયાસતોને ઇસ્લામી રિયાસતોની ઉપમા આપવામાં આવશે! તેઓનું અણુ-ઇસ્લામી-જીવન "ઇસ્લામી સમ્પત્તા અને સરકૂતિ" ફેરવવામાં આવશે! તેઓની 'માવનકળા, ચિત્રકળા, અને મુર્તિમંડન' ને "ઇસ્લામી-આર્ટ"ના માનવતા લક્ષ્યથી સજો

ધવામાં આવશે. તેઓની નાગ્નિતકવાદી કૃષ્ણનાઓને "ઇસ્લામી ફક્સફો" કહેવામાં આવશે! ત્યાં મુધી કે તેઓ સોસ્થાલિસ્ટ થઈ જશે તો મુસ્લિમ સોસ્થાલિસ્ટના નામથી સંબોધાશે આ બધા નામોથી આપ પરિચિત થઈ ચુક્યા છે. દરને માત્ર આટલી કસર રહી ગઈ છે કે "ઇસ્લામી સરાખખાના" "ઇસ્લામી બ્યક્ષિયારા-લયો" અને "ઇસ્લામી જુગારખાના" જેવી પરિભાષાથી આપ પરિચિત થવા લાગો! "મુસ્લિમો"ની એ કાર્ય પરિણતિએ "ઇસ્લામ" સંબંધને એવો અર્થ-વિહોળો કરી નાખ્યો છે કે એક "કુશરાતમક" વસ્તુ ને "ઇસ્લામી કુશ" યા "ઇસ્લામી-અપગધ"ના નામથી સંબોધવામાં દેવે કાંઈને "ક્રાન્ડાડીલન ઇન ટર્મિસ" [પાને વિરોધ તત્તોથી બનેલી પરિભાષાની શંકા પશુ થતી નથી એમ જનાં કે કોઈ દુકાન પર આપ "શાકભાજી ખાતાશયોની માંમ-દૂધન" યા "રિવાયતી-પરદેલી-અંકાર!"નું ખોડાં દાખલું જુઓ અથવા કોઈ ઇમારતનું નામ "તૌહીદ પન્તોનું મુર્તિમંદિર" સાંભળો તો કદાચ આપ હાસ્ય પ્રવાહને રોડી ચક્રો નહિ!

ન્દાની અ-બુમનેથી લઈને મોટી મોટી સંખ્યાઓ મુધી યોકામે આ આર્થિક રોમના જાંતુઓ પ્રસરેલા ડ્રેજિંગોયર થાય છે! મ્હારા ઉપર નિરતર આ પ્રયત્ન કર્યો છે કે "ઇસ્લામ" જે એક વેળા મહા ઉપાગની જેમ ઉભર્યો હતો, જેની રહામે જગતની કાંઈ ચકિત રહી શકતી નહોતી, આજે તેની વિશ્વવ્યાપકતા આખરે કંઈ વસ્તુએ લપ્પી લીધી છે! એનો જવાબ દરેક વખતે મને એજ મળ્યો કે-

ઇસ્લામી-આસિબન પર પ્રલપ અને અધ. પાનનમ તેજ નિપંખોનો અમલ જરી થયો છે

વધારે અસર કરે છે. માટે આપણે દરેક પોતાની જાતને સુધારવાનાં સર્વત્ર પ્રયત્નો કરવાં જોઈએ.

૧૪૭

સિદ્ધિનાં સન્માર્ગે રહ્યું કરનાર પોતે કેવો દરો, એમ કેટલાક વાંચકો વિચારશે, તો તેનો દુઃખ અને સાચો જવાબ તો એજ છે કે સખનાર પોતે ગાફિલ છે, એટલે સતોષ છે. અલ્લાહ સાચી ધનસાનીયન અર્પણું કરે એમ સર્વ કોષ્ટ હજી, એટલીજ પ્રાર્થના છે.

૧૪૮

પ્રત્યેક કાર્યનું પ્રાથમિક પગથીયુંજ અધકું હોય છે, પછી તો કાર્ય કરનારને સરળતાજ હાસે છે.

૧૪૯
શરમ ત્યજીને શત્રુ યત્ન હોય, તો ઉછીન આપશો. ૫૨૨૫૨ મૈત્રી કે રનેહ હોય, ત્યાં ઉછીના આપવા કરતાં યથાશક્તિ આપીને જૂઠી જતું વધારે ઉત્તમ છે.

૧૫૦

બોલવા કરતાં. સુખ રહેવા અને સાંભળવામાં બમણો લાભ સમાયેલો છે, એ જૂલશો નહિ.

૧૫૧

ધરીયાળ આપણને સતત જાગૃત રહેવાની ચેતવણી આપે છે, સમય કોઈની શલ જોઈ યંબી જતો નથી, સમયનો સદુપયોગ કરી લેવો એજ જીવનસિદ્ધિની કુચી છે. ધરીયાળ

● દુનિયા...ને...ચેલેજ ●

મેજક બોધલ ગુપ્ત બાગ પર' સહેજ લંગાડવાંથી 'અધી' મીનીટમાંજ ચમત્કાર બતલાવે છે. દુનિયાને ચેલેજ આપનારી અને તરતજ વીજળીક કરંટની માફક ગુણ બતાવનારી દુનિયાના પટ ઉપર આ એકજ દવા છે. જેમની ઈંદ્રી જાગ્રત થઈને પકી જતી હોય તેને માટે અસુધ્ય વસ્તુ છે. એકજ મીનીટમાં તો તમે તાજુબ યઈ જશો કે આટલી શક્તિ આવી ક્યાંથી? તેલની, માલ્ટીશ કર્યા પછી અજબ આકર્ષણ તો એ છે કે રતિ, સુખમાં અપુર્વ આનંદ આપી જીંદગીનો શોખ પુરો કરે છે, ક્ષીભત બાટલી એકના રૂા. ૫૫૫.

સ્ટોકીસ્ટ:— સી. એન. બ્રધર્સ. કલુપીક, મુરત.

લખો:— ધી બ્રીટીશ ઇન્ડીઆ મેડીકલ એજન્સી-અમદાવાદ ૧૪.

જેમ કોઇની શરમ રાખતી નથી, તેમ તમે
પણ સદા ગતિમાન રહો, કારણ કે, ગતિ વિના
પ્રગતિ નથી.

૧૫૨

સંખ્યાબંધ સારી ખાખતો બાંધવા કરતાં,
એકાદને વર્તનમાં મૂકવાથી વધારે ફાયદો
થાય છે.

૧૫૩

ખાખતોમાંથી બાંધકોને યોગ્ય રીતે
કેળવવાની શરૂઆત થી જોઈએ. કારણ કે
કુમળા ડાંગને જેમ વોળશે તેમ વળી શકશે.

૧૫૪

ઉનાવળે દોડનાર કરતાં ચોક્કસ પધ્ધતિએ
ચાવનાર વધારે ઓગળ વધી શકશે.

૧૫૫

ધરમાં સુવર્ણ ખાતોનાં ઢગ ખડકાય, એ
કરતાં સુકાર્તિ વધે, એમાં જીવનની સાર્થકતા
સમીક્ષા છે.

૧૫૬

તલચાવનાં ધો કરતાં જીલનો ધા ભપકર
છે. તલચાવનાં ધા વખતનાં વહેવા સાથે
રૂઝાટા ભાય છે, પણ જીલનાં ધાનો જખમ
રૂઝાતો નથી.

૧૫૭

આવેશમાં આવીને તલકળ ન જોસવાનું
ખેડી નાખવા કરતાં મહિન સેવવાથી અનેક
લાભો થાય છે.

૧૫૮

પેસાનો સફાઈગ કરવો, એ આડરી
કસીટી છે, પેસા મેળવી સડુ કોઈ શકે, પણ
તેના સફાઈગ કરનાઓ જાલુજ ઓછા પાકે છે
અધિક પેસા અંગે અનેક મૂર્ખ બની જવાના
દ્રષ્ટાંતો સંખ્યાબંધ મળી આવે છે,

સામ્રાજ્ય ૧

૧૫૯

ઉછીના આપરા કરતાં અરધું આપી દેવું
વધારે સારું મણાય, કારણકે એમ કરવાથી
મેત્રી દુરમનીમાં ફેરવાઈ જતી નથી.

૧૬૦

શુધ્ધિની અત્યંત આવશ્યકતા માત્ર યુવા-
વસ્થામાં જ હોય છે, કારણ કે યુવાની દીવાની છે.

૧૬૧

પણ જીવના છતાં પણ એણું બોલવાથી
આપણી કિમત વધે છે, એ યાદ રાખવું ઘટે.

૧૬૨

સદન કરવું પડે છે માત્ર વાતો કરનારને જ.
મહિન સેવનાર ને સદન કરવાનું રહેતું જ નથી.

૧૬૩

વાતોડખા માનવીઓ કાર્પની, દ્રષ્ટિએ સહુ
કરતાં વિશેષ પછાત હોય છે, વધારે શાંત-
રહેનાર, વાંતો નહિ કરનાર વિશેષાંતઃ કાર્પ-
કર્ષે જ નહય છે.

૧૬૪

જોડનાર કાંઈ કરી શકતો નથી, કારણ કે
તે-સમય અને શક્તિ ને બોધ-બોલ કરીને જ
વેડી નાખે છે.

૧૬૫

કરકસર એ પેસાદાર થવાનો સરળ માર્ગ
છે. પોતાની કમાણીને અવ્યાંશ ખચાવનાર
વખતનાં વહેણ સાથે ધનવાન અવસ્થ થાય છે.

૧૬૬

સમયની રાદ જોઈ બેસી રહેનાર એકેય
તકનો લાભ લઈ શકતો નથી.

૧૬૭

૨૫૪૮ ન કહેનાર મુઝા રહેનાર કરતાં
અધિક ભયંકર પૂરવાર થાય છે.

૧૫૫

[૧૯૪૧]

૧૬૮

અચોગ્ય સોસાયટી કરતાં એકાંત ઉત્તમ છે.

૧૬૯

પ્રત્યેક ઉનાવળા પ્રશ્નનો પ્રાયુક્તર અસંત
ધીરજથી આપવાની રેવ ફળશે.

૧૭૦

શારીરિક અસ્વસ્થતા ને કાલુમાં રાખતાં
શીખો, નહવત કારણે સર વેધો પામે દોડી
જવાથી આપણું સ્વાસ્થ્ય વિશેષ બચે છે.

૧૭૧

દુરાચારી જીવન, અનીયમિતતા, ગેરબ્યવસ્થા,
પ્રમાદ કે દમધમ વગરનાં કરેલા કામોનાં અંગે
આવેલી-રંકતા ને લાગ્ય સાથે કશોજ સંબંધ
નથી.

૧૭૨

પ્રથમનો દારા અટકાવી શકાય એવી
રંકતાથી પ્રત્યેક લગ્નજીત યુગ જોઈએ.

૧૭૩

જે સંજોગોમાં તમે મુકાએલા છો, તેવાજ
સંજોગોમાં અનેક ઇન્સાનોએ પાતાની પ્રતિકુ-
ળતાઓ દૂર કરી છે, અને તે ઉપરથી તમારી
ખાતી થવી જોઈએ, કે તમે પણ તમારી
પરીસ્થિતિને જીતી લેવા સમર્થ છો.

૧૭૪

આત્મશ્રદ્ધા ગુમાવ્યા પછી, સાદ્ય માટે
આવશ્યક એવા સર્વ સદ્ગુણોનો નાશ થાય છે.
આવા માણસોનો ઉત્સાહ એસરી, ન્યૂ છે,
મદતમાંદા મદી પડી જાય છે, અને પછી

અમેરીકન ડાક્ટરની અજબ શોધ!!

દુનિયામાં છેલ્લો ઘલાજ !! અવિશ્વાસુઓને ચેલેન્જ !!

સંપૂર્ણ મરદાષ માટે "ગ્રેહન ખોલ" એ છેલ્લી શોધ છે, સંકોટ ટેકાણેથી
દવાઓ વાપરી તમે નિરાશ થયા હશો. પરંતુ "ગ્રેહન-ખોલ" એટલે પાંચપુલ છે કે
તારીફ કરવાની અદિ મનાઈ છે. અક્ષત કિંમત બાદુજ છે પરંતુ બહુ ગુણકારી
અને કિંમતી દવાઓ છે. નામરદાષ જડયુગથી અને ગમે તોહલા વખતથી હોય પણ
સંપૂર્ણ નાશ કરી જીવંતીસર શક્તિ ટકાવી રાખે છે આલીસ દિવસમાં ગમે તેવા પુરુષને
સંપૂર્ણ આરામ આપે છે. ખોલની અંદર "ઇલેક્ટ્રીક પાવર પીલ્સ" જેની કિંમત
રૂ. ૪૦ અને ઇલેક્ટ્રીક પાવર ખોલ કી. રૂ. ૪૦ તથા અમેરીકન ડાક્ટરની દેખરેખ
નીચે બનાવેલી "શહેનશાહી રેનીક પીલ્સ" કી. રૂ. ૫૦ મલી ફૂલ ત્રણ દવાઓ
પુરતા પ્રમાણમાં છે. ખોલની કિંમત રૂ. ૧૨૫ જીવંત નથી દુનિયા બનાવે અને
કાયમની ફરિયાદ દૂર કરે. આ દવા તદ્દન કટાણેલાઓ માટે અને જીવંતી નુકસાની
લાગતી હોય તેને અમારી ચેલેન્જ છે કે અવિશ્વાસ આવતો હોય તો ફક્ત બે દિવસની
દવા મંગાવી જુઓ, પછી અદ્ભુત ચમત્કાર જણાય તો જ પુરી દવા મંગાવજો. પરંપરા
જતાં કુવારી જીવંતી ગાળતાં પુરુષો અને જીવંતી જલ્દ એક વખત વાપરી જુઓ.
ગેરંટીડ અને છેવટનો સચોટ ઇલાજ છે.

ધી બ્રીટીશ ઈન્ડિયા મેડીકલ એજન્સી

અમદાવાદ-૧૪.

તો તે સનત શ્રમ પણ કરી શકતો નથી,
તેનાં પ્રત્યેક કાર્યમાંથી પધ્ધતિ અને વ્યવસ્થા
રૂપસદ્ પામે છે, તેનામાં શીથીયતા આવી
જાય છે, સારાંશ એ કે તે દંઘધકા વિનાનો
બની રહે છે પરીણામે રૂંકતાને છતી લેવાની
તેની શક્તિ હણાઇ જાય છે.

૧૭૫

રૂંકતા પોતે જોટલી ખરાબ નથી, જોટલા
કે તેના વિચારો ખરાબ છે, આપણે રૂંક છીએ,
માટે રૂંકજ રહેવાના છીએ એ માન્યતાજ
લાઈકર છે.

૧૭૬

અન્ય એકંદર વસ્તુઓ કરતાં નિરાશાએ
વધારે ભાગ લીધા છે, નિરાશા એ જીવતા
માનવી માટે મૃત્યુ સમાન છે

૧૭૭

કોઇપણ સંજોગમાં આપણને રીતવવાનો
કુદરતનો હેતુ હોતોજ નથી, મનુષ્ય પોતે
પોતાનાં અવળાં આચરણો દ્વારા પાપમાર્ગને
નોતરે છે.

૧૭૮

આશા, ઉત્સાહ અને આનંદ એ સફળતાનાં
સર્વોત્તમ સાધનો છે. નિરાશા કાર્યસિધ્ધિના
ધંસ કરે છે.

૧૭૯

શંકા અને નિરાશા એ સાક્રદ્ય પ્રાપ્તિના
મહાન શત્રુઓ છે, શંકાનું નિવારણ તત્કાળ
થઇ જાય, તોજ સિધ્ધિને વંદી શકાય.

૧૮૦

આગ્રહપૂર્વક વિચારનાર એવો જાણપૂર્વક
ઉદ્યોગ કરનાર તે સફળતા મુજબ વગર રહેતીજ
નથી

૧૮૧

શંકા, વ્યગ્રતા અને લાચ એ અંદરના
એકંદર દારો બંધ કરી નદ્ય છે. જેને ત્રણે
વસ્તુઓ વળગે છે, તેનો ઉપધાર થવો અશક્ય છે.

૧૮૨

શયન કરતી વખતે નિરાશા, નિશ્ચિન્તા
અને ઉગ્રસિનતાને અગ્રગાં કરી દેવાં જોઇએ,
અને તેનાં બદલે આશા, ઉત્સાહ અને ઉત્સા-
હનાં ચિત્રો આપણા અંતરપટ ઉપર અંકિત
કરવા જોઇએ.

૧૮૩

કોઇ પણ સંજોગમાં ચિંતા વ્યગ્રતા,
અસ્વસ્થતા, વ્યાકુળતા, કે કોઇસદ્ શયન
કર્યો નહિ.

૧૮૪

શયન કરતી વખતે તમારા મુદ્દરા ઉપર
એક પણ કરચલી રહેવા દેશો નહિ. તિરસ્કાર,
દુર્ઘર્ષા ઈલાદી મન ચાલિના સગસત શત્રુઓને
વિદાય આપજો, અન્ય માણસ પ્રત્યેનાં દ્રોહ
ચિહ્નરૂપી ભાવના સદ કદી પણ ઉંધરો નહિ.

૧૮૫

દીવસના સમયમાં વ્યન્ય સાથેના વ્યવહાર
કે વર્તનમા જે તમોએ મૂર્ખતા કે દુષ્ટતા
વાપરી હોય, વેર, દુર્ઘર્ષા કે દ્રોહ કર્યો હોય,
તો પણ નવે તો તમારે તમારા મનને નિર્મળ
બનાવી મુનું જોઇએ ખાસ કરીને, કોઇ તો
પોતાનીજ શાંતિનો લાંબ કરે છે, એ યાદ
રાખજો.

૧૮૬

શુભ અને શરૂ કરવાથી પ્રત્યેક સવારે
નવું પ્રોત્સાહન મેળવી શકાય છે.

(અપર્ણ)

{ ૧૯૪૧

યુવાનીની ખરી મજા લુંટવી હોય

અને શરીરમાં નવું જોશ અને નવું લોહી ભરવું હોય તો
સંપૂર્ણ મર્દાઈ માટે ગેરંટીઃ દવાઓ વાપરો.

મેજક પીલ્સ— એક એક ગોળીમાં મર્દાઈની તાકાત છે. જુદી જુદી દવાઓની
મુજરાલમાં પડતાં પડેલાં એક વખત અજમાવો ખોટો
જુસ્સો પેદા કરનારી દવાઓથી બચો અને દવા ખાધા પછી કાનમ શક્તિ ટકી રહી
સંસાર મુખ ભોગવવામાં આનંદ આવે, પિયંને ઘટ બનાવે, સંભોગમાં સંપૂર્ણ ટકાવ
થાય, તે માટે મેજક પીલ્સ વાપરો. શરીરના બાંધાને મજબુત કરી એક આવાડીવામાં
તો શરીરમાં લોહી જુસ્સાબંધ દોડવા લાગે છે. અરેરા લાલ સુખ બને છે અને ધાર્યા
છતાં બલ્યર્થ પાળી શકાતું નથી. લસે ને પછી તે તદ્દન અશકત કેમ ન હોય! એક
ખાટલી મંગાવી વાપરી જુઓ. કી. શ. ૫.

મેજક તીલા— બાળપણમાં કુદરતી દસ્તદોષથી, અતિશય સીસંગથી, નસોમાં
કેમજેરી આવી બળ છે શરીરમાં વીર્ય હોવા છતાં પશુ નસો
લીલી હોવાને કારણે ઉદરો જોડાએ તેરી બગાડ થતી નથી. તેના માટે આ તીલા મેજક
પીલ્સ સાથે વાપરવામાં આવે તો અજબ જેવું કામ કરી બનારી એક વખત સંસારથી
નાસીપાસ થયેલાને મહા બળવાન બનાવે છે. કી. શ. ૫

મેજક ચુર્ણ— પાતળી ધાતુને ઘટ કરવામાં અસરકારક પરિણામ બતાવે છે.
સંસાર મુખમાં જેઓને ટકાવની ખામી છે, તેને લઈ નથી
પોતાને આનંદ આવતો કે નથી સ્ત્રીને સંતોષ થતો તેના માટે ખાસ ચુર્ણકારક છે.
ટકાવમાં ચાર ગણો વધારો કરી વીર્યને ઘટ બનારી શરીરમાં શક્તિનો અખંડ ઝરો
પેદા કરે છે આ ત્રણે દવાના સેવનથી તમે આશ્ચર્ય પામરો માટે વાપરો અને પછી
જુઓ કે શુભાવેલી શક્તિ પાછી આવી કે નહિ. કી. શ. ૪

અમે હિંમતથી છાતી-ઠોકીને કહીએ છીએ કે ઉપરની
ત્રણે દવાઓ ઘણીજ અસરકારક તેમજ ખીન હરીફ છે.

લખો:— ધી બ્રીટીશ ઈન્ડિઆ મેડીકલ એન્ડ નસી

અંમદાવાદ. ૧૪

ધ્યાદિ શબ્દો સદિન ગ્રેમ પાત્રનું જે દર્શન કરાવવામાં આવે છે, એ રિવાજ પંદરસો વર્ષ પહેલાનો છે. ઇસ્લામના પ્રકાશ પછી મુસ્લિમોએ પણ એજ શબ્દો વડે દરખાશ માલિકના ગ્રેમને વર્ણવ્યો, તે પહેલાં એવા દરેક શબ્દોની છુદી છુદી વાખ્યા કરી, તેજ શબ્દો સદિન ગ્રંથો કહી દ્રષ્ટાંત લેજે શરાબના શબ્દિક અર્થ તો 'પીણું' અને મદ્યવરામાં સુરા થાય છે, પણ ગ્રંથમાં એનો અર્થ "મરેલી" નક્કી કરવામાં આવ્યો છે. એવીજ રીતે ગ્રંથમાં વધરાતા ખાસ ખાસ શબ્દોના ખાસ ખાસ અર્થો સમજ્યા વિના જે ગ્રંથ કહેવામાં આવશે, તો ગ્રંથમાં એક ખાસ લઠેર છે તે લઠેરથી ગ્રંથ સાવ કોરી રહેશે.

પછીના દરેક પ્રકારેના ગ્રંથ સર્વથી વિશેષ પ્રીય છે. એની સર્વથી વિશેષ પ્રીય હોવાની દલીલ એનો વિશેષ રિવાજ પ્રત્યક્ષ છે. ઉર્દૂ સાહિત્યમાં શાહીએ જ્યારથી કદમ ધર્મ છે, ત્યારથી આજ સગી સંભળવા પ્રમાણે જેટલા શાહી થયા તેઓની શાહીનો પ્રારંભ ગ્રંથોથીજ થયેલો ઇતિહાસના પાનાઓ પર નોંધામાં આવે છે. ગ્રંથને કબૂલિયત એ કારણના લીધે પ્રાપ્ત થઈ છે તેમાં એક તો એ કે ગ્રંથોને ઉસ્તાદોએ માત્ર રૂપ અને ગ્રેમ માટે ખાસ રાખી છે, રૂપ અને ગ્રેમની તાસીરથી કાંઈ પણ માણસ નકાર કરી શકતો નથી. આ ગ્રેમના દરેક રંગો સર્વથી વિશેષ અને સંપૂર્ણ માત્ર મનુષ્યમાંજ નોંધામાં આવે છે. મનુષ્યના સ્વભાવમાં ગ્રેમ સર્વથી વિશેષ પ્રમાણમાં હોય છે, અને મનુષ્ય હોવે છે ત્યાં સુધી તેમાં ગ્રેમના તરંગો બાકી રહે છે. ગ્રંથોને એક અર્થ "ગ્રેમની છબી" પણ થાય છે.

એ કારણે ગ્રંથ સર્વને પ્યારી લાગે છે.

ગ્રંથ પ્યારી લાગવાનું ખીજું કારણ એ છે કે દુન્યા માને છે કે શાહીનો આત્મા તાસીર છે, અને તાસીર ત્યારેજ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે કે જ્યારે કવિના હૃદયમાં દર્દ હોય, અને દર્દ ગ્રેમ વિના અશક્ય છે.

મનુષ્યમાં એક સ્વાભાવિક જુરસો છે, એ જુરસો દર બાબમાં બવાન થઈ શકે છે. મનુષ્યનો ખ્યાલ આ દુન્યવી ગ્રેમને સાચા દરખાશ ગ્રેમની પહેલી મન્જિલ સમજે છે.

કવિત્વની સર્વથી ચરિયાતી, નાજુક, અને વિખ્યાત કારોગીરોમાં ગ્રંથનું નામ ટાંચે એટલા માટે છે કે એમાં સર્વથી વિશેષ આશિષી અને મુશ્કિયાત વર્ણન થઈ શકે છે, ગ્રંથ ઉર્દૂ, ફારસી, અને અરબી શાહીનો આત્માં છે. ગ્રંથમાં આવતાં વિવિધ અમુક સંખ્યામાં ખસ હોવાથી તે વિવિધોને નવા નવા કારિયા રહી શકે નવા. રંગમાં રંગ કરવા કવિ પોતાની તબામાં શકિત અજમાવે છે, ગ્રંથમાં મોટે ભાગે નીચે વર્ણવેલ વિવિધોનું વર્ણન નવા નવા રંગમાં લાવવું પડે છે. (૧) આશિકોની કમનસીબી. (૨) વરસની શીથ. (૩) મઅશકના સિંતેમો (૪) પ્રુષ અને જુલુમનો ગ્રેમસંવાદ (૫) ગ્રેમનું દીનાનાપણું. (૬) ગ્રેમે કરી આવતી આફતો. (૭) મઅશકના વખાણ (૮) વસંત અને જાગના સુંદર દેખાવો (૯) સુરાના વખાણ, તથા તેની મોંઘ, અને તેની તાસીર (૧૦) દરીશના ચિંકયા છંસાદિ.

ગ્રંથોમાં શબ્દો એવા હોવા ન જોઈએ જેથી ઉચ્ચાર કરવા કઠિન પડે, અથવા

કુરવા

કલિનતાના કાળે ખોલવા છવ ન ચંદ્ર, તેમ સાલગવાવાળાને પણ અજાણમતી ન લાગે. શુદ્ધ અને મહાવરાઓમાં મોટે લાગે ખોલતો હોય એવા શબ્દો ફરી કહેવાય છે, એવા ફરી શબ્દોની માહિતી રાખી, મત્સ્ય બ્યાન કરતાં બૃહોદથી બચવું ગજલની ખાસ ખુબી યોગ્ય ગણાય છે; તેમ ગજનમાં ખાસ સારી રીતે નીલાવલો નોંધાયે,

શબ્દ શુદ્ધ છે કે અશુદ્ધ તે શબ્દકોષ વડે જાણી શકાય છે, વાક્યની રચના ખોટી છે કે ખરી તે વ્યાકરણ વડે સમજી શકાય છે, અને શબ્દ પ્રીય છે કે અપ્રીય છે તે મ્હાવંગ વડે સમજી શકાય છે. પણ એ ત્રણેની રક્ષા વડે પણ મત્સ્ય બ્યાન કરતાં શુદ્ધ ન થાય એથી કેવી રીતે બચવું તે સમજી શકવું નથી. તેને માટે હજારે બહાગતનું જાણવું અને અગત્યનું છે. હજારે બહાગતને લગતું કોઈ પુસ્તક ગુજરાતીમાં પ્રગટ થયું હોય તે મારી જાણુમાં નથી.

ગુજરાતી ભાષામાં અલંકાર શાસ્ત્ર જેને અરખીમાં હજારે બહાગત કહે છે. તેને લગતા પુસ્તક છે, તેનો અભ્યાસ ધણાજ અગત્યનો છે શબ્દદોષ, વાક્યદોષ, અર્થદોષ, ઇત્યાદિ તમામ દોષોથી ગજવ નિર્દોષ હોવી જોઈએ, અરખી, ફાસી, કે સંસ્કૃત શબ્દોના સારી રીતે અર્થ સમજવા વિના વજન મેળવવા ખાતર વધધટ કરી લાવવાથી શબ્દ અર્થહિન થઈ જાય છે, હું તો કહું છું જેઓ એ અલંકાર શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર્યા નહોય, તેઓએ કાવ્ય કહેવા શ્રમ ઉઠાવેલો નકામો છે.

ઉત્તર હિન્દમાં ગજવને હિન્દ અને મુસ્લિમ બંને કૌમીએ અતિ મુદર રંગમાં કહેવા છવતોડ પ્રયત્નો કર્યા અને ગજવને સુદરતાની રાએ પહોંચી શક્યા. તેવીજ રીતે જો ગુર્જરિનિમાં હિન્દ મુસ્લિમ બંને કૌમી સાથે મળી પ્રયત્ન કરે તો ગજવ ચોતાની બે હજાર સાવત્રી • હિન્દીમાં આજે ચોથી ભાષામાં એક-અનેરા

રંગમાં ચમકી શકે છે, અને ગજવને ચોથી ભાષામાં ચમકવવાનું માન ગુર્જરિનિઓને મળે, પણ એમાં બંને કૌમીઓ સાથે આવડ્યક છે

ગજવ અરખતાનમાં જન્મી, અરખ સિવાયના દેશોમાં ગજવને પ્રથમ ધરાને અપનાવી અને ધણીજ મુદર રીતે ગજવમાં કહેવામાં આવતા વિષયોતે જવાન કર્યા તે ઇંગ્લીશો ગજવને હિન્દ લાઝ આવ્યા અને તેને ઉર્દુમાં કહી, અંગ્રેજો ચોતાની ભાષામાં અન્ય ભાષાના શબ્દો ખોલવા હારે ખામી સમજતા હતા તેથી તેઓએ ગજવને માત્ર અગ્રી શબ્દોમાંજ કહી ધરાનીએને સાકી, સમ્બલ, ઇત્યાદિ અરખી શબ્દો લાવવાજ પડ્યા, કાળજ કે ગજલની સુદરતાનો સમર્થ આ ખાસ શબ્દો સાથે અતિ અગત્યનો હતો. જ્યારે ગજવે ઉર્દુ ભાષામાં જન્મ લીધો હારે તેમાં તેવડો વધારો થયો, અને ગજવનો ખામ એટલો બધો વિશાળ અને રંગીન બન્યો કે આજે અરખી અને ફાર્સી ગજવના રંગથી એ ઉર્દુનો રંગ અસંખ્ય સંખ્યારોજ લાગે છે! હ ઉપર જાણવી થયો તોમ ગજવને માત્ર અરખ, ધરાન, અને હિન્દમાં માત્ર ઉર્દુ, એજ કહી છે. એ સિવાય ગજવને ગજલના રંગમાં કોઈ દેશ કે ભાષાએ કહી નથી, ચિત્તીઓ અને તાતા-રીઓએ પણ મચ્છકના રૂપના વખાણ માત્ર ફરીહદઓમાં કર્યા છે મચ્છકના રૂપના વખાણ ગજલોમાં કુવા એટલા માટે કરિન હતા કે ગજલમાં એક વિષયનું માત્ર એકજ કહીમાં પડે કરવાનો નિયમ એકે મતે છે. ગજલમાં એક માથે માત્ર ઉપનું કે માત્ર જાગનુજ વર્ણન કરવું પણ ગજલને દોષિત બનાવી દે છે. ગજલની કોઈ કહી બાગ જુલુલની, કોઈ કહી દીપક પતંગની, કોઈ કહીમાં મુરા સાકી, કોઈ કહીમાં વિન્હના દુઝો જવાન થયું જોઈએ.

ગજલો કોઈ વખતે ખાસ ખુદાવાકની સ્તુતી કે હમાશ નખી (સન્) સાહબના વખાણ માટે

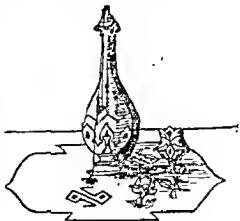
ખાસ લખવામાં આવે છે, તે અનુક્રમે દર્શિયદ અને નઅનિઅદ કહેવાય છે, એવી ખાસ ગઝલોમાં એક કહીને બીજી કહી સાથે જોડાયેલું હોતું નથી. એટલે એક ખાસ વિષય કે બનાવને માત્ર એકજ કહીમાં પૂરો કરવો પડે છે. ગઝલની સર્વથી મોટી ખૂબી આ એક ખાસ છે, કે ગમે એવી લાંબી વાતને એક કહીમાં એવી રીતે પૂરી કરવી પડે છે, કે સાબજવાવાળાને સમજતાં હથોડી વાર ન લાગે. ગઝલને અરબી, ફાર્સી, અને ઉર્દૂ લાખા બિના બીજી લાખાઓએ ન કહી તેના કેટલાંક કારણોમાં આ કારણ પણ એક મુખ્ય હતું. હિન્દી લાખાએ પણ ગઝલ કહી નથી. હિન્દી લાખામાં કેટલીક નઅતિયદ કે ઇસ્તિયદ ગઝલો નહોતી પડે છે, તે મુસ્લિમોનીજ છે. ગેરમુસ્લિમોના તો માત્ર ગીતો કે ભાગનોજ જવામાં આવે છે હા! ઉર્દૂ અને ફાર્સી લાખામાં ગઝલકારો લેખે હિન્દૂઓએ ધણો મોટો ભાગ લીધો છે. શાહી દૈરમાં કેટલાક તો એવા નામાકિત ઉસ્તાદો યથા ગયા છે, કે આજે અરબી પાઠશાળામાં તેઓના ધંધો ધોરણુસર દાખલ કરવામાં આવ્યા છે. (ધંધાએ માધુર્ય, નલદમયાંનિ ધંસાદિ)

ગુજરાતી લાખામાં કોઈ ગેરમુસ્લિમ ગઝલને તેના નિયમાનુસાર કહી હોય, તે મારી જાણમાં નથી. કવિ બાલ, કે ઉમાશંકર જેવી જેવા માત્ર નામની થોડીક ગઝલો નિયમાનુસાર કહી ગયા હોય તો તે ગણતરીમાં એટલા માટે આવી ન શકે કે ઉર્દૂની ગઝલો સાથેની સરખામણીમાં તે ગુજરાતી ગઝલો કોઈ પ્રમાણમાં આવી ન શકે. તેમ કોઈ મુસ્લિમ ગુજરાતી ગઝલકાર કે જેણે ગુજરાતી લાખામાં એવી ગઝલો કહી હોય કે જે ઉર્દૂના એક સાધારણ ગઝલકારની પણ બરોબરીમાં આવી શકે એમ બને દેખાતો નથી.

આજે ગુજરાતમાં ગુજરાતી ગઝલોના મુશાહરોઓની દિલચાલ કેટલીક જગ્યાએ થયા પછી હવે હિન્દુભાઈઓ પણ તેમાં સારો રસ લેતા નહોતે પડે છે; પરંતુ ગઝલનો રંગ હજી બેજમાં સારી રીતે રીતે સમાધા હોય એમ મને લાગતું નથી. કારણ કે ગઝલો તેજ માણસ સારી રીતે લખી શકે છે, કે જેણે ઉસ્તાદોના કાવ્યોનો સારી રીતે અભ્યાસ કર્યો હોય ગુજરાતીમાં ગઝલકાર લેખે મોટા ઉસ્તાદો આગળ યથા ગયા હોય, અને તેઓના કાવ્યો જેમાં ખાસ કરી ગઝલોના દીવાનો પ્રગટ થયા હોય તે વાત મારી જાણમાં નથી. ગુજરાતીમાં અરબી પિંગળને સમજાવે એવું કોઈ પુસ્તક મારી ન્હાનકડી પુસ્તિકા "સાધરી" વિના પ્રગટ થયું હોય તે પણ મારી જાણમાં નથી.

અરબી, ફાર્સી, અને ઉર્દૂ ગઝલોની ખૂબીઓ દર્શાવો સદિન જે હું અને સમજાવત, તો આપને ઠીક મોજ આવત, પણ તેમ કરવું પંદર મિનિટમાં થઈ ન શકે. ઉર્દૂમાં ગાલિબ ફાર્સીમાં આરિફનામી, અથવા દાકિજ, કે અરબીમાં હુસનખાની એક એક કહી સમજાવવા માટે લાખો સમય જોઈએ.

[આવ હંદીયા દેશો મુબઈના શાહનશથી]

મુલતી

યુવાન હૈયાં ઉઠેલતી મુસ્લિમ સરારની સામાજિક નવલકથા

લેખક:

“તુરાહ”

[ગતાંકથી ચાલુ]

આ એક અસૂરી રાત્ર સંભાવિત લગ્નમાં તોછડો મુસ્લિમ છે પણ પ્રેમની પરિભાષામાં એનો અર્થ બહુ ઊંડો થાય છે એક સંજ્ઞા બનને અર્થે સુન્તાન પર નિશાન કર્યા સંભાવિત લાપાનું નિશાન સુન્તાનના નિમિત્ત પર થયું અને પ્રેમની પરિભાષાનું નિશાન તેના દિન પર થયું દિને કરેલો અર્થ સુન્તાને સાચો માન્યો

સોના પામાં ઉઠેલી રઝિયા ચાકર હોવા છતાં પોતાના હાથે સુન્તાન માટે ચાલું પાણુ કેમ લઈ આવી ? અને ચાલે રવાન થયું સુન્તાનને અંતરમાં લાગ્યો

“અરે આ આ છે કે અમૃત ?” થોડા ઘુટ પીને સુન્તાને રઝિયાને પૂછ્યું
રઝિયા મૌન રહી

ચાલું ઘુટ સુન્તાનની વિચારમાળા ચૂંચી રહ્યા હતા અને રઝિયા મૌન બેઠી હતી ત્યારે, શાન્તિએ પગરણ કર્યા શાન્તિએ રઝિયાને પોતાના આયુષ્યમાં નિઃશ્ચય કથાનો આદેશ આપ્યો પરંતુ રઝિયાના હૃદયમાં ઉછળતો સુન્તાન તરફનો પ્રેમ તેને બેધર્મ બનાવી રહ્યો હતો રઝિયાની રોમાંચો હોયતુ ખાનદાની જૂન અયોધ ઉત્તરમાં મોઝા પાડી દેતુ સમ્પત્તિ અને સુશીનતાએ રઝિયાને સમય અપાવ્યો પણ પછુ રઝિયાના અંતરમાં ધ્રુવવતો પ્રેમનો સાગર સપ્તર્ષી શાન્ત નદિ જ થઈ શક્યો

આ પી મેના તોફાની હૃદયે સુન્તાનને બોલાવી દીધું

“આ તો બહુ સરસ છે !”

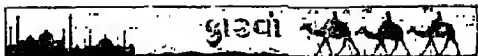
‘મારી ભાભી પીરવાઈ છે તેટલી તો સરસ નહિ જ !’ નિઃશ્ચય કરવા છતાં રઝિયાનું દિલ બે કાણુ બની ગયું

કેમળ મદ હાસ્યથી સુન્તાને આ પ્રેમનો વાર વાળ્યો

પ્રેમના સગામમાં ખાડાના ખેર બેવડામાં સ્ત્રી ખાડો ભય એવું ક્યારે સાલવ્યું છે ? રઝિયાએ નવો વાર કર્યો

“સારી સરી વાનીઓ જમવા માટે જ આટલી ઊનાવળથી શાદી કરી નાખીને કેમ ?

“શાદી નહિ મરે તો ?” આખી ઉમર કુવાશે રહુ ?” સુન્તાને કળા વાળી

“કુંવારા રહેવાને કોણ કહે છે, પણ, વિવાહ કરવા હતા તો અને સમાપ્ત શાદી તુરતમાં જ કરી નાંખવાની શી જરૂર હતી? માછલી પણ છેલ્લી ઘડી સુધી આ વાત છુપી રાખી!”

“લક્ષ્મી ચાંદસો કરવા ત્યારે મહેરું પોતાની શી જરૂર?” સુવ્રતાને સમયસૂચકતાનો ઉપયોગ કર્યો.

“બહે બીજું કોઈ પોતાની દીકરી તમને આખબાર નહોતું!”

વાનાવરણ વધારે ગુચવેણ બહુ થતુ હોવાથી સુલતાને એક યુક્તિ શોધી કહાડી.

“અરે! હું આગ્યો ત્યારે તું પીયાનો પર કયું ગીત ગાતી હતી? બહુ મુંઝર ગીત હતું, મને તે સાંભળવું છે, ગાણ વગાડને ફરી તે ગીત.”

રઝિયાએ પીયાનોની ચાવીઓને બોલતી કરી; પરંતુ સુલતાનનું ચિત્ત સંગીતમાં નહોતું તે તો વિચારવમળમાં અટવાયસો હતો.

ઝરીનાના જોડે લગનનો થોમ નહિ બનતો અથવા તો સંજોગવાસાત ઝરીના, જોડેની લગનની રૈશમાં દેરી તૂટી જાય તો સુલતાન રઝિયા જોડે પરણી શકે કે નહિ? પરંતુ ઝરીનાનું શ્વસુ થાય આ ઝરીનાથી છુટાછેડા થયાના સંજોગો બને એવા અનિષ્ટ વિચારો સુલતાનના મગજમાં કેમ આવતા હતા? અને આ બોટા વિચારોને દૂર કરોને પણ પોતાની વિધાયીની રઝિયા જોડે લગન કરવાના વિચારો પણ સુલતાનના મગજમાં પ્રવેશ કરે એ ઈચ્છિ હતું? શિક્ષક પોતાની શિષ્યા જોડે શાદી કરે એમાં શું ઈંધ બોટું છે? શિષ્યા અને શિક્ષક સામાન્ય સ્ત્રી પુરૂષથી જુદો છે? વધતું અંતર આકું આવતું નહિ હોય તો શિક્ષક અને શિષ્યાનાં બે પ્રેમી દેવાંને લગન ધ્રુવીથી જોડતાં અટકાવી શકે એવી કઈ સમાજ રચના છે? પણ સુલતાન તો પરજોડો હતો—

એવા એવા વિચારોના ચક્રાવામા સુલતાનનું મગજ ભમરી સેતું હતું. રઝિયાએ પિયાનો વગાડવાનું બંધ કર્યું તેનું થે લાન સુલતાનને નહોતું.

“તમે તો સાંભળતા નથી, કોઈ વિચારમાં પડ્યા હો” રઝિયાએ સુલતાનને અમકાગ્યો, સુલતાન નિંદ્રામાંથી જાગ્રત થયો હોય તેમ ચમક્યો, અને વરતુ સ્થિતિતે પિછાણનાં બોલ્યો,

“હા, આજે કલકતા જવાનું હોવાથી મારું દિલ બાકી રહી ગયેલી ખરીદીમાં પેરોવાયલું છે,” સુલતાને ઉઠતાં ઉઠતાં કહ્યું, “હવે હું જમણા.”

“માછ હવે હમણા આવવા જોઈએ,” રઝિયાએ સુલતાનની મુલાકાત લંબાય એ માટે કહ્યું.

“વખત હવે વધારે નથી. માછ આવે ત્યારે તેમને કહેજે કે હું આગ્યો હતો અને માછને લઈને સાંજે હું મારા ઘેર જરૂર આવજો, મહેરુંએ પણ તને ખાસ આવવાને કહેરાયું છે.”

“હું જરૂર આવીશ અને માછને પણ સાથે લેતી આવીશ.”

રઝિયાની આંખો, જતાં સુલતાનને જોતી રહી.

સુલતાન ખરીદી કરીને ઘેર આગ્યો ત્યારે જોયેલા જોજનનો સમય ચર્ચા થયો હતો.

રોશન ક્યારનો ઘેર આતીને ખેડો હતો. સુલતાને ઘરમાં પ્રવેશ કર્યો કે રોશને પૂછ્યું.

“અરે તું અત્યાર વેર ક્યાં હતો?”

“ખરીદી કરવા ગયો હતો.”

“એ તો હું જાણી ચૂક્યો છું તે જોઈ રહ્યો છું, પણ મને લેવા કેમ નહિ આવ્યો? આપણે બન્ને સાથે જતોને! અંદી, હું સવારનો આવ્યો છું અને પરિણામમાં બૂબે રહેવાની સળ બોગવી રહ્યો છું.”

“પણી વસ્તુ લેવાની બાકી હતી એટલે હું વહેણો નીકળી ગયો; છતાં પણ જો મને મોકું, થઈ ગયું, તમે જમ્યા નથી ને મને પણ બહુ બૂબ લાગી છે. આજ, જલદી જમી લઈએ.”

રોશનની મા ઝવનખ પણ પાછળથી સુલતાનનાં ઘેર આવી બાગી હતી. ઝવનખ અને ખતીજ, તો બન્ને બહેન થઈ હતી એટલે રજાભાવિક રીતે ઝવનખ પોતાની બહેનને ત્યાં વહેલી આવી હતી. રોશન અને સુલતાન બાઈ અને દોસ્ત થતા હતા એટલે રોશન પોતાની માથી પણ વહેણો સવારમાંજ સુલતાનને ત્યાં આવી પહોંચ્યો હતો. પણ રોશન સુલતાનના ઘેર પહોંચ્યો તે પહેલાં સુલતાન ખરીદી કરવા નીકળી ચૂક્યો હતો, અને રોશન નિરાશ થઈને ખેડી રહ્યો.

સુલતાનની નજર ઝવનખ પર પડી ને તે બોલ્યો.

“કેમ છો માસી?”

“ખુશનો ફક્ત છે, ખેડા” આશિર્વાદ આપતી હોય તેમ સુલતાન તરફ હાથ કરતાં ઝવનખે જવાબ આપ્યો.

બોજનવિધિથી સુલતાનનાં ઘરનાં પરવાર્યાં તેટલામતો રજિયા અને તેની મા શીરીન આવી પહોંચ્યાં અને થોડા સમય પછી ઝરીનાની મા સહીના પણ આવી લોગી.

સમાજની કડીઓને સાંધતા આવા આવા પ્રસંગે તો સ્ત્રીઓનીજ મુખ્યત્વે ઢાંઢરી રહે છે. પુરુષો તો મહત્વના સામાજિક પ્રસંગોએ સમકે છે અને જાણે સમાજને સમકાવે છે. નાના નાના અપરાધે પધારવા માટે પુરુષોને દૈનિક વ્યવસ્થામાંથી અવકાશ મળતો નથી.

સુલતાનના સસરા શરીફની ગેરહાજરીને આ વસ્તુસ્થિતિના સ્ફોટનના પ્રકાશમાં ન ગણકારીએ તો પણ સુલતાનની સાસુ મોડી મોડી સૌધો છેલ્લી કેમ આવી? પોતાની પુત્રી પ્રતિના વહાલનું આ પરિણામ હતું કે પોતાનાં જેમોહરાજની નારાજગીનું કારણ હતું? આ સવાલનો જવાબ તો સહીનાનું દિલજ આપી શકે એમ છે.

વરની સાસુ અને વહુની સાસુના કાયદાના ઉકેલમાં રજિયાની આંખોને ક્યાં લગી તણાવા દેવી? સહીના પોતાનીનીકરીની પૂછપરછ કરેલા ઝરીના પાસે ગઈ, એ તકનો લાભ લઈ સુલતાન સીધો શીરીન પાસે આવ્યો.

“કેમ છો માસી?”

“સારી પેટે છું. દિકરા.”

“ઠીક થયું તમે આવ્યાં તો.”

“રઝિયાને પણ લેતી આવી છું. માસ્તરને મળવા રઝિયા બહુ ઉનાવળ કરતી હતી.

“તમને લઈ આવવા માટે મેં રઝિયાને ખાસ કહ્યું હતું.”

પોતાનું નામ લેવા બદલ પોતાની બહેન મહેરૂનું નામ સુવતાન લેતે તો પોતાની બાગણીઓ છુપી રાખી શકતે; પણ નળણી દિલની દિવાલો, બાગણીઓને ખાળી શકતી નથી અને આવા નાણુક પ્રસંગો દિલતી દિવાલને નળણી બનાવી જ મૂકે છે.

“માસ્તરે શીખવ્યું તો રઝિયાને તોફાન કરવાજ શીખવ્યું.” કહેતી શીરીન હસી પડી.

પણ શીરીનના હાસ્યે સુલતાનના દિલને ચીરી નાખ્યું.

સુવતાનના દિલની દવા કરનાર ઘણતર રઝિયા ત્યાં હાજર હતી અને તેણે કમવાનાં કહ્યું.

“માથ, તમે પણ બહુ સુવતાનને ઠપકો આપવાની તક જોતાંજ બેસી રહો છો!”

ને સુલતાન અને શીરીન બન્ને હસી પડ્યાં.

મહેરૂનિસા ચાના પ્યાલા સાથે હાજર થઈ.

પ્યાલા પાછા ફર્યા અને ખતીંગાએ કહ્યું.

“છોકરાઓ હવે જલદી કરો નહિ તો ગાડીતો રાઇમ થઇ જશે.”

રેશન ગાડી લઈ આવ્યો અને રેશન, સુલતાન, ઝીરીના, મહેરૂ અને રઝિયા રેશનને જવા ઉપાયા.

વડીયોએ તેમને વિદાય આપી.

પંચ બેરીબંદરના રેશનને પહોંચે ત્યારે સજના સવા પાંચ વાગ્યા હતા.

એક કલાક બેરેબંધ પર વાર્તાલાપમાં વીસો.

સુવતાને રેશનને લગામણ કાઢી.

“મહેરૂની સંભાળ રાખજો.”

“હું નાની ગીમલી છું ને કે રેશન મારી સંભાળ રાખશે?” મહેરૂએ છણકો કર્યો.

“મારી નજરમાં તો હું નાની છે.”

“પોતાની સંભાળ રાખી શકતો નથી તો મારી સંભાળ રેશન શું રાખશે?”

સીડી વાગી.

“સુવતાને ફરી રેશનને લગામણ કાઢી.

“મહેરૂની સંભાળ રાખજો અને માનું પાલન કરજો.”

કલકત્તા મેલ ઉપડી ગયો.

સુવતાને વિદાય લીધી અને ગાડીની બારીમાંથી હાથ લાઠેરાવ્યો.

મહેરૂની આખમાંથી બે અણુ સરી પડ્યાં.

આસ સાફ કરીને મહેરૂએ જોયું તો રઝિયા હજી ગાડી તરફ રમાલ લાઠેરાવી રહી હતી.

મહેરૂએ રઝિયાને ઉદ્દેશીને કહ્યું.

“અરે! પગલી, ગાડી તો બહુ દૂર નીકળી ગઈ.” પછી બધાને સંબોધતી હોય તેમ.

કહ્યું. “નાયો હવે ઘેર જઈએ.”

સપ્ટેમ્બર]

[૬૩]

[૧૯૪૧]

મુક્તિનાંતર

ચુપાન હૈયાં ઉઠેલતી મુસ્લિમ સંસારની સામાજિક નવલકથા

લેખક:

“તુરાખ”

પ્રકરણ ૧૫ મું

પ્રેમ ઝંખનું સ્ત્રી હૈયું

સુલતાન કલકત્તે ગયો તેને લગભગ એક માસ વીતી ગયો હતો, રોશન અવારનવાર પોતાની માસીને ઘેર આવતો; જતો અને ખતીજને બેઠતી કારવતી વસ્તુઓ લાવી આપવામાં મદદરૂપ થતો. સુલતાનની જગ્યા રોશને પૂરી હતી અને ખતીજને તે હવે સુલતાનના જેવો વહાલો લાગતો હતો. મહેરુનિસાને તો રોશનનો સહયોગ મળતો. સુલતાનના જવાથી મહેરુનિસાને એાછું એાછું લાગતું હતું પણ સમય વહેતાં તેને સહેવાઈ મળું હતું. રોશનની હાજરી સુલતાનની ગેરહાજરીને ભૂલવવામાં સહાયજન થતી હતી.

રોશનનો સ્વભાવ શાન્ત હતો સામાન્ય રીતે શાન્ત સ્વભાવનાં માનવ મિત્રભાષી હોય છે, રોશન પણ મિત્રભાષી હતો, તે બહુ ઘોડું બોલતો. જેટલું બોલતું પડે તેટલું જ બોલતો. ખપથી વધારે બોલતો નહિ. “નાહિ બોલવામાં નવ શુશુ” પ્રમાણે એાછું બોલવામાં એાછા શુશુ નથી; પણ “બોલે તેના બેર વેચાય” પ્રમાણે નહિ બોલવામાં ગેરલાભ થે રહેલા છે. માનવસ્વભાવના બે પ્રકાર પાડી શકાય, એક તો Reserve મિત્રભાષી અને બીજો Demo-nsrative બહુભાષી, મિત્રભાષી સ્વભાવના મનુષ્યમાં શુદ્ધિમત્તા વધારે હોય છે એવો સામાન્ય અનુભવ છે. પરંતુ પ્રશંસાપસંદ દુનિયાને બહુભાષી સ્વભાવનો મનુષ્ય વધારે ગમે છે, અને બહુભાષી મનુષ્યમાં શુદ્ધિમત્તા હોતી નથી એવો નિયમ થે નથી, અને કેટલા વાર તો બહુભાષા-ભાષી શુદ્ધિમત્તા નતનતી સ્પષ્ટ જોવામાં આવે છે. બહુભાષી સ્વભાવની વ્યક્તિઓ આનંદી હોય છે, અને દુઃખી દુનિયા દુઃખને ભૂલવા આનંદનો પ્રકાર પાડે છે પોતે આનંદ માણી શકે અને અન્યને આનંદી બનાવી શકે એવી વ્યક્તિ સૌને ગમે છે. આ એક મનુષ્ય સ્વભાવની નિર્બળતા છે હા દુન્યાની તુટી છે.

મહેરુનિસા થે દુનિયાના અપવાદ રૂપ નહોતી હજી આહતાં મહેરુનિસાના દિલને રોશનના સ્વભાવની ટાઢી શાન્તિ સાધી આવતી. રોશન વાચાળ બને એવું મહેરુનિસા યુઝું યુઝું ઇચ્છતી હતી. મહેરુનિસા ઇચ્છતી હતી કે રોશન તેનાં રૂપશુલ્કની પ્રશંસા કરે, પ્રેમની વાતો કરે અને વાતોના વાહનમાં વાણુમાં તેને વિહાર કરાવે. કયું શુપાન હૈયું પોતાના પ્રેમીની પ્રેમભરી વાતો માટે તલસતું નથી?

સ્ત્રી પુરુષના સંબંધમાં પુરુષ Aggressive કર્માધિકારી હોય છે અને સ્ત્રી passive કર્માધિન હોય છે. કર્માધિનતા એ સ્ત્રી સુલભતા છે. સંસ્કારથી ધણવલી કર્માધિનતા સુરૂપ હોય

પણ રોશને ઝપન ને જુશુ નહિ કે તે મહેરુનિસા જેડે સિનેમામા જવાનો હતો
ત્રિપતમાને એકાતમા મળનાનો મને એવસર ઝનખની નાથી કદાય હાથથી સરી નહિ જાય
તેની ખીક રોશનને લાગી હેય એ સલાવિત છે મ્યા પ્રેમીતુ હૈયુ ચોનાની ત્રિપતમાને
મળવાને ચનગનતુ નથી ?

રોશન મહેરુના ઘેર પહેર્યો તારે ત્યા આ ચૂને ચી હતી અને 'મેલીની નો સમય
વ્યતિત ચઇ ગયો હતો પ્રેમી યુગલને પટેલા જેવમા ધગતા તાપમા જવુ પણ કય હતુ !

મહેરુનિસા પછે સજી હઇ જવાગ આની ત્યારે રોશનને તે મોહીતી જેવી લાગી અને
ઘડી એ ઘડી તની દ્રષ્ટિ મહેરુ પર અખી મઝ રહી પોતાની સ્થિતિનુ રોશનને લાન થતા
તેને અકળામણુ ચઇ અને અકળામણુને વિહારવા તેણે મુસ્કાબુ મહેરુ સામુ હસી

કુ કેની લાય છુ ? મહેરુએ નજીક આનીને પ્રજુ
'પરી જેવી !

રોશનના ઉાર જેવા લાસતા જવાનમા સચોટતા વધારે હતી
ખતીખ આ યુગનને જોઇ રહી

ચયજે મહેરુનની સામેના સિનેમા પાસે રોશન અને મહેરુ આવી પટેલા ત્યારે
રાખનાઇ દાવરે પ્રેમીયુગનને છ ઘટની વધામણી આપી

રોશન સિનેમાની ટીકિટ ખારી તરફ પગ વાળતો હતો તેટનામા મહેરુએ તેતો હાથ
ઝાલ્યો અને કહ્યુ

આપણે દરિયા પર જઇએ તો ?

'પણ હવે વખત કયે છે ? પછી ટીકિટ નહિ મળે !

'નહિ મળે તો લને નહિ મળે ! મારે વિચ્છે તો દરિયા પર ફરવાનો થાય છે

સાગરના અલિલ પરથી ચાલી આવતા શિતન વાયુની આ અસર હતી આ મહેરુએ
અગાઉથી રચેની ચોજના હતી માને સિનેમામા સયે આવવનુ કેહી તેને સયે આવતા
અટકાવવી એમા યે સ્તીજીપિ પ્રતીત થતી હતી

પણ માસીએ તો સિનેમામા જવાની રગ આપી છે અને આપણે આમ દરિયા પર
ફરવા જઇએ એમા મને હીક નથી લાગતુ રોશનનુ દિવ તેના પગને ચોગ્ય અયોગ્યનાની
જલ્દે જકડતુ હતુ

'એમા હીક અને અહીક જેવુ શુ છે ? માએ આપણને સાથે જવાની રગ આપી
છે અને આપણે સિનેમામા જઇએ કે દરિયા પર જઇએ એ આપણી મરજીની વાત છે,"
મુલના દિલની મહેરુનિસાએ રોશનની મુજબણુ વિવરણુ કર્યુ ,

ચિત્રપટની રસવીનતામાં પોતાની પડખે બેઠેલા પ્રેમપાત્રનું વિસ્મરણ કરવાને બદલે સાગરતટ પર દંડી દંડી દવામાં પ્રેમની મીઠી મીઠી વાતો કરવાનું રોશનનું દિલ પસ પસ થતું હતું અને મહેર પોતે જે દરિયા પરચાલવાને કહેતી હતી એટલે ત્યાં જવામાં રોશનને અયોગ્ય જણાયું નહિ.

રવિવાર હોવાથી દરિયા પર સોફ્ટની સારી દડ હતી સ્ત્રી પુરુષોની એકસરખી સંખ્યા જણાતી હતી નવ પરચિત યુગલો શિનલ વાધુના નકામાં અડઅડ પા દાધમા દાધ નાખી ચાલતા હતા. દુઃખ અને ચિતાને ત્યાં નિર્ગમ્ય નહેતો, આનંદ અને ઉત્કાશ ત્યાં રિદ્ધર કરતા હતા, અમર યુવાનીનું આ સ્થાન હતું.

રોશન અને મહેરએ પણ દરિયાને કાંઠે લટાર લગાવા માંડી.

એક મુંઠર સીને સામેથી એકલી અટલી ચાલી આવતી નેહને મહેર ખેતી.

“રોશન ને આ છોકરીને, કેટલી ખુશમુરત છે છતાં એકલી છે મને એવી એકલતા ગમતી નથી. મને તો મુંઠર સુરતિ અને મુંઠર યુવાનનું નેતું નેશને ગમે છે દુનિયામાં આટલા સ્ત્રી પુરુષો છે તેમાંથી સ્ત્રીને મનપસંદ પુરુષ અને પુરુષને મનપસંદ સ્ત્રી મેળવવાનું શું મુશ્કેલ છે? અને જ્યાં લગી દુનિયામાં નેટલાં યુગલો એણે દશે ત્યાં લગી મુખમાં તેટલી ખામી રહેશે.” મહેર આ નવી ભાવનાથી વાત કરી રહે તે સમયે પાસેથી એક ટાણું ચારખાન સુરતિઓનું અને ખીનું ટાણું વજ્યાર સુવેદનું સામી દિશામાં પસાર થઈ ગયું.

“જેવું? આવું નેહને માર દિલ જણી જાય છે. એના બદલે ચારખાંચ યુગલો નેશ હોત તો કેટલી ખુશી થતો!”

“પણ તું આવું વિચારતાં ક્યારથી થઈ?” આજો ખની ગયેલા રોશને પૂછ્યું.

“મારા ભાઈ સુજાતાને પસંદ આવેજ મત છે. મુલતાન કહે છે દુનિયા પોતાની જવાબદારી સમજતી નથી. લોકોને જવાબદારીનો ખોજ ઉચકવો ગમતો નથી અને પરિણામે દુઃખી થાય છે. જવાબદારી ટાળીને છુટા ફરવામાં પહેલાંતો સહેજ આનંદ મળે છે પણ પછી દુઃખના લાસ ઉચકવા પડે છે.”

“તમારા ભાઈને જવાબદારી ભાવના તો મુંઠર છે પણ આદર્શ પ્રાણ આપણા ખની દુનિયાની વાસ્તવિકતાને બૂઝવી નેહએ નહિ.” પ્રશ્ન એવો છેડયો હતો કે રોશન પણ દલીલમાં ઉતરી પડ્યો.

“વિચારથી વર્ગન થાય છે. આદર્શથી વાસ્તવિકતા થાય છે અને આદર્શથી જ વાસ્તવિકતા થાય છે તે વાસ્તવિકતા પણ આદર્શ હોય છે.”

“પહેલા આદર્શ ધરાવને બલિદાનની જરૂર પડે છે અને બલિદાન આપે એમ લોક દુનિયામાં બહુ એણે હોવાથી આદર્શ પણ બહુ એણે પાર પડે છે. આદર્શ વગરની વાસ્તવિકતા તો તે કહ્યું તેમ ખોટીથી હોય છે. દુનિયાની વાસ્તવિકતા જે આવી ખોટીથી છે.

“એનું કારણ દુનિયાની બેજવાબદારી અને બેસમજદારી છે.”

“અને બેસમજ દુનિયાને નહિ.” સમજનાર આદર્શવાદીને બેજવાબદાર દુનિયા પાગલ માને છે.”

“દુનિયા જ પાગલ છે!” મહેરજી રોષમાં કહ્યું.

“આદર્શવાદી, દુનિયાને પાગલ માને છે અને દુનિયા આદર્શવાદીને પાગલ માને છે. દુનિયાદારોની સંખ્યા વધારે હોવાથી જાદુમતે આદર્શવાદી પાગલ દરે છે. સત્તાને તો પાગલ છે અને તું પણ આવી ગાંધીકમરી વધારે વાતો કરશે તો પાગલ થઈ જશે. માલ દ્રવ્ય આપણે કયા ખેતીએ અને દુનિયાની વાતો છેડી આપણી વાતો ક્ષીએ.”

મહેરજી અને રોશન પાળા પર ખેડા ત્યારે સરજ સાગરની કિનારીએ ઝૂલી રહ્યો હતો, અને સ્વર્ગની ગણે ખેતીએ પ્રેમપંખીડાં આ દ્રવ્ય જોઇ આનંદી રહ્યાં હતાં.

“અહીં છંદગી અહીં આમ ખેતી રહીએ અને સાગરને વાળ જોતા રહીએ એવી મને લાગણી થાય છે. તમને એવું નથી લાગતું?” મહેરજી પૂછ્યું.

“મને પણ એવું ગમે છે.” રોશને જવાબ આપ્યો.

“તો તમે પણ મારા જેવા આદર્શવાદી છો.”

“આદર્શવાદી તો હું પણ મારા આદર્શનીજ મને ખીક લાગે છે.”

“આદર્શથી ડરો છો?”

“હા.”

“એમ કેમ?”

“આદર્શની પાછળ હું પાગલ બનું અને આદર્શ લાગીને બૂકો થઇ જાય તો હું હથેરાનો પાગલ બની જાઉંને?”

“આદર્શથી માણસ પાગલ બનતાં હશે.”

“દુનિયા બનાવી દે છે-આદર્શવાદીને દુનિયા પાગલ બનાવી દે છે. મારી લે કે મારા આદર્શને પામવા માટે, તું કહે છે તેમ, હું સંસારની જાખમદારી. પહોરી, લઈ અને મારા આગે તારી જેવી વડકણી કાઢી મને મળે તો મારી દુનિયા જ કુખી જાય તે.” રોશનના દેશ હતું તે ધીરે ધીરે પણ હોડે આવ્યું.

“એ એમ ક્યાં કહ્યું હતું મારા કહેવાનો આ ભાષ્યજ કયો હતો? અને હું વડકણી?”

“વડકણી નહિ તો ક્યારની આદર્શ આદર્શ કરી શું વડી રહી છો?” રોશન મૂઝમાં હસવા લાગ્યો.

“હું વડકણી હતો તો તમારું કાળજી કાપી નહિ લેતો?”

“તો આકી શું રાખ્યું છે?”

દાઢ પુરી!

મુ અપના દરિયાના સહેલાણીઓને પરિચિત, એવા દાલપુરીવાળાના અવાજે બે પ્રેમીઓની મીઠી તકરારમાં ભંગાણ પાડ્યું.

“એ, દાલપુરીવાલા અહીં આવ.” રોશને ધ્રુમ મારી.

દાલપુરી જાગી પ્રેમીઓ સાન્ત પડ્યાં-કે મસલાથી તેમનાં દિલ વધારે ગરમ થયાં!

દાદુન ઓલમ મદ્રસાએ અશરફીયહ, અનબીયહ, ધરલામીયહ.

◀ ◻ ઇસ્મનું ઉદ્યાન ◻ ▶

સંદેર ગુજરાતનો ઇસ્મ ખગોળો છે. સંદેરમાં ખુદાના ફત્તહથી અને તેના હાથીએ પાકસલ્લ ના વસીલાથી નવાં નવાં ઇસ્મ ધામેળા વિકાસ થતોજ રહે છે. સમસ્ત ગુજરાતને દુન્યવી ઇસ્મથી માલ માલ કરનાર પીપરીવાલા મદ્રેસા હાઈસ્કૂલથી તો કોઈ અગત્ય નહિ જ હોય? તેવીજ રીતે દીની ઇસ્મદ્વારા હિંદમાં અને હિંદ બહાર પણ પોતાનું સ્થાન જમાવનાર જામેઆ હુસનીયતની કારકીર્દિ પણ જાગ-જાગે છે. અને સાથે હવે સંદેરના પુરાણા ઇસ્મધામ દારૂ ઉમૂમ મદ્રસાએ અશરફીયત અરબીયત ઇસ્લામીયતનો પુનરોદ્ધાર કરી તે મદ્રેસાના વ્યવસ્થાપક મૌલાના અહમદ અશરફ સાહેબે ગુજરાતની ઇસ્મવાડીને ખૂબ ફજ-ફૂલવતી કરી છે. મગફૂર મદ્રેસાના નવા દૌરનું પહેલું વર્ષ પૂર્ણ થતાં વાર્ષિક જલ્સો તા. ૩૧-૮-૪૧ને રોજ નદ્રેસાના આગણ્યમાં ઉભા કરેલા વિશાળ મંડળમાં યોગયો હતો. હિંદના મહાન ઇન્કિલાબી અલિમ મૌલાના ઉમેદુલ્લાહ સીધી પ્રમુખસ્થાને હતા, અને મુખ્ય વાખ્યાતા તરિકે મહાન એરેટર અને 'અલ્લ પુર્કોન'ના એડીટર મૌલાના મહમદ મંજૂર નોમાન હતા. જેમની તકરીરોનું તત્વ આ અકમાલ પ્રગટ થયું છે. મદ્રેસાની એક વરસની કારકીર્દિનું દીર્ઘ-દર્શન કરાવતો મગફૂર મદ્રેસાના મોહતમિમ જનાબ મૌલાના અહમદ અશરફ સાહેબનો રિપોર્ટ પણ આ સાથે પ્રગટ કરવામાં આવ્યો છે. જલ્સામાં બાજકોની ઇસ્મી કારકીર્દિ, કારીગોની કિરઅત, તથા ઇસ્મના ફલાહદોથી ૫-૧ હજાર પ્રેક્ષકો સંતુષ્ટ કરનાર એ જલ્સો ઇસ્મ-ઉલ્લાહ અને દીની-પ્રેમના એક અજોડ જુસ્સા સહિત પૂર્ણ થયો હતો. ગુજરાતના આટલા બધા ઇસ્મ-પ્રેમીઓ એકજ સ્થળે આ રીતે જમા થશે અને ઇસ્મનાં ગુણગાન સાંભળવા આવૂર હશે એવું બાજે જ મનાતું હતું. પણ તે દિવસના અજોડ દૃષ્ટે ગુજરાતની ઇસ્મ-દોસ્તીની અજાણ, અજા પારી, હારી, અજો, અસ્તી ખુલાશી, જોઈએજાઈતો, એકજાત પુનઃ-દર્શન કરાવ્યાં હતા. ખુદા આવા ઇસ્મી કેદના આવા ઇસ્મી આદોમનોને વધુને વધુ ફજવંતાં કરે એ હુઆ સહિત અવગ્રાસના અમાલના બપથી વરસવામ કરું છું.

—સહુતઝી

વેપારી

ડિરેક્ટરી

અરબી ગુજરાતી કુરઆને શરીફ
કુરઆને શરીફ અરબી મંદા પુખસુન્ત હરફેમા
તેની પાછળ એજ આપતો ગુજરાતી મોટા રાખ
પમા સહીદ વાચવાના બીન્ડો સહિત તેની નીચે
ગુજરાતી સરળ તરજુમો, મોટા એક હમ્મર પેજ
પદર પદર સીપારના બે ભાગ પાકી બાઈન્ડિંગ
હદીયો રૂ. ૧૨૦ પે. રૂ. ના પરદેશ રૂ. ૪૭
લખો-રાહનગત ઓફીસ, ભાવનગર.

ખજમે ઇકબાલનું ૭મું પુસ્તક

અરહાબુલ શીલ

મુદ્દય દશ આના
પોરેજ બે આના વધુ
ખજમે ઇકબાલ, કઠોર

હિન્દી બનાવના હુરમ્પાકશિ, હુવાના
સાથુઓ, દંત મંજન, રાષ્ટ્રિય પાવડર,
સ્ટેશનરી, વીગરે માટે
ધી રાંઘેર સ્ટોર્સ
કલુપીક, સુરતમાં
એકવાર પધારે.

તાજ કુંઠ લીઠ લાહોરના

ઉર્દૂ 'તજુ' મા' સાથ ના

હિમાયલ શરીફ

બ્લોકની છપાઈ
હદીયો-રૂ. ૪, રૂ. ૫, રૂ. ૧૦.
ધી રાંઘેર સ્ટોર્સ કલુપીક, -સુરત.

“કારવા”ના ગ્રાહકોને વગર કિંમતે
'ચીરાગ' માસિકની ફાઈલ
પાચ આના, પોરેજ-પેર્કીંગના
મોકલનારને જ મળશે.
બી પટેલની કુંઠ
બડેગા રોડ-ભાવનગર.

આ ખાના માટેનો માસિક ચાજ
ફક્ત એક રૂપીઓ બાર માસ માટે
રૂ. ૧૨) બહાર ખબર આપનારને ૭
આનાનો 'કારવા'નો એક પથ્ર મળે છે.

લયજ્ઞાના પત્રો:

૧૯૪૧ નું સનસનાદીભયું પુસ્તક,
મુદ્દય બે રૂપીઆ.
(બી પી પોરેજ જુદું)
ઈમામુદ્દીન સ. દરબાહવાલા
દરગાહ શરીફ, નવસારી

'Karavan' Agents:-

- 1) LIMBADA & Co
22, Diagonal street,
JOHANNESBURG
- 2) UNION PRINTING WORKS
91, Victoria Street
DURBAN

પત્રવહિવાર વેળા "કારવા"નો હવાલો બહાર આપો

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 رَزَقَ مِنْهُ سُبْحَانَ

— ૫૧૨ —

૫૧૨

દારદ ઓલમ

મદ્રસહ અશરફિયહ અરબીયહ

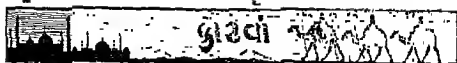
સદર છવે મુસ્ત

સ્થપના ૧૨૮૬ દિવરી

દાહલ ઓલમે અશરફીકા દૌરે જદીદ

બરકતનાદ રુમા મુખે હુલ હોને કે હે
 મલ્લએ અ વારે આફકે સમા ડે નેકા હે
 બિલ્લમોફી દર અ કાની ધગ દોનેકા હે
 ઝગ ખુદલ સીનએ દિલ્લી જિના હોનેકા હે
 જુનમન કાફર દોગી શિક્ષે ઔર ઈન્સા ફી
 રૌશન ઇમ કા દિનેમે ફિર દિવા હો નેકા હે
 ખિતએ મુજરાત પર દોગી ઝિલા તા નિય
 વફે તમિશ ખ કાર રમ્સે ઝું હોનેકા હે
 ફિર ચનેગા દૌર સર્ખાઈ મઅરિફ બજમમે
 ફિર વોહી સાફી વોટી ફિર મયકદા હોનેકા હે
 મરિજદે અબાદ દોગી નાએ હક હોગા બર્લદ
 ખોનખાના હોનકા ફિર બરમયા હોનેકા હે
 અદમદે અશરફી કોશિશ બારઆવર હે મહ
 ગુન્યા ગુન્ય વક્ક ઝિકરે ફિજરિયા હોનેકા હે
 હાજ ઇસ્માઇન અશરફી ચે દીની વાદગાર
 બાઈસે નશરે ઉત્તમે મુતકા હો નેકા હે
 લઝરતે મર્દમકી નિમ્નતકે બાઈસ દોસ્તો
 ચેદ અમાનત મ કહે રસદો હુદા હોનેકા હે
 બારઆવર દો ગળા ઉતકા ચેદ નખને આરખૂ
 તા કિમ મ ચેદ શબ્દ નશરે રુમા હોનેકા હે
 જદીદે અમગદિકા જઝાએ ખર દે રખે જહ
 કથ કે હર સઅયો અમલકા કેસના હોનેકા હે
 મુસ્તખમે હક દુઆએ અફને દિનકા હોગા
 બ દએ રદેર ઇન્મી કરતના હોનેકા હે
 હો ગયા જરી વોદ ફિર દારુન ઉત્તમે અશરફી
 આ ફિગન ખુરશીદે ઇ મે મુસ્તફા હોનેકા હે

મદરસેકે દૌરે સાનીકા હુવા આગાઝ ફિર
 ચઅની ક યમ ફિરસે બજમે બશ દિવા હો મેકા હે
 તિશનમતે ઇલમ આએ મે ફમે તાહસીરે દી
 ફિરસે તાજ ઇ મો કનકા મશગના હોનેકા હે
 કોશિશે ચેદમકા આખિર ચેદ નવીન મિલ ગયા
 મદરસેકો ફિર ઊઝળે એઅતેના હોનેકા હે
 નેક મકસદ લીયે ને કી ઇઈ સઅયે જમીય
 મુસ્તેરે બરકાત ઉસા મુન્તદા હોનેકા હે
 મનાગના હે ગ બલદ ઇસ્નામકા અનશરફમે
 ઔર જરી દદ મે ચેક સિનસિલા હોનેકા હે
 એક ત ફત્તહીરે કુઆ એક તરફ દસે જદીસ
 ફિરસે તાજ ઇ મે દીકા મશગના હોનેકા હે
 ઝૌક ઝૌક અમ આએ મે હર સિમતસે તુ બાએ દી
 ફિરમતે રદેર ખર બોલે સમા હોનેકા હે
 બ્યા મુબારક સ ઝમો છરપરબની ચેદ વાન્ગા
 ત અમદ ઝિકરે ખુદા મુખે મસા હોનેકા હે
 ગૌદરે મકમદ પાએગા હર એક જોયમે ઇલમ
 તાનેઓ આએ કે પૂરા મુદદગા દોનેકા હે
 અલબિલ્લત જિન્કી મુસલમ ઇલમ જિ કા મુતનદ
 ઉન્કે દ યો ઇન્તેઝામે મદસર હોનેકા હે
 જિન્કે ફિક્કે દે કે મકમલ ખાજી ઇસ્લામક
 ઉ કી નિગરાનીમ તૈરાહ હુલ હોનેકા હે
 જમે ઇલ્લમમે હે અપની અશરફિયદ મેનઝીર
 ઇન ખમાઈસમે વોદ અપની જમેઆ હોનકા હે
 સો, મુબારક હો ગયા દે આમ કેઝાને ખુલ
 આમ કેઝે ઇન્મે ખ મુલ અબીયા હોનેકા હે

કાબિને સદ કૃષ્ણ દે આ જનદાસે મોદેરે ત. બાળકા લિલી દે "અમરક" કપા મુમારક
 મરકલે પિમે રસને કિ રિયા નેકા દે. આર સહદ
 થી મુદ્દર મટી નિમતમે ખેરે મનતાર. બારકલ દેરે કપા વકરે દુઆ હેતિકા દે
 બુદઅમે મુરે ખુવારે અતા હેતિકા દે.

પરમે (ગોનોરીઆ) અને—

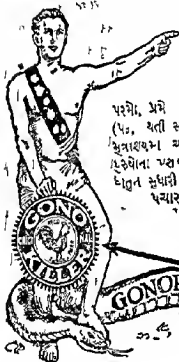
પેશાબનાં ભયંકર દર્દોનો સંપૂર્ણ રૂતેહમંદ ઇલાજ

ડોક્ટર જસાણીની
 જગમશહુર અસલ દવા

ગોનો-કિલર

[૧૯૨૬]

ખેઘડક આજેજ અજમાવો.

મમે તે કાજીયો લોગુચિન તુરતનો અંધકો જીનામાં, જીને
 પરમે, પ્રમે (પ.મ.આ.) ગવખામો તથા પેશાબમા જતી ધાતુ તથા રસી
 (પગ, થતી સખત બળતરા દીપુ દીપુ તથા અકરિન થતા પેશાબ,
 મુત્રાશયમા આવેલો શીંગે તથા ચયેસા, જખમ તથા સ્ત્રીઓ, અને
 હુરેવાના પશબને લગતા તમામ દર્દોને જ મુગથી નાશ કરો બગડેની
 ધાતુન મુધારી રવનઝ અને પિંડ કુટે છે.

પચાસ પગ ગોણીની બાણીની કીમત ૩૦ રૂ.

પી લ્હી ખર્ચ આઠ આના જીડુ.

GONORRHOEA?

જેતવણી ક
 નકલીઓએથી ચેતજો
 ખરીદ કરતી વખતે દવાનું
 નામ ગોનોરીસર અને
 કુકડા જપ મીનમધ
 પોકડ તપાસી લેજો

એકલા બનાવનાર ડા. ડી. એન. જસાણી.

વીડુવલાઈ પટેલ રોડ, મુંબઈ નં ૪.

રજીસ્ટર્ડ મી એન બ્રધર્મ, ઢાણપોઠ મુગત

આફ્રિકાના એન્ટ — યુનીયન મી-ડીઝ વર્કસ, લંડન, વિક્ટોરીઆ રજી. હર્બાન.

મોહતમિમનો (અવસ્થાપકનો) રિપોર્ટ.

હમણે સનાત પછી ઇસ્લામી લાઇબ્રેરી
દાવ્ય ઝોનુમ મદ્રેસએ અશરશીઆના નવા
દોરનુ તાલીમી રૂએ આને પહેલું વર્ષ પુર
યથુ છે ખુદાપાકનો એ વિષે મોટો એકસાન છે
મદ્રેસાની અસલી બીના અને બાની
મહુ મનો ઝિક ખેર.

આ દીની દર્સગાહ આપ્પા શુજરાતમા
પહેલી દર્સગાહ છે જેના મહુમ બાનીએ તે
વખતની ખાસ દીની જરૂરોનો ખિયાન કરી
સને ૧૨૮૬ હી મા કાયમ કરો હતો બાની
મહુમ એટલે હાલુ ઇસમાઇલ મોહમદ અસરફ
સાહેબ સહેરી એક મોટા વેપારી માયુસ હતો
જેઓ તે જમાનામા કલકત્તામા રહી વેપાર
કરતા હતા તેમના હૃદયમા ઇસ્લામી ફિરત,
દીની જગમો અને મજહબી જ્ઞેશ લગપુર
હતો ત્યા મહુમને એક મહાન જુરુર્ગ આનિ
મની સોહબત નસીબ થઇ જેમના કૈજથી
બધા હોદુસ્તાનના ભાગેમા ફાયદો પહેાચી
રહો હતો એટલે હજરત મૌલાના અદમદેઝવી
મોહમદ અશરનપુરી, (૧૨૯૦), ૧૨૯૨, ૧૨૯૪, ૧૨૯૬
રહ્યા હતા બાની મહુમને એવા મહાન આલિ
મથી ન માત્ર મુલાકાત બની શાગિર્દીનો
સબધ પથુ હતો. એજ કાશયુધી મહુમ
બાનીએ શુજરાતમા એક દીની નદસ્તની જરૂ-
રત વિચારી પોતાના અસલ વતન રસિયા

સપ્ટેમ્બર]

હજરત શેખની ફરમાસથી મદ્રેસ-એ-અશરશી-
આની બીના કાયમ કાધી

એ મદ્રેસાના સર્વથી પહેલા ઉસ્તાદનો
ઝિકે ખેર.

સંવંથી પહેલા મુદરિસ ને આ મદ્રેસામા
પદવવા માટે ખોનાવવામા આવ્યા તેઓ
મૌલાના મોહમદ ખરકતુન્યા સોહુબ, મુરતી
મેહાજિરે મહી હના જેમનો શાગિર્દીનો
સિલસિલો પથુ હજરત મૌલાના સદારનપુરીથી
હતો આબાએ શુજરાતમા આ સંવંથી પહેલો
મદ્રેસો હતો જેણે પોતાના કોશ અને ખર-
કતોથી શુજરાતવાવાઓને ફાયદો પહેાચાડવાનો
મોમ અપથુ કર્યો

શુજરાતની હાલત જેમા આ મદ્રેસો
કાયમ કરામા આવ્યો

શુજરાત ડી હાલત તે સમયમા જાહેશી-
યના સમયના લગભગ સરખી હતી જેમા
કુર્આન અને હદીસની શેશનીની જગ્ય એ
કુર આને શિર્કની અથી ફેલાઇ ગઇ હતી
શરીઅતની જુરુર્ગી અને ઇજ્જત લોફોના
દિનાથી મરી ગઇ હતી તરેહ તરેહની
બિદઅતોમા લોધા ફસાવવા હતા નામની રૂએ
માત્ર ઇસલામ બાકી હતો મગર અમલોનો
ન્યા સુધી સબધ છે તેઓને ઇલામથી

દુરનો પણ સંબંધ ન હતો મહંમ બાની સાહેબે ગુજરાતના આવા અધિકારમાં આ દોની મદરેસો કાયમ કરી પોતાની દુખાની કુવન અને જ્ઞાનો સમુત આપે આજે તેમની તે નિખાલસ નેયનું આ કૃષિ છે; જે આપની સામે મૌજુદ છે. શરમાં ધણુ ખરા ગુજરાતના અકાબીરો આ મદરેસથી ફેઝ હિસાબી ચુક્યા છે, અને તેમના વડે ગુજરાતના ખુલેખુલમાં દોની ઇદમની રૌશનીર અને ચમકદમક, પહોચી રહી છે. મતલબ કે મદરેસો આખાએ ગુજરાતમાં સર્વેથી પુતનો અને પહેલો મદરેસો છે. જેની તારીફ મેં આપ સાહેબો સમક્ષ રજૂ કરી છે.

દરગિયાનમાં કેટલાક કારણો સર, મદરેસાના ફરાએજમાં કંઈક દરજ્જે હમી થઈ.

કેટલાક અરસા પછી કેટલાક કારણોને લઈ આ મદરેસો પોતાના હંચ ફરાએજને અદા કરવાથી કંઈક દરજ્જે હમ રહ્યો. મગર ખુદાપાકના ફરજો કરમથી તે અફસોસનો જમાનો ખતમ થયો, અને મદરેસાનો નવો દૌર શરૂ થયો.

મદરેસાના નવા દૌરની શરૂઆત

હવે અજ્ઞાદપાકની મહેરબાનીથી મદરેસાના બધા વિભાગોમાં તરફકાની સુરત મૌજુદ છે આ, મદરેસામાં પુરાના મરાહર મદરેસાઓ માફક અરબી અને ફારસી, કુઅન મજુદ, ઉર્દૂ, અને તજવીદ ફિરાઅન. વિગેરે, વિગેરેની પદાઈ ધણુ હિંચા દરજ્જા ઉપર જારી છે. હમારો વિચાર છે કે, અમે આ મદરેસાને મહંમ બાનીની ઇચ્છા માફક એવા હિંચા દરજ્જા પર લાવીએ, જેમાં વિભાગની પુરેપુરી અને સર્વોત્તમ પદાઈ અને શિક્ષણ ધાર.

સારાશ કે અમે પોતાની શરૂઆતની મુઝેલીઓ હિંચા છતાં મદરેસાની પદાઈને દરેક રીતે કાબિલો છત્તિમાન ખતાવવામાં હર નરેદથી પુરેપુરી ફારિશ કીધી છે. અરબી દરજ્જામાં આ વર્ષે હદીસમાં મિશકાત શરીફ, તફસીરમાં જલાલન શરીફ, હદમે મીરાસમાં શીરાહ, કિકદમાં હિદાયા, તનજુક દકાએક, ઉમ્મેલ-ફિઝમાં ઉમ્મેલ સાહસીફ, અને બીજા સંબંધ ધરાવતા ઇદમોની જુદી જુદી કિતાબો. જેમકે ઇદમે સર્કનફ, અને ઇદમે મનતીક વિગેરે ફનોતી કિતાબો પણ પદાઈ. ફારસીના દરજ્જામાં શુલિસા, યોસ્ના, માજા જુદ વિગેરે પદાવવામાં આવી. તજવીદના દરજ્જાને ખાસ પુરતો બદાયુન કરવામાં આવ્યો છે અને હમારો ઇચ્છા છે કે અમે એ દરજ્જાની પદાઈને ધણુ હિંચા પાયા પર કાયમ કરીએ આ વર્ષે તાલીમ પામતા તલબાઓની ગણતરી.

આ વર્ષે દાખલ થનારા તલબાઓમાં જે તગેદના તાલિમે ઇદમો હતા. એક બદારના, અને બીજા શહેરના, બદારના બધા તલબાઓનો ખાવા પીવાનો તેમજ બધી જરૂરોનો ખર્ચ આ મદરેસાએ ઉપાડ્યો છે. એ તાલિમે ઇદમોને હસ્તામાં સાથુ અપાય છે, તેમજ હમમત અને નારતા વિગેરેનો બધો ખર્ચ પણ મદરેસા તરફથીજ કરવામાં આવ્યો છે. એવા તાલિમ ઇદમોની ગણતરી પિરતાલીસની છે અને એમાં મોટા ભાગે ગુજરાતનાજ તલબાઓ છે. શહેરના તલબાઓ એકસો પચોતેર છે. જેઓ જુદા જુદા દરજ્જાઓમાં દાખલ થઈ તાલીમ લેવાઈ રહ્યા છે. મદરેસાના નિખાવ ખર્ચ માટે મહંમ બાની હાજ ઇસમાઈલ મોહમદ અચરફ

સાહેબે એક વક્ર કંઈ છે. જેની આમદનીથી આ મદદેસાની મોટે ભાગે જરૂરતા પુરી પડી રી છે, અને, મહંમ બાનીની હજી અનુસર મદદેસાની જરૂરતામાં ખર્ચ થઈ રી છે. સમસ્યા મદદેસાના નવા દોરની સરખાતે એક વર્ષના જમાને થયો છે, અને હજી અમારા માંગમાં થયી મુશ્કેલીઓ પણ આડે આવી નહીં હતી. જે કોઈ પણ કામની સરખાતમાં કુદરતી ગતિ આવ્યા કરે છે, એ કારણ સર આ વર્ષે બધાના તાસિમ ઈસ્માની જાણપતે અથવાકે થોડા હોવાને અમને પોતાને પણ ખિયાલ છે, અને અમે હમારી પુરતી કેશિય અને મદદેસાની માલી શું જાણેતા ખિયાલ રાખી આવે વર્ષે તખાઓની મજૂરીમાં થોડો વધારો કરવાને ખિયાલ રાખીએ છીએ. ખુદાયા હમારી હજીએને પાર પાડે.

આ મદદેસાની લાયખેરી વિષે વર્ણન

આ મદદેસાની 'જરૂરતાની ફરીમાં' એક માલી વસ્તુ લાયખેરી થાય છે, જ્યાં બધા હકમા અને ફતેની કિતાબો રાખવામાં આવે. કે જેથી પદવા પદાવક વાળાઓને દરેક તરફની કિતાબો આ મદદેસા પુરી પાડી શકે. મદદેસામાં પહેલેથીજ એક મોન, લાયખેરી મૌલુદ છે. જના અમે કેશિયમાં છીએ, કે આ લાયખેરીને હજી વધુમાં વધુ માલી ખતાવીએ, કે જેથી શાખનારાઓ અને શાખવનારાઓ બન્નેની જરૂરતાના માફક લાયખેરીમાં બધી કિતાબો દરેક વખત મૌલુદ રહે. અમેએ અમારા સંદેર કરવાના બાળકો માટે તાલીમને ખાસ જોગવાઈ કર્યો છે. કે તેઓ સરખાતથીજ સરસ તાલીમ પ્રાપ્ત કરી ઉપરના દરજ્જાઓમાં વિધી ખાલીશ

રસજીવર]

૧૯૨૧

માફક સારી તરફી હાસિલ કરી શકે અને બાળકોની તાલીમો હાલન, થયી સારી અને ઉચ્ચ દરજ્જેની થાય.

દારૂલ હફતાહ

આ મદદેસામાં એક વિલામ દારૂસ પકતા હતા. મૌલુદ છે. ફતાવાના જમાન ઉર્દુ અને ગુજરાતી બન્ને બજારોમાં કુઆન અને દરીસ તેમજ ફિક્કદરી મેલેમર કિતાબોથી આપવામાં આવે છે, અને મલીનામાં જેટલા ફતાવા બેજા થાય છે તે ગુજરાતી મલિકે 'કારવો'માં પ્રગટ થવા રહે છે. જેનાથી ગુજરાતના લોકો તેમજ બહાર સરમાં રહેનારા લોકો થોડો લાભ ઉઠાવે છે.

મદદ કરનારા સાહેબોનાં મુકોઓ

દુ. મારા જમી આ પણ જરૂરી સમજી છું કે હું મારા મિત્રો અને મુખ્લિસોના આભાર માનું, જેઓએ મારી મુશ્કેલીમાં મદદ આપી અને મને પોતાના કીમતી મશાવિરાઓથી એદસાન મદદ કર્યો. જેમાં બે તરફના સાહેબો છે એક તે જેઓએ મદદેસાના કોઈ પણ વિભાગમાં મારી મદદ કરી છે, બીજા તે જેઓએ પોતાની કેશિય અને પોતાના કીમતી મશાવિરાઓથી મારો જોગ દબા કર્યો.

દાયેરતુસ-મ. અચારેદ્દ હુદાબાદના કિલ્લે ખેર, અને તેના અરફાનનો ખાસ આભાર.

એ સિપાસિયામાં અમે દાયેરતુસ-મ. અચારેદ્દ હુદાબાદના અરફાનનો ખેલાજ ખુતુસ દિલ્લી આભાર માનીએ છીએ. કે તેઓએ પોતાને ત્યાંની બધી કિતાબોને આ મદદેસા માટે અર્પી કીમત પર મોકલી મદદેસાને એક મોટા

[૭૪]

[૧૯૨૧]

અર્થથી બચારી લીલો ખુદાપાક તેઓને એવો નેક બદલો અતા ફરમાવે મદરેસાના અમન તેઓના એકસાનનો હમેશ માટે શુદ્ધિઓ અદા કરતા રહેશે વળી અમો ઉમ્મી રાખીએ છીએ કે તેઓ ભવિષ્યમાં પણ પોતાને તાની ગળિને કદર કીમતી કિતાબો આ મદરેસા માટે એવીજ રિઆયતથી મોકની શુદ્ધિઓનો મોઝા ફરમાવતા રહેશે

મુકામી મુજિલસોનો આજ્ઞાર

હું એ સહેજોનો પણ ખરા અત નરણથી આજ્ઞાર માનું છું જેઓ એ મદરેસાના આનંદ મકાનના બાધવામમાં મારે સાથે રતી પોતાના કીમતી વખતનો ભોગ આપે અને ને પોતાના કીમતી મરિનગઓથી એકમાનમદ કર્યો જેમના મુખારકે છર્યો આ છે જનાન હાઈમોદમદ આઝમ ઇસમાઈન સાહેબ બીબી મીં છાહીમ હાઈ આરેફ અરફ સાહિબ ત્રીબ મસજીદ સુનારવાડ રહેના મુતનની સાહેબો ખાસ દરી મુન ની મીં છાહીમ અહમેદ લામ સાહિબ કે જેઓએ દરેક વખત અમારી મદદ ફરમાવી અને હવે પણ દરેક કામમાં હમારો સાથ આપી રહ્યા છે એથ રહે સગકારી હેત્મીયવતા મહેરબાન ડોકટર મનેક સાહેબ કે જેઓ હમેશા તવગાઓની બીભાગીમાં ફી પધારી પોતાના કીમતી ટાઇમનો ભોગ આપે છે ઉમ્મી ગણુ છું કે આરા આ મમમી ભાઈ અને અગ્રીઝ મારી હમેશ એવીજ રીતે હીમત અફઝાઈ કરતા રહેશે ખુદાપાક એ સવે ને બને જહાનમાં નેક બનેલો અતા ફરમાવે

• બહાલા મહેમાનોનો આજ્ઞાર.

અમારી ઘણી મોટી ખુશ કિરમતી છે,

સપ્ટેમ્બર]

કે અમારી અતના દાનત પર હઝરત મૌલાના ઓમેદુરના સીધી સાહબ અને મૌનાના મોહમદ મઝર નો'માની સાહબ પધાર્યા, અને પોતાના કીમતી અને જરૂરી ગણમમાંથી હમારા આ વાર્ષિક જલસા માટે બંને સાહેબોએ ટાઈમ ગાઢી અમારી દાનત કહુન ફરમાવી હું ખામ તૌર પર એ બને સાટે બોનો આજ્ઞાર માનું છું અને ઉમ્મી રાખુ છું કે ભરીબમાં પણ અમારા ઉપર પોતાની મદરેસાની ફરમાવતા ન્દેશે વળી બદાર ગામથી આનનારા બહાવા મહેમાનોની સેવામાં પણ હું મારો ફરીર શુદ્ધિ પેશ કરૂ છું જેઓ દુર દરાગની તકલીફ અને સફરની મુસીબતો ઉપરી એક દીની મદરેસાના વાર્ષિક જલસામાં મારા આમત્રણને માન આપી તકલીફ લાગ્યા અમો કહુન કરીએ છીએ કે અમો અમારા બહાવા મહેમાનોના આરામ અને સુખનો પુરેપુરો બકીયત ન નરી શક્યા હોય અને બનવા જોગ છે કે તેઓ ને અમારી પુત્તી કોશિશ હોતા, કાઇને કાઇ તકલીફ પેગયી હોય મગર અમને ઘણી ખુશી ઉત્પત્તિ થઈ છે, કે તેઓએ પોતાના આગમ અને ગદનનો ખિયાન ન કરતા અમારી લખત મહુન કરો આ જનમ ને રૌન બખની છે અમે અમારા એ બહાવા મહેમાનોના ઘણા માન સહિત આજ્ઞાર માનીએ છીએ અને ઉમ્મી રાખીએ છીએ કે તેઓ ભવિષ્યમાં પણ અમારા મદરેસાના વાર્ષિક જલસા આમાં ગામલ થઈ અમાની હીમત અફઝાઈ કરતા રહેશે અને પોતાના કીમતી મરિનગ ઓથી અમને બગવર ફાયદો પહોચાડવાનો મોઝા દેવા રહે

[૭૫]

[૧૯૪૨]

કારવાં

અરબી મદરેસાના તાલીમી દરતર.

અરબી મદરેસાઓમાં આમ દરતર. એવોજ હોય છે, કે તેઓનું તાલીમી વર્ષ શબ્દાલ માસથી શરૂ થઈ શબ્દાલ માસમાં પૂર્ણ થઈ જાય છે. એજ પ્રમાણે ઘરવ ઓલુમ મદરેસા અરારીયાના અરબી, ફારસી અને કુર્બાન શરીફ તથા ઉર્દૂ અને તજવીદ તથા ફીરઅતના દરજ્જાઓનું વાર્ષિક ઇતેદાન પહેલી અને બીજી શાબાનના થયું. અરબી અને ફારસીનું ઇતેદાન મૌલાના સૈયદ રસૂલશાહ સાદળ અને મૌલાના શેર મોહમદ સાદળ અને મૌલાના હસમાધલ ગોરા સાદળ રહેરી, અને મૌલાના મોહમદ અહમદ સાદળ ફેવળદોએ લીધું. ઇસ્મે તજવીદનું ઇતેદાન મૌલવી કારી અબ્દુરહીમ સાદળ પેરા હંમામ, મોદી મસજીદ રહેર એ લીધું. કુર્બાન શરીફ હાફેઝ થનારાઓનું ઇતેદાન હાફેઝ મદની હે આગલીઆ સાદળ રહેરીએ લીધું. તાજેરાહનાં દરજ્જાઓનું ઇતેદાન હંમામ સાદળ, જુમ્મા મસજીદ રહેર અને હંમામ સાદળ, મસજીદે કુવતે હરલામ રહેર એ લીધું. ખુદાપાકના ફત્વો કરમથી ઇતેદાનનો નતીજે ધણોજ સંતોષ કારક નીવડ્યો છે. ઇતેદાન લેનારા સાહેબોનો પણ અચો ખરા અતઃકરુણી આહાર માનીએ છીએ.

મારી આખેરી શુઝારિશ.

મેં જોકે પહેલા અરજ ગુમરી છે. હજી અમારા મદરેસાના ધણા વિલાઓ કામિલ દરજ્જે પહોંચ્યા માટે જરૂરી જણાય છે જેની તરફ દરેક વખત અમારા ખિલાલ લાગી રહ્યો છે. હિન્દ અલ્લાહ તઆલા તે દિવસ દર સંજેઅર]

નથી કે આપનો આ હરલામી મદરેસા પોતાનો અંધા હંમે અને ફતોની રહે એક મરકઝ થવાનો શરફ હાસિલ કરી લેશે. ખુદાની આતથી ઉમેદ રાખીએ છીએ કે હમણા શરના દૌરમાં અમને જે મુશ્કાબો નહી છે. તે પર અમે ધામે ધામે અનુભવ મેળવી થોડા દિવસોમાં એ કામિલ થઈ જઈએ કે મદરેસાના બધા વિલાઓને ઉર્દૂ પહોંચાડવા ફતેમદ નીવડીએ. અલ્લાહ પાક અમારી મદદ ફરમાવે. હું દને છેવટમાં આપ સાદમોના લાંબો ટાઇમ વેન્ટ કરવાની માફી માહી આપથી રજૂસ થઈ છું. અને એક વેળા પાછો આપ સર્વ સાદમોની તકલીફ ફરમાવવાનો શુકીઓ અરા કરું છું.

—મોહમદમીમ

‘કારવાં’ના પ્રથમ વર્ષની ફાઈલ

અંક ૧ થી ૧૨ કપડાંનું પાકું પુકું.

કી. રા. ૫) ટ. ખ. સહિત

કોપીઓ સીલકમાં જોડી હોવાથી

થોડીકજ બંધાવવામાં આવી છે.

આજેજ ઓર્ડર મોકલી આપો.

બીજા વર્ષની છુટક અંકો પણ

ધણા જોડા સીલકમાં છે. પોતે ફાઈલ

બંધાવનારા શોકીનોએ દરેક અંકના

સાત આના હેએ નાણાં મોકલી ઘટતા

અંકો મંગાવી લેવા ચુકવું નહીં.

વહશી સાહિત્ય કાર્યાલય

કલુપીક-સુરત.

—: અદ્ભુત ચમત્કાર :—

: :માર, ચોટ, વા, અને શરીરના દુખાવા માટે નિદ્રુષ્ટ ઇલાજ : :

વન્ડર ઓ ઇલ

વન્ડર ઓઈલ:—શરીરના દુખતા ભાગો પર “વન્ડર ઓઈલ” નિદ્રુષ્ટ અસર કરે છે. અને શરીરના તમામ હડીલા અને જોડ ઉમ્મત કરી કઠરૂયા બનેલા ભાગો અને તમામ દર્દોને ગેરટીક જરૂરિયાતી દુર કરી સાંધાઓ તથા દુખતા ભાગોમાંથી દર્દને ખેંચી દાઢી થોડાજ વખતમાં સ્વુર્તી આપી મજબુત અને અસત કરતાં ચેતન્ય બતાવે છે.

વન્ડર ઓઈલ:—માર, ચોટ, વા, અને છાતીના દુખાવા ઉપર થોડીજ વારમાં ચમત્કાર બતાવે છે. અને દુખતું નામજ દર્દે યથા જાય છે.

વન્ડર ઓઈલ:—માંસ અને હાડકામાં થતો દુખાવો તુરતમાં જ નરમ પડી જાય છે. અને થોડા કલાકમાં જ તમારી ફરિયાદ દૂર કરે છે.

વન્ડર ઓઈલ:—અકસ્માતે ગળી જવાથી આનો ઉપયોગ કરવાથી પાકતું કે સડતું નથી. હંડક આપી તરત પીડા શાંત કરે છે. ઉપરાંત માર લાગવાથી શરીર છુંદાઈ ગયું હોય તો તેના ઉપર ચમત્કારીક અસર બતાવે છે.

.....શરીરના તથા સાંધાઓના દુખાવા માટે.....

પાવરફુલ ઇલાજ

આજેજ વાપરો : કૌમત બાટલી એકના રૂ. ૨-૦-૦

લખો:—ધી ખ્રીટીશ ઈન્ડિયા મેડીકલ એજન્સી

અમદાવાદ ૧૪

દારૂલ ઉલૂમ મદ્રેસા અશરફીયહ ઈસ્લામીઆનો વાર્ષિક જલ્સો

મુસલમાનોને પોતાના પગો ઉપર

ઉભા રહેવાની સલાહ.

હાલના મુસલમાનોની સ્થિતિ કેવી છે ?

મૌલાના તોઆની અને મૌલાના ઉમેદુલ્લા સીંધીની તકરીરો.

દારૂલ ઉલૂમ મદ્રેસા અશરફીયા સંદેરનો વાર્ષિક ઇસ્લામી જલ્સો તા. ૩૧-૮-૪૧ને રવિવારે હિન્દના મરાઠ્ઠર આંતરરાષ્ટ્રિય ઇન્કિલાબી હીડર અને મહાન છુતુર્ગ આલિમ મૌલાના ઉમેદુલ્લાહ સીંધી સાહબના પ્રમુખપણા હેઠળ મદ્રેસા સામે ઉભા દરેલા વિરાળ અને ભવ્ય મંડપમાં ભારે દખલા સાથે ઉઠવાયો હતો. એ જલ્સામાં ભાગ લેવા મુરત અને ભરૂચ શહેર અને એ જલ્લાના મુસ્લિમ તામિ-ગામથી માનવ-સાગર ઉભરાઈને આવ્યા આવ્યા હતા. મેદની એટલી ભારે હતી કે એના વિરાળ મંડપમાં માણસો ન સમાતાં બહાર ઉભા રહ્યા હતા, સુનારવાડ મરહુદના ધાખા ઉપર આસપાસના ઘરોમાં અને આરેક ભાગ વકફ ફંડ ખીસ્કો-મમાં ગીચગીચ માણસો જોવામાં આવતાં હતાં, મદ્રેસાના મકાનમાં તથા કેટલાક મકાનોમાં સ્ત્રી-શ્રોતાઓની દહ ભારે હતી. આસરે પાંચથી છ હજાર માણસોની મેદની જમી હતી જલ્સામાં લાકિઝ-સ્પીકરની વ્યવસ્થા રાખવામાં આવી હતી. જલ્સાનું કાર્ય કુર્આન સરીફની - તિલાવનથી

સામેશર]

પરાખર હ વાંગે સર થયું હતું. વિદ્યાર્થીઓની હિસાબત, નઝમ, અને પ્રવચનો પછી મૌલાના અહમદ અશરફ સાહબ મુકતમીમ, મદ્રેસાએ મદ્રેસાનો રિપોર્ટ - પાંચી સંભળાવ્યો હતો. એમાં એમણે મદ્રેસાની લાંબી કારકીર્દીનો ખતીદાસ, એની હકીમી સેવાનું બ્યાન સંપૂર્ણ અને સરળ ભાષામાં રજૂ કર્યું હતું.

ત્યાર પછી મૌલાના ઉમેદુલ્લાના હસ્ત મુનારકે પરીક્ષામાં ફતેહમંદ થયેલા વિદ્યાર્થીઓને ઇનામો વહેંચવામાં આવ્યાં હતાં, તે પછી મૌલાના મુહમ્મદ મન્જૂર નોમાની સાહેબે પોતાનું પ્રવચન રાફ કર્યું હતું.

મૌલાનાએ સંદેરની ઇમી સેવાઓનું વર્ણન કરતાં જણાવ્યું કે આજે સંદેર દીની હકમતું કેંદ્ર બન્યું છે. મિત્રો અને વીરોધીઓ બંને સંદેરને ગુજરાતનું દેવબંદ કહે છે તે દીકર છે. એ પછી મૌલાનાએ ઇસ્લામ વિષે બોલતાં જણાવ્યું કે “ઇસ્લામના મહાણુ ગુર્જતમાં થયાં છે ને અંતમાં પણ ઇસ્લામ તેજ તરફ ફરશે” એ હદીસના શબ્દ “ગુર્જત”ના અર્થ

[૭૮]

[૧૯૪૧]

સમજાવતા કહ્યું કે લોકો 'યુનિતના અર્થ' ગરીબાઈ કરે છે તે ખોટા છે યુનિતના અર્થ અત્યુપયુક્ત 'અપરિચયપણું' છે એને ઇસ્લામ જ્યારે જગતમાં આવ્યો ત્યારે એ લોકોમાં અપરિચયિત હતો કિંવા લોકોની દ્રષ્ટિએ તે વિચિત્ર હતો તેમને એ ધર્મ અજુબ અને વિચિત્ર જણાયો ને અતમા ઇસ્લામ પાછો તેવાજ લોકોની નજરે અપરિચીત અને અજુબ થઈ જશે-

ઇસ્લામના અર્થ સમજાવતા મહુ કે અકાષ, માન્યતા અને અમલી જીવનના સમુદ્દનું નામ ઇસ્લામ છે હવે માન્યતાને જ્યાં લગી સંબંધ છે ત્યાં લગી તે ત્રણ વિભાગ થઈ શકે (૧) તૌહીદ (૨) રિસાલત (૩) મૌત પછીનું જીવન એ અખલા-માન્યતાઓ નવીન નથી આગળ વૈગમ્યરી એજ શિક્ષણ લઈને આવ્યું ને સર્વે નખીઓએ ત્રણ મુદ્દા કલા એ ઇસ્લામી શિક્ષણનું જીવન થયું લાગ્યું છે તેથી ઇન્સાની સ્વભાવ એનાથી પરિચિત હોતો નોંધતો હતો છતાં જ્યારે પણ નખીઓ આવ્યા ત્યારે માનવ પ્રકૃતિને એ શિક્ષણ અપરિચિત અને વિચિત્ર લાગ્યું

રિસાલતની માન્યતા

રિસાલત (વૈગમ્યરી પદ)ની માન્યતા પણ નવી નથી કારણ કે ઇસ્લામ પૂર્વે હજારો નખીઓ આવી ગયા હતા એ છતાં જ્યારે અમારા નખીએ ફરીમ (સં) આ જગતમાં નખી બનીને આવ્યા ત્યારે લોકોએ કહ્યું કે ઇન્સાન પણ કે નખી બની શકે છે તેઓને તો ધણીજ નવાઈ લાગી, તેઓને એ વસ્તુ એક નિરાળી અને વિચિત્ર લાગી

અમારા નખીએ (સં) જ્યારે મૌત પછીના એક ખીજા જીવનની ખબર આપી ત્યારે પણ તેઓ એક આશ્ચર્યની નજરે જોતા રહ્યા હુકમાં જ્યારે આ જગતમાં ઇસ્લામનું આગમન થયું ત્યારે ઇસ્લામની માન્યતાઓથી લોકોએ અપરિચય પણ બહાર કર્યો ઇસ્લામની દરેક વસ્તુ તેમને નિરાળી અને વિચિત્ર લાગી ઇસ્લામના પ્રત્યેક શિક્ષણ, નવીન અને અપરિચિત વસ્તુ હતી તેમ અતમાયે ઇસ્લામ લોકોમાં એક વિચિત્ર અને અપરિચિત વસ્તુ બની જશે હું એમ કહેતો નથી કે આજે જગતમાં એમ તદ્દન બની ગયું છે, પણ એ લવિષ્ય વાણી ખરી પડતી લાય છે એ દૌર-પુગ શરૂ થઈ ગયો છે, પણ તે હજુ પોનાની મજિનમાં છે

અત્રે મૌલાનાએ એ વિષે બાબુ દર્દા (રદી૦) ની ઘટના કહી સલામતી હતી અબુ દર્દા (રદી૦) એ દમિશ્કમાં દર્દા આપતા લોકોને મહુ કે 'લોકો, હું તમને શું બતાવું કે હિમ્મતમાં એટલા ફેર ફેરો થઈ ગયા છે કે જે રસૂન (સં) જીએ તો જરૂર કહેત કે તમારા ઇસ્લામમાં અજાન સિવાય કંઈયે તેના અસની સ્વ પમાં રહ્યું નથી

એમ ઇસ્લામની પહેલી સદીમાં 'જાર-લીન' ઘુસરી શરૂ થઈ હતી અત્રે વક્તાએ 'જાહેલીયત ના અર્થ' આજ ઇસ્લામી વસ્તુ અને 'જાહેલીયત ના અર્થ' 'અજાનતા' બતાવતા કહ્યું કે પહેલી સદીમાં ઘુસરામાંનામાં જાહેલીયત ઘુસરી શરૂ થઈ ગઈ હતી આજના યુગની તો વાનજ જવા દો અબુદર્દા (રદી૦) આપણેજ માનો જોતો તેનેઓ આપણા મારે શું કહેત તેઓ જરૂર આપણી સામે જિલાદ કરવાના હુકમજ આપતો એ છતાં

આંત્ર જમાનામાંએ હજુ એવી દરતીઓ છે
કે જેઓ અસત રીત ઉપર કદનાથી કાયમ છે.
લાઈલાહર ઈલ્લાહીનો મૂજ રપોરીટ

રમુલુકાહે (સત) લોકાને શીખવું હતું કે
“અજ્ઞાનના સિત્તાપ કેટલું જાણવા લાયક નથી”
પણ એજ કલમાનો મૂજ રપોરીટ લોકાને
સમજાવો તો ખરેખર મુસલમાનોજ તમારું
માથું ફેરી નાંખશે, શું એવી પણ જાહેરિયાનો
આકરો જમાનો આપશે?

ધરત્રામ પર્વે જે જાહેરીયાત હતી, તેવી
પ્રથમના જેવી જાહેરીયાત બાન્ને જોવામાં આવે
છે રમુલુકાહે (સત) ફરમાયું છે કે યાહુદી અને
નસારા ઉપર અજ્ઞાનની શીટકાર થઈ છે કારણ
કે તેમણે પોતાના વૈગમ્બરોની આરામગારોને
‘સિત્તાપાહો’ બનાવ્યા છે.

ને હાલ તમે શું કરી રહ્યા છો? નસારા
યાહુદીઓએ તો પોતાના વૈગમ્બરોની કબ્રોને
સિત્તાપાહ બનાવ્યા છે પણ તમે તો દરેક
વર્ગીની કબ્રને એક એક છુન બનાવી મુકી છો!
અજ્ઞાનના કબ્રો સામે માથું ટેકરા જતાં બહુ
તમારા માથામાં કંકડો અજ્ઞાનના નીરધાર છે
ત્યાં તમારું ચાલતું નથી નરિનર તમે પણ
નસારા પોરેજ વૈગમ્બરોની કબ્રોને હાલ કરો.

મુસલમાનો માને છે કે મૌન પછી ખીલું
છવન છે ને એ માન્યતા યાહુદીઓ પણ
માનતા ને કહેતા કે અમે તો અજ્ઞાનના
લાહીના વૈગમ્બરના ઉગમતી છીએ ને
અમારો સંબંધ તો વૈગમ્બર સાથે છે એટલે
અમને મુકિત મળતાં વારજ નથી.

મુસલમાનો પણ એમજ માને છે કે
પોરોની દરને બિઅત કરી છે એટલે બસ બેડા
પાર છે પણ અમારા આકા (સ) પોતાની

મુકી ખીળી ફાતેમા (રહી)ને સાથ ફરમતી
દીધું હતું કે “અજ્ઞાનના દરબારમાં વૈગમ્બર
સાથનો સંબંધ કંઈ કામ લાગશે નહિ પણ
ફક્ત અમલજ કામ લાગશે.” તમારી નમાઝ,
તમારા રોજા, હજજ કે ઝકાતમાં કંઈ રપોરીટ
રહો નથી જેમ ખીળએને ત્યાં પ્રજા પાટ છે
તેમ તમે નમાઝને એક રિવાજ નમાઝ
બનાવી મુકી છે.

માનતામાં જેમ “જાહેરીયાત” (અથવા
ધરિયાખીપણ)ની અસર છે તેમ ઇલાહ ઉપર
પણ અથવા ધરિયાખીપણની અસર છે. મુસલમાનોની
મોટી સંખ્યા એમ જાણતી હતી કે
અમારો વહેવાર વહેવાર, દીનની દેશ છે.
પણ એમ માનનારા જૂઠાં છે. હીલુ મુસ્લિમ
વેપારીમાં કંઈ તફાવત નથી. બંને મને કહેતાં
પણ શરમ લાગે છે કે કેટલીક બાબતોમાં તો ગેર-
મુસ્લિમ વેપારીઓ કરતાંયે મુસ્લિમ વેપારીઓ
પાછળ પડેલા છે. મુસલમાનો એ વ્યાપાર વ્યવ-
હારના ધરિયાખી કાનૂનો લેતી ગયા છે, તેમણે
તેમને અજ્ઞાનમાં મુકી દીધા છે. જનાબ રમુલુ-
કાહે (સત) જેટલું નીતિ અપ્પસાક માટે કહેલું
છે તેટલું ખીળ કશા માટે કહેલું નથી. આપે કહેલું
છે કે ખજરદાર! જેઓમાં પ્રમાણિકતા અમા-
નનદારી નથી તેઓમાં ઇમાન નથી અમાન-
તદારી પ્રમાણિકતાનો અર્થ એ નથી કે (૧૦) રૂ.
કેહી તમારી કને અમાનત મુક્યા તે ૧૦ રૂ.
તેને પાછું આપતા પણ પ્રમાણિકતા એ છે કે એક
માણસ તમારી કને કોઈ મહેવેરો માગે તો
તેને શાયો મહેવેરો આપવો. તે પ્રમાણિકતા
પણ કંઈ જાતી રવાઈ. કે સંબંધને લઈને
તેને ખાસ સંબંધ આપવી તેજ અપ્રમાણિકતા.
મુસલમાન તો છે કે જેની જાતી ને હાથથી

ખીજે, મુસનમાન સનામત રહે, પણ અદસોસ કે આજે એક મુસનમાન ખીજ મુસનમાનનું માથુ ભાગના નજીવી જાળતમા તૈયાર થઈ જાય છે

“મુસનમાન તે છે કે જેનાથી તેનો પાડોશી નચિત રહે” પછી તે પાડોશી હીન્દુ હોય કે મુસલમાન “તે પણ મુસનમાન નથી જેનો પાડોશી જુજ્યો સુધ રહે ને એ લોકો પેટ ભરીને ખાય”

અતમા તેમજે એક દહીસ કહી સલામતી હતી કે “રસલુ”લા (સા) એ સદાઆમને ફર માગ્યુ કે “હું તમને એવું બનવાડું કે જે નમાઝ, રોઝા, અને સદકાથી શ્રદ્ધ છે” સનાઆઓએ કહ્યું “અમન જરૂર બતાવો” રસલુઘાહે ફરમાવ્યું “તમે તમને પરસ્પરના સબધો-વ્યવહારો સાફ રાખો અજરદાર તમે પોતાને ગણ્યમાનીથી બચાવો, જે નરાધમ બુદ્ધ છે એક ખીજના એજ ન કહાડો, માહો માહિ દેર, અદાવત, ન રાખો, અને સર્વે એક મેન્ના લાઇ લાઇ થઈ જાયો”

“એક ઇન્સાન બદલાત હોવાનો પુરાવો એ છે કે કે ખીજ મુસનમાનને નીચ ગણે તેની આખર ઈજ્જત લેવી, તેના એક ગૈરો મારવો ગુમરાહી છે”

એ વાતોને યાદ રાખશે તો મુસનમાનો ધણી જાળતોથી બચી શકે છે અજગ જતા મૌવાનાએ દર્શાવ્યુ કે -

રસલ (સન) ના શિક્ષણ મા નીતિ અખલામ્નુ ધણુ ઉચ રથાન છે પણ મુસલમાનો તેને બરાબર સમજતા નથી હમાન અને અખલામ્નુ કોનો સબધ એવો છે કે જે મનુષ્ય મા નીતિ-અખલામ્નુ નથી તેમા હમાન નથી

હું ફરી એકવાર કહીશ કે અમરા સર્વ અકીદઓમા “જાહેલીયત”ની અસર હમાઇ ગઈ છે છતાંયે દબ્બુ એની કંઈ અસર થઇ નથી ધર્મોના એ વિભાગ થઇ શકે છે (૧)

તેમા એક એ કે જે ઇન્સાની છદ્મી સાથે સબધ રાખે છે (૨) આખિરત સાથ મબધ રાખે છે હરનામ એક એવો ધર્મ છે કે મનુષ્ય છાનના દરેકે દરેક અંગે ઉપર પોતાનો પ્રભાવ અને અસર રાખે છે હું આપ સોકોને ચોકષે ચોકષુ કહીશ કે તમે ધર્મને મરજી દોમા બધ ફરી ગપ્પો છે, મરજીદો પાછળ આપણે લાગે રૂપીઆ વેઠી નાખીએ છીએ, ત્યાર રમલુદનાઘ (સ) ના જમાનામા લાખો રૂપીઆ ગિરદાદ પાછળ ખરચાતા હતા એ તમાગ લાખો રૂપીઆ મરિજદ પાછળ એજે જાય છે અદનાઘ એ કોમોથી રાજી નથી પરંતુ જેમા કુબત છે, જેથી હૈમને શક્તિ અને બગ મગે છે તે પાછળ રૂપીઆ ખરચાવા નોંધએ

હું મારી વાત કહુ છું ‘અબકુર્કાન’ માસિક સાથે મારો સબધ છે, તે બાબત એક ગુમરાહીમા પત્ર આવ્યો હું ગુજરાતી બાલુએ ન હોનાથી તેનો તબ્બુ મો કરવા મારા મિત્ર ઉપર મોકલે, તો આવા આપણા પત્ર માટે કેટલી કોગિરા કરીએ છીએ, પણ અદનાહના કલામ કુર્આન શરીફને આપણે દક્તરમા બધ ફરી રાખીએ છીએ, તેમા શું છે તે જાણનાની, તબ્બુ મો સમજવાની ખરવા રાખતા નયો મૌલી પણ સમજની શકે છે, પણ તમે સમજવાની કોશિશ કરતા નથી આજે જે તમામ અધોગતિ માટે રૂપ છે, તે અદનાહનો-અઝાબ છે કેમકે તમે અદલાહની કિતાબને છોડી

જુ સાહિત્યકારોના અભિપ્રાય જુ

કવિશ્રી બપરદાર—

“ચિનગારી” નું બાંધી ગયા છું, તે તેમાંથી થયું કે કાણે જો બાનંદ મેળવ્યો છે. તમારા હૃદયમાં કવિત્વનો અંશ યુદેસો છે, એને તમારી અંતર્મની કાઢીમાંનાં ફિરલિયામાંથી ને ચિનગારીઓ છડી છે, તે ધડીબદ દારૂખાનામાંથી છડીને આકારો ચઢેલું બાણ (Pistol) તે તેમાંથી રંગબેરંગી તારા ઝળી રહે, તેના લાગે છે. તમારી ગદ્યલેખિઓમાં કોશનાં તારાં નિહુ છે તે તેમાંથી અર્થફિરલિયાના પ્રતિયમકારા ચાપ છે.

• જનાબ મુનાહી સાહબ—

“ચિનગારી” રપટ રીતે અગમચોટી આપે છે કે ગુજરાતમાં એક નવો મુરિદામ કવિ જન્મી ચૂકેલો છે અને વાતના બાવે સદેશોને જલદી ધડનર આપી રહ્યો છે.

શ્રી સંદેશ—

ચિનગારીમાંની ધણી કે ડિકાઓમાંથી સારાં મુક્તકો સળે રાકાય તેમ છે.

શ્રી ચાંપરાલ વિઠ્ઠલજી—

ચિનગારી અને ગણે છે તેમા Original ideas છે એ માટે.

Mr. P. R. Kulkarni—

I have looked into some of the short pieces and read them with pleasure

સ્વામીઓનાં પ્રકાશનાં સ્વર્ગ સ્વામીજીના

વિ જ ન જ ગા જ રી

“ગુરાબ”

મૂલ્ય રૂપિયા એક

(આદિકા માટે શી. ૨)

પ્રવચકશ્રીઓ આ પુસ્તક પર પ્રકાશના પુરોગ વર્ધા છે.

આજેજ અંગાથો

રૂપમ સાહિત્ય કાર્યાલય,

૧૩૮, ગોકરીયા મંદિર ૨૬૧૯

ગુંબઘ. ૯

રોડિકર:- શ્રી રંદિર રોડાર્થ કથપીઠ, -સુરત.

ગણીતા છુકસેલસ પાસેથી પણ મલશે.

જુ પ્રવચકારોના અભિપ્રાય જુ

સમણુ છુકેરીન—

ફુનિયાના અમીમ પદ ઉપર ઉત્કર્ષાતી માનવના વચ્ચે ઉલેજો લેખક એક માનવની હૃદય વીણીને ઝાલી મેદો છે અને એ વીણીનો અડેક, તાર વળેલે હળવે બળતરી રહ્યો છે, અને એ બળતરી વીણામાંથી સૂરો નિકળે છે કેલમાં રૂબન છે ગાંભીર દર્દ છે, ગાંભીર દર્દ છે. અને લેખક ચોતે પૂણ માનવ હૃદયના એ સનાતન મહાગીતના રસો સાથે તાલ મિલાવતો માનવતા સાથે ભળી જાય છે

ધસાધાળી—

જાણે દેશકના હૃદયનું કાળ્ય ગાતા હોય, તેવા સુંદર ગાય કાંચો સાગ્યો છે. હૃદયનાં પાનાં પછી પાનાં ઉઠેલનાં હોય તેમ એક એક કાળ્ય નવી બાધના, નવા વિચારો, નવું ચિન્તન ઉપજાવે છે.

પ્રસાદ (દૈનિક):-

લીડીઓ લીડીમાંથી મેરણના માણુ રચે છે, ગોર્ગેન્થિરને ગોપાવતી અને સમૃદ્ધ બનાવતી શૈલીમાં મુરિદામ સખે બાલ “ગુરાબ” ગુજરાતને એક સુંદર કિનાબ આપી છે.

શુકેસુંદરી—(પરેશ હંઠ મુકલ)—

કાળ્ય સાહિત્યમાં શોભતી ‘બાધનાઓને ગદ્યમાં રચેલ કેરતી શી હુરાબી ‘ચિનગારી’ માંની કેલકાંક બાધના, સાચેજ મનોરમ છે. એમાંથી ધણા વિચારો મૈલિક છે અને એની રચનાત પણ મહાની રીતે થઈ છે.

Modern Review K. M. J.-

Chintaravallya wen itas whater it tonohes

તો અઘાહો તમને છોડી દીધા કુર્આન
 હિંદુઓ માટે છે ને તમે તો ફક્ત તેનું ખાલી
 રટન કરો છો!

આમ મુસ્લિમોમાં કેટલાક એમ સમજે
 છે કે જે મુસ્લિમોનું નુકસાન કરવામાં કંઈ
 પાપ નથી. હુસ્લુહા દગ્ગ્યાન એવી જ્ઞાનામાં
 હીંમત છે કે જ્ઞાણ મુસ્લિમો હુમલો કર્યો
 હતો? તમે કહેશો કે હિન્દુઓ એમ કરતા
 નથી પણ તેમને ત્યાં દિવાલ તજ ક્યાં છે?
 પણ વાત એ છે કે જે ગુનીશ્વરમાં ખીજ કીમો
 ફેંસી છે તેમાંનું મુસ્લિમ કૌર્મ પણ ફેંસી છે.

હાલના દીની મદરેસા વિશે બોલતાં મૌલા-
 નાએ કહ્યું કે આજ્ઞા પસો વર્ષ ઉપર અમારા
 વડીલોએ દિનની સહામતી અને દિશાંત
 અર્થે ઇશ્મા અને અમલી કોસિસો કરી તેમણે
 કંઈ કામ કર્યું છે ને અમે અમારી ફરજો
 ખૂલી ગયાં છતાં એ જે કંઈ કાર્ય થયું તેથી
 ઇસ્લામની મૂડી રક્ષિત રહેતી આવી. ને
 અમે અમારા અમલની મુદારણાની દરકાર ન
 રાખીએ તો સર્વ કંઈ એ દીનની પુંછએ
 ફના થઈ જશે.

અને મૌલાનાએ અમલી કાર્વ કરવાના
 ઉદ્દેશ્ય રૂપે ગઝવએ બદલી પઢતોનો ઘણો
 આપ્યો હતો કે રસલે કરીમ (સ) ગઝવએ
 બદમાં ફક્ત ૩૩૩ માણસો ઉભા કરી શક્યા,
 તો તેમણે અદલાદના દરખાસ્તમાં દુઆ સુબરી
 કે “હે અલ્લાહ, જે આજ્ઞા મેદાનમાં ઉશ્કે
 કરેલ મુગલિલો ખપી જશે તો ફરી તાર
 નામ લેનાર કોઈ બાકી ન રહેશે.” પરંતુ એ
 દુઆ રમુએ અંકરમે (સ) ત્યારે કહી ત્યારે
 જંગ માટે અવધારીક રીતે સર્વ તૈયારીઓ
 કરી એટલા માણસો મેદાને જંગમાં મોકલી

ચંક્યા. તેથી અમલી-કાર્વ અને કોસિસ વગર
 હાથ નોડી બેસી રહેવાથી કોઈ મદદ કરવું
 નથી કંઈ થતું નથી.

તે પછી તેમણે હાલના અરબી દીની
 મદરેસામાં ચાલતા ટ્રાસમાં સંતોગોવગ્ગાન
 ફેરફારો કરવા અપીલ કરી હતી તેમણે
 સ્વૂલ કોલેજમાં ભણતા વિદ્યાર્થીઓ માટે એવા
 દીની મદરેસામાં ખાસ સમયને ખામ અબ્યાસ-
 કમની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ, વળી ઉસ્મા
 બનાવવાની પંથનીમાય પારવર્તન થતું જોઈએ.
 હાલના નિસાજમાં ફેરફાર થવો ઘટે છે. અંદાસે
 એવો નિસાજ રાખવો કે જે જેમ બને તેમ
 કુલ સમયમાં ને પૂર્ણ કરી શકાય. ને પછી
 મદાન આસિમે ફજિલ વક્ષીએ કામિલ હજરત
 શાહ વક્ષી ઉદ્દલાદનો ટ્રાસ મદરેસામાં ચલાવવા
 ને તેમની રમીન કિનાઓથી તકવાઓને સાબ
 ઉઠાવવાની તક આપવા ઉપર ભાર મૂક્યો હતો.
 અને દુઆ સાથે પોતાનું આગમ્ય મૌલાનાએ
 સમાપ્ત કર્યું હતું.

મૌલાના ઉમ્દુલ્લાહ સીંધીની તકરીર

આ પછી જદ્દાના પ્રમુખ મૌલાના ઉમ્દે-
 દુલ્લાહ સહેબે પોતાના ભાણ્યુમાં બધાઓને કે:-

“આજે જગતમાં પરિવર્તનો થઈ રહ્યા છે.
 દરેક સદી ને દર વર્ષે નવા નવા સંજોગો
 ઉપરિયન થતા રહે છે. આપણા હિન્દમાયે
 ઇન્દુલાબો થતા રહે છે. અખીસ દીન્દમાં બે
 મદાન સમ્રાટો થયા છે. તે મદાન સમ્રાટ
 આલમગીર અને સમ્રાટ અશોક હતા. તેઓ
 આખા હિન્દના મોલિક હતા, તેઓના જમાનામાં
 જે કાનૂનો અને વ્યવસ્થા ધરાઈ તે ઉપરથી
 કહી શકાય છે કે તેઓ નવા પુનના
 યજ્ઞના હતા.

મૌલાનાએ દિન્દમાં ઇસ્લામના ઇતિહાસ ઉપર વિવેચન કરતા જણાવ્યું કે દિન્દમાં ઇસ્લામની શરૂઆત અરબોએ કરી: ૭મી સદીમાં દિન્દમાં ઇસ્લામના ૬મી નીજની માને આવ્યાં. આસરે ૬૦૦ વર્ષો ઉપર મદમદ મજનનીએ દિન્દના પ્રથમ કિસ્સા સર કહ્યો, મદમદે એ ૬ ના પાતપાત રાજ્ય જયપાળ પામે પીધા અને નવ પ્રથમ કિસ્સા જયપાળના દેવીને કે જે મુસલમાન થઇ ગયો હતો તાનજા દલોને કદા અધ દેશ હતી તેજ દલોના નામના સારના પ્રસંગ આ પહેલે ન દલો પાતપાત નવમ પ્રસંગ દરજર ઉપર (૬મી સદી) જયપાળના નામ દલો, જયારે ઇસ્લામની હતી થા ના દરજર ઉપર (૭મી)એ પ્રાંત દલોના નામના શાંસી રહી ને સપુર્ણ ક્યો દલો કે જન્મના એક પાતરી નામુરિલમ દલો. દીન્દમાં મદમદ મજનનીએ શરૂ કરેલું ઇસ્લામ દરજર આલમમાર (૨૦) એ પૂર્ણ કહ્યું હતું.

એ પછી જોએ દિન્દી મુસલમાનોને દિન્દથી જુદા પાડવા માંગે છે તેનું વર્ણન કરતા જણાવ્યું કે અમે મુસલમાન છીએ, અમે દિન્દમાં પડા થયા. અમે દીન્દી જોએ, અમે દીન્દથી જુદા થઇ શકતા નથી, એક સેવક છે જેની દશ પેઢી દીન્દમાં વસતી આવી છે તે શુ દીન્દી નથી? એક ઇરાન પેઢીએથી દીન્દમાં વસેલો આવ્યો છે તે શું દીન્દી નથી? જુદો છે તે દાંસાન કે જે અમને દિન્દથી જુદા પાડવા માંગે છે. અમે દિન્દુસ્તાનને રહેલ કહ્યું છે તેને માટે સાખો મુસલમાનોની કુરબાની કરી છે માટે આખો દીન્દ અમારો દેશ છે, તેનાથી અમે કદી વિખુદા પડી શાતા નથી

દીન્દમાં થયેલા પરિવર્તનનો ઇતિહાસ કહેતાં તેમણે જણાવ્યું કે આજનું દિન્દ પ્રથમ જેવું રહ્યું નથી. અમારી કોથી ૨૦૦ વર્ષથી દીન્દ છોનવી લેવાયું છે. પરંતુ એ નવા માલિકો નવા કાનૂનો ક્યાંથી લાવ્યા? એ કાનૂનો અમારાજ પડેલા છે. અમારાજ ઇતિહાસ છે. અમારુંજ બધારણ છે. અમારો દીન્દાસ દિન્દના સમાટ આગમનોની સાથે પૂર્ણ થાય છે. તેમના પછી તેમના વારસાના સમયમંજર રાજ્યના દુકડે દુકડા થઇ ગયા. દૂધમતની પડતી સાથે કુઆનીની દૂધમતની પડતી થઇ, ૭મી અમે માનીએ છીએ કે ત્યાં સગી જમનમાં ઇસ્લામીયન અને ઇસ્લામ રહેશે ત્યાં સગી કુઆન આપી રહેશે. કુઆનીની રૂક્ષા કરવાની છાંમેદારી અદલાદે પોતાના માથે લીધી છે. તે છાંમેદારીનો દાક આજના કુઆનના વાંદેએ અદા કરી રહ્યા છે. મુસ્તાન આલમમોરે દિન્દમાં કુઆનીની મદના રચાપિત કરી દની. ત્યારે મુસ્તાન પછી તેજ સાનનન કમતેર થઇ ગઇ ત્યારથી કુઆની અદલામોની આખુર્માં કમતેરી આવી. દવે એ કુઆની અદલામોના પ્રચરનું કામ મુસ્તાનની દૂધમ કમતેર થતાં એક રેગએ ઉપાડી લીધું. એ સમુદ તે ઇસ્લામના અપિમો છે. હું તે એક નવમુરિલમ છું. ૭મી નમને ઇસ્લામની વાતો કહું છું તે કેવળ શદ વર્ણીકાવાદના શિષ્યના પ્રનાયે. તેમના આનદાનના માખુસાએ તે ઉપાડી લીધું. શાદ વર્ણીકાવાદને એ દીનનું કાર્ય કરવાની પ્રેરણા આપાદ વારથી થઇ. એ ઇસ્લામનું કાર્ય કરના એમનાં પિત્ર દરજર ઇસ્લામના ચરીફ કુઆનીની દૂધમ કાવમ કરવાનો પ્રચાર કરના ચરીફ થઇ ગયા આ વાતને એક સદી પીની ગઇ છે.

મુસલમાનોને પ્રતિદાસો અગ્રાસ કરવા આગ્રહ કરતાં તેમણે જાણાવ્યું કે દરેક મુસલમાને 'હનિદાસનો' સંપૂર્ણ અગ્રાસ કરવો જોઈએ, સુલતાન આલમગીર જેવા અહીંયા એવા સુલતાનો અને મહારાજાઓ થઈ ગયા કે તેવા અમને યુરોપના પ્રતિદાસમાં જડશે નહીં. યુરોપમાં નેચોક્ષીઅને એક સિધ્ધાંત કાયમ કર્યો, પણ હિન્દમાં તો આલમગીરે દેશને એક કાબૂને પાખંદ કર્યો. એક બંધારણ કાયમ કરી તે ઉપર સોંકાને અમલ કરતા કર્યાં.

એવા મહાન સમ્રાટને આગળના ઇતિહાસમાં ખરાબ ચીનરી આપણા જાણકારને શીખવવામાં આવે છે. જંદુતાઇ સરકાર અને ખીન એક બંગાળી પ્રતિદાસકારે આલમગીર વિગેરે વિષે જે કંઈ ઇતિહાસો લખી તેમનાં વખાણ કર્યા છે તે પણ હું કહું છું કે આલમગીર વિષે કંઈજ જાણવા નથી તેમને ખિલકુલ ઓળખ્યા નથી.

સુલતાન આલમગીર પછી જે કંઈ જોદર અમારી કંને બાકી રહ્યું છે તે શાહ વશીકુન્દશાહ અને તેમના જ્ઞાનદાનનાજ પ્રતાપે બાકી રહેવા પામ્યું છે.

એજ લોકોએ આલમગીર પછી કુર્આનનો પ્રચાર કર્યો, એમણેજ મદાન સોસાયટીઓ સ્થાપિત કરી ગિલ્દાદો કર્યાં, જીતો મેળવી, હાર પણ ખાધી અને સહીઃ પણ થયા, મોખલાઇ સમનનના અંત પછી જે હિંદુસ્તાનમાં સાદ વશીકુન્દશાહના ખરા પ્રતિનિધી જન્યા હોય તે દેવગંધવા ઉદ્દમા છે ને તેઓજ મારા ઉત્પાદ છે, એઓ ને રસીદ અદમદ મંગોલી, દક્ષરન કાસમ નાનોનવી વીગેરે છે એ સદઓ શહ વશીકુન્દશાહના પ્રતિનિધીઓ હતા તેઓએ

પોતાનો પ્રોગ્રામ ધડથો અત દેવગંદ નહ મદરસો કાયમ કર્યો.

અમારો પ્રોગ્રામ ચોકળો છે એ પ્રોગ્રામના ધરનમાં હું મદાતમા ગાંધીનો રૂણી છું. એમના અદિસાત્મક અસહકારની લડતનો પ્રોગ્રામ વાંચી હું તે વેળા ધણોજ આશ્ચર્ય અગ્રીન થયો કે એ પ્રોગ્રામ મને કેમ ન મુઝયો? એ પ્રોગ્રામ તો અમારા મદની આકા (સલ્મ)નો મક્કી પ્રોગ્રામ છે.

મુસલમાનોને પોતાના પગ ઉપરજ ઉભા રહેવાની કોશિસ કરવા ભારપૂર્વક કહેતા જણાવ્યું કે ભાઈઓ, પહેલાં આપણે લડતા હતા, હવે આપણે હારી ગયા છીએ ને હવે ઉભા થવા માટે આપણે આપણા બાંદુજીનો આસરો લેવો જોઈએ. એ આસરો તે અહીંસાત્મક અસહકાર છે. હું અશ્વાનિસ્તાનમાં ચાર વર્ષ રહ્યો છું. તુર્કીમાં હું લખ્યો વખત રહ્યો છું. મેં એ દેશોમાં સર્વ કંઈ જોયું ને તપાસ્યું

‘રમઝાન’

આવો, આવો ઓ રમઝાન!

તું તો મુતકીઓનો મહેમાન:

કહું હું તું તુજ ગૌરવ માન?

તુજ ઉત્તની લાક્ષીમાંથી ચાતું કેક વિધાન;

તુજ સધ્વાની કાક્ષીમાંથી મળતુ પ્લવ્વમાન:

કહું હું તું ગૌરવ માન?

તું તો મુતકીઓનો મહેમાન.

ફલ શુમાળી ઓખે ઉપર જૂજ તૃપાના પાન;

સૂકી રસના ગ્સથી રટની રટણ સદા મુખ્દાન.

આવો, આવો ઓ રમઝાન!

તું તો મુતકીઓનો મહેમાન.

—‘સાબિર’ (૧૯૧૧.)

તો જણાયું કે એ દેશોમાંથી મુસલમાનોને કંઈ એ આસરો કે મદદ મળે એમ નથી બહારની મદદની આશા મુસ્લિમોએ ઊઠી દેવી નેહએ.

મોજાનાં એ પોતાનો પ્રોગ્રામ અને પ્રવૃત્તિ વીધે પ્રવચન કરતાં કહ્યું કે હું મોરોશમાં લાખો વખત રહ્યો છું. ત્યાંની ઇતિહાસી સોસાયટી-ઓમાંના સદસ્યોમાં આવ્યો છું. મેં જે કંઈ અનુભવ મેળવ્યો તે ઉપરથી કહી શકું છું કે મને મારા પ્રોગ્રામ કે શિક્ષણ માટે ગાંધીજીની પાછળ ઘેરવું પડે તેમ નથી. મારો રસ્તો વર્તમાન ઇતિહાસ સરકાર અને નોંધાયેલ છે. હું કોંગ્રેસી છું અને કોંગ્રેસમાં એક એવી પાર્ટી ઉભી કરવા માગું છું કે અહિંસાના સીદાંતને મન્ય રાખી તે હજારો શેખુપ હિન્દ મહંમદના સિક્કાત પ્રમાણે આવી શકે મેં હાલમાં સિધ પ્રાતમાં મારા પ્રોગ્રામના મંડાણ રાફ કર્યા છે. અમારા ઉસ્તાદ કાસમ નાનોતરીએ જે જે મદરેસા રચાયા તેની પ્રસ્તાવના રૂપે હું નવા મદરેસા રચાવવા માંગું છું. હવે અમે કોઈ કામ સરકારથી છુપી રીતે કરી શકતા નથી.

અંતમાં તેમણે ગુજરાતના મુસલમાનોને અહિંસાનું પાલન કરવાનો ખોબ આપતાં કહ્યું કે ગુજરાતના મુસલમાનો મોટે ભાગે વેપારી વર્ગના છે તેથી તેમને અહિંસાનું પાલન કરવા આવક હરું છું. હું સીધામ રહું છું ત્યાં મુસલમાનોની બહુમતી છે. તેઓ જો હિંસાના પ્રગ્ને આવે તો તે બહુ અગત્યનું કામ નહીં, પણ ગુજરાત કે જ્યાં મુસલમાનો ધણીજ લઘુમતિમાં છે ત્યાં તો મુસલમાનોએ અહિંસાનું પાલન કરવું જ પડે છે.

મદરેસા વિષે બોલતા તેમણે જણાવ્યું કે હાલના તબક્કે આરા મદરેસાના કોર્સમાં વધુ ફેરફાર કરવાની જરૂર નેનો નથી પણ એના અભ્યાસ-

ક્રમમાં વેપારી શિક્ષણનો અભ્યાસ રાખવો જોઈએ. એવા વેપારી શિક્ષણ લીધેલા તાલિય ઇંગ્લેન્ડે યોડીક મૂડીઓ આપી ગામડાઓમાં ફેરોનો બોલી દેવાઈની નેહએ. એજ વીધાઈઓ કે જેઓ કુર્બાનનું શીક્ષણ લીધેલું હશે તેઓ હિન્દુ અને મુસલમાન બંનેના સંબંધમાં આવરી અને કુર્બાન પ્રચાર કાર્ય સાંતીપૂર્વક કરી શકશે.

બધા દીની મદરેસાઓને એક મહાન દારૂ ઉચ્ચ (યુનીવર્સીટી) હેલખ મૂકવા ઉપર પ્રવચન કરતાં તેમણે જણાવ્યું કે આપ લોકોએ ગુજરાતમાં એક દીની ઇસ્લમનો મહાન મદરેસા (યુનીવર્સીટી) કાયમ કરવી નેહએ, આવા મદરેસામાંથી ઉત્તીર્ણ થયેલા વિદ્યાર્થીઓ ઉંચ તાલીમ માટે આ મદરેસામાં આવી શકે.

આ પછી મોજાના અદમદ અશરફ સાહેબે સૌ બહાર ગામથી આવેલા મેદમાનોને બહાર દાવત મુજબ બોજન લઇને ઘેર જવાની આગ્રહ પૂર્વક વિનંતી કરી હતી.

એ મુજબ એ જલસો ૧૨મી વાગે પૂર્ણ થયો હતો. (સંપૂર્ણ)

અપીલ

રફાલરશીપ ફંડમાં

આપની નાની યા મહોરી રકમ, ક્રકાન અથશ જેરાનની મોકલાવી, ગરીમ મુસ્લિમ વિદ્યાર્થીઓને આપ મદદ કરી શકો છો. એસોસીએશનની રચનાથી ધણીયે ગરીબો કેસેજ જીવનમાં લાભ લઇ નોકરી ધંધે લાગી વૂધ્યા છે. આ મુજારફ રમજન માસમાં આ ફંડને ખૂલસો નહીં

ઓન. સેક્રેટરી :—

એમ. એમ. પી. ઑલડ બાયઝ એસોસીએશન,

સોદર

(૧)

“તારીખ ૨ જી માહે શાબાન ૧૩૬૦
હિં. મુતાબેક તારીખ ૨૬ ઓગસ્ટ સને ૧૯૪૧
ઇ. વાર મંગળના રોજે જનાબ મૌલાના હાજી
અહમદ અશરફ સાહેબના હુકમ મુતાબેક હું
અરબી અને ફારસી દરજ્જાના તલખાઓનું
વારસીક ઇમ્તેહાન લેવા માટે હાજિર થયો.
અરબી અને ફારસીનું ઇમ્તેહાન અમેએ
સારી પેઠે લીધું. જુદી જુદી જગ્યાઓથી
તલખાઓને સવાલો પૂછ્યા. તેના જવાબ
તલખાઓએ સારા આપ્યા, જેનો નતીજો
નાંબરો ઉપરથી નીકળે છે. એ સર્વે મોહનમિમ
સાહેબ મોસુફ અને મુદરેસીન સાહેબોની સારી
કેશિયનું પરિણામ છે.”

લી. બંદ સૈયદ રસૂલશાહ.

મુંદરિસ મદરેસા મતલેહિલ ઉલૂમ મુરતા.

(૨)

“જનાબ મૌલાના અહમદ અશરફ સાહેબ
મોહનમિમ દારૂલ ઉલૂમ મદરેસાએ અશર-
ફીઆ રાહેર ના હુકમથી તારીખ ૧ લી માહે
શાબાન સન ૬૦ હિં. મુતાબેક તારીખ ૨૫
ઓગસ્ટ ૧૯૪૧ ઇ. પોરના દિવસે હિંમે
તજવીદ અને કિરાઅતના દરજ્જાનું ઇમ્તેહાન
લેવા હું હાજર થયો. માસાઅદલાહ ઇમ્તે-
હાનનો નતીજો ઘણું સરસ નિવડ્યો છે. જનાબ
કારી મોહમદ હસન સાહેબની મહેનત કાબિએ
કદર અને મુખારકગાદ ને લાયક છે. તલખા-
ઓની સંખ્યા ઘણી છે. જેથી કારી સાહેબ
મોસુફ એકલા કારી થઇ ચકતા નથી, માટે
તુરતજ એક ખીળ કારીની પણ નીમણુક
કરવી જરૂરી છે. જનાબ મોહનમિમ સાહેબે

હિંમે તજવીદનો દરજ્જો કાયમ કરી તલખાઓ
પર મોટા એહસાન દર્શો છે. વળી વધારે
ખુશીની વાત એ છે કે રાહેરના શેઠીયાઓના
છોકરાઓ પણ કિરાઅત શીખવા આવે છે.
અને તેઓના દિલોમાં શૈક્ષણિક ધેરા થયો છે.
ખુશના ફજલથી સર્વેએ એ ઇમ્તેહાનમાં કામવા-
ખીના નંબર હાસલ કર્યા છે.”

લી. સૈયદ અબ્દુર્રહીમ લાજપોરી.

ઈમામ બડી જામે મસ્જિદ રાહેર.

(૩)

“કરતરીને મદરેસા અશરફીઆ રાહેરના
છોકરાઓનું વાર્ષિક ઇમ્તેહાન મૌલાના અહમદ
અશરફ સાહેબ રાહેરના કહેવાથી ફારસી અને
ઉર્દૂનું તારીખ ૨ જી માહે શાબાન, સન
૬૦ હિં. વાર મંગળના રોજે લીધું. છોકરાઓ
હાજિયાર છે. ઘણી ખુશીની વાત એ છે કે
રાહેર કરગાના છોકરાઓ જેઓ રજૂલમાં
અગ્રેજી શીખે છે. તેઓ ઉપર ઘણી સારી
કેશિય કરવામાં આવી છે, છોકરાઓને તાલીમુલ
ઈસ્લામ, ચકારખાજ અહલુલલા વગેરે કિતાબોના
મસાઇલ મોટે વાદ છે. વળી છોકરીઓને પણ
તાલીમુલ ઇસ્લામ મોટે કરવામાં આપ્યા છે.
તેમજ તેઓને કુર્આન શરીફનો તખ્મી પણ
પઠાવવામાં આવ્યો છે. એ જોઈ મને ઘણી
ખુશી થઈ છે, ખીળ છોકરાઓને પણ જોઈએ
કે દીની તાલીમ માટે આ મદરેસામાં આવી
લાલ ઉકાવે, ઇમ્તેહાનનું પરિણામ સારું
આવ્યું છે. ખુશપાક મદરેસાવાસીઓને મુખારક
કરે આમીન.

લી. મોહમદ અહમદ દેવખંદી.

(૪)
મૌલાના ઉમેદદાર સાહેબે.
સીંધીનો અલીપ્રાય.

“જ્યાં ઉમેદદાર (કુરૂવા અનુદા) મૌલાના અરમદ અરમદ સાહેબ રહેલીના આમતજી પર એમના દારણ ઉદ્ધમ અરમદીઆના આર્થિક જગસામાં શામિક થયા. એમણે પોતાના વડીલના પુરાના મદરેસાને નવ શ્રેષ્ઠામ ઉપર ચલાવી પહેલો જલસો કર્યો હતો. અમે તલખા-ઓને ઇન્આમ વહેંચ્યું” શ્રેષ્ઠામમાં અમેએ મરનેઓ આપ્યા. ઉમ્મીદ છે કે ઇન્તેઝામ કરનારા સાહેબો તે પર લડ આપશે. અમે એવી તરેફના મદરેસાને ઇસલામી - શિક્ષણના મોદાફિઝ નાશીએ છીએ, એજ દારણ સર તેઓની મજબૂતી અને ફતેહમ દી માટે અફાદ પાકવી આજિઝી લઈ દુઆ ચાલરીએ છીએ. કે ઇસ્લામની રોવા માટે જેના ઉપર તેની રજામંદી હોય તેનાજ ઉપર તે ઇન્તેઝામ કરવાનાઓને હિમ્મતથી આગળ વધવાની તૌશીક આપ કરમાવે. અને જે હોઝરાઓ અને હોઝરીઓ અલ્લેથી પડી નીકળે તેઓને અપ્પાહનતા કમેમો બમદ કરેવા માટે સમજા અને મજબૂતીથી કાયમ રહેવા પર મદદ બખશે. અપ્પાહ તૌશીક આપ કરનાર છે.”

લીન્ ઉમેદદાર સાહેબ.

તા. ૫ મી સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૧

(૫)
મૌલાના મોહમદ મંજૂર, એડીટર
‘અલ-ફુઝન’, બેલવીનો અલીપ્રાય

“મારા મોહતરમ દોસ્ત મૌલાના અહમદ અરમદ સાહેબ રહેલી મોહતમિમ મરેસા. અરમદીઆની દાવત પર મદરેસા મજબૂરના

સપ્ટેમ્બર]

નવા દોરના પહેલા વાર્ષિક જગસામાં દાવત ચલાવે મને નીક મરેસા, મદરેસાની કેટલીક કાવતો વાર્ષિક રિપોર્ટથી. અને કેટલીક ખાનગી રીતે માનુમ થઈ અને લખિય માટે મદરેસાના કારકુનોના જે હંચા વિચારે છે, તેથી પણ ખાસ રીતે ખગર થઈ. મદરેસાના મુખલિસ કારકુનોથી ઉમ્મીદ રાખીએ છીએ કે ઇન્દાઅફાદ તેઓ આ મદરેસાને એક મોટા પાંચાની દર્સગાદના દરજ્જા સુધી પહોંચાડવામાં કામચાલ તિવડશે. આ મદરેસામાં તે તલખાઓ માટે દીની તાલીમનો જે ખાસ ઇન્તેઝામ છે, કે જેઓ અપ્પેશ મૂકેમાં અખાસ કરે છે તે ખીળ મદરેસાવાલોમાં માટે પણ અમલ કરવાને કામિય છે. દુઆ છે કે અફાદનઆલા આ ફિઝના અરમાને કામચાલી અને મોટા કાવદા સફીન જારી, રાખે, અને કારકુનોને વખતના સંજોગો અનુસાર સંકીક દીની તાલીમની સેવા કરવાની વંધથી વધુ તૌશીક આપે, આવા જમાનામાં આ મદરેસાઓની ખાસ જરૂર છે. જાહેરી અસખાખમાં દીની તાલીમ અને દખખાની હિદાયતની ફિકાહનું આને એ સરથી ઉરમ કારણ છે. ખુશનસીય છે. તે લેખ જેઓથી અફાદપાક દીનની, આવા બુખતના જમાનામાં આ કામ લઈ રહ્યો છે” કકત.

લીન્ મોહમદ મંજૂર. નો માની.

તારીખ ૧૩ શાબાન સને ૧૩૬૦ હિ.

‘કારવાં એજન્ટસ’=

૧. ધી તાજ એડીસ

મુહમદઅલી શેઠ, મુંબઈ ૩.

૩. તાના નુઅપેપર એજન્ટસી

નાનકવાડા, કરાંચી.

[૮૮]

[૧૯૪૧

निर्यत—आइलाहुभा लडा सुभतो व षोडा आभनतो व आसयडा तयङ्गलतो व असा रिउडेडा अइतस्तो.

રમત્રાનતો એક જોઈ ઉભા હિલા તેજ વેગા મુરખે “ધનિદ્વત્તુના”
પડાથી આખા વધે મુઠ્ઠી રોજી બહોળી થાય છે.
કેલામાં લખેલા યાદમથી મહેરી કરવામાં ઢીલ કરશે તો
રોજા રાખનારનો રોજો થશે નહીં.

માહે રમઝાન હિ. ૧૩૬૦ નું ટાઈમ ટેબલ.

વાર	ધરયામી તારીખ	ધરવી તારીખ	સેલરીનું વખત		આફતાબ મુરખ	
			મુખ્ય ટા.	રેલ્વે ટા.	મુખ્ય ટા.	રેલ્વે ટા.
	રમઝાન	સપ્ટેમ્બર	કલાક-મી.	કલાક-મી.	કલાક-મી.	કલાક-મી.
મંગલ	૧	૨૩	૪-૧૫	૪-૫૪	૫-૫૭	૬-૩૬
બુધ	૨	૨૪	૪-૧૫	૪-૫૪	૫-૫૬	૬-૩૫
શુક્રેશ્વર	૩	૨૫	૪-૧૫	૪-૫૪	૫-૫૫	૬-૩૪
શુક્ર	૪	૨૬	૪-૧૬	૪-૫૫	૫-૫૪	૬-૩૩
સનીચર	૫	૨૭	૪-૧૬	૪-૫૫	૫-૫૩	૬-૩૨
છતવાર	૬	૨૮	૪-૧૬	૪-૫૫	૫-૫૨	૬-૩૧
પીર	૭	૨૯	૪-૧૬	૪-૫૫	૫-૫૨	૬-૩૧
મંગલ	૮	૩૦	૪-૧૬	૪-૫૫	૫-૫૧	૬-૩૦
બુધ	૯	૩૦	૪-૧૭	૪-૫૬	૫-૫૧	૬-૩૦
શુક્રેશ્વર	૧૦	૨	૪-૧૭	૪-૫૬	૫-૫૦	૬-૨૯
શુક્ર	૧૧	૩	૪-૧૭	૪-૫૬	૫-૫૦	૬-૨૯
સનીચર	૧૨	૪	૪-૧૮	૪-૫૭	૫-૪૯	૬-૨૮
છતવાર	૧૩	૫	૪-૧૮	૪-૫૭	૫-૪૮	૬-૨૭
પીર	૧૪	૬	૪-૧૮	૪-૫૭	૫-૪૭	૬-૨૬
મંગલ	૧૫	૭	૪-૧૮	૪-૫૭	૫-૪૬	૬-૨૫
બુધ	૧૬	૮	૪-૧૮	૪-૫૭	૫-૪૫	૬-૨૪
શુક્રેશ્વર	૧૭	૯	૪-૧૯	૪-૫૮	૫-૪૫	૬-૨૪
શુક્ર	૧૮	૧૦	૪-૧૯	૪-૫૮	૫-૪૪	૬-૨૩
સનીચર	૧૯	૧૧	૪-૨૦	૪-૫૯	૫-૪૩	૬-૨૨
છતવાર	૨૦	૧૨	૪-૨૦	૪-૫૯	૫-૪૨	૬-૨૧
પીર	૨૧	૧૩	૪-૨૦	૪-૫૯	૫-૪૧	૬-૨૦
મંગલ	૨૨	૧૪	૪-૨૦	૪-૫૯	૫-૪૦	૬-૧૯
બુધ	૨૩	૧૫	૪-૨૧	૫-૦	૫-૩૯	૬-૧૮
શુક્રેશ્વર	૨૪	૧૬	૪-૨૧	૫-૦	૫-૩૮	૬-૧૭
શુક્ર	૨૫	૧૭	૪-૨૧	૫-૦	૫-૩૭	૬-૧૬
સનીચર	૨૬	૧૮	૪-૨૨	૫-૧	૫-૩૬	૬-૧૫
છતવાર	૨૭	૧૯	૪-૨૨	૫-૧	૫-૩૫	૬-૧૪
પીર	૨૮	૨૦	૪-૨૨	૫-૧	૫-૩૪	૬-૧૩
મંગલ	૨૯	૨૧	૪-૨૨	૫-૧	૫-૩૪	૬-૧૩

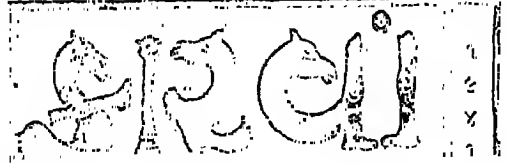
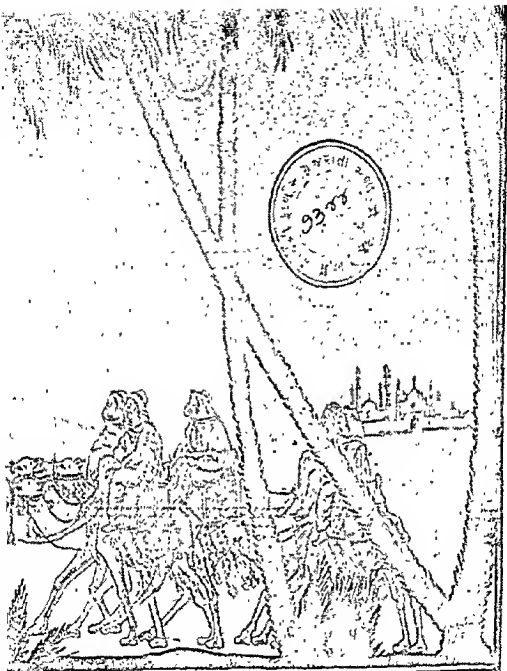
રોગોની નિશ્ચય:—રોગમાં નિશ્ચય કરવી એટલે રોગો શખવાનો પ્રયત્ન કરવો હોઈ છે. ઝખાનથીજ નિશ્ચય કરવી જરૂરી નથી. રોડરી ખાતી એમાં પણ નિશ્ચય છે. રમઝાલના રોગોની નિશ્ચય અરથા દીવસ શરૂ થઈ ફરત છે; તેની પછી ચોખનખર નથી.

“नवयतो नमः पादभ्यां गङ्गा विह्वलते व्योम्नेषु च जलं भिनन्ति शशिश्च दम्बजान्.”^१

અત્તજલીગ નં. ૧૩ ઉપરથી.

Printed by: Maganlal Mangaldas Patel, at The 'Gangotri' Printing Press.
Karnpith, Khand Bazar, Surat.

Published by: **Aazum Ahmed Esmail 'Vahshi'** for Vahshi Sahitya Karyalay,
Rampith Surat.

માસ ઑક્ટોબર ૧૯૪૧

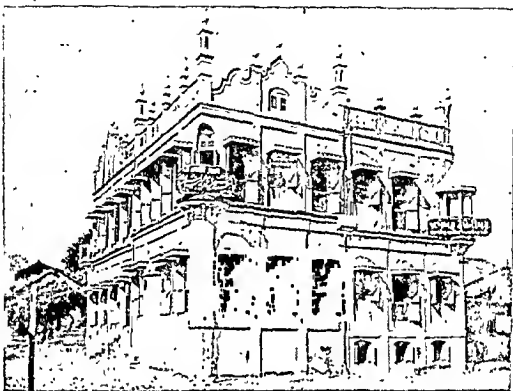
પુસ્તક ૩.

અંક ૨ નો.

અનુક્રમણિકા.

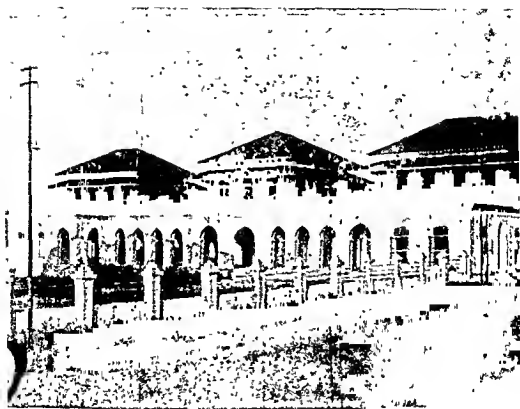
વિષય સૂચિ.	લેખકનું નામ	પૃષ્ઠ.
ગોંડાણુ-ગુલાબી નિઝાની ગોદમાં "દ્વિધ્"-"મસ્ત-રશીક" ૮૨
ઈસ્લામી શિક્ષણ (કુઆન) મૌં અ. રશીમ સાં ૮૦
" " (હદીસ) " " " " ૮૧
આવાઝદી ફુનિયા "બેકાર" ૮૨
ફતાવા મૌં અ. અસરફ ૮૫
અરમાલિલ દુસ્ના રિશાઘ-સામેરી ૮૭
ચોઠ રા. વણુમરે ૧૦૧
વો'રા મૌં નદવી સાં ૧૦૫
મઝહર હાલ દિમોલ ૧૧૪
મુસ્લિમ અરબી વહાણુવટું સામેદ બકીલી ૧૧૧
હું, મી'યા ને તિરમારમાં "શાન્ત" ૧૨૩
પ્રગતિ "નિસાર" ૧૨૮
આલમની અમ્મયબીઓ "ઇસ્માઇલ" ૧૨૬
દીવાદાંડી ઉમર કુદૈશી ૧૩૨
પવત રમઝાન "ઉશ્કત" ૧૪૧
સિદ્દિના સન્માર્ગ ગાફિલ ૧૪૭
"કેમ ચવાશે પાર" (કાવ્ય) "સુરી" ૧૫૦
સુલતાન (ચાલુ વાતી) "તુરાબ" ૧૫૨

ગુજરાત હુસૈનિયત, સંદેશ.

ગુજરાતમાં બહુમતિ હિન્દુ સમાજ ગણાયો આ દીની મંદિરો કે જેની સ્થાપના મહંમદ મોહમ્મદ હુસૈન (૨૬૦)એ સને ૧૯૧૭ માં કરી હતી. મસ્જિદ મંદિરોએ ખરેખર ગુજરાતમાં હિન્દુતા દરિયા તુર કામ કર્યું છે. દીની હિન્દુતા કેસાંવા દરવાજા. તબીબી ને દરજાબતના તરી રિલાગોને પરિપૂર્ણ દરવાખાં આ દીની મંદિરોએ ખૂબ પ્રગતિ સાધી છે. આ દરજાબત દરિયામાં હિન્દુની ફિત્તીઓ હાથ મજબૂત દરજાબત દીની વરંપાસની ખૂબ તરફી થઈ રહી છે. તે જતાં જાણો છો કે એ મંદિરોમાં માસિક રૂ. ૧૦૦૦નું ખર્ચ સંખ્યા વધુદીની નેક કમાઈની સંખ્યાનો પર નબી રહ્યું છે. તો તમે પણ આ રમજાન મુબારકની ખરકત હાસિલ કરવા તમારી જાન ખેરાનનો હાથ આ સંસ્થા તરફ લેવાવી તમારી ફરજ અણ કરો અને હવે સાર્થક કરો!

જામેઅહમદ ઇસ્લામીયહ, રાલેસ.

મુસ્લિમ-ગુજરાત જેની ઉપર વાજબી રીતે ગર્વ કરી શકે એવી આ મુસ્લિમતા દીની ઇલ્મની મુનિવરસિટી જેવી મહાન સરથા કે જેમા દર સાલ સેકેડા મુસ્લિમ યુવાનો દીની ઇલ્મથી તૈયાર થઇ ઇસ્લામના વૃક્ષને તરોતાપ રી રહ્યા છે. આ મદ્રેસાની નવી ઇમારતનો દેખાવ છે કે જેમા મદ્રેસાની ઓફિસ, તાલીમવર્ગો, મહેમાનખાના તુખખાના, વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. તમારી ઝાઝાત ખેરાતની આ સરથા પણ શાદ જુવે છે.

ઓક્ટોબર ૧૯૪૧

ભિંડાણુ

મૂન ગમે છે ત્હારાં ભિંડાણુ હે આકાશ ! મારી દૃષ્ટિમાં તું સમાઈ જાય છે.
સાગરો અને નદી ગમતાં અને નદી ગમતાં તેમનાં ભિંડાણુ.
કારણ કે મારી દૃષ્ટિમાં તે સમાના નથી. એ કેમ સમાતા નથી તેનું કારણ એ
શોધી કાઢ્યું છે.

દૃષ્ટિને છવન નેત્રું ગમે છે; મૃત્યુ નહિ.

સાગરનાં મોજાંએ હે આકાશ ! એક બીજાથી મુઘ્ધો રમી તત્કાળ લય પામે છે.
તેના પેટાણમાં મોતીઓ બસે હ્રેષ્ઠ પથ્થુ. એ મોતીઓની મોંઘી બિજાતપર જળાયશે.
એક બીજાનો નાશ કરી પેતપોતાની બૂખ મીઠાવવા પેટ ભરવાનાં જ માત્ર એમ આશંકો છે.
મૃત્યુજ મૃત્યુ ! ના, ના હે આકાશ !

મારી દૃષ્ટિને મૃત્યુ ગમતાં નથી.

મારી આંખોને તો જોવાં છે અગસ્ટનાં દાયો.

અને તું તે પૂરાં પાડે છે હે આકાશ !

હું નમું છું તને.

“કૃષ્ણ” માતરી

ગુલાબી નિદ્રાની ગોદમાં

પ્રખ્યાત ગ્રીક તત્ત્વજ્ઞાની પ્લેટો અનિશ્ચય નિદ્રાને સમયની બરબાદી સમજતો. એ
પોતાનો પશ્ચાત્તરો વખત પથારીમાં પોતી પુસ્તકો વાંચવામાં પસાર કરતો. આ વખતે એ
પોતાની પથારીની નીચે પિત્તળનું વાસણ મુકતો અને હાથમાં શીશાનું વજન ધરી રાખતો.
યેનથી એની આંખો ધેરાતી ત્યારે એની હાથેલીમાંનું વજન સરી પડતું અને પેટા વાસણ
સાથે અચડનાં ઉપન થતા અવસ્થાથી એ જાગી જતો અને પુનઃ વાચન શરૂ કરતો.
ગુલાબી ઉંઘની ગોદમાં એટલી માફક ક્યારેય મૂંઝી પડી રહેતા માનવીઓ મારે આ અખબરો.
અજાણવી જોવા જેવો છે !

—“મરત-રેડીક”

ઈસ્લામી શિક્ષણ

અલ્લાહ તઆલાનું ફરમાન (કુર્આન)
મોસીના અબ્દુર્રહીમ સાદિક સાહ

(૧૫૨) ઈમાનશાળી સ્ત્રીઓને કહી દે કે પોતાની આંખો નીચી રાખે અને પોતાની નગ્નતાની સંભાળ રાખે અને પોતાનો શબ્દગાર (કોઈને) દેખાડે પરંતુ તેમાંથી જે બાત્ર (નું) દરેક વખત છુપાવવું અશક્ય હોવાથી કરી તે) ખુલા રહે છે. અને તેણીઓને જોઈએ કે પોતાનું આદર્શ પોતા ગિરેબાન પર નાખી લે અને પોતાનો શબ્દગાર ખોલે નહિ (કુર્આન)

(૧૫૩) અને ખુદાપાકે દરેક પ્રાણીને એકજ પાણીથી બનાવ્યું, ફરી તેઓમાંથી કોઈ એવું છે જે પેટથી ચાલે છે, અને કોઈ એવું છે જે બે પગેથી ચાલે છે અને કોઈ એવું છે જે ચારથી ચાલે છે, ખુદાપાક જે ચાહે બનાવે છે, બેશક ખુદાપાક દરેક વસ્તુ કરી શકે છે (કુર્આન)

(૧૫૪) (હિ નખી!) તું કહી દે કે હું તમારી પાસે એ (સંદેશ પહોંચાડવા) નો કંઈ બદલો માગતો નથી પરંતુ (એટલુંજ કે) જે ચાહે તે પોતાના પરવશદિગાર તરફનો માર્ગ ધારણ કરી લે. (કુર્આન)

(૧૫૫) અને તું અમર (ખુદા) પર બરોસો કર જે (કદી) મરનાર નથી અને તેના શુબ્દગાનની તરખીહ પદ, અને તે પોતાના બંદાઓના શુનાહોથી પુરો ખબર રાખનાર છે. (કુર્આન)

(૧૫૬) અને રહમાનના (ખાસ) બંદા તે છે જેઓ પૃથ્વી પર ધીમા પગે ચાલે છે અને જ્યારે તેમનાથી નાદાન લોકો (અજ્ઞાનતાની) વાત કરવા લાગે છે તો કહે છે તમારા પર સલામ. (કુર્આન)

(૧૫૭) શું તને ખબર નથી? કે ખાસ અલ્લાહનેજ માટે આકાશો અને પૃથ્વીનું રાજ્ય છે, અને તમારા માટે અલ્લાહના સિવાય ન કોઈ હિમાયતી છે, અને ન કોઈ મદદગાર છે. (કુર્આન)

ઉચ્ચશાળી શિક્ષા

શ્રી ૧૦૮ મહાશયીજીનાં પદાંકુરો

(૧૫૨) રસુલુલ્લાહ સલ. એ ફરમાવ્યું કે પુરૂષની પરીક્ષા તેના ઘરવાળાઓમાં તેના માલમાં તેના જાનમાં તેની ઓલાદમાં તથા તેની પાટોશમાં થાય છે. તેનો કફરફરો દોષા, નમાઝ, સદકો તથા સારાં કામોની આરા કરવી અને જૂંડા કામોથી મનાઈ કરવી છે. (સહીહૈન)

* * * *

(૧૫૩) રસુલુલ્લાહ સલ. એ ફરમાવ્યું કે અલ્લાહ ફરમાવે છે, મહારા મુમિન બંદાની દુન્યાની તેની વહાલી વસ્તુ જ્યારે હું કળગે કરું છું અને ફરી તે તેના પર સબર કરે છે તો તેના માટે જન્નત સિવાય બીજો કોઈ ખદલો નથી. (બુખારી)

* * * *

(૧૫૪) રસુલુલ્લાહ સલ. એ ફરમાવ્યું કે જે કોઈ નેકીતું કામ અન્યને બતાવશે તો તેના કરનારના જેવો સવાળ તેને પણ મળશે. (મુસ્લિમ)

* * * *

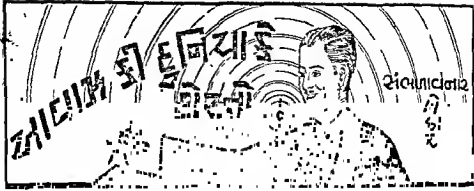
(૧૫૫) રસુલુલ્લાહ સલ. એ ફરમાવ્યું કે જે સારી પેઠે ઈસ્લામમાં આવ્યો તો જે તેણે કુફરમાં કયું તે ઉપર તેની પકડ થશે નહિ. અને જેણે ઈસ્લામમાં ખુરાઈ કરી તો આગલા પાછલા જાને ગુનાહો પર તેની પકડ થશે. (સહીહૈન)

* * * *

(૧૫૬) રસુલુલ્લાહ સલ. એ ફરમાવ્યું કે જેના પગો ખુદાના માર્ગ (ઝિહાદ, તળલીગ) માં માટીવાળા થયા તો ખુદાએ તેના પર અગ્નિ હરામ કરી છે. (બુખારી)

* * * *

(૧૫૭) રસુલુલ્લાહ સલ. એ ફરમાવ્યું કે જે સુસલમાન પોતાના દીનને બદલી નાખે તેને તમો કતલ કરો. (બુખારી)

આવાજથી દુનિયાકે જોડેલી ! રમજાન આવીને લગભગ જવાની પથ તૈયારી કરી રહ્યો છે તેવા વખતે હું રમજાન વિષે કંઈ કહું તે મોહું થયું ગણાયે. છતાંય રમજાન તો મુબારક હેઝ નેની મુબારક બાદીના કારણે તો હજુય હોટસા બીબીઓની જેમ જુગા ધારણ કરી રહે છે; પુરોપની સુંદરીઓની જેમ ખૂશ્કા મોઢે રહેતી નથી ! હજુય રમજાનનાં આટલી ઇજ્જત મુઘમમાતોના દિશામાં છે એ આનંદ જનક ગણાય. પણ એટલું ખરું કે તજુરો, સિતાર, દિવરખા, દારમોલીયમ વગેરે ફરક વાજીત પર લામ રમના ગીતો હોવા જરૂરી મનાતુ હતું તેમ હોટસ પર પણ લલ રંગનાજ પદાં તણના હતા તેને ગદ્યે હવે ગમે તે રંગનાં પદાંહાતા કદરૂપતા વધારી દીધી છે. કુર્બાન જવાનીની મર્યાદા કુર્કાના કષ્ટકેમ અને સાન હાથની રમતની મર્યાદા વધારી દીધી છે. રમજાનને કારણે જાણે રાનના ઉખ-ગરા ફરજયાત હોય તેમ રાતને દિવસ બનાવી દિવસને રાત બનાવી રહ્યા છે ? દિવસે મરજ-દમા પડતી જીવંત લારોની સંખ્યા હજુ મોટી થતી નથીના ! અને રમજાનમાં ઉજમ-ઉજમ જેવી નીતિથી અપાતી ઝકાન ખેરાતોએ ટોમલું દળદર દિશાવાને બદલે દળદર વંધારી દીધું છે ! સંસારીઓ કરતાં સંઘ કુજોની મેન્ડેરિટી વધી ગઈ છે એજ એનો રખટ પુરાવો છે. તન, મન ને વચન પર કાજુ અને ધંદીયો

પર અંકુશ એ રોજાનું ખરું મહત્ત્વ છે, તે બાજીની કેટલા ચાલના દર્શો તે તો ગજો અજ્ઞાન મિયા ! બાપી જર્મન સેનાપતિઓનું સાજુ સા-વ્યુદ જેમ પ્રખ્યાત છે તેમ "મુઘમમાન વો કે રોઝે રખમે હો !" એટલે કે પહેલા અને છેલ્લા રોજાની વચ્ચે બીજા બધા રોજાઓને ઘેરી લેનાર પણ ધણા અજ્ઞાદના લાલ હજુ ભર્ષા પડ્યા છે ! અને ધોળો ટાંડે, ઉભી બગરે પાન ખાઈ હોરા લાલ કરી રીંગરેટના ધૂમાડા ઉડાડતા એપરવા જુધુઓના સંખ્યા પણ નાની સારી નથી ! ખુદ એમને સદ્ગુદિ અર્પ એજ દુઆ સહિત રમજાન પર પડેલા પાકું છું. રખો કંતો નથી !

બગર હાટમાં કે શુક્રાર, શનિવારની યુગરીમા રસ્તાપર આર બીજાની ભલભલા આધુર્વેદિક ધનવંતી કે ભલભલા યુનાની દશમ લુકમાનના બાપને પણ ધરીયાર ભેડી પારી દે એવી અમથી લાલણ કરતા કાંઈ જુધુ હાટમને તમે જોયો દરીજ ? તેની પાસે દવાનાં પરીકાંમતો ધૂળ સિવાય બીજું કશુંજ હોતું નથી; પણ તેની વાણીના બદુધી ગમે તેવા માદો માણસ એક વાર તો સાંભળે પથ જાય છે ! એરીજ કંઈક વનદુગરી વાણી આપણા હિંદી વગીર એમેરી સાહેબે દસ્તબ કરી છે. હાલમાંજ જોમણે અમેરિકા અને કેનેડા જેમ એક સદેશો બ્રોહારટ કથોં હનો તેમાં જણાયું હતું કે : "દિંદ, બ્રિટીશ સરકારને સીધી કે આલકનરી રીતે કેઈ કરવેરા આપણું

નથી." "વાત ખરી છે દિંદો તો દિંદો સરકારને જ કરવેશ આપી રહ્યું છે ને? અને દિંદો સરકાર જિંદીશ સરકારની શી સમી લાગે તે હજી સુધી કોઈ વાતથી રાહતું નથી!" "દિંદોની તમામ મહેસુલ દિંદોના લાભથી જ વાપરવામાં આવે છે." પણ તેની કોણ ના કહે છે? જિંદીશરો તો ગિયાસ આ દિંદો પાંચપોળના દરદી તરિકેજ આવ્યા છે ને? અને છતાંય દિંદોને માથે અખતેનું દેવું થયું છે એ તો દિંદોઓના આપાઓએ લી વેચ્યું હતું તેની ખોટ રૂપે થયું છે! કેમ એમજને? "હવે દિંદોના બચાવ માટે તો જિંદીશ સરકાર પણ લાખને કાળો દિંદો સરકારને આપે છે" તે આપેજને? જૂગોળમાં ને નકશામાં તો દિંદોની મર્યાદા આસામથી સરહદ પ્રાંત ને કારગીરથી કન્યાકુમારી સુધીની ગણાય છે પણ બચાવના મોરચામાં તો દિંદો સરહદ મીસરથી સીંગાપોર સુધીની ગણાય છેને? અટકા બધા લાંબા પહોળા વિસ્તારને સાચવવા ખર્ચ પણ લાળો પહોળો કરવો પડેને! "નાજી આદમણ સામેની લડતમાં દિંદો અભિપ્રાય ખીટનની પડખે છે." જો કે હજી સુધી દિંદો અખી-પ્રાયજ જોવામાં આવ્યો નથી! "સહેનસાહતની સરકારે પુદ્ધ બહોરે કહ્યું કે સાત્રાજ્યના બધા ભાગો મુખ્યમાં આપાઓપ સહાયતા હતા." યાને કે દિંદોને પુદ્ધમાં ઘસડામાં આવ્યું નથી પણ તે રાહતપુરાથી જગમાં ફરી પડ્યું છે ને તેના કેટલાક અલ્પસમજી આવેલાનો જેલોમાં ફરી પડ્યા છે! થોભે દારૂ દીવો કાઢીને મોતનાંય આવે વધીત તમને આપા દેશમાંથી મળવો મુશ્કેલ છે અને તેથીજ તો વ્યાપક હાલતો એ નિયમ છે કે "હોટ સાગ તો ઉતરે આજા"ની નીતિમાં ચિતરાણી વાગી રહેનાર આસામીનેજ દિંદો વગીર બનાવવો!

લગાઈ મરમીએ ઘણી ઘણી વસ્તુઓને લંગાવી, પહોળાવી દીધી છે. કારોખારી વિસ્તારી ગઈ યાને મરોળી થઈ ગઈ છે ત્યારે વાયસ-રોયની મુલત લાંબી થઈ ગઈ છે એ પણ લગાઈની મરમીનેજ પ્રતાપને? ને એ પહેલાં ધારાસભાઓની મુલત લાંબાઈ ગઈ છે ને? અને ખાવા પીવાની વસ્તુઓ તથા પહેરવા ઓઢવાની વસ્તુઓના લાવતી લાંબાઈ તો એટલી બધી વધી ગઈ છે કે હવે તાંતણું તરી જવાની અણીપર છે! કાપડના લાવેને પ્રતાપે મીલ માલેકોની તિજોરીઓ પણ ખૂબ પુલવા લાગી છે! આ બધું છતાંય મધ્યમ અને મરીબવર્ગની નાણુંકાંચ રિયિતી પુલવાને બદલે સકોચાઈ ગઈ છે! ખીનું-બધું પુલી ગયું છે; ત્યારે મળવાં સકોચાઈ ગયાં છે. અને મળવાંના સકોચ એ જગતમાં સૌથી મહાન દુકાળ ગણાય!

જો તમે વનસ્પતિ શાસ્ત્રમાં રસ લેતા હોવ તો આપણા ધોડાક લીધારને ક્યા આંખની સાથે સરખાવી રાકાય તે જરા વિચારી લઉંવે. આંધીજી-એટલે સડુ કોઈ મુદી રોકે એવી નીચી ભોરડી, પણ એની ઉપર ચઢનારને તો જરૂર કાંટા-વાગે.

જનતાળ ઝીણા-એટલે તાડનું ગ્રાહ જે બધાથી ઉંચું તો ખરજ પણ તેના છંદકાને વિસ્તાર એક સામાન્ય ઝતો જેટલોજ ગણાય!

સગર પટલ-એટલે નર્ચોજ લીમરો. એમની વાણીની મધુરતા એવી કે શબ્દે શબ્દે તમે કાનને રસે કરીયાતું પીના હોવ એવી મઝા આવે!

વીર સાવકર-માંડાળો બાવળાથો. એના છંદકે એસનારને મૂળે ભોંકવા વગર રહેજ નહિ!

મોસાના આઝાદ-એટલે વિલાયતી સર-જનનું દેલી ઝાડ!

કુરવાં

સત્યમૂર્તિ—એટલે ખાડી કેરીવાળો. આખો આચાર્ય કોપલાની—એટલે દક્ષણી તીખાં મરચાંનો નાનકડો જોડા.

ફઝલુલહક—એટલે મારવાડી મૂળે જે દેખાવમાં મોટા પણ તીખાસમાં એરોડો.

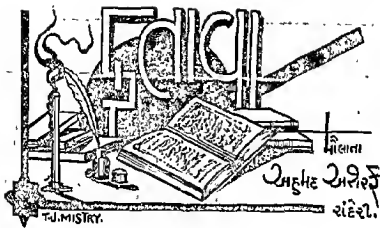
એમ. એન. રાય—એટલે બારમાસીનો છેડ કે જેને બારે માસ યુગ લાગે છે પણ મુખે વગરના હોષ કરાખમાં આનંદો નથી! આ પ્રકેરજી હજી આગળ લંબાવવું હોય તો લંબાવી શકાય.

એક બાળુ બ્યારે કરારના કાગળોને ચીયરા મીસાક સમજી, હીટકર એના કરારને તોડી ફાડીને ફેંદી રહ્યો છે. ત્યારે દિદને તો હવે ઉરો કરારો કરવાનો મેનીયા લાગ્યો છે. બરમામા જીવને બાળખાઈ બરમા કરાર બારી આવ્યા તે વાનનો ઉરગાટ હજી શમ્યો ન હતો કે સીનોન કરાર કરી આવ્યા, પણ કહેવાય છે કે બરમા કરારનો બકારો બાળખાઈને ભારે પડવાથી સીનોન કરારમાં સારી સફળતા પ્રાપ્ત કરીને આવ્યા છે. પછી તો બા “લાડીને પાડી” નિરડે વખાણુ!” બાકી પેનું થાળીવાળું વાળું ગાય છેને કે:

“આહ જો દિવસે નિકાદી નવની: કયા સમજને હોડે ખાડી નવની?”

તી જેમ બરમા કરારની કાઉપીય દિદી સરકારના કાતો સુધી પહોંચી ગઈ હોઈ બે વરસ માટે એ કરારનો અમલ મુજવત્વાની વાતો વાનાવરણમાં વહેતી મૂકાઈ છે!

નાઝીઓના ત્રણ ત્રણ માસના ધસારાથી હજીયે યેલીનગ્રેડ પર ધરા અસર નીપજતી રહ્યા નથી; ત્યારે સુરતીઓના ચંદની પડવાની મૂલમાં એકજ ધસારાએ સુરતની બધી ઘણી અને બૂસાની દુકાનો સકે કરી નાખી. કહેવાય છે કે કેટલીક દુકાનોમાંથી તો ૮૦ થી ૧૦૦ મણુ સુધી ઘણી ઉપડી ગઈ હતી. જર્મન બ્રાન્ચો ગ્રામમાં નથી કરી રાક્યાં તેથી વધુ કામ સુરતની ઘણીએ બગાડ્યું છે. આખા દિંદમાં કપાંચ આ ચંદની પડવાનો તહેવાર ઉજવવાનો નથી ફક્ત સુરતીમાત્રાઓજ એ તહેવાર ઉજવવાનું માન ખાડી નવ છે! “આ તે શા શા તુજ હાડ સુરત તુજ રહતી સુરત?” કહેનાર નર્મદાશંકરને પણ આ ચંદની પડવાનો કિસ્સા જોઈ આંગળી કરડવી પડે કે કોઈ પણ હાલમાં, કોઈ પણ સંજોગમાં સુરતની રહતી સુરત થઈ શકે એમ નથી! ધરનાં વાસજો વેચીને પણ ચંદની પડવો ઉઝવે એવા એ સુરતી સંદેશાળીઓ છે. ચંદની પડવાની જેમ ઉતરાણુ પણ સુરત સારી રીતે ઉઝવે છે. મનમળ કે વડેપાર ધંધા ભરે મંદા હોય પણ ઉત્સવોમાં સુરત ખાણું પડે એમ નથી! આમ સુરત સારી ભૂસામાં વીન આવે છે; તો ઢાકા દુસ્ત્રમાં વીન આવે છે! એક સામર્થ બળે કોમી હુલોડો થયાં. શહેરને માથે દુસ્ત્રડો તો રહે પડ્યા છતાં ઢાકાને તેથી નિરાંત ન વળી તે ખાણું ચાણુ વરસમાંજ ત્રીજી દુસ્ત્ર હાલમાંજ ઉમું કરી દીધું છે! કાણુ જાણે ત્યાં કઈ મારીમાંથી બનેલા માનવીઓ વસે છે? ધર્મના ભાવો આમ એકલા ઢાકામાંજ કેમ વધી ગયા હશે? અને બીયાર્: કવેટા એને ધરતીકંપનો રંગ લાગ્યો છે; શું બહો ધરતીકંપ સાથે દોરતી જમી ગઈ છે કે ઉપર ઉપરી ધરતીકંપના અચકાઓ આવશેજ નવ છે! કુદરત પણ જેની ફસાદી કરી નાખે છેને શું? ધરતીકંપના અચકાઓની જેમ ચર્ચાલના ભાણુ પણ દિંદીઓને ખૂબ હચમચાથી દીધા છે મુંબઈના ભક્ષા ગચરનરે તો દિદના વડા દાકેમને વિનંતિ પણ કરી છે કે અમારા પ્રસાકાના સોફા તો ચર્ચાલના નિવેદનથી ખૂબ ખૂબ ઉકળી ગયા છે; માટે તેઓ કંઈ પુનઃ ટાકા પડી નવ એવું એકાઃ નિવેદન ચર્ચાલ બાપા પાસે કરાવી દો ને! પણ ચર્ચાલ જેવું નામ તે ગું વારે ઘડીએ, વાળીયા, વાળીયા ફેરવી તોળ કરે કે? એકજ ધાએ જ કટકાની નીલિનેજ એ તો વળગી રહેવાના પછી ભલેને એટલી કે એમેરી જેવા “સસે કે તીન પાઉ” જેની વાતો કર્યા કરે! ભલેને નાઝીશક્તિ અજગર એમની સાથે ધુંધાડા માર્યા કરે; પણ શાહીશક્તિ મગરે પકડેલું દિંદી થેડું તેની પકડમાંથી છટકે એ જનતા જોગ નથી! અરુ:

સવાલ-અકાતના પૈસાનો ચરિ કરી કય-
રતાનની વાડ બનાવવી જયજ થઇ શકે કે નહિ ?

જવાબ-અક્ષતાનની વાડ અકાતના નાણાંથી
બનાવવી દુસ્ત નથી.

સવાલ-રોજાની હાલતમાં સખત ગરમીને
લીધે કંઈક હાસલ કરવા માટે મુશ્કેલ કરવું
ઐથી રોજામાં કંઈક નુકસાન થાય છે ?

જવાબ-કંઈક માટે રોજામાં નહાવું દુસ્ત
છે ઐથી રોજામાં કંઈક નુકસાન થતુ નથી.

સવાલ-રમજાન શરીરમાં શું વધારે પડતું
જોષ્ઠ્યે અને કયો વજીહી વધુ ખેલતર છે.

જવાબ-માટે રમજાન શરીરમાં વધારે
કુઆન-શરીરની તિલાવત, કરવી જોષ્ઠ્યે, ઐથી
વધુ અક્ષત અને ખેલતર ખીજે કોઈ
વજીહી નથી.

સવાલ-રોજાદાર હુકકો, પીચે તો રોજો
બાજી રહે કે નહીં ?

જવાબ-રોજાની હાલતમાં હુકકો, બીડી,
સીગારેટ કોઈ પણ વસ્તુ પીવી ન જોષ્ઠ્યે,
કારણ કે રોજો તુડી જાય છે.

સવાલ-એક માણસે રોજો રાખ્યો ને
ખીમાર થયો. વધારે ખીમારી પેદા થવાના
અદેશથી રોજો તોડી નાખ્યો. દવે રમજાન
બાદ, તે માણસ ફક્ત કંઈક કરે કે તેના ઉપર
કંઈકારો પણ આવશે ?

જવાબ-માત્ર કંઈક કરે, કંઈકારો લાગુ
પડશે નહિ.

સવાલ-અકાતના પૈસાથી બનાવત અથવા
કપડાં વિગેરે ખરીદ કરી મિસ્જાનને આપવું
જયજ છે કે નહિ ?

જવાબ-જયજ છે. કંઈક વાંધો નથી કારણ
કે અકાતમાં અસલ રૂકુન માલિક બનાવવું છે.

સવાલ-રેશમી અને ગરમ કીમતી કપડાં
પહેરવાના હોય તો તે પર અકાત છે ?

જવાબ-પહેરવાના કપડા ઉપર અકાત નથી.

સવાલ-પેશાબમાં સરાસર જુકું ખોલતો
હોય અને તે સાખીત થાય તો એવા જુકું
માણસને પેશાબમાં માટે રાખવો કે કેમ ?
એવા માણસ પાછળ નમાઝ પઢવી કેમ છે ?

જવાબ-જે ઇમામ ખુદ્દમ ખુદ્દી રીતે
જુકું ખોલતો હોય અને એ વાત આમ તોર
પર જાહેર મહદ્દર હોય તો એવા પેશાબમાં ને
જેશઃ જરનર કરવો અડી છે. ઇમામતના
જોષ્ઠ્યે પર કોઈ સારો નેક માણસ નીમવો
જોષ્ઠ્યે.

સવાલ-હમારા ગામના કરસાખો જોષ્ઠ્યે
જંકણ અને ગાયનું જોષ્ઠ્યે વેચવાનો ધંધો કરે
છે. તેઓને ગામના હાલવાવાળા આપકો
જેન હોકો તરફથી, જે તેમના પચુપચુના
દીવસે, જે કરસાખો હાલવાના નું કરે અને

બાકી અને ગાય કાપે-નહીં તો આવક તરફથી કરસાળોની રોજની 'કપાણી' કરતાં દસ ગણી વધારે કીમત આપવા લાલચ આપે છે કરસાળોનો ખિયાર આ રૂપીયા વડે કબજાસ્તાનની વાડ સુધારી લેવાનો છે. એક દીવસ ગાય બકરા કાપવા બધ સપ્તી આવક જેનો પાસેથી આવા દસ ગણા પૈસા લેવા ભયજ છે કે કેમ? અને નાજાળો? આવકોના આ રૂપીયાનો સિદ્ધાદ કામમાં ઉપયોગ કરવાનો સરીઅતથી દુસ્ત છે કે કેમ? આપકા પોતાના મહાન તહેવારનેજ દીવસે આ કામ કરવા દહે છે. બીજો દીવસે નહિ, ધરલામી નીતી, શાન અને રવાદારીની નજરે પણ આ કામ કેવું છે?

જવાબ-આપકા, જેતોની ઇચ્છા પુરી કરવા આવી રીતે લાય રિસ્ક ખાવી અને તે દીવસે, ગાય, બકરા કાપવા બધ દરવાં ઝુલ્લુ લખાનો માટે ભયજ નથી. તેમજ એવી રીતના નાણા વસૂલ કરી કોઈ પણ કામમાં લગાડવા ન જોઈએ. વળી આમને જનાં એમાં ઘણા તુકાનો ઉત્પન્ન થવાનો ભય છે. માટે એથી બચવું ઝરૂરી છે.

સવાલ-હિન્દુને ત્યાં મૌવૂદ સરીફની મજલિસમાં મૌવૂદ પઢવા ખોલાવે તો આપણે જવું કે કેમ?

જવાબ-મુસલમાનોએ મૌવૂદ સરીફ પઢવા હિન્દુને ત્યાં ન જવું જોઈએ.

સવાલ-એક બાઈ ગુજરી ગયા. તેમણે પોતીકાં બે હોકરી દવાન છોડી અને એક સોત્રો અને એક પોત્રી છોડ્યા છે માટે નાઈના માલમાંથી કેવી રીતે વારસા વહેંચણી કરવી?

જવાબ-કુદન દફન અને કંઈ જેલ તો તે અને વસીયત હોય તો તે ત્રીજા ભાગ

સુધીની, એ સર્વ પ્રથમ અલ કર્વા પછી મહમ બાઈના માલના નવ (૯) ભાગ કરવા જેમાંથી દરેક હોકરીને ભાગ ત્રણ (૩) એટલે બેન હોકરીઓને ભાગ (૬) હવે બાકી રહેલા ભાગ ૩, માંથી ભાગ ૨, મહમના પોતાને અને ભાગ ૧, પોત્રીને મળશે. કુલ ભાગ ૯, પ્રત થયા. (સિરાઈ)

સવાલ-દમારી જામે મરજહના દનરી પેચ ઇમામ ખડુ કરતી વેળા મેલા વાપરતા નથી ફકત પાણી વાપરે છે. એ દુસ્ત છે કે કેમ?

જવાબ-મેલો સબ ખડુ કરવું સનત અને ધણું અફઝલ છે. પણ પૈસા નહીં લેના માત્ર પાણીથી ઘોવું દુસ્ત છે. (મજમૂઅલ કનાયા)

સવાલ-પેશામમાં નમાઝમાં રુકુઅ સુન્નુદ કરતી વેળા સીંચા પગના અંગુળને રથીર સાખવા ને બાંહે પગનો પંજે જમીનથી અધર ઉઘડી આમથી તેમ ખસેડવા કરે છે તો તેમ કરવું દુસ્ત છે કે કેમ?

જવાબ-ફેટલાક લોકો સિમ્મદમાં જતી વેળા ખિલકુલ ખિયાલ રાખતા નથી અને તેમના પગ જમીનથી ઉઘા અક્કમે યથ ભય છે. એક પગ જમીનથી ઉઘા થઈ જવાથી નમાઝ મકરૂફ તદરીમી થાય છે અને બંને પગો જમીનથી અક્કમ જુદા થઈ જવાથી ફાસિદ થાય છે અને ફેટલાક પુકહાએ કિરામના નજદીક બંને પગો જમીન પર લાગી રહેલા વાગિજ છે અને વાગિજના છુટવાથી નમાઝ મકરૂફ તદરીમી થાય છે અને જે નમાઝ મકરૂફ તદરીમી થાય તે દોદરાવથી જરૂરી થઈ પડે છે. (ફરિ મુખ્તાર, બકરરગેક)

સવાલ-રોજાની હાલતમાં અતર સુંઘવું અથવા લગાડવું, ફૂલ સુંઘવું અને સુરમો લગાડવો કેમ છે? એથી રોજામાં કંઈ તુલ શાન આવશે?

જવાબ-એથી ન તો રોજો ફાસિદ થાય છે, ન તો મકરૂફ થાય છે. બાંધા વગર બીલકુલ દુસ્ત છે.

અસ્માઉલ હુસ્ના

રિક્કાઈ-સાબેરી

(મતાંકથી આશુ)

(૧૫) કોઇ દેહમાં હોય તો પોતે દરરોજ રાત્રે ૧૦૦૧ વખત પઢે અથવા તેને ઊંચવવા માટે બીજા કોઇ એ મુજબ પડશે તો ઇ. અ. બહુ જલ્દી હુરો થઇ જશે. (૧૬) એને દરરોજ કમમાં કમ ૧૧ વખત હમેશા પદનાર દીન દુન્યાની દરેક આશ્તોથી બચેલા રહેશે તેમજ અરબ દેરવો ખુદ બખુદ તેનાથી દુર થવા જશે. બનતાં સુધી સપારે ઉઠવાની સથેજ પડી હેતુ અફઝલ છે. (૧૭) અગર હુમનથી કોઇ પશુ રીતે છુટકારો ન થયો હોય તો કુપ જુમેરાત અને જુમ્યા એ ત્રણ દીરસ રોકા રાખે અને જુપનારથી દરરોજ એ રકાત નરીક પડી દરરોજ ૪૧ વખત ૪૦, દિવસ સુધી મઝકુર આપન શરીર પડવી. ઇ. અ. હુમન તેમજ તલિમ હવાક થઈ જશે, અને ખુદપાક તેને પોનાની રહમતમાં હઈ લેશે. (૧૮) દરરોજ ૪૧ વખત પદનારને ઉપર લખ્યા ઉપરાંત એના બહુ બહુ ફાયદાઓ મળશે જે બાબત અમલ કરી ખાતો થઈ શકે છે દરેક બાબત લખી શકાય એમ નથી એ સહેજે સમજી શકાય એમ છે. ખુદપાક સૌને આવી અમલ્ય આપન શરીર તરફ રમગન બના કરી તેના ફાયદા બખશે આમીન. (૧૯) હસ્મોનહસાહો, લેદીનેના; હસ્મોનહસાહો લે દુન્યાના; હસ્મોનહસાહો લેમા અહમ્માના; હસ્મોનહસાહો લેમ-

અમા અલયના; હસ્મોનહસાહો લેમન હુસદના; હસ્મોનહસાહો લેમન કાદના બેસુર્ધન; હસ્મોનહસાહો ઇન્દલ માંતે; હસ્મોનહસાહો ઇન્દલ કથ્રે; હસ્મોનહસાહો ઇન્દલ મસાએમે; હસ્મોનહસાહો ઇન્દલ રાતે; હસ્મોનહસાહો ઇન્દલ હિસામે; હસ્મોનહસાહો ઇન્દલ મીઝાને; હસ્મોનહસાહો ઇન્દલ જન્નતે વન્નારે; હસ્મોનહસાહો ઇન્દલ લેકાએ; હસ્મોનહસાહો ઇન્દલ લાઈલાહા ઇન્દલ હોવા અલયહો તવફલતો વ એલ-યહે ઓનીઅ. એને પઠવાના નમાઝ પડી એક એક વખત અથવા સપારે પાચ વખત પડી હેતુ ગોવા દીન દુન્યા અને ઉકા દાસિત કરી લેવા બરોજર છે. એની બરકત અને ફઝીલત આમિલ પોને અનુભવશે.

“પા જલ્લીસો” (અદ ૭૩) એ બેપર-વાહ અને મોટી ફદરતવાતા” (૧) એને હમેશા કમરનથી પદનારની દુન્યાવાતા બહુ ઇઝઝત કરશે. (૨) મકાનમાના માત્ર અસખાબ ઉપર દરરોજ દસ વખત પડી દમ કરવાથી ઇ. અ. તેમાથી કોઈ વસ્તુ ચોરાઇ જશે નહિ. (૩) મુસાફરીએ જતી વખતે સાથે લીધેલ માલ અરખાબ ઉપર ૧૦ વખત પડી દમ કરવાથી ઇ. અ. તેમાથી કોઈ કંઈ ચોરી જશે સકશે નહીં. (૪) એને હમેશાં કમરનથી પદનારથી બંધ

વેદવંશકાર, આયુર્વેદાલ્પ, દેવગમણિ, પ્રિય
કાવિદ, કાવ્યમનીષી, પ્રાચ્યવિદ્યાવારિધિ, પ્રવ-
ચનાલંકાર, કીર્તનભૂષણ, વ્યાખ્યાનમનીષી,
ધર્મભૂષણ, ધર્મમનીષી, વગેરે અનેક નવતની
અને અનેક ભાતની ડીઝીઓ એસંરથા છુટ
હાથે વહેંચે છે અને ગુજરાતના માનવૃષ્ટ્યા
માનવીઓ પણ પૈસા ખરચીને એને અપનાવે
છે ! ગુજરાતમાં કોઇને એવી સાદિત-ડીઝી
ઓની વખાર ખોલવાની કેમ સમજ પડતી
નથી. સેંકડો મહાનુભવો એવી વેચાતી ડીઝી-
ઓથી વિભૂષિત થયા છે અને એ ડીઝીવેચ-
નારી સંસ્થાનો ભણે દુરથો છે, છતાંય હજી
હજારો મુખકોઓ એવી ડીઝીઓ મૂકણ કરવા
તૈયાર હશેજ ! વહેવાર કરવાની ઈચ્છા રાખ-
નારોઓએ આ તક હાથથી જવા દેવી ન જોઇએ !

○

વા મે. શાહ કહે છે કે “જે વાચકથી
માણસના જ્ઞાનભંડોળમાં, શુદ્ધ આનંદમાં, કે
જીવનને ઉચ્ચતર બનાવવામાં સારી અસર ન
થાય તેવા પુસ્તકો મને તેટલી સુંદર ભાષામાં
લખાયાં હોય તો પણ અજ્ઞને તે વાચક પાછળ
સમયનો ભોગ આપવાની સલાહ આપી શકાય
નહિ” પણ આજે મેળ કયા કોઈની સલાહ
લધને પુસ્તકો વાચે છે ? પુસ્તકના પોચાનું
ગંડુ દળ, જેકેટની ખૂબસુરતી અને જેટ-અપના
દેરા પરજ આજે તો પુસ્તક ઉચકાય છે !
પહેલાં લોકો અવેરાતને જોતા હતા પણ હવે
તો તે કેવા ખૂબસુરત ઘજગમાં મૂકણ છે એજ
જોવામાં આવે છે; જેમ વર કરતાં ધરતું,
મહત્વ વધારે આકાશમાં આવે તેમ ! જેમ
જાડી લાડીને નિરખી પડેલીજ નજરે વરની
આંખ ભરાઈ જાય તેમ જાડું પુસ્તક પણ પહે-

લીજ નજરે પસંદગી પામે છે ! જેમ જગતમાં
દુબળાં પાતળાં માણસોના કોઈ ભાવ પુજન
નથી તેમ દુબળાં પાતળાં પુસ્તકોય પ્રકાશકોના
ધરના કળાશોમાં ઉધાઈતો ભોગ થતાં રહે છે
પછી ભરેને તેમાં જાનવા હીરા ટાંચ્યા હોય !

વળી પાછું વા. મે. શાહે કહ્યું છે કે-
“દરેક પ્રમાણિક પત્રકાર જેટલું તો કરી શકે
કે જે વિષયનો પોતાને અવધાસ ન હોય તે
વિષયના અંધપર અવસોદન લખવાનો ધર્મડ
તે કરે નહિ !”, આમ કહેવું એ પત્રકારનું
અપમાન કરવા સમાન છે, બસ પત્રકારની
ખુરસીજ જાદુવાળી છે કે તેના ઉપર બેસનાર
સર્વ ગુણ સંપન્ન થઈ જાય છે ! જાણે તે પત્ર-
કારના પિપરની કીંમત બે પૈસા હોય પણ તે
પોતાની ખુરસી પર બેઠાં બેઠાં અમે-
રિકાના રજવેસ્ટ કે ઈસાહના ચર્ચીસ જોવાને
પણ સિખામણ આપી શકે છે ! એડીટરની
ખુરસી પર બેઠાં બેઠાં હીટલર જોવાનાં પણ
કાન ઝાલી શકે છે ! વેવર જેવા ધરખમ
ચોનાપતિની બુદ્ધ રચનામાં પણ એ એડીટરનો

—: સહચરનું સૌન્દર્ય :—

જમાયે હરનશી જરમન અસર કરે;
વગનાં મન હમા ખાકમ કે હસ્તમ

—શીખ સાદી

સરલિ રસે રંગાઇ મુરલિન બની ગઇ છું,
રજ રજ મહિં સુરલિની પાંખો છે ફળી ફલી,
સહચર તણો સૌન્દર્ય આંખમાં છે પ્રભાઅંજન;
પદ્ધતિ હતી પૂર્વે, આજેય છું પદ્ધતિ.

“નસીમ”

યતો બૂલ કાંઠી શકે છે। ગમે તેવા વિજ્ઞાનીની શોધ પર એ કલમના એકજ આટકે પાણી ફેરવી શકે છે। દેશની ગમે તેવી મુદ્દર વ્યવસ્થા સરકારે કરી હોય તેના પર એ બેધકક ધૂળ ઉરાડી શકે છે; તો પછી પુસ્તક અવસોકન જેવી નજીવી વાનનું તો પૂછવું શું? કોઈપણ પત્રકાર પછી ભલે તે હિંમત સુધીનું એ જન ન ધરાવતો હોય, છતાં દરેક વિષયનાં અને દરેક ભાષાનાં પુસ્તકોનું અવસોકન કરવાની લાયકાત ધરાવે છે; જેમ જ્ઞાન સારા નરસા દરેકને લાસી શકે છે તેમ!

❶

આપણે પૂર્વવાસીઓ તો ફક્ત વાતોને વાતોજ કરવાને ટેવાયલા છીએ, વાતોને અમલમાં મૂકવાનું આપણને આવડતું જ નથી. બહુ બહુ તો કલમનું થોડું પકડી એકાદ થોડું લખી કાઢીએ પણ તેથી શું? આપણે ત્યાં ચુંબનની દિલ્લુથી પર કવિતાઓ લખાય છે કે ચુંબન મીમાંસા પર પુસ્તકો લખાય છે પણ અમેરિકાએ તો એ દીશામાંય હદ કરી છે બરકે હદ વટાવી છે. હાલમાંજ ત્યાંના એક નવરા એન્ડ પરવારતા સાયન્ટીસ્ટે શોધ કરી છે રાત્રી? ‘પ્રિંગ્લ સેંકડો માછલ દૂર બેઠાં બેઠાં પિતાની પ્રેમિકાને ચુંબનોની ભેટ મોકલી

ઈદ મુખ્યારક

‘ગીવ એન્ડ ટેક’ સ્ટોર્સ

ચોક બઝાર, મુરત.

લેઊટેસ્ટ ડીઝાઈનનાં મુટીંગ્સ-શરટીંગ્સ, લેડીઝ ડ્રેસ ફેબ્રીકસ તથા

નોવેલ્ટીઝ કલેઝ્ય ખરીદવાના આપના માનીતા સ્ટોર્સ તરફથી

કારવાં

શકુ એવા મશીનની! હોડાથી હોક મેજલતાં
જેવી યુંબનોની મઝા મજા છે એવીજ મઝા
આ મશીનથી મળી શકે છે. યુંબનો મોકલનારને
ફક્ત એટલું કરવું પડે છે કે તે વ્યાં હોય
ત્યાંની પોસ્ટ ઓફિસમાં જઈ પેતાની માથુકતે
એટલી ખબર આપે છે કે તે યુંબનો મારે
તૈયાર રહે! ત્યાર પછી તે મશીન પર મોડું
રાખીને યુંબનો લે છે અને તે યુંબનો છત્રેક-
ટ્રીક કરંદ દારા સેક્ટર માઇલ પર એટલી
માથુકતા હોક સુધી પહોંચી જાય છે!" આવી
આવી શોધદારા એ સાયંદીરો ટ્રેપીએને
મહાઉપયોગી નીકળતા જાય છે ગરીબ બિચાગ
મજનું તે ફરતાદના જમાનામાં આવી શોધ
થઈ હોત તો તેમને દરજ્જા ભરકુ ન પડત!

○

"ગુજરાતી ભાષામાં બળ નથી, જમાનાના
પ્રવાહનું જોમ નથી, ગુજરાતીભાષા પોથી પોની
ગુજગતહોના મ્હોમાં શોભે એવી છે" એમ
રમણલાલ વ. દેસાઈ કહે છે.

ગુજરાતીને આટલાટલી સજ્જાઈ પછી
રમણલાલને આવા નિરાશાવાદી મર દેશવાની
જરૂર કેમ પડી? જો એમને ગુજરાતી બોલ-

નાર ભડીમે બાળતા હોય તો, કાઠિઆવાડના
ભાટવાદણે, ચરોતરીવા પાટીદારો, અને કા'ન-
ગીયા બેઠાઓ સાથે જઈને પાતચીન કરી
જડવે. ખીટ કાઈ પણ ભાષા બોલનારાઓ
કરતાં એમના શબ્દો વધુ વજનદાર હોય છે.
દાખલા તરિકે ભેંદ, ડોંગ, નેદાળ, પેંખો
જેવા શબ્દો કંઈ આજા વજનદાર ગણાય?

○

"શ્રી રવિદનાથ ટાગોર, અગ્રીમખેજ
સુભાષ, "ફાની" બદાણી જેવા બદાણી સાદિ-
લકારોની મરજુનોંધ પણ 'કારવાં' જેવા માસિ-
કમાં ન આવે?" એમ તંત્રીશ્રીને કપકો દેતો
એક પત્ર અમારા એક સાદિલરસિક મિત્રે
પાઠ્યો છે. નંત્રીશ્રીએ એ પત્ર મારે દવાયે
કર્યો કે "હવે જવાબ આપો! મોટા
સાદિલની પોઈ ફાકવા બેઠા હો-તો!" આવા
કહમત હિતના જેવા દિવસો અને વળી રમજા-
નના બૂખમાર દિવસોમાં હું શું જવાબ આપી
શકું? એ સદિલના મુયસમા સાદિલકારો
પ્રત્ય અમને ખૂબ માન હતું, અને એમના
અવસાન બદલ શોક થતો હતો; પણ એ
શોકના અતિરેકમાં શોક પ્રગટ કરવાનુંજ
ભૂતી ગયો તેનું શું! પેહીયાના પછાં
આજગતાર માનવી કલમ પડે ત્યારે તો આવી
ભડી ભુખિનીજ આજા રાખી શક્યને!

'વજુમરો.'

સાચી-મઝા

રડવા મહિં મઝા છે મોટા યથા રડીને,
પેદા થનાર મરતાં સડુ રહી ગયા રડીને,
હસવા મહિં મઝા તો પ્રત્યેક માનવી છે,
"સાચી મઝા" છે રોડુ પેદા થયા રડીને.

"ધંડાલ"

(પેદાજંદર)

એક જરૂરી નિવેદન

ઓગસ્ટ ૧૯૪૧ના "કારવાં"ના અંકમાં
જનાય 'શ્રી' સદાગની 'પ્રતિસ્પર્ધિ'
નામની નવલિકા પ્રગટ થઈ હતી તેના
લેખક તરિકેના સર્વ લોકો તેમણે પોતાને
સ્વાધીન ગણ્યા છે.

—તંત્રી

લેખક-મૌ. સૈયદ અબ્દુલ રહીમ નડવી સાહેબ.

ગુજરાતી 'રાસમાળા'માં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ભાટ લોકો માને છે કે પહેલા અદમદશાદના સમયમાં જે બહાણો અને સોદાગરોને સુમલમાન જનાવવામાં આવ્યા હતા, તેઓ વોરાને નામે ઓળખાયા છે. તે લોકોએ અરમત્તાન સાથે બોદાર (બાપાર અર્થાત વેપાર) શરૂ કર્યો આ કારણથી તેઓ બોદારે અને વધુ ડહા, ધના બોદારે શબ્દથી ઓળખાવા લાગ્યા.^૧ આ વાત ઉત્તરી માધ્યમ પડે છે કે અદમદશાદ પહેલા આ લોકો મોઘદ ન હતા પરંતુ હિતિદાસમાંથી પુગવો મળી આવે છે કે વોરા આ પહેલા ગુજરાતમાં હતા, જેમકે અદમદશાદના દાદા પહેલા સુદાન ગુજરાતમાં સમયમાં હજારત રોષ અદમદ ગંજ જ્યારે ખટ્ટથી અમદાવાદ નજીક સિરખસ (સિરખ) માં તશરીફ લાગ્યા ત્યારે તેમણે પ્રથમ વોરાના મકાનમાં મુકામ કર્યો હતો.^૨ પરંતુ તે અગાઉ પણ તથનખના સમયમાં હજી બહુ જાહેર ગંધાર પહેલો તરે રાગ ઉપરાત વોરાઓના સરદારના પુત્રો પણ દસ્તીકમાલ માટે આવ્યા હતા.^૩ આ ઉપરાંત માધ્યમ પડે છે કે વોરા આ વખતે મોટી સંખ્યામાં હતા તેઓને

એક સરદાર હતો જેના હુકમોનું તેઓ પાલન કરતા હતા પરિણામે તેઓ વ્યવસ્થિત હતા.

કાઠી નુઝવાદ શુસ્તરી (અરસાન હિ. સ ૧૦૧૬) પોતાના પુસ્તકમાં લખે છે કે આજથી ત્રણસો વર્સ પહેલા આ ધર્મના એક મુલા અલી નામના મહાપ્રતાપી વિદ્વાને દિદમા આની લોભને આ ધર્મમાં સામેલ કર્યા અને અને પ્રચાર કાર્ય કરવાથી તેના અનુયાયીઓની સંખ્યામાં વૃદ્ધિ થઈ. આ સમયથી આ પોકા દિદમા કેનવા તેની કબર ખલાતમાં છે.^૪

હું ધાં છું કે આ બનેલાની એક પણ વાનમાં સસ્તા નથી પ્રયત્ન તો એ કે વોરા આ (૭૦૦)ના કરતા ઘણા સમય પહેલાં દિદમા આની મવા હતા જે સમયથી સમસ્તિ અને ખીજ પુસ્તકોમાંથી માધ્યમ પડે છે, જેમકે કુમારપાળ ચરિત (ઈ સ ૧૧૫૦, દિલ્લી સ ૫૪૫)માં હુનેખ કગવામાં આવ્યો છે કે પાટલ અને વીરમગાસમાં વોરાની સંખ્યા વધુ પ્રમાણમાં હતી આથી મગલીસે સમસ્તિવાને પણ પુષ્ટિ મળે છે સંબંધિત છે કે મુલા અલી નામનો કોઈ પ્રચારક આવ્યો હશે. પરંતુ ખરી વાત એ છે કે સૌથી પહેલા ગુજરાતમાં મૌલાઈ અદમદ એક સરકારી પ્રચારક તરફ આવ્યા હતા. મોલવી અનુલાદ અને મૌલાઈ નુઝવીન તેની સાથે હતા.

૧ રાસમાળા ભા ૧, પૃ ૪૧૫

૨ મહંમુદે મદમુદ ઉરુજ, દસ્તવિખિત

૩ મહંમુદે મદમુદ ઉરુજ, દસ્તવિખિત

૪ મહંમુદે મદમુદ ઉરુજ, દસ્તવિખિત

કારવાં

ખડેસમંજે મલ્લખાની કહે છે કે વોરા અમદાવાદમાં મોહમ્મદ સિદ્દીક એક ધર્મે-
અમદાવાદમાં મોહમ્મદ સિદ્દીક એક ધર્મે-
પણ થોડી દિંદુ માન્યતા અને રિવજ તથા દત્તા, જે મીર નુરુલ્લાહ મુસ્તરીના લગત
રહે તેઓમાં જોવામાં આવે છે. વોરાઓના જાતિભાઈઓ મારવાડ, રજપૂતાની અને સંયુક્ત
પ્રતિમાં રહે છે અને તેઓ દિંદુ વોરાને નામે ઓળખાય છે.

મિ. આનોઈસ પોતાના ઉત્તમ પુસ્તકમાં લખે છે કે તેઓ ઇ. સ. ૧૧૦૦, ડિ. સ. ૪૦૦ અને ઇ. સ. ૧૩૦૦, ડિ. સ. ૭૯૦માં મુસલમાન થયા હતા, કહેણ કે અણ્ણદિલવાડ પાટણમાં રાણા પ્રચારેલા પ્રત્યેની ઉત્તર ગુજરાતના દિંદુ રાજાઓની વર્તણૂક અડુજ સુંદર હતી. ખડુધાં કેટલાંએ કુટુંબોમાં ઇસ્લામ ધર્મ ફેલાયો હશે.

આ બધાન ઉપરથી એ વાત નો. સચિત થઈ ગઈ કે આ કુટુંબ લાંબા સમયથી મુસલમાન છે. હવે માત્ર એ બાબતું રહ્યું કે (૧) વોરાનો અર્થ શો થાય છે? (૨) તેઓ દિંદુમાં કયારે આવ્યા? (૩) શું એ બધાન અસત મુસલમાન નથી?

'રાસમાળા'માં કહેલા ઉદ્દેશ્ય વિશે મેં ઉપર જણાવી દીધું છે કે આ નવમુસ્લિમોએ વેપાર શરૂ કર્યો તેથી તેમને જોદારે અને પાછળથી વોરા કહેવામાં આવ્યા. મીર નુરુલ્લાહ મુસ્તરી (અવસાન ડિ. સ. ૧૦૧૯) લખે છે કે આ વોરા લોક વેપારધર્મમાંથી પોતાનું ગુજરાત યત્રાવે છે, જે બાબતમાં 'વોરા' શબ્દ તેના અર્થનું મૂલ્ય કરે છે. દિંદુમાં તેને 'અર્થ' 'તાન્નેર' થાય છે.

૫ ગુજરાત એન્ડ ગુજરાતી. પૃ. ૧૦૯
૬ પ્રીતિજ્ઞ એન્ડ ઈસ્લામ
૭ સુબ્બુલ મરહુમ, પૃ. ૪૫ મુબઈ
૮ કામુસ બા. ૧

અમદાવાદમાં મોહમ્મદ સિદ્દીક એક ધર્મે-
પણ થોડી દિંદુ માન્યતા અને રિવજ તથા દત્તા, જે મીર નુરુલ્લાહ મુસ્તરીના લગત
રહે તેઓમાં જોવામાં આવે છે. વોરાઓના જાતિભાઈઓ મારવાડ, રજપૂતાની અને સંયુક્ત
પ્રતિમાં રહે છે અને તેઓ દિંદુ વોરાને નામે ઓળખાય છે.
મિ. આનોઈસ પોતાના ઉત્તમ પુસ્તકમાં લખે છે કે તેઓ ઇ. સ. ૧૧૦૦, ડિ. સ. ૪૦૦ અને ઇ. સ. ૧૩૦૦, ડિ. સ. ૭૯૦માં મુસલમાન થયા હતા, કહેણ કે અણ્ણદિલવાડ પાટણમાં રાણા પ્રચારેલા પ્રત્યેની ઉત્તર ગુજરાતના દિંદુ રાજાઓની વર્તણૂક અડુજ સુંદર હતી. ખડુધાં કેટલાંએ કુટુંબોમાં ઇસ્લામ ધર્મ ફેલાયો હશે.
આ બધાન ઉપરથી એ વાત નો. સચિત થઈ ગઈ કે આ કુટુંબ લાંબા સમયથી મુસલમાન છે. હવે માત્ર એ બાબતું રહ્યું કે (૧) વોરાનો અર્થ શો થાય છે? (૨) તેઓ દિંદુમાં કયારે આવ્યા? (૩) શું એ બધાન અસત મુસલમાન નથી?

'રાસમાળા'માં કહેલા ઉદ્દેશ્ય વિશે મેં ઉપર જણાવી દીધું છે કે આ નવમુસ્લિમોએ વેપાર શરૂ કર્યો તેથી તેમને જોદારે અને પાછળથી વોરા કહેવામાં આવ્યા. મીર નુરુલ્લાહ મુસ્તરી (અવસાન ડિ. સ. ૧૦૧૯) લખે છે કે આ વોરા લોક વેપારધર્મમાંથી પોતાનું ગુજરાત યત્રાવે છે, જે બાબતમાં 'વોરા' શબ્દ તેના અર્થનું મૂલ્ય કરે છે. દિંદુમાં તેને 'અર્થ' 'તાન્નેર' થાય છે.
'વોરા' કે જોદારે શબ્દ નો દિન્દી હોય તો તેનો અર્થ વેપાર કે વેપારી થશે, જે પ્રમાણે 'રાસમાળા' અને આજાબ જોશામીએ લખ્યું છે. તેઓ પોતે સંસ્કૃત અને દિન્દીના મહાન વિદ્વાન હતા તેમજ 'દરિ પણુ દત્તા. કેટલાંએ જોદારાદનો અર્થ' સીમે રસ્તો અને ખડુસાદ (પુષ્કળ રસ્તા) અર્થાત્ જુલુલુદી હોમનો જરો અને વોરા અર્થાત્ જોરોનો કારો એક લીધા છે, જેનો બાવાર્થ ખડુધા વેપારી ન હશે જોદારાન અર્થાત્ 'અમરચેની' શબ્દ પણ જોડોએ વાપર્યો છે. અરબી શબ્દકોશ હુસેને કામુસમાં લખ્યું છે કે વોરા એક ખાનદાન છે. અને વોગની ઉપનિ મહીના અને ખમોમો (ધમનની પાસે) થયેલી હતી. પણ સંસારમાં જણાવવામાં આવ્યું કે વોદરા કાઝાનાનું કુટુંબ છે. આ ઉપરથી લાગે છે કે આ શબ્દ અરબી જાનના હોવાનું શક્ય છે; જેમકે નરમાવાળા (વોરા) અને વધીઉકાલ

અને કમળોળીયાળો કુટુંબનો લોકો દાવો કરે છે કે અમે તાદ્દ અને મદીનાથી આવ્યા હતા. વિ. સ. ૩૦૩માં મહેર દલિહ સકાર મરુદી સકય અને ખાસતમાં આવ્યા હતા. તેણે સખ્ત છે કે મુલક પાસેના બદર એમુરમાં બગદાદ અને અસરાના ઉપરત દરા હુનર ખાસા મુસબમાન છે. કામુકમાં નજીવતમાં આવ્યું છે કે ખાસરા-સિંધમાં એક કામ છે જેને જહાજના કપતાનો મહેનતાણે આવી ફરમની સામે હાથ માટે રાખના હતા. એ શબ્દનું એવયન બેસિરા છે. સંભવિત છે કે શરઆતમાં જે વેપારીઓ આ લોકોને જહાજ ઉપર નોકર રાખી હિંદુસ્તાનમાં આવવા હતા તેઓ પણ ખાસરા નામથી ઓળખાતા હતા. વખત જતાં તે લોકો માટે જ આ શબ્દ વપરાયો મોકલો હોય, જેઓ અરબસ્તાનથી આવી રહ્યા હોય અને ધીમે ધીમે તેમની સંતતિ (એટલે કે દિંદમા જેઓ જન્મ્યા) માટે તે પાસ થયો હોય આનો દાખલો બીજા ભાષામાં મોબદ છે ૧૦

૬ આ કુટુંબ હાલમાં અમદાવાદમાં રહે છે.
૧૦ મારા એક મિત્રે આ શબ્દને જુદી રીતે સમજાવ્યો છે તે કહે છે કે શબ્દ મૂળ ગુજરાતી છે અને એ શબ્દોનો તો બનેલો છે. શુન્દરાળી બાવામાં બેનો અર્થ બે (૨) થાય છે અને 'સરા' નો અર્થ સીરા, એટલે કે બે માથાવાળા થાય છે; જેનો બાવાર્થ અબરતાન અને દિંદમા મેળાપથી પેદા થયેલો પુરૂષ થાય છે; જેમકે ઘરાનમાં મેલ-શિદીન હતા અને આનકાશ એવો હાલિયન છે. આન પણ તિરેકાર અદાત નાનં બેવાવે માટે ગુજરાતીમાં બેધક એસરા (એટલે કે વર્ણસકર) છે, આની અસર મારા મુલ-વિષય ઉપર બિલકુલ પડતી નથી એટલે કે માની લેા કે એ ગુન્તાળી શબ્દ છે તોપણ સકય છે કે એ શબ્દ બદલાતાં વેપાર-જન્યો હોય.

બીજા જગ્યાનમાં એક શબ્દ 'કલા' છે તેનો મૂળ ઉચ્ચાર 'કુલા' છે, જેનો અર્થ 'તરીને આવનાર' થાય છે. અર્થાત જે માણસ સમુદ્રના બીજા કિનારાથી આવ્યો હોય, એનો બાવાર્થ પરદેશી લોકો થાય છે. શરઆતમાં આ શબ્દ હરેક પરદેશી માટે વપરાતો હતો. જ્યારે અંગ્રેજોએ બર્મા (બ્હારમા) નો કબજો લીધો ત્યારે તેઓ માટે ફરીથી એક જુદો શબ્દ (જુ) રીધી કહેવામાં આવ્યો, અને કલા (કુલા) હિંદુસ્તાનીઓ માટે અને પાસ કરીને કલા મુસબમાનો માટે વપરાવા લાગ્યો. ૧૧

એક પ્રમાણે સંભવિત છે કે આ જ શબ્દ યેનાના સખબથી ગુજરાતીમાં 'સ' અને 'હ' નો અસપરસ ફેરફાર થાય છે, જેમકે 'સારો' ને બદલે 'દારો' અને 'ડેસા' ને બદલે 'ડાહ' અને 'કસારો' ને બદલે 'કદારો' વપરાય છે.

વેળાનો અર્થ સામાન્ય વેપારી હોય, અથવા તો એ શબ્દ અરબસ્તાનથી આવેલા વેપારીઓ માટે વપરાતો હોય, અથવા તે લોકો કઝાઆ ખાનદાન સચે સખબ ધરાવતા હોય, તોપણ કાઠપણ સંસ્ત્રોમાં ધર્મ અને જાતનો બાધ ન રાખના આ શબ્દ બહુધા મુસબમાન વેપારી માટે જ વપરાય છે અને અરબ વેપારીઓનું (અર્થાત મુસબમાનનું) દિંદમાં આવતું દિંદરી પટેલી સદીથી બનવાનું છે. બિજાગરીએ મોદમમદ ખીન કાસમની સિંધની ક્તેક (દિ. સ હર)નો સખબ પણ અરબ વેપારીઓનાં જહાજો લુટી લેવાનો જણાવ્યો છે ૧૨ મુસમાન

૧૧ સફરનામ એ બરમાહ, પૃ. ૪૫, મદજબુબ મવાબિખ, દીપ્તી.

૧૨ બિજાગરી-કાહે, સિંધ, હાલિયન.

—: અદ્યુત ચમત્કાર :—

: : માર, ચોટ, વા, અને શરીરના દુખાવા માટે લઘુ ઇલાજ : :

વ.ન્ડર ઓ.ઇ.લ

વ.ન્ડર ઓઈલ:—શરીરના દુખતાં ભાગો પર “વન્ડર ઓઈલ” લઘુ અસર કરે છે. અને શરીરના તમામ હડીતો અને ખોડ ઉમ્મત કરી કઠરૂપા બનેલા ભાગો અને તમામ દરોને ગેરરીક જંડુખથી દુર કરી સાંધાઓ ત્યા દુખતા ભાગોમાંથી દબને એવી કાઢી થોડાજ વખતમાં રુખી આપી મજબુત અને અસલ કરતાં એતન્ય બનાવે છે.

વ.ન્ડર ઓઈલ:—માર, ચોટ, વા, અને છાતીના દુખાવા ઉપર થોડીજ વારમાં ચમત્કાર બતાવે છે. અને દુખનું નામજ દરે થઇ જાય છે.

વ.ન્ડર ઓઈલ:—માંસ અને હાડકામાં થતો દુખાવો તુરતમાં જ નરમ પડી જાય છે. અને થોડા કલાકમાં જ તમારી ફરિયાદ દૂર કરે છે.

વ.ન્ડર ઓઈલ:—અકસ્માતે બળી જવાથી આનો ઉપયોગ કરવાથી પાકનું કે સળું નથી. હંડક આપી તરત પીડા અંત કરે છે. ઉપરાંત માર લાગવાથી શરીર છુદાઈ ગયું હોય તો તેના ઉપર ચમત્કારીક અસર બતાવે છે.

.....શરીરના ત્યા સાંધાઓના દુખાવા માટે.....

પાવરફુલ ઇલાજ

આજેજ વાપરો : હીમત બારડો એજન્ટ રૂા. ૨-૦-૦

લખો:—ધી બ્રીટીશ ઈન્ડીયા એડીકલ એજન્સી

અમદાવાદ ૧૪

ખસી અને અણુકાંઠ સપ્તરાશીએ પોતાના સફરનામામાં લખ્યું છે કે ૧૩ ખંભાત, ૧૭૩૪. અમુર, ગન્ધાર, થાણા અને સોપારમાં મોટી સંખ્યામાં મુસલમાન અરબ વેપારી રહે છે. આ ખંને ત્રીજી સદીના મધ્યમાં આવ્યા હતા (લગભગ દિ. સ. ૨૫૦ અને, ૨૭૫) દિ. સ. ૩૦૩માં મરુતી આવ્યો હતો તેણે માત્ર એક જગ્યા ઉપર ૧૦૦,૦૦૦ મુસલમાનોની વતી લખી છે.^{૧૪}

૧૫મી આ ઉપરાંત ઈબ્ન હોકક, અરબ-ખરી, ખરાની મુકદ્દરી પગેએ પણ મુસલમાનોની વસ્તી વિષે ઉલ્લેખ કર્યો છે આ તમામ મુસાફરો ગુજરાતની ફતેહ પહેલાં હતા. આ ઉપરથી સાબિત થાય છે કે અરબ વેપારીઓ (વોરાઓ) દિગ્ગરી પહેલી સદીમાં આવ્યા હતા એમાં કંઈ શક નથી. પોર્ટુગીઝોએ જાળીયાં સમુદ્ર ઉપર કબજે લઈ તેઓની આવળ બંધ કરી ત્યાં સુધી તેમની આવળ અને અરબો સાથેના વેપાર જાળી રહ્યો. આ બાબત તો દરતુલ મળલીગિનમાં સવિસ્તર ગણા આવે છે.

હવે માત્ર એકજ સવાલનું નિગ્રહરણ કરવું જાણી છે કે આ સર્વ નવમુસ્લિમ છે કે નહિ. આ ખંભાતમાં 'રાસગળા'ના લેખક અને ખીજા લોકોના અભિપ્રાય મેં ઉપર મુજબ લખી દીધા છે. તેઓનો ખ્યાલ છે કે આ સર્વ નવમુસ્લિમ છે. મોહના આજાદ બેચા-મીએ પણ લખ્યું છે કે ખરેખર વોરાઓના બાપદાદ નવમુસ્લિમ હતાં પરંતુ આધુનિક

જમાનામાં એવા પુરાવા નજરે પડ્યા છે જેમાંથી માત્રમ પડે છે કે આ ખ્યાલ સત્ય નથી મેં ઉપર જણાવ્યું છે કે 'કમકારી' કુટુંબના વોરાઓમાં (જેઓ અમદાવાદમાં રહે છે) એક ધર્મપરેશક, મોહમ્મદ સિદ્દિક હતા જેનું અસ્તાન દિ. સ. ૧૦૪૦માં થયું હતું. એ એક જિંદી કાટિના પિદાન હતા. તેણે એક તફસીર અને ખીજા તન્ખીદુલ્લુદ્દાહ એવી બે મસહફ કિતાબો લખી છે.^{૧૫} તેમના બાઇ મોહમ્મદ સામેલે રિસાલયે સિદ્દીકુલ્લાહના મુકદ્દમામાં લખ્યું છે કે શૈખ અદમદ ફરયશી મદીનાથી ખંભાત તરફથી લાવ્યા અને ત્યાં મુકામ કર્યો. તેના પુત્ર યાકુબથી લઈ વંશ પરંપરા તમામ ત્યાં રહ્યા અને અદાપિ (દિ. સ. ૧૦૪૧) પણ તેનું કુટુંબ ચાલુ છે. હાસિયા ઉપર પૂરી વંસાવળી લખવામાં આવી છે, જે દર્જરત અણુકાંઠ સિદ્દિક અને સાર પછી અદનામ સુધી પહોંચે છે.^{૧૬} તેજ પ્રમાણે નરમાવાળા વોરા (સૂરત અને અમદાવાદના રહેવાસી) ઘણે કરે છે કે આ લોકો અસલ તાજીથી આવ્યા હતા શરઆતમાં વેપારી નિરજાવને લાંબને તેઓની આવળ ચાલુ રહેતી હતી અને ત્યાર પછી સૂરતના ખંદરમાં તેઓએ વસવાટ કર્યો અને આખરે અમદાવાદમાં આવ્યા હતા તેમાંના ઘણા મહાન પિદાન પણ યથ ગણા હતા, જેના કે મુસ્તાં અબ્દુલશકુર

૧૫. અગરતા દરતવી લખેલી તફસીરની એક નકલ દર્જરત પીર મોહમ્મદગાદની લાયબેરીમાં અને તન્ખીદુલ્લુદ્દાહનો એક નકલ પદનાની ખુડાબખશખાનની લાયબેરીમાં મળ્યું છે.

૧૬. આ પુરતક પણ દર્જરત માદ સાહેબની લાયબેરીમાં છે. ૪. ૨૨

૧૩ કિતાબુલદિન શવ સિધ પેરિઅ
૧૪. મરુતી બા. ૧, દિગ્ગરી

સાહેબ, 'તેમને શાહઆલમ અને મોહમ્મદ-શાહના સમયમાં એકસી વીધા જમીન ભરણ પોપણ માટે બહિષ્કારે આપવામાં આવી હતી. ફરખસિયરના વખતમાં અમદાવાદ, સુરત, વડોદરા, અરવ અને ખંભાતમાં તેમના જુદા જુદા મકાનોના વેરા માફ કરવામાં આવ્યા. ૧૭ વર્ષીકલાહતું કુટુંબ પણ આજ પ્રમાણે મદીના કે બિદાથી આવ્યું હતું. તેમના બાપ-દાદા તે જમાનાના પ્રખર વિદ્વાન હતા. મૌલાના તુરફીન, મૌલાના ઇમાદુદ્દીન અને મૌલાના વલીકલાહતી વિદ્વાન તો બિદદ લાચી કાઠિની હતી. તીજરત ઉપરનું તે સાથે તેણે 'સ્થપેલી કોલેજ અમદાવાદ માટે મગરૂરીની વસ્તુઓ હતી. મૌલાના ઇમાદુદ્દીન મોહદ (હિ સ ૧૧૫૫)ની કબર હાલ પણ જ્યાં તેજિયા મિલ છે ત્યાં છે. આજ પ્રમાણે મોલવી મોહમ્મદ અબમિયા સાહેબ અમદાવાદના રહેવાસીનું

૧૭ એ બને ફરમાન અઘાપિ પણ વરમાવણાઓની પાસે છે તેમણે બિદદ ઉદારતાપૂર્વક પોતાના ખાનદાનના તમામ દસ્તાવેજ જેવાની મને તક આપી હતી, તે માટે તેમને કુ ઋણી છું.'

૧૭ અ. ગુજરાત અને વેરા કામ-મોહમ્મદ આરિફ.

કુટુંબ છે, જે પોતાને ફરકી કહે છે અને દિવસી અગિયારમી સદીમાં આવ્યાનું કહે છે અત્યારે આ ખાનદાન પણ વેરા કહેવાય છે. આજ પ્રમાણે રહેવાણાઓના પણ દાવો છે કે ખલીફા સફારદ અબ્બાસી (હિ. સ ૧૩૨)ના સમયમાં મોમિન ખાનદાન કુકાથી તીજરત માટે આવ્યું, અને રહેરમાં વસવાટ કર્યો. તેથી રહેરી વેરા ખુદ પોતાને નવમુસ્લિમ સમજતા નથી, પરંતુ અસલ અરબી ગણે છે. ૧૮

એ તમામ આજે પણ વેરા કહેવાય છે. આલમગીરના જમાનામાં એક મહાદર મોહન-સીજ (પ્રાચીન રોમન લોકોમાં એક ધર્મધિકારી રહેતો હતો. તેનું કામ રોમન રહેવાસીઓની માલ મિલકતની નોંધ રાખવી, તેમના ઉપર મિલકત પ્રમાણે વેરા નાખવા, લોકોની રીત-લાત ઉપર તપાસ રાખવી અને જેઓની રીત-લાત ખોટી હોય તેની ગેરમત્લબ કરવી વગેરે હતું) અબ્દુલ ગની સાહેબ અને શેખ કાઝી અસફુદ્દીને હિ. સ. ૧૧૦૬માં મકકાથી આવી પાટણમાં વસવાટ કર્યો. તેનું કુટુંબ અઘાપિ પણ વેરા કહેવાય છે. આજ પ્રમાણે સુરત,

૧૮. સુબ્બતુલ મરનન, પૃ. ૪૪

મુસ્લિમ ખિરાદરોને ખુશ ખબર:-

દરેક ફેમીલી સહીત પધારનારા મુહર્રમીને, પરદાની પુરતી સમયક સમયવાય તેવા રૂમ્સ સાથે ઇલેક્ટ્રીક લાઈટ, દવા ઉગ્મસ અને અપ-ટુ-ડેટ ફરનીચર તથા ફેશ ખોરાકની સુંદર સગવડો સાથેનું વિશ્વાસ પાત્ર સ્થળ:-

—: ખિંસમીલાહ હોલ:—

૬૦ રેલ્વે સ્ટેશન સામે, સુરત.

માલેક:- જે. એચ. સુમાર કાસમાણી

લગ્ય, ખંભાત વગેરે જગ્યાએ ખેડુમાર વેરા ખાનદાન છે, પરંતુ તેઓ અસલ અરબસ્તાનથી આવ્યા હતા એમ લખાણ અને દંતકથામાંથી સાબિત થાય છે.

આજાદ ખેડામાંથી અહમ્મદ મોદમ્મદ ખીન તાહેર પટ્ટનીના જીવન ચરિત્રમાં લખ્યું છે કે તે તેમના પૌત્રોમાંથી શેખ અબ્દુલકાદર ખીન શેખ અશુ બક (અવસાન ક્રિ. સ. ૧૧૩૮) મક્કાના એક મુક્તી હતા. તેમની કિતાબમાં ચાર ભાગ ફત્વાનીના છે. તેમના ગુરુ શેખ અબ્દુલ્લા અન્સારી મક્કી શાફેઈ હતા. મગરૂર મુક્તીની વક્ત પછી ગુરુએ એક મરસિયા લખી, તેમાંની એક લીટીમાંથી માલૂમ પડે છે કે અહમ્મદ મોદમ્મદ ખીન તાહેર સહેબની વંશાચાર્ય હજરત 'અશુ બક સિદ્દિક સુધી પહોંચે છે. ૧૬ ત્યાર પછી આજાદ ખેડામાંથી તેઓ એવી રીતે રહિશ આપ્યો છે કે તેમને તેણે નવમુસ્લિમ 'ફગ્યા છે અને તેના આધાર મારે મીર ગુરુશાહ શુરતરીના યજ્ઞોની નક્ક કરી છે જેનો રહિશ તેમના સમકાલીન ધર્મોપદેશક મોહમ્મદ સિદ્દિકના લાઇની કિતાબમાંથી સાબિત કરી ચૂક્યો છું. અને વળી આજાદ ખેડામાંથી 'શેખ' શબ્દ સમજાવવા મારે હવું છે કે હિંદમાં એવો રિવાજ છે કે જે શખ્સ નવમુસ્લિમ હોય છે તે પોતાને શેખ સિદ્દિક કહે છે, કારણ કે તેણે ધર્મના ધર્મને મગરૂર બનાવવા મારે સિદ્દિક બક્ષરની નક્ક કરી હતી આ અર્થે હિંદુસ્તાનના કેટલાક નવમુસ્લિમ ખાનદાનોની નિરખમાં સાચો રહે છે; પરંતુ તમામ મારે ગણ્યાં આનો ઉપયોગ મારા ખ્યાલ પ્રમાણે ગિલકુલ

મલત છે. રમપૂતોનાં હજારો નવમુસ્લિમ કુટુંબો આજ પશુ મોન્દ છે જે પોતાને રમપૂત ગણે છે. કાષ્ટ પશુ શેખ સિદ્દિક હોવાનો દાવો કર્યું નથી. ગુજરાતમાં મૌલા ઇસ્લામની (નવમુસ્લિમની) લાખોની સંખ્યા મોન્દ છે જે ગરાસિયા અને ખીંછ જાતોમાંથી મુસવમાન થયા છે. એમાંના કાષ્ટ પોતાને શેખ સિદ્દિક કહેતો નથી. મારો ખ્યાલ છે કે શેખ કહેવાનો અસલ સમય એ છે કે અરબસ્તાનમાં પહેલેથી જ આ રિવાજ ચાલી આવ્યો છે (અને હાલ પશુ તે મોન્દ છે) કે ખાનદાનના સૌથી મોટા માણસોને 'શેખુલ કબીલા' અને દુકમાં ફક્ત શેખ કહેવા હતા. હાલમાં પશુ હુક મોટી વ્યક્તિને, ખાસ કરીને વિદ્વાનો, આધ્યાત્મિક માર્ગોપદેશકો વગેરેને શેખ કહેવામાં આવે છે. એ લોકો સામાન્ય રીતે તાલીમ પામેલા અને દોલતમંદ હોય છે. તેથી કરીને તેમની મજદૂબી અને દુન્યવી રતિઓ ધ્યાનમાં લઈ 'શેખ' શબ્દ તેમના નામ સાથે પાપરવો રાફ કર્યો. તે ઉપરાંત ધરમાણી લોકોમાં દીની જોવા મારે જે ખિનાખો નક્કી કરવામાં આવેલા છે તેમાં પશુ એક શેખ છે. ૨૦ જે તેઓ મગરૂરીથી પોતાનાં નામો સાથે લગાડે છે. અને બહુધા આજ સમયની અહમ્મદ ગુલામખલી આજાદ ખેડામાં જેવા લોકોની પશુ ગેરસમજ થઈ હતી.

એવી સદી હિંદુસ્તાની આખરમાં ઇસ્લામની લોકોએ સિધ્ધને કબજે લીધો હતો. મદમૂદ ગઝનીએ જ્યારે સિધ્ધ લઈ લીધુ ત્યારે તેઓ મોટી

૨૦. મોહિયે બદાર, બા. ૩ સફરી મુબઈ
તે જમાનના પ્રવાસક દર સેવદાની મગરૂરી-
સની વ્યવસ્થામાં શેખ અને હા નામો પશુ છે.

સંખ્યામાં સિંધ • છોડી ગુજરાતમાં આંખ ૨૧
હતા હિ. સ. પંડપ મોં જ્યારે સક્ષાદ્દીન
અધુષીનો મિસર ઉપર સંપૂર્ણ કબ્જે થયો
અને ઇસ્માઇલીને બદલે શાફીય મંત્રી થયો
ત્યારે ઇસ્માઇલીનાં ચોરાં જાનદાનો વતન છોડી
યમન અને ગુજરાતમાં ગયાં. ત્યારપછી હિ. સ.
૯૪૬ માં જ્યારે એદીઓએ યમન ઉપર કબ્જે
કર્યો અને એદીઓએ મઝહબી જાળનમાં ફટકા
ન વાપરી અને તુર્કોએ પણ તેની પરવા ન કરી
ત્યારે ઘઉંદી ઇસ્માઇલીઓએ પ્રચારકાર્યનું
કેન્દ્ર યમનથી બાદી ગુજરાત કર્યું, એટલું જ
નહિ પણ કેટલાંક ખનદાનો ગુજરાતમાં આવી
વસ્યાં. એજ સમયથી કેટલીક જગ્યાએના
ચોરા-ખાસ કરી ઘઉંદી ડોમનું સૌંદર્યનું
પ્રમાણ હિ. ફુસ્તાનથી લેવા પ્રકારનું છે
કેટલીક જગ્યાએના ચોરાઓમાં અરબી જૂન
સાફસાફ માત્રમ પડી આવે છે. તેમની સ્ત્રી-
ઓના અંદરો, આંખ, ખૂબસૂરતી, રંગ, રૂપ
વગેરે ઉપરથી સાબિત થાય છે કે તેઓ મિસર
અને યમનના જલાવતન કરનારામાંના આખરી
પદગારરૂપે છે.

આ તમામ તારીખી હકીકતો સાબિત કરે
છે કે ચોરાઓની વસ્તીમાં એવું તત્વ મોબુદ
છે જે મૂળ મુસલમાન છે અને હિન્દી નથી;
જેમકે, મોહમ્મદ અમીન મદનીએ લખ્યું છે
કે ચોરાઓનો ઉત્પત્તિસ્થળ એ જાળન ઉપર અનુ-
મોદન આપે છે કે તેઓ અસલ મુસલમાન
છે. આગળ જણાવે છે કે જ્યારે એમની
(કાંતમી સર્વતત) છઠી સદીમાં ખર્નમ થઈ
ત્યારે એ લોકો ત્યાંથી નીકળી યમન આવ્યા

અને ત્યારપછી લાંથી હિન્દમાં આવ્યા અને
ત્યાં રહ્યા. ૨૨

હવે ખરેખર કેટલીક જાળન વિચારવા
જોવી છે. અમદાવાદમાં થોડા મુની ચોરાનાં
કુટુંબ એવાં છે કે જેમની અટક 'ખાન' છે
અને જાતનાં અધ્યાન છે. તે ઉપરાંત ગુજરાત,
કાશિયાબાદ દખ્ખણ વગેરે ઇલાકામાં અને
ખાસ કરીને ગાંધીમાં એવા લોકો પણ મોબુદ
છે, જેઓ ચોરાને ચોરા કહે છે; પરંતુ વેપારી
નથી તેઓ ખેડૂત છે, બ્રાહ્મણ, રજપૂત, કાળી
વગેરે પણ છે. મૂળ વાત એ છે કે ખરેખર
એ લોકો નવમુસ્લિમ છે અને એમાં
કંઈ સંકો નથી. તેઓ એવા નવમુસ્લિમ
છે જેમને ચોરા પ્રચારકોએ ઇસ્લામનું પ્રચાર-

૨૨ મુબ્દુલ મરહમનો હાસિયો પૃ. ૪૫, મુબ્દ

બંધ માસિકે, "માંદગી"

ફક્ત ત્રણજ દિવસની અંદર 'શ્રી-નોટ'
જોળીઓથી ચાલુ થાય છે. માસિક આ-
ચલની કોઈપણ ફરિયાદ માટે ફગર તબો
દવા સાથે જેરંદી પત્ર આપવામાં આવે છે.
કીમત રૂ. ૫-૮-૦ પરદેશ શી. ૧૦

— ગેલે રહેતો અટકાવવા:—

"સહત" દવા ફક્ત ત્રણજ દિવસ ખાઈ
લેવાથી જંગી ભરમાં કંદી ગલે રહેતો નથી
માસિક ચલુ કરુંગ નુકસાન નહિ, ઝંકર
વેદોએ અજાણેલી દવા સાથે જેરંદી પત્ર
મોકલવામાં આવે છે, કીમત રૂ. ૫-૮-૦
પરદેશ શી. ૧૦

ડૉ. એસ. એચ. ખાન,
૪૨ ચર્ચગેટ, સ્ટ્રીટ, મોનજીની સામે
કાટ, મુબ્દ, ફોન ૨૧૩૪૩.

૨૧ તારીખે સિન્ધ, બા. ૨, અબ્દુલહીમ શદ
લખનાઈ,

કાય કરી પોતાનામાં સામેત્ર કયાં છે, જેમકે, મનહિસે સપડિયા અને ખીજાં પુસ્તકોમાં ઉઠેખ કરવામાં આવ્યા છે. મોહમ્મદ અગીન મદની પણ સાબિતી માટે કહે છે કે:-

ત્યારે પછી ચમનથી દિંદ (ગુજરાત, સિંધ) તેઓ આવ્યા અને તેજ જગ્યાને પોતાનું યુનન, બનાવી દીધું અને દિંદુઓમાં ઈસ્લામ માટે પ્રચારકાઈ કર્યું. ત્યાર પછી એક મોટી સંખ્યા મુસલમાન બની ગઈ અને કદાચ આઝાદ ખેત્રમાંથી નવમુસ્લિમનો અર્થ આવ્યું કયાં દરો, જે વિશે લખ્યું છે કે તેઓ મિસરી મોહમ્મદીન વોરાઓના પ્રચારકાઈને લઈને મુસલમાન થયા. ૨૩ તેઓ લગભગ ૩૦૦ વરસથી મુસલમાન છે.

હું ધારું છું કે ગેઝેટરમાં જે કુર્મી સપ્તમાં આવ્યું છે અને ખીજાં પુસ્તકોમાં જેમાં કે શસમાળા વગેરેમાં નવમુસ્લિમોની હદીસ તેમાં છે તે બધાં સાચાં આ છે. અને તેમને વોરા કહેવાનો સંજોગ કયાં તે એ દરો કે બીપદાઓ પહેલા વેપાર કરતા દરો અને ત્યાર પછી તેમનાં પારસોએ પોતાના નવાં સંધાઈ જગાર પેદા કર્યા દરો; જેમકે હાથ ફેરફાર અગીર આનવાનના (વોરા)ના સોફા, દાંતર, બોરરટર, પ્રોદેસર, વગેરે આવે છે ને બનાવે પણ તેના કહેવાય છે.

અને ખીજા સંગ એમ પણ હોઈ શકે કે આ તમામ સોફા સામાન્ય રીતે વોરાઓના હાથથી મુસલમાન થયા હતા અને પછાપર

નવમુસ્લિમોને આ સોફાએ આકર્ષી લીધા રહ તેથી કરીને સામાન્ય રીતે દરેક નવમુસ્લિમને તે સમયે વોરા કહેતા હશે; જેમકે, યુરોપમાં 'યુર' એક શબ્દ છે. દરેક મુસલમાનને તેઓ યુર કહેતા હતા; કારણ કે શર્યાનમાં મુસલમાન ચોરાઓથી યુરોપ ગયા હતા. અથવા તે દિંદુસ્તાનમાં 'તુર્ક' શબ્દ છે. મોગલ વંશ પહેલાં દરેક મુસલમાનને, દિંદુ તુર્ક કહેતા હતા, જોકે દિંદુસ્તાનમાં તમામ મુસલમાન તુર્ક ન હતા; એટલે કે હિન્દુ દિંદુઓ, દિંદુઓ, દેહ મુસલમાનો, તુર્ક અને દક્ષિણ દિંદુઓ દરેક મુસલમાનને વોરા કહેતા હતા. અને આ સંદર્ભે હાથથી સામાન્ય લોકોએ આ બંને શબ્દોના સ્વીકાર કરી લીધા હશે. અને આજે કારણથી ખુબ (ખોળ) જે વિજય કે વેપાર અર્થે નદિ પરંતુ સિંધથી પ્રચારકાઈ કરતા કરતા આવ્યા હતા, તેમને તુર્ક તેમજ વોરા ન કહેવામાં આવ્યા, પરંતુ તેઓ ખોળ રહ્યા, જોકે તેમના પ્રચારકો પણ લગભગ એજ સમયે આવ્યા હતા. ૨૪

[હુદયકાંસામાંથી]

૨૪ જેમકે આજે 'ખુ' મેલવાની નવમુસ્લિમોને આકર્ષી લે છે અને તેમાં મોનમદનો નબર છે.

૨૫ ડરહીન મુતમર (સિદ્ધુર અગીન, સાત દિનામાં માનવાસ) મુરવન્દીર, અમીકાના નમાનામાં પાશુમાં પંચાતી પ્રચારકાઈમાં સોફા થયા. દિ. સ. ૪૮૭માં મેરખ પાચ્યા. તેમના અનુયાયી બુદ્ધવાદમાં બળ છે; પરંતુ તેઓ તુર્ક તેમજ વોરાને નામે બોલાવ્યા નથી. કારણ કે તેઓ વિજય કે વોરા નહોતો.

મ • ઝ • દૂ • ર ! ! !

અનુવાદક : હારિશ્ચંદ્ર મુહુરમદ દિગોલ

તે દિવસે રેલગાડીમાં જતું બાળક એક કુલીને ધક્કો દઈ હાસેલી દીધો. આ દ્રશ્ય જોઈને હૈયું હાથમાં ન રહ્યું! આંખમાં આંસુ આવી ગયાં ગરીબો દુઃખેમાં જગનમાં શું એમ કુતારાનાજ સહેશે?

જે મજદૂર પોતાના લોહીમાંસનું બજતણ પુરી ગાડી દોડાવે છે. તે તો પાટિયાં પર પડ્યો છે અને રેલગાડીઓમાં મ્હાસે છે કાણુ!

ખરા બાળુ સહયો!
શું કહ્યું? 'પગાર અપાય છે?' નાના-યકો કહિતાં શર્મ નથી આવતી. મજદૂરને થોડાક પૈસા આપીને તમે દગલાબંધ દોલત

લાઈ રહ્યા છો!

સડો પર મોટર, સાગર પર રટીમરો, દવામાં વિમાનો, શહેરોમાં પત્રો એ બધું કાણુ બનાવે છે? અને કાણુ એને ચલાવી રહ્યું છે?

તમરા વિકાસભૂવનોની રંગીનીઓમાં કોનાં રૂધીર છાંટણા છે? એની પ્રત્યેક છટ પર કોની નિતક કથા કોતરાયેલી છે!

માટીની સ્પર્કણોમાંની પ્રત્યેક કણુ એની લબ્ધતા અને દબાવનાનો ખરો ઇતિહાસ બજાવે છે!

[બંગાળના મરદુર ક્રાંતિકારી કવિ કામી નરસિંહ ઉરલામના એક ગીત ઉપરથી]

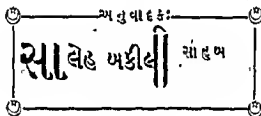
મ ક ત

ન્યુ ગોલ્ડની એજન્સી મેળવો. આ સોનું કસોટી ઉપર પણ ખરા સોના જેવું જ ઉતરે છે અને ખરા સોનાને જેમ ઘડી શકાય છે તેમ તેના તાર પણ ખેંચી શકાય છે. તેનો રંગ કદીયે બદલાતો નથી. અમારે ત્યાંથી તેના દરેક ઘાટના ઢાળીના તૈયાર પણ મળી શકે છે. ચાર તોલા અમેરિકન ન્યુ ગોલ્ડ, એક બેડી ફેન્સી બંગડી, મુંબઈ ફેશનની એક અંગુડી, એક બેડી કાનની ઈઅરરીંગ, નમૂના તરીકે મોકલવામાં આવશે. ઉત્સાહી અને લાગવગવાળા એજન્ટોને દરેક પ્રકારની સગવડ આપવામાં આવે છે.

મકતબ-ઢાળીનાઓનું સંપૂર્ણ ક્રેટલોગ અને એજન્સીના નિયમો મફત મોકલવામાં આવે છે. આજેજ લખો:-

અમેરિકન ન્યુ ગોલ્ડ કુન્ટોપોર્ટ બોક્સ નં. ૧૨. (D. 1467) લાહોર (ઇન્ડિયા)
American New Gold Company. P. O. Box 61 (D. 1467)
Lahore (India)

અરબી વહાણવટું

(ગત્રાંથી ચાલુ)

બૂમધ્ય સમુદ્રમાં દુષ્ટનિસ, ને બની બસરા

ઉમમ્મદના સમયથી દર્વાજાં પુરૂ વધુએ નું કેન્દ્ર હતું, તેને બન્ન અબ્બાસે પશુ કાયમ રાખ્યું, રોમનોની રોકથામ માટે એની ઘણીજ અરજ હતી. અહિંથીજ એમની સાગર સેનાઓ બૂમધ્ય સમુદ્રના ટાપુઓ, અને ફ્રાન્સ તથા ઇટાલીના બંદરો ઉપર હુમલા કરતી હતી. અતે દિ. સ. ૨૧૨માં જ્યારે બન્ન અબ્બાસ ઉત્તરે આફ્રિકામાં બન્ન અબ્બાસના નાવજ તરીકે રાજ્ય ચલાવતા હતા, ત્યારે કાઝી અસદ બિન ફિરાતે એજ સુધ્ધનોમ્મએને લાખતે સિસિલી ઉપર સફળ ચડાઇ કરી અને દિ. સ ૪૬૪ સુધી અરબોએ અહિં રાજ્ય કર્યું. એ ઝગાતામાં સિસિલી અને ઉત્તર આફ્રિકાના કિનારા અરબી જલ્દઓના રમતગમતના મૈદાન જેવા હતા. દરદમેજ આ બન્ને કિનારાઓ વચ્ચે અરબોની અવર જવર ચાલુજ રહેતી. સાથેજ આ બન્ને, આફ્રિકા અને યૂરપીયન કિનારાઓથી ઇરકંદરિયડ સુધી જલ્દઓની કતારની કતાર લાગેલી રહેતી હતી. પરંતુ દિન્દી મદાસાગર, હંબરુ અને ચીનમાં તેઓ માત્ર બાપારીજ રહી ગયા હતા.

બન્ન અબ્બાસના સમયમાં પશુ જો કે ઉશુદ્ધહતી પ્રાચીન બંદરગાહનું નામ સાંભળવામાં આવે છે, પરંતુ બગદાદથી પુરાતમાં ચાલતે વહાણો બસરાના નાકાથીજ આવતા જતા હતા જેથી બસરાની હૈસીયત ઘણીજ ઉન્નતિ કરી મળ. બગદાદ અને પાસતથી ને વહાણો આવતાં, તે બસરા પહોંચીને નહેર ધખતે ઉમર ના કાંકાને, લાગીને ઉભા રહેતાં હતાં. ઉશુપાદ હવે માત્ર ચીનના જલ્દઓને માટે ખાસ યઇ મરુ હતું. બસરાની હૈસીયત ધખતે વાઝિદ બજુખી-ને ત્રીજ સદી દિગરીમાં હતો-ના આ શબ્દોથી આદિર ચાપ છે. "બસરાદ, દુન્યાનું સહેર અને દુન્યાના બાપારો અને સામાનોનો મંડાર." (કિતાબુજ બદાન: ૪૫૮, ૩૩૩)

ઇન્નુજ કશીદ હમદાની (દિ. સ. ૨૯૦) એ પોતાની કિતાબ 'અલ-બદાન'માં લખ્યું છે: "બસરાવાસીઓના વેપારની એવી રિથતિ છે કે એક તરફ અકસાએ ટુર્કસ્તાન ફરગાનદમાં અને બીજી તરફ અકસાએ મગરિય સોસમાં તેઓ મળગે." (કિતાબુજ બદાન) .

કારવાં

બન્નુ. ઉમ્મય્યહના ઝમાનામાં બસરાના હિરહમ (ચાંદીનો સિક્કો) લઇને જાય તો એક વિસ્તારમાં જે અસંખ્ય નહેરો જતી હતી, હજાર અથારી લઇને પાછા ફરશે. સો તેમાં બન્નુ અબ્બાસના સમયમાં વિશેષ વૃદ્ધ લઇને જાય તો પાંચસો લઇને આવે." ૫૫૮ ૯૮, લીડન)

ધતિલાસકારીના એ બ્યાન - વિષે-કે-બસરાનાં, મુંહારે - આ અમુમાનનું બંદર અને રાજધાની વિસ્તારમાં આટલી બધી નહેરો હતી. ખુશારી (હિ. સં. ૩૮૫) લખે છે: મને પણ યજ્ઞન ન હતું, પણ જ્યારે મેં બસરા જોયું તો મને ખાતી થઇ ગઇ, કેમકે અનેક નહેરોમાં નૌકાઓ (અવરક) ફરી રહી હતી. (ધતિખરી' ૫૫૮ ૮૦ લીડન)

સયરાફ

બસરાથી સાત મંજિલ પાછળ ધરાની આખાનના કિનારા ઉપર ત્રીજી સદી હિજરીમાં આ બંદર વસ્યું અને ધણીજ રૌતક પ્રાપ્ત કરી અરબોના વહાણો જે દિનુરતાન અને ચીન જતા હતા તે અહિં થઇનેજ પસાર થતા હતાં.

અદન

યમનના કિનારા ઉપર અદન નામે બંદરની આબાદી તો પ્રાચીનથી હતી, પરંતુ આ ઝમાનામાં એણે ધણીજ ઉન્નતિ કરી. યઅફૂખી ત્રીજી સદી હિજરીના મધ્યમાં કહે છે:—

"અદન સન્નાતું બંદરગૃહ છે. અહિંયા હજારો મંદપ, જિહા, સિયદર (આસામ) અને ચીનના જહાઝો આવીને લગ્ગર નાખે છે." (૫૫૮, ૩૧૯)

ચોથી સદી હિજરીનાં અંતમાં 'ખુશારી મુકદ્દસી' અદનની વ્યપારિક ઉન્નતિની આ દાતન લખે છે: "અહિંયા એક હજાર

૧૬ એક શહેરનું નામ સિવાહન કેબાડવામાં આવ્યું છે. મુસ્લમાન તાજિકનો બ્યાન (પૃષ્ઠ ૧૨)થી જણાય છે કે એ બેગાનાના અખાત પાસે હતું. એથી ધણું કરીને એ સિવહદ છે.

આકરોબર]

‘કારવાં’ના પ્રથમ વર્ષની ફાઈલ

અંક ૧ થી ૧૨૦૫૩૧નું પાકું પુસ્તક
‘કી. ડા. ૫) ટ. ખ. સહિત

કોપીઓ સીલકમાં બોધી હોવાથી
થોડીકજ બાંધાવવામાં આવી છે.

આજેજ બોર્ડર મોકલી આપો.

.....

.....થીત વર્ષના છુટક અંકો પણ
ઘણા બોધા સીલકમાં છે. પોતે ફાઈલ
બાંધાવનારા થોડીનોએ દરેક અંકના
સાત આના લેખે નાણું મોકલી ધટતા
અંકો મંગાવી લેવા ચુકવું નહીં.

વહારી સાહિત્ય કાર્યાલય,
કલુપીઠ-સુરત.

‘છે કિનારા ઉપર જામેઅ મરિજદ છે. એ ચીનનું ‘ઉંપર, પૂર્વનો ખજાનો અને ‘યમનની ચાવી છે” (૫૫૮, ૯૨)

શિહુર
એ માછલાંઓની ખણ હતી અદિથી માછલાં પકડીને અમાન, અદન અને સથી ખસરા અને યમનની આગુળાગુ સુધી મોકલાર્તા હતાં.

કવસ
આ શાપુ અમાનના સમુદ્રમાં બહારેન પાસે હતો એ હિન્દુસ્તાન જનારા વહાણાનું મથક હતું. (મુઆનિમઃ પાઠન)

ખહુરૈન
ખહુરૈન હમેશાંથી વહાણનડીઓનું ગૃહ રહ્યું છે નવમી સદીમાં એની ઉત્પત્તિની એથી ફાક્ત હતી કે-અહિંઆ એકે હજર ન્હાના મહોલ વહાણો અને નૌકાઓ પડી રહેતી હતી. (જુઓ કિતાબુન-ફવાઈદ ફી ઉમ્મુલુલ ખહર વલ કવા-એદ ખખને માનિદ ૫૫૮ ૯)

હુરમઝ
આ શાપુ પશ્ચિ ધરાનના અખાનમાં દર્વાજ વેપારનું મથક હતું. કવસ અને હુરમઝમાં હરીફાઈ થતી હતી હિન્દુસ્તાન, ચીન અને યમનના વ્યાપારી વહાણો અહિંઆ ચોભના હતા (ખખને અસીનઃ ફવાઈદિસ, હિ. સ ૬૧૧)

ગિદાહ
આ મહા મુઅઝઝમાનું ખંદર હતું. હજશાથી હિજઝ આવનારા મારે અહિં વહાણો ઉભા રહેતા જેમ જેમ આફ્રિકા, હજરા, સિંધ અને ફારસમાં ધરધામની પ્રગતિ થતી થઈ, તેમ તેમ એની પ્રગતિ પશ્ચિ થતી ગઈ.

આકે [ખર]

ગંદર
મહોના મુનબરહની, ખંદરગાહ ‘ગંદર’ને મન્સરે બંદ કરી લીધું. પછી તેને તે દૈસિયત પ્રાપ્ત થઈ સખી નહિં અને ઘણું કરીને તેનું સ્થાન કલઝુમે લઈ લીધું.

શહુર કલઝુમ
શાપા સમુદ્રના મિસરી કિનારા ઉપર ચીનની દદમાં આ ખંદર એ સમયે પ્રગતિ કરી રહ્યું હતું. યઅફૂખી લખે છે:-

“એ સમુદ્રના કિનારા ઉપર મહોટું શહુર છે. એમાં તે સૌદાગરો રહે છે, જે મિસરથી હિજઝ અને યમન આનાજ મોકલાવે છે. અહિં બહાજોની ખંદરગાહ છે. અહિં જુદી જુદી કૌમોના માલદાર સૌદાગરો રહે છે.” (૫૫૮, ૩૬૦)

અયલહ
એનીજ પાસે અપલહના અખાતમાં જેને હવે અકબા કહે છે, એજ નામનું સિરિયન (ચામી) ખંદર હતું યઅફૂખી લખે છે:-

“શહુર અયલા શન્ના દર્વા (શાપા સમુદ્ર) ઉપર મહોટી આગાહી છે અહિં શામ, મિસર અને ઉત્તર આફ્રિકાના હાજમે મેગા ચાપ છે. અને પ્રકાર પ્રકારના વ્યાપારનું ધામ છે. વરવી જુદી જુદી કૌમોની છે.” (૫૫૮, ૩૬૦)

ગલાફિકહ

એ યમનનું પ્રાચીન ખંદર હતું. અહિંથી વહાણો હજરા જવાને રવાના થતા હતા. ખલીફા મામૂનના સમયમાં (હિ. સ. ૨૦૪) જ્યારે ઝુબેદ આબાદ થયું ત્યારે આ ખંદરગાહ પશ્ચિ વિરોધ ઉન્નતિ કરી ગયું. એ ઝુબેદથી

[૧૨૭] [૧૯૪૧]

અત્યંત મિમર કાળીન (ગાંધી) મારે જે
જાણે આપણા દેશ, તે અદિ-આજ સંજો
નાખતા દેશ. (મિમર-મહાન પદ્મની અને
મુખ્યમુખ જાણનાં પાત્ર.)

તમરિકેદુ

પશ્ચિમમાં ગરબની તરફ મુકના દિનાને
ઉપર પાત્રની પદ્મ આ મોરે પંચનું દનુ,
અદિ-આપણીએની આજ જાણની ખૂબ
ગાંધી મોલી દત્તી મિમર, એક મોલી ગરે
દત્તી, જેમાં મોટા મોટા ગરબ આપણા
દેશ અને એમાં નિહાળે તપાસના
મગમાં દાખલ થતા દત્તી મુખ્યમુખ: (મુકના.)

દશાશીલીપદ

આ રેષ્ટાન (દેવપુત્ર) મગર રોર
છે મુખ્ય મોલી છે અને એક નવી જે
દત્તી અને નીચ નોલી છે, મોરને સમુદ મધ
જેતે છે. આ નોલીનું ગામ 'ગાંધીદેવ દત્તી'
અને 'નોરે દશાશીલીપદ' છે દશાશીલીપદના
આ રેષ્ટાને એને એક મોટું દર્શક સરે
જાણી દીધું દનુ મુખ્યમુખના આપણા પદ્મ
પણ એ જાણ દનુ અને મુખ્યમુખના આપણા
પદ્મી પણ એની આ દાખલ શાખ મોલી.
(તારીખ રૂટે દેવપુત્ર ૫૮ ૫)

એની દર્શક તમરિકેદુ એક મોટું કારણ
એ મધુ કે દિ સ. ૨૦૦માં જાણે કેટલીક ન
જાણવી મુખ્યમુખ, કોમોએ દશાશીલીપદને
માર્ગે રેષ્ટાન ઉપર દર્શક, મુખ્યમુખ કોમો, અને
મુખ્યમુખનાં પાત્ર નુકસાન પડેલામુખ: સરે
તે અપણા મુખ્યમુખ અપરદર્શકનાં જિન દત્તએ
દશાશીલીપદને મુખ્યમુખ અને મુખ્યમુખ જાણનાં
દુકમ કોમો અદિયા જાણે જાણનાં કા-

જાણા પણ કામ કર્યાં અને દર્શક સમુદ
દેવપુત્ર. જોમી દત્તએને એના દિનાને ઉપર
જાણે અરશામમાંથી મગર કોમો એનું પદ્મ
એ આપણું કે દિ સ. ૨૪૦માં જાણે એ
કોમોએ દર્શકી મુખ્યમુખ કોમો જાણે અરશામના
જોમી દત્તએને એમને કામ સામનો કોમો
અને એમને મારીને નસાડી મુક્યા. (તારીખે
૬૮ ૫-૬૫)

અનુદાસ

ઉપર અદિમાં જાણપદ રોર એના
મુખ્યમુખ આપણું દનુ કે એની જાણ તરફ
મુખ્યમુખ આપણે દનુ મુખ્યમુખ સન્દાનએ એન
જાણની રાજ્યમાં જાણી. અદિ-જાણનાં
જાણનાં એ કામના દત્તી મેમન રાજેરો
ઉપર મુખ્યમુખના દર્શક મુખ્યમુખ આજ અંદ
રથી થતા દત્તી આ જાણ અગત્યનું જાણ
દનુ. મેમનાંના પદ્મો આ તરફ શામ અને
તે તરફ જાણ મેમન પ્રજેરોથી આપણા જાણ
અદિ જાણના દત્તી, અને મુખ્યમુખનાં જાણે
મિમર, જાણના, દિ-જાણના અને જીન વ-
ત-જાણ અદિ જાણના દત્તી (જુઓ, અન-
દિનનઅર રી આજજાણ અમરર. ૫૮
૨૦-૨૧ વિજેનામા મુદિત)

દાનિયદ

રેષ્ટામાં દાનિયદ એક દિનાનું રાજેર
અને પ્રજાના જાણ દનુ એ-જાણનાં પદ્મ
કામપદ્મ જાણનાં આપણું દનુ દર્શકી (દિ
સ ૫૪૮) એ આ જાણનાં પદ્મી પ્રજા કરી
છે અને સપ્ત છે "અદિ"થી પશ્ચિમના દેશો
તરફ વદે જાણ છે અને જાણ છે. અદિ
વદે જાણનાં કારણના પણ છે અને અદિ-
જીન મુખ્ય જાણે લાંબા મારે નિહાળે છે.

દહરાન.

બરબર પ્રદેશમાં રપેઇનના બંદર મરિંયની સામે આ સુરક્ષિત બંદર હતું. એમાં ન્હાના મોટા વહાણો અને પ્રવાસી નૌકાઓ આવીને ઉભી રહેતી હતી. રપેઇનના જહાઝો અહિં આવતા જતા હતા. (બુગસાદિયા ઇસી.)

આફ્રિકા અને ઇન્ડિયસ (અંધિન)ના અસંખ્ય ન્હાના ન્હાના બંદરોના નામ અજ્ઞ ઉગ્રેદહ બિકરી (પ્રત્યુઃ હિ સ. ૪૮૭)ની કૃતિ "મસાલિક વ મમાસિક"ના આફ્રિકા વિષેના ભાગમાં જે "કિતાબુલ મગરીમ શી-ઝિક્ક બિન્ના-દુલ આફ્રિકા યલ મગરિબ" નામે છપાઈ છે. તેમાં યર્થવાયા છે.

પૂર્વિય વ્યાપારી વહાણવટના માર્ગ

અરબોના વહાણો ઇરાની અખાનથી નિકળીને હિન્દી મહાસાગરમાંથી પસાર થઈને ચીન સુધી જતા હતા. એનું સ્વિસ્તર યર્થન, ત્રીજી સગીના આરંભના પ્રવાસી વેપારી સુવૈમાન આ શબ્દોમાં કરે છે:—

"તે સમુદ્ર જે હિન્દુસ્તાન, ચીન અને સન્દીપ (સિયોન)ની વચ્ચેમાં છે, તેમાં મોટા મોટા માછલાં હોય છે. જેનાથી વહાણો ખીંચે છે. રાતના જયારે એમાં વહાણો આવે છે ત્યારે ઘંટા વગાડતા આવે છે કે એ માછલીઓ માર્ગમાંથી દડી જાય. એમાં વીસ દાયની માછલીનો અમે શિકાર કર્યો એનું નામ વાલ (બૈલ) છે.

ત્રીજે સમુદ્ર હરગન્દ (હિન્દી મહાસાગર?) છે. એમાં અસંખ્ય ટાપુ (બેટ) છે. કહેવાય છે ૧૯૦૦ ટાપુઓ છે. આજ ટાપુઓ હરગન્દ અને લાસ્વીમાં દહરપે છે. આ

ટાપુઓની રાજ્યકર્તા એક ઔરત છે. આ ટાપુઓમાં અંબર મળે છે અને એમાં નારિયેળ પુષ્કળ છે. એક ટાપુથી બીજા ટાપુનું અંતર માત્ર બે ત્રણ ચાર ફરસંગ હોય છે. આ બધાજ મતુષો અને નારિયેળોથી આગ્રા છે. અહિં લેવડ દેવડ કોડીઓથી થાય છે તાણીયા ખમ્મનામાં એજ કોડીઓ જમા થાય છે. અહિંના વતનીઓ કુતર ઉદ્યોગમાં ધણા નિપૂણ હોય છે કપડાં, ખાંચ, દામન અને કઢીઓ સાથે જને છે. એવીજ રીતે વહાણો બનાવવાના કામ, ચકુતર કામ અને ખીંચ કળાઓમાં પણ કમાલ ધરાવે છે હરગન્દના દર્વામાં સૌથી છેલ્લો ટાપુ સરનદીપ (સિયોન) છે. આ

.... દરેક જાતની

ટોપીઓ, લુંગીઓ, હોઝિયરી,
ગુજરાતી તર્જુમા સાથના
પંજસૂરહ અને સીપારાઓ
તાજ કું. લીંગ લાહોરના
પંજસૂરહ અને દુઆઓની
કિતાબો

* ગુજરાતી *

વાર્તાઓ અને અન્ય વિષયોનાં પુસ્તકો
::: કિફાયત કાવે મળશે :::
ફક્ત એકવાર પંચારી ખાત્રી કરો
અમીરીઆ તુર્કીશ માર્ટ
ચોકબજાર (જુમ્મા મસ્જિદ પાસે)
સુરત.

લેણા આ ટાપુએને દીપ (દીપ) કહે છે. સરન્દીપના કિનારા પાસેથી મોતી નિકળે છે. એનાં પહાડમાં, જેના ઉપર હજરત આદમ (અંબ)ના પગના ચિન્હો છે લાલ, લીલા અને આસમાની ચાક્રો (દીરાઓ)ની આશુ છે. આ ટાપુમાં બે રાજા છે. આ ધંધોળા-મોટા ટાપુ છે. એમાં બિદ સોતું, ચાક્રત અને એના સમુદ્રમાં મોતી અને રાંચ (રાંચ) થાય છે, જેને પુષ્ટાંતે બતાવે છે.

આ સમુદ્રમાં સરન્દીપ સુધી જહાઝ ચલાવનારા આવે તો ટાપુઓ ઓછા છે, પણ મોટા મોટા છે. જેમાંથી એક ટાપુનું નામ 'રામની' છે. એમાં અનેક રાજા છે. એનો વિસ્તાર આઠ નવસો ફરસંગ છે. એમાં ખાણો છે. કાદુર (કપુર) અહિં ઉતરેલાં થાય છે એના તાબામાં બીજા ટાપુઓ પણ છે જેમાં સોતું થાય છે અહિંની ખુરાક નારિયેળ છે એનું જ તેમ લગાવે છે અને ખાય છે. ઔ તની મહેર એક દુસ્મનના માથાની ખોપરી છે. નેટલી ખોપરી કાંઈ લાવે, તેટલીજ ચીરો તે કરી શકે છે આ, રામની ટાપુમાં હાથી, સકમ અને તેતરું થાય છે. અહિંના લેણા મનુષ્ય બહીષ્ણ છે. એ બે સમુદ્રો ઉપર છે. એક હરકન્દ છે અને બીજો ચિખાવતનો દર્વા (જંગલનો અખાત) એના પછી થોડાક ટાપુઓ છે જેને લંબાનુમ કહે છે. અહિંના સૌ પુષ્પો નગ્ન હોય છે. સ્ત્રીઓ પાતળાં લપેટે છે. બ્યારે વહણો અહિં આવે છે, સારે એ લેણા મોટી ન્દાની પ્રેમીઓમાં ખેસીને આવે છે. અને અંબર તથા નળિયેર ને લોખંડ, કપડાં અને બીજી ગરીબ-મની વસ્તુઓના બદલામાં આવે છે. એ પછી

બીજા બે ટાપુઓ આવે છે. જેની વચ્ચે સમુદ્ર છે. જેમાંથી એકનું નામ અંદામાન છે. અહિંના વૃતનીઓ કાળા રંગના અને મનુષ્ય લક્ષી છે. એમાં બીજા પણ લાં ન જઈ શકાય એવા ટાપુઓ છે, જેને ખલાસીઓ ભંજતા નથી. (છાંદ ૩, પા. ૧૧)

આ માર્ગનું વર્ણન મસજીદી (ફિ. સ. ૩૦૩)એ વિશેષ ખુબી પૂર્વેક કર્યું છે. (મુર્સવમુજ્જ ઝંઘા : છાંદ, ૧, પા. ૩૨૦-૪૦) ધરાની અખાતથી લઈને ચીનાઈ સમુદ્ર સુધી આ અરબ પ્રવાસીઓ અને વહાણવટીઓ, દર્વાઓ અર્થાત સમુદ્રના લાગોના નામ લે છે. પહેલા દર્વાનું નામ, 'બહરે કારસ' અથવા 'અતખાતુલ બસરા' બનાવે છે પછી 'બહરે કારવી'નું નામ લે છે, જેના કિનારા ઉપર મુગસાત અને કોકણના પ્રખ્યાત પુનાનન કાંઠાના ઝહેરે ચેમર, સોખારા (સોપારા) થાના અને ખંભાવત (ખંભાત) આબાદ હતા અને કેટલાએક દળ સુધી પણ છે. એ પછી 'બહરે હરકન્દ' નું વર્ણન કરે છે. પછી 'બહરે કલાઈ'નું નામ આવે છે, જેમાં ટાપુઓ છે 'બહરે સિન્દ' (ચંપાનો દર્થી) અને છેરટે 'બહરે ચીન' જેનું નામ તેઓ 'દર્વાએ જન્દ' (ચુન્દ) બતાવે છે. ખુબીઓ : મુર્સવમુજ્જ ઝંઘા, છાંદ ૧, પૃષ્ઠ ૩૩૦. પેરીસમાં છપાએલી આદિત.)

ઉપરની તકરીથી જણાય છે કે પહેલો દર્વા ધરાની અખાત છે અને 'કારવી'ને હાલમાં અરબી સમુદ્ર કહે છે અને 'બહરે હરકન્દ' વર્તમાન હિન્દી મહાસાગરનું નામ હતું 'બહરે કલાઈ' કલામ જંગલનો અખાત હોય

(અપર્ણ)

કવિશ્રી ખખરદાર—

“ચિનગારી” હું વાંચી ગયો છું, તે તેમાંથી ધણે ઠેકણે જે આનંદ મેળવ્યો છે. તમારા હૃદયમાં કવિત્વના ઝરો છુટલા છે, એને તમારી આંખની કાકીમાંનાં કિરણોમાંથી ને ચિનગારીઓ છડી છે, તે ધડીભર દારૂઆનામાંથી છડીને આકારે ચઢેલું બાણ (Rondel) ને તેમાંથી રંગબેરંગી તારા ઝળા રહે, તેની લાગે છે. તમારી ગદ્યલેખોમાં એવાં તારાં બિંદુ છે તે તેમાંથી સર્વ કિરણોના પ્રતિબંધાર સાથે છે.

જનાબ મુનાલી સાદબ—

“ચિનગારી” સ્પષ્ટ રીતે આગમચીતી આપે છે કે ગુજરાતમાં એક નવો મુસ્લિમ કવિ જન્મી ચૂક્યો છે અને પુતાના બાલક સદૃશીને જાહેરી ધાતર આપી રહ્યો છે.

શ્રી સુન્દરમ—

ચિનગારીમાંની ધણી કવિકાવ્યોમાંથી સારાં મુક્તકો સહીં સકાષ તેમ છે.

શ્રી ચાંપરાલ વિઠા ઉદેશી—

ચિનગારી અને ગયો છે. તેમાં Original ideas હોય છે એ માટે.

Mr. P. H. Kankhiani
I have looked into some of the short pieces and read them with pleasure.

આંખોમાં મેંકાશનાં ઝાંઝન ઝાંઝવ

ચિ જ ન જ ગા જ રી

“સુરાબ”

મૂલ્ય રૂપિયો એક

(આદિકા માટે શી. ૨)

પત્રકારોએ આ પુસ્તક પર મશાસાના પુણ્યો વેધાં છે.

આજેજ અંગાવો

રૂપમ સાહિત્ય કાર્યાલય,

૧૩૮, ઝકરીખ મસ્જિદ રસ્તે

સુબહ. ૮

રટોકિસ્ટ:- ધી તંદિર રટોકી કણુપાદ, -સુરત.

જણીલા બુકસેલર્સ પાસેથી પણ મલશે.

મેમ્બર યુનિયન—

ફિનાના અમીમ પર ઉપર ઉગાતી માનવતા વચ્ચે ઉભેલો સિપ્પક એક માનવની હૃદય વીણીને ગાલી બેઠો છે અને એ વીણીનો અકેક તાર છુલ્લે જળાવે બગડી રહ્યો છે, અને એ બાજેની વીણામાંથી સદી નિકળે છે કેહામાં રૂદન છે કેહામાં દર્દ છે, કેહામાં હાર્દ છે. અને સિપ્પક પોતે પૂણ માનવ હૃદયના એ સનાતન મહાગીતના સ્વરો સાથે તાલ મિલાવતો માનવતા સાથે જળા જાય છે

ધંસમહી—

જનજી દરેકના હૃદયનું કામ ગાતા હોય, તેણે શું કરે ગય કેવો સગર્મા છે હૃદયનાં પાનાં પછી પાનાં ઉઠેજાતું હોય તેમ એક એક કાંબ નવી જાવના, નવા વિચારો, નવું ચિનન ઉપજાવે છે.

ધંસાક (દૈનિક):-

લીડીએ લીડીમાંથી મેળાના આજ રહુર છે. ગુજરાતને બોધાવતી અને સમૃદ્ધ બનાવતી શૈલીમાં મુસ્લિમ સિપ્પક બાણ “સુરાબ” ગુજરાતને એક સુદર કિનાબ અર્પી છે.

સુલસુંદરી—(વર્તેશ હંમ મુકલ)—

કામ સાહિત્યમાં શીલતી જાવનાઓને ગદ્યમાં રચુરે કરતી શ્રીગુરાબની “ચિનગારી” માંની કેટલીક આપના સારો અનેરમ છે. એમાંથી ધણા વિચારો સૈલિક છે અને એની રચુરબાત પણ મઝાની રીતે થઇ છે.

Modern Review K. M. J.-
(“Hingari really characterises the literature of our times”)

હું, મીયા ને તિરમારખાં ?

લેખક:- "શાન્ત"

આજે શહેરમાં કાંઈક અતેરી ધમાલ જણાતી હતી "તિરમારખાં દીન ફેક્ટરી"ની ક્ષોઝીંગ સેરીમની હતી. મધરાતે થોડા ઘાસ ન ખાય તે પછે સરઘસ હતું. શહેરની તમામ પેટ્રોલિંગ બતીઓ; શરણાધવાળા, ઢોલ ત્રાસાવાળા, ખેન્ડ અને નવરી માનદ સંસ્થાઓના વોલંટીયરો દાગર હતા કાંઈ ચોકમાં જઈસે હતા. પ્રતિષ્ઠિત મૃદરથો, આયત્રિત સજ્જનો અને સદાચેત્ર સમક્ષ પ્રાચીન યયું. ઉલોચોની ઉન્નતિની ધમકામાં દીન ફેક્ટરી કાઢી. પંદરસો ખર્ચ થયા અને પોલોસોનો માસ નિકાસ થયો. વધુ હિન્મત ચાલતી ન હોવાથી, કારખાનું બંધ કરવાનું યોગ્ય લાગ્યું. દિંદી સદસોને શ્રેયસ્કાંત આપનાર અને ઉલોચો પોષનદનો ઉપકાર માનવામાં આવે છે કે આ અંવદશા તેમને આહારી છે, આ પાણી દારનોશ બાદ સૌ વિખરાઈ ગયા !

તિરમારખાંનું મગજ ખાંટી પડી રહે તેમ ન હતું. શહેરમાં અખાણ પ્રવૃત્તિ ઠીક ચાલતી હતી. કાંઈક ગામેમાં કન્યા વિવાહયો પણ લાડી છૂરી લાત્રા વિગેરે વાપરતાં શિખ્યાં હતાં. બહુલી સવારે અધારમાં વ્યાયામ પીરો દોડતા નજરે ચડતા હતા. અમારા મુસ્લિમ બાઈઓ સુકો પાઉતો દુકકો અને સીંગલ ચા પીને મુઝાલ જતી ગયા હતા; કમર વાંકી વળી ગઈ હતી; રીનો અંદર સકોચાઈ ગયો હતો. તેમને સશસ્ત્ર જાવવાની જરૂર હતી.

તિરમારખાંનું માનવું એમ હતું કે તાંબીમ લઈ પહેલવાન જતાવવા માટે અખાણ

જરૂરી હતા. મીયા સાહેબ કહે કે તિરમારખાં જોર મૂખ્ય છે. મુસ્લિમો-મદ્દ કૌમ છે !

મીયા સાહેબે, શહેરના યુવનોને બોલાવી પંજો લખવવાની દાવત આપી. તિરમારખાંને દેવે હિન્મત હતી. અખાણનો મૂખ્ય કસરતખાન સામે આવ્યો; બેઠા દાવ બેઠાયા; પગમાં લાડી લરાવી જોર અગમારનું વિગેરેમાં તિરમારખાં ફાગ્યા. હાથના પંજની લાકડમાં, તિરમારખાંએ પેલા કસરતખાનને હાડી દીધો. અમારા દુખળા તિરમારખાંએ કૌમની શાન દીપાવી. હાથવિશમાં તેમને હાથકી લાંબા તલોઈ કેપનું કુનું હવામાં ફેલાઈ ગયું અને એક બે ચક્કર ખાઈ માંડ સંરખું થયું !

ખુલની કુદરત કે થોડા વર્ષ બાદ પેલા કસરતખાનને કશું દશામાં મેં જોયા. ન ખાઈગએલું શરીર મગજની અસ્થિર દાસત અને શહેર કાંઈપણ અંગે ચએલી બંદોવાન રિયતિ; અને રહે રહે તેના શરીરની એવી બેડોળ વિઘ્નિત થવા પામી કે હાંગામાં બેસે તો હાંગાનો વીગો અને હોકરાઓ ટિખળ કરતા !

હાજરત અલી (ક. વ.)નું તિરમી કુબ્જ દાખવા રૂપ છે. સાદો ખોરાક, ઉચ્ચ ઇલાહી કુબ્જ અને હિમાન પ્રથમ જરૂરી છે. મુસ્લિમોએ જમાના જુની પ્રથા દરનગન કરી સખળ તો ચતુંજ થટે.

મીયા સાહેબે કોસેજ વિષે જાણવા હજાસા હોવાથી એક રાત્રે અમેએ ટ્રેન પકડી. ટર્મની શરૂઆત એટલે ગાડીનો અખો ચિકાર હતો. હિંદુસ્તાનના દર ખુલેથી-દખાણ સિધ

ચિત્રે તરફથી મુરિયમ વિદ્યાર્થીઓ આવતા હતા; જંકશને જંકશને રીમારેટ પહેરેં ખત્રાસ થતા; ચાહ નાસ્તા થતા.

હજરનો વખત થતાં મીંયા સામે નમાઝ અદા કરી, તરબીવ ફેરવવા માંડી. મુરિયમ-કોસેઇયતો અરથી ઉપમાં ઘેળતા, કોઇ અપા મારતા, કોઇ મીંયા વાતો કરતા હતા. મીંયા સામે હજવેથી લાહોલ પડી કહ્યું—“કયા તરફથી કરેંગે એ દોગ, આલાહકો ખૂલ કરે?”

કોસેઇ હોરટેલમાં ઉતારે થયો. બપોરમાં લહાર મારી તો ધણીની સપર હજ થઇ ન હતી. નવ વાગી ગયા હતા ને હજ તપતો હતો, યોગક જે હમણા ઉઠ્યા હતા તે મધોતા ચૂંએ અને ઉપની અસર સહિત બાયમમાં

નંગર લગાવવા વાટ જોતા ઉભા હતા. દુખનું શરીર, પાનગો લેગો, નંગો શિંગ, ઔર ખેડંગી રૂનાર.—...

મીંયા સામે, સેન્ટ્રલ હોલમાં લેકચર માટે ઉભા થયા દિલમાં મજદુખની ધગથ હતી. અણીદાર દાદી જેટલીજ તેમની લાગણી પણ સતેજ હતી. કૌમતી ઉઠતી પ્રજા માટે તરફની દુઆ અદર્શિશ કરતા—

બાદ હરોએ સતા, ચલુ વાએમી દમે ખ્યાન રાર કયું. યોડી મીનીટો, કોસેઇયતો અઝગાઇને ખેડી રહ્યા. પ્રામેદીનની રેકડની પીન એક ધરેમાં ફસાઇ પડે આગળ વધે નહિ અને ખેડુરા રામતો દુકડો વગાડ્યજ કરે તેમ મીંયાસામે તેમની પુરણી ફેણમાં નવિનતા ન લાવી ચકવા

દીલની અધુરી-કહાણી પુરી કરવા અને જલતા જગરને શાંત કરવા માટે એક માત્ર ચોક્કસ ઉપાય. સ્પેશીયલ પીડસ અને સ્પેશીયલ તીલા.

નામદર્દીના કારણો અનેક છે. પણ ઉપાય એક જ છે. એક વખત સ્પેશીયલ પીડસ અને સ્પેશીયલ તીલા વાપરો. નામરદાઈ માટે અદભૂત ઈલાજ છે. યોગક દિવસના સેવનધી: નસોમાં નવું જ બળ પેદા કરે છે. શરીરમાં તાજગી ભરી રહેવાને લાલચોળ બનાવે છે. અને વીજળીક તાકાત આપી શરીરના દરેક ભાગને મજબુત કરે છે. કુટેવથી અગર ગમે તે કારણથી નામરદાઈ આવી હોય, નસો વાંકી ટુંકી અને ટુટી ગયેલી હોય, તેને અમાતી ચેલેજ છે કે એક વખત વાપરી જુઓ. ટુટી ગયેલી નસોને ભેડી ઈંદ્રોને મજબુત અને અચૂત સ્તીતીમાં લાવી જીંદગીને નવી દુનિયા બનાવી કાયમની ફરિયાદ દુર કરો. આ હવા તદન કંટાળેલાઓ માટે છે. જીંદગી નકામી લાગતી હોય તો નવજીવન પ્રાપ્ત કરવા જરૂર વાપરો. વર્ષોથી દેશ દેશાવરમાં પ્રખ્યાત પામેલી આ ઉત્તમ અને ઘણીજ ગુણધારક દવાઓ વાપરી અદભૂત પરિણામ જુઓ. કો. સ્પે. પીડસના રા. ૨૦ અને સ્પેશીયલ તીલાના રા. ૨૦

લખો:—શ્રી શ્રીદીપા ઈન્ડિયા મેડિકલ એન્ડ સી. અમદાવાદ. ૧૪

આલિશા તથા સુશિક્ષિત યુવકચે: મુન્નાઈ ગયા. પ્રાસંગિકતા તથા અરખીના પ્રોફેસરો મુન્નાઈમાં દસના લાગ્યા. (સોની, મુન્નાઈ તો પદ્મવતી થયેલી હતી!) તિરમારખાંએ મીયા સાબની શેરવાનીનો છેડો તાટકનો પાદ માફક ધણેય ખેંચ્યો પણ મીયા સાબે તકરીર જોરથી કરવા માંડી.

મોડી રાતે નવરા પડ્યા ત્યારે મારે કહેવું પડ્યું કે મીયા સાબ Old-Order Changer, Giving Place To New થઈએ જમાનો બદલાવો કરે છે! ("તીકુત્ર અખામા નવાવાના")

ફરતા ફરતા યાદ લાગ્યો હતો. એક વિશાળ હોટેલમાં અમે ગયા. ચોમાસમાં ફૂલગાંઠના ફુંગા દર્દી. બાંકડા ને ટેમ્બર દર્દી. ત્રણ સીંગલ આદ મંગાવી પીધી. યોડી વાર બેસા, હોટેલ અરચક રહેતી; પણ દેરદેર નજીવી હતી. એક વેસામાં કલાકો સુધી બેસી રહેનારા મદકેલી નિશ્ચિંતના, આગસ, સગર અને બેકેટી ખાસ ધ્યાન ખેંચતા દર્દી કાઠક જુલાનીયા, કાષ્ઠક જુલદા દર્દી પણ સૌ કર્તવ્ય નિષ્ઠ. તિરમારખાં ગુસ્સે થઈ કહિયા લાગ્યા કે "શરીરનનો જમાનો હોય તો પાંચ પાંચ ફટકા લગાવવા રૂઢીંગ લાવવું પડે; લાજબંધ કોમની હોટેલમાં અર્ધા અને કપ પીનારા પુરુષ હોય છે. કમાય છે ને ખર્ચી જાય છે. લાંબી અવરજવર જોતાં જાણીયું કે તેઓ ઉઘરી છે, નવરા બેસવું તેમને ફરવું નથી; ચેવણી દેરી, ગાસજેટની દેરી કે છેવટે ખાલી ડબા ગુપ્તપાટ વિગેરે માટે શેરીએ શેરી આપડના નગરે ચડ્યો; આખંધ કોમ શેરતજાની મોડતાગ નથી;

ગુરિલમો ફાકાકશી હથે કરી વેડે છે. હોટેલમાં એક વેસાના કંપમાં "કાક મીડી દોડ્યો!" એમ કહેનારને ખબર નથી કે ખાંડ કેટલી મોઢી છે? કેટલી ગુરિલમ હોટેલો બંધ પડી?

તિરમારખાં જુમ્માની નમાઝ માટે પહેલી સફમાં બેસા દના. કોઈ બીજા વેસા ઇમામે 'ઝીસઅન' શરૂ કરી તો અવાજ ઠરાએસો લાગ્યો. ગળું ખખારવા બાબત 'હુકમો' દેવાની ઇજા થઈ આવી પણ મઝહબી તમીઝે તિરમારખાંને મના કરી. જમાત પુરી થવા સુધી અવાજ ખોખગેજ ચાલુ રહ્યો. (વાએઝના રાગણી એ અસર હતી.)

બહાર તીકજ્યા ત્યારે અમેએ તઅજજીની જતાવી. તિરમારખાંએ ફોરન ખીસા ઝાપરી કાઢી એક પાના તરફ 'માન બેચુ', 'મિલ્ક-સ્તાની મોઈદવી સાહેબ અમારા સહેરમાં બે ત્રણ માસ થયાં વાએઝ કરવા તપરીફ લાવેલા તેમની દીનચર્ચાની નોંધ તીચે મુજબ હતી.

- ૧ વાએઝ શી રૂ. ૫ દરરોઝ
- ૨ સવારે નાસ્તા માટે ૦-૮-૦
- ૩ રાત્રે ને બર્ષોરતું જમણું ટાંગા લાગ્યું સદિન
- ૪ વાએઝ શીનું ઉત્પલનગરીખ અમજીવી વર્ગ તથા ફળીયાની મોડતાગ બેવા જોરતો તરફથી બે બે આનાનો ફાજો-દેખાદેખી અને ચડસા ચડસીથી પ્રેરાધને.
૫. રહેણાંચુ=મુસાફરખાનાનો મુંદર સમવંત્રો જોરડો.
૬. સોજતીઓ=સરતી જાફેગન ઇન્જીના કંજુસ શીમતો.
૭. પહેરોચ=ચુલાખી સાદો વાએઝ વખને;
૮. પછી તુર્કી ટોપી.

મોદેવી મૈત્રેય આ શહેરને પાંચ સાત વર્ષે પુનિત પમલાથી પાવન કરી દર ખેચે પાંચસો રૂ. પડતી જતા. મુઝાવમ દાદી ઉત્તર-ચમકતી ઝીણી વેષક આંખો, લાંબુ કંઠ, શેરવાની, તંગ ઉરેય પાવનઓ ને માલવાડી રંગબેરંગી મોઝડી-માસા અપ્પાલ રુ' તારીફ કરે! દરેક રાત્રે જુદાજુદા કેરવામાં અમારી ત્રિપુરી તેમની વાએઝમા હાજર થતી તિરમા-રખાની તીલણ દ્રષ્ટિએ, હાજર-મજલિસમાં ઔરતોની ગીરદી વધારે જણાતી. વાએઝીન મીઠા દલકથી ફારસી બેન લક્ષ્મીકારના. મરલા મસાદમ રસીમા દેતા. કૌમને ખાસ શરીરખન પાખંદ બનાવવા કે મઝદબી ઉમૂમોની સમજાવટ આપવા કરતાં, ફિરકાના મતભેદોની ચર્ચા નવા સદી સમજને ગદન લાગે એવા તર્કના પરચુરણ દુચકા પેસ થતા. "ઝાકિર ને કાદિર" ઈન્સાન બનને છે, એક ટાંગ ઉંચી કરે લાં સુધી કાદિર; બીજી ટાંગ ઉંચી ન કરી રોકે. કરે તો પડે, એ ઝાકિર-ફાર-ફાકાકી-વેલ નહિ જો હાટસેકે જુદે કપ ચાટતે હોં !

તિરમારખાં સુબહાન અપ્પાલ કહી મજલિસમાં ગરમી લાવતા. મૈત્રેય - સાહેબ પણ જોરજોરથી દરદ શરીફ પડ્યા કહેતા.

કરવાની વાએઝ-મલ સુંદર સખાગરવામાં આવતી: કેળના યાંત્રણ, આરોપાલપ, જાતીઓ વિવિધ રંગની અને ગાલીયાની ખેંક. "અતાર સુલાખ ખુબ લગાઓ" રોસની કરે; ફલકી ખુરખ ફેલાઓ." આટલી તાકીદ મૈત્રેય સાંજ પ્રથમ કરના અને મુરિદમ પબ્લીક દિલ હની તેમના કલામપર.

હેવટે હેવટે માનપત્ર મળવા લાગ્યાં. તિરમારખાં પ્રમુખ બન્યા ત્યારે તો ચાંદની

કારકેન્દ્રી બેટ વાએઝીનને અર્પણ થયું. બીજે થેલીઓ પણ નજર તરીકે મળી અને થીમંત લીડરોને ખુબ ઉતારી પાડ્યા: રાજ્યના માવ મરકા; કૌમને અંધારમાં રાખી મેટાલનો ઇન્વેશ રાખવો અને કૌમના હિતો ગીર મજા બાબ આંજર અદગી લીડરોને પંખાળવી. બીજા દિવસે વિરોધ પડે ટીપાટી આપી-"એસ પાછડી ચારી મઠ" એમ થયું, બસ પછી તો સદરદુ લીડરોની તારીફનો ચારકો દ્રુટથો. ત્રીજે દિવસે સંજની ટ્રેનમાં મૈત્રેય સાંજ તશરીફ લઈ મયા, ત્યારે તો રેલેશન બદલાવ દર્જ; ફૂલહારોથી ડંકાઈ ગયા હતા.

"ખુદા દાદિઝ" ખાદ રેલેશન હોડયું ત્યારે મીંઆસાબ હાજરીન સમજ કાઢી ઉબડી પડ્યા. તિરમારખાંએ તસક્લી દેતાં કહ્યું કે "મીંઆસાબ ખુદે તો ચેલ અરેશા થા કે શાયદ ફારસી નાઝનીનકો બગા કે લેન બપુ વાકેઈ જોરનો કે લીધે ખનર નાક થા !"

મીંઆસાબ પોતાનીજ લાંકનાં કહ્યું "મગર લાઈ મંચબી તો ચેલ શહેરકા આશિમ હું; કુઆનકા હાકિઝ, ફિકલ, ફારસી, અરબી ખુમૂ સખ જાનના હું. ઇલા દયકે મેરી આંખે ઉરે મેરેસી તેજ નઝર નહિ; મેરા લકક, દિલકેજ નહિ; મેરી સૂરન ઔરત પસંદ નહિ લેહિન "ધમ્પા મુરઘી દાલ ખરોખર કયા! આખિર મેરે લકબકી તો કુચ પરવા હોની ચાહીએ! મંચ કૌન-માલમ ફ:- "અખુલ મુહામીદ મોલાના મોદરે હાજી હાકિઝ કારી ફરીહ હરીમ રેપદ શમશુદ્દાહા જેદી અલ વાંરસી ચિરતી કાદરી નફા બ દી સોહરવદી" ! ! !

— — —

ઝાર પીલ્સ-આ ગોળીઓ ઘણા લાંબા અનુભવ પછી વનરમાં મુકી છે. કોઈ પણ કારણે

શુભાવેલી શારીરિક, માનસિક, દરેક શક્તિઓને પાછી મેળવવામાં તેમાં ખાસ કરી મરદાદ માટે છેવટનો ઉપાય કહીએ તો લગભર અનિ-રથોક્તિ નથી. અનિ સ્ત્રી સમસ્યા, કુટુંબ, કે ગમે એ કારણે શુભાવેલું પુરુષત્વ (મર્દાઈ) પાછું મેળવવામાં અમારા લાંબા અનુભવમાં આજ સુધી એનાથી ઇક્ષીર ઉપાય એકે આવ્યો નથી. બેઝ દિવસમાં જિવાન, પાચનશક્તિ, રક્તવટમા પગ પોતાનો મુલ્ય બનાવવો શરૂ કરે છે. અને શરીરમાંથી સુસ્તી, લીલાપણું, કમર, માથા, સાંધા અને રોના દુઃખાવાઓને દૂર કરે છે. એમાં કરતુરી, અંજાર અને રોનાની ભરમ જેવી કીમતી વસ્તુઓ હોવા છતાં માત્ર પચિસના લાભાર્થે ૩૨ ગોળીઓની કીમત રૂ. ૧-૦-૦ પોસ્ટ ખર્ચ વુટો.

ઝાર તિલા- આ તિલામાં સર્પથી વધુ ખૂબી તો એ છે કે એના ઉપયોગથી કોઈપણ ત્રીતની જલન કે કોઈએ થતી નથી તેમ એને લગાડી પાન કે પાટો બાંધવાની અમલ નથી. મસજીદનાં આમીમાં ઘુસી જાય છે. રોનાની નબળાઈને દૂર કરવામાં આ તિલો ખરેખર ચમત્કારી છે. દાનરો રૂપીઆ ખર્ચે જે સાત ન મળે તે લાભ માત્ર એકી રૂપીઆમાં મેળવી શકાય છે. કીમત રૂ. ૨-૮-૦ (અડી. પોસ્ટ ખર્ચ વુટો).

આનંદ રસ- આ વિચિત્ર તિલો મર્દાઈ અને ઇન્સાક (વીર્ય સંલભ) માટે ખાસ છે. મરીઓને ખસ લક્ષમાં રાખીને આ ફકારો તિલો તબીબમાં મુકયો છે. એના ઉપયોગથી ખાસ જગ્યામાં સખ્તી અને ઇન્સાકમાં ખેવડો વધારો થાય છે. કીમત રૂ. ૧-૦-૦ (અડી. પોસ્ટ ખર્ચ વુટો).

મુકલ્લી વ મુસ્સિક- કરતુરી, અંજાર, રોનાની ભરમ જેવી કીમતી વસ્તુઓ વડે તેવા કરવામાં આવેલી આ દવા ઇન્સાક અને મર્દાઈ માટે અત્યેક છે. જિવાન, (વિરુદ્ધાત્મ) હૃદયશક્તિ, (રક્તવટ) તેમજ વીર્ય વિકારની દરેક ક્યારી આ દવા માત્ર બેઝ દિવસમાં દૂર કરે છે. રોખીતો માટે આ દવા ખાસ છે. એક તોલો દવા બાર દિવસ ચામે છે કીમત તેજા એકનો રૂપીઓ એક, પોસ્ટ ખર્ચ વુટો.

દવાએ સુંઝાક- આ પીવાની દવા છે. ગમે એવા નવા કે જુના પરમિયાને મટારે છે. દાનરો માલુસો સાચા થવા પછી આ દવા પચીક સનમુખ થશે છે. એક શીશી સાત દિવસ ચામે છે. સાધારણ બીમાર માત્ર એકજ શીશીમાં સાચા થઈ શકે છે. ગમે એવા જુના પરમિયાને માત્ર બે શીશી ફાટી છે. કન્ડકશન વડે પોતાનું લગિમ પાવમાત્ર ન કરતાં એક વાર આ દવા લેવા અમારો ભલામણ છે કીમત શીશીનો રૂપીઓ દોઢ, પોસ્ટ ખર્ચ વુટો. (દબ્બમાં પરમિયાને શર્મીયા ઇલાજ કરીશું)

ડિન્ડ બ્લારથી મંગાવનારાઓએ સ્ત્રીક પોસ્ટલ ઓર્ડર Manager, The Rander Unani Pharmacy : ના નામે મોકલવો. કમરેશીમાં મળતી દરેક દવાઓનું મુખિપત મુફત મોકલવામાં આવશે.

લખો અથવા મળો :

ધી. રાંદેર યૂનાની કાર્મસી

રાંદેર, Rander, Dist. Surat.

આરીકાના એન્ટ-Union Printing Works 91, Victoria Street, Durban (Natal)

મૌઠ્ઠી મૌઠ્ઠી આ શહેરને પાંચ સાત વર્ષે પુનિત પગલાંથી પાવન કરી દર બેચે પાંચસો રૂ. પડતી જતા. મુશાયમ દાદી ઉપર ચમકતી ઝીણી વેધક આંખો, લાંબુ કંઠ, શેરવાની, તમ ઉરેળ પાવનમો ને માન્વાડી રંગબેરંગી મોઝડી-માથા અલ્લહ શું તારીફ કરે! દરેક રાત્રે જુદાજુદા કરંજામાં અચારી ત્રિપુરી તેમની પાએઝમા હાજર થતી નિરમા-રખાની તીક્ષ્ણ દૃષ્ટિએ, હાજર-મજલિસમાં ઐરતોની ગીરદી વધારે જણાતી. પાએઝીન ગીરા દલકથી ફારસી જૈત લાલકારતા. મરસા મસાધમ રસીકા દેતા. કૌમને ખાસ શરીઅન પાવંદ બતાવવા કે મજદબી ઉમ્મેદની સમજાવટ આપવા કરતા, ફિરકાના મતબેદોની ચર્ચા તથા સાદી સમજને ગદન લાગે એવા તર્કના પરચુ-રણ દુચકા પેચ થતા. "આકિર ને કાદિર" ઈન્સાન બન્ને છે; એક ટાંગ ઉંઝી કરે ત્યાં સુધી કાદિર; બીજી ટાંગ ઉંઝી ન કરી શકે. કરે તો પડે, એ આકિર-ફકીર-ફકાકશી-વેશ નહિ એ હોદ્દોએ જુડે કપ ચાદતે હોં!

નિરમારખા સુખ્દાન અલ્લહ કહી મજલિસમા ગરમી લાવતા. મૌઠ્ઠી. સાહેબ પશુ નેરનેરથી રૂદ શરીફ પડ્યા કહેતા.

કરંજાની વાએઝ-ગાહ સુંદર રાજગરવામાં આવતી: કેળના ચલણ, આરોપાલવ, જતોઓ વિવિધ રંગની અને ગાંધીયાની બેઠક. "અચાર મુશાયમ ખુબ લગાઓ" રેશની કરો, ફૂલપી ખુબ્બ ફેલાઓ." આટલી તાજાંદ મૌઠ્ઠી સાંબ પ્રથમ કરતા અને મુરિહમ પગલીક ફિદા હતી તેમના કસામપર.

હેયટે હેયટે માનવત મળવા લાગ્યાં. નિરમારખા પ્રમુખ બન્યા સારે તો આંદીની

કારકેટની બેટ વાએઝીનને અર્પણ થઇ બીજે ચેલીઓ પશુ નજર તરીકે મળા અને શીમંત લીડરોને ખુબ ઉતારી પાડ્યા: રાખ્યના માવ મરકા; કૌમને અધારામાં રાખી મેટાદતો ઇનસે રાખતો અને કૌમના હિતો ગીરા મૂકી બાહ આંચર અદ્દી લીડરોને પંપાળવી. બીજા દિવસે વિશેષ પસે દીપાદી આપી-“એસ પાલકી ચારી ગઈ” એમ થયું. ખસ પછી તો સદરદુ લીડરોની તારીફનો રાફડો ફટચો. ત્રીજે દિવસે સાંજની ટ્રેનમાં મૌઠ્ઠી સાંબ તશરીફ લઈ ગયા, ત્યારે તો રેશન બંધચક હતું; ફૂલહોરોથી ટંકાઇ ગયા હતા.

“ખુદા દારિજ” બાદ રેશન હોડયું ત્યારે મીંઆસાંબ હાજરીન સમજા કાંઈક ઉબડી પડ્યા. નિરમારખાએ તસલ્લી દેતાં કહ્યું કે “મીંઆસાંબ મુજે તો ચેહ અદેશ થા કે શાયદ ફારસી નાઝનીનકો બગા કે લે ન જાય; વાકેઈ આરતોં કે લીધે ખનર નાક થા !”

મીંઆસાંબે પોતાનીજ ઠાંકનાં કહ્યું “મગર લાઇ મંચબી તો ચેહ શહેરકો આગ્રિમ હતું. કુઆનકા દારિજ, ફિક્ક, ફારસી, અરબી પુસ્તુ સળ જનતા હતું. ઇતના હયકે મેરી આંબે ઉરદે મેરસી તેઝ નઝર નહિ; મેશ દલક, દિલ્લેરેળ નહિ; મેરી સુરત ઔરત પસંદ નહિ લેકિન “ઘરપી મુરદી દાલ બરંબર દ્યા? આગિર મેરે લકબકી તો કુચ પરવા હોની આકીએ! મંચ કીન-માલિમ :- “અબ્બુલ મુહમ્મીદ મીલાના મોદને હાથ હાકિજ કારી ફીદા હકીમ ચેયદ શમશુદ્દાહા એદી અલ પારસી ચિશતી કાદરી નશ-બ દી મોહરવદી” ! ! !

—•—

આલમની અબયખીઓ !

માનવ હાથી ! મનુષ્ય રેડીઓ ! કંબુસ !

માનવ હાથી

જોઈને “આપન” જો” સ્મીય જતનો સીધી જેને ખૂનની સળ માટે જન્મ લીધી સળ આપનામાં આવી હતી તેને નેજારકા રોટ જીવંતમાંથી મોંઠેથી નરકોરા ઉંઘમાં ખોલાવવા માટે છેડી મૂકવામાં આવ્યો છે.

સ્મીયનું વજન ૨૮-૨૯ ટન હતું. તેની પર્વત સમી કાયા માટે ખાસ નવો યુનિકર્મ સીવણવનો પડ્યો હતો. કેદીઓના યુનિકર્મ ઉપર જે સાધકમાં નંબરો પાડવામાં આવે છે તે સાધક પશુ નકામી થઈ પડી હતી. પ્રયંત કાયા ઉપર તે નંબર તટન નાના લામના હતા એટલે ખાસ મોટી સાધકમાં ચીતરાવવા પડ્યા હતા. કેદખાનાની ઓરડીઓ માટે જે દરવાજા હોય છે તે તેના માટે સાંકડા પડ્યા અને તેને તે ઓરડીમાં પૂરવા માટે, જેંચવા માટે અને પાછળથી ધક્કા મારવા માટે કેટલાય માણસોને કામે લગાડવા પડ્યા હતા.

ખાણુનો સમય થયો. બધા કેદીઓ ભોજનાલયમાં હાજર થયા પશુ સ્મીય હાજર નહોતો. વૉર્ડન ઓફીસીએ હુકમ ઊડ્યો કે “તેને તેની ઓરડીમાંથી બહાર કઢાડવા અને જ્યાં પછી પાછો પૂરવા માટેની હમેશી મેદનત કરવા કરતાં તેની ઓરડીમાંજ ખોરાક પહોંચાડી આપવો.”

એક વેઇટરને બદલે અનેકને ખાણું પહોંચાડવાની ફરજ બજાવવી પડી કારણ કે વીસ કેદીઓનો ખોરાક તે એકનો સ્વાદા કરી ગયો ત્યારેજ તે ધરાયો.

રાત્રી સમયે તેની ઓરડીમાંથી અવાજો બહાર પડવા લાગ્યા. જેમની ચેતવણીના મુર (સાધરન) જેવા, કાસીંગ માટે સોએક ગુસ્સા દેખાતાની સીસીડીઓ વાગતી હોય, પચાસેક કાટ ખાઈ ગયેલી કરવતો અને ગતો ફૂટતી હોય એવા અવાજો યવા લાગ્યા.

કેદખાનાના રખેવાળો ગભરાટના માધ્યે ઓરડી પાસે ધસી ગયા અને જોયું તો સ્મીય નિરાંતે ઉંઘમાં ધોરતો હતો. તેનાં નરકોરાંનો એ અવાજ હતો !

અર્ધએક માઇલ દૂર રહેનાર વૉર્ડન ઓફીસીનાં કર્જો આ શોરબકાર પડનાં તે પશુ ત્યાં પસી ગયો. ત્રણ દિવસ સુધી આ કાર્યક્રમ ચાલુ રહ્યો. ચોથે દિવસે વૉર્ડન પોતાની બારીક તપાસમાં જોયું કે ખીમ કેદીઓના નપતો પૂરતી નિદ્રાના અસાચે લાલ લાલ ચર્મ રહ્યાં હતાં.

અન્ય કેદીઓ તરફથી અસ્ટીમેટમ મળ્યાં લાગ્યાં એટલે વૉર્ડન ગભરાયો કે મારપીટનો પ્રસંગ હિમો થવા ન પામે. તેથી પોતાના કપાટરમાં સ્મીય માટે જગ્યા કાઢી લઈ રાખ્યો. બધા કેદીઓ તો મીડી નિદ્રાનો લાભ લેવા લાગ્યા પશુ વૉર્ડનનું પોતાનું કુટુંબ નિદ્રા માટે તત્તસત્ લાગ્યું. ખોરાકીનું બીજ પશુ કુદકે ને જુરકે વધવા લાગ્યું.

ચોક્કસ અદવાલિયાં પછી વૉર્ડનના કુટુંબીઓએ અસ્ટીમેટમ આપ્યું કે “સ્મીય અવીથી જવો જોઈએ અથવા તેને અને રાખવા માટે અમારે આ સ્થાન તજવું જોઈએ.” ઇંગ્લેંડ

કટાળીને વોઈને સત્તાનાગાઓને વખ્યુ કે “મા
તો સ્ત્રીયને જુદા મૂકવો નેત્રએ અથવા મને
નિવૃત્તિ થવની પરગાનગી મળતી નેત્રએ”

ઢગીક ભજવડને અતે સત્તાનાગાઓએ
જનમગીપની સાળ પામેલા સ્ત્રીયને છોડી
મૂકવાનો હુકમ કર્યો આ કેઈ કથિત કથાનું
પાત્ર નથી પણ ખરા માણસની વાત છે અને
એ સીદીભઈ દહાપ અમરિકામાં છવતા
વળગતા મૌલૂદ છે

મનુષ્ય રીડીઓ !

નેદન મોરકાવરડા ને ચિકાઓને વનની
છે તે મનુ રીડીઓ રીડીરીમ જે તરીકે
પુરાર થઇ ચૂકશે છે

તે અક અનિવર કટાળી એનો પુત્રાન
હતા તેના મનમાં ત મમે તે કાર્વ કરનો
હાય પણ તે રીડી ના મેશન ઉપરથી પ્રેરકારક
થતા પ્રોગ્રમો સાલગી મમ્તો એક સક્રિ-
મુક ઓડીમાં ત એકનો, રીડીઓ સેટ સાથે
લોધા રિના પુરાયા જુલ્મા પણ ડેન્સ બેન્ડ
અને દાસ્ત રસના પ્રોગ્રમો સાલગયા પડ્યા
રીડીઓ સત્તાનાગાઓની તેણે આ સળધમા
મુતાગાન તતા તેઓને તેને હસી કાઢશે

અતમા તેણે રીડીઓ સત્તાનાગાઓને
લખ્ય “ને કે તમે મારી વાતને માનતા
નથી પણ દુ નિાનિ મ્હ હુ કે તમારા
દગાના એક માણસને મારી પાસે મોકલો અને
, તેની ખાતરી આપીશ કે પાનગી પામે
શુ હિડી રશુ છે”

રીડીઓ સત્તાનાગાઓએ પોતાના ઉત્તમ
રિપોર્ટને રસના મ્યો તે નેત્રનને પોતાની

કારમા ફરવા લઇ ગયો અને એકાએક તેના
તરફ ફરી પૂછ્યુ “હમણા શુ આને છે ?”
તેની બારે આજયથી વચ્ચે ને પ્રોગ્રામ તે
વેળા ચાનુ હતો તેની વીચન તેણે જણાવી,
એક વાર નહીં પણ છ સાત વાર તેણે બધી
વીચતો કહી સલામતી

વિખ્યાત વિજ્ઞાન વેત્તાઓને આની નાજ
કરવામાં આવી અને આ મનુષ્ય રીડી રીડી
વીચ સેટ ઉપર શોધે બોગ શરૂ થઇ અતે માનુષ
પડ્યુ કે નેદનના ઘાતની ખતરીથી બનાવગી
હતી તે ઘાત બધા પ્રોગ્રામ બેચી લાવતા હતા
તે એક કારમનના કારખાનામાં નોકરી કરતો
હતો આ બનાવગી ઘાતોએ કારખાનને આકર્ષણ
કરી બેચના માડ્યુ અને નેત્રના પ્રમાણમાં
કારખાન બેચ થતા તે બનીસી એમ મીતીએ
ચર ફિસ્લ સેટ મા ફેરવાઇ ગઈ

આ વીચનની માહિતી મળતાજ નેદને
નવા ઘાતનુ ચોક્કુ ખરીદ્યુ બ્યારે બ્યારે
પ્રોગ્રામ સાલગવાનુ મન થાય છે સારે સારે
તે ચોક્કુ હેન્ડેર મીને સાલગી લે છે આ
રીતે જ્યતનો એક ઉત્તમ રીડીઓ સેટ મેગનવા
તે જગમગ થયો છે જે તેના પાડોશીઓ
માટે ન્યુસસ સમાન નથી કારણકે બીજાઓ
તે સાબ વીચ રાકતા નથી

કલ્પુરા

કાઉન્ટ રજુનતર્ગ (૧૯૬૭ ૧૭૪૭) ને
છટાલીના ટોરનિમાં સેશન એલચી હતો, તે
બ્યારે ૧૭૦૨માં ભવકર માગીમાં સપડયો
હતો એટલે અલ્પસમિપ દારૂનમાં મૃત્યુ-અર્થ
ફેલા યોગે તે તેણે પૂજા ૧૨૦૦ પાઉન્ડ
(૧૨૦૦ યુરોસ) કલેવામાં આપ્યા આ અર્થ

તેને અસહ્ય લાગતા તેણે પોતાની માટીઆ લાગતા તે સાંજે થી ગયો અને તે પછી ૪૫
તેણે કુરવા અને ૭૦૦ માઈન દૂર તેની વડ ધીબ વધુ છાવ્યો. "ઈન્માઈલિ"
જન્મભૂમિ સેલની તરફ લગ્ન મૃત્યુ મેળના
મોટું દુકારી મુકસુ આ પર્યટના આગત

પરમે (ગોનારીઆ) અને—

પેશાબનાં ભયંકર દર્દોનો

સંપૂર્ણ ફત્તેહમંદ ઇલાજ

ગોનારીઆની
જન્મભૂમિ અસહ્ય દવા

ગોનો-કિલર

[૧૯૨૬]

બધાકે આજેજ અજમાવો

મને તે મ પુથી લાગુ થયેલ તુરતનો અંચારા જીવામાં, જીવો
પરમે, પ્રમેદ (પરમેઆ) રવનામાં તથા પેશાબમાં જતી ધાતુ તથા રસી
(પર) રતી રૂપતબીતરા દીપુ દીપુ તથા અપ્રદેને થતો પેશાબ
મુત્રાશયમાં આવેલો સોજો તથા ચથેનો જન્મમ તથા ઓઆ અને
કુરવાના પેશાબને લગતા તમામ દર્દોને જન્મુથી નાશ મ્ગે અગડેની
ધાતુને સુધારી રવર અને ધર પ્રે છે

ખચારા પૅ) ગોળીની આલીની કીમત રૂ. ૩)

વી પી ખર્ચ આદ આના જીવ

જેતનણી

નકલીઆઓથી જેતને
ખરીદ કરતી વખતે દનાનું
નામ ગોનારીઆ અને
કુ ડા જપ મીનમથ
પેકેટ તપાસી રેજી

એકલા બનાવનાર ડૉ. ડી. એન. જસાણી,

વીહવભાઈ પોવ ગેડ, મુખર્ષી ન ૪

રોશીરટ સી એન પ્રધર્મ, કળયીક, સુરત

આફિકાના એજન્ટ — યુનીયન પ્રીન્સિપલ વર્કસ, લૅ, નિકોરીઆ રફી ઇબોન.

પણ એક કલાક જેટલા સમયને તો ગગનગામી તુ વ્યાખ્યાનજ ઓદિય કરી જરી ખિચા । ગજલકારોને મળશે બેકાનો દો-
પલાક રફોકે અઢી મલ કના સમયના વિભાગ કરી તાવ્યા

‘આજ તાર મનજ દેકાણે નથી લાગતુ રેડીઓ પર અજદિન સુધીમા ચેત્તચેના મુશાવરાઓમાથી એવો એમ મુશાવરો તો પાવ કે જેમાં પ્રમુખસ્થાનેથી આપણ મોટુ છાવણુ રજા થયુ હોય ’ અત્રીએ રશીકને એની જૂન સમજની

ધોરીાર બનેમાથી કોઈ કાંઈ જોયુ નહિ રશીક ! સર આ વખતે તો તુ ગિપડ મુશાવરામા અત્રીએ ખાધી કેપ, રકાબીમા મૂકના કશુ

હા ! તને ખાર તો છ કે લાગમ રમર આના મુશાવરામાય લાગ લઈ સકાય એમ નથી રેડીઓ મુશાવરાની ખીજ બાજુ પતાવતા હોય એમ રશીક બોલે થો

પણ મને તા ખાતરીજ છે કે તારા જ્યેને એમા સ્થાન મલ્યાનિના રહેશે જ નહિ સમય સકોચને કારણે બધાયને તક આપી ન રામા એટલે જેનો અર્થ લાગમગદા નેજ લા રચન મળે છે, એમ કરામા મને તો ખુ રા અયાયજ લાગે છે અત્રીએ રશીકની દલીલને તોડવાનો પ્રયત્ન કરતા મ્હુ ‘તારા મામા પણ તને મુખઈ આવરાનો આગ્રહ ઘણુ વખતથી કરે છે એટલે હું તો કહુ છુ કે તુ આ મોકે જરૂર જ

‘જે તુ આરા તૈવાર હો-તો આપણ બને ગિપડીએ ચાલ છે કપૂર ? જાણે નહી મુક્તિ યજી હોય એમ રશીક એકદમ ખોની બોલે

આકટાખર]

‘મારે કમ મુશાવરામા લાગ લેવો છે કે હું મુખઈ આવુ ! આપણે એમજ કગીએ કે તુ મુખઈ જા અને હું મારે ગામ જાઉં કોણુ જાણે કેમ છેલ્લા પચ છ દિવસો થયા મને ઘર બહુ પદ અવા કરે છે અત્રીએનો અવાજ ગભીર બની ગયો

ફરી બને થોડીવાર શત ખેસી રહ્યા બરાબર સાડપાય વગે અઘ્યાસગૂંદની ચૂક શાંતિને ક્રમગતી મૂકતી મોટર બરાડી ગઈ

‘ચ ત અત્રીએ ફરવા જઈએ વખત થઈ ગયો રશીક બોલ્યા થતા મ્હુ

બને દરનો તૈવાર થઈ આવવા પોત પોતાના લિંગ સમૂદમા ના-ચા મયા

રાત્રિના અઢેક વાગે મોટર રશીક મત્રી લ મા પાછી ફરી

‘તારે આપણે આ આવે એ નહિ ને એના પછીના સોમવરે તો મુખઈ તરફ રાના થઈ જઈશુ કેમ ?’ રશીક અડખેર મંત્રિનય પચથિયા ચ તા કહુ

હા સોમવારે તા નીકળીજ જતુ જોઈએ અત્રીએ ઘરમા પ્રવેશી ગયેનો રશીક સાલગી શકે એવા અવાજે ઉત્તર આપ્યો

યાદુજશેક એ વખતે ઉડ જડીમાજ લેલ હતા

‘ખેગ ! ખ્યા જવાની વાત પ્રતા હતા’ વણુ મ્યાં પછી મુખાસ નેના નેના યાદુજ શેકે અત્રીએને પૂછયુ

રશીકે ગો સમય રેડીઓને વાચા આપી દીધી હતી

“અચાનક મુળમાં રેડીઓ પર આવતા મદિનાની પાચગી તારીએ મુશાવરા છે. જ્યાં મઝબકારો લેવા થયે પોતાની મઝબકાં વાંચવાના છે. રશીકને એ મુશાવરામાં લાગ લઈ રેડીઓમાં પોતાની મઝબકાં વાચી છે એટલે અમે જ ને મુળમાં જવાના છીએ.” અઝીઝ યાફૂઝ એટલે ‘અચાનક’થીજ સંબોધનો હતો યાફૂઝ શેરને જવાબ આપતા એણે મુશાવરાનો અર્થ પણ એમને સમજાવી દીધો.

‘જલુ સારી વત છે, રશીકના મામા તો ઘણા વખતથી એને ત્યાં બોલાવે છે, પણ એ માનતોજ નથી આ બદલે પણ તમે ત્યાં

બધા છો એટલે એતો બહુજ ખુશી થશે. એમને રશીક પર બહુજ મદબ્બાત છે.” એટલુ કહી યાફૂઝ શેર પોતાના કબરામાં ચાલ્યા ગયા.

રેડીઓની વાણીનો લાભ લેવા અધીરો બનેલો અઝીઝ પણ એમના ગયા પછી દુરતજ દાદરના પગથિયા ઝડપથી ગણવા લાગી ગયો.

આજે શનિવાર હતો. મુળમાં જવાની સંજ્ઞા તૈયારી થઈ ચૂકી હતી

“રશીક! મારાથી મુળમાં નહિ આવી શકાય હું તો આજે સાંજેજ મારે ગામ ચાલે

મુરાદ ટેલરીંગ ઈન્સ્ટીટ્યુટ

બહુની કટીંગ કોર્સની પધ્ધતિ અનુસાર, સાયન્ડ્રીક કટીંગ અને ટેલરીંગ કામ, શીખાડવા માટે મુરાદ ટેલરીંગ ઈન્સ્ટીટ્યુટ ચાલુ કયુ છે કટીંગ અને ટેલરીંગનો ચામ મધ્યમ અને ટ્રેક પર્ષનાને અનુરૂપ પડે તેવા ગણ્યા છે શીખલુ કામ બાળુગારને ફક્ત કટીંગ પણ શીખાડવામાં આવશે વધુ માહિતી માટે મળો વા બધો —

સાયન્ડ્રીક ટેલર એન્ડ કટર

Try our

Secret

Good Fit

મુરાદ ટેલરીંગ

વર્કસ.

મુનારવાડ મગદદ પાસે,
સાંદર

મુસેમાન ઇ. મુરાદ

મુરાદ ટેલરીંગ ઈન્સ્ટીટ્યુટ એન્ડ ટેલરીંગ વર્કસ.

પ્રોપ્રા.એટલે-મુસેમાન મુલામ હુસેન મુરાદ

જાહેરાત ' અગ્રીએ અગ્રાનક રફીકના અગ્રાસ
ગુલમા ધસી આની જાહેર મ્યુ' ગેના અગ્રાગમા
દર્દ હતુ

કેમ કેમ ! અગ્રીએ તને આજે આ
શુ થઇ ગયુ છે ? એ દિવસ પહેલજ લખાયાની
અગ્રીએની એક કફલુ નાલિકા વાચતો રફીક
અગ્રીએનો આ નિશ્ચય સાલગી લાડકી બિડ્યા.

સે વાચ અગ્રીએ રફીકના હાથમા
એક પત્ર મૂકયો

રફીક એ પત્ર વાચરા લાગ્યા અગ્રીએના
પિતાનો એ પત્ર તતા એમની તખીઅન
નાદુરસ્ત હતી અને એમણે અગ્રીએને
ખાન વ્યે હતો

રફીક પત્ર પૂરો કરી કાઢકે વિચારવા લાગ્યો

હ્યારે એમજ કરીએ આપણે બને
સ થેજ તારે ગમ જવા અજે સાજે નીકળી
જાએ અને એમની તખીઅન જોઇ પરમ
દિવસે આપણે ત્યાથી મુબઇ ઉપડી જશુ
મુશાવરા પછી તારી દમજા દોષ તો મામાને
ત્યા મારી સથે રોકાજે નહિ તો તારે ગામ
જતા તને હિ રોકુ થોડી વારે રફીકે
ચંજના રજુ કરી

પિતાની નાદુરસ્ત તખીઅતના સમાચારે
ગમગીન બની ગયેના અગ્રીએ એ રાજનાને
મૂક સમનિ આપી

અગ્રીએના પિતાની તખીઅન સ ધારણુ ન દુરસ્ત
હતી કે કટરે તો ખાતરી આપી હતી કે એમન
માત્ર એક અકલ્યાપિમાજ આરામ થઇ જશે,
એટલે રફીકે એમને પોતાના તેમજ અગ્રીએના
મુબઈ જવાના કાર્યક્રમ વિશે વાત કરી

ખાસ પુત્રોના આનંદપ્રવાદ વચ્ચે દરેક
પિતા ક્યારેક ખડક બની જાયે કહે છે પણ

એકાકી [ખર]

દીરાન બની એ પ્રવાહને ખાખવાના પ્રવાસો
કરનાર પિતા બહુ જૂજ હશે

અગ્રીએને એના પિતા તરફથી મુબઈ જવાની
રજા મળી ગઈ છતાં એનું મન માનતું નહોતું
પણ એને પોતાના દિવોબન મિત્રના લઘ્યો
પણ ખ્યાન કરવાનો હતો

સામવારે એને જાઇ શાયા નહિ એટલે
બીજે દિવસે બીડી ફરતી ગાડી પકડતો
નિશ્ચય કરી બને મિત્રો ગામ ખર્તાર દર દર
પ્રવૃત્તિના લગ્ય સૌંદર્યનું પાન કરી તાજગી
મેળવવા ઉપડ્ય

આજે ગમે નવ વાગે મુશાવરા હતો

વટૂબ રોક વણુ પતાવી પોતાની કમરામ
અટા મારી રહ્યા હતા એકાએક ટેલિફોનની
ધડકીનું ચિમિત અટકાસ્ય કમરામા પથાઇ ગયુ

શેડ રિસિનર કાને લગાડી વતચીન સાર
કરી 'એના હા કુ પોને તમે કાણુ'
હ, મેતાજ અત્યારે શુ મામ છે ? હે !
અપકરે સમાચાર ! જલદી બોનો મેતાજ !
જલદી બોનો શુ ? કપનીએ દેરાશુ કાદયુ !
મુગજથી આવના આપણા બધા વહાણુ
વગાડી ગયા ?

યા ખુત ! મારે શુ થશે ? મારા કુટુંબ
જનું શુ થશે ? એમના હાથમાથી રિસિનર પડી
ગયુ ફાસીનો લુકમ સભગી ન્યયમદિરના
પજરામા બેસેલા આરોપીના હૃદયમા જે વિચાર
જાયે એ કરતા પણ મિશેન પિરાન યાફૂન શોના
અહેરા પર વ્યાપી ગયો એમણે પસેની
ખુસ્તીમા પડતું મૂકયુ અને પોતાનું મોઢું
બને હાથો વચ્ચે દાખી લીધુ

[૧૩૬]

[૧૯૪૧]

ઉપરોક્ત કંપનીના ગંભીર રક્ષકના શેરો વાઢૂળ શેડ ખરીદ્યા ત્યારે એમને કાને વાત પહોં આવેલી કે ખીખા વેપારીઓ કહે છે કે એક દિવસ જરૂર એ કંપની દેવાણું કાઢશે અને વાઢૂળ શેડ ગરીબીની કંટારી અને અપમાનિત એવી ખીખામાં ગમડી પડશે. પણ એમણે એવી વાતો પર ક્યારેય ધ્યાન આપ્યું નહોતું.

વાઢૂળ શેડને આવે એ વેપારીઓ મદદ નથીની હોય એમ લાગ્યું એમના મનમાં વિચારોનો મહાન ઉછાપાત મચ્યો.

"કાણે હું કંયા મોટું બગરમાં ઉભો રહીશ? મને એ વેપારીઓ કેયં મેણું મારશે?"

સત્તરમાં વાત વાઢુગતિએ દેવાઈ જશે કે વાઢૂળ શેડ 'બેરી મયા' અને લેલુદારોનો તો દરોડો પડશે. થોડા દિવસમાં તો મારી પાસે આ મોટર અને જંગલો પણ નહિ હોય, હશે એક માત્ર ભાડે લીધેલું કંબાલ ધર. મારા કુટુંબનાં માલુસોને આ વાતની ખબર પડશે ત્યારે? આ સમાચાર સાંભળી રફીકના દિકને કેવો આધાન લાગશે? યા ખુદા! આ બધું મારાથી આ બુદ્ધિમાં સડન થશે? દરગિઝ નહિ થાય. બે દિવસ પછી 'હાઈફલ'થી માઝ મરણી નીપજે એ કરનાં આ વાતની કાઠનેય ખબર પડે એ પડેલાં આત્યારેજ મારી આ શતી ઝિન્ગીનો અંત કાપી દઉં તો?"

અમેરીકન ડાક્ટરની અજબ શોધ!!

દુનિયામાં છેલ્લો ઇલાજ!! અવિશ્વાસુઓને ચેલેન્જ!!!

સંપૂર્ણ મરદાષ માટે "ગોલ્ડન બોક્ષ" એ છેલ્લી શોધ છે. મેંકેડો કેકાલેથી દવાઓ વાપરી તમે નિગરા થયા હશો. પરંતુ "ગોલ્ડન બોક્ષ" એટલો પાવરફુલ છે કે તારીક કરવાની અર્ધ મનાઈ છે અજબત કિંમત બહુજ છે પરંતુ બહુજ શુભકારી અને કિંમતી દવાઓ છે. નામરદાષ જરૂરથી અને મેંકેડો વખતથી હોય પણ સંપૂર્ણ નાશ કરી છલ્લીબર શક્તિ ટકાવી રાખે છે ચાલીસ દિવસમાં મેંકેડો પુ.પતે સંપૂર્ણ આરામ આપે છે. બોક્ષની અંદર "ઇલેક્ટ્રીક પાવર પીસ" જેની કિંમત રૂ. ૪૦ અને ઇલેક્ટ્રીક પાવર એક્ષન કો. રૂ. ૪૦ તથા અમેરીકન ડાક્ટરની દેખરેખ નીચે બનાવેલી "શેલ્ફનસાહી ટોનીક પીસ" કો. રૂ. ૫૦ મલી કુલ ત્રણ દવાઓ પુરતા પ્રમાણમાં છે. બોક્ષની કિંમત રૂ. ૧૨૫) છઃગીને નથી દુનિયા બનાવે. અને કાયમની કરિયાદ દૂર કરે. આ દવા તદ્દન કટાક્ષોમાં માટે અને છંદગી નકામી લાગતી હોય તેને અમારી ચેલેન્જ છે કે અવિશ્વાસ આપતો હોય તો ક્રતા બે દિવસની દવા મંગાવી લુઓ, પછી અદ્ભુત ચમત્કર જાણ્યો તો જ પુરી દવા મંગાવજો. પરંપરા જાં કુંવારી છઃગી ગાળતા પુષ્પો અને ૭૦ વર્ષના વૃદ્ધ એક વખત વાપરી લુઓ, ગેરંટી અને છેવટેના સચોટ ઇલાજ છે.

ધી શ્રીટીશ ઈન્ડિયા મેડીકલ એન્ડ-સી

અમદાવાદ-૧૪.

જાણે એકેય વિચાર સુઝતો ન હોય એમ થોડી વાર એમના વિચારો ખોટાઈ ગયા.

“હા, હા એમજ કરે. આ અમલ દુઃખમાંથી ઉગરવાનો આ એકજ રસ્તો રહ્યો છે.” આત્મધાતનો મુક્તિ વિચાર કરી નાખ્યો હોય એમ હૃદયે એમણે કબાટમાંથી એક નાનકડી શીશી શોધી કાઢી.

“યા ખુદા! તારા આ ગુનેગાર બન્ધને માફ કરજે. બેટા રહીક !...” એને એ કાંઈ પણ આશય ભોલે એ પહેલાંજ એમની દૃષ્ટિ સામેની દીવાલ પર લટકતા તારીખિયા પર પડી. “પાંચમી તારીખ !” એમના મુખમાંથી શબ્દો સરી પડ્યા અને કોણ જાણે કેમ એમને યાદ આવી ગયું કે અત્યારે તો રહીક રેડીઓ પર બોલવાનો છે. મરતાં મરતાં એક વાર પ્યારા બેટાને સાંભળી લેવાની પ્રેરણા એમના મનમાં જાગી અને એમણે, તરથી રેડીઓનાર ખડકા પ્રવેશ કર્યા.

યાકૂબ શેકની નજર તારીખિયા પર પડી એજ સમયે રહીક રેડીઓગૃહમાં પોતાની ગઠણ વાગવા લાગે ચલે હતો. યાકૂબ શેકે રેડીઓનું મૌન તોડ્યું કે છુત્તજ રહીકનો અવાજ આખાય એરકમાં વ્યાપી ગયો:-

“લાખો નિરાશમાં પણ હિંમત ન હારજે તું.”

“શું” કહ્યું બેટા! ફરી એકવાર બોલ તો.”

સાધા સાદી પકિત જાણે હૃદયને રપર્શી ગઈ હોય એમ યાકૂબ શેક આતુરતાથી બોલી લાગ્યા, અને એક બાળક જેવી અદાથી એમણે રહીકને પ્રેરક અવાજ જેમાંથી ગળાઈને અસ્તિત્વ હતો તે રેડીઓની જાગી પાસે પોતાનો એક કાન માંડ્યો પિનાના પ્રશ્નોનાં પ્રત્યુત્તર વાલવેના હોય, એમ રહીકે ફરીવાર એ પકિત લલકારી:-

આંકટોખર]

“લાખો નિરાશમાં પણ હિંમત ન હારજે તું.”

યાકૂબ શેકના ચહેરા પર અજબ એવી ગમક અપી-ગમ, એ શાંતિથી પુવની હૃદયને ડોલાવતી વાણી, સાંભળવા લાગ્યા. રહીકે આગળ ચલાવ્યું:-

“ધનધાર વાલુઓમાં સમઘર વીજનો છે.”

એ પકિત પૂરી થતાં તો તાળાઓના ગડગડટથી રેડીઓ ગાજી બેઠ્યો, રહીકે ફરી બોલવા માંડ્યું:-

“સ્નેહી, રવજન બહેને સાચું જગત ખફા દો, શ્રદ્ધા અથલ-ખુદામાં, વિશ્વાસ નિજનો છે. ધરખાર, માલ મિલકત સર્વદેવ મુજ ફના દો, તાબતવાન છું, ના ગમ કોઈ ચીજનો છે.”

એ પકિતો સાંભળીને તો કોઈ મંત્રજ પ્રેરણા મળી હોય એમ યાકૂબ શેકે ધીરે રેડીઓ સામે તો ધીરે આંસુની દીવાલ પર લટકતી રહીકની તરવીર, તરફ જોઈ રહ્યા અને આખરે આત્મધાતના ખડક સાથે અથગાઈ વેરણુ છેરણુ બનવા તરફ બનેલી પોતાની જીવનનાંવને આશાની નવી દિશામાં ફેરી જવા માટે મુકાબ ફેરવવા હોય એમ એમણે પેલી નાનકડી શીશીનો જોરથી ધા કરી દીધો. સામેની દીવાલ સાથે બેટી પડેલી એ મદ-કિરમત શીશીએ વેદનાની એક બૂમ પાડી અને હૃદયના ચૂરેચૂરા ચઢી ગયા.

રહીકની ગઠણ હજુ પૂરી થઈ નહોતી પકિતએ પકિતએ એને દાદ મળતી હતી.

આત્મધાતનો હિંમતારો નિશ્ચય સાચો ચૂકેલા યાકૂબ શેક પ્યારા બેટાને સાંભળવામાં મરગુલ દત્તા.

અચાનક પેડીનો વક્રાવર વણિક મેંતાજ એ એરકમાં ધસી આવ્યો.

“કેમ ?”, એને જોઈ શેક માત્ર એટલુંજ બોલ્યા.

“આપણા પચીસ વહાણ અત્યાગી હર-
તીમા આરી ગયા છે સરગમા આપણે બંદર
પર હાજર રહેવું પડશે” મેં તાણએ પોતાનું
આગમનનું કારણ આપ્યું.

“મેં તાણ તમારું પણ મારી જેમ ફની
તો નથી બધું ને? થોડી વાગ પહેલાં તમે
ટેનિફેન મારફત મને માગ સર્નાશના સમા
ચાર આપો છો અને અલારે આ બગર આપી
શુ મારી મગફરી ...”

“જે સાહેબ? આપ આ શું બોલો છો?
મેં આપને ટેનિફેન કર્ચોજ નથી. હું તો
અત્યારે બંદર પરથી સીધોજ અહીં આવું
છું.” મેંની વાત સાંભળી મેં તાણ તો અરે-
બર આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયો.

ગેને લાગ્યું કે વાતમાં જબરો મેં તાણો
લાગે છે એમણે મેં તાણને પોતાની પાસે
બેસાડી આપી વાત સમજાવી અને છેન્ને
ઉમેયું, “ટેનિફેન કરનારનો અનાજ બરાબર
તમારા અપાજને મળતો હતો.”

“માગ એકના એક ઝાડરાના શોમંદ
લઈને કદ છું કે મેં ટેનિફેન કર્ચોજ નથી.
આપણા કોઈ દુકમનેજ આપને આ બનાવડી
વાત કહી છે માત્ર માવિકનો સરનાશ
છે જાણતું નહોતું મળે છે. દયાગી! તે
આજે મારી લાજ નહીં છે.” મેં તાણને
આગ્રહ વેરાવેલા ધાવના દ્રવ્ય તરફ બોધ
એ હાથ બેઠી પ્રતિજ્ઞા માં માન્યો.

યાદ્યુજે એ વખતે ટેનિફેને બેગી પડી
જોવાના હતા, “વા ખુદા! મને તમામ હન-
બાર દ્યાદે નેમો! મારી જાનમાય આજે
વિશ્વાસ આજીવ રીકે જેવો માગ બેઠો હોય
પછી મારે કંઈ વાનવો ગમ રાખવાનો નેવ!
ને, પરતરદિગાર તાગ લાખ લાખ મુઠિયા”
એ વખતે બંને સીકની તરફીર મંદ મંદ
દ્રાવ્ય કરી સી હતી.

ટેનિફેને બેગી પડેલા યાદ્યુજેને ‘પામ’ નેનો
છરફા આગસતી મહેનાઈને છરફા થઈ આતી.
(દરતનિખિત ‘સારવા’ માથી)

નર્મદ સાહિત્ય સભા, મુરત.

નવેમ્બર માસમાં ચોમલેલું કવિ સંમેલન

નર્મદ સાહિત્ય સભા, મુરત તરફથી
આપના નવેમ્બર માસમાં મુરતમાં કવિ સંમેલન
યોજના વિચાર રખાયો છે જે વેળા કવિઓ
પોને રચેલા કૃતિઓ વધુ રૂઝી જેઓ પોતાની
કાવ્ય કૃતિ એ પ્રસંગે રજૂ કરવાને હતા.
ગણના હોય તેમને તે ઓક્ટોબર માસની આખર
સપ્તમી સમાના ખપારિયા ચક્રના મધ્ય આવેલા
કાર્તિકમાસ થા સભાના મંત્રી શ્રી રતનજી
રત્નમજી મારફતે કેળાની વખતે, કાર્તિક
સુગને શિવનામ ગા લી આપવા વિનંતિ છે.

ઓક્ટોબર]

[૧૩૬]

[૧૯૬૧]

યુવાનીની ખરી મઝા લુંટવી હોય

અને શરીરમાં નવું જોશ અને નવું લોહી ભરવું હોય તો

સંપૂર્ણ મદર્દી માટે ગેરંટીડ દવાઓ વાપરો

મેજક પીલ્સ—એક એક ગોળામાં મદર્દની તાકાત છે. જુદી જુદી દવાઓની મુંઝાણમાં પડતાં પહેલાં એક વખત અજમાવો ખોટા જુસ્સા પેદા કરનારી દવાઓથી બચો અને દવા ખાધા પછી કાવચ સક્રિય થકી રહી સંસાર સુખ ભોગવવામાં આનંદ આવે, વિચારે ઘટ બનાવે, સંભોગમાં સંપૂર્ણ ટકાવ થાય, તે માટે મેજક પીલ્સ વાપરો. શરીરના બાંધાને મજબુત કરી એક અંવાહીયામાં તો શરીરમાં લોહી જુસ્સાનું ઘેરોવા લાગે છે. ચહેરો લાલ સુખ અને છે અને ખાયાં છતાં બ્રહ્મચર્ય પાળી સકાતુ નથી. ભણે ને પછી તે તદ્દન અસકત કેમ ન હોય! એક બાટલી મંગાવી વાપરી જુઓ. કી. રા. પ.

મેજક તીલા—બાળપણમાં કુટેવથી દરનદાવથી, અતિશય સ્ત્રીસંગથી, નસોમાં ક્રમજેરી આવી જાય છે. શરીરમાં વીર્ય હોવા છતાં પણ નસો દીલી હોવાને કારણે ઈંદ્રી નિષ્ક્રિય તેવી બનતી થતી નથી. તેના માટે આ તીલા મેજક પીલ્સ સાથે વાપરવામાં આવે તો અજબ જેવું કામ કરી બતાવી એક વખત સંસારથી નાસીપાસ થયેલાંને મહા બળવાન બનાવે છે. કી. રા. પ

મેજક ચુર્ણ—પાતળી ધાતુને ઘટ કરવામાં અસરકારક પરિણામ બતાવે છે. સંસાર સુખમાં જોવાને દેશવની ખામી છે તેને લઈ નથી પોતાને આનંદ આવતો કે નથી સ્ત્રીને સંતોષ થતો તેના માટે ખાસ ચુર્ણકારક છે. ટકાવમાં ચાર ગણો વધારો કરી વીર્યને ઘટ બનાવી શરીરમાં સક્રિયતા અખંડ ગ્રેસ પેદા કરે છે. આ ત્રણે દવાના સેવનથી તમે આશ્ચર્ય પામશો માટે વાપરો અને પછી જુઓ કે ગુમાવેલી શક્તિ પાછી આવી કે નહિ. કી. રા. ૪

અમે હિંમતથી છાતી દોડીને દહીંએ છીંએ કે ઉપરની ત્રણે દવાઓ ઘણીજ અસરકારક તેમજ ખીન હરીફ છે.

લખો:— ધી પ્રાટીશ ઈન્ડિયા મેડીકલ એન્ડ સી

અમદાવાદ. ૧૪

પવિત્ર રમઝાન

લેખક:-હાદિઝ "ઉદ્દત" સાહુબ (બરગોધન)

ખુદાની સૂતી અને વખાણથી કલ્લગ લાગ્યાર છે. તે મદાન કૃપાણુ અને દયાણુ સર્ગ-નદાર માનવને દુન્યામાં સરખવી તેના આરામ માટે એવી એવી અણુઓ લે ને મેલે છે. પત્તે અને તેના સુખ શાંતિ અને શદત માટે એવા એવા અમૂલ્ય સાધનો ઉપરિચ્છ કર્યા કે જેની કંઈ ગણવી કે દિસામ નથી. તદુપરાંત તેની દિસામત માટે અને તેને ગીધા માર્ગે દોરવા ખાતર દરેક સમયમાં અને દરેક કોમમાં પેગમ્બરો મોકલ્યા કે કહાય ભોજો માનવ દુન્યાની કાલસાએને વશ થમ જોનાનની તળમાં કસાઈ પોતાની આકેશનું સત્યાનાશ વાગી મે. દરેક પેગમ્બરોએ પોતપોતાના મન અનુ-સાર બંધએને માખૂદે દરોજાને સદેશ અને ફરમાન પોચાવામાં પોતાની અનિમ પજો લગી પ્રવલેના કર્યા છે. આજે દુન્યામાં અને દુન્યાની દરેક કોમમાં ને કાંઈ ધર્મ અને પાર્મિક કીવાએ હદિગોચર થાય છે એ બધું ખુદાના પેગમ્બરોની શુભ કોશિશોનુંજ ફળ છે. જે કે દરેક પેગમ્બર એકજ માનસ, એકજ સિદ્ધાન અને એકજ ખોવના પાખંદ અને પ્રચરક હતા પરંતુ માતવોએ પોતાની અખ-સમગ્ત, જિલ્લ અને શુભગદીથી પેગમ્બરોએ આપેલા ખુદાઈ સદેશનું ચક્રપટ જાલી નાખ્યું. દરેક કોમે પોતપોતને ધર્મ ગુરો ધાન્ય કરી લીધા અને ખુદાની બંદગી, હયાદ અને બક્ષિમાં પોતાના મન કાવતા ફેરારો કરી લીધા. માત્ર હજામત એક એવો ધર્મ છે કે અજે તેના મૂલે દુન્યાને નેદ લેવામાં લિયા છે. તેના કેઈ પણ સિધ્ધન અને કેઈ પણ ફરમાનમાં ફેરો પણ ફેરાર થયા નથી જીહ

કોમોએ પોતાની પાર્મિક હયાદો અને પાર્મિક ઉત્સવોને સમય અને ઋતુના પાખદ કરી લીધા પરંતુ હજામતી ઈલાહો અને હજામતી સિધ્ધોતો કેઈ પણ ઋતુ કે સમયને આધીન નથી. કહકતો ગિયાજો હોય અથવા અંગાર વરસાવતો ઉનાજો હોય કે ફરી રેલમજલ વર્ષા ઋતુ હોય હજામતો કોઈ પણ માનવ અને કોઈ પણ સિધ્ધાનમાં ફેરાર થઈ શકતો નથી. અમે જે હજામતી હયાદોનો ઉલ્લેખ હવેયામાં આવે તો લેખ થવો લાગે થઈ જશે એટલા માટે માત્ર રમઝાન અને ફેઝા ઉપર થેડા પ્રકાશ નાખતામાં આવે છે.

એમ તો બધા દિવસો અને મદિનાઓ અલાદપાજેર સર્ગવેલા છે, પરંતુ રમઝાન માત્રને અલાદપાજાએ ખાસ છુટકો આપી છે રમઝાન અલ્લહની મદમતો, બરકતો અને બખગિરો માટે ખમ છે. એવા રાત્રી દિવસ બરકે એની એક એક પજ અને એક એક ઘડી માફી, બખગિરો અને કખસિવતી છે. એટલે રમઝાનની કોઈ પણ ઘડીમાં જે દુઆ માગતામાં આરે છે, તે અત્રીદ તખાપા કખૂમ કરી લે છે.

અલાદ તખાપા ફરમાવે છે કે "રમઝાન તે મદિના છે કે જેમાં કુર્બાન મરીફ નવનું જે કોડે મટે દિસામત અને જન, દક અને જાનિલની નિઝાતી છે. તે જે આ મદિનામાં ડવલો રહે તે મેલા મખે, અને જે બીમાર હોય અથવા કુમફર હોય તે મેલા બરે બીલા દિવસોમાં ફરી મખી લે (કમ્બુ ૧) અપદ તખાપા અમલી મારે છે, અમલી મદમતો નથી કે જેની તખે મેલા તખાપો પડી કરી

રાજા અને રાજ્ય એટલા માટે ફરજ કરવામાં આવે છે કે તમે આ દિવસ અર્પણ થયા બાદ ખુદાની ગુલામી કરો અને તેનો શુક્ર અદા કરો." (કુર્આન શરીફ)

હજરત રસૂલે મક્રુમ (સં)એ ૨૯ મી રાખાનના દિવસે એક ખુલ્લો આપ્યો હતો જેમાં

ખાસ કરીને નીચેની જાહેરાત કરી હતી, "લોકો! એક ધર્મોચ્ચ વરકનવાળો મદિના તમારા ઉપર જાણીપ થનાર છે. આ મદિનામાં એક એવી રીત છે જેની ઇજાદન હજર મદિનાની ઇજાદતથી બેદનર છે, અબ્રાહ તઆલાએ આ મદિનાના રાજા કર્ક કર્યા છે. રાતનો કયામ

રોકડ ઇનામ રૂ. ૧૦,૦૦૦

"લક્ષ્મી" અને "સિદ્ધ વશીકરણ" તાલીમ.

વાચકોનું લક્ષ્ય અમે જાહેર મત તરફ ખેંચીએ છીએ. ન્યુ દિલ્હીથી મી. પ્રેમ તા. ૧૫-૪-૪૧ના ક્રમે છે કે:- "તમારા તાલીમ માટે થયું ઉત્તમ કાર્ય કર્યું" તેણે મને સંપૂર્ણ સંતોષ આપ્યો છે. હવે હું તમારા તાલીમ નંબર ૫ ને સંપૂર્ણ સક્રિયતાથી છે અને જેની કીમત રૂ. ૭-૫-૦૦ છે તેની અગ્રભાવના સાથે માન્ય છું. તાજાદે મોકલી આપવી કરશો.".

સિદ્ધ વશીકરણ તાલીમ: કોઈપણ પુરુષ કે સ્ત્રી, મિત્ર હોય વા શત્રુ, જેને તમે ચાહતા હો, તમારી નજીક ગમે તેવી લાગણી ધરાવતા હોય. સ્વરૂપ વધુ થઈ તમને ચાહતા લાગે છે, કો સોનાના માદળીયા સાથે રૂ. ૫-૧૫-૦૦, ચાહતાં માદળીયાના રૂ. ૨-૧૨-૦૦, તાપાના માદળીયાના રૂ. ૧-૧૫-૦૦ (ચલુના રૂ. ૫-૦-૦૦)

"લક્ષ્મી" તાલીમ:—ધન પ્રાપ્તિ માટે એ અદ્ભુત છે ખાખ અડોળી અસર એ ઉપર થતી નથી. વેપાર ધંધા, લેહરી. શત્રુ ઉપર વિજય, પરીક્ષામાં અને હાથગોમા સજ્જના, નોકરી મળવી અને એવાં કેટલાંયે કાર્યોમાં સજ્જના મેળવી આપે છે સંતાન પ્રાપ્તિ માટે બે તાલીમ. પુરુષ અને સ્ત્રી બન્નેએ એક એક તાલીમ પહેરવું જોઈએ.

તાપાની કી રૂ. ૧-૧૫-૦૦ (ચલુના રૂ. ૫.) ચાંદીમાં રૂ. ૨-૧૨-૦૦ સોનામાં રૂ. ૫-૧૫-૦૦. એક સાથે ચાર કાર્યો માટે અમારું અતિશય સક્રિયતાથી તાલીમ નંબર ૫, કી. રૂ. ૭-૫-૦૦, વાળું મંગાવો.

જેમની પત્નિઓ અતિવય કષ્ટ વેસી રહી હોય અથવા જાગવચેજ જાગ મરણ થતું હોય તેમણે નંબર ૩ની, કી. રૂ. ૧૧-૦-૦૦ વાળું તાલીમ મંગાવવું.

નોટ:—૧ ઉપર જણાવેલી પીગતોમાં કોઈ પણ ખોટાપણું પૂરવાર કરે એ નેને રૂ. ૧૦,૦૦૦ પ્રતિમ. જે તાલીમ અસર ન કરે તે નાણા પાછા.

૨. ઉપરોક્ત વેળા કોઈ ખાસ તૈયારી રાખવાની નથી અથવા કોઈ પણ કઠીન કાર્યમાં મુકાવું પડતું નથી.

આનંદ સ્વામી, આનંદ કુટી.

પો. બો. ૬૧ (D. 1461) લાહોર (ઈન્ડીયા)

Anand Swami, Anand Kuti. P. B. 61 (D. 1461) Lahore. (India)

(તદનન્તર) મુસનદણ છે. જેણે આ મદિનામાં ફાઇ નક્વી ખાદત કરી તો તેનો સવાળ ખીચ મદિનાના ફર્જ સમાન છે, અને એ મદિનાના ફર્જનો સવાળ ખીચ મદિનાના કિત્તે ફર્જ જેટલો છે એ મદિનો સખરનો છે. અને સખરનો બાલો જમત છે, આ મદિનો આપ રામાં એક ખીચની ૨૬૬ અને હમદદીનો છે આ મદિનામાં મોમિનની રોઝી વધતી દેવામાં આવે છે જેણે ફાઇ રોઝદારનો રોઝો ખોલ્યો તો તેના શુભ જખશી દેવામાં આવે છે. તેને રોઝખથી આઝાદ કરવામાં આવે છે, મોઝો ખોલાવનાર ને રોઝો રાખવા જેટલોજ સવાળ મોખ થય છે. અને રોઝદારનો સવાળમાંથી કંઈ બોલ્યું પણ થતુ નથી, લોકોએ વિનંતી કરી કે યા રસૂલુલ્લાહ! હમો બધા તો એવી ગઝિત નથી થઈના કે ફાઇ રોઝદારનો રોઝો ખોલાવીએ અને તેને ખાલું ખપડાવીએ. આપે ફરમાવ્યું કે માત્ર એક ખજૂરથી અથવા દૂધના એક પંદથી મોઝો ખોલાવવું પણ વિશેષ છે. આ મદિનાના પરેશા હસ દિવસો અદમતના છે. બીજો દાયકા મગફતનો છે, અંબા જેવડા રંગ દિવસો રોઝખથી મુકત થવાના છે એ મદિનામાં જે માણસ પાતાના હાથ નીચે કામ કરનાર (તોફર આકર) ઉપર આગામી કરને તો અદવાદ તઆવા તેઓને જખશી દેશે. આ મદિનામાં માર કામો પાખાજ જરૂરી છે એ મોઝો તે એમાં છે કે જેનાથી તમારું પરવનિશાન માટ થાય માથ છે અને એ એમાં છે જેની વચર તમેને છુટકો નથી મે મગાધો એક તે કરમએ જદાવ છે અને બીજું હંમતિમદની કમરત. આ અને પાલો અપવને ઘણીજ પર્વદ છે ત્રીજું જમતની

માંજળી કરવી અને ચોયું રાખવાની પનાદ માગી આ તે એ વાતો છે જે તમારો મગ મળત જરૂરતની છે રોઝદારને દવામતમાં મારા હેઝમથી પાકી પીવાડમાં આવે, અને ફરી એને જમતમાં દાખલ થતાં મુખી તરમ લાગને નરિ." (હજને મુકેમદ).

મગમતની પહેલી નારીએ જમતનાં દસ-જાઓ ખોલી દેવામાં આવે છે અને રોઝખના હામ બધ કરી દેવામાં આવે છે (જુખારી મુરખમ)

એ સિવાય મગમત મામની કહીમતન મુસન કરની બીજી ઘણી દગીસા છે અને મુંગદશ ન દેવાથી એટલુજ વિશેષ છે. ઉપલી દદીસા અને કુઆની ફગાનના વર્ગનથી રમગમતની છુટુંગી, ફરીખ અને અમતના માત્રમ પડે છે. માટે સર્વ મુમતમાનોને જરૂરી છે કે તેઓ મગમતની કિમો જતથી કદર કરે અને દરેક બદીઓ અને સરીઅત વિરોધના કામોથી તીબા કરી તકત અને પરહેઝમથી ધારણ કરે અને મોઝા ગાખી પાતાની દરેક મારીફત અને આદમક જામારીઓનો દવાજ કરી પં.

અ જાદ તઆવા ફગાવે છે કે જે મુમ તમાનાં દમોને તમાર ઉપર મોઝા ફર્જ દર્વા છે, જેની કિંત તમારાથી પર્વતી ઉમતે ઉપર ફરત કર્યા દસ જેટલા ખાતર કે તમે પરહેઝ માર બની જાઓ

મોઝાની કહીમત અને જમતનો તો બધા ધર્મો ગીદાર કરે છે. અને હવે તે સાબતમ પજાઓ પગ રોઝાને અનેક દોનો મળ ઉપાય તરીકે માને છે. એ એમાં સદા નથી કે મોઝો ફગાવને અવનિ કિંત પરહેઝાત બનાવી દે છે પરંતુ મોઝા બધ અથમા મોઝો

હોલો જોઈએ. અને રોજો માત્ર જૂખ્યા તરંગા રહેવાનું નામ નંતી. બહુ રોજામાં પોતાના મન અને પોતાના દરેક અવયવ ઉપર સંપૂર્ણ કાબૂ રાખવો જોઈએ. મનને જોડા વિચારોથી દૂર રાખે, છલને ગીચન ચુગલી ગાળમળેચ અને લાજાઈ ટંટાથી જાળવી રાખે અને લાથોને ધમ્મ પહોંચાડવાથી મદદરૂઝ રાખે મનલગ કે રોજામાં દરેક અવયવનો પણ રોજો હોલો જરૂરી છે. જ્યારે કોઈ એવા પ્રકારનો રોજો રાખશે અને રોજાના હેતુ ચિવટાઈથી જાળવશે તો ખરેખર તેના શારીરિક અને આર્થિક રોજોનું નિકદન થઈ જશે અને અલાદની નેમનોનો ખરા અર્થમાં હકદાર દરશે. હવે રોજાની ફરીક્ષન અને છુટગીનું સ્ત્રવન કરતી થોડીક હદીસો રજુ કરું છું.

હાસાનનો દરેક અમલ તેના પોતાનો હોય છે. પરંતુ રોજો મારો છે. અને તેનો બદલો પણ હુંજ આપીશ. (ખુખારી હદીસે કુદસી)

રોજો રોજખથી બચાવતી વસ્તુ છે. રોજો રોજખના અજાબને લાલ બાંને રોકશે (જુખારી).

રોજદાર એક ખાસ દરવાજામાંથી જમનમાં દાખલ થશે તો દરવાજાનું નામ રેયાન છે જ્યારે રોજદારો દાખલ થઈ જશે તો ફરી તે દરવાજાને બંધ કરી દેવામાં આવશે. ફરી કોઈ પણ વેમાથી જઈ શકશે નહિ (જુખારી-સુન્નિમ) રેયાન દાર મહોથી દાખલ થનારને કદી પણ તુલાની તકલીફ નહિ થશે (નિરમીઝી)

એ સિવાય બીજી પણ જણી હદીસો છે. જેમાં રોજા રાખનાર માટે મહાન ખુશખબરીઓ આવેલી છે. જેમ રોજા રાખનાર માટે મોટા મોટા દરજ્જાઓ છે તેમ રોજા ન રાખનાર

માટે હદીસ શરિફમાં મોટી મોટી વધારો પણ આવી છે. હદીસ શરીફમાં છે કે ત્રણ વસ્તુઓ એવી છે કે જેના ઉપર ધરિલામનો પાયો તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે. અગર કોઈએ આ ત્રણમાંથી એકને પણ છોડી દીધી (અને છોડી દેવાને હલાલ સમજ્યો) તો તે કાફિર થઈ ગયો. તેનું ખૂન અને તેનો માત હલાલ છે. પહેલું ખુદાના વહદદ્દ લા શરીફલ્હ હોવાની ગવાહી આપવું, બીજું પાંચે વખતની નમાઝ પઢવી, ત્રીજું રમઝાન માસના રોજા રાખવા. (અથ્થ અવસા)

રમઝાન માસનો એક રોજો છોડી દેવો એ એટલું બધું સાબત છે કે આખી ઉમર રોજા રાખવાથી પણ તેનો બદલો થઈ શકતો નથી (નિરમીઝી-અથ્થ હાવૂદ-નસાઈ-ઈબને માજ્હ)

હઝરત રયઝે મકબૂલ (સં)એ સ્વપ્નામાં એથું કે કેટલાક લોકો ઉલટા લટકયા છે અને

ઓલ ઇન્ડિયા રેડીઓનું

પખવાડિક

“આવાઝ ઉર્દી”

અથવા

“સારંગ” હિન્દી

વાંચો અને રેડીઓ સાંભળો

છુટકે નકલ સાડા ત્રણ આના.

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ કલપીક સુરત

પ્રાર્થના

તેઓના બાળ્યો વિરામના છે અને તેમથી
 યોદ્ધા વધી રહ્યું છે આપે પૃથ્વી કે આ ક્યા
 યોદ્ધા છે? તો આપને ખતાનનામાં આગળ કે
 એ લોકો રાજાઓ છે જેઓ રમજાન માસ
 પૂરો થતા પહેલાં રાજા પૂરા કરી નાખતા
 હતા (ઇસ્લામી ખુત્બા)

ઉપની દલીલોથી સ્પષ્ટ થયું છે રાજા ન
 નાખતા એ કેવું મહાન પાપનું કામ છે
 અફસોસ કે બાકે મુસનમાંના ખીછ ધના તો
 જેમ રાજા પ્રત્યે પણ ધણીજ મેદરકાળી વાપરે
 છે અને પરિત્ર રમજાન માસમાં ડરેચોક
 પાન, ખીરી, મીઠાચરટ અને ખાસખીસમાં
 ગરજન નજરે પડે છે તેઓને ન ખુદાનો
 ખોંક છે ન જરાઓની શર્મ અને વળા
 કેનાકે ગાઝારો તો રાજા તાપી જાણે
 ખુ. ઉપર ઉપર કર છે તેમ
 વાન વાનમાં મરમુ જાતી જાત છે અને
 વગર દરો કરતા ઉતરી પડે છે અને મોદાથી
 ફરિ તેવા મઘા શરો છ-ચારે છે ન કે
 દરીમ શરોમાં આગળ છે “ગાઝામાં લગ્ન
 દગ મગ મગેમ (પોતાની છાત્રને સલામો
 બગર મઘ તને મગ પણ આપે તો મગ
 આપુન કદી કે કે રોઝદાર છુ તમારી
 મથે દરો મરા નથી મારતા” મતન
 ગાઝામાં ગાઝા હુતુએને બગરવા જાતન
 જાતી છે નદિન આખો દિન બૂખ્યાતુઓ
 નનામાં જો આર ની દલીલ સગીરમાં
 અથુ છે કે “રાજા સમરથી માગ સુધી
 ખુતાઈ દિવાનમાં છે ન્યા લગી તે કાઈની
 ખુગાઈ ન કર અને ત્યારે ને જુલમ કર છે
 તા પોતાના ગાઝાને ફાટી નાખે છે (દયલગી)
 રાજા એ માત્ર ખાસ પીસથી પરજનું કામ

નથી જાહે નામા ફરિયા અને જુ ધરી
 પરજનું નામ (દાદિમ) જે માલુમ રાજા
 દાનમાં જુલમ અને જિહાનના કામને
 નાદિ ડોકે તો અનાદ તમાનાને કઇ જર
 નથી કે ગાઝા નેના માટે જેમર ખતુ પીતુ
 છોડી દે (જુખારી-નતરમીઠી નસાઈ-મન
 માગલ)

ઉપની દલીલો ખાનમાં લઈ રાજદારે
 સમજી લયુ જોઈએ કે રાજદારનું જાન
 ખસાન લાય છે પતુ રૂફ ફરિસ્તાઓ જેનું
 જાન માથે છે જેઓ ખાતા પીતા નથી અને
 કાઇ પણ ફુતવી નાદિશને વજ થતા નથી
 તેઓને જાનનો માન એકજ તેનું હોય છે
 અને તે અનાના કુકમોનું પાલન કરવું છે
 રાજદાર પણ કઇ ખાતો પીતો નથી અને
 તે ફુતવી ખવાદિશોથી દૂર રહેવાની પોતાથી
 જાનની પ્રશિંગો કરે છે રાજા નેજાઓના
 લગ્ન લેય છે રાજદાર જુલુ નથી જોનાનો,
 નિન્દા નથી મરો, માગમોલ કે કાઇ સાથે
 લાઇ દરો નથી કરતો, તે કાઇની જુગાઈ નથી
 કરતો કાઈના સાથે જિહાન લગી વાન નથી
 નતા તે જાદોના જાદા નેમથી માથે,
 અને તેના સાથે કાઈ મજદુર નાનોથી વરતે
 છે તો તે અનાદના ત્યુન (મન) ના ફમાન
 અનુસાર એમ મી દે છે કે રાજદાર છુ
 કેરે વાગક બધુએને મિનતી કર છુ કે
 દમોને રમજાની આ મુગાક તમ સપરી
 છે એને મીમત સમજવી અને જોના નામો
 પ્રાપ્ત કરનામાં દીન અને એપરક ન જાના
 મરી મકે નેટના નેક મોમો મી નેવા જોએ
 ખુ. જાણે ફરી ખીછ વાર દમોને એરી તમ
 નસીમ વાવ કે નદિ મળ કે જિદગીનો
 કાઇ ભગમો નથી

કેમ થવાશે પાર ?

રચનાર : ઈ. ડી. મુન્શી “ મુક્તી ” એમાં, દ્રાવિડવાદ.

૧

કેમ થવાશે પાર ?

બેયા !

કેમ થવાશે પાર ?

૨

તૂકાને ચક્રો છે સાગર,
ચોડું બાકી છે દિગ્ગત ધર,
જલ્દી કર તું, રે ! સત્વર તર,
તુજ ઉપર જ આધાર,
બેયા !

કેમ થવાશે પાર ?

૩

જો ખળખળ પાણી દોડે છે,
ને જળચર પ્રાણી દોડે છે,
નુજને એ જાણી દોડે છે,
ચોખ ન તું પળાવ,
બેયા !

કેમ થવાશે પાર ?

૪

તુજ બાહુમાંએ તારકત છે,
તારા દિશમાંએ દિગ્ગત છે,
ને ઉજળી તારી કિરમન છે,
હાથ નહિ તું દાર,
બેયા !

કેમ થવાશે પાર ?

૫

જો, સામે તારી મંજિલ છે,
શાને સારે તૂ ગારિલ છે ?
જાણે ધાયત છે, મિશિલ છે,
કોણ ઉતારે પાર ?
બેયા !

કેમ થવાશે પાર ?

૬

જગમાં રણભેરી વાગે છે,
ને બલિ બલિ જાગે છે,
નિર્જન શક્તિ વિણ બાગે છે,
તું કર્યો મજવાર,
બેયા !

કેમ થવાશે પાર ?

૭

દુશ્મન પણ બોલીને મંતર,
તુજ પર પથ્થુ કરશે તે જંતર,
નિર્દય છે જો તેનું અંતર,
શસ્ત્ર દણ્ડા ઝણુકાર,
બેયા !

કેમ થવાશે પાર ?

હળવે મુદર હેઠ

(માસીક સાફ લાવવાની ગોળી)

સ્ત્રીઓના અટકાવ સાફ ના આવવાથી ઘણી જીભારીઓમાં સ્ત્રીઓ જેવી કે હીસ્ટરીયા ગલ્થેયાનસાં દુખાવો થાય છે. પેટનું પેડનું દુઃખ તેમજ શરીરનું કુચ્છ, શરીરે જોડા થવું, ચરબી થવી, આખાં શરીરનું દુખવું, કમરનું દુખવું, લાઈના બગાડો થવો, હીસ્ટરીયા જેવી બીમારી થવી. પાણીનું (ધાતુનું જવું) માથું દુખ્યા કરવું, ચક્કર આવવા વીગેરે બદ્દજની થવી, આ ગોળીઓ અટકાવ આવવાના ચાર છ દિવસ આગળ લેવાથી અટકાવ સાફ લાવવામાં અકસીર સાબીત થઈ છે અને સ્ત્રીઓના દરેક ગુપ્ત દરોને પુરેપુરો આરામ આપે છે.

કીમત : ૩૨ ગોળીની ઇમ્પીનો એઃ રૂપીઆ

ગુલ્દે સનમ હેર ઓઘલ

આ તેજ માથામાં લગાડવાથી મગજને થંકક આપી વાળને વધારવામાં તેમજ સફેદ થતાં વાળને અટકાવવામાં તેમજ લાંબો વખત લગાડવાથી વાળને કાળા કરે છે. ઉપ ઘણી જ સારી લાવી ખરતા વાળને અટકાવે છે અને ધાગાંજ લાગ્યા કરવામાં અકસીર સાબીત થયું છે. કીમત ઓટગના ૧૨ આના

દશરત પીલ્સ

દશરત પીલ્સ ગોળીઓ દિવ (હાર્ટ) મગજ, લીવર, હોગરી (સ્ટમક) તેમજ તમામ શરીરની શક્તીનો વધારો કરી, બુખ જગાડી, લોહી વધારી શરીરને સુસ્ત સાક્ષાત્ક બનાવી ચક્રો પર ચેનક લાવી તેમજ બીજા બનાવવામાં અકસીર છે. તેમજ ગમે તેના કારણથી ધાતુ પાતળી થઈ અશક્તિ વધીને નામરદાઈ આવી ગઈ હોય તેને ધાતુ પુષ્ટ કરી જીવાનને નવજીવાન અને ધરડાને જીવાન બનાવવામાં અકસીર સાબીત થઈ છે, ફક્ત એક જ શીશી વાપરી ખાતરી કરો અમરી યુનાની ફાર્મસીમાં આશરે ૪૭ વરસની અનુભવીક દવા છે. નાસીપાસ થઈ ગયેલા સ્ત્રીઓને આરામ થયો છે. કીમત ૪૦ ગોળીની શીશીનો રૂ ૧-૮-૦

ઈકસીરે પાયેરીઆ સુનુન મુકવીએ દનદાં

આ મંગળ દાંતને લગાડવાથી દાંતમાં થતું પર અને લોહીનું નીકળવું, મોઢાની ખરાબ પાસ, મેઝને દુર કરીને દાંતના દુખાવાને નથા દાલવાને દુર કરવામાં અકસીર સાબીત થયું છે. કીમત શીશી એઃનો રૂપીઆ ૧.

સુપુક ઈકસીરલ હાઝીમ

આ ચુરણ ખાસ બદ્દજની માટે અકસીર છે ગમે તેવો પેટનો દુખાવો કુલાવો હોય, દગ્ગમ થતું ન હોય, બુખ ન લાગતી હોય, ખાટી ઓડાર આવતી હોય, કંજડ્યાન હોય, પવન ન છૂટતો હોય, તેને કાબડો કરી બુખ લગાડી, દગ્ગમ કરી ઓડો સાફ લાવવામાં અકસીર છે. કીમત ખાટીની રૂપીઆ ૧)

દિન્દ બદારના ઓડરો પુસ્તી સલામથી મોકલવામાં આવે છે. બદારગામ એજન્ડોની હાટ છે, પત્ર વહેવાર નીચેના સરનામે કરો

રિમન માટે પ્રાઇસ લીસ્ટ મંગાવો. વી. પી ઉપર ખાત અપાય છે. દરેક બીમારીનો પ્રવાજ પત્ર વહેવારથી કરવામાં આવે છે, જ્યાં માટે ટીપ્સ બીડી.

મગવનું કેક હાં—

મેનેજર યુનાની ફાર્મસી (સુસ્ટર)

આફીકાના સોલ એજન્ડો—

યુનીયન પ્રીન્ટીંગ વર્ક્સ

દારિકાટોરિયા સ્ટ્રીટ—ડમન નાન મ

ખંડ બગર—મુરત

શુભતાન

યુવાન દેવા ઉકેલતી મુસ્લિમ સમારણી સામાજિક નવલકથા

લેખક

‘તુરાઈ’

[અગ્રકથી આ ૧]

પ્રકરણ ૧૬ મુ

પાંગરતી મેમપાંખડીઓ

મહેશના ૧૨ લગ્ની રોસને મહે ને રણારી મકાનના અગિયાર વે ના રોસનનું દિવ
૫ મુ શેકસપીઅર કહે છે > Conscience makes cowards of us ના રોસનનું
અત કરણ રોસને કબલુ હતુ ? રોસને કહ જોડુ કપુ હતુ ? સિનેમામા જવાને અદે
હરવા નીકળી ગયા એમ કાંઈ જોડુ હતુ ? સિનેમામા જતે તો મોડું થતે અતે ફરીને વહેન
આખ્ય ૧૨૦ એટલે રોસનનું કમ અમગલ હતુ રોસનનો ૨૨૫૫૪ નરમ થસ હતો અને
વરેના વળી આનનાનું ખતી ન કારણ પડે તો રોસન પસે અમે જવાન અપને શ હો નાના

સારે હુ જાણ રોસને મહેશનિસાની વિદાય મારા

ઉપર આંગેને ? મહેશને વિનય કર્યો

ના હુ જાણ

જરા વાર માટે મહેશને સિધિલ અમદ મ્યા

બસ નહિ રોસને કહતા હર્માઈ

મહેશનું દિન આંગે લશાય ૧ હતુ એટલે મનમતા મલકાતા મુ

આંગેને સારે !

મહેશનિસાએ ધરમ પગન માડ્યા ત્યારે ખતીજ રાધી રહી હતી મહે ને મા'ના
સમયથી વહેલી આવતી જોઈ ખતીજાએ પૂચ્છુ

વહેની વગી આવી !

સિનેમાની ટિકીટ નહિ મળી એટલે અમે દરિયા પર ફરી ! આ બાપી આના
રોસન કયા છે ?

મયો

તને મૂકવા નહિ અ બ્યો ?

મો નીચે મૂકાને ગયો

ઉપર નહિ આવ્યો ?

આપ્તકથા]

[૧૫૨]

[૧૮૪૧

‘ નહિ ’

‘ કેમ ? ’

‘ થકી ગયો હતો ’

‘ તું નહિ યાકી અને તે યાગી ગયો ! તું પણ કેવી છોડી છે ! તે ઉપર આવસને
કહ્યું નહિ ? ’

‘ કહ્યું તો ખરૂં પણ તે આખો નહિ ’

‘ હા ! આન કપડા બદલી લે ’

વચો બદલી મહેર નિસેતે અને આવી બેગી ત્યાં ખતીનએ વાત છોડી

‘ મહેર ! એક વાત પૂછુ ! ’

‘ શું ? ’

‘ મેઝન કોરો કેવો ? ’

મહેરના મુખ પર સમસના શેન્ડા પડ્યા

‘ હું શું જાણુ ? ’

મહેરનો મુખ સ્વભાવ મહેરની વદારે આપ્યો,

‘ પછી જુઓ છોડગની માને ! ’ ને મહેર ખખખટ હસી પડી

‘ મને તો છોડરો સારો લાગે છે ’ ખતીનએ પોતાનો મમિત મત પ્રદર્શિત કર્યો

‘ રોશન તો બધાને ગમે એવો છે ! ’ દેવાની વાત સદસા મહેરને હોડે આવી મધ

‘ તને ગમે છે ? ’ ખતીનએ પ્રત્યક્ષ પ્રશ્ન કર્યો

‘ હા ! મેં કહ્યું કે બધાને ગમે એવો છે ’ પોતાના અથનો રક્ષો હતો અને છટકા-

માથી છટકતા મહેરએ જણાવ્યું

‘ મહેર ! મારો વિચાર છે કે રોશન સાથે તને વગવની ’ સિમત ફગાવના ખતીન

મોનના માડી ‘ ને વળી આજની છોડરીઓને તો મનમતા પર જોઈએ — ’

એ લાથમા મહેરુ સતારતી મહેર ઝૂના પગથી ઝડપથી ઉગી મધ અને અદરના

ચોરના આવી ગઈ

ખતીનએ પાઠગથી પ્રકાશું

‘ — મહેર ! ’

X

X

X

રોશને ઘરના આગળામા પગ મૂક્યા સારે ઝવનગ મધી રહી હતી

મધ્યમ મિતિના વરમા જુવા બમગ્યી રાખવા પગડે એમ નહિ હોનાથી ધરની સ્ત્રીઓ

મદાયે રાધે છે અને સ્ત્રી મુનલ તથાનના સ્ત્રીના સ્ત્રીત્વને એમ આપે છે ધનવાન કુટુંબની

દીકરી મધ્યમ મિતિના વરમા પ્રવેશ નગતી નથી ત્યાં વગી સસારનો આ અદ્ય પ્રકાર

‘ ઘરમા જળાણ ને છે ધનવાન વરની દીકરીઓ પરમ કેરમ આ દોરનું આદિપણ કરવું

એકપક્ષીય છે, કેમકે દોહનના નસામાં મરત અનેલી મરીબ ઘરની દુન્યા ધનવાનને ત્યાં થાશે પડે છે ત્યારે ગેદાણી બનવાના ખોરા ખ્યાલમાં કુટુંબની સંસ્કારિતામાં કક્કશના બેગવવાનું કારણ બને છે. ધરસંસારને ઝંગારવાની યા ઝંખવવાની જવાબદારી સ્ત્રીની પોતાની છે.

રોશનને ધારેલા સમયથી વહેણે આવેણે જોઈને અપનખે પૂછ્યું.

“કેમ વહેણે વળી આવ્યો?”

“સિનેમા જવાને બદલે મહેર જોડે દરિયા પરજ ફરીને પાઝં આવતાં રહ્યાં.”

“મહેર જોડે?”

“હા.”

“પણ મને તો એમ કહીને ગયો હતો કે તું તારા દોરન જોડે સિનેમા જોવાને જતો હતો.”

“મેં એમ કયા કહ્યું હતું?”

“તો શું કહ્યું હતું?”

“કે મને સિનેમા જવાનું હતું.”

“તો પછી મારાથી આ વાત શા માટે છુપાવી કે તું મહેર જોડે સિનેમા જવાનો હતો.”

“જવાની ઉતાવળમાં હું એમજ સમજ્યો હતો કે આ વાત તમને કહી છે.”

“હા! મહેર કયા છે?”

“તને ઘેર મૂકી આવ્યો.”

જગતમાં કેટલા જુદાણાને કારણ છે અને આવા સરસ જુદાણાનાં ભોગ અનેજા સમજી લોકો ઉદારતાથી તેના કારણ સમજી લે છે. સિનરના ભેદ ભાંગવાની આજખામણી કુટુંબતામાં જગતજનો નહિ પડે તો સકારણ જુદાણાનાં પરિણામ ખોટા ઉતરતા નથો. જેના પરિણામ શુભ પુરવાર થાય તેવા જુદાણાથી જગતને દુઃખી થવું થે ન થયે.

હાથ મહોડું ધોઈ રોશન પુસ્તક લઈને ધકીચેર પર નિર્ગતે વાંચવા ખેડેા ત્યારે અપનખે વાત હેડી.

“રોશન! એક વાત પૂછું?”

“શું?”

“મહેરનિસા છોકરી કેવી?”

“કેમ, મા?”

“મને તો છોકરી ગમે છે.” અપનખે પોતાનો મત દર્શાવ્યો.

“મહેર તો બધાને ગમે એવી છે.” રોશને પણ મહેરનિસાની પ્રશંસા કરી.

“એમ નહિ, તને ગમે છે?” અપનખે સ્મિત કરતાં પ્રત્યક્ષ પ્રશ્ન કર્યો.

“મા, તમને ગમે તે મને કેમ નહિ ગમે? સ્થિતિ સમગ્ર જાળને રોગને વાત પોતાની મા પર ઢાળી દીધી.

“આજના છોકરાઓને મનમમતી છોકરીઓ જોઈએ છીએ. વળી તું ભણેલા; એટલે તારો વિચાર હોય તો ખતીનને વાત કરે?”

“એમાં હું શું કરું?” કહેતાં કહેતાં રોગનથી મલકાઈ જવાયું. “મને આરામથી જરા વાંચના દે ને!” ને સુષતાને પુસ્તક મોકિયા આપું થયું.

પ્રકરણ ૧૭ મું

બે બહેન

રોગન અને મહેરની પ્રેમખાંખડીઓ પાંગરતી થઈ તેના એકાદ સપ્તાહ પછી રોગનની મા ઝવનખ પોતાની બહેન અને મહેરની મા ખતીનને મળવા આવી.

“આવ આવ જોના, કંઈ બધું દલાડે બૂલી પડી!” ઝવનખને આવકાર દેતી ખતીન બોલી

“બૂલીને સાથી આવી, યાદ કરીને આવી છું.” ઝવનખે રાખોની રમત કરી.

“બધું દલાડે નાની બહેન યાદ આવી?”

“મોટી બહેનને તું તો યાદ કરતી નથીને?”

“શા માટે યાદ કરે? તારી માર ખાવા?” ખતીનને જાણપણના દિવસોનું રમરણ થયું.

ધણ્યોને પણ જાણપણ અને પુવાળીના વિવેચા દલાડા યાદ આવે છે અને ત્યારે તેમનાંથી મલકાય ચે જવાય છે આપા વિચસેલા વાતાવરણમાં ધરપલાની પ્રૌંડતાને કરકાઈ વિચારે પડે છે અને તેના રથાને ધુવાળીની ઉચ્છ્વલખતા ને નિરંકુશતાનું પુનરાવરણ થાય છે. છવનના આ પ્રકારના વિલાસમાં વડેરાંઓને માનવતાની દુર્બળતા સમજાય છે.

“જયપણના દલાડાને હજી પણ તું યાદ કરે છે?”

“હું તો અમસ્તી દહું છું. તું તો જાણે છે ને બહેન. સુષતાનના જવા પછી મારે મન દબેશાં ઉચું રહે છે અને મને ક્યાં જાહર જવાનું સુજગુ ચે નથી.”

“એતો માનું દિલજ પોચું હોય છે, એટલે એમ લાગે.”

અંદરના ઓરડામાં નવલકથા વાંચતી મહેરને ઝવનખને સાદ પિંજાન્યો અને જાહર આવી.

“કેમ છો માસી?”

“હીક છું, ખેટા, તું કેમ છે?”

“મનમાં.”

“મહેર, માસી માટે પાન તો લઈ આવ.” ખતીન બોલી.

મહેર અંદરના ઓરડામાંથી પિંજાનું પાનઘન લઈ આવી અને ઝવનખ પાસે મૂક્યું.

“શબ્દી દિહરી! સો વર્ષ છવજો!” ઝવનખે મહેરને આશિર્વાદ આપ્યો.

“મહેરા! તું હમણું શું કામ કરતી હતી?” મહેરની માએ પૂછ્યું.

“વાનાં વાંચતી હતી.”

“આખો દિવસ વાનાં ને કામનું નામ નહિ! અને કામ પણ શું છે? જા, તારી વાનાં પરી કર.”

ચોતાની દીકરી કલામરી ને કામ કરવાની છે એવું બહારનાં માણસોને બતાવવાને દરેક માનાનું હેતુ ચાહે છે. પણ મહેર તો કામ કરવાને બદલે વાનાં વાંચતી બેસી હતી. અને વાનાં વાચતી એ પણ તો એક કામ જ છે ને? આજુ બેસી રહેવા કરતાં અંદર પડી વાનાં વાચવામા ખોટું થે શું છે?

ખતીખને આ વાતની ખટપટ કરવાની જરૂર થે નડેતી વડીલો વાતો કરતાં હોય તં બચ્ચાઓની કામરી અનિચ્છનીય છે એવું માનનામાંની ખતીખ એક હતી.

મહેર અંદરના ઓરણમાં ચાલી ગઈ.

બુધાનીનું બીચું નામ ચચળતા છે. નહિ કરવા કહેલું કામ પહેલું કરવાને બુધાનેને કુતુહળતા જાગે છે. અને અજાણ્યામણી કુતુહળતા “પે-રોસાના, કામસા”ની જેમ તેમને દડાડે પાળુ છે. દાઝ્યા વિનાનું ધડપણ થે ડાચું હોતું નથી.

ચાલ્યા જવાને પેરોસા રીતે પણ કહેવામાં આવ્યું હોવાથી ઓછસ ચોતાને હમતી વાત થતી હોવી જોઈએ એવું મહેરનીસાએ માતી લીધું. તેનાં કાનો વાત સંભળવાને સરવરવા લાગ્યા અને બુધાનેના દિલ પણ ધણાખરા સમયે સાથે સાચી વાતો સંભળાવે છે ને.

“સુલતાનના કામગપતર તો આવે છે ને?” જયનખે ખચરઅંતર પૂછી.

“હા, વચે એક કામગ દતો-” ખતીખએ ખુસાસો આપવો શરૂ કર્યો, તેટલામાં જ જયનખે આગળ પૂછ્યું.

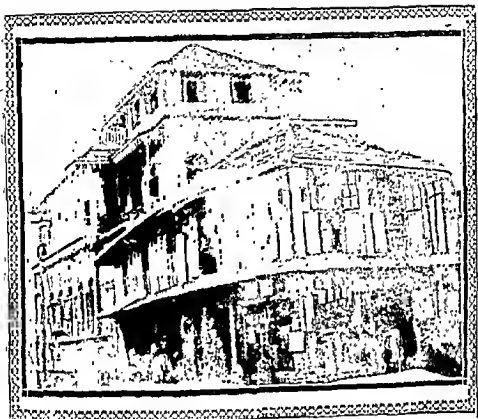
“તખીખન તો સાગી રહે છે ને?”

“તખીખનના તો ફરનો કામ છે પણ કામગ લંબવામાં બહુ મુશ્કેલી કરે છે; અને તેમાં એતો વાક થે નથી. એ લખે છે કે કામકાજના અંગે કામગ લંબવાનું ફેકાલું રહેતું નથી અને તેના માટે જરાપણ ફિકરમિતા કરતી નહિ પણ માના દિલને શાંતિ કેમ થાય!”

“સુલતાન અને ઝગીના આનંદમાં હોય તો પડી તેમનાં માટે બીજી ફેર્ક વાનતી મિંતા કરવાની જરૂર નથી. કામ ખપતું કારવતું હોય મારો રોશન લઈ આવી આપસો, રોશન પણ તારોજ દીકરો છે ને!”

“રોશન તો બહુ બડો હોદ્દો છે. મારા માટે હંમેશા ખોપજો તૈયાર છે સુલતાનની ગરદાજરીયે અને રોશન બૂવારી કે છે. મારા મને તો સુલતાન અને રોશન એક સરખા છે.”

“મહેર અને રોશન પણ બહુ દળીમળી બુધા છે. ખતીખની ચાતના પસબીની જયનખ ઉત્સાહિન થા” ચોતાની મનસખી વાતનું મંડાણ થયું. “સિનેમામાં પણ દવે સાથેજ જાય છે. (અજાણ)”

એમ. એમ. પી. હાઈસ્કૂલ સંદેર

મુસ્લિમ મુજરાત આ હાઈસ્કૂલ બને તેના અંગેની કો બોલીંગનો લાલ લપ્પો કેળવણીના યોગમાં સીક સીક પ્રગતિ કરી શક્યું છે. તેનો પુરાવો તો મુંબઈથી કમંગી મુંબીના વિસ્તારમાં કેરોર ઉચ્ચ સર્વિસો પર મોહવાએલા આદર બોયજોગ પુરા પાડી શકે એમ છે, પણ હાઈસ્કૂલની કેળવણી પશ્ચિમ ક્યાં પછી કોંગ્રેસની કેળવણી માટે ગરીબ વિદ્યાર્થીઓને પડતી અનેક વિટંબણાઓને રાખવા આ હાઈસ્કૂલના “આદર બોયજો”એ એક આદર બોયજ એસોસીએશન રચાયું છે. આ મુજારક રમજાન માસમાં તમારી ઝકાન ખેરાનને સદુપયોગ કરવા ધારના હોય તો આ એસોસીએશનને પણ ન બંધગો. મદદ આપવાનું હેતુલું—એન. સેફ્ટી—એમ. એમ. પી. આદર બોયજ એસોસીએશન, સંદેર.

ચાર ચિરંજીવી પ્રકાશનો

કોંગ્રેસના મળી કવચવાદી
જમાવતે એના નગ્ન રવ
રૂપમાં નાગી કરતુ અને
'રવદેશી નાગીવાદ' રહ્યો
પુરુષ તિલકમતનામુ' પ્રકા-
શતુ પહેલુ અગ્નિ-પુરતક
એમા મુકકના મુકિતજમ-
માં મુસતમાનેએ આપેલી

કીમતવાન કુશાનીએનો અને દેશજનોએ
કરેલી કારખી 'પૂરલાજ'એનો કડીનધ ઇતિહાસ
સમરવામા આવ્યો છે.

અખખારોમા અવસોકાય એ પહેલાજ એની
પરેલી આજિ અમ થઈ ગઈ એજ ખતાવે
છે કે દેશમા અને પરદેશમા એજે મજામનાક
રિશ્તમરૂપી પયદા કરી છે

કીમત એક રૂપિયા [ચારજે પાંચ આના]

મુરિશમ-લીગની રથાપનાથી
માડીને એની ૧૯૪૦ની તે
મરદદ. માહોરી બેક
(જેમાં પાકિસ્તાનનો ફગવ
મન્જર કરવામાં આવ્યો
લગીના લીગ-જીવનનો
સંગ, આકા અને જાત-
મીએથી એતપ્રેન દનિહાસ.

એમાં ન માત્ર લીગની રથાપના પહેલાની
મરિશમ-દિન્દી સિયાસતના આજા થેરા વગે,
લીગની રથાપનાનું કારણ અને પ્રેરણા, લીગ-
એકાના રથાગતી અને સદાશી લાપણો, ફગવો
અને અમલકી કારવાઈએનો સંપૂર્ણ રિપોર્ટ
આપવામાં આવ્યો છે. બદલે ૩૫ વર્ષના આ લીગી
અખવળના ગાળા દરમિયાન મુરિશમ-દિન્દી સામે
આવી ઉભેલા ફગવો અને સિયાસી ફગવાસાની ખતી-
કીપૂર્વક જણાવત પલુ કરવામાં આવી છે.

કીમત બે રૂપિયા [ચારજે આઠ આના]

આ કિતાબમાં દિન્દના
નિલાગીકરણની ચોજ-
નાનું કુશાનીની રવશ-
શીમા અવકોકન અને
વિવેચન કરવામા આવ્યું
છે દિન્દની રજકીય
પરિસ્થિતિ કેવી છે અને

એના બે ભાગ પાડવાની સુરત શા સાર છે એની
એમા મજાદખી અને સિયાસી નજરે સુરેઅ સમ-
જીતી આપવામા આવી છે. પરિસ્તાન શું કેમ
અને શા માટેની એમાં સંપૂર્ણ સમજણ છે.
કીમત છ આના [ચારજે છ પૈસા]

ગિન્નાદ સાદિએ એરિ
કરેલી આ કિતાબમાં
લીગના લાહોરી ફગવ
પર જુદા જુદા દિન્દુ,
મુરિશમ, અંગ્રેજ લેખ-
કોના સંગોધન અને
મનનપૂર્વક લખાએવા

લેખો સંઘરવામાં આવ્યા છે 'ગાંધીવાદ એ
દિન્દુ-મુરિશમ સરાલનો ઉકેલ નથી; પકિ-
સ્તાનજ એક ગાત્ર વ્યવહાર ઉકેલ છે' એમ હરેક
લેખકે દલીલ સિકે સાબિત કરી ખતાવ્યું છે.
એની પ્રત્યાવના ખુદ કાઈદે આજમે લખી છે.
કીમત આઠ આના [ચારજે બે આના]

[કેટલાક હુમદદી લાહજો અને અ-જુમનોએ માલી મદદ આપેલી
[હુવાઈ આ ચારે કિતાબો પાતર કીમતેજ આપવામાં આવે છે.]

ધી કોહિનૂર પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ : ઇકબાલ રોડ : ખાંટવા

વિનંતી:-શરનામાના રૂપર ઉપર પ્રાદેશ નગર હમેશા લખવામાં આવે છે પચમ્બર
વેળાએ નગર લખવા વિનંતિ છે.

તંબી: "વડશી" સંદેરી.

સહકારી: "બંસર"

માસ તમેમ્બર ૧૯૪૧

પૃષ્ઠક. ૩

અંક ૩

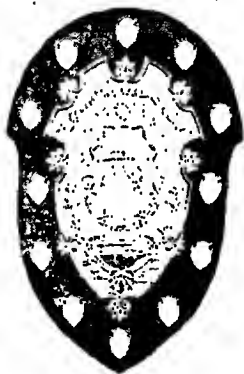
અ તુ ક મ ણિ કા.

વિષય સૂચિ.	લેખકનું નામ	પૃષ્ઠ
વનવના જ્વાનોને	દા. મો. ટીમોલ	૧૭૭
ઈસ્લામી શિક્ષણ (કુઆન)	મા. અ. સલીમ સા.	૧૪૮
(દલીલ)	"બેકર"	૧૪૮
આગાખી કુનિયા	"બેકર"	૧૬૦
રશીકાર સમાજીયના	ઇસ્માઇલ-આરેફ	૧૬૧
અરમ-ઉલ્લ દુરના	નિહાલ-સામેરી	૧૬૧
ફાયા	મો. અ. અશરફ	૧૬૬
મો	રા. વલુખરો	૧૭૦
મજલ (યુજર તી)	"અનિર"	૧૭૨
માઝી અલમદશાહ	"મુજાનર"	૧૭૩
ફતિ દાગોર	સે. "નર"	૧૭૬
મુસ્લિમ અરબી વધાબુવકુ	સામેદ બખીતી	૧૮૩
"મામનો પુસ્તક" (અ.) (મજલ)	"માલેખ"	૧૮૬
પુત્રા સ્વપ્ન	સલીમ અલમદશાહ	૧૮૭
સરમુ	"સાદર" ઉલીઆ	૧૯૧
કુલા અને જરા (મજલ)	"સામર" જેતપુરી	૧૯૩
ઈન્ડિયાનનો ઈન્ડિયાસ	એ. સો. અમીન	૧૯૬
મુગ્ધ	"માયર"	૧૯૮
મુજાહલી મજલ	"લેખુલ"	૨૦૩
એબુનિલા	"મજલ"	૨૦૬
સંધાના દાસ	"અમી" ધારવતી	૨૦૪
સિદ્ધિના અન્નાર	સાદિક	૨૦૪
નાગલા (ખા. ક. અ.)	"દર્જી" રહેરી	૨૦૮
મેડિકલમાયી કેટ	"મીલન ક"	૨૦૮
મુલનાદ (અ. લુ વાતી)	"જુલુ"	૨૧૬

ધસ્તામ જિભખાના—રાંદેર

ધણાહીમ કિકેટ શીલક

રાંદેર ધસ્તામ જિભખાનાના એક સ્થાપક શ્રેષ્ઠ દાહ્ય ક્ષત્રીય આજમ હરમાલ મહંમની
પાસમા નેમના મિત્રા અને ચાલકો તરફથી ચાલકીની રૂપે આ ચાલકીનું ગ્રામ જિભખાનાને આપવા
મરનામાં આવ્યું છે. ગયા પર્વથી આ દરિદ્રની મેમો રમાવી પણ શકે પડે ગઈ છે.

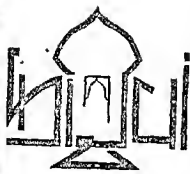
ડૉ. રામચુદ્દીન મોહનદાસભાઈ મલિક

એમ. બી. બી. એસ.

(મનવનત જંબુસર દાસ-રોડેર)

રાહેરની રોડ ગુનામ અરેફ (અરકાલી) ક્રિષ્નેન્દ્રનીના ભાગીના મેનાભાઈ મેડિકલ
 ઓફિસર મનામ મલિક સાદગસ નાના પુત્ર છે જેઓ હુકી એમ. બી. બી. એસ.
 ની પરીણામ સફળતા માટે ફોન્ટેનલ થયા છે, અને પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએટ થવાની
 વધુ નૈયાની કરી રહ્યા છે. પિતાને પચાસે ચાવી પિતા કરતાં પચાસ વધુ લોકપ્રિયતા
 પ્રાપ્ત કરે એવી આશા સહિત એમની પ્રગતિ ફોન્ટેનલ કમિટીએ હીએ.

તાંત્રી

નવેમ્બર ૧૯૪૧

૧૨૯

વતનના જવાનોને !

પ્રાતઃકાળના રમાયીય મમથે આખની અઘરીએથી સૂર્ય વતનના જવાનોને સદબોલે છે —
 અદ્ય બીડી વિચારનારાઓ ! આમ નિશ્ચેન પૂતળા જેમ શાને યોગ છે ? શુ ખરેખર
 તેના પાસાણ બની ગયા છે ? જુઓ મહારી તમ્ક જુઓ ! પ્રભાત થનાં ગગનમાતાની મોહના
 નાચન 'થઈ' મહારી સ્મિત લહેરીઓથી વેગન જમથેમા પ્રકાશના પુત્ર પિત્રવું છુ.
 જુઓ ! જેમ જેમ દિવસ વધતો ગ્હે છે. તેમ તેમ મહારી શક્તિમા અદ્યુત વધારો થતો
 ગ્હે છે. મહારી વિજ્ઞાના શક્તિ નિતજેનામા જળાભાસીના આ જગતને નુરમય બનાવી મકે છે.
 સધા મમથે હવન-અથન અર્ચન રંગીન પૂજા કરવાની વખતે, હુ આપારના ખુલાઓને
 મહાન મનદર રમે વડે રંગી લકડ છુ
 નાગે હુ લકડ છુ ત્યારે મહારા વિયોગ દુઃખથી, આ જગતનુ પ્રત્યેક અંકજી કાળી ચાલ
 ઓઢી મહા ગતી આખોને-ફન માટે આમથે છે
 વતનના જવાનો ! તેમજ બાવપખના જુસ્મા અને કિમગોની દુન્યા છુપાવવી છે. જેના
 દાનનમા જિકમીની દમારે વિજ્ઞાઓ ખોલી રહી છે
 બલાદુરે ! તમામ કાનિકાન્ક દાયો વડે મડીવાદ, ચાકીવાદ, અને માનવતાનો મહા કરનામ
 બયાનક ચિન્હોને હવન-પટ પટથી કોપેડી નાખી પટી તમે તમામ આશાઓના પ્રકાશિત
 ના-કાઓને વ્યગ્રતામ્કે જળાદાના નેરો
 ગરીરી ! અમારના અનીનિ અને વૈભવ વિવામના પ્રાણધાવક જતુઓને તમારી
 કાનિકાની કર્તવ્ય જમાણા વડે જવાની બન્મ પરી દે, અને તમામ દેની પ્રત્યેક રંગમા એક
 નરાયણનુ હવન તમને બાન થયે.
 યુવનો ! નિરુ થઈ આગમ ધરો. તમાર આ પ્રપતો શાન્તિના ખૂણાના પનો તોડીને
 એમનામ એવમયોને કમબનિ તમ્ક મત્ક જેમી લાવશે. અને તમારી દર્દમાં કોમી આવાક
 નિદ્રાકીઓની હર દમકી મૂકશે. આમ તમે વિજ્ઞા તમારી રક્તત્વ-બાવનાના પ્રથમ ચિન્હો
 પેન ફરી ગમ્કો તમારી અયામ કર્તવ્ય ધમતે દિવનાના નેલ જળદળી હરો. અને તમામ
 પખાતી કીર્તિ-અમાગ લહેરીઓ આ જગત-કપરને આસ્થા આપને.
 અને, આગમન મેશિયો અને અન્નામાન્ય કર્મનીઓના બોલે, તમામ નિનુયામનુ હવનની
 પ્રત્યેક રના, વનમાન અને બારિ નગરો માટે દિવ્યનુ-ન્યોત મશિન થયે.
 અને તમાર નામ ન્યાત લગી જગતના કનિકાન્ક કપાએ સુવર્ણકો લખાશે.
 નિતી નમન નનામના એ નીનુ દુષ્ટવી.

દુશિમ મોહ મદ દીમોલ.

ઈસ્લામી શિક્ષણ

અવ્લાદ તઆવાનું ફરમાન (કુઆન)
મૌલાના અબ્દુર્રહીમ સાદિક સાહુબ

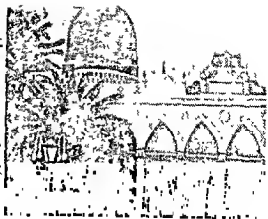

- (૧૫૮) અને જે તમારા સર્વેનો પૂજ્ય બનવા લાયક છે તે તો એકજ ખરો ! મઅબૂદ છે, તેના સિવાય કોઈ બદેલીના લાયકજ નથી (તેજ) બહુ કૃપાળુ (અને) ઘણો દયાળુ છે. (કુઆન)
- (૧૫૯) તેજ (ખુદા) છે જેણે તમારા માટે રાતને પરદાની વસ્તુ અને નિંદ્રાને આરામ બનાવી અને દિવસને ઉઠી નીકળવા માટે બનાવ્યો (કુઆન)
- (૧૬૦) તેજ (ખુદા) છે જેણે જે સમુદ્રોને (એક ખીલથી) મળેલા વહેતા કર્યા એક મીઠો તૃપ્ત કરનાર અને ખીલે ખારો કડવો છે, અને ને બંનેની વચ્ચે (પોતાની કુદરતથી) એક પરદો અને મજબૂત આડ બનાવી દીધી છે. (કુઆન)
- (૧૬૧) જે કોઈ વસીયતને સાંભળવા પછી તેને બંદલી નાખે (અને તેથી કોઈને હક માર્યો નય) તો તેનો શુનોહ તે લોકોનેજ થશે જેઓએ તે વસીયત બદલી નાખી બેશક અદ્લાહ સાંભળનાર, જાણનાર છે. (કુઆન)
- (૧૬૨) (હે પૈગમ્બર !) તું જેને દોસ્ત રાખે તેને ગહ પર લાવી શકતો નથી પણ અદ્લાહ જેને આહે તેને હિદાયત આપે છે, અને તે હિદાયત પામનારો એને ખૂબ જાણે છે. (કુઆન)
- (૧૬૩) અને ત્હારો પરવરદિગાર તે બધું જાણે છે જે કંઈ તેમના દિલોમાં છુપ્યું છે અને જે તેઓ જાહેર કરે છે, અને તેજ અદ્લાહ છે તેના સિવાય કોઈ પૂજ્ય નથી, દુન્યા અને આખેરતમાં તેનાજ વખાણુ છે અને તેનીજ સત્તા છે અને તેનીજ પાત્રે તમો પાછા ફરશો. (કુઆન)
- (૧૬૪) જેણે (દુન્યામાં શિક્ષી) તોજાહ કરી અને ઇમાન લાવ્યો તેમ નેક શામ કર્યો તો આશા છે કે તે સુક્રા યનારાઓ માહેનો થશે. (કુઆન)

ઈસ્લામી શિક્ષણ

સ્વપુત્રાલ મનવુ ફરમાન (દલીલ)
મોતાના અબ્દુલ્લીમ સાદિક સાહબ

- (૧૫૮) સ્વપુત્રાલ સલ એ ફરમાવ્યું કે જે કોઈ પશ્ચિમથી સૂર્ય નીકળતા પહેલાં તોમક કંચે તો અદલાહ તેની તોમક કબૂલ કરશે. (મુસ્લિમ)
- (૧૫૯) સ્વપુત્રાલ સલ એ ફરમાવ્યું કે જેણે સારી રીતે વોઝુ કયું તો તેના ગુનાહ શરીરથી નીકળી જાય છે તે એટલા સુધી કે તેના નખની નીચેથી નીકળી જાય છે (મુસ્લિમ)
- (૧૬૦) સ્વપુત્રાલ સલ એ ફરમાવ્યું કે જે કોઈ તમારામાંનો જુસ્મામાં આવે તો તેને જોઈએ કે તે ગુસલ કરે. (સહીહૈન)
- (૧૬૧) સ્વપુત્રાલ સલ એ ફરમાવ્યું કે જેણે ઈસ્લામ સિવાય બીજા ધર્મના સોમદ ખાધા તો તેણે જેવું કહ્યું તેવો જ થયો. (સહીહૈન)
- (૧૬૨) સ્વપુત્રાલ સલ એ ફરમાવ્યું કે કોઈ સાચા દિલથી અદલાહ પાસે ચલાવત માગશે તો અદલાહ તેને શહીદોને દગ્ગલે પહેંચાડશે અગર જો તે પોતાની પધારીએ મર્યો હશે (મુસ્લિમ)
- (૧૬૩) સ્વપુત્રાલ સલ એ ફરમાવ્યું કે જે કોઈ અમારી સાથે (એટલે મુસલમાનો સાથે) દગલબાજી (કમાઈ) કરે તે અમારામાંથી નથી (મુસ્લિમ)
- (૧૬૪) સ્વપુત્રાલ સલ એ ફરમાવ્યું કે જે કોઈ મંજિલ પર ઉતરે અને આ દુઆ પઢે “અલ્લેહો યે-કલિમાતિહ્યાહિ-ત્તામ્માતે મિન શરે મા-ખલકે” તો તે સ્થળેથી કુચ કરવા સુધી તેને કોઈ ચીજ હાની પહેંચાડી શકશે નહિ. (મુસ્લિમ)

આવાજની દુનિયાકે દોસ્તો! આજકાલ આપણી વડી ધારમભાતુ નાટક ખૂબ જોગ-ગોથી ભગવાન રચુ છે કારોબારીના ઘોડાક નવિન એકદરના બળથી ખેલ હીક હીક ઉત્તરકારો છે, કોએસ અને લીગ તો એકદર ચલુ પડતું મૂખી પ્રેક્ષક બનવામાજ મજા માણી રહી છે! જૂનકાળમા દમિસના પિવન મણાના આજે દાદાને માથે હીંગેની બૂમિકા ભગવાનુ રચુ! જોઈ એમણે ઘરડે યડપણુ હીક હીક પાટ! અમા કયા છે! ને કે માધીજી તો કહે છે કે 'એમણે વરસ વેચ્યા છે!' તો 'જગમા જગના ટુપ્પા ઉપરથી ધણુઓતુ અનુમાન છે કે અજોનાદા ભવે મમે તેમ જોડે પણુ દિવનુ દિન એમના દોડે છે! જોય, ભવે પણુ અજોદાદાના પરાક્રમે યોડાજ દિવસમા ટાપાના હાપરે બેઠી ગયા છે. ધારાસભાના એમના વારડ નવાખોથી ચચીલ નયા એમેરીને દવે લડનમા મેમ જોગ ખાતરી ચર્મ ગાઇ દને કે દવે દિવેની કારોબારીમા એન પણુ અજોને રાખવાની જરૂર નથી; કારણ કે અજો જેવા ગાંજવાદી દિદી, યુરોપીયનો કરતાં આપણુ પકુ દિન જાગી શકે એમ છે! અને વાત પણુ ખરીજ છે કે નવિની સગાક કે અજો, જેનાને આજમા ધગીને' અમેરિકા ખાને સ્વિટ્ઝ માયે પ્રોપ્રોગેન્ડા કડી શકશે કે રાષ્ટ્રવાદીઓ પણુ અમાજ પડશે છે!

પણુ એમા બિચારા અજોદાદાએ શું કરે? એ કોંગ્રેસનીની ખુરશીજ એવી મદુલાળી છે કે એની ઉપર ખેસનારની જુદી બહેન મારી નવ છે અને પછી એ ખુરશીની પાછળ મોડવાપથી ખેટરી ચાપુ થના, કળ દલાળ્યા પ્રમાણે કળ દલાળવારની મરજી પ્રમાણેના ઉત્કારો તેની ઉપર ખેસનારના મૂખમાંથી સરવા માટે છે! જેમ જુનાઓ જૂન કાઢે છે, લાગે જે માણસને જૂન વગરજી હોય છે તેનેજ પૂઠે છે કે તુ કાણુ છે! તપાગે પંચા માણસના પેટમાંથી બન જવાજ આપે છે દુકવાણી છુ! તેમ કારોબારીની ખુરશી પર ખેસનાર પાને બાવતો નથી પણુ તેતુ વળગાડ બોધે છે કે— 'મન દિવમ દિવન સમજે મેરી જલકે જન મમજે, મન આર બાવતા હે મેરી જમા ન મમજે!'

કારોબારીની ખુરસો લગભગ સસેકે તીન પાઈ જેવાજ નવાખો માટે છે તેતુ એકાદ ઉદાહરણ બન થયો. સર તેમની મોરીંગ ધારાસ ભાના ધાન સબ્ધે પ્રશ્ન કર્યો તેના જવાબમા તેમણે કયુ કે "મોટર બનાવવાનો ઉદ્યોગ મૂખ્યત્વે" સુધ્ય માટેનો ઉદ્યોગ ન કહેવાય " એટલે કે આ જેવામથી આગિન થયુ કે મોટરો ટેકા વગેરે બનાવનાં મધનો નથી લ્યારે શું ખાદ્યા કે પાણી લગાઈઓ લગાની દસ? રાગા એકા, યોડાગાડીઓ કે ઉંટગાડીઓમાં જમીન સનિકા મોડ્યા પર લડના હજે? તો પછી

કાચવાં

વેણી માંડવેણીઓની લાઈને અને ટેકા હુકા
ડીઓનાં ફેરાઓ લંબાઈનાં ચિત્રો તરિકે બદલ
પડે છે. તે શું અદર ઉતારતા હશે? આપણે
કાંઈ જાણીએ!

આવાજકી દુનિયાકે દોરતો! કોઈ પણ
મલ્લ અખાડમાં આવતા પહેલાં ખૂબ દંડ
બેસે છે અને ચરીરે તેજાની માણીશ કરી
કસાવી ચરીરને લીધું લીધું ખતારીને પછીજ
અખાડમાં ફરી પડે છે. જાપાને પણ આજકાલ
એવાજ પેતર કરવા માંડ્યા છે. પણ ક્યા
અખાડમાં કુબલી કરવા ફરી પડે છે તેજા એને
સમજ પડતી નથી! એને કુતલી જગમાં
ઉતારવા હીટકર લેગેટ તો બાધાથી છે. પણ
પણ એ મલ્લ કોની સામે ફરતી લડવાથી
જાદી અને સહેલાઈથી વિચાર મળે એ
વિચારી રહ્યો છે! એને વિચાર કરતોજ રહેવા
દઈ પગ પકડીને પ્રબળ શુને પછારી પાડવાની
દીમત જલ્દ ગવાઈ ગયેલું અમેરિકા કેમ કરતું
નથી? "પહેલાં ધા રાણાનો" એ કહેવતમાં
શું પાશ્ચીકની એ જી. કી. ડી. ને શક
રહે છે? શું રૂઝવેટનાવા પણ મદદમાં
માંખીની જેમ અતરના અવાજની શબ્દ જીવે
છે! પશ્ચીકમાં નિરાંતે માણસો મારવાનો
આ મોઢો અમેરિકાએ ચક્રા જેવા નથી.
"માય છે! માય છે!" ની નીતિમાં શ્રીટન
અને અમેરિકાએ ધણું ખમ્યું છે. હીટકર
રશિયામાંથી નવજો માય તે પહેલેજ પગલાં
ભાગવતો ફીક નાદિતર હેઈ તો અખાડ મારવાની
પડી! મદદથી કે હીટકર તે અમેરિકા સામેય
શીંગા ઉઠાવશે અને ત્યારે જાપાન પૂછડું
ઝટકશે તો શ્રીટન અમેરિકાની "દે હીટ ની
નાવિચી સરમગ આખું" પુરાવ હીટકરની એડી

તબે દગાઈ મળું છે; ત્યારે એમકે કાશી ની
નીતિથી હીટકર અનેકનાં કનકતો કનનામાથી
ફાંધ્યા છે! ખીજીની દોર પેરે માંજે અલખવાનો
વખત હવે નથી રહ્યો એ વહેલામાં વહેલાં
તકે રૂઝવેટ-ચંચોત્ર વિચારી હશે અને આપ
સમાન જાણ નહીં ની કહેવતને અંતરે!

એક વાત બાળે કેટલાય દિવસો થયાં
છાયા વાંચનારાઓના મનમાં ઘેળાલી હોયી
બેઠકએ કે રશિયાના મોરચા પર છતે છે કેણું?
પરજવા પછી ગેરી ધણી પર રાજ ચલાવે છે
કે ધણી ગેરી પર રાજ ચલાવે છે? એ
કોણને કોણ દબાવે સુધી તોડ કાઢી રાક્યું
નથી નેમ રશિયાના મોરચા પરની હારજીતો
પૂજા તોડ થઈ શકે એમ નથી? રશિયા રહેશે
જાણીને તેનાં અંદીઓ નાજીઓને હવાફે કરી
નથી ફરોશો રમ્યું પાછળ હાથનું ચાકુ રાખે
છે; ત્યારે નાજીઓ આગળ વધી ત્યાં રથઓને
ફાંજે તે છે જાનાં સિનિય, વિમાનો, તોપો,
ટ્રાન્કી ખુલ્લી રશિયા કરતાં જમણીને જમણી
વાતું જાણ છે. એટલે કે નાજીઓ સરકર
ગુમાની મુત્રક જે છે ત્યારે રશિયનો મુત્રક ગુમાની
સરકર જાણે છે! એક પક્ષ કહે છે કે હીટકર
જેમ જેમ રશિયામાં અંદર દુસનો જંપડે
તેમ તેમ વધુને વધુ ખુસનો જાણ છે. મદદથી
રશિયા પોતાનું જયેલું સરકર હીટકર પાકશે
ત્યારે એનો ધોડા ધાડો કરી નાખવા ચાપરશે!
જરૂર રશિયાની શબ્દ નિવાપ છે, પણ રશિયાનો
એકસો નાજીઓને નાજી અને રશિયાને કેમ
નહિતે મુકેનનો પ્રદેશ હીટકરને મળવાથી તેના
હંદીકમાં જરૂર આખું છે! પણ રશિયાનો
તેમનો પ્રદેશ એના હાથમાં જઈ પડે તો રાજચુની
જેમ "દસ માથાં ને વીસ" દોષ એને પ્રમદ

કારવાં

યમ નામ એમ છે પણ તે પહેલાં કેદિસસ પર વાવેલ હતુમાન દુદા મારે તોજ બહુ પેટ્રોસ કેપ સીનાનું રક્ષણ થય, ને સ્તેલી- નની મૂઠ પણ ઉઠી નહીં જાય પણ જો તેમ ન થાય, અને 'દેર આયંદ દુરેર' આયંદની ફરેસો પછિનની જેમ હતુપે તંકની, રાંદ નેવાય; તો હીલસરની ગદસો લીલાનું તારા નૃસ ગમણુ નેમયો જમે, જાજી નેપોલી- યન હાર્યો મારે હીલસર દારને એવી ધાતુક રાખવી એનો આપણા મુનદ--અમગવાદર્થ છ પાંચોમાં જા બ છપાવવાર પેલા પ્રેદિસરો અને જ્યોતિષિઓ નેવી વાત યદા

દિંદમાં અકાળે વસત ખેસી ગઈ છે અને ઝાડ પર તર્થ પુરપ પત્રો પ્રગટ થાય તેમ એકા એક છુપા પત્રો પ્રગટ થવા લાગ્યા છે. જયપ્રકાશ નાગવલુતો પેસા બેદી પત્ર દિંદી સરકારના મંત્રીએ પ્રકાશમાં મૂક્યા પછી હવે કોઈએ જનાળા ઝીણુએ કાઢી પાકમિ-ટના સભ્ય પર સળેસા પત્ર વેપરોમાં વહેતો મૂકેલો છે! આમ બેદી પત્રો પ્રકાશમાં આવવા જાય છે. એમાં ખરું શું ને ખોટું શું તે ભોં અરજદાર મિયાં જાણે પણ આ કામગીરી મેંધવારીનાં જમાનામાં વેપરવાળાઓ, શા માટે એટલી જગ્યા જગજગ હશે? એટલીજ જગ્યામાં જોરેર ખજર-છપાય તો આર્થિક દ્રષ્ટિએવ ફાવશે યાવને? વળી કામગીરી જાણીનાં વાન નીકળી છે તો કહી દઉં કે પત્રકારો વેપરો-કાદાં પડતાં મૂડી વ્યાધ્યર્થ ધારણ કરી જાતા બની જાય એવો વખત કામગીરી મેંધવારીએ આવી દીધો છે. કામગીરી રોના-રૂપાનાં વનસંની જગ સાચી રજા છે. અને તેથીજ પેલી ખજર સમિતિ પણ સત્તરજો વધારવાની વાત કરી રહી છે. જો કે બધેજ સત્તાજો, વધી, રજાં છે. એક મૂંઝવે વધુ; તો 'કારવાં'માં શું છે અદ્વા-

હનો કે એ જાગરાની, પીપી, હનુવ, જમતના નગરખાનામાં વાળી રહી છે અને તે કદરહત વાંચકની મહોરખાનીનું પરિણામ છે!

સમાજને સુધારવાની વાત તો જાણ્યો રહી, સમાજને જગજગની વાતમાં સિનેમા અને વર્તમાનપત્રોએ સંરો 'જાગ' જગાડ્યો છે! અપ- હરંવુ અને એકપર પીછનો કિરેસાએ સુધરેલા સમાજમાં રોજખરોજ વધુ વેગથી બનતા જાય છે તે છંપામાં વાંચી વાંચીનેજ પીપી જુવાનો અને જુવાંનીઓને ઘર છુટે છે! જો છંપાઓમાં એક સમાચારો ન પ્રગટ થનો હોય તો જે જગ્યા- એ એ બનાવ બને તેજ જગ્યાએ જરા તરકા હોજા યદને દખાઇ નાય; પણ પ્રગટ થવાથી તે જુવાન ભેળંઓને વધુ ઉત્તેજન મળે છે! 'ખપન'માં રમેશના શિક્ષક રમેશની ખૂબ સાથે લગ્ન કરી ધર પાડ્યા પછી અજગજ તેનું અનુકરણ કરીને ધણીય શિક્ષકો શિક્ષાએ સાથે લગ્નો કરી એા છે! અને હવે તો ભં સુધી વોન આવી છે કે લોકો એવા ધરજો શિક્ષકથી જોડી મૂક્યા છે નથી ખોસ કરીને ટાંપરીપ વગરના કદરવા અને મેજાદેવ કંપેડ પડેરનાર શિક્ષકોનેજ ટુશન માટે પસંદ કરાય છે! મુરોપનાં લોકો નેટમાં ગેરહાજરી ચોકે છે તેથી વધુ દિંદના વિદ્યાર્થીનીઓના વાંચીએ મળેપકુ શિક્ષકો અને પ્રેદિસરોથી ચોકે છે! જાણે વાંચીએ પણ શું કરે! દંધનાં દાંધેલાં ઝાસ, પુકી પુકીનેજ પીએને! જાજી આ વિત્રમાં ઘેરો રંગ પુરવાનું કામ જોવેજની સંદેશસજીની કળાવણી, પુપક-પુવતિ- એનાં એમેચોર નાંદકો, અને સમુદ્રપ્રયોગે કમું છે એ પણ નિશ્ચિત છે! અરજ:

ધી બોમ્બે મુસ્લિમ પોલ એસોસી-
એશન, મુબમ્બઈ થી ૧૯૪૦ થી ૩૦
એપ્રિલ ૧૯૪૧ સુધીના વાર્ષિક રિપોર્ટ. સેક-
ટરી તરફથી રિવ્યુ અર્થે મરચો. મનમીયા
પટેલ ખિસારોની આ સંસ્થા દિવસે દિવસે ઊંચ
પ્રગતિ સધી રહી છે. આશુ વર્ષમાં એસોસી-
એશન તરફથી ૧૯ કોમિશનેટ કોમિશનરોના
આગ્રહ છે. તે ઉપરાંત એસોસીએશનના આશુ
પ્રમુખ શેઠ અલી દાદા મુસ્લિમ તરફથી ૪ કોમ-
લરોને અને માછ પ્રમુખ તે મુબમ્બઈના
રામ શેઠ દાદા ઉમરજી દાદા મુસ્લિમ તરફથી
૨૦ કોમિશનેટ કોમિશનરોના આગ્રહ છે. આમાં
કોમિશનરોના રિપોર્ટમાં આ સંસ્થા અને તેના
સંચાલકો-સારી-લાગણી-બનાવી-રચા છે.
શુરુઆતમાં પુણ્ય પાંચ નિવાર્ણિઓએ લાભ
લીધો જણાય છે. લોકમતો ગોઠવે માટે
મહાન રાખવાની યોજના બિંદી સોયે અતિ-
વાર્ધ અને ઉપયોગી છે. મુલકો કાંઈ-કાંઈ
કમાવણી કે જે આ સંસ્થાના એક સ્થાપક
હતા તેમની માફગીરી કામ કરવા માટે. "દેખી
દેખાવણી" રજાલરોના આપણી યોજના
કરી છે તે એકે લાવક માણસની લાવક મા-
ફગીરી કામ કરી એસોસીએશન પાતાનું નામ
ઉભારવા કયું છે. સેક્ટરી અને પ્રમુખની
કોમિશનરોના પગલે અનુકરણીય હોઈ અમે આ
સંસ્થાની સંપૂર્ણ ક્ષેત્રે કમીએ છીએ. આ
સંસ્થા આખા ભારત છતાં ઉપયોગી નિવરે
એવી આશા અવગત. ન હોય-સાહુતરી
"કાતરું ગેપ" તે દિવાળી અંક રીવ્યુ
અર્થે મરચો. એ આના જેટલી મજરી કિંમતમાં
તો ખરેખર આટલા બધા પૂરો આપી શક્ય
ગેપ દિવાળી કાંઈ તેમાં નવાઈ નહીં. કાદૂતોની
સાથે રમુઈ દેવકાઓ આ અંકની વિચિત્રતા
છે. દરબરસના શોખીતાને તો આ અંક ખાસ
વાંચવા લાયક મળ્યું છે.

દાંડીઆ નવલિકા અંક તો નવ-
વરસાદ એમ-વીમાર્ગલાએ આ-વરસે પશુ-
દેવેય મુસ્લિમ દિવાળીના કાંઈ નવલિકા અંક
કાઢ્યો છે. ૧૫૦ પૈનાનો અંક સાત દિવસ
સદિન અને નાની નાની પોતાઓથી ભરપુર
આ મુદ્દે અંક કાઢ્યો. માટે મુબમ્બઈના
આપણું મન યથા આવે છે. નવલિકાઓની
પસંદગી પણ સારી છે.
"આંધ્રાદેવ" બાળી માસિક છે. અંક ધી
મુસ્લિમ સાદેલ પ્રચારક સોસાયટી, રામકોના
આપણાં તળે પ્રગટ થતા આ માસિકને ૬૬
અંક મળ્યા છે. છુટક કો. ૪ આના વાર્ષિક
લેવેનું મુદ્દે માટે ૩. ૨) ગામી ૩. ૨)
પરેશ શી. પા. કામો. અને લેખોની પાળકો
અને કિશોરો માટેની પસંદગી સારી છે.
અ-ગીથોના બાળમાસિક પ્રમ. છે. માટે
રાષ્ટ્રપોમાં તદ્દન જોની લયના બાળકો માટેની
પસંદગીનું શિશુ સોસાયટી આપણે તો દર
એ માસિક જમતીમાં પશુ પ્રિય યથા પડે.
મુસ્લિમોતોમના આ કોમિશનરો એક માસિકને
તેમના પાળકો માટે ૧૨૩૦ મુદ્દાએ એટલી
ભારતીય વિવરિત છે.
"હિન્દુ આર્થિક બહારલું" બેબક
"બીડીઆ", કોલીર ધોની ગ્રેસ, ગોટા
આ નાનું પુસ્તક કાદી મુસ્લિમ દિંદની એક
અણબોલ જેના બનાવી રહ્યું છે. આ પુસ્તક
India's problem of her future
constitution ના ઉદ્દેશનુસાર. "હિન્દુ
સ્વામી" અંક-દા-દેવરે સિયાસી કથા દેતા.
અદિએનું ગુજરાતી આપણને છે. જતાળ
"મોડીઆ" આ પુસ્તકની કાલિનું એક પગથીયું
આપણને છે. વિષય પસંદગી અલિનંદને
પાત્ર દે છે. દરેક મુસ્લિમો વાંચવા લાયક હોય
આંક આના કિંમત આપણું પશુનું સસ્તી
મળી શકાય.
"સહીમા" પાત્ર એક જ સતી
નીએ કમીશનરોના ત્રણે કાળેના પ્રમુખો
ચરીત્રી કમમથી લખાયેલ પુસ્તક રીવ્યુ માટે

મન્યું છે, ધરનાળી શરીરની પીઠીઓમાં, શું
જાણ્યું છે અને લગ્ન શરૂ થયે પછી, તે
વધૂની સુદર ગીતે સમજાવવામાં આવ્યું છે.
અગર લાખા તરફ સહેજ પધારે પાન આપ્યું
હત તો પ્રવાસ ધરનાળ સફળ થત, એ રૂપીઆની
કિંમતે 'ચંદનીએ ઇસ્તમ' કાર્યાલય ૧૧-૬
ટર્નર રોડ, વાંસાથી મળી શક્યો. "ધરનાળી"

"શ્રી શક્તિ" : ના દિવાળી અંક જાન
સાથે ગમન આપતો ૭૨ પાનાનો દબદબ અંક છે,
જેમાં કાચો દારૂ રસિયો લેખો અને ચિત્રોનો
સમાવેશ થાય છે. જે એક વાર્તાઓ તો સચિત્ર પત્ર
છે કાગળની મોઢવારીમાં આવી અંક આપરા
માટે ભણ ઇશ્વરલાલ વિમાનથી ધનવાદ!

"ઇકંબાલ" : અમારા 'રંગુની' સડુમરે
હાથેશ મુજબ આ વર્ષે પત્ર ઇકંબાલ અંક પ્રગટ
કર્યો છે. એમાં મુજરાતી કાચો ઉપર ત ઇતિ-
હાસિક લેખો પત્ર છે ઇકંબાલ મહામની
ફિલ્મથી સમજાવના લેખો અને 'પૂર' સહયોગો
લેખ 'ઇકંબાલ' મનન કરવા લાગે છે.
'હરીજ' નાતકની એ ઉર્દૂ નકલોનો પત્ર
સમાવેશ થાય છે આમ ઉર્દૂ-મુજરાતીનો
ગળા-જાનની માફક મેળ કરવાનો 'મરદમ'
સાદમે સફળ પ્રયાસ કર્યો છે. અંકની કિંમત
આઠ આના છે

"ચાંદનીએ ઇસ્તમ" : અંકવાડિએ
અંકવાડિએ નુસ્તમ પાનુઓમાં ચાંદની લેખો
આ અંકવાડિકનો આ બીજો 'ઇકંબાલ' છે
ઉર્દૂ-મુજરાતી ચેખોથી બગુર ૮૦ પૃષ્ઠોનો
અંક છે. હજારો અન્યન પિન્તે અલી (રદી) નું
જન્મ: અસ્તિ, વાસ્તવ: એવું છે. અર અમરોમાં
આ 'ચાંદનીની મોજ નિઃકુલ મહત્ત, છે,

"મહા મુજરાત" : આઠ-વરસથી
મિલકમાં વસા મુજરાતીઓના સોડસોની પ્રમાણી
અમારી મોડેલા અમરો/સદયોર 'મહા મુજરાત'
નો દિવાલસી અંક અમને રિંગુ અર્થે મળ્યો
છે. એના અધિકારે મેલ્યું! લખાવથી ચેખોથી
પાનમ મંડી આવે છે કે મુજરાત-બદામી
મુજરાતી અને મુજરાતની સેવા ફેલ્ડી સફળતા

પૂર્વે કરી શકાય છે. તંત્રી મો મુકવતે અમે
સંદર લિરિપ્પ ઇમ્મી, 'ચાર આનામાં આવા
કિંમતી અંક આપસરે અલિનદન આપીરે
છીએ.

"ચિત્રપટ" દિવાળી અંક : તંત્રી નમી-
નલાવ શાહ કિંમત ૨ આના, રાખેના મુજબ
આ વર્ષે પત્ર ચિત્રપટનો દિવાળી અંક આઠ-
પંક લેખોથી ભરપુર છે. પરંતુ લગ્નને કીરે
ફેલ્ડી. ઉચ્ચ પટેલાઇ આવે છે નિસ લીલા
મીટનીસ અને સીરાન-મોરી જેઓથી સીનેમ
જગત લાગેજ અમર્યું દંગે તેઓના લેખો
ખાસ પાન એવે છે "આરેફ"

ચંત્ર પર જતાં

હેક હેલ્ડી, ધરીએ થત પર જતાં કુખદ
સમાચાર સંપડ્યા છે કે ધી બોરો મુ પટેલ
એસોસીએશનના પેટ્રન અને હાલના પ્રમુખ
શેર અલીલક ધયા માછ પ્રમુખો શેક દાઢ
ઉરમછ તથા શેક આદમભ મંગેરના પિના તે
શેક દાઢ મુસા બક્ષ-હાથા, સાદમ જનન
નશીન થયા છે (પંચા) મરદમ જનન મહેનથી
મરીંગમાંથી તવગર થયા હોઇ મુંબઈના દુધા
મહાન મહેપારી દના. ચોનાની પાછળ ચાર પુત્રો
અને બહાણુ કુટુંબ છોડી ગયા છે. મરીંગના ખમ
દપદ્દ, હતા. પાછા મરીંગોને મદદ કરી સારી
રિયલિટ પર લાગ્યા છે. મરીંગ મુરિધમ, વિદ્ય-
યાએ તે પત્ર સારી મદદ કરતી હતાં લાગ્ય
સીરીસ હોરપીરલના 'ઓપરેશન થીએટર' પત્ર
અમનોમ-ઉદારતાથી નવેસરથી બંધાવાઈ છે.
હોવને અનેક છુપી મદદો આપના હતા એવ
એક નામનાની દરદાર રાખ્યા વગર કામકરનાર
સર્જી વચ્ચે મુદ્દેસની જોટ પટેલ ગિરાદરોને
જરૂર સાલશે. પુર્ણ મરદમને ગરકિ વેલમત
કરે અને એમના કુટુંબને, સર્વ જગોલ આતા
કરે! આમીન.

અસ્માઉલ હુસ્ના

રિકાર્ડ-સામેરી

(ગિનાંકથી ગણુ)

“યા બાએસો” (અદદ ૫૭૩) “ઐ

ખાબે ગફરન અને કબ્રોથી ઉશવવાનાં છે”

(૧) જે કોઈ સાત વખત પઢી પોતા પર

દમ કરી હાકિમની રૂબરૂ જાય તો હાકિમ

મહેરબાન થશે. (૨) દરરોજ રાત્રે સુતી

વખત સીના, ઉપર, હાથ રાખી એને ૧૦૦

વખત અથવા એટલી વખત કે પડતાં પડતાં

સુઈ જાય તો ઈ. અ. જેવું મુદ્દે દિલ ખુલાપાક

હિંદ હક કરી દેશે, અને તેના દિલમાં નૂરની

રેશની વેશ કરી દેશે. (૩) એને કસરતથી

પડનાર ઉપર ખીંકે છત્રાલી ગાલિબ રહેશે કે

જેથી દુન્યાના બધા છુસ કામો વગેરેથી બચે

રહેશે. (૪) એને દરરોજ ૧૦૦ વખત પડ-

નાર દરેક છુસાઈએથી ગચેત્રો રહેશે. (૫)

દરરોજ રાત્રે સુતી વખત સીના પર હાથ

રાખી પડનારનું દિલ ખુલાપાક હૃદય અને

દિલમતથી ખરપૂર કરી દેશે. (૬) દરરોજ

એને ૧૦૦ વખત પડનાર બધી છુસાઈએથી

જાતી નેક કામો કરતાં થઈ જશે.

“યા રાહીદો” (સંખ્યા ૩૧૬) “ઐ

ખાબે અને ખાનિનથી ગણુકાર” (૧) જેના

બેકરો નાકરમાન હોય અથવા ઠોકરી બદલ-

સાબુ હોય તો તેની પેશાની ઉપર સવારના

વખતે હાથ મુકી ૨૧ વખત આત્મન તરફ

મોઢું રાખી પઢી દુઆ મારેથી ઈ. અ. નેક

માત્ર થઈ જશે. (૨) જેનું દિલ મુન્દાએ

તરફ વધારે જતુ હોય ને વ્તે એને દરેક

કસરતથી પડશે તો ઈ. અ. મુન્દાથી જાતી

નવેગમર }

જઈ નેક કામો તરફ તેનું દિલ માલુમ થશે

અને પરહેઝગારી લાસિત્ર થશે. (૩) એને

હમેશા કસરતથી પડનારનું દિલ ખુલાપાક નૂરથી

ભરપૂર કરશે અને દુન્યાવાસાઓના દિલમાં

તેની દેહકત બેસી જશે. (૪) “રાહીદો”

અનુ લાઈનાહુ ઇલાહુ એને કસરતથી

પડનાર દીન દુન્યાથી બેનિયાત થઈ જાય છે

એટલે ખુલાપાક તેની દરેક કામોનો પરી કરે

છે. (૫) એને કસરતથી પડનારને જિન, બૂત

દેવ પરી વગેરે જરા પણ હેશન કરી શકતા

નથી. (૬) કોઈપણ નરી જગ્યાએ મુકામ

કરવા પડેલાં એને ૧૧ વખત પઢી ચારે

દિશાએ દમ કરી દેવાથી જિન બૂત વગેરેના

દુમજાથી ખુલાપાક જાયારી થશે (૭) કોઈને

જિન, બૂત, દેવ, પરી, જાદુ વગેરેની અસર

હોય તો એને કસરતથી પડી પાણી ઉપર દમ

કરી પીવાવાથી અથવા ખાત્રી દમ કરવાથી

ઈ. અ. જાદુ જલદી છુટકાને થઈ જશે.

“યા હુકેદો” (અદદ ૧૦૮) “ઐ

શહેનગાલી અને ખુલાવદીને લાયક હકનાર”

(૧) વ્તે કોઈનો માત્ર અરબ્યા વગેરે ચોરી

થયો હોય તો એક કામગીના ચારે ખુબું લંબી

વચ્ચે ચોનચેલી ચીજનું નામ લખી અર્ધી

રાત્રે દશેલી પર રાખી આત્માન તરફ મોઢું

રાખી એના વાત્તાથી દુઆ મારેથી ઇ. અ.

ચોરચેલી જાતી ચીજને અથવા તેમાંથી અમુક

માલ મલી જશે. (૨) જ્યારે કોઈ વગ

ચોગદ જાય ત્યારે એને કસરતથી પડી ચારે

દિશાએ દમ કરી દેવાથી જિન બૂત વગેરેના

દુમજાથી ખુલાપાક જાયારી થશે (૩) કોઈને

જિન, બૂત, દેવ, પરી, જાદુ વગેરેની અસર

કુરવાં

દિશાએ દમ કરતા રહેવાથી ઇ. અ. બહુ જલ્દી તે ચીજ પાછી મરી જશે. (૩) એ કોઇ કેદી અર્થાં રાત્રે ઉઠી ખુલ્લુ માથુ રાખી આસમાન તરફ મોઢું રાખી દરરોજ ૧૦૭ વખત પડશે તો ઇ. અ. બહુ જલ્દી છુટકારો અપ જશે અગર એવાને છોડવવા બીજા માણસે એવી રીતે કરવું અને ખુદાપાકથી દુઆ મીંગતી કે કલાણને કેદમાંથી જલ્દી છોડવ. (૪) એને કસરતથી હમેશા પદનારને બંધા લોકો બહુ મદખખન કરશે અને તેની ઇજ્જત કરશે. (૫) એને હમેશા કસરતથી પદનારની દરેક હાજતો ખુદાપાક પૂરી કરશે અને તેને કોઇના પશુ મોહનાજ કરશે નહીં (૬) એને હમેશા કસરતથી પદનારનું દિવ હમેશા ઉક તરફ રહેશે અને જુડી વાન અને ખોડી બાજતોથી દૂર રહેશે.

“યા વકીસો” (સંખ્યા ૧૧) “એ બંદાના કારસાજ” (૧) અગર વીગળ્યા, આગ, પાણી અથવા સખત હવાથી તુકસાન થવાને ડર હોય તો એને કસરતથી પદનાથી ઇ. અ. બેખાંફ થઈ જશે. (૨) કોઈ જગ્યાએ કોઈ પશુ રીતને ખોઈ લાગે તો હોય તો એને કસરતથી પદનાથી બેખાંફ થઈ જશે. (૩) દરરોજ અસરની વખતે સાત વખત પદનાર ખુદાપાકની પનાદમાં રહેશે. (૪) ને કોઈ એને કસરતથી હમેશા પડશે તેના દરેક કાસો ખુદાપાક પૂરા કરશે અને તેને કોઇના મોહનાજ કરશે નહીં, ગેજથી તેની દરેક મદદ કરશે. (૫) છુરા કમીથી બચવા માટે એને દયા વખત પદી પાણી ઉપર દમ કરી પીવાથી તેમજ બદન ઉપર દમ કરવાથી ઇ. અ. છુરા કમીથી બચી જશે. (૬) દરરોજ ૧૬૬ વખત પદનાર અધિમના ખુદમથી બચેલા રહેશે અને કોઈથી ડરો નહીં. (૭) દરેક હાજત પૂરી થવા એને કસરતથી પડવું ઇ. અ. બહુ જલ્દી હાજત પૂરી થશે. (૮) એને કસરતથી હમેશા પદનાર

નવેમ્બર]

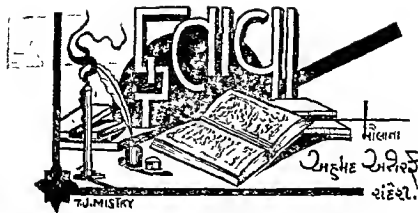
દુસ્મનોના હુમલા, શરાવત, વગેરેથી બચેલા રહેશે. (૯) “હરેમાનલ્લાહો વતેઅમલ વકીસો” (અની સંખ્યા ૪૫૦ છે, અને એના ફાયદાઓનું વર્ણન લખવામાં આવે છે) ને કોઈ દરરોજ એને ૪૫૦ વખત પડશે તેના દરેક દરેક કામ ખુદાપાક પોતે પૂરા કરશે; દુન્યાવાલાઓની દરેક શરાવત, તુકસાની વગેરેથી તેને બચાડશે; દરેક વખત ખુદાપાક તેની મદદ કરશે; બધા પ્રિન્સનોના દિલમાં ડર બેસાડી દેશે એટલે બધા લોકો તેનાથી ડરશે, ખુદાપાક તેને શામીર બનાવી દેશે; (૨) ને કોઈ એને ૪૫૦ વખત પદી “ફુલ્કલમુ બેનેઅમલીમ મિનલ્લાહો : વફ્ફલીલ્લમ થમસસહુમ મુલ્લિન” ને ૭ વખત અને એક વખત “લેતાઅઉ મિલવાનલ્લાહો વલ્લાહો મુ ફલ્લીન અઝીમ” પંદશે તો ખુદાપાકની મજબૂત દિશાજનમાં રહેશે અને તે તેની અમાનનામાં રહેશે કે જેને કોઈ કંઈ તુકસાન પહોંચાડી શકશે નહીં, તેના દરેક કામકાજમાં સદમતે ઇલાહી શામેલ રહેશે અને ખુદાપાકના હુકમથી કોઈ પશુ મુઝી બનવર તેને કંઈ પણ કરી શકશે નહીં, એને ઉપર મુઝબ હમેશા પદનાર ચોતાની દરેક મુરાદ હાસિલ કરશે અને કયામાતને દિવસ તે લોકો સાથે દરો કે જેમને ન તો કંઈ ખાદ કે કોઈ તરેહનો ચપ હશે (૩) જ્યારે કોઈ મુસ્લિલ દૂર થવા માટે પડવું હોય ત્યારે પ્રથમ “હરેમાનલ્લાહો...” ને ૪૫૦ વખત પદી તે પછી “યા અઝીસો, યા કાદીયો, યા કવીયો, યા લતીફા” ને પણ ૪૫૦ વખત પડવું એ મુઝબ, કામ પૂર થાય ત્યાં સુધી પડવું એનાથી બે ફાયદા થશે એક તો મુસ્લિલ અસાન થશે અને બીજું, દુસ્મનો પર ફતેહ મેળવશે અને દુન્યામાં સર્ખર અને બાધજન રહેશે. (૪) કોઈ પશુ મુરાદ, ઉમ્મેદ પૂરી થવા પ્રથમ પરી

“બિદિમલ્લાહ” એક વખત પરી “અદ્વિ-
ગીતા કાલા લાહોમુન્નાસો ઇત્તલાસા
કં જમઉ લકુમ ફજરાયલુમ ફજાલુમ
ઈમાનવ વ કાલુ હરખોનલ્લાહો વનેઅમલ
વકીયો ફન્સલખુ એનેઅમલીમ મિનલ્લાહો
વ ફદલિલ્લમ યમસરાલુમ મુદિય વત-
ખઉ દિદવાનલ્લાહો વદલાહો ઝુદ્દનીન
અઝીમ” એક વખત પડતું અને પં વખત
“હરખોનલ્લાહો વનેઅમલ વજાનો” પડતું
પછી “વન્સ્યોરીફુ ઐયજદઉકા ફજન્ના
હુઅમલ્લાહો, હોવછીઝી અયદકા બેનરા-
રેહી ધમિલ મુઅમેનીના વ અઈશ અયના
કોલુ બેહીમ લવ અન્દકતા મા ફિલ
અદે જમીઅમ મા અલ્લહતા બયના
કોલુબેહીમ વસા કિન્નલ્લાહો અલ્લહ

બયનલુમ ઇન્નાહુ અઝીઝન હકીમ યા
અયોહલખિયો હરખોલ્લાહો વ મનિન્ન-
બઅકા મિનલ મુઅમેનીના. ” તથુ વખત
પડતું ફરી પાછું ૧૦૦ વખત “હરખોનલ્લાહો
વનેઅમલ વજાનો” પડતું અને એ પછી
મગ્ફર દુઆ તથુ વખત પરી એવી રીતે
દર એકસામે વખતે મગ્ફર દુઆ તથુ વખત
પરી ૪૫૦ વખત “હરખોનલ્લાહો વનેઅમલ
વજાનો” પડતું. એવી રીતે પદર વખત મગ્ફર
દુઆ પાઠી ૪, અ. બહુ જલ્દી મુગ્ફ પરી ધરો.
જલ્દી કામ પુર કરતુ હોય તો દિવસમાં બે
તથુ વખત એવી રીતે પડતું અને જો
બની સહે તો રાત્રે એ મુગ્ફ પડતુ સત્ર
રાત્રે પદવાથી બહુ જલ્દી મુગ્ફ પરી ધરો.
(અર્થ)

સવાલ-રોપી વગર કે અરધી બાંધી શકા
કમીસ સાથે કુર્આન શરીફ પઢવામાં કંઈ
ગુસ્સાને છે કે? કિબ્લા તરફ મોઢું કરવું
જરૂરી છે?

જવાબ-ખુદ્દે માથે કુર્આન શરીફની
તિલાવન કરી શકે છે, પણ રોપી પહેરી
તિલાવન કરવી વધારે પ્રેમનર અને અદમ છે
અરધી બાંધીવાડુ કમીસ પહેરી કુર્આન પઢ-
વામાં કંઈ વાધો નથી, કિબ્લા રૂબ થઈ
કુર્આન પાકની તિલાવન કરવી અશક્ય છે.
બીજી તરફ પણ મોઢું કરી પઢી શકે છે.
કોઈ તરેહની મનાઈ નથી

સવાલ-વજ્ર કયું છે પણ બીજા કષ્ટમાં
પહેગની વખતે બદન ખુદ્દું (નાથુ ચવારી)
વજ્ર વુગી ભવ છે કે કેમ?

જવાબ-એથી વજ્ર વુદરો નહિ.

સવાલ-રમઝાનમાં ઇફતારી બાદ અને
રોઝો ગખવાના વખત પહેલાં સોદબન કરી
શકાય કે? સોદબનથી કે એદનેઝામથી બદન
નાપાક છે એવી કાવતમાં સોદરી ખાઈ નીવત
કરી રોઝો ગખી શકાય કે?

જવાબ-ઇફતારી પછી અને સુબહ સાદિક
બીનાની એરન સુધે સોદબન કરવી
જાય છે. પણ રોઝાદની કાલતમાં નાપાક
નવેએઅર.

રહેવું મકરૂહ છે રોઝો થઈ જશે.

સવાલ-એક માણસ બીમાર છે, તેને
એદનેઝામ થયું, ને શુસલ કરે તો વધારે
બીમાર થાના હર છે તો શું કરવું?

જવાબ-શુસલના બદલે તાન્નુમ કરે.

સવાલ-દોઈ પણ કારણથી બદન નાપાક
છે તો અરધું બદન ઘોઈ નાખે તો પાક થઈ
જવાશે? સાથુ લગાડવું જરૂરી છે?

જવાબ-અગર સોદબન કરવાથી કે એદ-
નેઝામ થવાના કારણથી શુસલ વાળેજ હોય તો
કાબલાસર શુસલ એટલે બધું બદન ઘોવું અગી
છે. અને ને દોઈ નાપાકી બહારથી બદનના
કોઈ કાબતે લાગી હોય તો તેટલીજ જગ્યા
ઘોવથી પાક થઈ જશે. આખું બદન ઘોવું
જરૂરી નથી.

સવાલ-સીપના બટન અને સીપની ચેન
મગે પહેરવી જાય છે?

જવાબ-જાઈઝ છે. કંઈ વાધો નથી

સવાલ-દમારી પાસે એક બકરો છે જેની
દંમર આવતી બહાર, હિના એટલે તા
૨૯-૧૨-૪૧ના દીવસે એક વરસમાં છ દિવસ
ઓજ રહેશે તો સદરહુ બકરો બકરો કદે
કુર્બાનીને લાયક છે કે કેમ?

જવાબ-કુર્બાનીના બકરો માટે એક વર્ષ
પૂર્વે થઈ બીજું વર્ષ લાગે તો કુર્બાનીમાં
[૧૬૮] [૧૯૪૨]

આને બપોરે ૭ (૬) દિવસ બાકી છે તો આમે
નહિ. મોહો, ગિરજાની તા. ૧૨મી સુધી
કુર્બાની કરવી ફરજ છે મારે તો તા. ૧૨
મીના વર્ષ પુર થઈ તા. ૧૨ મીના બીજી
વર્ષ લાગે તો તા. ૧૨ મી ગિરજાની કુર્બાની
કરવી ફરજ થશે.

સવાલ-ઓઝાત પાસે બેસાયાથી અને કેમ
વખતે વિચારો આપવાથી કેટલીક વખત પેચા-
ળની જગ્યામાંથી પાછી જેવું થીકણું નીકળે
છે, એ શું છે? એ માંપાક છે? એ કંપાને-
લાયવાંથી કપા નોપાક થાય છે? વજુ અને
રાખતી લાખતમાં જે નીકળે તો કંઈ મુંઝસામ
છે? એ નીકળવાથી નવાનું કંઈ થાય છે?

જવાબ-એને મંત્રી કહેવામાં આવે છે
અને એ નાપાક છે, કપાને લાખવાથી કપા
નાપાક થાય છે માટે ધોતું જોઈએ, વજુની
લાખતમાં નીકળવાથી વજુ તુડી જાય, શેરો
જતો નથી, મંત્રી નીકળવાથી મુંઝસામ કરવું
જરૂરી થતું નથી.

સવાલ-પેચાળ કરે પછુ પોંડે કે પામી
પાપર નહિ થેર આવી એ બંગાને ધોતી નાખે
તો બદલ પાક રહેશે કે કેમ? ગરમ પાટલુન
માં પેચાળના દીપા પંચમ ફોપ પછુ એ
પાટલુનને ધોવાં નહિ અને લાંબા વખત
મઠ વળ તો એ પાટલુન પોંડ મહાશે કે
કેમ? હવા રહી પેચાળ કરતો મુંઝો છે?
આજમાર કેટલાક લોકો હવા રહી પાટલુનના
બદલ ખોતી પેચાળ કરે છે.

જવાબ-પેચાળ કરી તુરંત થોપા, કંઈક
કર્તા પ્રમદ પાટલુન અથવા ધમ્મર પહેલી લીધી
અને દીપા કપાને, લાખવા નો કપા કાતું
જોઈએ પેચાળની જગ્યા પછુ થોવી જોઈએ.

મુંઝા કરવાની જરૂર નથી, પાટલુન થોવી
જોઈએ, ગરમ પાટલુન પછુ થોવી જોઈએ.
થોપા વગર પાક મહામી નહિ, હવા રહી
પેચાળ ન કરવું જોઈએ, એ દરવામી, તરી-
કાના વિદ્ધ અને નસાતોની મુશાબેદત છે,
થોવી બેથરમીનું કામ છે, મુંઝામાનોને એ
કામ જાણે નહિ.

સવાલ-મુંઝા કરીથે તો પછી તુડું કરવું
જરૂરી છે?

જવાબ-મુંઝા કર્યા પછુ કરવું સારું અને
મુંઝાનું છે, તેના મુંઝામાં વજુ ન કરશે તો
વજુ થઈ જશે.

સવાલ-એક માણસ મુંઝરી ગયો છે
તેણે નીચે મુંઝા વારસા હોવા છે તો હવે
વારસામાં રહી ગીત પરે અમી કરવી? જોરન
એક સંત્રા માં વજુ હોઈશે એક સાઈ
ને (૬) મુંઝું છે.

જવાબ-મહામના સારમાંથી પ્રથમ
કામ દરનનો ખર્ચ અને કામ હોય તો તે
અને વસીયત હોય તો તે મામના મીઠા
લાગે મુશીમથી અદા કર્યા પછી જે માલ
બચે તેમથી ૨૮૬ ભાગ કરવા જેમાંથી
મહામની જોરનને હોય ૩૦, માને લીધે ૪૮
દરેક જોરનને ભાગ ૬૪, લાભિતી બાગ ૫,
દરેક જોરનને ભાગ ૮, મળાશે એટલે ભાગ
૨૮૬, પ્રમદ મળે તો જોરનની મળેર
બાકી હશે તો તેમણે વારસા પવરોક નો
મેહર નિમદ, વખતે નહો કડી થોપા ને આંકવી
પાછી (સિગાટ).

นิล

હાકુશાઃ વપુજાચે

સાહિત્ય પરિષદ ॥ ઉત્તર ૧ માટે કવિ ખજા
રસને સૂચનાઓ વહેતી મૂકી છે અર્થાત્
ફલવેદનની આદ્યનાટિક કરારની આદ્ય ફલમે
દરિયાના પાણીમા વહેતી મૂકાઇ છે । સારે
ખખરદારની આ સૂચનાઓ જમીન પર વહેતી
મૂકાઇ છે । કાલ કહેશે કે જમીન પર એ શીરોતે
વહી શકશે ? અરે ! જે સાક્ષરો રેતીમા વહાણ
ચનારી શકે તે સાક્ષરો એક નહિ બે નહિ
પણ આખુ સાક્ષરોનું રાણુ-સાહિત્ય પરિષદ
હોઈ એવી ૭ સૂચનાઓના હોદ્દા જમીન પર
કેમ ન ચાનાવી શકે ? મન હોય તો માગવે
શુ બનકે હેમરફર જનાય ! એટલે જે
સાહિત્ય પરિષદ મન પર લે તો જરૂર એ
સૂચનાઓને વધારી લઇ સફળ અમલ કરી
શકે પણ મન પર લેવું એજ મોટા સત્તા છે ને
હશે એ પાચ સૂચનાઓ વાચી લે જુઓ
(૨) જાતા જાતા જાઓમાં મુજ સાહિત્ય
સમેસનો જરવાં

પણ રોજનેથી એવા નાના ગામે જતા
મોટરો નહિ પણ ખગરામાં ધૂળ અને તાપથી
સાશુરો કાપર નહિ થાય એની ખાતરી 'શીર'
ખુરશીઓ કે ગાદી તકીયા થીએન્સ અને
આનીશાન મુડ્યો, ગમરની સડકો અને કુનોની

પુરુષોત્તી દેવના સક્ષરો ગામડાના ઉકડાઓ
 નેધને અમળાય તો નદિ નેકે એમના ઉક
 ણાને સમાવના માટે તાણ હાસ તો ત્યાજ
 મળીજ શકશે પણ પ્રામ્ય છવનના ઉત્તરો
 ને પુરુષોત્તમા વર્ણવા છે તેતો હવે બિહુલ
 પરસારી ગયા છે પ્રામ્ય આબાસક્રિયા; પણ
 વસ્તાના અભાવે બારેમાસ પાનખર અનુભવે
 છે અને ત્યા મેકિનાઓના દડુકારને બદલે
 કાગડાના મોર સભગાય છે ! અને સાથે સાથે
 કહી નાખવા ઘો કે આ વરસને ખાઇ જા
 યોવુ પેલુ વરસ આવતુ હોઇ પ્રામ્ય જનતા-
 બેકુતો દેના હુ ગર નીચે દટાઇ ગયા હોઇ
 ગામડાની પેથી મરાઈર થએથી પરાણા ચાકરી
 પણ હવે અસ્ત યસ આની છે ! ત્યા લોકોને
 પેટ પાળવાની શીકર હોય નાશ કરતા ખાજ
 કોના તત્તન લાકવાની ચિતા હોય ત્યા સહિલ
 મનિહન્ટા સુકા નિમ્મો હુમ્મો બાપધો
 અને કરડવા હોડતી કમિતાઓને કાણ સાભગશે ?
 એવા જસા તો શરેમાજ સાતા ! ખાજી કવિ
 ખબરદારના કથન પ્રમાણે સાહિત્યમા પરંપરની
 પ્રલ સા સાથે અંધણ પણ થવા નેધએ એ
 વાતને તો બધા કવિઓ સક્ષરો અને વિવેચો
 વધારી લેશે અને તેમાં ખાસ 'અંધણ' એ
 તો સાહિત્યકારોનો જન્મસિદ્ધ હક છે ને !

વળી પાછા ખચરદાર છ કે છે કે "એવા
અધમ એ તો સદિલજીવનના છનતપણની
નિશાની છે" વાત ખરી છે સાદિલ જી નથી
મધુ પણ હરિદુ છે અને સાદુરોષ મરણ
પયરીએ પયા નથી પણ છતાં વળતા અને
હાલતા ચાલના ખોલના છે તેની સમિતિ રૂપે
અધમ કરના, રહ્યા છે અને રહેશે! અરુ

(૨) સરળ વ્યાખ્યાનોની મોજના કરે
એ એમની બીજી સૂચના છે પણ સરળ
વ્યાખ્યાનો આપે તને સાદર કોણ કહે?
અવગત દેશોમાં ફરતા અભ્યાસોની અને
પાઠશાળાઓની ધર્માત્મ રંગીના મજરામાં
કે હનામણ જેવા જેની ચોપડીઓ વેચનારા,
બામ અને વીજી ઉતારવાની દાવામાં ચાલુ
હજીમે વગેરેના કાપણોની જે આમજનના
ઉપર ધારી અમર થય છે ગામગીયા બંધો
ગરબ અને રાસો, રામલીના ભાડ-ભરેલાઓના
નર્મ તમિષ્ટી ભાસતા નાટકો વગેરેની ગામ-
માં ભારે પ્રસન્ન થાય કે એ નેવાને વિચાર્યા
પછી પ્રમુખ સાહેબે આ સૂચના મૂકી હોવી
નેહએ પણ—સાદી—ભાષા—સદી—કડી વાળા
દનપતશમ જેવાને તો આજના કવિઓ કરિજ
માનતા નથી મછી સાદા કાપણોની આજ
કેનાથી રાખવી? અને ખરૂં પુણ્યો તો
ગામમાંની ભોટ જનનામાં લગના ખાતર એ
મખમર પ્રેમી સક્ષરને સીડીના બેચાર પચ
ચીમ નીચે ઉતરવાની જરૂર પણ શી છે?
એમના લાંબા માટે ગામમાં મદી મેરીઓ
અને ટોરો પુરવાના વાગ્યો કરતા રહેરના
ચીએટરજ વધુ અલુભ છે! અરુ

(૩) પરપ્રાંતવાસી, અને પરદેશનાસી
ગુજરાતીઓના સપર્ક સાધો, આ છે બીજી

સૂચના વૈભવામાં સહમ એ ગુજરાતીઓની
ઉજાળી જાતુ મણાય છે, બીજા માતોમાં
ગુજરાતીઓ ભને પૈસા ચસુ મણુતા હોય, પણ
દાનધ મમાં તો ગુજરાતીઓ જ્યાં હોય ત્યાં
વીન આવે છેજ! ગુજરાતીઓને સરખી
બનાવ્યા અને તેમની બીજા લોકોમાં આખર
વધારના તેમને સાહિત્ય સપર્કની જરૂર છે
એમ કાંઈ ધરતું હોય તો તે ખાડ ખમ છે!
ગુજરાતીઓ પેટ ભરીને પૈસા કમાય છે
એટલુંજ બસ છે! શું તમને એવું જાન
નથી કે પૈસા હોય ત્યાં સરખરિતો એના
ચાલુ ચૂમતી બાની પડેલ છે! સરકારના
તો પૈસાદારોની ખરીદી દોડી છે! ખાતરી
કરી હોય તો કાંઈ નહીં મેળાવ! પરપ્રાંતમાં
જાને જુએ. સક્ષરો મરતા રીંગના પહેલી
હરોળમાં જોવાના હશે! તો પછી પરપ્રાંતમાં
ફક્ત પૈસા કમાના હોયજીજ જરૂર ગુજરા
તીઓ સાથે કડક સાહિત્યકારોને સપર્ક સાધી
ધોણ સાથે મધેડુ બાધે તો તેષ જ, મહિને
બૂક્યા રિખે એવું કંઈાં શી જરૂર છે?
અને સાહિત્યકારોના દાડીયામાં એટલું જોર
પણ ક્યા છે કે તે કક્ત સપર્ક સાધના ખાતર
પરદેશમાં કે પરપ્રાંતમાં ધૂમે? સાહિત્યકારોને
લોકો શું ખેસ છાકરા વિનાના સાધુવાઓ
ધાના દમે?

(૪) અધવાધિક પત્રિકા પ્રસિધ્ધ
કરવી જેઠુંએ. સાહિત્યના પ્રચાર અર્થે આની
જરૂર જણાવાઈ છે પણ આ વાઈના અગ્રી
ગુજા લોકો માસિક કે અઠવાડિકાતેય હાય
લગાડતા અલગપણ જાણ ત્યાં જ માસિક
પત્રિકાને સાહિત્યના વાગના થોડક ધેમએ
સિમાય બીજી કાણ હાય લગાડશે? શું એ

પત્રિકામાં લકાઈના નકશા, વિમાન અને
 યાંત્રિકી ખાના ખંડાનીઓ યંત્રોની છબીઓના
 ખંડીઓ અને વિમાનથી મંડિત યંત્રોની ઘેરી
 સંસ્કૃતિના તાંબવ નૃત્યના ફાટાઓ પ્રગટ થશે ન-
 ના, તો પછી ખેડ ખાસાં ! ને એ અર્ધમાન-
 ધિક પત્રિકાને જરા મધુ સફળ બનાવવી હોય
 તો જોખા સાક્ષરો, માંદા કવિઓ, કે સુધ-
 વિવેચકોને, બદલે સીનેમાની સુંદરીઓના ફાટાથી
 શણગારવા પડશે અને એમ જો ન થાય તો
 પછી હું જાણો ને મંગલદાસ તો એની દોષથી
 વગાડવાને માટે તૈયારજ છીએ તો ! અહીં
 હું ની જગ્યાએ આપણ, બાવાની જગ્યાએ
 હામતઓઝા, અને મંગલદાસની જગ્યાએ
 શીશુત શેખરચીત્ર નામ ગણવામાં કંઈ વાંધા
 જેવું નથી !

(૫) વર્તમાનપત્રોનો સહકાર. એ પાંચમી
 મૂલ્યના છે. વર્તમાનપત્રોના સપાકો, એડીટરો,
 વિવેચકો, જાહેરખબર કેનાસરો, પ્રકાશકો,
 રિપોર્ટરો અને એજન્ટોને ને બેસીમાથી
 પાડી પકડીને સાહિત્ય પરિષદના મેમ્બર બના-
 વવામાં આવે તો પછી સહકાર આપ્યા વિના
 એમના બાપનો પણ કપો છુટકો થવાનો છે ?
 અલગત એ માટે ગામા જેવા કોઈ કંદાવર
 મંત્રીઓ સાહિત્ય પરિષદને સાંપડવા જોઈએ.
 સગવડ માંદા અને ખડખડ પાંચમ સાંજે ડગલાં
 વળા સાંકેશરતું એ કામ નહિ ! અથવા તો કેઈ
 શેડીયાઓ પાસેથી મોટી રકમના ચેક લખાવી
 લઈને વર્તમાનપત્રોના જાહેર કાર્યાલયો આવી
 જાહેરખબરના બાવે ભાવ સાહિત્ય પ્રચારનો
 પ્રસર કરાવેલા જોઈએ ! જાણો છો, આજકાલ
 ગીત સાહિત્ય કરતાં જાહેરખબરની આવરણ-
 કતાં પત્રકારોમાં વધી ગઈ છે અને જાહેરખબર
 કરતાં વાંચકોના બે વેળાની કીમત વધી ગઈ છે
 અને તે કીમત ચૂકવવા માટે તો મોટા ચેકોનીજ
 જરૂર પડે ને ! પાદ રહે, કે ચેક મોટા હશે, તે

ચાલજો ખોટા હશે તે ચાલશે નહિ ! હવે તો
 જાણોજ છો ને કે સાદિલની જેમ કાછીયા
 કુંવરની દુકાને પણ છાંયેમાં કાટકોર આવે
 છે, વગર છાંયેમાં એટલો કાટલાં નહિજ !

• (૬) ગુજરાતી યુનિવર્સિટી સ્થાપવી
 જોઈએ. અલગત અસરે મેં શાંતી કીમત
 હકત ચાર મૈસા છે. તેને ચોસ પૈસાની
 કીમત અંદાવી હોય તો ગુજરાતી યુનિવર્-
 સિટીની જરૂર ખરી ! આપણા વિદ્યાર્થી, લેખકો,
 અભ્યાસીઓ, કવિઓ, વિવેચકો છાંયેના
 કાર્પને એવી યુનિવર્સિટી સ્થાપાય તો જરૂર
 વેગ મળે. પણ તેને માટે મુ પાછા સરસ્વતીના
 લાકો લાકોના લાકોને પગે પડે તોજ એ
 કાર્ય બનેત ? અને એક વિદ્યાન એક ધનવાનને
 નમે તેના કરતાં તો વગર યુનિવર્સિટીએ
 ચાલે છે એમજ માફ માલવા દે તો શું ખોટું
 છે ? અને ગુજરાતી યુનિવર્સિટી સ્થાપશે તોય
 ખિલપાપો ને પ્રોફેસરો તો અંગ્રેજી ઉઠી
 ધાર્મીઓ આપવાના ? કોઈ યુનિવર્સિટી પડિતો,
 પગુટઓ, કથકારો, ભાટચારીઓ વગેરેને
 ચોક્કસ યુનિવર્સિટી ખુરસીઓમાં બેસાડવાના
 છે ? માટે "વાહી, રસ્તાર, બેડગી જે
 પહેસેથી સો અખલી હાય !" રાખવામાં
 શું વાંધો છે ?

—વિજયભાઈ

ગાઝલ

મરણ મારે એક જનિપર દિદા છે,
 છવન છે. તો હા, ચલોમાં અર્પવો છે.
 મને નહોતો ચકરગ કહે છે, એ પોતે,
 હું પૂછું છું એ કેલું, જે સર્વદા છે,
 હકો એ હુસની હિમતો હલકમાં,
 ચઝીદ અદિ છે, અદિ કરગમો છે.
 કહી. ત્હાં એ એકાંતમાં મેં મને છે ?
 અરે સિલ છે મારું, કે ગારે દિરા છે.
 નજરમાં ફરે છે - તે કુર્બાની સરત,
 રટણ મારું દિન રાત સફરે અંધા છે.
 હયાત નબીમાં હું માનું છું સાબિર
 ફરિદાએક વગર હુસની કાજી અંધા છે.
 "સાબિર" ને ... (પેટા)

ૐ શ્રી અહમદશાહ અબ્દાલી [રેહ]

સેવાક 'મુજતર' હાસોની (પરબોધન)

જે માનસીઓ પી એ ધારણા છે કે હ મેશ
પા માગી ઔનાદગ મજામને આવે છે
તેના અબીર જૂનમા છે જગત ॥ ધાતનામા ॥
પૂરેમા હાજારે કુષ્ટ તે એના મોઝુદ કે, કે
જે નેમ કાલ હોગે ગેટની ॥ દુ ડાગ મોદ-
તાગ હતા, અને જેઓની હાલત દયા-પાત્ર
હતી તેઓ પશુ તાન્તે તખતના માવિક જાતી
ગર અને તેઓના પ્રભાવ અને દાદગાએ
ફુનાને હોમમુક ગતાની દીરી

મુગલદે આ'કમ ગાત્રી અહમદશાહ
અબ્દાલી (૨૬) જેમની સરકારોની દારુનાતો
આગ વર્ગી ફુનાને આશ્ચર્યકિત કરી દે છે,
કાંઈ ગાદી ખાતરાના સફર ત લતા બતકે
એ એના કુદરતના મેન્ગર હતા જેઓના
ભાવમા કાચ આદીનાવીજ જગતમા
ભગતુ લખ્યું હતુ અને જેઓ ખુગસનના
અન જગતમા દુ મમય જીવન જીવતા કરી
ગયા હતા

દ ગાત્રી અહમદશાહ અબ્દાલી (૨૬)
૧૧મી શાહનદિ મ ૧૧૩૩ (૭ જુલાઈ ૧૭૧૬)
ઈસવી મા ખુલાસા ત્યાનના હિન્દી ગામે
જનમ્યા હતા અહમદશાહ ૬૮૭ જાગે જ હતા
કે તેઓના નાવિ જુઝુર્ગની વફાન થઈ મલ
અને માન નવિદા પી એ મા તેઓ તરખીખત
પામ્યા

આ તેજ અહમદશાહ હતા કે જેમણે
પણીપતના મેદાનમા હસ્તાક્ષર કરી ગયા

બૈદર દેખાડ્યા, અને જેઓએ મરાઠાઓના
અખુર દગ અને અગ્ર દગને કચડી તાખ્યુ
નાન જુઝી અહમદશાહમા અસારારણુ દિમ્મત,
ચિન્તા, મક્કમતા, અને જુદિતા ચિન્હો જણાતા
હતા અને તેઓ જાનહાર મા'નુમ પડતા હતા

જ્યારે એમની વય પાંચ વર્ષની થઈ તે
માતૃથીએ તજાને પદાવુ શકે માન્યુ પ્રથમ
કુર્આને શરીફ પઠન્યુ પછી મસાઈનના કિતબો
પઠાની લશ્કર એક ગઢેસામા હાખિય કરાવી
દીધા પરંતુ જેમના ભાગમા હનગાલાઓ
ફુનાતો એક મહાન રીઝવી અને પ્રભાવશાળી
મિષ્ટ, મનર મનતુ નિર્માણુ કરી દીધુ હતુ
તેજ ગઢેસાની આ દીવાગે અને કિતાબોના
પાના ફેરવથી શુ દિનવરથી થઈ શકે છે
એટલે દિ સ ૧૧૩૪મા શિક્ષણુ મમ
બધ થયુ

દિ સ ૧૧૪૮મા અહમદશાહે ઈરાની
ફોજમા નાકરી રીઝવી અને પોતાની જુદે
અત જવતા કરશે જ અફસરોમા લોક
પ્રિયતા પ્રાપ્ત કરી દિ સ ૧૧૫૪મા અહમ
દશાહને ફોજના નક હિન્દી પોઢો પ્રાપ્ત થયો
અને હવે તેઓને પોતાના કમાવાનોને
બૈદર કુનાની અમલ નક સાપડી નાદિર
શાહે અનેક અનિનાર્પ સસામોમા તેઓને
મોડસ અને ખુદાની રૂપથી તેઓ પ્રત્યેક
જગ્યાએ સફળ થયા

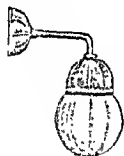

અહમદશાહે પ્રથમથીજ એવા અન્નેડ કાર્યો કર્યા કે ફોઇ-વર્નગમાં તેઓની ધાક ખેસી ગઇ અને સમગ્ર ઇરાનમાં તેઓની જગી-મલકા અને છુદ્દિ-કગાની થૂમ મચી ગઇ.

અહમદશાહ અબ્દાલી (રિહ) દુદા અને ઇરાકમાં ખાસ અન્નેડ હતા મંપૂર્ણ સેવ્ય રિયાર પછી જે નિર્માણ કરી લેતા તેના ઉપર અનિમ આસ જગી અડગ રહેતા, અને પાનાના ઇરાકોએને પરિપૂર્ણ કરવામાં પ્રાણ સુકાની પરવા નહોતા કરતા, તેઓ શરીર કદાવર ન હતા, પરંતુ કદરો તેઓના સિનામ જે હુમ્મ આપ્યું હતું તે મક્કમતા અને જી પીરતાથી ભરપૂર હતું.

અહમદશાહ અબ્દાલી (રિહ) એક કોઇ અફસર હોવા છતાં અસંત ચરિત્રાન, મધુ-બાપી અને સફનસિસ હતા. પ્રત્યેક માનુષી નિઃપ્રત્યર્થગણે અને નિર્મળપ્રેમથી વાનચી કરતા અને તેઓની નમ્રતા અને ચરિત્રથી પ્રત્યેક જણ લાગણી રા થતું.

ઇતિહાસકાર હજને આસિમ લખે છે: "અહમદશાહ અબ્દાલી (રિહ) માં હિમ્મત અને વીરતા સમ્પૂર્ણ હતી, છુદ્દિ, સમગ્ર અને મગ-કા-બારમાં પોતાનાં જોડા નહોતો મળતા, રણોયમાં હમેશ વીજથી રહેતા, અને ભવાનક મુશીબતોમાં પણ હજમતા. ઇરાકોએમાં કરક નહોતો આવતો. તેમની શરવીરતા અને જગી કામનીચન અન્નેડ હતી, કામા અને ન્યાય

અહમદ એન્ડ કો.

જુના અને જાણીતા વેપારી.

દરેક જાતની ધેટ્ટામેશ્સ બત્તીઓ, પ્રાઇમમ્ સ્ટવ, મોનીના આગવાના ચુલાઓ, ઇલેક્ટ્રીક લેન્ટ, વીજળીના લેમ્પ, અને ટેકોરેશન માટે ઇલેક્ટ્રીક તોરણો, પાણી ગરમ કરવા માટે વોટર હીટર, ઇલેક્ટ્રીક અસ્તરી, નાઇટ લેમ્પ, બેટરીના બેલ્ગ, એવરેડી પાવર, ફ્લોશ લાઇટ ટોચ વગેરે સીક્રાયત બાવે મલશે તેમજ વીજળીનું દરેક પ્રકારનું ફીટીંગ કામ તૈયાર મળશે.

અમારા કારખાનામાં બનતી દરેક જાતની અને દરેક માઇઝની સ્ટીલ ટૂંકો, સુટકેસ, બેગ વગેરે તૈયાર મળશે તેમજ ઑર્ડરથી બનાવી આપવામાં આવશે.

—: ગામડાના વેપારીઓને ખાસ સગવડ :—

ઑર્ડર આવેથી માલ ખાતરી પૂર્વક ચેકલવામાં આવશે.

૭૦ કણ્ણીક બજાર, લાલગેટ પાસે, સુરત.

વેળા તે કાષ્ઠી દરકાર નહોતા કરતા તોમની ઉપરતા અને સખાનતી એ ગિથિની તી કે તોમની પાસેથી કાન લિધુક મેદકમ નહોતો જતો ને અભિમાની ન હતા પરંતુ શનત સળી મનનીઓના મુખમનામા હોતના નગેના જાહુર કરના તેમને પોતાના અમ ઉપર ધણોજ અખતેયાર હતો કુકમા તોમની જાત બનાવનું મરણ હતું

અદમદશાહ અખતેયારી ન કક્ત નિન્દમા લાગ-મિત હતા, બાં તેઓના સગ દુગમના મારામાના સમયે જમનાના ધણુ નામનગે તેઓને સન્માનની નજરે જોતા અને તેઓની રદાનો સીકાર કરતા

જે મુઝા તેઓ મગાંઓનું મગી તોડતા હતા તે વેળા નિન્દ, જગત અને અકમાનિ નતાના અહસર નિહાનો અને મગાંઓ તેઓની સફાતા અથે પાચના કરતા હતા

મરગાની તામત ઝિન્દગિયા આ પછી જ્યાં તેઓ અનનત પગલે તો ઇનનના મિત્રસમ્રાટ એક કસીદિ પદ કર્યો હતો । ભારથ આ છે -

હે ! મુઝાદે આજમા અમો તમી જાત હિર દુષ્ણ કરીએ છીએ ખુલસીય છે તે માતા જેડની જોદમા હર વાન-પાન યધુ, અને તમી લાગ્યાગી છે ત પિત્ર જહેનો તુ દુઝન્દ છે કાશ ! તજન જેના અખ પધુ અરુશ હોત

હે ! પૂર્વના રો ! અમો ત્હારી માયાળી ઉપર મરી ડગીએ છીએ અત તમી, કુઝલિ અને સફમનાના અલિ પાથી છીએ "

માઝી અદમદશાહ અખતેયારી (ગિદ)ની મુખલિલા મગીદીઓમા પાખીપતના રથસ ગામને ખસ મહતના પ્રાપ્ત થય છે એ મદર પૂર્વ ધપનારી મિત્ર આ છે કે હસ ૧૭૬૦મા હિન્દુસ્તાનના પ્રથેન પૂણામા જુ મે મિત્રમનુ સામાન્ય હતુ પ્રથેક માણુએ ગમનના લાડકા ઉઠી રવા હતા મુગન મોજેનાહ શહ આનમ એક બાકૂની મજરી નગીક નજથ કરી ગયા હતા મરગાઓ અત મગપૂતો જાગી થઈ ચુક્યા હતા મરેગાઓને નિન્દુ ગાગ મ્યાપિત મગા નિર્ણય કરી બીવે હતો એરી રિથેમા હિન્દુસ્તાનના મદ સુસ-માનોએ મુગકદે આજમા અખતેયારી (રિ)ને એક પરિત્ર પા જ્યા જહેનો ભારથ આ છે -

મતનીય સુનાત અદમદશાહ અખતેયારી (ગિદ)ન સતમ મરનન બાદ જાણુ થય કે આજ નિન્દા પ્રથેક પૂણામા જમાનનુ એક પ્રથક તુકાન હિયુ છે પ્રથેન માણુએ અલ્યા આ તુ નાઝાર થય છે, અને આજે ઇન્આની નમની કેશર્મી માઝી ની નથી અમે આપન ઇન્આમની ઇકજાનો પારતો આપી નિનિસીએ છીએ કે તાહર્મિન અમાગી મજનૂમીયન હિન્દાત કેગ અજે હર શાહ અનમ સાવ અપગ જેસ છે મનાડ બાઝનાર પેમા મુઝ લમાનોને તમાદ કરા થકે છે હમ સુતાન હેદગથી મે સૂના સમ્રા તેનો મુનગનો કરી રલા છે, પરંતુ તેની પાસે વધારે તામાત નથી આપ અમાગી મદદ કરે "

મજદૂર પત્રને વચી મોઝી અદમદશાહ (ગિદ) ધરુજ જલાન (મિલાન)મા આની મયા તેઓએ પોતાના પુત તમુશાહને કહ્યું -

“કસમ છે રખે કમળાવી ! ત્યાં લગી રામશીર હાથમાં લઈ મંગળજોતું કાસમ નહીં કાઢું” તા લગી કદી ગાનન થઈ એસીશ નહીં.” ત્યાર પછી મુખદિદે આજમે ૧૦ દહાર મુખ-દિદાને તૈયાર થવાનો હુકમ દીધો, અને વીગળી-વેગે દિન્દુસ્તાન ઉપર આક્રમણ કર્યું.

બાકાજી બાકાજી જે કે પોતાના દસ લાખ સૈન્ય ઉપર ગાંધાર હતો. પગલું તોને જ્યારે ગાંધી આદ્યદલાહ (રેલના) આગમનની જાણ થઈ તો અત્યંત ગ્રાસ્ત્રી થઈ ગયો તોણે પોતાના મહાન સેનાપતિ સદાશિવરાયને બં લાખના લશ્કર સહિત દિંદી રવાના કર્યો. સદાશીવરાય પ્રથમ દબ્બી તા લૂટકાર કરી પછી પાણીપત બાણી ગયા તથા પાણીપતમાં ધરસાળી સૈન્ય મૌખિક હતું. ૧૪ જાન્યુઆરી ઇ. સ. ૧૭૬૧માં લડાઈ શરૂ થઈ એકે તરફથી સફાતુડી પડી. અકમદશાહ અબ્દાલી (રેલ) ખુદ હાથમાં શમળી લઈ મદાનમાં આગ્રા. તેઓના મુખ-દિદાના જોશની આ હાથન હતી કે જે બાણીએ વધતા હતા, લાઇનોની લાઇનો સાફ થઈ જતી હતી.

સગસગ એક કલાક પછી તેઓ પાંતે લશ્કરની પગે ઘુમી ગયા, આ એસી નિરુત્તા પૂર્વક દહેતો કર્યો કે મંગલજોના કદમે ઉખાડી ગયા. આ જંગમાં લગભગ ૭ દહાર મરાઠાઓ કતલ થયા અને મુખદિદેસાગી બારીસ જાણી શહીદ થયા. સંધ્યાના કારણે લડાઈ મુકતવી પડી. બીજે દિવસે કરી ખુબાર જંગ જાન્યુ મુખદિદાને દરજામે જુલ્યા શેરની મદક મદાઈ કરી અને સ્થળ લગી તે સાત દહારને કતલ કરી નાખ્યા. એ સુધીમાં મરાઠાઓના પ્રખ્યાત સર-

દારો માર્યા ગયા. અને લગભગ ત્રણ દહાર માણસો ગિરફતાર થયા. સદાશીવરાયે આજ્ઞાપ પેશાને અનેક પત્રો બાળી કુમક મટે વિનયુ. પગલું તોને લાખ્યાળી ન ગળી એટલે લગી કે અધ્યાનોએ મરાઠા-સૈન્યનો વધુ લાગ તબાહ કરી દીધો હતો મરાઠાઓ માટે એના મિત્રાય અન્ય કોઈ ઉપાય ન હતો કે તે ઇંચટનું જંગ કરે દાતો મરી જાય અથવા તો અધ્યાનોના આટ હુમલાઓથી મુક્તિ મેળવે.

એટલે ૨૦ મી જાન્યુઆરી ઇ. સ. ૧૭૬૧ ના દિને મરાઠા-સૈનાએ ઝઅકમની કપડાં પેશ્યા. આ એ જાનનનું ચિન્હ હતું કે યા તો સફળ થઈયું અથવા રમુસેત્રમાં પ્રાણ અર્પીયું એ લડાઈમાં મરાઠાઓએ સરકારથી મદદન દહેતો કર્યો, પગલું અકધાની તરફના મુકામો કરી રાક્યા નહીં. આ બાંધુ યુદ્ધમાં બાકાજી પેશાનો પુત્ર વિશ્વાસરાય માર્યા ગયો મદા-રાય દોહર જંગના મેદાનમાંથી શિરે અઘો મજા નાહો, અને મહારાજ ગાયતરાડે પણ નાસમાગનો માર્ગ લીધો. એનાં વરતુ રિયતિમાં મરાઠાઓએ પાછળ દાંતું-શક કર્યું. આ ભવની અધ્યાનોને ત્યારે જાણ થઈ ત્યારે પ્રાણધાવક દહેતો કર્યો અને ક્રમશઃ ૪૦ દહાર મંગલજોને કતલ કરી દીધા. બદાદુર અધ નોએ નાસતા મંગલજોની મથુગ લગી પડ પકડી, અને ત્યાર પછી મરાઠાઓની શસ્ત્ર સાર ધરી મઈ. આ મદાન વિજય પછી અદમદશાહ અબ્દાલી (રેલ) કન્દહાર ચડ્યા ગયા અને લાંજ સખત તાવમાં સપાઈ જાત નરીન થયા (ઇ. સિ.)

હબ્બે મુદર હેઝ

(માર્સીક સાફ લાવવાની ગોળી)

સ્ત્રીઓના અટકાવ સાફ ના આવવાથી ઘણીજ બીમારીઓમાં સ્ત્રીઓ જેવી કે હીસ્ટીરીયા મલરિયાનમાં દુખાવો થાય છે. પેટનું પેટનું દુઃખ તેમજ શરીરનું યુગ્મનું, શરીરે બળ થયું, ચરબી થતી, આખા શરીરનું દુખવું, કમરનું દુખવું, હાલોનો બગડો થવો, હીસ્ટીરીયા જેવી બીમારી થતી. પાણીનું (ધાતુનું વર્ણ) માથું દુખ્યા કરવું, ચક્રર આવવા વીગેરે જલદજમી થતી, આ ગોળીઓ અટકાવ આવવાના ચાન્સ વિવસ આગળ લેવાથી અટકાવ સાફ લાવવામાં અકસીર સાળીન થઈ છે અને સ્ત્રીઓના દરેક ગુપ્ત દરોગેને પુરેપુરે આનંદ આપે છે.

કીમત : ૩૨ ગોળીની હબ્બીના એક રૂપીયો

બુદ્ધે સનમ હેર એઇલ

આ તેજ માયામાં લગાડવાથી મગજને થકક આપી ત્રાજને વધારવામાં તેમજ સદેહ ચતાં વાળને અટકાવવામાં તેમજ લાભો વખત લગાડવાથી વાળને કાળા કરે છે. ઉંઘ ઘણીજ સારી લાવી ખરના વાળને અટકાવે છે અને ઘણાજ લાભા કરવામાં અકસીર સાળીન થયું છે, કામન ખોટવના ૧૨ આના

ધશરત પીલ્સ

ધશરત પીલ્સ ગોળીઓ દિલ (હાર્ટ) મગજ, લીવર, ટ્રોન્ટ્રી (સ્ટમક) તેમજ તમામ શરીરની રક્તોનો વધારો કરી, લુખ લગાડી, લોહી વધારી શરીરને સુસ્ત ચાસાક બનાવી ચક્રેશ ૫૦ ગ્રેનફેન્સથી તેજસ્વી બનાવવામાં અકસીર છે તેમજ ગમે તેવા કારણથી ધાતુ પાતળી થઈ અશક્તિ વધીને નામરદાઈ આવી ગઈ હોય તેને ધાતુ પુરુટ કરી જીવાનત નવજીવાન અને ઘરડાને જીવાન બનાવવામાં અકસીર સાળીન થઈ છે, ફક્ત એટલે શીશી વાપરી ખાતી કરો. અમારી યુનાની ફાર્મસીમાં આશરે ૪૭ વરસની અનુભવીક દવા છે, નારીવાસ થઈ ગયેલા સ્ત્રીઓને આરામ થયો છે. કીમત ૪૦ ગોળીના શીશીનો દા ૧-૮-૦

ધકસીરે પાયેરીયા સુનુન મુકવીએ દનદાં

આ મંજરત ઘંતને લગાડવાથી ઘંતમાં થયું ૫૩ અને લોહીનું નીકળવું, મોઢાની ખરાબ વાસ, મેલને દુર કરીને ઘંતના દુખાવાને તથા હાલવાને દુર કરવામાં અકસીર સાળીન થયું છે. કીમત શીશી એકનો રૂપીયો ૧.

સુધુક ઈકસીરલ હાઝીમ

આ સુરજી ખાસ જલદજમી માટે અકસીર છે ગમે તેવો પેટનો દુખાવો યુગ્મનો હોય, હજમ થયું ન હોય, લુખ ન લગતી હોય, ખાટી એકાકર આવતી હોય, કઞ્છવાત હોય, પવન ન છુટતો હોય, તેને કાલો કરી લુખ લગાડી, હજમ કરી ઝાડો સાફ લાવવામાં અકસીર છે. કીમત જાટલીનો રૂપીયો ૧)

દિન્દ બહારના. એકાકર પુરતી સલાખથી મોકલવામાં આવે છે. બહારનામ એકાકરની જલદ છે, ૫૫ વહેવાર નાચેના સરનામે કરો

વિગન માટે પ્રાઇસ લીન્ટ મંગાવો. વી. પી. ઉપર ખાન અપાયા છે. દરેક બીમારીનો ઇલાજ ૫૫ વહેવારથી કરવામાં આવે છે, જવાબ માટે ટીપ્પટ બોલી.

મળવળું કેકાલું—

આક્રીકાના સોસ એકાકર—

મેનેજર યુનાની ફાર્મસી (સ્ટ્રસ્ટર)

સુનીચન પ્રીન્ટીંગ વર્ક્સ

ખાંડ બગર—સુરત

હાવિકોટીયા સ્ટીટ—હરબન નાનાલ

તન, મન, અને ધનના લોગથી પણ એને કાયમ રાખી. 'વિશ્વ ભારતી' આખી દુન્યામાં જાણીતી છે એટલુંજ નહિ પણ પૂર્વની અંદરૂનના એક ધામ તરીકે સેવાય છે. દર વર્સે એમાંથી દેશદેશના સેંકડો વિદ્યાર્થીઓ શિક્ષણ લઈ ગાઢાર નીકળે છે.

ત્રીજી વારના યુદ્ધોપના પ્રયાસમાં ટાગોર અમેરીકા ગયા. આ સમયે એમની કબરિં આ.આ જગતમાં એક ઉત્તમ કવિ તરીકે પ્રસરી ગઈ હતી એજ વર્સે એમને એમની ઉત્તમ કવિતાઓના વિશ્વવિખ્યાત સંગ્રહ 'ગીતાંજલી' માટે તોળાઈ પ્રાદીપ્ત મળ્યું. સાર પાદ સરકાર તરફથી એમને 'સર'નો ઈલકાળ આપવામાં આવ્યો. પરંતુ ૧૯૧૬ના જીવીયા નવાજા બાગની અંગ્રેજ સલાના અમાનુષી આચાર્યના જનાયના વિરોધ તરીકે એમણે સરકારને 'સર'નો ઈલકાળ સરકારનેજ પાછો કરી દીધો.

ટાગોરે દુન્યાના અનેક પ્રવસી ખેડ્યા પરંતુ એમનો હંમેશનો વસવાટ 'શાંતિ નિકેતન' માંજ રહ્યો. જ્યાં સાદિલ સેવા એજ એમનું મુખ્ય કામ હતું. ૧૯૩૧માં એમણે આમ-ઉદ્ધારની પ્રવૃત્તિ 'શાંતિનિકેતન' મુકામે શરૂ કરી.

૧૯૪૧માં એટલે આજ વર્સે ટાગોરની વરસામાં આખા દેશમાં મોટા પાયા ઉપર ઉજવવામાં આવી. પરંતુ એમનું જીવન સ્વાસ્થ્ય કેટલાક સમયથી જમડી ગયું હતું. એમની સાંવારમાં ઘંઘ ગણા રોજવામાં આવી નહિ. પણ મોતના અંતિમ પંજથી કાળ જમી શકે છે? હમી જાગરત ૧૯૪૧ને દિને કવિ ટાગોરનું દુઃખદ અવસાન થયું. પરંતુ એ મરવા જ્યાં

હવે છે. એ બાજે પગાતા શોક પરથી સાફ જાણી આવે છે.

ટાગોર કવિ હતા અને તે પણ માનવ જાતના પ્રેમપૂર્વક કવિ હતા એટલેજ આજે સર્વે લોકો એમનો શોક એક સરખા ભક્તિ-ભાવથી કરી રહ્યા છે.

આજે ટાગોર આપણી વચ્ચે નથી પણ એના હૃદયના કેટલાક અમર પ્રસંગોની યાદ આપણી પાસે છે. એની જાગવણી આપણા અમલ દ્વારા થાય એમાજ ટાગોરને જાગી શ્રદ્ધાંજલી આપી કહેવાય અને એમાજ માનવ જાતના કલ્યાણનું રહસ્ય રહેલું છે એથી વધુ કહેવાની જાએજ જરૂર છે.

.... દરેક જાતની

ટોપીઓ, હુંગીઓ, હોઝિયરી,
ગુજરાતી તથા સાથના

પંજસૂરહ અને સીપારાઓ

તાજ કું. લીંગ લાહોરના

પંજસૂરહ અને દુઆઓની

કિતાબો

જુગરાતી

જાતોઓ અને અન્ય વિષયોનાં પુસ્તકો

કિલ્લાયત ભાવે મળશે

ફક્ત એકવાર પંજારી ખાત્રી કરો

અમીરીઆ તુર્કીશ માટ

ચોકબજાર (જુમ્મા મસ્જિદ પાસે)

સુરત.

આ પ્રકારે એક કારેલા પાણીઆની ડાંગીએમાં
એસીને આવે છે એમની પાસે નાદિએળ,
ગરદી, કાળા અને નાદિએળનું પણી હોય
છે, જે સુદે દુગનુ મધુગ અર્ક છે એ વસ્તુએને
સોખડના જાલાના વેચે છે ઇશારાએ વડે
લેવડ દેવડ થાય છે એ પોકા તરવામા પળા
નિખાન હોય છે કેટલાએ વેપારીએ પાણીથી
લોખડ છુટી લે છે અને એના જલકામાં
કાંઈ પણ આત્મા નથી અદિથી આગળ
વધીને કલાદખાર અપાય છે દેશ અને કિના-
રાને ખાર કરે છે (૧) આ જાખર (જનકાર)
નો દેશ છે હિન્દુસ્તાનના સીધા દાથ ઉપર;
અદિને એક રાજ છે એમનો લિખારા માત્ર
એક લુગી છે નીચ હુય વર્ણના અધાય

એજ પડે છે. અદિથી મીઠું પાણી લેવાય
છે. કાકમથી કલાદખાર સુધી એક માસનો
માર્ગ છે પછી દસ દિવસ વડાળો ચાલીને
તજમાં પડેલે છે. અદિ પણ મીઠું પાણી
મળે છે. પછી જલકાએ લંગર ઉચક્યા તે.
દસ દિવસમા કદર સુધી પડેલ્યા અદિ પણ
જેને લેવડ લેાય તે મીઠું પાણી લઈ શકે છે.
અદિ એક ઉચા પર્યત છે. જેના ઉપર ચોર અને
નાકાવા ગુનાદગરો સંતાઈ રહે છે પછી વડાળો
દસ દિવસ ચાલીને સિન્ડ (ચા) પડેલે છે
અદિ મીઠું પાણી છે, અને અદિજ 'ઉદકિશી'
થાય છે અદિ પણ એક રાજ છે. અદિના
લોકો એ લુગીએ પડે છે. (એક ઉપરથી
જાદિ છે અને ખીજ એક છે.) અદિથી

મુરાદ ટેલરીંગ ઈન્સ્ટીટ્યુટ

કલનની કટીંગ કોલેજની પદ્ધતિ અનુસાર, સાયન્સીક કટીંગ અને ટેલરીંગ કામ,
શીખાડવા માટે મુરાદ ટેલરીંગ ઈન્સ્ટીટ્યુટ આજુ કુધું છે. કટીંગ અને ટેલરીંગના અર્જ
મધ્યમ અને દરેક વર્ગનાને અનુકૂળ પડે તેવા રાખ્યા છે મીંચણ કામ બાલુનારને કલ
કટીંગ પાણુ શીખાડવામા આવશે, વધુ માહિતી માટે મળે, યા લખો:—

સાયન્સીક ટેલર એન્ડ કટર.

Try our

Secret

Good Fit

મુરાદ ટેલરીંગ

વર્કસ.

સુનારવડા મસ્જદ પાસે,
રાંદેર

મુલેમાન જી. મુરાદ

મુરાદ ટેલરીંગ ઈન્સ્ટીટ્યુટ એન્ડ ટેલરીંગ વર્કસ.

પ્રોપ્રાએટર:—મુલેમાન ગુલામ હુસેન મુરાદ.

‘સન્દર દેશાત’ (સિંગાપુર ૩) પહોંચ્ય છે. એ સમુદ્રમાં એક ટાપુ છે. અને દસ દિવસના પ્રવાસને અંતરે છે. અહિં મોટું પાણી છે. અહિંથી વહાણો ચાલ્યા તો જન્ન (ચુન્ન) પહોંચ્યા. પછી ચીનના દરવાજા ઉપર આવી ગયા. અહિં ઘણા કુંગરાઓ સમુદ્રમાંથી નિકળેલા છે. દરેક એ કુંગરાઓની વચ્ચેથી વહાણો પસાર થાય છે. સન્દર દેશાતથી એક માહીનામાં વહાણો ચીન પહોંચે છે. ‘અપરાધુરસીન’ (ચીનના દ્વાર)ના પહાડ વચ્ચે સાત દિવસ મુખી વહાણો ચાલે છે. એ પછી ચીનના અખાતમાં દાખલ થાય છે અને ચીન દેશના તે શહેરમાં લંગર નામે છે, જેનું નામ ખાલકવા (ખાનપવા) છે.” (પા. ૧૪-૨૧)

‘ખાલકવા વહાણોનું’ ખંદરગૃહ છે અને અરખોની સૌદાગીરીનું મથક છે. અહિં મકાનો લાકડાઓના બને છે. અહિં લાકડા એટલા મોટે વધારે હોય છે કે વહાણો આવતા જતાં તુટે છે. અહિં વહાણો વધારે થોભી જાય છે. અને એક બિન અરખી દેશમાં સામાન વેચવાને ઘાચાર થાય છે. અહિં એક મુસલમાન કાઠી હોય છે, જે ચીનનાં શહેરના તરફથી મુસલમાનોના મુકદ્દમાઓના કેસના કરે છે. ધરાકના વેપારીઓ એનો કેસનો માને છે.” (પા. ૧૩-૧૪)

અમે ઉપરની લીટીઓમાં બસરા અને સપદાકથી હિન્દી મહાસાગરના ટાપુઓમાં યાત્રાને ચીન દેશની સરહદ સુધીના માર્ગો બતાવ્યા છે. એ ટાપુઓમાં અરખોની જહાઝી અવરજવર સદીઓ સુધી એટલી રહી કે એમાંથી ઘણા ટાપુઓમાં એમની કાવમી વસ્તીઓ વસી ગઈ અને એમને લીધે, અહિં ઇસ્લામનો - ઘણો

પ્રચાર થયો. માત્રદ્રોપથી લઇને જના અને સુમાત્રા સુધી અને ત્યાંથી કિલીખાઈન સુધી એમની અસર ફેલાઈ, એ ટાપુઓના વતનીઓના જંગલીપણા અને અજાનતાની જે રીયતિ હતી તે ઉપર જોઈ મુક્યા. એમની સજ્જતા, સરકૂતિ અને ઉત્તરિમા અરખ વહાણવડીઓ અને દયાઈ અરખ વ્યાપારીઓને મોટો ફિસ્તો છે; એટલે સુધી કે થોડી સદીઓ પછી અહિં ઇસ્લામી રાજ્યો કાવમ થઈ ગયા. ખાસ રીતે હદમૌતી અરખોના એ કેન્દ્ર બની ગયા અને આજે પણ હદમૌતીની આપાદી અહિં સારી છે.

હિન્દુસ્તાન આવવાને અગાઉ ધરાની અખાતના ધરાની કિનારાથી યાત્રાને અરખાત આવતા હતા. પછી બહુચિન્તાનના બદલે તૈજમાં દાખલ થતા હતા. પછી સિંધના બદર હામાં, પછી મુજનાત અને કાઠીયાવાડના બદરે શાણ, ખભાત, સોપાન, ચીમર, ભરૂચ, ભાડજીત, ગંધાર, કોંધા અને પછી મુરુતમાં, પછી મદ્રાસના ઇલાકામાં મદ્રણા, કોરોમંડલ, (મચ્છર) રાંસકુમરી (કુમાર) કોઝમ, (દ્રાવિડી) ગિંગ લેતર, આલ્વાન, પંડરાની, અંમર, હનોપર, દદપટ્ટન અને કાલીકટ. બદાસ યાત્રાને તે બંગાલના અખાતમાં દાખલ થતા હતા. અહિં એમનું મથક સિંચહટ હતું, જેને તેઓ સિંચાહન કહે છે. પછી અટ્ટામ જતા હતા. જેને તેઓ સાદજમ કહેતા હતા. અહિંથી સિયામ યાત્રાને તેઓ ચીનના સમુદ્રમાં દાખલ થતા હતા.

મુજનાત અને સિંધ, આ બન્ને એમના મૂળ મથક હતા. જાણીને આવ્યું યશે કે મસજીદના હિન્દ આગમન સમયે (દિ. સ,

૩૦૩) ગુજરાતના બંદર સીમરમાં દશ હજાર અરબ અને અરબ વરાના મિશ્ર લોકો આપાદ હતા. એવીજ રીતે ખંભાતમાં પણ એમની આપાદી હતી. હરિયથી તેઓ નીચ અને લાખ લઇ જતા હતા. (યાત્રાતી 'મુઅજિમુલ મલ્કાન' જુઓ) મદ્રાસની ચરાર (મદદી)ઓ તેઓ મિસર લઇ જઇને વેચતા હતા. (જુઓ 'કિતાબુલ ઇસ્તિખાર' અબ્દુલ લતીફ જગદાદી.) આફ્રિકાના કિનારા

અરબોના વહાણવરાનો બીજો માર્ગ એ હતો કે અદનથી અરબી સમુદ્રના કિનારે કિનારે રાતા સમુદ્રમાં આવતા હતા યના સમુદ્રથી આફ્રિકાના હજારી કિનારા ઉપર આવતા જતા હતા હબશામાં સફાશ (મોઝામ્બિક) અને ઝમલઅ જતા હતા. અહિં ઝમલઅ હબશાનું ખંદર હતું, લાથી સવાર થઇને દિબ્ર અને યમન આવતા હતા. (ઇસ્તખરી: પા. ૩૬)

આફ્રિકામાં ફરીને જંગલાર અને આખા આફ્રિકન કિનારામાં ચાલીને, દક્ષિણ આફ્રિકાની સોનાની ખાણવાળી ખંદરગાદમાં દાખલ થતા હતા. એમના આ દર્બાઇ પ્રવાસનો અંત 'કન્મલુ' ટાપુમાં આવતો હતો. જેને હવે માગારકર કહેવામાં આવે છે. આ માર્ગનું વર્ણન મસજીદીએ 'મુરવજુલ જહબ'માં કયું છે. આજ તે કિનારા છે, જે હવે નાટાલ અને ટ્રાન્સવાલના નામોએ ઝોળાપાય છે.

સથરાફ અને અમાનથી અહિં વહાણો રવાના થતા હતા. વહાણવરીઓ મુઝાટે ભાગે અઝદ કળીલાના હતા. એ સપન્દ અને અમાનથી હબશા, ઝમલઅ, અયઝબ, સવા-કિન, ઝન્જેબાર, (જંગલાર) અને જરજરા થઇને માગારકર જતા હતા. પછી પાછા ફરી આવતા હતા. હબશાના કિનારાથી અજર અને

જરજરાથી સોનું લાવતા હતા. માગારકરમાં ચોથી સદી દિગરીના આરંભમાં અરબોની નવી વસાહત કાયમ હતી. આજ તે કિનારા છે, જેની પાસે પોર્ટુગીઝ વહાણવરીઓ અને વારોકેડી ચામાચી મુસાકાત દસમી સદી દિગરીમાં અરબ વહાણવરીઓ સાથે થઇ, અને એમનાથી તેમને હિન્દુસ્તાન જવાના માર્ગની માહિતી મળી.

અમાનના અરબોની અવર જવર અને દર્બાઇ સવા નવમી સદી દિગરીમાં આ કિનારાઓ ઉપર એટલી બધી વધી ગઇ હતી કે તે અમાનની સંસ્તનનના ભાગે બની ગયા હતા જંગલાર લાંબા સમય સુધી અમાનના મુસનાનોના તાબામાં હતું. પૂરપૂરનોએ એમની સવા તોડી.

ભૂમધ્ય સમુદ્ર

બન અબ્બાસની હકૂમત ભૂમધ્ય સમુદ્રમાં સિરિયાના કિનારાઓથી લઇને ઉત્તર આફ્રિકામાં જબલ તારિક (જિબ્રાલ્ટર) સુધી હતી.

એલ ઇન્દિયા રેડીઓનું

પખવાડિક

“આવાઝ ઉફ્”

અથવા

“સારંગ” હિન્દી

વાંચો અને રેડીઓ સાંભળો

છુટક નકલ સાડા ત્રણ આના.

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ કલપીક સુરત

રામન હુમલાઓનો અદેગો એમને હમેશાં કાયમ રાખ્યું, પણ મુતવચ્ચે બિચ્છાદએ
 રહેતો હતો. જેથી જન કમવ્ધ એ ચિન્ચિના દિ સ. ૨૪૭માં એને મરણી કરી અક્ષામ
 કિનારા ઉપર સૂરમાં વધાણા બનાવવાનું જે ફરચું અને તમામ કિનારાની દર્યાઈ વ્યવસ્થા
 કારખાનું કાયમ રહ્યું હતું, તેને એમણે પણ નવે નામે કરી. (જ્ઞાપત્રી: પા-૧૧૮) (અપૂર્ણ)

પરમે (ગોનારીઆ) અને—

પેશાબનાં ભયંકર દર્દોનો સંપૂર્ણ ફત્તેહમંદ ઇલાજ

ડોક્ટર જસાણીની
 જગમશાહુર અસલ દવા **ગોનો-કિલર**

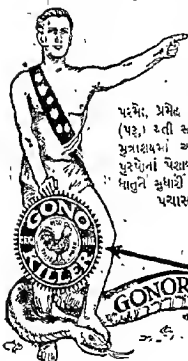
[૨૪૨૪]

બેધડક આવેજ અજમાવો

જમે તે કાચુથી લાગ્યથયેલ તુરતનો અથવા જુનામાં, જુને
 પદમે, પ્રમેદ (પરમાઓ) રવખામા તથા પેશાબમાં જળી ધાતુ, તથા રસી
 (પર.) રતી સખત બળતગ, રીપું રીપું તથા અટકોને થતો પેશાબ,
 મુત્રાશયમાં આવેલો સોજો તથા થયેલો જખમ તથા સ્ત્રીઓ અને
 પુરુષોનાં પેશાબને લગતા તમાસ દર્દોને જરૂરથી નાશ કરો અગરેલી
 ધાતુને મુધાઈ રવચં અને થકુ કરે છે.

પથાસ પગ) ગોણીની આટલીની કોમત રા. ૩)

વી. પી. અર્ચ આપ આના જુદુ.

જેનવાણી છે

નકશીઆઓથી એતજો.
 ખરીદ મંત્રી થખને દવાનું
 નામ ગોનારીકગ અને
 ફક્કા કાપ મીસખેધ
 પેકેટ તપામી લેજો.

એકલા બતાવનાર ડો. ડી. એન. જસાણી,

ચીફલભાઈ પટેલ રોડ, મુંબઈ નં. ૪

રેડીક્રીટ : સી. એન. પ્રધર્મ, કેળવીઠ. મુરત.

આફ્રિકાના એજન્ટ:—યુનીયન પ્રોગ્રીંગ વર્કસ, લા, વિક્ટોરીઆ સ્ટ્રીટ ડર્બાન.

“દામને યૂસુફ (અ.)”

અક્ષ : જનાબ “ગાલિબ” નિઝામી સાહિબ (અંશ)...

ખિજાં બાઈ દુઈ દે દુસ્ત કે આપાદ શુદ્ધાને પર;
 યુસુફી કા ઝમાના ઓર ફિર યૂસુફ કે દામન પર.
 યુસુફા હાથ રખ લેતી દે અપને રૂએ રોશન પર;
 હંમીયી મૌજ લેહસતી દે જગ યુસુફ કે દામન પર.
 હા સકતે નહીં નિરકો ફરિને અપની ગરદન પર;
 વહી બારે આમાનન રેહ ગયા યુસુફ કે દામને પર.
 જહાં હો પાક દામાની વહી દે આક દામાની;
 મેરે દિલને યે મિસરા તિખ દિયા યુસુફ કે દામન પર.
 યે વોહ દામન કે જિસ્સે પાકીએ ફલો નઝર પેદા;
 નિગાહે બદ સયક લેતી રહી યુસુફ કે દામન પર.
 અઝીએ મિસ્ત્ર કી મેદફિત થી ઓર બાને ધિશારોમે;
 હઝારોં પુતલીયાં ફિરને લગી યુસુફ કે દામન પર.
 ન અબ વોહ મેદરે તાપાં દે ન અબ વોહ આંદ તારે દે;
 નમાઝે પઝડનેવાલે પઝડ ગએ યુસુફ કે દામન પર.
 કબી ઝિદાંકી પાપદી, કબી શાદી કી આઝાદી;
 ગરઝ સામાને યૌશી ગમ રહે યુસુફ કે દામન પર.
 વહાં દસ્તે જુનૂ યા ઓર વહાં દસ્તે યુસુફા યા;
 તસદુક દામને મગરૂં દુઆ યુસુફ કે દામન પર.
 ફત્તી રિસ્તેસે શાયદ કેદીયોને સસ્તનત પાહ,
 નઝર આતી દે કોઈ કેહકશાં યુસુફ કે દામન પર.
 ખુદાકા શુક દે યે બી કે દસ નારીકે ઝિદાંમે;
 યુસુફા તેરા પરદા રેહ ગયા યુસુફ કે દામન પર.
 હઝારોં આક દામાં હોં ચમનવાલે તો કયા હાસિલ;
 કે દામન આક હોના ખતમ દે યુસુફ કે દામન પર.
 હઈ આખિરકો મોહતાએ રૂ અપની જાગે “ગાલિબ”
 કિતાબે જિસ કદર મિખખી ગઈ યુસુફ કે દામન પર.

“વિદ્યાની વિદ્યુત ખીણે પ્રતિભા ઉરણો તણી;
પ્રસંગ પ્રેરણા રેણે, લીલા તપ પ્રતાપની.”

(કવિચંદ્ર લલિતજી)

યુવાઋતુ શારીરિક, માનસિક અને નૈતિક શક્તિઓનો સંચય કરવાનો સમય છે. એ સાનુકૂળ સમયનો સદુપયોગ કરી સેના થઈ છે. જીવનને ઉત્તમ બનાવવા માટે પાણી પહેલાં પાણ ન બાંધી તો જળ વહી મચે શેઠિયાના કરવી નકામી. ધન્ય શક્તિ કે સંકલ્પ જળ ફળવવા માટે યૌવન જોઈએ. યૌવન એટલે આદર્શ સાધવાનો સમય અને સેવ. જીવનની સુધારણા માટે યૌવન જોવો બીજો સમય નથી. સેવ નથી. યુવાવસ્થામાં શૂદ્ધિનો સંચય કરીને વૃદ્ધાવસ્થા સુખમાં ગાળી શકાય.

યુવક એટલે સમાજનો સભ્ય અને ભાવિ પિતા. યુવક એટલે આરાધ્ય, ઉત્સાહ અને ઉત્સાહની મૂર્તિ. કમંધીર યુવા માટે યૌવનના આદર્શ ઉંચા જોઈએ. અકર્મ-વ્યવસ્થા અને યૌવનનું અસ્તિત્વ જીવનમાં એક સાથે સંલગ્ન તો તે નિર્માણનાં સ્વરૂપ છે. જીવનમાં જોમ હોય ત્યારે જીવન-સાફલ્ય-સેવ ન સધાય તો સધારો ક્યારે? યૌવનને વિશ્વાસ અને અકર્મવ્યવસ્થાથી વેડી મારીને વિકાસને બદલે વિનાશને આવકાર આપવો રહ્યો. યૌવનકળી કરમાયા પછી-જીવનપુષ્પની પાંખડી ખરી પડ્યા પછી ફળની આશા રાખવી એટલે આકાશકુસુમ મેળવવાની ઇચ્છા કરવી.

યુવાઋતુ શ્રમ, મદ, મિશ્ન્યાભિમાન અને અનુભવનો પણ સમય છે. પ્રમાદ, બેદરકારી અને વધારે પડતા કાબૂથી યૌવનની

સેલ્ફરિયતા ઝાંખી ન થાય તેમજ યૌવનના વિકાસને બાધ ન નીવડે એટલા માટે યુવકોને પડીતની સલાહ, અનુકંષા અને પ્રોત્સાહનની જરૂર છે. નિન્દા, કષ્ટકા અને નિરૂત્સાહી કરે એવાં વચનોદ્વારા પ્રતિરૂઢ યૌવન ન થતું હોય તો યુવાન હંધમા ચેતન છે, શક્તિ છે, મહત્વાકાંક્ષી છે અને “ઝાડ ચઢું વડ ચઢું” એવી કામ કરવાની ધગશ હોય છે-તેનો સદુપયોગ થવાને અવકાશ મળે, વડીતો કાચેલા સંબંધમાં યુવકને પ્રેમ, માન અને શ્રદ્ધા હોય છે-ન હોય તો હેલી જોઈએ; અને તે પણ બાહ્યાંબર માટે નહીં. પ્રેમ વિહોણું માન સગરસ વિહોણું ભોજન જેવું પુખ્તું છે. જેના સંસ્કાર તેવો યુવક-તેનાં જીવનની ઉમારત માંતાપિતાનાં હક્ષણ અને મૂલસંસ્કારની આધાર સિસાપર અણુમ છે.

યૌવનમાં કાબૂ અને ધડપણમાં તત્ત્વજ્ઞાન. બાહ્યદારિક બાબતમાં પણ એજ નિયમ બહુધા લાગુ પડે છે. યૌવનમાં મનુષ્ય બાજી દુનિયાના રંગ રંગ ઉપરથી કલ્પના કરી જીવનના આદર્શ ગણી કરે છે અને પ્રોત્સાહનાં તેનો અમલ કરે છે. યૌવનમાં યએલી જૂઝ આખી જીંદગી આગે છે, યૌવનમાં મેળવી લીધેલું આરિય જળ જીવનસમયને સુખી કરે છે.

જીવનની લંબાઈ વધેથી મરણી નથી પણ કાર્યથી અંકાય છે. યુવકોમાં શૈલકજીવિ હોય છે; ન્યાય-જીવનની આવડત ઓછી. યુવક કામ કરનાર હોય છે; સલાહ આપનાર નહીં, પણ તે નવી યોગના માટે અને નહીં ગણી-ચપલાં કાર્ય પરત્વે. તેમજ પુરુષમાં વ્યવસ્થા પ્રમાણ અનાવશ્યક છે. જુદા, સંક્રામણ

મારી નિયંત્રણ વગરના પુરાવરણાં કાર્ય નેતા એક યુવક ધારે તો ગમે તેવું મદાન કાર્ય કરી શકે છે. અલગત તેને માટે આવરમક શક્તિ અને ગુણ તેણે સપાદન કરેલા હોવા જોઈએ. યુવકના સંઘબળથી કેવા અને કેટલા પ્રયોજનનાં કાર્ય થઈ શકે તે રહેજે સમગ્ર શકાય એવું છે.

સૌકેરીસ યુવકને દર્શણમાં જોવા કહે છે. દર્શણમાં તમારી પ્રતિષ્ઠિતિ જોઈને સૌંદર્યવાન હો તો સૌંદર્યને દૃષ્યરૂપ થઈ પડે એવું આશરણ રખે કરતા. બહે બાલ્ય સૌંદર્યના જેવું આનંદસૌંદર્ય પણ ખીસી નીકળે એમ કરજે. જો બદસ્તરત હો તો તેને સદ્ગુણથી શોભાવજો. સદ્ગુણ મનુષ્યનું ખરું સૌંદર્ય છે અને વાણી બુદ્ધિ છે. આત્મસંસ્કૃતિ, આત્મ-નિયમન, અને સંયમી હૃદય ઉપર જીવન સાધ્યનો આધાર છે. વિનય, વડીલની આજ્ઞાનું પાલન અને આત્મજનો માટે રોડજાવ એ યુવકના જ્ઞાન છે. યુવક બધું જાણે, વક્તી નિન્દા રખે કરતા, કારણ કે યુવકોએ પણ ગર્વ થવાનું છે. આવાક

હોય તેને બધા ચાહે એવો નિયમ નથી. રોડજાવ સ્વભાવ, આશિષ અને સલાહને લીધે બધાં ચાહે છે; તેની સાથે આજ્ઞા હોય તો સોના સાથે મુગધના મેળ જેવું.

યુવાનકુળના સુવર્ણકાળમાં સદ્ગુણ ભગ્યા અને સહનતા પસંદગી હતાપણુ પૂર્વક કરી લેવી ઘટે છે, કારણ કે તે મુજબ યૌવનકાળ માન કે અપમાન, કીર્તિ કે અપકીર્તિ તરફ વળી જાય છે. જ્યાં સુધી શરીર આરોગ્ય છે, શરીરમાં જોમ છે ત્યાં સુધીમાં નેટલાં સાથે કામ થાય એટલા કરી દેશો. કુન્યવી આનંદની તુલના જાગમાં રખે સપડાઈ જતા. A youth of revels breeds on a rug of care.

મોતમજુલ કહે છે:—“એક આગકતા વિચાર એવા હોવા જોઈએ કે જેણે મદાર ચાપણુ છોડું તેમનું હું કરીશ. મદારા ગુદરથી તરીકિના ધર્મ જાગવી માનસિકતાનું રસણુ કરી તેમના ખગ વારસ થરાની સાવધાન સિધ્ધ કરીશ તેમનો વંસજ હોવાનું અભિમાન માપ વાણીમાંજ નહીં પણ વર્તન પ્રદેશમાં વિચરતિ

મુસ્લિમ ખિરાદરોન ખુશ ખબર:—

દરેક ફેમીલી સદીન પધારનારા ગુદરથોને પરતાની પુરતી સમગ્ર સચવાય તેવા રૂંસ સાથે હાઈક્રીક ઘાઈટ, દવા ઉગ્રસ અને અપ-ટુ-ડેટ ફરનીયર તથા ફેશ ખોરાકની મુંદર સગવડના સાથેનું વિશ્વાસ પાત્ર સ્વયં:—

—: ખિસમીલ્લાહ હોટલ :—

૬૦ રેલ્વે સ્ટેશન સામે, મુરત.

માલોક:- જી. એચ. મુમાર કાસમાણી.

કોલેજ

દંડાવીશાં તેમનો દેહ વિજય થયા પછીયં તેમની સ્મૃતિ તાજી રાખ્યા પ્રયત્ન કરીશું.”

સિધ્ધાંત વિદ્યાલયે ‘હવેન સુદાની વિનાની નાંખે’ જેવું છે. સિધ્ધાંત બાંધી તેનું પાલન કરવામાં હવેનનું મૂલ્ય છે-મનુષ્યત્વ છે અને આવાં વ્યક્તિ હવેનની એક પણ મુશ્કેલી હવેનના સુખ કરતાં સમાજને વધુ ઉપયોગી છે. સદાશયી મનુષ્ય બધાને છતી રોકે છે. જુઓને-વડીસોને દોદાળ રાખ્યોથી વિનવો. દોદાળ રાખ્યોમાં વડીલરજૂ છે, અને શુભેચ્છા એવી એક કુંચી છે કે કોઈપણ હૃદયને બારણે તાણું મારી શકે છે. પ્રગતિપન્થે પ્રયાણ કરવાના આ જમાનો છે. યુવાનવૃત્તિ સર્વો દુઃખાનો સુધોગ સમય છે.

આજના યુવકોમાં ભ્રમ છે, તેવી શારીરિક સંપત્તિ નથી, માનસિક અને નૈતિક જગા નથી. હોય તો અપવાદરૂપ જમાનો એવો છે, હાથ પાશ્વર્ય રહેણી કહેણીનું જાણે અણબધે થવું અનુકરણ, આધુનિક કેળવણીની પ્રથા અને બાળીકાગતની બદી, સંસ્કૃતિના અભાવે અને અસારની અચંડી. કિયાગોને લીધે આવી સ્થિતિ પગલર થતી જાય છે. ઉન્નતાવસ્થા પુનઃપ્રાપ્ત કરીને ઉદ્ધૃષ્ટ હવેન હવેનું હોય તો ન્યસોને તિષ્ઠજલી આપવી. અકલ્પ્ય પાલનથી ચરિર જગ કળવવું, સાદું હવેન માળતાં શિખવું. વિદ્યાર્થી હવેનના નિયંત્રણમાં પાલન કરી કેળવણી લેવી અને મુક્તિમાં રહીને સ્વચ્છાદિ-યનું સેવન કરવું થઈ છે. જગ્યા લાંબી સંવાદ મણીને એનીને આપીએ તોયે સુધારણાને અવકાશ છે. યુવક ધરે તો અશક્યતાના વિચારને મગજમાં ઘુસવજ ન દે. અનિષ્ટતાનોનું સાત યથે હોને વિના વિચર્યે ઉચ્ચાણા લગાવ્યેજ શુદ્ધતા માત્ર વાળી વિદ્યાસ

અને વિચારની માંગા ફેરવ્યે કે ન વળે વાણી વિચાર અને વર્તનની એકરૂપતા નોંધએ.

અજરું હવેન પરાજનથી થતું જાય છે. રાવજન અને શુદ્ધ રનેહનો અભાવ છે. સ્વાસ્થ્ય ફોલેની કુંચી છે. ખોટા દમામને લીધે પાશ્વર્ય કેળવણી લેનારા યુવકો વડીસોની સેવા કરવાને બદલે તેમના તરફથી સેવાકાર્યની (મુશ્કેલી રીતે) હજી રાખતા -દેખાય છે. આવા અણબધતાં વર્તનમાં દંભોનો દોર આવે છે, માનાપિનાની સેવા એ પ્રથમ ધર્મ છે. કલંક્ય પરાયણતાના અજાનને લીધે મુચારિતથી મુખાર્થ થવાને બદલે પુત્રો માળાપને દુઃખરૂપ થઈ પડે છે.

યુવાનવૃત્તિમાં કરવા જેવા કામ કરો. આદર્શ-દર્શી થઈ તમારા હવેનનાં ધ્યેયે પહોંચવા સર્જન પ્રયત્ન કરો. દેહ લીપક નજ થઈ શકે તો કુલલીપક થવા જે યત્ન કરો, માત્ર હવેનમાં કેળવું દિન ન સંધાયું તો તે શા અર્થનું? કિરિ ક્યે છે:

“યુવાનવૃત્તિ અકળ ગઈ ફરી ન આવે.”

રાંદેરની સુલાકાત લેનાં

ક્યાં જમશે?

ધી પાગલ કોટેજ

રેસ્ટોરાં.

ઉમક ફડોયા, રાંદેર.

જ્યાંની દરરોજની નવી નવી

વાનગીનો ટેસ્ટ તમારા મોઢામાં

થાંદદારતે રૂપે રહી જશે.

આંલિક:-ઈ. એસ. મેકુલ

કારવાં

હું, ? હું પણ એક વેળા ચાંદની રાત અને શરધુની મીઠી મીઠી વાતો સિવાય ખીજ કશામાં માનતો નહિ. મહારી નગરમાં એ રમ્યા કરતી. મહેને જીવન અને જગત વિષે વિચાર કરવાનીએ ધૂસન નોતી, મહેને તો લાગ્યા કરતું કે જ્યાં સુધી જગતમાં મહારી શરધુ છે ત્યાં સુધી અધુર સુદર છે પણ એક વાર જ્યારે મેં મહારી સુદર અને સરમાળ શરધુને કહ્યું કે “તારા પિતા અને નથી આવતું, હું તારા પિતા જીએ સકીશ નહિ,” ત્યારે એ બોલી “મધુ, આ સસારમાં આપણે જ્યાં ધણી વેંતુઓ વિનાશ ચપાવી લઈએ છીએ ત્યાં એક શરધુ પિતા તમને નથી આવતું એ હું કેમ માની શકું ? અને એમ હોય તોપણ શરધુ બિચારી શુ કરી શકે એમ છે ? શુ તું નથી જાણતો કે સમાજમાં રહીનેજ માનની પોતનું કલ્યાણ કરી શકે છે ? વળી તારા જીવનની જવાબદારી તારા ઉપર શા માટે નાખે છે ? આજના જગતનો સૌથી મહાન સવાલ આજ નથી શું કે કોણે કોની અને કેટલી જવાબદારી લેવી જોઈએ ?” મધુ બોલ્યો “હા એ બધું હું એ જાણું છું પણ પ્રેમના રાજ્ય નિરાળો છે પ્રેમમાં જવાબદારી જેવું કશુંજ નથી તું મહારી સાથે એટલે હું બધું સંભાળી લઉંશ” શરધુ બોલી ‘તું હજી જગત અને જીવન વિષે અભ્યાસ કરે એમ મહારી ઇચ્છા છે તું આવો પાગલ છે એમ મેં, નોતું. ધાણું.” મધુને લાગ્યું કે શરધુ તેને બનાવી રહી છે, એકા આવી રહી છે. શરધુ સમાજથી ડરે છે, પછી મેં, નેને કહ્યું “તું અને તારો સમાજ એકલાં રહેજો. હું એક એવા સમાજની રચના કરીશ જ્યાં મધુ

પણ હશે અને શરધુ પણ તે સમાજમાં સ્વસ્થ હશે, નહિ હશે ફક્ત થોડાજાની અટલ બોલી હું ત્યાંથી ઉઠ્યા.” “તારા નવા સમાજની તને હું અત્યારથી મુજારકાદી આપુ છું” એમ બોલી ગઈ

‘શોડ રિવસ પછી શરધુના લગન થયાં મધુને લાગ્યું કે લાવ, એક છેલ્લી મુશ્કેલ કરી આવુ. એ મધો, શરધુએ એને તરફ પછડ્યું “કેમ મધુ તારા નવા સમાજના શા સમાચાર છે ?” “તને એની ચિંતા શા માટે રહે છે ? અમે આમાં કોડી લઈશું,” મધુએ વાત બંધ કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો “મધુ હજીએ કહ્યું છું, કે તારી ઘેલછા મૂકા દે અને મહારી માફક સમાજ પાસેથી એકદમ સર્વિશીટ માંગી લે” શરધુ બોલી ત્વી આગળ હાર કબૂની મધુ બોલ્યો, “શરધુ હવે કોની સાથે રહેવા માટે એ બધું કરે ?” શરધુથી હસી જવાડુ, મધુ ત્યાંથી ઉઠી સવામ કરી ઉઠ્યો.

હાર્યા જીવન કવિતા લખવા લાગ્યા. એની કવિતામાં દાર-છનના કડચુ ગાયો હતાં, છન-નની પેસે પાર રહેલ અત્માને નાદ દેતો, નવા સંસારની ઝંખના હતી, સમાજ સાથે વેર મેવાની વૃત્તિ હતી. શરયુ પિયેની એની તીખાસ હતી. આ બધું હોવા છતાં કેઈ બચતું તોતું કે એ કવિ છે કેણ?

એક મેળાવામાં શરયુ પોતાના પતિ સાથે હાજર હતી. એ જગસામાં અભદ્રવા કવિનું એક મુંદર ગીત એક નાની બાળકીએ ગતિ મધુર ફેંકી ગાયું. ગીતનો લાવચો હતો:-

“હું મારા નવા સમાજની જંગલ દેખી શકે એવી રચના કરી શક્યો નથી તેના ખતે જવાપણ અકસોસ નથી. મારો સમાજ મહારી કવિતામાં છુપાએલો રહે એમાં ધમ્મું છું. જ્યારે હું અને શરયુ નદિ હશે સારે એ સમાજ પેદા થશે.” ગીત સાંભળ્યા પછી શરયુ છક્ક થઈ ગઈ, અને પતિને કહેવા લાગી, “આવાજ એક પાગલ કવિ સાથે મને મિત્રતા હતી. એને પણ નવા સમાજની ધેંઘજ લાગી હતી, પણ એણે સમાજથી દાર ખાધી. એ ક્યાંક છુપાઈ ગયો, હોમ શકે છે કે આ ગીત મધુનું જ હોય.” “શરયુ હું એ કવિને એળખું છું. એ પેસો પાગલ મધુ. મેંજ એને કવિતા લખવા માટે કહ્યું હતું. એ જાણે ઉતાવળીયો છે. નવા સમાજની રચના કાંઈ એક બે વરસમાં નહિ થાય. એ સમાજને વર્ષો લાગશે. કદાચ આપણે ત્રણે નદિ હોઈશું ત્યારે એ સમાજ સંસારમાં આવશે.” પતિએ શરયુને જીન-કવિની એળખ આપી. શરયુ નવેરખર]

ધેની ધેની, બની મઈ. એણે કવિ ઉપર પત લખ્યો:-

પ્રિય કવિશ્રી,

તમારા નવા સમાજનો પાયો નંખાયો છે. આખી ઉમારત ઉભી થતાં વર્ષો લાગશે, મહારી તમને મુબારક શાદ ”

લી. આપની
શરયુ.

યુવા, અને જરા

પદા વિશ્વ યૌવન સાળું પહેરે
વૃદ્ધો બધા નવ પંથવ પાયે,
બમ હંસ સમ જ્યારે રાએ
તે પ્રતિ કુમારી રાણી લીસે;
તદા પૂમજે યુવા વિશ્વ સમસ્તે
થોભ યૌવનને નવ ... શોભે,
યુવાન લોહી આત્મચિકાસ વાંચે
ન્યમ આન પશુ જાનપદિન એક હૃદયે
દહત જ્યારે પ્રતુશામ વરશે
ને છોડ કુણા કુમળાઈ નશો,
ઉદ્ઘાસ મરતી સિધિમ જાસે
ને વિશ્વ સાર રસહીન લાગે;
તદા ગડે તું પ્રતિવાર પ્યારા
અચકત વૃદ્ધો મદિ રચાને લેજે,
વાચું પિયું દે એ રનેહ મૂર્તિ
જે યૌવને તવ હૃદયેથી 'તી.”

“સાગર” જેતપુરી.

*Charles's Kingsly ના youth & age નો બાવાનુવાદ.

વેપારી

ડિરેક્ટરી

આરબી ગુજરાતી કુરઆને શરીફ.
કુરઆને શરીફ અરબી મેટા ખુજસુરત હન્દે માં
તેની પાછળ એજ આપને ગુજરાતી મેટા સાથે
પર્મા સહીદ વાંચવાના મીન્કા સહિત તેની નીચે
ગુજરાતી સંગ તબ્લુમે, મેટા એક દમ્બર પેજ
૫૬૨ ૫૬૨ સીપાનના જે સાગ પાકી ગાઇન્ડીય
હદીયો રા. ૧૨૫ પો. રા. ના પરદેશ રા. રા
સખો-રાહિનગત આશરો, સાવનમર.

હિન્દી બનાવટના હુસ્મોઇસો, ન્હાવાના
સાબુઓ, દંત મંજન, રોહસિદ પાવડર,
રોશનરી, વીગરે માટે
ધી રાંદેર સ્ટોર્સ
કલ્કીક, સુરતમાં
એકવાર પધારો.

લખનોવાલા અસગરઅલી મોહમદઅલીના

અત્તરો

ફે તોલાની શીશી.એકના
ચાર આના અને આઠ આના.
ધી રાંદેર સ્ટોર્સ : કલ્કીક, સુરત.

લયલાના પત્રો

૧૯૪૧ નું 'સનસનાતીલયુ' પુસ્તક
મૂલ્ય જે રૂપીઆ.
(વી પી પોસ્ટેજ જુદું)
ઈમામુદ્દીન રા. દરગાહવાલા
દરગાહ શરીફ, નવસારી

બજમે ઇકબાલનું ૭મું પુસ્તક

અસહાયુલ શીલ

સુલ્ય દરો આના

પોસ્ટેજ જે આના વધુ

બજમે ઇકબાલ, કઠોર.

તાજ કું., ફીરોઝ રામ, અંબુમને
હિમાયને ઈલામ, લાહોર અને
માત્રએ મુલુમદી, મુઅબના

કુર્આન શરીફ અને હિમાયેલ શરીફ

દરેક સાઈઝમાં

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ : કલ્કીક, સુરત.

આ ખાના માટેનો માસિક ચાજ
ફક્ત એક રૂપીઓ. બાર માસ માટે
રૂ. ૧૨) જાહેર બખર આપનારને ૭
આનાનો 'કારવા'નો અંક પણ મળે છે.

"Karavan" Agents:-

1) LIMBADA & Co.

22, Diagonal street,
JOHANNESBURG

2) UNION PRINTING WORKS

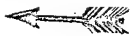
91, Victoria Street.
DURBAN.

પત્રવહેવાર વેળા "કારવા"નો હવાસો જરૂર આપો.

નવેમ્બર

[૧૯૪૧]

[૧૯૪૧]

ઈતિહાસ

[એક ઇતિહાસિક સત્યનો પ્રકાશ]

લખક:-અબ્દુલ જબ્બાર સી. અમીન

હિન્દના વિપ્લવ સાધન-સાહિત્ય, એનાં અપુત્ર ભૂમિ-ભાંડાર, એનાં અમાપ ધન-ભાંડારો, એનું અપાર ગેતી-ધન, એની અસીમ દૌનત અને ધૈર્યથી એના પ્રતિ કોણ આકર્ષણું નથી? સેંકડો નહિ, બહો દહારો વધી એકધારી રીતે એ દેશ પેતાના ઉપજાં આકર્ષણોના કાગળે આખા જગતને પોતાની પ્રતિ આકર્ષી રહ્યો છે. એ ભારત વધ એટલું નસીગદાર છે. તે એજ નસીગદારીના પ્રતાપે દાનદેશ વર્ષથી એ ભૂમિ પરદેશોએના હુમલા એની લાગ જાતી રહી છે. એટલીજ એની કમનસીબી છે.

તે આજે પણ જગતના રાજનીતિના પ્રવેશને મૂર્ચ જાગ્રમ પ્રકાશિત છે કે એ દેશ જેની સત્તા હેઠળ હશે તેજ પ્રત્યે જંગમમાં વિગિજ્ય સહનશાસન ભોગવી રહે છે, તે અછત કૌમનું ઝગકેત હાંસન છતી શકે છે.

વાત પણ ખરી છે. ટીપુ કરેલ ઉપગંત ઇન્સાનોથી આપાદ, એકે ખંડ સમે વિરાજ દેશ પોતાના અપાર જન-સંખ્યા જગ અપૂર્વ સાધન-જાળ, અમાપ સહિય-જાળ, એનાં અપુત્ર અનાજ ભાંડારો, અને વિપ્લવ ધન-ભાંડારોથી હિન્દ શું નથી કરી શકતું? અરે, ભારત વર્ષ તે એની માલિક-રાજકર્તા કૌમની ક્રમધેનુ છે.

તે આજે પણ એ એવુંજ છે જેવું એ કાગે હતું. ઇતિહાસના લગાર પૂટેા ઉચસાવી બુજો! લગાર પાનપૂર્વક નિદાની મનન કરી બુજો! વાત એ રહેજે સમગ્રજગતે લગભગ દરેક સદીના પછી કે કદી સની સદીયે હિન્દુ-સ્તાન જંગમ-સમાન ભૂમિથી આકર્ષાઈ એના ઉપર દોષન કેઇ એ! પ્રગએ હુમલો કર્યો છે કે જે પ્રગ મધ્ય એશીયા કે તેની આસ-પાસના પ્રદેશમાંથી ચડી આવી છે. દરેક સો વર્ષ પછી ઇતિહાસે એ સાધનું પુનરાવર્તન કંડુ છે. એજ પુનરાવર્તન પરિવર્તનો, કિંતુ-રાજ્ય-પટ્ટાઓ કે પરદેશો આક્રમણોથી રક્ષા કરવા પાછળ હિન્દની ધણીમરી દૌમત વેરશઘ મળ છે કે હુમલા કરનારાઓ પરદેશ સમેટી લઇ જવા છે.

હિન્દુસ્તાનની કંબળ દશા, એની પડતી, એના હુત્તર-ઉદ્યોગોના પતનના ભેદ અને રહસ્ય એ આક્રમણો અને ઇન્કિલાબોમાંજ સમાયાં છે.

હવે હિન્દુસ્તાન ઉપર સદીઓથી જે હુમ-લાઓ ચતા રહ્યા છે તે હુમલાઓના લગભગ ઇ.સ. વર્ષ, એ હુમલા લાવનારોના નામ, તેમનાં રહેવાના રંધણ સંબંધી નીચે એક કોડો આપવામાં આવે છે તે ઉપરથી ઉપરોક્ત દર્શાવેલ સત્યનો-રપટ રહેલ વધ-જરો.

હિન્દ પર હુમલો કરનારનું નામ	કયાંથી આવ્યો	કયારે આવ્યો લગભગ ઈ. સ વર્ષ	રિકા
દાગ (ડગલસ)	ઇરાન	ઈ. સ પૂર્વ ૪૧૫	
મહાન સિંહર	મોસ દેશ	" " " ૩૨૭	
સેવ્યુકસ ગિઠર	બાક્ટ્રીયા	" " " ૨૦૫	
મીનેન્ડર	" (અરબ)	" " " ૧૫૦	
સીથીઅન કે ચક	મધ્ય એશીયા	ઈ. સ. ૪૫	
યુરેમી કે કુરાન.	"	" " ૧૨૦	
	[તુરાન]		
હુયુ	મધ્ય એશીયા	" " ૨૫૦	
"	"	" " ૩૩૮	
મીકીર ગુપ્ત	"	" " ૪૫૦	
મુદમ્મદ ગિન કાસિમ	"	" " ૫૨૮	
મહમ્મદ ગઝનવી	ખગદાન ગિઝની	" " ૭૧૨ " " ૧૦૦૧	એ. ડો. દિ-૬ ૭૫૨ ચતુર સવારીઓ કરી. છેલ્લી સવારી ૧૦૦૪માં સામ- નાય ૭૫૨ કરી હતી.
મુદમ્મદ ચાલુકીન ગારી	ગોર (અફઘાનીસ્તાન)	" " ૧૧૭૬	એ. ડો. છેલ્લી હુમલો ૧૧૮૩માં કર્યો.
ચંગીઝખાન મંગોલ	મધ્ય એશીયા	૧૨૨૬	
મોંગલ-મંગલ	"	૧૨૮૫	
તેમુર	"	૧૩૯૮	
ખાળર	"	૧૫૨૬	
હુમાયુ	ઇરાન	૧૫૫૬	
નાદિરશાહ	"	૧૭૨૮	
અ. મેન-મંગલ- (૭૨૮ ઇ-ડીવા કા.)	ઇરાક	૧૭૫૬	ખાસીના હુમલોમાં કલાઈને હુન મંગરી દિ-૬માં બીટીય સત્તા સ્થાપી.
અહમદશાહ અબ્દાલી	કાશુગ	૧૭૬૧	મરાઠા સત્તાનો ભગ- વાગ નાશ થયો.
ફરી સિયાહીઓનો ખગલો		૧૮૫૭	બ્રિટિશ સરકારે દિ-૬ નો કબજો લીધો.

એ છે. બૂનાકાળના દિન ઉપર યથેલા હુમલા અને દિન-દમાં યથેલા ઇતિહાસોનો ઇતિહાસ ! હવે આધુનિક અગમમાં કેષ આક્રમણનો ભય દિન-દમાં માથે, અત્યુષે છે કે કેમ તે તપાસીયે. બીસમી સદીના પ્રારંભ પહેલાંજ રશીયાના આરોના ભય દિન-દને લાગતો રહ્યો. મન મહાન યુરોપીયન ઇમ્પરના વર્ષોની આખોએ બુદ્ધમગર, અર અને તેની સત્તાનો નાશ થતો જ્ઞેયો; ભાર પછી બોહોવીક રશીયા ઉત્પન્ન થયું. એનાં ડોળાં પછું દિન-દ ઉપરજ દના. એ રશીયા ઉપર દોટરરે જુ ખાર આક્રમણ કર્યું, તે કાળ લગી એ રે-ભય દિન-દ માથે અત્યુષ મતોજ હતો. પછું એ ભય હવે નીકળી ગયો છે.

૧. એ શતો-ભય ઉપનાંત દર પૂર્વ તરફથી "પીગો-ભય" (ખપાન) દિન-દ તરફ દરથી ડોળાં કરતો દેખાય છે. આ બે ભય લાગ અને પીગો, બેમાંથી એક "રેટ"-ભય તો લાગ હતો ન હતો થઈ ગયો છે; પરંતુ એ ભયનું રથાન બીજા ભયે લીધું છે. તે એ ભય પધતો જાણ્યો છે. એ ભય તે નાજી આક્રમણ !

નાજી જર્મનીએ સોવીએટ રશીયા ઉપર ભારે આક્રમણ કર્યું છે. કદાચ એ નાજી ઇર્ષ્યા ટ્રાન્સ-કોફેશીયા સુધી ઇરાનની સરહદ નજીક આવી પહોંચ્યા તો ઇનક કે ઇરાનના ચાર્જિ તેઓ દિન-દ ઉપર આક્રમણ લાવી શકે છે. દિન-દના માથે લાગ આ બે ભય તો છે; પરંતુ જન્યાં લગી બ્રિટિશ સંસ્થાનની સરહદ ઉપરની કીલ્લેખધીઓ મળ્યુન અને સંગીન છે; ને ભયાં લગી બ્રીટીશ સરકારની પશ્ચિમમાં જીયાદર અને સુએઝ અને પૂર્વમાં સિંગાપોરની અબેદ

ચોક્કાએ, હદે-મીકંદર સમી નાલાખધીઓ સત્રામત અને સંગીન છે ત્યાં લગી દિન-દ ઉપર એકાએક હુમલા થયાનો સંભવ એકો છે. જીતકંચ કુદાય રશિ-દના મુખ્ય શાંતી અને શેન, દુઃખ, અશાંતિ અને બેચેનીમાં ફેરવાઈ જાય, અને દિન-દની સંગૃની, દિન-દનાં પ્રિધા-વિગ્રાન, દિન-દના હુગર-ઉદ્યોગો ફરી એક વાર એ નવિન હુમલાની ભેટ યથ જાય તો એવા સમયે દરેક દિન-દની શી ફરજ છે તે સમજ લેનાની જરૂર છે. પાણી પહેલાં પાળ જીધવાની જેમ જરૂર છે તેમ એ હુમલાના ભયથી પ્રબલે સાવચેત ફરી રહિત ફરવાની ફરજ લીધો, અને સરકારની છે.

દેશના અખખારો, જીમ્મેદાર અમલદારો દેશના દારે કુકાના જગનાં રણચીમિયાંથી દિન-દોને સાવચેત ફરી રહ્યા છે, પોતાની ફર્જનું ભાન સમજ બીજાએ તેમની ફર્જનું ભાન કરાવી રહ્યા છે, ને દેશના રક્ષાધર્મ દિન-દ અને મુરેક્ષમ પ્રબલે એકજ થઈ પોતાની જાનતું ફરી સ્વદેશ-રક્ષણાર્થે પોતાનો કાળો અર્ધવાર્ગી દાઢલ ફરી રહ્યા છે, જનાં દિન-દ અને મુરેક્ષમ પ્રબલની આખો ઉઘડતી નથી. દિન-દુ-મુરેક્ષમ હદયે જ્ઞેયવા ન તો કોંગ્રેસ જેવી દિન-દની મહાન મહાત્મી સંરથા પ્રયત્ન કરે છે, ન તો મુરેક્ષમ લીગ કે મુંચન કરે છે. પરંતુ ઉડ્યાં દિન-દુ-મુરેક્ષમ એકસપોમાં વધુ ને વધુ ફાટ અને અંતરાય પડે તેની કારવજીયા જીમ્મેદાર બંદિનઓ કે સંરથાઓ તરફથી યથ રહી છે. એ બીના કે એકી આદ્યો-સગનક છે !

ખુગ સૌને પાનપોતાનાં ખંડી ફર્જ પીગ-લુવાની સદ્ગુદિ અર્પાં. આમીન.

(મારી ડાપરીનું એક પાતું)

૩૦ એપ્રિલ...

મેં તેને આજ પહેલીજવાર જોયું. સૌમ્ય, લયનક ને નિર્દય મૃત્યુને ! તે પોત ના અપાર જુદા અને લયનકતાના હથીયારોથી સજ્જ હતું.

પહેલીજવાર મેં તેને એક મારી નજીક જોયું. અરે, ખૂની મૌન ! તેં જેને આજ મારાથી જુદી કરી દીધી તે મારી એક બ્લાકી સખી હતી.... હમદર્દ બેન... એક સદૃશ્યથી સુંદરી એક દુઃખીયારી બેન, અને મેં એક નિર્દોષ પતીમાની એકલી આધાર !

ઉદાસ બે માહિતા લપંકર ખેંચતાણુ થતી રહી. ઇન્સાની બળ અને મૃત્યુની વચ્ચે, મૃત્યુને સફળતા મળી,

તે ધીરે ધીરે ચુપકાથી પોતાનું કામ કરતું રહ્યું. નિર્દય પણ મુંઝા હાસ્ય સહ !

અમે દર્દીને દવા આપતા રહ્યા. ઔષ્ઠ ડોક્ટરોની મહેનત અને કોશિશોથી તૈયાર ફરેલી દવાઓ !

આ દવાઓ તે હઠનોથી દેવાની હતી જે નિસ, તેનું જીવન દિવાંધુ બને એવી પ્રાર્થના માટે ખુદાની સમક્ષ ફેલાતા.

તેના સંબંધીઓ અને દરેતોના દિલગીર અને પરેશાન ચહેરાઓ નિરંતર તેના પગંગને ઘેરી રહેતા.

તેઓ તેની દવા અને સેવાના કામોમાં લાગ્યા રહેતા, અને સઘે સઘે દુઆઓ માંગના. સાચા હૃદયથી અને દર્દથી બરપૂર દુઆઓ.

તેના જીવન માટે !

તેઓને સતોષ થતો. તેમની પ્રાર્થનાઓ, તેમની દવાઓ અને સર્વથી વધીને તેમની તનનોક સેવા કરી પણ વ્યર્થ નહિ બન્ય પણ બ્યારે દર્દીની હાલત વધુ લથપટી લારે તેઓ મેંજરોઇ જતા. દુઆઓ ઓર જાણ દર્દી માગતા, ઘન દેતા, નવા ડોક્ટરો બોલાવવામાં આવતા નવી દવાઓ પીવડાવવામાં આવતી સેવા કરનારાઓ વધુ ચાવચેત બની જતા.

મૃત્યુ ચુપચાપ વ્યર્થ ધીરે ધીરે પોતાનું કામ કરતું રહ્યું. કમંજીરે ઇન્સાનના વર્ચ પ્રયત્નો કાળના બળવાન ચક્રને જરા પણ ખાજા દટાવી ન શક્યા. મૃત્યુના પંખમાં સપડાયેલી મરીઝા મૃત્યુ શૈયાએ પોતાની સેવા કરનારાઓના કશ્મિત યેજ્જ પર હસતી અને પોતે પણ તેઓની આશાઓમાં સાથે રહેતી.

ઉદાસ અને દુઃખપૂર્ણ આનંદ સહ !

મને તેણીનું હસતું હંમેશાં શંકામાં નાખી દેતું. હૃદય પર ફરો લાગતો. કોણ બળે કેમ ?

કદાચ અંભારી પ્રાર્થનાઓ અને આશાઓ તેણીને આત્મિક શાન્તિ અર્પતી હશે. મૃત્યુ અને જિંદગીની ખેંચતાણુ. તેને માટે પણ કષ્ટમય યતી હશે.

આલિમ, નિર્દય મૃત્યુએ પોતાનું કામ. મૌનપણે ચાલુ રાખ્યું.

આજે સવારેજ હું તેને પંદર દિવસ પછી જોવા ગઇ હતી. તેની તળીઅન આ દિવસોમાં વધુ ખરાબ રહી. પણ અમે દવાઓ અને દુઆઓ પર અધ્ધા રાખનાર-ઇન્સાનોની આશાઓ બાંધેલી હતી. તે અતિ કષ્ટ અને બેચેની યોગથી રહી હતી.

તેણીએ મારી તરફ લાચાર અને સ્નેહભરી
દ્રષ્ટિએ જોયું. હું મુગ્ધ. કસોડક ત્યાં બેઠીઃ
ભયંકર, પરેશાન, અગાં ગળા ત્રિચારોળી ઘેરાયેલી.
હું ખેસી રહી. જિહ્વુલ ખામોશ ! તેની
ગરમ પેશાની અને ફિક્કા દાઢીને ઘસતી.
તે થયું કંઈ ન' બોલી, મને શી ખબર કે તે
હવે યોગ્ય કલાકની મેદમાન છે ।

આર વાગે ખગર પડી કે તેની હાલત
અત્યંત નાગ્નિક છે. તરતજ હું ત્યાં ગયો.
તેને જોયું. શ્વાસ રોકાઈ રોકાઈને કઠેથી
ઊઠતો. ખુંદરી આંખો દીવાલની તરફ એવી
રીતે લાગેથી હતી. આંખો કે કંઈ દેખાતું ન હોય.
નિર્વશ, લવાનક મૂંઝવે સાથે ઉમું રહી હતી
રહ્યું હતું. એક ઉંડાંથી દિવાની-દર્દનાક આદ
સાથે અવીરોનો અંત આણ્યો.

— अरे यूः, अरे अत ?

તે જનાવો ચ્ચને તુકુર્વાશિ, જે તેની સાથે
હનાં, હમૈશા માટે તેની સાથે કૃના થયાં.

• તેનું મૃત દેહ તદ્દન લાગણી દિન અને
ખામોશ હતું

આહા! દુનિયાની કાઈ સત્તા તેને હવે
સથપન કરી શકે એમ નથી. હજી એ મહિના
તેને જરાય ચેન નહોતું. આ વખતે તે ચોનાને
રેવાસગ્યોની હલપદાયક ચીસો બંને રેવા
પીટવાના દિવસેકે અંવાળે જઈ, પુરપુરી શાંતિ
બંને હંલાઈથી હાલ્યા આઠ્ઠા વગર પડી હતી.
પહેલાં એને કાઈ પડખે નહોતું પડતું; પણ
હવે-સામગ્ર પડતી નથી કેમ-આઠ્ઠા આરામથી
પડી રહી હતી.

“ ન હવાએ દહાડી દિલ કરા,
ન ફિજાએ બાબ થી નં ફજા
નિસે છૂંઠતા યા ‘મરીએ ગમ,
વેહ સુકન એરે ; મજાર હૈ.”

सांख्यं निमिर ईशात्तुं दत्तं तेना पद्मवती
 व्यासपात्र अनंत, दुःखप्रसू, नृदेहायो दिष्टा
 पदी गया दत्ता

પ્રાણને હીપક સંગ્રામ્યો, તે તેવીજ રીતે
ખામોશ અને શાન્ત પડી હતી. એવું સામું
હતું કે જાણે તે અમારાથી ધણે દૂર ચાલી
ગયા હતા.

તેને નંવરાત્રી કદવ પહેરાયું. તેના ચહેરા
કરુણી ઓર સુદે અને નરાત્રી સામર્થે હતો.
તેની ઉપર સુગંધોએ છાંટવામાં આવી. સુદે
મોતીઓ અને શુભાખત્રી એકે હાંડી આદર
નાંખવવામાં આવી. તેના કાળા અને લાંબા વાળ
તેના કિડ્ડા ચહેરા ઉપર પથરાયેલા હતા.

અગવસ્થિતિ પહેલે ।

‘કાર્યા’ના પ્રથમ વર્ષની કાંઈક

અંક ૧ થી ૧૨ કપડાંનું પાકું પુકું
દી. ડા. ખ) ૮. ખ. સહિત

કેપીએ સીલકમાં એછી હોવાથી
એડીકેન્સ બંધાવવામાં આવી છે.
આજેન એડર્સ મોકલી આપો.

બીજા વર્ષના છુટક અંકો પણ
 ઘણાં જોઈ સીઝનમાં છે. પોતે ફાર્સ
 જાંધાવનારા શીડીનોએ દરેક અંકના
 સાત આના હોયે નાણાં મોકલી ઘટતા
 અંકો મંગાવી લેવા સુધવં નહીં.

बहली साहित्य कार्यालय,
कृष्णीक-भुरत.

કારવાં

જનાં દીવાને હાફિઝ ઝંબુનિસા પોતાની પાસે છુપી રીતે રાખતી હતી. પણ બહેનના મોટેથી ઝંબુનિસાને બદનામ કરી છે કે આકિબખાનની નેડે છુપો વેહવાર નાખ્યો હતો અને એવાય ઊઠકરી હતી. પણ એ જિલ્લકુલ જુલુ તેહ ત મૂકવામાં આવ્યું હતું જ્યારે એના બાપ ઇસ્માયી કાનૂનને જાનુનાર, મનનાર, અને જે ધર્મ વિરુદ્ધ કામ કરે તેના ધર્મથી થતી સજા કરનાર, જાદુસાદની દિકરી અને તે દિકરી કે જે ઇસ્માયી ધર્મની પુરેપુરી જાનુકાર, માતાનાર અને બીજાઓને ઉપદેશ કરનાર તે આવુ કરેજ નહીં. એ તો દેખીનુજ છે કે એક પાકદામન શાહજાદી ઉપર જોડુજ તોહમન મુકવામાં આવેલું છે. જેણે પોતાની આખી જિંદગી પગલામાં ગાળી છે. કાઠ દિવસ પણ બેપરદા થઈ નથી. તે આવું અધરીન કાર્ય કરેજ નહીં.

એક દિવસે યાત્રીએ રાજમહેલમાં સર્વે સુધ ગયાં હતાં; ત્યારે ઝંબુનિસાની માતાએ બીજી બેગમોને ઝંબુનિસાના કમરામાં મોકલી કે જઈને શાહજાદીને હાજર કરવાને માટે સમજાવે, અને રાજ માય એમ કરે. આ અકલમંદ શાહજાદી આવ્યા કવખતે બેગમોને આવેલી જોઈને પોતે પુરેપુરી સમજ ગઈ હતી. સર્વે બેગમોએ શાહજાદી નેડે આમતેમની વાતો કરી. એક બેગમે પાતાની છેલ્લી કરી કે “પુદાએ માણસને કેમ પેદા કર્યો છે.”

શાહજાદીએ તરતજ કહ્યું કે-“જાદગી કરવાને માટે કુઆન શરીર પણ એજ ફરમાવે છે.”

બીજી બેગમ-“પુદાની બાદગી કરવાની શી મતલબ છે.?”

ઝંબુનિસા-“શરીર તમાં જે પ્રમાણે કહ્યું છે તે પ્રમાણે વરતે અને જે મીઠા હસામ કરી છે તેનાથી દૂર રહે.”

ત્રીજી બેગમ-“ત્યારે તો શાહજાદી સારુંજ શરીરનામાં કહ્યું છે કે ઔરતે શાદી કરવીજ નેહએ.”

આ સાંભળનાંજ ઝંબુનિસા યુપ ધઈગઈ કારણ કે તે જાણતી હતીજ કે આ વાત પાસ મારા મટિજ કરવામાં આવી છે. જનાં ફરીથી આ સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યો જેથી નાહ-લાજે ઝંબુનિસાએ કહ્યું-“બેશક શાદી કરવી જાએજ છે અને ઉમમત વધારવી એ પણ રમ્બે ખુલ (સ. અ. વ. સ.)નું ફરમાન છે અને મારે પણ શાદી કરવી નેહએ અને હું ચે જાણું છું. આ બધી વાત મારજ મારે ઉપાધ્યામાં આવી છે. મને શાદી કરવામાં કાઠપણુ મતનો વાંધો નથી પણ અફસોસ છે કે મારા લાવક મને પતિ નથી મળતો. મેં દરેક શાહજાદાઓ, અમીર ઉમરાવોના ઊંચ-સચોટી તારીફો સાંભળી છે જનાં જેવો હું પતિ રોધું છું તેવો મળતો નથી, અને જેવા જોવા તે પોતાનીજ મતલબના જોયા. આવા મતલબ પરરતોથી મને ઘણીજ નફરત છે કારણકે જ્યારે શાદી કરીને તેની નેડે આખી જિંદગી ગાળવાની છે, તેના કરતાં તો કુંવારાજ રહેવું હું વધારે પસંદ કરું છું-હવે તો મને ખુદની બાદગીમાં ધણીજ રસ પડે છે. હવે હું એજ કહ્યું છું કે મારી આખી જિંદગી ખુદની કળાદતમાં જણું તેથી હું આવી વાતોને પસંદ કરતીજ નથી.”

એક દિવસે ઝંબુનિસા દીવાને હાફિઝ લઈને વાંચી રહી હતી કે અચાનક જાદુસાદ

કુરવાં

ઔરંગઝેબ તેના કમરામાં આવી મળા જ્યારે જ્યારે બાદશાહ પોતાની પુત્રીને મળવા આવના સારે ત્યારે પહેલાં ખબર કર્યા પછી આવના પણ આજે અચાનક આવી જવાથી અને હાથમાં દીવાને હાથિય દોરાથી કે જેની બાદશાહી મહેલમાં રાખવાની મનાઈ કરી હતી, તેથી શદઝારી એકદમ સરમાઈ ગઈ અને ડરથી પીળા પડી ગઈ. આ જોતાં બાદશાહે કહ્યું—“ખારી પુત્રી હું અચાનક આવી મળે તેથી તું શભરાઈ ગઈ. મોટી પાસે એટલે પણ સમય ન હતો કે હમેશ મુજબ ખબર આપીને તને મળવા આવું, તેથી અચાનક હું આવી મળે.”

શદઝારી—“આલીબદ, મને જીક લાગી કે બાદશાહ સલામત મારી પાસે દીવાને હાથિય લેઈને મુરસે થયે. હું મારી દરેક પળ ખુલાની બાદમાં મુનાર છું છતાં પણ જો કંઈ મુનાદ યામ તો ખુલાવે કરીમે કુઆનમાં ફરમાયું છે કે હું મારા મુનેદગર બંદગીને જરૂર મારી આપીશ અથવા આવો વાવેલો તે ન કરને તો કોઈ પણ માનસ મુનાદોની મારી પામતજ નહીં. આ વળને હું દીવાને હાથિયનો એક શેર વાંચી રહી હતી અને તેના અર્થમાંજ મશામલ હતી તે આ શેર છે કે—

“દોશ હીન કે મહાત્મક દરે મૈમાના જન્દઃ મુલે આદમ બસરત તરો બ પૈમાન જન્દ.”
 ઔરંગઝેબ આજમગીર બાદશાહે આ શેર સંભળીને પૂછ્યું કે; “પુત્રી આવો અર્થ શું સમજ?”

શદઝારી—“હાથિય સરેએ આ શેરથી ધનસાનની તરફ દર્શાવે કર્યા છે કે જે પ્રમાણે ‘પૈમાનો (રામન પીવાનો પ્યાલો) એવી નીજ છે કે ફરો તરે છે તેજ પ્રમાણે એક ધનસાન

માટીનો ગનાવેનો પ્યાલો છે. કે જે પૈમાનો જેવોજ છે. જેવી હાલન પૈમાનાની હોય અને તેવી હાલતમાં તેની રીયત યાય છે, તેવીજ ધનસાનની યાય છે. આ જવાબ સાંભળતા બાદશાહ ખુશ થયા અને દીવાને હાથિય મહેલોમાં રાખવાને હુકમ પણ આપી દીધો.

અબુનિસનું મરણ હી. ૧૧૧૩માં, ૬૫ વર્ષની ઉંમરે થયું, એનો મકબરે લાહોરમાં છે આપની એક મજલમાંની બે ત્રણ સમયે નીચે મુજબ છે.

“હારે મશૂક નમક બર અખે પિન્દાં રેખનઃ
 હારે અમિક ખૂતે ખુઃ બરપાએ બનાં રેખન.
 નેરન આરા પજમે હુદ્દે પીરી ફયાં જંગ,
 ખૂતે અજ દીના મી બાલદ બદમાં રેખન.
 દીઝમે ખુઃ હર કુશ “મખ્મૂદી” દીઝર તાકે તપાઃ
 નહર ઉમરે ખેરાશ હરશ પરીયાં રેખન.”
 (ઉર્ પંચી.)

બંધ માસિક “માંદગી”

ફક્ત ત્રણજ દિવસની અંદર ‘શ્રી નોહ’ એળાઓથી ચાલુ થાય છે. માસિક અઃચકુની કોપિયુ ફરિયાદ મારે ફગાર મળે. દસ સારે મેરંટી પત્ર આપવામાં આવે છે. કીમત રૂ. ૫-૮-૦ પરદેશ સી. ૧૦

—ગર્ભ રહેતો અટકાવવા:—

“નાહત” દવા ફક્ત ત્રણજ દિવસ ખાઈ લેવાથી હંદગી બરમાં નહીં ગરબો નથી. માસિક ચલુ ફરિયાદ નુકસાન નહિ પાડેર વૈદ્યએ અજમાવેલી દવા સારે મેરંટી પત્ર એકલામાં આવે છે. કીમત રૂ. ૫-૮-૦ પરદેશ સી. ૧૦

ડૉ. એસ. એચ. ખાન,
 ૪૨ અર્ચગેટ સ્ટ્રીટ, મોનજીની સામે
 કોર, મુંબઈ, ફોન. ૨૧૩૨૩.

સિદ્ધિ.....ના.....સન્માર્ગ

૨૨૧ કરનાર : "ગાકિલ"

(સર્વ દેહક વેળાએ આપીને છે)

૨૧૧

માન વાચક ઉપર આપને સંખ્યાને મેરડી રહેનાર પોતાનાં કુટુંબજનો, સમાજનાં અને સમગ્રતાં જંગમને તાર કૃપ શર્કા પડે છે માટે તમાર તમારા પોતાનાં પગ ઉપર ઉલ્લાસનાં પ્રવર્તન કરે. અન્યનાં યોગશીલોનાં ચક્રમાં આપણી કિંમત રહેતી નથી.

૨૧૨

પ્રવર્તનશીલ મનુષ્ય નિરંતરને મક્કી નાખીને પશુ પોતાનાં લક્ષ્ય સ્થાને પહોંચી ગયો રહે છે.

૨૧૩

નગમત પ્રાણસાજ સંકેત સામે શીર જુઠાવી દે છે, સંકેતને તાલિ મળે છે, પશુ સાદસિક સોજો તો સંકેતનાં અંત આપણને જ જાણે છે.

૨૧૪

પ્રત્યેક સુકૃત્યનો બદલો સદાચર શેઠાવાની આશા રાખતાં એ મૂર્ખતા છે, કેટલાક સારા કાર્યોનો બદલો નમતે નહિ, તમારી વાતિમંત્રને મળે એ સંભવિત છે, અને તેથી સારાં કાર્યો ન કરતાં એવો અર્થ મળે નથી. પ્રત્યેક જીવજનું નાનંતર કૃપ તો આપજ છે, અને તેનાં માટે માત્ર શીરજ અત્યંત જરૂરી છે.

૨૧૫

આપણી મુશ્કેલીઓ નંતે ક્રૂરતા (પ્રકૃતિ) ન વધારે તો આપણી શુદ્ધિ પશુ ખીલી સફે નહિ, માટે મુશ્કેલીઓને આશીર્વાદ સમાન મળે. મુશ્કેલીઓ આવે ત્યારે શાપ આપશે

[નવેમ્બર]

નહિ, પશુ બમણાં બળ વડે મુશ્કેલીઓને મારી દટાવવાના પ્રયત્ન કરજો

૨૨૧

જીવન નિરીક્ષ મોટાપણું અને અધિક પ્રોત્સાહક લાવેજ અને છે, કે અત્યારે મનુષ્યને આંતરિક અને જાતીય નિર્બળતાએ વધુ પ્રમાણમાં ધરી રહે.

૨૨૨

સંકેત અને લાગીશો દ્વારા જે બોધપાત્ર મળે છે, તે અન્ય કોઈય વસ્તુદ્વારા મળી શકતો નથી. સંકેત માણસને તાલી તાલીને ફેંકે જાણી દે છે.

૨૨૩

ક્રૂરતા અત્યારે આપણને શિશુશાળ આપના માટે છે, ત્યારે સર્વ સાધનોથી વારપૂર એવી પાસાવામાં આપણને સ્થાન મળતું નથી, પશુ સંકેતની સંપત્તિમાં પાસાવામાં સાચું જાન પ્રાપ્ત થાય તેટલા માટે ક્રૂરતા આપણને મોકલે છે

૨૨૪

આપણાં જીવનમાં જે એક માત્રતાની જાણત છે તે એ છે, કે એક લક્ષી મળે. સર્વ લક્ષી પ્રાણસા પ્રત્યેક વિષયમાં પહોંચ રહી જાય છે, કોઈક સમયે એકથી વધારે કાર્યો સંદરશીને આટોવી શકતા નથી. અત્યારે મનપાણી માણસ પોતાના પ્રત્યેક કાર્યને અધુરુંજ પાછું મૂકે છે, તે એક પશુ કાર્યને સંપૂર્ણ કરી શકતોજ નથી. અનેક માણસની ક્રૂરતા છે, કે તે પોતાનાં લક્ષ્યને જાંબ મેંસે તેવા

[૨૦૫]

[૧૯૪૧]

કોઈ એક ચોક્કસ કાર્ય કે પ્રવૃત્તિ હાથ ધરે.
અને સફળતા માટે નિરંતર પ્રયત્ન કર્યા કરે

૨૨૫

મનુષ્ય જીવનમાં અસ્થિરતા લગભગ
નિષ્ક્રિયતા જેટલીજ હાથેકર પૂરતાર થાય છે,
એટલુંજ કહી પણ કેટલાક સંજોગોમા અસ્થિ-
રતા નિષ્ક્રિયતા કરતાયે અધિક હાની પહોં-
ચાડે છે.

૨૨૬

બાણી હોય પ્રત્યેક વસ્તુનું આરીફીથી
અવલોકન કરનાર અને દ્રઢ નિશ્ચયી માણસ
જાણે અગાધે પણ સુધિમાન બની જાય છે.

૨૨૭

જીવનમાં જે દુઃસાન કોઈ એક ચોક્કસ
કાર્યને ચોક્કસાઈ અને ચીવટથી વળગી રહે
છે, તેજ મોખરે પણ આવી શકે છે.

૨૨૮

જે શક્તિને તમે સંપૂર્ણ મિત્ર પરીચીને
ઉપયોગ કરી શકતા ન હોય, તે શક્તિને
વિકાસ અર્થે વખત વેચી દેશો નહિ કારણ
મમે તેજા વિકાસ પછી પણ જો તમે તે
શક્તિને પ્રયોગમા મૂકી શકશો નહિ, તો
પાછળથી નિષ્પયોગી યુગલેજા સમય માટે
તમેને પશ્ચાતાપ થશે. પરિણામે તમે નવેસર
તમારી એકંદર શક્તિઓનાં વિકાસનું કાર્ય
પણ માડી વાળશો. જેનું પરિણામ એ આવશે
કે તમેને તમારી કોઈ પણ શક્તિમાં વિશ્વાસ
નહિ રહે, ને તમે હતાશ યદ્ય જશો.

૨૨૯

ઉદ્દેશ સ્પષ્ટ જીવનની અસંખ્ય આબીઓને
દૂર કરવા માટે પણ આપણે એક વાલી યત્ન
જોઈએ.

નવેમ્બર]

૨૩૦

માત્ર શક્તિનું હોવાનું સંજોગો માટે
પૂરું નથી પણ શક્તિને કોઈ એક સ્થિતિ
દ્રઢ લક્ષ્ય પર કેન્દ્રીત કરવાની અત્યંત આવ-
શ્યકતા છે.

૨૩૧

અનેક દિશાઓમાં માથું માનનાર માનવીનો
આજનાં જગતને ખપ નથી. એકાદ દિશામાં
પણ જાણવા જેવું માન અને પુરુષાર્થ દાખ-
વનાર મનુષ્ય આજના જગતને વધારે ઉપયોગી
થઈ શકે છે.

૨૩૨

આગસ્ટ પ્રેરિને ગાંડા જેવા દેખાઈએ,
એટલી એકાગ્રતાની આપણને જરૂર છે.

૨૩૩

આપણું ઉલ્લાસ કરનાર દરેક ઔસાદ
વખતનાં વહેવા સાથે સ્વછંદી બને છે. એ
પ્રત્યેક માણસે જૂઠાનું જોઈતું નથી.

૨૩૪

આજે નગરે પડતા અપરાધીઓને બાધ્યા-
વસ્થામાં તેમનાં માન-બાપોએ અયોગ્ય તાક
લગાવ્યા હતા, પરિણામે તેમનામાં દુર્ગુણોની
ટેવ પડી હતી.

૨૩૫

આપણને સારા કે નરસા અન્ય પ્રેરકો
બનાવતા નથી. વ્યક્તિગત જેને જેવા થવાની
મહેનત હોય, તેણે તે જોનાનાં પ્રયત્નો દ્વારા
સમ રાકે છે.

૨૩૬

તમારી યુવામીનો તમારા પ્રયત્નો વડેજ
અંત આવશે, અન્યનાં આધારે યુવામી ટાળી
શકાતી નથી, સ્વતંત્ર થવાની યેચના હોય,
તો ખપી જવાની તમજા પ્રાપ્તી જોઈએ.

[૨૦૬]

[૧૯૬૧]

૨૩૭

પેટનો ખાડો પૂરવા મજુરીની સખ્ત જરૂરત છે, પક્ષીઓનાં માળામાં પણ ઇશ્વર પોતે આવીને કાંઈ મુશી જતો નથી. પક્ષીને પણ પાંખો ફલાવવી પડે છે તમે તો ઇન્સાન છો, અન્ધાર પોતે આવી ન પ્રત્યક્ષ રીતે આપણે, એમ માનવાની મૂર્ખતા શા માટે સેવા છો? જોને ખોરાકની જરૂરત હોય તે પોતેજ તેને મેળવવાનાં પ્રયત્નો કરે એ કુદરતનો અટલ નીયમ છે. ન્હાનામા ન્હાના છવ જાંતુઓ પણ પોતાનો ખોરાક પ્રવત્નોદ્વારા પોતે મેળવે છે, જ્યારે તમે તો ઇન્સાન છો, શા માટે લમણે હાથ દઈ બેસી રહો છો, અને લાખને વગોવો છો ?

૨૩૮

યાદ રાખજો કે નિર્વાહનાં સાધનો મેળવવામાં કરવી પડતી તનતોડ મહેનતદારા, નિર્વાહનાં સાધનો ઉપરાંત હિતમંદોરિનું જ્ઞાન પણ મળે છે.

૨૩૯

ઉદ્યોગ એ આરોગ્ય પ્રાપ્તિનું ઉત્તમ સાધન છે, આજસુ સોફોનું આયુષ્ય પણ ટુંકું હોય છે.

૨૪૦

પોતાનું કાર્ય બીજાને આધારે પડતું મુશ્કેલ હોય ત્યારે પસ્તાય છે, એવા માણસનું એકેય કાર્ય ધારેને વખતે પાર પડી શકતું નથી

૨૪૧

અન્યનો ટેકો મળી રહે, એવા માણસો સંકટનાં સમયમાં ટકી શકતા નથી. ટેકાની લાવનાજ લાયક ર દો દેનાર છે.

૨૪૨

અન્યનાં આધારે જોવાનાં માણસ મહ-

ત્વનું એવું એકાદ કાર્ય પણ કરવા લાગવળગી થતો નથી.

૨૪૩

વડીલાની કીર્તિ ઉપર આધાર રાખવો એ નરી મૂર્ખતા છે. સ્વકીર્તિનો આધાર પોતાનાં પરીશ્રમ ઉપર રહેવો છે.

૨૪૪

સ્વાવલંબન એ સફળતાનાં અન્ય એકંદર મુજો કરવા સર્વોત્તમ સદ્ગુણ અને મહત્વનું સાધન કહી શકાય.

૨૪૫

પોતાની પ્રગતિ પોતેજ સાધવી, અને એ રીતે સ્વકીર્તિ પ્રાપ્ત કરવી, એવા નિશ્ચય કરતાં અધિક મહત્વનો શુભ અન્ય એકેય નથી

૨૪૬

પ્રયત્ન પ્રતિકુળતાઓનાં અવરોધ વચ્ચે પણ પોતાને માર્ગ કરી સેવાની પ્રવળા ઇચ્છા આપણામાં હોવીજ જોઈએ. પ્રવળા ઇચ્છાશક્તિ દ્વારા ચનાર હોવી, લાભમાં પરિણમે છે. એ આપણે જાતે જોઈએ નહિ.

૨૪૭

પારકા ટેકાને લાત મારીને, આત્મમુક્તિ વડે આપણે આપણો માર્ગ કરી સેવા જોઈએ. જોઈતી વસ્તુ બીજા પાસેથી આછતી મેળવી સેવાની ઇચ્છા રાખવી એનાં કરતાં અધિક નાદાની અન્ય એકેય નથી.

૨૪૮

આપણું પ્રયત્નો નિષ્ફળ જવાના નથીજ. ઉદ્યોગી થવું, એ માત્ર શાબ્દિક પ્રાર્થનાઓ કરતાં અધિક લાભદાયક પૂરવાર થાય છે.

૨૪૯

પોતાની જાત ઉપર આધાર રાખનાર ઇન્દ્રિયોએજ વધારે ઉન્નતિ કરેલી છે.

તા • ર • લા !

આબ મંડળમાં બધે ચિકરી રલા છે તારલા,
રૂપનાં અંબાર સમ દીપી રલા છે તારલા.
ફૂલની કળિયો સમાં ખીલી રલા છે તારલા,
વીજળીના દીપ સમ અગાડી રલા છે તારલા.

બાળકો આવી જુઓ અહીં આ તમે યોગાનનાં,
તારલા ખેલી રલા છે સ્વર્ગનાં મેદાનનાં.

હીરલા કેવા સરસ ચમકી રલા છે આબમાં,
કાળી કાળી રાતમાં સરકી રલા છે આબમાં.
આગિયા જાણે બધે ભટકી રલા છે આબમાં,
સ્વર્ગના દિપક સમાં લટકી રલા છે આબમાં.

કુદરતે જાણે ભર્યો દરબાર ને આકાશમાં,
હીરા મોતીનો કર્યો શણગાર ને આકાશમાં.

કેવા ઝમકારા કરી રલા છે પાણીમાં જુઓ,
કેવા પલકારા કરી રલા છે પાણીમાં જુઓ.
કેવા ચમકારા કરી રલા છે પાણીમાં જુઓ,
કેવા ધર તારા કરી રલા છે પાણીમાં જુઓ.

આખ જાણે હોઝમાં એક પણ મદી આવી વરસું,
જોતજોતામાં એ પૃથ્વી પર અહીં આવી વરસું.

દિકામાં કઈ કઈ ચાય છે વીણી બનાવુ દાર હું,
એક અનોખો આખી દુનિયાથી સમગ્ર હું.
અગાડિત હીરા સમો એવો દિવાલું દાર હું,
બાળકો નાચી ઉઠે ન્યા લાલને આવું દાર હું.

આંગણ જળમાં જતાં એ હાથ ! સરકી જાય છે,
માઠલીએ હાથ આવી જાણે લપસી જાય છે.

બાળકો જ્યાં જ્યાં નગર આવે ન એને છેડશે,
કોઈ તમને લાખ સમગ્રે ન એને છેડશે.
કોઈ તમને લાખ લલચાવે ન એને છેડશે,
કેટલાએ તમને મન ભાવે ન એને છેડશે.

પાણી પાણી થઈ ગયા પાણી મદી તારા જુઓ,
વાગ સરખા ભાસ્વી કૃષ્ણ રલા તારા જુઓ.

“હજીર” સંદેરી

“મેહાફેલમાંથી કંક”

ઉત્પાદનાર:—‘રોહાખાઝ’

[સ્વયંસંચાલના રોહાખાઝ એકાએક દર્શન દર્શાવે છે]
[લેખને જે માસ સુધી ગ્રંથાલયમાં રહેશે હોય-તંત્રી]

[હિન્મતથી, એવેજ દેખી કંક છું કે, આજે જેણે કાવ્ય સાહિત્યમાં મુસ્લિમ ગુજરાતનો ફાળો સંભાળે છે. જણાવેલા દેખો ગુજરાતના સામુદાય અને જાતીના કવિઓના જેને મેંજુ વધારેમાં છે, એવા દોષોપાધી મુસ્લિમ ગુજરાતની કિર્તી ઘટતી નથી, વધે છે. એવા દેખો અહિં પણ છે. અગત્યનું બધું નથી એવો કેટલીક ખૂબીઓ-મુસ્લિમ ગુજરાતમાં છે. મુસ્લિમ ગુજરાતની કાવ્ય કવિઓ કયાંક કયાં તે અભ્યાસીઓની છાતીમાં જરાઈ ગઈ છે. ‘રોહાખાઝ’

ગયા જે વર્ષથી ‘કાર્યાંબી દર, ચીછ મંત્રિને મેહફેલ જન્મે છે. ગયા વર્ષમાં જન્મેલી મેહફેલનું સરવૈયું મેહફેલનાં મીરે સુખાંની આગાથી ખેંચવામાં આવ્યું હતું. મુસ્લિમ ગુજરાતના કાવ્ય રસિકો અને, રચિતો આગળ રહી રહેલા એ રિપાઈ જેવો લેખ ઉદાહરણ તરીકે કહું તો એ દીટ ચવા પીતાનો સંસ્થાનાજ કોરકનના હાથે લખાવણ રિપાઈ જેવો હતો. હું ગઈ વખતનાં સરવૈયાકાર બંધુ પર આ જોઈને જોઈને શબ્દોમાં ટીકા કેરું છું. એમાં માત્રી લખી લખે એ લખ મને તેમના ઇલાકામાં હોય તેવી કંકમાં કંકા સિદ્ધ સિદ્ધા ‘કરે, નયાં પળાણીની ગેલમાં આવી મયેમાં, મેહફેલમાં ચમકના કવિ, ગિરંદરો ગયા સરવૈયા પછી કંક પછુ ખીટ્યા છે. મને કહેવા દેયો કે ગયા સરવૈયાકાર બંધુની જેમ નરી વાદ વાદજ કરી હું મેહફેલનાં બંધુઓને અનિ ઉંચે ચલાવવા જેવું કામ એક આંખ સંદર ખમ કરીને કરી. સખીય કે કેમ ?

થોડીક સમાહો અને ચચનાઓ આપવાનું સરવૈયાકારનું કાર્ય નથી ? - જો તે કાવ્ય-સરનો ચચનાકાર નથી, સમાહકાર પણ નથી. ગયા અંકમાં લાઇ, સાગિરે તંત્રીશી પર લખેલા કોઈ પત્રમાં જણાવેલું કે મુસ્લિમ ગુજરાતની ગઝલો હજી વિવેચનોના કંક

આરિસમાં ઝળકી નથી. એ વાત પોઠ્ઠાંકનાર લાઇએ પોઠ્ઠાંમાં છાતી કરી છે, સાથેજ પોઠ્ઠાંકનાર લાઇએ આપણા કવિઓની પીઠ જાપાની ચીમનીઓ જેવી હોવાનું ઉદાહરણ પણ દીધું છે.

લાઈ સાગિરની વાત ઠીક છે; પોઠ્ઠાંકનાર લાઇની વાત પણ વિસરી જવા જેવી નથી. સાર કંક નહિં તો સોજ કંકાઈની જરૂર છે; તેથીજ ભરે જાપાની ચીમનીઓ હોય પરંતુ એમાં કેટલી કંકાઈ અને કેટલી કામગીરી છે તેનું સાધારણ અંદાજપત્ર પણ સુધું જોઈએ, કેમ ખરું ને ?

આ અને આવા સધળા વિચારોને વેતરી હું એક નિર્ણય પર આવ્યો છું, ગયા સરવૈયા કારે અંતિ ઉચી મસનદો પર બેસાડેલાં બંધુઓની નચિરત નીચે થોડાક રદગ સગ ખુચે તેવા તજજ્ઞનાં મૂકું; જેથી કરી મેહફેલમાં મેહફેલનાં પડેલા બેસનાર પોતાનું સ્થાન જરાજર તપાસવાની કાળજી રાખવતા રહે.

રોહાખાઝની નજરમાં કોઈના પ્રત્યે પણ વિષ નથી; કદાચ પરવાજે ચદમે રોહાખાઝ ઉંચે ઉંચે ઉડાં પારેવાં (કણુતરોને)ને પકડ્યા સાહિત્ય ચમતમાં પાંખો મારે તો, એ પકડ પકડીની રમતનો આનંદ લેવે.

આ વર્ષની અંતિ હથિયી રોહાખાઝનો માળો પણ પીખાયો છે. એજે પોતાના માળામાં

સંધરેલાં તરણાં પથ્યુ. વેરણુ છેરણુ થયું મથું
 છે જાનાથં એકે, 'કારવાં'ના સપથા અંકે
 મહારી આગળ નથી. આજ તારીખ રક ૭-૪૧
 છે. ના. ૧-૮-૪૧ સુધી તો આ શ્રેષ્ઠ કારવાંનાં
 તંત્રીશીને પહોંચી બપ તેવી તેઓશીની અજ્ઞા
 છે. ગિયારા શેઠખાજને પોતાનું પથ્ય કંઈ છે,
 અને પોતાને પથ્ય કંઈ કામધંધો છે.
 'કારવા'ને એણે પોતાનુજ મથ્યું છે. 'કારવા'ના
 વાંચકો અને કરિઓ પ્રજા શેઠખાજને પોતાની
 'કારવા'નો શણે અને એની ભવાક કડકાઈ
 પ્રથે દવા લાવ લખતે તો શું જોડુ છે.

મેહરિશનાં કેડકાક બધુઓ કાવ્ય આત
 લંબુ લખવાની મનોમુક્તિ ધનવે છે; "એમ
 વાચના ખૂટે નહિ તેટલી પંક્તિઓ જાના
 જળ્યાઈ આવે છે." એકના એક લખવને બખે
 તથુ તથુ વખત લાવવાની વેતરણુમા પંડેલા
 કવિઓએ બખે તથુ તથુ એકજ આવપ્રદ-
 ગિત કળી કડિકાઓ પ્રસિદ્ધ થતી જોવાની
 લાલચને કેમ રોકી શકતા નહિ હોયર ઉપરના
 પ્રકનો શબ્દ પ્રયોગ એકને નહિ અનેકને
 સાલશે; પરંતુ એના ઉપર હંડ કમ્પેને પિયાર
 કરીએ, એક સરખા ભાવો પ્રદર્શિત કરતી
 બે તથુ પંક્તિઓની સમાસોચનામાં ઉતરી;
 કવિ પોતે તેમાંથી હતમ જળ્યાય તે એકજ
 રહિયા દે તો કંઈ જોડુ છે કે?

ખીજ એક વાત ઠંડા કામને કિલ્લિયાની
 વિચારવાની છે. એક વખત નહિ, અનેક વખતે
 એકને એક કાલિયા પર રમન રમતો, કવિ
 કાવ્ય પોતાની કવિત્વ શક્તિનો પરજો દેખાડ-
 વાની અદભાવનાનો શિકાર બન્યો હોય તો
 ના નહિ. પરંતુ એમ કરતાં કવિતા સાહિત્યમાં
 ઉડો રસ લેનાર આગળ તે પાંગળા દેખાઈ,
 એવગાઈ કરતો હોય તેમ તરી:આવ્યા સિવાય
 રહી શકે છે કે?

ઉપરની બન્ને વાતોને આજના કવિઓ
 ઉપરના મારા આરોપ. તરફકે શ્રેયગી નહિ.
 આપણં હોય તો આજના આ કહેવાતા દોષોનાં
 સમર્થન કરતા ઉદાહરણો ઉઠી કાઢ્ય ગિગની
 રેલિ. બિરાગતા. કવિઓના કાવ્ય અગ્રહો પરથી
 પણ આપી શકાય છે. પરંતુ આના બચાવ-
 નામા રોગ કરી પોતાના દોષોને દાકરા પારકા
 દોષો રજ કરવામાં નાં સર્જના છે, નાં
 ન્યાયજી કવિઓ છુદ પોતાના પ્રસિદ્ધ થએલા
 કાવ્યોને વિગ્રાકે અને ઉપર નજીવેલી એક
 શિકાયતોની ખાતરી કરે; દુઃકાંઈની પથ્ય એવી
 કરિકાઓ આપવાની બ્યદિતગન છે. કરવાનું
 ખાપ વરુદરનો નથી કદાચ મારી બાન વૂન
 જળ્યાય તે, ઉપજાવેલા વૂન બાલ મારા મજો
 અરવતિની કરથી ધુત્રી (મજો) ખાંધવાનો દક
 છે કવિઓ મેદવ્યાજન પેટ ભરીને ગાળો. દક
 શકે છે.

મનમાં અગર જુલુદરમા મજો દેવા જેલકા
 ને લોકો ઉરકેરાઈ જશે તે તો પોતાના ઉમેરાટને
 જતો નહિ કરે એની મને પોતાને પથ્ય ખાતરી
 છે. પરંતુ ને કૃપાણુ લાઈઓ પોતાની જુલિને
 'પથ દરકે તરકે' કામમા લાવશે તેઓ આ
 મારા કરવા શબ્દ પ્રયોગને 'પથ જરજુ' જેવી
 મજો ઉતારશે; એવી માન્યતા જતી કરવામાં
 આખા મુસ્લિમ મુજરાતને અન્યાય કરવા જેવું
 છે. જેને ને મુજે તે કરે; પરંતુ દેવામાં છે
 તે જોડે આવ્યા સિવાય રહેવું નથી.

મગરોમાથી રૂપ અને પ્રેમના બધુ ચત્રા
 'જલા અને ગવજલા આશિક મગરકતા વાવગ
 વંડા જ્ઞે કે દર થતા જાય છે, પરંતુ હજુ એસી
 દકા જેલજુ એનુંગ આધિપલ આપણુ કવિઓને
 'સનમ પરશિનશ'નાંસોપાતો પર કથા સુધી
 સાક્ષાત હંમન કરાવતું મહેશે? હજુ આપણુ
 કવિઓ સનમેનાજ શિકાર તરીકે, પોતાની

અગ્રીમ જાન તરેલીની એવકા, હૂં, અને-કહું તો
કંઈ સેકાની એ વૃથા સુંદરીને કાલે એનો
ચણેભાં, આંભોડી આંભોડી ચુખાવ્યા કરશે?
મદભર નયનોવાળો, મનોહર, ચાલવાળો, રાત
રાત, ગાતવાળો, નાચવાળો, ચેષ્ટાળો, દ્રષ્ટીથી
સરખાત કરનારી, રિમનથી વિનળીઓ
પાડનારી; એ વૃથા સુંદરી પર ગાલિખ,
ઝોરોનો સુંગતી કળ કરી પગ્યા પછી
તો હવે એનો મૂળમાં એકે દાંત પછી
નથી! અને એકે તણ પછી બાકી રહ્યું નથી
જના, એની ચુખાતીને ચિત્રો પર આખ ફરી
ખેડેયો કવિ બિચારો કેટલો મગ્નુલ છે કે, એને
આજનું એનું સવાઈ મગ્નુલું રૂપ પછી દીસતું
નથી, જાણે કવિ પોતાની નહિ તો સનમનીજ
દયા પાછ એની પ્રીતમાં ધરાડો કરે તો
ખોડું શું છે?

મેળ માપની ફેર ફાંટીનું સુરેખ જાન, ભણે
નથી સેચણ; પરંતુ કયાએક તો કવિતામાં કેક
લાખી નાખી, લઈ લગાડે શબ્દશિખે નામ કર
સંગોની જેમ એવા મગ્નુલો ચીવે છે, કે જેનો
અર્થ કાંદરા માટે કવિને પ્રુતેજ પુછે તો
તેને કાંદો, બાકી કાંઈની મકદર નથી કે,
કવિતાનો અર્થ બેસાડી શકે નવા અને જળ-
કના શાહરોની શાએરામાં ક્યાંક ઉપરોકર્ત ખુબી
છે તે પુગણા અને દ્રદ કવિઓની કવિતામાં
ક્યાંક જગદ પ્રયોગોની એવી ભેરમાર આવે છે
કે, એમના શબ્દો ચૂંટી કે નવેજ શબ્દોપ
તેવાર કરવો પડે હવે જરા આપણી મળતાને
પણ જુઓ, શબ્દ, દુકાળી રમતના નામે;
એનદીની કામપતો કવિ-દુકાળોના બોધપ
પ્રદાનેમા અર્થ વિનાનું ચોડું જોઈતી નાખે
છે તો ક્યાં ક્યાંક એકના એક શબ્દને એકજ
શાએરામાં બે પ્રયુ વર્ણન દોષ્ટ બેસાડી પોતાનો
કમ્મો ખરો કરાવવા માગતો હોય તેવો દેખાઈ

આવે મે. જો કે એ 'કક્ષાના ઉદરમાં ભણે
મગ્નુલ રહ્યો હોય!

ઉપર જેવી સમજણી કડવી થતો ખંધ કરતાં
પરેલાં એક વધુ કડવી વાત પાછુ કરી નાખવા
હયો; ચડીની આ સાથે દશાંવેલી નેત્રણી
બાળપોથી ભંજનું, બાળક પછી કરી શકે છે
ચડી, 'ક'થી લખાય છે. છતાં આપણાં પીઠ
કવિઓની, નેત્રણી પછી ચડીનું 'ક' મૂકી-ક' ને
દિર્ઘ વળગાડી ચડીનું ચડી કરી નાખે છે!
પહેલાંજ કહી દીધું છે, વ્યક્તિગત કાંઈની વધુ
જુલ કાઢી દીધા ચડ્યાં કરવા હું માગતો નથી.
આપણી મગ્નુલને તમે પોતે વિદેશો અને
દરવિષા દેવો તારવો. મેં જે દેખ્યા છે તેજ
માત્ર લાકવાની દિગ્મત કરી છે.

આટલું જના હિમતની, ચેવેજથી કહું
હું કે; આજે મેજાતા કાવ્ય સાક્ષિયમા મુરિલમ
ગુજરાતનો કાળો સંગીત છે. મે જણાવેલા
દેવો ગુજરાતના સાક્ષરો, અને નાણુના કવિ-
ઓના મળે પણ વળગેલા, છે. ઉપરના દેવો
રોપણથી મુરિલમ ગુજરાતની કિર્તિ ધરતી
નથી, બધી છે. એવા દેવો અદિ પણ છે.
અસજત બધે નથી એવી ખુબી મુરિલમ
ગુજરાતમાં છે મુરિલમ, ગુજરાતની કાવ્ય
કડિકાઓ એના કવિના નામ વિના કાંઈ
ખાઈ છે.

પહેલાજ કહી ગયો છું કે 'કારવા'ના પુરના
અંકો માત્ર પાસે નથી. નીચે દર્શાવેલી કંડી-
કાઓ ને અંક છે, તેમથીજ તારવી છે.
આથી સુંદર કંડીકાઓ પણ બધી જવા પામશે
એવી મને. પણ બીતી છે પરંતુ કાચાર છું.
ને પાસે છે, તેનાજ ઉપયોગ કરી શક્યો છું.
એમાં પણ અતિ ઉનાચળ અરે છેક છેડેલી
કંડીએ કશી પણ તૈયારી વિના આવી પડેલી
જવાબદારીને ખાનમા લઈ, નદિ રહી જવા
જેવું પણ રહી-મધું હોય તો મને મોડા

મનના કવિઓ કામા કરશે એવી આશા રાખું છું.

હું જે ગળુ કરું છું તે મારી દ્રષ્ટિએ મુસ્લિમ ગુજરાતનાં ગૌરવ જેવું છે; તમે પણ તમારી સમગ્ર સાહિત્ય નામનાના મોહને અને તમારી પોતાની કંડિકા રહી મઠ દોષ નો તેના મમ 'ગુસ્સાને જાલુ પર હસેલી તેને વિચારકો આશા રાખું છું'.

અરસાસ એક વાતનો છે, મુસ્લિમ ગુજરાતનું મઠ રહેનું કાવ્યસર્જન એક તરફ અને એકપક્ષી ગુજરાતી પત્રકારી આનમે વ્યપાર કરવાની સંસ્કૃતિના હાથ પૂરતા પ્રમાણમાં હાથની નથી. નહિ તો મને જોતાને પણ જેમના તરફ માન છે તેવા સંદર્ભ, ઉમાશંકર જાણ, અને એવા ખીમત ધણાઓની જેમ ગુજરાતમાં વ્યાપક કરી શકાય તેવા તારલાઓ મુસ્લિમ ગુજરાતના મળે છે. જે ગુજરાતની સેવા કરવાનું વડાન માર્ગે, અને સાપ્તાહિકોના તંત્રીઓ આ તરફ પણ ખ્યાલ આપે તો મુસ્લિમ ગુજરાતનું અન્યથાકર કવિ મંડળ ગુજરાતની સેવામાં એમના કામનું સાથિત થયા વિના રહી શકે તેમ નથી.

એક વાન કહી રહો; ઉર્દૂ કાવ્ય કંડિકાઓ એના ગુજરાતી કાવ્ય સથે કયા કયા પીરસાય છે. ગુજરાતી સાપ્તાહિક અને માર્ગિકોમાં લખનાર જાણીતા ઉર્દૂ-મુસ્લિમ લેખકો જે ગુજરાતી પત્રિકાઓની ચુલ્લી કરી અવાનવાર માર્ગિકો, અને સાપ્તાહિકોમાં વ્યાપક રહે તો, ગુજરાતી કાવ્ય સેવા સથે સાદિત્યકારોનાં સંપર્કોના હેતુ પણ સિંધ થાય તેમ નથી લાગતું?

વાત પર વાત વાદ અપનાવે એક વાન વધુ કહેવાની તત્તિને પણ રોકી શકે નથી. ગુજરાતમાં અવાનવાર મુશાયરાઓ થાય છે, તે કંઈ માતૃતો થતા નથીને? એનો અર્થ તો જાણવો પડે છે અને કંઈ જાણે તો તે કવિઓના ખીમાનો લારજ દર્શાવે કરે

છે. એટલે એ જોવા સાથે જોડે વધુ જોવા ઉપાડવાની... સદ્ભુક્તિ દાખવવામાં આવે તો, મુશાયરામાં આપનાં કાવ્યો પહેલાંથી મંગાવી ચૂંટી, તારવી, નાનકડી પુસ્તિકા રૂપે મુશાયરાની તારીખ પહેલાં પ્રસિદ્ધ કરી દેવામાં આવે; એ પુસ્તિકાને રૂપ રંગ આપવાનું કામ કોઈ કુશળ કાળોમાં આપી; મુશાયરા દીને મુશાયરાના રથને એક નાનકડું જુક રોડન રાખી શકાય. મને ખાતરી છે કે; ત્રણ ચાર અગર પાંચ આપનાં કોમનની પુસ્તિકાની ઘણી ખરી નકલો લાંબ ખપી જાય. સવારે અને સૂતનાઓની આટલી લાંબી દારમણા, મુસ્લિમ ગુજરાતનાં મરજો ધરી; મેદક્ષિમાં કરી ગમેતા રસ ભર્યાં ખાસાનું સ્વાદિષ્ટ રસપાન કરાવું છું, નામ, જૂખાઓને નામ જૂખા રહેવા, દેવાની કોરવા અને કામ આદોષની મીઠી તરફ થશે, કારણકે વાને કંડિકા નામ વગર જૂખાની આજે જે વિસ્મય કરી છે. જાણ સાથે પાનાને ટકાવી રહે, શું મળે છે, જરા કે મેટા?

નીચેનું રામજી માત્ર જે અરસા જુન ૧૯૪૧નું અને જાન્યુઆરી ૧૯૪૧નું મારી પાસે હોવાથી એટલા પુનર્જન હોવાને વધુ ખાસ મહી જાય તો તે 'કારવાં'ના તંત્રીઓની ઇચ્છાથી પણ ઘણું કરી શકે.

અજલમાં છરી અરે મૂખમે રામ' એ ગુજરાતમાં પ્રચલિત કહેવા છે. એને કલ્પનાં વાંધા પડેરાવતો કવિ કહે છે કે;

'અજલમાં આપ તો રાખો' છરીને;

હતાં મૂખથી વરો જો રામ તરફ'

મૂખથી રામ, રામ, કરનાર દંડીઓને જો મરસ રીતે સ્ત્રીમણ આપી છે?

નીચેના રામોમાં 'ચિંતાઓનું' રોજાનું કવિ દર્શાવી એમના નિર્મિત પસપાઠ પર અદ્વાર્ય કરે છે. જુઓ કેટલું રચનાત્મક એ અદ્વાર્ય છે.

કારવાં

“વસો ચિતાઓ નિશ્ચિતે હૃદયમાં;
એ તમ કાળે છે નિશ્ચિત ધામ ભલે!”

‘પુણી શું અને ગમ શું? અમે શું અને
અમારી જિન્દગી શું? કવિ કેવી સરસ વાણી
લાક્ષિત્યમાં કહી બળ છે? જુઓ

“જીવનની શી ખૂણી મરવાનો ગમ સો?
અમે શું ને અમારી જિન્દગી શું?”

નિચેનો કદાચ પણ કેટલું કુળાએલું છે
ને જુઓ;

‘હતા શેખર પણ એ જોઈ મજામાં;
પ્રેમા નાચી રહીતી રવિની ભૂખમાં”

સમાજની અગ્રગણ્ય વ્યક્તિ (શેખર) પણ
એ જોઈને ‘મજામાં’ આવી ગઈ હતી, પ્રેમા
રવિની ભૂખમાં નાચતી હતી, કવિ દ્વિઅર્થા
કવિતા કરી અલુચ્છ સ્વભાવિક રીતે કદાચ કરી
સક્યો છે, આજના આપણે પશ્ચીમની સરકૂતિ-
ના આજે અંદેશાઓનો આ ચિતાર છે. જો કે
એના સાધારણ અર્થમાં તો કવિ થતી પ્રભાવનું
વર્ણન કરે છે, અને કહે છે કે, થતી પ્રભાવને
જોઈ શેખર મજામાં હતા

નીચેના શબ્દ પ્રયોગની દૃષ્ટિ પણ અનુભવો;

“થયા લડું દેમોક્રેસી પર મહાગમ,
મજા કેવી આવી વિરેશી સુશમાં?”

‘દેમોક્રેસી (બહુમતીનું સાશન)એ આપણે
ત્યા આપાન થયેલી વિદેશી સુરા છે. મહાસભાએ
એના ઉપર લડું ઘર્ષ; પધાનપદ રિવાજો;
અને એણે એની પ્રતિષ્ઠાની હાની કરી; લડું
થયું વિદેશી સુરા પર અને મજા લેવી એ
સઘળા શબ્દો કેવી સરસ અને સિદ્ધ રીતે
વણાયા છે?

નેતિક બોધમાં પણ મુદ્દિસમ’ મુજરાવને
એની શાન અને આટને ધરે તેવો કાળો
મળતો રહે છે જુઓ:-

‘નીમને તેજીને ખાઈ બળ છે;
આજ જેની લાકડાને ખાઈ છે.”

આજ લાકડાને ખાઈ બળ છે તેમ બદ-
બોધો (બી-બુ) બુદ્ધ બોધવું કરેલા ‘પુ-યોને
ખાઈ બળ છે. બદબોધો કરનારનાં પુ-યો
ધોવાઈ બળ છે. આટલું નીતિ સૂત્ર કવિ
શ્રાવ્યમાં વ્યાધી ગયો છે. એના દિક્ષી મેમજ
ઉર્મિઓની ઉપરોક્ત કુખરી પણ રૂપી
મનોદર છે?

ઉદય થતા કે અસ્ત થતા રવિના લાલ
ઓળાને જોઈ કવિ પુછે છે?

‘કહી દે, કોની ઉદ્ધ માં કહી દે, કોની પૂર્ણિમામાં.
રવિન આખરી રાત્રી કરી નિહાર સળે છે?”

રવિને પશ્ચ પુછો કવિ કયે છે: કોના

પ્રેમમાં? કોના વિરહમાં તું તારી આખ
રાત્રી કરીને સળે છે? રાત્રી રવિને સ્પર્શતો
કવિની કંઈનાએ પ્રશ્ન તો ઉચિત ઉપસ્થિત
કર્ષો છે. પરંતુ આખ મતી કરી સળગનાર
રવિને નિહાર કહેવામાં કરિ બાજબી
છે કે કેમ?

પીપલ પાન ખરંતા...વાળી કહેવત પણ
બાજબીતી છે, કવિ એવા લાવને કેવી સરસ
કવિતાથી બધ કરે છે?

“આજ આ દાહને ન જો સદચર;
દાર છે, દાર દાર દારીના”

જો સદચર! આજની મારી આ દશાને
ન જો; આતો માત્ર નાશ પામનારા કાળ
ચક્રના ચક્કર છે. ચોતાતી કુખદ સિયલિયા
આધાસનના શબ્દો, “દાર છે, દાર દારે
કાનીના,” કેટલા બધા મુદ્દર અને હૃદય
ભેદક છે! આખા સંચરની મુંદરતા તો કવિએ
‘ધરે કાની’ કહી ઉત્પન્ન કરી છે કવિનો આ
તોર ખરેખર દાહનો મુરનહક છે નિરવાર્થ

પ્રેમ, ઇસાર (બોમ) પ્રેરિત પ્રણય; ઇન્કે હકાકીનો
નીચે દર્શાવેલ કવિ સંદેશ પણ કેટલા પાન
અને ધવિત્ર છે?

‘બધી પરવા મને નહોતી કાલીતી કે કુન્યાની;
મગર એકવાર મુજને તું સનમ તારો બતાવી લે”

મને અમોદ, પ્રમેદ, સુખચેત, કિર્તિ,
ખ્યાતિ અને આખી દુનિયાની કેન્દ્ર પરવા
નથી; પરંતુ એ સનમ! તુ મને એક વાર
નારો બનાવી દે. ખરેખર ઈશ્વરથી મદદગમ
કરનારને એ બધાની શી પરવા છે. કવિની
ઉપગ્રેહકાંત જાંખના અને, એપરવાઈ પ્રશ્નસાની
ખંડુભી માગી દે છે.

જગત દલી છે. અર્ધિં તો મોઈનું કોઈ
નથી; બધાને પોતપોતાના પરી છે કવિ
કાવ્ય સરાણે ચઢાવી એને સજ્જે છે.

“કોઈનું કો, નથી વળી જગતમાં;
બધાને પોત પોતાની પરી છે”

આને આ શબ્દો, ધણુએ મદમા ધણુના
મોદેથી સાલગયા દશે, જાણે સમાજના હૃદય
ધણકારાઓને પદ-વાચ્યા દેના હોય તેમ
કવિએ સાથ સાદા અને સ્વભાવિક શબ્દોમાં
ઉપરનો શબ્દો કહ્યા છે

કવિના વદને ‘શેખ’ શબ્દ કદાશમાં વપોળી
આપતો રહ્યો છે મને લાગે છે સમાજમાં
દબોતો સડો પેઠો ત્યારથી કવિઓએ શેખની
ખબર લેવા માંડી દશે.

“જો છે રિવાત દાયે નગનમાં,
જનામ શેખની મુ પાધરી છે?”

જોપગા માણસના લાઈ શેખની પાધરી
(સમાજના અગ્રગણ્ય વ્યક્તિની દંડબી પ્રતિષ્ઠા)
ગગનમાં ચડે છે. અર્થાત જુદી સાય છે.

એક ખીજ કવિની ચિનતા દુન્યા સા
માટે લડે છે એના બેદને જુદો પાગી
નીચેની કવિના આંધે છે

“અખાને ઘોડો મી દયાંડીના.

યુગે યુગમાં અખિય આવમ વસી છે”

માત્ર નજવા કારણે જુગે યુગમાં આવમ-
દુન્યા સગી જગતની આવી છે તે એટલું જ
કે મેટા મનના અભાવે શું લગાઈનું કારણ
સંકુચિત મનોદશા નથી!

અંધગાને લાકડીનો આસરો” એ પણ
જાણીતી કહેવત છે. કવિએ એનું ઉદ્દેશરણ
લઈ પોતાની કદપાને કાળ મેરે ચઢાવી છે

નવેમ્બર]

“મિલનની આશ પર છતી રહ્યા છું;

ચઢાઈને આંધવાને લાકડી છે.”

અને જરા એક ખીજ કવિની નીચેની
કવિતા તો જુઓ.

“ચડી જ તુય વમળે બ્યોમ-મંગા!

નવન-જગા અર્ધિં વમળે ચડી છે.”

કવિની નવન મંગા વમળે ચડી છે; ભવાઈ
ને પગાતાપનાં આંધુઓનું પૂર વહે છે; માટે
એ બ્યોમ મંગા (બ્યોમ-મંગા કહી કવિ પગ-
માદમાની સમાજાતિ, રેદમત)ને સંબોધનાં જણાવે
છે કે તુ પણ પુર વેગે વહે: કેટલી સંસ-
પકિત છે?

કેણ કહે છે કે, ગમત કવિઓમાં મન-
નનું નવ નથી? ઉપરની કવિતા પર ટીકા
લખવા બેસો તો એમાં કેટલું લખી શકાય
તેમ છે?

એજ કવિની એક ખીજ કવિતા પણ
જુઓ: કવિને રમત રમવા માટે કંઈ જરૂર
છે; કવિ એનાથી નિરંતર રમતો હોવાનું
જણાવે છે. રમત રમવા માટે જરૂરી વસ્તુ
કેવી છે? આ કાવ્યમાં ઉડે ઉડે ને કાણસ
રહુડું છે તેનું માપ પણ જરા કાઢી જોજો
આ રજા કવિના કાવ્યમય શબ્દો.

‘રમુ છુ હુ નિરંતર કલપનાથી;

રમત રમવાને શી વસ્તુ જરી છે?”

ખો ખીજ કવિની નીચેની કવિતા પણ
એના ચિનનન દુન્યા દીક્ષની ધેરી, જગડા
અન્ય કરે છે.

“નિરાશા કાળ હુ આ મો કડ છે;

નિરાશી આસરે આવી પડી છે.”

કવિ આ સૌ કહે છે, સા માટે? આશા
માટે સૌ કંઈ કરનાર તો એજ નથી; પરંતુ
નિરાશા માટે આ સા કહે છે એમ કહેનાર
કવય આ કવિ પહેલાજ છે.

ખૂબ વિચારે; એમાંથી તમને કેંક મળશે
ચોંકે કંઈ જોધી આપું છું; કાર્ય કરવા
પહેલાં કવિ ખૂબજ વિચાર કરતા હોવાનું

[૨૧૪]

• [૧૯૪૨

જાણાવે છે કાવ્ય એટલી અસાધ્ય ઉલ્લાસ પરજ
ઉત્કાંચી મનોરથે કેવળ મોહાવેરના બેસ
જેનીજ હોય છે ને ! માનના આસરે તો
અસા અને નિરાસા ખેડે છે એ બેઉનો
નિચાર કરશે જોઈએ હવે કવિ શુ જોઈ
કરે છે ?

ફરીથી કહું ? જુઓ, નિગરા બિચારી
માગ અસરે આસી પડી છે એટલે આ મા
(યાના બિચારો) હું નિરાસાના લીધે કંઈ જુ
વાર્થ ચિંધનાર તો થયો છે પાતુ કરી
દેખાડનારનું જ કુખ્યા અનુદરણ કરે છે એ
પગનું એક કવિ કાવ્યમદ્દરી આપે છે

‘તમે ‘કથાર’ આમિવ ખરો તો,
તમોને માનવા અનુદરણી છે”

અનુદરણ, અગર સંકાંતુરિ જનમા અનુ-
લના વગર પાકા ઉપર અનુભવાતી નથી,
કવિ છે કાક, નામ તો કોઈનું પણ આપનાતો
નથી, કહે છે કે,

‘શુ રસો માખ મેના માખ મને,
ન ખુના પાપ ઉપર જે રડી છે’

કેવી મરસ પકિત છે ?

વળે કોઈ કવિએ આજની મુખિયમ હુદશા
નું દારણ ગોતી કાઢ્યું છે એને જડયુ કાવ્ય
એ કહી જતાવે ?

‘જનનમા ધન મથો મુરિયમ તુ એવાય
તને આ તારી એવાયી નહી છે’

એક બીજા કવિની આ દિગ્મત પણ
જુઓ, એણે કહેવું વિદ્યુતનું આદ્યાન કેવળ
બચ કરે છે ? પોતાની ખૂં પડીમા એ વિદ્યુતને
નિસામો લેવા જોનાવે છે એની કવિ પણ
વિદ્યુતધારી થવા ની છે જુઓ—

‘નિસામો લે અરે વિદ્યુત તુ પણ,
બહુ નજીક મારી ખૂં પડી છે”

શાન્તિ-નરી હાલની આ ભરાજનક તમનાતો
વિનોદ ! વિજ્ઞાને વિચારો વેસા જોનાતો
કવિ એને ફાસનારના કરે છે, મારી કુ પડી
જાડુ નજીક છે

એ. બીજા કવિ વહેવા જનનનું કાવ્ય
દર્શાવે છે કથા ? જનનમા,

“નયનમા કાવ્ય છે વહેવા જનનનું,
ટપકતા અધુઓ એની કવિ છે”

વેરતા જનનનું (અહા કેવુ સરસ વહેતું
જનન !) કાવ્ય નયનમા છે અને આ ટપકતા
અધુઓ તો એ કાવ્યની ડડીઓ છે

અને એજ કવિ મનુષ્યની વાખ્યા નીચે
મુજબ કરે છે

“કવિ છે પાતુ પણ દન્યા મતીથી
મત્તા તો માન મતી નાવળ છે”

મગજને મોહ નારડી કહી વધારના દિવની
ભાવનાના રંગો કેટલા મગનમાથી છે ?

એક બીજા કવિ પોતાની આખના કવ
નનું કારણ જતાવે છે, જુઓ,

‘ખિચેવા પુષ્પને ઉપવનમા નિખી,
અમારી આખ વાજન સમ રડી છે”

ખિચેવા પુષ્પને (મુદર મુખ્યઓને)
જગત ઉપવનમા નિખી દિવની આખ ઝાકળ
સમ રડે છે એ આખમા શુ છે તે અને
આજના વળણીના મુજબ નિખોતી આખમા
એવા ખીચેવા પુષ્પને જોઈને શુ થાય છે એ
એમનીજ કવિતામાંથી ગોતી કાઢો અને પછી
તમેજ નિર્ણય કરો આ કો ઉગતા કવિના
દિવની પરિવર્તના અને પેના માસિકોમા ઝગ-
મગના કવિતા દીનમા શુ છે એની પાગ
શીરી તમને મળી જશે

આ કોઈ કવિની કેટલા પૃથ્વી કડિકા રાકી
હઉ પડી જસ

‘પુશ્પા કો પ્રલયે કુશી રડી છે,
કવિના પુ” કવિની કાડી છે”

આજના પુનાલી પ્રલય કુશીઓ રડના
કવિની કવિતા તો ખુબ કવિની કાડી છે એમ
આજને કોઈ કવિ કહી નવ છે

માત્ર એ અજ્ઞામાંથી કુકામા કાચા
જેવું મળ્યું તે કાચી દીધું એમા શુ છે
અન શુ નથી, એનો નિર્ણય કારનાના વાચક
વર્ગને કરાનો છે જરા નહિ તો જોડા તો
મળશે-જો ! માગ મિત્રોએ કીધા એ જોડામાંથી
પશુ મને કંઈ જાન મળશે એમ માનું છું

“ સુલતાન મુંઝઈ પાછો ફરે ત્યાં લગી તું મને સમય નહિ આપે ?”

“ તારી દુસ્ત્રા હોય તો મારી ઉનાવળ નથી. પાછું સુલતાનને લખજો ખરી.”

મહેર માટે આજનો દિવસ આનંદોત્સવનો હતો

અને રાત તેણે અનેક સ્વપ્નાં ઘડવામાં વિનાડી.

પ્રકરણ ૧૮ મું

બે સખી.

મહેરનું માનુ આવ્યું તેનેયે પંદરેક દિવસો નીકળી ગયા.

મંઝિયાને મળવા તેના ઘેર મહેર ગયો ત્યારે રંઝિયા પિયાનો સાથે ગાવામાં સુલતાન હતી. મહેર ગુપચુપ સાંભળતી કાંઈ ઉપર બેસી ગઈ

“ ન કિસીકી આંખકા નૂર હું;

ન કિસીકે દિલકા કરાર હું;

જો કિસીકે કામ ન આ સહે,

મેં વો એક મુશ્તે ગુમાર હું.

મેં નહીં હું નમએ જાં દિયા,

મેરી મુનકે કોઈ કરેગા કયા ?

મેં બળે બિરોમકી હું સકા,

કિસી દિલ જલે કી પુકાર હું.

મેરા રગ—રૂપ બિમળ ગયા,

મેરા પાર મુજસે બિછળ ગયા;

યે ચમત ખિંજારો ઉછળ ગયા,

મેં ઉસીકી કરલે ખદાર હું.

ન તો મેં કિસીકા હબીબ હું;

ન તો મેં કિસીકા રકીબ હું;

જો બિમળ ગયા વો નસીબ હું;

જો ઉજળ ગયા વો દ્યાર હું.

કોઈ ફૂલ મુજપે ચળદાયે કયું ?

કોઈ મુજપે અરક બહાએ કયું ?

કોઈ આકે શગઅ જલાએ કયું ?

હે - મેં બેબસીકા મઝાર હું.

“ હીઅર ! હીઅર !

રંઝિયાએ ચમકાને પાછળ જોયું તો મહેર તેને તાળીઓના ગગડાતથી વધાવી રહી હતી.

“ કેટલું સુંદર ગાય છે !”

“ પાછું તું કયારે ટપકી પડી ?”

(અપૂર્ણ)

આવૃત્તિ કાલના મુસ્લિમ વેપારીઓની કેળવણી

પક્ષપાતી સમયને પહેાંચી વળી વેપારની આજ્ઞાની રીતે રાજની રાખવી ? આ પ્રશ્નને ઉત્તર "વેપારી શિક્ષણ" આપી રહે. મુસ્લિમ વેપારી કામનાં જાણકારી સેવાથી પંચગનીની મુસ્લિમ હાઈસ્કૂલના કોર્સમાં વેપાર દેશર કરવામાં આવ્યો છે.

આ સ્કૂલમાં બાળવેપારીથી મેટ્રીક સુધીનું શિક્ષણ આપાય છે. મજદૂર તાલીમ માટે એક મોલવી સાહેબ રાખવામાં આવ્યા છે. સ્કૂલની પોતાની એક મજદૂર છે.

કાલમાં ચાલુ શિક્ષણની સાથે વેપારી કેળવણી એટલે નામું-વિસ્તાર-પિંચો-વેપારની રીતે અને ચોળના-મે-દીંગે-વેચાણની વ્યવસ્થા વિગેરે વેપારને માટે ઉપયોગી એવા બધા વિષયો શીખવવાનો. ખાસ બદામત કરવામાં આવ્યો છે. આ ઉપરાંત વેપારી કેળવણી માટે ખાસ જીવન વર્ગો અને દુકા તેમજ લાંબા અને ટુકડા કોર્સો પણ રાખવામાં આવ્યા છે. નિયમ પ્રમાણે સ્કૂલમાં ગણવાનાં અમુક વરસોને પછે પલુજ દુકા વખતમાં આ શિક્ષણ આપવાના દરેક પ્રયત્નો કરવામાં આવે છે. આમ હોકરાઓના ઘણાં વરસોના બચાવ થાય છે. જે હોકરાઓ મેટ્રીકની પરીક્ષા આપવા નેથી ઇચ્છતા તેમને વેપારમાં ઉપયોગી એવા અમુક વિષયો શીખવવામાં આવે છે.

હોકરાઓને મુંબઈ સરકારના ડીપોઝાઈટ કામર્સ, ટ્રેડીઅન એન્ડર એડ્ડ કામર્સ અને લંડન એન્ડર એડ્ડ કામર્સની પરીક્ષાઓ માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે. સ્કૂલના શિક્ષકોમાં આર્ટ્સ, સાયન્સ અને કામર્સમાં ટ્રેનિંગ યથેચ્છા અનુભવી એલ્યુમેટો ઉપરાંત ઇંગ્લેન્ડમાં ટ્રેનિંગ યથેચ્છા અને લંડન લાંબા સમયના અનુભવીઓ પણ છે.

પ્રત્યેક ૧૫ માર્ચને અંતે સમુદ સપારીથી ૪૩૦૦ શીટની ઉંચાઈએ આવેલા પંચગની નામના મુસ્લિમ અને મુસ્લિમ દલા ખાવાના શિખર ઉપર આ સ્કૂલ આવેલી છે.

સ્કૂલમાં ખાંચા તેમજ રહેવાની ઉત્તમ સગવડ છે. ગાળકારી રેલ પ્રકારની જરૂરી સગવડો સંપૂર્ણ પણે સગવડમાં આવે છે. સ્કૂલની ૧૬૫ એકરની પોતાની જમીન છે જેમાં સ્કૂલની પોતાની ડેરી, પોતાની બેકરી, પોતાનું વાટર વર્હસ, ટેલીફોન, ક્લિસ્ટ, હોટી વિગેરે રહેના માટે વિશાળ મેદાનો આવેલાં છે. આવી ઉત્તમ સગવડોને લીધે આ સ્કૂલ દરેક બાળકને પોતાના ઘર જેવી લાગે છે. વરસના કોઈ પણ ભાગમાં અર્ધી જા હોકરાઓને લાખસ કરવામાં આવે છે. જ વરસ અને તેથી વધુ હંમરના છેકરને મારખ કરી રાંધાય છે, પરદેશી અર્ધી વિદ્યાર્થીસ કરવા આવતા સર્વે બાળકોની અમે સંપૂર્ણ જવાબદારી લઈએ છીએ. દાક તરત અમારી સ્કૂલમાં અફ્રિકાના લગભગ ૧૫૦૦ બાળકો હોકરાઓ અમારી સંપૂર્ણ જવાબદારી હેઠળ અભ્યાસ કરી રહ્યા છે. દરેક વર્ષને પોષણ એવા શીશ દો રાખવામાં આવે છે. આ શીશો ખાવાનો, લાખવાનો અને બીજા ઘણા ખર્ચનો સમાવેશ થાય છે.

કિંદુસ્તીના મુસ્લિમ તંદુસ્તીખખ પહલ હાર આ તાલીમ આપવામાં આવે છે. આથી હોકરાઓની તંદુસ્તી હમેશાં ધક્કીજ સેવી રહે છે. સામાન્ય કેળવણીથી બાળકોની સક્તિ વધારવામાં આવે છે. વેપારી કેળવણીથી બાળકોને તેમની મંગના ધક્કા માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે અને ધાર્મિક કેળવણીથી તેમનું હૃદય ચંદ્રિત થી તેમને હિસદથી પોતાની કામની સેવા માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે. આમ અર્ધી લાખના હોકરાઓને સર્વ પ્રકારનું શિક્ષણ આપાય છે. અને તેઓ સમાજ સેવાની ધમક રાખી પોતાની કામની સેવા કરે છે.

જમી મુસ્લિમ સ્કૂલની ખીતવણીનો આધાર તેને જેટલી તદે પોતાની જ કામ તરફથી રોકે મળે, તેના ઉપર અધાર છે. પોતાના બાળકોની કેળવણી માટે દરેક પ્રકારે ચોખ શિક્ષણ આપતી, ધક્કા લુટાં સગવડો રાખી યથેચ્છા અને મંગનાવાળી સ્કૂલની પસંદગી કરવી એ દરેક માણસની કરજ છે. — વધુ માહિતી માટે લખો:—

એમ. બી. હુસેન એમ. એ. બી. એલ. સી. (એડીનબરો)
બી. એલ. સી. (બન કોલોનીયલ્સ)

હાલ રીપોર્ટમાં હન એલ્યુમેટોન ટ્રિનિટી કોલેજ: રાખીનો
ક્રિસ્ટિયન મુસ્લિમ મધ્યસ્કૂલ, પંચગની (વાપા: પતા)

અમારા કુવા વિમુદ્ધના હિષક મોડાના જનામ અદભૂત અદભૂત સદેશ દાલમાં રાંધે
શમ અર્થે જાલદશમ રચા દે. ૪ અમ આંકમાં કુવા આપી શકાવા નથી તે વચ્ચે હાથુદરી તંબો.

તંત્રી : "વદ્ધશ્રી" સંરેડી.

સદ્ગત્રી: "બેપ્તિસમ"

માસ ડિસેમ્બર ૧૯૪૧

પ્રશ્ન. ૩ એ

24. 4. 1941

અનુક્રમણિકા.

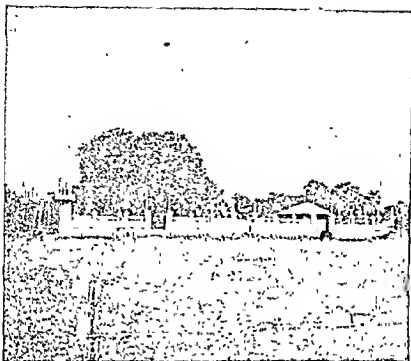
[illegible]

વાધિ: લવાજમ-૬-૬ અને મીઠાન ૧૫ ૪.

ਅੰ ੨੧ ੫.

ਪੰਨਾ ੧੩, ੮

વિનંતી:-૨૧૨ ઉપર દાદક નંગર દબેલ જમાણ તે તે દાદરીમા મેંથી મળ્યા અને
પરખાવત રેલ તે જમાણ કાઢ્યે નહી.

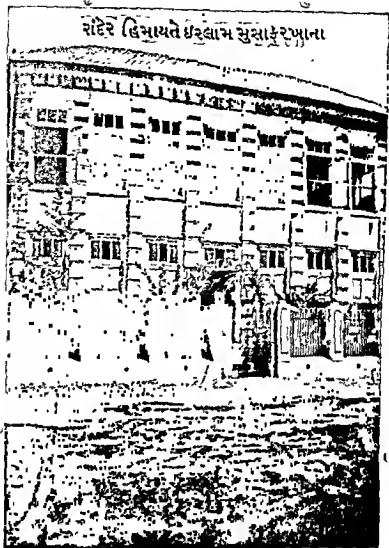

સંદેશની સુશોભિત ઇંદગાહ
ધી શ્રદેર મેહરિલે ઈસ્લામ કુતુબખાના જેનો પહોવટ કરે છે.

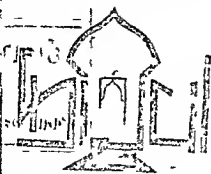
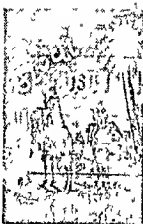

મહંમ રોડ બોરાવાલા મેહરિલે કિરપેસરી,
સંદેશના કુશળ તખીય જેઓ છેલ્લા
૩ વર્ષથી સંદેશની જનતાની સેવા કરી
હવે પંજાબ સીવીલ મેડિકલ સર્વિસમાં
નિમણુંક થવાથી સંદેશને છેલ્લી સલામ,
આ માસની આખરે કરી જનાર છે.
ખુદાપાક એમને એવીય વધુ તરફી બપ્પે.

ધી રંદેર મેદરિસે ઇસ્લામ કુતુબખાના હસ્તે ચાલતાં પચ્ચીસ ખાતાંઓ પૈકી આ મુસાદ્દિખાનું પણ છે. ભાવતરીયે આમ અને માત્ર ઉપર ખાસ મુસાદ્દિસે અને ઇસ્લામ ધર્મની રક્ષામાં આવતા નવમુસ્લિમો માટે સગવડ છે. મુજતે રસમુક્લાહ સમ. અનુસાર ત્રણ દિનની મેદમાનદારીની ખાણની વ્યવસ્થા પણ ખાના તરફથી જ થાય છે. પરધર્મમાંથી આવતા લોકોએ દીને ઇસ્લામથી માહિતગાર થતા માટે દીની સંસ્થાઓમાં કેળવણી લે તે સમય દરમ્યાન તેમના ખાવાનો ખર્ચ ઉપરાંત કપડાં લાંઘાં, કિતાબો, ખતા વીનો ખર્ચ દઅવતુલ ઇસ્લામ ખાતું ઉઘાળી લે છે. તે ખાતાનો આધાર કર્યામાં દર વર્ષે ઇડુહોહલા પ્રસંગે કુર્બાનીના મળતાં ચામડાંઓ ઉપરજ મોટે ભાગે હોય છે. આશા છે કે આ વર્ષે પણ રંદેરની જનતા આ ખાતાને જુદાંશી નહીં જ.

દીસેમ્બર ૧૯૬૧

ગાલિબ અને ગાયક

(૧૯૧૫)

“હૂં હું હસ મુગત્રી, આતિશ નદમ હો જી,

૧૨ (૨૧) જિસ્કી સદા હો, બલ્લવચો ખડકે” કતા મુઝે પા—ગાલિબ

(આંગ્રા ઉપર મગીનેની અમર બિન-નિશ મરે થય છે એ નિદાન ગપ છે, દીપના આનાપતી દીવા પ્રગરે હાંસ)

દીપ એ મોખૂલુ આનાપ છે અને તેની અમર બમ્બીમૂત-ખાખ-મનાતી ના મિ રિ (ગાલિબ) ઉપર ન અજઆતમા, એના ગાયકની પમિર્સમા છે મિ, જેનો આનાપ કવિતા આખાતે દર્શન પ્રગરી કે જગતની બમ્બીમૂતની મુન્દિ મેવવા માટે, નિ, એના આનાપતી આધિ જગત કે જેના તે પેનામુદ્દાન રૂમ ખાતે

હસન મજાનાનાથી મિ એ રીને ઉમર માટે હાંસ, આનાપન્ય જગતનાઓ એના આમામા તમય અને અને તેમાથી તે રાતન મેવતો હો

“હૂં હું આ મદ ઉપર તે વિનાપ કે હું કે, તે ગાય, જેના આનાપ પ્રનાપમાથી જગતનાઓ બમ્બીમૂત દાય તે, જગતનાથી નરી મરતો

પગ મિ એના આલિયા આમાને ગોરે હાંસ માટે, જેના એ ન આનાપની કોનાલિયા તે મરતો માટે તમાર થયો

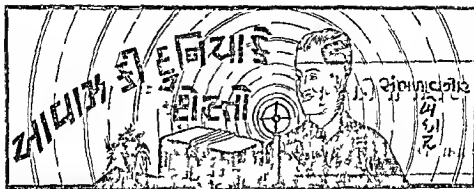
“જિ કવમે પૂ હું મે, નાગને જેને પાન, એક એ હે, દિ દેખીયે ક્વા હોતો હું”

મિ કવિયાતે મિ-મગીને વિના મુની, મયો કે, જુના ન્ય એ રી જમાનો, પદ કે હા એને, અન્યપ દેખાતું છે, અને તેની તે જગતની આ મરતો, જગતનાથી મરતો મેગના તમરડી નો

મિ મેના ગાય ના જગતના પગને

—અમર

‘સાધારણ જીવન’ ની રેલ ટ્રેનને
 ઘેરથી બંધીને ખેંચતા ખેંચતા બીજા
 રેલને લઈ જવામાં આવતી હતી. દિલ્લા
 રેલવે ડિવાનરેલ્વની પાસે આવ્યો એ જ
 લાખન ડે. બ્રિન્ટન સત્યાગ્રહન માંડ માંડ
 ખચી ખેંચીને ચાલવેલા પડતા હતા એવામાં
 લાલ થયે અલે અને બીજા ધમસના
 નરા નહેતુ કે તમને અભિનયથી અક્રીન
 થઈને લાલ સાથે જોડાઈ કેદીઓને મુક્ત
 થયા છે! એ કેદીઓ ધવાથી જવાહર આગ્રહ
 અને અવા એવા બીજા, મેળા આગેવતે
 ખુશી દર્શાવતા નથી જવાહર તો એમ મહે
 છે કે તે ની જેનથી છુટીને મેળ
 જેલમાં આવ્યો છું’ દિલ્લી સરખામણી
 મેળી જેન સાથે કરી છે એમ તો આપુ
 જગત જેલ જેલ છે તે માધીય પાસુ
 ગજલની કેદીઓ છુટ્યા બલ હા બનના
 નથી! સરકારનું દિવ સદ નથી એમ મહુ
 વામાં આવે છે અને સ્વાતંત્ર્ય નાંખતી
 વાતો થય છે ત્યારે બીજા બાજુ જેનના
 મામ-આચરણથી મરજેના અરમ તબ
 લીડેના પાછલા બોરોથી બોરોમાં-અવર
 મરી જુન પ્રધાનપતના જિ રામ પર જોવાય
 જવાની શતપુષ્પ ફરી રહ્યા છે! જિટો નમ્મ
 બાજુ, કરન લેગે તે સમાવર્તનથી અત્યારે
 તો એ રાજકારિ ટ્રેનને ઘેરથી ખેંચતી પડે

તે આ વળી નવે જતામ જીલ્લા સત્યને
 પામિતાનતો પગલ તો હવે રસ્તામાં છેલે
 છે! જીલ્લા રાજ્યતા, અંગ્રીજીમને એમેરી
 અત્યારે તો ધણીને પી મયા હેય એમ
 દેખાય પુ જતામ જીલ્લાની પી પાછળ
 લીમતુ સંગન મગજુત હોઈ ગણેસ અને
 સરકાર બનેને વિચારમાં નથી હતા નવાઈ
 નહિ! બાબી અમને તો આગળની પેની
 પામીજ ખરી લાગતી દેખાય છે કે
 નહી નહી કેમકે કહ્યું કહીતો
 હ પા ન કે બીચસ બન મે ન કે
 / બીમો ભોતાર્થ એ છે કે જેમીન અને
 આસમાન એ બે ધર્મના પડે છે તેની વચ્ચે
 દરેક જા પીમાઈ જશે કેઈ ખચવાતુ નથી
 દરકને અંગે નીકળી જશે તમ ગઈ છે બ
 અને ન્યુ નાન પડ વચ્ચે ત્રસ અને
 લીમ લગી થી પ્રવના મેરા જન પીસાઈ
 સુની છે! કુરોપ અમેરિકાના થોડક પત્ર
 મેળના પડખથી ડગેને બને રાજકારિ
 કેદીઓને જા ચોરો તે જાથી રીએવતાનુ
 પતુ ટેલુ જા અને પ્રસર્ત રાજકુ
 નમતુ દખતુ હોય બાજી સનમ મરમર કે
 જોગ મા જાને ગેસથી એ તો અનુભવીએ થી
 પાસુ કહી રામય એમ થી જાણ કે વહન
 હાલના ઉંચાણને પર ગે પર એને તો આચવા
 ને રાચવાનુ હોય કે ની

“અંગેશ હોયે તોરી નેવારે નાવ પુરોની !”
 જેવો ઘાટ દવે હક્ક પ્રધાન મંડળનો થયો
 છે. હક્કના કાથમાંથી બંગાલી પ્રધાન મંડળનું
 સુકાન છુટી ગયું છે. દવે કાના હોથમાં એ
 જરો એ સમજાવું નથી. એક તરફ લીગપક્ષ
 છે, બીજી તરફ સંયુક્ત પ્રાગતિકપક્ષ છે.
 “હરેકો તડમે” હરું ઉરડી તડમે” દમ !”ની
 જનિયાળાઓ દાલમાં ફાવી જાય એમ લાગે
 છે. બંસા બિચારા મિયા રૂઝલુસ ધરમાં
 બીબીઓનું પ્રધાન મંડળને જમાવી
 શક્યા પણ બંગાળનું પ્રધાન મંડળ ન
 સાચવી શક્યા ! કાલ તો ‘સર નાઝીમુદ્દીન’
 અને હક્ક સાંમસામે મુસાવરા ગોઠવી દાદ
 લઈ રહ્યા છે. જેની ગરજને વધુ દાદ
 મળશે તે ફાવી જશે. ને કાલ રીતે વાંધા
 પડે એમ ન લેવા તો બંગાળના ગવર-
 નર સાહેબને રેફરી બનાવી સર અને

સધેરા સંઘોજી ખૂબ ફાવવાના. સાદા સુદાએલું
 આવી હાડમારીમાં કામ નહિ. !

અંતે હીટલરના કોડ પુરા થયા છે. આખા
 જગતને સજામાંથી મુકવાની એની તમજા
 બર આવી છે. લીબીવાનો મોરચો ગરમ થયા
 પછી દવે પાસિરીકના માણસોની દુઆ પણ
 ફળા છે અને એ. બી. સી. ડી. તો વિચાર
 કરીને રહી ગઈ ને ઠીચુસી જાપાને રક્ષી

* મુબારકબાદી *

જાણીતી મચદૂર લેખિકા બ્લેન કુલ્સુમ
 મુરૈયા એમ. એ. ની શાદી ખાના આખાદી
 જનાજ અબ્દુરસત્તાર પારખ એલ. એમ. બી.
 સાથે મંગળવાર તા. ૯-૧૨-૪૧ના દીને
 સાંજના ૩-૪ વાગે અંધેરી ખાતે થઈ છે.
 નવયુગ અને ટ્રાંઝ એમ. એ. મુરૈયા સાહેબ
 તથા બ્લેન કુલ્સુમના પિતા જનાજ અબ્દુસ
 કરીમ સાહેબ શાલીસિયરને તથા કુટુંબને
 હાર્દિક મુબારકબાદી અર્પીએ છીએ.

તંત્રી

મિયાંની કુરતી ગોઠવી રેડી, પણ તેમાં ત્રીજા
 સાહેબ વાંધો ન ઉઠાવે તોજ બને. કારણ
 કે મિયાંનું શરીર જાવજાતી ઝાંઝ જેવું રેખાય
 છે એવ વખતે ફાવી જાય ! આ જાને
 ‘સિઆજ તાજે શીમ કાવ્વી ને ફાઈ’ તાજે
 ગામ કાવ્વી જેવી રિયતિમાં મુકાબા દોષ,
 નજાલના કિતિફરી ‘શિવ’ નજાલ દેશખતી
 લખેલી હિમ ‘શધિરા’ જેલે જોઈ દરી એવા

નો વિચાર કર્યા વિના મેદાનમાં પૂરી પડ્યું છે.
 જગતનો કોઈ ખુલ્લો દવે લગાઈ વગર જાણી
 રહ્યો નથી. જોકે જગત પાને પૂરી ગોળ છેલ
 તેને ખુલાશ નથી; છતાં એ ગેંગામાં
 લગાઈ ગેંગા ગંગાના વગર કોઈ જગ્યા દવે
 જાણી રહી નથી પણ એ લગાઈ જગતને
 હેરાન પડેલાન કરી રહી છે, તે કચ્છ પણ
 વધુ દિલ્લી વહેપડીએ માંડીને હેરાન પડેલાન

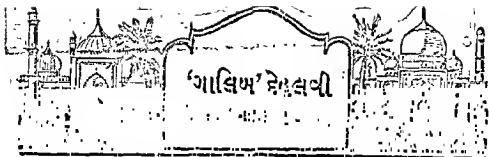
કરી રહ્યા છે. લગભગ તો જ્યાં આગે છે, ત્યાં આગે છે. પણ દરેક મીઠાના બાવે વધવામાં આવીના વડે પાણીમાં પાણું વધીને જોના નથી અને તેમાંય દિંદમાં બનના માલનાય જેથી અટ્ટી ગણા ભાવ પડે એ શું બનાવી આપે છે? મુશ્કેલીમાં 'ચોખ્ખામી'ની દિશા ખાલીને ચાલી પણ; છતાં ચોખ્ખા તે સરતા નહીં થયાં! ધડ દિંદમાં જોઈએ એટલા પાકે છે; છતાં ભાવ વધવાનું જાણ છે! ચાલ-ખાંડ દરે દિંદમાં જ બને છે, સાણુય દિંદમાં બને છે, છતાં ભાવમાં પાણું વળીને જોવાનું નથી! જનમાનના પૂછાથી લોક સમગ્રી વતી પણ દીટકરના પૂછાથી તો આવી રહે આખું જગત સળ-ધું છે!

અમેરિકાના 'સન્ડે ન્યુઝ'માં હજાર મોલંદ (સમજ) સાથે દીટકરની સરખામણી કરવામાં આવી છે એ વિદેશી પત્રકારે આવી રીતે ધણી વખત વધારી બેસે છે. ક્યાં ગરાબોને ખવરાવવા ખાતર પોતાના પેટે પૂર્ય જાણીને દરનાર પપાગજાર અને ક્યાં લોહિના હાથમાંથી રોટલો ઝૂંટી બેનાર દીટકર? ક્યાં વિધવા એના સહાયક અને બનીગોના મદદગાર પપાગજાર અને ક્યાં લગ્નો સ્ત્રીઓને અડાણે વિધવા અને કરોડો બાળકોને બનીમ બનાવનાર દીટકર? ક્યાં અરબવાસી જંગલી બદલુઓ કે જે પેલા યાત્રા પોતાની જ પુત્રીઓને ધાન કરતાં, અને યોગને પાણી પીવાવવાના ઝવઝવામાં આખાં કુટુંબોનાં કુટુંબો સંકેતે વરસ મુખી લાંડી મારતાં એવા જંગલી અરબોને મુધારી સંસ્કારી બનાવનાર નર અને ક્યાં જંગલને લોહીની નદીમાં રનાત કરાવનાર નર રક્ષક

દીટકર! એક દિશાને બીજી ચાલતા! એને મુશ્કેલીમાં ચંકાવી રહી રીતે રહે? અમેરિકાના બીગમાર પત્રકારે મુશ્કેલીમાં ધાર્મિક પેશાને પોતાના ચામાથી જોવાનું ક્યારે ચાહે?

મુશ્કેલીમાં પોતાના દિશા પર હાથ રાખીને પૂછી જુને કે દરેક તેમના અંતરમાં, તે ખરીથી કુર્માનીની ભાવના બાકી રહી છે કે દરેક ચોર ખાતર ખાતર છટે અદલા મનાવે છે? ખુશની ખાતર સર્વસ્વ કુર્મા! કરવાની ભાવનાને એક અંશ પણ દરે મુશ્કેલીમાં ખાતર રહે છે? ખીન ધાર્મિક દિવાળીની જેમ કુર્માની પણ એક દિવાળી રસમ થઈ પડી છે ખુશની ખાતર, પોતાના માલિકના હુકમની તાબેદારીની ખાતર, પોતાની લખને ગિર દમરત ઇસાઈઝ (અંગ્રે)ની ભવ્ય અને જગતમાં અજેડ મનાવી ખરીથી કુર્માનીએ ઇશ્વારના વરસને નરેનાંજા રાખ્યું છે, પણ આજે તો દરેક જોખાઈ જાણ રહ્યું છે, અરમા નથી! ખુશ મુશ્કેલીમાં તે કુર્માનીની ઉત્ત ભાવના પેલા કરે અને દંભના પાંદને દર કરી મુશ્કેલીને સાચા મુશ્કેલીમાં બનવતી દિશાત અર્થ! બાકી મહીમ ઇશ્વારના સવલતો જવાબ આપવાની આજે કોઈ મુશ્કેલીમાં દિશામાં દીગત છે? કે :
“મુત્તો લેવાથી હો મોરજાથી હો અદમાનથી હો, સચ બનાવો કે લગીવને મુશ્કેલીમાં હો?”

“ધરમંજી, ગામં વાળે” એ કહેવન-દરે છેલ્લે જુદી કરી છે. કારણકે આ વિમાન યુગમાં એનું અસ્તિત્વ રહેતું નથી. પંજાનાં ફેરસાક રાષ્ટ્રીય આગેવાનો જ્યારે દેશીય (અનુસંધાન રાષ્ટ્રીય પાનું ત્રીજું)

એમનું નામ જસદુદ્દાખાન છે. સચ્ચત્વી તુર્ક કહેવાતા હતા. હાલ બાંદશાહ શાહઆબખાન વખતમાં હિંદુસ્તાન આજ્ઞા દતા. પિતાનું નામ અબદુલ્લાહ એમખાન બદાહુર હતું. દિલ્હીના ઉલ્લાખદશાહ બંદશાહ શાહ "ઝર"ના જમાનામાં એક મહાન શાસક ગણાતા હતા. શાએરીમાં પહેલાં "અસા" ઉપનામ હતું પછીથી "ગાલિબ" રાખ્યું. બદાહુરશાહ ઝરના શાએરીના હિસ્તદ "ઝોક" છે કે જેઓ "હાગ" દેહલીના પશુ ઉત્પાદક થાય છે. "ઝોક"ના મરણ પછી ઝોકેર બાદશાહના હિસ્તદ થયા. 'ઝોક' અને 'ગાલિબ'ને બીજાકુસ બનવું ન હતું. જ્યારે દિલ્હી ૧૮૫૭માં અંગ્રેજોના કબજામાં ગયું. તો 'ઝોકેરીશ' વહરે. આજના હોડ બંધોને કહ્યું હતું કે તુર્કે કદા તત્તવારજ ચલાવી બચે છે; પણ એ લોકોને તે વખતે ખબર ના હતી કે તુર્કે તત્તવાર પણ ચલાવી બચે છે અને કલમ પણ. એમનો 'ખુસરુ' અને 'ગાલિબ' એક મેલો તુર્ક શાસક તેમજ તત્તવારજાજ થઈ ગયા છે. 'અમીર ખુસરુ' તુર્ક સત્તીન, અને ગાલિબ તુર્ક સમજાતી છે. ગાલિબની પેઢાવડ અબ્દુલ્લાહ (આબા)માં ૮ રજબ હિ. ૧૨૧૨માં થઈ. બીચીનો ફારસી નજમથી પણ આપે એજ તારીખ બતાવી છે.

"ગાલિબ જુઝ ના રાગી ફર ભમે" નરીજ.

દમ ખોરે અદ્દ દારમ વ દમ ઝોકે, દખીબ;

તાલીએ વિશાલ મર્ન, અજ આઝમે કુદસ.

દમ "શોરિશો શોક" આમલો દમ લોકે "ગરીબ"

"શોરીશો શોક" અને "ગરીબ" એ બન્નેથી દિ. ૧૨૧૨ ના અદ્દ નીકળે છે.

"ગાલિબ"ના ઉપનામથીજ પ્રસિદ્ધ થયા. સિદ્દાજુદ્દીન બદાહુરશાહ "ઝોકેર" એમને

"નજમુદ્દીસા" વાંદખીરુસ મુક નિઝમે જમાના પિતાએ તાં ૪ થી હતું. ઇ. સ.

૧૮૫૦નાં આરંભે દતા. પિતા પહેલાં આલિપુદ્દીસાની પાસે લખનવમાં નોકર હતા.

પછી દેહાવડમાં નિઝામ અલીખાને પ્રણેસ સચાહેતા ઉપરી બનાવ્યા. સ્થળી નોકરી હોટી

આબા આગા. પછી અસવરજા રાખતી નોકરીમાં રજા. જ્યારે પિતા રાંજમેદની લાંબમાં

શકીદ થયા. સારે ઉમર પંચ-વર્ષની હતી.

વંશપરંપરાનું પેચાન દિલ્હીમાં મળતું હતું તેમાં પણ મુજબાન થતું ન

હતું. જે "કરીને" પણ કોઈ કોઈ વખતે ચલાવતા હતા. દિલ્હીનાં બાદશાહે, કાલિમીયાં

સાહેબની સિદાસથી તેમજ બાનદાનનો ઇતિદાસ લખવાને આપ્યો અને તેના મરેનનાખા

બદલ નિઝમુદ્દાહા વ દખીરુસ મુક નિઝમે જમાના પિતાજા મળ્યો, અને સાથે સાથે

સ. ૫૦) મહીનાના મુકરર થયા અને જુન ૧૮૫૦ થી ૧૮૫૭ના બજવા મુખી મળતા

રજા. દખીમ એદસનુદ્દાખાન એમને રોક તારીખેની માલીની આપે અને તેજા પોનાના

પેચાન મુજબ લખે. ઇ. ૧૮૫૪ મુખી તારીખેના ઇતિદાસનો પડોરે "સાજ" પ્રથમ તેમજથી લઈ

દુમાઈ બાદશાહના મરણ મુખી લખ્યો અને બીજા ભાગમાં જસદુદ્દીન અકબર બાદશાહની

તાજપોરીથી લઇને બહાદુરશાહ ખીખનું લખાણુ થયું. આ લાગને પુરો પાલુ કરી રાક્યા નહીં, ત્યાં તો ૧૮૫૭નો બળવો નામધે અને એ લાગ આક્રીજ રહી. બન્ને લાગનું નામ 'પરતવીસ્તાં' રાખ્યું. ૧૮૫૭ કે બેને 'મહારે નીમરોજ' પાલુ કહે છે.

બાદશાહે હુકમ કર્યો હતો કે દરેક વજીરદારને ૭૭ મહીને વજીરના પૈસા આપવા તેમાં ગાલિબને પાલુ ૭ મહીને મળવાનો હુકમ કર્યો. સારે બાદશાહેને લખ્યું કે:-

મેરી તનખાહમે મુકરર છે	વચકે મિલનેકા છે અજબ હનુર
રરમહે મુરદેશી છે માલી એક	આકા છે દર્સી, વજનપે મગર
મુજકા દેખા કે હું કેફે હયાત	માર છે માલીહો સાહમેં હો ખતર
ખસ કે લેતા હું હર મહીને કર્જ	માર રેહતી હો ચુમેં તકરાર
મેરી તનખાહમે તદમાઈકા	હો. ગયા હો શરીકે સાહુકાર
મેરી તનખાહ કીતે માહ બ માહ	ના નદો મુજકા જિંદગી દુરવાર

આ નઝમ નવારે બાદશાહના રૂબરૂ પેશ કરવામાં આવી ત્યારે બાદશાહે વાંચ્યા પછી દર મહીને તનખાહ મળે તે મેમાલે હુકમ આપી દીધો. હેલાં દસ વરસ સુધી રામપુરથી દર મહીને રૂપિયા ૧૦૦ નવાજ સાહેબ તરફથી મળતા રહ્યા નવાજ રામપુર શાએરીમાં સિખ થયા, અને ઉપનામ 'નાઝિમ' રાખ્યું.

૧૮૫૭ના બળવા વખતેથીજ એ મળતું પેન્શન બંધ થયું. પછી ઘણી તંગદસ્તી આવી મહા એક વખત માંમનારાએ એમના ઉપર કાંઈમાં દાવો કરી દીધો ત્યારે તે વંખનના મુન્સફ મુક્તી લાદીને પૂછ્યું કે "આ દાવો ખરો છે?" ત્યારે આપે રહ્યું કે:
 "કર્જી પીતે મે લેલિન સમજને ઘે કે દાં.
 રજ લાગેની હમારી ફાજ મરતી એક દિન!"

આ પંક્તિ સાંભળનાર દાવો ખરો સાબિત થયો અને તેના પૈસા મુન્સફ પાતાની પાસેથી માંમનારાને ભરપાઈ કરી આપ્યા. છુરી રૂપ હતી તેતે ફક્ત શરામ ખીરાની હતી. અતે એટલે સુધી તોજન આપી કે આખું શરીર બજરી ગયું અને છેવટે આખા શરીરમાં ગરમીથી ફાટ્યા કુટી નીકળ્યા. વર્ષા ૧૫ ફેબ્રુઆરી ૧૮૬૬ ઇસ્વી મુસલમાની માસ ઝિલ્કેબંદ હિ. ૧૨૮૫માં થઇ. ખિસ્તર પર પડ્યા પડ્યા મરતાં સુધી નીચેની પંક્તિ કહેતા હતા.

"હમે વાપરસી" ખર સરે રાહ છે, આઝીએ અખ અહીલહા અહેલાહુ હુ"

જનાઝાની નમાઝ દિલ્હી દરવાગાની બહારની મસજિદમાં પડવામાં આવી અને ૬૦ મેહબૂબે ધસાહી નિઝમુદ્દીન ઔલિયા રેહની દરગાહ શરીની પાસે નવાજ ધસાહી "લખામના મઝાર પાસે દફનમાં કરવામાં આવ્યા.

શિખોમાં "હાલ્લી" અને "મજરૂહ" સારામાં સારા અને ઉચ્ચ દરજ્જાના શાએરો મળ ગયા છે મઝારની તપ્તીમાં લખ્યું છે કે:

"રશક અરફી" એ કુખ "તાલિખ" મદ, અસદુલ્લાખાન "ગાલિખ" મદ"
 એમના શિખ "મજરૂહ" સાહેબે પાલુ એક તપ્તીમાં લખ્યું છે કે:

"કલ મે મમે અહાદમે જા ખાલિરે મેહરૂ.
 દેખા ભે મુજે ફિકમે તારીખ કે "મજરૂહ"
 હાલિરેને કહા "મજરૂહ" મનાની હે તહે ખાક."

હાલમાં ગાલિબની નીચેની કિતાબો મીળુ છે

"કુશીયાલે નઝમ ફારસી," "કુશીયાલે નસર ફારસી," "દીરાને ઉર્દૂ," "ઉર્દૂએ મુબ્તલા," "હો સિન્દી."

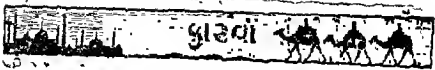
(ઉર્દૂ ઉપરથી)

અરમાઉલ હુસ્ના

વિદ્યાઈ-સામેરી

(૫) જે કાંઈને કાપમની ઇજાગ મેજવવા
ધરણે હોય, અથવા દુનવી સખીઓ દૂર કરવા
ધરણે હોય, અથવા ગમે તેવી સખતમાં સખત
મુશ્કેલી આસાન કરવા ધરણે હોય, તો તેણે
પ્રથમ સારી રીતે વજૂ કરી એ રકાત નરીલ
પદી પુરી "ગિરિમહાલ" ૪૫૦ વખત પઢી
"અલ્લીનીના કાલા લહોમુનાસો ઇન્નત્રાસા
કંઠ જમકે લકુમ ફુજાયુકુમ ફુજાહુકુમ
ઈમાન'વ વકાલુ હુરમોનહીહો વ નેઅમલ
વકીસો" ૪૫૦ વખત અને હરેક રાત્રી ૪૫૦
વખત અને "યા અલીઓ, યા કાફીઓ, યા
કધીઓ, યા લતીફી" ૪૫૦ વખત અને એને
પદતી વખત દરેક એકસોગી વખત તથા તથા
વાર "યા અલીઓ અંઆઝઝેની, યા કાફીઓ
અફેફેની, યા કવીઓ કવેની, યા લતીફી
હિસોહીફી ફી આમૂરી કુલેહા વલ તોફ
ળી ફીમા નઝના" પદી જે કામ ગાટે
હોય તે-પ્રથમ યા દુઆ માંગવી. ઈ. અ.
બહુ જલદી કામ પૂરું થશે. ઉપર લખ્યા ઉપ-
ગ્રાંત દીનો દુન્યાના દરેક દરેક કામ છે. અ.
એનાથી બહુ જલદી પ્રથમ થશે: (૧) અગર
કાંઈની ઇમ્તજા એવી હોય કે દરેક રીજને
અમલ હાય લાગી નવું છે તો તેને નોંધએ
કે દરેક રાત્રે નહાઈ ધોઈ પાક સાફ-કપડાં
પહેરી એ રકાત નરીલ ખાવેસન સિલ્લક પદી
દિખસા રૂબેરી ૪૫૦ વખત "હુરમોનહીહો
વ નેઅમલ વકીસો" પદતું અને નીચે લખેલી

દુઆને ૩૧૩ વખત પદતી. એ મુજબ લગાતાર
દરેક રાત્રે પદતો રહે. ઇ. અ. મુકદ્દરમાં દરેક
તે દરેક રાત્રે તકીયા નીચેથી મળતું રહેશે.
જેણે ખુદપાકનો દરવાજો પદાયો તે કદી
નકિમ્મેદ અને અને મહરૂમ રહેતો નથી.
"અહલાહુમ્મા યા કાફીઓ ઇફેફેની
નવાએબદ-હુન્યા વ મસાએબદ હહરે
વ હુસ્લલ ફફે, અહલાહુમ્મા યા ગની-
ઓ અનેના ગેગેનાએકા અમન સેવાકા
વ બેજુદેકા વફેલેકા અંબદેકા ફફેલકા
કુલ્તા વ કીલોકલ હકકુલ મોળીન ઉદ
ફની અસ્તજીલ લકુમ દઓનાકા કમા
અમતના ફસ્તજેજ મિન્તા કમા વઅ-
ફતના. અહલાહુમ્મા યા મુગનીઓ અસ્અ
લોકા ગેનાઅહ હહરે એલલ અબદે.
અહલાહુમ્મા યા ફત્તાહો ઇફેલ્લી બાબા
રુકમતેકા વસ્ત્રેલ અલથા સિતરા એના-
યતેકા વ સખખરલી ખાદેમા હાએહિલ
આયતે બે શયઈન અસ્તઈને બેહી અતા
મઆએશે અરે દીની વ હુન્યાયા વ આ-
જેરતી વ આકેખતે અરરી વ સખખેર-
હોલી કમા સખખરતરી હા વલ ઇન્સા વલ
જિન્નાં વલ વહશા તત્તયરા લે નથીધેકા
સુલ્લમાનળને દાઉદા અલવહિસ્સલામ વ
બેદિથન અરાહાદિથન આજૂનાઈ અ-
સ્નાઓરે-આલે શુજઆયા યા મન

કુરબા

અમરોહો બાયનલ કાફે વન્નને ઈન્નમા
અમરોહુ હજા અરદા શયઅન અરબ-
કૂલા લહુ કુન ફયકૂન ફેસુહાનદલ્લી
એવદેહી મલકૂતો કુલ્લે શયઈવ વ ઈતિયલે
તુજીદિન. એને ૩૧૩ વખત પઢવું. આ
અમલમાં મલકૂત હાજર થયા સંભવ છે જેથી
મુશીફે કામિલના સાથા અને હાજરન વગર
પઢવું નહીં. નહીં તો હેરાન થવું પડશે. (૭)
અગર તરખીર માટે એને અચલ કરવા હાદી
હોય (એરસે કોઈ ઉપર મહબૂબ અને ઉઝન
હોય અને તેને મહબૂબ હોય) તો એની નિષ્પત્તી
૪૫૦ વખત "હુસ્બીનહાહો વ નેઅમલ
વકીયો" એને ત્રીસે મુઝમ તરખીયથી પઢવું:-
અમી રહે હી સારી રીતે વધુ કરી ૭
રકાત નરીય પડે. દરેક રકાતમાં સરબો અહદરદ
પછી ૪૫૦ વખત "હુસ્બીનહાહો વ નેઅ-
મલ વકીયો" પઢવું. સલામ ફેગી ખેસી :હી
૯૫૦ વખત પઢવું પશુ યદરી રખત એરો
તસબુર કરે કે મહબૂબને આ આપત શરીફથી
પોતાની તરફ ખેચી રહ્યો છે. અને એ મુઝમ
૯૫૦ વખત પરી સાત વખત "યાહિરખૂના
હુમ કેહુખીદલાહ વલ્લેહીના આમન
અશદદો હુખન લિલ્લાહ. લવ અફકતા
માહીહ અહે જમીઅમ મા અલ્લહતા
બયના કેલુખીદિમ વલા કિન્નહાહો
અલ્લહ બયનહુમ ઈન્નહુ અઝીઝન
હકીમ. વ અલ્લયતો અલયકા મોહમ-
તમ મિન્ની વલે તુરનઅ અલા અયની"
પઢવું અને કરી પાહુ. ૪૫૦ વખત "હુસ્બી-
નહાહો વ નેઅમલ વકીયો" પઢવું. એ
મુઝમ એક રાતમાં તથુ વખત પઢવું. ઈ.

અ. બહુ જલ્દી કામ થઈ જશે માત્ર હમાય
કામ માંડગ એવો અમલ કરવો. જેમકે કોઈ
પર ફિક માપત થયું હોય અને તેની સાથે
નિકલ કરવા છતાં હોય તોય એવો અમલ
કરવો. નહીં તો કામ થતોને બદલે પોતે મુશ્કાત
હોયતો (૮) "હુસ્બીયકીહો લાઈલાહી હલ્લા
હોયો અલપકી તવકલતો વ હોયો રખબુલ
અરિલિ અઝીમ" દરોજ રાત્રે સુતી વખત
એને ૧૯૦૦ વખત પઢનારો છે. આ અમલ
મુલ પછી જે મુકદ્દરમાં ફરી તે સવારે તકીયા
નાચીથી મળશે અને હુરમનની ખરખારી યગેરે
માટે દર જુમાએ. ૧૦૦૦ વખત એવી નિષ્પ-
ત્તી પડશે તો ઈ. અ. બહુ જલ્દી, હુરમનની
ખરખારી યર થશે. પશુ દર જુમાએ એને
પઢવું જોઈએ.
"હુસ્બી નહાહો વ નેઅમલ
વકીયો" (૧) એને. દરોજ, ૪૧ વખત
પઢનાર કુન્યાથી ઝિનિયાત થઈ જાય છે. કદી
કામો મોલાત્ત રતો નથી. તેની, દરેક
હાજત અને બર્ખા, કામ ખુદાયાક. પૂર્ણ કરે
છે. (૨) રીન, કુન્યાના બધા જાએક કામ
માટે દર જુમાએ દસ વાગે મજલ્લમાં જઈ
સારી રીતે વધુ કરી પ્રથમ જે રકાત નહિય
પડતી એ પછી "સલાતુતરખીહ" પડતી
એ પછી "સલાતુતરખીહ". જેમ આર રકાત
નહિય. જે કામ માટે હોય તે પૂર્ણ થવાની
નિષ્પત્તી પડતી એમાં "તરખીહ"ને બદલે
તેરવી મહબૂબી મુઝમ "હુસ્બી નહાહો વ
નેઅમલ વકીયો". પઢવું અને સલામ ફેરવી
૧૫૦ વખત પઢવું. એ પછી કુઆ. માંઝરી.
ઈ. અ. બહુ જલ્દી. કામ પૂર્ણ થશે. આ
નમાજ જો દરોજ રાત્રે તહજજુક પખતે

પદનામાં આવે તો કામ બહુજ જલ્દી પૂર્ણ થયે.
જો કાંઈ ખાસ કામ ન હોય જતાં જો એને
દરોજ ખાતેસન વિત્તાહ દરોજ ગમે તે
એક વખતે પશુ પદનામાં આવે તો તેના
કાપરા પદનારે બંસી શકશે. (૨) દીનો કુવાના
ગમે તે જાણેક કામ માટે રાત્રે ૪ વાગે ઉઠી
વશુ દી બે કાન નહિ. પદી તેનો સવાળ
હુજૂર સ. અ. વ. સ ને જાણી છ ૧૧
વખત દર શરીર પદી સરએ "મુઝગ્લિસ"
પદી શર કરી. જ્યારે "રખુલ મશરેકે
વજમમેરોમે લાઇલાહા ઇલાહા હોવા ફાજિ-
મકો વકીસો" પહેલે તો એને ૩ વખત
પદ્યુ અને ૧૫૦ વખત "હરમો નહીલાહો
વ નેઅમલ વકીસો" પદ્યુ અને જે કામ
માટે હોય તેવું કવાન ધર્યુ અને ખુલાકાથી
કુઆ માંગી. એ પછી સરા આગળ પદી
અને જ્યારે "વહીલાહો થોદેદેલ લયલા વત્ર-
હારો" પર પહેલે તો એને પછા ત્રણ વખત પદી
૧૦૦ વખત "હરમો નહીલાહો વ ને અમલ
વકીસો" ઉપર મુજગ પદ્યુ અને એ પછી
સગ આગળ પદી અને જ્યારે "યજતમુના
મિન ફહસિસારે" પર પહેલે તો એને
૫૫ ઉપર મુજગ ત્રણ વખત પદી ૧૦૦
વખત "હરમો નહીલાહો વ નેઅમલ વકીસો"
પદ્યુ અને સરા આગળ પદી અને જ્યારે
"વસ્તાગ દેરહીલાહા ઇન્ઝીલાહા મકુર્રહીમ"
પર પહેલે તો એને ૫૫ ઉપર મુજગ ત્રણ
વખત પદી ૧૦૦ વખત "હરમો નહીલાહો
વ નેઅમલ વકીસો" પદ્યુ અને જે કામ માટે
હોય તેની ખુલાકાથી કુઆ માંગી ૧૧ વખત
દર શરીર પદ્યુ ઇ. અ. જલ્દી જલ્દી-કામ
પર થશે.

મજકુર રીતે ખાતેસન વિત્તાહ દરોજ
ગમે તે એક વખતે પશુ પદનાર કદી કાઇનો
ચોક્કાન થશે નહીં. ખુલાકા ગેનથી તેની
મદદ કરશે, અને કુવાવાના તેની ઇજ્જત કરશે.

અમુક સાહેબોના કહેવા મુજબ ઓસિયા
અલાદતી તજાર અને દાલ બનેનું કામ
"હરમો નહીલાહો વ નેઅમલ વકીસો" એ બાબત
છે. તેઓએ જેમ ખાતેસન વિત્તાહ એનો
વકીસો અખતાર કરે તો તેમની રીતે કરવાથી
ઇ. અ બધા કાપરા દાસિલ થશે.

"ધા કવીધો" (અદ ૧૧૬) એ કુવ-
તવાલા" (૧) એને દમેશા કસરતથી પદનારને
ઇ. અ. કુરતી તાકત આના થશે. ભરને શરીરે
ગમે તેવા નાખધ મથેનો હોય. (૨) એને
દમેશા કસરતથી પદનારનો રાજ બધાઓ પર

રૂબાઈ

ધરી તસ્વીર એક તસ્વીર કારે,
રૂધિરનાં છાંટણાં છાંટી. ગિયારે,
રૂખાને જિંદગાની જેજે અર્પી,
એ દર દર રોટી માટે વજામાં મારે!

✽

નર દે મારા વિચારોને તું બાંધી,
તૂટેલાં તાર વિવાના દે સાંધી,

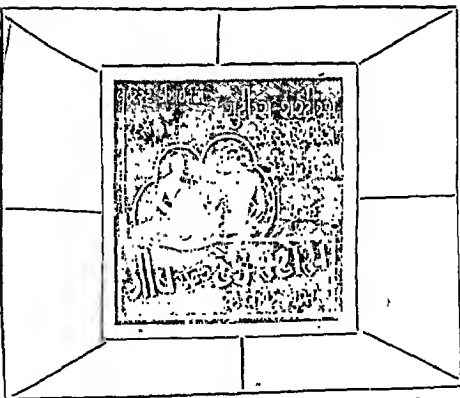
અગમના ગીત હું ગાવા ચડું છું
ઉમંગોની ચકી છે દિલમાં આંધી.

‘શાકીન’ ✽ જેતપુરી

ગલિગ રહેશે (૩) એને હમેશા કસરતથી
પદનાર ધ અ ઊંચા દરજા મેગવશે (૪)
એને હમેશા કસરતથી પદનાર દુરમનો ઉપર
ગાનિ રહેશે અને દુરમનો તેને કંઈ પણ
નુકસન પહોચાડી શકશે નહીં (૫) જેનો
દુરમન બંધી રીતે બહુ જોતાર દેખ અને
કોઈપણ ઝંતે તેના જુ મોથી નજાત નજ
મલતી હોય સારે ખમીંગ આટો (નાન બના
વરા વચેર માટે ખમીર મેગરી અટો બાધવામા
આવે છે તે, જેમા તાડી જેવી રસ્તુ નાંતેરી ન
હોય) થોડો લઈ અથુ જોડેરી અગર તેથી જરા
નાની નાની ખાનીઓ બનાવના લઈ દરેક જોરી
ઉપર ત્રણ ત્રણ વખત પટ્ટી દમ કરી તે

જે બીઓ મરવાઓને અથવા પગી-દાઓને ખરા-
કતો જાય એવી રીતે દરરોજ ૧૧૦૦ ગોરીઓ
ખાણી ધ અ દુરમન જો તેને હવાક
કરવાની નિયત કરી હશે તો હવાક થઈ જશે
અને તેના જુ મો વચેરથી નજાત મેગવવાની
નિયત કરી હશે તો નજાત મળી જશે, પદવા
પહેના નિયત કરી લેરી જો ખમીરી આટો
નજ મલે તો સદા આગને પાણીમા મેગરી
જેળીઓ વાવી (૬) દર જીવ્યાએ સારાના
૭-૮ લાચ ને સુમારે એને જો કસરતથી
પદવામા આવે તો નિસ્માન નામની ખીમા-
રી ધ અ બહુ જ રી છુટકારો મળશે
અ ૧૦ બીજો માથુસ એ મુજબ પટ્ટી પછી
ઉપર દમ કરી ખીનાડે

ધણા લેખકો અને કવિઓના મુદ્દા મહોત્સવો અને હિરક મહોત્સવો, અમલપણે ઉજવવાના પાકી રહી ગય છે, અને પરિણામે એવા ધણા સાદાર-ગ્રામીણો મરી ગયા છે, તેવા આત્માઓ અવગતિયા યથે પોતાના વારસદાર સાહિત્યકારોને હેરાન ન કરે, અને જેને જેને કલમ પકડતા આવડે તે દરેકના કેપે મહોત્સવ, મુવર્ણ મહોત્સવ, કે હિરક મહોત્સવ ઉજવતા રહે જેની આંખણ સાહિત્યના ગમ-રમાં પણ કોરંબાળની જેમ તેજ યતી રહે; એ હેતુથી દરેક લેખક અને કવિએ પોતાની વંરસાથે આવી કે નહિરે પેપરમાં પોતાનો ફોટો જાણી નીચે કેટલાય વંરસ બેસુ તે જણાવી દેવા ચૂકુ નહિ આથી ગુજરાતને માથે બેઠેલ ગુજરાત, હોવાનું, આગ છે તે પણ સ્વેચ્છાથી દૂર કરી શકાય છે. અગત્ય પોતાના ખર્ચે ફોટો-ગ્રાફ બનાવવા નેટવી સક્તિ ન હોય તેમણે પેપરવાળાને બોલે નેટવી જગ્યા ખાલી રખાવી નીચે તે લેખક કે કવિનું નામ અને ઉમર જણાવવાની ફરજ પાડવી જેમ મોટા-વડેપારીઓ પોતાની દુકાન પર ધરમાલા મથે ગમે છે; તેમ એડીટરએ નેટવી ધરમાલા જગ્યા પેપરમાં બુટી-રાખીજ મૂકવી. કેઇ કેટલાક એડીટર એમ ન કરે તો

સાહિત્ય પરિષદે હાવ કરીને તેની ધૂન ખંભેરી નાખવી. નહિરે પેપરની ફરજ છે કે સાહિત્યકારો પાસેથી લેવા છે, તો આટલી સેવા આપી છુટે! પણ જ્યાં કાંઈ મરીગડો લેખક કે કવિ ખૂણે ખોંચે ખાલી કહી જા તો સાહિત્ય પરિષદે જેમ સરકાર તરફથી બેસના વરસને દિવસે માનચાંદની લ્હાણીનું સિસ્ટ પ્રમુદ-ચાપ છે, તેમ એક સિસ્ટ બેસના વરસને દિવસે મુદત કરી તેમાં નામેથી મોટા દરેક કવિને લેખકનું નામ તથા તેની ઉમર જણાવવી. સાહિત્ય પરિષદની વાત અતી તો સાથે સાથે એ પણ જણાવી દઉં છું કે જે મુજરાત સાહિત્યની ૩૦૦૦ સંવત્સરી ઉજવાય તો પછી તેની પાછળ પાછળ તે કરતાં પણ મુજરાતને વધુ શયુખારનાર સિદ્ધરાજ જયસિંહની મૃત્યુ-૯૦૦થી વધારે ઉજવવી. બેઠાંએ એમ મુજરાત અને માળવાના એક લોકોના પતી રા. અગ્રવાલ કહે છે કારણ કે જસભાએ મૃત્યુને ધતિહાસમાં અમર કરવાનું માન પણ સિદ્ધરાજને હોય નાં છે ને?

આપણે ત્યાં વાનર કે કુતરાનાં લગ્નો પાછળ હાજરોના ધૂમાડા થવાનું સાંભળ્યું છે; પણ રોમન કવિ વર્જિલે તો દલ કરી

હતી." પેલની પાછેલી માખીની રમણાન માત્રા
પછી ૨૦ હજાર પડિન્ડ એટલે લગભગ રા
થી ૩ લાખ રૂપિયા ખર્ચ કર્યા હતા. અને
વળી ખુશીની વાત તો એ બની કે તે
માખીની કબરની અજીઆજીની બધી જગીન
પણ કાયદેસર લડીને એગરટ સીઝર પાસેથી
તેણે મેળવી હતી." કોણ કહે છે કે કવિઓ
ધૂની કે ગંગા હોય છે? હિંદમાં ભણે કોઈ
આ માત ન માને! કારણ કે હિંદના કવિઓ
પાસેથી રા કે ૩ લાખ રૂપિયા નીકળવા એ
હથેળીમાંથી વળ ઉગી નીકળવા બનતર છે!
અલગતા તેમણે ઇસ્તમમાં રા કે ૩ લાખ તો
શું પણ રા કે ૩ કરોડ સરહો તો જરૂર
કાગળ પર ચિત્ર્યા હશે! અને પરાધર્મથી
કવિઓનાં આર્થાં પરાક્રમે નોંધનેજ મહાન
ગ્રીક કિશ્કર પેટ્રો કહી મથે છે કે
આદર્શ પ્રજાસત્તાક રાજમાં કવિ નામનું
કોઈ પ્રાણી ન રહેતું નોંધએ." આનો
જવાબ શું આપે છે કવિના માસિકના સંપા-
દકો? ભણે કોઈ કવિ આનો જવાબ ન આપે
પણ કવિ પતિઓ તો કહેતીજ હશે કે "કવિ
સાથે પરાધર્મ કરનાં કુલારા રહેતુંજ ન સારું."
કારણ કે એ ભણે માનવેના હેલ તો ધરતી
પર હોય છે, પણ મન તો જ્યારે માસ પત-
નના વટાળીબની નેમ ગળનમાં ઉતરું હોય
છે! જે સમાજમાં કવિ કરનાં ફાદારની વધુ
લાગવગ ચલતી હોય; તે સમાજમાં કવિ
બનવા કરતાં સિપાર્થ બનવું શું ખેટું છે?
અને હવે તો 'જ્યાં કલમ નથી પહેલેની ત્યાં
બંદુક પહેલેની જાય છે' એમ તો હીટલરે
પણ સાબિત કરી આપું છેને? વળી કચમથી
મન ધસાય છે; ત્યારે બંદુકથી સીર
કસાય છે!

"અમારી દુશન છે. હું સાવકલ બનાવ-
વાનો અને લેવાનો ધધો કરું છું." મદ્રાસમાં
હતા ત્યારે આમ કવિ બી. ખગરદરે પોતાની
દુશનમાં પધારેલા શ્રી ભરતરામને તેમના
અક્ષના જવાબમાં કહ્યું. હતું.

"પણ આ ધંધાનો મેળ આપની કવ્ય-
શક્તિની સાથે કેવી રીતે મળે છે?" શ્રી.
બરતરામે પૂછ્યું.

"હું દુશને હોઉં છું ત્યારે કવિતાને
સંભારતો નથી ને દુશને બંધ કરીને જાઉં
છું, ત્યાર પછી દુશને સંભારતો નથી." કવિ
ખગરદરે જવાબ આપ્યો. આપણા તજ-
પદા કવિ રા. હમત ઝોઝા, કવિ ખગરદર
કરતાંબ એક ડગલું આગળ વધી જાય છે.
આગળ પર પોડો મૂક્યો હોય, તે ધડો કે
ગમર ઉતારવાની હોય; સારે પણ આંખો અને
દાઘ ધડો-ભાગરનો ધાટ ઉતારવામાં મશગુલ
હોય છે, તે મન કવિના રચતું હોય છે!
કોડીયાં-ઉતારતાં રા. હમત ઝોઝા ધણીજ
વેળા બંડ હરિગીન રહે છે, અને તેથીજ બહુ
વેળા એમનાં બનાવેલાં કોડીયાં બંડ હરિગીન
જેવાં બાંધાં ચૂકાં રહી જાય છે! એમના બના-
વેલા ધડ કે ગમરમાં જે કંઈ વેંકસ કે ગોઝો
રહી ગયો હોય તો બહુ પ્રેતુ કે ચાફુલચિટ્ટીન
છંદ કે સરેવા એકત્રીસની એ મહોભાય છે!
દાંહજાં રીપતાં રીપતાંએ ૧૬૬૬૭૪૧૧૭૬ એ
રમી જલે છે, તે ને જાણે સીચંદંએ ગઝલ ગોઝની
કાટે છે! ખરે કવિ તેજ કે જેનું મગજ ઉધનાં
કે બગનાં સુનુંજ નં રડે! કારણકે રા. હમતના
લંઝેટીયા બાંધે-પંઝગિયા લાઇગયે શ્રીયુત
શ્રીખચીનું મંતવ્ય છે કે "જેના વગરના
જેનમાં જેમ બનાપાસે ઘાસ ઊગી નીકળે છે;

તેમ મુના મગજમાં ક્ષિપતાને, બદલે, ઘાસ
બેગી નીકળનાં પુરતો સંભવ છે." અરણ્ય:

લેણકો નહિ 'સામુદ્ર'ની ચોરી યદ્ય છે.
એમ પનોતા પંચજ ખખર આપે છે. અત્યાર
મુધી તો કુમારિકાઓ કે દુરડી વડુઓની ચોરી
કે અપવરણ યતાં સાંભળ્યાં છે; પણ ધરડી
સામુદ્રોની ચોરી થવાની વાત તો ક્યાંય
સાંભળી નથી? અને જો ખરી રીતેજ આમ
સામુદ્રોની ચોરી થાય તો વડુઓના આનંદ-
કતો તો પારજ ન રહેને? પણ તા, આજો
મુગધ્યંદ્રક મેળવનાર હાસ્યરસના લેખક રા.
ધનસુખલાલની 'સામુદ્ર'ની ચોરી યદ્ય છે!
'સામુદ્ર' એટલે એમની વડુની મા નહિ; પણ
એમની 'સામુદ્ર' નામની ચોપડી ચોરાઈ છે!
અને તે પણ એક નહિ, બે નહિ ને સામટી
૩૬૪ની પેટી ચોરાઈ છે, સગામ એ ઘાય છે
કે ૩૬૪ ચોરાઈ; તો ૩૬૪ કેમ નહિ? વર-
સનાં ૩૬૪ દિવસને દિસાએ એ પેટીમાં પુરી
૩૬૪ નકસો રા. ધનસુખલાલે રાખી નેટની
હતીને? ચોર જો ગણિત ભણેલા હોય તો
તેણે એ સ્વાધી 'સામુદ્ર'ની એક વધુ નકલ
ચોરીને ૩૬૪નો આંકડો પુરો કરવો જોઈએ.
કતો રા. ધનસુખલાલે જનકેર ખખર છાપીને
૧ વધુ કોપી લઈ જવાની તે ચોરને વિનવિ
કરવી જોઈએ. અને, વાનપ્રસ્થ થયા હોઈ
સંપાત્ર મારે 'સામુદ્ર'ની ચોરી યદ્ય છે તો
'વડુ' હળી નાખવી જોઈએ! ને કે આજ-
કાલ કાળગના ભાવો કૃપાઓ કરતાં પણ
મોંઘા છે, છતાં 'વડુ' નામજ એવું આકર્ષક
છે કે ખીજ પર જેટલી ઉમરના સ્ત્રી
પ્રમાણે તો તેને દેક આપવા પડપડી કરશે!

રિશ્તુ મારે આવેલા એક મારે હવે
સંપાદકની દૃષ્ટિ ઓળા દળાર પણ સંગીન-

સાદિલ રજુ કરનારા પાતળા અંકો કરતાં
દળવું રંગીન સાદિલ રજુ કરનારા; બદલે
વાયડી ભાષામાં કહીએતો હકું સાદિલ
અને ભારે જાહેર ખખરો છાપી મારી અંકને
વધુમાં વધુ જઠા જનાવ્યા હોય, એવા અંકો
પર વધુ હરે છે! દારણ કે પરતીના ઉચા
ભાવો તેમને 'જગતા ધરના દાંડ જે દાય
લાગ્યા તે ખરા!' એવું સમજવાની ફરજ
પડે છે!

«મીઠાને અનલ આઈ અલ એલોકે» હાથમે;
કાંચે તોલતે હે, ને પૂરો કે હારકો!"

«મીઠોપિણી»ના ઉપનામ ધારી કાંઈ ભાઈ
લખે છે કે:

«દિંદી પત્રોના તંત્રીઓ લાઘવમંથીથી
પીગય છે. લંડનમાં જે ન કહેવાયું, હોય તે
અહીં પણ ન કહેવાય એમ માને છે. અહીંનાં
પત્રો એકલાં સમાચાર પત્રો જની ગયાં છે,
કાંઈ ખાસ કંઈ વધુ કહેવાયું હોય નથી.
કાંઈ પણ બે પત્રો વચ્ચે છાપકામ અને કામ-
બની જત સિવાય બીજી કશો ભાવેજ લક્ષ-
વત જણાય છે! અહીં વધુ ખર્ચ તંત્રીસ્થાનો
પર ત્રીજ કરાના લેખકોજ ગિરજેલા હોય છે."»

દિંદમાં તો નાટક, સીનેમા, આગામી
વજેરેને પણ ત્રીજ વર્ષના પ્રેક્ષાથીજ ઉત્તેજન
મળે છેને? તો પછી પત્રકારિત્વને પણ ત્રીજ
વર્ષના લેખકોથી કેમ વચિત રખાય? જાકી
જપકામ અને દારજની જત સિવાય બીજી
કશો ફેર દિંદી પત્રોમાં ન દેખાય એ તો
એકતાની સાચી નિશાની છે! જધાય જુદા
જુદા મૂર કાંઈ તેના કરતાં જધાય એકજ
જનને સર કાંઈ તે શું જોઈ છે? પછી
લખેને હોય એ બેમાસને બેસાસુની
ઉપમા આપે!

સ્વીકાર અને સમાલોચના

‘વેણી’ દીપિકા સ્વીકાર અંક. સંપાદક:-‘નની’ અને ‘બદો’ કાચવાણા; મુંબઈના હળવા સાહિત્યના સાપ્તાહિકમાં વેણીએ ખાસ નામ પ્રમાણે ગુણ ધરાવતો ખાસ અંક પ્રગટ કર્યો છે. લેખો અને કાવ્યની પસંદગી ઉંચા પ્રકારની છે. કાગળો છપાઈ અને લેખોની ગોઠવણી પણ પાતે પાતે ધ્યાન ખેંચે એવી છે. ૧૨ આનાની કિંમતમાં આવે અંક મફત મળે. નવિનતાના ક્ષેત્રમાં લાઇ ‘બદો’ કાચવાણાએ કાગળની મોપચારીનો વિચાર કર્યો વગર અથવા સંગીત અને રંગીન અંક કાદવામાં ખરેખર સાહસ કર્યો છે.

અંબુમને ઈન્ડિયન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ:-(મુરત) મળદૂર અંબુમનેનો આદર્શ વાર્ષિક રિપોર્ટ તેના સેક્રટરીઓ તરફથી રિંગ્નુ અર્થે મળ્યો છે. રિપોર્ટની સાદાઈને કામના લપકાએ આજ નાખી છે. આજમ બાવાબીયાં, સુમુક જોગા, સુમુક ઇન્ડસ્ટ્રીઝ વેદ નેવા સેવાભાગી સુરક્ષા ન્યાં આવી સંસ્થામાં હોય ત્યાં સાત્રાજ કામની અંશા રાખી રાકાય દરકાર મરજીનું જાંધકામ, તુર્કી રાહત ફંડ, પ્રૌદ શિક્ષણ પ્રવૃત્તિ, તથા આસુ સમયની સુસજ્જમાનેને નુકસાન કરતી હીક્ષામેને વિરોધ, અને મુસજ્જમાનેને લાભ દાખી થાય એવાં કર્યોની હિમાવત કરતી આ સંસ્થા ખરે એક હપત સંસ્થા તેરિકે સુદતનું નાક અને નોક જાગવી રહી છે. સંસ્થાને વધુ પ્રાણપાન બનાવવા અને પ્રકાશમાં લાવવા માટે યુવાન કાર્યકરોની કોશિશ અભિનંદનને પાત્ર છે.

‘બિંદુ’-[માસિક] કો. શ. ૧૧. ૨૪૮-

૧૧૨]

ઉપર અનુરંદમાન સ્ટ્રીટ-મુંબઈ-૩. તંત્રી ‘રશીક’ અંક ૧ સો. પુ. ૧૫. કાગળની મોપચારીમાં સાદસ હજીરા નેગ મળાય. લેખો અને કાવ્યોની પસંદગી સારી છે પણ નેગધી દેવો તરફ વિરોધ ધ્યાન આપવાની જરૂર છે. પડેલાજ અંકે એક કાવ્ય અમાઉ પ્રગટ થયેલું પુનઃ પ્રગટ થતું દેખા છે. સાહિત્ય સેવાની નધગય અને હિતસ પાતે પાતે દેખાય છે.

ધી કેસંદ:-ધી સુરત ડિસ્ટ્રીક્ટ મુસ્લિમ સ્ટુડન્ટ્સ ફેડરેશન તરફથી ત્રણ બાપામાં પ્રગટ થતા વાર્ષિકનો ઇંદુલ દિવ અંક તંત્રી સુમુક એ. કે. ફેડરેશનના તરફથી મળ્યો. ગુજરાતી વિભાગના તંત્રી સુમુક ફેડરેશનના લાઇ ‘મેમ્બર’ પોતે છે. અંકે વિભાગના તંત્રી બી. એફ. એફ. અને ઉર્દૂ વિભાગના તંત્રી એફ. એમ. નરમાયા છે. ત્રણે સેનાપતિઓએ પોતાની ટુકડીઓને સારી રીતે શણગારી છે એકંદરે ત્રણે લેખન વિભાગો સારા થયા છે. સાથે મુલ્ય અને ગેટ-અપ પણ ઘણું ઉંચા પ્રકારનું હોઈ ચાર આનામાં આવે અંક આપવો એ સાદસ મળાય.

રાહ નમત:-માહે જિલ્લા હી. ૧૩૬૦ નો અંક રિંગ્નુ અર્થે મળ્યો ખાસ કરીને ટાઈટલેના દિરંગી હુદય અને ગોઠવણી ખાસ ધ્યાન ખેંચે છે. રાહ નમતનું સાહિત્ય ધારણ તથા મુદય ધારણ સુધરતું જાય છે તેના પ્રત્યક્ષ પુરાવા રૂપ આ અંક મળી રાકાય. દિવસે દિવસે અમારું આ લાઇમંધ માસિક તરફી કરતું જાય છે એ અભિનંદનને પાત્ર છે. લેખોની પસંદગી ઉંચી છે.

[૨૪]

[૧૯૪૧]

ભેદી ભેદ ન ખુલને પાય !!!

લેખક : - ઇબ્રાહીમ હાજી મહમદ મીસ્ત્રી

આજના જમાનામાં એક ભણતરુદ્ધ શ્રેણીઓનાં જીવનની કથણારસિક કહાણી

મુ'ખઈ શહેરમાં મરીન કુલ્લવ સરેસાણી-
ઓ માટે દરયા ફરવાનું સુંદર સ્થળ
સંખ્યા છે આસીશાન હમારેનોની કતાર
"મોડન" કુખઈનો ભાંસ કરાવે છે.

"આશિયાના"ના ધડિયાળમાં સાથ ૭
યથ ચૂક્યા હતા. સરેસાણીઓની આવવદવ
પણ વધી હતી. મારી હમેશની જગ્યાએ
બાલુમાં ઓડિસ એમ રાખી હું પાળપર
તાઝીબરી હવા ખાતો એકસા બેડો હતો.
શાંતિ-નિરવ શાંતિની ધડી તરીકે મેં એ
સ્થળ પસંદ કર્યું હતું. હું અને પેસી અદિ-
પેસી અત્તકગમકતી વાતો કરી આઠ વાગે
અર્થગેટ શહેરનનો દસ્તો પકડતા, પણ આજે
તો પેસીનોય પત્તો ન હતો એકસા અટુટો
હું હાલતા આજના મટીના પુનઃજાગેને ભાણી
રહી હતો.

"આપ કોઈનો છત્તેઝાર કરી રહ્યા
છો ?" મારી બાલુમાં બેઠેલા બાંધી દીની
બત્રીશૈક વર્ષના જુવાને સરસામને સવાજ
પૂછ્યો. પ્રશ્ન કરનારની સામે મેં મારી ડોક
ફેરવી. આપ-ટુ-ડેટ પાંચાકમાં સજ્જ થયેલા એ
જુવાન નસાળાજ સ્થળોએ ઠાળી રીમના
બગા કાચના ચરવામાંથી મારી સામે પ્રયુત્તરની
મૂળી ચાચના કરવા લાગ્યો. આ કોઈ "નકલી
નયાબજો" ના આપ-ટુ-ડેટ મવાઝી તો નથી,
તેનો પત્રકચારમાં મેં જ્ઞાત કરી ક્ષીધિ. મને
એ કોઈ દોષનમદનો શુભાખી તળીઅનનો
દોકરો લાગ્યો. એના જોળ મોઢા ઉપર ગમગી-
નીની રેખાઓ તરવરી રહી હતી. મટીબેગમાં

ખોસેલો "બીઝીટીંગ ટાઈ" તરફ તે પ્થાન
પૂર્વક જોવા લાગ્યો.

"હાં, મેરા એક દોસ્ત 'આનેવાઝા' હું"
મેં દૃકમાં પતાવ્યું અને મૌન તોડ્યું.

આવી "જીવતી બત્રાઓ"થી હું હમેશાં
કંટાળતો. એમનાથી પીટો છેડવવાજ મેં
મરીન કુલ્લવ પર પસંદગી ઉતારી હતી.
અહિં કોઈ એળખીતું આવે નહિ અને કોઈ
અમારી સમીક્ષાની એક કલાકની મળદર્માં
ખતલ નાખે નહિ, એમ હું ઇચ્છતો. પરંતુ
આજે હું એકસો હતો.

એ શખ્તને હું કવચિત કવચિત જોતો.
સીગરેટનો ટુપો હાથમાં રાખી શાપરની
માફક એ ચાલતો. આ ધૂની બાલુસ સીગરેટના
જોટાઓ કાઢી બેઠી કાચપતો ઉકેલ કરેતો
હોય તેમ પાળપર બેઠેલા જણાતો. અમે
પારકી પંચાત કરતા નહિ. અમે અંગનન
આત્મીઓની માફક આવતાં અને અંગનન
રહેવા ઇચ્છતા.

એણે મને સીગરેટ ઓફર કરી.

"ગુફિયડ" કહી મેં સીગરેટનો અરિપકાર
કર્યો. એણે પોનાના માટે "કાઇર"થી સીગરેટ,
સજામી અને વિચારમગ્ન અહેરે કુમાર
કાઢવા લાગ્યો.

અત્રીશદ ધુનિવર્સિટીનો એ શ્રેણીએટ
હતો. સૂઝાન એનું નામ હતું. લખનામાં એના
પિતાની હોઝિવરીની મોટી કુશન હતી. એક
એક વખતે એના પિતા ઘણા આચ્છ હતા,
પણ જમાનાની ગોંધમાં ગિરફતાર થયા.

વેપારમાં એમને મોટી જોર આવી અને તેઓ લાખો ઊંડી મુંબઈ આવ્યા. રાનાકુટમાં એક જગેએ લઈ તેઓ પોતાના મોટા કુટુંબ સાથે રહેતા લાખા એમણે બેચાર વર્ષ બેઠાં બેઠાં કાઢી નાખ્યા.

લગાઈ ફારી નીકળી અને એક આગ્રા વેપારીએ એમને પોતાને લાં મેનેજર તરીકે રાખી લીધા. તેઓ જાનરની રૂબ જોઈ વેપારી આલમમાં પોતાના પાસા ફેંકવા લાગ્યા અને એમને ઠીક તકાએ પડ્યો.

મુસ્તાનને ફર્નિચરની દુકાનમાં નોકરીએ રાખ્યો, પણ આ લાઈને લાખોની હવા લાગેલી હોવાથી એનું દિલ અને દિમાગ આ નોકરીમાં ચોટ્યું નહિ. એણે તો એક મદિનામાં નોકરીને સલામ કરી, આ વગર ખગારની નોકરી ઊઠાવા પછી મુસ્તાનખિયાં ઉર્દૂ શાયરીમાંજ પોતાના હિસો પસાર કરવા લાગ્યા અને સાંજને ઉંડે ધુમવા નીરણી પડતા.

એક દિવસ એક દોરતને લઈ તેઓ એક મેળાવામાં ગયા. અહિં ફરટું ધરમાં અવધાસ કરતી મયમૂના સાથે એમનું જોળખાણ કરાવવામાં આવ્યું. મયમૂનામાં મીઠાઈ હતી, વાતચીતની કળા હતી, ધરમાથી પાક અને નિરાશને કાઢી નાખે એટલી ઉર્મિ પણ હતી એ ઉર્મી અને શામળા હતી, પણ એનો નકશો સારો હતો.

મુસ્તાન એને જોતાં વેત પ્રેમમાં પડી ગયો. એના ઘરે આવજાવ કરવા લાગ્યો એટલુંજ નહિ પણ પોતે એજ જમાતનો હોવાથી મયમૂનાને પોતે પરણી શકશે, એવા હવાઈ કિદસાં પણ જાણ્યા.

આજની સોસાપરીમાં હરણું, ફરણું અને વાતચીત કરતી એટલે લગ્નની દરખાસ્ત પસાર

શંક જવાની આશા રાખી શકાય નહિ, પણ મુસ્તાનઅલી લખનવી, એમ માનતા કે, એમ અને એટલે શાદી મારે—“ચોર ચાન્સ.”

મયમૂનાને પોતાની બીબી બનાવવાના વિચારો એના મગજમાં પ્રવળતાં મોઢાંની માફક ફરી વળ્યા હતા. એ વફાની હાલતમાં એણે મયમૂનાને જે ચાર વખત પૂછી જેથું તો તેણે સદે જવાબી દીધું કે, “મારે તમારી સાથે શાદી કરવી નથી.”

રમઝાનનો મહિનો હતો. મુસ્તાનની સવારી મયમૂનાના મકાને રાતના સાડા નવ વાગે પહોંચી. મયમૂનાનાં બાપ અસગરઅલી સાથે એણે વાતોના વહાણો ફાડી નાખ્યાં. હંઠારો અને લાખોની વાતો મક્કાવી. અલીબાગાની ગુલામાંથી જડી આવ્યા હોય તેના હિરા ઝવે-રાતોની પણ પોતો કરી. એણે કહ્યું એટલું જ કહેવાનું બાકી રાખ્યું કે, “અમારી પાસે કોઈનર પણ છે!”

મયમૂના ચગરાક હતી. એવા તો કેટલાય ઉમેદવારો એની આગળ આવી ગયા હતા, પણ એ તો જધાને ઝાખ્ખી ચટ ના પાડતી. અસગરઅલી તો એના સંકેતો સાફ સુણાવી દેતા કે, “મારી દીકરી મયમૂના જેને પસંદ કરશે તેનેજ તે પરણીને શરત માત્ર એટલી કે તે સારા ચારિત્રો હોવા જોઈએ—સંસ્કારી મુસલમાન હોવા જોઈએ. અને આખરથી ગુજરાન કરવા જેટલું કેમપોતો હોય.”

મુસ્તાને ડોહાને શીશામાં ઉતારવાનો અજળે અખતરો અજમાવ્યો હતો. ડોહા ઉપર ઉઠેલો મજલુનું મહેલો થયો ત્યાં સુધી એણે પોતો કરવા માંડી પોતાની મીઠી મધ જેવી ઝળાને એ છુટ્ટાના મન ઉપર સચોટ અસર

કરી જશે, એમ એ માનતો હતો. છેવટે, ડોસાજી ઉપાધ ગયા અને સુસ્તાનચક્ષી પણ ખુસ્તીમાં બેઠાબેઠા મુક ગયા. સેહરી વાળાએ બ્રૂમા મારી. આખું ઘર જાગી જાયું અને સુસ્તાનચક્ષીને જોઈ બધા તણુમ થયા. પણ 'જોણે મૂંઝી લાગ તો નાનું સાખું રાગ' તેમ સુસ્તાન દોડે કસેજે સેહરી કરી પ્રભાતે ધરે પાછો ફર્યો. આજે તો નક્કી કરીને જ જઈશ એવો એણે મજબૂત મનસૂબો કર્યો હતો, પણ એની જીભ ઉપડી નહિ. જમાનાના રંગે જોઈ ચૂકેલા અસાધ્યચક્ષી આ પરવારતા પરાણાનો હતું પાળી 'શયેલા. 'મરજીને અકકલ નદિ અને નરજીને નાંક નહિ.' એ પણ તેઓ મજબૂત સુસ્તાનનાં પરાક્રમોની વાત પણ એવાણે જાણી લીધેલી. તેઓ પોતાની 'દીકરીને મોટા જરથા'માં આપી દુ.ખી કરવા છોડના ન હતા.

સુસ્તાન લખનૌની જાણીની ગાનારી નજલી બેગમ પછપાડે ખુવાર થઇ ચૂકેલા હતો એ માનતાનનો જાણે શોખીન હોવાથી આખી આખી સતો કંચનીઓના ગાકાને પડી રહેતો. મુંગજ આવા પછી એ ખૂબ મુઝાવા લાગ્યો હતો, પરંતુ મુંજબની કસેજીવન કયાઓની આઝાદી જોઈ એ એમ રામજેસા કે પોતાની લખનવી અદા અને અલીગઢની ખી. એ. ખી. દીમીથી તે કોઇ પણ દોલતમંદની દીકરીને પાછી પાછો અમનચમન કરી ચકરી.

ખીજ દિવસે રોઝા દેહરી વખતે મયમૂનાનાં ધરે જતાં મયમૂનાએ મીઠું હસીને ઉર્દમાં કહ્યું કે, 'કયું સુસ્તાનલાઈ, નજલી બેગમ સાહબાદા આપકો કોઇ ખત ખુરર આપા દેગાઈ આપ આજ બહોન એમજુલાર દીખ રહે હો!'

"લાઈ" તરીકેનું મયમૂનાનું સંબોધન અને નજલીની વાત સંભળી સુસ્તાનના હૃદયે ફરી ગયા.

મયમૂનાને પોતાની બનાવવાના એનાં તમામ રૂપમાં દેહજીવન થઇ ગયાં. બળબે વર્ષની મહેનત બરબાદ થઇ ગઇ. મયમૂનાનું મજન હોડ્યું, પણ મયમૂનાનો ખ્યાલ તો ચોંટી જ રહ્યો.

"આશિયાના"ના ઘણિયામાં આંક વાગી મયા હતા, જોકે આજીને લીધે એની પણ ખજર પડી નહિ પંચીનો હજી મુધી પણ પતો ન હતો, મેં જવાની રમ માગી ત્યારે ગોઠક ફેરકના ડાળામાં મોડીજી સીંગારેટો બાળી રહી હતી.

સુસ્તાને જુદા પડતાં કહ્યું, 'એ તમારા લેખો ધજાજ રક્ષી વાંચે છે, એ પણ જ સાદું મુજરાની જાણે છે, મયમૂના માટેજ મેં મુજરાની જાણ જાણી શિખી લીધી. આપકો તરવીર આપકે મજાબીન કે સાથ દેખા થા. આપકા નામ જી મુના થા. આજ આપકો દેખકે મુજે બહોન હી મુસરન હાસિકે હજ. મગર મેરા બેદ ફેસા ખુદ મયા વોદ મુજે માલુમ નહિ પગા!'

અને એ સીંગારેટનો ધૂમાડો ફાડતો ચાપરની આસે રી. સી. આઈ. તરફ રથાનાં થયો.

લોકો કહે છે કે, એ "દેવદાસ"ની માફક ઘણા શીશાઓ ખાતી કર્યે જાય છે અને રાતની સાથ જાગી છેલ્લી દ્રેનમાં સંતાકુંજ જાય છે, શરાબના નશામાં એ જાય છે.

"બેદી બેદ ન ખુલને પાય"

કોઇ એને ચક્રમ સમજે છે, કોઇ એને શરાબી લેખે છે તો કોઇ એને "બેદી" પુરખ આને છે.

* સત્ય ઘટનાને આધારે

આકર રસ
ચી. રાંદેર

ઝાર પીલ્સ—આ ગોળાઓ ઘણા લાંબા અનુભવ પછી
નજરમાં મુખી છે. કેઇ પણ કારણે

શુભાવેલી ચારીરિક, મોનસિક, દરેક શક્તિઓને પાછી મેળવવામાં
તેમાં ખાસ કરી મરદાધ માટે છેવટનો ઉપાય કહીએ તો લગભર અતિ-
શયોક્તિ નથી. અને આ સમાગમ, કુટુંબ, કે ગમે એ કારણે શુભાવેલું
પુરુષ (મદદ) પાછું મેળવવામાં અમારા લાંબા અનુભવમાં આજ
સુધી એનાથી દરકાર ઉપાય એકે આપ્યો નથી. એજ દિવસમાં
નિર્વાન, પાચનશક્તિ, રૂકાવટમાં પણ પેલાનો મુલ્ય જનાવવો શરૂ કરે છે.
અને શરીરમાંથી મુઠવી, દીલાપણું, કમર, માથા, સાંધા અને રોગના
દુઃખાવાઓને દૂર કરે છે. એમા કડગુરો, અંબર અને રોતાની ભરમ જેવી કીમતી વસ્તુઓ હોવા
જનાં માત્ર પશ્ચિમકના સાક્ષાર્થે ૩૨ ગોળાંઓની કીમત રૂ. ૬-૦-૦ પોસ્ટ ખર્ચે જુદો.

ઝાર તિલા—આ તિલામાં સર્વથી વધુ ખૂબી તો એ છે કે એના ઉપયોગથી
કાષપણ રોગની જલન કે ફાણીઓ થતી નથી. તેમ જોને લગાડી
પાન કે પાટા બાધવાનીયે અગત્ય નથી મસજાનું આંમડીમાં દુરસી જાય છે. રોગોની નબળાઇને
દૂર કરવામાં આ તિલા ખરેખર અમદારી છે. દબરો રૂપીઆ ખર્ચે જે માત્ર ન મળે તે લાભ
માત્ર અહીં રૂપીઆમા મેળા શકાય છે. કીમત ૨-૮-૦ (અટી) પોસ્ટ ખર્ચે જુદો.

આનંદ રસ—આ વિચિત્ર તિલા મદદ અને ઇસાક (વીયં રનલન) માટે
ખાસ છે. ગરોળોને ખાસ લક્ષમાં રાખીને આ ફકીરો તિલા
જાહેરમાં મુકશે છે. એના ઉપયોગથી ખાસ જગ્યામાં સગલી અને ઇસાકમાં એવડો વધારો
થાય છે. કીમત ૮-૦-૦ (રૂ. ૧) પોસ્ટ ખર્ચે જુદો.

મુકવ્વી વ મુમ્સિક—કડગુરો, અંબર, રોતાની ભરમ જેવી કીમતી
વસ્તુઓ વડે તૈયાર કરવામાં આવેલી આ દવા
ઇસાક અને મદદ માટે અગ્રેષ્ઠ છે. નિર્વાન, (ધાતુઆવ) દરકારામ, (રૂપનદોષ) તેમજ વીર્ય
વિકારની દરેક કષ્ટો આ દવા માત્ર એજ દિવસમાં દૂર કરે છે. કીમતી માટે આ દવા ખાસ છે.
એક તોલો દવા બાર દિવસ ચાલે છે કીમત તોલો એકનો રૂપીઆ એક, પોસ્ટ ખર્ચે જુદો.

દવાએ સુઝાક—આ પીવાની દવા છે. ગમે એવા નવા કે જૂના પરમિયાને
મટાડે છે. દબરો માલુસો સાસ યથા પછી આ દવા
પ્રતીક સનમુખ ધરો છે. એક રીશી સાન દિવસ આપે છે. સાધારણ બીમાર માત્ર એકજ
રીશીમાં સારો યથ શકે છે. ગમે એવા જુના પરમિયાને માત્ર એ રીશી કારી છે. ઇન્કરકરો
વડે પેલાનું ભવિષ્ય પાપમાત્ર ન કરના એક વાર આ દવા સેવા અમારો લક્ષમણ છે
કીમત રીશીનો રૂપીઆ દોઢ, પોસ્ટ ખર્ચે જુદો (રૂપમાં પરમિયાનો રીશીના ઇલાજ કરીશું)

હિન્દ બહારથી મંગાવનારાઓએ ઇન્ડિયન પોસ્ટલ ઓર્ડર Manager, The Rander
Unani Pharmacy : ના નામે મોકલવો. કાર્મસીમાં મળતી દરેક દવાઓનું સચિપત્ર મુક્ત
મોકલવામાં આવશે.

લખો અથવા મળો :

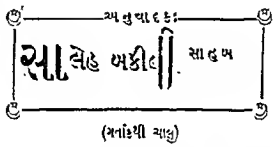
ચી. રાંદેર યૂનાની કાર્મસી

રાંદેર, Rander, Dist. Surat.

આફ્રિકાના એજન્ટ-Union Printing Works 91, Victoria Street, Durban(Natal)

અરબી વહાણવટું

જુથાની મુદત્તીએ લખ્યું છે, “અદકાના રક્ષણની પહેલાં તેવી વ્યવસ્થા ન હતી, જેની સુગમી હતી, પરંતુ જ્યારે ઇસ્લામ તથા (અદમ્મ જિન તુલુન?) અદિં આવ્યો, તે પહેલાં મુસ્લિમ દર્વાજા રક્ષણની વ્યવસ્થા નોંધી ચૂક્યો હતો, એટલે એણે ઇસ્લામ કે અદિંનું અંદરગાદ પણ એવું જ સુરક્ષિત થાય, પણ કોઈ દારીગર પાણીની અંદર ચણતર કામ કરવાને રાજ ન થયો; છેવટે એના એટલે જુથાનીના દાદા અમુક બનાર (મિઅમાર)નું નામ લેવામાં આવ્યું તેને જયતુ. મુદત્ત (જેસલમ)થી જોડાવવામાં આવ્યો. એણે અપન ચતુરાઈ પૂરક લાકડાંઓ ઉપર પાચમની શીંકાઓ નાખી નાખીને અને તેને બંધી બંધીને પાણીમાં અંદરગાદની ઈમારતનું ચણતર કર્યું અને વચમાં એક દાર રાખ્યો. લાંબી લાંબી સંજો નાખવામાં આવી. જ્યારે રાતના અદિં વદાણો આવતા, ત્યારે સંજો એનીને આવવાની ખબર આપતા. (અદસ્તુલ્લ તકરીમ જુથાની).

ઇસ્લામ તથા, મુતકિલ્લના. ઉત્તરધિક્કરી મુઅનિજ્જાના સાસન સમયમાં મિસરનો ગવર્નર

મુકર્રર થયો. ડિ. સ. ૨૫૪થી ૨૭૦ મુધી એની સત્તા રહી એટલે આ કામ એનાજ વખતમાં થયું હશે.

બની ફતિમા

બુમધ્વ સમુદમાં પહેલાં તો રૂમીઓ (યુનાનીઓ) અને અરબો વચ્ચે મુદ્દાઓ થયો રહ્યો. પરંતુ જેમ જેમ અરબોના દર્વાજા વિઝયો આગળ વધતા ગયા, રૂમીઓ પાછળ દડતા ગયા. ડિ. સ. ૨૬૬માં ઉત્તર આફ્રિકામાં ઉત્તરી રૂમીઓની જાગવાન દુકૂમન કાયમ થઈ જે સિસિલી, મિસર અને સિરિયા ઉપર ધીમે ધીમે સત્તાધારી થઈ ગઈ. આ દુકૂમનના કાયમ રહેવા માટે, જેના ધણા ભાગો દર્વાજા સંજોથી જોડાવતા હતા, દર્વાજા પ્રગતિ કરી હતી. એણે ટયુનિસના વદાણો બનાવવાના પ્રાચીન કારખાનાની એક પ્રગતિ કરી ટયુનિસના દર્વાજા કારખાનામાં જંગી (લગભગ) અદાઓ ચક્ષુચક્ષુ હમેશાં તૈયાર રહેતા હતા. ડિ. સ. ૩૦૩માં બુમધ્વ સમુદના કિનારા ઉપર એક કુશરને બોલીને, એમાં એટલી મુશ્કેલી એટલી બનાવવામાં આવી કે જેમાં બસો જંગી જહાઝો સુરક્ષિત ઉભા રહી શકે. એ

જંગી જહાઝોનું નામ 'શયની' હતું. 'શયની' - રષેધનમાં સુવર્ણના દારૂ કહેવાતા હતા. યરિંહ તે જંગી જહાઝને કહેતા હતા, જે એટલા મોટા બનાવતા હતા કે એક એક જહાઝ એકસો તેંતાનીસ હજાર એકાદી મશાવરમાં આવતા હતા, એમને બંદ કરવાને માટે દારૂ અને તાળાં લાગેલા હતા રાશનને માટે 'અનામત' બંધાર અલગ હતા. મીઠાં પ્રાણીઓ જુલો જશે બચત હતો. ('છબ્બે અસીર', હવ દિસ દિ સ, ૩-૩)

સિસિલી

સિસિલીમાં સૌથી મોટું વેપારી અને જંગી બંદર મસીના હતું. જ્યાં આ તરફથી પૂર્વના વ્યાપારીઓ અને તે તરફથી પશ્ચિમના સાહાગરો આવીને આપમગ લેવડેદે કરતા હતા. અહિંજ સિસિલીના અગ્રણી રાજ્યના જંગી (મશાવર) જહાઝાનું કારખાનું (ફાર્સ સિનાઅ) હતું. 'એડીજ' ની સિસિલીની રાજ્યધાની પલર્મોમા, જે કિનારા ઉપર આવેલી હતી વિશાળ બંદરગાહ અને વસાણો બનાવવાનું કારખાનું હતું. એને માટે લોખંડ અને લાકડાં એનીજ ખાણ અને જંગલમાંથી લાવવામાં આવતા હતા. હજારો મજદૂર દરરોજ જહાઝો બનાવવાના કામમાં લાગતા હતા.

રષેધનના બંદરો

અરબી ઇન્દુસ (રષેધન)ની બંદરમાં જ્યાંથી પૂર્વની સ્વર જર નવી હતી-એ હતી. એક મરિથ્થદ અને બીજી બાજબના, આ જને

નિષે વાપત મુઅજિમુસ પા'લાનમાં લખે છે:— મરિથ્થદ, એ બપગદના ગિલામાં રષેધનનું મોટું બંદર છે. અહિંથીજ સૌદમરો વસાણમાં બેસે છે અને અહિંજ વ્યાપારી વસાણો આવીને લગ્ન કરતા છે. અહિં વસાણો અને હાકીઓની એકી જમીનદ છે. સમુદ્રનું પાણી શહેરની દીવારમાં આવીને અથડાવ છે. અહિં દરેક અનંદ ટપાળા (રેશમ)ના કપડાં વણુ સાચં જાને છે, પંદલાં આ ઉદ્યોગ કરતુઆ (કારખાણો)માં હતા, પાંતુ હવે મરિથ્થદના ઉદ્યોગે એને દારૂ આપી છે, કિરગાઓએ ખુબી અને તરીથી એના ઉપર દિ. સ

બંધ માસિક "માંદગી"

ફાત મજુર દિવસની બંધ 'કી નાહ' જાણીઓથી માણુ થતાં છે. માસિક અન્ન ચકુની કાઈપજુ ફરિયાદ માટે ફગ મળે. દયા સાથે ગેરંદી પત્ર આપવામાં આવે છે. કીમત રૂ. ૫-૮-૦ પરદેશ શી. ૧૦

—ગર્મ રહેતો અટકાવવા:—

"માંદગી", દયા ફાત મજુર દિવસ ખાઈ લેવાથી જાંદગી જરમાં કદી ગર્મ નહોતો નથી. માસિક આજુ. કશંગ નુકસાન નહિ. ડોક્ટર વેસેએ આજગાવેલી દયા સાથે ગેરંદી, પત્ર મોકલવામાં આવે છે. કીમત રૂ. ૫-૮-૦ પરદેશ શી. ૧૦

ડૉ. એસ. એસ. ખાન,
૪૨ અર્ચબેટ સ્ટ્રીટ, મોનજીની સામે
કાટ, મુંબઈ, ફોન. ૨૧૩૪૩.

૧ 'તરહતુક મુતલાક': ઈટીસી પા. ૨૬ અને 'સિકતુક ઈતાલિયા'
૨ 'ઇબ્ને હવકલ' પા. ૭૨
૩ 'ઇબ્ને અસીર' દિ. સ. ૩૫૮

૫૪૨માં હુમલો કરીને એને લપ્ત કરી પૂં હતું. પરંતુ દિ. સ. ૫૫૨માં ફરી મુસલમાનોએ એના ઉપર હુમલો કરી લીધો. ઇસ્લામી વર્ગી બ્રહ્મજોની વ્યવસ્થા અદિનિયમ થતાં અને અદિનિયમ તે દિવસથી સાથેના કુદ માટે નિષ્ફળતા, મદિયત્વ અસર, સ્વેચ્છનું એક બીજું જાંદર હતું, જ્યાંથી વડાઓમાં ખેડીને જાંદર આવના હતા. (મુઅજિમ.)

ઉત્તર આફ્રિકા અને મોરોક્કોના સૌથી પ્રખ્યાત જાંદરનું નામ 'અગત્યા' હતું. એ આફ્રિકા (અગત્યા) અને ટ્યુનિસ અને મગરિબ (મોરોક્કો)ની વચ્ચે બૂમધ સમુદ્રના અફ્રિકન કિનારા ઉપર આવેલું હતું. એ પહેલાં માત્ર સાધારણ જાંદર હતું. દિ. સ. ૪૫૭માં નાસિર બિન અબ્દુલ્લાએ એને ચેતવ દર્શાવેલું આવેલું આગાહ કર્યું, અને છેવટે એ એક અગત્યનું રહાન જાંદર બની ગયું. જ્યાંથી દરેક તરફ વસણો જતા અને મુસાફરો આવતા હતા. (મુઅજિમ.)

મોરોક્કોનું એક બીજું મહત્ત્વ જાંદર 'સગત' હતું. જે સ્વેચ્છની સાથે આફ્રિકાના કિનારા ઉપર આવેલું હતું. મદિયત્વ છે કે જે હુમલાનું સૌથી ઉત્તમ જાંદર છે. આફ્રિકાનું સૌથી પ્રખ્યાત જાંદર જેને દિ. સ. ૩૦૦-૨૦૫માં કાનિમી હુદૂમત્ત સ્વપેકે જનાયું હતું. 'મિસ્લિય' હતું. એને માટે કિનારા ઉપર જે જોડી બનાવવામાં આવી હતી, તે એક સખ્ત અને કાંપી શીશાને કાંપીને બનાવવામાં આવી હતી અને તે જોડી મોટી હતી કે ત્રીસ વડાઓ એક વખતે રહી શકતા હતા. જાંદરની જાંદર જાંદર મોટી મોટી સંકેદ પડી મોટી હતી. જ્યાં નવેખર]

કોઈ વડાઓને અંદર લાવવામાં આવતું ત્યારે સંકેદો ખોલો દેતા હતા. ફરી પહેલાની જેમ નાખી દેતા હતા. (મુઅજિમ.)

અજુ ઉમ્મદ બાંરી (સૂર્ય: દિ. સ. ૪૭૭) એ 'મસાલિક અને મુસાલિક'માં આફ્રિકાની નીચે મુજબના જાંદરોના નામો દેતો લીધો છે. અને કેટલાંકના દાતાત લખ્યા છે. મરસી અત્ર-ઇન્દુસેન, મરસી તેની, મરસી અશ-નિયત, અત્ર-અર્શીની, મરસીઅત ખુર્જ, મરસી અશર, મરસી અદુન, મરસી અત્ર અગાન, મરસી અત્ર-મદૂન, મરસી અત્ર-સાદિય, મરસી રૂમ, મરસી અપતુન, મરસી સખીય, મરસી રાજર, મરસી અમાર, મરસી અત્ર દરિયા, મરસી મારફત, મરસી મુગેલ, મરસી મકરવ, મરસી મેનઅ, મરસી મૂસા, મરસી જાલ દરિયા, (અત્ર જાંદર, ૧૯૧૧)

બૂમધ સમુદ્રમાં મુસલમાનોની અવર જાંદરનું એક 'મોહુ' જાંદર હતું. ૫૫૨માં જ સાત દાંડો દાંડ સ્વેચ્છ અને મોરોક્કોથી દરેક દરિયા, અવતા હતા. સ્વેચ્છનો પ્રખ્યાત પ્રવાસી હતો જુમર, જે દિ. સ. ૫૭૮ માં સ્વેચ્છથી દરેક દરિયા (અલેક્ઝાન્ડ્રીયા) સુધી જાંદરના એક જાંદરમાં આવેલો હતો. તે સ્વેચ્છથી દરેક દરિયા સુધી ચોલાની દર્શાવ મજિસો (પાલો) આવી રીતે ગણાય છે. તે ૨૮ સખાત દિ. સ. ૫૭૮ ના રોજ સુજરનાથી વડાઓમાં ખેડો અને વાગિયા ટાપુ, મુરિસા ટાપુ, મનોગિસ ટાપુ, સાદિનિયા ટાપુ, સિસિસી ટાપુ, અને કેટલાંકમાં થઈને ૨૯ જિલ્લો અત્ર ના રોજ દરેક દરિયા પહેલી મોટી આ પ્રવાસ સ્વેચ્છથી લઈ દરેક દરિયા સુધી ૨૯

દિવસમાં પુરો થયો. (પ્રસ્તાવના, રહેણાં ધમે
ભુવેરે'માં. ૩૫-૩૬)

પરકામાં તુલકિયક એક બંદર હતું. આ
કદી કદી વહાણો ઉભા રહેતા હતા. (અમરુણી)

'અમળી' શરીરે, દેરાનમાં બુધ્ધ સમુ-
દ્રના નાકા પર હતું. દંત્રર ઉચરે રીના ખાન-
દાનના લોકો અને જીવન અરમ ખાનદાનો, બંધે
અમળીએની પલ્લુ ચસાદનો હતી. એની પાસેજ
એક બંદરગાહ અમરુણીપલ્લ હતું. અમળી
સિસિલી જવાને માટે વહાણોમાં બેસતા હતા.
(કિતાબુલ ખાદાન')

મિસરના બંદરે

મિસરના તીનસ આશરમાં ત્રીજી સરીના
અંતમાં મેહોલા મેહોલા વહાણો આગતા હતા.
એવીજ રીતે શહેર રસીદ નામે એક મેહોલી
સૌતરાર આભાદી એ પ્રમાણમાં હતી. એનું
એક બંદરગાહ હતું જેમાંથી ચઢીને નાઇલ નદીનું
પાણી સમુદ્રમાં પડતું હતું અને સમુદ્રમાંથી
વહાણો એમાં ઘાબડ થઇને નાઇલમાં ચઢ્યા
આવતા હતા. (કિતાબુલ ખાદાન')

સહેર-કૌસ, મમાનીક બાદશાહના વખ-
તમાં મિસર સમુદ્રનું મેહોરું દર્બાઇ શહેર
હતું. દરિયુ દેશમાંથી વહાણોમાં ને
બાધારીઓ શેરથી આવતા તે અદિંગ
ચોક્કસ હતા. અદનના બાધારીઓ અદિંગ
રહેતા હતા. દર્બાઇ વેપારને કારણે અદિંગ
પુષ્કળ ધૈર્ય હતી. (મુઅરિમુલ ખાદાન')

દરમળી પાસે કિસતિવદ નામે એક પુરા-
તન વરતી રાતા સમુદ્રના કિનારા પર છે. ત્યાં
એક બંદરગાહ હતું. ('અમ-અનીમુલ મુશીર'
પા-૬૬)

'દમવાન'માં, ને એક તરફ નાઇલ નદી
અને બીજી તરફ બુગમ્પ સમુદ્રથી પાસે છે-
મેહોરું. બંદર હતું અદિંગ પુષ્કળ વહાણો
આવતા હતા. અદિંગ એ મુગ્મ જાણવેલા
હતા. એમની વચ્ચે લોખંડીની બાકી સંકળો
પડેલી રહેતી હતી કે એના કિનારા પર મેહો
પલ્લુ વહાણ સરકારી પરવાનગી વગર સંગર
નાળી શી નહિ. ('અમ અનીમુલ મુશીર'
પા. ૧૦૦-૧૦૧)

મુસ્લિમ બિરાદરોને ખુશી અખ્બર:-

દરેક દેશીથી સરીર પધારનારા મુસ્લિમોને પરદાની પુરતી સગવડ સમવાય
તેણે રુસ્સ સથે ઇલેક્ટ્રીક કાર્પેટ, દવા ઉખસ અને અપ-નુ-ડે દરનીચર તથા
દેશ બોરાકની સુંદર સગવડના સાથેનું વિધાન પાત રચ્યું-

—: બિસમીલાહ હોટલ:—

૩૦ દેશી રોશન સાથે, સુરત.

માલેક:- ને. એચ. સુમાર કાસમાણી

ભૂમધ્ય સમુદ્રનું નૌકા સૈન્ય

ભૂમધ્ય સમુદ્રના અબી વહાણવટા અને ખાસ કરીને એમના જમી ખેઠા (નોકા સૈન્ય)ની તાલુકા સૌથી ઉત્તમ પ્રકારે ધબ્બે આદને લખી છે તે લખે છે —

“જ્યારે અરબોની સર્જનનું કામ થઈ ગયું અને એમને સત્તા મળી, ત્યારે દરેક પ્રકારના કાર્યોમાં એમના પોતાના હુનર લઈને એમની સેવામાં હાજર થયા એમણે ખતરીઓ અને વહાણવટીઓને નોકર રાખી લીધા એમની, દર્બાઈ માલિકી અને અનુભવ પ્રગટ કરી ગયા એમતાઓ દર્બાઈ નિષ્ણાતો ઉત્પન્ન થયા, દર્બાઈ નિષ્ણાતો એમને શૌક થયો વેપારી અને વણિક વહાણો ખતાવડાયા જમી જહાઝોને સિનિઝા અને યુદ્ધ સામગ્રીઓથી સુસજ્જીત કર્યા સૈન્યોને સમુદ્રની પીઠ ઉપર સરાર કર્યા અને એમને જમીન સમુદ્રની સામેના ફિરંગી કિનારા ઉપર લડવાને મોકલ્યા અને માટે તે સ્થળોને પસંદ કર્યા, જે સમુદ્રને કિનારે હતા જેના કે સિરિયા, (શામ)

—આફ્રિકા, મેરોક્કો અને સ્પેઇન, — ખલીફા અબ્દુલ મનિકે પોતાના આફ્રિકાના ગવર્નર હરસાન બિન તુઅમાનને ટુકમ આપ્યો કે તુનિસમાં દર્બાઈ રાજા મામરી ખતાવડાને માટે ‘હાસ સિનાઅ’ (હારખાનું) કામ કરે આદંતીજ સિસ્સી ઉર ક્ષાલુગાલ બિન હયાલીમ બિન અયનગના સમયમાં હુમલો થયો અને તે છતાં અને કવસરા ઉપર હજારો કર્બા... એ પછી અફ્રિકા અને સ્પેઇનના જમી એળા (નોકા સૈન્ય), ઉત્તે

દીન અને ઉમરીઓની સત્તાઓમાં, એક પછી એક આમે કિનારા ઉપર હુમલો કરતા રહ્યા હતા અબ્દુલ્હાન બિન નાસિરના હમાનામાં સ્પેઇનના નૌકા સૈન્યમાં લગભગ બધા જહાઝો હતા અને એની સમભગ, આફ્રિકાના જહાઝોની સંખ્યા હતી સ્પેઇનના અગ્રીય બહર (એમિર)નું નામ ધબ્બે રમાહુસ હતું. આ જહાઝોના મુખ્ય મથક બબલક અને મરિયહના બહરો હતા, દરેક બહરમાં તમામ જહાઝોનો એક વરો અફસર થતો હતો તેની દરજ, તમામ વહાણો, ખલાસીઓ અને નૌકા સેનિકોની દેખરેખ રાખવાનું હતું. દરેક જહાઝામાં સ્પેઇન (ક્રીસ્ટન) રહેતો હતો તે હવાથી તેની આલ, હવેસા વડે તેને ચસારવા અને તેના સગર નાખવાના (કામતી) દેખરેખ રાખતો હતો, જ્યારે કોઈ મુદ્દા પ્રસંગ આવી પડતો ત્યારે તેને જાણ કરાવતા હતા મુસ્લિમ વહાણોને એક જગ્યાએ અને તમામ સરસામાન્યો સંગ્રહ કરીને, કોઈ એક અગ્રીય તાનાગા રવાના કરવામાં આવતા હતા.

મુસલમાનો પોતાના ઉનાનિના યુગમાં આ જમીન સમુદ્રમાં દરેક તરફ સત્તા પ્રદાતા હતા. એમની સરખામણીમાં હસાઈએના નૌકા સૈન્યોની કંઈ ગણતરી ન હતી મુસલમાનોએ દરેક જગ્યાએ દર્બાઈ વિજયો પ્રાપ્ત કર્યા અને એ સમુદ્રના અનેક ટાપુ એના આદશાદ બની ગયા જેમકે મુરકા, મનોરકા, માગિસ, સાર્ગિનિયા, સહિયક, (સિસિરી) કવસરા, માહરા, કેટ, સાઈપ્રસ અને બીજાં જમી અને ફિરંગી દેશો.

(અપૂર્ણ)

જુ સાહિત્યકારીના અધિભાગ જુ

કવિશ્રી "પ્રમદદાસ" જે બંગાળી ગદ્ય હું, તે તેમની ધણી કેકણી જે બંગાળી ગદ્ય હું. તે તમારા હૃદયમાં કવિવરના અરે, પ્રવેશ છે, અને તમારી આત્મની અંગીમાંનાં કિરણોમાંથી જે બિનગારીઓ ઉઠી છે, તે ધંધીલર લાકેખાનામાંથી ઉઠીને આંધ્રો અટકે આણ (Kankar) ને તેમાંથી રંગબેરંગી તારાં ઝળી રહી તેથી લાગે છે તમારી ગદ્યપદ્ધતિમાં આસાન નાનું નહીં હોત તેમાંથી સ્વકિરણોનાં પ્રતિબિંબકારા થાય છે.

જગન્નાથ મુનશી સાહેબ—
 "કિરણો" રૂપદેવીને અપમાનની આપે છે કે ગુરુદાયનાં કોઈ નહીં સુરેશ્વર કવિ-જગન્નાથ મુનશી છે અને પુત્રનાં ભાવિ સદૃશીતે જરૂરી ધડન આપી રહ્યાં છે.

શ્રી સંદરભ—
 બિનગારીમાંની ધણી કિરણોમાંથી સારાં મુક્તિનાં સહુ શક્ય તેમ છે.

શ્રી આંધ્રો વિંદુ ઉદૃશી—
 બિનગારી મને ગમે છે તેમાં Original ideas હોય છે એ ખરું.

M. P. R. Kaibhinn.
 I have looked into some of the short pieces and read them with pleasure.

આંખોમાં પ્રકાશનાં સ્પર્શનાં આંજલ્યા

વિ જુ ન જુ ગા જુ રી

"તુ-રા-પ"

મૃદ્ય કવિયો કોક

(આક્રિષ્ટ માટે શી. ૨)

આજે અંગાણી

રૂપમ સાહિત્ય કાર્યાલય,

૧૩૮, અડીયા મસ્જિદ રોડ

મુંબઈ ૯

સ્ટોકિસ્ટ— ધી સંદેર સ્ટોર્સ કલ્યાણી,—સુરત.

ભણીતા બુકસેલર પાસેથી પણ મલશે.

જુ પ્રવક્તાનો અધિભાગ જુ

શ્રીમદ્ બુદ્ધીન—
 દુનિયાનાં આશીષ પદ ઉપર ઉભારી માનવનાં વચ્ચે ઉભેલાં વિષયક કોઈ માનવની હૃદય કાણેનાં આંધ્રો ભરી છે અને કો વીણનાં અંધક તાર સળંગે લગાવે જાણી રહી છે, અને કો ખાતરી વીણમાંથી સુરો નિકળે છે કાંઈમાં ફરતે છે કાંઈમાં દર્દ છે કાંઈમાં ભય છે, અને વિષયક પાંચ આનંદ હૃદયનાં કો સનાતન મહાગાનનાં રસો સંયો તાલ મિલાવતો માનવતા સાથે ભળી જાય છે.

શ્રીમદ્ બુદ્ધી—
 જો કોઈનાં હૃદયનાં કાવ્ય ગાતા હોય, તેવા સુંદર ગાય કોણે સ્વર્ગમાં છે હૃદયનાં ધોળાં પછી પાનાં ઉકેલનાં હોય તેમ કોઈ કોઈ કાવ્યોની ગાયનાં, નવાં વિચારો, નવું વિચારન ઉપજાવે છે.

શ્રીમદ્ બુદ્ધી—
 લીડીઓ લીડીઓ— કિરણોનાં માથે રહે છે. ગુરુદાયનાં કોપાધી અને સમૃદ્ધ બનાવની શોધમાં સુંદર વિષયક ભાષા "ગુરુદાય" ગુરુદાયને કોઈ સુંદર વિષયક આપે છે.

શ્રીમદ્ બુદ્ધી—(પ્રવક્તા હંમેશાં રહેલો)—
 કાવ્ય સાહિત્યમાં શોધની ભાવનાઓને ગદ્યમાં રંગુ કરતી શી ગુરુદાયનાં બિનગારીમાંની રસીક ભાવના સંજોગ મનોરંજન છે. કોમાંથી ધણી વિચારો, સૈદ્ધિક છે અને કોની રંગુઆત પણ મનોની રસ છે.

Modern Review K. M. J.
 Chintan vadhya mahanadha adha dha dha dha

હું, મિયાં ને તિરમારખાં

લેખક : શાન્ત

ચાર માળનું ઉંચું મકાન ને માથે ખુટ્ટી એમણી, તેમાં "કબૂતર ખાડી" માટે ઉંચી છંત્રો હતી. તિરમારખાંની એ Hobby આનંદનો પ્રિય વિષય હતો. ધોળાં સુદેહ કાળરમીયા, "કાળાં એવાં ચોરાં કબૂતરો હતાં, સવારે ઉડનાં એ વ્યવસાય હાય ધતો; કબૂતરો ઉંચે આકાશમાં પરિભ્રમણ કરી પાછાં છત્રો પર આવી બેસતા. એ હાથે તુટી કેપ ટેકવી બીજા હાથનું નેજનું કરી તિરમારખાં ઉંચે જોતા, સવારે તેમનું હૈયું આનંદથી ત્રાપી ઉડતું.

આમના ગંગા ઘેરાં મુસ્લિમ હોદ્દાંએ કબૂતરો કોઈ અનૈશ્વર્યપૂર્વક રમાડતા. છંદ-ગીતો સારો રસ એમણે હોરતાં, ફૂંચિયામાં એમની હરતીનું સાર્થક યતું તેટલાથીજ સમજતાં.

કબૂતરોની કાબેલીયત વર્ણવતાં, તિરમારખાંની છાતી મગ મગ ફૂલાતી. લગણના છુપા સરિશાલક, રહેઠાણની ટપાલ-ખંડોની ગરજ સારતા તથા ફેક લપલા-મગ્ગની પ્રેમ ગોલ્ડિનું અંતર એણું કરનાર કબૂતરની નરમાઈની જાણી.....વાહવાહ! આ તારીખની ઉલ્હો પૂંકિતથી તિરમારખાં આનંદ, અનુભવતા હતા!!!

શહેરમાં "નાટક-કંપની"એ ધાર્મિક ખેલ કર્યો, તેની ઉપજ સામાજિક પ્રવૃત્તિઓના ઉત્તેજન અને અપાએલી. "ગૃહ ઉદ્યોગ મંદિર" માં ગરીબ વિધવાઓને મહત્ત્વની મળી. દળનું, બરડનું; ખંડનું, તેમ કાઢનું વિગેરે જ્વન મહેનતનું નિવશન કરી, આંજલિકાનું સાધન નિરમારખાંએ રોપી સરખા કરતાં, પ્રવચન સરળ બનાવ્યું હતું.

મુસ્લિમો મુગલાઈની પડતીના માતમ્થી પરચાં ન હોવાથી, ફાફાકરી વધુ જરૂર ન કરતાં. અમારા લીડર પેમ્પેટ બેઠાર પોણું કે શુદ્ધિદેશ દ્વારા મુસ્લિમ મદ અને ચોરતોને રોજ અપાવતામાં આસો. મોટી બીડી વાળી રહેતેથી ખાસ જોવાઈ હતી! પેમ્પેટની તારીખ ચાર પાસ આગાઉની હતી, કોઈએ અરજ વટિક કર્યાનું પણ બહાર નહોતું આવ્યું. શરીફ મુસ્લિમ એવા ચોરતો એવી દયા-પરજા હતી-કે-ધેર-મેઠાં-છંદાં અપાવ જાઓ તે પણ ન રવીકારે; સારે લીડરોની કમ અકમી, કમગર્હી તરફ તીર-રહાર-છોટા-ફુટાગ રાહ ન કમીરીના મુસ્લિમ કોઈકેર અનાજના અવેજમાં કેટલાય અનર્થો આદરેલા એવા ખાનગી ખૂણે પુકાર થયા હતા છતાં ગરીબ ખીચારા મુસ્લિમ સમાજની નીમલાસ ધરની અરેઓ મુંઝા મોંએ સડી લેતી!!!

મિયાં સાંખે અધિસરની અમારી મીડીંગ જોવાથી, આ પ્રશ્ન હાથ ધરતા તાકીદ કરી, મિયાં સાંખે કમવ-રજુ કરતાં (Move) નીચેની જાળ પર ખાસ બાર મૂક્યો: આપણી સંસ્થા કડકા બાબુસ છે, છતાં ગરીબોનું આપણને પીકાગ છે. મરડો-પસંદ લીડરો મુસ્લિમોને સંપર્ક, ચોટરમાં બિઝનેસના સાધના સામાજિક જરૂરોમાં, હારતોના ને રાન્પરતોની પરચોયા સિવાય મુસ્લિમોની ઉન્નતિ કે મોંઘણી બાંધન એક હર્ષ પણ નથી ઉચ્ચારતો.

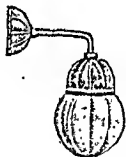
નિરમારખાંએ રોપી સરખા કરતાં, પ્રવચન સરળ બનાવ્યું હતું.

મુસ્લિમ દોસ્તો; આગરકાલ દુનિયા બરમે
ધનિકાગ ગરી હય. માનદર મુસ્લિમ હય
મોખીનોઈ મદખખતસે; અપને ગરીબ ગની
હંય. ગુરખત કે ગાઝી પનસે; કમર હસે,
હા હો મંરોઈ મજલિસે, કાયમ કરો ધખત્રાસ
આપસમે, આર તરકી કરો તનઈ તાકત પર!
ધરનામ ગરીબોંકા મજદબ. હય; અસ્લાહ
હમારા હામી હય, સુખ્દાન અસ્લાહ !!!”

ચાંદની ચતમાં ચાપડ બેસા હતા ત્યાં
હોટેલ-બોય વળી સોગલ ચાપ લાગ્યો.

નિરમરખાંએ એ મુસ્લિમ-બોયને બીડી પાઘ
બે પાત પૂજી તો માસિક પગાર રૂ. ૨,
અને નોકરી અદ્વાર કઢાકર્યા બોણી નહિ! કુપણી
વય, મળ્યાખી, બદાલત, રોડીની મોહનાહ!
અને વેળવણીની અહત, આ મુસ્લિમ સમાજની
વિલુપ અંગે એ બાબીક અત્યાધી ગોમતો હતો.

અમેએ ગામમાં ગત લગાવી તો ફેટરી
બીના જાણવા મળ્યું: “કલાર્જના વારાણ”
એક દુરીદુરી હાથગાડી, કલધનો સમાન.
કારી લાસ રોપીયાળા, અર્ધભૂખ્યા, અર્ધનંદા
એવા બે મુસ્લિમ છોકરા; ઉપર મુગજ રાડ

અહમદ એન્ડ કો.

જુના અને જાણીતા વેપારી.

દરેક જાતની પેટ્રોલેક્ષ ગતીઓ, પ્રાઈમર સ્ટંપ, સોનીના ઝાળવાના
ચુલાઓ, ઇલેક્ટ્રીક ફેન, બીજાનીના લેમ્પ, અને ડોકોરેશન માટે ઇલેક્ટ્રીક તોરણો,
પાણી ગરમ કરવા માટે વોટર હીટર, ઇલેક્ટ્રીક અસ્તરી, નાઈટ લેમ્પ, બેટરીના
બટન, એવરેડી પાવર, ફ્લેશ લાઈટ ટોચ વગેરે કિશાયત બાવે મલશે તેમજ
બીજાની તુ, દરેક પ્રકારનું ફીટીંગ કામ તૈયાર મળશે.
અમારા કારખાનામાં જનતી દરેક જાતની અને દરેક માઈઝની સ્ટીલ ટુકો,
સુટકેસ, બેગ વગેરે તૈયાર મળશે તેમજ ઑડરથી જાનાથી આપવામાં આવશે.

—: ગામડાના વેપારીઓને ખાસ સગવડ —

ઑડર આવેથી માલ ખોતરી પૂર્વક મોકલવામાં આવશે.

ઠેકાણુપીઠ જબર, લાલગેટ પાસે, સુરત.

પાડી (Hawker) ગલીએ ગલી રખાના, બોલી સવારે, ઘરની ગંદી બોલી- પારી- દાદમાં થરથરતા લથળા પગે રજગના.

જરૂરના ગોશાની ફેરી કરના મુસ્લિમ ફેરીયા, ગજારના ડેલા ફેરી વેચના ફેરીયા, બે આનાની કાચીરે મરનાની હાંક મરવા તદ્દન નાના મુસ્લિમ બાળકો, શામની અશિય નિના આર્થ નમુના પેશ કરતા!

મિયાં સા'બ વિચાર નંદામાંથી ન્યૂત યતાં બોલી ઉઠ્યા કે: "વોલ દિન કદાસે કે હમારે બચ્ચે મકતબામે' નાય, માત્રાપ કા, (Adult Education) 'ગ્રૌડ શિક્ષણ મિરે, માલદર, સખાવત ઔર હમદોસે પેશ આયે! ફૂલ નૈસે ખીલને બચ્ચાકો મુરતને હબો રોકે' ઔર શિકમ-પરવરી કા પેશા (Industries) ફિર ત્રિંદા કરે! ખુદપાકકા કયા રાઝ હોગા! ખુદાની જાને"!!!

નિરમારખાંએ મેળાપો. શાહ, કાચકાના રનાતકો L. L. B. ને રજારવા પ્રવલ કથો દતો, કોઈ મરીગ, કોઈ માલદરના એવા બે ચાર મુસ્લિમો લો-ફ્રેન્ડ્સ એટ યવા દના, નોકરી ખાવત ધક્કા ખાવા હતાં મુલાકાત (Interview) થતી ન હતી, સંધન સંજ્ઞા રનાતકો મુંઝવે પ્રેક્ષીમ માટે ગયા. કોઈએ જાકોના ધરમથુ ધધિ અપનાવ્યો લો (Law) બેકાર થઈ પાયો ઉનેજનતા અખાવે, મુસ્લિમ લીડરોની કપોલ નેપતી, કે પોતાના પાણીના અખાવે, તરકરી નરીયા ન થઈ, ખુદ બેર કરે મુસલમાનોને હલ પર!!!

દરરન (સ. અ. વ)ના ઝમનાથી મરિજ-ર, ત-ઝીમ અતે તેહકીમતું મઈઝ

તથા'ઈદગી ને કરસાગી. ઝલક અપનાર સ્થળોએ, નિરમારખાં આજે જુમમા જાદ મિયાં સા'બ આથે કાંઈક મરગ ચર્ચામાં ઉતરી પડ્યા. મિવાસા'બ જુમમાના ખુબા વખતે જોશ-આવે સારે વચમાં અટકી મુસ્લિમોને ધુમકીને સંબોધતા. "લા'નન હય તુમ પર મેકે ન રખતે હો તુમ; બેકાર હય તુમારે રોજે અચર ઝકત બેરાન તુમ નદિ દેતે; કુતોસે બદનર હો તુમ, અચર સફે' જરાબર નહિ કરતે તુમ; રીયે બયદો, ક્યું ઝોકે' ખાતે હો; કયા તુમ ખુબા મુનતે હો?"

આજ્ઞાદ અજ્ઞાદ! જિયારા જનકેશ નમા-ઝીઓ જાઝ આરી મધા દના, જનમે મરિજદનો 'જુમ્મા' હોડી ખીટ નાની મરિજદને આખાઃ કરતા દના. દમજાંજ અમારા મિયાં સા'બની નિમણુંક થઈ હતી. તેમના અગાઉ મૌદ્દી દના તે કાંઈક "બોદ્ધા" મગજના દના. પથુ જલુ ખામેસ તબીબના દના જિયારા એમને ખાનગી સંગમસર રખત આપી સારે જલુ દિલ-આઝર યવા દતા, મિયાં સા'બ એમ સમજતા કે રૂઆબ આમજ બેમે; નરીદન, હખિત લાસિલ એમજ કમાવા. "જલુ નરમા-સથી દરજામની ખૂબીઓ સમજવવા કે જનકેશને આપવા અને ખુબામાં નવિતના લાવવા દરમતો ઉપયોગ કરવા જાવત નિરમા-રખાંએ તાપીદ કરી" ને મિયાં સા'બે કબૂલ ક્યું કે "હમારી તબીબાન-ફિરફન કુચ બેસી હી જતી ફે; મુરતે મરીદ મિંસે, દમજો દરકાર નદે' થોડીસો દાડી, પુરાની પધમી; પુરાના જુજાબ એર તેલ તીખી જાવત"!!! અજ્ઞાદ અજ્ઞાદ!

કારવાં

તિરમારખાં દૂર Tour ઉપર જવા નીકળ્યા હતા. બહુ દરિયાઓ મુલક હતો; મરીઓ ઉંડી, કુંભરાળ પ્રદેશ હતો. પાણી સઝક અને ચેલર રટ (Rotal) હતો. ગામ ગામમાં આખત હતા પણ મકાન કાચાં બોલતા અને જતરાંથી આગળદિન હતાં. લોકોનું ક્યેય માત્ર પૈસા કમાવવા એજ હતું. છંદગીની રાહન કે ખૂબી જાણે સમજતાંજ ન હોય ને?

મુસ્લિમો કયાંક કયાંક વસવા હતાં. તેમની પાસે જમીન હતી, પણ જમડેસ જેવા રહેતા. મુઘલિસ શમશી હતા તે જાદઆતોમાં રસેલા હતા, મૌલવી મુઘાં હતા તે અધ્યક્ષરા ધકમરાળા અને રૂદિ રિવાજની ધરડને (Rifad) આજગી કરી શકે એવી તેમની તાજીદ ન હતી. મરિજદ જોષક રથજે હતી તે ગામને છેવાડે, દૂર ધમશાળા કે રમરાનથી પર હતી જુમ્માની નમાઝ મરિજદની ધડીવલ અર્ધી કચાક કારદ હોવાથી બેઠેલી ઉઠેલી કે એવા નમાઝીઓ હતા. વળાવતો કાઠો પાણીથી હીવેરા ફેલો હતો. નમાઝીઓ વઝૂ ત્યાંજ કરતા. મરિજદ બિરમાર હતી. સહેનમા ખાડા હતા. એકે ગાઝ હખર પર ઝાણી રહ્યું હતું તે મરિજદની છતને જેખમાવે તેમ હતું.

ગામડામાં એક જુની મરિજદ હતી તે હકોતને રોટે દૂર છેડે જમીન આપી હતી. કાર્યકર સુફેદ દાઢીવાળા પણ સિયાદ દિશાળા રાખસ હતા. હુજ્જાના મુઘાત જેવા ખટપટી વમજો તેમના પેટમાં પજુ હતા. ગામ લોકોએ ફાળો કરેલા તે સધળા રકમ હજમ કરી મથા અને કહેતા કરતા હતા કે ગામ લોકોમાં સંપ તે વિશ્વાસ નથી. ન છંદ ન રોઝ; ન નમાઝ ન રાખે બરાન; ધરના મકાન પહોંતોને લાં

ગીરતી હતા. નામચૂંક "આગની" બરડો લઈ ચૂકી હતી. મુસ્લિમ નામથી સજોધતા પણ સકાય માથ એવી રસતી હતી ત્યાં?!

તિરમારખાં, તબલીમકારોને પુકારી પુમારી કહેતા જુમ્મા આ ગામડાં; મુસ્લિમ આખાદી! હંમિ અને દીનની અધોમતિ! હિંદની હથ ટકા વરતી ગામડામાં વસે છે. મુસ્લિમો જલ્લામતમાં કેટલા સખડે છે?

મુમલ્કના અવગોયો ક્યાંય ક્યાંય દ્રષ્ટિએ પડે છે અફસોસ કરતાં... એશીયાળાં! બૌલિયાની દરગાહો છે પણ દૂર મુમનામ... ખામેશ; મુસ્લિમ-પગલીક વસે છે પણ બે-દીન મેદાર-નિશ્કિય, નિશ્ચિંત; કાર્યકરો છે પણ કર્તવ્યહિન!!!

— — —

‘કારવાં’ના પ્રથમ વર્ષની ફાઈલ

અંક ૧ થી ૧૨ કપડાંનું પાકું પુડું
દી. રૂ. ૫) ૮. ખ. સહિત

કોપીઓ સીલકમાં જોઈ હોવાથી
થોડીકજ બંધાવવામાં આવી છે.

આરજેઝ એડર્સ મોકલી આપો.

બીજા વર્ષના છુટક અંકો પણ
થણા જોઈ સીલકમાં છે. પોતે ફાઈલ
બંધાવનારા શોરીનોએ દરેક અંકના
સાત આના લેખે નાણાં મોકલી ધરતા
અંકો મંઝાવી લેવા ચૂકવું નહીં.

વહશી સાહિત્ય કાર્યોત્સવ,

કણપીઠ-સુરત.

અમર અને અમર

લેખક:

‘સાબિર’ સાહુ

પ્રુદાના ભરોસે પરની બહાર

પવિત્ર મહાત્મા પાસે આજ પણ અમરમરુ
અવિરત ઝરણુ છે. દુનિયા ભરમાંથી હજ કરવા
માટે જતા મુસાવમાનો હઝરત ઇસ્માઇલ અન્ને
માટે કુદરતે ખસેલી આ ને અમત પ્રસાદ તરીકે
સાથે લેતા આ છે. મુસ્લીમ દુનિયામાં અમ-
અમરુ સ્થાન હયુ છે. આખે અમરમર (પાણી)
સથે હઝરત ઇબ્રાહીમ અને હઝરત ઇસ્માઇલ
અન્નેના ઇતિહાસ સંકળાયેલ છે. અમરમર એ
કુદરતી નિશાનીની એક ન ભૂલાય તેવી યાદ છે.
આ તવારીખી પ્રસંગમાં માનવ પ્રકૃતિની ૨૫૪
જાયા છે ની વાસ્તવિકતા ભારોભારે ભરી છે.

હઝરત ઇબ્રાહીમ અન્નેનું જીવન કુદરતી-
ઓથી ભરપૂર છે. આતિશી નમરૂદ, સાએરા
અને હાજરા સાથેનો પ્રસંગ અને એ સૌના
મુગટમણી સમા હઝરત ઇસ્માઇલને પ્રુદાની
રાહમાં કુરબાન કરવાનો પ્રસંગ હઝરત ઇબ્રા-
હીમ અન્નેની યચેલ કસીદીઓ પર પ્રકાશ
પાડે છે.

સાએરાને ખપાણ પણ ન હતો કે, નેવું
વર્ષની પાકટ વયે એ પુત્રવતિ થયો. પોતાની
અપુત્ર દશમાં તેમણે હઝરત ઇબ્રાહીમને
ખીજાં લગ કરવાની રજા દીધી. મનુષ્ય
પોતાની પ્રકૃતિ આગળ લાચાર છે.

સાએરાએ પતિને રજા તો દીધી પરંતુ
વચન લઇ લીધું કે, હું ઇબ્રાહીમની નવી ખતિ
અને એના વંશ સાએરાને આજ્ઞાકિત દેહેશે.
હું ઇબ્રાહીમને લગ કરતાં પહેલાં સાએરાને દીધેલા
વચનની યાદ હાજરાને આપી જણાવું કે, એ

તમને આ શરત મંજૂર હોય તોજ આપણા
લગ્ન થઇ શકે છે. હાજરાએ ઉપરોક્ત શરત
મંજૂર કરી ઇબ્રાહીમ અન્ને સાથે લગ્ન કર્યાં.
હાજરાના ઉદરે હઝરત ઇબ્રાહીમને ત્યાં પુત્રનો
જન્મ થયો.

હાજરા, હઝરત ઇબ્રાહીમ અને પ્રુદા
સાએરા પણ આ મુશ્કેલ પુત્ર ઉપર ફિદા
ફિદા રહેતાં હતાં. પરંતુ આ રતેલ, આ એકલ
કામ રહી શક્યાં નહિ હમ્મુ હાજરાનો પુત્ર
લગભગ એક સપ્તાહ વર્ષનો થયો હતો કે,
સાએરાએ પણ નેવું વર્ષની પાકટ વયે એક
પુત્રનો જન્મ દીધો. હાજરાના પુત્રનું નામ
ઇસ્માઇલ અને સાએરાના પુત્રનું નામ ઇસ્હાક
ખાજામાં આવ્યું. ઘરની અને પોતાની ખોટ
પુરાઇ જતાં સાએરાની પ્રકૃતિએ પલટો લીધો.
ઇસ્હાકના જન્મ પછી સાએરા તદ્દન પલટાઈ
ગયા. હઝરત ઇબ્રાહીમ અન્નેનાં મૃદમાં કબ્રેશના
મંઝણ થયાં. આજ્ઞાકિત હાજરા સાએરાની
આજ્ઞા બરાબર પાળતાં હતાં. પરંતુ એથીયે
સાએરાને સંતોષ થયો નહિ. એક દિન એમણે
પોતાને દીધેલ વચન યાદ દેવડાવી ઇબ્રાહીમ
અન્ને આગળ એના પાતન માટે દજાણુ કયું.
સાએરાએ છેક છેલ્લા પોટાએ ખેસી ઇબ્રાહીમ
અન્નેને જણાવી દીધું કે, હાજરા અને ઇસ્મા-
ઇલ અમારા ઘરમાં ન રહે, એ તમારાથી
અને મારાથી એટલે દૂર ચાલ્યાં જાય કે
એમનું મોં પણ આપણે દેખી શકીએ નહિ
એટલુંજ નહિ પરંતુ એમની ખબર પણ
સંભળી શકાય નહિ.

સાગેરાના ઉપરોક્ત દમ્યાણ પછી દહરત કણુવ કુધું છે. હું અને મારી ઔલાદ મારી ઇલાહીમ અવણીય વિમાસણમાં પડ્યા, એમને મોટી ગ્રહેન સંચેરની આતા પાળીયું. આપ કોમળાંગી હાજરા અને નાનકડા જુવન્યત નિચિ રહો. હાજરાના ક્યનથી ઇલાહીમ અન્ને જુલુને લાગી આવ્યું. એમણે એક વખતે સાચેસતે સમગી જોવાનો વિચાર કર્યો હતો. ઇલાહીમ જાણના હતા, સાચેસતે આ માંગણી નિચિત છે, પરંતુ સાચેસ કહેતા હતાં “તમેએ અને હાજરાએ કણુવ કપાં મુલ્ય હાજરા અને ઇમાઇન હું કહું નેમ કરવા માટે બધાએતા. છે. હું કહું તો એમને માટે રહેતા રહું અગર કાઠી મકું. એ મને

સુરાહ, ટેલરીંગ ઇન્સ્ટીટ્યુટ

હાલની કઠીંગ કોમળી, પધ્ધતિ અનુસાર, સાયન્ડીરીક કઠીંગ અને ટેલરીંગ કામ, શીખાવવા માટે મુરાહ-ટેલરીંગ ઇન્સ્ટીટ્યુટ ચલુ કર્યું છે. કઠીંગ અને ટેલરીંગને આજ મધ્યમ અને નરેક વર્ગનાને અનુકૂળ પડે તેવા રાખ્યા છે શીયણ કામ જાણનારને કાત કઠીંગ પછી શીખાવવા માં આવશે વધુ માહિતી માટે મળે, યા લખો—

સાયન્ડીરીક ટેલર એન્ડ કટર.

Try our

Secret

Good Fit

સુરાહ ટેલરીંગ.

વર્કસ.

સુનારવાળા મરહદ પાસે,
સંદેર

સુલેમાન ળ. મુસા

સુરાહ ટેલરીંગ ઇન્સ્ટીટ્યુટ એન્ડ ટેલરીંગ વર્કસ.

પ્રોપ્રા.એટર:-સુલેમાન સુલામ હુસેન મુરાહ.

દેક છે." હૃદયમાંથી સાચેસાચે આટલી સખત ન થયેલ અને દયા તેમજ ઉપકાર કરવા માટે સમજણ આપતા પરંતુ સાચેસાચે દિવસ ઉપર એ વાત અસર કરી શકતી ન હતી એ તો પોતાની દૃઢ ઉપર દ્રઢ હતો. જેમ જેમ દિવસો જતા હતા તેમ તેમ સાચેસાચે વધારે મુશ્કેલી થઈ વધારે દુઃખાણ કરી રહ્યા હતા. પતિ ઉપર અવેશ આ ધર્મસંકટ જોઈ ધૈર્ય અને શાન્તવનની પ્રતિમૂર્તિ સમી પતિ પરાવણુ દાઝરાને જાણ દુઃખ થયું. એમણે સજ્જ નેત્રે જોયો ઉપર કંઈક રિમત આણી પોતાના પતિને જણાવ્યું, 'આપ સહેજ પથ દુઃખી ન થાય, ખુદાને નામે દીવેલું' વચન પાળો, હું અને ઇસ્માઈલ આપના જઈશું, ખુદા અમલું રક્ષણ કરશે. આપ અને મારી મોટી જાહેત સમાન સાચેસાચે સુખી રહો. મને એ સિવાય બીજી કોઈ ઇચ્છા નથી. હું મહેનત મજૂરી કરી માફ અને માગ પુજતો ઉદર નિર્વાહ ચલાવી લઉં. હૃદયમાંથી પગ દાઝરાની વાત ઉપર દુભાતા દિવસ અનુભવિ રહ્યાં. દાઝરા પતિનું ધર પતિ અને શોકના સુખ માટે જોડ્યા તૈયાર થઈ ગયાં. હૃદયમાંથી કે જે કાળના આવા અનેક પ્રદારો દસતા મુખે સહી લેવામાં પોતાની કસોટી લેખવાને ટેવાઈ ગયા હતા, એમણે સજ્જ નેત્રે પોતાને આ કસોટીમાંથી પણ પાર કરવાની અશક્તિને પ્રાર્થના કીધી. પોતાની પ્રિય પરિત અને લાડકા પુત્ર ઇસ્માઈલને અશક્તિને સોંપી દીધા એ અંતમાં કે જે માણી માનવું જીવન અને આદ્ય પદાર્થ પર સંપૂર્ણ સત્યાગ્રહી છે. દાઝરા કાનગ્યાનથી ચાલી નીકળ્યાં. સાચેસાચે જે થોડા સામાન એમને સાથે લઈ જવા દીધા તેમાં પાણીની એક મસ્ક પણ હતી. અશક્ત

હતી વિચારણા કરતી ઉપર દોમળાંગી દાઝરા પુત્ર ઇસ્માઈલ સાથે પતિના ઘરથી દૂર દૃઢ નીકળી જવા માટે ચાલી રહ્યાં હતાં સદાય મંબીર આકાશ મંબીર હતું. માનવ પ્રકૃતિના આવા અનેક તમાશા એના કાળ-જીવન દિવસો અને જાણ્યા હતા. એની અમાપ મંબીરતા નીચે શું શું નથી થયું? શું શું નથી થતું? અલગતા દાખલાઓમાં દાઝરાને આશ્ચર્ય, હૃદયમાંથી દિવસ અને અશક્તિની ઇચ્છા શિરોમાન્ય અણી એમાં એની રેઢમન દાસિત કરવાની ધમક એજ આ દાખલામાં એક મદાન આદર્શ હતો. મંબીર આકાશ કહી શકે છે કે એણે આવી દાખલા જોયો છે? દાઝરા અને હૃદયમાંથી પાળક સિવાય કોઈ માટે કુદરતે જગત્રમ દીધું છે?

પાણીની શોધમાં જમજમતા મેળાપ

દાઝરા પુત્ર ઇસ્માઈલને લઈ દૂર દૂર નીકળી ગઈ દિવસો પીતી ગયાં. રાત્રિઓ પીતી ગયાં હવે કાનગ્યાનથી નીકળેલ દાઝરા અરબના રણમાં આવી પહોંચ્યાં. ક્યાં જતું એ નક્કી ન હતું. માર્ગની ખબર ન હતી. મંજિલ નિયુક્ત ન હતી. સૂર્યોદય થતો અને દાઝરા અને ઇસ્માઈલ પથે પડતા, અરબનાં રણના જાણુએ જાણુ પ્રખર તાપે ધમધમી ઉઠતા ધમધમતા રણમાં દાઝરા નાના બાળક સાથે ચાલતા, રાત પડતી અને એમનો પથ ખુદા થતો. આંધી આવતી અને એમની આંખો અરબના રેતીથી પુરાઈ જતી. એમને એટલે દૂર નીકળી જતું હતું કે જ્યાંની એમની ખબર પણ સાચેસાચે સૂધી પહોંચી શકે નહિ. એ ક્યું રથજ હતું? એ કઈ જમીન હતી?

એ 'નંમીન હતી જૈનુદશાદ માટે અશ્વાહે ઇચ્છેલી
શ્રમિ; એવું મળવું આસન હતું ?

આગળ મા અને પાછળ બાળક
એક ખરી બપોરે આવી રહ્યાં હતા. બાળકને
નૃપા સાગનાં પોતાની મા પાસે પાણી
માંગ્યું. હાજરાએ પોતાના ખાંધે ભેરવેલી મરક
પ્રતિ નજર કરી, મરક આપી હતી. મએ
બાળકને થોડોક દિશાસે ઈધ આગળ ચાલવા
સૂચના કરી હાજરાએ નજર દારાી જોયું દર
દર એક ગીરીમાળા દેખાતી હતી માએ
બાળકને ઉચ્છા એ ગીરીમાળા દેખાડી કહ્યું
'હારા બાળક આસે, અરશાદ કરશે તો ત્યાં
પાણી મળશે, અર્ધિ આટલામાં તો ક્યાંય
દેખાતું નથી.' પાણી મળવાની આશાએ ઇરમા-
પ્રસ અને હાજરા ઉતાવળે ચાલવા લાગ્યા.
બાળકની નૃપ વધી રહી હતી હવે એ તદ્દન
ધરમરી ગયું હતું. અરજના રણની ધૂપ
જેમણે વેઠી છે તેજ જાણી શકે છે.
હાજરા અને ઇરમાપ્રસની આ મુસાફરી
ગીરીમાળા સુધી પહોંચવા તો ઇરમાપ્રસ બાળક
ચક્ર ગયા. એમના પગ લયડવા લાગ્યા, તે ચક્ર-
રાખને એક ધરધર ઉપર પડાપડ પડ્યા, માનુ
દિલ તડપી ઉઠ્યું, અર્ધ ભેલાન બાળકે મા
આગળ પાણીની માગણી કરી, "મા, પાણી !"

હાજરાએ ચારે તરફ નજર દોઢાવી, આકાશ
સામું જોયું, પાણી ન હતું. હા, સામે જોજ
ગીરીમાળા દેખાતી હતી, કદાચ "ર્યાં" માના
દિલે કહ્યું.

પોતાનું એકાદ્યું ઉતારી હાજરાએ ઇરમા
છત ઉપર એકાદ્યું; અને પોતે ઉશ્વાસ માથે
બાળક માટે પાણી શોધવા ગીરીમાળા તરફ
દોઢાં. હાંપતા, હાંપતાં હાજરા એક પર્વત ઉપર
ચઢી ગયા; એમના ઉપર ઉશ્વા રહી એમણે દેખ્યું;
પરંતુ ક્યાંય એ પાણી હોવાની નિશાની

દેખાઈ નહિ. હાજરા ત્યાંથી ઉતાવળે ઉતાવળે
ઉતારી બીજી નાની પહાડી ઉપર ચઢ્યાં, આ
પહાડી વચ્ચે થોડુંક ઉઠું હતું. અર્ધિ પણ
ક્યાંય પાણીની નિશાની દેખાઈ નહિ. હાજરા
પોતાના બાળકની રિયાન સંભારી સંભારી
ચિંતાતર- યઈ રહ્યા હતાં. ચિંતાતર હાજરા
બાળકનાપૂર્વક આમતેમ પાણી માટે દોડી રહ્યાં
હતાં. આશાએના મૃગજળ હાજરાને એક
પહાડી પરથી બીજી પહાડી પર સપ્તજળા હતા.
હાજરાએ પોતાની બાળકતામાં સકા અને
મરવા, (પહાડીએના નામ) વચ્ચે સાન દોડે
લગાવી પરંતુ ક્યાંય પાણી નજ મળ્યું. હાજરા
ચામુંને લેવાયેય થઈ ગયા એમને બાળકે શાફ
આવ્યું. હવે ઉઠતી બાળકની મુરત મા દિલ
ભરતે જોઈ છે એ આશાએ પાણી મેળવવામાં
નિરાશ થએલ હાજરા બાળક તરફ દોઢાં. હાજરાએ
ઇરમાપ્રસ પાસે આવનાં જોયું. મરવા પડેલું
બાળક પગ ધસી રહ્યું છે. માનું દિલ ઉચડી
આવ્યું, એ જાગક પાસે પહોંચી એમણે જોયું,
બાળકની એડીએ આગળ પાણીનું જરણું
છે. જાણે હાજરાનું અને નાના બાળકનું ક.ખ
જોઈ પધરનું દિલ પણ પીગળી રહ્યું હતું. હાજરા
એ આકાશ પ્રતિ નજર કરી; એમની આંખોમાંથી
આભાર દર્શનના અવિરત આંસુઓ પડવા લાગ્યા.
હાજરાનું દિલ જાણે ખુદાની કૃપા ઉપર મોતીએ
હુડાવી રહ્યું હતું. એમણે પોતાના બાળકને ઝર-
ણાનું પાણી પીરાગ્યું. બાળકે આંખો ઉપાડી
દીધી માએ બાળકને ઠલીએ ચપી અશ્વાહને
શુક અદા કીધો. એમ હજરત ઇરમાપ્રસના પગ
ધર્ણુ આગળ કુદરતે દીપિતું આગ તે આપે જમજમ
છે. આપે જમજમના પાનથી, જીવન મેળવનાર
મદન જળોદ ઇરમાપ્રસ આ ના ચરણ ધર્ણુ
આગળથી જોડેલું એ જળપાન આપણને માંઈ
સખ્ક આપે છે કે !

આવૃત્તિ કાલના મુસ્લિમ વેપારીઓની કેળવણી

પસંદાતા સમયને પહોંચી વળી વેપારની આબાદની શી રીતે ટકાવી રાખવી? આ પ્રશ્નનો ઉત્તર "વેપારી શિક્ષણ" આપી શકે. મુસ્લિમ વેપારી કોમનાં બાળકોની સેવાર્થે પંચગતીની મુસ્લિમ હાઈસ્કૂલના કોર્સમાં યોગ્ય ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે.

આ સંકુલમાં બાળપોથીથી મેટ્રીક સુધીનું શિક્ષણ અપાય છે. મઝહબી તાલીમ માટે એક મોલવી સાહેબ રાખવામાં આવ્યા છે. સૂફી પોતાની એક મસ્જિદ છે.

હાલમાં ચાલુ શિક્ષણની સાથેજ વેપારી કેળવણી એટલે નામું-હિસાબ-વિગો-વેપારની રીતે અને યોગના-એ-રંગ-વેશ્યાયુની વ્યવસ્થા વિગેરે વેપારને માટે ઉપયોગી એવા બધા વિષયો શીખવવાનો ખાસ બદોગનત કરવામાં આવ્યો છે. આ ઉપરાંત વેપારી કેળવણી માટે ખાસ બુદ્ધ વર્ગ અને દુકા તેમજ લાંબા અને બુદ્ધ કોર્સ પણ રાખવામાં આવ્યા છે. નિયમ પ્રમાણે સૂફીમાં ગાળવાનાં અમુક વરસોને બદલ ધણીય દુકા વખતમાં આ શિક્ષણ આપવાના દરેક પ્રયત્નો કરવામાં આવે છે આસ હોકમગેના ઘણા વરસોનો બચાવ થાય છે, જે હોકરાઓ મેટ્રીકની પરીક્ષા આપવા નથી ઇચ્છતા તેમને વેપારના ઉપયોગી એવા અમુક વિષયો શીખવવામાં આવે છે.

હોકરાઓને મુખ્ય સરકારના ડીપોમાં-ઇન-કામર્સ, ઇન્ડીઅન એમ્પર ઓફ કોમર્સ અને લંડન એમ્પર ઓફ કોમર્સની પરીક્ષાઓ માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે. સૂફીના શિક્ષકોમાં આઈસ, સાયન્સ, અને કોમર્સના ટ્રેઇન થએલા અનુભવી એજ્યુકેટર ઉપરાંત ઇંગ્લાંડના ટ્રેઇન થએલા અને લાંબા સમયના અનુભવીઓ પણ છે.

પૂનાથી ૬૫ માર્કેસને અંતરે સમુદ્ર સપાટીથી ૪૩૦૦ ફીટની ઉંચાઈએ આવેલા પંચગતી નામના રમકિયા અને પ્રખ્યાત હવા ખાવાના શિખર ઉપર આ સૂફી આવેલી છે.

સૂફીમાં ખાવા તેમજ રહેવાની ઉત્તમ સગવડ છે. બાળકોની દરેક પ્રકારની જરૂરી સગવડો સંપૂર્ણપણે સાચવવામાં આવે છે સૂફીની ૧૬૫ એકરની પોતાની જમીન છે જેમાં સૂફીની પોતાની ડેરી, પોતાની એકરી, પોતાનું વોટર વર્ક્સ, ટેનીસ કોર્ટ, ક્રિકેટ, હોકી વિગેરે રમતો માટે વિશાળ મેદાનો આવેલા છે આવી ઉત્તમ સગવડોને લીધે આ સૂફી દરેક બાળકને પોતાના ઘર જેટલા લાગે છે વરસના કોઇ પણ ભાગમાં અહીંયા હોકરાઓને દાખલ કરવામાં આવે છે. છ વરસ અને તેથી વધુ ઉંમરના છેકરને દાખલ કરી શકાય છે, પરંતુ અહીં વિદ્યાભ્યાસ કરવા આવતા સર્વે બાળકોની અમે સંપૂર્ણ જવાબદારી લઈએ છીએ. હાલ તરત અમારી સૂફીમાં આફ્રિકાના લગભગ બધાજ ભાગના હોકરાઓ અમારી સંપૂર્ણ જવાબદારી હેઠળ અભ્યાસ કરી રહ્યા છે. દરેક વર્ષે પાંચ એવા શીના દરો સંખ્યામાં આવ્યા છે. આ શીમાં ખાવાનો, ભજવાનો અને બીજા ઘણા ખર્ચનો સમાવેશ થાય છે.

હિંદુસ્તાનના ધણીજ ત દુસ્તીગજ પડાઉ ઉપર આ તાલીમ આપવામાં આવે છે. આથી હોકરાઓની તંદુસ્તી હ મેશાં ધણીજ સારી રહે છે. સામાન્ય કેળવણીથી બાળકોની શક્તિ વધારવામાં આવે છે. વેપારી કેળવણીથી બાળકોને તેમની કોમના ધર્મા માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે અને ધાર્મિક કેળવણીથી તેમનું ઉમદા ચારિત્ર ધરી તેમને ઉત્સાહથી પોતાની કોમની સેવા માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે. આમ અહીં લખના હોકરાઓને સર્વ પ્રકારનું શિક્ષણ અપાય છે. અને તેઓ સમાજ સેવાની ધમશ સખી પોતાની કોમની સેવા કરે છે.

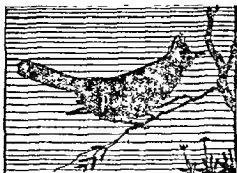
બંધી મુસ્લિમ સૂફીની ખીલવણીનો આધાર તેને નેટલો હદે પોતાનીજ કોમ તરફથી ટકા મળે, તેના ઉપર અવલગ છે. પોતાના બાળકોની કેળવણી માટે દરેક પ્રકારે યોગ્ય વિદ્યા આપતી, ધણીજ સમયથી સ્થાપિત થએલી અને નામનાવાળી સૂફીની પસંદગી કરવી એ દરેક માળાપતી ફરજ છે.

વધુ માહિતી માટે લખો:—

એમ. બી. હુસેન એમ. એ. બી. એસ.સી. (એડીનબરો)

બી. એસ.સી. (ઇન ઇકોનોમીક્સ)

હાવર ડીપોમાં ઇન એજ્યુકેશન (ટ્રિનિટી કોલેજ: રમ્લીન)

મુશ્કિલોને મદદ સમજું છું;
ગિદગીને હું ખેલ સમજું છું;
હું બધાઓ છું પ્રેમ 'બધનથી';
જીવને પણ મદદ સમજું છું.

“ધાયલ”]

ગ ઝ લ

[પાનેદ

દિલની

જ્યોત ઝાંખી ન આદળી દિલની;
તેજમાં સૂટિ ના બળી દિલની.

અશ્રુ કહ વર્ષા વાદળી દિલની,
આશ કિન્તુ ન કો' કળી દિલની.

એક તરફ આપ પાંજ સિવાય્યા;
એક તરફ મૂઠિ ખજબજી દિલની.

દિલને દુન્યાથી કંઈ સંબંધ નથી;
રીત જગથી છે વેગળી દિલની.

દેહની બાધિ સધળી ટાળી પલ્લ;
બાધિ ટાળી ન કહ ટળી દિલની.

પુષ્પ એ ના બની ખિલીને કદી;
ગિરનર હાથ મુઝ કળી દિલની.

અશ્રુદ્વારા વહી ગઈ અંત;
ના સમી ભિંમિં ગિજગી દિલની.

આદ એ આદની ન પૂછ અસર;
છે તડપતી એ વીજળી દિલની.

અશ્રુ લુછ્યાં ન-કોઈએ “ધાયલ”;
ભિંમિંએ ધૂયમાં બળી દિલની.

સિદ્ધિ.....ના.....સન્માર્ગ

૨૪૭ કરનાર : "ગાફિલ"

(સર્વ લક્ષ્ય લેખકને સ્વાધીન છે)

૨૫૦

જગતમાં જન્મીને નિરંતરી નોબીન, શક્તિ રનાયુઓ અને સ્વપ્નવશ્ય ચક્ષુની કાલ મેળવ્યા છતાં કમણે હાથ પડેને, અન્યની સહાય મેળવવાની આશાએ ખેરી મેલેવું, એથી વધારે ભયંકર પાપ બીજું મધું હોઈ શકે? અને એથી ભરાનક દ્રવ્ય પણ બીજું કયું હોઈ શકે? આજનાં તરણોમાંના ધર્માખરાઓની દશા બમભય એવીજ છે. યુવકો માટે એ કરતાં વધારે સમાવનારું અન્ય એકય દ્રવ્ય નથી.

૨૫૧

પ્રત્યેક માણસે અવકાશનાં સમયમાં પદ્ધતિસાનો અભ્યાસ કરવો, એ અત્યંત લાભદાયક છે; અને જગત નત્યૂન થાય એ પહેલાં આપણે કામે વળગી જવું જોઈએ.

૨૫૨

સંયોગો કોઈને પણ અનુકૂળ નો હોતાજ નથી. કોઈને પણ તૈયાર સફળતા તો મળતીજ નથી. સંગ્રામ કરીને સહુ કોઈએ પોતાનો માર્ગ ચોક્કસો કરી લેવો ઘટે

૨૫૩

બસ હવે બહુ થયું. આગળ વધી શકાશે નહિ અર્થાત "રૂક જાઓ"નું ફરમાન સુણાવે એવા પ્રતિબંધો હજી માનવ જગત ઉપર મુકાયા નથી, પ્રગતિ આરંભ, ઉદ્યોગ પ્રેમી અને મહત્વકાંક્ષા-ધરાવનાર માનવીને પોતાની અણુઅટ્ટી આગેકુચ કરવાનો અધિકાર છે.

૨૫૪

કોઈ એક ચોક્કસ અસાધારણ પ્રસંગે આપણે કેવા પૂરવાર થઈશું, તે આપણું

હીસેખર]

આજના વતન-વંતદાસ માપી શકાય છે. આજે આપણે જેવા છીએ તેવાજ અસાધારણ પ્રસંગે પૂરવાર થઈશું, એ ચોક્કસ છે.

૨૫૫

ઉત્તમોત્તમ તૈયારી કર્યા પહેલાં કાર્યનો આરંભ કરવો એ વિશેષતઃ હાનીકરતા નીવડે છે. માટે પ્રત્યેક કાર્યનાં આરંભ પૂર્વેજ પૂર્ણ તૈયારી કરી લેજો.

૨૫૬

ખરાબ પ્રકારની એકંદર ઝડપોમાં "અધિરાઈ" અધિક ખરાબ છે. પ્રત્યેક કાર્યમાં મર્યાદીત ઝડપ ઉપરાંત ધીરજની અત્યંત જરૂર છે.

૨૫૭

જગત શાંતિના સર્વ સાંસ્કૃતિક કાર્યોમાં, પ્રમાણિકપણે અને કુશળતાપૂર્વક કામમાં આવે, તેજ શિક્ષણને સાચા શિક્ષણની ઉપમા આપી શકાય.

૨૫૮

વગર વિચારે યોગ્યતાની, અને ઉપર ચોટીયું કામ કરવાની ઝડપવાળા વિશેષતઃ પોતાની જાતને નુકસાનજ કરે છે.

૨૫૯

જગતની નિંદા કે સ્તુતિનો લેશમાત્ર પણ વિચાર કર્યા વિના ખત અને ધીરજથી આજીવન ધણે જાવ, એવો માણસોની આપણને ઘણી જરૂર છે.

૨૬૦

ચારિત્ર્યની કસોટી આપણું વંત સહન

[૨૫૫]

[૧૯૪૧]

શકિત છે. અન્ય એકંદર બાદાદુરિયાં કાર્યો કરતાંયે સહનશકિતનાં મુદ્ધ અધિક અંકાય છે. પોતાની બળપરનો કામ્ય યુગાથી દેખાથી થતી દાની લાગંકર છે.

૨૬૧

સમરત જગતનાં ઇન્સાનો કરતાં તમારી અર્થતિ અધિક કયાજનક હોય, છતાં તમારે તમારા અનુનનાં મૂલ્ય મૂલ્યતાં શીખવુંજ નેહ્યો. તમારે વિલંબ કે ઉનાવગ કર્યા વિના સતત ઉલોગી રહું નેહ્યો.

૨૬૨

મુજ, જૂટ અને ટોપી કલ્યાણીનાં વિચારોમાં તલ્લિન રહેતા, નાટક, સિનેમા અને રેસ વિજેતું સતત ચિંતન કરતા આજનાં યુવાનોનું અવિખ્ય જોનારનું અંતર વચ્ચેની નાખે તેવું હશે. આજના યુવાનોની એ નિરૂપણી ત્રિંદગી, પાસેના અવિખ્યમા તેમને કપારી વહુટે તેવાં લાગંકર રૂઝો કરતાં અટકાવી શકશે નહિ. યુવકો ચેતે, અને એમના વહીનો વિરૂધ ચેતે, એ અસંત જરૂરી અને આવકાર દાયક છે.

૨૬૩

આપણી સફળતા કે નિષ્ફળતાનો સપજો આધાર આપણા પોતાનો ધર્મ ઉપર રહેલો છે.

૨૬૪

એદરકરી દાખવવાથી દશાંધે દાનિ યવાન પામે એવું રશજ માત્ર એકજ છે, અને તે મુલ્ય શેષા.

૨૬૫

સફળતાના મૂલ્ય સાધનો ત્રણ છે. કાર્ય, ખંત અને ધર્મ. એમાંયે અમલનું તત્ત માત્ર ખંત છે. પરિણામની પરવાહ કર્યા વિના

પરિશ્રમ કરનારનેજ સફળતા પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.

૨૬૬

નસીગનું પાંદડું છેક ઉછી ધડીએજ ખસે છે, જ્યારે તમે ચારે દિશાએથી સંક્રામણમાં આવી પડો, જ્યારે પ્રત્યેક વસ્તુ તમારી વિરૂદ્ધ જતી જવામાં આવે, ત્યારે, અસંખર તેજ ધડીએ તમારાં પ્રવરનો આણુ મેલ્યાં જોઈએ. અને તમારી રથાંતિમાં ચાલસ પલટો આવી રહેશે.

૨૬૭

ક્યારેય પશુ નિરાશ થશે નહિ, અને નિરાશમાં એ સખ કાર્ય રૂથે જશે, તેજ તમારી નિરાશા, આશામાં દેવપાછ જશે. એ નિશ્ચય પૂર્વક ખાની લેજો.

૨૬૮

મનુષ્યતની પ્રાપ્તિ એજ મદતાનું લક્ષણ છે. એ પગ પાછા પ્રાણીમાં જો ઇન્સાનીયતનો અભાવ હોય તો તે પશુ સમાનજ છે.

૨૬૯

સખ, રવતંત્રતા અને પ્રમાણિકતાની જોતા જોમ "કરકસર" છે. તેમ આનંદ અને આરોગ્યની સગી જોડેન મિત્રાદાર છે. ચોડી જરૂરીયો હોવી અને તેને જોતેજ પગંચી વળવું એના જેવું કોણા જરૂર કાર્ય અન્ય એકેય નથી.

૨૭૦

તરાથી મેજવેલું ધન ખર્ચાંજ જતું પણ્ય વાર લાગતી નથી. પણ્ય ખરસેલો રાંધકારીને પ્રાપ્ત કરેલો પાછ વેસો ઉતરોતર વધનોજ જાય છે. કારણ કે મદામહેનતે મેજવેલું દ્રવ્ય કકસર શીખે છે, આદરણ્ય ન્હાની ન્હાની રકમ પણ્ય ઉડતી દેનાં અટકાય છે.

૨૭૧

દેવાદાર થવું એ અન્ય એકંદર બંધનો કરતાં નિરાશું અને અનૂદ બંધન છે, કરજમાં હુબતું અતિ સહેલું છે પણ મૂકત થવું મહાભારત કાર્ય છે, અને એટલા માટે જુબ્યા સુધી ગ્રેવું બેઢનર છે, પણ દેવાદાર થઈ ને સવારે ઉઠવું, એ ઘાતક છે.

૨૭૨

ડાપાળ્ય પૂર્વક આસનાર ઇન્સાન કોઈ પણ દેશમાં ઓળખામાં ઓછી આવક છતાં પેટ પૂરતો રોટસો મેળવીજ દે છે, જ્યારે ઉપાઉ માણસને એકાદ રાત્રીની આવક પણ ઓછી દીસે છે.

૨૭૩

ભોંયમાં ફાટવા કે સેરકોનું દળ ઉભુ કરવા માટે - નદિ, પણ પોતાની સજામની અને રવમાન ટકાવી રાખવા માટે કરકસર અસંત જરૂરી છે. ઉપયોગી ન હોય છતાં સસ્તી રોપ તેથી વસ્તુ ખરીદવી એ પણ આપણને ઉપઉપણાં તરફ ધસી જાય છે, ધન્યુંયે લેકો એવા છે, કે જેમની પાપમાલી જીત-જરૂરી નહાની નહાની વસ્તુઓ ખરીદવાની કુટુંબીજ ઘથેલી જોવામાં આવે છે. જેમ કરજ નહારી વસ્તુ છે, તેમ ગીરવી મૂકવાની રીત પણ અતિ નહારી છે. ગીરવી મૂકનાર પણ ગીર મૂકેલીની વસ્તુ લાગ્યેજ નહાલી રહે, છે.

૨૭૪

કરકસરની જે મર્યાદા હોવી જોઈએ, અતિ કરકસરની કંજુશાઈમાં ગણનાં થાય છે, પોતાના અને પોતાનાં કુટુંબીજનોનાં સ્થન કે અસંત આપણે એક સગવડોનાં ભોગે કરકસર કરવી એ પાપ છે.

૨૭૫

કોઈ પણ પ્રમાણિક માણસ કરકસર વિના પૈસાદાર થઈ શકતોજ નથી. કરકસરમાં થોડાં પૈસાને ઝાઝાં બનાવવાની રૂબેર શક્તિ રહેલી છે. લાખો રૂપિયા કમાવામાં જેટલો શ્રમ કરવો પડે છે, તેથીયે અધિક શ્રમ પ્રથમ કમાવેલા એકાદ પૈસામાં પડે છે. એ બૂલશો નહિ.

૨૭૬

દેવાદારને સદા અપમાન સહન કરવાનાં હોય છે, કેટલીક વાર લેણદાર દેવાદાર પાસેથી મનુષ્યને ન જાળે એવા નીચ કુકર્મો પણ દરાવવા તત્પર થાય છે.

૨૭૭

માની લીધેલી આવરવકતાએ અનેકને પાપમાલ કર્યા છે. ખરેખરી આવરવકતાએ કોઈને ખરબાદ કર્યા નથી. નિરૂપયોગી વસ્તુઓ ખરીદનાર, પ્રસંગ આવ્યે અસંત જરૂરી વસ્તુઓ પણ ખરીદી શકતો નથી.

૨૭૮

દરેક કાર્યનાં માટે એમ કહેવાયું છે, કે મુક્તવી રાખવાનાં મોંઝાં ફળ. પણ એક કાર્ય એવું છે કે જેને મુક્તવી રાખતાં મુખ પ્રાપ્ત થાય છે. તે કાર્ય એ છે કે ખરચ કરવાની ઈચ્છાને મુક્તવી રાખતાં રીખવું.

૨૭૯

અખૂટ ખૂચના કરતાં સસાક્ત શરીરની વિશેષ આવરવકતા છે. સસાક્ત શરીર, સારી પાચનશક્તિ શુદ્ધ આત્મકણ અને નિરાગી અવધવો ધરાવનાર ઇન્સાન મોટામાં મોટો શ્રીમંત ગણાય.

૨૮૦

જેને અંત નથી, એથી વસ્તુ આવરવકતા છે. આવરવકતા એ ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ પામતો

મહાન શક્તિ છે. ગમે તેટલી સંપત્તિને
 એ શક્તિ ઓઢીમાં કરી જવા સમર્થ છે. ૨૮૧
 માટે તમારી આરક્ષકતાઓને શક્તિ તેટલા છે. તે એ છે, જે ભાગ્ય વિષે અંશમાત્ર
 પ્રમાણમાં ઓછી કરવાનાં પ્રયત્ન કરે. પણ અકસીસ કરવી નહિ.

પરમે (ગોનારીઆ) અને—

પેશાબનાં ભયંકર દર્દોનો સંપૂર્ણ ક્ષત્તેહમંદ ઇલાજ

ડાક્ટર જસાણીની
 જગમશાહુર અસલ દવા

ગોનો-કિલર

[૧૯૨૪]

બધરક આજેજ અજમાવો

ગમે તે કારણથી લાયુપચેત તુરંતનો અથવા જીનામાં, જીનો
 પરમે, પ્રમેહ (પરમીઆ) રવખામા તથા પેશાબમાં જતી ધાતુ, તથા રસી
 (પદ.) રતી સુપત બળતરા, રીપું રીપું તથા અદ્યપને થતાં પેશાબ,
 મુત્રાશયર આવેલાં સોજે તથા થયેલાં જખમ તથા સ્ત્રીઓ અને
 પુરુષોના પેશાબને લગતા તમામ દર્દોને જગમશાહી નારા કરે બમડેલી
 ધાતુને સુધારી રખજ અને ધડ કરે છે

પચાસ પૌ) ગોણીની બાહલીની કૌંમત રૂ. ૩)

પી. પી. ખર્ચ આઠ આના જુડું.

જે ચેતવણી ક
 નકલીઓમાં ચેતવે.
 ખરીદ કરતી વખતે દવાનું
 નામ ગોનોકીલર અને
 કુકડા છાપ સીલબંધ
 પેકેટ તપાસી લેજે

એકલા બનાવનાર ડા. ડી. એન. જસાણી,

વીઠ્ઠલભાઈ પોલ રોડ, મુંબઈ નં. ૪

રજીસ્ટર્ડ : સી. એન. બ્રધર્મ, કલુપીઠ, મુરત.

આફિકાના એજન્ટ—યુનીયન પ્રોવીંગ વર્ક્સ, લી, લિક્ટોરીઆ રટીર હર્બાન.

• ધ ર ની શો ધ •

(ક્રિષ્ણ:-નિસાર સાહેબ)

“અમરી ચાલમાં એક જોરની ખાલી છે. તમે જુઓ અને પસંદ કરો. જેડું પણ આપણા ગજવાને પોષાય તેટલું જ છે. માસિક ૭ રૂપીઆજ, તો આપોને હું તમારી સાથેજ આવું” કહેતાંની સથે તેણે જાણની સાઇકલ રિપેરીંગની દુકાનવાળાને જૂથ મરી કહ્યું:- “રહેમુ આ રહેમુ જરા આપણી દુકાનનો ખાસ રાખજો. હું જરા આ લાઇને.....”

“વાંધો નહિ” સામેથી સાઇકલવાળાએ ખાત્રી આપી અને અમે જેડે ચાલી નીજવા. મદારો આ સલાહકારક મિત્ર એક વેપારી હતો. નાનો વેપારી, નાની સરખી એની દુકાનમાં આટલા કામથી લપડેને બચવાનાં ઝમઝાં સંઘીનો પચરખી સમાન હતો. ચાલમાં નહું સરખું એવું ધ: હતું. એકજ માળનું. ગુપ્તજખનું; રસોડું, રિંગલખનું, જાજર જે કોઈ તે બધુંજ એમાં. જરાક જેટલી પ્રસજી હતી જેમાં બકરીઓને મરધાં ઉપરાંત ખાલી જોખાં તથા ખલી ડબ્બાઓનો પણ નિવસ હતો. એની બજારમાં એના ધંનાજ માખનું બીજું ઘર હતું. તેનો દરવાજો ખોલતાં તે બાહ્યો “જેઠ દયા! આ ઘર, છે પસંદ?”

“અટલી કારમુદ જેડી જોરડીનું ૭ રૂપીઆ કિંસા?” વેપારીએ હુખ્યું હસતાં

જવાબ વાળ્યો કે “તો બીજું શું?” અમે પણ બરીએજ છીએને? કાછટ પાણીનું મેળવનાં મહીને દસ યદને ઉભા રહે છે, મહામુશ્કેલીએ મહીને ત્રીસ રૂપીઆ કમાઉં છું તેમાંથી દસ લાડાના, પાંચેક ડોક્ટર દકીમના અને બાકીના વધે તેમાં શાકું મગડાવવાનું. તેણે આખોય બપોરનાર દેખાં સમંભવી દીધો.

વેપારીની પ્રીણા પચરક જેડી વાંસડાં પર ઘોએણાં કપડાં ફેલાવવા નીકળી. એક ઊકરે એનો કુરતો તાણી આર્થેડું હતું. બીજું એદમાં જેડી માંખેથી જાણવણું પતારું ચારી રહ્યું હતું ને ત્રીજું ફુનિયામાં આવવાની વાર જેઠ રહ્યું હતું.

વેપારીએ દમથી ખાંસીને કાંફતાં મૂકેને પૂછ્યું. “તો આ ઘર આપને પસંદ ના પડ્યું?”

“જવાબ છે તો હીક. પણ અંધારે ધણું કહેતાય” મેં ઉત્તર વાળ્યો.

વેપારીની ખાંસીએ વધુ ઉપાડ કર્યો. અને તે અટલી-અટલીને ખોલવા લાગ્યો, “અંધારે હાં અં-ધારે! ૭ રૂપીઆના લાડામાં એવું-જતો. અંધારે નહિ તો ઝગઝગાટે ચેરાની અટલામાં તો કપાયે નહિ મળે.”

કોરવા

તે એક ગલી હતી. સપ્તાહેર રોડ, ત્રણ માળનાં મકાન, જેકે કોમ્પોનાં પારણાંયોગ મકાનો રૂપાળા હતાં. અને મકાનોવાળાં પણ સુધઃ હતાં. કેકેકોણે દારૂ, કિલકિલાકે અને કંડોલા. રેડીઓ, ગ્રામોફોન અને પિયાનાના મધુર અવાજો વાતાવરણમાં છંર હારી દેતે હતા. એમા એક ઘર નેપુ. મોડું ઘર લાલ સીમેન્ટની ફરસમધીવાળુ, સારા પડેશીઓવાળુ. ભાડું હતું પંદર રૂપિયા. સત્તાઠ મળી કે માસિક બાજીની ગમીમા રહે છે, તેમને મળીને ચોખવટ કરી રહે

બાજીની ગલીમાં છેકમે ખુલ્લે મકાન માસિક રહેતા હતા. સ્ત્રીય દબાવના દારૂ વેરતા બહાર આવ્યા સમામ કરવા પહેલાંજ 'વચ્ચલયકુમ રાસામ' સાથે હુકમ મળ્યો કે, "આપ જરા આ (આંગળીથી બતાવતાં) રૂમમાં બિરાજો. હમણાંજ હું હાજર થાઉં છું. ખસ એક બે મિનિટમાંજ." હાથની ધડી તરફ નેપું "મારે પણ જોડિસે જવાનું છે." કહેતાં તેઓ ચાલ્યાં ગયા.

એ બીજા રૂમમાં સાંકડા જીની દબાના સોફા પર મકાનની માસિકલુ આડી પડેલી હતી મહેને નેપને જરા એ પગલામાં છંવ આવ્યો "માફ કરોને મહેને જરા સર્જેખમ-શરદી છે એટલે વિવેક ન બનાવી શકું તો સર્તો સૂતાંજ કાશ્મીરી શામને વધુ દબાવના તે બોલી. જવાબમાં "વાંધો નહિ મહેને પણ શુંકામ જેવું છે" કંહી હું દરથો. જવાબમાં તે પણ હસી પડી. અંમે ખેડ હસી રહ્યાં હતાં કે સાદેખ પધાર્યા. એમનું મોં હવે પહેલી જેવું દારૂ વેરતું ન હતું.

આપે મકાન નેપ લીધું! સારેખના અવાજમાં કુમળી કહાણા દની. "નેપું અને પસંદ પણ" મહારો જવાબ. "ભાડું દરમદીને આગળથી ચકવવું પડશે" "એ તો વહેવાર વાન છે. આપે પછી કંઈ આપવું છે?" આતું. હસવા જેવું બોલતું સાંભળીને પણ તે દરથા નહિ. ઉત્તરું મબીર થતાં તેમણે આગળ મહામ્યું કે. "તમે, મિરટર પછેત્રા છો કે? અવિનયની હમા; મારો કહેવાનો મુદ્દો એ છે. કે આપ હમ એકમતો નહિજ છોવ. આપની સાથે બેરી પણ હમેજ અને બાજખમમાં પણ હમેજ. જીએને અડીઆ સાધુકારીઆ વરની છે." આ થોડાક શબ્દોમા તેમણે અંગના હવનની પ્રણી દારતામ કહી સભાવી.

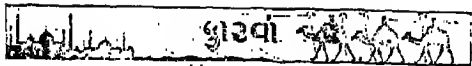
બેરી જોહ બેરી!

આ રેશમાં બેરી પિનાના મરદની નતો મુક્તિ યધ શકે છે, ન ભાડે પર મળી શકે છે. ગમે તેવી પણ અર્ધાંગી નેપએજ. એક મરે તો બીજા કરો. બીજા નપ તો નીજ, પણ સંસારના ગાઝની ધુસરીની બીજા બાજી ખાલી ન પડ્યા હો. સોકેદીસ મૂર્ખ એમજ બકતો ગયો. કે "સારી બેરી મળે તો સુખી થવા અને નહાં બેરી મળે તો કવિ થવા સદ પરણવાની જરૂર છે" પણ એને બાને નહોતું કે ભાડે ઘર મેળવવા સાર પણ બેરી પરણવાની જરૂર છે.

મેં જવાબમાં ડોકું ધુણાવ્યું. "ના."

સોહેબે અફસોસ અને દિલસોજ સાથે માથું ધુણાવતાં કહેવા માંડ્યું કે "નોરાજનન થશે." આ વડુ દીકરીઓવાળો મહોસો છે.

આ સંક્રાળી સારેખની વધુએ એમાં ફરવી

લીધું. હું રૂમમાંથી બહાર નીકળ્યો. દરવાજા આગળ એક જવાન છોકરી બગલમાં ચોપડાં દગાવી ઉભી હતી. મને જોઈને એના મોં પર લાલી દોડી આવી. મને સંભળાવતી હોય તેમ તે રૂઆપમાં મોઢેથી ઢાંકે, મારવા લાગી "ધનીઆ, જોય ધનીઆ! જલદી આન. કોરોજ જવનું મેકું થાય છે." "આવ્યો બહેન" કહેતા તોફાર હસને ચહેરે દારૂથી ઉતરી રહ્યો હતો. જવાન જોઈને, અડધેક વગસી વચનો, મુરોજ અવવવોવાજો ઉતરો યુવાન.

જાહિં નવાં મકાનો બંધાઈ રહ્યાં હતાં. ઘણાં ખસ ખાલી હતાં. રેતીના દમ પડેલા હતા અને તેની ઉપર સામસાથે રેની ઉગ્રવી બાળકો મરતી કરી રહ્યાં હતાં. નાની નાની છોકરીઓ માંથું ધુણાવતી દીંચણીયાં ખેંચતી રેતીપર રમતી હતી. કોઈ કોઈ રેતીમાં મુઝાડો ખાઈ રહી હતી. "અના જોર ગરમ" આતો લેયો બાળકો તરફ સૂચક નજર ફેંકતો જઈ હતો હતો. એ રેતીના ઢગલોથી થોડે દૂર એક મકાન પર જોડાં ઢાંગેલું હતું.

"આ મકાન લાડે આપવાનું છે."

દરવાજો ઉપાડો હતો, નાની ખડીજ તો નીચા નમીને પોસતો "પુલ્લું આવ્યાલું" હતું. એ આંગળીમાં એક ખાચુ પાણીના નળ તથા બેસીને એક એવો બાંધ નાંહી રહી હતી. ચોખ્ખાની મુણ જેવી લાડી, અને શીનળાના ઘાઘળાણી રૂપાળી (!) મોરો કરોએ સકોચ કે સિદ્ધાંત ક્યાં પિત્ત, ફિલ્મની વાતે મુજબની હોય તેમ પૂછ્યા લાગી. "ધર જોતા આવ્યા હતા?"

એ મનમાં ને મનમાં કહ્યું. "ના આપનું સુંદર વદન નિહાળવો!"

"આપ જરા અડધાં ઉભાં રહો. હું આમ આવી પહોંચું છું."

સફેદ, સાડી પહેરીને તે આવી. જેને જોતાં મારી કવિતબીઆત બેલી ઉઠી કે:—

"ખેત સામીની સુદરી બહુ રમ્ય શોભા આપતી."

"આ સસનો રૂમ, આ બેડક, આ રસોડું, પાણીવાઈ" આ વળી એક વધારાનો રૂમ, ને મકાનને જવાવવા લાગી, "રસોડું જરા સાફ નથી પણ કાત સુધીમાં તો આમ (ચપરી વગાડીને) ખીસકુત ચાંદની જેવું સમજાવે. બાડું તો લેવા વીસ રૂપીઆ થશે. અને તે પણ અગાઉથી આપવાનાં હોં! પહેલેથી જાખવટ ફરેલી સારી અને હાં સારા લાડુતોને જ ધર આપીએ છીએ ખીજે માલે એક ખાતસારેજ રહે છે એમના ધરવાળા અને દીકરીઓ, એમની તો વાતજ નોખી."

લાખનોવાળા

અસગરઅલીના અત્તરો

તે તોવાની શીશીઓમાં

અને

તાજ કું. લીં. લાહોરનો

મરહૂર

સુરમા મુકંચીએ બંસર

પેકેટ એ આની

શીશીના આંધ આના

ધી રંદેર સ્ટોર્સ કુણીપીક, સુરત.

ને હાં. ત્રીજો માગે એક પ્રોફેસર સાહેબ અને એમનાં બાળબચ્ચાં.”

મહારાષ્ટ્રી ન રહેવાયું.

“અને ચોથે માટે?”

આતે સરાસ સાંભળી તે જરા ખમચાઈ. જ્યાં તે મારાપી વ્તય તેની નહતી. તરત ગોહાને કહેલા હામી.

“ચોથે માટે ધાધું છે હરા ખારા સાથે ઉનાળામાં સ્ના પશુ ચાતે.”

“હું!” મેં રસેલાની પાળને ઠોકર લગાવતાં કહ્યું

“એ જરા સાથે નથી પણ કાત મુખીમાં તો આમ...” (ચપરી વગાડીને)

ફરીથી કંઈ રહી ગયેલું પાદ આવતું હોય તેમ તે બોલી. “આપ પરભોલા તો હો ને?”

“ના” પરંતુ મારી સાથે મારી માસી, માસીની દીકરી અને એ ॥ પશુ દીકરીઓ છે.”

“એહ તો તો સાથે. પણ જ કું અગઉંથી હાં હો”

“જુઓને એ તો આપણો વિશ્વાસ બેસે ત્યાં લગી. પછી તો વાધો ને! જામ, આં કેટલાય મુઆ મને રેઘવી ગયા છે એટલે આમ કરતું પડેલું. શું કરીએ માય તેજા ચઢએ તો ગાંમ વચ્ચે.....”

“હાં જાહેન હમણું ગયે મહીને જ તમારા આડ કાળીઆ, આખા સિવાય જેણે મહાંજી પચાર...” આ બોલનારી યુવતી એકાએક ક્યાંયી ફરી નીકળી હતી. દીકરેજ દીક હતાં, પરંતુ મેહું કંઈક ઉઠેલું, હાસ ચમગીન આંખો મોટી જ્યાં ઉડી હતરેલી, હોડો પરે રિમતે જ્યાં નિરતેમ શીકું ફરે.

જાણે રંજ ઉડી ગયેલી છાત્રી. એ આખીપ છાત્રી જાણે મુઠલાપમાં ફરી રહી હતી કે “મદને શું લાભ? તેઓ તો આખે! દિ’ એકિસમાં અડી રહે છે અને હું હોડો પર સુરખી લગારી વંસણો ઉટકું છું. સંજે યાકયા હાયાં ઘેર આરે છે અને જટકું ખાધું ન ખાધું ત્યાં કાળગીમાં ચીતરા લાગી જાય છે. મહારી દોહની રંગન જુએ હેજ કોનુ? હાયા! આ કિંદગી એના દરતાં તો મરતું જણું. નહીં વે; છે મારે ભગ્યમાં.”

“આ જાહેન અમારી પાડોશી છે. એમના એ પાપદા ઉસમાં કલાઈ છે” પેત્રી જમી જામએ નવી આરનાર આરતની એળખ આપતાં કહ્યું.

મેં કહ્યું-“હા. બહું સારી વાત છે.” કલાઈની ધૈરીએ સંતળાને પૂશ થતાં મને પૂછ્યું. “આપ આ મહાન જાડે ગમવાના હો? આપ...”

ઓત ઇન્ડિયા રેડીઓતું

પખંતડિક

“આવાઝે ઉઠે”

અથવા

“સારંગ” હિન્દી

વાંચો અને રેડીઓ કાંભળો

હુટક નકલ સાડા ત્રણ આના!

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ કળાપીઠ મુસ્ત.

“હ. બિચારી તો રહ્યો છું. મહારી સાથે
મહારી માસી હશે, માસીની દીકરી અને
એની દીકરીઓ...”

“તો પછી વાંધા જેવું જ શું છે? અમે
સૌ હળીમળીને રે’શું. આ તો ધણી સારી
શુકનવાળી જગ્યા છે. ઐ. તમારે જરાએ
ફિકર ને” પેલી સુવતીએ કહ્યું જતી હતી.

હું ધીમે ધીમે બહાર જવા સારૂ ખાલી
તરફ સરકવા લાગ્યો. પેલી જવાન બેરીની
આખોત્તા અક્ષરો બોલતા હતા કે “કેટલું
સારું થાય કે તમે આ ઘર રાખી દેશો. મહારે
તમારી સાથે રહેવાનું નથી બાકી. હું એને
પસંદ પણ નથી કરતી. પરંતુ એમજ જરા
તખીઅતથી તો રહેત. રિશ તો બહેલી જાત.
તેઓ હોથેથી આંધેમેં મુધી ઓઢિસમા અડ્યા
રહ્યો છે. તમે કહી કહી જાણીઆમાંથી મદને
જ ખી લેત અને મહારા હોડની સાત્રી ઓર
ખીત્રી ઉત્તર કેવુ સારૂ થાય. હાંધે આ વાંસી
ફૂલ જેવું ચીમળાએલું છવન?”

“હું કાલે જવાળ આપીશ,” મેં કહ્યું.

“આવજો” મને સ્ત્રીઓએ જવાળમાં
કહ્યું.

ચોમાનમાં એક સીસમ જેવો મજુર
લાકડાં-શરી રહ્યો હતો. મને જતો નોંધત
બંધ રાખી બોલ્યો.

“સલામ સા’બ”

“સલામ. ક્યાં રહેવું? મારવાડી છે?”
“ના સા’બ કાલીઆવાડી છું. મહાર નામ
[હીસેમમર]

કાળીઆ”

“કાળીઆ એ કાળા.”

“હ સા’બ!”

“બેર છે?”

કાળીએ મંદ દસીને જવાળ વાળ્યો

“હ સા’બ” બેરીનું નામ સાંભળતાં દરેક
હિંદીનું માથું અભિમાનથી ઉંચું થાય છે
તે પોતે મુલામ છે તો શું થયું?

ઓછામાં ઓછું એનું પણ કાંઈ મુલામ
છે ને? બેરી, મુલામ બેરીનો આકા કાલુ કેમ
ન ધતરાપ? એના કાપડા જેવા દાંત બહાર
નીકળી રહ્યા હતા.

“ઊકરાં પણ હશે જ તો”

“સા’બ એકજ છે, નહાનો આપડો શો.”

(હાથથી ખતાવીને) કાલુ બોલ્યો.

સંદેરની સુલાકાત લેતાં
ક્યાં જમશે?

ધી પાગલ કાટેજ
રેસ્ટોરાં.

ઉમક ફલીયા, સંદેર.

જ્યાંની દરરોજની નવી નવી
વાનગીનો ટેસ્ટ તમારા મોહમાં
યાદદાશત રૂપે રહી જશે.

માલિક:-ઈ. એસ. મેકુલ

“એમને પણ કાંઈ લાગેલા હું?”

કાફીઆચારીનું હાથ જાણે કોઈએ છુંદી નાખ્યું હોય, તેમ ધીમેથી ડોકું ધૂણી કહેવા લાગ્યો, “સાંજ કંઈ કામ અપાવેલું હું લાકડું ફાડી ચકું છું?”

“એક મથુનું શું મળે છે?”

“એક આનો”

એકજ આનો? ફક્ત આનો એકજ. અડધા દિવસની સખત મહેનતની કમાણી! મારું શિમાજ ઉકળી જતું હતું.

“સાંજે, લોકો તો એક આનામાં પણ હવે ના પાડે છે.”

“કાલુ તું ઘેર પાછો ક્યારે જઈશ?”

લક્કડ ફોડે જમીન પર ખેરી ગયો અને ચક્રમ પીયા લાગ્યો, ચક્રમના ધુમાડના આકાશમાં તે પોતાનું ધર નેહ રજો હતો.

હું આગળ વધ્યો. બિચારો કાલુ!

ધાણીના જગદની માફક ફરીને હું ધર સાડે રાખ્યા વગરજ પાછો ફર્યો. ને હોટલમાં ઘુસ્યો. બુંજાએની પિયાજની વાસ આવી રહી હતી. એક ટેબલ પર જઈ દેહલના નોકરને પૂછ્યું, “ક્યા ખાના તૈયાર હવે?” હાથરોડીથી શરૂ કરીને એક વામ નેટલું લાંબું લીસ્ટે તે ખોળી ગયો. બજુના ટેબલ પર પડેલો નેવો ચાર જવાનો ખેડ વાલ કરતા હતા. “ધનિક-લાખ થવો નેહએ કાંતિ. સમુદાયિક કાંતિ: જુનું-સૌતું ફરીને ભરમ થાય અને નવું જગત નથી રચનાથી વસાવાર.”

મેં મનમનો જોઈર આવી દીધો આ બજુની એક હજાર શાદ સદળ પધાર્યા ટોપી અને અચાનક પર બધે અરબીમાં લખેલું ચિત્રમથ પડેલા. દોઝખ, જનનત, કદાપ્તી કિરસા, ધૂળને રાખની પીંચણ ચત્રાવયા લાગ્યા. પેલા કેસિટપનમયી હાકરી નેવા લટકા કરતો એક કહી રજો હતો કે “જૂન-વાણીના દુકાન કરીને જ જાણીયું. એના ચગરકા...” એમાં મહાન મિત્ર બામુદીન મળ્યા. પૂજા લાગ્યા કેમ રાખી લીધું ધર?

“ના” મારે માટે તો આ મારેસાની જોરડી જ બસ છે”

(પૂર્વ)

જુદાં ધ્યેય

૧

મધુરાં ચંદ્ર! તારાં હારથ જાગે,
તિમિરનાં આવરણ આ ભૂમિ તથાગે,
ધરા-સાંદ્ય એ નવલું નિહાળી,
હીવાન તારણા નભથી

ભૂમિને ભેટવા ભાગે.

૨

નિશા સંવત્ર કાઠિમા પ્રસારે,
વિરોગે તેજના ભૂ અશૂ સારે,
ભૂમિનો વેદનાની વાત કે'વા,
વ્યથિત કે' તારલી નભથી

પધારે તેજને આરે.

‘કિરમત’

લાયન ટોનીક પીડસ [સ્ટ્રસ્ટ]

અખંડ શક્તિ માટે આ ગોળીઓ હેઠામાં હેઠી સોષ પ્રમાણે જતાવેલી છે, જેના સેવનથી ખાતી થશે. આ ગોળીઓ સુસ્તી નામરદી, દમરોરી, ગમે તે કારણથી શરીર નળુ પડી ગયું હોય અને ઘણી દવાઓ વાપરી નિરાશ થયેલાઓને આ ગોળીઓ વાપરવાથી સતોષ થશે. વાપરનારાઓ નરકથી સતોષ બહાર થશે છે તેજ એના ઉત્તમ ગુણની સાખીતી છે. વાપરી ખાતી કરો. ૪૦ ગોળીની શીશીની કામન રૂપીઆ ચાર. ૨૦ ગોળીના રૂ. ૨

જીવાની કાયમ રાખવા માટે ખાસ નીચેની પ્રખ્યાત વ્યવસ્થિત દવાઓ વાપરો.
હજીએ હરયાન ખરગદવાલી

આ ગોળીઓ દમારા દવાખાનામાં ૪૫ વરસના અજમાવેલા ફરીરી તુરકા ઉપરથી જડી છુટીથી અને છે અને દાનરો દર્દીઓને આરામ આપેલા છે. સ્વપ્નમાં ધાતુ જવી અને ધાતુનું પાતળું થવું તેમજ ખાસ વખતે, સ્ત્રી સમાયમ વખતે, ધાતુનું જલ્દી નીકળી જવું અને તેથી શરીરમાં નળાણ યથા ચલેલો શીશી પડે છે અને જે-રેનક યથા જાય છે અને થોડી મહેનતે થાજી જાય અને હરયાનનો દર્દ થાય છે તે જવાને કાયદો પુરેપુરો કરી ધાતુને પ્રુષ્ટિ કરી શક્તિ આપે છે.

કામન—એક શીશી ૩૨ ગોળીઓના રૂ. ૨-૦-૦ અર્ધી શીશીના રૂ. ૧.

તીલાએ ખાસ

નાનપણ અને જીવાનીની કુરોથી ખરાબ ચલણ તથા તેમજ વધારે મેળાપ તથા હાથ રસ (મારદર બેસન)થી શુષ્ક લાગમાં વાંકપણ, પાનખાપણ, વાંકપણ તથા ટુકાપણ યથા ગયું હોય અથવા એકદમ નામરદાઈ આવી મધ હોય તેને માટે અઃસીર અનુભવીક ગેરંટી સાથે દાનરો દર્દીઓને અજમાવી નાહર કરીએ છીએ દરેક મોસમમાં અને દરેક મીઠાજમાં લગાડી શકાય છે. ૪૦ વરસ પછીની ઉમરવાલાને અઃસીર કાયદો આપે છે. તરત જ મરદાઈ લાપીને મરદાઈ શક્તિ આપવામાં અઃસીર છે, નસીને મજબુત કરી તેમજ સખતાઈ અને પાપર લાવે છે. નવજવાની ખરો છે. કોઈ પણ જાતનું તુરસન કરવું નથી.

વાપરવાની રીત સાથે મળશે કામન શીશીના રૂ. ૧૦)

— હજીએ મુમસીક :—

નાઈટ પીડસ

હજીની મમ લેવી હોય તો આ ગોળીઓ વાપરો જેના લેવાથી ખેજ કલાકમાં ધાતુનું રોકાણ અને એવી શક્તિ આપે છે કે જેથી તમે પોતેજ અજમાય થશો અને વીર્યચ્છેદન થશે છે જેથી હજીની અનહદ મોજ ગમે છે. આ ગોળીઓ શરીરમાં નવુ ચેતન રેડે છે. આ ગોળીઓના સેવનથી કોઈપણ જાતનું તુરસન થતુ નથી. આર ગોળીની શીશીના રૂ. ૭)

અર્ધી શીશીનો રૂ. ૧૫ સ્પેશીયલ કરતુરીવાળી ગોળીનો રૂ. ૧૫ પાંચ ગોળીની શીશીના રૂ. ૫૫ ચોરેલ જુડ, વી. પી. પર પુરતું ખાન આપાય છે.

હિન્દ બહારના ઓડરો પુરતી સંજાળથી મોકલવામાં આવે છે. બહારના એજન્ટોની જરૂર છે, પણ વહેવાર નીચેના સરનામે કરો.

વિચન માટે પ્રાઇસ લીસ્ટ મંગલો. વી. પી. ઉપર ખાન આપાય છે. દરેક જીમારીનેર ઇસાજ પણ વહેવારથી કરવામાં આવે છે, જરાજ માટે ટીકીટ જીડી.

મળવાનું ઠેકાણું:—ચુતાની કામસી (સ્ટ્રસ્ટ)

અમદાવાદના એજન્ટ:—એમ. એન. નાશલવાલા

ખંડ જગત-સુરત.

મુંગળના રોજીટ અમરસી ખીમજીની દાં.

મીન્સેસ સ્ટ્રીટ તથા બાન્સ

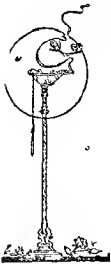
હકરીયા મરજીદ મુંગળ.

તથા દરયાન-અમદાવાદ.

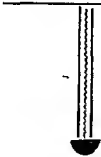
આફ્રિકાના એજન્ટ:—

ચુનીયન પ્રીન્ડીંગ વર્કસ

૬૧, વિક્ટોરીયા સ્ટ્રીટ-હરમન નાતાલ.

મેહરિલ

● સપાદક ●

તા ૨૨-૧૧-૪૧ને રોમવાસની રજિયામણી રાત્રે જોતપુરમાં ધી મેમન યુથ લીગ તરફથી એક લખ્ય ગુજરાતી મુર હરિ ધી અલુમન હરિલામના વિશાળ વગાનમાં જનમ સુવમાન આહમહ પ્રો મુરિયમ જુનેરીનના પ્રમુખપદે યોજવામાં આવ્યો હતો જેમાં રાહેરના પ્રતિષ્ઠિત શુદ્ધરથી તથા બહાર મામથી આવેના શેદમાતો તથા કવિઓ ખાસ ક્યન ક્યેયતા હતા કાઠિયાવ નો આ પ્રથમજ મુરાયરો હતો જેથી આના અને સાથીઓમાં અચાન ઉત્સાહ હતો મુરાઈરા મદે બે પકિવનો મુકરફર કરવામાં આવી હતી બંને પકિતઓ ઉરે લવના યુક્ત મજલોનુ સર્જન થયુ હતુ જેમાંથી કઈક કારવા ના કાવ્યરેમી વાચકો સમક્ષ પેશ કરીએ છીએ

પ્રથમ પકિત - વસુ છુ વિદ્યમા પણ વિદ્યની મુજને ખમર કયા છે ?

૧

સિનમથી કાઇ પર મ્યા છે
સિનમ કોઈથી પર કયા છે
જતા પણ ધીર નિસરે
લગીરે દિવ નિગર કયા છે ?

પ્રથમ પ્રકાશથી તો
પ્રસરે છે રૂપનુ ગૌર
તમારૂ રૂપ જનમા નામર
મારા વગર કયા છે ?
ક્ષણિક જીવન કરે હું કાગ,
સયોગીને વશ રાને
વસુ છુ વિદ્યમા પણ
વિદ્યની મુજને ખમર કયા છે ?

મને કટકનુ જાવિ બાખવુ છે,
શુ લ સમાગમથી,
પરવુ અહ ? ગુનશન પર,
હે મારી નજર કયા છે ?
[કલીમ] [ધોરાજી]

૨

મજા કયા છે ? ખુશી કયા છે ?
એ દિલ કયા છે ? નિગર મ્યા છે ?
જીવનમા જીવવા ને વુ
જીવન તારા વગર મ્યા છે ?
હવે એકજ છે ! મુજને
જેક માત્રો હોય કે પિગર
હતા બેયાર 'પર' એ પણ
હવે બેયાર 'પર' કયા છે ?

સમગ્ર પણ એજ છે મુજમાં,
નઝર પણ એજ છે કિન્તુ;
સમગ્ર સાંળી સમગ્ર ક્યાં છે ?
નઝર સાંળી નઝર ક્યાં છે ?
‘ધાયણ’] [પાન્તે

૩
અણ્યાં દુર્ગો મહતાના,
ભરી દિનમાં તમનાઓ,
ઉડું છું કદરનામાં,
કદરનાની પણ લહર ક્યાં છે ?
છવતમાં કમને સેવા,
ભરી છે દિવ્યતા “દિલખુરા”
ભરી છે દિવ્યતા પણ દિવ્યની
ખુદને ખજર ક્યાં છે ?
“દિલખુરા”] [જોતપુર

૪
હજી આતર છે દિમકુ,
હજારો જન્મ સેદવાને;
મયાં છે તુમ ચકી એમાં
તો એકે કારગર ક્યાં છે ?
સાલેને દર્શ દેવા કામ,
તડપાવે મને કિન્તુ;
નઝરથી દૂર વસનારા,
તુ મુજ અંતરથી પર ક્યાં છે ?
મજા સેપાદ લેવા દે તું,
જુમજુમને મમન કરી;
અણી ઉપર છે પુણ્યો ખીલવાને,
પાનખર ક્યાં છે ?
‘મિન્નિમલ’] [ધોરાણ

૫
ખલીલી પ્રેમ, અલીનું દિમ,
ઉમેર સગ પીર નર ક્યાં છે ?
ખરું કહું છું કે આત્મે,
વિશ્વમાં એવા બસર ક્યાં છે ?
નથી ઉત્સાહ, ઉમંગ આશા,
નથી કંઈ લામણી - દિલમાં;
.. ડીસેગ્ગર

દિસે છે તો યુવાનો પણ,
.. યુવાનીની અસર ક્યાં છે ?
હજી તે તૂર છે,
તે તૂર ઉપર નર છે વ્યાપક;
જતાં મૂસા સમું હો દિવ્ય દિવ,
નિર્મળ નઝર ક્યાં છે ?
નિરાશા દૂર ભાગે તુમથી
કાલરતા કરે નિરાશિન;
સગાવે આગ પાણીમાં,
છવતમાં એ અસર ક્યાં છે ?
“મજલૂમ”] [જોતપુર

૬
સિતમતો તારા એ સૈયાદ,
લેશે ખુદ ખુદા બદલો;
કરી દઈ ખાકતુમને આહમાં
એવી અસર ક્યાં છે ?
જશે આ તારલા તૂટી,
તે રહેશે અંદર આકાશે;
હજી મુજ ઉર નવાખાની,
કંઈ એને ખજર ક્યાં છે ?
ખને જે માર્ગદર્શક છવ તું,
એવું છવત જગમાં;
ખિજર પણ શોધતો આવે,
કહે મારો ખિજર ક્યાં છે ?
“શીકીન”] [જોતપુર

૭
રહું છું મોમ દિલ યદને,
મદખખનામાં સદા તારી;
જતાં પાપાણુ રહલમાં તારા,
કંઈ એની અસર ક્યાં છે ?
.. નઝરનાં કંઈક તીરેથી,
હલખતે વિધવાં દીધું;
જતાં એ, એવકા પર,
મુજ વશ એની અસર ક્યાં છે ?
“હમદમ”] [જોતપુર

બીજી પંક્તિ:- "પુષ્પની ઉદ્યાનમાં કીમત નથી."

૧
સ્વયં કોઈ કેમ આ કરેતું નથી?
લીડરોની કૌમમાં હજાર નથી!
'હાથડા' મોટાની કરી હરધડી,
યુવકો એ વાતમાં સંમત નથી.
બાગમાં! હું શું કહું 'દિલ ખુશ' નથી;
પુષ્પ વિણ ઉદ્યાનની કીમત નથી.
'દિલ ખુશ'] [નેતપુર

૨
કર મહી કાતિલના ખંજર છતાં;
શું કરે યા! આલતી દિંગત નથી?
હાલ બીમાગિનો જલ્દીને કહું;
મુજને 'ખિસ્મત' થી કંઈ નિરુત નથી!
'ખિસ્મત'] [ઘોરાશ

૩
આપ મર ચાલો તો છું હું લાખનો;
આપ મર માનો તો કંઈ કીમત નથી.
શબ્દે શબ્દે કેમ હો ચમકા રજાં,
પ્રેમ ભેદો છે કંઈ વેદશત નથી.
એક નજર નાંખી અને આવી ત્યાં;
લારથી દિલમાં કોઈ દસરત નથી.
'મઝલૂમ'] [નેતપુર

૪
દિલમાં રાગોની કંઈ સજ્જત નથી.
પુષ્પની ઉદ્યાનમાં કીમત નથી.
છે સદા મમ દષ્ટિમાં તે ઉચ્ચતર;
જેના દિલમાં મારી દે હજારત નથી.
શું કરે એ તોત્ર મારા ખાલનો;
જેને નિમત્તા મોતની કીમત નથી;
આત્મ એમાં ભરે મુદા પડી,
કિન્તુ મારું દિલ છે દિલ તુર્બત નથી.
'શીકીન'] [નેતપુર

૫
દિવના ટુકડા કંઈ અધુરી આરા છે;
મૂર્ખા! કંઈ એ ખાડની તુર્બત નથી?
મસમર] [૨૬૮

કોઈની વરમાળમાં એ શોભતો;
પુષ્પની ઉદ્યાનમાં કીમત નથી.
'સાગર'] [નેતપુર

૬
કિર્તિને ધન સંપતિ હોવા છતાં
છે નિરાશા એક કે દિંગત નથી.
'મુન્શી'] [નેતપુર

૭
તુ જ્યે બધે કાલ પૂજતો હતો;
આજ તારી શને કંઈ હુજૂર નથી?
શર્મ આવે છે યુવક કેતાં તને;
દિલ નથી કંઈ બાવના ઉત્તર નથી!
'વડીમોહમદ'] [નેતપુર

૮
નિત નવા અગા નથી છે આશ્નો;
એક દિવસની આ કંઈ હુજૂર નથી?
સ્વયં છે કે રંગે ને પુરખ બિના;
પુષ્પની ઉદ્યાનમાં કીમત નથી.
'અલીમોહમદ'] [નેતપુર

૯
જ્યેથી કેવી રીતે એ જિંદગી;
જિંદગીની જોડેને કીંગત નથી,
છે ખુદ મારો મને શાની કીરો!
કોઈના 'હુમદમ' મને દેહશત નથી.
'હુમદમ'] [નેતપુર

૧૦
દર્દ મારું કોઈને જાણે શું કહું?
દર્દની દુનિયામાં જ્યાં કીંગત નથી!
ક્યારે મારી એક દિન શોભાવશે;
પુષ્પની ઉદ્યાનમાં કીમત નથી!
'ઝેયાશ'] [નેતપુર

૧૧
ધન નથી પણ જાણે તો બાર છે;
શાલુ કે છે ઘરમાં મુજ નરકત નથી?
સિદ્ધ સાથે બીજાની કલ્પના!
જેને પાદર પહોંચે દિંગત નથી!
'ઝેયુ'] [નેતપુર

બે બાળકો

અનુવાદક : હાશિમ મુહમ્મદ દીમાસ

બન્ને બાળકો એક જ ટાપમે જન્મ્યાં, પરંતુ એકને આરામથી પાસણમાં પોદવાનું મળ્યું ત્યારે બીજાને ફોટેલાં ચીપડાંઓમાં આળાવવાનું!

એકના મધુર હાસરસ ગવાતાં ત્યારે બીજાને “મુઆ મરને હવે” સથે ટાપવીઓ પડતી આમ છતાં બેઉ બાળકો પગ માંડ્યાં શીખ્યાં ધનિક માળાપોના લાડલા બાળકની સથે રમવાને માટે-રમવાને માટે-એક સદચરની જરૂર પડી એ માન પેલા ગરીબ બાળકને મળ્યું, બીજા માળાપો કુલ્યાં ન શક્યાં. એમણે માન્યું કે, “હીક છે. એ બહાને બે ત્રણ કપીઆ હાથમાં આવશે. અને એ બે ત્રણ કપીઆ ધણુ કામે કાઢશે”

ત્યારે બન્નુભાઈ દુધમાં ગિરકટ બોળી બોળીને ગરોળમાં ભરના ત્યારે તે એમની માથે ઉઠાડતો, બન્નુભાઈને ઘેડેરવારીનું ગન થતું તો એ કીકડો એમનો ઘોડો બનતો. ત્યારે તે ગરીબ બન્નુભાઈને પાંક પર બેસાડી દૂદાવતો તો બન્નુભાઈ આનંદથી ખિન્નખીન્ન બન્યાવતો. અને બીજો પાડી પાડી કહેતા કે, “મા...લો. મા...લો. યો...લો. યો...લો.” મા કહેતો “હાં બેટા ખાસ અચ્છી ઘોડો છે.”

અને કદી તે ગરીબ બિચારો લોચ ચઢને પડી જતો તો એના પર લાલે, લપ્પડો અને બન્નુભાઈની રૂમાલની બનાવેલી ચાશુક પડતી.

“હરામીએ મ્હારા લાલને ફેંકી દીધો.”

“સુન્નર, દૂધ જેવા બાળકને પંચુ ઉચકી નથી રાકતો.”

“કામચોર, ખાવાનું તો બે હાડીઆળા જેટલું દીવે છે.”

કદી કદી આ કમર બાંધ તેને લાંઘણો પંચુ બેંચી પડતો.

આ તમામ પરપરની સેવાઓ ઉપરાંત બન્નુભાઈ ત્યારે નિશાળે જતા ત્યારે તે એમનું દરરેક બાળક પાછળ ચાલતો. ખડીઆમાંથી ગરેલી માણે કાઢી આપતો. રોટ કાચલાથી સાફ કરી આપતો. બન્નુભાઈ અંધાર કાઢી દોટ મૂકતા તો હાથમાં અંધાર પકડી તે પંચુ સાથે સાથે દોડતો.

મારતર સાહેબ લખાવતા તે પેલા ગરીબ બાળકની સાંભળતો, ધણુએ પાકો દિમાગમાં કોકાક મવા હતા. “ખિન્નાડી,” “લીણુ” બાળકોથી તો તે મોઢે મોટી જતો.

પાંચ તરી પંદર, મુંબઈ. હિંદુસ્તાનનું મોટું બંદર છે. મોટી નદી નર્મદા. એક દિવસે બન્નુભાઈના કાન અમળાઈ રહ્યા હતા. છતાં તેઓ ન બતાવી શક્યા કે, શુભરાતનો મોટો પડડ કયો? કીકલાને સાંભળેલું યાદ આવ્યું. ધણુએ રોટી રાખ્યું છતાં તેમનો ખોડો જવાનું કે, “આખુ” માસ્તરે એના તરફ ખાઈ જવાની નજરે નેત્રું અને સાથે બન્નુભાઈને શરમાવે કે, “ગધેમ! નરે અલાણનો પંચુ વાદ છે, છતાં તું તો મજીજ રહ્યો.” બન્નુભાઈએ પોતાનો શરસો બધાય કીકલા પર દાઢવે, ઘેર નંદ માને ચાડી ખાધી અને કીકલાને ધણુ બચાવ્યા

અને જુઓ રખાઓ.

રાત્રે તે જૂવણે સૂતો. અડધી રાત્રે જૂવણી આંખ ઉઘડી મઠ. રસોડામાં, મૂકેલું ખાવાનું તેને સાંભણું. તે દબાએલા પગે રસોડા તરફ વળ્યો. હજી દરવાજો ખોલતોજ હતો કે, બળરત્નીની આંખ ખૂલી મઠ, જેણે તેને તેજ વખતે બે ચોટી કાઢી.

“એ, નાશાયક ચોરી કરવા સાચો. સવાર થવા દે, ત્હારી વસે કરાવું છું.” શેઠાણીના હાથે તે રાત્રે ઉંઘી શક્યો નહિ અને સવાર થતા તો તે કંઈક સરખી ગયો.

સૂરજ ઉગતાંજ એની શેઠ રાત્રે યહઃ “ક્યાં ગયો? કેમ ગયો? જુઓ જુઓ કંઈ દેર તો નથી પહોંચ્યો? વાસણો માંગવાના પડ્યા છે. બચ્ચુભાઈને નિશાળે જવું છે તે પીટ્યો ક્યાં જોગ થયો?”

ગરીબ માળાપો આ બતાવતે પછુ આસ-માની સુવ્રતાની લેખી નસીબને ગાળો ભાંડતાં રહી કરી ચૂપ રહ્યાં.

બેએક દિવસ પછી કીડલાની મા ગયા મહીનાનો પગાર લેવા શેઠાણી પાસે પહોંચી.

“કયા માટે પગાર લેવા દોડી આવ્યાં ત્હારી ખાણ! જેટા હીરાની વોટી લઈ છુપાવે છે એને કંઈ નથી કહેવાતું?”

હુખીવારી મા કાંપી ઉઠી. “હીરાની વોટી!”

તે અપળ હતો પરંતુ એના લજ્જાર કે પોપણ માટે સમાજે કે, રાજ્યે કોઈ બદોશન ન કર્યો. કોઈ વ્યવસ્થિત માર્ગ એના માટે ન હતો. જોઈએ હવે તે પોતે પોતાનાં માટે કંથા માર્ગ શોધી કાઢે છે. ધંસતા પૂરને માટે જો કોઈ રસ્તો ન મળે તો, તે પાણી અને બંધનો તોડીને વહી નીકળે છે.

એના માળાપ આંખો ચોળીને રહી ગયું. સમાજને પોતાના ખાસ નિયંત્ર કરેલા જીવન-

ડીસેગખર]

માંથી ઝગાની હમદઈ બતાવવાની ધુરસન ન હતી. બચ્ચુભાઈના ધરવાળાં ચોટીક ચીખ-પુકાર પછી પોત પોતાના કામે વળગી ગયાં. બચ્ચુભાઈએ એમ. એ. નો સમુદ્ર એજાંચી નાખ્યો. આઈ. સી. એસ. માં બે ચાર ફેલ થવા પછી ત્રીજી વાર પાસ મરજન ગયા. વિલાયત ગયા. ખૂજસરત શહેરો જ્યાં અને ખૂજસરત શહેરવાળી પણ જોઈ. નાચરંગની મેહરિયોમાં ભળ્યા. ખૂજ કમાયા, ખૂજ ખાધુપીધું; નાચ્યા ફૂલા અને સત્તાધિશ કામમાં રહીને સત્તાધિશ બની પાછા ફર્યા.

એમની રહામે રોજ ફર્પાઈના રૂપમાં હાજર થનારાઓમાં કેટલાક ગુન્હેગાર જનિના લોભે પણ હતા, તો કેટલાક લેખારો અને બ્યાજોદારોના બોજથી પીસાઈ ગયેલા માળખાં પણ હતા. જમીનદારોની જોડકામીમાં ભોંસાના ખેડૂતો પણ હતા, અને કમુરવાર સિપાઈઓ પણ હતા. તે ગુન્હેગાર જનિના સ્વભાવની, દેહદારો અને ખેડૂતોની સાચારીની, રાજદારી આરોપીઓના રાષ્ટ્ર જુરસાની પરવા ક્યાં સિવાય ત્યાજ પડતી કલમના આધારે છ મહીના પરસ, બે વરસ, અને ત્રણ ત્રણ વરસની કે એનાથી પણ વધુની સજાનો ચુકાદો આપતો રહેતો. મહાભાગ્યશાળી ભંય તેજ આ કાનૂની સાણસામાંથી બચી નીકળતો.

પંચમહાલ જિલ્લામાં એમની. બદલો થયાને ચોટાક દિવસો જ થવા હતા કે, અહીં ગુન્જાત ઝોડી લુંટમાર અને ધાડના બનાવે થો નાસી ઉઠ્યું. વધુ દોડધામ પછી ડાકૂનો આગેવાન પડકાર્યો. આરોપીને અદાલતમાં હાજર કરવામાં આવ્યો. મેજિસ્ટ્રેટની રહામે ડાકૂનોનો સરદાર દાલસો કડેરામાં ઉભો હતો. આ બંને જાળકા સાથેજ જન્મેલા હતા.

એક થયો મેજિસ્ટ્રેટ. એક બન્યો મહાન ડાકૂ

મોરડો

અનુવાદક:-ધર્મામુદીત દરગાહવાલા

રશિયાનું ગંધ કાઢતું પાટનગર મોરડો, પ્રાંતમાં મારકવા નદીના બંને કિનારા પર વસેલું છે. ૧૯૩૫માં તેની વસ્તી ૩૫,૭૦,૦૦૦ ની હતી. આ શહેરને રાજકુમાર શરોટાન ન્યોર્થ ડોલમર્ટીએ ઈ. સ. ૧૧૫૬માં વસાવ્યું હતું. તે દેશ તેની બધીજ ધમારતો સાકારની હતી, અને એ તે ગિરિમાળા ઉપર વસેલું હતું, જ્યાં આજે કેંગલીન આગાદ છે.

નગરની વર્તમાન સીમા ઉપર તે વખતે એક મોટું જંગલ હતું, એ જંગલને સાદુરી શહેર વસાવવામાં આવ્યું હતું. મોરડોની સૌથી પ્રાચીન ધમારત તેનું એક દેવળ છે, જે શહેરની મધ્યમાં આવેલું છે, અને, એ પ્રાચીન-યુગની એક યાદગાર છે. આ શહેર, પ્રારંભિક કાચા મર્ગો દ્વારા કાચ અને તોચાક સાથે અને નદીના માર્ગે વોડમાની જેડે સંકળાયેલું છે. તાનારી આક્રમણોના કારણે એના વેપાર છેક મધ્ય-એશિયા પૂર્વ ત્રસરી નવા પામ્યો અને યોગલ્લીસમી સદીના ઉત્તરાર્ધના અંતમાં જૂડેનમાં લોહ-માર્ગોની સુસજ્જનો અને ઔદ્યોગિક-પ્રગતિએ એ વિરુદ્ધ રાતે મોરડોની જેડે મેળવી દીધાં. આમ આધુનિક-યુગનું મોરડો, હુન્નર, વેપાર અને સંસ્કૃતિના મહાન કેન્દ્ર-સમાન ગણાય છે. રશિયાના એકંદર વેપારનો સાતમો ભાગ આ શહેરમાં થઈને જ પસાર થાય છે, અને અહીંથી અગિયાર લોહ-માર્ગો, રશિયાનો કિત્તે-કિત્તે ભાગો ખાતે જાય છે, આ રીતે રશિયાનું ગંધ

કાઢતું પાટનગર, રશિયન-સાંપ્રાજન્યના દરેક અમલના સ્થળો જેડે સંકળાયેલું છે.

મોરડોમાં વિરોધ: કાચની મોસો, ધાતુ-ઓનું કામ અને ખાલ-પદાર્થો વિગેરીની તૈયારી થાય છે. મોરડોમાં ૭૯૪ કારખાના અને ૧૬૪૦૭ વેપારી પેટીઓ આવેલી છે, અને ૧૯૨૪થી વિજ્ઞાનીની વિપ્રજ્ઞતાના કારણે અસંખ્ય સરળતાઓ ઉપજ્યાં થઈ નવા પામી છે. આધુનિક ઔદ્યોગોમાં કાચ-કામ અને ખેતી-વાડીને લગતા સામાન, કોમ (આમકું) ધરિયાળોના કાચ અને ઓટોમોબાઇલ્સ વિગેરે સામેલ છે. ત્રામ અને બસનો પણ ધણોજ ઉત્તમ પ્રબંધ છે, અને ફેલીક રેલ્વે પણ વિજ્ઞાનિક-બળ દ્વારા આવે છે.

એની વસ્તીમાં ૧૯૧૭ની ક્ષતિ પછી અસાધારણ વધારો થયો છે. ૧૯૨૩માં સેંકડે કેવળ આઠ ટકા વસ્તી પાસે એક અથવા એકથી વધારે ઓરડા હતા. સેંકડે ચોપન ટકા વસ્તી એવી હતી, જેના એક ઓરડામાં બે શખ્સો રહેતા હતા. સેંકડે એકત્રીસ ટકા વસ્તી એવી હતી, કે એક ઓરડામાં પાંચ શખ્સો રહેતા હતા; અને સેંકડે ચાર ટકા વસ્તી એવી હતી, કે જેમાંના આઠ શખ્સો એક જ ઓરડામાં વસવાતે માટે લાચાર હતા. એવી ગીચ વસ્તી હોવા છતાં સ્વાસ્થ્ય-રક્ષક સુખમયોના કારણે મોરડોનું મરણ્ય પ્રમાણ બહુજ ઓછું છે. નગરમાં દરેક પ્રકારની ધમારતો અસ્તિત્વમાં છે, અને ફેલીક તો

એવી છે કે તેમાં નખ-સિખ પૂર્વની શાન દષ્ટિએ પડે છે. મોરોની એક ધમોરત ઉપર "ધર્મ" મનુષ્યના ગટે અર્થીયુને હુકમ રાખે છે" એવા શબ્દો અંકિત છે.

કેમલીન, શહેરની મધ્યમાં એક શાહી-કિલ્લાનું રથાન ધરાવે છે. તેની શુભન્દ દીવાલોમાં તોષા ગોદપયાની વચ્ચે મોજૂદ છે, અને તેના પાંચ દરવાજા છે. તેના મિનારા ઉપર એક મોટા પંદ સટકાપયામાં આવેલા છે, જે ખાસ પ્રસંગે વાગે છે. દરેક દરવાજા ઉપર એક પુત્ર આવેલા છે, જેને દરારી લેવામાં આવે તે કેમલીન એક અલગ કિલ્લાના રૂપમાં ફેરવાઈ જાય છે. એવી દીવાલોએ હાલો કાનિઓ જોઈ છે, અને તે અસંખ્ય વાર ફીથી રક્ષામાં આવેલી છે. પિટગના રાજાવસાગમાં મોરોના બાંધે સેન્ટ પિટર્સનર્થ (સિલિનરો)ને રચિયાની રાજધાની બનાવવામાં આવી, ત્યારે કેમલીન અને તેના અંદરની મધ્યકાળની પાટગીરીઓ વેરાન થઈ ગઈ હતી. આજે એક કમાન્ડરની આજ્ઞા વગર કેમલીનમાં દાખલ થવાનું અસંભવ છે એમાં રાજાના કમંડારીઓના મકાનો આવેલાં છે, અને સેવિયેટ-અનિયમના પ્રખ્યાત પ્રતિનિધિઓની વસાઓ કેમલીનની સરકારી ઇમારતમાંજ મળે છે. એ ઇમારતની સળાપજ તે પાંચ મોરોથીકાની કબરો આવેલી છે, જેમણે ૯૧૭ ના ઇસ્લામમાં પોતાના પ્રાણોની યજ્ઞિતિઓ આપી હતી. કબરોનાની સામેજ સિનનો મકબરો છે. કેમલીનની પૂર્વ દિશામાં જોની ઇતિહાસિક ઇમારતો ઉભેલી છે, અને

કરે છે. તેમાંથી કેટલીકમાં રચિયાના શાહી જ્ઞાનઝના સભ્યોની કબરો મોજૂદ છે.

પ્રાચીન-કાળમાં કેમલિન રચિયન-સંસ્કારણની અમીરોના વેસવાનું રથન હતું. તેની પૂર્વ બાજુએ 'કટાઇગોર્ડ' આવેલું છે, એ વેપારીઓનું રહેઠાણ છે. એની ફરતે એક દીવાલ આવેલી છે, જે ઇ. સ. ૧૫૬૪ માં જનાવસમાં આવી હતી, મોરોમાં કેમલીન પછી એનેજ 'ઇનિદાસિક' રૂપમાં પ્રાપ્ત છે. 'કટાઈ' ચાઈનિસ ભાષાનો શબ્દ છે, જેનો અર્થ કિલ્લો થાય છે અને 'મામમ પડે છે કે એ તમારુ મુશ્કેલી' માદગર છે. ૧૬૧૭ની શાન્તિ પછી કેટલીક સરકારી-કચેરીઓ એમાં આવી હતી. એના આર પંચમાસ ભાગમાં સરકારી-કચેરીઓ મોજૂદ છે, અને જાહીના ભાગમાં સામાન્ય જનતા રહે છે. એ ઇમારતની પાસેજ એક 'બીજી ઇતિહાસિક ઇમારત

ઈન્દ્રે અરુઝતા જ્ઞાન વિના ગઝલો લખવી અસંભવિત છે. શુન્દરાતી ભાષામાં અરણી-શરસી-ઉર્દૂ અરુઝ જ્ઞાન

"ગ્રામ" રત શાઈરી ભા. ૧-૨

સરજ રીતે કરાવે છે.

હીમત ૮ આના ૮. ખ. સેવા આનોં જ્ઞાતી સાદારોએ દીમતી અભિપ્રાયો આપ્યા છે.

ધી રંદેર રેડોર્ડ, કણુપીક સુરત.

રેડ રેડવેરના નામથી વિખ્યાત છે. જે પણ અને એ સિવાય ખીંચપ ક્રેટલીક તાંબીની
અસંખ્ય ક્રાંતિઓ જોઈ ચૂકી છે પ્રયોગશાળાઓ ગૌશૂદ છે.

મોરકામાં અસંખ્ય સંગ્રહસ્થાનો છે, તે આ નગર પારખી સદીમાં અસ્તિત્વમાં
પૈડી રીટ-ટ્રીટી-કોચ જાહજ મરાહર છે. આશુ અને ૧૨૭૭ તેમજ ૧૨૮૭ની સાસોમાં
૧૯૧૮ની આગમાં એને નવેસરથી વ્યવસ્થિત તાવારી હુમલાઓએ એનો નાશ કર્યો. ૧૩૦૦ની
કરવામાં આશુ હતું એટલું જ નહીં મોરકામાં સાતમાં હેમલીનની ફરતે માટી અને લાકડાની
લાલિત-કલાના અદ્ભુત ચિત્રેટરો પણ આવેલાં એક હીંત જનાવરામાં આવી. પંદરમી સદીમાં
છે. શિક્ષણીય સંસ્થાઓમાં મોરકા વિશ્વ આ સહેરને શાસકીય દગ્ગજો પ્રાપ્ત થઈ જવા
વિદ્યાસય, પૂર્વીય વિદ્યાઓની એકેડેમી, લલિત- પામ્યો હતો અને તેની જોડે આશુપાશુના
કલાની એકેડેમી, ઔદ્યોગિક મદ્ય-વિદ્યાસય, અનેક પ્રાણી શાનિક ધર્ષ જપા હતા.

“દિલથી અસ્તગદાર કર”

ઉલટો થઈજી રહેતો કરી, ખુદને નહિ લાચાર કર,
રીપુ જાની નિજ દેહની, નિજ દેહ પર ના, વાર કર,
હોમ સંપાદન નથી થાતું, દુરાચારે દંડી,
ના જે ધડીતા સુખ કાચે, તું દુઃખી સંસાર કર.
નિદાન આવે એજ, શારીરિક થાશે વેદના,
તું અગર નાદાન ધર્ષ, સ્પર્શનો અંગાર કર.
લાવ કર આદંશ પૈદા, તું નિરંતર દિલ મહી,
હાની કરે સંસ્કારને, તે જંતુનો સંહાર કર.
હુંદગી ને હુંદગી સમ, હવવા ઉત્પન્ન થયો,
તો કાં પછી તું અન્યથા, પથે જઈ વિહાર કર.
છે અંગર કીંચિત ચિન્તા, સ્વંદ સુધરવા કાજ તો,
છે ને, વિદ્યો લાખ આવે, લેશ નવ દરકાર કર,
થાં સંધમ “મુજરિમ” મર્યાદા, નથી તુજ પાપની,
આજ તહાશ પાપની તું દિલથી અસ્તગદાર કર.

એ. જી. “મુજરિમ” (મિતલન, જમી)

એટલે લગી જે ને પાંચાડ અને એટલેના હુશનો જળાને ખાંકે થઈ ગયા. બાકીનાં સુરેને જોવાયુ સાથેજ કાઝાન અને અસ્તરાખાનને પંજુ ફોડે કરી લેવામાં આવ્યા હતાં ૧૫૪૭માં એક જંગી આગે આ શહેરનાં વિશેષતઃ ભાગને જાળીને લાગી જઈ કરી નાંખ્યું હતું, અને ૧૫૭૧ની સાતમાં એક તાતોરી હુમલા ખેરે મોરકો ઉપર હુમલો કરી કેમલીનની કોરેમોરના તમામ નગરને જાળી નાખ્યું હતું. ઇતિહાસ સાક્ષી પૂરે છે કે આ નગરની વીસ લાખની વસ્તીમાંથી માત્ર ત્રીસ હજાર રાખસોજ છતાં જમ્યા હતા. ૧૫૬૧માં કિમીયાને તાતારીઓએ એના ઉપર પૂનઃ આક્રમણ કરી આગે લેગાડી દીધી હતી આ પ્રકારના અગ્નિ પિત્તે ઇન્કિલાબના અંતે પિટરે ૧૭૦૩ની સાલમાં મોરકોને સજી સેલિનગ્રેડને રશિયાની રાજધાની બનાવી હતી.

૧૮૧૨માં નેપોલિયનના આક્રમણે ક્યાગત ગરબા કરી દીધી, રશિયન સેન્યે મોરકો ખસી કરી દીધું અને તા ૧૮મી સપ્ટેમ્બર ૧૮૧૨ના દિને ફ્રેન્ચ લશ્કરે કિમીયા ઉપર કબ્જો કરી લીધો. એ રાતે નગરવાસીઓની નિષ્કાળજતા કારણે મોરકોને આગ લાગી, અને તેના જગસા-

જાને ફેલોએ મળી લૂંટી લીધું. શહેરને જાળી મૂકવાના બનાવથી કિસાનો, ફ્રેન્ચની વિરુદ્ધ બંક કરવાને માટે તૈયાર થઈ ગયા. આધ-એ રાકોની અજબ, તેજાન નગરમાં શિયા-જાની કંઠુની જલલતા અને કેટકો તેમજ કિસાનોના કદમે કદમેના હુમલાઓએ નેપોલિ-યનને લાચાર બનાવી દીધો અને તે ૧૬મી અક્ટોબર ૧૮૧૨ના રોજ મોરકો છોડી જવાને વિવશ બની ગયો. થોડાક વર્ષોની આ અસ્ત-વ્યસ્તતાના અંતે મોરકો ફરી વાર ઉભું થયું.

એના પથાત પથ મોરકોએ પૂનઃ કેટલીક ઇન્કિલોબા અખતરા કર્યા. અંતિમ ઇન્કિલાબ ૧૯૧૭થી ૧૯૨૦. સુધી રહ્યો, એ દરમિયાન મોરકોની વીસ લાખની વસ્તી, ત્રણ વર્ષના આજ્ઞામાં ઘટીને ફક્ત આઠ લાખ ઉપર આવી જવા પામી હતી. અંતે હળવે હળવે પતિસ્થિતિ સુધગતી ગઈ. ૧૯૨૩માં વિજ્ઞાનીની વ્યવસ્થા થઈ, ધીમે ધીમે કારખાના અને ખીસો ઉભી થઈ અને વસ્તીમાં પણ ઉત્તરોત્તર વધારો થતો ગયો. વર્તમાન સામ્યવાદી-સરકારના સમયમાં મોરકોએ જાદુજી ઉન્નતિ કરી છે પરંતુ પરિ-નિયતિ દ્વારાં છે, કે આ પ્રગતિનો શુભ પાલુ હવે ખનંમ થઈ ચૂક્યો છે.

સાહિત્યક ઊક ડોષો

રાંદેરના

શુજરાતી તજુમાવાળા કુર્માન શબ્દના પાસાંઓ, આઠસૂરા સંગ્રહ અને જીન્ડ પુસ્તકો માટે પધારો.

ધી રાંદેર સ્ટોર્મ, કલ્પખીક સૂરત ડીસેમ્બર [૨૭૪]

'ચલા' ના

હે લગાનંત સરાસર, તેરી ફિક્કેદખની, વ આપસકે ઝગળે મિરાતા ચલા ના. જગકસ નહીં ગર મુસલમાં તો દંકો; મયકકતપી રમગત દિસાના ચલા ના. નહીં કરે મુરેલમ ગાંધકા પેશક; ષસે કુલ તો ગેરત દિસાતાં ચલા ના.

“આફિલ”]

[જુન ૧૯૪૬]

[૧૯૪૧]

ખુ • દા • ને

૧

કદી સદ્ગુણો જોયા છે કદી તો પાદપાદી છે
તમારા વિશ્વના જોયાથી મારી આપ યામી છે
નથી જોરા હવે દિસામ હુ તો તુજને વિનવું છું
જમા ઉધાર આપી છે દયા પ્રભુ તારી માકી છે.

૨

જ્યો વહેવાર મે કીધો ખડુ ઉધાર રાખીને
મને શ્રદ્ધા હતી તુજમા દિને ખુદ પ્યાર રાખીને
ફરી તું મુઠ્ઠી મારો તમારો ગાને નિન્ખે છે।
મલાળી લે, હવે મન કર જરા સિવાર રાખીને

૩

તે જન્માત્મા, અમે જન્મ્યા ખના એમા ફરી કાલેઃ
તુ દાતા છે અમે ગુનમા મજા એમા ફરી કાલેઃ
નથી હક પૂજાનો પણ તમ લઈ એવું પૂજું।
જીવનમા ઝેર રેડીને સમ એમા ફરી કાલેઃ

૪

નથી અન્ય રહી મુજમા જધી પુમાઈ મેરો છું.
શરમથી બહાર શુ નીમવું હવે શરમાઈ મેરો છું
જધો શુ વાક મારો છે? નથી મન ખનન તુજને
નહિ કંઈ મારો દોષથી હવે અકળાઈ મેરો છું.

૫

ફરે દર, તોય છે જાગક અને જોને જિજીવે છે
જના માનાપને બહાન ને માગે તે અપાવે છે
જગતનો તાન તુ ચક્રને ફરી શુ આમ તુ કરતો।
દયામિધુ—દયાસાગર તુ રહતાને લખાવે છે

૬

ખૂતી જા, થઈ મધુ એ તો નવો મયાગ તુ કરને।
હુ નાનો છું તુ મોટો છે દયા એકમાત્ર તુ કરને।
ફરી સૌ વાન 'શાહ' મોગી તો તાગ નાના મોટથી
રોડે, પસાવ છે દિનમા હવે ઉનાર તુ કરને।

“શાહ” [સીપ II]

મુલતાન

વ્યુપાન દૈયાં ઉક્લતી મુસ્લિમ સંસારની સામાજિક નવલકથા

લેખક: "તુરાખ"

(ગદ્યકથા ચાલુ)

"હું તો ક્યારની આવી ગીત સંભળતી બેઠી છું."

"મને ખબર નહિ પડી ને?"

"તું તો ગાવામાં ગુરતાન હતી ને તું આટલું સુંદર ગાતી હતી કે મારું મનથે ગુપ્ત મુખ સજાવાને લોભાઈ ગયું. તું આટલું સુંદર ને, કશું ગાતી હતી કે જાણે શોકના વોદળ મારોતર છવાઈ ગયા હોય અને જાણે હમણાંજ મસ્જીદનાર વર્ષા પડવાના હોય. પણ તું રડી પડી નહિ એટલે વોદળ વર્ષાથે નહિ."

"તું મારાં સંગીતની મઝાક કરે છે?"

"હું તો તારાં સંગીતની તારીફ કરું છું."

"સાચું?"

"તારા કસમ!"

"હું મરી જાઉં તો તને શું?"

"મરે તારી બસા!"

"તો ખરેખર, તને મારું સંગીત ગમ્યું?"

"તારા કે.....નહિ, મારા ગાનાના કસમ."

ને બન્ને સખી ખડખડાટ હસી પડી

"રજીયા, તું આટલું સરસ ગાય છે એટલે તને વર થે કવિ મળવાના." મહેરબાને મીઠી મઝાક કરી

રઝિયાએ કવિતામાંજ જવાબ આપ્યો,

"ન કિસીકી આંખકા નુર હૈં,

ન કિસીકે દિલકા કશર હૈં.

જો કિસીકે કામ ન આ સકે,

તો વોહ એક મુશ્કે ગુમાર હૈં."

“કાંઈની આંખ ને દિવ હજી સુધી તેં ચોર્લા નથી એ હું માનનારી નથી, કાણુ જાણું કોનાં નર અને કરાર જતા રજા છે! તને સમજાં આંખનું નથી એટલે કાંઈને કામ તું નહિ આવી શકે એ તારું માન્યુ ખોટું છે, આગે શુંદરાનું જ શીખી લે તો “મુરતે ગુમાર” માથી તું એક ખામી રેટની ટીપી નાખે” મહેરુએ મઝાક સાથુ રાખી

“પણ મારી જેની ભેળની જડેલ છેડીને લેશે કાણુ?” રઝિયાએ ખોટી ચિતા બતાવી.

“તેની તારે ફિકર કરી નહિ તું એક વાર જાન બિઠાવ અને પછી જો કે માહવી સપાવ છે કે નહિ”

“મહેરુએ પાચરેલી આ ભઠ્ઠામાંથી જડવાને રઝિયાને ફરી ચિતાનો આસરો લેવો પડ્યો.

“મેં નહીં હું નમચે જાફિયા,

મેરી મુનકે કોઈ કરેગા કયા ?

મે બળે બિરોગકી હું સદા,

કિસી દિલ જલેકી પુકાર હું.”

“આ ફીક છે, કાંઈના વિચારમાં વિઠ્ઠાથી પીઠમ છે એ સારી નિશાની છે, પણ કહો તો ખરી કે કોના દિવને આવી આગ લગાડી છે કે જેમાંથી તારા નામની પુકારના લાક્ષ નીકળે છે!”

રઝિયાને શુભાતન મળ્યું.

“મેરા રગ રૂપ બિગળ ગયા,

મેરાં ધાર મુજસે બિગળ ગયા;

જે ચમન બિઝાંજે ઉજળ ગયા.

મેં ઉસીકી ફરસે જહારે હું.”

“ચા! ચા! તેમાં એની કાળી ફીકરી જેની રેખાવ એનાજ માટે આ લાવી તે પાવડના લપેટાં મોઢા પર ચોડ્યા લાગે છે! ફિકરલાને પાગતાં નથી આવડતું? પાનખર જનીને જે જામને ઉજ્જવડ ફરી મૂક્યો છે તેને ફરી વસંત ચા! ફવનો ફાવતો કરતા નથી, આવડતું?”

જવાબ આપ્યા વગર રઝિયાએ જીભ જમીનું પુનરાવર્તન કર્યું.

“ન તો મેં કિસીકા હુખીખ હું,

ન તો મેં કિસીકા રકીખ હું,

જે બિગળ ગયા વોહુ નસીખ હું,

જે ઉજળ ગયા વો દયાર હું.”

“જગડેના નસીખને બનારી લે તો મુમના શુભ પદ્ધતિ જશે પણ કાંઈના દિવની શણી જનીને રહે તો જા!”

“શાને અર્ધા કલાકની વાર છે?” સમજમાં વાન નહિ આવતાં સુખતાને. પ્રશ્ન કર્યો.

નર્સે મુશ્કરાઈને જવાબ આપ્યો,

“આપને પચાસ વાને છે.”

“એહ! Thank you.”

તે નર્સ અંદર ચાલી ગઈ.

બેસી બેસીને સુખતાન કંટાળી ગયો ભારે તેને, તેની માનો કામગીર યાદ આવ્યો અને તે કલાકોને ફરી ફરી વાંચવા લાગ્યો, કામગીર વાંચીને સુખતાન કોઈ વિચારમાં પડ્યો હતો, ત્યારે તેના કાને કોઈ બહુજ નાના જાણકનો રડવાનો અવાજ આવ્યો અને અવાજ આવતો હતો તે તરફ તેણે પોતાના કાન સળસળાવ્યા ત્યારે ઝરીનાની ઓરડી તરફથી અવાજ આવતો તેને જણાયો, વસ્તુસ્થિતિ પામી જઈને સુખતાન મૂંઝામાં હતો.

સુખતાનનો દાઘ મજવામાં ગયો અને તે હાથજને મૂંઝી સિગરેટ સળગાવી સુખતાન આંદા મારવા લાગ્યો.

દરવાજા ઉપાડી નર્સ બહાર નીકળી કે તેવેજ સુખતાન તે તરફ વળ્યો. નર્સે દાઘ વતી થોભવાને કશારે કરીને કહ્યું.

“Now a few minutes. It's a boy.”

“Thank you,” શુભ સમાચાર આપ્યા મોટી મીઠા સંજોગોની બહીસ ધનાપન કરતાં સુખતાને જવાબ વાળ્યો.

નર્સ પાછી અંદર ગઈ અને ફરી બહાર આવી તે દરમિયાન અર્ધાએ કલાકનો સમય નીકળી ગયો, પણ નર્સ બહાર આવી ભારે સાથે નાનકું પોટકું લેતી આવી અને તે સુખતાનના હાથમાં મૂકીને કહ્યું.

“Your son,”

અને જરા મરતાની રસભાવની હોવાથી નર્સે મીઠી મઝકરી કરતાં ઉમેર્યું.

“and a connecting link!”

પરંતુ પુત્રની ખુશાલી કરતાં સુખતાનને પતિની ચિન્તા વધારે હતી. એટલે ઝરીનાની તબીબત વિષે પૂછતાં સુખતાને કહ્યું.

“How is Zarina?” અને પછી કાંઈ અચકાઈને ખુલાસો કરતાં “I mean, how is my wife?”

“She is Fine,” અને પછી સુખતાનના મનોભાવ કળી નહિ શકતાં નર્સે પ્રશ્ન કર્યો.

“Aren't you proud of your son? He is a healthy bundle of eight pounds.”

“Sure, Sure.” સુખતાને પણ તેટલોજ મુશ્કરાઈને જવાબ આપ્યો.

નર્સે બાળક પાછું લઈ ગઈ. બીજા અર્ધાએ કલાકે સુખતાનને ઝરીનાના ઓરડામાં હાજર કરવામાં આવ્યો.

સુખતાને બાટલા પાસે જઈને ઝરીનાનો દાઘ પપાળ્યો.

અને ઝરીના ધીમું હસી.

[અપહાસ]

(પાના ૨૨૪ તું ચાલુ)

ફરમાન માથે ચઢાવી લડાઈથી બળમા રહ્યા છે. ત્યારે તેમના છોકરાઓ લશ્કરમાં અમલદાર તરિકે જોડાયા છે. દાખલા તરીકે લાલા દુનિયા-દના ચિરણુજીવી, અને એવા તો બીજા અનેક પણ કાલમાંજ કેદમાંથી છુટેલા સંપ્રષ્ઠિત અણુત કલામ આઝાદના દત્તકપુત્ર પણ પિતાને જોલામાં અજેલા લાગીને વિમાન સર્વિસમાં જોલાનું મુખમાં લાગી શેવા ગયા છે. ગાંધીજીએ રજીસ્ટર કરાવેલો અંતરનો અવાજ હવે પુત્રાનોના દિલમાં પેસી ગયો હોઈ પુત્રાનો પોતાના વડિયોને જરાય ગણકારતા નથી ને મનમાં આવે તે પ્રમાણે વર્તે છે, અને તેમાય ખાસ લક્ષ્મી બાબતમાં તો બુચારો કરતાંય બુવાનડીઓ વધુ આઝાદ થવી જાય છે ! જાપે જોડેલા લગભગ ફેક કરી પોતાને પસંદ પડતા વર સાથે સિતેમાના લગનની જેમ ઝટવારમાં પરણી જાય છે ! હવે ઘરડાઓ એને 'વેતર વાંકુ' ગણતા હોય પણ ઘરડા ગાડાં વાળે એ કહેવતનો હવે જોડીજ દો છે અને "બુવાનોજ મોટર દાકે કે વિમાન વાળે" એ કહેવત ખરી થતી જાય છે !

કોઈ મોટા અમલદાર મરી જાય છે; ત્યારે નિશાળોમાં દિવસોથી ફરોવા ખાતર રજા પાડવામાં આવે છે, તોય નિશાળીઓએ તો ખુશાલીજ ઉજવના દેખાય છે ! તેમજ ગામમાં કોઈ મોટા અમલદારની પધનખણી થાય; ત્યારે ખુશાલીની રજા પડે છે, તેને પણ નિશાળીઓ ખુશાલીમાંજ ઉજવે છે. તેમ જોર બજારમાં કોઈ મોટા લીડર જેલમાં જાય તો જોર બજાર બંધ રહે છે અને કોઈ મોટા લીડર જેલમાંથી છુટે તોય શેરબજાર બંધ રહે છે ! તો નિશાળીઓની જેમ શેર દલાયો પણ

એ બંને પ્રસંગોએ ગમગીની ઉઠવી બજાર બંધ કરે છે કે ખુશાલી ઉજવી બંધ કરે છે એજ સમજાવું નથી ? ખાત્રી ખીણ ઘણી રીતે શેર દલાયો ને નિશાળીઓ મળતા આવે છે ! છોકરાં એકા જઈ, બેકા જઈ, લાગ પડે તો નાસી જઈ એવાં કંઈ કંઈ બહાનાં કાઢી નિશાળીઓની છાંટી જાય છે, તેમ જોર-સોડી-વાઓ પણ કંઈ કંઈ બહાના વહેતાં મૂકી શેર બજારને હિંચુ કે તીચુ કરી નાખે છે ! જેમ નિશાળીઓના હૃદયનો ભેદ પંતુ-જીઓ પામી શકતા નથી, જેમ બેરખા હૃદયનો ભેદ લગવાન પણ પામી શકતા નથી, તેમ સોડી-લીવાના હૃદયનો ભેદ પણ કોઈ પામી શકતું નથી !

સાહિત્યનું બીજું બજાર હવે તરમ પડ્યું હોય પણ મુશાયરાનું બજાર પુનઃ તેજ પર આવતું જાય છે મુગઈના સ્થાનિક મુશાયરાઓ મુગઈ પુરતું તેજનું વાતાવરણ જમાવ્યા પછી જોરપુગના લગભગ સ્થાનિક મુશાયરાઓ કાઠિયા-વાડમાં પણ સાલિલ ઝલક દેખાડી છે. કાઠિયા-વાડની મર જૂમિમાં સાહિત્યનું જળસોજન થતું ચાલુ છે. સંલગાઈ છે કે હવે ભાવનગર પણ તેજ પર આવવાનું હોઈ 'અમકાર' ક્યાંઈ મુશાયરા મોટે મુગઈ શુરરાત તરફ જરા 'અગકાર' કરી ગયા છે ભાવનગરની પાંગસભાથી નિરાશ થયેલાઓને રિજવામાં એક મુશાયરાની 'મેલફિલ' સફળ નિપટે તો ના નહિ ! પણ ખર્ચ ખૂબી નો ત્યારેજ કામે કે શુરરાત; મુગઈ ને કાઠિયાવાડના મારવેમિયા મુઘિમ મજનનારાંની સાથે સાથે દિ'દુ કવિઓને પણ સફાર સાધવામાં આવે ! ભવે રાજદારિ ફેરમાં એ દુ'દુએ જુદી જુદી દિશામાં દોડે, પણ સાહિત્ય જેના નિર્મળક્ષેત્રમાં તો એ બધાય ઘેરને રેસમાં ઉતારવા જોઈએ !

ચાર ચિરંજવી પ્રકાશનો

કોન્ગ્રેસના મંત્રી કવચભાઈ
જમાતને એના નગ્ન રૂપમાં નાગી કરવું અને
'સ્વદેશી નાગીવાદ' રદામે
પુરુષ 'દેહમતનાયુ' પુત્ર-
રતુ પહેલું અગ્નિ-પુસ્તક.
એમાં મુશ્કેલી મુકિતજગ-
માં મુસતમાનોએ આપેલી

કીમતવાન કુરખાનીએનો અને દેશજનોએ
કરેલી કારખી પૂરસાદ્યોનો કહીને ધર્મદાસ
સંધરવામાં આવ્યો છે.

અખખારામાં અપત્રોકાય એ પહેલાંજ એની
પહેલી આશુતિ ખમ થઇ ગઇ એજ જાતે
છે કે દેશમાં અને પરદેશમાં એણે ગઝળના
દિલચસ્પી પવલ કરી છે.

કીમત એક રૂપિયે [પિરોજ પાંચ આના]

મુસ્લિમ-લીગની સ્થાપનાથી
માહીને એની ૧૯૪૦ની તે
મહર સાદોરી એક
(જેમાં પાકિસ્તાનનો ફગવ
મનુષ્ય કરવામાં આવ્યો
હોય) લખીના લીગ-જીવનનો
સાંગ, આંકડા અને જાન-
મીએથી એનપ્રાન દનિદાસ.

એમાં ન માત્ર લીગની સ્થાપના પહેલાંની
મુસ્લિમ-લિન્દી સિયાસતના આજા ઘેરા મજા,
લીગની સ્થાપનાનું કામગીરી અને પ્રેરણા, લીગ-
ખેલના સ્વાગતી અને સારની લાપણો, ફગવો
અને અમલકી કારવાદ્યોનો સંપૂર્ણ રિપોર્ટ
અપવામાં આવ્યો છે, બરફે ડેપ વર્ધના આ લીગી
અવગળા ગાળા દરમિયાન મુસ્લિમ-લિન્દી સામે
આવી ઉલ્લેસા કવમી અને સવાસી સવાસીની વારી-
કીપૂવેકે છણાવટ પણ કરવામાં આવી છે.

કીમત એ રૂપિયા [પિરોજ આ આના]

આ કિતાબમા લિન્દીના
વિભાગીકરણની ચોજ-
નાનું કુરખાનની રવજ-
શનીમાં અવલોકન અને
વિવેચન કરવામાં આવ્યું
છે. લિન્દીના ગ્રામીય
પરિસ્થિતિ કેવી છે અને

એના જે લાગ પાડવાની ખુશર શા સાર છે એની
એમાં મજલખી અને સિયાસી નજરે સુરેખ સમ-
જ્ઞની આપવામાં આવી છે. પાકિસ્તાન શું, કેમ
અને શા માટેની એમાં સંપૂર્ણ સમજણ છે.

કીમત છ આના [પિરોજ છ પેસા]

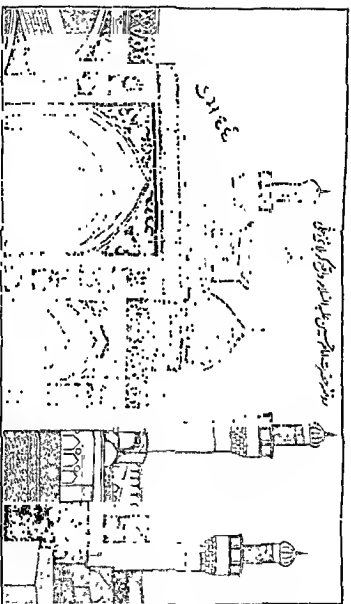
લિન્દીના સાહિબે એકિટ
કરેલી આ કિતાબમાં
લીગના સાદોરી ફગવ
પર જુલુ જુલુ હિન્દુ,
મુસ્લિમ, અંગ્રેજ લેખ-
કોના સંગોથન અને
મનનપૂર્વક લખાએવ

લેખો સંધરવામાં આવ્યા છે. 'રાજૂવાદ એ
લિન્દુ-મુસ્લિમ સવાસનો ઉલ્લેખ નથી; પાકિ-
સ્તાનજ એક ગાય અવદાર ઉલ્લેખ છે' એમ લોકે
લેખરે દર્શાવ સિકે સાબિત કરી જનાયું છે.
એની પ્રસ્તાવના પુલ કામદે આ જમે લખી છે.
કીમત આઠ આના [પિરોજ બે આના]

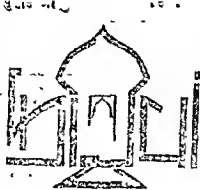
[કેટલાક હમદદ લખ્યો અને અલુમનોએ માલી મદદ આપેલી]
[હોવાથી આ ચારે કિતાબો પડતર કી મતેજ આપવામાં આવે છે.]

ધી કોહિનૂર પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ : ઇકબાલ રોડ : ખાંટવાં

کراچی کی جامعہ اسلامیہ

જાન્યુઆરી ૧૯૪૨

દી૦પ૦ક૦ પ૦ત૦ગ

જગનમાં અધિકારુ વ્યાપ્તો હતો; જેહાનનો, અર્ગાનવાનો.
અન્યનો દીપક પ્રકાશી 'એક માનવે તે' અધિકારને દૂર કરી પ્રકાશ પામ્યો.
પ્રાણુ પાથરીને, રક્ત સીંચીને, આત્મ નીચોપીને, તે દીપકનું અણુ દીપક
પેટાવનારે ક્યું.

હાનવનાનો વિનાશ અને માનવનાનો વિકાસ તે દીપકે બતાવ્યો.

જગનને તે દીપકના અઘોરિષ્ટ અજવાળામાં વિશ્વમધુલનાં દર્શન થયાં. એ
દીપકના પ્રકાશે જગનની કાયા પ્રગટ કરી.

પટંગીયા અને અજવને એ દીપકને શુભવચની કૌશિય કરી.

દીપક પેટાવનાર મહા માનવને પુનઃ આવે પતંગીયાં ઉછેરવાનો પણ શોખ હતો.
નિઃ ઉધાનમાંનાં લીલા અને લાખ રંગનાં બે પતંગીયાં તેને બહુ પ્રિય હતાં. પ્રાણુની
જેમ તેને હૃદય સરસાં ચાંચીને ઉછેરતો. એ પતંગીયાં તેનો પ્રાણુ હતાં.

દીપક, વધુને વધુ પ્રકાશ વેરતો, અને કદકદનાં અતર અજવાળો હતો; જેથી
તાગમણે અખવાય લાગ્યા.

એ દીપકના અનન પ્રકાશને શુભવચના કાળના કાળમાં પ્રવતો પણ જેવા તેવા નહતા.

અને દીપક પેટાવનાર મહા માનવ આ જગતને સાગી મથો; છતાં દીપકનો
વધુને વધુ પ્રકાશ વેરતો જ રહ્યો.

વળી પુનઃ આકાશ પેઠે જન્મું, આંધી આગી દીપક શુકું, શુકું ચર્ચ રહ્યો.
પેલા બે પતંગીયાએ દીપકની આટે પેલાની પાંખો ધરી બુદ્ધી મૂકાં પણ આંધીથી
દીપકને શુભાવા ન લીધો!

પ્રાણુનું અપિદાન આખી દીપકનું અણુ ક્યું

આજે પણ એ ઈશ્વર મનો દીપક પ્રગળી રહ્યો છે. અને એ દીપકને પ્રકાશનાર
વાનીએ હરિવાન આં હરજન (ગન)ના ધ્યાસં પતંગીયાં હરજન ઇમામ હમ્મન (મરી.)
અને હરજન ઇમામ હુસૈન (સદી.)ની વદ હન્તી ઉગન મનકે મુસ્લિમો કરી રતા છે કે :

“ઇસ્લામ સિન્દા હુતા હૈ હર કરમસાકે આંદા.”

“એકાસ”

ઈસ્લામી શિક્ષણ

અલ્લાહ તઆલાનું ફરમાન (કુર્આન)
મૌલાના અબ્દુલ્હીમ સાદિક સાહુ

(૧૭૦) શું લોકો એમ સમજે છે કે એટલું કહીને છુટી જઈશું કે અમે ઈમાન લાવ્યા અને તેમની અજમાયશ નહિ થાય ? (કુર્આન)

(૧૭૧) જે લોકો યુરા કામો કરી રહ્યા છે તેઓ શું એમ સમજે છે કે તેઓ અમારા કાબૂથી છટકી જશે ? તેઓ યુરી વાત તજવીજ કરે છે. (કુર્આન)

(૧૭૨) અમે મનુષ્યને પોતાના માબાપ સાથે બસાઈથી વર્તવાનો હુકમ કર્યો છે, અને તેની સાથે આ પણ 'કેહી દીધું' છે કે જો તે જાને તારા ઉપર આ વાત વિશે પ્રયત્ન કરે કે તું એવી વસ્તુને મારો શરીર ઠેરવે જેની તને ખબર નથી તો તેમનું કહેવું માનીશ નહિ; મારાજ તરફ તમારે પાછા ફરવાનું છે. ફરી જે કંઈ તમે કરતા હતા તે હું તમને બતાવી આપીશ. (કુર્આન)

(૧૭૩) જે કોઈ અલ્લાહની સુલાકાતની આશા (માન્યતા) રાખે છે તો ખુદાપાકનો વાયદો આવી રહ્યો છે, અને તે સર્વ કંઈ સાંભળનાર, જાણનાર છે. (કુર્આન)

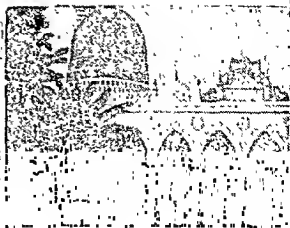
(૧૭૪) જે કોઈ મહેનત ઉઠાવે છે તો તે પોતાનાજ (ફાયદા) માટે ઉઠાવે છે (નહિ તો) ખુદાપાકને આખા જગતની કંઈ પરવા નથી. (કુર્આન)

(૧૭૫) કાફિરો મુસલમાનોને કહે છે કે તમે અમારી રાહ પર ચાલો અને અમે (ક્યામતમાં) તમારા ચુનાહોનો બોજો ઉપાડી લઈશું; પણ તેમના ચુનાહોમાંથી કંઈ પણ તેઓ ઉપાડનાર નથી; બેશક તેઓ ભુકાજ છે. (કુર્આન)

ઈસ્લામી શિક્ષણ

રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લુએ હરમાલ્યુ હે માલિકાના અબ્દુલ્લીમ સાદિક મારગ

(૧૭૦) રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લુએ હરમાલ્યુ હે જાંદો કોઈ એવી વાત બોલે છે જેને લઈ તે દોઝખમાં પૂર્વ, પશ્ચિમના અંતર કરતાં પણ વધુ દુસ્થી પડે છે. (મુસ્લિમ).

(૧૭૧) રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લુએ હરમાલ્યુ હે કાફિર બ્યારે સાડાં કામ કરે છે તો તેને લીધે દુન્યામાં તેની દોષ/ખડોળી થાય છે પણ ઈમાનદારની નેકીઓને ખુદાપાક તેની આજેરન માટે જમા રાખે છે. અને તેની બંદગી ઉપર તેને દુન્યામાં પણ દોષ આપે છે. (મુસ્લિમ).

(૧૭૨) રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લુએ હરમાલ્યુ હે મહારી ઉમ્મતના દિલમાં જે ખ્યાલ ગુજરે છે તેની જ્યાં સુધી વાત નહિ કરે અથવા તે પર અમલ નહિ કરે ત્યાં સુધી અફલાહે તેની માફી કરી છે. (સહીહૈન)

(૧૭૩) રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લુએ હરમાલ્યુ હે જયીત અફલાહએ શરાબને હરામ કરી છે તો જે કોઈને આ શરાબને હરામ કરનારી આયત પહોંચે અને તેની પાસે એમાંની કોઈ ચીજ હોય તો તેને પીએ નહિ અને વેચે નહિ. (મુસ્લિમ)

(૧૭૪) રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લુએ હરમાલ્યુ હે અફલાહે મહારે માટે પૃથ્વીને સંકોચી લેથી મહે તે પૃથ્વીનું પૂર્વ, પશ્ચિમ બેયું તો જ્યાં લગી મહારી નજર પહોંચી ત્યાં લગી મહારી ઉમ્મતની સલતતનત પહોંચશે. (મુસ્લિમ)

(૧૭૫) રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લુએ હરમાલ્યુ હે અફલાહ ગાળ આપવાને તથા ગાળને જવાળ વધારો કરી આપવાને પસંદ કરતો નથી. (મુસ્લિમ)

આવાજી દુનિયા કે હોસ્તી! એતો તમે બાણના હોશે કે કાગળની નાવથી સાગર ન તરાવ! પણ તરવાર કરતાં અખબારનો પ્રભાવ વિશેષ પડે છે એ આ જમાનામાં સામીન યધુ હોઈ કાગળની નાવથીજ અખબાર તરાવ છે એ માન્ય વચર છુટકો નથી. અને હવે તો એ વાત પણ સિધ્ધ થઈ છે કે કાગળના સાગરમાંજ સસારની નાવ ચાલે છે! કાગળ ન હોય તો સંસાર અટકી પડે! કાગળની રોજને રોજ વધતી જતી મોંઘવારીએ આ બંને વાતોને ગાંઠ વગાડીને સચી સળીત કરી બનાવી છે. જેને ખાતરી ન થતી હોય તે કાંઈ પણ પેપરની ચોરીસમાં જઘને ખાતરી કરી આવે, પહેલાં હીરાના વહેવારીઓને જે માન હતું તે માન હવે કાગળના વહેવારીઓ પ્રાપ્ત કરી શક્યા છે. આ લાગણના જમાનામાં જોખમ કે ટેક બનાવનારા કારખાનાં જેટલાંજ કાગળના કારખાનાં ઉપયોગી સાગિન થયાં છે. કાગળના એક એક પૃષ્ઠની કીમત લગભગ તાંબાના તેટલીજ સાધજના પતરા જેવી થવા જાય છે એમ યુગમાં ચેરોની કીમત વધી ગય છે વાસ્તવિકજ ગણુ'ય. બધાંય પેપરોની કીમત વધી ગઈ છે પણ 'કારવાં' તો માસિક રહ્યું. માસિકની કીમત ૪ થી વધારી ૫ પર લઈ જતાં ગ્રાહકોને આકર્ષજ લાગે, જેથી અગે ખીછ દ્રષ્ટિએ વિચાર કરી એક રૂપિય

લવાજમ વધારવાને બદલે એક કારમ ઘટાડ્યું છે. અને આશા રાખીએ છીએ કે અમારા કદરવાન વાંચકો તેને નબાં હોશે. બીજાઓની મહાન આફતોના મુકાબલામાં અમારી નોંની મુશ્કેલીઓનું શું વળું ને કરીએ? 'કારવાં' હવે તો હિંદની બહાર લાગેજ જઈ શકશે. કારણ કે જગતનું કાંઈ પણ રજળ લાગેજ લગાઈના ગપ્પરમાં હોમાયાં વગર રહ્યું હોય! ગરમાંમાં પણ આગની હોળી સળગી છે, જેથી બરમા ખાતે પણ 'કારવાં' થોડીક મુહત ન જઈ શકે એ બનવા જોમ છે.

“આ રજ મે કિધર નહ છધર નહ હધર બં.”
કમિય બી દર, બંટ કઠીસાકા બી દર બંટી”

જે કે લગાઈ હળુ હિંદના દરેવાજમાં પેરી નથી છતાં લગાઈના મલારાદ તો પેકો છેજ

વાહંશી સાહિત્ય કાર્યાલય

(પ્રકાશક:-“કારવાં” માસિક)

કલ્ચુરિકમાંથી ખાલી કરી

તા. ૧-૨-૧૯૪૨ થી

ટાવર રોક, મોહન ટાંકીઝ પાસે, જયે.

“કારવાં”ના ગ્રાહકોને નવું સરનામું

નોંધી લેવા વિનંતી છે.

અને તે એવા ખૂંટી રીતે-પેટે છે કે લોકોના હોશકાસ દેશણે નથી ને ભાગ્યશાળી કરી રહ્યા છે. કલકત્તાથી તો લોકો આંખો મીંચીને ભાગી રહ્યા છે. પણ એ નેત્રજગતમાં મારીને નાસનારાઓ જરાક યોગીને વિચાર કરે કે ભાગીને જશે કળ? પણ જેમને ગમ્યુથીમાં-ચીઝ અડિંસાના વિચારો ધોળીને થવાયા હોય અને જે જગતમાં 'ભાણખાલિ'ના નામે પ્રસિદ્ધ થયા હોય એવા ઈડીયતો ભાગે નહિ તો કરે પણ શું? આજમાં એણું સરકારે એવું કોઈ રચાવન ગોળી કાઢી ભગવાને ઇશ્વરો રાખનારને તેનું ઇન્કસાન દેવું નોંધ્યે કે જેથી તે ભાગી છુટવાની ખતોદયાને અંજેરી નાખે. અને ખરું પુછવે તો વરસાદમાં ઓઠવાની છતી સિરાય ખીચું કશુંજ હચિયાર સરકારે ભેટા પાસે રહેવા દીધું નથી. પછી કંઈ હીમત પર તેઓ ટકી રહે? હચિયાર વગરના હિંદીઓની હાલત નિઃસહાય અજાણ જેની છે! પછી ભણે તેને લૂટારાઓ લૂટી જાય કે નેરજીવમયી જેવી જનાવી રાખે! કોંગ્રેસ કાલાવાકા કરે છે કે હિંદને 'તલાક' આપો પણ ધણી તો હાથે કહેવો નથી ને નાથે કહેવો નથી! પણ બીજા સ્ત્રીને બાર-જોજ એવો હાથ પકડીને ઘરમાં ધાકી દે એવી સંજ્ઞા હોય ત્યાં તલાક પણ શી રીતે આપે? તો પછી આ કોંગ્રેસના દુજગા કાઢીઓ શા માટે ધધુપર કરતા હશે? વળી ખીજ ખાજ ઝીજા સાણેજ હિંદના ધણીને ધમકાવતાં કહે છે કે ખચરઘર! એ કોંગ્રેસના દુજગા કાઢીઓની ધમાકયી ઘાંઘાં નહિને હિંદને તલાક આપી તો નેવા જેવું યવે! કોંગ્રેસ હિંદની મોટી પુત્રી છે તો લીંગ નાની પુત્રી

છે પણ તેથી એને પૂછવા વગર પરણાવી દેશે તો વિવાદની વચ્ચી ચર્ચા જશે! હિંદના લીડરો આવી સાબીક સાઈમારી કરી રહ્યા છે; ત્યારે ચર્ચાલક્ષણું તો પેટનું પાણીએ હાલતું નથી! તેઓ તો વોલીગ્ટનમાં ખેડાં ખેડાં 'રેન્ડવેન્ટ-ચાચાના ઘરમાં પાહોળીને માખણ ખાઈ કકાર મારતાં ચિટ્ટના ધૂમાડામાં એવા રાખે 'વહેતા મૂકે છે કે "ઇસ જાનમે" કુછ દમ નહિ!" અમણું અથે તે અમારું દેશીએ કે હિંદ તરફ દ્રષ્ટિપાત કરીએ? મારી હિંદી પોરીયાઓને એ સલાહ છે કે "પત્ર તજે રેસો તો પાસ્ત્ર વાન પડતી મેસા." "તેજ જીવો તેજની ધાર જીવો" પછી "ખોત્રે તેનાં જોર વેચાય."ની કહેવતને અનુસરો. વિલાસતી છાપાંઓ ગમે તેમ કહે, હિંદી લીડરો ગમે તેમ ખોત્રે; પણ અમારે તો એ "બળના ધરના ઘંઘા કૃશ્ણાર્પણ" કરતાં પહેલાં કંઈ વિચારવું નોંધ્યેને! કીક છે ગાંધીજી પોતાની બકરી સહિત કોંગ્રેસથી અલગ

લાખનોવાળા

અસગરઅલીના અત્તરો

૨૬ તેજની શીશીઓમાં

અને

તાજ કું. લીં લાહોરનો

મહર

સુરમા મુકંવીએ બસર

ચોકટના એ આના

શીશીના આંક આના

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ : કલુપીક, મુરત.

થવા છે. અસમ સાતા થવા છે! અસમ હોવાનો
ખાં લાગતી રવા છે; પણ તેથી કંઈ માંધીયનું
નહી કોઈસ પર નહિ આને એ કેમ મનાય? હા!
અહિંસાની પોટલીને બારોડાની મનોબાસીએ
હુલી મૂકી છે પણ એને હુલી ન મૂકી હતી
સારેય અમારી સાક્ષાત્કાંતી ધણુવત ક્યાં
આવતી અટકી ગઇ હતી? હીક છે! યુદ્ધાક-
ડેના તકેસારની રત્નમાં વિચાર કરી નેહુમું!
અસારે તો જુમળ, આટલાદિક, અને તે
કરનંય પસિદ્ધિના મેલસાએ વધુ મરમ થઇ
રવા છે તે તારક અમારું પાન એવું છે.
દિદી મહાયાગરમાં જે આમ ફેસારે સારે
કિંદની વાન સભાજી! યાદી અસારે તો
જ્યાદરો કે બીજાએ મારી એમ સમાદ
ઉ કે:-

“હવેનંદો દેશ છે દેશ છે ક્યા
આને આને હવાને હેવા છે ક્યા?”

એ તેમ પણ બારોડાની કારોબારીએ
દેશમાં જરાક-જરાકી તો આપ્તિજ રીથી અને
તે મારે દિદી સરકારનોજ આબાર માનવો
રહોને? તેમ દેશના અગિયારને હોટવા પણ
ન હોત, ને તે બારોડામાં એવા પણ થવા
ન હોત, નેરે, તાર, અને, ટપલને. પણ
એ બારોડાના દસ દિવસના મેશમાં હીક
તથા પડે! અમને તો સક જન છે કે
રહે, તાર, ને હપાવખાવાને હોતેજન આપ-
વાન સરકાર આવી રીતે યોગ્ય થાત સપકને
અંતરે આક્રમન પ્રવાસો કર્યા કરે છે પૂતે
બાગતને આપણી હીકરો દ્યારે સમજતા થશે!
મેટીપને તો નજો ખાણીપીણી મારેજ

બન્યુઆરી]

બન્યા છે પણ દેશને માથે લાગી કરનાર આ
લીડરોએ પણ બારોડામાં હીક પેંક પારીઓ
હીકા!

“દેશને અમને ઉતર ખાને હે અસમ કે સાવ
રંજ હોટ કે બડોલ હે અમર આતમ કે સાવ!”

બારોડાની કારોબારીમાં યુના મોદર અને
સંપૂર્ણ સ્વરાજના નામે જુન દો વરોવાયું
પણ તેમાંથી આપણી ગીકાણું કે નહિ તે તો
લીડરો પણ જાણતા નહી તો બીજાની જાનવા
શું જાણે! પણ જે દશય થયો છે તે ઉપરથી
જાણ છે કે રંગલ, સમખર્નિજ, કે જુવા-
સાંજ નેજ એ દશરની હાસની ટેંજીઓ
હરી હરીને ગામેજ મ લેમવા ગીકો તો નવન
નહી અને અજન નહિ કે ને જિરીશ
સરકાર જરાક પામા માસ રાખીને બીકે તો
એ જ રોડીનું બગીચું ‘અમુત મંધન’ રી
વેલી દેશીઓમાં ભરાયો! હરા અમુત પણ
જની જવા ને ખાસખાસી ખુશીઓની પૂગ
સાક થઇ પાછા ર દારવાઓ ખાસખામાં મહા-
જતા થઇ જન! અમને તો સનનનું નથી
કે અનાકેદીનનું વનકુકાનસ કીમસને જેને
માંથી જરી મધું છે કે શું?

સમય ટાંકતા મસમસ જેવા જારીક થવો
વધ છે અને કેરેકર દિંદ પર અગમ્યાની

‘મુલતાન’ (ચાલુ ગતારને) દુરતેર
આ અકે અનિવાર્ય
સાલેગાને લીધે આપી રાકાયો નથી તે
મોટ ફિતગીર છીએ.

તંત્રી

સુરવનીઓ આરતીનું નામ છે. જ્યાંઓ પણ
હિ હોએને-ઉઘોગીકરણ તો રીક પણ કંઈક સી
કમળી વાતો સંભળાવી રહ્યા છે? વાણીયા
તો નજીક પેલાં પરી કંઈક સંભળી કંઈક સંભળી
અપનાવે/પણુ માના પેટમાંથી કિલ્લ-બંધોવા
આપણા ગિયા ભાઈઓનું શું? અલગલગ
દેખા ને ખંદા ખાવાની બ્રહ્મા પર નજ-
નારા એ હરેદી હવડાઓનું શું થશે? પુણ્ય,
ખીતવાની ઉચ્ચનાઓથી ચલાવી ચેડી પર
શુદ્ધગારી શી નીતિ થશે? મિશ્રકાષ્ઠ હાને
જૂનાથી મરે પણ હવતા હવન કદી મારવાડી
તો નાંદજ બને! અને આપણા લીંડો પણ
એ જાખનામાં કશીય સલાહ આપના નથીને?
પણુ આર્થિક બાબતને આપણુ લીંડો સાથે
શું થતો વળશે છે? બસ ફરી ફરીને પેલી
જરી પુરાણી સંચરનેજ આપણે તો વળગી
રહેવા કે:

“નેત્રેકા પાન ખાકે હંમ સુખંકે દિરમે;
ગિરવી પડા હુઆ હે અર પાનદાં હમારા”

એમ, એમ. પીપરડીમાં હાઈકોર્ટ સંતિની
ઝોલડ જોવાનું એરોસીએસનનું ૧૪ થું વાર્ષિક
અધિવેશન મીં આરેક અગ્રમ હરમાઈલ
ખી. એ. (એલસી)ના એમુનરથને ઉગ્રસાણું
હતું રકૂદનું વાર્ષિક ગેરિડીંગ જાણોતા ઉત્સા-
હને લીધે સરળ થયું હતું અને પ્રેક્ષકોને
ઉત્તરો વસુધ થયા હતા. પણ ઝોલડ જોવાએની
સંખ્યા ઘણી થોડી હેલ સંસ્થાને આદમા
ગ્રાંઓ થતો દેખાયો ને સંસ્થાના જગીયાને
પોનાના કંથોએજ ઉઘેર્મો તેને જાણીને જાણાવે
શુદ્ધી દેવાની તેનાજ માણીએની એપરવાલ
દિલગીરી ઉપાળવે એવી ગંજીયા! ને રહ્યાં

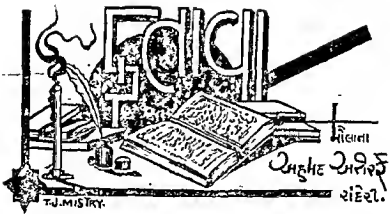
મિષ્ટ ફળ આરોગી પોને ઉચ્ચ પત્નીને પ્રાપ્ત
કરી ચક્રા, તે પ્રકારનાં ફળ પોતાના મરીજ
વિચાર્યાં જંધુઓ. આરોગી એથી રકૂં જીલ્લું
શું હેલ યોગે? પુનઃ સુખોગીનું લાપરવાહીને
લીધે સંસ્થા ખાખડ પાંચમ થઈ રહી છે. નેકે
સંસ્થાના સંચાલકોએ દૂર લાગતા સુખોગી
નેત્રીમાંથી પડેડી પડેડીને જાણ સંસ્થાના
કર્મમાં રસ લેતા કરવા માંડ્યા છે પંજીતેથી
શું? સંચાલકો ક્યાં સુધી લાંબીવા તોડે! સીડી
પરથી ઉપલી આરોગીએ રકૂવા તેજ સીડીને
લાલ મારીને પાડી નાખવા જેવી આતો બેદર-
કારી થણવા તેજને દુકારો અને...એવી
કદખી કિપદતિતોં એ ભણીગણીને સુધરી
મએર્તા ગિરાદરોને બેટ ન આપાય પણ “આ
કોઈકા ઇશારા બસ અસ્ત” તો કહીજ
જાણવે? આજે જોવાનું થતે ધરડા ઉઘેર્મો
આરોગી કાન મીમકાષીનું પંચસાંધાય તો
બસ છે નહિતર હું કંઈક ખુદાઈ ફોનદાર નથી
કે તેમને ખસેડા કરી રકૂં! ઘાંચ:

“અહ કાને સાંભળીને કાલપું પંચા કાનમાં!
એકાદશનું ફરમાન આ ઘાંચુ તમારા ખાનમાં!”

અહીં ફરમાનનો અર્થ હુકમ નહિ
પણુ અપીલ કે વિનંતિ સમજવાની ખેત-
લિલી સચો દાખલે!

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ

કલ્પપીઠ, માંથી ખાલી કરી તા.
૧-૨-૧૯૪૨થી ટાવર રોડ મોહન
દોડીઝ પાસે, જશે.

સવાસ-આ મસખસા વિષે ઉલ્લાસે દીન
 શું કરમાવે છે? (૧) જ્યારે હજારા મુસલમાન
 બાઈઓ પર આંધિમ કાઢિરે પ્રજા સિલમ
 ગુન્નરતી હોય ત્યારે આંધિમેના હુમલાઓનું
 સલાવાસ વાગવાને, તથા તેમના ઉપર ખુદા-
 પાકના ગજબનો ગોગો તથા ફેરનો કાફરો
 ઉતારવાને તથા તેમના ગરબે બરખાદ કરવાને,
 જે વખતની ફરજ નમાઝોની અંદર કિરાઅન
 નેરથી પડવામાં આવે છે તેવી ફરજ નમાઝોની
 આંધિરી રાતમાં શુબહ ઉભા થઈ (કોમદ)માં
 હુઆએ કુદત પડવી નેઈએ યા નહીં? (૨)
 અને જે પટે તો ધમામ તથા ધમામની સાથે
 નમાઝ પઢનારા લોકો હાથ છુટા રાખે યા
 બાધેલા રાખે? (૩) અને જે ધમામ હુઆએ
 કુદત પટે તો ફેટલી મુદત સુધી પટે? એક
 મહીના સુધી, યા જ્યાં સુધી મુસીબતનો અંત
 ન આવે ત્યાં સુધી!

આ સવાસોના જવાબ સંહીદ હદીસોથી જે
 સાબિત હોય તે બયાન કરે, ખુદાપાક તમને
 અનરે અઝીમ ધનામત ફરમાવે આમીન.

જનાબ-મજો કે ઉપર પુછવામાં આવેલા
 કાફિરો તથા જાઝિરો ઉપર ખુદાપાકનો ગુન્ગો
 થાય તથા તેમની બરખાદી કરવા માટે અને
 મુસલમાનોની મદદ તથા ફતેહમાંદી મેગવરા

માટે હુઆ કરવી તેને હુઆએ કુદત કહે છે.
 (૨) જે નમાઝોની અંદર કિરાઅન નેરથી
 પડવામાં આવે છે તેવી નમાઝોની ફરજની
 ઉભી રાતમાં શુબહ પછી ઉભા થઈ (કોમદ)
 માં હાથ બાંધીને કનથી મઝદબ મુજબ હુઆએ
 કુદત નેર. પટે; જેવી રીતે અજમામા મુફતી
 મોફવી મોદમદ કિશાવતુલાદ સાહેબ પોતાના
 રિસાલામાં અંદર રીતે બયાન કરી ચુક્યા
 છે (૩) આ હુઆએ કુદત પડવાને માટે
 એક મહીનાની અથવા તેથી વધારે એકાદી
 મુદતની ખાસ દેહ નથી બલકે જ્યાં સુધી
 મુસલમાનો સંકટ તથા મુસીબતના વાદળાંથી
 ઘેરાયલા રહે ત્યાં સુધી પડવા કરે, બધ
 રાખે નહીં.

અબ્દુલ હાકીમી જુદદ પહેલી, પૃષ્ઠ ૨૦૫
 ઉપર એક હદીસ ચરીફની રિવાયત અબ્દુલ હુસૈન
 (રદી)થી છે કે, આંહરત સમયે એક મહીના
 સુધી ધજાની નમાઝમાં કુદત પડી છે. એક
 મહીના પછી જ્યારે અબ્દુલ કુદત પડવી બધ
 રાખી ત્યારે અબ્દુલ હુસૈન (રદી)એ હઝરત
 (સલ્લ)ને પૂછ્યું કે આપે હુઆએ કુદત પડવી
 કેમ બધ રાખી? આપે ફરમાવ્યું કે તમે
 જાણતા નથી કે તેઓ આવી ગયા એટલે વલીદ,
 સમગ્ર, વિગેરે સજામાંથી કાઢિરાથી છુટા થઈ
 મહીનામાં આવી ગયા, તેથી હુઆએ કુદત

કારવાં

બંધ રાખી, અને આજ હડીસના હાથિયા પર પુરેપુરા ખુમાસો સાથે જણાવ્યું છે; કે દુઆ સડાળા (રદી)ના છુટકારા માટે હતી; જ્યારે કાફિરોના હાથથી તેમનો છુટકારો થઇ ગયો અને તેઓ ગાંધા શરીરમાં આવી ગયા, ત્યારે હવે દુઆએ કુદરત પદવાની જરૂર નથી, કારણ કે કુદરત તેમના છુટકારા માટેજ પદવામાં આવતી હતી.

આથી સાબિત થયું કે જ્યાં સુધી આપણા મુસલમાન લોકોએ પર કંઈ મુશીબત હોય ત્યાં સુધી સંભાળપૂર્વક સારી રીતે ત્રણ વખતની તમાજ જેમાં કિરામત જોરથી પદવામાં આવે છે તેવી તમાજમાં સાથે લખેલી દુઆએ કુદરત હરહમેશ પ્રદર્શી જરૂરી રાખે આ હદીસથી એક મહીનાની દૈન સાબિત થાય છે.

આથી રીતે ખુખારીની શરદમાં (પુરેપુરા ખુમાસો) નામે 'કસતલાની'ની છઠ્ઠા પાંચમી પૃષ્ઠ પા ની ખુખારી શરીરની હદીસમાં દુઆએ કુદરત જગ્યામાં દિવસ સુધી પદવાનું જવાન પાવ્યું છે. તો આથી સાદ સમજાય છે કે દુઆએ કુદરત પદવા માટે ખાસ એક મહીનાની દૈન લખાવી બૂદ લાગેલી વાત છે. માટે જ્યાં સુધી મુસલમાનો મુશીબત તથા કિન્દામાં ફસા-એલા હોય, ત્યા સુધી તેમની મદદ તથા છુટ-વાની દુઆ હરહમેશ માટે જરૂરી રાખી.

તે કુદરતે નાજેસલુ આ છે:-અશ્વાદુમ્મલ-દેલી શી મન હદેન વ આદેની શી મન આદેન વ તવહનની શી મન તવહન વ જારિકવી શીમા અતેન વડેની શરવા કદેન મજક તકદી વ લા હુકદા અજેક વ-હમદુ લા-યજી-સ્તો મન-વાસન વમા યજીઓ મન આદેન નજારકત રખખના તઆલેન નસતમ ફેરેક

વ નતુખો' ઇન્કેક વ સહદવાલો અલ-નખી-ચીત કરીમ.

અશ્વાદુમ્મલ ફિર લના વ લિલ મોમી-નીના વજ મોમેનાત વલ મુરમેમીના વલ મુરમે-માન વ અલિફ હૈના ફાહુમેલીમ વ અસમેલ-ઝાત બૈનેલીમ વનસોર હુમ અમા અદુવેક વ અદુવેલીમ, અશ્વાદુમ્મલ અનિલ કફરતલ-ઝીના યસુદદના અન સખીતેક યયોકઝએબુન, રસોલક વ ચોકતિલુના આદિયાઅક, અશ્વાદુમ્મા ખાલિફે હૈના કયેમતેદિમ વ ઝખઝિત અઠ્ઠા-મહુમ વ અનઝિલ જેદિમ બઅ-સ-કલ્લી-ના તરફેલ અનિલ કૌમિલ મુજરેમીન.

દુઆએ કુદરતનો અર્થ:-અપ અશ્લાદ । દિવાયતનો જે રસ્તો તેઓએ મેળવ્યો તે મને બનાવ; અને તેઓની અંદર સત્તામેલી અર્પણ કર જેઓને તે સત્તામેલી આપી; અને તેઓમા મને દોરત રાખ જેઓને તે દોરતો માન્યા; તથા મને તેમાં જગત દે જે ચીજ મને તે આપી છે; મને બચાવી લે તે બુરાઈથી જેને માટે તે હુકમ ફરમાવ્યો છે. બેશક તું હુકમ ફરમાવે છે, પણ તારી ઉપર હુકમ કરવામાં આવતો નથી. જેને તું દોરત રાખે છે તે બેઇઝજન થતો નથી, અને જેને તું ફરમાવ બધે છે તેને કદી બેઇઝજન મળતી નથી.

ઓ અમારા રબ । તું બરકતોથી બરપૂર છે, અને તારો દરજ્જો સર્વોત્તમ તથા સર્વોપરિ છે. અમે તારી પાસે બક્ષીરા આવીએ છીએ અને તારી આગળ ફતુઅ થઇએ છીએ.

અશ્વાદની રહમત નખીયે કરીમ પર થાઓ. અપ અશ્લાદ ! હમોને તથા ઇમાનવાળા મહોને તથા ઇમાનવાળી ઔરતોને તથા સર્વે તાબેદાર મહો તથા ઔરતોને બખ્શી દે તથા તેમના હિલ્લમાં મદખખન પેદા કર અને તેઓમાં અરસપરસ માંહોમાંહો મુમેદ કરી દે અને

તેઓને તારા તથા તેમના દુશ્મનો વિદ્વ
મદદ કર!

અથ અદલાદ! લગનન ઉતાર કાઢિને
પર, જેઓ તારા માર્ગેથી રોકે છે અને તારા
વેગરૂબરૂને જીત્યા સમજે છે, તથા તારા દોરતો
સાથે લડે છે.

અથ અદલાદ! તેઓની જમાઅતમાં
લંગાણુ પાડ, અને તેઓના કદમોને ડગમગાવી
દે, અને તેઓ પર મુસીબન ઉતાર, જેઓ
શુનેહગારોની કામથી બદલાઈ જતા નથી.

લી૦ કાઝી રહમતુલ્લાહ

મુહનમિમ મદસદ અશરશીયક, રાંદેર.

મૌલાના કાઝી રહમતુલ્લાહ સાદગ મદદરીએ
ઉપરો જવાબ ને વિચારવા માતબર કિતાબોથી
લખ્યો છે તે ખરો અને સહીદ છે. બેચક,
જ્યારે મુસલમાનો મુસીબન અને આતશ

અપાત્ર તે વેળા કદરી નમાઝોમાં રુકુઅ બાદ
દુઆએ કુરન ઇમામ પડે, અને બધા મુત-
દીઓ ધીમે ધીમે આંતરીન કંટો બહારે એવા મૌકા
પર પંચ વખતની નમાઝોમાં પણ દુઆએ
કુરન પડવી હદીસ શરીફથી સાબિત છે. અને
ઇમામ જ્યારે દુઆએ કુરન પડે તે વેળા બધા
હાથ બાધે રે લટકારી ગાળે અથવા દુઆના જેમ
હાથ ઉઠાવે એ ત્રણે રીતો સાબિત છે. પણ કુનથી
મજદબના કાયદા પ્રમાણે હાથ બંધવા બેદનર
છે. જે કારણસર દુઆએ કુરન પડવામાં
આને તે કારણ દર ન થાય ત્યાં સુધી મસ્જિદ
દોના ઇમામોએ દુઆએ કુરન પડવી ચાલુ
રાખવી જોઈએ. એજ મુજબ હદીસોથી સિદ્ધ
થાય છે, જેમકે જવાબમાં વર્ણવવામાં આવ્યું છે.
(મદુન મઆદ ભાગ ૧, પાનું ૭૦)

લી૦ અહમદ અશરશીયક રાંદેરી

આજની પોઠ હાંકવા આખખી ઉઠાયું છું તે પહેલાં સર સૈપદ અહમદની એક વાત તરફ મારું પેવાન એવય છે સર સૈપદ પામે એક બચગવાળ મુસકમાન મયો અને કાંકુદી કરવા લાગ્યો કે: “હું બચગવાળ માલુસ છું આપ મને કોઈ એવો નુરખો જાનાવશે કે જેથી મારી તંગદસ્તી મટી જાય?” ત્યારે સર સૈપદ સાદમે તેને પૂછ્યું કે: “તમારી લાક્ષણ કેવી છે તે તો તમે જણાવ્યું” પણ તમારી ઇચ્છા વિચારત ફેટલી છે તે તો જણાવો?” તો પેલાએ કહ્યું કે: “જનાજ દુ’ અરખી, ફારસી પગે જાણું છું અને ઉર્દૂ પર તો સંપૂર્ણ કાશુ ધરાવું છું.” સૈપદ અર-મદે તેને કહ્યું: “જુનો, તમારે સાહેબ તમે એક હામ કરો એક અખખાર સ્વરર આહુ કરો અને તેમાં ખાક મને ગળો લાંડાં ગાંઠો. આજકાલ મને ગળો દહ દહને ધણ મુરિલમ પત્રકારો કમાણી કરી રહ્યા છે, તેમ તમને પણ લાભ થશે.” તો પેલા આશ્ચર્યથી બોલ્યો: “પણ જનાજ આપની જુગુમી... આપની દાદીની...” તેને અટકાવીને સરે કહ્યું: “એ કરાની ચિંતા ન કરો લાંઈ માગ, મને ગળો આપવાથી મારું તો કંઈ જમવાનું નથી. જે ઇજ્જત કે બેઈજ્જતી મને મળી છે તે તો

જવાબદાર છે: પછી જો મને ગળો લાંડાં પારી માસ એક મુરિલમ બંધનું પેટીયું નીકળતું હોય, તેના મુજરાનનું સાધન હું ખની રાકતો દોડું, તો માગ જેવો ખીજો કોઈ બાખપણી નથી.”

તે મુરિલમે પછી પેપર કાઢ્યું અને સર સૈપદને ગળો લાડીને માસમાસ ધધો કે નહિ તે તો જણાવમાં અ.વ્યું નથી, પણ આ દીમતી નુરખો ધણ પત્રકારોને હામ લાગી મયો દોઈ ગળો લાંડીને પેટ ભરી રહ્યા છે। મને અમાસ મિત્ર લાંઈ બેકારની એક પંકોત અને પાદ આની વાપ છે તે હાંકું છું કે:

“ધને છે તત પોતાની બીવના મુખને મલો, સગાં રવતોજનો શાખો તને ‘બેકાર’ વડનથી.”

●

જુની પેટીના એક ફરતમાં ખાખી રડી ગયેલા સંદાર શ્રી. મોદનપાસ પાવંતીકર દેવેએ સાદિસમાં વાસવાદ પર એક હુંકું પણ મુદાસરનું પ્રવચા આપ્યું હતું. તેમાં મહ પેટીની અને ગાહુ પેટીની કપિનાઓની કેટલીક વાસતીક સમાવેશના કરી છે. જેમાંથી થોડાક ઉપયોગી ફકરા અત્રે હાંકું છું.

“આજે પણ નરસિંદના પ્રવાલીયં, ખીમના લાજનો, પ્રેમાનંદન કાચો, શામળના

કારવા

છાપાઓ કે દવારામની ગરબીઓ મુઝરાતીઓ હોસિ હોસિ ગાય છે. એ કાવ્યસાહિત્ય હજી પહોંચ્યું. અમર છે અને રહેશે. જ્યારે ઉમાસંકર અને સુન્દરચંદ્રી માંડી અનેક અર્વાચીન કવિઓનાં કાવ્યપત્રવર્થી. લરપુર અને ભારતીયાં કાવ્યો સમજવામાં અને કંઈય ચયામાં ઘણી મુશ્કેલી નડે છે. અને પૃથ્વી હૃદમાં લખાતા કાવ્યોમાંથી તો રસાનંદ લેતો પહોં મુશ્કેલી નડે છે. "કારવામાં દેવે સદેવ જણાવે છે કે પ્રાચીન કાવ્યોમાં વેદવ્યવ પ્રધાન લક્ષણ હતું, જેને હીંદી કાવ્યો ગાઈ સકતાં ને કંઈય થઈ જતાં.

વાત ખરી છે. આજનાં કાવ્યો ગાવા માટે તકિ પહોં મેટા ભાગે માસિકોમાં છપાઈ ફક્ત વાચવા માટે જ શોધાય છે. પછી કોઈ તેમાં રસ લે કે ન લે! સમજે કે ન સમજે! જેમ અધર્ અને અરપટ તે સારું કાવ્ય સમજવું એમ ધણીની માન્યતા બંધાઈ ગઈ છે.

"સાવરણી કે જોડલા જેની વસ્તુ પર સંવેદનશીલ બની કવિ ભરે કાવ્ય સરજે, પત્ર કવિય એક ભાવનારીલ પ્રાણી છે એના કાવ્યોમાં આદર્શ અને ઉચ્ચી જ્ઞાનના નહિ હોય તો વાસ્તવિકતાને નામે રચાયલાં એ કાવ્યો ચિરંજીવ નહિ જ બને."

ચિરંજીવ બને કે ન બને પણ આજના કવિઓને મન કોયલ કરતાં કાગડાની કીમત વધુ છે! હંસ-હંસીની નેહલી પર કવિતા રચવાને બદલે જોલકો ને જોલકી પર કવિતા રચવા વધુ લલચારો! અંધ, એકાંતી, કુમુદીની, કમલીની, ઉપા, વસંત, સંધ્યા, ઉષાન, વાટિકા, નલધનુ, તારિકા, તુષુર, હસાદિ પર કવિતા લખવાના દિવસો વર્ધી ગયાં છે. દેવે તો ઉકરડે,

જુલોય, બિતાંડો, અચર, અંધારી રાત્રી, ચાર, લૂટારા, પૂજારણ, બિખારણ, વડોળાઓ, પાન ખરે જવાળામુખી, ધરતીકંપ, મોટર, સાયકલ, એક્ટ્રીકીટ, ચંપલ, ધાધંગ, સાડી, જોગડેર, લીપરતીક હલાદિ વિષયો પર કવિઓની વાસ્તવ દર્શી શકે-દનવેનો માત્રી રહી છે! શીક છે. કવિઓ આજ પરથી ધરતી ઉપર તો ઉતર્યા છે! જોય જોગ થયા નથી એટલું આપણા સાહિત્યનું સૌભાગ્ય મળ્યા!

'જોડ' કહે છે કે: "આજના સાહિત્ય ક્ષેત્રમાં સમ કડીયાઓની જેવી બહુલતા છે તેની બહુલતા સાગ ચિદ્દીઓની નથી." જે જમાનામાં ધણધ યોગ્યભાસથી રચાયેલકાના સુંદરમં સુંદર નમુનાઓ પણ વગર વિચારે જમીનદોરત કરવામાં આગતા હોય તે જમાનામાં સિદ્ધીઓના નામક કોવરકામ કરતાં કડિયાઓનું સીધું સાદું ચળુનરજ સાઈ ગણાય કે તે દીવાઓ પડીને કોટાં મોટી રહી જાય તોય ઝાંઝો પડનારો ન થાય.

વળી વા. મો. શાહ કહી ગયા છે: "જો વાંચકથી માણસના જ્ઞાનકોડોળમાં, શુદ્ધ આનંદમાં, કે છત્રનને ઉચ્ચતર બનાવવામાં સારી અસર ન થાય તેવાં પુસ્તકો ગમે તેવા સુંદર ભાષામાં લખાયા હોય તો પણ પ્રિયને તે જાંચવા પાછળ સમજાને જોમ આપવાની સલાહ આપી રાકાય નહિ." એ તો ખરું પણ પુસ્તક જે પુરું વાચ્યા વિના શી રીતે જણાય કે એમાં જ્ઞાનકોડોળા છે કે નહિ! શુદ્ધ આનંદ આપશે કે નહિ? અને છત્રનને ઉચ્ચ બનાવશે કે નહિ!

જુગારીનો સૈનિક કહે છે કે: "જોડે પ્રમુખે સાચું પુસ્તકો પર કમીરાન બેવાનું ખબ

કર્યું જોઈએ.” પણ પછી પ્રેરણાં તો નહોતી
પુરતો ઉપર પણ કમીશન-આપણું જથ્થું કરી
તેને સાનું દેરા! દેગે તો?”

પાછા વા. મો શાદ કહી ગયા છે કે
દરેક પ્રમાણિક પ્રવચાર એટલું તો અસ્ય કરી
શકે કે જે વિશ્વવેના પોતાને અભ્યાસ ન હોય
તે વિશ્વવેના અંત્ય પર અંત્ય કન લખવાનો
ધમકાં તો કરે નહિ.” ત્યારે તે પત્રકાર શાનો?
જે અર્થશુભી સંપન્ન હોય તેજ આ મુશ્કેલીમાં
પત્રકાર જની શકે છે! આજનો પત્રકાર તત્ત-
વાનનાં પુરતક ઉપર પણ વિશ્વ મગટ કરી
શકે છે અને જ્વલંતીય વિજ્ઞાને ઉપર પણ!
સ્થાપત્યકળા. કે દર્શનની નુપુરક ઉપર પણ
અભિપ્રાય આપી શકે છે અને આંકડકાં
ચોપડી કે જે જગતની આગાહીના રિપોર્ટ
ઉપર પણ અભિપ્રાય આપી શકે છે! કવિતાની
ચોપડી હોય કે નવા પ્રદર્શી શોધ હોય મને
તે ઉપર તે ગેધક લખી શકે છે! “ગુ” સંમત
ખેડા છે દેહો આજના પત્રકારોમાં તેઓ
પોતાના હાથની આરીસના બાજુએ છે
આ શાદ!

“હુંય શાદિ છું. માનાં પેટથી તો શાદિ
તરિકે પાકેયો નથી; પણ જોઈએમથી જા
ગયો છું, એક વાર જોઈએમ- હું જાણું સામે
માણસા મનાતો; મારી ઉચ્ચ લખવાઓ, મારી
કીમી દમદદી, મારો દેશ પ્રેમ, મારી નિર્ણય
સંવિધ સેવા, એ બધું, કવિતાઓ, મારકેને
વાંચી કે સજાગીને વાંચી કે જોતાઓ, હજી
મધ જતા દેશમાં મારા નેવા જીવન, અનેક
શાદિ દાદા, પગ, મારાની સાસ દાદા, ચોટક
નજળા પણ દાદા. સાંજોનું અનુકરણ કરવા,
ને નંખાઓનો દાપ પકડી તેમને હોય લાવવા
મારું મનું લક્ષણ.” પણ કોણ, જાણે મોટી

મોટી સંજોમાં સોજો તાળીઓ પાડી
પોડીને રૂઢને બહેકાવી દીધો. મને એક પ્રમા-
રતો નથી અદ્યો. મારામાં આનંદાતિ જ નથી.

ખીજા કોઈની સારી કવિતાઓ જોઈને મને
પેટમાં થુંક ચોમવા લાગતી. સાંજોને હું
ધિકારવા અને નજળાઓને હસી કાઢવા લાગ્યો.
અને જોતજોતામાં મારું મગજ અવરેરના
શિખર ઉપર ચડી ગયું. મેં પર હાથામાથી
સારી સારી કવિતાઓની ચોરી કરીને સ્વ-
લક્ષને રાજમારી, પણ ખીજાઓ ચોરીનાં
હાથાં સીકે અઢાને, તેને પાછર મારીને ફોજવા-
નોજ હું મેવાન કરતો. વસ્ત્ર દરજ્જામાં મારી
દયોરી અજળ હતી. મને તેની કવિતાને મારી
મચડીને ધડીવારમાં હું મારી જનારી દેતો.
હુંનાં કંઈ ઇતર-પુરતાં મેં ઉતારીને સાડી
પાપમમાં પહેલાવી દીધી. હિંદીની કંઈક
સાંજોમાં મેં ઉતારી લઇને મુશ્કેલીને પહે-
લવી દીધી છે. “એ” બધું જાણ્યું મુશ્કેલી
મને હિંદીને એવિતી રહી કે તે મારા માટે
નહિ પણ તારી મામતા માટે એ બધું કહ્યું
છે! મારું દૃઢ્ય પણ મને એમજ દષ્ટો
આપતું છે. તું આવી રીતે સાદિતવેના ચોર અને
તેના કરતાં વારનારિક ચોર જની સેવાનાં પર
કાંકે તો તારી આધિકારી દાસતાં પણ સુધરે અને
તારી કડકાઈ પણ દર. થાપી જળી એવામાં
એક મોજાનાનો એકાધિયો અભ્યાસ સુધી હું
જન્યુતો દેતો કે “જનનમ આધિયોથી” સજ-
મશે “પણ તેમનાં કહેવાં ઉપરથી” નવ્યુતો કે
“જનનમ આધિયોથી સજમશે.” નસ-તે વિષ-
સથી કવિતા કરવી પડતી મૂઝી તરજુની દેરી
રૂઢનાં ફરોડે ક્યો છે.

એક શાદનો વિલંબ

હાલ માસિમ પ્રજાસહીમ મોતાલા
વની (જી સુરના આ મુવાને ચ ન
વધની એસ સી પી એસ ની પરીક્ષા પાસ
કરી ડિપ્લોમા મેળવ્યો છે તેઓ રહેઠાની
એમ એમ પીના એક આડ બાપ પાલુ છે

સાબાર સ્વિકાર

પાકિસ્તાન (માસિક) - વર્ ૧ લુ અક
જો તત્રી અમામઅલી અક્ષમહુમેન મીજો
૬-૬-૭ ડેગટી રટીટ મુજબ ન ૯
સાકીસ્તાનના ચાલકોએ અપનાવના જોગ છે
તપાસોની નમિનના પાન એ ચે છે
કેમે-ડેશ દતના પકટર એન એ કાઠી
મનર રોડ અલાવા પી વાડી સુરત તરફથી ના
નિજામ સરખારની તરફીરવાળુ પુ મુરત સને
૧૯૪૨નુ મળ્યુ છે તે આભાર સાથે રીતી
રીએ છીએ

(૨) 'વા કારવા' હપાલ છે તે ગજેત્રી
મિન્ટિંગ પ્રસ આડ મનર સુરત તરફથી સને
૧૯૪૨નુ નિન્ડ તીથી સાથનુ બાર માસના
બાર પનાનુ સુદર અને સફાઈતર હપાઈનુ
કેનેડર મળ્યુ છે તેનો આભાર સહિન રી
માર ખીએ છીએ

(૩) 'દેશપદુ' પ્રેસ કેળાપી સુરત
તરફથી સને ૧૯૪૨નુ, હિ કુ અને ધરલાખી
તારીખો સથનુ બાર મસના બાર પાનાનુ
સુદર કેનેડર મળ્યુ છે તે આભાર સહિન
સ્વીકારીએ છીએ

અસ્માદિલ 'હુસ્ની

વિકાસ-સાબેરી

“યા મતીનો” (અંખા ૫૦૦) (૧) એને દરોજ ૫૦૦ વખત પઢનારની દરેક હાજત ખુદાપાક પૂરી કરે છે. (૨) એને હમેશા હસતી પઢનાર કોઇનો, મોડતાજ, થતો નથી (૩) એને હમેશા કસરતથી પઢનારની ઇત્મ તમા વારો થાય છે. (૪) એને હમેશા હસરતથી પઢનાર દરેક આશન, જલા અને મુસ્લિમ લીધેનો મહેલો (૫) દરેક મુસ્લિમ આશન થવા એને કસરતથી પઢનાથી ઇ અ જલુ જલ્લી મુસ્લિમ આશન થઇ જશે (૬) કોઇ જમ્યાનુ કુષ ઊગ્રી દીધું હોય અથવા કુષ કમતી થવાથી જમ્યુ સજ ન કરી શકતું હોય ત્યારે એને ૫૦૦ વખત પઢી પાણી ઉપર અથવા કુષ ઉપર દમ કરી જમ્યાને તેમજ તેની માને પીશકતુ અને કઇંક જાતી ઉપર લગાવુ ઈ અ જમ્યુ સજ કરશે અને માના કુષયા વધારે થશે એવી રીતે ૧૧ દીવસ કરતુ (૭) અગર કુન્યાની માન, કોઇ દામ પૂરું થતા, મુસ્લિમ આશન થતા અથવા કોઇ ઓપેરા મેળવવા ઇગ્દો હોય તે ઇન્યા (રવીવાર)ના પહેલી સાઅનમા જે દામ માટે ગાય તેની નિશ્ચયથી ૩૬૦ વખત પઢતુ એવી ગીતે દર ઇનવારે અથવા દરોજ બની શકે તે દરોજ પઢતુ ઇ. અ જલુ જલ્લી કામ થઇ જશે

“યા વલીયો” (અલ્લ ૪૬) ‘એ મદદ-ગાર અને મોમિનોને હેસત સાખનાર’ (૧)

એને હમેશા કસરતથી પઢનાર ઇ અ લોકોના દિનની વાતો જાણી શકશે અને કદામ વધી પણ થઈ જશે ખાનમ નિશ્ચયથી હમેશા પઢતુ જઇએ (૨) જેની લોડી અગર ઓરત તેનાથી ખુશી ન હોય તે ત્યારે ખિ વતમા જવા દત્તો હોય ત્યારે એને કસરતથી પઢી દમ કરવાથી ઇ અ તેનાથી ખુશી થશે (૩) એને હમેશા કસરતથી પઢનાર દીન કુન્યાના મતમા હાસિલ કરશે (૪) એને કસરતથી હમેશા પઢનારની સૌ કોઇ ઇત્મજત કરશે. (૫) જેની લોડી અગર ઓરત જલ્દાર હોય અને તે કામ ન ઊગતી હોય તે ખિનતમ જતા પહેલા વજુ કરી ૧૧-૧૧ વખત પ્રથમ અને ડને દરદ શરીફ પઢી વચ્ચે એને કસરતથી પઢી દમ કરી ખિનત કરવાથી ઇ અ જલ્લીની ઊડી દઇ નેક પરહેઝાગ થઇ જશે. (૬) માર્ગ પણ મુસ્લિમ આશન થતા જુમ્યાની રાત્રે એને કસરતથી પઢતુ ઇ અ આશન થઇ જશે દર જુમ્યાની રાત્રે પઢતુ અને દરોજ રાત્રે પઢતુ વધારે ખેલતર છે મુસ્લિમ આશન થાય ત્યા સુધી પઢતુ (૭) આ

ધી 'રાંદેર સ્ટોર્સ'

કલુપીક, માંથી ખાડી કરી તા.
૧-૨-૧૯૪૨થી ટાવર રોક, મોહન
ટાંકીઝ પાસે, જશે.

કારવાં

મુખારક નામની એક તાસીરો છે. અમુક સાહેબોના લખવા મુજબ બુદ્ધાકના મુકરંજ હરિના એ નામની પણ તરણીદ પદો છે.

"યા હુમીદા" (સંખ્યા ૬૨), "એ દરેક રીતે તારીફને લાયક" (૧) એને-હમેશાં કસ-રતથી પદનારના બધા કામો ભોષે પસંદ કરશે. (૨) એને હમેશાં કસરતથી પદનાર નેક માલ ચંપાયુ અખત્યાર કરશે. (૩) એને હમેશાં કસ-રતથી પદનાર કાહેલા બકવાસ અને બદ જગ્યાનીથી છે. અ. બચેનો રહેશે (૪) જેને કાહેલા બકવાસ અને બદ જગ્યાનીની રેવ પડી ગઈ હોય અને તેનાથી છુટકારો મેળવવા ઇન્દો હોય તેો દરરોજ ૬૦ વખત એને પરી કાઢ એક વાસકુ પાણી પીવા નહી કરી તેમાં દમ કરી તેો વાસકુમાં જરૂરત વખતે પાણી પીવા કરશે તેો ઈ. અ. એથી રેવ છુટી જતો અથવા એને હમેશાં કસરતથી પદનો રહે અને જ્યારે પશું પાણી પીએ ત્યારે તે પાણી ઉપર દમ કરી પીએ એવો રીતે પંચુ ઈ. અ. એ બુદ્ધી રેવથી નજાત મેળવશે. (૫) એને હમેશાં કસરતથી પદનારનું દિલ દૂર ઇમાડીથી માંખર થઈ જશે. (૬) "યા હુમીદુસ્તે ફેઆયે" આતજા અલા જમીએ ખલેકેહી બેલુરેહી યા હુમીદા" કાઠના ઉપર બીજાએ મોડું કર્યું હોય તેો દરરોજ ૩૬૦ વખત પોતે પડો અંગર પીતે માલુસ પડી તેના બદન ઉપર દમ કરે છે. અ. બહુ જલદી સારો થઈ જશે.

"યા મોહસી" (અદદ. ૧૪૮), "એ દરેક મીઠાને ઘેરેથી લેશે" (૧) એને દરેક જગ્યાની રીતે ૧૦૦ વખત પદનાર ઉપર અને કયા મતનો અંગથી છે. અ. નજાત મેળવશે. (૨) એને દરરોજ ૧૦૧ વખત પદનાર બુદ્ધ પાકની પનાહ અને દિલ્લામાં રહેશે (૩)

એને હમેશાં કસરતથી પદનાર દરેક આત, જાવા, મુસીની વગેરેથી બચેનો રહેશે. (૪) એને હમેશાં કસરતથી પદનાર ગુન્હાઓથી બચેનો રહેશે (૫) જેનું દિલ ગુન્હાઓ તરફ ગાઈત્ર રહેતું હોય તેો એને હમેશાં કસરતથી પદનાથી છે. અ. દિલ નેક થઈ જશે અને બુદ્ધ કામો કરવાથી નંદરત કરશે. (૬) એને હમેશાં કસરતથી પદનારની વાદાત રીકિતમાં બહુ વધારે થશે. (૭) જેને ઇમાદત કરવામાં સુરતી આગ્યા કતી હોય તેો રાત્રે સુતી વખતે રીના પર લાયક મુકા એને પદનાં પદનાં મુકા જરૂં છે. અ. ઇમાદત તરફ દિલ માઈલ થશે અને સુતી વગેરે દરેક થઈ જશે. (૮) દરરોજ ખાતી વખત ૨૦ હુકમા ઉપર દમ કરી આપથી છે. અ. ખાતની તેરી ઉપર મસખખર થશે.

"યા મુખ્દીઓ" (સંખ્યા ૫૬) "એ પેદા કરવાવા" (૧) જેની ઓરતને હમલ રહેનો હોય પશુ અધુરો પડી જતો હોય અથવા મુદન કરતાં વધુ મહીતે જન્મ્યું થતું હોય અથવા જન્મ્યું પેદા થતી વખતે બહુ તકથી થતી હોય તેો તેના ધણી સફરનાં વખતે એને ૬૦ વખત પરી સફાઈની આંગેની ઓરતના પેટ ઉપર ચાર તરફ ફેરવી દમ કરે એવી રીતે ૧૧ દીરસ કરે છે અ. બધી રીકાંવનો દહે થઈ જશે (૨) એને હમેશાં કસરતથી પદનાર જે કંઈ જગ્યાથી કરેશે તે છે. અ. થશે અને જે કંઈ જુઆ માંગશે તે પશું કણુન થશે. (૩) એને કસરતથી પદનાર ગુન્હાઓથી બચેનો રહેશે અને નેક કોચો કરશે. (૪) બુદ્ધી આતનો અને બુદ્ધ કામોમાં ગિરિતાર થએલા એને કસરતથી પદશે તેો છે. અ. બહુ જલદી છુટકારો થઈ જશે. (અપૂર્ણ)

આંસુથી એકતા!!!

અનુવાદક : 'તાલિષ્' ખાંડવા

[નીચે રજૂ થતી નવલિકા ડૉક્ટર આર્ચમ કચ્છરીની તેજસ્વી અને કસાબેરી કલ્પને લખાએલી છે. હિન્દુ-મુસ્લિમ અયુગ્મગો સહજે આ નવલિકામાં એમણે જે વિચારો દર્શાવ્યા છે, તે એટલા બધા સુંદર અને મનનીય છે કે જો હિન્દુ-મુસ્લિમોને બંને એના પર વિચાર કરે તો દેશના બહુ શુભચાએવા હિન્દુ-મુસ્લિમ સંવાદ આંખાનીથી ઉઠેલી શકાય એમ છે ઉમ્મીદ છે કે “કારવા”ના વાચકો આ નવલિકાને રસપૂર્વક વાચશે અને એની રોમનીમાં હિન્દુ-મુસ્લિમોને વચ્ચેના વર્તમાન કષ્ટિયાના મૂળને સમજવાની તેમજ તેને દૂર કરવાની કાશિંગ કરશે.] ‘તાલિષ્’

શેખ મુનીર અને પંડિત દવાસંકરની મિત્રાચારી કેવળ તેમના ગામ કંછનામાં જ નહિ, બલકે આસપાસના ગામોમાં પણ મસ્જીદ હતી. ગોપાલના પગમાં કોઠો લાગતો તો, પંડિતજીના દિલગા આંધુન થતો અને પંડિતજીને કંઈ તકલીફ થતી તો શેખજી બ્યાકુળ થઈ જતા. કોઈપણ કામ આપસમાં સલાહ મજલેરત કર્યા સિવાય તેઓ કદાચ નહિ. પંડિતજીને ત્યાં ત્યારે સત્પત્તરાયણની કથા થતી, તો શેખ મુનીર સર્વે કામની બાવરથા કરતા, અને ત્યારે શેખ મુનીરને ત્યાં ગીઝાદ-શરીફ થતી તો પંડિતજી પ્રેરણ કરતા. ઘેરે પણ બંનેના પડખે-પડખે હતાં. રવાને એક લીંબાનું ઝાડ હતું એની નીચેના એટલા પર બંને જાણુ એટલી વાતો કરતા રાત્રે ગામના બીજા બે આરે એટલે, ત્યાં આવી જતા અને ગામ મપારા મારના પ્રલાત થતાં ગામના અખાગમાં પહોંચી જતા. જન્ને અખાગના રણી ધણી દના. યુધનીમાં મોટી મોટી કુટીઓ હતી હતી. પરંતુ હવે રૂઢાવરથા હતી. સિધ્ધોને કુટી લગનતા અને

દાવપેચ થીખવતા કદી દિલમાં આવી જતું તો યોરી ધણી કસરત પણ કરી લેતા. ત્યારે કથાપ કુટી જંગ જનમતો તો સિધ્ધોને લઈ આવજી પહોંચી જતા એમના ચરણોને પ્રતારે કંછનાના પડેલવાતો જે કુટી જંગમાં જતા, વિજયી થઈને પાછા ફરતા.

શેખજી અને પંડિતજીની મણ્ઘરી ગામના મોટા કિનારોમાં થતી હતી. બંને પાસે જાપીરી બેનીસારી એટલી હતી કે, હવન આનદથી વ્યતીત થઈ રાકે. જુદા-જુદા ધર્મોના અનુયાયીઓ હોવા છતાંય તેમનામાં કોઈ જાનના મતભેદ ન હતો. તેઓ પ્રેમતા ગુજારી હતા. એમના અંતઃકરણોમાંથી ભાતુભાવ-શ્રેષ્ઠ અને લાકણોનો ભેજભાવ ભૂમી તાખરો હતો. પ્રત્યક્ષમાં તેઓ જે દના પરંતુ પરોક્ષમાં એકજ દના એને અકરમાન કરો વા વિધિનું વિધાન કે બંનેને કેવળ એક એકજ પુત્ર હતો. શેખ જમન અને જશસંકર પણ પોતાના માનાપિતાની જેમ આપસમાં સંગીટિયા મિત્રો હતા.

જન્ને જાણુ સાથે ઉંઘતા, ખેસતા, નાચતા, કુતિયા શેખ જમનના સગમમાં પંડિત દવાસંકર

અને જટાશંકરના ચિત્રાહમાં શેષ મુનીર યોગી બન્યા હતા. સારાંશ કે પડિતજી અને શેષજી ત્યાં સુધી જીવંત રહ્યા ત્યાં સુધી બે દેહ એકજીવ રહ્યા. સંલેખવશાત બંનેનું અવસાન પણ એકજ પહિનામાં થયું. પહેલાં પડિતજી સ્વર્ગવાસી થયા અને પછી શેષજી પરચોકના પ્રવાસી બન્યા.

૨

શેષ મુનીર અને પડિત દ્વારા કરના મરણ પછી એક વર્ષ સુધી બંને કુટુંબોના સંગઘો પહેલાંતી જોગ રહ્યા; પરંતુ બ્યારે પડિત દ્વારા કરની વરસી થઇ અને પહેલાંના નિષમ વિરૂદ્ધ જટાશંકરે શેષ જમનની કંઈ સલાહ ન લીધી ત્યારે, શેષ જમનને બહુ માધુ' હાથુ'. વરસીમાં જે સત્યનારાયણની કથા થઈ એમાં પણ જટાશંકર શણેરમાથી કોઈ નવા પડિત-પ્રચારકને તેડી લાવ્યા પડિતજી પોતે પોતાને જોશીલા અને શબ્દસક્ત માનતા હતા, કથા થઇ ગયા પછી વાતચીત દરમ્યાન પડિતજીએ સંગઘન પર ખાસ પ્રકારે ન્તર આપ્યું અને જાણે અણજાણે મુસલમાનો વિરૂદ્ધ પણ કંઈ કહી નાંખ્યું. શેષ જમન કથામાં હાજર હતો. એના માટે એ નવી વસ્તુ હતી. ન્હાન-પણથી એના સંગઘો હિન્દુઓ સાથે અને ખાસ કરીને જટાશંકર સાથે મિત્રતાજર્વા હતા. જો પડિતજીએ સંગઘન સિવાય મુસલમાનો વિરૂદ્ધ કંઈ કહ્યું ન હોત તો તેને કહેવાપણું ન હતું.

જમને ભણેશે ગણેશે ન હતો; અણુપક ગામડિયો હતો. એ સમજ્યો કે એ જંધુએ જટાશંકરના અણસારે થયું છે. હમેશનો

નિયમ એ હતો કે ત્યારે સત્યનારાયણની કથા પૂરી થઇ જતી તો શેષ જમન પ્રસાદી લઇ પોતાના ઘેર જતો હતો; પરંતુ આ વખતે કથા પૂરી થતાં શેષ જમન પ્રસાદી લીધા વિના મોઢું જમાડી ઘેર પાઠો ફર્યો. એને પાઠો જતાં દેખીને જટાશંકરની માએ કહ્યું:

“ભેટા! એવી દતાવળ શું છે? હમણું બેસો, પ્રસાદી લઇને જાઓ.”

“માસી, મ્હારે આજે ઘેર ધણુંજ જરૂરી કામ છે. પ્રસાદી હું લઇ ચુક્યો છું.”

એમ કહી શેષ જમન ચાલ્યો થયો. જો જટાશંકર એને રોકતો તો સંભવિત છે કે તે રોકાઇ જત. પરંતુ એ તકજ ન મળી, કેમકે જટાશંકર કોઈ કામમાં રોકાયેલો હતો. તેણે શેષ જમનને જતો ન જોયો.

૩

આખાડનો મહિનો હતો. પહેલો વરસાદ થઇ ચુક્યો હતો. વાપણી થઇ ગઇ હતી. સંધ્યાનો સપય હતો. શેષ જમન પોતાના ખભે હળ નાખી બગદોને હાંકતો પોતાના ખેતરેથી પાઠો ફરી રહ્યો હતો. રસનામાં તેની મુલાકાત ચાંદ નામના એના એક દોસ્તથી થઇ. “ગાદે કંઈ” “કહો શેષજી, કાસે તો તમેએ હિન્દુઓ પાસેથી મુસલમાનોને ખૂબ માણો ખરડાવી?”

“હું અને મુસલમાનોને માણો ખરડાવું? જુડ, તદ્દન જુડ. હા, કાસે જટાશંકરને ત્યાં કથા હતી ત્યાં હું ગયો જરૂર હતો. ત્યાં જો વાંચીત થઇ એમાં મારો શો અવધાઈ?”

“આખા માપના મુસલમાનો એનો દોષ તારા ઉપર નાખે છે. એવું કારણ એ છે કે

તારી રક્ષાએ મુસદ્દમાનેને માણે ભાંડવામાં
આવી અને તું સુપચાપ સાંભળતો રહ્યો,
ખુદાની કસમ ને હું સાં કાલેવા હોમ
તો ખુદાની નદીઓ વહેવડાવી દેત; પરંતુ
હું એવી જગ્યાએ ભડકે શા માટે? હિન્દુઓની
કથા અને તેમની મિત્રાચારી તત્તેજ મુખારક,
હજી શું થયું છે? નેત્રે, જટારાંકર તારે
હેવાળું ન કદાવી દેતો, મદને કહેતો.”

શોખ જમન જટારાંકરથી નારાજ હતો.
પરંતુ હજી સુધી જોટવી સમજા ધરાવતો
હતો, તેને આંદની એ વાતમાં ઉત્કેષીની મંધ

આવી. મુસ્લે યદ્ય ખોલ્યો:—

“હું પોતે જટારાંકરથી સમજી લઈશ.
ખીજાઓને રક્ષા માનવામાં કબલ દેશની
જરૂર નથી.”

આંદે જોયું કે સિદ્ધાર કાયથી જાપ છે.
કહેવા લાગ્યો:

“કા ભાઈ! જટારાંકર તારો સર્વસ્વ
છે: હું તો પરાયોજ રહ્યો. મહારી જૂથ થઈ.
હવે હું કંઈ નહિ કહું.”

ખન્ને પોતો કરના કરના ગામની નજીક
પહોંચ્યા રસ્તામાં મુલ્લાં કમાલ બેઠી ગયા.
મુલ્લાઓએ પ્રણામ:—

મુરાદ ટેલરીંગ ઈન્સ્ટીટ્યુટ

લંડનની કટીંગ કોલેજની પદ્ધતિ અનુસાર, સાયન્ડીરીક કટીંગ અને ટેલરીંગ કામ,
શીખાવવા માટે મુરાદ ટેલરીંગ ઈન્સ્ટીટ્યુટ ચાલુ કર્યું છે. કટીંગ અને ટેલરીંગનો આર્ટ
મધ્યમ અને ફરેક વર્ગનાં અનુદાન પડે તેવા રાખ્યા છે શીવણ કામ જાણનારને ફક્ત
કટીંગ પણ શીખાવવામાં આવશે વધુ માહિતી માટે મળે, યા લખો:—

સાયન્ડીરીક ટેલર એન્ડ કટર.

Try our

Secret

Good Fit

મુરાદ ટેલરીંગ

વર્કસ.

મુનારવાલ મરહુમ પાસે,
રાંદેર.

મુસેમાન છ. મુરાદ

મુરાદ ટેલરીંગ ઈન્સ્ટીટ્યુટ એન્ડ ટેલરીંગ વર્કસ.

પ્રોપ્રાઇટર:—મુસેમાન મુલામ હુસેન મુરાદ.

કારવાં

“કહો યારો શું વાતો થઈ રહી હતી?”
ચાંદને સંકારો ‘મળી’ ગયો, - કહેખા લાગ્યો.

“હાલે જરાય કરે ત્યાં મુસલમાનોને
ખુબ ગાળો લાંઘ્યામાં આવી. જેખણ ફાંઈ હાંતરે
હતા; પરંતુ સુપચાપ બેસી રહ્યા. એ વિષે
મેં એમને કહ્યું તો ઉઠ્યા મહારા પર નાસજ
થવા લાગ્યા.”

મુસાંછ બોલ્યા:—

“એમાં નાસજ થવાની શું વાત હતી?
જમનને જરાય કરે. કોણ જણે શું ઘોળીને,
પીવણી દીધું છે કે તે એની મુમખીમાં
લાગ્યો રહે છે. ન્હા, કે તે જરાય કરેથી કોણ
પ્રકારે ઉતરતો નથી. કેમ, ચાકું આર
કંઈ છું ના?”

જોખ જમનના ઉતરથી આવ કંઈ નિરાસ
થઈ ગયો હતો, પરંતુ મુસાંછએ સચે દેવાથી
એ ઉત્સાહિત બની બોલ્યો.

“અરે, એમના રહમિ જરાય કરે કંઈ
વિશ્વાસમાં નથી એઓ દરેક વાતમાં તેમનાથી
વધીને છે. પુણ એમાં સમતાવે કોણ? જ્યારે
ગાંમનો કોઈ મુસલમાન કંઈકાં કામિલ થતો
નથી તો એમને ત્યાં જવાની શું જરૂરત
હતી? મેં તો એટલી રૂઢે સંબંધુ છે કે જે
મુસલમાન હિન્દુઓની કથા સાંભળે તે કહિર
ચંઈ જાય છે. કેમ, મુસાંછ આ ખરું છે ના?”

મુસાંછની તોડ મામની મહિરદ સુધી
હતી. ઉઠીની પડેલી કિનાર પણ પરી કરી ન
હતી કે મુસાંછ જની એક હતા. કુર્બાન
સીધીની બે ચાર આવતો પોપટની જેમ એખી

સીધી અને પોતાને એકાંજરૂરત આસિમ
સેમજવા લાગ્યા હતા. “હા, તોનાનો દરવાજો વંધ નથી કેમ
મેં મુસાંછ નકામો જાય કે રવજામાં એમને, - જમન, - જે તારા પિતાની સરસી કપારે કરી રહે.”

તોંયુંઆરી]

પોતાના દલવા-માંથી કામ હતું. ચાહે તેમની
કનેથી કનો ખાગ્યો તો દિલમાં ખુશ થઈને
કહેવા લાગ્યા:

“હા, હોસોની મ્હોરી-મ્હોરી કિનારોમાં
એટલે સુધી લંબુ છે કે કહિરોથી મેળ-મિલાપ
થાખનાર પણ કહિર ચર્ચા જાય છે.”

જોખજીનું દિલ કંપી ઉઠ્યું:

“આદા મને પડેલાંથી એની ખખર ના
હતી-મ્હોં ઘોડા ખાધા.” એમણે સખેદ
આચર્યું મુસાંછને પ્રહસ્યું:

“કેમ મુસાંછ, ને, મુસલમાનો પાંચ
વખતની નમાઝ પડે છે, રોઝા રાખે છે, તેઓ
પણ શું હિન્દુઓ સાથે હાજવા-અજવાને
કિંમતો નાંદિર થઈ નીકળે છે?”

મુસાંછએ મોઢું બનાવીને કહ્યું:—

“સરઈ (પામિક) મામલોમાં દલીલ
અને દુઝજતની જરૂર નથી, જે કંઈ દલી-
સોમાં લખ્યું છે તે મ્હોં બનાવી દીધું. હવે
તમે જણો અને તમારું કામ.”

હવે સર્વે જણાં જોખ જમનના દરવાજો
પડેલા હતા જેખણએ હાંતી બોલી ઉતારી
જમીન ઉપર રાખ્યું. ચાંદ અને મુસાંછ માટે
ખાટો દાગ્યો. આદે જોખ જમન મત્તે હમ-
દહી બનાવનાં મુસાંછને પ્રહસ્યું:

“જિયાત જોખજીને શું ખખર કે કથા
સંભળવાથી મુસલમાન કહિર થઈ જાય છે?
ખર, ને ઘવાનું હતું તે થઈ ગયું. હવે તોડ એવી
તરકીબ બનાવો કે જેથી જેખણ દરી પડ્યા

મુસલમાન ચર્ચા જાય.”
મુસાંછએ શરીમાં ત્યાજ બસવાતો કહ્યું:
“હા, તોનાનો દરવાજો વંધ નથી કેમ
મેં મુસાંછ નકામો જાય કે રવજામાં એમને, - જમન, - જે તારા પિતાની સરસી કપારે કરી રહે.”

“આજથી આજ દહાડા પછી કરીશું.”
 “પરસીમાં મીલાદ શરીર ધામધૂમથી”
 કરસી નેપોએ. વચ્ચે માટે સંહારમાંથી કાઢ
 મીલાદને બોલાવો, એમ તો હું પણ વચ્ચે
 કરી શકું છું; પરંતુ સાધ્યોગામનો મામલો
 છે, એમાં હું દરમ્યાનગીરી કરવા આજ્ઞાતભવી.
 સહેરમાંથી ને. મીલાદી તેવામાં આવે તે, પણ
 પોતાના વચ્ચેમાં હિન્દુઓના પૂજ ઉપચારો.
 એવી રીતે તમે જરાસંકરથી નેર-જાહેરો. સર્વ
 શક્યો, પંદર પીચા રૂપીઓનો ખર્ચ છે, પરંતુ
 તમારા માટે એ નહીં પાન છે.”

—શેખ જમને-કહ્યું:

“રૂપીઓની કેંઈ ફિક નથી, પરંતુ હું તો
 શહેરના કોણ મીલાદી સાહેબને બોળાવતો નથી.”

મુસ્લાઈ બોલ્યા: **કેંઈ કેંઈ**

“એ માટે તમે બેઠેક રહો. બધા બધા
 બસ કરી લાવશ.”

શેખ જમને જાગમાં ફસાઈ ગયો મુસ્લાઈઓ
 તેને વિચારવાનો અવકાશ જ ન આવ્યો.

જ્યારે શેખ જમને ત્યાં મીલાદ શરીરનો
 જરોલો થયો તો શહેરમાંથી મુસ્લાઈ કેંઈ
 ‘મહાન મીલાદ’ને તેડી લાવ્યા. તેમણે પોતાની
 વચ્ચેમાં ‘ફતે’ બોલ્યા કે ‘હિન્દુઓ’ સાથે
 હળવું-લાળવું અથવા તેઓની સાથે કેંઈ પ્રકાર
 રતે સંબંધ રાખવો કદાચ છે. વચ્ચે કહીને
 મોહાત મીલાદના તો વાપસ આવ્યા ગયા. પરંતુ
 ને આગ પડીતરના પ્રચારથી સ્પર્ધા કરીને
 ધૂધવાઈ રહી હતી. તેહવે મીલાદના વચ્ચેથી
 એના પ્રચાર રચનામાં લાગી પડી અને
 ગોમતી શાન્તિ નેપોમાં આવી પડી.

“મીલાદનો સમય હતો. પડિત જરાસંકર
 કર પોતાના બોલના પર બેઠો બેઠો લાલા
 બીલારીમાં પડ્યાની અને હોટેલામાં બનીવાથી
 વાતો કરી રહ્યો હતો થોડે દુર શહેરો સમાર
 અગીન ઉપર બેઠો બેઠો મસી વણી રહ્યો હતો.
 શેખ જમને પોતાને થોડી નીકળ્યો, એને
 બોલને જરાસંકરે કહ્યું:

“કેમ શેખજી, હિન્દુઓને માલો અપા-
 વીને હવે તો તમારે કસેબ કંઈ થઈ ગયું!”

શેખ જમને બ્રહ્મી સ્વરથી ઉતર આવ્યો:
 “ને-ને-ને-કહેશે તેવું સાબરો. તે કિવસ

શરી ગયા જ્યારે તમેએ મુસલમાનોને માલો
 અપાવી હતી? ખરું છે, મીલું મીલું હવે

મુસ્લાઈ કહ્યું:

“પરંતુ એનું પરિણામ સારું આવશે નહિ.”

“નેયું જરો” એમ કહેતો શેખ જમને

આમળ વધ્યો બોલના ઉપર બેઠો નહિ

હોટેલામાં બેનીવાએ કહ્યું: “શેખજી તો

બહુ જમડી બેઠા છે.”

પરવારી. “રાણી રહો તો પોતાનો સોહાબ

સેજો.”

હોટેલામાં શેખજીનો કાંઈ માથો ચડવાથી

મુસ્લાઈ “યો” તો આજો ઉઝડીને માર

યંઈ બોલે.”

સહેર સમારે નેયું કે તે અપાથી. પાછળ

પરડી વધારે છે. તે બોલ્યા: “માર તોધા જમીન

પર:આરથો:અમરપ છે, જમીનેદાર:હોલ

તો તો અમેને કાપ્યાજી તપાસ કરત.”

હવે જરાસંકરનો વાગે હતો, કહેવા લાગ્યો:
 “પરંતુ અહિં કોને પરવા છે? ગામમાં
 મુસ્લાઈના તો મુસલમાનો છે. અમે આડીએ

તો મારી-મારીને ભગતી દઇએ. એ દ્યો,
ભગવાનદાસ મહારાજ પલ્લુ આવી ગયા તેમની
સ્લાહ પણ લઇ દ્યો."

ભગવાનદાસ મહારાજ ગામના પુગલિત
હતા. ન્યારે એમને પુરી હકીકત સંભળી તો
કહ્યું: "એ મહેમંદાનો વિશ્વાસ કરી ન કરવો
જોઇએ. બધાએએ તેમનો બહિષ્કાર કરવો
જોઇએ. ઇશ્વર કરેને બધાય મુસલમાનો ગામ
છોડી ભાગી જાય."

શકરો ચમાર ઉઠળી પાંચો: 'હા મહારાજ
તમે ચેગ્ગ વાત કહી, ધન્ય છે તમારી બુદ્ધિને.
બનીપાછ તમારી શું સલાહ છે?'

છોટિલાલ જી પીયાએ જવાબ આપ્યો:
"પરન્તુ આપણને તુકસાન થશે."

પટ્ટારીએ કહ્યું: "નાહિ, નહિ, તમે એની
દિકર ન કરો."

છેવટે મહારાજ ભગવાનદાસની વાત બધા-
એએ માન્ય કરી અને એજ દીવસથી ગામના
હિન્દુએએ મુસલમાનોનો બહિષ્કાર ચર કરી
દીધો.

જ્યાં કદી હિન્દુ-મુસલમાનો આપસ-આ-
પસમાં ભઇચારાના સંબંધો ધરાવતા હતા, ત્યાં
હવે કાલ-કૂરે ધર ઘાંધુ શેષ અને ખાલજની

અહમદ એન્ડ કો.

જુના અને જાણીતા વેપારી.

દરેક જાતની પેટ્રોલેફ બત્તીઓ, પ્રાઇમસ સ્ટવ, સોનીના, જાળવાના
ચુલાઓ, ઇલેક્ટ્રીક ફેન, વીજળીના લેમ્પ, અને ડેકોરેશન માટે ઇલેક્ટ્રીક તોરણો,
પાણી ગરમ કરવા માટે વોટર હીટર, ઇલેક્ટ્રીક અસ્તરી, નાઇટ લેમ્પ, બેટરીના
બંધન, એવરેડી પાવર, ફ્લેશ લાઇટ ટોચ વગેરે કિશવત બાવે મલશે તેમજ
વીજળીનું દરેક પ્રકારનું ફીટીંગ કામ તૈયાર ગણ્યે.

અમારા કારખાનામાં બનતી દરેક જાતની અને દરેક માઇઝની સ્ટીલ ટ્રંકો,
સુટકેસ, બેગ વગેરે તૈયાર મળશે તેમજ ઑડરથી બનાવી આપવામાં આવશે.

—: ગામડાના વેપારીઓને ખાસ સગવડ:—

ઑડર આવેથી માલ ખાતરી પૂર્વક મોકલવામાં આવશે.

૭૦ કલુપીઠ બજાર, લાલગેટ પાસે, મુરત.

લાઈથી દરોળીને સુતેલ-રાત્રિની દેવી ગામ-
માંથી વિદાય થઈ ગઈ.

૫

એક દહ કે રોખ જમનની મુઠ્ઠી પ'ડેન
જટારાંકરતા ઘરમાં ચાલી ગઈ જટારાંકરે
પત્થર માર્યો. જમને જોયું. અત્યાર પહેલાં
પત્થર તો શું ને જટારાંકર મુઠ્ઠીને જાનથી
પણ મારી નાખત તો રોખજીને લેશ માત્ર
રંજ ન થાન; પરંતુ હવે તો આપસમાં વેર-
લાપ દેતો જમને વિચાર્યું કે જટારાંકરે
ઊંડાપૂર્વક મારી મુઠ્ઠીને પત્થર માર્યો છે.

જમન ઉદ્ધેરાઈ જઈને બોલ્યો:

“તેં મારી મુઠ્ઠીને પત્થર કેમ માર્યો?”

“મારું મુકસન ફરજે તો અવશ્ય મારીશ.”

“આખો છે કહીતો તીસમારખાં. હવે
માર તો નેહિ?”

“ઓહ, એમ છે! તો હવે તારી મુઠ્ઠીને
ચોકલી નેહો.”

“આ હા પર તો મારી મુઠ્ઠી જરૂર જશે.
હું પણ નેહ લઈશ કે કોણ માંહનો પુત્ર
મારી મુઠ્ઠીને મારે છે?”

“રોખજી! જસ આગળ ન વધે, જગાન
સંભળીને વાન કરો: નહિ તો એનું પંચુગમ
સારું નહિ આવે. તારી મુઠ્ઠીએ મારું મુક-
સન કરે અને નેહ હું કંઈ કહું તો ચરમનદા
થઈને જઈને હશે મને આંખો દેખાડે છે?”

“તારે કંઈ કહેવું હા તો મને કહેવું હતું.
મુઠ્ઠીને પત્થર મારનાર તું કોણ? હું
તારાથી ડરનાર નથી. તું એક સંભળાતીશ
તો હું હજાર સંભળાતીશ. તું મને શું
સમજ્યો છે?”

“કંઈ પણ નથી સમજ્યો. મહારાથી વધુ
બોલીશ તો પાણી ઉતારી નાખીશ.”

“ઓહ! ઉદરડીએ દારૂ પી લીધો! તારી
શું મનસ છે કે મહારાથી આંખો મીસારી
શકે?”

“હીક છે, આવી જાઓ કોની વાન જોવી
હતી? લાડી લઈને આવી જાઓ. આજે
તારો અને મારો ફેસલો થઈ જાય.”

એમ કહી રોખ જમન ઘેરથી લાડી લેવા
દોડ્યો. માથે ગભરાઈને પૂછ્યું: “શું મામલો
છે?” પરંતુ યુસ્તમા જમને કંઈ જવાન ન
આપ્યો. તે જાણુ જટારાંકર પણ લાડી લઈ
ઘેરથી બહાર નીકળ્યો તો એની માથે પુતપરજ
કરી; પરંતુ તે પણ ઉત્તર આપ્યા વિના
જલ્દીથી બહાર આવી ગયો.

એ સમયે ગામના ખીન દિન્દુ-મુસલ-
માનો બેગા થઈ ગયા મુસલમાનોએ રોખજીને
સાથ આપ્યો અને કહ્યું:

“રોખજી, ગભરાશો નહિ, અમે બધા
તમારી પાંખે છીએ. ને તમે આજે દખાઈ
જશો તો સમજી શકો કે ગામમાં રહેવું મુશ્કેલ
થઈ પડ્યું.”

ખીન જાણુ દિન્દુઓએ જટારાંકરને
હમ્કર્યો:

“ખજરાત, મુસલમાનોથી ડરવું નહિ.
જૂન જમ્યા રહે.” બંને જાણુના
મમારો મરવા-મારવા તૈયાર થઈ ગયા હવે
આ જટારાંકર અને રોખ જમનનો અપડો
ન હતો; પરંતુ રોખ અને જાણુને અપડો
હતો. ગામમાં જમીનદારોનો યુદ્ધ સદી થકાવ
છે, મરેમ્મ વસૂલ કરનારા કારુનોની
માર શીટકાર અને સિપાઈ-સપ્તની ગાંઠ

મહારાજ કેરી શુક્રાચ છે ગામના ગારાસીએ એ
અને પ્રાન્તના અમલદારોની વેલમાં ફાઈ પીગ
લઈ શરૂ થઈ નથી, પરંતુ આતો શેષ અને
અનુભવી સવાન પેદા થઈ મથા છે તે
સુખા હિન્દુ મુસનમાન ખેડતો પોતાના પ્રામુનો
બેગ આપર્ષા તેયાર થઈ ગયા

પરંતુ આ લાઈમાં ન તો કશાના
પતિ શામિલ હતા ન ચીનદ સર્જનાણા
મોસાના અવાજ પાસમાં ચિપ્પારી નાખી
ફરવી તમારો જોવારઓમા સુ તેઓ ન હતા
ખૂને પક્ષો હન્ટેકામના જોશમાં દીસના
બની રહ્યા હતા પરિણામની કોઈને પડવા
ન હતી

દિ હુઓએ 'જય જય' અને મુસનમાનોએ
'અ નાહુ અકમર ના પોકારો મ્હાં'

બંને શામુના સરદારો શીખ જમના
અને પકિત જલસ કર બધાથી પહેલાં સાગી
સક્ષાત્તીન આગળ રખા

સવાન હતો કે બંને બાજુ વાડીઓ ઉછો
કે એકાએક જલસ કર આ જમનાની માતઓ
દેશી હાલી અની અને બંને બાજુએની
વચે ઉની રહી ગઈ

જોશ પગ આવેગે આ દરિયા સની ગયો
ઉપરેની લાડીઓ તીની નથી ગઈ

મહારાજને પોતાના દિકરા જલસકરને
ઉદસાને રહ્યું

તે જ મહારાજ હાંના-હા જમન પર
સાગી ચવાવી રાખી નહિ ત્યારે મારતુ હોય
તો પહેલા તારી ગાઈ ઉપર સાગી ચવાન
હુ જમનને તારથી એકો સમજતી પી

બા-મુઆરી]

તે પણ મોંઘે દીકરો છે, જેો તુ આજે
મારા માથો છે એને ત પિતાજી પોતાના
પ્રાણથી વધારે સમજતા હતા તમો બને
લઈની લાઈને એ આજે તેમના આ માને
કેટનું હું બચતુ હો 'હામ' તે મેંય મિલાપના
દિસો મ્હાં ગયા તારી તો અવન માની
ગઈ છે તુ બીજાના ભમવણી બેટી મયો
છે મુસનમાનો વડોથી આ મમમા રેના
અન્યા છે તેઓ દમસા આપણી, સયે
સહઆરથી વર્તી છે નમની સાથે લડુ દીક
નથી આજ અપસની નાઈ આજુ ગામ
બર હાથ જશે જેમને તમ દોન સમજ
જોર છે, તેઓ વખત આવના તારે મ્હાં કામે
આવના નથી

અહીં મહારાજ જલસકરને સમાજની
રહી હતી અને તે બાજુ નેપ જમનની રા
ચેલના પુત્રને કોરો આપી રહી હતી

'હુ જલસકરને હાજિજ ઉની અવ
પણ આવના નહિ હો તે મા જિમનને હુકો
છે મારે શુ છે કે હુ તો કમને કોકે બેગી
છું મોત આજે ન આવ્યુ તો આસની માને
જરર આવશે મારતુ હોય તો માને મારી
નાખ માત ખૂનથી તરે શુભો કોકે થઈ
જશે એક મુશી મા જલસ કરને છન નેમ
રોડો છે તો તોના ને સેવ તમે
બંને લાણીઓ લાગીને તમારો જોના ચાકે
છે તેઓની કમ્બા મારી જિ દગાગા પુરી
નહિ થઈ રહે વધુ સુરી મહારાજ અને
હુ જીવજ છીએ તો સુવી આ ધરમા મા
ફ પડા નહિ પામે'

જોડું કહીને તે મહારાજન નરક દોડી
બંને અને વળગી રડવા સાગી થયોજ દર્દ-

[૩૦૬]

[૧૬૪૨

નાક અને અમરગરક દેવી રાત્રેના અન્નેનો વાને નિર્મળ શર્મ ગણા
મદખતરોની સમગર અને પરિત્ર આમ જણાઈ અને ગેબ જમન આગળ
ઓજી કીના અને વેરના મેધને વેધ નાખ્યો વધ્યા અને યાને ગરે વળગી પડ્યા
હિન્દુઓ અને મુસલમાનોના રિથો સ્વસ્ત (સંપૂર્ણ)

પરમે (ગોનારીઆ) અને—

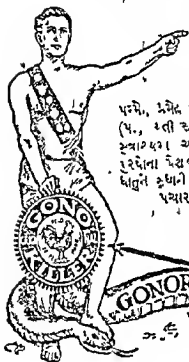
પેશાબનાં ભયંકર દર્દોનો સંપૂર્ણ દત્તેહમંદ ઇલાજ

ડોક્ટર જસાણીની
જગમગાદુર અસરકારક દવા

ગોનો-કિલર

[સ્વસ્ત]

બેધડકે આજેજ અજમાવો

અમે તે દાગળથી લાગુ પડે તુરંતો અપરા જુનામા, બુનો
પરમે, ડ્રમેલ (પ.મ.જો) રાખામા તથા પેશાબમા જતી ધાતુ, તથા રસી
(પ., રતી રુખત બળતરા, ટીપું ટીપું તથા અટકીને થતો પેશાબ,
સ્વાદુદગા આંધેલો સોજો તથા ધર્મેનો જખમ તથા કીચો અને
તુરંતોના પેશાબને લગતા તમામ દર્દોને જલમુળથી નાશ કરો બગડેલી
ધાતુને કુધારી સ્વસ્ત અને ધડ કુડે છે
પચાસા પગ) ગાળીની આલ્કીની કોંબન રા. ૩)
વી પી અર્ચ આઠ આનાં વડું.

જે ચેતવણી છે
નક્લીઅ ઓધો ચેતવો.
ખગેદ ન્ની વખને દવાનું
નામ ગોનોરીટર અને
કુદા જાપ મીતનધ
પેટ તપામી લેવો

એકલા બતાવનાર ડૉ. ડી. એન. જસાણી,

વીહુલભાઈ ખોલ ગેલ, મુંબઈ નં. ૪

રોડીસ્ટ : સી. એન. બ્રધર્મ, કમ્પોઝિટ, મુગલ.

આફિકાના એજન્ટ—યુનીયન પ્રી-વેગ વર્કસ, લો, નિકોરીઆ સ્ટીટ ઈર્માન.

લત-યુઆરી]

[૩૦૫]

[૧૯૪૨]

અંબુ વાદક

સાલેહ બકીલી સાહેબ

(ગાંધી ગાંધી)

અબ્દુલકાસિમ શીઅઈ અને એના પુત્રો, મેહમુદશી પોતાના નૌકાસૈન્યો લઇને નિકળ્યા હતા અને છત્તીસગઢ કિનારાના રહેણે ઉપર હુમલો કરતા હતા અને સફળ થઇને પાછા ફરતા હતા. મુન્શિફે આગેરી-ને ટ્રાનિયક્ટને રહસ અને મદૂક તવાઈમાંથી એક હતો; એણે હિ સ ૪૦૫માં પોતાના યોગ્ય વડે સાઈને પાને છતી લીધું. જેને ઇસાઇઓએ હવે પાછું લઇ લીધું છે. મુસલમાનો એ ઝખાતામાં આ સમુદ્ર ઉપર વર્ચસ્વ ધરાવતા હતા અને એમના વહાણો આવતા જતા રહેતા હતા. ઇસ્લામી લશ્કરો આ સમુદ્રમાં વહાણોમાં બેસીને સિસિલીથી યુરપના ઉત્તર ભાગમાં જતા હતા અને દિરંગી બાદશાહોના સૈન્યો ઉપર હુમલો કરતા હતા. જેવું કે સિસિલીના શાહી વંશ જૂની દુસેનના સમયમાં થયું. એ ઝખાતામાં તમામ ઇસાઈ કૌમો પોતાના નૌકા સૈન્યોને સમુદ્રની ઉત્તર અને પૂર્વ-બાજુએ-દિરંગીસ્તાન અને સિસિલિસ્તાનના કિનારાઓ પર લઇ ગઇ ઇસ્લામી નૌકા સૈન્યો તેમના ઉપર એવી રીતે તુડી પડ્યા હતા. જેવી રીતે સિસિલી પોતાના સિદ્ધ ઉપર તુડી પડે છે. આખો સમુદ્ર મુસલમાનોના વહાણોથી ભરપૂર હતો અને મુસલમાનો

તેવા જંગલો મારે મારેમાં એમની અવર જવર થતી રહેતી હતી. ઇસ્લામીઓએ એક તખ્તો પથુ આ સમુદ્રમાં ન હતો. ઉપવહીનની જ્યારે પડતી અને નળજાઇ આવી તો ઇસાઇઓ ઇંજાઇ કરવા લાગ્યા અને મિસર તથા સિરિયાના કિનારાએ ઉપરે ઇજાઓ કરી લીધી અને ઇસ્લામી નૌકા સૈન્યો મૌકૂ થઇ ગયા.

પરંતુ સુલતાન સકાદુદીને જ્યારે ઉપવહીનનો આતિશ્ય કર્યો અને ઇસાઇઓને મિસર અને શગયી દૂર કર્યો, ત્યારે એણે જાણ્યો પ્રત્યે પથુ જવાન આપ્યું. શામી કિનારાઓમાં ચોડી અને દુરમન વડે જેનો સામનો એણે જેવી રીતે કર્યો છે, તેવું વંચુંન અમાદ શતિમે 'અલકદુલ ફુદુસી'માં કહ્યું છે. એક રચને તે તે લખે છે:—

‘ફુદુસી’ દર્શવદના અધિકારીએતે સેખવામાં આવ્યું કે મોટા વહાણોમાં આગની વસ્તુઓ મોકલવામાં આવે. અને એના ઉપર બનાવે તીર અંદાજો મુકરર કરવામાં આવે. જ્યારે તે શમના કિનારા પાસે નજરે પડ્યા, ત્યારે ઇસાઇ બંદોએ એ તેમને દરેક તરફથી ઘેરી લેવા કહેયું. પરંતુ ઇસ્લામી વહાણો અલગ વીરતા પૂરેક લગાં કિનારા સુધી પહોંચી

મયાં" (પા-૨૮૪) ખેર, એ પછી ધબ્બે
ખાંદન લખે છે :-

"ઉગવવીની પછી પછી તે તરફના
કાશ્મીરી જલ્દાઓની સ્થિતિ પણ જમણી મઠ,
માત્ર આફ્રિકા અને મરાઠ્ઠા (મોરોક્કો) માં
વહાણોનો જાહેરખત પહેલાં જેવો કાશ્મીર રહ્યો.
તેમના જાગેને કાંઈ નુકસાન પહોંચ્યું નહિ.
આ-મતોના સમય સુધી અત્તલી બેગના
કાંઈ, દાદસ દપુના નહિસે જાતી મવખૂત હતા.
એમનાથીજ મવકિશીની સજ્જનતના મનાકતા
અબદુલ મોમિને લીધું અને હુદુગી અને
આફ્રિકન કિનારા પર એમના નૌકા સેન્થોની
સંખ્યા સોની મઠ મઠ છૂટી સદી દિગ્દીમાં
ત્યારે મરાહોની સખતન પૂર્ણ ઉન્નતિ
ઉપર હતી અને રેપેઇન તથા મોરોક્કો જાનેના
ઉપર એમનો કબજો હતો, ત્યારે એમણે
પેતાના જગી જલ્દાઓની અનદદ પ્રગતિ કરી
જેવું કાશ્મીર નથી એમના નૌકા સેન્થોનો પડે
અમમદાર અહમદ સકીની (સિસિલીના ખાદસા હ)
હતો."

આગતખરી, જે એથી સદી દિગ્દીના
મવખા દત્તો અને જાતખ સમુદ્રમાં રેપેઇન
અને સિસિલી સુધી જઈ આવ્યો હતો, લખે
છે કે:-

"તમામ સમુદ્રોમાં આ સમુદ્ર (જમણી)થી
વિશેષ કાંઈ મુદ્દર નથી એવી જાને તરફ
પારો પારો વગતીઓ છે, અને એમા મુખરમાનો
અને રોમનોના વહાણો આવે જાય છે. જાને
એક તન્કીની બીજી તરફ જાય છે અને રોડે
જાગે એમાં મુખરમાનો અને રોમનોના સેન્થો
વચ્ચે અથડામણ થઈ જાય છે. જાને પસુના
સો જો ગાંડે એનથી પશુ રિલેજ જગી
જલ્દાઓ બેમાં મઠ જાય છે અને સમુદ્રમાં
એમની લગાઈ જાય છે." (પા-૭૨)

હુંકમાં, જમણી સમુદ્રના જાને કિનારાઓમાં
અરબોની જાત આવે હતી. તે આફ્રિકન કિનારામાં
એક તરફ રેપેઇન અને તન્કી સુધી પહોંચીને
પશ્ચિમ અને દક્ષિણ આફ્રિકા સુધી આવ્યા જતા
હતા. અને બીજી તરફ તે એશિયા માઈનર,
ક્રોન્ટેનીનોપલ અને ટાપુઓને પસાર કરીને
સિસિલી, છટી અને ક્રાસ સુધી પહોંચતા
હતા, યું કોઈ આજે આ માનશે કે જેવી
ગતે રેપેઇનના દર્વાઈ દારુદ્યા દરનું મૂળનામ
'જાને તારિક' છે, એ જ રીતે ક્રાસના
પ્રખ્યાત જાંદર મરસીવીવાનું અસલી નામ
'મરગી મુસા' છે. આ નામ છટીસીની જૂઞા-
જામા મળે છે.

અ. હુંક વર્ણન પછી, જેના સવિસ્તર
વર્ણનનો આ પડો નથી, એનસાઈક્લોપિડિયા
ઓફ ઇસલામના એક વિદ્વાન લેખક માર્ટીન
હાર્ટમેન (Martin Hartmann)ની આ
સોધખોળથી, જેને તેમણે પોતાના લેખ
'ચીન'માં જાહેર કરી છે; કોઈ ન્યયમિય
ઇતિહાસકાર મદમત થઈ શકે છે.

"ઇસ્લામ, સામાન્ય રીતે દર્વાઈ જીની
રહ્યો છે. દર્વા પર કાફીગી સ્થાથી તે શરૂ
આવ્યોજ જાગરફીયસ થયો અને તેમની સત્તાના
સામના માટે તેણે કાંઈ પણ પ્રયત્નો કર્યા નહિ.
ત્યારે અમે મુખરમાનોને દર્વાઈ દુમલા કરતા
નિધયો છીએ, સારે એવું જાણુય છે કે તે
રોડે જાગે પરાક્રમ થતા રહ્યા છે રોમનો
ઉપર જેટલા દુમલા તેમણે કર્યા તે જાણ
નિષ્પણ ગયા."

જે મુસલમાન કોમોમાંથી તુર્કોના દર્વાઈ
મુખર પશુ અગાસ આ લેખનો વિવેચ હોત
તો મઝકુર લેખક (માર્ટીન હાર્ટમેન)ને એક
એમની દક્ષિણ અર પશુ પૂરી ગતે જાહેર
થઈ જાય! [સંપૂર્ણ]

પ્રભુને—

(૧)

જાગમા તારા પ્રભુ મન નિર્ધરો હોઈને છે
 ધન ગરીબોના બધા તુજ સમક્ષમા વેગલ છે
 શુ અમારી 'સેના'ને તુ મજા રાકેનો નથી
 તો પછી મનવાનું અમને, મ મતી ગણતો નથી
 ધાની બીધી મૌઝમાં નહીં છુટ્યા ઈન્દ્રિય છે
 ન પ્રભુ તુ પશુ બની મેંડો દર ધનવાન છે
 તેન પાણીનો કદિયે મેળ મનવાનો નથી
 ડોપિયુ ધનવાન આસા ઘુર મનવાનો નથી
 શુ ગરીબો દરને એમાજ દારી રાત છે
 છે બન્ને તુ તે ગરીબો એનું તુજને બાન છે
 શિર ધનવાનોના તુજ ચળોઆ નમરાના નથી
 એક પા તુજ સન્દ આ ધનવાન ખમરાના નથી
 મ પ્રભુ અમને તજ ધનવાનો પાસે નવ છે
 શુ ગરીબોની ગરીબી તુજને આસા ધાય છે

(૨)

પ્રભુનો—

કાણ મુજથી રોગમા આવી કદ દુન્યા છે
 ગેભા ધરે એણે કર્યાં મુજ સમક્ષમા નાદ છે
 ખુશ જાડ છુ કે ધનવાનોને ધન પર નાજ છે
 પશુ ને મૃતી જતા મુજ લાકી મે-આવાજ છે
 છે ગરીબી મુજને દારી દુ ગરીબી દારૂ છે
 જ્યાં ગરીબો મુજને પેદાર છે ત્યાં જાડ છે
 શુ કયુ તમન તજ ધનવાનો પાસે જાડ છે
 અરે! દરપને દુ તે ગરીબોનીજ દારૂ પાડ છે
 ને ગરીબોને દર મુજમાં અટક વિધાય છે
 તે ગરીબોનીજ નાથો માથ મારો વામ છે
 તાને ધરખ તુ જન્મે મારી સમક્ષ નાદાન છે
 વેદના ને છે તમારી તેનુ મુજને બાન છે
 મ દેશ વિતા તમે કુણુ ગરીબોના 'રૂકીક',
 દુ ગરીબોને દારૂ એજ દારી રાત છે

“રૂકીક”

[અંત]

“મુઠ, ઝિંદગીનાદ”

અનુવાદક:-એફ. મુહમ્મદી (રંગુન)

એક રાત્રે મેં આ વિચિત્ર ધરણી ક્યો કે.
કાલ સવારથી જુલું બોલીશ નહીં. હંમેશા
તારા સમુજ બોલીશ.

હું હજી નારતોજ કરી રહ્યો હતો કે મારા
મોઢાભાઈ, જે મારા પર ધણો પ્રેમ રાખતા
હતા, તેઓ હંમેશાની આદત પ્રમાણે 'રિમન'
કરતા આવ્યા અને મારા ખજા પર હાથ મૂકી
કહેવા લાગ્યા

ભાઈ-રાતના કેટલા વાગ્યે પાછા ફર્યા ?

હું-રાતના બે વાગ્યે

ભાઈ-એ વાગ્યે ? પણ મોડું કયું.
ક્યાં હતા ?

હું-દોસ્તોની સાથે હતો.

ભાઈ-શું કરતા હતા ?

હું-શરાબ પી રહ્યો હતો.

ભાઈ-[શુસ્સાથી] શરાબ ? શું તમે પણ
શરાબ પીઓ છો ?

હું-હા. ઘણી શરાબ પીઉં છું.

ભાઈ-[મુઠી ઉઘાડતાં] કીક ! કીક !
પિતાજીને આવવા દો.

હું-આવવા દો. પરંતુ સાચું બોલવાનો
હું નિશ્ચય કરી ચૂક્યો છું !

મોઢાભાઈ બડબડ કરતા આવ્યા ગયા. હું
પણ બહાર જવા માટે તૈયાર થયો. પરંતુ શું
નહોં છું, કે બહેન નવા કપડાં પહેરી દોડતી
આવે છે.

બહેન-ભાઈજીનો આલો હું કેવી કેખાઉ છું ?

હું-રોજની જે રીત.

બહેન-[આશ્ચર્ય પામતાં] શું ? આ કપડાંમાં

હું પણ સુંદર નથી ભાગતી ?
જાન્યુઆરી

હું-જરાં પણ નહીં !

બહેન-[ચરમિદો થઈ] તો. પહેલાના
કપડાં સારા હતા, જેના તમે ધણા વખાણ
ક્યાં હતાં.

હું-મેં જુલું તારીફ કરી હતી

બહેન-[શુસ્સાથી] તો શું હું દરેક હાથ-
તમા કદરૂપી છું ?

હું-હા !

આ સાંજનાંજ દેણે રચનાં રાં. કરી
રીધું. પણ મેં કાંઈ પરવાઈ કરી નહીં અને
બહાર નીકળી પડ્યો.

ચોરસ દર મથો હતો કે એક પુરાના
દેસનનો અઢાળ સંભળાયો.
તે-અણો ! તમે ઊં ? હું નમનેજ મળેવા
આવી રહ્યો હતો ?

હું-[કમને] શા માટે ?

દોસ્ત-ઘણા દિવસથી તમને ન્તેયા ન્દોતા,
તખીઅનના સમાચાર જાણવા હતા

હું-હવે તો મને ન્તેઈ લીધો ?

દોસ્ત-[ચરમિદો થઈ] હા હું એ ન્તેઈ
પણો પુરા થયો કે તમારી તખીઅત તફા
સારી છે.

હું-નવધુ જમડેસા મને હજી કાંઈ કહેવું
છે ? હું નકાળી વાતો પસંદ કરતો નથી.

દોસ્ત-[આશ્ચર્ય પામીને] કાંઈ કહેવું ?...

હા. જરા થોભી જાઓ. તમારા ખીસામાં
કાંઈ છે ?

હું-હા ! ઘણી ચીજો છે રિમાલ, તોટણક,

સીમારેટ, રેસ...

કુરવા

દોસ્ત-હું રૂપિયા વિશે પુછી રહ્યો છું.
કેટલી રકમ છે ?

હું-એસી રૂપિયા.

દોસ્ત-[ખાંધથી હસીને], દસ રૂપિયા ઉધાર આપો, પચાસ મળવાથી આખી દફતર.

હું-[કંઈક કહી રહે] તમે ઘણી વાર 'એવી' રીતે કહો છો ચૂકવા છો. હું એક પેસા ખસ આપીશ નહીં.

આટલું કહી તેને પાછાન ગુસ્સામાં લેડી હું આગળ વધ્યો.

હવે હું એક દ્રામમાં સવાર થયો, પરંતુ વચમાં એક બેરી સાહેબનો પગ કચાલ્યો ગયો. માગ પાછા પ્રભાવે બૂબ તેની હતી. તેની રૂઝ હતી કે પગને પ્રથમથી જ સીધી રીતે રાખીને ખેસે એ માસી માંગી નહીં. બેરીએ રોષભરી નજર નાંખી હતી:

બેરી-તમારે માસી મરિચી નાખ્યે ?

હું-ચાંક મારો નથી, તમારો છે !

બેરી-તમારે સીએનો માલ આપણું નાખ્યે ?

હું-બલમીસ સીએનો પ્રજનન હું કરી શકું નથી !

આ સંલગનાઈ બધા મુસાફરો મારા પર ગાયો તો વરસાદ વરસાવવા લાગ્યો.

દ્રામથી ઉતરી હું એક હોટલમાં દાખલ થયો. એક છપાના તંત્રી સહેબ પચાસ પેસા ખાલું લઈ રહ્યા હતા. મારાથી મુસાફર કરી પાછાન સન્માનથી અને પોતાની પાસે ખેસાડ્યો, અને કહેવા લાગ્યો:

તંત્રી-અજ્ઞા પગમાં મારો હોખ વાંચ્યો ?

હું-હા-વાંચી ચૂક્યો છું.

જન-મુખારી

તંત્રી-કેવો સોખ છે ?

હું-તફન નકમો !

તંત્રી-[ખાંધથી સ્મર રોકી તથા ગુસ્સામાં બસડો પાડતાં] મૂખ ! તું કાંઈ સમજી પડી રહ્યો છે ?

હું-[નાગણથી] મળી રહ્યો છે કે હું મૂખ છોઉં; પણ તમારો લેખ મને તફન દગધગા પિનાનો લાગ્યો એ તો વિશ્વકર્મા છે !

તંત્રી-[દાંત પીસી] બેશકલા વિવેક અને માથાલઈ પણ કાંઈ ચીન છે ! મારા પોતાના મેજ પર એવું કહી છે ?

કદાચ તકરાર વધી પડે અને મારા હાથ પર એકાદ મેટ તૂટી પડે, એનો ખ્યાલ મને આવ્યો. મુખડાદીથી હું ધર તરફ પાછો ફર્યો; પરંતુ ધણો ઉદાસ.

હજી તો હું પોતાના ઓફિસમાં જોડો હતો કે જાલણું ખખડાવવાનો અવાજ આવ્યો, અને તરતજ એક પુરનો મુસાફરો ખુરીમાં રાલતો દાખલ થયો. આજના બનાવોએ મને એટલા ગુસ્સામાં આવી મૂક્યો હતો કે હવેસ પ્રભાવે હું બતાવરી ખાતરદારી પણ કરી શક્યો નહીં.

મુસાફરો-[જિસ્તમાં] માત્ર આવવાથી કાંઈ તકલીફ તો નથી મળે ?

હું-જરૂર થઈ છે !

મુસાફરો-[સરોચ પામતો] હમણું અતી મારી દાગરી તમને તુસ્તનારાક લાગે છે ?

હું-જરૂર હમણા પચાસ અને બરિશમાંય કામીકતા રહેશે !

મુસાફરો-[ગુસ્સે ધમકી] તો હું આવ્યો જાઉં ?

હું-અચર્ય !

આથી દાગરો વાતો સંજાવતો તે
માલ્યો ગયો.

યત્રા પરેમાંજ ઓદીને સુંઘે નાંડે આ વિચાર
કરીજ રત્નો દત્તો કે દરવાજે ઉપડ્યો, હું જોઉં
હું તો મારા પિતાજી મુરસામાં રાત્રી પીણ
થઈ રહ્યા દના, અને તેમણે કિટલી અને કેવી
કેવી વાતો સભગવી હશે એનો મારા મનગ
જાણે છે? અને મને પણ ખાતરી થઈ ગઈ
કે ને. "જુદાં બોલ્યો છો તો એવું કશું
સંભળવું ન પડત" મનમાં ગાંધવાળી કે
"જમાનો જુનિય છે! જુદું બોલનારને
જસય તકલીફ નાતી નથી" . [સંજીવ]

રડું છું!

હઈ દોષ કિમતને મારી રડું છું!
કદી ભૂલ મારી સિંકારી રડું છું!
હતું કાલ શું ને થયું આજ આ શું?
કરી ચાહ હું અને વધારી રડું છું!
હસે છે ત્યાં સુજ દિલ રહી દાગ સંગે!
નિહાળી હું બન્નેની ચારી રડું છું!
જોઈ રડતો સુજને રડે છે આંખો,
મનાવી હું આંખોને ઠારી રડું છું!
હસે છે ના કેઈ હસે એક હૃદય,
રડે છે બધા એમ ધારી રડું છું!
વિચારો વિચારો છે રડવું કે હસવું?
વિચારો ઉપર હું વિચારી રડું છું!
અમર નામ રહાડું રહે જગમાં તેથી,
રડું છું હું "ઉન્મત" પુકારી રડું છું!

"ઉન્મત"

(સાધાવાવ)

ઝાર પીલ્સ-આ ગોળીઓ ઘણા લાગા અનુભવ પછી નહેરમા મુકી છે કોઈ પણ કારણે

ગુમાવેથી શારીરિક, માનસિક, દરેક શક્તિઓને પાછી મેળવવામા તેમા ખાસ કરી મરદાદ માટે છેવટનો ઉપાય કહીએ તો લગભર અતિ-સ્થોક્તિ નથી અતિ સ્ત્રી સમાયમ, કુટુંબ, કે ગમે એ કાળે ગુમાવેલુ પ્રયત્ન (મર્દાદ) પાછું મેળવવામાં અમારા લાખા અનુભવમા આજ સુધી એનાથી હઠમીર ઉપાય એકે આવ્યો નથી. બેજ દિવસમા ગિર્વાન, પાચનશક્તિ, રૂઝાન્ટમા પચુ પોતાનો ગુણુ બતાવવો શરૂ કરે છે. અને શરીરમાંથી સુરતી, લીલાપણું, કમર, માથા, સાધા અને રોગના દુ ખાવાઓને દૂર કરે છે. એમા કરતુગે, અખર અને સોનાની લગ્ન જેવી કીમતી વસ્તુઓ હોવા છતા માત્ર પચિવકના વાલાથે' ડર ગોળીઓની કીમત રૂ. ૬-૦-૦ પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.

ઝાર તિલા- આ તિલામા સર્વથી વધુ ખુબી તો એ છે કે એના ઉપયોગથી કોઈપણ રોગની જલન કે ફેલીઓ થતી નથી તેમ એને લગાડી પાન કે પાટો બાધવાનીયે અગત્ય નથી મસગતાંજ આગડીમા છુસી અવ છે. રોગની નખગાદને દૂર કરવામાં આ તિલા ખરેખર અમરકારી છે, લગ્નરો રૂપીઆ ખરે' જે તીલ ન મળે તે લાભ માત્ર અદી રૂપીઆમા મેળવી શકાય છે. કીમત રૂ. ૮-૦-૦ (અદી) પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.

ગ્યાનંદ, રંસ- આ વિચિત્ર નિસો મર્દાદ અને છંસાક (વીર્ય સ્તંભન) માટે ખાસ છે ગરીબોને ખાસ લક્ષમા રાખીને આ ફકીરો નિયો જાહેરમા મુકયો છે. એના ઉપયોગથી ખાસ જગ્યામા સખતી અને છંસાકમાં બિયડો વધારો થાય છે. કીમત ૭ખ્ખીતો રૂ. ૧) પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.

મુકેબી વ સુમ્સિક- કરતુગી, અખર, સોનાની લગ્ન જેવી કીમતી વસ્તુઓ વડે તૈયાર કરવામા અવિચી આ દવા છંસાક અને મર્દાદ માટે અજોડ છે ગિર્વાન, (ધાતુઆવ) ઇલતિલામ, (સ્વપ્નદોષ) તેમજ વીર્ય નિકારની દરેક ક્યાદો આ દવા માત્ર બેજ દિવસમા દૂર કરે છે. રોખીનો માટે આ દવા ખાસ છે. એક તોખો દવા બાર દિવસ આવે છે કીમત તોજા એકનો રૂપીઓ એક, પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.

દવાએ મુઝાક- આ પીણી દવા છે ગમે એવા નવા કે જુના પરમિયાને મટાડે છે. લગ્નરો માણસો સારા થયા પછી આ દવા પબ્લીક સનમુખ ધરો છે. એક શીશી સ્વાત દિવસ આવે છે. સાધારણ ખીમાગ માત્ર એકજ શીશીમા સારો થઈ શકે છે. ગમે એવા જુના પરમિયાને માત્ર બે શીશી કાપી છે. છન્ગકશતો વડે પોતાનું લચિબ્ પાવમાત્ર ન કરતાં એક વાર આ દવા લેવા અમારી લલામણુ છે કીમત શીશીતો રૂપીઓ દોઢ, પોસ્ટ ખર્ચ જુદો. (રૂજમા પરમિયાને સર્તીયા છપાગ કમીયું)

હિન્દ બહારથી મંગાવનાગએએ સીડીસ પોસ્ટવ ઓર્ડર Manager, The Rander Unani Pharmacy : ના નામે મોકલવો. ફાર્મસીમા મળતી દરેક દવાઓનું સુચિપત્ર મુકી મોકલવામા આવશે. લખો અથવા મળો :

મનેજર ધી રાંદેર યૂનાની ફાર્મસી

રાંદેર, Rander, Dist. Surat.

આફીઝના એજન્ટ - Union Printing Works 91, Victoria Street, Durban (Natal)

સમાજ તરફ વાંકે.....

લેખક : વસંતભાઈ માસ્તર "વંદી"

મદારી હાથરીનું આ પ્રથમ પાનું, ૧૯૩૯ની એક સનસનાટીભરી રાતનો બનાવ છે. કોઈ એક અગત્યના કાગસર પું બરચથી મુંઝાઈ જઈ રહ્યો હતો. પાણી ધીછતે જરૂર થઈ જાય એવી એ શિયાળાની ઠંડી રાત હતી. ઠંડીએ કાસ લીધો હતો. મત્થેક વસ્તુ પર પોતાનો પ્રભાવ જમાવી રહી હતી. ટ્રેનની વિચળતા અને આગરેલા ખર્ચ ખાઈને મુસાફરોના માથ પાગલી ઠંડી થપાટો.

મદારા હાથ પગ શીથલ થઈ ગયા હતા. ઠંડીના આક્રમણે ઝગાટ થોડાંક જતી ટુંડીઉં વગાઈ બિચ્છામાંથી એવી કાઢેલી સાથ ઠંડીને ખાગળા દેહને લપેટી બીડીના સરગાઢા એવી રહ્યો હતો. બીડીની હાથીક મરથી કંઈક આશાસન આપતી અને હું જરા દાર મનો.

બચતક ચિત્કાર કરતી રાત વહેતી હતી. સાથે ટ્રેન પણ મદારા ટુબ્બામાંના મુસાફરો કોઈનો અર્ધ ઠાંકેલો દેહ. તો વળી કોઈ પહેરેલાં જ કપડાં બેર, તો કોઈ વળી નાક લૂંચવાનો ફગાસ કાને વીંટી, આમ એક વા અનેક; કોઈ લાંબી કોઈ ટૂંકી. મંજિલ કાપનામ માનવ સમુદાયનો શંભુમેળો, જાણે નિર્જીવ કે જડ વસ્તુની માફક પોતપોતાના રચાવ પર ગોંડાઈ રહ્યો હતો.

વચ્ચે વચ્ચે ક્યારેક બીડીઓની ચિંગારી ચમકીને બૂઝાઈ જતી. એકાએક ટ્રેન અટકી મેં એક બારીની દારક ડબી કરી, હુમમસા મોટા જેવી ઠંડીના મૂખમાં માથું મારું. લોક-સમુદાયની આછી અંધ જનરમાં જાણી શકેલો વમસાક...

ત્યાં તો એકાએક મદારા ટુબ્બા તરફ આવર કાટમાં લપેટાઈને ધસી આવતી એક મુરતીને.

જેટ. શિકારીના ઠરથી બાગતી પાછું જેતી દરણીની માફક મદારા ટુબ્બા સખી. આવી પડેલી. અને ધીમેથી ટુબ્બાની જારી ઉઘાડી... હાથમાં એક વજનદાર આંશરે બે ફૂટ લાંબી અને એક ફૂટ પહોળી ડબી એવી એક ટૂંક દળવેથી ઉપર ચડાવી પોને ચઢી મઠ. ટૂંકને એકની નીચે મોટી દેહા શ્વાસ જેવી જેતી મઠ.

સમજના. ખાતર હું જરા રપથ થયો વીસ એક વરસની દરસાદાર પણ શીકા મુખ્ય તરફ મદારી નજર ચોડી. જે કે કપરાધી તો હતીજ. પરંતુ આપમતા-સર્વના મીઠા અજવાળા જેવી મહન તો લાગી.

હું ખામોચ હતો. નજર ક્યારેક વળાંક ખર્ચ લેતી. તેણીના વર્તન પરથી કાંઈક મઠાવાસી દેખાતી. શીકો પણ રંગીન હેઠ વાચા માટે તક્કસાં હોય એમ મદને લાગ્યું અને ત્યાં તો મદને ઉદેશીને "થપીજ સખત રાક છે નહિ વાર?" કહી ટપટપ પડી સાથા કાંઈક વિવેકભરી મદને લાગી. અને ખેલવાનો અંદાજ પણ કાંઈક એવાણુસારક. ન જૂઠું મદારે સર પૂરવો પડેલો "હા."

ફરી તેણીની મીઠાસભરી વાણી વજૂરી. "તો આપ મુંબઈ જઈ રહ્યા છો?"

એક ક્ષત ડોકુન ધૂણારી જવાળા વાળ દીધો.....

"હું પણ મુંબઈ જઈ છું" એ સાંઠે થયું કે તમે મળ્યાં. આપણો સમાય ઠીક રહેશે મદારા પાતે ત્યાં શેફ્ટરોએટ આંદિસમાં કલાક છે. તેમનો પંચ આવ્યો કે મદારી તખીઅન ઠીક નથી. કાંઈક તક્કીદ મે છે, જરૂરી ચાખ્યાં આવે. કાસે અહીં મારા બનેલીને ત્યાં

એક રાત રોકાઈ આજે મુંબઈ વધુ ગઈ છું”

તેણી તો એક પછી એક વાતો કરતીજ રહી. અને શિષ્ટાચાર ખતર હું સાલજોજ રહ્યો. આખર મુંબઈના તારક દીવડાઓએ રહ્યા દીધા. મ્હારી પાસે બિસ્તરા સિવાય સામાનમાં કાંઈજ હતું નહિ એટલે મેં ત્યજેજ બીસ્તરા ઉતારી આશ્પા માણ્યું. પરંતુ પેલી યુવનિએ હાથમાથી બિનચાલ જૂથ મારી. “પીઝ વેંછડ ફાર મી” આપણે સાથેજ ઝાંપીએ”

“ધણુંજ સારું!” કહી મહેં ટૂંક ઉતા-રવામાં મદદ કરી. સામાન ઉઠાવનાર કુલીઓ શોકાહોડ કરી રહ્યા હતા હમારી પાછળી પથુ મેં કુલીઓ કસગરતા પડ્યા હતા પરંતુ તેણીએ પોતાની ટૂંક આપવાની ધસીને ના કહી

દીકરી આવી હશે કોરાખમાંથી પસાર થઈ ગયાં, ત્યાં એનાં કંઈ માદ આગ્યું હોય તેમ... અટકી “હા, બુઓને આપ જરા મ્હારા માટે થોડીક તકનીક ન સો” મહેં કહ્યું: “કહી નાખોને?” શીકકા મુખજ પર બનાવટી દારવની આછી પાતળી રેખાઓના બાર પ્રદર્શિત કરતાં બોલી,

“આપ જરા પદર મિનીટ થોજો. આ મ્હારી ટૂંક હું અહીં મુકું છું એને સંભાળી જરા ઉભા રહે” હું હમણુંજ વળતા પગે આગ્યું છું. અહીં રહેવે ક્યોટરમાં મ્હારી મારીની એક દીકરી રોચાન માનવતા ધરમા છે. જરા જરૂરી સંદેશો છે હમણુંજ પડેચાડી આવું છું. ક્યાક જળી પાછો સંકેરમાથી આવવાનો પ્રસંગ સાંપડે કે ના સંપડે...”

મહેં માથું ધ્રુણી કર્યું; “ધંપી ખુલીથી આપ જમ રોકા છો. અને તણી રહેવે કમ્પાઉની ઓરડીઓ તરફ ત્યજિત મનિએ ચાલ પડી.

પંદર મિનીટ, વોસ, પચ્ચીસ, એક કલાક... ટાવર બેસ એક પછી એક કંકા મારતોજ રહ્યો. સગલાગ મેં કલાક વીતી ગયા ટાકમાં મુજબું વળાઈને બાંકડા પર બેસી હું થાક્યો પરંતુ તેણી ન આવી. મ્હારો પાટ ધોખીતા કુતરા જેવા થયો.

છેલ્લે લાંબી પસાર થતા કુલીને જૂથ મારી ઉઠો સંખ્યો. ગાંડના બે પૈસા ચાલતા આપવાના કરી રહેવે કમ્પાઉની ઓરડીઓ તરફ (સંઘાઈનો શોધમાં) નીકળી પડ્યા શોધ કરતાં ન તો કોઈ ઓરડીનું દાર ખુલ્લું જિથું; ન આટો કોમ્પાઉન. વીલા મુખે બાંકડા તરફ પાછો ફર્યો, ઘણોજ વિચાર કર્યો; કદપના એક પછી એક કંકાજ જતી પથુ સમજ ન પડી. આખરે છેલ્લેનો નિર્ણય કરી ટૂંક કુલી પાસે ઉઠાવાની પોલીસ ચોડી તરફ રવાના થયા તમામ દકરી-કતથી પોલીસને વાંકે કર્યો ટૂંક પોલીસે કળજે લીધી અને નિશાનીઓ લાંબી મ્હને વિદાય કર્યો પોલીસ શાંતની રાહી પ્રહરજમાં ખીરસાના આદે આનાનો ચદલો કરી છુટકાનાનો દમ મેળવ્યો ..

ત્રીજા દિવસે હું મ્હારા એક મિત્રની દુકાને બેઠો હતો. રોડ પરથી પસાર થતા દેરીવાએ જૂથ નાખી “નયા સંસાર”. “મુંબઈ પોલીસના હાથમાં આવેથી એક બેદ ભરી ટૂંક” જેમાથી તરતના જ-મેશા બાળકની મળી આવેલી લાશ...વાચા કિંમત બે પૈસા. હું ચમક્યો તરતજ મેં એક કોપી ખરીદી ઉપર મુજબના ફકરાના છેવટમાં હતું લાશ સથે મળી આવેલા કવરમાં ફક્ત એટલુંજ હતું...સમાજ ત્હાને વાંકે? મ્હારી આખે અધાર આડી ગયા. મ્હારા મિત્રે પકડી ન રાખ્યો હોત...તો હું જરૂર મળડી જાન...!

સિદ્ધિ.....ના.....સન્માર્ગ

૨૦૭ કરનાર : "આદિત્ય"

(સર્વ હક્ક કોમ્પ્યુટરે સ્વાધીન છે)

૨૮૨

તમારે શીમંત ધવું હોય તો યજ્ઞે, પશુ વિધવાઓને રાણી કે ચતીમોનો માત્ર:પચાવીને ધનયાન ચવાની નીચ મનોવૃત્તિ કેળવશે નહિ. અન્યની અમાનન મચાવીને પૈસાદાર થયા કરતાં પ્રમાણિક મહુરી દ્વારા મેળવેલું અલ્પ ધન તમારું ચીરવ વધારશે. તમેને વધારે સુખી બનાવશે.

૨૮૩

અધિક સારા કાર્ય માટે "આજ" કરતા "હમણા"ની ભાવના વધારે કેળવંતે "પછી" અને "આવતી કાલે" કહેનારાઓ અન્ય એકંદર મોઢા કરતાં પછાત પૂરવાર થયા છે. તકનો તાકાળ લઈ શકાય તેટલો લાભ લઈ લેવો, એજ શ્રવન સિધ્ધિની એક માત્ર ચાવી છે.

૨૮૪

જરાક વિલંબ પણ ફેટલીક વખતે અનેક આફતો વચ્ચે આપણને મૂકી દે છે. માટે "જરાકજ મોઢું થયું!" એવો પ્રસંગ આવવા ફેરોજ નહિ.

૨૮૫

વર્ણોની મહેમત ઉપર પગવારમા પાણી ફેરવી દેનાર ત્રણ વસ્તુઓ છે. વિવેક અને નિશ્ચયનો અભાવ તથા ક્રોધ, એ, આપણે હંમેશા યાદ રાખવું નિષ્કર્ષ.

૨૮૬

મને ને કાર્ય હોય, પશુ ન્યાં સુધી આપણે તેને સારી રીતે સંપૂર્ણ કરીશું નહિ, અન્યુઆરી]

લંકા સુધી તે આપણને અલ્પ સાધ પાણુ આપી શકશે નહિ, એકી વખતે પુણજ કાર્ય કરનારની કાર્ય પદ્ધતિમાં ચોક્કસ પ્રકારની ખામીઓ રહી જતાનો વિશેષ સંભવ હોય છે.

૨૮૭

જગ માત્ર પશુ મચેલી પાછી આવતી નથી, તો દિવસો ગુમારનારને શો પી ઉપમા આપી શકાય ?

૨૮૮

જાણા વખતે સુધી પડનારું પડે એવી ત્રણ વસ્તુઓ છે, ચોક્કસ સંજ્ઞાઓમા અલ્પ મદદ આપવા માટે ફેટલી અવિચારી આનાકાની, સામાવાળાનો હેતુ સમજ લીધા પછેમાં બેવર વાઇકંધો આપેનો જવાબ, અને સ્થળ કે સંજ્ઞાનો ખ્યાલ કયા વગર ફેટલી માત્ર એકજ કોષ પૂર્ણ દ્રષ્ટિ.

૨૮૯

કોઈ ચંદે સારે એક રાખ પશુ મોઢશો નહિ. કારણ કે ન્યારે તમે આવેશમાં હશે ત્યારે વધારે પડતું અને અથોગ્ય બોલી નાખશે. પાછળથી પમાતાપ યાવ એમાં વેલુ પણ તમે ભરી જશો. માટે કોઈ ચંદે ત્યારે ચાંત સ્વસ્થ અને સ્થીર થયા પહેલાં એક રાખ પ્રણુ ઉચ્ચારજો નહિ, આમ કરવાથી તમે તમારું ચોતાવું, અને સામાયળાવું અથોગ્ય નુકસાન થંતુ અટકાવી શકશો.

૨૯૦

આપણને ન્યારે કોઈએ કંટાળો આપ્યો હોય ત્યારે મૌનજ સેવવું વધારે ઉચિત છે.

પ્રારવા

કેધ અને કંટાળા વખતે જે અણલી વાનનું
યે, રમરણુ રહે, તો ખાનવ નિવસતાનાં અર્ધ
સંતાપો, ચોઈ અર્ધ ગમ્ય.

૨૯૧

આરોગ્યનેક નાશઃ એકજ, અસંગતવત નથી
યધ ગમ્ય છે, એવુવધાન નીચે તો સારું.

૨૯૨

જેને કશુંજ કાર્ય કરવાની હિમ્મત ન હોય,
તેજાઓએ તત્કાળ નષ્ટ થઈ જવું નોંધ્યો,
કારણ કે નિરૂપી માણસોની આ જાનિ
ઉપર જરૂર નથી.

૨૯૩

આજુ દ્રવ્ય ન મેળવી શકાય, તો ત્રાંધો
નહિ, પણ મનુષ્ય તો વધારેમાં વધારે પ્રાપ્ત
કરવાના પ્રયત્નો આણે કરવાજ નોંધ્યો,
કારણ કે પૈસા અને ડોઝીઓ કે ખિતાળે કેટલાં
ધનસાધીય વધારે જરૂરી છે.

૨૯૪

સંકટો, રૂકાવટો કે મેદનતા કરવી પડે
તેજા ધધાને ધિક્કારથી, નહિ, જે ધધાને
જેદમતનાં અંગે સહુ કોઈ સજી દે છે, તેજ
ધધામાં પરિશ્રમ કરનાર પૈસા મેળવે છે. માટે
ધધાની પસંદગીમાં દેખાદેખી કરેશો, નહિ
અમુક ધધામાં અન્ય લેખોએ પુરકજ, પૈસા
મેળવ્યા હોય, તેટલાં માટેજ તે ધધાની પસં-
દગી કરી એ વાહીવાત ગ્રમ્ય છે. ધધાની
પસંદગી ચેતોની જીજ્ઞાસુ અને ચોનાની લાચકાતને
અનુસરી થરી નોંધ્યો અન્યનાં મત ઉપર
આલસનાર પ્રત્યેક ધધાદારી કૃતિ. પરંપરે હોય
છે, તે કૃતિ દેખાડું કાઢે છે.

૨૯૫

આજો મેદનતા શીખી શકાય, એવા
ગન્યુઆરી] [૩૧૭]

ધધની લેવજાવાળા, યુવકો, પૈસાથી, શરીરથી
કે આજીવથી નેતરનેતામાંજ પાંચમાસ થઈ
ગયાનાં અનેક દ્રેશોનો રહેજો મળી આવે છે.

૨૯૬

અતિ વિચાર કરનાર, મુદત વચિનાની
વતોમાં યુવાઈ જનાર, અને સર્વની વાતો
ઉપર ખાન આપનાર માણસની ચોતાની નિષ્ક્રિય
સકિત ગુમ થઈ ગમ્ય છે, તે નિશ્ચયપૂર્વક કોઈ
પણ કાર્ય કરી શકતો નથી, ચોક્કસ ભોગો
આપવાની તત્પરતા સાથે પ્રત્યેક મનુષ્યે તત્કાળ
નિશ્ચય ઉપર આવી જવાની ટેવ કેળવવી નોંધ્યો,
કોઈ પણ મહાભારત કાર્યનું પ્રરિણામ તો
માત્ર છેલ્લી એકાદ એ પળો વચ્ચેજ સમાયેલું
હોય છે, માત્ર દૃઢ નિશ્ચયી થવાની અસંત
આવશ્યકતા છે.

૨૯૭

પ્રત્યેક કાર્યમાં મુશ્કેલીઓ તો ઓછા વર્ગો

રહેરની સુલાકાત લેતાં

કયો જમશોર ?

ધી પાગલ કાટેજ

રેસ્ટોરાં.

ઉમક ફલીયા, રહેર.

જ્યાંની દરરોજની નવી નવી

વાનગીનો ટેસ્ટ તમારા મોઢામાં

યાદદાશત રૂપે રહી જશે.

માલિકઃ ઇ. એસ. મેકુલ

૧૯૪૨

પ્રમાણમાં હોવાનું છે. પરંતુ પ્રયત્ન મુરોલીઓ આવી નહે ત્યારે પણ આપણામાં અનિશ્ચિનતા આવવી ન જોઈએ. અરથીર ચનાર માણસ પોતાની મહેનત અણીના પ્રસન્ને ભરણદ કરી નાખે છે. વિજયની છેક છેડી ઘડીએ, જીકુળ ચનાર માણસની મહેનત ઉપર પણ માત્રમાં પાણી ફરી વળે છે.

૨૯૮

નિશ્ચય વિનાં સિદ્ધિ નથી, અને નિશ્ચય વિનાં ચિત્તની એકાગ્રતા પણ અશક્ય છે, અને જ્યાં ચિત્તની એકાગ્રતા ન હોય, ત્યાં વિજયને સ્થાનજ ક્યાંથી હોઈ શકે? કાર્યને એકાગ્રચિત્તે ન કરનાર, કાર્યને મુક્તથી રાખનાર, અને કાર્ય ઉપર એકસ ખ્યાન ન આપનાર પ્રત્યેક માણસના ભાગમાં નિષ્ફળતા લખાયેલી છે નિશ્ચય વિનાનાં પ્રમદી અને કાશ્ચ રહિત ઇન્સાનો વિજયને વરી શકતાજ નથી.

૨૯૯

મુક્તથી ન રાખવું, અને તત્કાળ કંપુ એ આજનાં યુદ્ધનાં છવન મંત્ર હોવા જોઈએ.

૩૦૦

અન્યનાં કોયે પ્રત્યે નજર ક્યાં રિતા. પોતાનાં દુર્ગુણો દર કંપનાં સતત પ્રવૃત્ત કરવાં, એ મનુષ્ય માત્રનો ધર્મ છે. અન્યની તુડીઓ શોધવામાં કુંપત. કિંવા ખુદ પસંદી નો, દુર્ગુણ પિકસે છે.

૩૦૧

જેઠારી, અર્થાત્ ધધાની ગેરહાજરી: ને વિશ્રામની પળો, ન કહી શકાય. પ્રમાદ, એકાગ્રી આણે છે, ને પ્રમાદજી હંદની ઇન્સાની કલ્પ સમાન છે. પ્રમાદી મનુષ્ય હરજા જાં મર્યું પામેલા બેરોગર છે.

:જન-ચુઆરી

૩૦૨

ગુપ્ત યથેચી અન્ય એકંદરે વસ્તુઓમાં માત્ર સમય કે તકજ છે, કે જેને પાછી મેળવવા માટે ઇન્સાન અશક્ત છે. ગુપ્ત યથેચું દમ ઉલ્લેખોદાશ યુનઃ પ્રાપ્ત કરી શકાય, નહ યથેચી શારીરિક શક્તિ વ્યાયામ અને મિતાહારથી પાછી મેળવી શકાય, જુવાળ મએચું દાન અવપાસથી કરી લામ્બું કરી શકાય પણ એટકારીથી વેઠી નામેજો માત્ર એકાદ કલાકે પણ કેણે પછો મેળવેલો છે, કે આપણે મેળવી શકીએ.

૩૦૩

મનુષ્યને વિનાશને પંથે દોડવી જનાર માત્ર પ્રમદજ છે. પ્રમાદથી ઇન્સાન તરલિ

બંધ માસિક “માંદગી”

ફક્ત ત્રણજ દિવસની અંદર ‘શ્રી નોંદ’ ગોળીઓથી આશુ થાય છે. માસિક અકચળની કોષપિયુ ફરિયાદ માટે રજા મળે. દસ સાથે ગેરંટી પત્ર આપવામાં આવે છે. કીમત રૂ. ૫-૮-૦ પરદેશ શી. ૨૦

—ગર્ભ રહેતો અટકાવવા:—
“રાહુત” દવા ફક્ત ત્રણજ દિવસ પાછો લેવાથી હંદગી બરમાં દહી મળે રહેતો નથી. માસિક ચક્ર કહેવુંજ નુકસાન નહિ, યૌકદર વેસેએ અજમાવેલી દવા સથે જે. ટી પત્ર એકસવામાં આવે છે. કીમત રૂ. ૫-૮-૦ પરદેશ શી. ૨૦

‘ડાં. એસ. એચ. ખાન,
૪૨ ચચંગેટ રૂડીટ, મોનજીની સામે
કોટ, મુંબઈ, મેન. ૨૧૩૪૩.

ખાનાં જાતે ખોવાઈ જાય છે, નષ્ટ પામે છે જ્યારે ઉદ્યોગ ઇન્સાનનો પ્રાણ-રક્ત છે ઉદ્યોગથી ઇન્સાન સશક્ત અને દીર્ઘાયુ થઈ શકે છે પ્રમાણે માણુમનુ ચમત્ત એ સેનાનુ વિનામ ધન ગની રહે છે જગનની જોગ્યા વિગેન નિ દામી લોકોનેજ આપણે જોઈએ છીએ જેને રંગેઝંઝે કમાન ચકુ હોય તેજ અજસને અપનારી શકે કાંઈકે ઉદ્યોગી પુત્ર કમાન યોગ્ય નથી, યશ પામોગ્ય નથી

૩૦૪

ધણીક માણુસોગા એરી ટેન હોય છે. એકાદ મે દીનસ પડી એ, સામદુ પુત્રજ કાર્ય કરી રેણુ, એમ તેઓ હો છે તે માને પણ છે, પણ ખરી રીતે આત્મ લોકો કપારેડ પોતાના ગણેતે તેના વખતે દુઃખ માન આપેથી શક્તા નથી તેમનો પ્રમાદ તેમની પાસેને ચેટી દે છે થોડીક પગે થોડી જગા માટે તેમને લનચાને છે, અને પડી તે માન એકજ પગની લાનમ આપી તેમની તક યુગારી દે છે માટે ઇન્સાને પોતાની એકેડ પગમાથી નીચોસી નીચોસીને, રમકપૂડો નીચોસીએ છીએ તેમ) તત્ત નાની-નેના-નીગદ-ચતુ-જોઈએ

૩૦૫

સર્વોત્તમ પ્રજાના સદ્ગુણો અનિશ્ચય લાગત પાનત હાત વિગત પામતા નથી, પણ સદગે અને સગતાઈજ સદ્ગુણોને જન્મ આપના માનગણે છે વડોનાની વહીવટ લલત-પાનને અનેક યુગેના જેનના સગીસ પાળજ પૂરી દીવેના ક સખ્તાઈથી મનુષ્ય ના ગુણો ખીને છે લાન-પાન ઇન્સાનિયતનો અંગ આપણે 'ઉ મુસ્લિમ સમાજમા આનાદની અચો વ હરજો પૂરી પાડનારી અરગી પ્રધા વર્ણથી

જાન્યુઆરી]

ચાની આવે છે તે તેનો હવે સત્તર અત આવે એ દરેક ડંટે ઇસ્લામ થે ય છે

૩૦૬

પુત્રદાની પચદશી એ એક અગલનો પ્રવત છે આપણે માત તેનાજ પુત્રકાની પચદશી કરી જોઈએ, કે જેના નામનથી આપણા નિયારે ઉનાત થય શકિતઓના અને તકોનો સર્વોત્તમ રીતે લાલ લેનારી પ્રેરણા આપનાર પુત્રકાનેજ આપણે જોઈએ છીએની જરૂરીયાતોમા સાગ વાચકનો પણ સમજેલા પડ જાન છે એ પાદ રાખતુ ધરે છે.

૩૦૭

આપણી પસે ને હોય એરી અનેક પરતુ-ઓમા આપણી અસાતાના અગે આપણને સુખની ઝળી થય છે પણ એ માન્યતા સદંતર જૂન લાલી છે. મરણ કે કેટલીક વખતે ગેતુ જાને છે, કે વરતુની પ્રાપ્તિ પડી આપણુ છરાના ઉન્નાસનો અત આવી રહે છે માટે આરી થેનજથી આપણે સર્વદ અગા રહેતુ જોઈએ

૩૦૮

પૂરેપૂરા થયાં વિની સચુ જ્ઞાન મળી ચકુ નથી તેમજ એકજ વખતે અનેક કામ ઉપર વક્ષ આપનાર માણુસ સાચા સુખનો ભોગી થઈ શકેતા નથી [અપૂર્વ]

ગઈ કાલ માગે છે !

હે ! જાલિઃ તુજ દે આરીને,
એક કમાન માગે છે !
ન એ ધર-માર માગે છે,
ન એ ધન-માન માગે છે !
ન ઇશત-એશ માગે છે,
ન એ આનમ માગે છે !
એ જોતી "આજ" ના જાદે
ફત "ગઈ કાલ" માગે છે !
"ઉ-મત"

[૩૧૯]

[૧૯૬૨]

ॐ अद्वैतब्रह्मनामः शशिभ्याम् नमः

— १३३ —

“विष्णुवादी” हैं वांछनीय नहीं। ५७

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

[illegible]

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

निर्वाणादीनां भूयसी च विद्वान्नामांषी सातं
 निर्वानादीनां भूयसी च विद्वान्नामांषी सातं

સાચાઈ, અને એને હે તેમાં Original
 idens હોય જે એ મળે.
 Mr P. R. Kumbhani
 have looked into some of the short
 pieces and read them with pleasure.

आणि आ. प्रशिक्षणां आ. जन आ. जवा

विष्णुः

च २।५

ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ

(ଆମିକ୍ସା 'ଆମି ୧୩-୧') (

मन्त्रार्थः ॥ १ ॥

३०० साहित्य काव्यविषय,

136, અંકેશીમાં મહિસાદ રેલ્વે

ਸੁਭਾਸ਼ਿੰਦ

[illegible]

અર્થાત્ કુલકલ્યાણ-માર્ગથી મુક્તિ મળશે.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ

—सुप्रसन्न—

$\mathbb{E} \int_0^T |u_t|^2 dt = \mathbb{E} \int_0^T |u_t|^2 dt = \mathbb{E} \int_0^T |u_t|^2 dt$

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକ ୧୨

જાનવરના બુદ્ધિ ઉપાનના લેખક એક ગાંધીય
 હૃદય વીણીને-આવી બેઠો છે અને એ વીણીને
 એક-તાર બજાવે જાગૃતે બંધનમાં રહી છે, અને
 એ જાગૃતી વીણીમાંથી સૂરો નિકળે છે. કાલ
 રહને છે કાલમાં દઈ છે. કેમકે હવે એ
 લેખક એક વીણી આનંદ હૃદયના એ સંગીત
 ગાંધીનાના રસથી સાથે તાલ મેલવાનો આનંદ
 સાથે બજાવે છે.

હૃદયમાંથી—

ମାତ୍ର ଦେଶୀ ଉପରାଜି ଶତ୍ରୁପ ଆମାଦ୍ରାସ, ତେ
ହୁଏ ମାତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ରୀ ଶତ୍ରୁପ ଉପରାଜୀ, ଧର୍ମା
ଧର୍ମା ଉପରାଜୀ ଶତ୍ରୁପ ତେ ଶତ୍ରୁପ ଶତ୍ରୁପ
ଶତ୍ରୁପ, ଧର୍ମା ଶତ୍ରୁପ, ଧର୍ମା ଶତ୍ରୁପ ଶତ୍ରୁପ ଶତ୍ରୁପ
ଶତ୍ରୁପ (ଶତ୍ରୁପ) :-

બાદીલો - બાદીમાંથી સેરવાના માત્ર
કુટર - છે - મુજબનિશાને મોખાવતી અને સ્વયં
જાનાવતી સૌથી માં મૃદિલમ લેખક બાબ 'મુશોરો
ગુજરાતને એક સુંદર કિન્નર આપે છે.
ગુજરાતની - પાસે ૬૦ રોકલ -

૩૫૫ સાંપ્રદાયમાં, સૌથી વધારે જાણવામાં આવેલું વસ્તુ કે તેની શ્રીચરિત્રમાં 'વિનયોરો' માટે ઉદભૂત જાણના સ્ત્રોતો, મનોમત છે. તેમાંથી 'વિનયોરો' માટે ઉદભૂત છે-આને જોવી વસ્તુઓમાંથી એક છે.

હઝરત સલમાન ફારસી (૨૦ અંક)

(સર્વ-દક્ષ સ્વાધીનો)

લેખક: ઇમામુદ્દીન સદ્દુદ્દીન દરગાહવાલા નવસારી

આ તકીમી-નિબંધ ત્રણેક વર્ષના પરિશ્રમનું ફલ છે. છતાં કહેવા દો કે તે હજી અપૂર્ણ છે. આ નિબંધની સમાપ્તિ પછી પણ હઝરત સલમાન ફારસી (૨. અ.)ના જીવન વિશેની માહિતીઓ મને મળતીજ રહી છે, જે આ નિબંધ પુરતક સ્વરૂપમાં છપાવવાનું અવિધ્યમાં રાક્ય બન્યું તો આશેજ કરી લેવામાં આવશે.

ઇમામુદ્દીન દરગાહવાલા

હઝરત સલમાન ફારસી (૨. અ.)નું ખાનદાન

હઝરત સલમાન ફારસી (૨૦ અંક)ના ખાનદાનની હકીકત ઘણીજ અપારમાં છે, અને તે ધરાવના કયા પરગણામાં પરતું હતું એના વિશે પણ કારે મતભેદ છે. એમના પિતા મનુસી અર્થાત ઝરધોરતી હતા, એમાં તો કોઈ શંકા નથી પરંતુ તેઓ ધર્મશુર હતા, અખીન દાર હતા કે વેપારી હતા એનો કોઈ નક્કર પુરાવો હજી જડ્યો નથી. હઝરત સલમાન ફારસી (૨૦ અંક) ધર્મશુર વંશમાં જન્મ્યા હોય કે ન હોય; પરંતુ તેઓ એક ધર્મશ્રદ્ધાળુ કુટુંબમાં જન્મ્યા હતા એ વિષે જાણી શકાને અવંકાશ નથી. હઝરત સલમાન ફારસી (૨૦ અંક)એ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ (૨૦ અંક)ને જન્મ્યાનું હતું, કે “અમારું ખાનદાન આતિથ પરત હતું. હું મારી આ બદલીનીના સમયમાં આતિથ પરતીમાં તન્મય રહેતો હતો, અને ચોવિસે કલાક આતિથ રોશન રહે એ મારી કામગીરી હતી.” (૧) એઓ ધર્મશુરના નખીરા હોય કે ન હોય છતાં એ વાતમાં શંકાને રચાન નથી, કે તેમના મકાનમાં જો આતિથ કદલ ન ફરી તો તેઓ જે મહોફલા કે ગામમાં રહેતા હતા, ત્યાં એક મોટું આતિથકદલ જરૂર હતું. એ આતિથકદલની વ્યવસ્થા એમના પિતાના હસ્તક હતી એટલે એમના પિતાએ પાછળથી એ કામ હઝરત સલમાન ફારસી (૨૦ અંક)ને સંપૂર્ણ કહ્યું હોય તો તેમાં નવાજ નથી. (૨) કેટલાક લેખકો, હઝરત સલમાન ફારસી (૨૦ અંક)ના પિતા ઇસ્ફહાનના એક નામાકિત વેપારી અને પ્રતિષ્ઠિત શહેરી હોવાનું જણાવે છે. (૩) એટલે જો તેઓ ધર્મશુર વંશમાં જન્મ્યા હોય તોય તેમના મારે એ વાત ગર્વનું કારણ છે, અને જો તેઓ એક વેપારીના પુત્ર હોય તો પણ એ વાત ગૌરવને પાત્ર છે.

હઝરત સલમાન ફારસી (૨. અ.) ના પિતાના નામ સંબંધમાં પણ ઘણી મતફેરીઓ જોવામાં આવે છે, તેથીજ રીતે એમના પોતાના મૂળ નામ સંબંધમાં પણ કારે શંકાઓ મોજુદ છે. કોઈ લેખક એમનું નામ મામા અને એમના પિતાનું નામ શુઅબશાન ખતાવે

(૧) “સલમાન ફારસી ઔર ઉન્-કી ઉરુલામ” પૃષ્ઠ ૩

(૨) “તારિખુલ આલિયા” ભાગ ૧લો પૃષ્ઠ ૨૨૦-૨૨૧ અને “કરિશ્મએ વકદત” પૃષ્ઠ ૫૧૬

(૩) “નિઝામ” (અનુસ્તી માસિક) પુસ્તક કલુ, અંક ૭મો, રજાબ દિ. ૨૧ ૧૩૫૬ અને “સલમાન ફારસી ઔર ઉન્-કી ઉરુલામ” પૃષ્ઠ ૩

એ અને આ મુજબ કિશોરવળા સંજોગો પાયા વિનિમિત્તકરિયોનાં મિત્ર મુરસનાન વિન બદલુદાન
 વિન કિરોડ બિન સરકર અત્રે સંકર અસ મલકવી ઔવાદમાથી દોગનુ લાખે ખે(૪) એક
 બીજો રમક એમના વિગાનુ નામ કરીદુન સેલુસળ જણવે છે(૫) એક અથાર એમની
 વશવળા સહોવી વશાદગીથી જાતક જુદીમળી આ મુજબ મળાવે છે માત્રજ બિન લુછળ
 રામ રિખત મુસેનમનિમિત્ર બદલુદાન વિન કિરોડ વિન સરકર અને સરકર દરમન મુલો ન
 (અ સ) વેગમરના વશજ હોનુ કહે છે(૬) જે આ મતે માત્ર છાપ-બૂત લાખે છે
 અખ્યાત અખ્યાસી મોનાના નિયત ફલપુરી મંદરમ સંમતે કારસીમિત્ર એમનું મુલો નામ
 મુદ્દુ અથા રૂકમાક જણવે છે, અને કિશોરવળા નજીક આવેલા ઉપાનુ નામના
 મુજબના જુદવાસી હોનુ લાખે છે(૭) એક બીજા લેખક એમનુ કનાળી નામ દત્તર દીનવાર
 લાખે એમ જુદાવે છે (૮) શેઠ પાસનજી બરનેરજી દેસાઇ જેના પિતા દત્તરત સવમાન
 કારસી (૨ અ) જે પરસી વેંકા દરુદ દીનવારના નામે ઝોળાખે છે, અને તેમના લાઈનુ
 નામ મુદ્દી રૂક મિન, અખ્યાત હોમાનુ જણાવે છે(૯) પરનુ દત્તરત સનમાન કારસી
 (૨ અ) નો કોઇ જાઈ દતો એવુ જાણાકિતાવોથી જણાવુ નથી વળા તેઓજ છે લાઈ
 કિનદાસગે પેથ મીરજુનની પ્રકરસા દા દરાતા આથી લખે છે કે દત્તરત
 સસમાન કારસી હવે નામના ગામ ના વતની દતા, અને એક તવગર ખેડનના નળીગ દતા
 એમના પિતા આનિશને કિબા માનનાત દતા(૧૦) જે બીજા અથાના લખના મુજબ
 વચ્ચે ઉપાનુમ વતની કના (૧૧)

[illegible]

(x) $\frac{d}{dt} \left(\frac{1}{r^2} \right) = -\frac{2}{r^3} \frac{dr}{dt}$

(1) निम्न म मिति २००७/०८ हि स १३६

(६) किंवदन्ति प्रान्त में श्री १५०० के विद्यार्थी संख्या १५०० १५०० १५००

(क) मंत्रिगार (उद्देश्य) मन्त्रिगार (उद्देश्य) मन्त्रिगार (उद्देश्य) मन्त्रिगार (उद्देश्य) मन्त्रिगार (उद्देश्य)

(iii) सौ. मे-हर्षाचने संतपेयमपरिभोग्यं विनिर्मुक्तं भाष्यम् ॥ ५ ॥

(૫) તારીખે શાહાને ધરાવ બાજ ૨ જો બજ ૨૫ મેા પૃષ્ઠ ૨૨૮

(१०) अवधि : १५ मिनट

(૧૧) અગ્રીમલ, ખિલામલ બુ તારીખુસસકામલ

(१२) निजाम' मसिक रमरण दि स १३५६

ॐ नमः शिवाय ॥

। [३२२]

15 (1982)

[૨]

હજરત સલમાન ફારસી (૨. અ.) નો પ્રવાસ

હજરત સલમાન ફારસી (૨. અ.) ના પિતા મોટા ઝંબીનદાર હતા, અને વાડી વગીફાના માનિત હતા. તે તાના એકના એક દિકરાને એકો ઝંબીની દેખરેખ કે વાડીના મગકાન માટે મોકલતા ન હતા. પરંતુ એમણે એક અકાન બનાવવાનું શરૂ કર્યું, અને તે અંગેના કામકાજમાં એક દિવસે એટલા રેન-ચેના હતા, કે ન છૂટે એ દિવસે એમને હજરત સલમાન ફારસી (૨. અ.) ને વાડીએ મોકલવા પડતા જતી વેળા પિતાએ સખત તાકીદ આપી, કે વાડીનું મગકાન ખતાવી, બહુજ જલદી વેરે આવશે.

હજરત સલમાન ફારસી (૨. અ.) વાડીએ જવાને નીકળ્યા તો રસ્તામાં તેમણે એક મોટું દેવળ જોયું. જે ખ્રિસ્તીઓનું હતું એ વખતે દેવળમાં પ્રાર્થના થઈ રહી હતી, અને ઘટના અત્યંત હશે. હજરત સલમાન ફારસી (૨. અ.) નું હૃદય એ તરફ ખેંચાયું, અને એઓ મજબૂર દેવળમાં ગયા અને છેક સમય સુધી ત્યાં રહી, ખ્રિસ્તી લોકોની પ્રાર્થના-વિધિ વગેરે અનર્થે તા રહ્યા. મોડી સાંજે એઓ પોતાના ઘેરે આપ્યા પિતાએ પૂછ્યું, દિકરાએ બધી કામગીરી પિતા ઘણા રહે જાતના અને હજરત સલમાન ફારસી (૨. અ.) ના પગેમાં બેઠીઓ નખી દીધી (૧૩)

હજરત સલમાન ફારસી (૨. અ.) ના પિતાની જગીર સિરિયા ખાતે પથ હતી એમણે એક દિવસે પોતાના પુત્રને કહ્યું, કે 'આપણી કેમીક મિસ્કેન સિરિયામાં પથ છે પથ હું અહીં રોકાઈના કા હો ત્યાં જઈ શકતો નથી જે તમે મેં માર આપેલો કાંઈ ત્યાં જાવ તો પૈસા વધાર કરી લાવી શકો છો' (૧૪)

આ કારણે એમને સિરિયા જનાની જૂદ ખાતે હોય, ખ્રિસ્તી પદરીની પ્રવિત્તિ એમને ત્યાંથી નાકી જૂવ તો પ્રસંગ મળ્યો હોય કે પછી સત્ત્વ ધર્મની કડાસાએ એમને જોવાનું વતન હોવાને વિચાર કર્યો હોય, જેમ તેમ હોય હજરત સલમાન ફારસી (૨. અ.) સગીર વડના હતા, તે દરમિયાનજ ખ્રિસ્તી ધર્મનો પ્રભાવિત મઠ પોતાના ઘરનો નીકળી ગયા (૧૫)

એઓ મુસ્લિમ પહેલ્યા અને પછી સત્ત્વ એક વલુનર જેડે કમારકન (સિરિયા) ખાતે ગયાં જ્યાં હીમુસ નામનો એક સિધ્ધ ખ્રિસ્તી પદરી રહેતો હતો. હજરત સલમાન ફારસી (૨. અ.) એ પાદરીની સેવામાં ગયા અને ખ્રિસ્તી ધર્મનું શિક્ષણ મેળવવા લાગ્યા એ પાદરી થોડા નખત પછી મરણ પામ્યા એવી જગ્યાએ કમારકનની ધનાઈ જનતાએ મોકલના

(૧૩) 'સલમાન ફારસી યૌર હ-દરલામ' પૃષ્ઠ ૩૫૮ અને 'ગિયાતુન નબી સીરત સૈયદના સલમાન' પૃષ્ઠ ૫૬, ૭

(૧૪) 'નિઝામ' માસિક, રજાબ હિ. સ. ૧૩૫૬

(૧૫) 'નિઝામ' માસિક, ફેબ્રુઆરી હિ. સ. ૧૩૩૮

નામના એક પાદરીને નિયુક્ત કર્યો પણ તે પણ યોગ્ય દિવસોમાં શુદ્ધી મયો, અને એ જગ્યાએ હજરત સહમાન કારસી (૨૦ અ.)ને નીમવાની ખિરતી જનતાએ ઇચ્છા વ્યક્ત કરી પરંતુ એમણે ઇન્કાર કર્યો, અને એમણે યોદ્ધાની વસીયત મુજબ ધર્મનું વિશેષ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા માટે મોસલ જવાનું ફરસ્ત ધાર્યું. (૧૬)

દેહ મહિતાના પ્રવાસ પછી એઓ મોસલ પહોંચ્યા, અને ત્યાંના વડા ખિરતી પાદરીની કદમબોસી કરી હજરત 'સહમાન કારસી (૨૦ અ.)'એ વિનંતિ કરી કે "મને યોદ્ધાઓ મોકલ્યો છે અને મૃત્યુ-વેળા મને કહ્યું હતું કે તમારી સેવામાં રહેવાથી હું મારા પ્યારે પછોચીશ" પાદરીએ તેમને પોતાના મકામાં રહેવાનું કહ્યું અને એઓ ધાર્મિક સિદ્ધિ મેળવવામાં તન્મય થઇ ગયા. (૧૭)

હજરત સહમાન કારસી (૨ અ.) એ ખિરતીઓના ધર્મપુરતક "ખિરિશ"નો અને વહીવીઓના ધર્મ-ગ્રંથ "તૌરેત"નો તુલનાત્મક અભ્યાસ શરૂ કરી દીધો હતો. મોસલના ખિરતી પાદરીની સેવામાં રહેવાથી હજરત સહમાન કારસી (૨. અ.)ને કરોડો કામો થયા. નહીં અને એમને એમના અભ્યાસમાં આ ધર્મશૂરથી મુદ્દલ મદદ ગણી શકી નહીં પણ અન્ય જોવી વાત છે કે આ પાદરી પણ યોગ્ય વખત પછી મરણ પામ્યો અને મરતી વેળા એમને, ઉમૂરીયાના પાદરી પાસે જવાનું કહ્યું પણ હજરત સહમાન કારસી (૨. અ.) થોડી મુદત સુધી મોસલમાં થોડવા, અને ધર્મના કેઈ સિદ્ધિ પુરૂષની તપાસ ચલાવતા રહ્યા. અંતે માનવીયા પંથના વડા જોડે એમની મુલાકાત થઈ, જેનું નામ સરજના હતું. એ મોટે, પરહેઝગાર અને ઇબાદતગુસ્તાર ધર્મશૂર હતા, એના મકામાં હજરત સહમાન કારસી (૨૦ અ.) રહેવા લાગ્યા અને રાત-દિવસ પ્રાર્થના અને કલિત કરવામાં લીન બની ગયા. (૧૮)

એ ધર્મશૂર હજરત સહમાન કારસી (૨૦ અ.)ની કલિત અને રહેણી-કરણી જોઈ થણો ખુશ થઈ ગયો અને પોતાના અનુયાયીઓમાં એમને વધુ આદર લાવ્યો પરંતુ તે પણ યોગ્ય વખત પછાત એવા રોગમાં સપડાયો કે જીવવાની આશા નષ્ટ થઈ ગઈ. હજરત સહમાન કારસી (૨૦ અ.)એ તેને પોતાના વિશે પૂછ્યું. તો તેણે ઉત્તર આપ્યો કે ઉમૂરીયામાં એક છુટ્કું છે, જે પિનરસ (પીટર્સ)ને નામે વિખ્યાત છે; તેની સેવામાં જાઓ. સરજનાના અવસાન પછી હજરત સહમાન કારસી (૨૦ અ.) ઉમૂરીયા આવ્યા, જે હમ (કોન્ટેન્ટીનોપલ) ના નજીક આવેલું છે. એ પાદરીની સેવામાં રહેવાથી હજરત સહમાન કારસી (૨૦ અ.) ઉપર ધણું મર્મ પ્રકટ થયા, અને અનેક બેદનીયાતો જાણવાને એઓ શક્તિમાન બન્યા પરંતુ કમનસીબે તે પણ મોતની હાથોમાં ચાલ્યો ગયો. તેણે હજરત સહમાન કારસી (૨૦ અ.)ને કહ્યું કે

(૧૬) "કરિશમે વહદત" પૃષ્ઠ ૧૪, ૧૫, ૧૬

(૧૭) એજન પૃષ્ઠ ૧૬-૧૭ અને "રિવાજુલ ઈમાન શી સીરત સૈયદના સહમાન" પૃષ્ઠ ૭

(૧૮) "કરિશમે વહદત" પૃષ્ઠ ૧૮ અને "નિઝામ" માસિક, રજાબ હિ. સ. ૧૩૫૬

ખનિત, તમે સયી શોધમાં બહુ મક્કમ છો અને તેમા તમે જરૂર સફળ થશો હું તમને આત્મીયા (તુ) ના એક ધર્મી ભાગ દુર્ગ શુભીકાસની સેવામાં જવાની વિદાયત કરે છું ” એના મગ્ધ પછી જગન સનમા કાગી (૨૦ અ.) અનનાકોયા જવાને રવાના થયા (૧૯)

અનનાકીનાના આ સિંધ પુત્રપત્ની સેરામા ક્રૂત સનમાન કાગી (૨૦ અ.) થોડા વખત રહ્યા પછુ તે ૧૫ થી ૧૮ નિસો પછી આ કાગીનુર દુન્યાને તજી ગયા મરતી વેળા દરજી સનમા કાગી (૨૦ અ.)ને લેમણે કચુ કે તમે જસરા ખાતે જાને જ્યા બહીમ તામમાં એક સિદ્ધ અને સત યુ છે, જે બધા લાભો અને સતોમાં અગ્રગ છે દરજત સનમાન કાગી (૨૦ અ.) સગ આબ્યા અને આ સત-પુ પત્ની સેરામા રહી, આત્મિક ઉત્તિ સાદનાના પાનમ રી. યદ જયા દરજત સનમાન કાગી (૨૦ અ.)એ આ લાગા પ્રામ દરમિયાન આ સિદ્ધ પુત્રો પી છોકો એક તમા પૈગમગના આગમનની અગ્રપણી સભાની હતી અને આ પુત્રોમાં પચુ એક ધર્મી વામ્યા હતા પ્રિયતી અને યદી ધર્મગુઓમાં મરેમા હી એ છે ધર્મનુ જાન રધાર્યુ હતુ અને આત્મો તિના માર્ગમાં પચુ એઓ આગમ રધ્યા હતા, પરતુ એમાં મરેમા જે આગ્યારે અત દુઆરો થતા એમણે જોયા તેરી એઓ અવાન પાના એઓ વાગાર દર દુના જમનો કે પરતોમાં આ પા જતા અને દિસી સુધી જોમનમાં પ્રભુ ચિન્નમાં મગ્ધ રહ્યા હતા (૨૦)

ખસાના સત પુ પ બહીરાકાગ પચુ દરજત સનમાન કાગી (૨૦ અ.)ને જાણનાને ગળ્યુ કે અનમરનામાં એક પૈગમગર પેદા થનાર છે અને તે બહુ નજદીકના લવિધ્યમાં પેદા થશે આ ખુલ ખગ સલાળી દરજત સનમાન કાગી (૨૦ અ.)એ બહીરાના આશિર્વાદ મેગમાં અને અ જસતાન જવા પી આગા માર્ગી બહીરાઓ ખુશીથી રત આપી અને એઓ અનમરના તરફ જવાને વિદાય યદ ગયા (૨૧)

તા ૧૧ મી ફેબ્રુઆરી ઇ સ ૧૨૨ ના નિ (૨૨) એઓ રસુલુદદીન (સ. અ. ૫૦)ની શોધમાં, ખસરાથી માદીએ કુ તરફ રવાના થઇ ગયા એઓ જે વલુનર જોડે જતા હતા તે બહુ દ રસ નુ જોડી હતી એમના આ એમિસાઓએ એમ પી જોડે દસા પછી કરી અને થોડા આપી ગુનામી દેસોવતે દરજત સનમાન કાગી (૨૦ અ.)ને એક યદીને વેચી લાખ્યા એ યદી એમને મદીના લઇ આ-એ (૨૩)

(૧૯) એમન પૃષ્ઠ ૧-

(૨૦) 'તારીખુન એવિયા' લાગ ૧ લો પૃષ્ઠ ૨૨૦-૨૨૧

(૨૧) 'કરિમએ વહત' પૃષ્ઠ ૪૪

(૨૨) 'નિઝમ' માસિક રજાગ દિ સ ૧૩૫૬

(૨૩) 'નિવાર' માસિક રેડુવાળી ૧૯૩૬

[૩]

હરહામ-સ્વીકાર

અરબસ્તાનની જૂની અત્યાચાર અને અનાચારથી ખદગદી ઉઠી હતી ન્યાય લોપ થઇ ગયો હતો અને ઠેર ઠેર મૂર્તિપૂજન થતી હતી. દરેક ક્ષીણનો દેવ જીલો હતો અર્થાત ખુબ જીલો હતો. દયા અને સહિષ્ણુતાનું નામ-નિશાન આકી રહ્યું ન હતું. મામુરી મામુરી વાનોમાં લોકો ગ્રહણી પડતા હતા, અને દત્ત અને ખૂદગીનું પગલર ગર્ભ થઇ જતું હતું.

જ્યારે કોઇ પણ દેશમાં આવું વાનાવરણ સર્મ્મ થઇ ગયું છે, અને લોકો અનીતે તરફ દર્શાવે છે ત્યારે મહાન પરવરદિગાર એ દેશના લોકોની સુધારણા અર્થે પોતાના તાર્કીક એક પૈગમ્બર મોકલે છે. અરબસ્તાનના મક્કા નગરમાં પણ એક પ્રતિષ્ઠિત જાનદાનમાં એવા પૈગમ્બર જન્મ્યા હતા, જેઓ હઝરત મુહમ્મદ (સં. અ. વ.)ના નામથી આજે આખા જગતમાં મહદ્દર છે એમણે અરબસ્તાનમાં સત્ત્વ ધર્મનો ઝડપ ફરકાવ્યો અને દેશકાને અનેક દેવ-દેવીઓની પૂજા કરવાને બદલે કેવળ એક જ ખુદાની બક્તિ કરવાને બોધ્યા, અને પોતે ખુદાના આખરી રસૂલ (પૈગમ્બર) છે એવું જાહેર કર્યું. મધ્યમ તો એમનીજ દૈમના લોકોએ એમનો વિરોધ કર્યો, અને એમને સનાયવાગા કરી કસર રાખી નહી. એ વિરોધ અને હુમ્મ વધતો ગયો એટલે લગી, કે એઓને અતે મક્કાથી હિજરત કરી, મદીના ખાં આવ્યા જવું પડ્યું. (ઇ. સં. ૬૨૨) (૨૪)

હિજરત પછી પૈગમ્બરે હરહામ હઝરત મુહમ્મદ (સં. અ. વ.) મદીનામાં રહેવા લાગ્યા, ત્યારે હઝરત સમ્મમાન ફારસી (૨૦ અ.) એઓ ના-દારની સેતામાં વારંવાર હજર થતા હતા. એઓ નામદારના પવિત્ર ઉપદેશોનું સદાપૂર્વક શ્રવણ કરતા હતા. હઝરત સમ્મમાન ફારસી (૨૦ અ.)એ પોતાના આગતા ક્ષિત્રી અને યહૂદી ધર્મગુરુઓ દ્વારા પૈગમ્બરની ફરસીક બોધાણીઓ જાણી હતી હઝરત મુહમ્મદ (સં. અ. વ.)ની સેવામાં વારંવાર ઉપસ્થિત થયાનું કારણ પણ એજ હતું, કે તેઓ એ નિશાનીઓ જીએ એ ધર્મગુરુઓએ એઓને ફરસીક ખાસ સચવાઓ પણ કરી હતી.

એક દિવસે હઝરત સમ્મમાન ફારસી (૨૦ અ.) પૈગમ્બર સાહેબની સેવામાં હાજર થયા અને કોઇ વસ્તુ પેસ કરી કહ્યું, કે “સદકો છે.” પૈગમ્બર સાહેબે ફરમાવ્યું. “હું સદકાની વસ્તુને ખાતો નથી. સદકા માત્ર ઉપર હરહામ છે” પછી એઓ બીજે દિવસે આખા અને કહ લાગ્યા-અને-કહ્યું કે “આ હદીથો (બેદ) છે” આં હઝરત (સં. અ. વ.) એ એ બેટનો ખુશીથી સ્વીકાર કરી લીધો. (૨૫)

એવી રીતે હઝરત સમ્મમાન ફારસી (૨૦ અ.) મહાન પૈગમ્બર સાહેબની ખિદમતમાં આવતા જતા રહેવા હતા. એક દિવસે એમણે, હઝરત મુહમ્મદ (સં. અ. વ.)ની પીઠ-મુજારક

(૨૪) “અલફારક” (ગુજરાતી લખાવતર) પૃષ્ઠ ૧૦-૧૧ અને ‘રહમતુલ લિલ આલેમીન’ પૃષ્ઠ ૨૮૭,

(૨૫) “તફરીફુલ અઝ્ઝિયા” લખ રહ્યો, પૃષ્ઠ ૨૦૪-૨૦૫

ઉપર “મોહરે નયુગ્વત” લેખ, અને હરતજ કલ્પો પટ્ટી મુસલમાન થઈ ગયા (૨૬) કેમકે અરબતાનની જૂગિમાં પેલ થનાર હેલા પેગમ્બની પીડ ઉપર આ પ્રકારની નિશાની હશે એવું હરત સવગાન કારસી (૨૦ અ૦)એ જિત્તી અને મહદી મઝહબના મોટા મોટા ધર્મોપદેશમની છબે સજાવું હતું. આ જનાવ જમાદીઉલ અન્વલ હિ. સ. ૧ (ઈ. સ ૬૨૨) માં બન્યો હતો (૨૭)

હરત સમમાન કારસી (૨૦ અ૦) હજી લગી પેલા મહદીની શુક્રામીમાંજ સમસ્તા હતા. તેની વાડીમાં આખો દિવસ તાપ-તડકામાં મજહરી કરતા હતા, અને બગીચામાંના વૃક્ષોને પાણી સીંચના હતા દિવસના અને આ કામકાજથી પરવારી આં હરત (સ૦ અ૦ ૫૦)ની પવિત્ર સેવામાં લગ્ન થતા હતા એકવાર હરત મુદ્દગદ (સ૦ અ૦ ૫૦) એ સલમાન કારસી (૨૦ અ૦) ને કહ્યું કે “તમારી આજ્ઞાની ચિન્તા કરો.” હરત સલમાન કારસી (૨૦ અ૦) પોતાના મહદી માથાકની પાસે ગયા, અને કંઈ લઈને પોતાને રવનત્ર કરવા વિનંતિ કરી. મહદીએ કહ્યું “હું તમને બે રત્નો આજ્ઞા કરવાને ખુશી છું : મને ચાલીસ ઉકાયા સોનું (લગભગ ૧૦૫ તોલા) આપો, અને ત્રણસો ખજૂરના ઝાડ મારા બગીચામાં રોપી આપો. આ ઝાડ કાળાંજ હું તમને શુભાગીમાંથી મુજા કરી દઈશ” હરત સલમાન કારસી (૨૦અ૦) એ આં હરત (સ૦અ૦૫૦)ને આ બીનાથી જાણુવાર ર્યા મદાન પેગમ્બર સાહેબે મહદીની એ બન્ને રત્નો ગંજુર રાખી, અને પોતાના મુગારક હાથે ખજૂરના ઝાડ રોપ્યાં. બીન સદાબાએ કિરામ (૨૦ અ૦)એ પણ એ કામમાં હુઝૂર (સ૦ અ૦ અ૦)ને મદદ કરી સવગાન કારસી (૨૦ અ૦) પણ એમાં શાગિસ હતા ખુદાની કુદતે એ બધા વૃક્ષો પહેલેજ વર્ષે ફળી ગયા. મહદીની બીજી રત્ન સોનું લેવાની હતી આ હરત (સ૦ અ૦ ૫૦)એ સુધ્ધની લૂંટમાં આવેલું સોનું, સલમાન કારસી (૨૦ અ૦)ને પ્રતાપન કર્યું, જે તેમણે મહદીને આપનાં, તેણે એમને શુભાગીમાંથી મુજા કરી દીધા (૨૮)

[૪]

ખદકતુ' શુદ્ધ

હવે હરત સલમાન કારસી (૨૦ અ૦) રત-દિવસ હુઝૂર (સ૦ અ૦ ૫૦)ની ખિદમતમાં રહેવા લાગ્યા સલ ધર્મની તેમને પ્રાપ્તી યજ્ઞ ચૂકી હતી, અને એઓ આદિમક-ઉન્નતિ સંધવાના કાર્પમાં મરત હતા. બીજી તરફ મઝાના વિધર્મી અરબોની મુસલમાનો પ્રવેની શત્રુનામાં કરી કમી ન થઈ, અને તેઓની સત્તામણીઓ દદ ઉપસંતની વધી જવા પામી. હિજરી

(૨૬) તફરીકુલ અઝકિયા અને “કાસુમુલ મખાલીર” લાગ ૧૯૦, પૃષ્ઠ ૩૦૧

(૨૭) “તફરીકુલ અઝકિયા” લાગ ૨૦૬, પૃષ્ઠ ૨૦૪-૨૦૫

• (૨૮) “રિયાસુલ ઉમાન શી સીરત લેવતના સલમાન” પૃષ્ઠ ૧૦-૧૧ અને “તફરીકુલ અઝકિયા” લાગ ૨૦૬, પૃષ્ઠ ૨૦૪-૨૦૫

સન ૨ (ઈ. સ. ૧૨૩૭)માં બદરની, દિગ્ગરી સન ૩ (ઈ. સ. ૧૨૪)માં જોહાની અને દિગ્ગરી સન ૫ (ઈ. સ. ૧૨૬)ના શબ્દાત્ત માસમાં ખંદકની લડાઈ થઈ, જેમાં મહાન્યા વિધર્મા અરમે અને વહુદીઓ પણ સામિલ હતા. એ બધાની એકંદર સખ્યા દશ હજાર માણસોની હતી કેટલાક ઇનિદાસકારો ચોતીસ હજારની સંખ્યા જતાવે છે. આ જંગી સૈન્યે મદીના ઉપર ચડાઈ કરી અન્ન મુકયાન આ સેન્યો સિષેદસાગાર હતો, આખા અરબજતાનમાં આ ચડાઈની ચર્ચા હતી, અને વિધર્મા જાગ્રમ જગના કહેતી હતી, કે હવે મદીનાનું નામ-નિશાન રહેનાર નથી અને હજારત મુહમ્મદ (સં. અં. ૫૦)ની જોડે એક પણ મુસલમાન હપતો રહેવો મુશ્કેલ છે (૨૯)

આ મોટી ચડાઈની આં હજારન (સં. અં. ૫૦)ને ખજૂર થતાં, તેમણે પોતાના તમામ સદાશીઓ, સાથીઓ અને સદાકારીઓને મંત્રણા કરવાને એક જ કાર્ય, પુષ્કળ અને દાંણી વિચારણાના અતે તેઓ એવા દરાર ઉપર આવ્યા, કે મદીના શહેરની બહાર નીકળીને શત્રુ સેનાનો મુકાબલો કરવો વારંવાર નથી. (૩૦) સદાશીઓમાં એ વેળા હજારન સખમાન કારસી (૨૦ અં.) પણ હાજર હતા. તેઓ ઉભા થયા અને રમુને અકરમ (સં. અં. ૫૦)ને સમ્પ્રાધીને અરજ કરી, કે “યા નબી અલ્લાહ! આપા પ્રસંગે અમારા દેશમાં શત્રુઓની બચવા માટે શહેરની ફરતે ખાઇ ખોદવામાં આવે છે.” આ તજવીજને સૌએ સર્વાનુમતે વધારી લીધી અને મદીના નગરની જોડેજ “સલઅ” નામનો એક પર્વત છે, તેના આગળ ખાઇ (ખંદક) ખોદવાનું નક્કી થયું તથા હજાર મુનતગાનો આ ખાઇ ખોદવા લાગ્યા વીસ દિવસે એ ખાઇ તૈયાર થઈ. આ હજારન (સં. અં. ૫૦) પોને આ ખાઇ ખોદવાના કામમાં સક્રિય હિસ્સો શ્રીષ્ઠો, અને તેમની જોડે જીમ તમામ સદાશીઓ પણ સામિલ હતા. ખુદ સલમાન કારસી (૨૦ અં.) પણ ખાઇ ખોદવાના કાર્યમાં મસ્ત હતા, અને પોને રોજ ચોરસ પાંચ મજા ખંદક ખોદવાનું કામ કરતા હતા. (૩૧)

આનાથી પૂર્વે અરબજતાનમાં યુદ્ધ વેળા ખાઇ ખોદવાની પ્રથા ન હતી. શત્રુઓને આનો કોઈ ઉપાય સૂઝ્યો નહો નિરૂપાયે ઘેરો ઘાતી ચારેકાર સૈન્યોને ફેલાવી દીધા, અને નગરમાં ખાઇ-ખોનાડા વિગેરે સીંચે જતી અટકાવી દીધી. એક સહીના લગી આ ઘેરો રહી અને મુસલમાનોને ભારે સંકટમાં ફિરસો વ્યવેન કરવા પડ્યા. (૩૨) અંતે ધમસાવુંનું પુષ્કળ થયું અને આક્રમણકારીઓને સખત પરાજય વેવો પડ્યો. આ યુધ્ધમાં ખાઇ ખોદવામાં આવી હતી અરબી સ્પષ્ટતા માણને “ખંદક” કહેતામાં આવે છે, અને એજ મારખુસર કહિશ્શી તયારી-ખોમાં આ યુધ્ધને ખંદકના યુદ્ધ તરીકે ઓળખવામાં આવ્યું છે.

(અપૂર્ણ)

(૨૯) “અલ ફારક” પૃષ્ઠ ૨૦, અને “સીરતે નબવી” (મુબારકી લાખાનતર) પૃષ્ઠ ૧૪૯

(૩૦) “સીરતે નબવી” પૃષ્ઠ ૧૪૯

(૩૧) “તફરીફુલ અઝકિયા” ભાગ ૨ જો, પૃષ્ઠ ૨૦૪, અને “તારીખુલ ઓશીયા” ભાગ ૧, પૃષ્ઠ ૨૨૩

(૩૨) “અલફારક” પૃષ્ઠ ૨૦ અને “સીરતે નબવી” પૃષ્ઠ ૧૪૯

હું, મિયાં ને તિસ્મારખાં

લેખક : "શાન્ત"

૬

મુગસાઇ જમાનાનું એ પુરાણ સહેર થણી જમ્યાએ ધર્માઈ ગએલું એને એક ખદિએરને હમ ઉંચા ટેકરા જેવો હતો તથા બધાવ મોહાહવાના રસ્તા જતા તેથી મુન્નમ લલાનુ કેન્દ એ ટેકરા હતો ગરમીમા હસા ગમતી, રોગ દખાની મનવિસ જાગતી, નીચે હોટેમાં હતી, પાન બીડીની દુકાને દોસમગીતી કડાઈ અંગે સમગતી કાળી-સીધગીતો લાગે દુકડો-લગેરી રહેતી અને સૌ બીડી પેગરના ચાવના ખાનાનો રચકાર અને નીસા આગવુકો 'અબી પીયા, ધંમાનસે' કહી ધેમગ નેતે વધુ ઉત્તેજન કરના જુનાની એના કપડા રમગી ખમ્મએન હતા પીક ઉપર 'હયાના યા' હતા, કાઈકે શાદી જેવું હતું.

મારે કાર્મ રસમે લા જવાનુ બન્યું હતું, રાત્રે નાચવાનનો જાસો હતો, કાલકા નેલ મુજરાતમા શાદી પ્રસંગે નાચકાનો નાચ તદ્દન જરૂની પેખાતો હતો એ ગિરજા ચાલુ છે સમ્બસ-શમગરત-ખાદ મેડી રાત્રે મુજરો રાત્ર થયો ત્યારે ફંડી પત્તી હતી 'માનાગી'ની ખુમસૂટી, એસરતા મૂં જેડી હતી, મણુ, નાકો આત ગવિઝાને પૂરો સાથ દેશ ન હતા જાવા તેણીના પ્રયસેલ હતો, 'મહીસ' કહી 'કમદાર' 'તેમ' દેના તે સારાનીના પેટમા મડે થઇ જતી.

તિસ્મારખાને સગાંની 'બહેની' દ્રેન પકડી હતી નાકના મોટે 'અડા'મા સગડ રીક હતી મુઝસે પાનેના જાગેકા સથે તડુંની રોડી અને 'ખાવા'મા આનદથી ખાઇ લેતા

આજની ધંમાવ મગી ઝિ હગી, મુકત્તવનની પ્રથેક ખુમીને દડી જઇતી જેમ વનોડી નાખી, દરેક જરૂગીવાને રમાગ બનાવી દે છે 'એ જન મુડ, ઉલારમુડ, પાછરી મરી, હમામ, મસાજ, મેંપી સીનેમા મિગેરે મુકત્તવને પક્ષપાનની' જેમ બેઠર મારી દે છે (FIRLYSSE)

દ્રેનમા મુન્નમ મેન બળકો ખેપ હતો મેં ગદા ને કુર તાડી 'હદ સુધી મેલા જણાતો હતો' લુગા રેશમી દંડા ધેરેણાવ દોગબ ધે હયા, માત્ર ધ મ અને સુંડના ન જણાઇ, જાગેકા તાવમા કચુમના સુતા પડા હતી એક સાધરણ સ્ટેશન આગુ ત્યા તો મધાવ લમાંચા સદિન નીચે ઉતરી પડા મારી ઉપડવાની થઇ ત્યારે કાછી પૂછ્યું કે 'ચે મેદસાથુ જ કરાન હમ ના' પાછ, માડમાડ મારીમા ખડકાવા

ઉંઝા દ્રેન પયેચી ત્યારે મત અધારી હતી તિસ્મારખા એક લાડુતી મોટરમા ખેપ તેમાજ એક ભુરખાવાળી જાનુ પચુ પાછળની સીમા ખેપી, એ જાણુ 'ફકડેખા' મોટરની પગથીને હુડ 'Hood' ઉતર પગથી ઉખા રહ્યા, તે અદરેઅદ 'ઓળખીના' હોય એમ લાગ્યું- 'મે તો એમદાર મેં ઓક દીમ દેદગીથી,' 'ફિમે કોન્સી ચમતી હધ?' 'ખાનનચી' દેખી, 'મુરિદમ કા બાન' દેખા 'લુનલુને જંગલ' દેમા. 'વાકલુ તુમેતો અડે સૌજીન હો! કમા આપકી પસદગી! મનજા કે જોરદાર પીકચર હધ! મકાન તો અડેકા 'ઉનારા' મે કાગચે સે લે રખા હમને? 'હ, હ, આપ દેખકે ચકીનન ખુરા હોમી' પાછલી સીટમા મોટરની પીગળાથી બળતી એણી બતો

કારવા

હતી, તેના પ્રસારમાં છુ ખામાથી ક રચિત રહેત. શ્યામલ ગો. હાય દે. નિઃશ્વત તેમ ગોકએક સુનથી બુચકી હતી. એનુ સૌભાગ્ય, એણે રહેતા તેનાર નુ હતુ.

સો મહત્વનો હોમો, કુકડો રે ને પાકાને, કુગરો મુનડી અદર લાઈ જતો, હતો મીચ આડી, હોશાળી નાદી, નાગના પાણીથી રતો. આનું દીપ્તિ મળ્યોતો, ગજનપાનીનુ સહેરે, તુલ્યે ખાંડુ કુગરાથી સુગંધિત હતુ ગિનજામા મરગ, કુક મગે એની એચ હતી કુગરો નિધિવિધ ટાય પર મ્યય પીરની ધત્ત કે સુરે. પચા ખાન એચના રે કુગરો નિ મધમા, રા, ન્ય મરેલ હતો આ વાસમા નેરા માં છુ હતી સુદર મગવ ભર્તો નેમરો હતો કુગની તમેગી તેમજ મધાળા નિરામ પદમા ગમીયા હતા કૂરો કુળો, કુનલી દરેયે સરં કાઇ હતુ નિરમારખ કુદ, તી સૌ નીના, પ્રસસકતા કમુક કુશ પદાડી, પાણીના અલ્પ વિગેરે તેમની નારીક પામત હોયી રેચ ૩૨ ધસાતા ધસાત એક સાધી સચે નદયા તયી આખા કુગરની શેલ એક નજરથી નેષ શાતી સુટકા. અનાથ.

પુણત. ગરિષ્ઠ નેતુજ. મકાન નેષ નિરમારખ એ. હુછુ તો, જાણના મલ્યો કે 'જીના સમૂતો મકુલ દો' વતલો આખમુ ખરા રેદરોમ સાભન, કુગરા, મરિષ્ઠ સાંધા, કરેના બમ, દતા થોડે દુઃ નવ મળ પીરની દરગા હતી યુનાગન થોડા દુલ યુદી. સા સા પા એક જાખી નખતી સદિત યુવ બની કળી નિરમારખાએ નાગ પોદના ખમ- હોત. Button-ફોલ્ડ નાખી. રસ્તની ૪

આખી રા ખુ ખો ખુ મોજ હતી. ઉતારો સગા. અંશીમ તગ હો પા ની, તીવી દુનમાવ રસ હતા એ દિસ. સરે, કમુખ તાના દરજના નોકરો હતા, વિચારો એક, મુકિતમ નોકર રહેજ, યથો (Dully) હતો સાહેબ હો બરે, અમા. મિયા, ને મિયા રથા ૫ ભાઈ એમને તો એવીસની નોકરી નુ દોષ તો, પચ છતો ૪ સળાસ ની ફેરી ફેરી રે વેસ કમાઈ શકે, કાણ સર્વ કોમથી એના હનકા ધધા થઇ સકે?

રજ્યમાં મોર મેગારડો (Function) થોમથો હતો તેમા અધિકારીઓ ભાષાો શરેમીજા, વિગેરેને આમત્રી હતુ ખદર

‘કારવા’ના પ્રથમ વર્ષની ફાઈલ

અન નુ ધી ૧૦ કપના પાકું પુકું
ખી રો પો) જિ સહિત
કોપીતો સીવકમા એહો હોવાથી
થોડીકજ બધાવવામા આવી છે
આગેજ એ ર મોડની આપો

ખીજ વર્ષના છુટક અતો પળ ઘણા જોડા સીવકમા છે પોતે દેલ બધાવનાના સીપીનોએ દરેક અકના સાત આંના લેજો નાંબા મોકની ઘતા અકો મગોવી લેવા ચુકલુત નાંબા વડશી સાહિત્ય કાર્યાલય, કલુપીક-મુગત.

મગના માનવતા મેદાને ના દગ્ગા મુજબ
આથે ૨૧ ને પર-અધિકારીઓ દર્શાવે
ઓરીમગે મેનાદા એક દેવનપર "આપુ"
સાથે મુખ્ય કેમગી અધિકારી દાતા

• ઓગખામુ પૂછે, અધિકારી સહેમે
પાનામે હોયે દર્શાવે "Director of
Public Instruction" ને પોસ્ટર "ઓફ
પબ્લીક ઇન્સ્ટ્રક્શન આપુ દાતા ડાહસા નેવાય"
કહે કે "વોડ આ" "સદમજ, મેવ તાવીમ
ખાનેખ બા હું" "હું અખ મે સમમ
ગુગ ખડે પંતુ ને" ખડે પતુ નેવા દામ

તિમાખા નાના ગામમા બહીમા હતા
તનો એક પ્રમમ થા આતી મયો. ભદાસનું
મુખ્ય ગામ એટલે મર, પાનાતા અમલસરો
નજે ભેગા મગના દેવ મેરાને મેથુ મેમ
પમાર ધમુ, કેથુ મેરા અધિકારી ઉચો તેમ
મપમી અપતી એક દિસી મકનડ કમમમથી

સટ છુટમા સમગ્ર મયેકાકેમ, મુદરય ઉા
દાદ ખાનામે રોએ અવતો દોમાગી ગામમા
તેછ આતી મઠ પથ પગામીની ચ અટતી
તખીમાથી "Educational Inspector"
કેમમમખાનાતો દેવેકેટર. એમ મમુ થા
સારે પેદી મયેકા અવનિત "નરેકા" અમ
મનેએ દીમ મરી "Non-Disturbing
Element" ને મેરે નેરે મેકે તેમી હરો
(ગુરુ વ્યક્તિ)

મગના માનવતા મેદાને ના દગ્ગા મુજબ
અનખેલી મુગધ નમગીમા નિસાનો
સોનેમા શો (Show) અમમ મુગી ધાવે
છે "એક આઉટ" ના મેરે અચાર પીઅર
મેના સેકે, કુમને, મારેનો અથે મેકે

સોનેમા અધ ૧૨૫ એક અને પ્રવેશદાર
ભી અ ૧૨ ને આથે પથ નેરા નવા પીઅરો
મદુછ જે ચમુથી પમલીકને અથે કે રેમતા
છ વાચા મા "મે" માં મુખ્ય દેવ તે દેવ દવાક
અમઉથી "સાર્ધ" લગારી દીક્રીટ મારે દાર
અથ ઉમુ પડે દાર વડે તે પોનીસના ધણા
એક તરફામ, સરસ વાચા જેની સાથે સોએ
દેવ તેમને સોથી દીક્રીટ મળી શકે.

આપણે તે કહ્યું ગીમધાને ફરવા અથે
આવેલા અટલે "મે" ઓગખામુનાગી અથે
તે મમ સોનેમા ભેદ આથે અથે કમ્યાન
દેવ "મે" મઠ વમના દારમથી નેમ
અમઉ દીક્રીટ મળી લા "Mixed Class"
પીટ કમતા માનાતો વમ નેમ પાસે
ખીસેખીમ કિમે દનો એક દારીવાળા આથા
મારા દેવ સાથેની અમુછ વાતને અદમથી
લખ વાતે વમગા મે કહ્યું "છ, આથ ભી

એક મન્દિયા રેડીઓનું

પખનાકિકે

આવાઝ ઉઠે

અથવા

સારંગ હિન્દી

વાંચો અને રેડીઓ સંલેખો

છુટકે નકલ-સાડા ત્રણ આના

ધી રાંદેર સ્ટેસ કલપી
સુરત

થેલ ઉપર. અંગ્રજી-ચીક રખે, હો!" પછી
તો એમણે ફિલ્મ જગતની ધણી, મુદિતી,
આપી મને આનંદ આપ્યા!

શિયાળાના દે'કા ગિલિસમાં "સેન્ટ્રલ" થી
"દારીયાવાડ એક્સપ્રેસ" બહારી સવાર પકડી
એટલે જંદા તો ઉતાવળમાં કીડકીડ ખેડે
પહેલી ગયા. દીકરી લઈ કુતીને અંદર ચાલે
કહ્યું તો કહે, "સાદબ, જ્યાં નહિ રૂ" એ
દરવાખના દીકરી એકરને કહી દેત તરફ ચાલે
માંડ્યું તો તેણે રોક કરી "The Train
is not ready." ગાડી તૈયાર પણ નથી,
તેણે પણ આપણે તો ઝમે ઉપાડી બેઠક લીધી.

પખત થતાં એક પિતૈજર આરીના સથેની
સીટ પર બેઠાથો. "હાં શે," "શે શે".
એવા તેના જવાબથી તે તોડર હોવાનું જણાયું.
કમીસ કાઢેલું, લેથો ધાગાંવળો, ઘાઠી વધેલી.
એક બટ્ટેકેટ, બેગ, એક આંખ અનિશય
લાગુમ-એવા એવા દીવાર ન્તા, પાતે મુરિત્રમ
હોવાથી મેં આપતો નિવેક કથો બેકર નિર્ધન,
મોંધારો, તંદા-એ સર દરેખાને કાંઈક એવેજ
વિવચ રહ્યો. નિરસ છવનથી દનચેસો વાતચીત
કવચિત્ત કરતો. માત્ર આડપૂતી એ સવારો
તેણે કયાં-હો રોજ અમગવાદથી મુંગડ
માટે ઉપડતી ગાડી મલરોન મારી દુકાન,
ગેરદાજરીમાં હેલુદાર ઉપાડીને ખાલી તો નહિ
કરી ગયા હોય. એ જોઈ શકે, જાલુ કરે છે
તે માણસ કહે છે તે સાચું હશે? મારા
કુરમતોનો મને 'ડર છે!"

આટલી વાતો લાંબી સદર દરમ્યાન 'સુટક
સુટક કરેલી. ખુલાખાક રહેમ કરે મુસત્રમાનોના
લાલ પેરમાં.

મિયાં-સાહેબ રચકાન જાહ લાંબી સદરમાં
નીડળા હતા. રાજપુતાનના એક સમૃદ્ધ શેટમાં
ફરતા ફરતા પછેંયા મુરિત્રમની હાલત એવી
હતી કે બંકેર પરમે પર પાણી અજની નેંગ
ટોડી-નાગચેથી રેડીને પાવામાં આવતું હતું
પણ સહેરની લાયબેરી ધણી સમૃદ્ધ હતી.
કુર્આન, સરીફ જે ચાર ભાષાના તરજુમા સહિત
લખે, હતું મિયાં-સા'બ એક ઉર્દૂ અખબાર
ગતી રહ્યા હતા દર એક ભાષિક દિલુ મુતક
કુર્આન સરીફનો "હોદી" તરજુમા જેમ રહ્યો
હતા કાંઈક ન સમજી શકે તથા મિયાં સાપતે
મુસત્રમાન હોવાથી, અમુક આવતો ખુત્રાડો
પૂઠ્યો, તે મિયાં સા'બ સમજીવવા લાગ્યા.

સા'તો લાયબેરીયા જે પછો આર્થ
સમાજસ્ટ હતા તે ઘેસો આવી કહેવા લાગ્યો
"ધરમે કયા રખ્યા હય?" "દિલુ મુતક તો
ઉધાધ મથો" પણ મિયાં સા'બની હાજર
જવાબથી 'રંગ-રેડી મથો:-
"તો કયા પતથેરે કે દુકોરો મેં રખ્યા હય?"
મરદખા!!!

છંદમે અરજના સાન, વિના મજલો
લખવી અસંભવિત છે. સુમદાવી શાખામાં
અરણી-દારસી-ઉર્દૂ અરજતું સાન

સરજ વીતે કરાવે છે!

ક્રીમત ટ'આના ટ. જા. સવા આંનો
બલોતા સાંસદોએ ક્રીમતી અભિપ્રાયો
આપ્યા છે.

ધી રહિર-ટોસ, કણપીક સુરત.

“મદાના જીવન છે.”

હશે એ “શાન-શબ્દીરી” તો ખસ મદાના જીવન છે.
 “ચઝીદોલુ” ખરેખર ઝેરના પયમાના જીવન છે.
 કેના-ફિલાહ ચઝ લાલુ, ફિદા ચઝ દીન-દીપક પર;
 નથી મૃત્યુ પરંતુ એજ અમ, પરવાના! જીવન છે!!
 ચઝને રોશની એ, રાહ-દર્શક આ કલી-યુગમા,
 “હુસૈન ઇબને અલી”નું આજ પણ મસ્તાના જીવન છે.
 શેહાદત-લામ પીનારા! ન પી જલ, “દસ્તે-કર્બલ”માં;
 કસમ અલ્લાહની તારૂં અજળ મદાના જીવન છે!
 થયાં એ તારલાં ‘ને ચંદ્રમા સો અસ્ત ફનિયાથી;
 બની રોશન રૂપિ ચમકેજ, મુગ્લિમાના જીવન છે.
 ખરેખર! ઉચ્ચતર સો સિંધુના દુરે—યતીગાથી—
 અનુપમ વિદ્યામાં તારૂંજ બે-રોઝાના” જીવન છે.
 કરી! કુરબાન તને, મન, ધન, ફકીરી દિલથી લેનારા!!
 ફકીરના અદામાં દિવ્ય તુજ શાહના જીવન છે!!
 સિતમગર કર છુકાવી ના શકયાં મુજ શાહની મદન;
 છુકાવ્યો વાલુનારા પુદ છુકયાં: મસ્તાના જીવન છે!!
 મદિરા પ્રીત પ્રેમીને કરે છે સરત આજે પણ,
 એલોકિક શાહ તારૂં પ્રેમનાં પયમાના જીવન છે!!
 ‘જનોની’ મેદનીમાં હોય ને દિલ બોમ ઉપર હો—
 “તર-નુમ” તો ચહેં ખસ એક એ સિદ્દાના જીવન છે.

“તર-નુમ”—ધોરાજવી.

મિયાંભાઈની જાનમાં.

[એક પ્રસંગ વર્ણન]

[પ્રખ્યાત-નિસાર]

“લાખા કાગથી એક વસ્તુ આપી, આવે છે એટલે તેને ટકાવી રાખવી?” અમીરઅલી એ વાતથી વિરુદ્ધ હતાં. અને તેથીજ પાંચેક સળા; ખેચાર પડેલીઓ અને દસ બાર મળ-તીયા મહાખનવાળા મળીને કુદરે વીસ માણ-સોની ખરાત (જાન) લઇને આવ્યા હતા. હાથ-પગનાં આગળાં જેટલાં આસામીઓ લાગાની એકજ મોટર લગાવ એટલા આદેશી. તેમજ અડધાં તો બાળકો. ત્રણ માળમાં આખીય ખરાત ખાઈ રહે, ન મળે વાગનાં કે ન મળે દંડા!

પરંતુ આખરને રૂપીઆથી તોળનારા અને હોવા કરતાં દેખાવામાં માનનારા રમુજખાં જેવા સંખધી (વેવાઈ)ને આ ખુદુ પોતાની મરકરી જેવું લાગ્યું. અને ખાસાખતી મરકરી એટલે? સુદની ચેનેન્ગ, તેમજ શેરશાહી ખૂન આ સાતમને સહી ન શક્યું. તેઓ પોતાની અસંધ “દમાદ રવડ”વાળા જાત પર ગયા કિધર હવ વોહ મારવાડી? કિધર હવ વોહ દેવડા” કહે-તાકને વરના ખાપની ખાસે પચેચી ગયા.

જે તો સાર થયું કે રમુજખાને જેટલું કરાજવું હતું એટલું કરાજવા દીધું અને અમીરઅલી ખરકના પુતળાની જેટ મુખજ જેસી રજા નહિતર વાત ઔર ધધી-જોત, અને મરખાંઓ વડતાં મંજરો પીખાવ છે તેમ એ ખંનેતી દાડીઓ પીખાઈ જાન અને ફજેતી થાત.

લોકો રમુજખાને ધણાએ પકડી રાખતા પણ વિદેશ વાપની જેટ તેઓ તકુરેજ જના અને કેમ ન તકુરે? એમની એકની એક બેટી

જાન્યુઆરી]

મમજુનાની શાદી હાથ આવે” સમઘી બસો નહિ. સો નહિ ને માત્ર મુજુરીના વીસ-જનના લઇને માંડે આવી ધમકે! કરીય-ધુમધામ વિતાવે? એ શું કહેવત? ગામ-લોકો શું ધારશે? કદી આવું જાન્યુ હવેન પહેલાંથી ખવર પડત તો, આપા ચીપારીયાને ત્યાં ખેડીજ ન આપના! લાકુતી મોટરમાં ચડી બેઠાં ને દોડ્યા દોકરો પરજાવવા કેમખખોના કપડાંના પછું ફેંકાણું નથી, જાનમાં લોકો બુખારો કપડાં પડેરીને આવના હશે અને જાનમાં પજ ન મળે કાઠ ખાનખા”કુર કે ન મળે કાઠ જાગીરવાર ખાનધાનીનું પછું જાન નથી આં લોકોને? આપા સુઝથી કયાં પાનાં પડ્યાં? એક જાનવાએ જોરા તાવ ખાધો. પરંતુ રમુજખાંએ જ્યાં “સાવ બંદુક”નો સપોરો ક્યો તો એ ગિચાસના હોશજી યુમ થઇ ગયા. બંદુક અને તે પછું બે નાંખી; જંગલી એક જેવો કંઈ દોડી દે તો? “ખિમરો તે કંઈ હિંચો.

વહશી સ્પહિત્યે કાર્યાલય

(પ્રકાશક: “કારવા” માસિક)

કણપીઠમાંથી આવી કરી

તા. ૧-૨-૧૯૪૨ થી

ટાવર રોડ, મોહન ટાંકીઝ પાસે, જથે.

“કારવા”ના આલોકને નવું સરનામું

નોંધી લેવા વિનંતી છે

૧૯૪૨

[૩૩૬]

“સાચેજ રસમખાંતી સૌ જોઈયજી પરં પાણી ફરી થયું હતું. શાદી કંઈ રોજ રોજ થોડી થાય છે અને આનો એકમેની બેટીનું રાંધું હતું. મુઝક તૈયારીઓ થઈ હતી. એક બાજુ આર્તિશંયાગ્રીનો હંગામો ખડાથો હતો. બીજી બાજુ દેગ સાથે ભડીઆરાનો લાખન ઉભો હતો. ગામના ભડીઆરા સાદું રાંધવાનું જાણતા ન હોવાથી મુઝામશરીફ ભડીઆરાને ખાસ ખલાસથી, બોલાવવામાં આવ્યો હતો. એ ભડીઆરા નવચામ જાદુરૂનીપાન મદદગતો ખાસ માનીતો હતો. એક દેગમાં સાન મનનું કૈયું રાંધી જાણતો. મંડપમાં એક, બાજુ મોંચમીના કાકોર તથા અસમીના જમીનાદાર બેઠા હતા અને એમની સામે અંદાજે ગરબો કંચાલી લલકારી રહ્યો હતો. બીજી બાજુ પડોડેવાળા મહોબ્બખાન પોતાના લાવ લંદર સાથે બેસીને પાત્ર ચાસતો હતો. ચોનર કાંગેળની રેશીન પગલો ફરકી રહી હતી. દરબાગ પર લગે પધાર્યાં મુશ્ત આંગેદી અને ‘Well come’ એકી સાથે બીરેયું હતું.”

રસમખાંતી સમાને રીસમાં આંખો તન-ડીચો રહ્યા હતા મોંમાંથી યુકું હાડતું અને ખાંચી આપી જતી તો પણ આક્રમ્ય કરી પાંજા રેડી થઈ જતા. “પાંજા કાઢો એ વડોરોને; તમેડી હો એ માખરોને; આજે મારી સાન પેટીની ધમીને કપાઈ ગઈ. તેઓ હજીએ સાંત, પડવાનું નામ નહોતું લેતા. ‘હવે હવે જાનો રહે’ એકું બોલાવવાથી બહુ રડે, દેખાશે? થયું હવે? જિરા, આદમીનો તો પરખો” એમ કહી કહી સોડો રસમખાંતી ધસડી ધરમાં લઈ જવો લાગ્યા ત્યાં તો સામેથી અગીરઅગી આવતા દેખાંધો તેરી...

તો... નીકલ... ધધિસે” કહેતા યુકુંડો મારી ખાંચો ચડાવવા લાગ્યા. પણ લોડાએ તેમને ઘેરી લીધેલા હોવાથી હાલનું નેર. હાથથી ઘખવી રાક્યા નહિ.

ઝડીર વરસાનું થઈને આવ્યો હતો. પણ શુકન નેછને નીકળેલા ન હતો. શાદીના મંડપને મુદના મોરચામાં પલટાએસો જોઈ તે પાણીપાણી થઈ રહ્યો હતો. બિચારાનું દિલ હવે આ દાદી તો આજ એમ હજી હતું. પલટ ફાટી ગઈ, આના કરતાં તો કોઈ મરીખનું ધર રોથું હોત તો સાદું થાત, બિચારો વધુ તો એમ સંરમાં રહ્યો હતો કે એની સાથે અલેલા મિત્રો, લેખકો, મારતરો અને કોલે-હંમેનો હતા. એ માંનીય મિત્રોની થએલી દુર્ગત નેછ એ જોર અકળાઈ રહ્યો હતો. તેઓ મનમાં શું સમજશે? એમની સામે શું મોડું બતાવીશ?

આખરે ધુરાધુરા કરીને વરસાનને મંડ-પમાં બેસાડવામાં આવ્યો. જનૈયાઓ પણ બેઠા. મંડપની બાધેલી કિનાતમાંથી આખરે આવેલો ઝડીરને પરખી રહી હતી. “ના, બા રાખતા કુંવર નેવો” “અલિ તારા બટકામાં રતાં સારો” “હા, જા. હવે, અગ્રીક્રમમાંની

સાદિક બુક ડેપો
રાંદેરના
મુજરાવી તજુ માવાળા કુર્ચાન શબ્દના પારાઓ, આઠસૂરો સંગ્રહ અને બીજાં
પુસ્તકો માટે પધારો.
ધી રાંદેર રેડોર્સ, કંલુપીઠ સૂરત

આંખો તો ચુપચી છે અને કમરદોન સાંજો-
તોડ. સારે અમારાં સંજોનાં જીવો સુરજની
ગંઢ બેઠાં ગંઢો. "સંઢ તું ગંઢો હોઈશો"
કાનમાં તકુરી.....

અમીરઅલી થોડી વારતો તકુરીઆને અડેડી
ખામોશ બેઠા. પરંતુ એકએક એમનાંથી
ફસાકો બરાબ ગયાં આંખોએ મંડપમે ખામોશી
જનાઈ ગઈ. વેવાઈએ આંસુ ખેરેલાં. અલીમ
ગરેબો નજીકજા બેઠો હતો તે આંખો મોકો
ચૂકે? જસરી પોતાનો રેરામી ફમાઈ (જેણે
આંખો શેકેડો શાદી જોઈ હતી) કાઢી આંસુ
લુંછરા ઢોડ્યો. બીજાઓ પણ વેળગી પડ્યા
"અહીં સેરફ સાદગ છૂપ હોદા ન કોઈએ
આંખો પીચાનપીરકો ફસમ." એક તરફથી
અવાજ માગ્યો. "અરે સાદગ વિવાદ વાજનમાં
તો જગડા થાયજ. એમાં એવું શું કમ
આણુવું?" કાઈ વળી પોતે જોએલી બધીય
શાદીઓમાં જગડા થવા હતા એમ સમિત કરી
રહ્યો હતો. બધાએ બહુ વીનવ્યું સારે અમી-
રઅલી માંડમાં બોલ્યા "અમારું શું રાખ્યું
એણે? એકાંતમાં બે છુટ કાઢીને માંપો હોય
તો વધારા ન હોય પણ આરી ઢેડ ફોટી તો
ન થાય"

પછી જ્યારે શરખત પીવાડું રાઈ થયું
તો અમીરઅલીએ પીવાની ફાસીને ના પાડી
પરંતુ એક એક ગાસાને ફસ ફસ માથાએ
પકડી તેમના મોંમાં દરાની પોટે રેડવા માંડ્યું
તો એ બિચારાનું કંઈ ન આવડ્યું. લાચારીએ
પીવુંજ, પાકું. દરેક છુટડે તેઓ. "બસ. બસ"
કહેતા અને લોકો, એકી સાથે ધસારો કરતા કે
"ના. જરાક વધુ. કસમ છે આપને."

વતનુઆરી]

નિકાદ પદાવવાની, શરઆત-થની હતી ત્યાં
તો રમખાંડો, રણકાર, સંભળાયો. "પચ્ચીસ
ફાજરથી એકી મહેર નદિ, શાદી કરવી
હોય તો કરે, નદિ તો માર્ગે પડે. આ રહી
રસો. એ રમખાંડો ખાંસાળની બેડી છે. કાઈ
તાઈ પીગમની નથી."

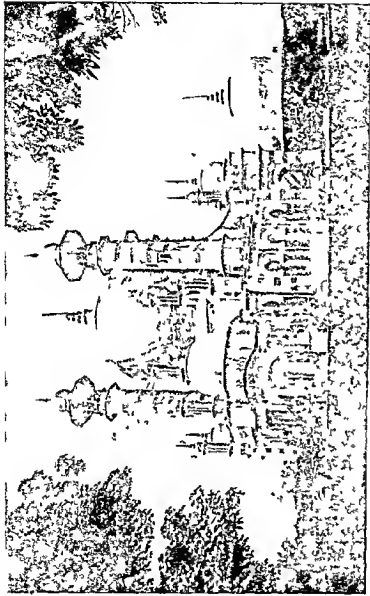
સાંસ કે છેવટે નિકાદ પણ પદાવઈ
સુક્યા. વિધાનાએ બકીર-મયમૂનાનું જોડું
લખેડું ન હોય તો આં શાદી થવી મુશ્કેલ હતી.

બે રિવસ જરાન રહી પણ બંને વેવાઈ
મંગળને બેઠા નદિ રેસેજામાં બધારેય બકાર
નોંકળતા તો મોં ચંદાંડીને નીકળતા અમીર-
અલીથી આંખ મળવા દેના તહિ, અને મંગળ
દેના તો કરડી ખાંનાં. બધીય વાંતોમાં તેમને
અમીરઅલીનીજ કચર દેખાતી. તેઓ હજી
કેતા "ફુઝનનાં કપડાં લાંબેડાં છે તે પણ હંધાં
અને સાંધારણ છે. નિકાદ લખતે ખારેકો વહેંચી
તે પણ જુની અને જોરી તો હતીજ. પરંતુ
વહેંચનાંમાં પણ એની ચિકણું વિધા હંધી ન
રહી. લેવા આંખમાં પણ ફાંસીઆને ગણી
ગંધીને વાપરતો. જયસો પણ બખીઆથી
લાંચો હતો. અરે! કમખંજન, આવાડાં તો
તારે ત્યાં હતું. મારે થોડું લઈને ઘરમાં મૂકું
હતું. પણ મોરવાડીનો છંપ આસે ત્યારેને?"

(પૂર્ણ)

ધી રાંદેર. સ્ટોર્સ.

કણુપીઠ; માંથી ખાડી કરી તા.
૧-૨-૧૯૪૨થી ટાવર ઢોડ, મોહન
ટાકીઝ પાસે, જશે.

કુઆલાલમ્પુરની ભવ્ય મસ્જિદ (પેરાક-મલાયા)

પૂર્વની ક્વાના પ્રતિક્ષેપ આ આપ-કુ-ડેડ મસ્જિદ કાપાની મોખમયાગતો ભોમ થઈ પડી છે. પૂર્વના કો
 હવા શામ્ભને હાથે ધગનાથી મસ્જિદો આ ની રીતે મિનાર, અને કાપાની હેરાનીયત્તો નિમલ થઈ રહ્યો છે।

તંત્રી : "વહ્શી" કંદેરી.

સહુતંત્રી : "બેકાર"

માસ જાન્યુઆરી ૧૯૪૨

પુસ્તક. ૩ જી

અંક ૫ મા.

અ તુ ક મ શિ કા.

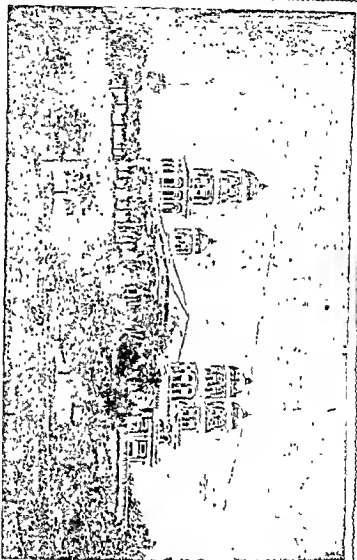
વિષય સૂચિ.	લેખકનું નામ	પૃષ્ઠ.
દીપક પતંગ	"બેકાર"	૨૮૧
ધરત્રામી શિક્ષણ (કુઆન)	મૌં અ. રહીમ સાં	૨૮૨
" " (દદીસ)	" " " "	૨૮૩
આવાઝી ફુનિયા	"બેકાર"	૨૮૪
ક્તાવા	મૌં અ. અસરક	૨૮૮
પોઠ	રા. વણુગરો	૨૯૧
સાઝાર-રશીકાર	સંપાદક	૨૯૪
અરમાઉલ દુરના	રિશાઈ-સાબેરી	૨૯૫
આંસૂથી એકતા	"તાલિય"	૨૯૭
મુસ્લિમ અરબી વડાણુવડું	સાસેદ બાઝીલી	૩૦૧
પ્રભુને — પ્રભુને (કાવ્ય)	"રશીક"	૩૦૬
જુલું ઝિંદગીદ	એફ. મુરંમદી	૩૧૦
"રકુ" છું." (ગઝલ)	"ઉન્મત"	૩૧૨
સમાજ ત્હારા પાંકે	"વલી"	૩૧૪
સિદ્દિના સન્માર્ગ	"આફિલ"	૩૧૬
"ગદ કાલ મંગે છે" (મઘ્ય)	"ઉન્મત"	૩૧૬
લ૦ સલમાન કારસી (રદી૦)	દરગાહવાલા	૩૨૧
હું, મિયાં ને તિરમારખાં	શાન્	૩૨૯
"મદના જીવન છે" (ગઝલ)	"તર-નુમ"	૩૩૩
મિયાંભાઈની જાનમાં	"નિસાર"	૩૩૪

વાર્ષિક લઘાજમ:-હિન્દ અને સીયોન રા. ૪, અર્મા રા. ૫, પરદેશ શી. ૮
 વિનંતી:-રેપર ઉપર ગ્રાહક નંબર દર્શાવવા લખાય છે. તે ગંધરીમાં નોંધી રાખે અને
 પત્રવ્યવહાર વેળા તે લખવા ચૂકશે નહીં.

Printed by: Maganlal Mangaldas Patel, at The 'Gangotri' Printing Press.
 Kanpith, Khand Bazar, Surat.

Published by: Azum Ahmed Esmail 'Vahshi' for Vahshi Sahitya Karyalaya
 Kanpith Surat.

નોંધાયેલા મહંમમ સુલતાન અબુઅકરની બંધાવેલી આલીયાન “મુસ્લિમનું મુબુઅરર”
 જેમાં એક સામ્રાટ ૬-૭ હજાર ગણતર નગર પદી સડે એટલી એ વિચાર છે.
 હાથે! ડાહ્યાના બચ્ચે બંધે એલી પૂર્વની કાલીપોલીના ભવ્ય અને મુદર મુદર મુદર
 એ આલીયાન ઇમારત કિયર ભવ્યભિન્નના કોણ કોણ છે.

ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૨

જા ૦ પ્ર ૦ તિ—ના ૦ દ

સ્થાન : : 'ઈમ્મત' [પોરબંદર]

(૨)

(૧)

એન નાં પી હવનમાં,
કોઈ કામ સરે ક્યાંથી ?
ત્હારી નથી તુમને કોઈ,
ઈમ્મત કરે ક્યાંથી ?
હારી ગયો દિમ્મત ગ્યાં,
તકદીર કરે ક્યાંથી ?
તુમ નાવ છે તો બધામાં,
તે નાવ તરે ક્યાંથી ?
આગસને ફગાવી દે !
તુમને તું જાગ્યાની દે !

તકદીર કરે તું તો,
તકદીર ફરી જાશે,
એક તું નહિ, તુમ કોટી,
યાદો એ તરી જાશે
સાગો એ હશે સેવક,
આપર એ મરી જાશે,
મરતાં એ અમેરતાને,
નિર્મ : ક પરી જાશે.
તજવાર થઈ જાવ તું !
બેઝાર થઈ જાવ તું !

(૩)

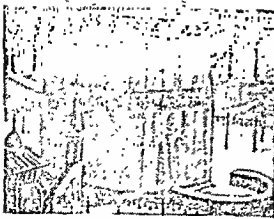
જો અન્યની દિમ્મતને,
જો અન્યની તાકતને,
જો અન્યની તકદીરો,
જો અન્યની શોહરતને,
જો અન્યોમાં પરપર
મીટી એ મહાજનને,
જો ત્હારી તું હરકતને
જો ત્હારી તું હાલતને
તું કાપા પથડ ત્હારી,
લે કામ તું સંજારી.

(૪)

તું રજ સકુ ત્યાગી,
તું સાફ કર અતરને.
હુખીયોના દર્દથી તું,
અંતરને ત્હારા ભરને,
તુમ પુર્વજોની શક્તિ,
તું યાદ લેવે કરને.
એ પ્રેરણાને પી, પી,
સફે તું કર નિગરને
'ઈમ્મત' રહી છે એમાં !
શોહરત રહી છે એમાં !

ઈસ્લામી શિક્ષણ

અલ્લાહ તઆલાનું ફરમાન (કુઆન)
મોલાના અમુદુર્રહીમ સાદિક સાહુબ

(૧૭૬) જે વસ્તુ તમને આપવામાં આવી છે તે જગત છુવનને કાયદો તથા તેની શોભા છે, પણ જે (સવાળ) ખુદાપાકની પાસે છે તે ગહેતર અને વધુ ટકી રહેનાર છે, તો તું તમે સમજતા ખમી? (કુઆન)

(૧૭૭) જે લોકો ઇમાન લાગ્યા અને બલાં કામો કરતા રહ્યા તો અમે તેમના પાપોને તેમનાથી દૂર કરી દઈશું, અને તેઓને તેમના અમલોનો ધણો ધણો સરસ ગઢલો આપીશું (કુઆન)

(૧૭૮) અને અલગત તેઓ પોતાના જોગ ઉઠાવશે તથા પોતાના જોગનો સાથે ખીજા કેટલાક (પાપના) જોગ (જિહાવશે) અને અલગત કિયામતના દિવસે તેમને તે વાતોની પૂછ થશે જે જુડી રીતે ઘડતા હતા. (કુઆન)

(૧૭૯) જ્યારે અમે લોકોને અમારી કૃપાની મજા અખાડીએ છીએ ત્યારે તેઓ પુલ્યા સમાતા નથી; પણ જો તેઓના ઉપર કોઈ આફત તે કરણીના સળગે આવી પડે જેને તેઓના હાથ પ્રથમ કરી ચુક્યા છે તો તરતજ તેઓ નિરાશ થઈ જાય છે. (કુઆન)

(૧૮૦) ધરતીમાં અને સમુદ્રમાં લોકોના હાથોની કરણીના સળગે ફસાદ ફેલાઈ ગયો છે તો તેમની કરણીની કંઈક મજા તેમને ચખાડવી જોઈએ કે જેથી તેઓ (વધુ ફસાદ કરવાથી) બાઝ આવે, (કુઆન)

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા

ઈસ્લામી શિક્ષણ

સ્મૃત્તુલ્લાહ સલ્વ. એ ફરમાવ્યું કે રસાન

મૌલાના અબ્દુર્રહીમ સાદિક ન.મ.

(૧૭૬) સ્મૃત્તુલ્લાહ સલ્વ. એ ફરમાવ્યું કે જેને આ વાત ગમતી હોય કે તેની રોજી બહોળી થાય અને તેની ઉમર વધી જાય તો તેને જોઈએ કે તે સગાઓની ખબરગીરી રાખતો રહે. (એટલે તેઓને આપતો રહે) (મુસ્લિમ)

(૧૭૭) સ્મૃત્તુલ્લાહ સલ્વ. એ ફરમાવ્યું કે “રહમ”નો શબ્દ “રહેમાન”થી નીકળ્યો છે, ફરી અદલાહએ (રહમને) કહ્યું કે. જે ટોચ તારી સાથે મેલાપ રાખશે, તેનાથી હું મેલાપ રાખીશ, અને જે તને તોડશે તેને હું તોડીશ. (સહીહૈન)

(૧૭૮) સ્મૃત્તુલ્લાહ સલ્વ. એ ફરમાવ્યું કે ખચીત અદલાહ પોતાની દયાનો હાથ રાત્રે ફેલાવે છે કે દિવસનો ગુનોહ કરનાર તોખાડ કરે. અને દિવસના પોતાની કૃપાનો હાથ ફેલાવે છે કે રાતનો ગુનોહ કરનાર તોખાડ કરે; તે એટલા સુધી કે સૂઈ પશ્ચિમથી નીકળે. (મુસ્લિમ)

(૧૭૯) સ્મૃત્તુલ્લાહ સલ્વ. એ ફરમાવ્યું કે અદલાહ અલિમોને હીલ આપતો રહે છે. ફરી જ્યારે તેને પકડે છે તો છોડતો નથી. ફરી કુઆનની આયત પઢી (અર્થાત) “એવીજ રીતે તારા પરવરદિગારની પકડ છે જ્યારે તેણે હુવમગાર વસ્તીઓના લોકોને પકડ્યા. બેશક તેની પકડ સખત દઢવાળી છે.” (સહીહૈન)

(૧૮૦) સ્મૃત્તુલ્લાહ સલ્વ. એ ફરમાવ્યું કે કિયામતની આગળ કેટલાક દિવસ એવા થશે કે જેમાં જહાલત ઉતરશે (એટલે ફેલાશે) અને હદમ ઉપડી જશે અને કતલ થશે. (સહીહૈન)

આપણાઈડીયનોની કદના શકેત સડુ કરનાં વધુ રોડે છે. વિજ્ઞાપનનાં છાપાં કે વિજ્ઞાપનના કોઈ બેડેખા જરા દિંદ સંજ ધી કંઈ બોલે કે દિદીઓ હાથવેંતમાં સ્વરાજ આવી જશે એવું સમજ છે. નેકે અનેકવાર પાશ્વમેન્ટે હાથનાળીની રમત આદરી છે; છતાં આપણા હીડરો સ્વસ્થાવેજ બોલા છે. જુનો રાકેડ ટેમજમા ગંધીજી કમ્બ બીડીને ટેમ-કિનારે ગયા અને માત્રપીવાળ મંગામળની પીપ બરીને સંડનતી જાળરમાં મદાક્ષવા સાગ્યા, ત્યારે લોખેએ જાણેલું કે તેઓ સ્વરાજ લઇ ને જ આવશે; પણ સ્વરાજના સખાણુને જલ્દે કોરો કાગળ બ્લાઈટ પેપર લઇને આવ્યા. સર રેડેડ રોકેસ સેમંતની ઝુંપડીમાં આડીને પદ્મકો વાળીને જ્ઞાન-દાળ ચારોગવા બેઠા ત્યારે આપણા વેવવા બીડરોએ ધારેલું કે એ મદા-શય સંડન જલ્દને પહેલાજ મેલમાં સ્વરાજનું પારસજ મોકલી દેશે. લોડ લોખીયર દિંદના મહેમાન થયા ત્યારે પણ સ્વરાજ આપવાની વારાધાટ કરવાજ એ આવ્યા હોય એમ ધણા માતી બેતા. અને અરવીનના આંગણે ગંધીજીએ ટહેજ નાખી હતી ત્યારે પણ એક મુશી નિમકના બદલામા સ્વરાજ હાથવેંતમાં આવી ગયેલું ધણાને દેખાતું હતું. વળા કોંગ્રેસે પ્રાંતિક હોદ્દા સ્વીકાર્યા ત્યારે તો સ્વરાજ મળીજ ગયું છે એમ ધણા સમજી ગયા હતા. પણ લગામની કસોટી આવી અને એ સો ટયનું સુવર્ણ મિનરવા કેજઆરી]

મોટા સાળીન થયું. કેટલાએ એમેરીઓ, અર્ચીઓ, અને ડેવનચાપરના યુદ્ધએ ધોળા લાગે જાણીકાર જલ્દેર કર્યું કે તમારા ખેતરમાં ધુટના વેલા છે તેને ઉખેડીને પછી આવો. સ્વરાજ કોને જાણ્યું છે? બેતાર ટ્રાય છે? કોઈ માગે તો આપીએને! આંગરની બોફ-રનું બીજનું નામજ સ્વરાજ છે! તમે દિંદી મદાક્ષગરનાં માજામાં છો! તમને અટલાકિક કમર સાધે શું બેતા દેવા? છતાં જાઓને સર મીરેમજાંકર જેવા ધરખમ ભેટના કહેવાથી દિંદનું નામ પણ એ દસ્તાવજના દસ્તરમાં શામેલ કર્યું છે.

એક મેદવી સાહેબને બે બીબીઓ હતી એક ધરડી અને એક જુવાન. મોદવી સાહેબ જુવાન દેખાય એટલા મારે જુવાન બીબીએ માથામાંથી ધોળા નિમાળા તોડવા માંડ્યા. તો ધરડી બીબીએ મોદવી સાહેબની જુલુમી ટકાવી નખવા મારે કાળા વાળ તોડવા માંડ્યા. એ બંને બીબીઓની હવિશાઈમાં મોદવી સાહેબનું મરનક પારાવાર વેદના સહન સહાયટ થઇ ગયું! તેમણે ધણુંએ સમજાવ્યું પણ જતેમાથી એકે બીબીએ માન્યું નહિ, જેથી પરિણામે મોદવી સાહેબનું મરનક ગંજ પપૈયા જેવું થઇ ગયું! બસ આજે ભારત ડોસાના પણ હીમ અને કોંગ્રેસ એવીજ રીતે જાવ પીખી રહી છે! અને એમેરી દોષ પીડીને એ

ધરના કષ્ટમાને જગતભરે કરી.

“ઈતીહાસી તો ખાનધી અફસાના કર લીધા”

જેવું કરી રહ્યાં છે! ક્યાં વિલાપતી મદા-
રીઓ ને ક્યાં દેશી મોક્યાં?

●

એક અમારા ફિસ્મૃત્ત મિત્ર છે, તેમને
દરેક વસ્તુ વડેપારી દ્રષ્ટિએજ જોવાની રૂવ
પડી ગઈ છે. આશુ લગાઈને પણ તેઓ વડે-
પારી નજરે નિહાળી સમાસાયના કરે છે કે
લગાઈ મનમોહ સંપ્રાપ્તિખાતાના કોન્ડ્રાક્ટરો,
ઉપાર માત્ર લેવાની પ્રેક્ટીસવાળા મહોડા, તથા
ચાર કાકુઓને ખાસ લાભરાથી થશે, ત્યારે
વિના કંપનીઓ, પરદેશી કંપનીઓના દેશી
શેરહોલ્ડરો, અફવા સ્વાભાવીને પરદેશી કે પર
શહેરથી દૂર દુશ્મનીને પાતાના ગામ ભણી
દોટ મેલાવાસ આસામીઓ તથા નવા પેપરોના
મહોડોને ચલુ લગાઈ ખાસ નુકસાન કર્યાં થશે.
ખાકી “કેઈ સામે નિરાશામાં અમર આશા
છુપાઈ છે.”ની જેમ દુનિવાનો લગાઈના
કારણે જે ભંગાર થશે તે ભંગારમાંથી નવિન
જગતનું સર્જન થશે અને તેમાંજ ખસ
વાંદાઓ વધુ ફવી જશે. લડી લડીને અનેક
મારીયઓ માટીમાં મળી જશે; જેથી
લાંબોની સંજ્ઞામાં સ્ત્રોતો વિધવા થશે અને
પછી તો મોટા પરાણે ઈસ્લામી કાનૂનને અપ-
નાવશે. માને કે એક એક પુરુષ સાથે આર-આર
સ્ત્રીને વળગાડવામાં આવશે, અને એક
પદ્મિનિવ્રતનો ધરાસભામાં હરાવ લાવનારોનો
હથિવાનો હોંડો પડશે! અત્યારે સમાજ-
વાંદાઓનું અસ્પૃશ્ય જેવું સ્થાન છે તે મટી
જઈ વાંદાઓ વંદનીય મનાશે! અત્યુ :

○

સરદારના તાપકાવાળાઓની એક વાત
જાણીતી છે. “એક ઉસ્તાદે પેતાના ચેલાઓને
સમજાવ્યું કે જગતમાં શકિતનો દરજ્જો સૌથી
થોડ છે.” સરદારી જુવાનોના ફળદ્રુપ બેજમાં
કોઈપણ વાત સગાનાં વાર લાગતી નથી (1)
તેમના મગજને પેલા જી. ખ. વાળાઓની
જેમ ખીત્રા ઠેકવાની જરૂર પડતી નથી (1)
થોડીકવાર વિચાર કરીને એક છાયા અને
છશે કાઢીને ઉસ્તાદ પર ચડી બેઠો! ઉસ્તાદે
કહ્યું: “આ શું કરે છે” તો ચેલાએ કહ્યું:
“આપ અમારા ઉસ્તાદ હોઈ આપનેજ શહીદનો
મસ્તબો આપવો એ મારી શાગિર્દ તરિક ખાસ
કરજ છે.” અસંખ્યત આપાજ હાલ મોરડોના
ગોરચે હીટકરના થઈ રહ્યા છે! જમીને ને
સાણસા બુદ્ધતા ઉસ્તાદ હતા, તેમની પાસેથી
તાલીમ લઈને હવે રશિયનો ખુદ નાઝીઓનેજ
સહ્યસા બુદ્ધમાં ફેલાવી રહ્યા છે! આનો,
“શિકાર કરનેશ આરે શિકાર હોંકે ચમે”
જેવું થયું!”

○

ભણે બરમા કરાર પર સહી કરી સર
મીરમલકંદરે દિંદેનું નાક કાપ્યું હોય, ભણે
મીરમલ કરાર પર સહી કરી દિંદેને માથે
ગોળો ત્રાસ્યો હોય; પણ વેર્સીગનમાં થયેલા
એ. બી. સી. ડી. ના ૨૬ રાજ્યોના કરારમાં
દિંદેની સહી કરીને તો એ સર સાહેબે દિંદેની
શાખ વધરીજ છે. અને પેલી કહોવતને પણ
ખરીજ કરી ખનાવી છે કે: “સર સમામત
તો પધરીયાં બંડાવ!” દસાગનું નામ દરતરમાં
ન હોવાથી દસાગના રાજની રોપે ભરાયા હતા
તેમ હવે દિંદે રોપે ભરાવાની જરૂર નથી
કારણકે આ દસાગનું નામ પણ તે દરતરમાં

આવીજ યથું છે ને ! હવે તો આપણા લીડરોએ પેલી કવિતાજ આલાપવી બાકી રહીને કે :
 “એ ઉપકાર ગણી બાજુપૈનો હરખ હુવે
 તું હિંદુસ્તાન!” પણ કેટલાક નિયજના પંતુઓ તો કહે છે કે એ ૨૬ રાજ્યોમાં કેટલાક રાજ્યો તો એનાં છે કે જેનું નામ પણ જુગોળમાં નથી ! તો તેમાં શું યથું ? નવી આશિર્વાદમાં એ સુધારો કરી લેવારો હાં...આં, પણ પાછા પેલા પંડિત જ્યાદરજ કેમ કોડે ચડ્યા છે ? વાલચંદને મેમુરમાં મોટરનું કારખાનું કાઠતાં અપશુકન નડ્યા હશે અને ઓઝી અમેરિકન પેટીને સોધમાં મોટરના બાજો તૈયાર કરવાની પરવાનગી આપતી લેજા ફિંદી સરકારની આગળ કાણી બિલાડી આડી નહિ ઉતરી હોય ! બાકી વાલચંદ કે સર, મીરમાં ધરમાણે દહી ખાધને મોટરના કારખાનનો પાથો નાખ્યો હોત તો જરૂર એમનું કારખાનુ ધરતીપર ઉપરિચન થઇ શકત ! બાકી એક તો મોસાળ અને વળી મા પીરસનરી હોય ત્યાં શી વાતની કમીના રહે ! મોરકાની હવામાંથી શ્વાસ લેનાર પંડિતજ, ગોળધાણુનું મહત્વ શાના સમજે ? વળી સનઝાઈટ સાણ અને કપડવંજના ગોળાની કીમતમાં પણ ફેર હોયને ? આમડીને રંગ બદલવાનાં કારખાનાં જગનમાં નહિ નીકળે ત્યાં સુધી તો એમનું એમજ હાલતું રહેવાનું !

વધુમાં વધુ નાણાં પડાવનાં તેની વેતરણ કરી રહ્યા છે. એવા આપણા વહેપારીઓને પતકારે ‘ઉજળીયાત હુમરો’ની ઉપમા આપી રહ્યા છે અને તે યોગ્ય છે. કારણકે એવું બણીવાર જોવામાં આવ્યું છે કે આગ લાગે ત્યારે કેટલાક તો માનવતાથી પ્રેરાઇ આવ જોડવાના જાય છે, અને કેટલાક બળના ધરના ઘાંઘ જે હાથ લાગ્યા તે ખસા એમ સમજ ચોરવા જાય છે ! આગમે બંરજો મૈયન થઇ હોય તેથી લોહ રસોડામાં પડ્યા હોય તે ગફલનો લાલ લખને પાછડે બારણેથી ચોરી કરનાર માનવો પણ સાંભળવામાં આવ્યા છે. ! માન સાંધું અને પૈસા મોંઘા થઇ ગયા છે તેનુંજ આ પરિણામ છે. બાકી માનવતાની પારાશીશી તો માનવતાના ખડક સાથે અફગાનને ક્યારનીય તૂટી ગઇ છે, અને તેમાંતો પારો પણ ટોળાઇ ગયો છે. !

“હાટ જ્યારે ટોક કરે છે સારે માણસો કાઠ કરે છે” એ સુજન જુની કહેવતને કલક-તાથી ઉઠાંગરી કરી જનાર એક લખપતી અને તેના નોકરે સાચી કરી દેખાડી છે. કયા લાગ એવો છે કે :

“કલક-તાના એક એક મહાજત આપની થાડે વખ પાછ દિશ્વી નરફ દોટ મુકવાની ફિકરમાં પડ્યા લાથમાં દહીવડાંનું એક આખું માટણું ભરીને તૈયાર કરાવ્યું, અને માટણું માથે મૂકીને સંભાળ પૂર્વક લઇ જવાની નોકરને સૂચના આપી હતી. કારણ કે પ્રત્યેક દહીવડામાં એક એક ગીની છુપાવેલી હતી. માટણું ચોસિય અને રેલ્વે અધિકારીની નજરથી તો બચી

જગનના માનવોની કતારોની કતારોનો જળ જમીન, અને દવા મારફતે આજે વિનાશ થઇ રહ્યો છે; સારે પૈસાના કેશોટામાં ચોતાની જાતને સહામત અને સમૃદ્ધ માનતા માનવ જંતુઓ નિરાંતે બેઠા બેઠા, જનતા પાસેથી દેવુંઆરી]

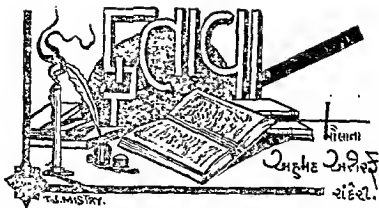

મધુ, પણ ખુદ નોકરની નજર એ માટલાને
લાગી જેથી નોકરજ મદારીને જંજુરો કરડીયા-
માંથી અદૃશ્ય થાય તેમ કલકતાના રેરશને
ટ્રેનમાં બેઠા પછી અદૃશ્ય થયો. શેડે ચાંતિથી
દિલીના રેરશને નોકરની ખબર કાઢી તો
નોકરજ નદારદ શેડ બોચી અંજવાળામાં
રહી ગયા. ચોક્કસને પણ એ ખબર શી રીતે
આપે? અતિ તેરીળી ચૂપ ને મેરીળી ચૂપ
જેવું થયું! આથી શેડની ભુદ્ધિ કરતાં નોકરની
ભુદ્ધિ અલિનંદનને પાત્ર હો છે, પણ મૂડીનાદ

અને મજુરવાદની જે અતાબના આ જમાનામાં
શેડે નોકર ઉપર વિશ્વાસ મૂકવાને બદલે ચોલા-
નાજ મરતકે માટલું ઉચ્છા લીધું હોત તો શું
બાંધો હતો? બતે રીખચદની જેવો દેખાવ યાત
પણ ચોરની મા કાઠીમાં મોઢું ધાલીને રૂને
એવું તો ન યાતને દાણચોરીના ઉમેદવારો
આથી કંઈ ધડો લેશે એ આશયેજ આ ખરી
હકીકત અહીં દર્શાવવાની તકલીફ ઉઠાવી છે.

૦

સવાલ-એક માણસ મરી ગયો, તેની એક ઓરત છે, એક છોકરી છે. અને એક નવાસી છે. અને એક બેન છે. તો હવે મર-હુમના મરણ પછી માલિકની વહેંચણી કેવી રીતે કરવી ?

જવાબ-મરહુમના ઉપર કદેબ દફનનો યજ્ઞો ખર્ચ તથા કર્જ હોય તો તેમને વસીયન કરી હોય તો ત્રીજા ભાગ માલમાંથી અદા કર્યા પછી બે માલ બાકી રહે તેના આઠ ભાગ કરવા તેમાંથી એક ભાગ ઓરતને અને ચાર ભાગ છોકરીને અને ત્રણ ભાગ મરહુમની બહેનને મળશે નવાસીને કંઈ મળશે નહિ. બે નવાસી માટે મરહુમે વસીયત કરી હોય તો માલનાં ત્રીજા ભાગ મુંશીમાંથી આપવામાં આવશે નહિંતર સારિસ થતી નથી. મતલબ કે રૂપિયા ૧) માંથી બે બાના ઓર-તને આઠ આના છોકરીને છ આના બહેનને મળશે અગર બે ઓરતની મહેર જ કી હશે તો તેણીને સારસા વતરોક મુકરર યજ્ઞોથી મહેર અપવામાં આવશે (સિરાહ)

સવાલ- એક માણસ મરી ગયો અને કરજદાર છે તેણે એક જગ્યાની મરહુમ વંદાના પૈસાથી બની રહેલી હતી તે મરહુમનાં કામમાં મજૂર મરી ગયો માણસે સધી છાપાનદારી સાથે મહેનત અને કાશિશ કરી છે. એ મહેનત

બદલ તે માણસ કંઈ પગાર કે મદદ માગતો નથી પણ મરહુમના કારભારીઓ તેની મરી-બાઈ અને કરજદારીનો ખપાવ કરી મજૂર પૈસામાંથી પગાર તરીકે તેને આપે અને તે પૈસાના કરજ વિગેરેમાં અદા કરે તો આવી શકાય કે નહિ ?

જવાબ-પુઠેથી મુરતમાં મજૂર માણસ જ્યારે ધણે મરી ગયો અને હાજીરમંદ છે, તો પગાર તરીકે લઈ શકે છે તેમજ મરહુમના કારભારીઓ પગાર તરીકે તેને આપી શકે છે. જેમકે જીલ તોડશે તેમજ મજૂર વિગેરેને અપવામાં આવે છે. એમાં કંઈ વાધો નથી.

સવાલ-ધણી જગ્યાએ અમારા તરફ ગામડાઓમાં કબ્રસ્તાનમાં જમીન મુસવમાનોના કબ્રસ્તાનમાં હોય છે. હવે ગામોમાં દરતુર એમ છે કે અમનો ફકર કબ્રસ્તાનનો ધાસ વગેરે વેચી ફાપો ઉઠાવે છે તે બદલ ફકર મરહુમનું પાણી ભરે છે જાકુ આપે છે. ગામમાં મેત મેથનનું કામ કરે છે અને અસવથી કબ્રસ્તાનની જમીન સરકારે મરહુમ અથવા કોઈ ખાનને આપેલી નથી. માત્ર દફનારના માટે આમ તોર પર જમીન આવેલી છે. કોઈ ખાનાનો તે મરહુમનો વહીવટ તે જમીન ઉપર ચાલી શકતો નથી. એવી હાલતમાં મરહુમનો મુતવહી તે કબ્રસ્તાનની જમીનને મરહુમનાં કબ્રસ્તાનની

ધાસની ઉપજ મેળવવા ખાતર મરજીદના કળ-
જમાં મુતવક્ષી લઈ શકે છે અને ફફારને
પતો ફાવે બંધ કરી શકે છે. આ પણ
ખ્યાલમાં રહે કે મરજીદનો હિસાબ વાર્ષિક
સરકારમાં આપતી વેળા કચેરાતોની ઉપજ
મરજીદમાં લીધી છે એમ મુતવક્ષી જણાવી
શકતો નથી. કારણ કે સરકારે મરજીદમાં
વહીવટ સોંપેલો નથી.

જવાબ:-જ્યારે કચેરાતોની જમીન મરજી-
દના તાખામાં આપેલી...નથી તો મરજીદ
તેની ઉપજ લઈ શકતી નથી. મરજીદ એક
અલગ વસ્તુ છે, અને કચેરાતો એક અલગ
વસ્તુ છે જ્યારે સરકારે ફરક ગામમાં કચેરાતો
નની ઉપજ ફફાર માટે ફેરવેલી છે. તો એવી
સુરતમાં ફફારનો હક મરજીદનો મુતવક્ષી
ખાતર કરી શકતો નથી. જે ફફાર રાજ
ખુશીથી કચેરાતોની ઉપજ મરજીદને લેવા
હોએ તો તેના બદલામાં મુતવક્ષી ફફારને
મરજીદની સેવ બદલ મરજીદમાં કંઈ પગાર
નહીં કરી આપે.

સવાલ:-એક માણસે ફર્ નમાજ ઉભાઉલા
શરૂ કરી ફરી કંઈ તરવીશ યઈ જવાથી ખેસીને
નમાઝ પુરી કીધી તો નમાઝ યઈ ગઈ કે નહિં.
જવાબ:-નમાઝની હાલતમાં કંઈ બીમારી
કે તકલીફ પેદા થઈ જવાના કારણે ખેસીને
નમાઝ પડી તો તેની નમાઝ યઈ ગઈ. કંઈ
પણ વાંધો નથી.

સવાલ:-મારી અમમાના રૂપિયા તેના
પિતા (એટલે મારા નાના) પાસે અનામત
પડેલ છે. અને મારી અમમા અંદાજ ૧૯૨૪
અથવા ૧૯૨૬માં મુજરી ગએલ છે. અને
મારો નાનો ૧૯૩૩માં મુજરી ગએલ છે. તે

ફેશુઆરી]

રૂપિયા હાલમાં મારો મામા મને આપવા
ગાંજે છે. પણ તે કહે છે કે હું સરાએ
મોહંમદી મુજબ તમને વહેંચી આપું. તેથી
તેમાં હું છું. મારી એક બહેન છે. અને મારો
બાપ છે. અમે ત્રણ જણને તે રૂપિયા કેવી
રીતે વેંચી આપે તે બારાનો સરાએ મોહંમદી
મુજબ ખુલાસાવાર જવાબ વળતી ટપાલે આપવા
મહેરબાની કરશે. તથા મારા નાના કેવી રીતે
વહેંચવા તે પણ લખી જણાવશો.

જવાબ:-તમારી માના જે અનામત
રૂપિયા તમારા નાના પાસે હતા. અને તમારી
મા તમારા નાનાથી પહેલાં મુજરી ગએલાં
જેથી તમારા નાના પણ વારસ થશે. લાગ
૭૨ કરશે. તેમાંથી તમારા બાપને લાગ ૧૮
અને તમારા નાનાને લાગ ૧૨ છોકરાને એટલે
તમને લાગ ૨૮ અને છોકરીને એટલે તમારી
બેનને લાગ ૧૪ મલશે. બાદ તમારા નાના
તમારી મા ના પછી મુજરી ગયા છે. એટલે
તમારી માં તમારા નાનામાંથી વારસ થશે
નહીં. હવે જે તમારી માંની મહેર તમારા
બાપ ઉપર બાકી હોય તો તેના પણ ઉપર
મુજબ ચાર વારસ થશે.

સવાલ:-એક માણસને એવી બીમારી
થઈ ગઈ છે કે મોટે ધંતનને જાય છે ત્યારે
તેની આમણ નીકળી આવે છે તો રોજાની
હાલતમાં કંઈ વાંધો આવે કે કેમ ?

જવાબ:-જે બીમારીવાળા માણસને
નોંધવુંકે રોજાની હાલતમાં ધરતી-નન વેળા
હાય પાણી લઈ ઉભા થાવ પહેલાં આમણને
કપાળથી ખુજ પુંછી સાફ કરી લેતો રોજામાં
વાંધો આવશે નહિ. અને જે પુંછા વિના
ભીંજે (તર) આમણ અંદર ચાલી જશે તો
રોજો તુટી જશે.

(તકતાની મરાફિસ ૬લાદ પાનું ૪૪૩)

“ભાષાન્તરની કળા ધણીજ દુઃસાધે. રે. કોઈ લખાણના એક ફકરાને બીજી ભાષામાં ઉતારવો એ એક શીશીમાંથી અન્તરને બીજી શીશીમાં રેડવા જેવું કાર્ય છે; કારણ કે તેમ કરવા જતાં થોડી ધણી સુગંધ અવશ્ય જતી રહે છે.” આમ વિષ્ણુશાસ્ત્રી શિશ્યોન્કર કહે છે. તે હતો ખરુંજ, પણ અન્તરની શીશીમાંથી અન્તર કાઢવાને બદલે ધાસ્ત્રીના ગીતામાંથી ધાસ્ત્રી કાઢવાનું રીય ત્યાં સુગંધને બદલે દુર્ગંધજ વેડફાતી હોઈ જાયું ગુમાવવાનું હોતું નથી. ફક્ત એકમાંથી બીજામાં શક્તવવાની સ્હેલી રીતની દયોદી દિવસે દિવસે વધુ બેસતી જતી હોઈ લેખકો ‘થોડા નફે જણેજો પડેપાર’ કરવાની ધૂનમાં પોતે અન્તર દોળા રહ્યો છે કે ધાસપેટ તે પણ જાયું નેવા રહેતા નથી. આપણા ભાષાન્તરકારો આજકાલ તો જસ ખૂડ પ્રકૃતિથી એકને એક બીજે ચાલી રહ્યા છે? આહું અવળું નેવાની એમને ભાવ્યેજા પુરસદ મળે !

વોઈટર કહે છે કે : “ભાષાન્તરો કાઢપણુ અંધમાં રહેતા પામેસી બોલોમાં વધારો કરે છે એટલુંજ નહિ પણ તેના સંદર્ભને પણ બગાડે છે.” જ્યાં એકસે જનતાના મગજ પર વાંચનનો ભાર લાદી પેસા કમાવાનીજ વૃત્તિ

મૂખ્ય ભાગ ભજવતી હોય; ત્યાં ભૂલો વધે કે પડે તે નેવાનું નથી. કદાચ વહેપારીઓ તો પડેમાં કાંકરાનું પ્રમાણુ વિશેષ રોય તેમાંજ રાજ રહે કારણ કે કાંકરા પણ તોલમાં પડેના ભાવે ભળે છે. સરકાર તરફથી ગમે તેટલો પ્રતિબંધ મકાયા છતાં જેમ આંક ફરકના ભુખારની પ્રવૃત્તિ વધતીજ જાય છે; તેમ રિવંચો તરફથી ગમે તેટલી ઘેચ પડોણ કરામા આવે છતાં ભાષાન્તરોમાં દોષે ગ્રખવાની પ્રવૃત્તિ તો ચાલુજ રહેવાની; પછી બસે તે કોઈ અનુવાદોના નામનાં ઝાઝવાં ફૂટે !

ઠાઠિઆવાડમાં મુશાવરા પ્રતિને ધામધુમથી આગળ ધપી રહી છે સાહિત્ય સેવાનું એ ખેતર જેમ વધુ ખેડાય અને ગજલનો પાક વધુ ઉતરે તેમ સારું છે. પણ કોસમે પાક ન લણાય એ નેવાનું રહ્યું. રોઠેર એક વેળા મુશાવરાનું ધામ જન્યું હતું; પણ સાહિત્યની અંદરોઅંદરની પુરકા પુરકાએ મુરિલમ ગુજરાત સાહિત્ય મંડળ સુધે ગયું, તેમ ન થાય એવી ખુલા પાસે દુઆ માંગવી બહેતર છે હોતિ-ખ્યાનો લોભ અને દાદનું વધનું એણું પ્રમાણુ તથા ‘અપના’ ‘અપના,’ વાત્રાની પીડ યાગડવાની સજન બુતી પધ્ધતિ શાષ્ટીની

વાડીમાં વાણનું કામ કરે છે. એ સરક લાવ-
જતી દેખાડી કાઢિઆવાડી મુશાવરની મેદદિ-
સોને અમે ખરા અંતરકરણથી વધાવી લઈએ
છીએ અને તેમાંય ખાસ જેતપુરના જોશિલા
શાહરોનો ઉત્સાહ વખાણને પાત્ર છે.
ગઝનને સદ્ભાગ્યે જેતપુરમાંથી સારા શાહરો
સાંપડના વ્તય છે. જેતપુરના સ્થાનિક મુશાવ-
રાઓ ઠીક ઠીક લોકપ્રિય થતા વ્તય છે અને
જેતપુરની લોકપ્રિયતાએજ ભાવનગરી કવિ-
ઓના કાન ટુંકાર કર્યા લાગે છે! અમે અંતરથી
હચકીએ છીએ કે કાઢિઆવાડી મુસ્લિમ કવિ
શિરાઈરોની મારફતે ગઝલ ખુબ ખેત્રાય, ગઝલ-
રંગ ખુબ રેલાય, પણ લખનારો અને દિલ્લીની
જેમ જેતપુર અને ધોરણી ગઝલ નહેરો
જુદીજુદી ન વહેતાં ભેગીય વડી રહી છે,
તેમની તેમ ભેગીય વહેતી રહે, આજે કાઢિ-
આવાડની ઉત્તમ મૂમમાં સાહિત્યનું જાણસિં-
ચન કરી મુસ્લિમ મુશ્કરાતની સાહિત્ય દરિયાળીને
વધુને વધુ લીલી રાખે, અને એ વાડી સોરઠની
વાડીના મીઠા મોરબાઓનો દલુકાર મુશ્કરાત
અને બુદ્ધ મુશ્કરાતને પણ મગવે અને
રસદ કરે!

❦

“વિવેચનમાં સુક્રમશુદ્ધિ અને ઉચ્ચ
પ્રકારના થીલની આવશ્યકતા છે.” એમ
વિશ્વનાથ ભટ્ટ કહે છે. પણ મોહાન શુદ્ધિના
પણ વિવેચકો તો એમજ સમજી બેસે છે કે
કલમને અસ્તરો સમજી વગર વણલેયે મૂંઝવણી
નીનિતું નામજ ખરી વિવેચન કલા છે! આમ
કલાનું કાર્ત ન સમજનારાઓ ઘણી વેળા કલાને
ખસા, જનાવીને છોડે છે. પણ કોઈન કહે છે કે
લેખક યામાં તથા પ્રકારની મુરેલીઓ નડે

છે. (૧) પ્રસિદ્ધ કરવા યોગ્ય કેંઈ લખી લેવું
(૨) તે વસ્તુને પ્રગટ કરનારી પ્રમાણિક
અકિઓનો ભેટો થવો (૩) પોતાનાં લખાણો
માટે અકલમંદ વાંચકોની પ્રાપ્તિ થવી.” પણ
અમે તો કહીએ છીએ કે લેખક તેજ ગણાય
કે તે જે લખે તે પ્રસિદ્ધ થવાને યોગ્ય હોયજ.
જેમ સરકારી દંદશાળામાંથી પડતાં બધાંજ
સિદ્ધા ખરા ગણાય તેમ! (૨) અને આં
કાગળની મોંઘવરીના જમાનામાં તો જે દોદીયાં
ખરચે તેજ પ્રમાણિક પ્રકાશક ગણાયને? (૩)
પોતાના લખાણ માટે અકલમંદ કરતાં તાલે-
વંત વાંચકોની પ્રાપ્તિ થવી એજ વધુ ઉચિત
છે; કારણકે આજ કાલ તો સાયબ્રેડીમાં જઈને
મફતીયું છાપું વાંચી આપનારજ અકલમંદ
ગણાય છે! લક્ષ્મીને સરસ્વતીની પેઠી જુની
પુરાણી ટમ ઓક વેાર સાર્વત્ર્યમાં પણ કમરેને
પગરે નડવાનીજ! લેખકો ખીયારા સાચાર છે
કે જ્યાં સુધી પોરટ ઓદિસો મનીઓદંદમાં
નાણુંને બદલે અકલમંદો રિયકાર ન કરે; ત્યાં
સુધી આવુંજ અધેર આવવાનું!

‘કરવી તજખર્ચે’ લેખકો કોરી કે તીન દે”

❦

આફ્રિકાના ગ્રાહકો ‘કારવા’નું લવાજમ

m/s. Limbada & Company

22, Diagonal Street

P. O. Box 7696

Johannesburg

(T. V. L., S. A.)

માં જરી શકે છે.

બેનેજર, ‘કારવા’

‘કરૂણ અદમ’ એટલે કે સાહિત્યનો મહેલ. સાહિત્યકારોને તે વળો મહેલ, હોય ? એ વિમાસણમાં હું પડ્યો હતો કે અમારા એક સાહિત્યકાર મિત્ર આગ્રા જઈ ‘સીમામ્’ અદમના ‘કરૂણ અદમ’ની મુલાકાત લઈ આવ્યા હતા; તેમને પૂછતાં જણાવું કે “આપણા ગુજરાતમાં પોલિસોને રહેવાની એરડી જેટલો એ ‘કરૂણ અદમ’ છે, આપણા રાધરો, રાધરીની દુનિયામાં વિચરતા હોય ત્યારે તો ગમનમાં ઉડે એ વાસ્તવિક છે, પણ ધરતીપર ચાલતા હોય ત્યારે યુવગમાં રહીને હવેલીઓના ખ્યાલ શા માટે રાખતા હશે ? અમૂલ્ય અદમ ઉંચો રાખવાજ સાહિત્ય કુટિરને કરૂણ અદમ કહેવાયત હશે !

“માનસીના લાભાર્થે સુરતની કોલેજમાં જે રસદર્શનનો કાર્યક્રમ થયોયો હતો; તેમાં પધારેલા શ્રી મેધાણીએ માનસીનાય શ્રી. વિજય-રાયને ‘નવનુ’ જેવા શરમાળ જણાવ્યા હતા.” શ્રી મેધાણીજી ભૂલી જાય છે કે એ શરમાળ નવનુએ તો સાહિત્યની બની બેઠેલી કંઈ સામુએને કલમના ગોદાએથી પાંસરી કરી નાખી હતી !

“ગુજરાત સાહિત્ય સભા તરફથી ૧૯૪૧નો રજીષ્ટ્રતરમ મુવર્ણચંદ્રક શ્રી. જ્યોતિન્દ્ર હ દેવે ને મળ્યો છે.” કરૂણાનું ઘેર વાતાવરણ જગત્ પર છતાવું જાય છે તેવા કટોકટીના પ્રસંગે ગદ્ય સાલ પનમુખલાક્ષને અરજ હાર્યકાર તરિકે ચંદ્રક આપ્યો અને ચાલુ સાલમાં જ્યોતિન્દ્રને આપી, ગુજરાત સાહિત્ય સભાએ હાસ્ય સાહિત્યની ચોખ્ખ કદર કરી છે. અને તે બદલ અમારા તળપદા હાર્યકારો રા. આચારજી.

દેવુઆરી]

શ્રી. ચૈખચંડી, રા. હડમતએઆ, રા. બેકાર વગેરે જ્ઞાનવૃત્તિથી ધુરકવાને બદલે અંતઃકરણ પૂર્વકની દિશી મુખારકખાદી અર્પવાનો દરાર પણ કરે છે, અને સાથે સાથે જાણવાની રજા લે છે કે “પેલી બેઆનીએ જ્યોતિન્દ્ર દેવેને જેટલી હેરાનગતી પહોંચાડી હતી તેની તકલીફ આ ચાંદ વડાવવા જતાં નહિજ પડે. કારણ કે સોનાના લાવો ઉંચા છેને ?” હા આ, પણ એ અકકલના ઇન્ગરદારોને એટલીય ખગર નહિ હોય કે એ ચાંદ તો છતીયે લટકાવવા માટે અખાથો છે તો રાજા બેંડવાળા રાજા શેઠ કે કાર્જીકર માંડ સરકારના કાંઈ રીંગ માતરની

વાહશી સાહિત્ય કાર્યાલય

(પ્રકાશક:-“કારવાં” માસિક)

કણુપીઠમાંથી ખાત્રી કરી

તા. ૧-૨-૧૯૪૨ થી

ટાવરોડ, મોહન ટાંકીઝ પાસે ગયા છે.

“કારવાં”ના ગ્રાહકોને નવું સરનામું નોંધી લેવા વિનંતી છે.

‘કારવાં’ના પ્રથમ વર્ષની ફાઈલ

અંક ૧ થી ૧૨ કપડાંનું પાકું પુકું

કી. રૂ. ૫) ટ. ખ. સહિત

કેપીએ સીલકમાં ઝોણી હોવાથી

થોડીકજ બંધાવવામાં આવી છે.

આજેજ ઓર્ડર મોકલી આપો.

અદાથી ન્યોનિંદ્ર દેવે એ ચાંદને લટકાવીનેજ દેવેથી જનહર સમારંભમાં જવાની હોમત દર્શાવશે! કથામાં પડેનાવેસો હાર ભટ્ટણ ડોક-માંથી કાઢતાજ નથી, અને કથા પુરી થયા પછી ઘેર સુધી ભટ્ટણીને બનાવવા લાઇ જાય છે તેમની હોમત ઉપરથી ન્યોનિંદ્ર દેવેને ચાંદ લટકાવી રાખવાની પ્રેરણા મળશે. ઉવટમાં એટલુંજ કે ચાંદ લટકાવી રાખવાથી માર્શલ ગોરીંગની જેમ એમનો પણ રોજ પડશે.

સ્વિકાર અને સમાલોચના

‘મિદલતે ઇંબ્રાહીમ ટ્રેડિંગ કંપની’ના નિયમે તથા બંધારણોની છુક મિદલતના જનરલ સેક્રેટરી-મુન્શી ગોલંમદ હસન તરફથી મળી. ગરીબ કૌમી બંધુઓને યોગ્ય ગંદે માલ આપી, સવાયા ફેદની બનાથી બચાવવાના ઉદ્દેશથી રચપાએટી આ કંપનીની દુકાન જે હેતુથી ઉદ્યાત્વામાં આવી છે તે હેતુને વળગી રહેવામાં આવે તો જરૂર કોગતે પુરો લાભ મળે. અમે અંજુમનની આ નેક મિદલતને ખર્ચા અંતઃકરણથી વધારી લઇએ છીએ, આશા રાખવામાં આવે છે કે અંજુમનના સંચાલકો ધારાધોરણોના અમલ કરવામાં જરા પણ બળપીલાઇ નહિ કરે તો મિદલતની આ વાડી રોજ બરોજ વધુને વધુ રૂબ રૂબ વંતી થઇ કૌમીના મુલિસ્તાનને વસંતના દર્શન કરાવી શકે. હન્સાઅદલાહ.

○

ધી મેમણ એન્જ્યુદેશનલ અને વેલ્ફેર સોસાયટીના તમા વર્ષના રિપોર્ટ ને દિસાજ અભિપ્રાય અર્થે મળ્યો છે. મેમણ કોમની

આ છપતી સંરથાનો રિપોર્ટ ઉદ્યાત્તાંજ બોલી દે છે કે વેલ્ફેર સોસાયટી મુસ્લિમોની ખીજ સંરથાઓની જેમ તામની નહિ પણ કામની સંરથા છે. સંરથા તરફથી ચાલતાં અનિવાર્ય અને ઉપયોગી ખાતાં તથા તેનું સંચાલન ચોખ અને સેવાભાવી વ્યક્તિઓના હાથમાં મુકાયું હોઇ મેમણ કૌમને અભિમાન ધરવા ચોખ નમુનેદાર સંરથા સાબિત થઇ છે પણ ખીજાઓની જેમ અહીં પણ વાયદે વાત કરનાર સભ્યોનો તોફા નથી! એ સોનાની થાળમાં લોહની મેળ સમાન કહેવાય!

○

ખત્રી મેહુડિસે ઇસ્લામ જામનગરનો ૧૯૪૧નો દિસાજ અને રિપોર્ટ અભિપ્રાય અર્થે મળ્યો. એક વહેપારી કૌમની નાનકડી પણ વ્યવસ્થિત સંરથા કેવી હોય તેના નમુના રૂપ આ અંજુમન છે. દીની અને દુન્ધી તરફથી સાધી રહી છે.

મુલતાન

ચાલુ વાર્તાના લેખક જનાબ ‘તુરાબ’ સાદબ હેલ્લા બે માસ થયા કોઇ જવાબ-દારીના કામમાં રોકાયેલા હોઇ ચાલુ વાર્તા અમને મળી નથી. વાંચકો એ દીકર કર મુજબશે.

તંત્રી

જાપાનના જવાનો

[અનુવાદક : હાશિમ દીમાસ સાહુભ.]

પ્રમાણીકપણું, સહિષ્ણુતા, કુરબાની, કર્ત-
વ્ય જ્ઞાન એ એવા જોડે છે, જેનાથી
વિભુષિત થઈને જવાનો જાપાનમાં પોતાના
કૌમ, અને વતનના, નામ દીપાવી શકે છે

પ્રમાણીકપણુને લઈને તેઓ પોતાનું
જીવન કરીય હાકપટ સિરાયનું સ્વચ્છ નીર
જેવું બનાવે છે. વિમારમાં સીધા અને સરળ,
વચનમાં સાચા અને પાકા, અમલમાં સાદસિક
અને નીર, નિષ્ક્રિય છેવટના અને સાથે સાથે
કર્તવ્યજ્ઞાન હોવાથી તેઓ નિજના અને પરના
હકો પિઠાણે છે. એક સૂરમાં ઉભા થતાં અને
મરતાં લગી ઉભા રહેતા એમને આપડે છે.
સહિષ્ણુતાને લઈને તેઓ આપસના અપમાનોમા
સમય શુભાવતા નથી ચર્ચાઓની સુગંધમા
ફસાયા વિનાજ ધ્યેય ધોરી માર્ગ તરફ દૂર
કરે છે. અને એ માર્ગમાં નજા કંટકોને
બાજીપર ફેંકી દે છે. તેમને વિરોધીઓને
નિભાવતા અને સાથે લઈને ચાલતાં આવડે છે,
કુરબાનીની જીવનનાં લઈ તેઓ જર્ણાં ચઈ
દેશને આજાહ બનાવે છે. જીવનનો ખરો અર્થ
તેઓ જાણે છે. એટલે સમય, શાંતિ, ધન,
મહત્ત્વકાંક્ષા અને રૂધીનું જલીદાન આપના
અયકાતા નથી. કુરબાન થતાં ન તો એમનું
અંતર બડખડે છે. ન તો મચકોડાય છે. તેઓ
ન રોહાં રડે છે, ન જીવ ચોરે છે. ને
કૌમમાં આવા સપુતો જન્મે છે તે કૌમથી
પહોડો થરથરે છે. એટલા માટે કે, તેઓ તેનો
ખજાનો કુંડી ન લે. મોતીઓથી પોતાની
ગાદ ખાલી થવાના ભયે સમગ્ર એમનાથી
ધુન્ને છે. તારા તોડી લેવાની ખીકે આકાશ

એમનાથી કંપે છે. આવીજ નરી દર્શાવના
કનિકાર સુવાનો આજે જાપાનની કુખે જન્મ્યા
છે. આવો એમના ગયા કરીને આજે નવજ-
વનનો પાં ભણીએ.

આપણે જોઈએ કે, પૃથ્વીના કોઈ પણ
ખૂણે જાપાનની બાંટનો સવાજ ઉપરિચિત થાય
છે તો, જાપાનીઓ ધરાઓના પખીની પેડે
તરખા લાગે છે. પુત્રો માતા-પિતાની અને
માતા-પિતા પુત્રોની મહાજન બાજીએ મુકે છે.
પુષ્પો સ્ત્રીનો અને સ્ત્રીઓ પુષ્પોનો પ્રેમ ઉઠી
દે છે. બધી ચિંતા, બધો પ્રેમ, વનન અને
કૌમ પ્રેમમાં શેષ જાય છે એક પ્રેમ,
એક ઘેઝઘા હોય છે કે, ને સમસ્ત આજાદી
ને અપરી લે છે. ચિંતકો પ્રેમ-પ્રેમ
રજી કરે છે પેપરો લાગણીઓને પ્રગુજણ
છે. માલદારો દૂર રજી કરે છે વેપારીઓ
અને ઉદ્યોગપતિઓ મદદ માટે સાધન લામશ્રી
રજી કરે છે. સુવાનો રજા કોડી અને ખૂબ
વધા ગરદનો પરી પાડે છે. ધીંગી છાતીઓ
મિખાલીઓ રજો સજીને કટિબદ્ધ થઈ જાય
છે વર્ષો નદિ, મહીનાઓ નદિ. દિવસોમાં બસે
કસોડેમા, સમસ્ત કૌમ આજથી ટકરા માટે
ઉભી થઈ જાય છે. અયકામણ આરંભાય છે તો,
સ્ત્રીઓ સહીશીની ગીત લગાડે છે. પુત્રો કોડીથી
જંડાઓ ચીતે છે. અને એ રંગ રંગી જંડાઓ
શોજ મિત્રોને ભેટ આપાય છે. દગાણું એક
કથા બહાર આવી છે કે, એક જાપાનીસ
જવાને વસીયન કરી હતી કે, મર્યા પછી
મદદ રાજ યુનીવર્સીટીના હોરખીટસ રમને
વેચાતું આપણ અને ને કાંઈ ઉપજો તે મુદ્દ-

શાળામાં આપવું. જેથી મર્ચા પછી પચુ મહામ અવધને શત્રુઓના કાળખંડ દારણ માટે જોળીએના કામમાં આવે.

એક પ્રાથમિક શાળાના બાળકોએ જાહેર કપડું કે, એક દવાઈ જલ્દાહતું મૂલ્ય તેઓ પુરં પાડે. અને એ જાહેર કપડાં પછી એ નાના નાના બાળકોએ, રૂઢી ચીજોએ, ખાલી બોલોને ને જીવના પેષેને એકા કરવા અને વેચવા માંડ્યાં. થોડા મહીનાઓમાંજ લાખો રૂપીઆ જમા થઈ ગયા અને તેનાથી એક દવાઈ જલ્દાજ ખરીદાયું.

એક ક્રાંતિકારી યુવાને વડાવજીરના ખૂનની અગવળમાં લામ લીધો, અને જ્યારે લાદોઈમાં એનો કેસ રજુ થયો તો જાપાનીસ જલ્દાનોની લીમ તરફથી દાઈખાઈને એક અદમ કરવામાં આવી જેના પર ત્રાપડો સમયેએ પોતાના રૂપીરૂપી સહી કરી હતી. એવીજ અરજો દાખલ ખાતાના પ્રધાનને પચુ કરવામાં આવી. પરિણામ એ આવ્યું કે, જાહેર એ આરોપીને આસાન હૈં આપી ઊઠી રીધો.

ત્યાંના સિપાહીઓ યમહતથી કમ નથી હોતા. જાપાનમાં ઘણી ખરી દોરખીટ્ટોમાં નં.એ. બી તરફે સેલ્લી આપે છે તેઓમાં વધુ પ્રમાણમાં સિપાહીઓજ હોય છે એજ રિવાજ સિદ્ધિલી છે. જાપાની ધુનીરહોડીના પ્રખ્યાત પ્રેડેસર કે. કામે માસુએ સોમં મુનની પ્રાથમિક શાળામાં એલા વર્ષ સુધી અભ્યાસ કર્યો હતો. એ રકુપના મહાન માટે રૂપીઆની મુદ્દત પડી. એ વાનની પ્રેડેસરને જાણુ થઈ તેમજ પોતાનું ન.મ જાહેર કર્યા વિના શાળાના મંત્રી પર દસ દહાર થેન મોલ્લી આપ્યા. પછી જ્યારે

રકુપમાં રજા પડી તો, એજ પ્રેડેસર ત્યાં જઈ પહોંચ્યા. અને મજદૂરો સથે મળીને કામ કરતા લાખા થોડાક દહાડા તો આ મજદૂર કાણુ છે એની કાંઈને ખજર ન પડી. અતે એક દિવસ પ્રેડેસરનો ભેદ ઉઘાડો થઈ ગયો. અને આ ભેદને તમામ આશર્યામાં ફેલી ગયા.

જાપાનીઓ જાપાનવારીના પુનર્જા હોય છે. દુઃખી અને નિષ્વજ ક્રિંદગીથી મોન એકતર એની એમની માન્યતા છે. ને કાંઈ જાપાની કાર્યકર, યા સિપાહી, પોતાની ફર્જમાં ચૂકે યા નિષ્વજ નિવડે તો, તે પોતેજ પોતાનો અંત આણે છે.

૧૮૮૩ માં યુરોપવાસીઓને કામેમા વેપાર કરવાની રજા મળી. તે કામમા જાપાનીઓ પરદેશીઓને અપયિત્ર મેખતા હતા. અને તેથી જે વડા વજીરે મજૂરી આપી હતી તેનાથી વચુ લોકા રિમુખ થઈ ગયા ત્યાં સગી કે, રાજમદેજ આગળ વડા વજીરનું ખૂન થયું કામેમાં યુરોપીયનો પર જરો સેવામાં આવ્યો, કેટલાક યુરોપીયનો સંતાર્થ ગયા કેટલાક નાસી છુટ્યા. જેટલા દાયમાં આવ્યા તેઓ માર્યા ગયા. આ સમાચરો યુરોપમાં પહોંચતાં તમામ યુરોપીયન પ્રજા ખગલગી હી અતે એ નિર્ણય થયો કે, એવીસ જાપાની યુવાનોને ફર્સીને માવડે લદાવવા. જાપાનીસો કલ થવા સજાને ક્રિંદગની મોન હોજે છે એટલે આરોપીઓએ અર્જ કરી કે દરનૂર મુજબ અમને આદમદલાની મજૂરી આપવામાં આવે. આ પિનતીતા રીકાર થયો. તારીખ નક્કી થઈ. સમય જાહેર કરવામાં આવ્યો. કામેના એક વિશાળ મંદિરમાં અગતીન કુર્સીઓ

ગોઠવાઈ હઝારે જાપનીઓ, અને પરદેશીઓ. અમીરો અને મરીણો, એ વનન વીરોની કુર-બાનીનું દ્રશ્ય જોવા બેઠા મળ્યા. આશીષી જવાનો સિપાહીઓના પેદરા હોળ આગ્યા અને મહાનગીની સાથે મૌતની કુર્સીઓ પર ગોઠવાયા. ધર્મિક ક્રિયાઓ થયા પછી સૂનું ગીતો લલકારાયાં. ત્યાર પછી નવજવાનોને સુચના થઈ કે, તેઓ મૌતથી રમણું રાફ કરે એક ખૂબસૂરત સજા દેરી જવાન કુર્સી પરથી ઉઠશે અને મૈદાનમાં આવી ઉભા. એના જમણા હાથમાં ખંજર હતું એનો ગાઢ રૂનેલી મિત્ર એની નજદીકમાં ઉભો હતો, એટલા ખાટે કે, અરનાર જમીન પર ચતોપાટ ન પડે જાપાનીઓ મરીને ચતોપાટ પડનારને નિરરકાર પાત્ર સમજે છે. આખાપ મદિર પર તે વેળા રંજ અને શોક છવાયો હતો. માત્ર દિવારોમાંજ નહિ, વાનાવરણમાં પણ નિરવતા પ્રસરી હતી સમજાવતોના શ્વાસો ઉપર જેવાયા હતા. માત્ર ડોળા ખુદશા હતા જોડે કે આત્મા લવ અને નવાઈથી બારીઓમાં ડોકિયા કરી રહ્યો હતો. નવજવાનોના હાથ આંધો. ખંજરનો નેતર-દાર વાર તેણે પેટ પર કર્યો, અને પછી ખંજરને નીર્દયતાથી બહાર જેવી કાઢ્યું. અને ફરી કુરનાથી બીજો ધા ફરી પેટને જમણી ડાબી ચીરી નાખ્યું. પાસે ઉભેલો મિત્ર આગળ વંધેલો અને તેણે વતનના વીરને જાને હાથોના ટેકાથી જમીન પર સુઘડી દીધો. હોઠી વહેવા લાગ્યું, લાશ તડપવા લાગી, છતાં નવજવાનોની છાંય બંધ હતી. માત્ર આંખો સહુને જોઈ રહી હતી. હવે બીજો પુત્રાન ઉઠ્યો અને અરનારના ચરણો આગળ જઈ ઉભે.

એણે પણ પોતાના અગાઉના મિત્રનું અનુકરણ કર્યું. સોગ નવજવાનો એક પછી એક વાલીમાં રવાન કરતા ને ધુળ પર તડપવા દુન્યાથી વિદાય થયા આ દ્રશ્ય પર જમીન કે પી ઉઠી. આકાશ દિગ મૂઠ હતું. પરંતુ ઇન્સાનના હિસા ખમોશી સાથે ધડકી રહ્યાં હતાં. તેઓ ઉઘાં કરી લોકોએ જોયું તો, વાલીઓ પોતાની જગ્યાએ ઉભા છે. એમાંથી એક આગેવાને સંજ્ઞાધિકારીને અર્જ કરી કહ્યું કે, "અમારો બહનો વળી ગયો. હવે બીજા જવાનોને અમે માફ કરીએ છીએ તેજ વેળા મૌતની કુર્સી પર બેઠેલા પુત્રાનો પણ ઉભા થયા અને કહેવા લાગ્યા, "સહુએની બપોરેલી ઝિદગી અમારે ન જોઈએ. અમે અમારા બાદશાહના હુકમ પર છાન આપીશું અને રંજ એટલોજ છે કે, જાન સાફે આ અપવિત્ર લોકોને અહિં આવવાની રજા આપી નરિતર એમાંથી એક પણ અમારી પવિત્ર જમીન પર પણ ખૂટી શક્યો ન હોત કોઈપણ જાપનીસ જવાન એ સહી શકતો નથી કે, બાદશાહ તરફથી એને મૌત મળે અને તે છવવાની લાલસા રાખે "

આ સાંભળી વાનાવરણમાં શાંતિ છવાઈ, મૌતની કુર્સીઓ એક પછી એક ખાલી થવા લાગી. બધાવ નવજવાનો કુર્માન થઈ ગયા.

ઉન્નત કૌમો આવાજ સહુણી અને વીર જવાનોથી-છવન વેળવે છે, મુસલમાનો પણ જવારે ઉન્નત હતા તો, તેઓ પણ ખુદા અને રસુલ (સ અ. વ) માટે આત્મીય રીતે કુર્માન થતા હતા.

—૦—

મૂળગ્રંથક : મૌલાના સઈદ અહમદ સાહબ અકબરાબાદી એમ. એ. એડીસર 'યુરહાન'

● અનુવાદક : જનાબ ઇસાભાઈ ઇબ્રાહીમ સાહબ (કાવી) ●

કોઈ પણ મનુષ્ય જ્યારે કોઈ પાર્સી, જમાઅત, યા સંસ્થાનો સભ્ય બને, તો તેણે સૌથી પ્રથમ આ વાત જાણવી જોઈએ કે એ જમાઅતના હેતુઓ અને કાર્ય-સિદ્ધાંતો શું છે? પછી જ્યારે તે એ જમાઅતમાં હાજર થાય છે, તો જાણે દિલથી આ પ્રકારનું વચન આપે છે કે પોતે એ સંસ્થાના હેતુઓ અને સિદ્ધાંતો સાથે સંપૂર્ણ પણે સંમત છે. અને એ જાને વસ્તુઓ તેને એટલી જાણી પ્રીય છે કે તેના રક્ષણાર્થે તે મોટામાં મોટા આત્મબોગ આપવા માટે પણ ઉત્સુક છે.

તો હવે આપણામાંથી પ્રત્યેક મનુષ્યે સર્વથી પ્રથમ આ વાત પર વિચાર કરવો જોઈએ કે તે મુસલમાન શા માટે છે? શું તે એટલા માટે મુસલમાન છે કે એક મુસ્લિમ ધર્માપેક્ષા થયે છે, અને તેને વસ્તીગણતરીના ખાતામાં, મુસલમાન લખવામાં આવે છે? જે મુસલમાન હોવાનું કારણ માત્ર એટલું જ હોય તો ખુદથી વાત છે કે, એવા લોકોને ઇસ્લામ સાથે કંઈ સંબંધ નથી, અને ઇસ્લામને એવાઓની કંઈ પરવા પણ નથી. પણ જે મુસલમાન હોવાનું કારણ આ હોય કે તે જમનાના સધળા ધર્મો ધંધા માત્ર ઇસ્લામને જ સાચા ધર્મ સમજે છે, અને તેને વિશ્વાસ છે કે એ ધર્મનો સ્વીકાર કર્યા સિવાય તેને 'હીન' અને 'અખિરત'ની લગ્નલગ્નો પ્રાપ્ત થઈ શકતી નથી તો બેલક તે માણસ ખરા અર્થમાં મુસલમાન છે, અને એ આધારે

તેની પ્રથમ ફરજ આ છે કે તે ઇસ્લામના હેતુઓ અને તેના કાર્ય સિદ્ધાંતોથી પુરેપુરે પરિચિત થાય, તેને સત્ય જાણે, અને તેજ હેતુઓ તથા સિદ્ધાંતોના ઉપધાર અને અસ્તિત્વને માટે પ્રયત્ન અને પ્રયત્નશીલ રહેવાને પોતાનો જીવન આશય બનાવે.

હુદમ અને અજ્ઞાનતાના આધારે કાર્ય સિદ્ધાંતો તથા પેટા નિયમોના વ્યાપક અને સંરોધનમુક્ત અભ્યાસની દૃષ્ટિએ મુસલમાનોમાં પારસ્પરિક બેદ હોઈ શકે છે. બદકે સભ્ય આ છે કે એવો પ્રભેદ અને તફાવત અતીવાર્ય છે. પરંતુ જ્યાં સુધી હેતુઓ અને સિદ્ધાંતોના સરસરી જાનનો સંબંધ છે તે દરેક મુસલમાનને સંપાદિત હોવું જોઈએ. જેવી રીતે હાસિરત પાર્સીનો પ્રત્યેક સભ્ય, ખ્રિસ્તી સૈન્યનો દરેક સૈનિક, અને નાઝી જમાઅતનો એકે એક જર્મન, આજે તો તે વિદ્વાન હોય આજે અજ્ઞાત, શિક્ષિત હોય આજે અજાત, પણ આ વાતથી વાકિફ હોય છે કે તે શા માટે પોતાની પાર્સીનો સભ્ય છે! અને એ દૃષ્ટિકોણ બાદ સાથે પોતાના હસ્થમાં આ પ્રશ્ન નિર્ણય અને ધમર પણ ધરાવે છે કે તે પોતાની પાર્સીના હેતુઓ માટે પોતાની પ્રિયમાં પ્રિય વસ્તુનો બોજપણ આપી દીધે! બિહુલ એજ પ્રમાણે આસિમ અને નદિલના પ્રભેદ વિના પ્રત્યેક મુસ્લિમે આ જાણવું જોઈએ કે તે પોતાને મુસલમાન કહીને જે જમાઅત (જમના)ના એક સભ્ય તરીકે કાદિર કરી રહ્યો છે તેના

હેતુઓ શું છે? પછી તેના હેતુઓની સિદ્ધી માટે કાર્ય-સેત્રમાં વિચારનાની ઉર્મી અને ધર્મશ પદ્ધતિ 'ચેતનાનાં હૃદયમાં' રાખી મુસલમાનને માટે અનીચાર્ય છે. વિચાર કરે! ઇમાનની હકીકત [વાખ્યા, 'વોસનપિકતા] શું છે? યુમાન અને હૃદયથી ઇસ્લામના 'ઈકસાર અને સીકાર, સાથે અવયવોને અમમ્મ, ! તો પછી શું 'કાઇ' મુસલમાન 'અરા' અર્થમાં મુસલમાન થઈ શકે છે નહીં? કે હૃદયથી ઇસ્લામના હેતુઓની સત્યતાના સીકાર અને અમમ્મ વડે તે સીકારની સ્થિતિ ન આપે?

ધરણામનો. હેતુ શું છે? વિચારના વિષ્ણવાદ ભરપુર મનએણે જનાં એ પ્રશ્નના પ્રત્યક્તરમાં એ મત હોય રાકનાજ નથી કે ધરણામનો હેતુ ખુદાના કાનૂનને જગતમાં જારી કરવો; અને તેની ખુદાધનો રચીકાર કરેપવો છે! હવે એ માર્ગમાં જોટલા અંતમયે પેદા થાય છે ધરણામ તે બધાનો જ રાત્રુ છે. અને તે મુકમ 'કેર છે કે તેમનો કેટલેપણુ' રીતે વિનાશ કરવામાં આવે "શિક", "શુમિપરનો વિષ્ણવાદ, દુરાચાર, અસાચાર, દમન, દ્રોહ અને અવ્યાદ્યતાં ગિયમો રહાયે બગવો, એ બધી એવી વસ્તુઓ છે કે જેનો મુરોત્તરજેદ કરી આખીએ માનવ સમાજને એક 'શાન્ત સોસાયટી અને એક સંઘાચારી જમાઅત' બનાવી દેવી ધરણામનો હેતુ છે એ જમાઅતનો એકજ. ખેયે આ હોવો" નોષએ કે તે ન્યાય પણ ખુદાજ 'દારૂન સથે' દ્રોહે થયો નહુએ તેનો પ્રતિરોધ અને સંકર્ષ પ્રતિકાર અગર બગથી કરી શકે' તો બેગજ નહિતરે કોઈ ખીત્તે શુભ પ્રધનથી મુરે' એ જમાઅતના દરેક સદ્વત્તા હલમાં ક્રમવા પ્રત્યેક દોહીને કે જે મનુષ્યોને અદલાલ

ક્રિષ્ણાંબરી]

સાથે દ્રોહ કરવાનો. માર્ગ, ખનજાને, પરાધ્ય
આપવાની નિરંતર તાળપ અને અખંડ બેચેની
હોવી નેપથ્યે કુર્ચાન શર્દિ મુરિત્તેમોના છત
આસનનું સ્પષ્ટિકરણ આ અમદિગ્ધ શબ્દોમાં
કર્ચું છે. "કુન્તુમ ખૈરકમ્મલિન ઉપ્રીયત
લિન્નાસિ તથામુરુન પિદ્મઅરુદિ પતદ્ધીન
અનિલ મુન્કર." [પને ને ઉમ્મતો મોક્ષક
વામાં આવી છે તમે તે પૈકી સર્વોત્તમ ઉમ્મત
છા તમે સાત્તં કામોનાં હુકમ કરો છા અને
શુનં કુલોથી મના કરો છા.]

‘જુઓ એમ નથી કહેવામાં આવ્યું.’ કે તમે પોતે દુષ્કર્મોથી દૂર રહો છો. અને સાચું કામો કરો છો !’ પરંતુ મુસ્લિમો સર્વેત્ર ઉન્નત અને સર્વશ્રેષ્ઠ સાસ્ત્રયુક્ત દેશવાસ આધારજન આ વાત દર્શાવી છે કે તેઓ પોતે તો સદાચારી રહી ‘દુષ્કર્મોથી દૂર રહેતા’, પણ એનાથી વધારે આકે તેઓ પીતલ સોને પલ્લુ સંવત્નનેા દુકમ આપશે અને ‘દુષ્કર્મોથી રોકશે’ ! પછી આ વાત પર, પુરતો વિચાર કરો કે, માત્ર શુભેદા અને વાણી ‘વિશ્વાસની’ પદ્ધતિએ ‘કાઠ વાળ કહી દેવી પુરતી’ નથી બાકે દરજામ પોતાના ઉપાસકોના દાષમાં એવો મદદાન અને પ્રજા પ્રલાન જેવા ધમ્મે છે કે જેના વડે તેઓ સદાચારનો દુકમ અને ‘દુરાચારનો પ્રાતિકર કરી શકે ! એ ઉપરથી આ વસ્તુ સ્પષ્ટ થાય છે કે જે મુસલમાનોમાં એ સડતી અસ્થિતવ ધરાવતી હોય, તો તેમણે સન્નિયોગસાર એનો ઉપધોગ કરવો નોંધ્યો અને જે દુરલાભે તેઓમાં એ શક્તિ નથી તો તેમણે એ શક્તિ સંપાદન કરેવા માટે ‘પ્રવૃત્તિઓ અને પ્રયત્નો’ કરવા નોંધ્યો, અને આ વાદ સંબંધે કે દરજામ ‘કાઠ એક વિશિષ્ટ

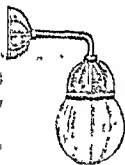
[34x]

1. 1482

કૌમ યાં કોઇ ખાસ દેશનો નદિ જાડે તે આપી માનવ સમાજનો સાચો હમદર્દ અને દિનેરુ છે તે પ્રત્યેક પિતાય ને પરાજ્ય આપીને પીડિતોનો હક અપાવવો અને દરેક દમનાચારી તથા - અભ્યાચારી કૌમ અથવા વ્યક્તિની અઘ્ક ગરદનોને સ્થયની રહામે યુનાપી ફેની પોતાની પ્રાયશિક કરજ સમજે છે ! એમા પાર્યાસ કે પાચાસ, કાળા કે ગોરાનો કોઇ ફર્ક નથી તે ખોટા ધર્મે અને ખુદાના સદગા દ્રોહીઓનું માથું છુદીને ખુશની ખુમિને વિખરાદ તથા વેમનરયા અને દુરાચાર તથા પાશવતાથી પાક અને સાફ કંવા છુટે છે ! આ છે ઇસ્લામનો મુખ્ય હેતુ જેને સપાદન કરવાની સતન તળપ દરેક દરેક મુસલમાનના

હૃદયમાં હોવી જોઈએ અને તેણે પોતાનો ઈલામ ઝાંઝિર કરતાની સાથેજ આ નિર્ણય કરી લેવો જોઈએ કે તે આગતથી એવી જમા-અતમા લાખલ થઈ રહ્યો છે જે જીવન-પચારી પર સતોપ અને શાન્તિનું કોઇ પાસુ ભાં સુધી મુકી શકશેજ નહિ, જ્યાં સુધી અસ્થા-હનો નિયમ અને તેણે ખતાવેલું જીવન-નત્ર જગતના બધા નિયમે અને વ્યવસ્થાઓ પર વિજયી નિવડેનહિ ! ખૂબ પાદ મખતેજે નમાજ, રોજા, અને ઝકાત, તથા હજ અદા કરીને આરામથી જીવન વ્યતિત કરવું, અને અસ્લાહનો ખોલ જવાફ કરવાની લાવનાથી પ્રમત તથા અપરિચિત રહેવું ઇસ્લામના લાવાયતે જવળ ખોટો સમજવું છે । (કુરફાન)

અહમદ એન્ડ કો.

જુના અને જાણીતા વેપારી.

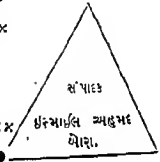
દરેક જાતની પેટ્રોલેસ જત્તીઓ, પ્રાઈમસ સ્ટવ, મેનીના બાળવાના ચુલાઓ, ઇલેકટ્રીક ફેન, વીજળીના લેમ્પ, અને ડેકોરેશન માટે ઇલેકટ્રીક તોરણો, પાણી ગરમ કરવા માટે પાંટર હીટર, ઇલેકટ્રીક અસ્તરી, નાઈટ લેમ્પ, બેટરીના બંબ, એવરેડી પાવર, ફ્લેશ લાઈટ ટોર્ચ વગેરે કિક્ષાયત લાવે મલશે તેમજ વીજળીનું દરેક પ્રકારનું ફીટીંગ કામ તૈયાર મળશે.

અમારા કારખાનામાં જાતલી દરેક જાતની અને દરેક સાઈઝની સ્ટીલ ટ્રુ ટેા, મુટકેમ, બેગ વગેરે તૈયાર મળશે તેમજ ઑડરથી જાનાવી આપવામાં આવશે.

—: ગામધાના વેપારીઓને ખાસ સગવડ :—

ઑડર આવેથી માલ ખાતરી પૂર્વક મોકલવામાં આવશે.
૦૦ કલપીઠ બજાર, લાલગેટ પાસે, સુરત.

પેની પોસ્ટ

૪૦ સં ૧૮૩૮માં કવિ કોહરીફત
ઈન્માર્કલના ઉત્તર ભાગમાં ફરતો હતો ફરતાં
ફરતાં એક ગરીબ લાગના નાનકડા મકાન આગળ
ટપાલીને ઉઠેલો જોયો, એક યુવતી કાગળ
લેવા માટે બહાર આવી, તેણે કાગળ હાથમાં
લઈ જોવા પછી ટપાલીને પાછો આવી દીધો.
ટપાલી જવાની તૈયારી કરતો હતો, એટલામાં
કવિએ ટપાલીને અટકાવ્યો અને ડીકીટના દર
બરી કાગળ લઈ લીધો અને પેની યુવતીને
આપ્યો. તે દરમિયાન ટપાલી ત્યાંથી સર્જી ગયો
ત્યારે જાળાએ કવિને કહ્યું કે તેમણે ટપાલીને
નકામાં પૈસા આપ્યા; કારણ કે તે કાગળ કોઈ
પણ જાતનું લખાણ નહોતું કવિને સમજ ન
પડ્યાથી તેણે ઊંઘીને વસ્તુરિથિ પૂછી.
ત્યારે યુવતીએ કહ્યું તેને એક ભાઈ હાંડનમાં
રહે છે. તે જતી વખતે કહી ગયો હતો કે તે
વારંવાર ત્યાંથી કાગળ મોકલતો રહેશે-અને
તેમાં કોઈ પણ જાતનું લખાણ હશે નહિ
ટપાલી આ કાગળ લઈને આવે તો તેણે જોઈ
લેવું કે વળુ લખાણથી હોય તો ડીકીટનો દર
ભરવો નહિ અને કાગળ પાછો આપી દેવો,
અને એમ સમજવું કે તેને ભાઈ મુશ્કેલ છે.
આ વેતરણ કરવાનું કારણ એજ હતું તે
વખતમાં ડીકીટના દર ભારી હતા, અને જેમ
અક્ષર વધે તેમ દર પણ વધતા. સાધારણ
રીતે એથી એક શીશીગથી એટલે દરથી કાગળ
કોઈયાડવામાં આવતા નહોતા. વધારામાં આ

શી મોકલનાર પાસેથી નહિ પણ પત્ર લેનાર
પાસેથી વસુલ લેવામાં આવતી.

વસ્તુરિથિની જાણ થતાં કવિનું કોમળ
હૃદય દયાથી ઉભરાઈ ગયું અને તેણે તત્કાલિક
રોવસેન્ડ નામના ચોરટના ઉચ્ચ કોટિના અમ-
લદારને આ વસ્તુની ખબર કરી અને ગરીબીને
મને અન્યાય દૂર કરવા વિનંતી કરી. રોવસેન્ડે
વિચાર કરી પત્ર વ્યવહારની નીતિમાં ફેરાર
કરવા માટે સરકારને વિનંતી કરી. તેમાં
તેણે જણાવ્યું કે એટલિટન અને આર્ચર્ડ
વચ્ચેના પત્ર વ્યવહારનો દર ધરાવીને એક
પેની કરવામાં આવે ટપાલનો દર મોકલનાર
પાસેથી ડીકીટના સ્વરૂપમાં વસુલ લેવામાં આવે
એમ કરતાં ટપાલીની મુશ્કેલીઓ દૂર થશે પત્ર
વ્યવહારની સરતી સમયક ધવાથી પત્રોની
સંખ્યામાં અનેક ઘણી વધારે થશે અને ગરીબ
પર્જને રાહત થશે.

રૂઢિ રૂઢક સંકુચિત માનસે રોવસેન્ડની
આ સૂચનાની ખૂબ કેંકડીઓ ઉઠાવી પડી હતી.
તેણે એક મત આ સુધારા માટે અતિ ઉત્સુક
હોવાથી સરકારે ઈ. સં ૧૯૩૬માં આ સુધારો
અપનાવ્યો અને ૧૯૩૦માં અમલમાં મૂક્યો.
તે પહેલાં કોઈ પણ દેશમાં એટલા સરતા
ટપાલના દર નહોતા, કે સમયમા સમરત
પ્રગતવાદી દેશોના રાજ્યોએ એ પ્રથા અપનાવી
એક નાનકડા જનાવે પત્ર વ્યવહાર જેવા અતિ
ઉપયોગી વ્યવહારમાં મદદ પસરે લાવી દીધી.

મુસાફરો અમે બધાં

: મુબારકી

જિંદગી તણા પથે મુસાફરો અમે બધાં,
કા-વા લઈ મહા ધીરે ધીરે ધપી રહ્યાં,
ફર ફરતી અગમ્ય મંજિલે પહોંચવા.
રાહની કટુ મુસીબતોની સાથ ઝૂઝવા,
લિજગતે બરી ગિરાદરી-મુશ તણા અમે
મે'ફિલો રચી સહખ' જામ પી રહ્યાં અને
સાથમા દિલો રહ્યાં જગાવી નિત્ય બંદગી
ખુદાની, આરખાં બની વિરાટ કારવાન, જે
જિંદગી-પથે મનુજની સદાય દોરતો.

વિહંગ ને પશુ બધાં છુલે સહેલુ તો પછી
સમાજને, સ્વદેશને, હુદુમ્મને, સ્વમતને
વ્યથ' એવી જિંદગી તણા અતીવ ભારને
ઉપાડી આપડી રહે મનુજ કાં ધરા-તને ?

ધ્યેય છે અમારી આ મહા મુસાફરી તણ :
લગ્ય સમારકો ન કયાંય સ્થાપનાં સુદ્ધિતિ'નાં,
રાહમાં મૂકી જવી ન યાદ ઠો' વિશિષ્ટ વા.
ચિદ્વિની વટાવવી અદ્ય મંજિલો અને
ઉત્પતિ તણા-પથો અદીક હૂઠવા સદા.
જિંદગી-શમા જગે જલાવી બાળવા પતંગ,
આમુરી. ગુણે. રૂપે. વસ્ત્રે. જે લૂરે. લૂરે,
ને દિલે દિલે વહાવી દેવી દિવ્ય રાશની.

પૃષ્ઠ

યતાં સફર પૂર્ણ આ રચવી કયાક આરામગાહ
(મજાર નવે લખ્યો) ને પ્રયિકને પ્રબોધી રહે,
"નથી" છવન એસણું, નહિ જગે મદા રાયલું,
રણે સરજી તું રહે છવન-અંત પ્રાયશિતે."

'કિસ્મત'

એ અજ્ઞાન હતી!!!

એ અવધ હતી, તો શોકર ક્યાં સિંચી હતો?

સ્ત્રી એટલે સવારથી સંજ સુધી દરબાર બેઠકાર ક્યાં વેણ સંભળનાર પ્રાણી સ્ત્રી, એટલે સવારથી સંજ સુધી સન મજારી કરનાર એક ધરની આકરડી, એ માનના હતી એની,-

પરાપૂર્વની પ્રજાવીઆઓ દહએ અનેક ધરોમાં મીઠુડા છે એ શુભામદુસૈનનાં પરથી અપશ ધવું હતું.

શુભામદુસૈનને એની પતિ અખીના ન્યોની ગમતી તે કહેતો કે તે અવધ અને અશણ છે, નિમજને જોવાની રક્તિ શુભામદુસૈને ધનના ગર્વમાં શુભાની દીધી હતી.

અખીના સોડીઓના માર અને કડવાં વેણના બાણથી સાર નંખાઇ ગઈ હતી આરસની પુતળા સખી અખીનાનો વાંક હતો, તો તે એટલાજ દનો કે તે અજ્ઞાન હતી! જનિ રોજ મેણ દેનો કે તું અજ્ઞાન છે! અખીનાની દિગ્ગત ન્યોની આશલી કહો કે અજ્ઞાન ન્યોતી, ઉપડતી કે તે કહી દે કે “પર મખરાવું આપને પશુ ક્યાં વાન છે?” એ અજ્ઞાન હતી, એના સગમ દનો, એ સોડીઓના મારનાં, કડવાં ડેર જેવા વેણના બાણનો કાણ સંભલે એ ગરીબી ચિતારો! કાણ કહે શુભામદુસૈનને કે “તું છે તેનીજ તે છે!”

અખીના માર સડી આખરે પથારી પણ ધણ રહી રહી એને દાખ રેણ સાથ પડશે

[દેવઆરી]

ને કાઈ જે તેની તેની સંભાળ લીધી ને તે કાઈએ એને જોસ પાયાં, આખરે તે પરોઠ મખત કરી ગઈ! જતાં જતાં તેણે આર દીરા-છાને એક સંદેશ કહ્યો કે “સંભાળના ધરધારોને કહેજો કે શા વાંકે હું મરી? હું અજ્ઞાન રહી તેમાં વાંકે જાતો!”

હજીએ શુભામદુસૈનના ધરની દીવાઓમાં ઘોર અંધારી રાતે અખીનાના એ આજના પડપા પડે છે! કે “એ વાંકે જાતો? હું મરી જાતાં પોરે!!!”

“ઉચ્છત” (પારખાં)

સંદેરની સુલાકાત લેતાં
ક્યાં જમરો?

ધી પાગલ કોટેજ

રેસ્ટોરાં.

હમડ ફલીયા, સંદેર.

ન્યાંની દરરોજની નવી નવી
વાનગીનો ટેસ્ટ તમારા મોઢામાં
યાદદાશત રૂપે રહી જશે.

મલિક:-ઈ. જોસ. મેકુલ

[કપટ]

1982

શ્રી ખચલીની આત્મકથા!!!

['કારત્રાં'ના મહા કવિ શ્રી. 'શ્રીખચલી' સચે આ પાત્રને કંઈ સંબંધ નથી.]

[જોખચલીનાજ મહેરો સંભળી, લખી રચ્ય કરનાર:-'અમીન']

અમે જાતે, જાને પોતે જોખચલી અમારા પરથી જોવાની રહ્યા છીએ, અમે કૌમના, શેખ નદિ, ખરે શુધ્ધ ચણી કૂળના નળીરા છીએ. આજે અમારી ઉંમર આશરે ૧૦૦-૧૫ વર્ષની છે, કારણકે અમે ૧૮૫૭ના મે માસમાં જન્મ્યા હતા અમારું કદ જરા નાનું, પેટ મોટું, ટાંડીયા પાનળા, રંગ કાળો, આંખો નાની પણ ચરીર લગભગ બેડું છે. મોઝો ટુંકો પણ દાઢી લાંબી છે, અમે નીચે પહેરણ, પહેર્યા વગર અંગરખું પહેરીએ છીએ. અમારા પાપળામાં પગની પાનીઓથી ઉચો રહે છે. જોડાં અંગે, ખાંધ, સ્પર્શથી પેટ દના, પહેરીએ છીએ. અમને કાંઈ, છોડાં, કહેડાં નથી. ત્રણ ત્રણ લગન માંથી અમે સંધ્યા છતાં સંતાન પ્રાપ્તિ થઈ નથી, તેથી હવે ચોથી, પાંચમી લગન કરવાની ફર હવે છે, અમે મોગદ પૂર્વક કહીએ છીએ કે માત્ર ઔલાદનાજ ધાંદાએ એ ચોથી, પાંચમી લગન ને એ ચોથી શાદી કરવાની રજા સર્વાનુમતે અમારી ત્રણે બીબીઓએ આપી છે, ને તેમાંયે અમારાં સૌથી પહેલાં બીબી તો રાત્રી દિવસ અમને બારે દલાણુ અને આમલક કરી કહી રહ્યાં છે કે હવે તમે ચોથી શાદી સવેળા કરી, છો કે જેથી તમારો વચ કાપા મહે.

હા, એક વાત સંભળી શો અમારી ત્રણે બીબીઓએ એ વાત આમલક પૂર્વક પાનમાં લેના કવું છે કે અમારે નવી રોચનીની ફેશન-બાજ સ્ત્રી સચે લગન ન કરવાં, કારણ કે નવી રોચનીની ફેશનબાજ પત્નીથી સંતાન પ્રાપ્તિનો સંભવ જોડો રહે છે; ને કદાચ ઔલાદ થઈ

યે અથ તો ફેશનબાજ પત્ની પોતાના ફેશનના ચણુગારમાં પડી બાળકની દરકાર રાખતીજ નથી.

આજે અમે અમારી આત્મકથા સંભળાવીએ તો પહેલાં "કારત્રાં"ના વાચકોને જરા સંજ્ઞા આપો ખાંધ કરી પિનનીએ છીએ કે તેઓ પણ અમારાં ચોથા લગન માટે કે સારી વગ જોધી કહાડે તેઓ જો સારી કન્યા અમારે માટે શોધી કહાડશે તો અમારા ઉપર તેમણે બારે ઉપકાર કરેલા મળ્યાશે. અમારી ત્રણે બીબીઓ તમારો ઘણોજ આભાર મનશે, વાત એમ છે કે જો અમે અપુત્ર મરણ પામ્યા તો જેમ આજે રહ કરોડ ઉપરાંતનું દિન્દ આઝાદીથી મહરમ રહ્યું છે, તેમ અખિલ દિન્દ ચલ્લીવંશથી મહરમ થઈ જશે! આજે આપણે દિન્દ જાણે છે કે અમારાજ દમ કદમથી સારા દિન્દીઓના શોકાનુર હલ્લો રીઝી રહ્યાં છે, જો આ ગુલામ-બુમિ ઉપર હમે ન હોઈએ, તો દિન્દીઓ ત્રણ પેઢાના કાડાં અને પાંચ પેઢાના પરણીડીવાના ગમમાં અને વળી છન્દ મટલ, હાઉસટલ વિગેરે બમણાં થઈ જવાના શોકમાં કુચળા થઈ જતાં "વળી પારીસ્તાન"નો ભગ દિંદુઓને અને "દરસામ ખતરે મેં દલ" નો બપ મુસતમાનોને દાડપોગર બનાવી દેત,

અમે ગમગીન દિન્દુસ્તાનનાં દિલ રીઝવા એટલાજ જરૂરી છીએ કે જેટલા જરૂરી અંગ્રેજો માટે એરેસ્ટેન, જર્મનો માટે જેટલા જરૂરી પ્રેપેરેન્સ, અને પત્રકારો માટે રેપરના સમાચારો, તથા માનની ગણિત માટે સારંગીની જરૂર હો સારંગી કે જો અમે અપુત્ર મરી

કારવાં

ગુપ્તા તો આખોય દેશ ખુશ-મિનનગી અને
 ઝિંદગીથી મહદેમ ચઇ નરો, હાસ્યસનુ' ચંદ્ર
 નરો તેથી 'હિન્દના' પ્રત્યેક નોનો મોટા હિન્દુ
 મુસ્લિમ અને લશ્કરી 'ખાતાના' સપડાઇ
 ડિપાર્ટમેન્ટ અમારી ચોથી સારી માટે - સર્વ
 ઇન્કારદારોથી રંગર મંગેવવા નરો ઊં
 અમારી આપક પુત્રી છે નેનો પૂરાવો-એ
 એ છે કે નવારે અમે લગાઇ માટે ઇંગનો
 ઇન્કાર લેવા ઇસો ક્યો અને સપડાઇ ખાતાએ
 અમારું 'એક રિફરન્સ માંગ્યું' તો અમારી
 બેંકે લખ્યું હતું કે રોખચકલીની એટલી રકમ
 અમારે સાં જમા છે; કે એ રકમનું ૭ દમર
 ૭ સો રૂપિયા, ૪૦ આના, ૭ પાઇ માસિક
 બાજ આવે છે કે ને રકમ સપડાઇ ખાતાના
 મીનીસ્ટરના પગર કરતાં ઓછી નથી !

અમારી 'તંદુરસ્તી બહુજ સારી છે.' એનું
 કારણ એ છે કે અમે ન તો પતાં. માનવતાની
) પરીક્ષા ન તો મેટ્રિકની પરીક્ષા પસાર કરી
 છે. ન તો અમે બી. એ. છીએ કે ન તો
 અમે એમે એ છીએ ને. અમે એમાંથી
 એકે પરીક્ષા પાસ કરી હોત તો અમારી
 હેલ્થમાં કે શક કે સહેલ કરવાનો સજાર રહેત.
 ન ખાસ કરી અમારી આંગે તો ઘણીજ
 સાંદી છે એનું કારણ પણ એજ છે કે અમે
 કેલ પણ પરીક્ષા પાસ કરી નથી. આપ
 લોકોએ હાજરત "અકબર" ઇલાહખાદીનો એ
 પ્રશ્નર સ્વંકલથી-છે કે :—

૧. 'દરેક પગના પગા હવે દાંઘપડો, ૬૦૦
 પાની પોનોના હવે પછિપડા, ૪૦
 પેટ બલતા હવે આંખ આંધ-હવે;
 ૨. કીજા નવનગી કુદાઈ નહ્યું.

અમે ન તો સીગારેટ ફૂંકીએ છીએ; ન

અમે તાડી પીએ છીએ કે શામ પીએ
 છીએ, ન તંબાકુ-ખાઇએ-છીએ કે અરીજું
 ખાઇએ છીએ. હા, સવારમાં ૧' તોલાની
 જાનીની 'ભરમ સાથે ના' રોર મગાઇ,
 એક કાગળ ઇલા સામે ૫ રોર ફૂંક ના રોર ઘી,
 ના રોર ગદમનો હરીરો, વગેરે ખાઇએ
 પીએ છીએ. અને 'રોજ સવારમાં ૧૨ માઇલ
 દોડીએ છીએ અમે રેલ, મોટર, કે સાઇકલ
 પર કદી બેસના' નથી. મને ૯ વાગેથી સવારના
 ૭' તામ્યા 'સુધી' એકે ધારી - ધસપસાઇ ઉંધ
 સર્પાગમન' થઇએ છીએ.

અમારી 'તંદુરસ્તીનો' બીએ 'પરાવો એ છે
 કે અમે ન તો "લીડર" છીએ કે ન "મેડીટર"
 છીએ, કે નેઓ દ'મેશા માંદા અર્મીદા રવા
 કરે છે ને' અમે તો કદી 'દંઘમ', 'ટાકટર' કે
 વેલની સદન' પણ નેઇ નથી. અમારું શિક્ષણ
 ભરે હવે' છે. અમે 'અસ્માની મદદ' વગર
 સુજરાળી, પીન્દી, ઉર્દૂ, ફરાર લોચી જઇએ
 છીએ અમારો 'સ્વભાવ ધણોજ આનંદી છે.
 એનાં સાક્ષાતે સાક્ષી અમારી તણ બીબીઓ
 છે તા. કે ફેકુઆરી ૧૯૪૧ની પ્રભાતે ધણી
 દંડી દતી. અમારી ત્રીજી બીબી સાહબાએ
 ફેબ્રુ "આજે દંડી ધણી છે ઘરમાંજ ગરમ
 પાણીથી હાથ મહોં ઘાઇ નાચો." અમે કહ્યું
 કે હોસા ગગરાં ગરમે પાણીથી મહોં ધુવે !
 અમે તો ખુદનો ફકમથી સુવાન' છીએ
 હમણુજે 'બહારે' નજી સડકે 'પરના ના
 ઉપર જઈ રહ્યો ઘોઈ આરીશુ" "બહાર નકે
 સુદ ધોમે તો કુશમન મુદ્દકા નુપોમાંનીવા હો
 નતેકા ડર હે" ! અમારા બીબી સહબા

ન. ૨ 'ખોલ્યાં.

“તુમ નાહક મને કર રહે હો, હનુને કબી કીસીકી આત માની બી હથ ને તુમ્હારી માનીએ ઈકી આલત તો ખચોંજી સી હથ તુમ દીન કહોગી તો ચેહ રાન કદોગી, તુમ રાત કહોગી તો ચેહ દીન કદોગી” અમારાં બડી બીબીસાદગા નં. ૧ વચ્ચે બોલી ઉઠ્યા.

બીબી બીબીની વાત સંભળી અમે દસી પડ્યા; અને કહ્યું “હીક કહેતી હથ, હમને ને ધરાદા કર લીધા ઉઠાકો પૂરા કરકે કદોગી, કયા તુમને હમકો ગાંધી બાધી સમજ લીધા કે ને વેહ કામ રાક કરના હથ ઉરકો બીચમેશે અધુરા છોડકો દુરાસ પકડના હથ?”

એમ બોલી અમે જાણ પડ્યા તો એટલે ધુમસ દતો કે એક તમુના અંતરે શું છે તે પણ દેખાતું ન હતું. સામેજ એક માલુસ અમારી સથે અચાંછ પડ્યા રહેજ બચી ગયો એક હંધા લાંબની ચપ્પા ચોડી દેવાનું મન યથું; પણ નેમો “અરસત્રામ અત્રપકુમ, શેખચક્કી સાદગ” બોલી બીડ્યા.

અમે ઉતરમાં કહ્યું “અત્રપકુમુસત્રામ, આપ કૌન હંધ કે ને દગકો અપસે વકતમે સત્રામ કરતે હંધ કે દગને અબી મુદ્દાચબી નરી ધોવા” પેત્રા માલુસે કહ્યું “મારું નામ અન્દુરસત્રામ છે હું મુગલીસરામાં રહું છું. આપના શુભ વખાણ મે “બડી મન્દુદ”ના એટલા ઉપર સાંભળ્યાં હતાં, ને હમણાં વેળા એટલે સલામ કરી.”

અમે પાતો કરના કરતા નજ ઉપર પહોંચી ગયા તો અન્દુરસત્રામ કહેવા લાગ્યો કે “તમારા ઘરમાં એક છોડી ત્રણ ત્રણ બીબીઓ છે; ૭માં તમે આવી કહ્યોતી કેડીમાં નજ ઉપર ફેંકેઆરી]

એક ધુઓ છો! શું તેમણે ઘરમાં ગરમ પાણી ન મૂક્યું?” અમને એ શબ્દો સુણી ગુસ્સો આવી ગયો, ને કે અમને ગુસ્સો કદી આવતો નથી. મેં કહ્યું “અમે પુરાના જમાનાનું રૂપિઆનું. ૧૦૨૧ ઘી ખાનારા માલુસ છીએ અમને ઘરદી ગરદી કેં કરી શકતી નથી!”

નજ ઉપર પહોંચ્યાં તો કહ્યું હમમ મળી ગયો. અમે દરથી નેજ તેને પૂછ્યું “અરે કહ્યું મિયાં! અમારી ચોથી શાદી માટે કન્યાની શોધ કરવાનું કહ્યું હતું તેનું શું થયું? કેમ હવે લગી કંઈ જવાબ લઈ આવ્યા નહીં?” કહ્યું બોલ્યો “હા હાં, સાદગ, તેનો મેં તેજ દિવસે ગોતી કહાડી છે. આપણા સરેરની ઉતરે ને ચોરી ધર્મશાળા છે ના, ને તેની પછાડે એક ચાકી છે ના, તે ચાકીના રૂમ નં. ૪માં એક કન્યા છે તેનાં ત્રણ લગ્ન થઈ ચૂક્યાં છે, ને તેને દરેક શાદીથી એકેક સંતતિ પણ થઈ થઈ છે. એનાં ત્રણ પતી મરી ગયા છે. હવે તેણી ચાચા પતિની શોધમાં છે, વળી તમને ઔશાદ માટે ચોથી શાદી કરો છો; તેથી એ કન્યા તમારા માટે ખરેખર બંધનેતી છે.” જ્યારે અમે કહ્યુંમીયાંના મ્હોડે એ કન્યાની વાત સંભળી તો અમે તો સ્તબ્ધ થઈ ગયા, કારણ કે “એક પછી એક ત્રણ પતિને એક દાર લીધા વગર ખાઈ જનાર સ્ત્રી તો ઘણીજ ખોડપતી હોવી નેજાએ. એ તે સ્ત્રી નહીં પણ છપતી બગતી ઝાકણ હોવી નેજાએ. એની સથે તે શાદી કેવી?”

કહ્યું હમમ બોલ્યો કે “જોખજી મેં તો એ વિચારે આપ સાથે એનો સંબંધ

જોડ્યા ધારેયો કે આખે આજ્ઞાની તમજા છે, અને એ સ્ત્રીને ત્રણે પનિયોને લાં ઓલાદ થઈ છે.” અમે ગળા ગુસ્સાથી કહ્યુંને સંભળાવી દીધું કે “મગર ભાઈ, તું તો પાગલ હો ગયા’ હવે’ હમ અવશી ઔરત કે સાથ કયસે શાદી કરે સરતે દંય? હરને એક ખસમ કિયા ઔર ઉરકો ખાગઈ, દુસરા કિયા ઔર ઉરકો નિગમ ‘મઈ, તીસમ કિયા નો ઉરકો બી કહાર મઈ.”

અમે નળ ઉપર એવી યાનો કરતા દગા કે લાથી નર્યુ નાનગાઈ માથે પાડે રાત્રી બિરકુદનો ટોપડા લઈ આવી પહોંચ્યા તે અમને જોઈ લા થાલી ગયો; ને અમારી યાતો સાંભળી બેઠો “શેખર! જમી વાત જવા દો, મે તમાગ માટે કમાનીયે કન્યા જોતી કહાડી છે જુઓ, મૈંથી રિયાત અશીખાનની પુત્રી કુવારી છે. ૧૮ વર્ષના ઉમર છે. મૈંથી સાદગ્યને કોઈ પુત્ર નથી, ફક્ત એજ એક પુત્રી છે તેથી એમણે એને વામજ કહેવા પણ શીખવ્યું છે.”

અમે નર્યુ નાનગાઈને મ્હોડે આ શુભ-સમાચર સંભળી એટલા ખુશી થયા કે નર્યુની પીઠ કોકા કોકાને તેને ખૂબ સામાશી આપી. સીધા આવ્યા અમે અમારી ત્રણે બીબીઓ કને ઘેર. બીબીઓને નર્યુ વાળી વાત કહી તો બીબીબીબી જોડ્યા

“હાં મેંનેબી ઇસ લગજી કા વામજ સુના હય. એકે આંખસે કાની હય સુરત બી કાસી હય, મગર નાક નકયા ખાસા હય. આવાઝ કોમલ કીસી હય વામજમેં મજમેં ખૂબ પળતી હય સુનને વાતેં કો બી હંસાતી

કેબુઆરી]

હય. કબી રૂકાની હય, એકે અપને વાસિદ કે મરસે કે કિયે જમ ચંદા આંખની હય તો આંખને ઇલા દેતી દંય કે ઇરકી ગોદ ભગ જતી હયા”

વચલી બીબી મોઝ્યાં ‘મેંનેબી ઇસ લગજીકા વામજ સુના હય. સુરત કાસી હય, ડુવા કરે! એકે આંખ ખરાબ હય, તો કયા હર હય! જાન દર તરફે અચ્છી હય. મગર હરકે ખાપ મૈંસની સાદગ્ય શાયદ હમારેમે ખજકા ખાલ કરે રિયાત મન્હુડ ન કરે, ઔર ભરી સેજ પર તો કાઈ બી જોડી દેનેકા રાત્રી ન દોગા”

અમે અમારી બીબીઓને ‘વાતાંલાપ સાંભળી જગ માયુ’ ખંજવાયુ કારણ કે મદાન ગંચરણુ હરેકા કાર્યે વખતે જયમ ચર્ચાઈ, રજે-હટ, મુસાફીની, રહેલીન અને દિદપર માયુ’ ખજવાળી વિચાર કરે છે તેમ અમે પણ એવા અવસ્થા કાર્યે વેળા જરા માયુ’ ખંજવાળી વિચારીએ છીએ કે જુર્નજ વાતનો ઉકેલ થઈ જાય છે ને થયું પણ તેમજ. અમે સજાળા ખજરમાં પહોંચ્યા, ને કાગત્રીઓની કુકાને કુકાન લાલ રંગનો ચમકદાર કાગળ મોંધવા લાગ્યા; કારણ કે લગ્ન સંબંધનો કાગળ તો જરી પુરાવા રિયાજ મુજબ લાલ રંગનોજ હોવોજ જોઈએ! પણ જ્યાં ગયા ત્યાંથી એજ ઉતર મહયો કે હવે તો લાલ કાગળ ઉપર કોકોત્રી લખવાનો જરી પુરાવો રિયાજ નીકળી ગયો છે તેથી અમે એવા કાગળ નથી રાખતા. વળી લાલ્હરા લીધે રંગીન કાગળો મળવા પણ મુકેષ થઈ પડ્યા છે. અતે મદા મુસ્કેલીએ ઉરમાનલાઈને ત્યાંથી એ કાગળ મળી આવ્યો તે લઈ અમે ઘેર આવ્યાને કાગળ નીરે

મુલ્ય ઉર્જાનાં તપ્તી નાખ્યે.

“તારી ઉસ ખુસની છન્ને દુન્યાથી દર
મીઠા કે જોળે ગનાયે અગરયે દમકો
શેખઅગી કહા ગના દય, મયર દમ ન શેખ
દંપ ન સેવદ, ન મુગમ દય ન પશન, જોકે
પયમગર ઝોદે દંપ, કસુ કે દમાન નસમ
ખાસ દમદત આદમ (અ) નક પદોચના દમી
ઘોર વેદ ઇસ દુન્યામે પડે પયમગર ચે
ઘોર ઇતને જો પયમગર ચે કે ખુદ ને સમ
કરિશોસે ઇન્કે સિગદા કરાય ઓર રાખન
સિગદેસે ઇન્કાર કિયા તો કિરકો રિયામન તક
કે સિએ મમ્તિન ઓર મમ્દદ કર દિયા.”

“દમ સદમે મવદાદ દંપ, સાતસે રૂપે
મલીના કિરાયેકા આના દય, ઓર બેઈમે ઇત્લા
રૂપા જમા દય કે છે દમાર, છે સો, છવાસ
રૂપે, છે આને, છે પાર્શ દર મલીને નકે કે
મિસ્તે દંપ! છન્કો સુદ નહી કહા જન સકતા.
કર્ષ કે હમ સુદ કો દરામ સમજતે દંપ ઓર
સુદ ઓર નકેમે જગ રફ દય!

“દમારી તીન બેઈબીયાં મોઝુદ દંપ,
મગર ઓસાદ ઓરબી નહી, ઓર ઓસા-
દહી દમકો ઇસ લીએ રાખન મરુત દય
કે દમારે માત્ર મતાઅજી કરેસ રૂપ, ઓર
દમાન પેસા લાચરની મેં સરકાગી ખઝને મેં
ન ચયા વદયા ઓ સગદારી ખઝના દસ
પયસેસે કાઈ જનાના રૂઝ ન જનાવે. જલ્દાં
પયમદ શરફિંદી કાગદીયા સર કે જાત દરયા
દેતી દંપ, ઓર મુદે પર સદેસ ઓર લાલી
મલને સંગતી દંપ! સિદાલા નિદાખ અદય
સે દર જરના અઝે ખિદમન દય કે જનાખ
દમકો અપની ગુપામીમે કુજર દરમાયે

“દમને નમ્તુ નાનખાઇ, ઓર દમારી બળી
ઓર મંઝતી બીવીસે આપકા દુખત. ખુસદ
અખતર કે છોતસે ઓસાદ મુને દંપ, કે
વેદ વાઅજબી કંઈની દંપ, ઓર ઉન્કી
આખાજ બી બહોત સૂરીસી દય, રહી કાલી
સૂરત તો દમ બી કાને દંપ ઓર મક અરબી
(કાઝાપણ), પર બી દમકો ફૂઝ એતરાજ નહી
દય. રૂપ કે જે સગાઁ એક આંખ દેખે વેદ
દમકાબી, તીઝ દમાગી તીનો બીવીઓ, યાની
અપની સોઝનો કા બી યક આંખસે દેખેમી.
અજ ફકત એક મદદલા બાકી દય, કે દમારી
ઉત્ર સોઝા કમ સો જરસકી બ્યાન કી વતી
દય. મગર દમ આપકા બી યકીન દિસાતે દંપ,
અપસે કે હમ પડેસે શેખઅજાન દર સુકે દંપ,
કે હમમેં શુગાપે કી કાઇ બ્યાન નહી દય!
ઓર અગર હોબી તો જુલકા મર્દ જયાન બીવી
કી ખાતિર મુદારાત ઇત્લા કિયાદા કરતા હાકે
દરવકત આખોશ તારા બનાયે રખતા દય!
પસ દંસ નયે ઝમાતે કા હમ ખતમ કરતે દંપ.
ઓર અખિરમેં લિખતે દંપ કે ગર કુબ્જ
કિતલ ઝલે ઇઝમે શરફ ”

પંડી આ દાયગ અમે. અગરા નોદર
ખિયાં ફતલુને ખોલાબી આપી દીયો ને સયે
ફલુ કે મયેસાનના રેકરાયળા મોઝી સિયામન
અખીખનતે આપી આરો.

દને અમે કાગલા રેખે પ્રજના ઉતરની
વાટ જોના બોા. એક દિવસ પત્તર પયો,
જયાજ નહી, બે દિસ વિચા ઉતર નહી.
અમને તરેદનરેદના શક, વદેમ આવવા લાગ્યા.
ખુદખુદ કરતાં ત્રીજે દિવસે અતિ મોઝી
સાદગનો દગમ ઉતર લખતે આવ્યો. ધકકના

હૃદયે અને ધ્રુગતા હરને અમે : પરબીડીક
હાથમાં લીધું. અમારું અંતર કૂદકા અને
જૂરકા આરો રહ્યું હતું કદી એ વિચાર અમને
શોકાત્મક કરતો કે ના ખાડી હીંધી હશે ? કદી
એવા વિચારના વમળથી દિલ ઉઝળ્યા 'મારતું'
હતું કે વાન કશુમ રાખી હશે ? અમે પરબો-
ડીધું હાનમ પાસેથી જલદી જલદી લઈ લોધું.
પ્રથમ અમે તેને ખેચાર ચુંગન આપ્યું, પછી
પડકાના હૃદય ઉપર ચાંપી રાખ્યું. ફરી અમે
ત્રણ બીરીઓને ખોશાવી તેમના સમક્ષ પરબો-
ડીક ફેડી વાંચતા મળ્યું તેમા કશુમ હતું :—

‘તુરચરમ રાતનેગન સખને જિગર શેખ-
ચાક્કી સજામત રહ્યો. તુમહારા ખન કઈ દિન
હજો આપા થા, મે ને અપની સાદમેખાના કે
સુનાયા થા. ઉંડોને ખડોન ગૌર સે સાગ ખન
સુના, ઔર એક દરેઅ સુગનેકે ખાદ ફિર
દોખારા પગવા કર સુના, ઔર કહા મેટામેડીકા
મુઆમિલા હય, ઝગ સોચ મેને દે. તીન દિનકે
ખાદ જવાખ દેના સો આગ ઉંડોને મુઝસે કહા,
કે હાં લીખના મેને હાં સુનતેકી તુમખેયેદ ખન
લીખ દિયા હય, બેકિન દગારી જગાઅનકે
રિવાજ કે મુવાશિક તુમકો એક છકરર નાખાદ
ઇસ મઝમૂનકા લિખના હોગ કે “મેદર સવા-
લાખ રપેકા બાધુંગા ઔર જેન-ખર્ચકે લીએ
ચાલીસ રપે મહીના બીવીકા દિવા કરંગા. ઔર
બીવીકા છરકે રિશનેદારો કે હાં અતે મતે દુંગા
રોકુંગા નહીં ઔર બીવીકા કોઇ વાઅઝકે
જિએ છુનાએગા તો મતે દુંગા, રોકુંગા નહીં.
તુમ અપની જળા બીવીસે સલાહ કર દેના.
ઔર મુઝે જવાખ લીખના ચેદ બકરા ઇદકા
મહીના હય. ઇસમે કોઇ તારીખ ઠેર નહય તો
અનજા હય. ઇસકે ખાદ મુદરમ આ જનચા,

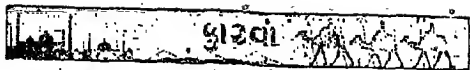
ઔર મુદરમકે ખાદ તેગકા મહીના દોગા,
ઇસમે બી શાદી નહીં હુવા કરતી. ફિર ખારા
વજાનકા મહીના દોગા, ઇસમે બી શાદી ન
દો સકી. ઔર ખાન કઈ મહીને દર બ
મજેગી. તુમ મેરે ખનકા જવાખ લીખો તો
ચેગી લીખ દેના કે તુમહારી બીવીયાં. તારીખ
કેસને કય તક આઈગી, ઔર ચેદ બી સરાહ
કર દેના કે બરી ગવારા મનઝી આપગી ઔર
ખાંચ જેવર જગાર, બરી કે ચળાવે લાને રોગે.
મ્. ઔર દો ભારી ઔર તીન હક્કે મીકાકર
કુત પંચ કપથેકે જેગે લાના હોતે ચે તુમ મનને
દો કે ચેદ ચીજે અપને ઘરમે રખાની નહીં
હય, લગીકી તુમહારે ઘરમે લે આપગી. મગર
મેરા ઔર લગીકીકી અમમાકા અરમાન પૂરા દો
જનચા બસ અખ દુઆ પર ચેદ ખન અમ
કરતા હું.”

રાકીમ સિયાકત અબીખાન-ફાનફાનુ:—

મહોરકા મધેખાન દેકમ-મુરન.

જગારે અમે આ પત્ર અમારી બીરીઓને
સંબઘાવી રવા તો મેરી બીરી ખોશી પડ્યાં
કે “કોઇ વાન રિવાજ વિરદ નથી. તમે પણ
જવાખ તપી મોકલો કે સર્વે કે મજુર છે.”

“અમે કહ્યું કે “પણ સરાહખની મેદર તો
ભારે પડે તોમ છે, અમારે લાં તો શેદ
મદમહી મેદર બધાગ છે. તમારી ત્રણેલી
બરેર પણ શેદ મદમહી કે બેને મોરો બીવીની
મહેર પણ કહે છે તે સાગ સવાતરી, સાગ
સતારીશ રૂપીયાની ખાંધી હતી” વચની બીરી
ઓલી ઉઘાં કે “મેદર કોખ દે છે ને કોખ
લે છે, ચે તો વાતોચ વાતો છે.” અમે કહ્યું

કાલ્પ

ના, એમ કહી યશ શકતું નથી. ને અમે એવો વિચાર કરી લીધો કે મેહર આપસની નથી તો નિકાલ દુરત થશે નહિ."

અને મૌલીસાહેબને સંકાસતારીશની મેહર લખતાં કબૂલ રાખી અને તા, ૩૦ માસ-છઠ્ઠાએનો દિવસ લગન માટે નક્કી થયો લમની સેવારીઓ થયા લાંબી. અમે સીધા ઝવેરી જાગર પહોંચ્યા અને પાંચને બારે ૧૧ સોનાની નક્કર જાણી ખરીદી વાગ્યા અને ગનીબાઈ એ-કુ. માંથી રેશમી ચાનુંતા ચાન ઉઠાવી લાગ્યા.

હવે જ્યારે અમે લમ માટે આમંત્રણ પત્રિકાઓની ધોળારત ધડવા બેઠા, ત્યારે અમારા નોકર મિયાં કેળવુ દિયમાં એક પત્ર સંપ્રદાઈ પડ્યો. અમારા કુદરતી બિને કાનુ-ગણા યશ ગયા કે વળી આં પત્ર આંરે ગુમ આવધરે કેવો દરો? એ પત્ર "જમીઅતે મુસ્લિમને નવ-જવાનાન મુદત"ના સિરદારી ગી. કેળવે નર "પરવાઝ" સાહેબનો હતો.

"પરવાઝ" સાહેબે એમાં બાણું હતું કે તમારી વધ સોમાં સોળ કમ છે, તે લાંબામાં તમારી ઉંડપન-સાથી જનનાર, કન્યાની ઉમર ૧૮ વર્ષની છે, તેથી અમે અમારી જમીઅતમાં પસાર કરેલા કાનુન મુજબ, કે જેની આ સાથે એક નકલ ખોડવામાં આવે છે, તમે એ સુવાન કન્યા સાથે લગન કરી સદતા નથી એવા કન્નેડાં લગન કરવાનો ધરદોષ તમે તદન છોડી દેજો, નહીં તો અમે અમારા સથળ જળ સહેન તમારી સામે ઘટનાં પગલાં લેશું."

અમને મી. "પરવાઝ" અને તેમની જમીઅત ઉપર એટલા રોષ થયો કે અમારા પુરસાનો પારો ૧૫૦ ડીઝીએ ચડી ગયો. પણ [ફેણખારી]

આવા કટોકટીના સમયે અમારી પેલી જરી પુત્રની માંયું ખજવાળવાની ટેવ મુજબ અમા-સાથી ખજવાળી જવાયું. તો તુર્ત અમને એ મુંચતો ઉકેલ જડી આવ્યો. અમે મીયાં "પરવાઝ"ની જમીઅતે ધોડમા કાનુની એકેક નકલ શરેરના સર્વે રોજાંદા અને આવાગિક અખવારોમાં પ્રગટ કરવા મોકલી દીધી કે જેથી તે સર્વે દિનુ-મુસ્લિમ પુરુષો કે જેમની ૫૫ પેન્ વર્ષથી આગળ ધપી ગઈ હોય, તેઓ આ ઉજાંજળા નવજવાનોના એ ગેરબ્યાજબી અને જોડી દખલગીરી કરતાં પગલાંનો વિરોધ કરવા અમારે સાથ આપે, કે અમે સૌ અમારાં ભેગાં પાકટ બળથી એ નવજવાનોના કાચા કાનુનોના પૂરજો પૂરજા ઉઠાવી દઈએ, પણ હવે અમે બોસતું બધ કરીએ છીએ, પરસલામ હી. અમે છીએ,

તમારા જગમજદુર શેખમહમ્મદ એદ્રેસપુ
જવાન હસન નિઝામીના એક લેખ ઉપરથી મુબિન.

હવે અરજના જ્ઞાન વિના ગઝલો લખવી અસંભવિત છે. ગુજરાતી ભાષામાં અરબી-ફારસી-ઉર્દૂ અરજતું જ્ઞાન

"આર" હવે શાઈરી ભા. ૧-૨ સરળ રીતે કરાવે છે.

હીંમત ટ આના ટ. ખ. સવા આનો આળીતાં સાફરોએ દીમતી અભિપ્રાયે આપ્યા છે.

ધી સદિર સ્ટોર્સ, ટાવરોડ, મુરત.

કવિશ્રી અખરદાર—

“ચિનગારી” હું વાંચી ગયો છું, તે તેમાંથી ધણી ઠેકણી મેં આનંદ મેળવ્યો છે. તમારા હૃદયમાં કવિત્વના ઝેરા પુટલા છે, એને તમારી ભાંખની કીડીમાંનાં ફિરણિયાથી જે ચિનગારીઓ છીડી છે, તે ધડોબર દારૂ આનામાંથી છીડીને આકારો ચઢેલું આણ (Rock) ને તેમાંથી રંગબેરંગી તારા ઝળાવે, તેની ભારી છે. તમારી ચંદાપતિઓમાં આસનાં તારાં પિંડુ છે તે તેમાંથી ધસદિરણીના પ્રતિધ્વનિમાંથી ધાવે છે.

જનામ પુનાલી સાહબ—

“ચિનગારી” ૨૫૯ રીતે અગત્યથી આપે છે કે મુજરાતમાં એક નવો મુસ્લિમ કવિ જન્મી ચૂક્યો છે અને તોતાના લાલિ ચઢેશીને જલ્દી ધસદે આવી રહ્યા છે.

શ્રી મેન્દરમ—

ચિનગારીમાંની ધણી કવિઓમાંથી સારાં મુતકો સહુ જણ તેમ છે.

શ્રી સાંપલા પિંડુ ઉદેશી—

ચિનગારી મને ગમે છે. તેમાં Original ideas હોય છે એ માટે.

Mr. P. R. Kalkhni—

I have looked into some of the short pieces and read them with pleasure.

આંખોમાં પ્રકાશનાં રમ જન આંજવા

ચિન્ન ને ચળા શ્રી

“તુ રાખ”

(આક્રિષ્ટ માટે શી ર)

પ્રમદારોએ આ પુસ્તક પર પ્રકાશના પુષ્પો વેધ્યાં છે

ચાળેજ મંગાવો

રૂપમ સાહિત્ય કાર્યાલય,

૧૩૮, અકશીય મસ્જિદ રોડ

મુંબઈ ૯

સ્ટેડિસ્ટ— શ્રી સંદેશ સ્ટેશન ટાવરોડ-મુસ્ત.

જાણીતા બુકસેલર્સ પાસેથી પણ મલશે.

મમત્વ, છુટકાન—

દુનિયાના આશીષ : પદ ઉપર, ઉભાંતી માનવના વસ્ત્ર-ઉશ્નિશો-લેખક એક માનવની હૃદય વીણીને ઝાંલી બેઠો છે અને એ વીણીનો અકેક તાર, જળે દગલે બળતો રહ્યો છે, અને એ બળતી વીણીમાંથી સ્વેદ નિકળે છે કેટલાં ફેન છે કેટલાં દર્દ છે. કેલિમા ભરે છે, અને લેખક પાને પણ માનવ હૃદયની એ સગળન-ગદગીનનાં રસો સાથે તાલ મિલાવતી માનવતા સાથે બળી જાય છે.

મિસમાલકી—

જાણી દેશના હૃદયનું કાવ્ય આતા હોય, તેવા સુદે મેલ દાંડો સાંધ્યાં છે હૃદયનાં પાનાં પછી પાનાં છોકલાં હોય તેમ એક એક કાવ્ય નવો લાવતા, નવાં વિચારોનું ચિન્તન ઉપજાવે છે.

મિસાહ (દેશિક) :—

લીલીકા લીલીકામાં : મેં જોયોનાં આજ રહે છે. મુજરાતનાં એવાવતી અને સમૃદ્ધ બનાવતી દેશી આ મુસ્લિમ લેખક લખે : “તુ રાખ” ગુજરાતને એક સદે દિગંધ અર્પી છે.

મુલ્યસૂદેશી—(મુસ્લિમ દંડ મુલ્ય)

કેવળ સાહિત્યમાં દોલતી લાડનાંઓને ગદામાં રજુ કરતી શ્રી તુરાબની “ચિનગારી” માંની કેટલીક કથાઓ સાલેજ મનોરમ છે, એમાંથી ઘણાં વિચારો સાંકેક છે અને એની ગંભીરતા પણ મનોની રીતે ધલે છે.

Modern Review, K. M. J.—
Chitragi really user-likes what we have not touched

આર, પીલ્સ-

આ ગોળાઓ ધણી સાંખા અનુભવ પછી
જાહેરમાં મુખી છે. દાખ પશુ કારણે

શુભવેલી ચારીરિક, માનસિક, દેહક શક્તિઓને પાછી મેળવવામાં તેમાં ખાસ ફરી, મરદાષ્ટ માટે હેવટનો ઉપાય કહીએ તો લગારે અતિ શ્વેકિત નથી અતિ સ્ત્રી સમ્પ્રાયમ, કુટેવ, કે ગમે એ કાગલે શુભવેલું પુરુષત્વ (મદાઈ) પાછું મેળવવામાં અમારા લાંબા અનુભવમાં આજ સુધી એનાથી ધકસીર ઉપાય એકે આગ્યે નથી. બેજ દિવસમાં જિયાન, પાવ્યનશક્તિ, રૂકાનટમાં પચ પોતાનો શુભ જ્વાલવેલો શર કરે છે. અને શરીરમાંથી સસ્તી, ટીકાપણ, કમર, માથા, સંધ્યા અને રંગોના એમાં કુતુરો, અંબર અને સેનાની લક્ષ્મ જેવી કીમતી વસ્તુઓ હુલેલો લાથે ડરે ગોળીઓની કીમત રૂ. ૧-૦-૦ પોસ્ટ ખર્ચે બુટો.

આર તિસા—

આ નિલામાં સર્વથી વધુ ખૂબી તો એ છે કે એના ઉપયોગથી કોઈપણ રોતની જાન કે ફોલીઓ થતી નથી તેમ એને લગાડી પલ્લ નથી મસખાંજ આમડીમાં ઘુસી જાય છે. રોગની નજાગાદને પર ચમત્કારી છે, હજારો રૂપિયા ખર્ચે જે લાભ ન મળે તે લાભ શકાય છે. કીમત રૂ-૮-૦ (ચાલી). ચાર્ટ ખર્ચ જુલે.

આનંદ રસ-

આ વિચિત્ર નિયો મહર્ષિ અને ધર્મસાક (વીર) રાજાને માટે
જાણસ છે. મરીજોને ખાસ લક્ષ્મીમાં રાખીને આ કક્ષીરી નિયો
વિયોગથી ખાસ જગ્યામાં સખી અને ધર્મસાકમાં ખેલેલો વધારો
૧) ચોરસ ખર્ચ જુલો.

સુકુંવી વ સુન્નિસક-

—કરતુડી, અખર, સોનાની લાકડ, જેવી કીમતી
વસ્તુઓ વડે, તેવાર કરવામાં આવેલી આ દવા
જર્મન, (યાતુરખા) ઇન્ડિયામાં, (સ્વપ્નદોષ) તેમજ વીર્ય
જ નિવરણમાં દર દરે છે. શોષીનો માટે આ દવા ખાસ છે.
કીમત તેવા એકનો રૂપીએ એક, પાંચઠ અંધ વ્યક્તિ.

દવાએ સુઝાક—

આ પીનાની દવા છે અને એવા નવા કે જૂના પરમિયાને
મટાડે છે. દાનવે માખસો, સારા થયા પછી આ દવા

પ્રજ્ઞાતિ સંગ્રહમાં ધરો છે. એક શીશી સાત દિવસ ગાય છે. સાધારણ બીમાર માત્ર એક જ શીશીમાં સંગ્રહ થઈ શકે છે. મને એવા જુના પરમિયાને માત્ર એ શીશી કાશી છે. ઉત્કલસનો પડે પેતાનું સ્વર્ગીય પાપમાલ ન કરતા એક વાર ગ્યા દયા લેવા અમારી ભજનામણ છે કીમત શીશીનો કપીઆ દેદ, પોગર ખર્ચ જુદો (શુદ્ધમાં પરમિયાનો ગર્વીયા ધજાન કરોશું)

હિન્દ બંધાઓ મ ગાવનારુઓએ જોડીરા પારદત્ત ઓફર Manager, The Rander
 Unani Pharmacy : ના નામે મોટલો. હામંગીમાં મળતી દરે દવાઓનું મુખિય મુશન
 મોટલવામાં આવશે. લખો અથવા મળો :

સાષ્ઠો અથવા મળો :'

ધી રાંદેર યુનાની કાર્મસી

સંદેશ, Rander, Dist. Surat.

11 - P. 1 - 100 - 1 V. 1 - Street Durban (Natal)

કુદરતથી ઇબ્નરત

જે રજુ કરનાર-“મુરિહમ” જે

તમે ધણુએ એલ્યુકેટડ યુવકો જેઓ ફેશનના બંદા અને પશ્ચિમના અનુકરણના આશિષ છે, તેઓથી સાંભળ્યું હશે કે “મજદબતો હૌર પુરો થયો, અસારે તો વિદ્યા, જ્ઞાન અને રોશનીનો સમય છે. મજદબ તથા અસારનો ખિયાલ, તેની યાદ કે તેથી ડરવા, ડરાવવાની વાતો માત્ર અજ્ઞાનના અને અધકારમય કાળની યાદગારો છે. વિદ્યા જ્ઞાનનો પ્રકાશ જેમ જેમ ફેલાતો જાય છે, તેમ તેમ જગત એવા આચાર વિચારોથી વિમુક્ત થતું જાય છે. જુઓ યુરોપ, જે વિદ્યા, કળાનું કેદ છે, તે ખુલ્લો તદ્દન છોડી એકું હવે ત્યાં ધર્મ, મજદબની કંઈજ ગણના ન રહી. કોઇ દિલસુનાનું એ નકામી વસ્તુ સેરા માત્ર પશુ લક્ષ ન રહ્યું પરિણામે ઇસ્લામી રોશનીએ આખા યુરોપને મજદબથી આઝાદ કરી દરેક દિશામાં આગળ વધારી દીધા તેથી હવે ત્યાં ખુદા અને મજદબની મહત્તા મરી ગઇ.”

જો એલ્યુકેટડ ફેશનેજલ યુવકો સાથે આપનો કંઈ સંબંધ રહી હોય અને જૂદી તેઓના સ્વતંત્રતા હાવા ખરા વિચારો સંભળવાનો મોકો મળ્યો હોય, તો આપે આવી વાતો જરૂર સાંભળીજ હશે. અને કદાચ મોકો ન મળવાથી સાંભળી ન હોય તો એટલું તો જાણવું હશે કે એવા લોકોને મજદબથી આચરણની પાખંદી જેવપણાની બેડીઓ કરતાં એ વધુ ભારે લાગે છે.

બીજા બાકુ જો આપ પેપરો જોતા હો, અને આજના યુદ્ધ સમાચાર કાળજીપૂર્વક વાંચતા હો, તો ત્રીજી દશવિંશી બાજનો પણ અવશ્ય આપની નજરમાં આવીજ હશે.

(૧) જ્યારે જર્મનીએ રશીઆ પર ચડાઈ

[દેખવારી]

કરી, ત્યારે જર્મનીના હિરેકટર દર મિટલરે જગતની હમદર્દી પ્રાપ્ત કરવા ખાતર પોતાના એક લેકચરમાં કહ્યું હતું. “રશીઆ ધર્મનો શત્રુ અને ખુદાનો નકાર કરનાર નાસ્તિક છે માટે ધર્મનાં અનુયાયીઓ અને ખુદાના પૂજારીઓ આ ખુદાના દુશ્મન વિરૂદ્ધ લડાઇમાં અમારી મદદ કરવી જોઈએ.”

(૨) અમેરિકાના પ્રિસીડન્ટ મિરટર રૂઝવેલ્ટે જ્યારે ફ્રેંસનો કચો કે આ યુદ્ધમાં જર્મન વિરૂદ્ધ રશીઆની સહાય કરવી જોઈએ, (પણ તે જાણના હતા કે રશીઆએ ધર્મ સાથે જે દુશ્મની આદરી છે, તેની કંઈક પણ અટકાવન કર્યા વિનાં તેની મદદ કરવામાં આવશે તો અમેરિકાની પબ્લિક તેને સાંખી શકશે નહીં) તો તેમણે કારણ કરી કે રશીઆ “પાર્સિક આઝાદી”ના સિદ્ધાંતને માન્ય રાખી તેની જાહેરાત કરી કે, તેથી તેમણે પોતાના ખાસ એલચી મિરટર હર્સિમેનને સૂચના આપી હતી કે “જ્યાંસુધી” તે ‘મોસ્કોમાં’ રહે, ધર્મની સંપૂર્ણ આઝાદીના સર્વોચ્ચ પર રશીઅન લોકો-દારોથી વાતચીત કરતા રહે.”

(૩) મિરટર લોકોવરડાએ તા. ૫ ઓક્ટોબરે રશીઆમાં મજદબથી આઝાદી માટે ખુશીથી જાહેરાત કરી અથવા તો અમેરિકાની ખાતર જાહેર કરવું પડ્યું કે “સોવિયેટ યુનીયનમાં દરેક માણસ ધર્મની બાબતમાં પોતાની ઇચ્છાને આધિન છે. રશીઆમાં રોમન કથોલિક ઇસાઇઓ તથા જુના તેમજ તવા ઓર્થોડોક્સ લોકોના પંથી, નાસ્તિકલ અને

બિરટીરટ પંથી ઇસાઇઓ પણ છે, યહૂદીઓ

[૧૯૪૨]

પાછવેલ વસ્તુ છે, જેની સાથે સરકારનો કંઈ સંબંધ નથી નાગરિકોને લોક છે કે તેઓ આ, તે ચર્ચાથી પોતાનો સંબંધ રાખે "

(જેને જેની સાથે મૈત્રી રાખી મદદ લેવાની જરૂર હતી તે જ્ઞાના ધર્મનું નામ લીધું જનપાન પણ રસીઆ વિરૂદ્ધ લગાઇમાં ન ઉતરે તે ખાતર યૌધ ધર્મનું પણ નામ લેવાયું પરંતુ મુસ્લિમોથી આશા કે ભય કંઈ નહિ હોવાથી "ઇસ્લામ"નું નામ લેવાયું હોવાથી નહિ કદાચ કંઈ સાબત, કે ભય હોત તો રસીઆમાં મુસ્લિમો નહિ દોવા છતાં 'ઇસ્લામનું' નામ પણ અસ્પષ્ટ આવી જતું)

(૪) પાછના દિવસોમાં મિસ્ટર-રૂઝવેલ્ટે જર્મની અને દિગ્ગજ વિરૂદ્ધ જે એક મત્તાનું લેવાયું વાપર્યું હતું, તે તેમનું એમ જાહેર કરેલું હતું કે "જર્મનીના કેટલાક ખાસ કામો અને નકરાઓ તેમના હાથ લાગ્યા છે, તેનાથી જાણ છે કે દિગ્ગજ સરકાર ધર્મોનો નાશ કરવા અને એક દર ચર્ચા તથા સંધુઓના મોંને તોડી નાખવા આવે છે"

(૫) રૂઝવેલ્ટના આ જવાબ પછી યોગ્ય દિવસો ૧૬ (તા ૩ ઓક્ટોબરના) લગ્નથી પણ એમ જાહેર કરવામાં આવ્યું કે "ભરો-સાંપા ૧૭ મે લગ્નમાં ખરોડ મળી છે કે દિગ્ગજ જ્ઞાન અને મહેનતે ખરોડ કરના તેમજ સસીલી જગ્યાએ રાસ્ટિક આવું કરના છતાં જે તફવચત એવી પણ જ્ઞાન રાખે છે કે જાણવાની જગ્યાએ તેનું પોતાનું પુસ્તક આપ કરવામાં આવે."

(૬) દિગ્ગજે તા ૧૧ નવેમ્બરના રોજ ફેબ્રુઆરી]

નાઝીક્રમની વસ્તુઓના મોકા પર યુધ્ધ સંબંધી જે લખાયું પૂર્વક લેકચર આપ્યું તેમાં તેઓના આ આલેખનો વીધો કરતા કહ્યું, "આ તો નાગરિકો જેની નાદાની અને ખેલુદાપણ છે."

વળી એજ જાનના તેજી કહ્યું, "જર્મનીમાં મર્યાદિ વર્ષિક ૯૦ લાખ મદદ તરીકે આપવામાં આવે, જે ઉત્તર અમેરિકામાં ચર્ચાને મનન-ગ્રેન્ટ તરફથી એક કોડી પણ મદદ આપવામાં આવતી નથી, જર્મનીમાં કોઈ પણ પાણીને કોઈ માન્યતાના કારણે કદી શિક્ષા કરવામાં આવી નથી, પરંતુ અમેરિકામાં બીજા પથના પાણીઓને કેદ કરવામાં આવ્યા અને ધરપકડ કરવામાં આવે છે."

(૭) વળી 'સાંભળો, રૂઝવેલ્ટના મોકામાં રહેતા પ્રતિનિધીએ ખબર આપી છે કે "ખુદાનો નકાર કરનાર તેના વિરૂદ્ધ લગાઈ જાહેર કરનાર રસીઆએ થયું આ યુધ્ધની આક્રમકતાથી મનમગ્નને હરે ખુદા અને ધર્મની આગળ શીશ નમારી દીધું છે તેથી હજી એક દિવસ મારકોના ચર્ચામાં ખાતર હજાર ચેરો એકા થવા અને તેઓએ ખુદાની આગળ ગડી રહીને ધની આહુત અને કાકડુદી પૂર્વક કુઆઓ માગી કે રસ પોતાની આદ, આજાદી, અને જન ખાતર અસારે જે યુધ્ધ લડે છે, તેમાં તેને સફળતા આપ "

જેમું ધર્મ અને ખુદામાં હાથ પણ કેટલી તાકત છે કે દિગ્ગજ ધર્મના પોકારો સદિન રસીઆ પર હુમલો કરે છે, અમેરિકાનો પ્રેસીડન્ટ રસીઆને સદાય આપના માટે જોની આદરવતા સમજે છે, કે રસીઆ તરફથી ધર્મિક આજાદીની જાહેરાત કરવામાં આવે

કારવાં

અને હિટલર વિરુદ્ધ સૌથી મહાન જીવન
એજ પતાવે છે કે તે ધર્મ અને ધર્મચ્યોને
ખરખાંડ કરવા હમ્મે છે. તેના જવાબમાં દિટ્લર
એને નાદાની અને બેહુદાપણ પતાવે છે. અને
સામિતીમાં જર્મન સરકાર તરફથી ચર્ચને
મંજૂરી મંદતો આપેલી રહ્યું કરે છે. રશીયાને
પણ એ સિવાય છૂટકો ન થયો કે કે ધર્મની
સંપૂર્ણ આઝાદીની જાહેરાત કરે, જુદી જુદી
ધાર્મિક સોસાયટીઓ, મંજૂરી રચ્યોને માને
સે વળી અને મોસ્કોના ચર્ચમાં ખાર હંઝાર
પ્રેયો એકાં થઈને દુઆઓ માગે.

સંબંધિત છે કે ખુદ તથા ધર્મદોષ એછો
થતા અને ધર્મના અનુયાયીઓની માયત
ઓથીજ સોશીએટ સરકારનો ખ્યાલ થઈ અંત
આવશમાં ચિંતન થયો હોય. પરિણામ તો
ખુદનેજ ખંખરે.

વિચારો! ખૂબ વિચારો! શું ખુદથી આઝાદ
થવું અને તેની કુદરતના ખેતી ખતી જવું
માનવીના કબજા અને અધિકારમાં છે! સારંશ
કે ખુદ અને તેની આજ્ઞાઓના આધિન
રહેવામાંજ ખેદનરી છે.

વિપત્તિ એકધારી છે ને હું છું

દિલે તુજ યાદ ખારી છે ને હું છું;
નિરંતર એકધારી છે ને હું છું.
ફરે પાછી થઈને બે અસર કાં ?
અસરમય આદ ખારી છે ને હું છું.
ગઈ આસાએયો ગુજને તઇને;
હવે વ્યથા બિચારી છે ને હું છું.
મને સતોષ જખમોથી છે કાતિલ;
નિશાની દિલમાં તારી છે ને હું છું.
વિયોગી પાસ છે એકજ ખબરો;
રતન નેત્રોથી ભરી છે ને હું છું.
મને નિત પાપ ઘરીને રહે છે;
બલા ચોખાસ ખારી છે ને હું છું.
પ્રણય પથોને વિચરું કેમ “ખિસ્મલ”;
વિપત્તિ એક ધારી છે ને હું છું.

“ખિસ્મલ” (ધોરાજવી)

થશે મારા હાથેજ સર્જન ફરીથી !

ખતાવીશ ક્યારે તુ લોચન ફરીથી,
 કરી દીન, દુનિયામાં નિર્જન ફરીથી
 ફફારી અમીરીથી બેહતર છે મારી,
 ન મારું સિક્કું — મિહાસન ફરીથી
 બનુ નિશ્ચ-વ્યાપક ફક્ત એક પળમાં,
 આતાં કર "અવી" કેરુ તન મન ફરીથી
 ખમર છે મને તારા નિર્જન જગતનુ,
 થશે માગ હાથેજ સર્જન ફરીથી
 ક્યામત જતોને દિમે છે અહીં પણ,
 ફદી મન બનુએ દિલની ધમકા ફરીથી
 હકીકત તણી જ્યોત પ્રગટાવી અપે-
 ફરી ભક્ત નાખીશ વન વન ફરીથી.
 પનન 'દીસે ચમતી, તરફી પતન હો
 બન નિશ્ચના ધણ લોચન ફરીથી
 રૂધિર-અધુઓને ફગી દે રતન તે,
 જો મધ-સાગરુ મારૂ ફદન ફરીથી
 ભગનના અદા પણ અનોરી અમર હો,
 ખુને સ્વર્ગ-હારો જો કિર્તન ફરીથી.
 નમન એ ગુનાગીના મેવક જુતોતુ,
 કરે દશ-ધરને છે નિર્જન ફરીથી
 અમૂના રતન એ મને ન "તરુતુમ",
 ગુમાવેલ જીવનના બે દિન ફરીથી

"તરુતુમ"—ધોરાજી

(સર્વ હક્ક ગ્રેખકને સ્વાધીન છે)

૩૦૯

અસહ્યતાનાં, પાંચે અતેકાનાં, છવતર એર કરી નાખ્યાં છે, માટે ગમે તેવા સંજોગોમાં પણ અસહ્ય થશે નહિ. સહ્યતાનાં સફળુણ વડે તમે જ્યાં હશે ત્યાં સંખ્યાસંધ લાગો મેળવી શકશો.

૩૧૦

શરમાળ પુરુષ, મયાદિન શરમે સંજોગી સ્ત્રી કરતાં પુણ્ય પાછળ રહી નય છે. ખોટી શરમ ઇન્સાલને આગળ વધરા દેતી નથી. પોતાનામા કુર્ચુ કે અત્રાન ન હોય, તેવા પ્રકારને પ્રેમક આગેક્ય કરવાનો અધિકાર છે.

૩૧૧

ખીંગ એ માણસો વચ્ચે વાનચીન ચાલની હોય, ભાર ત્રીગ મણસે અર્થાન આપણે મૌન સેવણું નેષ્ટએ. ક્ષાસાયડીમાં પોતાની વિદ્તાને સતાડી રાખવી, એ વારંવાર પોતાની વિદ્તાનાં વખાણુ ક્યાં કરતાં અનેક મહુ ઉપમ અને આવકારકાયક છે! કારણ કે હોય તે કરતા વધારે વિદ્તાનો કોળ કરનાર, પ્રસંગોપાન પોક્ષ્ય ખુશ્કુ પડી જતાં શરમાય છે. શરમાણુ પડે, એ કરતાં પોતાને અનાલ નેંદરે કરવા એ વધુ શ્રેષ્ઠ છે.

૩૧૨

મનબેદની ચોખવટ સમયતા પૂરક કરવી. તકરાર વધે એ કરતાં રહેજ નરમાસ દેખાડવાથી કે દરમુશર કરવાથી તકરારનો અંત આવી જતો હોય, તો તેમ કરવામાં નહાનમ ચેખવી નહિ. એ હલાપણનો એક પૂરાવો છે.

દેહુઓરી]

૩૧૩

પોતાના વિષે એક રાખડ પણ ખોમરો નહિ, કારણ કે જગત જગત પ્રયેક મનુષ્યની ચાલમચમન ઉપર સતત ચોક્ષી પછેરો કરે છે. કોઈ માણસ પોતાને સદાચારી કહે, તેથી દુન્યા તેને સારો કહેશે નહિ, ચારિત્ર્ય દ્વારા દરેક વ્યક્તિ સારી કે નકારી પૂરવાર થાય છે. માટે તમારી ખામીઓ દોકવાનાં વ્યર્થ પ્રયત્નો કરશો નહિ. શક્ય તેટલી રીતે તમારે તમારી અપુર્ણતાને સંપૂર્ણતામાં ફેરવી નાખવાનાં પ્રયત્નો કરવા નેષ્ટએ.

૩૧૪

કોઈ પણ વ્યક્તિની પરીક્ષા તેની જાનિ, ધંધો ડીમો કે દોઢા ઉપરથી કરવી, એ નહીં નાલાની છે, ઇન્સાનીયતની દ્રષ્ટિએ સંતુની પરીક્ષા થાય, એ માનવ જગત માટે વધુ લાભદાયક થીણાય.

૩૧૫

પોતાની કે અન્યની ખાનગીવાતો અને તેટલી રીતે જાની રાખજો, તો તેથી સંતાપિ ઓછા થઈ જશે.

૩૧૬

ખરિદી વસ્તુઓના નાણાં ખનતાં સુધી શેકડાંજ ચૂકવી દેવાની આદત કેળવજો. ઉધાર લીધેલી વસ્તુઓનાં ખીમ ચૂકવવામાં ખનતાં સુધી નોકરોની ધાલમેશ યરો દેશો નહિ. મુસ્લિમ ખીરાદરોમાં ખીમ માંગવાની આદત બેહુજ ઓછી છે, પરિણામે દુકાનદારો ટેટલીક વખતે જૂઝળી, અને અપ્રમાણિક હોય તો

[૩૦૨]

૧૯૪૨

હિંદીપૂરકે એકજ ખીવાનાં નાજી એવખત વસુલ કરે છે. આની બેદરકારીએ અનેક મુશ્કેલી-મોના ખીસાં ઉપર કાપ મૂકયો છે. મુસ્લિમો હવે સ્વર રહેને, અને પોતાની નહીં દેખતી બેદરકારીઓનો પણ તત્કાલ અંત આણવાના પ્રયત્ન કરે.

૩૧૭

તમારા મિત્રમંડળ ઉપરથીજ તમારી મહાનાનું સાપ થાય છે. એને કદી પણ વિચારી જરો નહિ.

૩૧૮

મંજીર દિવસાલ, સમ્પત્તિ અને સદ્-વિચારો એ શૂદ્ધચારીના મૂખ્ય લક્ષણો કદી શકાય

૩૧૯

સરગ થયું, પણ અતિ મજનાવજ થયું નહિ. બોલવું, પણ સલામ પૂરક બોલવું. સમ્પત્તિ દાખવવી, પણ આડંબર કરવો નહિ મન મેળવવું પણ પ્રપચ કે અધોગ્ય મુક્તિ વડે નહિ અનુકરણ કરવું પણ તમામ કરતા જે વધારા, વિદ્વાનમાં, અનુભવમાં અને સાક્ષ્યવળમાં ચરીવાના હોય, તેમનું વિચારપૂર્વક અનુકરણ કરવું આટલી વાતો અચવમાં મૂકાય તોજ આપણી મજામતી છે.

૩૨૦

આત્માવિશ્વાસ અને પુરપતન સથે જો નમનાનો, સુમેળ માધી શકાય, તો આપણી યોગ્યતા અતિ દીપી નીકળે.

૩૨૧

પોતાની અપૂર્ણતાઓને ઠંકવા માટે દેટલાક લોકો જીન જરૂરી વસ્ત્રોમાં વાધાઓમાં વીર-ગાય છે પણ એ માન્યતાજ દગગી છે, વસ્ત્રો

વડે કેમ પણ માણસ પોતાની ખોલ કે ખામી ઠંકી શકતો નથી. દરેક માણસ કોઈને કોઈ એક સંજોગમાં પોતાનાં મૂળ સ્વરૂપે જગત આગળ રજૂ થતોજ રહે છે.

૩૨૨

પોતાની ચતુરાઈનો ઉપયોગ અન્યને ધિક્કારવામાં નહિ, પણ પ્રસન્ન કરવામાં થવો જોઈએ.

૩૨૩

મિત્ર તે શત્રુ બનાવવાર, માત્ર એકજ વસ્તુ છે, તે તે મસ્કરી. મસ્કરી જલ્દીક વાર જીવ જાતી ગાદ મેચોને દુરમતીમાં ફેલી નાખે છે. નિર્દોષ ગમ્મન અને મસ્કરીમાં આકાંક્ષા પાતાજ જેટલું અંતર છે, નિર્દોષ ગમ્મન મસ્કરીનાં માટે થાય છે, જ્યારે મસ્કરી, ચિનાતુર માનવીને વધારે ચીદવવાની દલ સુધી જતી હોવાથીજ પરિણામ માનુ' આનંદનો વધારે સભર રહે છે. માટે આનંદી થવો, પણ મસ્કરીથી અજગા રહેવો

ઓત્ત ઇન્કિયા રેડીઓનું

પાખવાડિક

“આવાજ ઉર્ફ”

અથવા

“સારંગ” હિન્દી

વાંચો અને રેડીઓ સાંભળો

છૂટકે નકલ માફા ત્રણ આના.

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ ડાવરેસ, મુંબઈ

કરવાં

૩૨૪
 માટે પોતાનું અત્તન નહેર કરવું એ અત્યંત જરૂરી છે. મહાનગર હોવાની તોય ફાડવા કરતાં અગત્યપણું જુનાવનું એ જગતનાં વ્યવહારિક જ્ઞાનનો એક અગત્યનો હિસ્સો છે.

૩૨૫
 પ્રત્યેક પ્રકારની માંડિતિ મેળવવાનું ઉત્તમ સાધન અજીજના છે. પોતાને અજ્ઞાન તરીકે નોંધેર કરનાર અને સ્વીકારનાર થઈ શીખી શકે છે.

૩૨૬
 તમારા નવા ઓળખીતાઓ ભણે ગમે તેટલા સારા હોય, છતાં જુના ઓળખીતાઓના સહતર અનાદર કરેશો નહિ.

૩૨૭
 યુવાનેએ પોતાના સિદ્ધાંતો નહિ, પણ સ્વભાવ સરળતા પૂર્વક બદલવાની દેવ પાડવી નેહએ, સ્વયં અને સંજોગને અનુસરી તેથી પહેરના કે ઉતારતાં નેટલી-વાર લાગે છે, તેટલીજ દેવ ફેગવવી નેહએ.

૩૨૮
 પુત્ર તરીકેનો આત્મજ્ઞાનુભવ એ છે, કે દિનપ્રતિદિન પ્રયત્નોદ્વારા પોતાનાં પિતાની કીર્તિમાં અધિકાધિક ઉમેરો કરતા રહેવું. પિતાએ પ્રાપ્ત કરેલી કીર્તિ કે સંપત્તિ ઉપર આધાર રાખેનાર પ્રત્યેક પુત્ર સનેનાસને નેતરે છે.

૩૨૯
 આંખેથી મીઠુંએ જીવન એક દર મનુષ્યે કરતાં શીખવાનાં થવાની હોવી નેહએ, અભ્યાસ એ આપણને કેટલી એક અસહ્યારિય કામ

માટે અપતિ ઉપર, ઉતારો છે, એમ મની. એકાદ અનુપૂર્વ કામ કરવાની તમના સિવાય નેહએ.

૩૩૦
 પોતાના સંતાનોમાં જે સ્વયં સર્વોત્તમ થવા ઈચ્છે હોય, તેવા છોકરાને માળાપો વધારે ચાહે છે, ચાહવુંજ નેહએ. માટે વડી-લોતી આદર્શ મેળવવા, સર્વોત્તમ થવા સર્વ શકિનઓનો સામગ્રી સહયોગ કરવા તરફ ચાઓ.

૩૩૧
 જીવનનું ધ્યેય પ્રત્યેક પગે ઉંચે ચડવાનું હોવું નેહએ. દીનપ્રતિદીનનીચે ઉતરતા જવું, એ આપણા માટે લાંછન રૂપ છે. દરમહિ, દરઆવાડીયે, દરમહીને અને દરવધે આપણામાં ચાહકસ સુધારો થવો નેહએ.

૩૩૨
 અન્યની બરેબરી કરવાની કિંમત નથી, પણ ધીમીએ, કરતાં વિશેષ ઉત્તમ થવાનાં હાડ જન્મવાં નેહએ. આપણી છંદગ્રીનીતેમ માત્ર સંપૂર્ણતાજ હોવી નેહએ.

૩૩૩
 હરજીવાનીમાં મરણ પામવું એ ખેડજનક ન કહી શકાય, પણ કીર્તિ મેળવ્યા પિના મરી જવું, એ ભારે શરમ ભરેલું ગણાય. કીર્તિ પિનામાં સો વર્ષનથિ કરીજ કિંમત નથી.

૩૩૪
 પોતાનો કરતો પોતાનેથી એકોઠાઆવડત વાળાં માનવીઓ સાથે પોતાને સરઆમણીમાં મૂકી સંતોષ માનવા કરતાં, અન્ય આગળ લેવાંઓ કરતાં અપણે કેટલા પાછળે છીએ, એની પુષ્કતા કરવી એ વધારે ઉત્તમ અને સામગ્રી છે.

૩૩૫

ભણેલા છતાં વ્યવહારિક જાનની દ્રષ્ટિએ
“દ” જેવાં દેખાતાં યુવકોએ, ‘સ્વપરિચયે’
સિદ્ધિ મેળવેલા માણસોનાં રચનુભાવેલી વાતો
ઉપર તદ્દા આપણું નેષ્ટ છે. કિન્નત છૂટક
ગાળામાં છૂટકા યુવકો માટે જનના અહિંસાથી
આગળ વધેલા સોંકાની શોધ, અર્થતે ઉપયોગી,
ગર્ભાદર્શક અને પ્રોત્સાહન આપનાર નીચડે છે.

૩૩૬

દરિદ્રતાનો વારસો જેને મળે, તેવા યુવ-
કોગ પિત્રેયના પાણીદાર છૂટક છૂટક ભાગ્યશાળી
યાપ છે દરિદ્રતાની સાથામાં શિશુ લેવાનું
સદ્ભાગ્ય જેને સાંપડ્યું નહિ હોય, તેવા
માણસો પોતાનું નામ ભાગ્યેજ અમર મહા-
નંદોમાં નેમવાની શકે છે.

૩૩૭

સર્વ મદ્યુજોતો નાશ, વારસામાં મળેલી
સંપત્તિ કરી નાખે છે પ્રપત્તે વિના પ્રાપ્ત
વધેલી સમૃદ્ધિ એક એજુકનાર વિષ જેની જેરી છે.

૩૩૮

આપણું જાણકાને વારસામાં ગિરકત કે
પૂંછ આપીએ, એ કરતાં સાગી રૂબણી અને
સચકત સગીર આપી રાખીએ, એ વધારે
આપકાર દાયક છે ‘કાલજી’ કે ‘કેળવણી’ નહિ
હોય, તો મને તેટલા મહાન વારસાનો પશુ
દુરપચોમ યદ્દ અન આનશે. પણ મુશ્કેલી અને
સદ્દ રાહીર દસે, તો જાણકા રચનાન સંજ્ઞાન
નાવા સફળ કરી રાકશે.

૩૩૯

યુગમાનની દૃષ્ટિએ કરવામાં આપના
દાનથી સમરને સમાજનું સંસ્થાનાય વજે છે,
આના અંયોગ્ય દાનની પ્રથ એ અપાર પર્વત

દેવઆત્મી]

એક પશુ વ્યકિત કે સમાજનો ઉપકાર કર્યો
હોય, એવું એકેય દ્રષ્ટાંત શોધું નહીં તેમ નથી.

૩૪૦

દાન આપનારે દાન વેનાર ઉપર ફરી અસર
યાપ છે, એ પ્રથમ નેવાનું છે, જે તમારું
દાન અન્યને પ્રાંમજો કે નિમંધાગ બનાવી
નાખે તેવું હોય તો તેના દાનથી તમારે અસિખ
રહેવું નેષ્ટ છે. અન્યની સીધી કે આડકતરી
રીતે અપોગમિ થવા સંભવ હોય, એવું દાન
કાંઈએ પણ ક્યારેય ન કરવું નેષ્ટ છે કિન્તેજ
નાથે અપાયેલા દાનનેજ સાચી ખેરાત કહી
સકાય. મુશ્કેલી ખેરાતનો હેતુ અને મદત
મિહણના યાપ, એમ ઇચ્છું છું. [અપૂર્ણ]

બંધ માસિક “માંદગી”

ફક્ત ત્રણજ દિવસની અંદર ‘મી નાઈ’
ગોળાઓથી ચાલુ યાપ છે. માસિક અડ-
ચણી કાંઈપણ દરિયાદ માટે રજા મળે.
દયા સાથે ગેરંટી પત્ર આપનામાં આવે છે.

કીમત રૂ. ૫-૮-૦ પરદેશ શી. ૧૦

—ગર્ભ રહેતો અટકાવવા:—

“રાદત” દવા ફક્ત ત્રણજ દિવસ ખાઇ
લેવાથી હંદગી ખરમાં ઠદી ગર્ભ રહેતો નથી.
માસિક અડ, કથુંગ નુકસાન નહિ, ઝંકટ
વેરોએ અજમાવેલી દવા સામે ગેરંટી પત્ર
મોકલવામાં આવે છે. કીમત રૂ. ૫-૮-૦
પરદેશ શી. ૧૦

ડૉ. એમ. એચ. ખાન,
૪૨, ઈસ્ટ ગેટ સ્ટ્રીટ, મોનહી મામે
કોટ, મુમ્બઈ, કોન. ૨૧૩૪૩.

સર્વ સ્વસ્થતા અને સુખાનુભવ માટે આ દવાઓનો ઉપયોગ કરો.

[૩૭૫]

[૧૯૪૧]

આવતી કાલના મુસ્લિમ વેપારીઓની કેળવણી

પ્રજ્ઞતા સમયને પહોંચી વળી વેપારની આજ્ઞાથી શી રીતે ટકાવી રાખવી? આ પ્રશ્નને ઉત્તર 'વેપારી શિક્ષણ' આપી શકે. મુસ્લિમ વેપારી કોમનાં જાળકોની સેવાયે પંચગતી મુસ્લિમ હાઈસ્કૂલના કોર્સોમાં શોધ કરવામાં આવ્યો છે.

આ સૂક્ષ્મમાં બાળપણથી મેટ્રીક સુધીનું શિક્ષણ આપાય છે. ૧૨મઠ્ઠથી તાલીમ માટે એક મૌલવી સાહેબ રાખવામાં આવ્યા છે. સૂક્ષ્મની પોતાની એક મરહુમ છે.

હાલમાં ચાલુ શિક્ષણની સાથેજ વેપારી કેળવણી, એટલે, નામું-દિસાબ-વિમો-વેપારની રીતે અને ચોળના-ખેન્ડીંગ-વેચાણની વ્યવસ્થા વિગેરે વેપારને માટે ઉપયોગી એવા બધા વિષયો શીખવવાનો ખાસ બદોશગત કરવામાં આવ્યો છે. આ ઉપરાંત વેપારી કેળવણી માટે ખાસ જુદા વર્ગો અને ટૂંકા તેમજ લાંબા અને જુદા કોર્સો પણ રાખવામાં આવ્યા છે. નિયમ પ્રમાણે સૂક્ષ્મમાં ગણવાના અમુકજ વરસોને બદલે ઘણાજ ટૂંકા વખતમાં આ શિક્ષણ આપવાના દરેક પ્રયત્નો કરવામાં આવે છે. આમ છોકરાઓના ધણાં વરસોને બચાવ થાય છે. જે છોકરાઓ મેટ્રીકની પરીક્ષા આપવા નથી ઇચ્છતા તેમને વેપારમાં ઉપયોગી એવા અમુકજ વિષયો શીખવવામાં આવે છે.

છોકરાઓને યુનિટ સરકારના ડીપ્તોમા-ઇન-કોમર્સ, ઈન્ડિઅન ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ અને લાંડન ચેમ્બર ઓફ કોમર્સની પરીક્ષાઓ માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે. સૂક્ષ્મના શિક્ષકોમાં આર્ટ્સ, સાયન્સ, અને કોમર્સમાં ટ્રેઇન થએલા અનુભવી ઇન્સ્ટ્રુક્ટર્સ ઉપરાંત ઈંગ્લીશ ટ્રેઇન થએલા અને ત્યાંના ભાષા સમયના અનુભવીઓ પણ છે.

પૂનાથી ૬૫ માઈલને અંતરે સમૃદ્ધ સપાટીથી ૪૩૦૦ ફીટની ઉંચાઈએ આવેલા પંચગતી નામના રમણિય અને પ્રખ્યાત હવા ખાવાના શિખર ઉપર આ સૂક્ષ્મ આવેલો છે.

સૂક્ષ્મમાં ખાવા તેમજ રહેવાની ઉત્તમ સગવડ છે. બાળકોની દરેક પ્રકારની જરૂરી સગવડો સંપૂર્ણપણે સાચવવામાં આવે છે. સૂક્ષ્મની ૧૬૫ એકરની પોતાની જમીન છે જેમાં સૂક્ષ્મની પોતાની ડેરી, પોતાની બેકરી, પોતાનું ઘોંટર વગેરે, ટેનીસ કોર્ટ, ક્રિકેટ, હોકી વિગેરે રમવા માટે વિશાળ મેદાનો આવેલા છે. આથી ઉત્તમ સગવડોને લીધે આ સૂક્ષ્મ દરેક બાળકને પોતાના ઘર જેવીજ લાગે છે. વરસના કોઇ પણ ભાગમાં અહીંયા છોકરાઓને દાખલ કરવામાં આવે છે. ૭ વરસ અને તેથી વધુ ઉંમરના છોકરાને દાખલ કરી શકાય છે, પરંતુ અહીં વિદ્યાભ્યાસ કરવા આવતા સર્વે બાળકોની અમે સંપૂર્ણ જવાબદારી લઈએ છીએ. હાલ તરત અમારી સૂક્ષ્મમાં આફ્રિકાના લગભગ બધાજ ભાગના છોકરાઓ અમારી સંપૂર્ણ જવાબદારી હેઠળ અભ્યાસ કરી રહ્યા છે દરેક વર્ગને પોતાય એવા શીના રોડ રાખવામાં આવ્યા છે. આ શીમાં ખાવાનો, ભજવાનો અને ખીન ધણા ખર્ચનો સમાવેશ થાય છે.

હિન્દુસ્તાનના ધણાજ તંદુરસ્તીજન્ય પહાડ ઉપર આ તાલીમ આપવામાં આવે છે. આથી છોકરાઓની તંદુરસ્તી હંમેશાં ધણીજ સારી રહે છે. સામાન્ય કેળવણીથી બાળકોની શક્તિ વધારવામાં આવે છે વેપારી કેળવણીથી બાળકને તેમની કોમના ધર્મા માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે અને ધાર્મિક કેળવણીથી તેમનું ઉમદા ચરિત્ર ઘડી તેમને ઉત્સાહથી પોતાની કોમની સેવા માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે. આમ અહીં બહુતા છોકરાઓને સર્વ પ્રકારનું શિક્ષણ આપાય છે. અને તેઓ સમાજ સેવાની ધમરા રાખી પોતાની કોમની સેવા કરે છે.

જામી મુસ્લિમ સૂક્ષ્મની ખીલવણીનો આધાર તેને નેટલો હોં પોતાનીજ કોમ તરફથી ટોચ મળે; તેના ઉપર આવડે છે. પોતાનાં જાળકોની કેળવણી માટે દરેક પ્રકારે શોધ શિક્ષણ આપતી, ધણા જુના સમયથી સ્થાપિત થયેલી અને નામનાવાળી સૂક્ષ્મની પસંદગી કરવી એ દરેક માખાપતી ફરજ છે. વધુ માહિતી માટે લખો:-

એમ. બી. હુસેન એમ. એ. બી. એસ.સી. (એડીનબરો)

બી. એસ.સી. (ઇન ઇકોનોમીક્સ)

હાયર ડીપ્તોમાં ઇન એન્ડ્રુકેશન (ટ્રિનિટી કોલેજ: કમ્બોડિયા)

પ્રિન્સિપલ: મુસ્લિમ હાઈસ્કૂલ, પંચગતી. (વાંચ: પૂના)

ઉજ્જવત સહમાન ફારસી (૨૦ ગ્રામ)
(સર્વ-દક્ષ સ્વાધીન)

ખીજા ખલીફા હજરત ઉમર ફારુક (૨૦ અંક)ના સમયમાં, એઓની કુદા નગરના કાઝી તરીકે પશુ નીમણુંક કરવામાં આવી હતી, “ફત્વ્ કદીર” ઉપરથી જણાય છે, કે હજરત ઉમર ફારુક (૨૦ અંક)એ આખા દેશના દરેક જિલ્લાઓમાં કોપદાખંધ આદાલતોની સ્થાપના કરી હતી, અને મહકમએ કઝા (અર્થાત ન્યાય-ખાના)ના સિદ્દાનો અને કામદા-કાનૂનો ધરી, સતોપકારક વેતનોથી કાઝીઓ (ન્યાયાધીશો) નિયુક્ત કર્યા હતા, હજરત સલમાન ફારુકી (૨૦ અંક) પશુ એવા જ ન્યાયાધીશો પૈકીના એક હતા અને તેમનું માસિક વેતન પંચસો દિરહમ હતું. (૩૫) મુદ્દા અને ફીજ કાબેલિયન અને દરીસ, દિંદ, અને શરફ ખાખતોમાં પારગના અને બુધ્ધિ-કૌશલ્યની દૃષ્ટિએ પશુ ઉત્તમોત્તમ એવા પુરોમાં, તે નેજા, હજરત સલમાન ફારુકી (૨૦ અંક)ની મેળુના થતી હતી, અને એજ જાદુમંડળ લાપકાન અને ઉચ્ચ શુણોના કારણે એઓને પાછળથી મદાયતના અખીન (અર્થાત કમિશનરનો) જવાબદારી ભરો આપી આપવામાં આવી હતો એમની એ સેવાના વેતન તરીકે અપૂર્ણમાર્ગમાંથી દર માસે ચાર હજાર દિરહમ આપવામાં આવતા હતા. (૩૬) એમણે એમના એ આખા કારણે કુશળતાપૂર્વક વળવી હતી.

[૬]

વ્યક્તિત્વ

હજરત સલમાન ફારુકી (૨૦ અંક)નું વ્યક્તિત્વ અનેક કારણો અન્ય સદાખાએ કિશમની સ્પર્ધામાં અનોખું પડી, આમળા તરી આવે છે, એઓ પોતાના નેક, કૃષ્ણ અને પ્રશંસનીય શુણોના સમગ્ર જનતામાં ખુબ જ એકપ્રિય થઈ ગયા હતા, અને દરેક રાખસા એમના ઉપર દિશામનથી દિશા હતો. એમને કેટલીક અંધી વિશ્વવાઓ, પ્રશંસાઓ, દરજ્જાઓ અને પદ-વીઓ હાસિલ હતી, કે જોનાથી ઘણા અરહાજો વર્ચિન રહ્યા હતા.

આકાએ નામદાર રસહુદાદ (સં ૨૦ ૫૦)એ ફરમાવ્યું છે, કે જનન (સં ૨૦) ત્રણ શખસોની મુબ્તાક ૧૪૨૭૩ છે:-(૧) એડી. (અં ૨૦). (૨) એમ્બારં (૨૦ અંક) અને (૩) સલમાન (૨૦ અંક) (જુઓ તિરમીઝી અને હાકમ). (૩૭)

ખંદકના યુધ્ધ પ્રસંગે અન્સાર અને મુદ્દાજેરીની બંને જાત દેડે કરવા માટે આ હજરત (સં ૨૦ ૫૦)એ ફરમાવ્યું હતું, કે “સલમાન એહમેલેનમાથી છે.” આ વચનના કારણે હજરત સલમાન ફારુકી (૨૦ અંક)નું વ્યક્તિત્વ બધા સદાખાઓના હૃદય ઉપર અદ્ભુત તરીકે કાતરાઈ ગયું હતું. (૩૮)

(૩૫) “જુદ્દાએ રાહોદીને” પૃષ્ઠ ૫૯
(૩૬) “કામુસુલ મશાહીર” ભાગ ૧ લો, પૃષ્ઠ ૩૦૧, “મુત્રોદ્દરએદક” ભાગ ૧ થો. અને “ઉરવએ સદાખા” ભાગ ૧ લો: આમા પાંચ હજાર દીનાર વેતન હોવાનું લખ્યું છે
(૩૭) “સરીનતુલખ ખૈયરાત શી ઝિક્રે-માહિઅુરસાળત” પૃષ્ઠ ૬૦
(૩૮) “કામુસુલ મશાહીર” ભાગ ૧ લો, પૃષ્ઠ ૩૦૧

અનસ ગિન' માલિક' (૨૦ અં) થી રિવાવન છે. કે ફરમાવ્યું રમુઝાહું (સં અં ૫૦) કે ખુદાના માર્ગમાં આગળ વધતારા પુરુષો આર છે. (૧) આરણસ્તાનમાં દુનું પોતે, (૨) રૂમમાં મુદ્દેન (૨૦ અં), (૩) કારસ (ઇરાન)માં સવમાન (૨૦ અં) અને (૪) હેન્ગે (એગિસિનીયા)માં ગિલાલ (૨૦ અં) થી (૬૬) .

ખરીદા (૨૦ અં) થી રિવાવન છે, કે ફરમાવ્યું રમુઝાહું (સં અં ૫૦) કે "મને આર માણુઓથી મદખ્ખન સખવાતો દુકમ આપવામા આવ્યો છે, અને એવી પણ ખર્ચે આપવામાં આવી છે કે ખુદા પણ તેમનાથી મદખ્ખન રાખે છે." લોકોએ વિનંતિ કરી કે "વા રમુઝાહું! તે આરે કયા માણુસો છે?" પચમઝર (સં અં ૫૦) એ ફરમાવ્યું છે કે "તેમાંથી એક અપી (અં સં) છે," (તેણે વખત અપી છે, અટ્ટી છે એમ ફરમાવ્યું પછી કહ્યું) " (૨) અબ્દુઝર (૨૦ અં), (૩) મુકદ્દ ૨૦ અં અને (૪) સખમાન કારસી (૨૦ અં) (ખુદા નિર્મીતી) (૪૦) .

દઝરત આપણા સિદ્દિકો (૨૦ અં) ખેરાદ ફરમાવે છે કે "સખમાન કારસી (૨૦ અં) ને રમુઝે ખુદા (સં અં ૫૦) થી એવી નજદીકી દાસિય હતી, કે અમે લોકો ઉપર કદાચ તેઓ પ્રાપ્તિ આવી જશે, એવી સંકા યતી હતી." (૪૧)

એક દિવસે ઇમામ બાકિર (૨૦ અં) ની રૂબરૂમાં લોકોએ દઝરત સખમાન (૨૦ અં) ને 'કારસી' (ઇરાની) કહ્યા. આ સંજોગી ઇમામ બાકિર (૨૦ અં) એ તુરત ફરમાવ્યું કે "સખમાન (૨૦ અં) મુદ્દમદી છે અને સનમાન (૨૦ અં) અમે એદલેતમાંથી છે." વાન વાનમાં એક શખ્સે જનાય ઇમામ જગ્યાફરે સાદિક (૬૦ અં) થી કહ્યું કે આપ લોકોથી દઝરત સખમાન કારસી (૨૦ અં) નું વર્ણન થલું સંજોગું છું ઇમામ જગ્યાફરે સાદિક (૨૦ અં) એ કહ્યું કે "એ શખ્સ! સખમાન કારસી કહીશમા સખમાન મુદ્દમદી કહ્યા કર. તું જાણુતો નથી, કે સખમાન (૨૦ અં) ને અમે લોકો શા કારણે જ્ઞાટવા બધા જાની મિત્ર રાખીએ છીએ. સંજય સખમાનમાં ત્રણ ટેવો હતી: (૧) પોતાની હેન્ગેને અપીરફ મુઅમિનીનની ઇમ્મજ પર કદિ વિશેષતા આપતા ન હતા, (૨) ફજીયેને મિત્ર રાખતા હતાં એટલું જ નહી ફજીયેને માંધદારો ઉપર વિશેષતા આપતા હતા અને (૩) વિદ્યા અને વિદાનને ઘેરત

(૩૬) 'તારીખુલ ઓલિયા' ભાગ ૧૯૦, પૃષ્ઠ ૨૨૦
 (૬૧) 'અરીનનુલ ખેરાન શી કિફે મનાકિતુરઆદાન' પૃષ્ઠ ૮૫
 (૪૧) 'મદરિમને વદદત પૃષ્ઠ ૮૩

રૂપના, હતા. સનમાન ખાતરી દેવા એક સંચોતમ, બદા, હતા, વહક (સભ્ય)ની ત
 રક્ષિત હતા, સનમાન એક સાચા મુખ્યમિન (ધર્મિષ્ઠ) અને મુશ્કિલમ હતા” (૪૨) ૧૫
 આદ્યાદ કનુનીએ સેવકના હજારત અવી, (અં. સં.)થી પછય કે ‘સનમાન ફારસી
 (૨૦ અં.)ના સનમાન સંદિ-સાહે દેખાતા (સં. અં. વં.)નો શુ” ખિનાન છે ૨’ હજારત અવી
 (અં. સં.) એ રૂમાયુ, કે “શુ સરસ ૨ સનમાન અમે એદરેમનમાથી છે એવો માણસ
 કમાથી મેળવી, શો હો, જે હુકમાન હકીમની મિસાન લેય અને જેને અગત અને આખિ
 રની વિદ્યા પ્રાપ્ત હોય” (૪૩)

‘હજારતે ઇમામ બાકિર (૨૦ અં.)થી મનકૂન છે, કે વનનિર અન્સારી, (૨૦ અં.)એ
 રિવાયત કરી છે, કે ‘મેં આકાએ નામદાર હજારત રમુન ૧૦ (સં. અં. વં.)ને હજારત
 સનમાન’ (૨૦ અં.)ના સબધમા પ્રશ્ન કર્યો તો આ હજારતે (સં. અં. વં.) ઇશાદ રૂમાયુ,
 કે “સનમાન ઇશ્મ (વિદ્યા)નો દરિયા છે, કેમ એના ઇશ્મની સીમાને પહોંચી શકતો નથી
 આપિ અને અતી વિદ્યાઓ સનમાનથી સંકળાયેલી છે ખુ. તે સખસને હુમન રાહે છે,
 જે સનમાનથી હુમનથી રાખે છે, અને ખુદા તેને મિન રાખે છે, જે સનમાનને મિન
 ગણે છે” (૪૪)

શિયાઓની દ્રષ્ટિએ હજારત સનમાન ફારસી (૨૦ અં.)નું વ્યક્તિત્વ ૫૦ જે સુન છે
 અને તેથીજ શિયા રિવાયતોમા એક એવી પછુ રિવાયત છે, કે હજારત કોનેમહ એદમ
 (અં. સં.)એ પોતાના જ્વાનાજા પર નમાઝ પઢનાની, જે લોકાને આતા આપી હતી તેઓમા
 હજારત સનમાન ફારસી (૨૦ અં.) પછુ હતા (૪૫)

ઇમામ અશરે સાદિક એ ઇશાદ રૂમાયુ કે ઇમાનના દરા દરજ્જા છે હજારત
 સનમાન દરમા દરજ્જામા છે અશુર નમા દરજ્જામા છે, અને મીકરાદ આદમા, દરજ્જામા
 છે એટલે કે એ બધા ઉપર હજારત સનમાનને વિશેષતા પ્રાપ્ત છે” (૪૬)

[૭]

આચાર નિચાર અને રહેણી કનુલી

હજારત સનમાન ફારસી (૨૦ અં.)ની શુરુગી અને અકિતર આપ ગ્રંથ ચક્રમા
 અને એમની ગૌરવતા અને પ્રતિષ્ઠાનો તાગ કાઢી લીધો. હવે એમની ખાકસારી, દુર્વેશી અને ઇશ્વર-

(૪૨) ‘કરિશ્મએ વહાત’ ૫૪૮ ૮૪

(૪૩) એલન ૫૪ ૮૫-૮૬

(૪૪) એલન ૫૪ ૮૬

(૪૫) ‘રિયાઝુન ઇમાન શી સોરતે સેવકના સબમાન’ ૫૫ ૨૦

(૪૬) ‘કરિશ્મએ વહાત’ ૫૪ ૮૭

કેશુઆરી]

[૩૮૦]

[૧૯૪૨

પ્રિયતાની પૃથુ હાજીગત જોયો. આશ્ચર્ય-દર્શનનો સિંધાનવ એ. છે, કે જે અંકિતદત્તનું ચરિત રમૂ યત્ન ઉપર તેમાં તેની વાણી ઉપરથી, તેના આચાર-વિચાર ઉપરથી અને તેની રહેણી-દરણી ઉપરથી તેનું મૂલ્ય, તેનો પ્રસાદ, તેનો દરજ્જો અને સૌથી વધુ તેનું જલ્દમૂલ્ય, આશ્ચર્ય આંકી શકાય છે. હજારન સહમાન ફારસી (૨૦ અ.) એક કામિલ દુર્વેશ દત્તા, એટલું જ નહીં એક પ્રસાદચાળી પરંતુ સદી પ્રકૃતિની નમ્ર વ્યકિત દત્તા એ નીચેની વિગતોથી ક્ષિત થઈ શકશે.

“હજારત સહમાન ફારસી (૨૦ અ.) ગદાયનના આમિત્ર (કમિસનર) દત્તા ચાર દહાર દિરદમનું પેતન મેળવતા દત્તા પરંતુ એમનું જીવન-ધારણ-જલ્દુ જ સાદું ‘દત્ત’ કાષ્ટ એમને ઓળખી પણ શકતો ન હતો, કે એ રાષ્ટ્રીયન, મલદાન (Ctesiphon) ની હાકિમ છે, એક વર કાષ્ટ માણસે ધાંસ ખરીદી અને હજારત સહમાન ફારસી (૨૦ અ.)ને ખેમરી તરીકે પકડી લઈ ગયો. એટલું જ નહીં તેણે માથો પર ધાંસની ગંસડી પણ લાંબી દીધી એઓએ તે ઊંચકી લીધી અને આંખો તો જાણકાર લોકોએ કહ્યું કે “એઓ અમીર છે, સાહેબે રક્ષણ છે.” પૈલા માણસે કહ્યું: “કાશાં કરજે, મેં આપને ઓળખ્યા નહીં. ખોલો મુખ દો.” હજારત સહમાન ફારસી (૨૦ અ.) એ જવાબ આપ્યો. “ના, હવે તો તમારા ઘેરે પરંગ્યાડીને ઉતારીશ.” (૪૭)

એથીજ તરીકે એક ચાખસ સિરિયાથી અંજરની ગંસડી લઈને આવી રહ્યો દત્તો. એમણે એ વેળા પોતાના શરીર ઉપર એક નાની શી માથુશી ચાદર વિરાજેલી હતી અને પેલા રાષ્ટ્રને ખબર ન હતી, કે એઓજ ગદાયનના હાકિમ છે. એ ફારણે પેલા રાષ્ટ્રને હજારત સહમાન ફારસી (૨૦ અ.)ને સાદ દીધો અને બેસાવી કહ્યું કે “આ બાર ઉગાડી શો અને મારી નેત્રે નેત્રે ચાલો. આપે કશીય આત્માની વિના એ બારે ગંસડી પોતાના માથા પર ઉગાડી લીધી, અને તેની નેત્રે ચાલ્યા સાચા. માર્ગમાં લોકોએ આપને આ રિધનમાં નેપા તો પેલા રાષ્ટ્રને કહ્યું “તું જાણતો નથી? આ તો અહીંના આમિત્ર છે.” તેણે ભવચિત્ર બની જવાગમાં કહ્યું “મને શી ખબર?” પછી પછી અંજરપૂર્વક મારી માગી. હજારત સહમાન ફારસી (૨૦ અ.)એ કહ્યું “હવે તો એને જ્યાં સુધી તમારા મુશમ સુધી પરંગ્યાડી ન લઈ લાં સુધી માથા પરથી દગિજ નહીં ઉતાર.” (૪૮)

એઓ દંમેશા સાદી જાંઘળી ગુલરના, સાદા ખોરાક ખાતા અને સામાન્ય વદન કપડાં પરંગ્યા દત્તા એટલું જ નહીં, એઓ બારે રક્મ-દિશ, મુસેદ-પસંદ, સંતોષી અને દાનિમ-દિશ, વધુ દત્તા. એમને દર માસે ચાર દહાર દિરદમનો પગાર મળતો હતો. એ રક્મ એમને મળતાં જ એઓ ખેરાન (દાન) કરી દેતા હતા, અને પોને ચકાઈ વધીને પોતાની આજીવિકા

પેદા કરતા હતા. (૪૯) એક વાર એક શબ્દસંહારત સસમાન કારવાં (૨૦ અ. ૫૦)ને ત્યાં આવ્યો તો તેમણે એક વાપ બેસીને આટા ચુંદી રહ્યા હો. તેણે કહ્યું કે "શ્રામ કયાં છે ?" બોલ્યા, "મેં તેને એક કામ પર મોકલ્યો છે એ કારણે મેં પસંદ નથી કર્યું કે તેનાથી બધું કામ લઉં." (૫૦)

આપ જ્યારે શુભાશીમાં હતા ત્યારે કોઈની આગળ સંવાલનો હોય લેખાવતા ન હતા અને ઝડપ તથા ખેડાવના માથાથી હથેલા આધા, રહેતા હતા. એટલુંજ નહીં, કુનારી મામુલીથી મામુલી વસ્તુને પણ પોતાના મારે વ્યવસ્થાન સમજતા હતા. (૫૧)

શબ્દસંહારત સસમાન કારવાં (૨૦ અ. ૫૦) સારામંડલે વેતન મળતું હોવાના કારણે પોતાના રહેવા માટે સુંદર મકાન ચામુલી, સુકા, દવા, પરંતુ એટલા દુર્વેશના ખસાવ, સરળ-તબીબત અને સંતોષી પ્રકૃતિના હતા કે મદાવનની આમિલગીરી (ગવર્નર), દુમિયાન પૂર્ણ પોતે મકાન બનાવ્યું ન હતું, બંધકે લિતો અને વૃદ્ધના આજ્ઞામા ક્ષુદ્ર રહી, આમિલની ફરમે બજાવતા હતા, એક વાર એક સપ્તે મકાન બનાવવા માટે આપને અગ્રહ કર્યો તો પ્રથમ તો એઓ ખુશી ન થયા અને ખુશી થયા તો એકું સંકોચ અને નીચું મકાન બનાવવાની શરત કરી, કે જ્યારે હલા થાય તો તેની છત એમના માથાને અડે અને પછી લંબાવે તો તેની આંગળાઓ મિતોને લાગે (૫૨) એ તો એજ મકાનની એક કુટિર તેવા કરવામાં આવી, જેમા આપ આરામ કરાવતા હતા.

ધર-ધમરીમાં ફક્ત એક હોટા અને એક પાણી દતો પરંતુ તેને પણ એઓ કઠિન અને પરહિઝગારીથી ખિન્ના સમજતા હતા, જેવનચ અવસ્થામાં જ્યારે આ ચીજોને જોતા હતા તો રડવા લાગતા હતા અને કહેતા હતા કે "રમ્યુસાહિ (સં. અ. ૫૦) અમે જ્યાંને વસીયન કરમાવી હતી કે કુનારી ફક્ત તેટલુંજ લેતે, જેટલું એક પ્રવાસી પોતાની વાટખર્ચાના માટે લે છે છતાં અમારી પાસે આ વસ્તુઓ છે." (૫૩)

આપની પાસે કેવળ એકજ આદર હતી, જેનો અર્થ બ્રાજ પાપરના હતા અને અર્ધા ભાગ જોડતા હતા એ તો હતી આપની દુર્વેશીની શાન અને ખાકસારી અને જાકસારી.

૪૯ "ઉરવએ સેદાખા" ભાગ ૨નો

૫૦ એવન

૫૧ "કરિમએ વદદન" ૧૯ ૮૭-૮૮

૫૨ "ઉરવએ સેદાખા" ભાગ ૨ લો

૫૩ એવન

કેશુઆરી

એ રિયતિ હતી, કે મોટા અમલદાર હોવા છતાં લોકજન મુદ્દા પોતે વીધી લાવતા હતા અને પોતાનું કામ બાંધી પોતેજ કરી લેતા હતા (૫૮)

વર્ણન અને એટલું અનાજ એકનાર ખરીદી લેવાતો એમણે નિયમ રાખ્યો હતો એવું કારણ એટલુંજ હતું કે ખુશના માર્ગમાં પોતાનું વેતન ખર્ચ કરતા મોઢ પ્રકારનો ખર્ચ નહોતો. અનુસાર્ય કેનાકે રેકિઓ આ સમયમાં આપને પ્રશ્ન કર્યો કે 'આપ એમણે બધા સતોત્રી હોવા છતાં ગામ કયા કાલે વર્ણન અનાજ ખરીદી લરી લે છે ? મલનિન છે કે આજે અગર અને મરી વગર તો આખા સાનનું અનાજ વ્યર્થ જશે' સકાશિનોને હજ ન સંસમાન કરી (૨૦ અ.) એ ઉત્તર આપ્યો કે "જેની રીતે મરનાનું શુમાન કરી શકાય છે તેનીજ રીતે જીવાનું પણ શુમાન હોય શકે છે" (૫૫)

હજન રમૂન મમ્બુન (સં. અ. ૫૦) જોડે એમને ભારે અજીદત (શ્રધ્ધા) હતી, અને તેઓ ૥ મમા પ્રેમી હતા. એઓ જનરે રમૂન નાદ (સં. અ. ૫૦) વાજા દીવર કરતા ત્યારેજ સતોત્ર પામતા હતા અને રમૂન ૥ (સં. અ. ૫૦)ને પ્રાણ હજરત સૈયમાન કારસી (૨૦ અ.) પ્રત્યે અનુદાદ મદમ્બત હતી એવીજ રીતે જીવન સદા ૥ મી માફક હજરત અબી (અ. ૫૦) પણ હજરત સનમાન કારસી (૨૦ અ.) માટે, મદમ્બત ધરાવતા હતા રમૂને મદમ્બત (મં. અ. ૫૦)ની વક્ત્ર પછી સનમાન કારસી (૨૦ અ.) હજરત અબી (અ. ૫૦)ની સેવામાં રહેતા હતા. જ્યારે જુઓ ભારે હજન સંસમાન કારસી (૨૦ અ.) સૈયદના હજરત અબી (અ. ૫૦)ની વારપર મૌજદ દખાતા હતા (૫૬) એવું કારણ એ હતું કે હજરત અબી (અ. ૫૦) મિયાના દાર હતા, અને આદમ-સિદ્દિ અને આત્મોત્તરનાં ગુપ્ત મર્મો નાખવા-શીખવા માટે હજરત અબી (અ. ૫૦)ની રિગત સિદ્ધ વ્યક્તિ તે વેળા મોઢ ન હતી.

હજરત મમ્બુન હજરત (અ. ૫૦)ને કુનતી જનરે રમૂન નાદ (સં. અ. ૫૦) વાજા દીવર કરતા ત્યારેજ સતોત્ર પામતા હતા અને રમૂન ૥ (સં. અ. ૫૦)ને પ્રાણ હજરત સૈયમાન કારસી (૨૦ અ.) પ્રત્યે અનુદાદ મદમ્બત હતી એવીજ રીતે જીવન સદા ૥ મી માફક હજરત અબી (અ. ૫૦) પણ હજરત સનમાન કારસી (૨૦ અ.) માટે, મદમ્બત ધરાવતા હતા રમૂને મદમ્બત (મં. અ. ૫૦)ની વક્ત્ર પછી સનમાન કારસી (૨૦ અ.) હજરત અબી (અ. ૫૦)ની સેવામાં રહેતા હતા. જ્યારે જુઓ ભારે હજન સંસમાન કારસી (૨૦ અ.) સૈયદના હજરત અબી (અ. ૫૦)ની વારપર મૌજદ દખાતા હતા (૫૬) એવું કારણ એ હતું કે હજરત અબી (અ. ૫૦) મિયાના દાર હતા, અને આદમ-સિદ્દિ અને આત્મોત્તરનાં ગુપ્ત મર્મો નાખવા-શીખવા માટે હજરત અબી (અ. ૫૦)ની રિગત સિદ્ધ વ્યક્તિ તે વેળા મોઢ ન હતી.

૫૮ 'કલ્પવૃક્ષ વલ્લભ' પૃષ્ઠ ૬૧

૫૯ 'કલ્પવૃક્ષ વલ્લભ' પૃષ્ઠ ૬૨-૬૩

૬૦ 'નરમુનીન' પૃષ્ઠ ૩૨-૩૩

૬૧ 'કલ્પવૃક્ષ વલ્લભ' પૃષ્ઠ ૬૨

હમેશા કસરતથી પદનાર દુઃખનો પર ગામિય રહેશે (૪) દરેક હાજત પૂર્ણ થવા એને દરરોજ ૫૫૮ વખત પઢવું. ઇ. અ. બહુ જલ્દી હાજત પૂરી થશે.

“યા હર્યો” (સખ્યા ૧૮) “એ હમેશા ક્રિદ્ધ અને કાયમ રહેવાવાળો” (૧) બીમાર માથુસ એને કસરતથી અથવા દરરોજ ૧૦૦૦ વખત પડનો રહેશે તો ઇ. અ. બહુ જલ્દી સારો થઇ જશે (૨) બીમાર કોઇ બીમાર ઉપર એને ૧૦૦૦ વખત અથવા કસરતથી પઢી દમ કરશે ઇ. અ. તે જલ્દી સારો થઈ તેની ઉમરમાં વધારો થશે અને તેની રહાની તાકાતમાં પણ વધારો થશે. (૩) ગમે તેવી સખત હાજત પૂરી થવા પડત રે પેતાના નામના અદ્દ કાઢી અગર બીજા મારે હોય તો પોતાના અને જેને મારે હોય તેના નામના અદ્દ કાઢી એ બે નેના જેટલા અદ્દ થાય તેટલી વખત ‘યાહર્યો યાકર્યો, યા અઘીહો, યા રહુમાનો યા રહીમો.’ નહો દરેકી જગ્યાએ અને વખતે હાજત પૂરી થાય ત્યાં મુખી પાડું. પહેલાં અને પઢી નહો પછી ૧૧-૧૧ વખત દરેક શરીર જરૂર ઇંદુ અને પડતી વખતે જે હાજત હોય તેના તસવુર રાખવે. (૪) દુન્યવી કોઇ હાજત પૂરી થવા અગર મુરકેવ આસાન થવા સુધ, ગુર, શુક્રારે રોઝા રાખી (જે નહીં ગખી શકે તો વગર રોઝાએ) એ ત્રણ દિવસમાં યા હર્યો યા કર્યુમો, યા અઘીહો, યા રહુમાનો, યા રહીમો, બેહકકે ઇંધ્યાક નાઅબોશિ વ ઇંધ્યાક નસ્તાઈન” કમતીમાં કમતી ૧૦૦૦ વખત પઢવું. જેમ વધારે પડવામાં આવશે તેમ ઇ. અ. જલ્દી કામ પૂરું થશે. પડવા પહેલાં અને

દ્રુઆરી]

પછી ૧૧-૧૧ વખત દરેક શરીર પડવું જોઇએ. જે એ ત્રણ દિવસમાં કામ ન થાય તો એકીજ રીતે બીજે અંદવાડિએ પાછું પડવું એ મુજબ ત્રણ માર અંદવાડિયા કરવું એ અરસામાં જે કામ ન થાય તો તેનો ખિયાલ છોડી દેવો. ખુદાક બીજી રોઝ રીતે એનો જરૂર જરૂર આપવો. (૫) એને એટલે “યા હર્યો”ને હમેશા કસરતથી પદનારની માદરકિનમાં બેહક વધારો થશે. (૬) કોઇ વાત બૂઝી ગયા હોય ને માદ ન આરતી હોય તો એને ૧૧ વખત પડવાથી - ઇ. અ. માદ આવી જશે. (૭) એને હમેશા કસરતથી પદનારની બધા હજજત કરશે. (૮) એને હમેશા કસરતથી પદનારને ઇ. અ. બહુ ખાત ખીરા અને સુવાની હાજત રહેશે નહીં ખુદા પાકના ખાસ ફરજતાં. એનો તરબીફ પડે છે જેથી તેઓને એની બરકતથી ખાવા પીવા અને સુવાની હાજત રહેતી નથી.

“યા ક્યુમો” (અદ્દ ૧૫૧) “એ કાયમ રહેવાવાળો. એ કાયમ રાખવાવાળો” (૧) જેને રાત્રે ઉંઘ ન આવતી હોય તે સુતી વખતે એને પડતાં રહેવાથી ઇ. અ. બહુ જલ્દી ઉંઘ આવી જશે. (૨) સહરના વખતે એને હમેશા મોટા અવાજથી પદનારને બધા દોસ્ત રાખશે અને તેની હજજત કરશે. (૩) એને હમેશા કસરતથી પદનારની દરેકદરેક દિલી મુરાદ ખુદાપાક પૂરી કરશે અને તેને કોઇના પણ મોહનાજ કરશે નહીં (૪) “યા હર્યો યાકર્યુમો યા લાઈલિહો ઇંધ્યાઈના ઇંત્રી અરઅસોકા અતોહુથે યા કહબી બેતુરે આઅરેફ્તેકા અઅદન” દરરોજ ૪૧ વખત એને પઢી સીના ઉપર દમ કરવાથી

[૩૮૬]

[૧૯૪૨]

મુરદ દિવસિન્દ્ર યદ જગે અને નરે હતાલીથી
ભરપૂર યદ જગે (૫) “યા હર્યો યા
કર્યુમો” બનનાં મુખી એ જાનેને એકી
સાથે દમેશા પદવું અજન છે અને જુઓને
દીનનો પદ્ય એજ તરીકા છે એને ધણા
જુઓર્ષી ઈસ્મે આજમ કહી ગયા છે

(૬) એને દમેશા ૧૭૪ વખત પદનાર
મજકર “યા હર્યો અને કર્યુમો” મા લખેલ
બધા કાવચો ૬૫/૧ અનેક કાવચો મેજ-
વશે (૭) દીન દુનવાના દરેક દરેક નવપત્રકામ
માટે કામ પૂર થાય ત્યાં સુધી દરોજ ઈલામી
નમાજ પછી બે રકાત નરીક પરી તેનો
અવાજ હુજર સ અ વ, સ અને દક્ષત
મુનમ અ સ ને જાખરી દષ ૧૧
વખત દર રાગી પરી “યા હર્યો
યા કર્યુમો” બેહકે લાઇસ હા ઇલા અના
મુજ્જાનકા ઇની કુનો મિન્જાસેમીન”
૭૦ વખત પદવું અને મિન્જાસેમીન” પડતી
વખત ને કામ માટે હોય તેનો તસાપુર
રાખેનો અને પરી રલા પછી ૧૧ વખત પાણું
દર રાગી પદવું ઇ અ જાહુ જાહી કામ
યા જગે, કામ પૂર થયે તાકત મુજબ
મરીએને ખવાવવું (૮) કાઇ કામ કર્યુ” કે
ન કરવું, અથવા કાઇ જાવન જાહુવી હોય
એટલે દરેખારા કરવો હોય તે નજર જમાં
લખ્યા મુજબ કરવું ઇ અ પદમાં પદમાં તે
જાવત ઇતારે યદ જગે અથવા જવાજમાં
માસમ પરી જગે (૯) “અસિદ્ધ લામ મીમ
અલ્લાહો લાઇલાહો ઇલા હોયસ હર્યુસ
કર્યુમ” એને કમનથી પદનારથી દરેક દાખલ
અને ઉમેરે ખુનપાક પરી કરે છે એમાં વળ
ઈસ્મે આજમ છે એમ પદા જુઓર્ષી કહી

ગયા છે અને જેમાં ઈસ્મે આજમ હોય તે
પદનાર કાઇનો મોહનાજ થને નથી એ જગ-
નદર વાન છે. ને કે ખુનપાકના બધાજ
નામો ઈસ્મે આજમ છે. જ્યાં ખાસિયત જોતાં
અમુક અમુકમા તાસીર વધુ જોણી હોય છે.

(૬) “જિમ્મિદત્તાડ હિરફમા
નિરફીમ, અલ્લાહો લાઇલાહો ઇલા
હોયસ હર્યુસ કર્યુમ યાહર્યો યાકર્યુમ,
બેહકે લાઇલાહો ઇલા અતા મુજ્જાનકા
ઈની કુનો મિન્જાસેમી, વ બેહ-
કકે કાફ હા યા એન મુવાદ વ બેહકકે
હામમીમ એન સીન કાફ વ બેહકકે મુજ્જા
હુરફે મોકત્તેઆત વ બેહકકે હોવદ્લાહુલ
અહદુસ્સાહુન્જી લમ યસિદ વ
લયયુલદ લમ સૂકુદ્લાહુ કોદોવન અહદ”
રાગીઅ મુજબ દરેક દરેક દમાસ કામ પૂરું
થયા, એ તેરી મુજિસ આસાન થયા અકસીર
સિલ્લ છે. પદનારી રીત નખર ૭ મુજબ
નરીત વગેરે પરી દુઆ રાફ કરવી અને
“યા હર્યો યા કર્યુમ”ને ત્રણ વખત પદવું
અને ને કામ માટે હોય તેની ખુનપાકથી
મગમી કરી જાહીવી દુઆ પૂરી પરી જો
મુજબ પદનારના નામના અદદ મુજબ પાવું
ઇ અ ધારેલું કામ બધુ જાહી પ્રફ થયો.
કામ પૂર થાય ત્યાં સુધી ને તાકત હોય તે
દરોજ એક બે મરીએને ખવાવવું. અને
છેને પદ્ય અને તેરલા મરીએને ખવાવવું ને
તાકત ન હોય તે ખવાવનારી ખાસ જરૂર
નથી. [૧૧] સખતમાં સખત મુજિસ આમાન
થયા, દીન દુનવી દાખલ પરી થયા માટે જુધ,
અ અને મુજ્જા એમ ત્રણ દીવસ રોકા

રાખે અને જુઝ્યાને દહાડે નડાઇ ઘેઘ પાક સાક કપડાં પહેરી મરિજદે. નાચ અને જતાં જતાં તાકત મુજબ કંઈ સદેકા પણ આપે અને નમાઝથી પરવારી બે રકાત નથીય પડી તેનો સાત્ત પહુર વાં સં ને બાજીય ૧૧ વખત દરદ શરીફ પડી ત્રણ વખત:-

“અલ્લાહુમ્મા ઇન્ની અરઅલોકા બેઈ-રમેકા બિસ્મિલ્લાહ હિરંહમા નિરંહી-મિલ્લતી લાઈલાહા ઇલાહોવલ હય્યુલ કય્યૂમ, લાતાજોઝોહૂ સેનતૂંવ વલાનો-મલ્લતી મલાઅત અઝમતોહુસ્સમાવાને વલ અફિલ્લતી અંતા લહૂલ વોવૂહો વ ખરાઅતિલ્લ હુલ અસ્વાતો વ વજલ-નિલ કોલુગી મિન ખરયતેહી અતો-સલ્લી અલ્લા મોહમ્મદીન સલ્લલ્લાહો અલયકે વ સલ્લિમ વ અંતાઅતીની હાજતી વહેયા કેઝા વકઝા ફકલહૂ

યરતલબો લહૂ ઇન્શાઅલ્લાહો તઆ-લા વ કાલા કાના ચકૂલો લાતા-અલમૂ સોફહાઅકુમ લાયદગી અલ્લા માઈન સુમ્મા ઓ કતીઅતે રહમીત.”

આ દુઆ પડવી અને દુઆમાં જ્યાં ‘હાજતી’ છે તે પડી જે કામ માટે હોય તે ખુદાપાકથી માંગવું અને દુઆ પૂરી પડી લઈ ૧૧ વખા પાછું દરદ શરીફ પડી લેવું ઇ. અ. પાછેલું કામ બહુ જલ્દી પૂરું થશે, આ દુઆ મજકુર રીતે કામ પૂરું થાય ત્યાં સુધી ઉપરની રીત મુજબ ચાલુ રાખવી. આ દુઆ એટલી અકસોર સમાન છે કે ઘણા ખુશુર્તો કહી ગયા છે કે એને કાંઈ નડેલ, કમસમજ અને કાફિરને

શીખવવી નહીં આ ઉપરથી દુઆની તાસીસની ખાતરી થઇ શકે છે : ખુદાપાક નેક કામ માટે અમલ કરવા તૈયારીક આના કરે. (૧૨) અલ્લાહુમ્મા ઇન્ની અરઅલોકા બેઅન્તા લકલ હમ્દો લાઈલાહા ઇલ્લા અંતલ હન્નાનુલ મન્નાનો બરી ઉસ્સમાવાતે વલ અહેં યા જુદ્જલાલે વલ ઇક્રામે યા હય્યો યા કરૂમો, ઇકદે હાજતી બેકકકે લાઈલાહા ઇલ્લલ્લાહ મોહ-મ્મહુરસૂલિલ્લાહ સં નંખર ૧૨માં જ્યાં મુજબ એને પણ અમલ કરવાથી ઇ. અ. દિલી મુરા પડી થશે મજકુર બે દુઆઓ અગર એમાંથી એક ને પંજગાના નમાઝ પડી એક એક વખત પડી લેવામાં આવે તો ઇ. અ. પડનાર કદી કોઈના મોદનાજ થશે નહીં અને ખુદાપાક ગેવથી દરેક રીતે તેા મદદ કરશે.

લાખનોચાળા

અસગરઅલીના અત્તરો

૨૨ તોલાની શીરીઓમા

અને

તાજ કું. લીં લાહોરનો

ગરદર

સુરમા મુકેન્વીએ ખસર

ચોટના બે આના

શીશીના આં આના

ધી રાંદેર રોઝ ટાવરદેહ, સુરત.

કેજુઆરી]

[૩૮૮]

| ૧૯૪૨

સાહુ

૨૫ તરકાર એક મોહ મદી

એ રળીઆમણા ખેટ પર “સાહુએ”
છાન વ્યતિન કર્યું આ કદોઈ સજ્ઞા તેણીની
રહ આજે પચ્ચ ત્યાના તરૂઓ પર નાસ કરે
છે તેણીનું હૃદય દબ્બુ સુધી ત્યાના ખડેગમા
પચ્ચ પડી રહ્યું છે લીનીઝમ મિલિક દગઓના
તેણીનો રહ્યો રોગ આવનો ફતો માનમ
પડે છે

[૨]

‘મતનીન’ પ્રેમ અને ફરિયાદ તેણી ખેટ
છે સમુદમા તે એરી રિતે ફેનાયનો છે, કે
જાણે પ્રેમને પથ નશીમગરર થએની કોઈ
કુમારિકા તપ્પુ રાગ પડ્યું હોય !

શાન જીમિ ! ત્હારા પદાડો, કોઈ કોમળ
બદાની છાતી તણો વિભાગ છે ત્હારી રાશિનેવ
શરમાને, એરી કોઈ અમમતી પેશની ખરના
મરનીબાર નયનો સમ છે અને ત્હારા શ્વાસ
કોઈ આનરથા જાગામખીમા યદને બદાર
નીકરે છે

[૩]

જેટપર ધોર અધકાર છાઈ રહ્યો,
બયાનક શાંતિ ખસરી નહી, ત્યારે મરેવના
અદર કમળ સમીન સુગે મુછ રહ્યા જાણે
સિમાર, કોઈ ગિરાશ હૃદય દોષ નિન્દા વેદના
તણા માનમા તરની ! કેરા ન રોષ ર પડી
વિદ્વ વેદાને કાણે અંતરમાથી ઉતો એક
મધુર સદ સુચારો

[૪]

‘હે તે (મનુષ્ય) કળેનાથી મેવ ! કીની,
તુ ખેવશ મીદને યથો ?’ “હે તે, (મનુષ્ય)
• કે જેનાપર દર-નિકટ દરેક હાનતમા મારી
ફેણુઆરી]

પ્રેમ અટન રહ્યો, શી રિથે પાનકાનો જાદુ
તુજપર આવી શક્યો ?”

“હે તે (મનુષ્ય) જેને હું મારું તન, ને
મારી રૂઝ બેટ કરી ચૂકી હતી, શી રીતે મધુ-
રમની જૂની શક્યો ?”

[૫]

“બાળપણથી મે તને પીઠાપથા, જીઠાહિ-
કાઈની કોઈ પરીનો બ્હાનો હોય, એમ
લાગતુ હતુ—

“જાગેમા હું તારી સથે ફેણા-રમમા
કરતી’તી અનેકવાર હું તને છતી ચૂકી છું,
અનેકવાર તુ મ્હારાથી અધોતો”

[૬]

‘જટલીય રાનિઓ આપણે આનદમા,
આખ્યોમાજ વિતાવી દીધી છે કારણ કે
વગની મોજ આપણી નિદ્રા ઉઝાની લઈ ગઈ
હતી—તને યાદ છે કે જ્યારે આપણો પ્રેમ
મૌવન પર દનો વસત પર દનો ત્હારો પ્રેમ,
મુજ કાજ છપન રહતાર હતી, અને આજે
ત્હાની જુદાઈ મ્હારા માટે છાન-સંધ્યા
સમાન છે !”

[૭]

સૂર બધ યથો ફગ્યાદ અને ફદનનો
શોખ અટકી ગયો ફદન કરતો રવર એરી રિતે
શર યથો હતો, જાણે મૃત્યુ સિનાગ પર મિઝ
રાગ પડે છે. સૂર, ફદનનો બાસ અર્પતો
હતો, અને દવે ફદન પર સૂરનો ધોડા
યતો હતો

[૮]

ઉઘાસ મટેનથી એક મનુષ્ય નીમળ્યો, અને
એક પદાવતુ નામ છે કહે છે કે એ વાળી રમનો
છ, અને એનેજ લોરે આગ્રાશ વાળી દેખાય છે

[૩૮૯]

[૧૯૪૨]

અંધકારમાં ચિંતાગ્રસ્ત કરવા લાગ્યો. તે દરેક તરની આસપાસ એવી રીતે ફરતો, જાણે કે ઝટપટ વિનાશ થઈ માટે જંખો હોય. તે બુઝી પડ્યો. ભૂમિને સુમીને પાડો ઉભો થઈ ગયો. બંને હરતો આસ લાણી ઉઘાડ્યા, અને તોના મોંમાંથી એક દર્દનાક. ચીસ નીકળી મઠ, જેણે નિદ્રાવશ પડીઓને ચારોતરથી ઉઘાડી મૂક્યાં

[૬]

અરે! આતો સ્ત્રી છે! કેશ વીજાયકાં, અને સ્વેત ચાદરમાં ઢંકાયેલી છે. ઉતરેલ મોઢું, જાણે મુઝતની બીમાર હોય. આખો, જાણે

મર-ભગિમાં જે અગ્નિ-તણખા—

અરે! આતો સાધુ છે, જેને પ્રેમે બીમાર કરી મૂકી છે.

[૧૦]

સાધુ આગળ વધી. તે દરેક જગ્યાએ, કે જ્યાં પ્રિયતમની ડોહ નિશાની હોય, પડે-ચલી. દરેક જગ્યા, પડી પડીને સુમતી, અને મળું ફાડીને રક્તી તેણીની પ્રત્યેક માંસથી પક્ષીઓ પોતાનો માથો ઠોડી ઉઘાડા લાગતાં.

[૧૧]

ધોર અંધારી રાત્રિ છે ઘુવડ ખોલી રહ્યું છે. સાધુ આગળ વધી રહી છે.

મુરાદ ટેલરીંગ ઇન્સ્ટીટ્યુટ

લંડનની કટીંગ કોલેજની પદ્ધતિ અનુસાર, સાયન્ડીરીક કટીંગ અને ટેલરીંગ કામ, શીખાડવા માટે મુરાદ ટેલરીંગ ઇન્સ્ટીટ્યુટ ચાલુ કર્યું છે. કટીંગ અને ટેલરીંગનો ચાર્જ મધ્યમ અને દરેક વર્ષનાં અનુકૂળ પડે તેવા રાખ્યા છે શીયલુ કામ જાણનારને કટીંગ પણ શીખાડવામાં આવશે. વધુ માહિતી માટે મળો, યા લખો:—

સાયન્ડીરીક ટેલર એન્ડ કટર.

Try our

Secret

Good Fit

મુરાદ ટેલરીંગ

વર્કસ.

સુનારવાડા મરહુમ પાસે,
શહેર.

મુસેમાન જી. મુરાદ

મુરાદ ટેલરીંગ ઇન્સ્ટીટ્યુટ એન્ડ ટેલરીંગ વર્કસ.

પ્રોપ્રાઇટર:—મુસેમાન ગુલામ હુસેન મુરાદ.

[૧૦]

સાધુ ઉઝા તમાર પર પહેચી તિરે એક
નાનડી નારડી બાધી હતી આ નારડી,
સાધુની પાક મુહાબતના અનેક દ્રવ્યો નિહાળી
ચૂંકી છે —

[૧૩]

‘પારી કિરતી.’ દઈને લીધે સાધુ
નેરથી જીમ પાડી ઉઠી “અદના નેવોગ
રૂપાગી રાતડીએ તું નિરખી ચૂકી છે, અને
મહરો મધુરો પાક ગ્રેમ પલ્લુ તને બરાબર
પા છે તા. દરેક ખુશ્મા મારા અનેક
રહસ્યો છુપાવેના છે તારો પ્રવેશ લાગ, મહારી
દિગ્ગિગેનો સાક્ષી છે.”

[૧૪]

સાધુ નાવડી પર પહોચી મઠ રસીઓ
કાપી નાખી અને નેરથી પુકારી લીધી,
“માન! મહારી વધાર નારડી જ્યા તું માગે
લે ચલ.” નાર એટલા ઝાપવી ચાલી, કે
જાણે રસ્તી મઠ તલ્લી સિમરીથી બીનિ
નારી હોવા! મગરમા તેતમારની મધ્યમ પહોચી
મઠ મારેરથી અધકારે તેને ઘેરી હતી

[૧૫]

વાયુ નિરાતે સુષ રહ્યો હતો સાધુએ
પાતાની આસિયી તેને જગડી મૂક્યો પછી
તેણી દીવાની નેમ ઉભી થઈ ગિરેખાન ઢાડી
નાખ્યુ, અને તેનું કામજી તન, હાંસીદાતની
પ્રતિમાની નેમ પ્રકાશિત થઈ ગયુ

[૧૬]

‘હુ રાત્રિ! હુ જન! હે વાયુ! તમે
બધા સાક્ષી દબો આ જીવો! હુ ગ્રેમ પર
એકજાક થઉ છું.”

આપ્યુ મ્હી સાધુએ દરનો ઉગર્યા, અને
એટલા નેરથી ચીન પાડી કે સુનેન કુદરત
પલ્લુ ચોળ ઉઠી

[૧૭]

સાધુ જનમા ફરી પરી મોળઓએ
તેણીને હાથોહાથ લઈ લીધી પાણીએ લેણીના

ફેકઆરી]

ગ્રેમની આગ સુઝાની દીધી પરતુ તેણીના
હલ્કનો અગ્નિ દબુ સુધી પેચી રહ્યો છે
કદી સુઝનાર નથી

[૧૮]

મુઝુની એક ઘડી પહેલા તેણીએ જ્ઞેયુ,
કે ચોતાનો પ્રિયતમ પરતાઈને પાટો ફેર્યો છે
રહ્યા લાગી પ્રિયતમને બાન પાતાની કહેવા
લાગી “હારા! મે આપઘાત કર્યો ન હોન!”

પરતુ આતો મુઝુનું રમખ હલ!

[૧૯]

વાયુ ફરી સુષ ગયો મોળ પલ્લુ રાત
થઈ ગયા, પરતુ પખીઓનો શોર બધી પડ્યો
હારણ કે તેમણે સાધુનું જીવન અને મુઝુ,
બંને નિરખ્યા હતા

[૨૦]

સર્વ મહારાજ ધણાજ હામાધી પૂરી
પર પધાર્યા તેમને નિહાળી આકાશ ખીની
પેચુ રમખેર ગી વરો પરિધાન કર્યા પ્રવેશ
અગ્નિ પ્રગરી રહ્યો જાણે શુનાગજ વિખ-
રાઈ રહ્યા કેમ ન હોવા! પશ્ચિમે વાદળી રંગો
ઝોટી લીધા દક્ષિણે લીનો તાજ પહેરી
મગરના મહારાજને પ્રજામ કર્યા

[૨૧]

દરેક જગ્યાએ નવું જીવન નેર મારવા
લાગ્યુ મેટના બધા તરફો જગી ઉઠા પુષ્પોએ
પલ્લુ અમુએ ઉવાડ્યા પરતુ સાધુનો પનમ
ખાલી પાવો છે મટેન, તેના શોકમા રૂદન
હરી રહ્યો છે

[૨૨]

સાધુની સખીઓ પલ્લુ જગી દરેક જગ્યાએ
ગોધ કરો, પરતુ સાધુનો કયાવ પતો નહોતો
દરેક હલ્ક પુકારી ઉઝુ કે શુ જનાન બન્યો છે?

[૨૩]

તમારપર જઈ સખીઓએ જ્ઞેયુ કે સાધુ
મઠ રાત્રિના રાત મોળઓ પર ઝૂને છે કેય,
તેણીને પાનાના ખોળામા લઇને મુના હતા

[૩૬૧]

[૧૯૪૨]

સુરિમત મુદ્રેશ હતાં અને અધરો પર રહેજ તથાના જગતપર લખી આપ્યું!
 અખોત હરિય ફરકી રહ્યું હતું. "સાધુ પ્રેમ હરતોયો સારીઃ થઇ છે
 [૨૪] સર્વોત્તમ મૃત્યુ તેજ છે, જે પ્રેમની વેદી
 સખીઓએ અશ્રુઓ અને હીયડીઓથી પર થયું." (સંપૂર્ણ)

પરમો (ગોનારીઆ) અને—

પેશાબનાં ભયંકર દર્દોનો સંપૂર્ણ ફત્તેહમંદ ઇલાજ

ડાક્ટર જસાણીની
જગમશાહુર આસલ દવા

ગોનો-કિલર

[૨૪૨૪]

બેધકક આજેજ અજમાવો

અમે તે કારણથી લાગુ થયેલ તુરતનો અથવા જીનામાં, જીનો
 પરમો, પ્રમેહ (પરમિઓ) રવખામાં તથા પેશાબમાં જતી ધાતુ, તથા રસી
 (પદ, રતી રખત બળતણ, રીપું ટીપું તથા અટકાવે થતા પેશાબ,
 મુત્રારવગ આદિ) સોજે તથા થયેલો જખમ તથા સ્ત્રીઓ અને
 દુરધેના રોગોને લગતાં તમામ દર્દોને જલમુગથી નાશ કરી અગડેલી
 ધાતુને કુધારી રવગળ અને ધા કરે છે
 પચાસ પગ) ગાળીની બાહલીની કૌમત રૂ. ૩)
 વી પી. ખર્ચ આઠ આના જુદું.

જે એતપણી જે
 નકલી આઓયો ચેતજે.
 ખરીદ કરતી યજને દવાનું
 નામ ગોનોકીલર અને
 કુકડા છાપ સીલખધે
 પેકેટ તપાસી લેજે

એકલા ખનાવનાર— ડા. ડી. એન. જસાણી,

વીકુલભાઈ પટેલ રોડ, મુંબઈ નં. ૪

રોડીસ્ટ : સી. એન. બધર્મ, કલ્ચીઠ, સુરત.

આફ્રિકાના એન-ડ:—યુનીયન પ્રી-ટીંગ વર્ક્સ, લંડન, વિશ્વકોરીઆ રટીટ ભ્યાન.
 ફેબ્રુઆરી] [૩૮૨] [૧૯૪૨

વહેતો વર્તમાન

[સંપાદક : 'કારવાં']

“તરકકીએ ઉર્દૂના સેટેટરી ઝે અબ્બુ-લ-હક સાહેબે ઉર્દૂના રક્ષણ માટે પોતાની કમાણીમાથી બચાવેલી રકમ રૂ. ૫૦ હજાર, અંગ્રુમને તરકકીએ ઉર્દૂને અર્પણ કર્યા છે.”

ખાલી ખાલી મોઢેથી ઉર્દૂની લુખ્ખી હમદર્દી કરનારાઓ આથી કંઈ ધકે સેજે કે? આપા યોડાકજ ભેખધારીઓ ઉર્દૂને મળી જાય તો જરૂર તેનો ઉદ્ધાર મઠ જાય.

“ડીપ્લોમેટીએ અવર્ગમાં અમેરિકન લન્કર ઉતારવા સામે વિરોધ જાહેર કર્યો છે.”

પણ એ વિરોધ જાહેર કાને પર શખની મરજ સરજે. કારણ કે પોતાનું પાછળું ખાસલું પણ છિદ્રતે તો જાળવવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએને!

‘You Cannot be too Careful’ એ નામની નવલકથા મી. એચ. છ. વેલ્સે તાજેતરમાંજ બહાર પડી છે.”

મી તેર વરસની ઉંમરે પણ એ ભવ્ય ડોસાની કલમ વીસ વરસના જુવાનની જેમ સહસગ્રહ આવે છે; ત્યારે ત્યાંના સાક્ષી તો એટલી ઉંમરે હાથમા કલમ પણ પકડી શકતા નથી!

“ઘડોદના ઝોળને તા. ૨ છએ પસાર થતી રેવેનીયસ ટ્રેડનમાના લન્કરી સૈનિકોએ રોસનની અંદરની તથા બહારની દુકાનો લુટી હતી.”

તે ખાત્રાપીવાની દુકાનો લુટી તેમાં શું ચઢ મચું? “ખાત્રા પીનારને ખુદ દેનાર” એ કહેવત એ સૈનિકો જાણતા હોવા જોઈએ. અને તેથીજ આમ કર્યું હશે.

“સુરતની જાનવાની સંગીત, નૃત્ય, અને કલાશક્તિ વિકસીત કરવાના આશયથી સુરતમાં ‘રૂપકમંડળ’ની સ્થાપના કરવામાં આવે છે.”

કીક છે સુરતી લાલાઓ બીજા બધા કામમા તો આગળ પડતા હતાજ પણ નૃત્ય કામમા પાછળ હતા તે હવે આગળ આવશે!

“ભાગધરાના એક મુસ્લિમ પસાવનાના ઉપર મંદીરના રૂ. ૬૦૦ ની ચોરીનો શક જતાં તેના ઘરની ઝડી લીધી, પણ ઝડપીમાં કપ્પ ન નીકળ્યું” છતાં એ અપમાનથી વિરોધ રાખતે તેણે ખંદુકથી આપધાત કર્યો તથા તેની સ્ત્રી પણ તેની પાછળ મરી ગઈ!”

ધર્મજાત ખાતર આપધાન કરવાની તકલાદી મનોદશા એક મુસવમાનને મેવવી ન ધટે!

“તા. ૨૨મીએ ભરૂચ મુકામે સમસ્ત મુજરાતના શિક્ષકોની પરીક્ષા આયોદના ઠાકોર સાહેબના પ્રમુખપણા નીચે બરાગે.”

અને તેમાં રાખેતા મુજબના ટીપાટીલા દરમિયાં લીધાં મોઢાઓ તરકથી રજુ થશે એ આશા અરથાને નથી!

માસ ફેબ્રુઆરી ૧૯૪૨

પ્રસ્તુત. ૩ જી

અંક ૧

અનુક્રમણિકા.

વિષય સૂચિ.	લેખકનું નામ	૧
જાગૃતિ નાદ (કાવ્ય)	"ઇઝઝત"
ઈસ્લામી શિક્ષણ (કુઆન)	મૌં અ. રહીમ સા.	૩૧૮
" " (હદીસ)	" " " "	૨૩૬
આરાઝકા ફુગિયા	"બેકાર"	૩૪૦
ફતાવા	મૌં અ. અશરફ સા.	૩૪૪
પોઠ	રા. વલુખરો	૩૪૧
સ્ત્રીકાર-સમાજોચના	સ પાઠક	૩૪૬
જાપાનના જવાનો	હા. ટીમોત	૩૪૧
ઇમાનની વ્યાખ્યાઓ	ઇસાભાઇ	૩૪૩
ચેની પોઠ	ઇ. અ. ખોશ	૩૪૬
મુસાફરો અમે બધાં (કાવ્ય)	"કિરમત"	૩૪૪
એ અજાન હતી	"ઇઝઝત"	૩૪૮
શેખર-લીની આત્મકથા	"અમીન"	૩૪૬
કુદરતી ઇબ્દત	"મુસ્લિમ"	૩૪૮
"વિપત્તિ એકધારી છે ને હું છું" (ગઝલ)	"બિરમલ"
"યરો મારા હાથેજ સર્જન કરાયા (ગઝલ)	"તર-નુમ"	૩૫૧
સિદ્દિના સન્માર્ગ	"શારિફ"	૩૫૧
હ૦ સકમાન કારસી (રહીં)	દરગાહવાલા	૩૫૦
"અજમાવવાનો"-"અગરાવવાનો"	"સાગર",-"મઝલમ"	૩૪૮
અરમાઉલ હુસ્ના	રિકાઇ-સાબેરી	૩૪૮
સાધુ	"એફ મોહમદી	૩૪૬
વહેતો વર્તમાન	સંપાદક	રાષ્ટ્રલ ૩૫૫

વાર્ષિક લેનાજમ-હિન્દ અને સીત્રોન રૂ. ૪, જમ્મા રૂ. ૫, પરદેશ રૂ. ૧

"કારવાં" દર અંગ્રેજ મહીનાની તારીખ પંદરમીએ પ્રગટ થઇને તેજ હીવસે પો.
કરવામાં આવે છે. રેપર ઉપર ગ્રાહક નંબર હમેશા લખવામાં આવે છે
પત્રવ્યવહાર વેળા તે લખવા ચૂકશે નહીં. અંક નહીં મળવાની હિસા
હિન્દના ગ્રાહકોએ તા. ૨૫મી મુધીમાં કરવી.

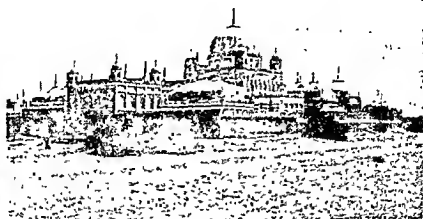
Printed by: Maganlal Mangaldas Patel, at The 'Gangotri' Printing...

Kampith, Khand Bazar, Surat.

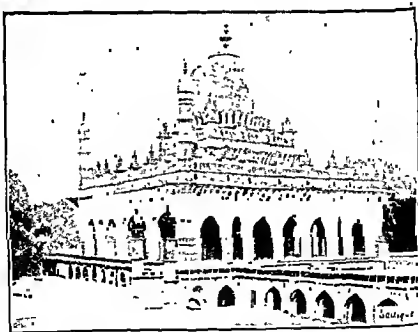
Published by: Azum Ahmed Esmail 'Vahshi' for Vahshi Sabitya Kary

Kampith Surat.

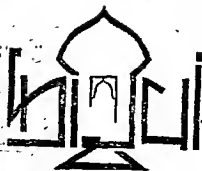

હિંદના સ્વર્ગ સમાન ગણાતા કાશ્મિરની 'હુઝુરગઢ'ની મરાઠર અને મનદર મસ્જિદ

દક્ષિણા આશ્રમની સુધાનોખા નામની બિજાપુરના શાહ હંઝાહીમનો રોળો કે ને રોળની અંદરનું જગીરું કામ અપૂર્વ અને અનંદ મનાય છે.

માર્ચ ૧૯૪૨

પારિવ

પ્રકૃતિ-રહસ્ય !

સુરમ્ય પ્રેમાત્મા મનોહર કાળમાં જ્યોતી કપેતી શાખાઓ પર ખીરાઈ થું થું કરતી ચક્રીયોત્તા સ્વરમાં સ્વર મેળવી ગાવામાં ફેટ્યો આનંદ છે !

કપાસના ફૂલ પુંમય જેવા વાદળોનો ઝરમર પરદો હાલી સૂર્યની જેમ પોતાના હિન્ધુ-કરો હારા સવસ્નાતા પૃથ્વીના બીનાં કપોળને ચૂની સેવામાં ફેટતી મજાદ છે...

એક પુલ્કનની પેટે કાછ કરણ ગણન માનાં માનાં વાયુની લહેરીઓમાં ઉમે નીચે ઉડવું-સરિનાની જેમ લીલી-લીલી ઘાસની પામે જઈ નાચતાં ફૂલોં વણેવું-દસોની જેમ પોતાની મસ્તીમાં મત્ત થઈ ડોહવું-હવાના હિલોરોની સાથે આહો બરવી-અને એક ગિલિ-નિઝરેતી પેટે અશ્રુ વહાવવા-ફેટવું મુખદાયક છે...?

એક પુલ્કનની જેમ અનિત્ર લહેરીયો વચ્ચે ડોલી-ઝૂમી નીચ વૃત્ત પરથી સુપચાપ ભૂમી પર ખરી પડવું-અનંત આકાશમાં અચળ તારણની જેમ દમદમવું-અને અદ્રમાની જેમ હાસ્યમય રહેવું-ફેટવું આનંદ-દાયક છે.

એક નીકાની જેમ મોન-ગળ વચ્ચે નાચવું બોળા-અબોધ બાળની જેમ મરોડીના માળ-માળીયાથી રમવું-અથવા અશ્રુઓની જેમ રોહ અધિનાની આંખોથી નીકળી એના પ્રિયનર્મના ચરણો પર ટળી પડવું-ફેટવું મધુર છે...!

ધ્યારે...?

આ કંપાવી દેનાર નીચ આવેજોની પળો-

હું એમના પર ધ્યારે વિન્ય પ્રાપ્ત કરીશ- ધ્યારે, મારા ધ્યાર !

હું એનાથી અકરનીય હારતોજ રહ્યો છું !

તારો પ્રકાશ ફરથી ચમકે છે, પરંતુ એમ મદેશને આંખની નથી શકનો; હું પ્રેમભ્રમોથી દૂર ભાગી ગઈ છું-પરંતુ તે મારો પીછો કરે છે, અડધ દડ પગલાંથી.

હું જાણું છું કે હું હૃદય તરફ ઘસઘડું છું પરંતુ પોતાને રોકી નથી શકનો.

હું આ દુર્ગંધમય વાયુમાં ચાલીના શ્વાસ માટે પલ્લખાં માઝું છું-અને-આ હૃદયમાં મુખનો અનુભવ કરવા નિર્થક પ્રયત્ન.

હે વિષ્ણુભાઈ-

કેવળ યાશે ધ્યારે તે સોનેરા હિસ્સો-ને-રૂપથી તારણ બરી રાનો...?

શેખાહા નૂરઅહમદ

• હિંદુ સ્વરાજ હવે ખારણું ઠોકતું આવી રહ્યું છે. કારણકે જાપાની ચોરો હિંદનાં ખારણું ખખખાવી રહ્યા છે, તે પહેલાં ચોડીયાન. રૂપે સ્વરાજની આવરકતા ઉભી થઈ છે. વિધાનનાં બંધાયેલાં જાણે આ બાબતનો સ્વિકાર કરતા થયાં છે. જે જાણે હિંદનું નામ આપતાં નાકતું ટીચકું ચલાવતાં હતાં તે બંધાયેલાં જાણે હવે હિંદનું નામ જાપરે, ના જાપે ચલાવવામાં માન સમજે છે આ ચમત્કાર કંઈ હિંદી લોકોની કુશળતાનો નથી પણ જાપાની તુટી પડનારી વિજ્ઞાનોએ એ ચમત્કાર છે! પાર્લામેન્ટમાં હવે ડઝનબધી નદિ પણ સંક્રાંતિ થી મેળવે છે હિંદને સ્વરાજ આપવાની દિમાયત કરી રહ્યા છે, એ બધી જમાનાની ખુબી નહિ તો ખીજું શું છે? સંજોગોએ સાહીવાદના જૂનને શીશામાં ઉતાર્યું છે, અને વળી ક્રીસ્ટ જેવા હિંદીઓના વકીલ આમસજાના મુખ્ય આસને બિરાજ્યા છે, પછી હિંદના મોઢામાં સ્વરાજનું પાણી કાં ન જરૂર ?

અમે તો સ્વરાજને હાથવેંતમાં પાને કે થોડાક કનાકો કે દિવસમાં સંપડવાની આશા રાખતા હતા; પણ ક્રીસ્ટ અને એમેરીના સંદેશોએ કહ્યું છે કે હવે ફક્ત થોડા દિવસ ધીરજ ધરો, સ્વરાજના તાજાને ખોલવાની દુઝી એમેરી પા ચર્ચીત્રથી કપાંક શુભ થઈ છે, જેથી પ્રધાનમંત્રીના હુંડારો નવી ચારી

ખનાવી રહ્યા છે, એ ચારી તૈયાર થઈ રહે એટલાજ દિવસ હિંદે રાદ જોવાની છે! અત્રે ત્યારે સેંકડો વરસથી રાદ જોતા હતા, તો એક બે આવાડિયાં નહિ જોવાય? અલગત આથી લોકો તો ધીરજ ધરશેજી, પણ લોકોને ધીરજ રહે એ સંભવિત નથી. કારણકે સ્વરાજના હોદ્દા એ પણ એ અજાણ મધકાળ છેને? “આગે આગે દેખાવે હોતા હો ક્યા?”

ચાંચકાઈ શેકે તો જતાં જતાં બંદુક ફેંદી ગયા કે હિંદને સ્વરાજ આપી દો પણ અર્ધિ તો અજાણ ઉચતપામત થઈ રહી છે! જાણ ત્રીજા કડે છે કે “ચાંચ”ને હિંદનો અભ્યાસ નથી પછી આમ કવખતે “સ્વરાજનું” હાંધું શિકે ચલાવવાની જરૂર શી હતી?” અલગત એ હાંધું અમારી મરજી મુજબ રંધાઈને તૈયાર થયે તો ફીક, નહિતર અમે તોડી નાખીશું! પારિવાર સિવાય ખીજું કશુંય અમને પાકવે તેમ નથી, જો અમારી મરજી વિરુદ્ધનું કશું પણ આપશો તો અમે જોવા જેવું કરી મૂકીશું! તો તેમની સામે ચેલેન્જ ફેંકતાં પીર સાવરકર હિંદુ-મદાસજાના અખાણમાં દંડ પીળતાં બહોર કરે છે કે “જાણે કરવાની કમકાઈ કોને આગે છે? અમે તો એવા હજારો જાણે જોઈ ચૂકેલાં છીએ! “એવી કમકાઈઓથી ડરી જાય એ ખીજાં!” આ કોંગી પહેલવાનો આરા

કારવાં

કટોકટીના સમયે કંઈ આપું ન વેતરે તો સારું ! નહિતર જહાજની આફત તો આપતી આવશે; તે પહેલાં ધરનું ધમસાયું મહા ખૂટું નિવડશે. ખુદા એ વખત દિંદને ન દેખાડે !

દેશમાં ઠેર ઠેર ધાડેનું જોર વધ્યું છે; ત્યારે મુંજામાં સોજાનેના ચેનચળાનું જોર વધ્યું છે. રશિયા મુજમ તે તમ્હ સવાવાળાઓ આખઆખ કાન કરી રહ્યા છે મુંજાના સી વર્ગ એ ખામનમાં ખુબ ઉડળી રહ્યો છે, અને ઊંચાં પછી કળકળાટ કરે છે; પછી બધા જે બના મોતને મૂઠીમાં લઇને ફરે છે એજ સોજાનેને નીતિ-નિયમનાં બંધન સે પાવને ? એ ગિયાગ કંઈ મહના સાધુ તો નથી ? ધસ-ખસના પૂર જેવા સ્વર્ગદ વાતવરણમાં ઉઠેલા એ મહાનુભાવોનો હૃદય પડો નીતિ-ધર્મ કે ક્રિસ્તીશ્રીની વાગેઓથી થાય એ આકાશકુમ્ભ સમાન છે ! ત્યારે હવે શું કરવું ? સરકારના કાનો પર ફરિયાદની કાગારોજ કરવી બીજું શું ? અને એ સિવાય બીજું હરી પશુ શું શકીએ ?

"જાહે કયા સકના થા ખડા ખાસ લેને કે સિવા ?"

ગામગામી નાટક કંપનીમાં એકાદ કુશળ એક્ટર હોય તે રાગ પછી જાને, દમ્ભુરીયો પછી જાને, અને કૌમિક પાદ પછી જાગવે તેમ ગિયારા વેવલ સાડેજાને અનેક સીનમાં રમ્મ થવું પડ્યું છે. સીનીયામાં પુરેપુરે એક જાગવો ન જાગવો કે દિંદના સેનાપતિ જનાણીને મોહત્યા ધરાનતો ૨૦૦૨ દમ્ભ એમલે પુરે જાગવો ન જાગવો કે દિંદી સેનાપતિ ૫૬

માયં]

પરથી પાસિફિકના મોજાએ દરસેલી દીધા, સાનો સીન દમ્ભુ જાગવોતોજ અધુરો રહેવા દઇતે પાછા દિંદમા તે એમને મોહત્યા છે. વાવેલ એક કુશળ સેનાપતિ છે એને માટે બે મન નથી, યિઝની નાટક કંપનીના એ કુશળ નટ છે એને માટે પછી બે મન નથી, પાય ગિયારો એક માણસ અનેક પાદ જાગવે એ પરિસ્થિતિ અસભ છે ! જેમ ઓછા માણસોએ સંપૂર્ણ નાટક જાગવી શકતો નથી તેમ ઓછા સાધને વિગ્રય સાપડતો નથી. ગિયારા વાવેલ સાડેજ કંઈ કાનુસાગા 'અલાદીન' તો નથી કે જાડથી વિગ્રય હોતો કરી દે ! રીંગ મક્કર કુશળ હોય પછી સરકસમાં જનવરોનોજ કુશળ હોય ત્યાં એની કુશળતા શું કામ લાગે ? બિરજુક ગયા પછીય, સાધનો પૂર્વ તરફ વળેનાં થયા છે કે નહિ તે તો જાગવાન જાણે કે રટ જાણે !

"નવે જે કો નર ગયો નાચે મહીર માય, બધ વધી નવે વધી પરીયા પરીયા ખાય "

એક પુરખ્ખી ઉક્તિ જે જાહે જાગ તે પાછો આવતોજ નથી, એ ઉક્તિને સાચી ઠેરવવા તો જાગવાન જાહે ગયું નથી ? એજ જાગેના બીજા જાગમા છે કે અને જો કદાચ પછા આવે તો અનેક પંદીઓ સુધી ચાલે એટલું કમાઈ માવે ! છ. સ પહેલાની આ દરેવન આગે સાચી હરી કે નહિ ? એ તો જાણી ગયું છે. જાહેથી જાગવાન જાહે પાછું આવ્યું છે પછી ખીસતી ધરાનો અમલ થયો હોજ જાગના અગારા સિવાય બીજું કશુંય

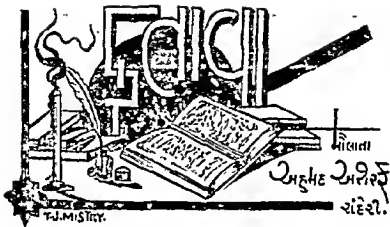
એને હાથ આવ્યું નથી ! આજની સંસ્કૃતિના પરિણામે આમના અંગારા કે હરી અગ્નેશ્વ કાલસાગ્ર બાદી રહેવાના ! એશિયા અને યુરોપની પુનઃ વ્યવસ્થાના કાંડમાં આપું જગત કબરતાન થઈ જાય તો નવાય નહિ !

જગતમાં એકજ આસાના કિરણરૂપ રશિયાના દાનરકાએ દીક દીક પ્રમાણમાં નાખી-ઝોનું ઘાસ વાદવા માંડ્યું છે ! ચાલુ શિઆળે હિટલરને ખૂબ ખૂબ કારે પડશે છે. અને તેથી પણ વધુ મુસોલીની હિટલરને કારે પડશે છે. ગયાજ અડવાંડિએ સીબીવાના મોરચા પર એક ફકત ૫૦ બ્રિટીશ સૈનિકોની ઢુકડીએ ૫૦૦૦ ઇટાલિયનોને ધણુ માછલ સુધી ભગાડ્યા હતા ! બસા રસોઈયા રજુસંગ્રામ ખેડવા જાય તો એવુંજ પરિણામ આવેને ! રોમલ પણ એવાઓની સરદારી લેતાં શરમાને હશે ? પણ બિચારો શું કરે ! આખરે ઇટાલીના બટાકા વગર શું આવ ! “રેતીમાં વહાણ ચલાવે !” એ વાનને લોકો માનતા ન હતા પણ હવે તો “રેતી પર કિલ્લા બંધાય છે” એ વાન લોકો માનતા થયા છે. રોમલ માને તો તેના મગજમાં ખાલા ઠોકાને રૂટરને બેઠેલાને પ્રતિનિધિ મનાવી રહ્યો છે ! લોકો કહે છે કે “બરમાના દિગ્વિજયો જોટલી ઝડપથી હિંદમાં આવે છે; એટલી ઝડપથી બરમાના પુંધ સમાચારો હિંદમાં આપના નથી !” બરમાથી હિંદ જુદું પડ્યા પછી બરમાના સમાચારો આવે કે ન આવે તે સાથે હિંદને શું લાગે વળગે છે ! ધીમા ધીમા પણ આવે છે

બરોને ! રંગુનથી લંડન જાય અને લંડનથી દિલ્લી આવે અને પછી દિલ્લીથી તે સમાચારો આપા દેશને અપાય ! એવો કાપદેસર જેમ થતું હોય તેમ થાય ! અનેક મળણીએ માગેલું પાણી પીણી જેમ શારીરિક તંદુરસ્તી જળવાય છે તેમ અનેક મળણીએ મળાપણા સમાચારો સાંભળવાથી પણ માનસિક તંદુરસ્તી જળવાય છે ! આતે કંઈ મુગ્ધાઇ થોડી છે; કે કોટ પર બેસાડીને ઢંઢોરે પીણી પીંદે ! અને મુગ્ધાઇની વાન થઇ તો બીજી એક વાત યાદ આવી જાય છે. કહેવાય છે કે “સોગાપોર પર જપાની વિમાનો હલ્લો કરતાં હતાં ત્યારે માનવાનના જગ્સા સોગાપોરમાં ઉડી રહ્યા હતા.” જાપાની આ વાન ને ‘નાળાપુ’ હોય, ત્યારે તો કંઈ કહેવાનું, પણ ને સાતું હોય તો લખનૌવાળા “વાગ્દિઆમીરાહ !” અને દિલ્લીવાલા “મહમદ શાહ રંગીલા”ની રહેને કબરમાં પણ સતોય થયે હશે કે આટલે વરસે પણ તેમનું અનુકરણ કરનારા જગતમાં પાક્યા છે !” અરજુ :

બરમાના ગ્રાહકોને !

બરમાના તંત્ર વાતાવરણને લીધે જાન-પુ-આત્મીના અંકથી અમે બરમાના ગ્રાહકોના અંકો તેમને ન મોકલ્યાં અહીં જુદાજ રાખી મૂક્યા છે. હવે તો બરમાના ધણુ ચૂંદરચો દેશમાં આવી ગયા છે, તો ને વાઈ ‘કારવાં’ના ગ્રાહક હોય તેમણે પોતાનું દેશનું સરનામું અમને મોકલી આપવું અને પોતાના અંકો મંગાવી લેવા. —મેનેજર

સમ.સ-મારો બાપ થોડા દિવસ પહેલાં
ગુજરી ગયેલ છે તેની મીયતમાં એટલે
રહેવા પુત્રી, સોનું અંદાજ ૪૫ તોલા, અને
અંદાજ પંચસો રૂપિયા છે. મારા બાપની
પટેલી ઔરતનો એક ડોકરો છે કે જેની
શદી મારા બાપે કરી આપી હતી અને તેને
ચોપાંચેક તોલા સોનું તથા શદીનો અરસ
આપ્યો હતો. બીજી ઔરતનો એક ડોકરો છે,
અને ત્રીજી ઔરતનો એક ડોકરો અને ડોકરી.
ડોકરીની શદી પણ મારા બાપે કરી દીધી
હતી, તથા તેનો પણ અરસ આપ્યો હતો.
ડોકરી ગુજરી ગયેલ છે. પણ તેનો એક
ડોકરો છે. અને ચોથી ઔરત ને દયાન છે
તેના ચાર ડોકરા અને બે ડોકરીઓ છે.
હમો કુલ સાત ભણ, તથા બહેન અને એક
મા છીએ તો ઉપરની મીયતમાં અમો કેવી
રીતે ભણો પડે છે તે તથા મારી દયાન માતા-
જીનું ભરખુપે પણ કેવી રીતે અને કેના ઉપર
દા છે, તે પણ ખુલાસાવાર લખી મોકલવા
મહેરગાની કરીશ. જસ એમ.

જવાબ:-પુછેલી મુગમમાં પ્રથમ તમારા
માર્ગ બાપાજીના કાન દાનનો ખર્ચ અને
કર્ત હોય તો તે અને વસીયત હેતુ તો ને
ત્રીમ ભાગ મુશીમીથી, એ સર્વે અદા કર્યા

બાદ કુલ માલના એટલે એટલેની કીમત
સાક્ક નાણું, સોનું, ચાંદી, એવર બીજે ને
કાંઈ હોય તે બધાને બહેનની કીમત કરી
એક સો ડગીસ (૧૩૬) ભાગ કરવા. એમાંથી
ભાગ ૧૭ તમારી માને અને તમે દરેક
બાળને ભાગ ૧૪ (એટલે સાત બાળના ભાગ
૬૮.) અને દરેક બહેનને ભાગ ૭. (એટલે
તથા બહેનને કુલ ભાગ ૨૧) મળશે. બાદ
તમારા બાપાજીએ પેનાની લપટીમાં તમારા
ને ભાગ બહેનને પરણાવ્યા છે. તેનો અરસો
તેઓના વારસામાંથી કાપવામાં આવશે નહીં
પણ જે શદી વખતે તમારા બાપાજીએ એવર
ખનાવી આપ્યું હોય, અને તે એવર તમારી
બહેનને કે તમારા બાળને અથવા લઈને
ઔરતને બખ્શિય ન કરી આપ્યું હોય બહાન
માત્ર પહેરવા માટે આપ્યું હોય તો તે એવર
પણ તમારા બાપાજીના માત્ર તથાશે. અને જે
બખ્શિય ન કરી આપી દીધું હોય તો એથી
તે સોફા મગાન માલિક પદ થવા દને એમાં
કોઈની વારસો સાથુ પડશે નહીં અને જે
તમારી લાલની દયાત વસિયાતી મહેર બાજી
હોય તો નિકાહ વખતે ને મહેર ફેરવવામાં
આવી હોય તે તેની વારસા વગરેક આપવી
લેઈએ. અદલાદ વધુ જાણવાર છે. એની
રીતે ફિક્ક અને ફગાઈની કીમતોમાં લખ્યું છે.

કારવાં

સવાલ-નાપાકી દૂર કરવા-શુભ કમ્પી વખતે અથવા-નાપાક-કપડાં ધોતી વખતે સાથ વાપરવું જરૂરી છે ? જો પાણીથી પાક થશે કે કેમ ?

જવાબ-શુભ કરતી વેળા માત્ર પાણીથી નાપાકી દૂર થઈ જાય તો સાથ જરૂરી નથી, તેમજ કપડાં પરથી પણ નગ્નસત પાણીથી દૂર થઈ જાય તો સાથ વાપરવાની કંઈ ખાસ જરૂર નથી.

સવાલ-એકનેલામ વારંવાર યોગે હોય તો રાત્રે સુતી વખતે એક ખાસ રાખેલી હુંગી પહેરીને સુએ તો શુ એ નાપાક હુંગી પહેરીને સુવું યોગ્ય છે ? અને મોટે પ્રમાણે કલામ પડવું, નાપાક હુંગી પહેરેલી હાથનાં સુવું જાય છે ?

જવાબ-એકનેલામ થવાની બીમારી લાગુ પડી હોય તો સુતી વેળા માટે ખાસ એક હુંગી રાખે, નહિતર નાપાક કપડાં પહેરી સુવું મારફત છે એકનેલામ થવું હોય એવી હાલતમાં કુર્આન શરીફની આજ્ઞા પડવી ન જાય એ મના છે. તરખીલ, તહવીલ, તકબીર અથવા કસેમદ શરીફ પડી શકે છે તેમજ નાપાક કપડાં પહેરી કુર્આન શરીફની તિલાવત કરવી અદબ અને એકનેલામની રૂએ મુનાસિબ નથી.

સવાલ-પછી વારંવાર નીજગતી રૂપે એક ખાસ હુંગી પહેરી રાખે તો યુનોક છે કે તરત તે હુંગી તેડવી જગ્યા ધોવાથી કપડાં પાક થઈ જશે ?

જવાબ-અમર મઝી વારંવાર નીજગતી હોય તો એક ખાસ કપડાં પહેરી રાખે અને

તેડીજ નાપાક જગ્યા સાફ રીતે ધોવાથી પાક થઈ જશે. અથવા કપડાં ધોવાની જરૂર નથી.

સવાલ-એકનેલામ થવાથી પહેરેલા બધા કપડાં નાપાક થશે કે ફક્ત જેને નાપાકી લાગી હોય તેજ નાપાક ગણાશે ?

જવાબ-નાપાકી કપડાંના જેટલા ભાગને લાગી હોય તેટલા ભાગ ધોવું જરૂરી છે, બધા કપડાં ધોવા જરૂરી નથી.

સવાલ-એક પેશામમાં છે અને તે કામને માટે સવારની નમઝની મસ્જિદમાં પેશામમાંત કરી શકતો નથી તો શું તેણે પેશામમાં પાછળ બીજા થઈ વખતની નમાઝ પડવી જાય છે કે કેમ ? અને એક પણ વખતની નમાઝ કર્યા થાય તો તેની પાછળ બીજા વખતોની નમાઝ પછી શકાય કે કેમ ?

જવાબ-મજહૂરે હંમામની પાછળ નમાઝ તો થઈ જશે. પણ હંમામને પોતે વિચાર તથા કોશિશ કરવી જોઈએ. 'તેમજ લોકો' હંમામને સમજાવે કે પૂરેપૂરી હાઝરીને ખાસ રાખે અને નમાઝ કર્યા થયા ન પામે.

સવાલ-એક મુસલમાન માણસ છે અને તે કાઠ કામની અંદર કુદરતને મલીય, અશી-જેથી ખાસ છે તો તેના માટે ઇસ્લામી, યરખ દુરમ શું છે ?

જવાબ-તકદીરે ઇલાહી પર ટીકા કરવા અને હુરં બોલવાથી કુદરતે જાણે, અરેશો છે માટે કદીપણ એવા સજ્જો મોદાથી બોલવા ન જોઈએ. એ ખાસમાં ધણો દર અને એકનેલામ રાખે. અને તકદીર પર રજ મંદ રહે.

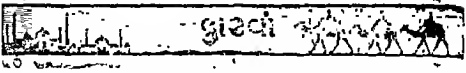

હ્યો, અત્યાર સુધી તો ચર્ચાનું હતું કે 'પ્રેમાનંદ' નામે કોઈ કવિજ્ઞ ગુજરાતમાં થયો નથી. હવે અમદાવાદ સહિત્ય સભામાં પ્રો. નવલરામ ત્રિવેદીએ પોતાના ભાષણમાં એથીય આગળ વધીને જણાવ્યું છે કે: "પ્રેમ નંદ તો નકનો પણ જેના નામે અનેક આખ્યાનો પ્રગટ થયાં તે. છે એ પ્રેમાનંદ મુન 'વલ્લભ' પણ નહતો, ને વલ્લભને જન્મ આપનાર કોષ માતા હોય તો તે સ્વ કેવલ હ કુલ, અને સ્વ. હોદાશાસ્ત્ર ન. હાઈ; અને ને કોષ પિતા હોય તો તે સ્વ. નાપાશંકર શાસ્ત્રી, અને સ્વ હર જોવિંદ કોશવાળા જ હોય, એમ જણાય છે." હ્યો, કહો! ગુજરાતીને સમૃદ્ધ કરવા ખાતર પાંચડી ન પડેરયાની પ્રતિજ્ઞા લેનાર આખો ત્રણ મહુનો 'પ્રેમાનંદ' અને તેનો સપ્તત્રણ મહુનો દીકરો કવિ 'વલ્લભ' પણ ગુજરાતમાંથી આવેલ થયો! આપણા ગોધડાએ પણ યુરોપના રોશિ કોની જેમ, દીકરીક ગોધ જેની તીણી આંખો પ્રાપ્ત કરી છે! ત્યાં પાંચ કહેવાય છે કે 'રેક-સ્પીવર' નામે કોષ પણ કવિ ઇંગ્લાન્ડની ધરતીમાં પાક્યોજ નથી! હોય! હશે! પણ હવે કવિ-ઓએ અને સાક્ષરોએ પોત પોતાનાં જાવજાં જનાથી લેવાં, કાં તો પત્યર પર કે તાંજાના પંસા પર જવનાં જવત લેજો કાતરાવીને,

પછીજ મરી જવું; નહિતર આવી રીતે તમારું 'કાંસુ', પોંચુ' કપસ' થવાનું! મુરિલમ-ગુજરાતી શાધરીએ પણ સાહિત્ય ક્ષેત્રમાંથી જૂંસાઈ ન જવું હોય; તો એકાદ મુશાવરો મિરનારની તોટીમાં ગોઠવી, અશોકના શિક્ષા લેખની ખામુર્માંજ એકેક મુશાવરાની વંશ-વળી કાતરાવી વરે; નેતર પાછાના નવરા નખખોદીયા શાધકો એમનાં નામ અને કામને પણ વાળીઝૂડીને સાક કગી નાખરો!

'ટીચર' માટે 'અધ્યાપક' શબ્દ વપરાય છે, તો પ્રેફેસર માટે 'પ્રાધ્યાપક' શબ્દ વાપરવાની થી. વિજયરાય વૈદ્યે શોધ કરી છે. આ ઉપરથી પ્રેરાઈને ન્યુ ઇરા દાહરકૂદ ગોધરાના ભોગીન્દ્ર ન્હાનાશાહ હાંડે ગોધ કરી છે કે: "લેખકને માટે 'રચિયતા' વપરાય છે, તો લેક્ચરરને માટે 'વચિયતા' (વચ, વચ, યાને કે બક, જક કરનાર!) 'લેખયિતા' (યાને લખ, લખ કરનાર!) 'લાપિયતા' (યાને લસ, લસ કરનાર!) 'કથયિતા' (કથ, કથ યાને બોલ, બોલ અથવા ટક, ટક કરનાર!) એ ચાર વેકા મમે તે શબ્દ થોડ શકાય." શરત એટલી કે એ શબ્દો કોષ વિજયરાય જેવા જીનાજોગીની જીભથી કે કલમથી વહેના થયા નેહ્યો. આ

સ્થળે પાંચદાને યાદ રહે કે; કૌશભાં ખૂંચા
રાજ્ય અમારા પોતાના નથી પણ અમારા
વિવેચક મિત્ર રા. આડયાળના ગોઠવેલા છે !

૭

આણુ જમાનાના મહાન ઇન્કિલાબી શાધર
'જોશ' મલીકાગાદીને સમરન દિલ્લા ઉદ્ધૃત લાયા
જાણનારાઓ એક 'મહાન ઇન્કિલાબી શાધર'
તરિકમ ઓળખે છે; ત્યારે 'નિગાર' એક
અર્થા ઉદાત્ત છે કે: 'જોશ' ઇન્કિલાબી શાધર
નથી. જોશના હાલમાં ઇન્કિલાબી લાવના
નથી; પણ દેખાવમાં ઇન્કિલાબ પ્રગટ કરે છે.
પ્રુદ, ખૂનમાં નડાયાની વાતો કરે છે; પણ
દુરથી ખૂનને બદલે રંગની પીચકારી મારી
હોળી રમે છે ! મતલબ કે ઇન્કિલાબ સથે
બેઝ બેસી રહ્યા છે. 'જોશ'ની પ્રકૃતિ, જોશની
તબીબત અને જોશનું પદ્ય જોનાં, તેની
શાધરી આદમાને અપીલ કરી શકતી
નથી, પણ આંખ કે કાનને ગમી જાય
એવો આઈ બતાવે છે ! " હૈં 'નિગાર'
માસિક જ્યારે કંઈપણ ફેકે છે; ત્યારે અગ્નેઃ
અને અનોખું નવિન પ્રકારનું જ ફેકે છે !
કેઈ પણ મોહાને હોનવામાં એ માને છે.
જોકે 'નિયાત'ની કંઠમને શક્તિ તો સંપેડી
છેજ; પણ મોહાઓની ધૂજ ખખેળેને એ
ખૂબ ખ્યાનિ પામ્યું છે ! ઘણી વેળા એની
કંઠમ અસ્તરાનું રૂપ ધારણ કરે છે. 'નિયાત'
સાહબતા મંતવ્ય પ્રમાણે તો " જોશમાં જઈ
આવે તેજ મહાન ઇન્કિલાબી શાધર કહેવાય"
અર્થાન "જોશમાં જનાર દરેક શાધર હોવો
જરૂર છે !" 'જોશ' વર્તમાન દિલ્લા પ્રથમ
પંકિતતા ઇન્કિલાબી શાધર છેજ. એમાં શક

લાનાર કાંતો દુરુડ પ્રકૃતિનો માનવી હોય
કાંતો શાધરીની સાથે એને બીયાખાઈ હોય !

૮

ધુનિવગસિટિ તરફથી દર સાલ યોગતા
કંકર વસનજી માધરજી વ્યાખ્યાન ભાગનાં
લાગણો કરવા દિદુ, પદ્મસી વગેરે કૌશિતા
સહારોને ચાન્સ મળ્યો; પણ કોઈ મુરિશ્મ
સાક્ષરને એનો ચાન્સ મળ્યો નથી. 'ઝેનુ
કાણુ શું?' તેની તપાસ કરવા, કાજ બનગોળ,
શ્રીકુત, શેખચાલી, રા હકમત એજા, શીમાન
અડવાજી અને પંડિત કુષુ મિયાંનું એ
તપાસ પંચ નીમાકું છે. એ પંચ અંતે એજા
નિર્ણય પર આવ્યું છે કે કાંતો મુરિશ્મ
સહારોને ધુનિવગસિટિના મહાદેવ સાથે મિયાનો
બેગ ન બેસે એમ સમજી અલગ રાખ્યા હોય;
કાંતો મુરિશ્મોમાં કોઈ રિપકુત સાક્ષર ન હોય !
પણ પહેલો નિર્ણય શંકાને રચાન આપે
એવો જણાય છે. કારણકે સાહિબમાં પાડી
પાડાના બેઠ હસે હોય, પણ વાડી-વાડાના
બેઠ તો તજ હોય. અત્યુ :

તો હવે બીજા નિર્ણય પ્રમાણે મુરિશ્મોનાં
જો કોઈ સાક્ષર ન હોય એમ બીજાએ
જાણના હોય તો તે પાતાનું સાક્ષર સર્જિત
કરવા મુસલમાનોએ એકાદ સહારી-દંઘઝ
જમાવી શંકારીસોને છકે કરી નાખતા રહ્યા !
જો કે હું તો જાણુ છું કે આંખીના એક
વેદાપર ગણી શકાય એટલા સાક્ષરો તો મુસલ-
માનોમાં છેજ પણ જાણોને તળી એકનું નામ
આપતાં બીજાના નામનું દીવંકું હસુ સદી
જવાનો સંભવ હોઇ નામ આપતોજ નથી !

“ભાણીતા હારપ લેખક થી. ગગનવિહારી મહેતાનો ‘Perversities’ નામનો અંગ્રેજી હારપરસિક લેખોનો સંગ્રહ પ્રસિદ્ધ થયો છે.” હારપનો પ્રથમ અંગ્રેજી ગ્રંથ એક ગુજરાતીના હાથે લખ્યા બદલ ૧૯૪૨ નો રણજીતરામ ચંદ્રક એમને ફાળે જાય તો નવાબ નહિ ! ૪૦ અને ૪૧ માં હારપ લેખકો એ ચંદ્રક ઝડપી મળ્યા તો ૪૨ માં પણ એક હારપ લેખક ઝડપી જાય એ જાનવા જ્ઞેગ છે. બાકી સૌંભાષેરના પતન, અને ડાયરની સામુદ્ધતીમાંથી પણ જર્મન બદલાને પનંગની પેઠે ઉડી ગયા પછી ચર્ચાક મહાશયે પાત્રગિન્ટમાં જે હારપરસ વહેરાયવા માંડ્યો છે; તે જ્ઞતાં તો આ વેલાનું નોખેત્ર પ્રાઈઝ કુશળ હારપ વક્તા તરિકે ચર્ચા-લને ફાળેજ જશે !

❶

‘૭૦ મી વરસગાંઠે પણ એચ. જી. વેલ્સની કલ્પમને યાક લાગ્યો નથી. હજુ તો ટંકચાળ-માંથી શિક્ષા બહાર પડે; તેમ એમનાં પુસ્તકો બહાર પડનાંજ જાય છે ?’ એવું એંજ કરેણુ છે કે યુરોપ અમેરિકાની કલ્પમોને યાક લાગતો નથી. એમની કલ્પમોને કાયાકલ્પ કરાવવાની જરૂર પડતી નથી. ત્યાંતો એક એક પુસ્તક લાખોની કમાણી કરાવી દે છે; ત્યારે અહીં તો પુસ્તકમાં વપરાતા કાગળ અને ‘છપાઈ જેટલું’ પણ લેખકની કલ્પમનું મૂલ્ય ઉપજતું નથી ! અહીંના લેખકો વિષેનું એક બીજું મંતવ્ય અને

રજી કરું છું. “કરિયો મહીનાના ત્રીસેત્રીસ દિવસ કામ કરી શકે છે; પણ લેખક, લેખન કરી શકતો નથી. ફારણુકે કરિયો તો એકલા હાથથીજ કામ કરે છે; ત્યારે લેખકને તો મગજ અને હાથથી કામ કરવાનું હોય છે.” ‘સાહિત્યપ્રિય’નું આ મંતવ્ય ખરું છે; પણ આપણા લોકો સામાન્ય રીતે લેખકની કલ્પમ કરતાં કરિયાના લેવાને વધુ મરજૂત માની રહ્યા છે ત્યાં સુધી બીજો હકાજ શો ?

❷

“લડનની એક અખબારી આફિસના માર માર માણસો મરી જતાં, તેમના વસીપતનામામાં નીચે પ્રમાણેની મૂકી પોતપોતાની પાછળ છોડી મળ્યા હતા. તે છાપાના અધિપતિગજ ૧ પાઉન્ડ, તે છાપાના એજન્ટ ૧૦ પાઉન્ડ, તેજ છાપાનો પ્રકાશક ૧૦૦ પાઉન્ડ, અને તેજ આફિસનો વસીતારાજો ૧૦૦૦ પાઉન્ડ મૂકી મળ્યા હતા !” હવે આ ઉપરથી વાંચકો તોત્ર કરશે કે અધિ-પતિગજ ! પછી તે અહીંના હો કે ત્યાંના હો, ફટલું કમાઈ શકે છે ? નંનીપણું એતો ‘લકડેકા લડું’ સમાન છે !

“ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ તરફથી તાજે-તરમાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં બધાં પુસ્તકો પરિષદના સભ્યોને અર્ધા મૂલ્યે અપાશે.” ચાત્રો વસીતના વધતા જતા ભારને જ્ઞતાં સાહિત્ય પરિષદના સભ્યોને માટે આ પણ સતોષનો વિષય ગણાય ખરો !

❸

“હાં...આં ! પણ ખેજા ભાવનગરના મુગા-
પરાનું શું થયું ?” રા. અડરાણએ આવનારો ત
પ્રશ્ન કર્યો.

“ભણા માણસ, અ. બેઠકાહિટના જમા-
નામાં, યુદ્ધની નોખતો મડગડી રહી છે, એવા
બારીક સમયમાં, આપણે કંઈ સીંઘાપુરના
માનવી થોડા છીએ કે આસમાનમાંથી ભય
લટકનો હોય ને જમીન પર જલસા જમાડીએ !”

‘તો ભણે, મુશાવરાની મીજગાની નીચેની

ફાઈપીજ દિગવીએ. હાં...આં, પણ જરૂ
ખેજ દિશીથી સાંભળજો.”

શું ભાવસિંહ તણું ભાવલીનું ભાવનગર,
ગયો તે ભાવને બાધી રહ્યું છે સાવનગર,
સાધુ ચરિત તે પશ્ચીમ ગયા ભાવ ગયો,
હવે તો ભાવને સ્થાને થયું છે તાવનગર !

— ‘વલ્લભરા’

લેઊટેસ્ટ ડીઝાઈનનાં

• સુટીંગ્સ-શરટીંગ્સ

• લેડીઝ ડ્રેસ ફેબ્રીકસ

• ફેન્સી કાપડ

એ ક જ ભાવ અને ઓછા દરથી

ખરીદવાનું બાણીતું મથક

‘ગીવ એન્ડ ટેક’ સ્ટોર્સ

ચોક-ખજાર : સુરત.

આ તો સર્વમાન્ય જિના છે કે રસને અગ્ની (સં)ના આગમન પૂર્વે જગતમા ધર્મીજ ગુમરાહી અને અધાર વ્યાપ્તિ હતો તેમજ દુન્યાનો કાઈ પણ ખુલ્લો કે છાગ એવો નહતો કે ત્યા ખાવિસ અદનાહની ઇમાદત અને પૂજા થતી હોય કયાય પરચર-પૂજા હતી તો કયાક અગ્નિ-પૂજા, કયાક ચદ્ર-પૂર્ણ ને પૂજ્ય રહમજી પૂજતા, અને કયાક નારિતક-તાનુ વેર હતુ તે અત્યસ્તાનનો વિલામ જે આજ મુકદ્દસ અને પ્રિત રહમજીવામા આવે છે, જે હુઝૂર (સ)ની પધનમણી આઠાઉ અનેક કુમાન્યતા અને દુર્ગુણો તથા બુગાઇયોનું ધામ હતુ અને ત્યાના નિવાસીઓ ફક્ત નામનાજ માનવી રહી ગયા હતા મચદર ઇતિવાસકાગ અખ ત્રિયકદ્દમી (મરજુ હી સ ૨૦૧) પોતાની કૃતિ ‘કિતાબુન્નારિ’મા લખે છે કે “છ સ છઠી સદીમા આખી દુન્યા ગુમરાહી અને અધારમા હતી. પૂર્ અને પશ્ચિમમા ભાતિલ પરચરીની આધી ગાલી રહી હતી અને ઇસ્લાની દુરાચારથી ખુરકી અને તરી પનાહ માગી રહી હતી ખાસ કરી અત્યસ્તાનની અખનાકી અને એતેકાદી હાલત ધર્મીજ તિરકાનમય અને અફસોસકારક હતી અરમવામીઓ મૂર્તિ પૂજની લગનતમા ફસેલા હતા અને દુન્યામા જેટલા દુઃખો અને અનીનિઓ રાકય હોઈ શકે તે સળી તેઓમા મોજદ્દ હતી જિના, ચતાનનાંશી હુ-માર હુમર નિર્વજતા અસનતા, ગુમરાહી, સગદિલી નિર્દયતા, દુન્યાદિ સૌ બાબનો તે સમયે અત્યસ્તાનીઓની અસ્તે વિશેષતા ગણાતી હતી

એવા નાજુક સમયમા તાજદારે દો આનમ (મં) ઉપધિયન થયા અને આપે (સં) દુન્યામા મહાન પરિવર્તન કિવા ‘વિશ્વમાન્તિ’ પેના કરી દીધી આપની મુકદ્દસ તાલીમથી તે લોકો-જે અમાનાથી, બાદિય, ખેરફૂદ, મૂર્ખ, અણુકેળ-વાયેલા, અત્યાચારી, સંગદિન અને નિર્દય હતા, તે હુઝૂરકોટીના ખુદાપરચર રોઇન ખયાજ, કેળામલકા, રદ્દમદિન, પરહેઝગાગ અને આરિક-ખિલ્લાહ બની ગયા

ધણજર વિશ્વાસપાત્ર ઇતિવાસ અને સહીહ હદીસોના આધારે થોડીક ઘટનાઓનો ઉ નેખ અને કરવામા આવે છે જેનાથી આ હમોકત દીવા જેમ રખટ યઇ જશે કે રમૂને અત્યની (સં)ની મુકદ્દસ ઇરવાહી-કોશિશ કેરમે અરી શાનદાર અને પરિણામકારક સાબિત થઇ તેમજ આપે (સં) કેરી રીતે અપરાધીઓ, અત્યાચારીઓ અને હુદાહોને હકપરચન, તકવાવાગા અને મઅરેફતવાગા બનાવી દીધા ?

“ઇઝાલતુનખિશ્”મા છે કે નનની નિસાહ બાદ ફારકે-પુશમા ઇમામુખ મુતકીન ચેવદના હ અતી (કં) એ રખામા ન્નેયુ કે રચનુદનાહ (અં) મિરજદે નમરીમા તથરીફ લાયા છે, અને સહાન્યા પવિત સેનામા હાઝિ છે. એવામા એક એરાની હાઝિર થયો તેણે તાઝા ખનૂર હુઝૂર (સં)ની સેનામા પેરા કરી આપે (સં) તે એરાનીના દકમા દુઆયે ખેર ફમાતી અને તે ખનૂરને ંકેવી દીધી. હુઝૂરે (સં) એક ખનૂરની પેરી હ અતી (કં)ને પણ આપી, હ અતી (કં)એ જ્યારે તે આધી તો તે ધણીજ લગીક લાગી

એણે હ. અલી (ક૦)એ કહ્યું "યા રસુલુલ્લાહ (સ૦) મહેને એક ખીજ ખજૂરની પેલી આપો" હજૂરે (સ૦) ફરમાયું કે, "હવે હું તમને આપી શકતો નથી, ખીજ હાજર જતોને વહેંચીશ." આ સુણી હ. અલી (ક૦) ખામોશ થઈ ગયા. હ. અલી (ક૦) જવાન કરે છે કે હું સુઝે સાદિક વેળા ફરી આ રખતું જોઈ રહ્યો છું કે જ્યારે મુઅઝઝનની અસાઝ મહારા કણેમાં પડી, હું તૂર્તજ જાગૃત થઈ ગયો અને વઝૂ કરી નમાઝ માટે મસ્જિદે નખતીમાં હાજર થયો, પરંતુ ખુતાની કસમ મહેને જાગૃત વરખમાં પણ ખજૂરની શિઝઝન મેહસૂસ થઈ રહી હતી, જ્યારે સયયા નમાઝે ફજીથી ફારિમ થયા તો જે જગ્યાએ હજૂર (સ૦) બેસતા હતા તેજ જગ્યાએ હ. ઉમર (રહી૦) બેસા છે અને થોડીક મિનિટ પછી એક એ'શાખી હાજિહ થયા અને તેણે તાજી ખજૂરો હ. ઉમર (રહી૦)ની સેવામાં પેશ કરી. હ. ફારકે (રહી૦) તે ખજૂરો હાજર જતોમા વહેંચી દીધી, અને એક ખજૂર મહેને પણ આપી, જ્યારે મહે' તે આપી તો કેવળ તેનીજ શિઝઝત હતી જેથી કે રરખમાં જોઈ હતી ફરી મહે હ. ઉમર (રહી૦)ને કહ્યું કે "મહેને એક ખીજ ખજૂર આપો." ફારકે આઝમ (રહી૦)એ ફરમાયું કે "અય! અલી જે રરકે રસુલુલ્લાહ (સ૦)એ તમને એક ખજૂરની વજુ આપી-હોત તો મહેને પણ ઉઝર ન હતો. એટલે કે હજૂર (સ૦)એ આપને એકથી વધારે નથી આપી, જેથી હું પણ આપી શકતો નથી." આ જવાબ સુણી હ. અલી (ક૦) આશ્ચર્ય ચકિત થઈ ગયા અને વિચારવા લાગ્યા કે મહે' હજી લગી કોઈને પણ મહારા રરખની હાજિહત

હતી નથી અને હ. ઉમર (રહી૦)ને કેવી રીતે જાણ થઈ? હ. અલી (ક૦)ને ખામોશ દેખી ફારકે આઝમે (રહી૦) ફરમાયું "હું! અલી અ અર્થ ચકિત થયાની જગ્યા નથી. અસ્લાહ ખોતાના જન્દાએ ઉપર ઘણા બોલે ઝાલિર કરી દે છે અને આ સદ્દા છે, રશ્ત્રે કરીમ (સ૦) નો નાહતર, વારતવમાં હું તો ધણોજ ફર કાલિર (ધ-કારી), ધણોજ ઝાલિમ, પાપાજી હદથી, નિર્દય અને ફાસિક હતો એટલુંજ નહીં બરકે એક વેળા આપ (સ૦)ને કતલ કરવા અર્થે પોતાના ધરથી નિકળ્યો હતો-અશ્વાહો અકબર!"

સહી હજુખરીમાં હ. અબ્દુલ્લાહ (રહી૦)થી રિવાયત છે કે એક વેળા યમનથી ફેરબાક લોહો હજૂરે અકદસ (સ૦)ની સેવામાં હાજિર થયા. જ્યારે સંગ પડી તો હજૂરે (સ૦) કહાખા (રહી૦)ને ઉઠેલી ફરમાયું કે "તમામાંથી કોણ છે જે અસ્લાહના રસૂખના મહેમાનોને પોતાનો મહેમાન જનાવે અને તેમના ખાવા પીવાનો જોગ્યસ્ત કરે?"

હ. અબ્દુલ્લાહ (રહી૦) ફરમાવે છે કે મહે' તરતજ કહ્યું કે "યા રસુલુલ્લાહ! (સ૦)! હું આ મહાન સઆદત પ્રસ કરવા આવું છું" હજૂરે (સ૦) મહારી એ વિન વિને માન સખી. હું જમની મહેમાનોને સાથે લઈ રશ્ત્રે રવાના થયો, મે' મહારી ખીરી ઉઝમે સહીમને કહ્યું કે "હું રસુલુલ્લાહ (સ૦)ના મહેમાનોને મહારી સાથે લાવ્યો છું. હવે તમે જનાવો કે ધરમાં ખાવું કેટલું મોજૂદ છે." ઉઝમે સહીમે કહ્યું. "વા! અબ્દુલ્લાહ! ધરમાં ફક્ત હું, હમે અને જમ્યાઓ ખાઈ શકે તેટલુંજ છે. પરંતુ ખુતાસિજ એ છે કે અમે બધા ફાદથી સુધ

કારવાં

રહીએ. અને રસપ્રસાદ (સં) ના મહેમાનોને ખવડાવેલો." હું અત્યુત્સાહ (સં) એ કહ્યું "મહેને પણ એ નજીબીયે ચોખ્ખું લાગે છે." એટલે ઉમ્મે સખીમે જગ્યાએને બૂખ્યાં સુવાડી દીધાં. અને જોગન કાદી મેદમાનોની આજળ મૂક્યું. જ્યારે મહેમાનોએ ખાતું ચર ક્યું ત્યારે અત્યુત્સાહ (સં)ને પણ કહ્યું કે, "આપ પણ ખાઓ." ઉમ્મે સખીમે તુર્જિય ચિરાગ ધીમે કરી દીધા, અને હવે અત્યુત્સાહ પણ ખાવામાં સામિલ થઈ ગયા. હાથ ખાવામાં સખી મ્હો લગી લઈ જતાં. અને મ્હોં દશાવતા. પરંતુ અત્યુત્સાહ શાદિદ છે કે તેપણે એક લુકમે પણ લીધો નહો. અને એકે મીયાં બીજી બૂખ્યાં મુઠ રહ્યાં. જ્યારે સગારે અત્યુત્સાહ (સં) મહેમાનો સરિન ખરિજે નજીબીયાં ગયા, અને નમાઝથી કારિય થઈ હુઝૂર (સં)ની ખિદમતમાં હાજર થયા તો રહમત આલમે (સં) ફરમાવ્યું "હે! અત્યુત્સાહ ત્વમે પોતાના ઇસાર કિવા આદમજોગથી અઘાહ અને ત્હેના રસપ્ર (સં)ને રઝી કરી લીધા." અત્યુત્સાહ (સં) એ કહ્યું, "વા રસપ્રસાદ! (સં) આ આપને સરો છે. નહિતર અમે તો એનાં સંમદિય અને નિર્વિય હતા કે ઇસાર અને હમદઈ તો દર કિનાર, માનવીઓનો સંહાર કરવો અને કામ કરી દેવા એ એક સાધારણ વાત રહમગતા હતા."

જે યરમુદની ઘટના છે કે એ રસપ્રસાદ મમાં ધણી મુસતમાનો અખી યયા હતા. રેતીના રણમાં 'અબઅનરા' 'અબઅનરા'ના આવાજો શ્રવણ થઈ રહ્યા હતા. એ મૌકા પર અત્યુત્સાહ (સં) એ એક મરકમાં પાણી ભર્યું, અને અખીઓને પાણી પીવડવવા માટે ફેદાનમાં ગયા. તેઓ ફરમાવે છે કે 'નજીકમાંજ એક અખી મુનહિદ 'હાપ! પાણી!' 'હાપ!

પાણી' પોકારી રહ્યો હતો. હું દોડીને તેઓની કને ગયો અને પાસામાં પાણી ભરી તેઓને પીવડવા માંડ્યું. એટલામાં એક ખીજા અખી મુનહિદની આવાજ આવી કે 'હાપ! પાણી' આ હદનાક આવાજ સુધી પહોંચા અખીએ ધીમેથી કહ્યું કે "હું પાણી કદી પીવાનો નથી. જાપો પ્રથમ મ્હારા ભાઈને પીવડો." હું અત્યુત્સાહ દોડીને ખીજા અખી પાસે ગયા અને પાણી પીવાને આપ્યું. એવામાં એકે જોગ માલુમની પોકાર સંભળાઈ કે 'હાપ! પાણી' આ આવાજ સુધી ખીજા અખીએ કહ્યું કે હું પાણી પીવાનો નથી. પ્રથમ મ્હારા ભાઈને પાણી પીવડવો. અત્યુત્સાહ (સં) દોડીને જોગ અખી પાસે ગયા, પરંતુ તેમના મોંગવા અઘાહ ત્હેનો વિચાર થઈ ગયા હતા. દોડીને ખીજાની કને આવ્યા તો તેઓ પણ અવસાન પામી ચૂક્યા હતા. અદીથી દોડીને પહોંચા અખીની પાસે આવ્યા તો તે પણ જન્નનશીન થઈ ચૂક્યા હતા. આ મૌકા પર હું અત્યુત્સાહ (સં) એ કહ્યું કે "અઘાહો એકબર! શી અસર છે રસપ્ર કરીય (સં વં)ની મુકદ્દસ તઅલીમની-કે જે લોકો ધણાજ નિર્દય, ધણાજ પાપાણ હતા, તે એવા રહમદિય અને હમદઈ બની ગયા કે જિન્દગીના અતિમ શ્વાસ લગી એક ખીજાની હમદઈ અને સદાવતાને ખ્યાલ રાખના હતા."

મઝર પ્રકારની અનેકા અનેક ઘટનાઓથી મુરિયમ-હનિદાસ ભરપૂર છે. જેટલા માટે સમય અને પુરસ્કાની અરુદ છે. હકીકતમાં પર્વાન મુરતા મુસતમાનોને તાજવારે મદીનહ (સં)ની પવિત્ર સીરત અને સદાપાવે કિરામ (સં)ના આદર્શ નમૂના ઉપર અમલ કરવાની તૈયારી અત્યુત્સાહે આપીત.

વહેતો વર્તમાન

[સંપાદક : 'કારવાં']

વોશીંગ્ટન : ૩૩ અખજનું પ્રચંડ લશ્કરી બીજ બને સમામાં પસાર થયું છે. "હુનિયા રથપાદ લાદથી અલાર સુધીમાં આટલું મોટું બજેટ ક્યાંય ૧૯૩૭ થયું જોવામાં આવ્યું નથી !

"હિંદના ચાલુ વરસના બજેટમાં ૪૭ કરોડની ખોટ જાહેર થઈ છે; જેથી ૧૨ કરોડના કરવેરા વધ્યા છે." એમાં શું કરવેરા લારી જારીને તાલ પડી ગયા પછી તે તાલપર નવા ખાસ ઉગરો કે નહિ તેની ચિંતા થી ?

"પરબીડીયાં પર હવે પાંચને બદલે ૭ પૈસાના રદોપ લાગશે." પ્રેમપત્રોની વિગતતા અને પ્રેમ અજવજોની પ્રગતિ જોતાં હિંદના બજેટની થણી ખુશીથી ખોટ તે એકમાં ભણેલાં પ્રેમીઓજ પુરી રેશે !

"નોર્વેની શાળાઓમાં હવે... શિક્ષકોએ નાજી સિદ્ધાંતો શીખવવાની ના પાડી છે." એ શિક્ષકો ખરા અર્થમાં પંગુજ ન હોય !

"પારિસમાં એક જર્મન પર હુમલો કરવાના બદલામાં ૨૦ ફ્રેંચોને કાર મારવામાં આવશે." (૩૨૨) સગી અને સાવકાના દોકરા વચ્ચે તેા કરક હોયજને ?

"ગુમાખીને કારણે મલયાને સોગપુર ગુમાખ્યાં, હવે હિંદને સતોપો." એમ લંડનના 'લીલર' પત્રમાં કમાન્ડર મેલોવર લોકર લખે

માર્ચ]

છે." (પ્રતાપ) આ બધાય એક સાથે શિખામણ આપતા ક્યાંથી કુટી નીકળ્યાં ?

"મુખ્ય અને અમદાવાદમાં માધ્યમિક અને પ્રાથમિક શિક્ષકોને એ. આર. પી. ની તાલીમ અપાશે." મે' વેકેશનની મરમીમાં ટાઇમ પ્રસાર થતો નથી એવી ફરિયાદ હવે કાઢને કરવાની નહિ રહે.

પુરૂષોના કપડાં
સાઇન્ટીફીક
રીતે વેતરતાં
અને સ્ત્રીવસ્ત્રુ
શીખવા માટે
ફાઇન મોડો યા
લખો.

મુરાદ ટેલરીંગ વર્ક્સ
એન્ડ ઇન્સ્ટીટ્યુટ

MURAD TAILORING
WORKS.

Try our Secret Good Fit for
Scientific Cut up-to-date
Fitting & Modern Style.

પ્રો. એસ. જી. મુરાદ.
સુનારવાડા મસ્જીદ પાસે, સંદેર.

[૪૦૮]

[૧૯૩૭]

હુમાનની હુકીકત અને તેની માગણી

અનુવાદક : : “મુસ્લિમ”

જગતમાં અનેક શોસાયટીઓ અને પાર્ટીઓ છે, તે પૈકી જ્યારે કેઇ વ્યક્તિ કેઇપણ પાર્ટીમાં સામિલ થઈ તેના મેમ્બર થયા આવે, તો તેને સૌથી પહેલાં આ જાનથી માહિત થવું જોઈએ કે એ પાર્ટીના હેતુઓ અને કાર્યક્રમના સિદ્ધિતો કયા કયા છે? એટલું જાણ્યા પછી જ ને તે આ પાર્ટીમાં સામિલ થાય છે, તો જાણે તે પોતાના દિશ સાથે એવો કરાર કરે છે કે તે આ પાર્ટીના હેતુઓ અને કાર્યક્રમથી પુરેપુરો સહમત છે. અને તેને આ જાનને જાણતો એટલી જાણી વદાલી છે કે તેના શરીર અર્થે તે મહાન કુરબાની આપવા તૈયાર છે.

એજ પ્રમાણે તમારામાંથી પ્રત્યેક માણસને સૌથી પહેલાં આ જાણત પર ખૂબ વિચાર કરવો જોઈએ કે તે પોતે શા માટે મુસ્લિમ છે? શું તે એટલા માટે મુસ્લિમ શોસાયટીમાં સામિલ છે કે તેણે એક મુસ્લિમ કુળમાં જન્મ લીધો છે અને એ કારણસર વરતી મણુગ્રીમાં તેને મુસલમાન લખવામાં આવે છે? ને મુસ્લિમ હોવાનું કારણ માત્ર એટલુંજ હોય, તો ‘રખટ’ છે કે એના લોકોને નવો ધરવામ સાથે કંઈ સંબંધ છે, અને નવો ધરવામને તેઓથી કંઈ મનસૂબ! અને જો મુસલમાન હોવાનું કારણ આ છે કે તે જગતના સપાળા ધર્મો પૈકી માત્ર-મઝહબે-ધરવામ તેજ સત્ય સમજે છે અને આ વાતનું ચક્રીન રાખે છે કે ધરવામને તવીકામાં વિના તેને કુન્યા તેમજ આખેરતની ભલાઈ અને નેક જખ્તી પ્રાપ્ત થઈ શકતી નથી, તો નિઃસંદેહ એવો

માણસ ખરા અર્થમાં મુસલમાન અને મુસ્લિમ શોસાયટીનો સાચો મેમ્બર છે. તો એ હિપ્સથી તેની પ્રાથમિક ફર્જ એ છે કે તે ધરવામના હેતુઓ અને તેન કાર્યક્રમની રીતો, ક્રિયાઓથી સંપૂર્ણ રીતે વાકિફ હોય, તેને સત્ય-સમજે અને એજ હેતુઓ અને સિદ્ધિતોની મુશ્કેલી માટે તન, મન, ધનથી સંપૂર્ણ ફાશિય કરવાનેજ પોતાની આશ્ચર્યાને મૂખ્ય હેતુ સમજે. હુદમની વિશાળતા અને અદ્યતાના આધારે અમક્કના સિદ્ધિતો અને તેના વિવિધ પ્રકારોની વિગતવાર અને ચોક્કસ માહિતીની રૂએ મુસલમાનોમાં દરમનો તફાવત થઈ શકે છે, બધે સત્ય એજ છે કે એ તફાવત જરૂરી છે. પરંતુ જ્યાં સુધી હેતુઓ અને સિદ્ધિતોના સામાન્ય હુદમને સંબંધ છે, તે તો પ્રત્યેક મુસ્લિમને હોવાજ જોઈએ. જેવી રીતે કાસિરત પાર્ટીના એક એક મેમ્બર, બિટીશ લરકરનો દરેક સિપાઈ, અને નાઝીઝમનો દરેક જર્મન જાહે તે વિદાન હોય કે અજાન, ભણેલો હોય કે અભણ, સૌજ આ વાતને જાણે છે કે તે પોતાની પાર્ટીના શા માટે મેમ્બર છે અને તેમાં શા માટે જોડાયો છે? તેમજ આ લડાઈન જાણ્યા ઉપરાંત પોતાના દિશમાં એવી ઉર્મી અને નિશ્ચય પણ ધરાવે છે કે તે પોતાની પાર્ટીના હેતુઓની સફળતા અને કાર્યક્રમની પૂર્ણાવધિ માટે પોતાની વ્દાલામાં વદાલી વસ્તુ પ્રાણ-મુખ્યાં અર્પણ કરી દેશે વાગે એવીજ રીતે આસિમ કે અદિલના બેદ વિના પ્રત્યેક મુસ્લિમને જાણવું જોઈએ કે તે પોતાને

મુસલમાન કહી જે સોસાયટી (ઉમ્મત)નો એક સભ્ય ઈસ્વી રહ્યો છે, તેનો હેતુ શું છે? અને તે હેતુની ખાતર તૈયારી, કામ કરવાની હેંશ અને ધમશ પણ દિલમાં દોષી મુસ્લિમ હોવા માટે ખાસ જરૂરી છે. તો વિચાર કરો કે કામિય ધમાનની 'હજીકન' શું છે? ત્રણ બાબતો છે. દિલથી તસદીક કરવી, જુગનથી ધકરાવ કરવો અને ખુદાઈ આજ્ઞાઓ અનુસાર કામ કરવું. તો ફરી શું કોઈ મુસલમાન અગર દિનથી ઇસ્લામના હેતુઓને સાચા નહીં, તેને સત્ય જાણવું પોતાના કર્મો વડે સજિત અને જાહેર કરવો નથી તે શું ખરેખર કામિય મુસલમાન વાંચ શકે છે?

ઇસ્લામનો હેતુ શું છે? આજના જમાના સઘળા મતભેદો છતાં આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં બે મન થઈ શકતાજ નથી કે ઇસ્લામનો હેતુ ખુદાઈ કાદુતોને જમાનામાં જારી કરવાનો, અને તેની ખુદાઈ મનાવવાનો છે. તો હવે એ મર્જામાં જોટલી અડચણો પેદા થાય અને જે કોઈ અતરાપ રૂપ થાય, તે સૌનો ઇસ્લામ શરુ હોઈ એવો હુકમ આપે છે કે તે સૌને જાની શકે તે રીતે દર કરી દેવામાં આવે. શિક્ક, જમાના લગાઈ ઝગડા, ગુનાહો અને પાપો કરવાની કોશિશ, કોઈના ઉપર નેર જુલમ, ખંડોષરી, ખુદાઈ કાદુતથી સરકશી અને તેની વિરુદ્ધતા, એ સૌ બાબતોને જામૂગથી નજર કરી મનુષ્ય જાતીના સઘળાજ લોકોની એક શાંતિમય સોસાયટી અને એક સદાચારી, સુલહાણી જમાનન બનાવવી ઇસ્લામનો એક મૂખ્ય હેતુ છે. તેથી આ જમાનનનું એક દ્રષ્ટિ બિંદુ હેતુને જોઈએ કે તે જે રશ્યો પણ ખુદાઈ કાદુતની વિરુદ્ધતા જુઓ, તેને માર્યાં]

જો જાળથી રોડી શકે તો સત્તા, જળ વડે રોકે; નહિ તો અન્ય કોઈ કળ, યુક્તિથી રોકી દે. બોધ આપી અટકાવવા કોશિશ કરે. એટલું પણ ન કરી શકે તો તેજથી નારાજ રહે અને તેથી કંટાળો જાહેર કરતા રહી પોતાના અંદર નેને રોકવાની શક્તિ પેદા કરવાની કોશિશમાં મગ્ન રહે. તેથી આ જમાનનના દરેક સભ્યના દિલમાં વર્ણિત તથા દરેક એવી બાબતોને નાખુદ કરવાની કાયમી ધુન અને અટકાવ એવેથી રહેવી જોઈએ, જે ખુદા અને તેના કાદુતનો દોહ કરવાના માર્ગે જતાવે. ખુદાઈને કુઆન મહદમાં મુસ્લિમોના જીવન હેતુને રાખ કરતાં ખુદા શબ્દોમાં ફરમાયું છે, આપના અર્થ:- "જોટલી ઉમ્મતો મોક્કવામાં આવી, તે સૌથી તમે બેદન ઉમ્મત છે, તમે શુભ કાર્યો (સદાચારો)નો હુકમ આપો છો અને હુદાઈઓ (દુરાચારો)થી રોકો છો."

જુઓ, અમે એમ ફરમાયું નથી કે તમે પોતે દુરાચારોથી દૂર રહો છો અને સારાં કામ કરો છો. બહો મુસલમાનોની બેદન ઉમ્મત (સારામાં સારી સોસાયટી) દોષાનો પાથો આ વાત પર રાખ્યો છે કે પોતે તો અવશ્ય સારાં કામ કરશે અને દુરાચારોથી અજાગ રહેશે વળી એથી આજળ વધી અન્યને પણ સદાચારોનો હુકમ આપશે અને હુરાંકારોથી રોકશે. પછી આ વાતનો પણ વિચાર કરો કે માત્ર બેદન અને ઉપદેશ તરીકે કોઈ વાતનું કહી દેવું બસ નથી, બહો ઇસ્લામ પોતાના અનુયાયીઓના હાથમાં એવી મહાન સત્તા અને સંપૂર્ણ જળ નેત્રા માંગે છે, જેના વડે તેઓ સદાચારોને હુકમ અને દુરાચારો માટે મનાઈ હુકમ આપી શકે. તેથીજ આપનાં હુકમ આપવા અને

કારવાં

શક્તિ હોય તો તેમણે પ્રત્યેક મોકાસર તેનો વાળળી ઉપયોગ કરવો જોઈએ. અને જો કમનસીબીથી તેઓમાં એવું બન ન હોય, તો તેને પ્રાપ્ત કરવા દિનરાત કોશિશો કરવી જોઈએ અને અંગત લાભો કે કમિયામાં લાગી રહી તે તાત્કાલી જરા પણ દુર્લભ ન થતાં હેતુ પાર પડતા સુધી ભેગા રહેવું જોઈએ.

આ વાત વાત રોવી જોઈએ કે ઇસ્લામ કેઈ અમુક કૌમ અથવા ખાસ અમુક દેશનો નથી. બલકે તે સર્વળી માનવતાનો સાચો દમદમ અને ગમ ખાનાર છે તે દરેક અસાધ્યરીનું માથું કચડી મઝામઝો હક અપાવવાને પ્રત્યેક હુસ્મ પર્નાવતી કૌમ કે વ્યક્તિની મંદનને સસના સ્થાને ખુશી દેવાને પોતાની પ્રાથમિક કર્જ સપજો છે. ઇસ્લામનાં એશિયાઈ કે યુરોપીયન અને કાળા, ગેરંગા કંઈજ ભેદભાવ નથી. ઇસ્લામ ખુશી દોહ કરનાર સદગા જનોનું માથું કચડી જગનજરને કિતાબ, ફસાદ અને તથા ભુગલ અને હિંસકતાથી પવિત્ર કરી દેવા માટે છે.

આ છે ઇસ્લામનો પ્રાથમિક હેતુ જેને પ્રાપ્ત કરવાની અટલ તક અને ભેગી દરેક મુરિદમના દિલમાં હોવી જોઈએ અને પોતાના ઇસ્લામની વલહેરાત કરવાના પહેલા દિવસથી તેણે ચોક્કસ ધારી લેવું જોઈએ કે તે આગળથી એની જમાબતમાં શામિલ થઈ રહ્યો છે, જે આ જીવન પથારી પર ત્યાં સુધી ચેન અને શાંતિથી પાથું મુકનાર નથી, જ્યાં સુધી કે અસલાહનો કાવત્ર અને તેનો ખતાવેલો જાહેરાતો કાર્યક્રમ દુન્યાતા સરંગા કાવત્રો પર ફેદમંદ ન થાય. સારી રીતે યાદ રાખો કે માત્ર મુરિદમ ધરમાં પેદા થવા અને મુસજમાન

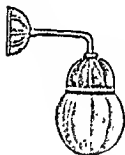
મથાના ઉપર ખસ કરી અથવા એથી જે ચાર કળામાં આગળ વધી નમાઝ, રોઝક, ઝકાત, હજજ અદા કરી ચેનથી જીવન ગાળવું અને અસલાહનો ખોલ ખાસ કરવાના જુસ્સાથી મદિદ અને જોખવર રહેવું ઇસ્લામની હકીકતને મતન સમજવા સમાન છે. એની મતલબ એ નથી કે નમાઝ રોઝક વગેરે અદા કરવાની જરૂર નથી બલકે મતલબ એ છે કે જે પ્રમાણે એક ઇમારત તૈયાર કરવા માટે જેટલી વસ્તુઓ ખાસ જરૂરી છે, તેમાંથી એક વસ્તુ પણ ન હોય તો તે ઇમારત પુરી થઈ શકતી નથી, તેજ પ્રમાણે ઇસ્લામરૂપિ ઇમારતમાં નમાઝ, રોઝક વગેરે અરકાનની માફક અસલાહનો ખોલ ખાસ કરવાનો જુરસો પણ એક જરૂરી વસ્તુ છે. તો એના સિવાય ઇમારત પુરી થશે નહિ. તેજ પ્રમણે એકલા એ જુસસથી પણ નમાઝ, વગેરે અરકાનો વિના કામ ચાપી શકતું નથી માટે એ સૌ અરકાનો અદા કરવા સાથેજ એ જુરસો કામ લાગશે. કારણ કે એ જુરસો કંઈ પોતાના અંગત લાભ ખાતર નથી બલકે ખુશી ખાતરજ છે. તો માથુસ એ અરકાનો અદા કર્યા વિના નાફરમાન બની એ જુરસાનો ઉપયોગ કરતાં જૂઝયાપ ખાશે અને જીવાન તેને અવળે માર્ગે દોરી જશે.

એથી જણાવું કે ઇસ્લામનો મુખ્ય હેતુ પુરા કરવાની આકાંક્ષા અને નરી હોંસ તથા જુસ્સાથી હેતુ પાર પાડી શકાતો નથી. બલકે એના માટે અપાગ કોશિશો કરવા અને તકલીફ વેડવાની જરૂર પડશે; તેમજ એ પવિત્ર હેતુની પ્રાપ્તી માટે તેજ માર્ગો અને રીતોથી કોશિશો અને દોડ ધૂપ કરવી વાળળી મથાશે, જેમનો એ હેતુથી સંબંધ હોય અને મનઝિરે મક્કક સુધી પહોંચાડી શકતા હોય. બીજા માર્ગો અને તરીકાઓ પર જેટલી કોશિશ

કરવામાં આવશે અને હંડિનાયળે ચાલવામાં આવશે, તેટલીજ હેતુ પ્રાપ્ત થવામાં આવશે. તેના અસલી માર્ગથી વધુ દૂર જઈ પડે એવું.

તો જે કોઈ આ હેતુ પર ઇમાન રાખી એને અન્ય સધળી વસ્તુઓથી વધુ પ્રીય સમજતો હોય, તેના માટે જરૂરી છે કે જેવી રીતે તે દુન્યામાં જીવન ગાળવા અને પોતાની

ઓપાદની પરવરિય કરવા યથાશક્તિ દરેક પ્રકારની યોગ્ય કોશિય કરવા તૈયાર રહે છે, તેવીજ રીતે બદલે તેથી પાશુ વધુ આ હેતુની સંજ્ઞાના માટે દરેક શક્ય કોશિય કરવા માટે પોતાને તત્પર કરે, પછી એ કાર્યના માર્ગ અને નરીકાને દીર્ઘકાલિ પૂર્વક વિચારે, સમજે અને ખુદ પર બેસાડે રાખી. તેના ઉપર આજ્ઞવા અત્રાવવા લાગી જાય, ખુદપાક સૌને તૌશીક આવે, અમીન

અહમદ એન્ડ કો.

જુના અને જાણીતા વેપારી.

દરેક જાતની પેટ્રોલેશ જાતીઓ, પ્રાઈમસ સ્ટવ, સોનીના જાળવાના ચુલાઓ, ઇલેક્ટ્રીક ફેન, વીજળીના લેમ્પ, અને રેકોરેશન માટે ઇલેક્ટ્રીક તોરણો, પાણી ગરમ કરવા માટે વોટર હીટર, ઇલેક્ટ્રીક અસ્ટરી, નાઈટ લેમ્પ, બેટરીના ગરજ, એવરેડી પાવર, ફ્લેશ લાઈટ ટોચ વગેરે ક્રિયાત્મક બાવે-મલશે તેમજ વીજળીનું દરેક પ્રકારનું ક્લિટીંગ કામ તૈયાર મળશે.

અમારા કારખાનામાં જનતી દરેક જાતની અને દરેક સાધનની સ્ટીલ ટૂંકો, સુટકેસ, બેગ વગેરે તૈયાર મળશે તેમજ ઑર્ડરથી બનાવી આપવામાં આવશે.

—: ગામણના વેપારીઓને ખાસ સગવડ :—

ઑર્ડર આવેથી માલ જાતરી પૂર્વક ચોકલવામાં આવશે.

૬૦ કલુપીઠ બજાર, લાલગેટ પાસે, મુરત.

અંખના

લેખક : 'ઇંધન' ધોરાજીની સાહ્ય

સહકારી : 'જ્યોત' (મદ્રાસ)

આદર્શોના દિવાગ્ધાદિન રૂપનેને છત્રનમાં
નડી લેવાના પ્રયત્નો કરેલાં અનીસ એના
સમાજની તરફ એક સાધરણ મનુષ્ય હતો.
સાક્ષાત જોનારાઓની દૃષ્ટિએ એ એક ધુની
માનવ હતો, અને સાહિત્ય રસિકોની આંખે
એ લલિત્યનો એક આશરપદ લેખક હતો,

'ચોને કોણ છે? શું છે? અને શું કરે
છે? એનું' જ્ઞાન અનીસને નહોતું, ઉપચારોના
પ્રવાદમાં વધી એ કંઈ લખી જતો. કદી કંઈ
જાણડી જતો, અને એના મિત્રો કને, એના
સમાજજનો કને લાગણી પ્રધાન ચર્ચા કરારે
ક્યારે ઉપચારમાં ઉતરી પડતો. ક્યારેક
સમાજના અનીષ્ટોને કંઈ ઉડાણી લેતો, અને
કદી કદી સમાજની અવસ્થાને કંઈ રડી પડતો.

એની નીકટની માનવતાની દ્રષ્ટિએ આ
પરતુ અનીસના છત્રની લેક્ષણ હતી. એનું
જાણપણ હતું. અને એટલાજ કારણસર એક
જુદા માનવ તરિકે એની ગણના થતી. એ
જાદુની કંઈ પરવા તેને નહોતી, એને તો
એની સમાજના અનીષ્ટોનાં મૂળ ઉખેડવાની
તાલાવેલી હતી, જુનવાણી સમાજ રચનાને
જરૂરી કંઈ નૂતન સમાજનું ધત્તર કરવાની
તમજા હતી. જગતમાં છત્રી જઈ કંઈ કરી
જવાનાં એવના હતી, પછી જાણે એ લેક્ષણના
નામે હોય કે પાગલપણના નામે! અને
આજ આદર્શો પાછળ પાગલ બનેલા અનીસને
એથી વધુ કંઈ જ જાણ નહોતું.

એક વસ્તુમાં વસી રહેલી શક્તિ ધીમે
ધીમે વિકાસ સાધે છે, એવીજ રીતે રહેતાં

રહેતાં અનીસની લેખન શક્તિ વિકાસ પામતી
રહી. સદિસ સૃષ્ટિમાં એના સામાજિક લેખોએ
એક સમયના ઉમીડ કરી, નૂતન સમાજ રચના
માટે એણે સમાજ સમક્ષ નવી નવી વિચાર
શ્રેણીઓ ઉપરિચય કરી, લખાણોમાં નવી
શૈલી ઉપજાવી અને જે વિવેકજ્ઞતાથી નવા
લેખકનું વ્યક્તિત્વ સાહિત્ય ક્ષેત્રમાં યથા શક્ય
છે એવીજ રીતે અનીસે સાહિત્ય જગતમાં
પોતાનું સ્થાન સ્થાપિત કર્યું.

"ત્રી શું છે?" એ પ્રશ્નની છલાવટ
અનીસને ખૂબ પ્રસિદ્ધી આપી. ત્રી વિષયક
લેખો-લેખો પુસ્તાક સંપાદિત ન રહ્યા, પરંતુ
એ ત્રી છત્રના પ્રશ્નો બધે વ્યાપક થયા,
સમાજ જનોની છત્રે એ પ્રશ્નો રમતા થયા,
આજેવાનીના છત્રરદારોએ એ પ્રશ્નો ખૂબ
ચર્ચારપદ બતાવી મૂક્યાં, નિરંકુશ એવા ફેરલાએ
સમાજ જનો ઉત્તરેકાં જઈ અનીસને આશી
પ્રદાન કરવા લાગ્યા.

પ્રસિદ્ધીની સીડીનું, પહેલું પગથીયું અનીસ
ચડી રહ્યો હોય એવી આજે એને પહેલીજ
વાર પ્રતિતિ યથા એ આલેશમાં આજે એ
પાયલ બન્યો, ધણા દિવસો જાદ હસી પડ્યો,
છાનું છાનું ખૂબ હસ્યો, પ્રસિદ્ધીનું પહેલું દારવ
મંજુલ હતું, અપૂર્વ સીડી લાવનાથી ઉલ્લાસ
એ દારવ મધુર હતું.

શિષ્ટીને ખાતર પ્રયત્નથી રહેતા આત્માનું
આથી વધારે લાભમય, સુખમય સુંદર અને
આદર્શને ધન્ય કરવું ખીલ્યું કંઈ દારવ હોય
શકે? (11)

“સમાજમાં સ્ત્રીનું સ્થાન કયું છે? સ્ત્રી કે ધરતણી?”—ધરતી ગુલામ! “વૃક્ષીનું” પાંત, માનવ સમાજનું રમકડું. સ્ત્રી વગેરે શિર્ષિકનાં લખાણો અનીસના હૃદયમાં ઉત્તરજા ઉત્સાહ, ઉમંગ અને પ્રેરણા પ્રગટાવીને રહ્યાં, સ્ત્રી જીવનના પ્રશ્નો એના મુખ્ય પ્રશ્નો ગણ્યાં અનીસને ધરીબર એમ લાગ્યું કે સ્ત્રી ઉદ્ધાર માટેજ એના જીવનનું સર્જન કદાચ કેમ ન હોય?”

અને પછી તો સ્ત્રી જીવનના એકએક પ્રશ્ન માટે એણે નવાંનવાં આદેશન ગતિમાન કર્યાં. જગતની સાથે સ્ત્રીરચમાનની પુષ્કર કરી, સમાજની સાથે સ્ત્રી સમાજને એક ર્નસ્થન ગણી સેવાની ઘોષણા કરી.

સ્ત્રીઓના બાંધેનો ફાગી દેવાની પ્રવૃત્તિએ આહરી. સ્ત્રી આગ્રહી માટે સમાજ સાથે ગળાંના કરી ‘સ્ત્રી... સ્ત્રી નથી, એક માનવ છે, અને એ એક માનવ તરીકેના તમામ હક્કો એનેયે મળવા જોઈએ.’ એ દિવસથી એ નવી યોજી, સમાજની સાથે પહેલાંજ વાર રજુ કરી.

“અનીસ ગાડો ચલે છે! અનીસનું ચાકી ગયું છે, સમાજ જનોની ઉચેક્ષા પ્રજાગ વનતી રહી

‘અરે સ્ત્રી રચમાનની વાતો કરનાર અનીસ પોતાના ધરમાં તો જરા જીવે?”

“એના ધરમાં શું છે?” સમાજ જનોએ પ્રશ્ન કર્યો.

“એની પરિન બીજી શું?”

“પરિન... એટલે શું?”

“અરે એના પહેલા ઉધ્ધાર કરે, નારી

પૂજનો એ દિમાયતી પહેલા પરિન પૂજ કરે પછીજ જગતને સુધારવા બહાર પડે!”

સુધારક વર્ગનાં છિદ્રોને જોવાને ટેવાયજ સમાજે, અનીસના અંગન જીવનમાંએ પ્રેરણાં દ્યુ અને કુષરીનાં ચોટલાંએ છુટવા લાગ્યા.

“શું પરિન છે... અલગ છે, નિઃસતાન છે, પરવાને પાંચ પાંચ વરસ ચર્ચાં હજુ યોગાના ખુંદનારી એ ન્યુનતા છે, બાઈ!”

“પણ એથી શું?”

“અરે શું! શું? એનું જીવન કેટલું! પાછળ શું? જીવનનો અર્થજ એ છે... એજ ધરતી દૃષ્ટા છે બીજી પાછળીને તો કુતરાં પણ જીવે છે!”

સમાજજનોનો ખરો “અનીસ”ના કાને અવગણ્યો, એણે વિચાર્યું અને એના અત્માએ કષ્ટક કષ્ટ” કે ‘એની પરિન નિરક્ષર છે, અજ્ઞાન છે, અલગ છે, ધાર્મિક સંસ્કારોના પ્રભુત્વે એને શિક્ષણી રાહ દાખવી નથી, કેહજે દાખવી તો એણે એને પાપ માન્યું. અને એ અજ્ઞાન રહી.

પરંતુ એમાં અનીસનો જો દેખી સમાજ અનીસને આટલા કારણે શા માટે નીકે છે! અનીસ એ વિમાસણમાં શું અવાજ ગયો, સમાજને સંતોષવા એણે પ્રથમ પતિને શિક્ષણ આપવું જરૂરી જણાયું, પરંતુ એના મુદ્દમ દ્રષ્ટિએ એમાં એની દાર જોઈ.

દાર હોય કે જીન; પાણ્ય એના વિમારોમાં એ મજ્જમ થયો, અને તેજ દિવસથી એને શિક્ષણ આપવું રાઈ કયું

ત્યાં સમાજના સ્ત્રી સમાજે “અનીસ”ની માતા કને ર્ધાદ કરી.

કારવાં

“માનાઈ! આ શું? ક્યાં તમારો મુદ્દ મુંદર અને હુશિયાર અનીસ ને ક્યાં આ તમારી હાથેર પગી, અર્ધદંડ વડુ! બિચારો તમારો અનીસ એને લાણવા માથું ફેરો છે, પણ એ અલાણની અલાણ કંઈ શીખે હોત ક્યાં? અને વળી...વાં...”

“વંઝણી”

ધરની દીવાસો ધરીબર કંપી ગઇ હતો, સ્ત્રી જ્વતી પોતાની જ્વતીનીજ શત્રુ બની, સમાજની કેટલીએ બહેનોના જીવનમાં દીવાસગી મૂકતી હતો?

“અનીસની માનને એ દિવસથી એની વડુનો પ્રબંધ દુરબર થઇ પડ્યો, એણે પાંચ વરસોથી ઘણીએ મળતો માની હતી, પણ એ દાન કંઈ હતું. પરંતુ આજ સુધી એની આશા અધુરીજ હતી, સંતાનમાંજ જીવનની સાર્થકતા જોતી એની આંખો હવે યાદી હતી...એટલે આજે એણે અનીસને હૃદય વેદના ફોવાનું નાકો કપુ.”

“વીસ, હવે તો હું યાદી છું, આ શંક નો કંઈ ભજોડી છે નહોતું કૂળને દીવાને એમ છે...હવે...હું તો...!”

“બસ કરો, માતાજી બસ કરો. એ નિર્દોષને શા માટે ગાગો દો છો. !

“જો વરંતુ માનવના હાથની નથી, મહારા હાથની નથી, એ ધધરના હાથની વાન છે. એમાં ફાઇ શું કરે?”

“પણ હવે તો હું જીવનના આરે ઉભી છું, મહારી મુસદ્દા અધુરીજ છે, શું મહારી ઉમ્મેદ, મહારી આશાઓ અધુરીજ રહેશે?”

“અરે! માનાઈ આ શું? આમ રહો છો માર્થ”

શા માટે? ખુદા ઉપર ભરોસો રાખો બધું સારું થશે!”

એ દિવસથી આદર્શો સાધવાના મોહમાં જિંતો અનીસ કંઈ વિચાર કરતો થયો, એક તરફ સ્ત્રીપ્રમાનનો પ્રશ્ન હતો. જ્યારે બીજી તરફ માતૃ મમતની પરમ પણ રનેદ ભરી ઉર્મિ હતી, નિરાકરણ અસકય હતું પ્રશ્ન-પ્રશ્ન ન્હોતો, એક કોપડો હતો. એ મુંઝાવા લાગ્યો, એની ગ્રેરણ સકિલ ફાંધા ગઈ. એ વિવશ બન્યો.

મહત્વકાંક્ષાઓના ઘેનથી ગાડો એને એની ફોર્મું બાન હતું; પરંતુ એ અતે તો એક રખન દખાજ હતો! આદર્શોના શાંકપણમાં એ તનમય હતો, એની ધુન વિલસણ હતી પ્રેમની વાસ્તવિકતા એણે પીઠાણી હતી; પરંતુ હૃદયની લાગણી પ્રમાનતા એની મક્કમતાને ક્યારેક રથાન લખટ કરવામાં વિગતથી થતી હતી. એજ દારણે અનીસનો અતેરા આનંદથી યનગનતો પહેલાંનો ઉત્સાહ આજે એટલો પ્રબળ રહ્યો ન્હોતો, એની ધુન ધુન હતી. પણ કંઈક મંદ, એની સીસડાંને કૂદતી વાયા વાયા હતી, પણ મૌન.

“એજ એ દિવસ થયું મહારું ચરીર દંતાઇ રહ્યું છે. હું નિષ્ક્રીય બની રહી છું, મહારા જીવનનો આનંદ સગી રહ્યો છે! શું મહારો અંતીમ કાળ મહારી તમન્નાઓ કમડી નાખશે? મહારી જીવન અભિપ્રાય શું અશીષાપાત્ર રહેશે?”

“નહી મા, એવું ના બોલ. ખુદા ત્હારી જંખના જરૂર પૂર્ણ કરશે, ધૈર્ય ધર, ખુદા પર શ્રદ્ધા રાખ!”

“અનીસ, હવે લીમત નથી, એકજ

આશાએ પાંચ પંચ વરસ સુધી ધૈર્ય પશું,
અપ્પા રાખી, હીંમતથી દિવસો પસાર કર્યા
પણ...આને..."

"૨૩ મા, મા, તું ૨૩ મા. ત્હારું એક
એક આસું મ્હને જલારી દે છો મ્હારી
સાવનાઓને આજ સગમાથી દે છે, ખુદા
ખાતર માતા હવે ત્હું ૨૩ મા, હવે ત્હું ૨૩ીસ
તો મ્હનેએ ૨૩વું પડશે મા..."

મુદિ ગમ્ય પ્રશ્નોને વિચારતો અનીસ
માનપ્રેમ પાસે નિરાધાર બન્યો, અને એને
જીવનમાં આને પહેલીજ વાર એના જીવન
આદર્શો ઉપર તિરસ્કાર વહુટયો

"હું આદર્શો પાછળ ઘેરો બન્યો, મ્હારા
આદર્શો મ્હારી બહાલી તમન્નાઓ હતુ અર્ધ
વિકસીત બની છે, પૂર્ણ વિકસીત થઇ જગત
ઉપજનમાં પરામ પ્રસરાવતા તેવાર બને એ
પહેલાં તો મ્હારા આદર્શોને કાલિજ કાળ,
મ્હારી હિંમેદોને રાક્ષસ, મ્હારી તમન્નાઓને
ખૂની...કાળ, મ્હારી સમક્ષ એના ઉપકાર
સ્વરૂપે ખડો થયો છે, ઓ, કાનિષ કાળાં ઓ,
મ્હારા જીવનમાં આજ રેડનારા નિષ્કુર કાળ
કહે, મેં આખર ત્હારું શું બચાવ્યું છે?
કયા અપરાધની આખર મ્હને ત્હું આ શિક્ષા
કરી રહ્યો છે?"

"માતા ને રહે છે, ને મ્હારા જીવનનું
સર્વસ્વ છે, નેજે મ્હને જીવન આપ્યું, મ્હારા
જીવનમાં નેજે આદર્શો રેડ્યા! ગરીબ દોનાના
પાપે મામની મજદૂરીએ કરી, શારીરિક
અમળાં કપોટો મ્હારી ખાતર સઢન કર્યા, જન-
તનો તીરસ્કાર મ્હારા માટે ઝીલી લીધો,
સમાજના ઉપાલંબો મ્હારા માટે સઢન કર્યા,

નેતા જીવનની જ્યોત માત્ર હું જ રહ્યો, નેજે
દુષ્ટ જીવનમાં જીવી જઈ મને ઉત્તમ સંસ્કારો,
ઉચ્ચ વિદ્યા, અને ઉત્તમ જ્ઞાનનું પોષણ
દીધું. આને એજ માતા ત્હારી પાસે રહે છે,
ત્હારી પાસે કંઈ યાચે છે, એની જીવન
ઝંખના હવે ઘેટી જતી છે. હું શું કરું? છે,
આદર્શવાદી હૃદય! કહે, હું શું કરું! કઈ
દિશાએ જઈ? કહે કહે, ઓ, રૂઢાવલા
આદર્શવાદીના ઓ, ઝંખના હૃદય! કંઈ કરે,
કાર્મમાર્ગ દાખવ! અરે કંઈતો પ્રત્યુત્તર આપ!"

"હું પ્રતિદિન મુંઝાઉ છું, સાચાર બનતો
ભડે છું, જગતને નવી રચનાએ બનાવનાર,
આને પોતે પોતાની શદ શોધવામાં નિષ્ફળ...
સાચ નિષ્ફળ બની રહ્યો છે, મ્હારી ધુનનો યાત
પ્રલાધાન જતી મ્હને બાળી રહ્યો છે."

સ્વગત બાળી રહેશે અનીસ હનંસ થઇ,
રમી આંખે રુદ રહ્યો.

"બેસ, હવે હું વધુ દાર્ઘ્ય તારી વચ્ચે
રહી શકું એમ નથી, મ્હારી તળીઅન હવે
દવાઓથી સુધરે એમ નથી. મને હું જ બચાવી
શકે એમ છે, મ્હારું જીવન અને પ્રાણ તારા
હાથે છે..."

"હું શું કરું...માતા!" અળાગુપણે
અનીસે પૂછી લીધું.

"બીજા...!"
"નહિ માતા એ હું નહિ કરી શકું,
જગત મને નિરસ્કારશે, દુનિયાની દ્રષ્ટિએ હું
દુષ્ટી દલકટ જીતિનો એક અપમ માનવ
મણાવ્યો."

"પણ મ્હારી ઝંખના! હું ઝુરી ઝુરી-
મરીય બેસ!"

માતાની-મનોદશા બમણતી ગઈ, માનસિક
દર્દનું દર્શાવું વધતું ગયું એ જાણે પામલ
બંતી, દીવાની જેમ જાણે અગ્નિપણે બકાસ
કરતી રહી... અને એ બધું મકકમ નિશ્ચયે
અનીસ જતો રહ્યો.

“એટા, આખર હું મ્હારો ન થયો,
પેર હું ત્હારું કંઈ જુરું કરતી નથી, ખુદા
હને સુખી રાખે.”

અનીસ એકધો, ધડીકાર ડગી રહ્યો, માતાનું
મમત્વ તરફ સામે ખડુ થયું.

બીજા દિવસે શહેર બેરમાં સનસનાદી
પ્રસરી ગઈ, ગામ મોડોના મોટે એકજ પ્રશ્ન
હતો, એજ અર્થ હતો.

“અનીસ અધમ બ-યો, આખર તક્કા
આવી..... !”

ઓસ્વમાનની બકીમડી વાનો કરનાર
આખર સ્ત્રી જાનનો શત્રુ બન્યો.

“ધીકકાર હજે, એવા સ્ત્રી જાતીના
ઉધારકો વર..... !” ...ગામજનોએ બેધામ
પણે ગાથી પ્રદાન આપ્યું.

અનીસની સાદા ખુશ થઈ, પુત્રના બીજા
વિવાહ કરવાના આધિક ઉમરે દોડ જગ્યા
એના જીવનમાં નવું જીવન પ્રગટ્યું.

જુદિ શન્ય સમાજે કે વિચાર ન કર્યો.
તદ્વાકની તદ્વારે કતલ થયેલ જાણનો
જન્મજ કોઈએ ન માગ્યો!

અને સમાજે પુનઃ એક નવી પ્રકૃતિ
કળી અનીસને અર્પી....

અનીસની માતાનો હવે અંતીમ કાળ
નહોતો, હવે તો એ યૌવનમાં હતી, એના
યૌવનનો વિસ્તાર અનન્ય હતો.

વરસો પસાર થયાં પાંચ-છ-સાત પચ
હજી એ અંખના-અંખનાજ રહી રે, અંખના!

(સંપૂર્ણ)

વહશી સાહિત્ય કાર્યાલય

(પ્રકાશક:-“કારવાં” માસિક)

કણ્વીપીઠમાંથી ખાલી કરી
ટાવરેડ, મોહન ટોટીઝ પાસે ગયા છે.
“કારવાં”ના ગ્રાહકોને નવું સરનામું.
નોધી લેવા વિનંતી છે.

‘કારવાં’ના પ્રથમ અને બીજા

વર્ષની ફાઈલ

અંક ૧ થી ૧૨, કપડાંનું પાકું પુઠું.

કી. રૂ. ૫) ટ. ખ. સહિત

કોપીઓ સીલકમાં એછી હોવાથી

ઘોડીકજ બંધાવવામાં આવી છે.

આજેજ ઓર્ડર મોકલી આપો.

એ સ્વદેશાભિમાની હૃદયો!!!

++ ++

અનુવાદક : “મોઝીક” સ્વદેશ (ડોહા)

અમેરીકાની ફ્રાન્કિનિયામાં દૂર દૂરથી તાત્કાલીક માટે દવાઈ જવાના અગત્યવાનું તેમજ તેના અંગેનું સર્વે જ્ઞાનનું કામ સીખવા અનેક માણસો આવતા, તેમાં આપણાં સ્ત્રીઓનો “ચાંગ” પણ આવેલો હતો એ નાનકડો જોશ રહેવાથી છે, સ્ત્રીઓની સરકારે તેને રોકવા બહુ તાત્કાલીક માટે અમેરિકા મોકલ્યો હતો અને તે વખતે જવાની લોકો પાસે આવવા દત્તા. આ તે વખતની વાત છે કે જ્યારે સ્ત્રીઓ, અને જવાન વચ્ચે લગ્ન થઈ ન હતી. એજ નિયામમાં જવાનની એક નવ-જવાન છોકરી પણ એજ તાત્કાલીક માટે આવેલી હતી. કે જેણીનું નામ “પી” હતું ચાંગ ધણેજ જુગલુરત અને હજુ પુણ્ય દેખાવે જવાન હતો. તેમજ પી પણ ધણેજ જુગલુરત અને દેખાવે છોકરી હતી. જ્યારેથી ચાંગે રજુમાં પી. તે જોઈ: ત્યારથી તેનું જીવનમાં ચિત્ત લાગતું નહીં, અને નિયામમાં તેણીને જ જવાન કરતો. અચાનક એક વખતે નિયામમાં જ બનેલી આંખો મળી ગઈ અને શરમથી નીચી પણ નગી મઈ નિગાહોનું જનુ પણ મળ્યું છે. બનેલાં મૈત્રી જાણવા લાગી. દૂર દૂરથી આંખો આંખોમાં વાતો થવા લાગી!

એક દિવસે ચાંગ જવાને બગીચામાં ગયાં હતાં, અને એક બેન્ચ ઉપર બેઠો થોડી વાર થઈ હશે કે અચાનક પાછળથી કોઈએ આવી નાજુકે હાથ તેના ખભા ઉપર મૂકી કહ્યું-“ ચાંગ!” “પી” હાથે જને આંખો રળાં. “ચાંગ!” “પી” ફરી કહેતાં આંખો મળી ચાંગે કહ્યું “પી હું તને.....”

“ચાંગ, હું પણ તમોને ચાહું છું.”

આ પવિત્ર પ્રેમને એ વર્ષ પિતી ગયાં બનેલે વિમાન અગત્યવાની તેમજ વિમાની

લગાવક તાત્કાલીક લીધી બનેલે દવાઈ વિમાનની પરીક્ષા આપવા એક. એક વિમાન લઈ ઉડ્યાં અને ધણું જીવે ઉડ્યાં. તેમાં અચાનક એક વિમાનનું મશીન બગડ્યું અને નીચે પડ્યું. જાણીને દવાખાને પહોંચ્યામાં આવ્યો, જાણી શી દાહન દિવસે દિવસે જગતના લાગી દોક. રોએ બહુમાય આવ્યો કે જે કોઈના લોકોનું ધન-કથન આપવામાં આવે તો કદાચ દેઈ બચી જાય. ચાંગે તે વખતે ત્યાં દાહન હતો. ચાંગે કહ્યું. હું તમારું છું. લોકો તપસમાં આવ્યું પાસ થયું, અપાડ્યું, અને પી બચી ગઈ.

ધણું દિવસ બાદ બનેલે વિમાની પરીક્ષા પાસ કરી પોતપોતાને દેશ જવા લાગ્યાં જવાનમાં તમારું સર્વ જોઈ, માનવ્ય અપાયાં. વિદાય થઈ અને બનેલે પોતપોતાને દેશ પણ પહોંચી ગયાં.

જ. ૧૯૩૪નું વર્ષ હતું કે સ્ત્રીઓ અને જવાનની વચ્ચે અકસ્માતે જીવવાને નાનકડો ઉપર અગત્ય પણ કરી લીધી તે વખતે એજ અગત્ય સરખાવાયેલો; કે જેને ચાંગે કાઈ શેડ કહેવામાં આવે છે. એજેજ ઉંઘના સ્ત્રીઓને જાણ્યું કહ્યું. વિમાની કુધ્ધ થવા લાગ્યું. ચાંગ પોતાનું લગાવક વિમાન લઈ ઉડ્યો, અને ધણું વિમાનોનો નાશ પણ કર્યો અને ધણું નીચે ઉતરવાની ફરજ પણ પાડી અને ધણું જવાની દેદ પણ રવા.

એક દિવસે ચાંગ કાઈ શેડ કહેવાને જોતો જોતો અચાનક એક દેહના હથમાં પડેલો અંગુળી ઉપર પડી કે જેના ઉપર ચાંગ લખેલું હતું તરતજ તેણે પોતાના હાથની અંગુળી ઉપર જોયું તો પી લખેલું હતું. એક જીવનની આંખો મળી પણ જીવન રીતે. પ્રેમકારી મીઠાહોને બદલે ગુસ્સા ભરી; નિગાહોથી મૂળ ફેરવી લીધાં પ્રેમ પર સ્વદેશાભિમાને વિગત મેળવશે

સિદ્ધિ.....ના.....સન્માર્ગ

૨જી કંચનાર : "ગાદિલ"

(સર્વ દક્ષ લેખકને સ્વાધીન છે)

૩૪૧

સાહસિક યુવકો કે નેમનામાં મહત્વકાંક્ષા અર્થે પ્રયાસો કરવાની પ્રકટ ધ્વજી કિઝળા મારી રહેલી હોય, આત્મ સુધારણના પંથે પડેલા સમાજનાં સર્વોત્તમ ગરીબો, અને ઉન્નત અવસ્થાએ પહોંચ્યા છતાંમી રહેલા પ્રત્યેક છ-સનેને પ્રેરસાદન આપવામાં આપણા દાન (ખેરાત)નો ઉપયોગ થવો જોઈએ. રીતસરનો ધંધો લઈ ખેડેલા એવા તદ્દન તંદુરસ્ત લિટુકાને મુરિક્ષમેએ એક સાવ ધસેલી પાછ પથુ આપવી જોઈએ નહિ.

૩૪૨

એકજ શબ્દ કે એકજ દ્રષ્ટિ કેટલીક વખતે સમસ્ત સમાજનો હૃદય પકટો કરી નાખે છે, તમે પણ એવી દ્રષ્ટિ કેળવવાનાં પ્રયત્નો કાં કરતા નથી? તમે પણ સમસ્ત સમાજને નગ્ન કરી નાખે એવો એકાદ સાદ કાં આચુ-વના નથી? આ બધાંય કાર્યો યુવકોનાં છે. યુવકોની જવાબદારીએ અસંખ્ય છે. સુતેલા સમાજને નગ્નતિનાં જીવાણની ઝાંખી કમરવરી, એ યુવકોથીજ થઈ શકે; માટે વ્યક્તિગત પ્રત્યેક યુવક પોતાની જવાબદારી વિચારી લેવી ઘટે છે.

૩૪૩

આલાક હોઝરો ટુશીયાર માણસેની નજરે ચઢીને તેમનામાં પોતાના માટે સારા અભિપ્રાય બંધારી પોતાનો અજીવન અવસ્થ કરી શકે.

માર્ગ]

૩૪૪

વિદ્વાનો કેળ કર્યા વિના પોતાનાં વિચારો પોતાની બાધામાંજ દર્શાવી દેતા, એ વિચારો દર્શાવવાની મંદર અને સરળ રીત છે. વધુત શક્તિ દાખવવાનાં મિથ્યા પ્રયત્નો કરવાં નહિ. બોલવું હોય તે સહેલ વગર નિશ્ચિંતપણે બોલી નાંખવું જોઈએ.

૩૪૫

સર્વોસમાં હોય, એવા માણસેએ અધિકા-રીતું થવન ખેંચાય, એવી રીતે ખંતથી કામ કરવું જોઈએ.

૩૪૬

જે વસ્તુ પ્રત્યે ન્હાની વયમાં અત્યંત આકર્ષતા હોઈએ, તેજ વસ્તુ સમજાય પ્રાપ્ત થયા પછી આવી મળવાથી, આપણે મોઢ ઉતરી જાય છે.

૩૪૭

અમે તેના વિકટ સંજોગોને પણ પોતાની પ્રગતિનાં કાર્યની આડે આવવા દેવા જોઈએ નહિ. દંભથી સંપૂર્ણ મૂકત રહી પોતાની પ્રગતિને આગળ ધપાવવાનાં સતત પ્રયત્નો કરવાં જોઈએ.

૩૪૮

તમારો પ્રત્યેક જીવ્દ સાદો ટુકા ને આડંજર રહિત હોવો જોઈએ. શબ્દો દ્વારા સમ્ય દેખાવાનાં પ્રયત્નો કરવા કરતાં, પોતાને

[૪૧૯]

[૧૯૪૨]

પ્રવચન સભ્ય પૂરવાર કરી આપવાનું બંધારે
ઉચિત છે.

૩૪૯

જે તમે હાઈ વરતુના ઉપાદેશ કે કારખાનું
મશવતા હોવ, તો તમારે ઉપયોગ-તથા મહત્તરનો
માલ જનતા આગળ રજુ કરવો જોઈએ,
એટલું જ નહિ, રજુ કરેલા સર્વોત્તમ માલની
કૌશલીની ટકાની રાખવાનું પણ નિશ્ચય કરી
લેવું. પસાર થયેલા અનેક માલિકા બનાવના-
રાઓ, પ્રત્યક્ષ વિશ્વાસ મેળવ્યા પછી, રીનપ્ર-
તિદીન ઉપરતી કૌશલીનીનો માત્ર રજુ કરના
આવે છે, તેવું તમારે કરવું જોઈએ નહિ.
જનતાનો એક વખત વિશ્વાસ હુલા પછી, કયા
રેષ મુમાવશો નહિ, ઉપાદેશમાત્ર સંખ્યાબંધ
લોકોએ બહાર જનતાના વિશ્વાસનો ફરપથોય
કરવાથી કેવાળા કાલમાં છે, એ તમારે નિરંતર
સત્તામાં રાખવું જોઈએ.

૩૫૦

તમાસ માનીતા માહોળી ચક્ર તેટલી
સમગ્ર જાળવશો અને થોડું પલ્લું સફળ કરવું
પડે, તો સફળ કરીને પણ તમારે માહોળીને
પુરા રાખવામાં પાછી પાતી કરવી જોઈએ નહિ.

૩૫૧

૧. વરતુના ઉપાદેશ પાનાનાં હીરાજની પધ્ધતિ,
સૂચ્ય અને તરત સમજાવ તેવી રાખવી જોઈએ,
કારણ કે કારખાનાને ફેબ્રુઆરી જાન્યુઆરી
એક મુખ્ય સાધન છે કયા માલ અને કયા
માલનું મટી કયું ખાતું ફેરવે અરો જવાબદાર
છે, તે સહેલે પેઠા પાડી ચક્રમ તેવી રીતની
ખાતાવાર અને વિભાગવાર નામની પધ્ધતિનું
હોવું અત્યંત આવશ્યક છે.

માર્ચ]

૩૫૨

પ્રમાણિકપણે નોકરી કરવાથી પૈસાદાર
થવાનું નથી, અને પૈસાદાર થવા માટે અપ્રમા-
ણિકતાનો આશ્રય લેવામાં પાપ નથી, એ
માનવતા સંસ્કાર બ્રમ બરેલી અને હાશી
નથા નાશી છે.

૩૫૩

આધારમાં સફાઈ રેખાન ન હોય, તેજ
બ્યાપાર સલામતી બરેલી મહુલ્ય સફાઈ દ્રષ્ટિએ
એકાદ શેરની લેવેય કરનાર પણ વખતનો
પહેલો સચો, જખખર સફાઈથી ખતીને, અને
પાલમાત્ર થવા વગર રહેતો નથી,

૩૫૪

જે તમારે શેર ખરીદવાનું હોય, તો
શેરકેથી ખરીદતો પણ તમારા પાસે તમારી
માલીકાઈ ન હોય તેવા શેરો વેચવાનું કાદસ
કરો નહિ શેરો અવરય મળી રહેશે. એમ
માનીને, શેરો મેળવ્યા પહેલાંજ કેટલાક છેલ્લે
વેચે છે. એ પધ્ધતિ સંસ્કાર અરજી મહુલ્ય.

૩૫૫

માની લીધેલી અનેક કારખાનિક આપતિઓ
કારા આપણી શાંતિનો ભંગ થવા દેવા, એ
નરી નાદાની છે, ભયનો પ્રસંગ આપ્યા પહેલાંજ
અપખિન પડું, એ મૂર્ખતાનું લક્ષણ કહેવય.
માની લીધેલા ભય કરનાં, ભયનું પ્રમાણ
એટલુંજ હોય છે. મારે દરેક માણસે ભય
આપ્યા પહેલાંજ હિંમત થવું જોઈએ નહિ.

૩૫૬

સંખ્યાબંધ માણસોના સંપૂર્ણ વિશ્વાસ
કરવા કરના, અખખખ માણસોની સાવચેત

[૩૫૦]

[૧૯૪૧

૩૫

મિત્ર કે સગાંની જમીનખીરી આપનારે જે વાનનો પ્રથમ વિચાર કરી લેવો જોઈએ, એક તો એ લખતની રૂબરૂ પોતાનાં માથે આવી પડનાર જવાબદારીઓ, ગમે તેવા સંજોગોમાં અંશમાન પણ આતાપની ક્યાં વિના પૂરેપૂરી અસર કરી શકશે કે નહિ। તેનો પ્રથમ અને મૂર્ખ વિચાર કરી લેવો જોઈએ. ખીંછ વાન એ છે, કે મિત્ર કે સગાંની લાગણીને વશ થઈ, લીવેલી જમાનતની કુદરે રકમ ગુમાવાની કે માંડી વાગવાની ને તમારામાં શક્તિ કે મેવડ હોય, તોજ તમારે કાઈના પણ જાગીત યત્ન જોઈએ, મુશ્કેલીઓમાં ખીંચને કામ આવતું જુદું નથી, પણ પ્રથમ વિચાર કરી લેવો અસંત નરૂરી છે સાંનમાં સારો અને વધારે સલામતી લારેલો માર્ગ તો એજ છે, કે જમાનત લેવા કરનાં, તરતજ ભરપાઈ કરીને મિત્ર કે સગાંને મુક્તિ અપાવવી. કારણ કે આપની કાંઈ સંભવિત છે, કે આપણું વિચારોજ કરી જાય. અને એ પણ સંભવિત છે, કે આપણી રચીતિજ પલટાઈ જાય.

૩૬

પ્રત્યેક કેનાદાર ધંધાદારીએ જ્યાં સુધી પોતાનાં માથે દેવું હોય, ત્યાં સુધી પોતાની મૂંડીને લેણદારોની પવિત્ર અનામન સમજીને તેવું રક્ષણ કરવું જોઈએ. કરજમાંથી મુક્ત થયા પછીનાં ઇતિહાસ માર્ગે પેસા વેચી નાખ્યા એ નૈતિક ગુન્હો છે.

૩૭

જો તમે ભાગીદાર હોવ, તો તમારા

માર્ગે।

દરેકે દરેક ભાગીદારે સાદામાં સતેજ માનવો જોઈએ. કંપનીની કેપીટલમાંથી ઉપાડ કરી આવીશાન ઇમારતો ઉભી કરવાની મનોદશા સેવવી નહિ, તેમજ કોઈપણ ભાગીદારે પોતાનાં ચલુ ધંધા સિવાયનાં ખીંચ એકેય ધંધામાં નાણા રોકવાં જોઈએ નહિ. અને પ્રત્યેક ભાગીદારે કોઈપણ સંજોગોમાં સદાને માર્ગે જવું જોઈએ નહિ.

૩૮

અસધાન્ય હિસાબ અને ખત ધરાવતા માણસોને ભાગીદાર તરીકે પસંદ કરવો જોઈએ. સતત મહેનત કરનારા માણસોને રદાઈમાં ગોઠવા જોઈએ સામંસ એ કે એક પણ ભાગીદાર કે નોકર વખત, વિચાર, શક્તિ કે પિસાનો ચોર ન હોવો જોઈએ.

રાંદેરની સુલાકાત લેતાં

ક્યાં જમશેા ?

ધી ખાગત કોટેજ

રેસ્ટોરાં.

ઉમડ ફલીયા, રાંદેર.

જ્યાંની દરરોજની નવી નવી વાનખીનો ટેસ્ટ તમારા મોઢામાં ચાંદદાશત રૂપે રહી જશે.

મલિક:-ઈ. એસ. મેકુલ

[૪૪૪]

[૧૯૪૨]

રહેવું, એ વધારે ઉત્તમ છે, માણસની સજ્જામતી સમગ્રતા વિના સર્વ સોસાઇટીઓમાં જાણી જવા કરતાં, એકાંતમાં સારા પુરુષો સાથે મૈત્રી સંબંધમાં વધારે સજ્જામતી રહેલી છે.

૩૫૭

પ્રત્યેક તકરાર પ્રસંગે ઉત્કેશાટથી અગ્રણ્ય રહેવું જોઈએ સામાવાળો માણસ ધમે તો પણ આપણે શાન્ત અને ધૈર્યશીલ થવા મથવું જોઈએ. પરસ્પર બંને પક્ષકારનું ઉત્કેશાટ જનું અસંત કાનિકરતા છે.

૩૫૮

પ્રખ્યાતી શાખ પ્રત્યેક ધંધા કે ક્ષેત્રમાં ધાતક નીવડે છે પ્રમાણિકપણું એજ સાદૃશ્યતાની મૂખ્ય માળી છે

૩૫૯

નિરંતર આખર સક ટકી રહેવા માટે પ્રત્યેક ધંધાધારી એ સત્યને વળગી રહેવાની અસંત આવશ્યકતા છે, અસત્યવાદી વ્યાપારી વહેલામાં વહેલો ઉથલી પડે છે.

૩૬૦

જે નાણું વખતસર તમે હરપાછ કરી શકવા અશક્ત હોવ, તેજા કોઈ પણ દસ્તાવેજ ઉપર તમારે સહી કરવી જોઈએ નહિ. કારણ કે મુદત ધીની જાય, અને તમે નાણું ન જાણી શકો, એ આખર ખોવા બચાવ છે.

૩૬૧

શક્ય તેટલી અન્યને મદદ આપો, પણ

માર્યાં]

કોઈની કાંઈ પણ સંલોગમાં જમાનત આપો નહિ. અન્ય દેરાદારની જવાબદારી લેનારાઓની દયા હારે કપરી બને છે, એ વાદ રાખવું ઘટે છે.

૩૬૨

પ્રત્યેક ધંધામાં પ્રથમ ઉત્તિષ્ઠ થવા પછીજ ધંધામાં અપેક્ષાવતું ઘટે. જનમ વિના સમય, સાધન અને શક્તિને વેડફી નાખનારાઓ, કોઈ પણ ધંધામાં કુતોદમક થવા નથી, એ નોંધી રાખજો.

૩૬૩

જૂન વિચાર પૂર્વક ધંધાની પસંદગી કરીને, પછી જીવનના ઉશ્કા ખાસ મુધી વળગી રહેવું, એ અસંત લાભદાયક છે. વાંદો જો મુદકે ને જૂસકે એક જાળ ઉપરથી બીજી જાળ ઉપર જાય છે, તેમ ધંધાધારીએ નજીવા કારણોસર પોતાની લાઇન બદલવી નહિ. ધંધામાં ધીરજ એક એવી વસ્તુ છે, કે જે ખંતથી કામ કરનારને કમ્યાળ બનાવે છે.

૩૬૪

તમારી કેપીટલની બચરથા તમારે પોતેજ કરવી એમાં તમારી વિશેષ સજ્જામતી છે. જીન માણસો જાહેરમાં ગમે તેટલા ખાટોસ દેખાતા હોય, તે જનાં તમારે તમારી મૂડીની જોતેજ બચરથા કરવી જોઈએ. કારણ કે મહામહેનતે કમાવેલા પૈસામાં પટાડો આવતા જેટલી વેદના તમે અનુભવશો તેટલી આવની પૂંછ મેળવનાર પારકા યવરેકદરો નહિ અનુભવે, એ નીર્ણયવાદ સત્ય છે.

[૪૨૨]

[૧૮૪૧]

અમીરોની દુનિયામાં

એક શાહી મહેલમાં કેસરની વિધવા માતા બાંદી હતી. એ હિંદુ ધરની હતી, અને શાહી મહેલમાં રહેવા છતાં હિંદુ રહી હતી બેગમના હાથમાં કેસરને સોંપીને હમેશને માટે તેણે દુનિયામાંથી વિદાય લીધી. આવી રીતે કેસરનું જીવન વિદાસ, પ્રેમ અને ઉમંગની એ દુનિયામાં યશ થયું, જ્યાંની લતાઓમાં જ નહિ, પથરોમાં પણ મરતી હતી. જ્યારે તે સમજણી થઇ ત્યારે તેની ચારે બાજુએ અપૂર્વ રંગ જાગ્યો હતો. બેગમનો પ્રેમ તેના રૂપની અથેક કળી ખીન્ન વવા લાગ્યા, આરામ અતે બેપરવાઇની છાંદ-ગીએ બે વરસ પછી આવનાર યુવાનીને વહેલી ખાસાથી લીધી. પછી તે ઔદ વરસની કેસર સોળ વરસની દેખાવા લાગી. નામ પ્રમાણે જ તેના રંગ હશે. તેનાં વિશાળ નશીલાં નયનો-વિના કારણ વડે થઇ જતાં તેના મંદમંદ રિમત કરતા પાતળા હોઠમાં પોતા તરફ ખેંચવાની અપૂર્વ શક્તિ હતી.

ઇંદો તકેવાર હોઇ રાજમહેલમાં જ્યાં જુઓ, ત્યાં આનંદનો સાગર ઉછળી રહ્યો હતો. હંચી જાતના શરાબના નિશામાં ચક્રચુર, નવયૌવનના ઉમંગોમાં મરત જાનેલા શદ્દાદા શીરાઝની દ્રષ્ટિ કેસર પર પડી અને કેસરે પણ ખુશખોથી તર નવાં રેશમી કપડાં પહેરેલા શાહઝાદાની મદદરી આંખો નેંછ. એક-બીજાને જોવાનો આ કંઈ પ્રથમ અવસર નહોતો. પણ... પણ-શરાબની મરતીએ, ઇંદની ખુશાલીએ, સૌન્દર્યની લહેરોએ, જાગની ખામો-શીએ અતે સંખ્યાના સગીરે મળાં ઉલ્લસને બેશુધ બનાવી દીધાં. આજે પ્રથમ વખત તેમને યૌવન અને તેની સાથે આવનાર પ્રેમનો

સંદેશ મળ્યો. તે સાથે જ હૃદયમાં એક નવીન લહેર ઉત્પન્ન થઇ. શાહઝાદાએ ચારે તરફ જોયું. ક્યાંય કોઇ ન હતું. શાહઝાદા ત્યાંથી પસાર થતી કેસર રહામે આવી ખડે થયો, કેસરના પગ આગળ વધતાં અટકી ગયા

“ઇંદ મુબારક,” શીરાઝે મદ હાસ્ય સાથે કહ્યું. કેસરના હોઠ પર પણ હાસ્ય દોડી મયું, પણ તે પોતાને ભૂલી ગઇ. તે શાહઝાદાને મુબારકબાદી આપવા ચાહતી હતી-શુક્રિયા અદા કરવા ચાહતી હતી, પણ તેના મુખમાંથી અવાજ ન નીકળ્યો, શાહઝાદા એકી દ્રષ્ટે લજ્જતની લાડીમાંથી રંગાવલાંતેના કપોટાને, નીચાં ઢોંઢાં તેનાં નયનોને, અને પવનના સ્પર્શથી ઉડતી તેની કેરા લાટાને જોઇ રહ્યો. પોતે એક બાદી હોઇ શાહઝાદાને મુબારકબાદી ન આપી પોતે શાહઝાદાનો રાપ વહેરી લીધો છે, એ વાત તે ભૂલી ગઇ અને શાહઝાદા પણ ભૂલી ગયો, કે તે એક શાહઝાદા છે. કેસરની રહામે આવી રીતે ઉભા રહેવું એ શાહઝાદાઓનું અપમાન કરવા બરાબર છે, ખરેખર પ્રેમની દુનિયામાં હંચ-નીચ, નાના-મોટા માટે જગ્યા નથી. પણ શાહઝાદા નાદાન ન હતો, તે સમજું સમજતો હતો. તે કેસર પર એક હાસ્ય ભરી નિગાહ નાંખી આજ્યો ગયો. પુનઃ કેસર લાનમાં આવતાં તેના હૃદયમાં પ્રશ્ન ઉડ્યો, “જે સાહેબે આલમ નારાજ થશે તે?” કેમકે કાલુ ભર પહેલાં આજે તેણે પોતાનું દિલ શાહઝાદાના કદમોમાં ઢાળી દીધું હતું. આજ સુધી તેને કોઇની પરવા ન હતી. બેગમ તેતે એટલી ચાહતી હતી, કે તેને ખુદ બાદ-શાહનો પણ ડર ન હતો. પણ હવે? શાહઝાદાની

નાનાઈમાં પહોં દને તેને છવન-મગજને
સરાસ દેખાવા લાગે. એ સ્થળે એથી તે
રિચારવા લાગી 'એ જાદુશાદના દીનેા ફુનિયાના
માસિકના બેઠા છે અને હું કે હું એ સ્થાનથી
બાંદીની પુત્રી છ'દમી'મર એમમની બિન્નત
કુનલી મારો અને તેમનો સંગંધ હોય?'
તેની આ બોમાં આમ આમ મળાં.

કેસર ત્યાં બેઠી રહી. જાદીએ આવીને
તેને કહ્યું, 'કેસર, તને જેમમ આલિયા' માદ
કરે છે' તે ચમકી અને આમ લોહી
માત્રી થઈ.

[૨]

અગાડી પર અંદાળી રીતજામંદેકા હાથ
હતી હાથોનંનના પસંજ પર રેલામી બીજનું
બિજાવ્યુ હતુ. ચારે તરફ યુનાવની સુમધ
મધમધી રહી હતી. જમીન પર કાંમતી
જાદીએ નિહાળ્યા હોઈ તે પર સોમ જર્મની
એક મુંદની બેઠી હતી. આને શાદનના મીરા
મતી સોદાગ-સાદ હતી. આ એક એવી ઘડી
હતી, કે જ્યારે મનુષ્ય એક નામ છાનમા
મદેસ કરે છે પછી શાદનનાની કંઈજ પાકન
મળી ચકર હતી જાદુશાદનો સાથી મોટો
શાદનને તખ્તનો વારસ હોવાથી તેને સાદી
કરી પડી હતી. પછી.

શાદનની પાસે બેઠી હતી કેસર. જાદુ
મુજાબની ફરમાવરી હતી. તેણે એક દાથમાં
ફોલોને પંખો દેતો, અને આખો શરમથી
નીતી દળી હતી. મુપચાપ બેઠેલી અચમ
શાદનની નરવિસ અપી ખામોસીથી કંટણી
મળ, કોણ જાણે તેને કળુ કેટલી ઇતેબરી
કરવાની છે-તેના હરમમાં ખાર છે, હમંજ
અને હામસ છે, તેમ જીવું પચી પચી જાય
હું હું છે; પચી કહું કંઈ દેખાઈ નથી.

માર્ચ]

મંદી રજા દાયે પામતો હોયે સંભા-
જનાં લેણે કેસર તમે જોઈને કહ્યું: 'તું તો
બિવકુલ ખામોસ જેડી છે કેસર! કંઈ વાન-મીન
તો કા?'

કેસર દમવા ચરેક પર રજા દિલે કહ્યું:
"હું હું વાત કરી શકું દજુર!"

"કમ તને બેસનાં નથી આતુ?"
નરવિસ મુરકામ.

"બેસનાં કેમ ન આવડે...!"

"કારણ હું બેસપ અને તું બાંદી"

કેસરે મરક નીચું નમાવ્યું.

"પછી કેસર! હું જાણું છે, કે આ
શહેરમાં તારી કેટલી કદર છે. અને હા, તારે
તો જ શાદનની ચું હતું. જોવું જાણ્યું છે,
કે જુદી બૂન થઈ મળ, નહિ તો તારું દુર
કોઈથી કમ નથી. કેમ હું કંઈ જુદું મળું છું!"

કેસરે હાથ નેડી કહ્યું: 'આજ જુદું' કો
છે એમ તો હું મી મીને કહી શકું કે પચી
આ ફુનિયાનાં હુમ-સોઈ એકમુ નહિ.
દોષર અને તકીર પચી નેસમાં આવે છે.'

"એનો ફુનિયાની જુગાઈ છે, હું કહું
કહું છું, કે તારા સાહેબે આલમની જગાએ
ને હું હોઈ, તો તને છોડી..." કેસર કંપી
લાડી તેના હાથ રોમકામ મયા ને તેની આખો
નરવિસતા મૂખ પર જઈ દી. કોઈ તમજવાકાર
હોત, તો સત્તર ચાર પડી સેન પચી લેણી
શાદનની કશું ન સમજ, તે નેરથી કહી.
"મારી વાત સંજાને તને આજર્થ થાય છે.
કેસર કા."

"હા, શાદનની! જુનને ખતર એવી વાન
મુખમાની ન શો. દાય કોઈ સંજાને જુદ
તો.....ખાંદીની યુનાખી માદ હો-પચી એ

[૪૨૪]

[૧૯૨૨]

સપથું કંઠેયું રીક નથી.”

શાદમદી મુસ્કરાતી રહી. કેસરને અત્યંત પરેશાન થતી જોઈ વાત બદલવાના ધરાણી તેણે કહ્યું : “વાર કેસર” તું કહે જોઈએ. અત્યારે તે ક્યાં હશે ?”

કેસર જાગરદારતીથી હસી “એ વાન દુ’શી રીતે કહી શકું ?”

“વાર, કહે જોઈએ, તેઓ મારા પર પ્રેમ શખશે ?” તીચે જોઈ કંઈક શરમ સાથે નરગિસે પૂછ્યું.

“કેમ નહિ ?”

“મને વિશ્વાસ નથી, કેસર ! અમીરોની દુનિયામાં એક મીઠા બહુ જ ઓછી હોય છે, અને તે સાચી મહાબળત. ખરેખર ખુશ એવું કરે છે, કે એકને એક મીઠા આપે છે, અને બીજાને બીજા. બાદશાહના લડકાઓને લગ્ન, એકજ બેગમથી સતેપ રહી શકે છે ? એમને તો રોજ નવી નવી મીઠીયા ફસાવવા જોઈએ. તું તો કંઈ જોઈતી જ નથી !”

નરગિસ અત્યંત હિંસા યદ્ય ગઈ. તેની સઘળી ખુશાલી, સમસ્ત હિસાબ ફાલુલારમાં ફાલુ જાણે ક્યાં અદરપ થઈ ગયો. એ જોણી શાદમદી પ્રત્યે કેસરને ક્યા હિપછ તેના કામગી હાથમાં રનેહતો સગર ઉછળી આવ્યો, પંજો બંધ કરી તેણે કહ્યું : “આપ નાહક દિલ્લીગીર થાઓ છો, મારી માન્યતા પ્રમાણે અમારા શાદમદા સાહેબ એવા નથી, અને, વળી આપનામાં કમી શાની છે ?” પુનઃ ચોરો વખત ચોકાઈ એક શ્વાસ લઈ તેણે કહ્યું :—“મહાબળ તો સર્વ સ્થળે છે. હન્સાન કોઈ-કોઈની સાથે

જરૂર હાથથી પ્રેમ કરે છે. આહે તે બાદશાહ હો વા શુકામ.”

[૩]

પાછલી વાતને ત્રણ વરસ વીતી ગયાં. આજે શિરાઝ બાદશાહ, તાજેતરખતનો માલિક છે, અને નરગિસ છે, મદક-એ-આક્રમ. પણ કેસર તે હવે કેસર જ છે, નરગિસ હરમની માલિક હોઈ આહે તે કરવા સમર્થ છે. અત્યાર સુધી દુનિયાની નજરમાં એકલી જ નહિ, બાદશાહના પુત્ર દિલ્લી-સમસ્ત આદર-પ્રેમની માલિક છે, કેમકે હરમમાં કાષ્ઠ બીજા બેગમ નથી. મરજે બાદશાહના ચારિત્રની પ્રશંસા કરતા, અને ઓરતો બેગમના તકલીફની. પણ સ્વયં બેગમને બાદશાહ પર એટલા વિશ્વાસ નહતો. તે ખુશ નહોતી. બાદશાહ શિકાર માટે જતા તે સાસઢ પછી પાછા ફરતા. ધણે સમય કામમાં જ ગાળતા, જાણે કે બાદશાહને સંસ્ત-નતની અસંત દિશર નહોતો. દુખરો કામ હોય, પણ શું બેગમ એકલી સંસ્તનતથી અસગ રહી શકે ? તે જગારે કદી તેમની પાસે હોય છે, સારે બાદશાહ તેનો આદર કરે છે, તેની જગા સરખી ખ્યાલિસ પૂર્ણ કરવા માટે સર્વ કંઈ કરવા તૈયાર રહે છે. તે બીમાર પડતાં રાત લગ જગતા રહે છે, જ્યાંય મદક બીજું કંઈક આહે છે, તેની ઉમ્મર નાની હોઈ, તેની ધરજાઓ જુદી તરેહની છે તે જાણ છે કે દુનિયામાં આદર એ સર્વ કંઈ નથી. દૈવત અને બાદશાહત તેની નિશાહમાં બહુ જ નાચીજ છે. તે પ્રેમ આહે છે, આજ સુધી એક દિવસ પણ બાદશાહે તેની સાથે પ્રેમાલાપ નથી કર્યો. બીજાઓની મારફત કદી પોતાના હાથે

તેણે શ્રંગાર નથી કર્યો, અને તે જોડે સુધી કે બાદશાહે તેને એવું નથી પૂછ્યું કે ક્યા મોશાકમાં તે પોતાને અધિક રૂપવતી લાગે છે. એક દિવસ એક રાજ્ય પલ્લ ખરેખર બાદશાહે તેની સાથે પ્રેમ નથી કર્યો. અને નરગિસ બાદશાહની લાડકા બેગમ હતી, પણ સાથેસાથ નારી હતી. એ મહાબાહુ ચાહતી હતી, એ ચાહતી હતી, કોઈ તેને જીએ, તેનાં નાજને-નખરાંની બરદાસ્ત કરે, પણ એ સુખ તેને ન મળ્યું. જે બાબત તે પોતે સમજતી ન હતી, તે બીજાને શી રીતે સમજાવી શકે? હાં, તે કહી-કહી કેસરને પોતાના દુઃખનો થોડો સરખો આભાસ જણાવતી, પણ સર્વ કંઈ કોઈ કોઈને કહી ને પોતે જ દિલ પણ હલકું કરી ચકતી નહોતી.

[૪]

જગતપરથી કંડીએ વિદાય લીધી હતી, અને મરમીનું સામ્રાજ્ય જગત પર છવાયું હતું. હવામાં, ચાંદનીમાં એક નિરંજન મેહ-કતા હતી બાગના એક ચણુના પર બેગમ બેઠી હતી. ચારે બાજુ વેલના કવાસ હતા, વેલની સફેદ કળીઓ ધીરે ધીરે વિકસિત થઈ રહી હતી ચારે બાજુ સુગંધી પુશનુમાં હવા ફેલાઈ રહી હતી. બેગમ સુસ્ત બેઠી હતી તેની પાસે કેસર પણ બેઠી હતી. થોડીવાર બાજુબાજુ જોઈ પુત: ઉઘે નખરે કરી બેગમ બોલી "રાત જાડુ વીતી છે, કેસર !"

"હા"

એક આગસ મરડી તેણે કહ્યું, "કેસર !

માર્થ]

તું બનાવી શકે છે, કે તેઓ મને સહાય છે કે નહિ ?"

"ચાહું છે, કેમ નહિ હજીર? આપ એમ શા માટે બોલો છો ?"

"ખરેખર ચાહતા હશે, પણ એમને પ્રેમ કરવાં નથી આવડતું-તેઓ જાણતા નથી કે બૌરતનું દિલ ચરીસા જેવું હોય છે, અને જરા સરખી ચોટ લાગતાં તૂટી જાય છે. કેસર હું તને શું કહું? આજે મેં તેમને અત્યંત વિનંતી સાથે જરા જલ્દી તરારીક લાવવાનું કહ્યું, ત્યારે તે બોલ્યા કે કેશિય કરીશ "

"પણ હજીર! તેમના ઉપર આજા મુલકનો બોલો છે."

"તું પણ કેવી વાત કરે છે? મારા અજબા પણ બાદશાહ છે, અને તેમને એક નહિ પણ ચાર બેગમો છે, છતાંય તેઓ કોઈનું દિલ દુઃખવવા નથી. મને તો આમાં, જરૂર કંઈક ભેદ માલમ પડે છે."

"હોઈ શકે" કેસરનો સ્વર જલ્લાયો હતો. બેગમે તેજ નજરે જોયું. તે ચમકી ઉઠી, કેસરે અપરાધી માથે મરતક ઝુકાવી લીધું. આજે કાંઈ જાણે રાખી બેગમના દિલમાં શક પેદા થયો હતો. પરંતુ એ જાને તો કહી મળતાં નથી કેસર હંમેશાં મારી પાસે જ રહે છે, અને તેઓ ત્યારે મારી પાસે હોય છે, ત્યારે કેસર મારાથી અલગ હોય છે. પરંતુ એ શા માટે તેમની જાણથી, તેમના આગમ-નથી બચતી રહે છે? વળી તે હંમેશાં મરમીન જણાય છે-હા જરૂર કાંઈ સહય હોવું જોઈએ. કાસે જ હું અમા જાનને કહીશ, હવે

[૪૨૬]

[૧૯૪૨

કેસર આ મહેલમાં નહિ રહી શકે. ઉફ! બન્ને નાનપણથી સાથે રહ્યાં છે, અને અમાનન પણ તેના લગનની ફિકર રાખતાં નથી! હું જરૂર આ બાબત તેમને બહાર કરીશ અને હું પણ કેમી બેવડી રહી છું કે કેસરને, એક બાંદીને મારા હૃદયની ઘાતો કહું છું. એ કેસર પણ એક ખૂબસરત બક્ષાજ છે! કશું ન હોય તો પણ હવે આદર્શ પાસે એને રાખવી ઉચિત નથી.

બીજી તરફ કેસર પિયારતી હતી: “મારાજ લીમે એ બંને દુઃખી છે. હું સગાઈ રહી છું, અને તેમને પણ સગાયાઈ રહી છું” લગતાન મારા પર દયા ક્યારે કરશે? નિર્દોષ બેગમ રાખમાં પણ નહિ પિયારતી હોય, કે હુંજ તેમના દુઃખનું કાણુ છું? મારા આ છુર-નનો આંત લાવશે જ ઉચિત છે. પરંતુ એમ નહોતો શી રીતે કહી શકાય કે તેઓ મારી સાથે પ્રેમ કરે છે. જો તેઓ ધારે તો મારી અનિચ્છા છતાંય મને અપનાવી શકે તેમ છે. હું કાણુ છું? ફક્ત એક બાંદી. પણ તેમણે તો કદી એવું સંજોગ કરી નથી. જ્યાં તેમની આંખો સર્વ કંઈ કદી શકે છે...”

તે બખતે બેગમે કહ્યું—“કેસર! કહો તો ખરી, કે અમારી માફક તું પણ ગમગીન શા માટે રહે છે?” બેગમે પોતાની જાન સંભાળી લીધી હતી. હૃદય સ્થગ સુધી પહોંચનારી દ્રષ્ટિએ કેસરને જોતાં તેણે ઉપરોક્ત પ્રશ્ન કર્યો.

કેસર કંઈક સમજી. બેગમ સાથે આંખો મિલાવવાનું સાહસ તે ન કરી શકી ને બોલી:

માથે]

“હરદમ આપનો ચહેરો ઉઘાસ જોતાં આપની સ્વમિ કાણુ દસી શકે? વળી કેટલાક દિવસથી મારું મન કાંઈ ચીજમાં નથી લાગતું.”

“હું તને કહું? ખરેખર તું કાંઈ સાથે હમબજાત ગમે છે, અગર તો તારું દિલ હવે કાંઈની બનવાનું ચાહે છે. કેમ ખરું ને?”

કેસરે મુખ પર રહેજ સ્મિત આવડ્યું:

“વાર, કાલે હું અમાનનને કહીશ. અને તું આટલી મોટી ઘઇ-વાહ, એમને કંઈ ફિકર જ નથી.”

કેસરને એક રસ્તો મળ્યો, પણ તેના હૃદયમાં ચોટ લાગી. રહેજ શરમાઈને તે બોલી: “નહિ, નહિ હજાર! આપ બેગમ આદિયાને નાહક તકલીફ ન આપશો.”

“વાર, એ વાત હવે જવા દે, એક ગીત સંભળાવ.”

કેસરની આંખોની વીણાના તારોને કંટૂત કરવા લાગી. તેના કામગ કંઈની દર્દીસરી સ્વર લહરિએ વાયુ-મંડળને કંપિત કરી દીધું. બેગમ પોતાની શુદ્ધ ખેંચ બેઠી. કેસર વિરમ્બ જતી ગાવા લાગી તેના પીળા રંગની રેશમી એકલણી ખસીતે રકંધ પ્રદેશ પર ઉતરી ગઈ. એ સમયે આદર્શાહે સાથે આવેલી બાંદિયાને આમોશ રહેવાનો આદેશ આપતાં પ્રવેશ કર્યો. તેઓ ત્યાંજ બિલા રહ્યા. તેમની આંખો કેસર સામે સ્થિર ઘઇ ગઇ, અચાનક કેસરની નજર તે તરફ ગઈ. તેના હાથમાંની વીણા છૂટી ગઈ. બેગમે પણ તે તરફ જોયું. ઉલયની આંખો જોઈને તે સમજી ગઈ કે પોતાનો ચક્ર જીતે નથી.

[૪૨૭]

[૧૯૪૨]

[૫]

કેસર ચુપ રહી.

આર દિવસ પછી,

કૃષ્ણ પશુની દશમનો ચંદ્ર ઉપર આવી મેણી દનો. રાત્રિ લગભગ વીતવા આવી હતી. એ વખતે થોડી થોડી કંઈ પાણી હતી. છતાં કેસર એકલી બાગમાં એક પથ્થર પર બેસી કંઈક વિચારી રહી હતી તેવામાં રસ્તાએ એક સ્વામી જાવા જતાં તે ચમકી જતાં તેણે તે પોતાની રસ્તાએ બાદમાં દીનો ફુનિયાના મલિક બન્યા હતા, તે કંપચ સાગી. ત્યાંથી ઉઠીને ઉભી થઈ.

“કેસર!” બાદમાં બોલ્યા.

“જાણે પતાલ!”

“આત્મારું તું અદિ’ શું કરે છે?”

“કંઈ નહિ, જાણે પતાલ મને નિદ્રા નથી આવતી?”

“સા માટે નિદ્રા નથી આવતી?”

બાદમાંની આંખોમાં બેંગ જણાયો—“સર્વજન્યું છે કે હવે તારી શાદી જાણી મળતી છે, અને ખરેખર તે ખુશાલીમાં-કેમ?”

કેસર ચુપ રહી

“જોઈને કેસર તું તારી શાદીથી ખુશ છે ને?”

કેસર શું કહે? ‘હા!’ પણ ‘હા’ કહેતાં સર્વ કિસ્સો ખતમ થઈ જાય છે અને ના કહેવાથી ખરેખર કંઈ લાભ થાય-કેમની દિ’મત છે કે બાદમાંની રિફ્ટ-જગ્યા બોલે?

માર્ચ]

“કેસર? તારી આ બાગમાંની મતલબ શી સમજતી?”

“કંઈ નહિ જાણે પતાલ!”

“પણ તારે જાણ આવેલો જોઈએ, જોઈ, તને તારો શાંદર પસંદ છે?”

“હા”

“સાચું કહેજે કેસર! તું જાણતી હોઈશ, કે આ મહેલની બેગમથી તે બાંદી સુધીની જાણવારી મારા પર છે. મારે એ તમામની તકલીફ અને આશાઓ-ખ્યાલ રાખવાના છે.”

“હા જાણે પતાલ!”

“સાંભળ કેસર! તું મારી વાતો ટાળી રહી છે. હું વિચારું, છું, કે હું કયાં જો શિરાજ રજો હોત, તો સાચું હતું, અથવા તારા શાંદરની માફક મામલી સિપદસાક્ષર હોત તો હીક. ખરેખર, તને પાઠશા દિવસની વાદ નહિ હોય.”

“જાણવાની આદત મારામાં નથી.” કેસરના મુખમાંથી ઉચ્ચાર થયો

“તો પછી તું મારી પાસેથી દૂર ચા માટે જાય છે?”

“ખુશાલી માફ કરો, સરકાર! હું આપની મતલબ નથી સમજી શકી.” કેસરે હોશિયારીથી પોતાની જાત સંભાળી લીધી.

‘જોઈને જોઈ ના બનીશ કેસર! તું

[૪૨૮]

[૧૯૪૨]

બહુંય સમજે છે.”

“હું કશું નથી સમજતી જરાંપનાદ! મને મારી આપો—” કેસરના અવાજમાં દહના આવી, પરંતુ સમગ્ર શરીર કંપી ઊઠ્યું. ફક્ત એક શબ્દ પર છવનની ગિરસંચિન અગિલાયા પૂર્ણ થઈ શકે છે. પોતે બેગમ બની ચકે છે...પણ. શું પોતે જેની પૂજા કરે છે, તેને ચોતાના ગૌરવની નીચે પાકી દે? શું બેગમની મદખ્ખન અને વિશ્વાસનો આવે બદલો—‘નહિ!’ તેના હિંમે સાક્ષી ન આપી. બાદશાહ તરફ નેહ તેજે કહ્યું—“મને મારો શૌર પૂજ પસંદ છે, જરાંપનાદ! અને હું ઘણી જ ખુશ છું,—આપને મારો આટલો ખ્યાલ છે. એ મારે...”

“ચૂપ રહે કેસર! વધારે બોલવાની જરૂર નથી”

બાદશાહે કહ્યું “હું જાણું છું, કે હું તને કેવી સમજતો હતો. જો હું ચાહું તો તને આ હરમની બંધાર ન જરા દઈ”. હું જખરદસ્તી તને મારી બેગમ બનાવી શકું તેમ છું.”

કેસરના મુખ પર લાક્ષીમા છાઈ મગ્ન-એ તો તેની અભિપ્રાયજ્યોત્સું રચાઈ હતું. પણ તે ચૂપ રહી બાદશાહ બોલતા જ રહ્યા. “પરંતુ હું એટલું પણ જાણું છું, કે જેની સ્થિતિ મદખ્ખન કરવામાં આવે તેની ખુશી મારે ચોતાની ખુશીની પરવા ન રાખવી જોઈએ. જેમાં હું ખુશ હોય તેમાં જ ખુશ રહે-ખુશ તને તેથી પણ વધારે ખુશીના દિવસ દેખાડે, પરંતુ સિવાઈને-અલાગી બાદશાહને બૂઝી ન જતી—અને એટલું પણ પાદ રાખજે, કે

બાદશાહ પણ મદખ્ખન કરવાનું જાણે છે.”

કેસરની આંખમાં આંસુ આવી ગયા. તે આંસુ રોકવાની ચેષ્ટા કરી રહી હતી, પરંતુ આંસુનાં પિંદુઓ સર્વ બેદ બોલવાને તૈયાર હતાં. બાદશાહનાં સગવડ નેત્રોએ કેસરનાં આંસુ ન દેખ્યાં. રમાય વડે આંસુ લુપ્તતાં તે ચાલ્યા ગયા કેસર પત્થરની પ્રતિમા માફક ઉભી રહી. જે સ્થિતિ બાદશાહ ઉભા હતા. ત્યાં જઈ તે રૂદન દરવા લાગી.

[પ્રગ્નપ્રકૃ]

બંધ માસિક “માંદગી”

ફક્ત ત્રણજ દિવસની અંદર ‘શ્રી નોર’ ગ્રાંથાગ્રાંથી ચાલુ થાય છે. માસિક અઝ-ચલુની કોઈપણ દરિયાદ મારે રખા મળે. દયા સાથે ગેરંદી પત્ર આપવામાં આવે છે. કીમત રૂ. ૫-૮-૦ પરંતુ શ્રી. ૧૦

—ગર્ભ રહેતો અટકાવવા:—

“રાહત” દયા ફક્ત ત્રણજ દિવસ ખાઈ ચેલથી હંદગી બરમાં કદી મર્મ રહેતો નથી માસિક ચાલુ. કશુંજ તુકસાન નહિ. ડૉક્ટર વૈદ્યે અજમાવેલી દયા સાથે ગેરંદી પત્ર મોકલવામાં આવે છે. કીમત રૂ. ૫-૮-૦ પરંતુ શ્રી. ૧૦

ડૉ. એસ. એચ. ખાન,
૪૨ ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટ, મોનજીની સામે
કોટ, મુંબઈ, ફોન. ૨૧૩૪૩.

હજરત સલમાન ફારસી (૨૦ અં.)

(સર્વ હક્ક રવાની)

લેખક:-ઈમામુદ્દીન. સદ્દુદ્દીન દરગાહવાલા.

એવું જણાય છે, કે હજરત સલમાન ફારસી (૨૦ અં.) અરબી ભાષાથી વધુ થમાળુમાં વાકિફ ન હોવાના કારણે સર સરમાં બંદગી. અને દીની. ક્રિયાઓ. ફારસી ભાષામાં કરતા હતા. (૫૮) પરંતુ પાછળથી એ-પ્રથાનો એમણે, સદંતર ત્યાગ કરી દીધો હતો અને અરબી ભાષામાં એટલી પારંગતતા એળવી લીધી હતી, કે સૌ કાઈ એઓ અરબ હોય એમજ સમજતા હતા.

કેટલીક કિતાબોમાં એવું, પણ લખનામાં આવ્યું છે; કે હજરત મુદમ્મદ મુસ્તુફા. (સં. ૨૦ વ) ઉપર જિજ્ઞાસી (અં. સં) વહી (ઈશ્વર-પ્રેરણા) લઇ આવતા હતા, ત્યારે, તેઓ સલમાન ફારસી કે દુધા કશ્મીની શિકલમાં આવતા હતા. (૫૯)

સૈયદના હજરત અલી (અં. સં)એ સલમાન-ફારસી (૨૦ અં.)ને એક પત્ર લખ્યો હતો, તેમાં એવી નસીહત ફરમાવી હતી, કે “ દુનિયા સર્પના સમાન છે. જનકેરમાં એ સર્પને હાથ અડાડો તો તે નરમ અને ચીકણો માલમ પડે છે પરંતુ એ સર્પનું ઝેર માણસને મરી નાખે છે તો અં સલમાન ! જે વસ્તુ તમને આ દુનિયામાં સારી અને ભલી માલમ પડે તો તેના તરફથી મુખ ફેરવી લો કેમકે તે તમારી જોડે દિર્ઘકાળ નહીં રહે અને તમને એ વાતની જાણ તો છેજ કે એને એક દિવસે મૂકી જવી પડશે. એ માટે આ દુનિયાની ચિન્તાઓ અને ગમેતે દુર કરી, તમારા મુખને એ દુનિયાના તરફથી ફેરવી લો અને એ સલમાન ! તમને ખબર છે, કે આ દુનિયાની ખુશી જેટલી વધારે હોય છે તેટલોજ ભય પણ વધારે હોય છે કેમકે દુનિયામાં જ્યારે કોઈને આનંદ સપાદન થાય છે તો તેના પછી તેને તેવોજ આધાન પણ પહોંચે છે. વસ્સામ. ” (૬૦)

[૮]

વક્ષત

એમની વક્ષત મહાયન ખાતે થઈ હતી. કેટલાક ઈતિહાસકારો એઓ દિગરી સન ૩૩ (ઇ. સ. ૬૫૩) મા વક્ષત પામ્યાનું જણાવે છે. (૬૧) કેટલાકો હજરત ઉરમાન (૨. અ.)ની ખિલાફતના અંતિમ યુગમાં દિગરી સન ૩૫ (ઇ. સ. ૬૫૫)માં (૬૨) અને કેટલાકો દિગરી સન ૩૬ (ઇ. સ. ૬૫૬) મા થયાનું જણાવે છે. (૬૩)

(૫૮) “ નુઝમ મુબીન ” પૃષ્ઠ ૩૩

(૫૯) એજન

(૬૦) “ ખાસતાનુલ આરફિન ” પૃષ્ઠ ૨૧૧

(૬૧) “ મુત્રાફેરએ હકક ” ભાગ ૪ વો. પૃષ્ઠ ૬૪૭ અને “ કામુસુલ મગાહિર, ” ભાગ ૧ વો. પૃષ્ઠ ૩૦૧

(૬૨) “ તફરીફુલ અઝકિયા ” ભાગ ૨ વો પૃષ્ઠ ૨૦૧, “ અઝીઝલ ખિતાબદ ખનારી ખુરસદાખાદ ”

પૃષ્ઠ અને “ કશિફઅએ વહદદત ” પૃષ્ઠ ૯૩

(૬૩) “ નિઝાર ” ફેબ્રુવારી ૧૯૩૬

માર્ચ]

[૪૩૦]

[૧૯૪૨]

મહાયન ખાતે આપ ગ્રંથુ-રોગમાં સપડાયા, લગભગ દસ-બાર દિવસ પથારી વશ રહ્યા, અને પછી આ ક્ષતી દુનિયા ત્યજી ગયા. એ દરમિયાન એક દિવસ હજરત સમ્મદ છૂને વકાસ (ર. અ.) આપને જોવાને આવ્યા તો તેમને જોઈને હજરત સત્રમાન કારસી (ર. અ.) રડવા લાગ્યા. સમ્મદ છૂને વકાસે (ર. અ.) આપને નહીં મળાશ્યા અરજ કરી. હજરત સત્રમાન કારસી (ર. અ.) એ ફરમાયું “સોમંદ છે ખુદાના, મૌનની બાદગીતાઓ અને દુન્યવી લાલચોથી દરગિઝ રહતો નથી બદકે એ માટે રહું છું કે રહ્યો પાકે (સ. અ. વ.) વસીયત ફરમાવી હતી, કે તમારી જોડે તમારું લાથું એટલું જ હોયું જોડે, એક મુસાફર પોતાની જોડે રાખે છે પરંતુ હું જોડે છું, કે આજે-મારી આસપાસ આ બધી સામગ્રી મૌજૂદ છે, જે મારી આંખોમાં સર્પની માફક ખુંવી રહી છે.” જે કે હજરત સત્રમાન કારસી (ર. અ.) જે સામગ્રીને આટલી બધી અગત્યતા આપતા હતા તે તો કેવળ એક ખાસો અને એક લોટો હતા. (૬૪) એર બીજી રિવાયતમાં છે, કે ખાસો અને સોટા સિવાય એક તલવાર પણ હતી. (૬૫)

કેટલીક શીયા રિવાયતોમાં છે, કે એમને ક્ષેત્ર દેશ આપવાની ક્રિયામાં સેવદના હજરત અલી (અ. સ.) પણ શરીર દના જે એ રિવાયતોને આધારભૂત ગણવામાં આવે તો હજરત સત્રમાન કારસી (ર. અ.)ની વધાન હિન્દી ૩૬ (ઇ. સ. ૧૫૬૧)માં થઇ હોવી જોઈએ, વ્યારે ખિલાફતની મસનદ ઉપર સેવદના હજરત અલી (અ. સ.) મૌજૂદ હતા. એઓ વધાન વેળા પોતાની પાછળ ત્રણ બેટીઓ મૂકતા ગયા હતા, જેમાંની એક ધરિક્કાન રહેતી હતી અને બીજી બે ધરિક્કાનમાં હતી. (મુજો “અઝીઝ ખિતાબ બનારી-ખુરસદાબદ”)

વધાન વેળા એમની વય, કેટલાક અંશકરો અડીસો વર્ષની અને કેટલાક સાડી ત્રણસો વર્ષની હોવાનું જણાવે છે પરંતુ એમાં સંખ્યાબંધ ભૂલો એકી માનવી જોઈએ. અવગત, ઇતિહાસોનાં હજરત સત્રમાન કારસી (ર. અ.)નું જે વર્ણન મળે છે, તેનાથી જાણી શકાય છે, કે એઓ ભારે સંવર્ધી, પરદેજવાર, વફાકશ અને હાલદનગુઝાર મુજુર્મ હતા. એમણે યુવાનીમાં લાંબો દેશાટન કરવાનો પરિશ્રમ વેલ્યો હતો અને પર્વતોમાં જઈને પ્યાનરથ થતા હતા. એમનું શરીર પણ મજબુત બાંધાનું, પરંતુ હીંગાઈ હતું. ખંદકના યુદ્ધમાં સત્રારથી સંજ લગીમાં પાંચ મળ ચોરસ ખાંધ ખેદના હતા. આ એકંદર દષ્ટિકાન વક્ષમાં ત્રેનાં, એ દષ્ટિકાન ફક્ત કરવાનું સુગમ બને છે, કે હજરત સત્રમાન કારસી ર. અ.ની દાની (આદિમક) તાકત અમાપ દોરી જોઈએ, અને એ કારણે એઓની વય વધાન વેળા સપાસોથી શેઠસો વર્ષ કે તેથી વધુ વધારે હોય તો તે કાંઈ આશ્ચર્યની વાત નથી.

(૬૪) “અઝીઝ ખિતાબ” પૃષ્ઠ ૮૮

(૬૫) એવન પૃષ્ઠ ૬૩

[૯]

એમના સદ્વચનો

હઝરત સખમાન કારસી (ર. અ.)ને કહ્યું “આપ નવા કપડાં કેમ પહેરતા નથી?” આપે કહ્યું. “હાલ હું ગુનામ છું, જે દિવસે આઝાદ થઈશ, તે દિવસે નવાં કપડાં પહેરીશ.” હઝરત સખમાન કારસી (ર. અ.)ને પ્રજામાં આવ્યું કે “એવી કંઈ બદી છે, કે જેની સ્પર્ધામાં તેજી કંઈ કામ ન આવે?” જવાબમાં કહ્યું: “તે બહાઈ અને અકંકાર છે.” હઝરત સખમાન (ર. અ.)ને એક શખ્સે ગાળ આપી તો આપે તેને કહ્યું કે “જો કર્મોન પદ્ધતિમાં મારા કર્મો ઓછાં થયાં તો તું જે કહે છે, તેનાથી પણ હું બદનર છું, અને જે પક્ષી (મુકસોનો) જાગી થયો તો આ મંદાવી અને કંઈ દુઃખ કે તુકસાન નથી.” (૬૬)

હઝરત સૈયદના હંમમ જગદરે સારિક (ર. અ.)થી રિવાયત છે, કે સખમાન કારસી ૭ મીઝે ઉપર આશય ફરતા હતા, એ જાણી ત્રણ મીઝે એમને દસાવતી હતી અને ત્રણ મીઝે રડાવતી હતી. તેઓ કહેતા હતા કે આ ત્રણ મીઝે તેમને રડાવતી હતી:-(૧) રમસે પાકે (સ. અ. ૧) અને આસ્વાજ (ર. અ.)ની જુદાઈ, (૨) મૃત્યુની બહીક અને મૃત્યુ પછીના બનાવો અને (૩) કયામતના દિને ખુશવંદ જગદાર અને કદદાર આગળ કર્મોના જગ્યા આપવા માટે ઉભા થવું. જે ત્રણ મીઝે તેમને દસાવતી હતી તે આ છે: (૧) તે શખ્સ, જે કુનિયાને તલખ કરે છે, પરંતુ મૃત્યુ તેની તાકમાં હોય છે, (૨) તે શખ્સ, જે પરસોકના એલાસથી ગાફિર છે પણ હક્કના આજ્ઞા તેમજ ફરિયાઓ તેનાથી ગાફિર નથી એટલું જ નહીં, તેના પ્રત્યેક કૂલ અને દિલવાલ વિપર તેમની દૃષ્ટિ છે અને (૩) તે શખ્સ, જે ધાતું દસે છે અને એ નથી વ્તથુનો કે ખુદ તેનાથી મંદ છે કે નહીં? (૬૭)

એક વાર સૈયદના અમીર બનીને હઝરત સખમાન કારસી (ર. અ.) ક્યાંક ગયા. મંકરમાં જે નખખરાન સૈનિકો હતા, તેમણે આપને જોઈ હસી ઉઠાવી એક શખ્સે એ પ્રત્યે હઝરત સખમાન કારસી (ર. અ.)નું લગ્ન જેવું તો આપે કહ્યું “ભાઈ! દરગુજર કરો. તેજી અને બનીને ફેસજા કયામતમાં થશે.” (૬૮)

એકવાર એમના ઉપર મયદૂર સદાબી અબ્દરહ (ર. અ.)-જેઓ એમના નિકટના મિત્ર હતા-એ એક પત્ર લખ્યો કે “ખુદાએ તમારાથી જુદા થવા પછી મને માસ અને ઓઝાદ અને આપ્યા છે અને હું સિરિયાની પવિત્ર જમિમાં રયાથી થયો છું.” આ પત્રનો ઉત્તર આપનાં હઝરત સખમાન કારસી (ર. અ.) એ અબ્દરહને આ બહુજ ખારી નસીદન

(૬૯) “આસ્તાનુલ આફરીન” પૃષ્ઠ ૫૩૧, ૫૨૧ અને ૪૮૨

(૭૦-૭૮) “કશિમએ વડદન” પૃષ્ઠ ૮૭

માર્ચ]

[૪૩૨]

[૧૯૪૨]

લખી: "કેં છ ગૌરવના માણ અને સંતાનિયાં નથી, ખાંડ રહમ-દિલી કામ અને સુગમનામાં છે, તેમજ ગૌરવતા અને ખુશીઓનો વિદ્યાથી લાભ મેળવવામાં સમાયેલી છે." (૬૬)

એકવાર આપ ગોંડાં-વાસમાં ખાન-મખ દત્તા અન્ય સહાયાઓ દિરામ પશુ મરિચકમાં દત્તા અને બુદ્ધને સાથે કુર્ચાન શરીર પદના દત્તા. આપે તેમને કહ્યું "તમારામાંથી ફરેક શખસ ખુદાની જોડે જાણે પાનો કરી રહ્યો છે. એટલા મોટેથી કુર્ચાન-શરીરનું પાન ન કરો, કે એકથી ખીમને તકનીક પાડો." (૭૦)

દઝરત સહમાન ફારસી (૨૦ અ.) એકવાર અશ્વાર (૨૦ અ.) ને મળવા ગયા ત્યાં તેમણે જોયું કે તેમના પતિને કેવળ ગામૂશી અને મેમાં વચ્ચે પડેલાં છે. દઝરત સહમાન ફારસી (૨. અ.) એ એનું કારણ પૂછ્યું તો તેમણે જવાબ આપ્યો કે "તમારા બાકી સંસારી જીવનની વાસના નથી." જોના પીરમાયું તો અશ્વદર (૨. અ.) જોડ્યા કે "હું ઉપવાસી છું." સહમાન ફારસી (૨. અ.) જોડ્યા કે "હું તમારા વગર નહીં જમું." અને તેમણે ઉપવાસ છોડ્યો. રત્ને અશ્વદર (૨. અ.) નમાઝ માટે ઉભા થયા. સહમાન ફારસી (૨. અ.) એ કહ્યું 'દમણું સપ રહે.' પાછી રત્ને સહમાન ફારસી (૨. અ.) એ તેમને જગાડ્યા અને કહ્યું કે 'હવે નમાઝ પડે.' પછી તેમને તદજગ્જાની નમાઝ અદા કરી. પછી સહમાન ફારસી (૨. અ.) એ તેમણે કહ્યું કે

"હે અશ્વદર! તમારા માલિકનો પણ તમારા ઉપર દક્ક છે. તમારી સ્ત્રીનો પણ તમારા ઉપર દક્ક છે. તમારા જીવનો પણ તમારા ઉપર દક્ક છે. એ સપાળાઓના દક્ક અદા કરો." દઝરત મુસ્લિમ મકબૂલ (સ. અ. ૫) ને આ જોડેની જાણ થઈ તો તેઓ નામદાર ફરમાયું 'સહમાને સત્ય કહ્યું' (૭૧)

દઝરત સહમાન ફારસી (૨. અ.) ખાવાનું ખાતા દત્તા; ત્યારે કહેતા દત્તા કે "ખુદાનો શુક છે, જે અમારી જગીન થયો અને અમારી શેઠમાં વિસ્તૃતતા આપી" (૭૨)

એકવાર દઝરત સહમાન ફારસી (૨. અ.) પોતાના દાસ ઉપર ઘરસે થયા અને કહ્યું, કે "એ (પરસે કની) શિતાનો જાપ ન હોત તો હું તને સગ કરત." (૭૩)

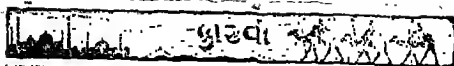
અશ્વદર (૨. અ.) ને એકવાર દઝરત સહમાન ફારસી (૨. અ.) એ લખ્યું હતું કે "વિદ્યા એક જાણ છે, જેના પર લોકો આવે છે, અને તેમાંથી નીકા કાઢે છે, અને ખુદ તેનાથી અનેકને ફાયદો પહોંચાડે છે, પરંતુ જે કોઈ પિઠા ખામેશ હોય તો તે આત્મા વગરનું શરીર છે, જે કોઈ પિઠા વાંચતી ન સમજે તો તે દહાયેલા ખગનના જેવી છે.

(૬૫) "અ પીરુત ખિતાબદ બ તાલીખુરસદાબદ" ૫૪

(૭૦) "ઉરવએ સદાબા" ભાગ ૧ લો

(૭૧) "સાદિક" (ખુદગની માલિક) માં છપાયેલા મૈત્રાતા સુરમાત નવખેતા લેખ : "દિરામ મર્મનો પ્રાચીના ખિય" રજિસ્ટર અવગત દિ. સ. ૧૩૫૧

(૭૨-૭૩) "ઉરવએ સદાબા" ભાગ ૧ લો

વિદ્યાનતી મિસાપ તે શબ્દમાં જેની છે, જે અંતાર-માર્ગમાં દિપ્તિ દેખાડે છે, જેથી જનતા તેના માં પ્રકાશ મેળવી શકે અને તેને અસિધર્મ આપે" (૭૪)

હજરત હમ્મરાન બિન હસીન (ર. અ.) અઝાબે-અઝાલીયા ભવની શરમાતમાં હતો, કે "કાશ! હું માસીની રમકણુ હોત અને વાણુ મને ઉઠાડી લઈ જાત, અને મો અંગ્રાહુ પેદા કર્યો ન હોત" આના પર આ આવાન નાઝિક થઈ કે "નહી તે જધાની એકત્ર થવાની જગ્યા છે." હજરત સહમાન ફારસી (ર. અ.) જે આ આવાન સાંભળીને એક સંવદનાપૂર્ણ ચિત્કાર કર્યો, માથા પર હાથ મૂકીને નારસી મળા, અને સનનાત્રણુ દિસ મુઠી અલોપ રલા (૭૫)

[૧૦]

મજાર

હુઝન સહમાન ફારસી (ર. અ.) નો મજાર છરાકમાં મદાયન ખાતે આવેલો છે નજર અને હરમનાની યાત્રાએ જતા હજરો યાત્રાળુઓ મદાયનની યાત્રાએ પણ જાય છે, અને હમ્મરા સહમાન ફારસી (ર. અ.) ના મજારની ઝિયારત કરવાને પણ ચૂકતા નથી.

"હજરત સહમાન ફારસી (ર. અ.) ની કબ્ર ઉપર એક જગ્યા મોઠો ખતેલો છે, અને તે ખુદનુ નિશાળ જગ્યા રોકે છે એ મજાર સમગ્રમાને પાકના મજારના નામે મશહૂર છે મુઠી મતાવક'બીઓથી વધારે શીયાઓમા એમની ઇઝઝત કરવામાં આવે છે, અને શીયા મતાવક'બીઓની કેટલીક ઉદ્દામ નમાવતો તો હજરત અલી (અ. સ.) ના પછી હજરત સમાન ફારસી (ર. અ.) ને ઇમામ ગણે છે. (૭૬)

તેમજ ભારે ધર્મધંધાળુ રાજા હને. સૂરીઓ, દુર્ગેશો, મશાયઓ અને એકાદેબેતના માટે એના સિલ્લમાં નિરંતર પ્રેમ ઉછળતો હતો જેણે હજરત 'સહમાન ફારસી (ર. અ.) ના મજારના ખર્ચ અંગે મદાયન પ્રાન્તના કેટલાય મહાનો વકરે કર્યા હતા (૭૭)

હજરત સહમાન ફારસી (ર. અ.) જનનથીન થયા ત્યારે પોતાની પાછળ ગીમાદમાં તણુ બેટીઓ મૂકતા ગયાની દફાઈતનો આ પહેલાં ઉદ્દેશ્ય થઈ ચૂકો છે. એમની માસક એમની ગીમાદમાં પણ મોટા મોટા સૂરીઓ, ઔલિયઓ અને દુલેશો થયા હોવાનું જણાય છે. તેઓમાંના કેટલાક સિન્દુસ્તાનમા પણ આવેલા લાગે છે, એમ સુન્નરાતના પ્રખ્યાત હનિદાસ "મિરાને અદમદી" ના પાટમા (સપ્તીમેન્ટ) થી જ્ઞાત થાય છે. રીખ અલી મુતકી મોટા સંત થઈ ગયા છે, જેમનો મજાર અમદાવાદ નજદીક પ્રચીન અસ.વલમાં શાહ સિકન (૭૮)

(૭૪) "ઉરથએ સદાબા" ભાગ ૧ લો

(૭૫) જોઝન

(૭૬) "નિયાત" કેપુતારી ૧૬૩૨

(૭૭) "પુઝકે નૈમૂદી" (૩૬૦ બાધાનર) પૃષ્ઠ ૧૭૭

માર્ચ]

[૪૩૪]

[૧૯૪૨

ના રોજાની સામે આવેલા છે, અને એજ અહીં મુત્તકાની વફાન દિગરી ૧૦૪૦ (ઇ. સ ૧૧૩) માં યદ હતી. એજો હજરત સલમાન હારસી (ર. અ.) ના વંશમાં હતા. (૭૮)

આધાર-મધોની સૂચી

ઉર્દૂ

- (૧) અઝીઝન ખિતાબત બનારી-ખુરસદાગદ
- (૨) ઉરુએ સદાથા દિરસા અગ્વત : ઘરુ મુસન્નેશીન આઝમગદ
- (૩) ક્રિરમએ વહદન યાને હયાલે સલમાન હારસી : મૌ મુદમ્મદ લાતીપુદલાહ અનસારી
- (૪) કામશુત મસાહીર ગિફત અગ્વત : નિઝામી ટ્રેસઅદાબ
- (૫) ખુદ્દાગે સરોદીન : ઘરુ મુસન્નેશીન આઝમગદ ૧૯૨૭
- (૬) તદ્દી ફુલ ગઝલિયા શીએદવાખુત અગિયા ગિફત દુન્વમ : નવકલિશીર ટ્રેસ લખનવ
- (૭) તારીખે ઔલિયાએ શુન્દત (ઉર્દૂ અનુવાદ) : મૌલવી અબ્દુલર નડવી સાહબ
- (૮) તારીખુલ ઔલિયા ગિફત અગ્વત : સૈયદ ઇમામુદ્દીન અલમદ શુન્દતનાગાદી
- (૯) તર્કે તેમ્ની (ઉર્દૂ-અનુવાદ)
- (૧૦) "નિઝાર" (માસિક) કેડવારી ૧૯૩૯ લખનવ
- (૧૧) યોસ્તાનુલ આરેશીન : મૌ. મરી આબિદમિયા સાહબ ડામેશી
- (૧૨) મુઝદિરમે દક્ષ ગિફત ચદાદમ (ગાગ દુઆવલ કુરૈશ વઝિદુલ કલાઇમ)
- (૧૩) રદગતુલલિલ આરેશીન : મૌ. મરી આબિદમિયા સદબ ડામેશી
- (૧૪) સરીનતુલખૈરાન શી ક્રિકે મનાડીખુરસદાગ : મૌ. મરઝુમ અદમદ લાતપુરી
- (૧૫) સલમાન હારસી આર ઉનકા ઇસ્લામ : મૌ. મુદમ્મદ એમ્તઅલી ખિજનેર

શુન્દતની

- (૧૬) અલફારક (શુન્દતની અનુવાદ)
- (૧૭) તારીખે સાહાને ફરાન બાઝ ખીન્ને : પાલનક બરનેરક દેસાઈ
- (૧૮) "નિઝામ" (માસિક) અમદાવાદ રઝમ્મ દિ. સ. ૧૩૫૬
- (૧૯) નરમ મુખીન : અલીમુદમ્મદ અનમુદમ્મદ ચુનારા
- (૨૦) ફાર્સ સત્તા "ત્રેમાસિક" મુમલ વર્ષ ૧ અંક ૨ લુલાઈ-સરેમ્મર ૧૯૩૬
- (૨૧) નિયાજુલ ઇમાન શીએરને સલમાન (અરબી લિપિમાં) : મુસા અઝર ખંભાની
- (૨૨) 'સાદિક' (માસિક) રાદર રંગિત અગ્વત દિ. સ. ૧૩૫૧
- (૨૩) સીરને નગરી વજ્જતારી અનુવાદ) વલ્દાંદરયાદ ગિદારી
- (૨૪) સોદાગલ મંએરક દેસાઇએ ત્રીલ સર્વથ પરિપદમાં આપેલું બાવચુ

(૭૮) "તારીખે ઔલિયાએ શુન્દત" (ઉર્દૂ) પૃષ્ઠ ૧૦૧

આર પીલ્સ-અ યોગીઓ ધનના લાંબા અનુભવ પછી

જાણે છે. કેટલાક પક્ષે

અર પીલ્સ
"આર" રાંદેર.

શુભાવેલી શારીરિક, માનસિક, દરેક શક્તિઓને પાછી મેળવવામાં તેમાં ખાસ કરી મરદાદ માટે છેવટનો ઉપાય ફીટીએ તો લગાવે અને એકેડે નથી અને સ્ત્રી સમાગમ, કુટુંબ, કે ગમે એ કાંઈ શુભાવેલું પુરુષત્વ (મર્દાદ) પાછું મેળવવામાં અમાન લાંબા અનુભવમાં અજ સુધી એનાથી દંડસીર ઉપાય એકે આપ્યા નહીં એજ દિવસમાં નિર્વાન, પાચનશક્તિ, રૂકાવટમાં પડે પોતે તો શુભ બનાવવો શરૂ કરે છે. અને શરીરમાંથી સુસ્તી, ડીઝાપેલ્સ, કમર, માથા, સાંધા અને રોગના દુઃખાવાઓને દૂર કરે છે. એમાં કરતુરી, અંબર અને સોનાની ભરમ જેવી કીમતી વસ્તુઓ હોવા છતાં માત્ર પચ્ચિસના સાલાયેંડર યોગીઓની કીમત રૂ. ૧-૦-૦૦ પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.

આર તિલા- આ તિલામાં સર્વથી વધુ ખૂબી તો એ છે કે એના ઉપયોગથી કાષ્ઠપથુ રીતની જલન કે ફોદીઓ થતી નથી. તેમ એને લગાડી પાન કે પન્ટા ખાધવાનીયે અગત્ય નથી મસખતાંજ આમડીમાં ઘુસી જાય છે. રોગની નજાગાદને દૂર કરવામાં આ તિલો ખરેખર અત્યારી છે, હાનરો રૂપીઆ ખર્ચે જે લાગ ન મળે તે લાભ માત્ર અદી રૂપીઆમાં મેળવી શકાય છે. કીમત ૨-૮-૦૦ (અડી) પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.

આનંદ રસ- આ વિચિત્ર નિસો મર્દાદ અને છાસાક (વીર્થ સ્તંબન) માટે ખાસ છે. ગરીબોને ખાસ લક્ષમાં, રાખીને આ ફીટીરો નિસો જાહેરમાં મુક્યો છે. એના ઉપયોગથી ખાસ જગ્યામાં સગતી અને છાસાકમાં એવડો વધારો થાય છે. કીમત ૭૫૫નીનો રૂ. ૧) પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.

મુકવ્વી વ મુમ્સિટ- કરતુરો, અંબર, સોનાની ભરમ જેવી કીમતી વસ્તુઓ વડે તેવાર કરવામાં આવેલી આ દવા છાસાક અને મર્દાદ માટે અગ્રેડ છે. નિર્વાન, (ધાતુસ્ત્રાવ) ધનનિમામ, (સ્વખર્ચ) તેમજ વીર્થ વિકાસની દરેક ફીટી આ દવા માત્ર એજ દિવસમાં દૂર કરે છે. રોગનીનો માટે આ દવા ખાસ છે. એક તોડો દવા બાર દિવસ ચામે છે કીમત તેજા એકડો રૂપીઓ એક, પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.

દવાએ સુઝાક- આ પીવાની દવા છે. ગમે એવા નવા કે જૂના પરમિયાને મટાડે છે. હાનરો માણસો સારા થવા પછી આ દવા પચ્ચીક સનમુખ ધરી છે. એક રીટી સાત દિવસ ચામે છે. સાધારણ બીમાર માત્ર એકજ રીટીમાં સારો થઈ શકે છે. ગમે એવા જુના પરમિયાને માત્ર બે રીટી કાફી છે. ઇન્જકશનો વડે પોતાનું જીવિષ્ય પાલમાલ ન કરતા એક વાર આ દવા લેવા અમારી લક્ષ્યામણ છે કીમત રીટીનો રૂપીઓ દોઢ, પોસ્ટ ખર્ચ જુદો. (રૂઝમાં પરમિયાનો સર્વિયા ઇમાન કરીશું.)

દિન્દ ભવારથી મંગાવનારઓએ બીટીસ પોસ્ટલ ઓર્ડર Manager, The Rander Unani Pharmacy : ના નામે ચોકલવે. કાર્મસીમાં મળતી દરેક દવાઓનું સચિપત્ર મુફત મોકલવામાં આવશે.

લખો અથવા મળો :

મેનેજર ધી રાંદેર યૂનાની કાર્મસી

રાંદેર, Rander, Dist. Surat.

આફીકાના એજન્ટ:- Union Printing Works 91, Victoria Street, Durban (Natal)

જોશી સવારે મને એક જરૂરી કામ અર્થે શરી જવું હતું. શરી એક નાની સરાખી જગ્યા છે અને ત્યાંના રોડને ટ્રેન થોભતી ન હોવાથી હું ત્યાં હમેશાં કારમાં જ જતી આવતી રહું છું. મારો પુરાણો ગ્રાંધવર કરીમ તથા દિન-સની રમ લાઇ પોતાના ઘરે ગયો હતો. તેને ખબર હતી કે કાલે સવારે મને શરી જવું છે, અને તે આ વાગશે કરીને ઘરે ગયો હતો કે મને શરી પહોંચાડવા માટે તે સમયસર પાછો ફરશે.....

રાતના ખાણ પછી ઝુનારાની મદદથી ફેદલાક જરૂરી કામો મારી સાથે એકમાં મુકાં મેં ઝુનારાને કહ્યું.

‘ઝુનારા ! કરીમ હજી સુધી નથી આવ્યો અને જોશી સવારે મારે રવાના થવું છે.’

“આખી રાત પડી છે બાઈ ફી બેકિંગ રહ્યો, તે આવી જશે. કરીમ વાગ્યાનો ઘણો પાકો છે.” ઝુનારા એમ બંધ કરતાં ઉતર આધ્યા.

“વાપસના પાકો તો છે” મેં કહ્યું. “પરંતુ શી ખબર કદાચ કાંઈ કારણસર તે નાંદ આવ્યાં શરે માટે સંભાળી ખાતર હું ઝુનારાને ફોન કરી દે કે એક દિવસ માટે પોતાના કુખ-વરને મોકલી આપે.”

“સારું, પરંતુ મારે તો ખ્યાલ છે કે કરીમ પોતાના વાગ્યાનો એટલો બધો પાળક છે કે મને તેમ હોય તે સમયસર જરૂર આવી જશે.”

“તું ટેલીફોન તો કરી દે.”

સામ અગર વાગે મેં વિચારીક પ્રકાશ બંધ કર્યો, અને પોતાના બિજના પર મુની મુની બીજા દિવસના જરૂરી કામોનું વિચાર

માર્થ]

દિવસમાં તૈયાર કરવા લાગી.

ફિસેબરની સિનમ. અંગેજ રાત હતી, શરદીયું ધણું જોર હતું, વાંસ અને સનોખરના વૃક્ષો ઉપર ટંડી દયાના સુસનારા આવી રહ્યા હતા. હું એક શોખ નારંગી રંગની મુઝની મહી લપેટાઇ બિજાડીની બેમ ફુંકવાઇને પડી હતી. અંગેજીમાં બળતા સનોખરના લાકડાના લાકડા યોરણની અધારી દિવાલો ઉપર એવી રીતે ફૂગતા હતા જેવી રીતે કાંઈ પુરાણ અને મનસાન રસ્તા ઉપર જુનો તે જુડેલો પીમા પથણ આવી રહ્યાં હોય.

એટલામાં ધક્કાબો બાર વગાડ્યા અને મેં મારી આંખો નિંદા માટે બંધ કરી લીધી.

હજી થોડીકજ વાર થઇ હતી કે એકાએક દરવાજાના ખખખારે મને ચોંકાવી લીધી.

“કાણ છે ?”

“હું” છું ગ્રાંધવર કરીમ.”

મેં કંઈક આશ્ચર્ય પામી પ્રત્યુ. “કરીમ ! તું આવી પહોંચ્યો !”

“સવારે આપણે શરી જવું હતું ને !”

મેં મુતાં મુતાંજ ઉતર આપ્યો કે “તે” નાદક આપણે વેડી, મેં સવાર માટે માઈ સુવરીના ગ્રાંધવરને બોલાવી લીધો છે. વિચાર હતો કે પાછા ફરતાં શરીથી તને પણ સાથે લેતી આવીશ. તારું ઘર પણ તેટલામાં કેયે છે ને ?”

“હા.”

“સારી વાત છે, જરા ખ્યાલ રાખજે, જોશી સવારે નમાઝ પછી તરતજ ઉપડી જવાનું છે.”

૨.

શરદીની ઉદાસ અને અધારી સવારમાં

મેં નં માઝ પડી જુનાશે ગરમ ગરમ કોશી પીવડાવી, ફરી હું શાલમાં લપેટાઈ બહાર નીકળી તો કાર તૈયાર ન હતી અદિઆ બગી કે કરીમ રૂંદીપરીંગ ઉપર હાથ ચૂકી ઉપડવા માટે તૈયાર બેઠો હતો. હું બેસતાં જ કાર ચાલુ થઈ ગઈ.

હંડી અને સુકી હવા બદનમાં સોયો ભોંકી રહી હતી. મેં કારના કાચ ચડાવી લીધા અને કુકડું વળાઈ એક ખુણામાં દબાઈને બેસી ગઈ અને જ્યારે બેઠો એમાં ચાકી સારે બેગ બોલી "ચેરીસાડી"ની વાતો "સહેરા" લઈને વાંચવા લાગી અને પશ્ચિમ આફ્રિકાના ફ્રેન્ચ સરસાના બેઠો જ્યાં અને જનરુઈ દેખાવો મારી રમરચુની આંખો આગળ કરવા લાગ્યા.

હું ધણી વાર લગી વાંચતી રહી. ફરી નજર ઉઠાવીને જોયું; તો ધણો વખત પીતી મથો હતો. સરહીના ખિનઆકર્ષક અને શીકકા આકાશ ઉપર દહીં જેવો દેખાતો સૂર્ય ઉતરેલા ચહેરે ચળકવાના પ્રપ્ત કરી રહ્યો હતો. અને ઘોળા તડકો આકળને ચીરી ફાડી મેદાનમાં ઉતરી રહ્યો હતો.

મેં પુરતક બંધ કર્યું, આમ તેમ અસિકતાએ જોયું, બગાડું ખાધું અને કહ્યું "કરીમ! તું પહેલાં આજ રસ્તે મથો હતોને? જે રસ્તો નજીક હોય ત્યાંથી જ કાર હકારજે, મારે એક વાગે પહોંચવું છે. ધણું જરૂરી કામ છે."

"બાઈ હું તમને બાર વાગ્યે જ ત્યાં પહોંચાડી દઈશ."

"એ તો ધણી સારી વાત છે, એનો અર્થ એમ થાય કે હું એક કલાક આરામ પણ લઈ ચકાશ, પરંતુ કારને એટલી ખર્ચી

ઉનાવશે નં ચલાવ કે ક્યાંઈ અથડાઈ પડે! એક કલાક મોઢા પહોંચવું એના કરતાં લાખ દરબજા સારું છે કે હમો કોઈ બેખડ અથવા કોઈ આડ સાથે અથડાઈ પડી કદી પણ પહોંચી ન શકીએ!"

એટલું કહી મેં ફરી પુરતક બોલ્યું અને વાંચનમાં પરોવાઈ ગઈ. એકાએક હું મારી સીટ ઉપરથી ઉઠી પડી અને પુરતક મારા હાથ માં લીધી છુટી નીચે મારા પગ તળીએ જઈ પડ્યું મેં કોપથી કરીમ તરફ જોતાં કહ્યું, "આ શું કરે છે! જતો નથી કાર સાફ માઈસે જઈ રહી છે?"

'જોઈ રહ્યો છું ખાઈ! પરંતુ બાર વાગ્યે શરી પહોંચવું જરૂરી છે ને!'

"કંઈ જરૂરી નથી!" મેં શુભસાને સદન કરતાં કહ્યું.

મને પગેપગે કારની ગતીમાં પ્રત્યક્ષતા માવુષ પડવા લાગી. મેં જોયું કે તે કાર સોનેર માઈલની ગતીએ હંકારી રહ્યો છે. બહારના દેખાવો એક લગાનક અવરથમાં ઉડી રહ્યા હતા. સડકના કાંઠા ઉડીઉડીને કાચમાં વાગી રહ્યા હતા, અને કારના પાછલા કાચમાંથી મૂળ-કચરાના ઘટોળ નજરે પડતા હતા.

"કારને ચોભાવ!" મેં કોધાવેશમાં કહ્યું.

"કાર નહિં ચોભશે ખાઈ રહી, બાર વાગ્યે શરી પહોંચવું જરૂરી છે!"

"જરૂરી છે! શા માટે?"

"એટલા માટે કે બાર વાગ્યા ફરી.....

"બાર વાગ્યા ફરી શું થશે?" મેં આશ્ચર્ય

ખામતાં પ્રત્યુ "તમે નહિ પહોંચી શકશો!"

"કેમ?"

"જનાઓ પહોંચી જશે!"

“જનાઝો !” મેં એકદમ ક’પીને પૂછ્યું
“કાનો જનાઝો ?”

મારા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપ્યા વગર તેણે
કારની ગતીમાં વધારો કર્યો અને દરે કાર
છોડી એકદમ બેલગામે અવનમા ઉડી રહી
હતી. મારા હોશભેગ ઉડી ગયા. મેં એક
પ્રશ્ન પાડીને કહ્યું.

“ચોખાને છે કે નહિ ?”
“નહિ !”

મારા બચનમાં લોહી જળી ગયું હતું,
હાથ પગ ફેંડા પડી ગયા હતા. મને ખાતરી
થઈ ગઈ હતી કે આ માલુસ એક ભયાનક
પ્રકારનો અવનતી છે અથવા કોઈ આત્માશિષ્ય
રોગમાં સંક્રાંતિમાં છે; તે મારી પાસે જ
વરસથી કામ કરના હતો, મારી બધી કારોનો
તેજ સંભાળનારો હતો. ધણેજ ખતીરો અને
કરમાનખરવાર હતો. આવો નાશમાન અને
અસ્તાપ્ત કદી નહતો !

હું ક’પી ગઈ. જનાઝાનો શબ્દ મારા
કાનમાં ગુંજવા લાગ્યો, પાછળ ધૂળનું તોફાન.
આગળ કોકરીઓનો ઘરસાદ, દરવાજાના કાચ
તરી જવાનો દરેક પગે ભય, મારા દિલ ધડક
ધડક થઈ રહ્યું હતું ! હું ખુદ પાસે દુઆ
માગી રહી હતી કે જેલમાં બેસી કોઈ અક-
સ્માન થાય તો સારું કે આ ભયાનક મુસાફરી
પૂર્ણ થાય !

મેં બ્હીનાં બ્હીનાં કરીમ ઉપર નજર
નાખી અને પોતાને આંધકાઓથી જવાબવા
માટે કારમાં સરેસ કુમનદાર રેસબી રોરડી-
ઓને અને હાથમાં પકડી લીધી અને ભય-
જિન સાથે ચીસ પાડી.

“કરીમ ! તું બીમાર તો નથીને ?”

“દરે સારો છું.”

“એટલે બીમાર હતો ?”

“હા.”

“તો ફરી શા માટે આવ્યો ? તને
આરામ લેવાની જરૂર હતી.”

“આપને શરી પહોંચાડવાનું હતુંને ?”

ભયના કારણે મારો કંઈ રૂધાઈ રહ્યો હતો.
દરે હું કંઈ બોલી પણ શકતી ન હતી તે
એક એક પગ કારની ગતીમાં વધારો કરી
રહ્યો હતો. કાંટો ઉપર ચડી રહ્યો હતો ! !
સીતેરથી ઉપર.....એસી ! એસીથી ઉપર...
તેવું ! ! અને તેવુંથી.....સા ! ! ! એક
ભયાનક જટિળોનો ગીસો પાડ્યો અને ખરા-
ડો મને મૃત્યુ તરફ લઈ જઈ રહ્યો હતો.

મેં ફરી એકવાર ચીસ પાડી.

“પાગલ ! આ શું કરી રહ્યો છે ? એહ !
એહ ! ! ખુદ ખાતર કારને ચલાવી દે ! ને
કરીમ ! મારી સાથે તું પણ મરીશ !...ક્યાં
જઈ રહ્યો છે ?.....ક્યાં ?.....” શરી
આવી લાગ્યું...દરે તો રોક ! જુઓ આ
શરીનું કબરવાન આ શું સામે...આખી મૃત્યુ...”

“હા આખી મૃત્યુ”.....

મેં જાન બૂલી થઈ એક બેર બેર ચીસ
પાડી—બંને હાથો પર પોતાનો અંતરો છુપાવી
લીધો, કાર પોતાના કાંડપચમાં એક માટીના
ટેકરા ઉપર ચડી ગઈ હતી અને ફરી—
અને ફરી એક બેરબાર ધમાકા સહિત જાણે
મૃત્યુના ખાડામાં જઈ પડી. જેમ મર્ગના કરતા
આકાશો મહિયી સમુદ્રમાં લીજળી પડે છે તેમ !

ત્યારે આંખ ખુલી, ત્યારે મુઠ્ઠાં કબરતાન
ઉપર પોતાના બેપરવા કિરણો ફેંકી રહ્યો હતો.
હું તૂટેલી કારની હાથમાં એક લાસ જેવી
પડી હતી એટલામાં કબરસ્તાનનો દરવાજો
ઉઘડ્યો અને લોકાના દેવાનો અવાજ આવવા
લાગ્યો. મેં નજર ફરી તો દેખાયું કે લોકો
એક જનાઝો લઈ અંદર દાખલ થઈ રહ્યા છે.

પૂછવાથી માત્ર મેં પ્રશ્ન કે કાંઈક કરીમનું
મથ સામે જાર પાડ્યાના શુભારે કાંઈકથી મરજી
નિપજ્યું અને હમણાં જાર લાગે તેના સખને
દફનકીયા માટે કબરસ્તાનમાં લઈ આવ્યા છે !

સંબંધ દર યદ જશે. (૫) એને હંમેશા કસરતથી પદનારની દરેક હાજત ખુદપાક પૂરી કરશે અને તેને કોઇનો મોહનાજ કરશે નહીં.

“યા સમદો” (સંખ્યા ૧૩૪) “એ બેપરવાહ” (૧) એને હમેશા સકરના વખતે અથવા અર્ધી રાત પછી સોજામાં જઈ ૧૧૫ વખત પદશે તો ઇ. અ. દરેક આત્માથી ભણીતો થશે અને કોઇ ઝાંખિમના હાથમાં સપડાશે નહિ. (૨) એને હંમેશા કસરતથી પદનાર ઇ. અ. કદી બૂખ્યો રહેશે નહીં (૩) જો એને વસ્ત્રની હાલતમાં એટલે વસ્ત્ર સાથે હંમેશા કસરતથી પદવામાં આવે તો ઇ. અ. દુન્યાથી બેપરવાહ થઇ જશે (૪) એને દરરોજ ૧૦૦૦ વખત પદનાર હમેશા દુરમનો ઉપર ગાલિબ રહેશે. (૫) એને હંમેશા કસરતથી પદનારની દરેક હાજત ખુદપાક પૂરી કરશે અને કોઇનો મોહનાજ કરશે નહીં. (૬) બૂખની હાલતમાં અથવા સાદી હાલતમાં જ્યાં સુધી એના ઝીકર કશામાં આવશે ત્યાં સુધી ઇ. અ. બૂખની અસર જણાશે નહીં (૮) “અલ્લાહુ રસમદો” એને હમેશા કસરતથી પદનાર ઇ. અ. કદી પશુ કોઇનો મોહનાજ થશે નહીં તેથી દરેક દુઆ ખુદપાક કબુલ કરશે અને દરેક ગેમથી તેની મદદ કરતો રહેશે. એ સિવાય એના અનેક ફાયદાઓ હાસિલ કરશે. (૯)

“યા કાદિરો” (અદ ૩૦૫) એ દરેક યોગ પર કુદરત રાખવાવાલા” (૧) અગર વસ્ત્ર કંટી વખતે દરેક આઝને ધોતી વખતે “અલ્લાહુ રસમદો” પદના જઈ દમ કરે; તો ઇ. અ. ઝાંખિમના હાથમાં કદી સપડાશે નહીં અને કોઇ પશુ દુરમન તેની ઉપર ફતેહ મેળવશે નહીં. (૨) જ્યારે કોઇ મુસ્લિમ આવી પડે ત્યારે જો

આર્ય]

દરરોજ ૪૧ વખત પદવામાં આવશે તો ઇ. અ. બહુ જલદી મુસ્લિમ આસાન થઇ જશે. (૩) બેરકાત નશીલ પદી એને ૧૦૦ વખત હમેશા પદવામાં આવે તો ઇ. અ. બાદની તેમજ રૂદાની તાકત મળશે. (૪) એને હમેશા કસરતથી પદનાર ઇ. અ. દરેક મખસુક ઉપર ગાલિબ રહેશે (૫) એને હમેશા કસરતથી પદનાર ઇ. અ. કોઇ મુસ્લિમમાં ગિરફતાર થશે નહીં; અને અરમાની સુલતાનીથી બચેશે રહેશે.

“યા મુકતદેરો” (સંખ્યા ૭૪૪) “એ કસરત બહુરે કરવાલા” (૧) એને હમેશા દુરમની સાથે કસરતથી પદવામાં આવે તો દિલ્લી મફલત દર યદ જશે. (૨) એને દરરોજ ૨૦ વખત પદનાર રહમતે ઇલાહીમાં રહેશે. (૩) એને હમેશા કસરતથી પદનારની ખુદપાક હિમ્મત કરશે અને દરેક આફત બચાવી તેને બચાવી લેશે (૪) એને હમેશા કસરતથી પદનાર દુરમનો ઉપર ગાલિબ રહેશે અને દુન્યાવાલા તેની ઇજ્જત કરશે, અને દરેક મખસુકાન ઉપર ગાલિબ રહેશે. (૫) સવારે ઉઠતાંના સાથે એને હમેશા કસરતથી પદનારના દરેક કામમાં ખુદપાકની મદદ શામિલ રહેશે અને ઇ. અ. તેના દરેક કામ કંઈ પણ અડચણ વિના પૂર્ણ થશે. (૬) સવારે ઉઠતાંની સાથે “અલ્લાહુ મુકતદેરો”ને હમેશા ૨૦ વખત પદનાર ઇ. અ. આખો દિવસ ખુદપાકની રહમતમાં રહેશે અને તેના દરેક કામમાં ખુદપાકની રહમત શામિલ રહેશે.

“યા મુકદ્દેરો” (અદ ૧૮૪) (૧) જો એટલે લાઝમના વખતે એને કસરતથી પદનાર ઇ. અ. ધાપવ થશે નહીં તેમજ તેને ફંદ રંગ કે તકલીફ પહોંચશે નહીં. (૨) એને

[૪૪૨]

[૧૯૪૨]

કસરતથી પદનારનો નક્કસ તાબ્બતે ઇલાહીમાં ફર્માનિર્દાર થશે. (૩) એને ૬ વખત પઢી શીરતી પર દમ કરી જોને ખવાડશે તે ઇ. અ. તેનાથી મોહાબ્બત કરશે અને તેનો તાબેદાર થશે (૪) એને હમેશા કસરતથી પદનાર દુસ્મનો ઉપર ગાલિબ રહેશે. (૫) એને હમેશા કસરતથી પદનારની બધા ઇજ્જત કરશે અને મક્કલુએ ખલાયક થશે. (૬) જે માણસ પોતાના રહેવાના મકાનમાં ઇતિમિનાનથી રહી શકે તે ન હોય એટલે કે ઇ. અ. રીતનો ખૌફ કે ડર સામનો હોય તો એને કસરતથી પદવાથી (ઇ. અ.) ખૌફ ડર ઢગેરે નાબૂદ થઈ જશે અને જે મકાનમાં ઇન્નાત વગેરે હશે તો તે પણ કદી તેને કંઈ પણ હુજાન કરી શકશે નહીં.

“યા આઅખખેરે” (સપ્થા ૮૪૬)

(૧) એને હમેશા કોઈપણ નમાઝ પછી ૧૦૦ વખત પદનારનું દિલ મોહાબ્બતે ઇલાહી વગર આરામ પકડશે નહીં એટલે ખુદાપાકની મોહાબ્બત તેના દિલમાં પેદા થશે (૨) એને હમેશા ૧૦૦ વખત પદનારના બધાં કામ સાથે ખેરના પૂર્ગ થશે, એટલે ખુદા પાક તેને દરેક રસિત મદદ કરશે (૩) એને દરરોજ ૪૧ વખત પદનારનો નક્કસ તાબે થશે. (૪) એને હમેશા કસરતથી પદનાર દુસ્મનો ઉપર ગાલિબ રહેશે. (૫) એને ૪૮ દિવસ સુધી દરરોજ ૩૦૦૦ વખત પઢે તો જે કંઈ ખુદા પાકથી માંગશે તે ઇ. અ. મળશે, દીન દુન્યાના કોઈ દલાલ કામ માટે જગ્યા અને વખત નક્કી કરી ઉપર મુજબ પદવાથી ઇ. અ. તે કામ થઈ જશે.

(૬) “યા મુકદ્દેમો યા મોઅખખેરે” કોઈ પણ મુસ્લિમ આસાન થવા દરરોજ એને ૨૧ વખત પઢશે તો ઇ. અ. મુસ્લિમ આસાન થઈ જશે. (૭) એને હમેશા ૧૦૦ વખત પદનારના દિલમાં ઝીંકે હક સિનાય ખીજ કોઈ સીમ રહેશે નહીં અને આકેબત સાથે ખેરના થશે. (૮) એને હમેશા કસરતથી પદવાથી ઇ. અ. પૂર્ગ કામોથી તૌબા નસીબ થઈ નેક કામો કરે તો થઈ જશે.

“યા અઅવસો” (અદ્ ૩૭) “એ સર્વેથી પહેલો” (૧) અગર કોઈને આલાદ ન હોય તો દરરોજ ૪૦ વખત ૪૧ દિવસ પદવાથી ઇ. અ. આલાદ મળશે. (૨) કોઈને ઊકરે નાશી ગયો હોય તો જુઝ્બાની રાત્રે ઇશાની નમાઝ પછી ૧૦૦૦ વખત પઢેથી ઇ. અ. પાછો આવશે. એવી રીતે ૪૦ જુઝ્બાની રાત્રીમાં પડતું એટલે દર અઢવાડિયામાં માત્ર જુઝ્બાની રાત્રે પડતું (૩) ઉપર નંબર ૨ માં લખ્યા મુજબ દર જુઝ્બાની રાત્રે ૪૦ રાત પદનારની એમે તે હાજત હશે તે ખુદા પાક પૂરી કરશે (૪) ઉપર નંબરમાં લખ્યા મુજબ પદનાર ઇ. અ. મરીબ હશે તો તથગર થશે. (૫) એને દરરોજ ૧૧ વખત પદનાર ઉપર ખતકત મહેરબાની કરશે. (૬) એને દરરોજ ૧૦૦ વખત પદનારની ઓરત તેની સાથે મોહાબ્બત કરશે (૭) અગર પદદેશમાં હોય અને વતન પાછા ફરવાનું સાધન ન હોય તો દર જુઝ્બાએ ૧૦૦૦ વખત પદનાર ઇ. અ. બહુ જલ્દી વતન આવી જશે.

અન્ય કિન્તુ શો કરક છે શાહ કે દુર્વેશમાં ?
 બેઠ પામે કોણ તેના એ અગળ સ્વભાવનો,
 છે ઘણુ તે જરામાં, દૂર છે તે લેશમાં !
 મૂર્ખ ! અમૃત કાંતું માને ઝુઝમાં મા'શકના,
 ઝેર કાળા નામ કેરું છે એ કાળા કેશમાં !
 કોણ આ કળયુગમાં ઉપદેશ આપે કોઈને,
 "ક્યાં અસર બાકી રહી છે કોઈના ઉપદેશમાં ?"
 કેટલી આશ્ચર્ય મય 'ઉદ્ભૂત' છે મારી જિન્દગી,
 આદ્ય પરદેશી મણાક હું રહીને દેશમાં !
 બરબોલન]

-ઉદ્ભૂત-

-[૮]-

એક શરામી મર્મ ખોલે મસ્તીના આવેશમાં;
 પ્રાણાહુતી આપ માનવ, પ્રેમના પરદેશમાં.
 દાગ દિલ પર, આદ્ય લગ પર, ખૂન નયનોથી વહે;
 રંગ શું મુગ પ્રેમ ભરશે આખરી પ્રવેશમાં.
 એજ આંધી, એજ તૂફાં એજ કાળી રાત છે,
 કોઈ દી' તો મુગને લઈ જશે અનેશ દેશમાં.
 મારી હાલત જોઈને મુગ આત્મા મુગને કહે;
 "તું હતો ને, તે નથી આજે તું તારા વેશમાં!"
 લાખ સમજવું ન સમજે વાદ દિલ ના વીસરે;
 ક્યાં અસર બાકી રહી છે, કોઈના ઉપદેશમાં ?
 દિલ નથી, શાન્તિ નથી, મૃત્યુ નથી, જીવન નથી;
 શુ રહ્યું તુમ પાસ 'જ્યોતિ' આખરી સંદેશમાં ?
 પેટમાદ]

-જ્યોતિ-

-[૯]-

દિલ દરી આત્મા બનાવીને અદ્ય લવણેશમાં;
 આજમુજ સ્વપ્ન આસમને ક્યું આદેશમાં.
 ચાર નયનો થઈ જતાં ઉરની નિરાશાએ ગર્ભ;
 મારા જીવનને મળ્યું જીવન નવું નિર્દેશમાં.
 અપ દોષોથી વધુ દોષોમાં દોષિત અપ છે.

માયં]

આપની લાળી અનાયોસે કૃપા આવેશમાં.
 ક્યાં અંમલ કોઈ કરે છે કોઈના ઉપદેશ પર;
 ક્યાં અસર બાકી રહી છે કોઈના ઉપદેશમાં ?
 વિન્દ સાથે વિન્દ થઈને પથ રહ્યા છે સંતજ;
 ને અપો છે કર મહી માળા ધરી દરવેશમાં !
 આપનો સન્મુખ ધરી પોતેજ પોતાને કહ્યું,
 તુમને જોઈ કોણ નવ આવે છે દર્શવેશમાં !
 દિલને કસવાને અમરતી આદ્ય જંબે છે સદા,
 કેમ કાળી નામજો પોતી રવા છે કેશમાં !
 દાદ 'મિરિમલ'ને કાશિત દા મરણ અંતે મળે;
 જીવતાં કવિયો તણી ક્યાં કદ ભારત દેશમાં !
 ઘોરાજી]

-મિરિમલ-

-[૧૦]-

કાચ ને કાચના દના, એ પથ મયા પરદેશમાં;
 રહી મયાં છે દીકરાં બાકી દને સ્વદેશમાં !
 એજ કારણ છે કે મ્હારી આંખરી બેચેન છે,
 લાલ ભાગી છે બધે આ દેશ ને પરદેશમાં.
 આપના વચનો પર સર્વસ્વ હું દૂધી મથે,
 સંભળ્યું હું આજ આજ આપના સંદેશમાં !
 પાસ લઈ હું તો ઉદય મમતાય છે વળખાય છે;
 ગળ પર બેઠું છે દિલની કોણ છૂપા વેશમાં ?
 મર્જના છે હોઠ પર તણખા ઝરે છે નૈનથી;
 રાતડી પાવજતણી બેઠી છે કાળા કેશમાં.
 જિન્દગીના ગાથ કાળા મ્હેનવણી ના થને !
 પથ અસર બાકી રહી ક્યાં કોઈના ઉપદેશમાં !
 ને 'વલી' ઉઠી છે ને પશ્ચિમથી કાળી ધટ,
 વર્ષા આવી રહી છે આજ તારા દેશમાં.
 કરમાઈ]

-વલી-

[૪૪૬]

[૧૯૪૨]

- [૧૧] -

કો' રમત શાને રમે મુજ સાથ જૂપા વેશમાં ?
હું સંજો યાયા મધું છું આજ નિજ હેશમાં.
વ્યોમ પલ્લુ આજે ભણે તૂટી પડે મુંજ શિર પર,
કંઈ નથી પરવા મને વિશ્વાસ છે વિશ્વેશમાં.
આફતો પર આફતો આવી અને ચાંચી ગઈ,
તોય એક આખાદ દુન્યા છે પડી દિત્ત-દેશમાં.
કંઈ અસર હોતે તો દિત્તમાં ધર કરી જતે મગર,
ક્યાં અસર બાકી રહી છે કોઈના ઉપદેશમાં ?
છે ઝાંખાં પર નામ તાર'ને 'હૃદયમાં' વાદ છે,
એટલું કહેજે હયા એને જઈ સંદેશમાં.
જોખને પંડિત તણી વાતો પરે હું જાઉં કા ?
છે બનાવટ પર બનાવટ જોઈના આદેશમાં.
કોઈ શિવજી જાંયડી મુજને અહિં મળતી નથી,
આશ દિલ ક્ષણ જા હવે કોઈ બનોખા દેશમાં.
હૈં તુજ થંબી થયું 'અમરાસાડું' એ સાર' થયું,
જોડ નહિં તો ધરકનો ખૂલી જતે આ વેશમાં !
પહાણુ] - 'અમરાસાડું'

- [૧૨] -

ના મને ચિન્તા જરી છે. ને વળા ગમ લેશમાં;
સ્વર્ગનો હું છું, નિવાસી આગ્યો છું, પરદેશમાં
મૃત્યુને ભમતું નિહાળે છે, બધેબધ તે જ્યાં;
શું લેને શંકા રહે છે, મૌતના સદેશમાં ?
પારકા નીકટ દિલે છે, નિજ જાને આજે છે દુર;
સિન્નના બલે નથી કે 'ખેશને' દુર્વેશમાં !
શું હતી વગદાજલાલી, તે સમયને યાદ કર ?

માર્થ]

[૪૪૭]

કાળ કાપરે. સાક્ષી ખડેરનાં, અવશેષમાં !
કોઈ વાઈજ બોધ તારો કામકર કંઈ કામકર,
ક્યાં અસર બાકી રહી છે, આપના ઉપદેશમાં ?
ના કરો વિશ્વાસ 'મુઝતર' કોઈનો, આ જગમહી,
છે ઘણા શૈતાન અહીંયા, માનવીના વેશમાં !
હસાટ] - 'મુઝતર'

- [૧૩] -

ક્યાં અસર બાકી રહી છે કોઈના ઉપદેશમાં ?
યથ રહ્યા જર્મકાતણા દેખાય મોળા વેશમાં !
જ્યાં જુઓ ત્યાં આજ દાવાનળ બધે સળગી રહ્યો;
ક્યાં રહી સત્તામતી છે દેશ કે 'પરદેશમાં' !
ના મરણને ના જીવન છે કોઈના પલ્લુ હાથમાં,
એ અજબ શક્તી ભરેલી છે રક્ત પરમેશમાં.
ધરકે તો બાનામ છે ને દુસ્તને રસનાં ક્યું ?
તેં કરી ફરિવાદ શીદને આવીને આવેશમાં ?
કેસ પલ્લુ મગતું થયો 'તો કોઈ નવ દેદશી જરૂર
કે મદમ્બત, થઈ દિવાની પ્રેમના આવેશમાં
સંકેતે ધાવત થયા ને સાખ ગિરિમલ થઈ ગયા;
શકિતબો કંઈ કંઈ ભરી છે આંખની એ મેશમાં !
આ 'મઝાકે' રી-દને તો લાગી છે તેનીજ ધૂન,
જાલ મળ નિરખે રક્ત તે ધધરી આદેશમાં.
હોષાટ] - 'મઝાક'

- [૧૪] -

પ્રેમની હાડી, અસર સાચી હશે; સદેશમાં,
ખામુ' તો પાડી જરી 'સંસારનું' લવલેશમાં.

[૧૯૪૨]

હું તો મારા દિલની વાતો સાંભળી આગળ વધીશ;
લાખ વાતો હાં ભાતે મુજને કહે આવેશમાં?
દીમ પર આંસુ ધવાં છું ન તેને બધું ગયું;
મમ છે લાખો છુપાયાં મુજ રક્તના વેશમાં!
વિશ્વમાં ઉપદેશથી મારા પરિવર્તન થશે;
ના ભાતે બાકી અસર હો કાઢના ઉપદેશમાં?
આપું જગ શોભી ઉડે ને અવનવા સદેશથી;
પેદા કર તું હે ખુદા! એવી અસર સદેશમાં.
રસ ભરી તું પ્રેમની વાતોને ત્યાગી દે કવિ,
કંઈક અદોષન જગતની જ તું તારા દેશમાં!
ને હવે બાકી રહ્યું 'આઝાદ' તેને સ્વયંભો;
છે ધણું જોયું અમે તો દેવમાંને દેશમાં!
બગસરા]

- 'કુતુબ' આઝાદ

- [૧૫] -

'શિક્ષા એ ભગીરે ! આવી આજ તારા દેશમાં,
વિશ્વ જગતું, તું ઉડી જા' મેં કહ્યું આવેશમાં,
સ્વપ્ન જતાં સાંભળી ત્યાં જાનની જગ થોપણા,
હર્ષ પામ્યા કે અસર બાકી છે મમ ઉપદેશમાં.
.....?]

- 'દુર્મીન'

- [૧૬] -

જૂન આદમચી થઈ નો હોત ના આવેશમાં,
આદમી મુસિકલથી મળને આદમીના વેશમાં!
એટલા સુંદર દિસે હો આપ સાદા વેશમાં
હું મને સુખી લઉં છું હર્ષના આવેશમાં.
પળપળે પવરાતી દુન્યા માહી તે પલટાય છે;
બળ નથી હોતું જગપણુ જેમના ઉદેશમાં.

માર્ચ]

રોકકળથી કે દમીનોથી કિદી, મૂકિન મળી ?
કાઈ કાળે, કાઈ રીતે, કાઈને કા દેશમાં ?
સ્વ પ્રસંશા વિષ્ણુ બીજી શું આપ કેવાના હતા ?
કેમ કંટાળું નહિ, હું આપના ઉપદેશમાં ?
કાઈ બેલાવે મને ને જાઉં ના એ કે બને ?
ત્યો ફરી મળશું પિરાદર આપણે તે દેશમાં !
પેટલાદ]

'નિસાદ'

- [૧૭] -

દિંદીઓની છે અથળ શ્રદ્ધ પુરી વિવેશમાં;
આઝાદીને મુર્ખ પુત્ર : ઉગશે અમ દેશમાં !
દેશમાં આશિક વસે મા'શુક, વશે પરદેશમાં;
વિધાતાએ દાસ તો નાખી દીધા છે વેશમાં !
ઝોઝો ઝોઝી આપડે ને મર્ધવીના તાણે કાન,
એવી હાલત દિંદીની થઈ લીડેના કપેશમાં !
થઈ મવા છે ગાત્ર દીમાં ભારતીનાં જોઈ ત્યો;
લાખ થોગે લીંગ ને, કેસરી કુંબેશમાં !
જોષ દેશ વિશ્વને 'અડવાણ' કાં તપર થયા !
ક્યાં અસર બાકી રહી છે કાઢના ઉપદેશમાં !
વગર ગામના]

'અડવાણ'

- [૪૮૮] -

[૧૯૨૨

-[૧૮]-

આજ આજો જાણું પેલા પ્રેમના અવશેષમાં,
શુદ્ધ દિલનાં શબ્દ કિન્તુ ના સુણાયા હેશમાં.
મિઠ્ઠરે મિસિસ તણું દિવેલ-કાચું નેહને
કહ્યું : શું સૌંદર્ય ઝગડે છે તમારા દેશમાં !
આપ પાતી ભક્તિ કેવી દાખવો છો શું કહું,
એ ભક્તે સમજે ન નિઃશ્વ આપના ઉદ્દેશમાં.
શબ્દ-તરવારો મિસિસની છલ ઝીંકે તોય શું,
દદના મુખ પર દિસે છે દેવી ! કામળ વેશમાં.
મૂરીલા કહે આદા ! શો આપ છે એ 'રામ'નો,
'કાં રડો કાંસો લગાવી' છો બંદે આ દેશમાં.
પેદલગાની દાયા નેહ 'કામ' શું જામી ક્યે ?
દાવ જે બાણી હતો એ પણ શિષ્યા છે દેશમાં.
હું કહું 'બેદામ' એ દર્પણ ઉપર ચીંટાય છે,
તું ન વળે : નેહ ક્યો સૌંદર્ય પેટી મેશમાં.
ભાવનગર] 'બેદામ'

-[૧૯]-

દેશની દોલન બધી ખેંચાઈ ગઈ પડેલમાં
વેદના ને દર્દી બાણી રહી ગયા આ દેશમાં.
સંપત્તિ વાતો હવે કુસંપત્તિ વાતો બની,
ક્યાં અસર બાણી રહી છે કોઈના ઉપદેશમાં ?
આરજી દરદમ ઉઠે છે, એમ તો મુજ અંતરે,
ચેતની ક્ષેત્રી શું જગ્યાએ એના દેશમાં.
પ્રેમ કેરા પંચમાં આરામની આરા નથી,
બેકારી દિલ વિધે, વીતે છવન વિરેલમાં.
કોઈરોથી દેદને નિઃપ્રાણ દેખીને કહ્યું-
આહ મેં આ શું કહ્યું આવી જઈ આવેશમાં ?
ગજજ રંગ મેદફિલ મદો રેલી હૃદય બહેલાવવા,
ના પધારો એ બિરાદર ! કો' રિપુત વેશમાં.
જિંદગી 'ચમકાર' એવી વિરમાંહે નેહએ,
સે ધોડો લોડા અને દે દાખલો આ દેશમાં.
ભાવનગર] 'ચમકાર'

-[૨૦]-

દેવજાઓ શી હતી એ પ્રેમના આવેશમાં.
મચનુ ખુદ લેલા બન્યો ને લેલા મળનું વેશમાં,
કાણ બળે શું લખ્યું તું પ્રેમના આવેશમાં,
ખુદખુદ આવી ગયાં મુજ એપના સદેશમાં.
દિલ ગયું દિલ સાથ વારો દિલની સહુ વાતો ગઈ,
ખવાર યમ બેઠો મુસાફર દેશથી પરદેશમાં.
આપ બનાં તો અરે ? દુન્યા હાથાઈ દિલ તણી,
પ્રાન : ને સંધ્યા નથી પહેલાં સમી મુજ દેશમાં.
પ્રાણ દીવો પણ 'હુળીય' ક્યો વફાદારીથી ના,
યઈ મથો કુરબાન અતે પ્રેમતા આવેશમાં.
મુરન] 'મરતહુળીય' સારોદી

-[૨૧]-

આંખી આંધતની ચડી છે દર તરફ આ દેશમાં,
નેહએ શું શું વમે છે આ પછી અવશેષમાં.
દંલના પૂરવા બધાં છે સાધુતાના વેશમાં,
ક્યાં અસર બાણી રહી છે કોઈના ઉપદેશમાં.
'ઔર દે સાકી !' વહે છે રોષ નેહને ઘટા,
રિન્દ માંડી ખીટ નિરખે 'વેત દાદી-દેશમાં.
ઝણઝણા મૂંગા પડેલા દિવરૂના તાર સાં,
કાણ બળે શું છે બદલ આપના સદેશમાં.
રૂપવાળા છો તમે કામળમાં કામળ છો જાં,
કાળથીયે દૂર તમને નેહ છું આવેશમાં !
દીન દુઃખિયાનો છવન આધાર યઈ છવું મરં,
ના વિવે વૌવન અમૂલુ, એ ખુદા ! મુજ એશમાં.
એક કિન્તુ નેક રસ્તે જિંદગી 'સાગર' વહે
મૃત્યુ વરને સ્વપ્ન ખાનર સ્વપ્નની ઝુંબેશમાં.
નેતપર] 'સાગર'

માસ માર્ચ ૧૯૪૨

પુસ્તક. ૩ જી

અંક ૭૭૦

અનુક્રમણિકા.

વિષય સૂચ.	લેખકનું નામ	પૃષ્ઠ.
પ્રતિ-રક્ત એમ.જાદા નૂર અદમદ ૩૯૩
ઈસ્લામી શિક્ષણ (કુઆન) મૌં અ. રહીમ સાં ૩૯૪
" " (હરીસ) " " " " ૩૯૫
આવાઝકી ફુનિયા "બેકાર" ૩૯૬
કતાવા મૌં અ. અશરફ સાં ૩૯૯
ચોઠ સા. વલુજરો ૪૦૧
વિશ્વકાન્તિ "મુજતર" ૪૦૫
વહેતો વર્તમાન સંપાદક ૪૦૮
ઇમાનની હકીકત અને તેની માગણી મુસ્લિમ ૪૦૯
અખતા "ઇજન" ૪૧૩
બે રવેલાલિમાની હુદયો "મઝાક" ૪૧૮
સિદ્દિના સન્માર્ગ "શાફિહ" ૪૧૯
અમીરાની ફુનિયામાં "પ્રત્યમ" મુ'માંથી ૪૨૩
હં સઝમાન ફારસી (રદીં) દરગાહવાલા ૪૩૦
સૂધવર "ઉશ્કત" ૪૩૭
અરમાઉલ દુરના રિફાઈ-સામેરી ૪૪૧
મેહફિસ સંપાદક ૪૪૪

વાર્ષિક લગાજમ:-હિન્દ અને સીંગાન રૂ. ૪, બર્મા રૂ. ૫, પરદેશ રૂ. ૮

"કાર્યા" દર અંગ્રેજ મહીનાની તારીખ પંદરમીએ પ્રગટ થઈને તેજ દીવસે પોષ્ટ કરવામાં આવે છે. રૂપર ઉપર આદક નંબર હંમેશા લખવામાં આવે છે. પત્રવ્યવહાર રેગા તે લખવા ચૂકશે નહીં. અંક નહીં મળવાની ફરિયાદ દિંદના આદકોએ તા. ૨૫મી સુધીમાં કરવી.

Printed by: Maganlal Mangaldas Patel, at The 'Gangotri' Printing Press.
Kanpith, Khand Bazar, Surat.

Published by: Azam Ahmed Esmail 'Vahshi' for Vahshi Sahitya Karyalaya
Tower Road, Surat.

श्री ३५४२

જાતની સાંઘી પ્રાચીન પુરાણી અરબી યુનિવર્સિટી
જામણે અમદાવાદ, કેરો (મીસર)

એપ્રિલ ૧૯૨૨

કોઈ હમ ગમઝદોં પર ચેહ કરમ ફરમા નહીં સકતા

મુન્મદ સેનાશાહે ગઈ હુનમ આ નહીં મકતો,
કોઈ ખમે નુબુતની નિઝાતી આ નહીં મકતો,
ગોઝ આનમમે તો અગે મુન્મદજમ નહીં મકતો,
કોઈ અથમા ગેઝ અથમે મનાસિમ પા નેની સના,
ગઈ તારીખમે કુશે ઝયાતત મે વાતન મે,
ખી યૂ પરને તોલીદના ફેના નહીં મકતો,
મગાશા મશઅને હમમે મિયા જિમ તર્કે વાદમજને,
મિયાહ નીશામે કોઈ યૂ કશી ચમકા નહીં મકતો,
મિયાયા હુ પગમ્તીમ મગમ જાલિન પગમ્તીમે,
કોઈ હમ ગમઝદોં પર ચેહ કરમ ફરમા નહીં મકતો,
જિમ પર મગ જાસા માનિદે મૈતે મગ હાન્ડ,
ગઈ ૧૨૩ ખુલમે ફ્રી કન્ ગમ ખા નહીં મકતો,
મુહમ્મદ મે મિયા હસ હમને ગજૂશે આનીતો,
લમ ખેરન હમમ કોઈ યૂ બખા નહીં મકતો,
મિયા તમકુન કમર મિયાએ અનુમે શદાદતમે
જદામે નહ અંબા મુન્મદજા દિખા નહીં મકતો,
'કલીમ' એ વહ ચેહ અદનામે નિસ મેઝે હકરને,
કોઈ ખુન્નીદના કમ ની પગ નહીં મકતો

“કલીમ” વાકિફી

ઈસ્લામી શિક્ષણ

૧. તઆલાનું ફરમાન (કુર્આન)

મોતીના અબદુર્રહીમ સાદિક સાહુબ

(૧૮૫) જે લોકોએ ખુદાપાકની આયતોનો તથા તેની સ્હાએ જવાનો નકાર કર્યો તેઓ (કિયામતમાં) મારી રહ્યો તથા નિરાશ થશે, અને તેમને દુઃખદાયક અજાણ થશે. (કુર્આન)

(૧૮૬) અમે હુકમાનને શાણપણ આપ્યું કે ખુદાનો શુક કર, અને જે માણસ શુક કરે છે તો તે પોતાનાજ ભલા માટે શુક કરે છે. અને જે કોઈ નાશુકી કરે છે તો ખુદાપાક બેપરવા સ્તુત્ય છે. (કુર્આન)

(૧૮૭) કુટુંબીઓને તથા મોહતાજ અને મુસાફરોને તેમનો હક આપો આ તે લોકો માટે બેહતર છે જેઓ ખુદાપાકની ખુશનુવી આદે છે. અને એવાજ લોકો મોક્ષ પામનાર છે. (કુર્આન)

(૧૮૮) તેની યાદ કરો જે પ્રાણુવાળાને નિજીવથી કાઢે છે અને નિજીવને પ્રાણુવાળામાંથી કાઢે છે અને જમીનને તેના મરી (સુકાઈ) જવા પછી જીવતી કરે છે. અને એવીજ રીતે તમે (ખીજવાર જમીનમાંથી) કાઢવામાં આવશો. (કુર્આન)

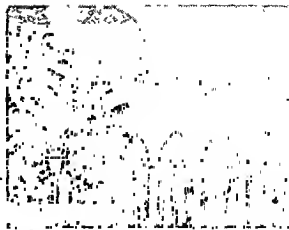
(૧૮૯) (હિ નખી !) તું કહી દે કે દેશમાં હરો ફરો પછી જુઓ કે (તમારા) આગલાઓનું પરિણામ કેવું આવ્યું? તેઓમાં ઘણા ખરા શિકર કરનારજ હતા. (કુર્આન)

ઈસ્લામી ગ્રાન્થ

રમુલુલાહ ૨

મોલાના અખબાર નં. ૧૦૦૦

(૧૮૫) રમુલુલાહ સલ. એ ફરમાવ્યું કે મારા ઉપર જુદા જાંધવું તે અન્ય કોઈ ઉપર જુદા જાંધવા ધરાવર નથી, જે કોઈ મારા ઉપર જાણી જોઇને જુદા જાંધે તો તેને જોઈએ કે પોતાનું ઠેકાણું જહન્નમમાં જનાવે. (સહીહૈન)

(૧૮૬) રમુલુલાહ સલ. તમે 'ફરમાવ્યું' કે અલ્લાહની નજદીક ક્રિયામતના દિવસે સૌમાં ખૂરા તે માણસ છે કે જેની ગદગુગાની અને ગાળોના ડરથી લોકો તેનાથી મળવું ઇચ્છી દે. (સહીહૈન)

(૧૮૭) રમુલુલાહ સલ. એ ફરમાવ્યું કે જયીત અલ્લાહની સો રહમતો છે તેમાંની એક રહમતના લીધે સર્વ મજલૂક માહોમદિ એક ખીલની જોડે મહબ્બત કરે છે, અને નવાજુ રહમતો ખુદાની ક્રિયામતને માટે છે. (મુસ્તદ્રિમ)

(૧૮૮) રમુલુલાહ સલ. એ ફરમાવ્યું કે ક્રિયામતની નિશાનીઓમાંથી છે કે ઇલ્મ ઉઠી જશે (એટલે આલિમો મરી જશે) અને જહાલત પ્રગટ થશે તથા વ્યભિચાર ફેલાશે અને શરાબ પીવાશે તથા પુરુષો ખપી જશે અને સ્ત્રીઓ રહી જશે તે એટલા સુધી કે પચાસ સ્ત્રીઓ માટે એક ખખર લેવાર રહેશે. (સહીહૈન)

(૧૮૯) રમુલુલાહ સલ. એ ફરમાવ્યું કે જયીત આ અગ્નિ તો તમારી હુશમનજ છે. માટે ત્યારે તમે સૂવાનો ઇરાદો કરો ત્યારે તમારી પાસેથી તેને ઠંડી કરો. (સહીહૈન)

પાઠ

હાંડુનાર : વાણજારો

'કારવા'ના વાંચકો સમક્ષ રજુ કરતાં પડેલા માંથી માંગી જઈ છુ કે 'કારવા' જેના હરેલ અને શિષ્ટ માસિકમાં આ સાક્ષિયની સાકમારી ફરી ? 'કારવા'નાં કામની કોશરો અને કાગળની કોશરો મારી નજર ખદાર નથી, પણ 'કારવા'ની કોર્તિ પર ધૂળ ઉરાડવાના ગાલિસ પ્રયત્નો કેટલાક નાદાન મિત્રો જે તથુ માસથી કડી રહ્યા છે તેમની ધૂળ ખંખે-ચ્યા માટે ચેહના બળદોને હાંકવાની પોરેણી એ હેખક મિત્રો પર અજમાવી રહ્યો છું.

'કાર' સાદબે રેડીથો પ્રવચનમાં ગુજરાતી ગજલકારો પર અચૂક દીકા કરી જેથી કેટલાક કવિ ખિરાદરો ઉજળી પડ્યા અને કેટલાકને પ્રચાર પ્રીતિમંજ કરીને ઉજળામાં આવ્યા ખેર ! આ

પર
અમારાં
વિમાનો
ઉચ્ચત
કરી
આગ્યાં
છે.

પર
અમારાં
વિમાનો
ઉચ્ચત
કરી
આગ્યાં
છે.
બોમ્બ-
મારા
માટે
આવતો
અંક
લુનો.

.. એક એક ચાથી અમે
.. અને છીએ જે કે 'કાર'ની
.. ન હતી, પણ સામાન્ય
.. મે કરનારાઓએ બકિત-
.. તેની સાથે પણ અમારે
.. ગતું નથી, 'કાર' ખરેખર
.. પાડ્યા એ કમું હોય

ને ઉજળનારા તેમના પર ઉકળ્યા હોય
તો તેના જવાબ 'કાર' સાદબને આપવો
હોય તો આપે એ સાથે અમારે કંઈ
લેવાદેવા નથી, અને 'કાર' સાદબની
વહીવાલ માટે પણ અહીં પ્રયત્નો કરતો
નથી. પણ 'પાડ'ના વાંકે પખાલીને
કામ, જેવી નીતિ અખતાર કરી 'વેણી'
વાળા ભાઈ ખદી કાચવાળા અને તેમની
ટોળાંઓ 'કાર'માં ઉપર અણુજાગતા
હુમલા કરવા માંગ્યા છે તે સામે આ
કલમ ઉઠાવવી પડે છે 'કાઠીના ચોરને
કાંસીની સળ' જેવી આ વાત છે વિરોધ
તો 'ધરમાદારી આત્માએ'ય કંઈ દતો
પણ તે વિરોધની નમ્રભાવામાં નરી
ખાનદાની હતી; ત્યારે અહીં તો અમે
ને પગને છાંં દહિયોગર થાય છે. અમે
જે તથુ માસથી એટલા માટે ચૂ દના
કે જેની રીતે નહક વિખરાદમાં રહે-

મુસ્લિમ યુગસત સાદિલ મંડળના શાહ-
રામાં કલમી યુદ્ધથી કાટકૂટ પરી હતી તેમ
પછી મુસ્લિમ-યુગસતના શાહરામાં કલમી
યુદ્ધથી કાટકૂટ ન પડે. એટલા માટેજ
કલમ થંભાવી હતી. 'કારવાં'ના તંત્રીએ
ચૂપ વહેવામાં પોતાની ખાનદાની બતાવી
છે. પણ હવે જ્યારે 'કારવાં'ની વિરૂદ્ધ
પુરા બળથી કલમ ચલાવવામાં આવે
છે, અને કાઠિઆવાડના દોરામાં 'મન્-
લિસ'નો પ્રચાર કરવાના ઉત્સાહમાં, ભાઈ
'બદી' જાણી નેહને 'કારવાં' વિરૂદ્ધ
ઝેરી પ્રચાર કરે છે. તે તંત્રી તો હીક
પણ સહનંત્રીની વિરૂદ્ધ પણ વરાળ
કાઢે છે એવા સમાચાર અમને લાવન-
ગર, જેતપુર વગેરે રચયેથી મળે છે.
અને કાઠિઆવાડના મિત્રો તરફથી
અમારી વિરૂદ્ધની અનેક વાતો ભાઈ
'બદી'ના મોઢીથી નીકળેલી તે અમને
પત્રો દ્વારા તથા સંદેશાદારા મળે છે;
પાંખી ચુપ રહેવું તે કાવરતા કહેવાય.

આન માણસને 'બચકું' ભરે તેની
સામે માણસથી આનને 'બચકું' તો ન
ભરાય પણ લાન મારીને તેનું ઘણું
તો જરૂર ફેરવી શકાય! અમારા મિત્રો
અને વાંચકોના કેટલાય પત્રો અમને
કલમ ઉઠાવવાની ફરજ પાડે છે. જે
કૂટકાટથી અમે લાડકના હતા તે હવે
પડવાની છેજ 'મન્લિસ' કાટવા પહેલાં
'કારવાં'ની મેહફિલમાંથી અમુક કવિઓને
કાંઈ પણ ભોગે ખેરવીને પોતાની પાંખમાં
લેવા એવા કોળાંડના પિયારમાં ભાઈ

એખીત્ર]

સાહિ-
ત્યના
અહી-
બાબા
અને
આળીસ
ચોરની
મંડળી
મોટે
આવતો
અંક
જુવો

[૪૫૨]

'બદી' હશે. કે 'કાર'ના પ્રવચનનું બહાનુ
મઘ્યું અને તેથીજ 'મન્લિસ'ને મુસ્લિમ
વાંચકામાં જમાવવા ખાતેર 'કારવાં'ની
મેહફિલને તોડવાનો પ્રોત્સાહ કલમથી
ને છબથી કરવા માંડ્યા છે. શંકેર, મુ.
ગુ સાહિત્ય મંડળે ઉછેરેલા અને 'કાર-
વાં'એ પોષેલા કવિબધુઓ તો જાણેજ
છે કે 'કારવાં'ની નીતિ કેવી સુનેહ પસંદ
છે ? 'કારવાં'ની મેહફિલ માટે અમુક
કવિઓને આમંત્રણો અપાય છે તેમ
છેલી મેહફિલ માટે પણ અપાયાં હતાં.
કેટલાક ધડાનાં કાટલાં જેવા કવિઓ
જેવાકે 'બદી', 'મરીઝ', 'આસિમ',
'ફખ' વગેરેને આમંત્રણ અપાયું ન
હતું હું ધડાનાં કાટલાં જાણી નેહને
લાયું છું. કારણ કે એમને ધડાનાં
કાટલાં તરિક્કે કુક મુઢતમાં સામિત
કરીશ. ને કે 'ફખ' માટે તો અમને
માન છેજ; પણ એજ 'બદી'ની બેડેસમાં
ખેસી ગયા દોઢાં ગધેડાં સાથે ઘોકું બાંધે
તો તે પણ છ માસે બૂંકવા શીખે જેવું
થયું છે !

'વેણી'માં આવંતુકની આંખે દેખાય
છે કે કવિઓ પાસેથી ગજોતોની બીખ
મંગાવ છે. આમંત્રણ ન મળેલા બદલ
બદી મંડળીને કુખે પેટ ને ડૂટે છાતી
જેવું કરવું પડ્યું છે, અમે તો રાખેતા
મુજબ આમંત્રણ પાઠવ્યાં હતાં, બીખ
માગી ન હતી; પણ કાઠિઆવાડમાં ગામે
ગામ ફરી લટાઈ કરીને ભાઈ 'બદી'
એ તો 'મન્લિસ' માટે એક એક
રૂપિયાની બીખ માગી હતી! એનું નામ

[૧૯૪૨]

ભીખ કહેવાય ! કવિઓને પાણી ચઢાવવા બસે ધમપછડ કરો, પણ જે વખવાના તે તો લખશે જ જુના કવિઓ હવે 'કારવાં'મા લખતા નથી અને નવા દમ વગરના છે એમ એનું કહેવું છે. 'કારવાં' નવાઓને ઉત્તેજન આપ્યું છે. જુનાઓની કદર કરતું આપ્યું છે; પણ ખુશામદ તો પૃછડી પટપટાવનારોઓને મુશારક !

રહેરના કવિઓએ અને 'કારવાં'ના તંત્રીએ મુરિલમ સાહિત્યના ઉત્તેજન માટે કેટલા સોગો આપ્યા છે એ ગ્રાંપકો ખાસેથી જોગ લેનાર (લવાજમો હજમ કરનાર)ને કયાથી સમજાય ? બસા રહેર રોડાંમાંથી ઉધાર લુગીઓ લઈ જઈ હજુ સુધી તેના પૈસા ન આપનાર પ્રમાણિક ગૃહસ્થને માટે વધુ તો શું કહીએ ? જે કહેવા જેવું દરોતે આવતા અંકનાં પૃષ્ઠો કહી દેશે.

'કારવાં'ના જિરા જેઠને 'વેણી'ના ભેંસ ભાડી જન્ય એ સ્વભાવિક છે ! લગભગ નારિકતતાને આરે પહોંચેલા એ ભાષને એક ધરલાખી માસિક ખૂચે એ દેખીતીજ વાત છે. અને 'વેણી' જેવા ફરફરીયામાં 'કારવાં' જેવા સંગોખાંગ ધરલાખી ભાષવ્યારથી ભરેલા માસિકને ઉદ્દેશ કરતાં એમને સુગ ચડે એ પણ દેખીતીજ વાત છે ! ગટરનાં દોડાં આપે ઝમઝમતા રવાદ શી રીતે ખખી શકે ? એમને પડ્યંત્રો રચતા આવડતું નથી. સીધો ધા કરવામાંજ એમે એખીલ]

સુંકના
કાંકરે
ગાંધી
બની
જેઠેલા
સાહિ-
ત્યના
શાહુકા-
રોને
જ્યાં
હોય
ત્યાંથી
પકડી
ને રત્ન
કરવાનો
વખત
હવે
આવી
લાગ્યો
છે.

માનીએ છીએ. 'વેણી'ના ભાષ 'બરી'ને ખુદશીજ ચોરે જ ફેકીએ છીએ કે કસખી કુધ્ધ માટે મેદાનમાં પડે ! 'કારવાં'ની લાંબી ખામોશીનો બદલો વાળી આપીશું ત્યારેજ ચૂપ બેસીશું. વિચારને કે અડી તો ભરતી સાચકા માથે કામ પડ્યું છે. 'શયદા' જેવા કેાઠ જોળાભાળા કવિ જેવો હું નથી કે જ્યારે ચાહો ત્યારે ખિરસામાં ધાસોને જ્યારે ચાહો ત્યારે, ફેકી છો. અમને આ ટાણે ભાષ 'શયદા' માટેજ અસોસ થાય છે કે જે મંડળીએ ત્રણ ત્રણ વાર પીક પાછળ ધા કર્યા તેનીજ સોડમાં લપાતા જાય છે ? ગજલ સરગદ ખરેખર જોળા રાજ છે ! મારીનામાનો કાગળ મુશાવરાની મધલાજમાં કઠાપી બાળી ન'ખાવીને કયો અખીચંદ 'બેધડી મોળ'ની હાકલવાલી કરવા પ્યાર-અલી જેવા ફરેલ ચેતનજરને આડકતરી રીતે પદભ્રષ્ટ કરારી 'બેધડી મોળ'ના વૃક્ષના શૂળમાં લીંગ પાત્રી રહ્યો છે ? તેનુંય એમને ભાન નથી કે શું ? જેને 'મારે આરતીન' સમજતા હતા તે હેતના કટકા ક્યારના યથા ? 'ચોતો પાસુન સાવધ રહા'ની ચિતવણી ટૂંનમાં ભાષ 'શયદા' એ કાઠ દિવસ વાગી છે કે નરિ ?

ધડીએ ધડીએ ગુલાંટ ખાનાર ભાષ 'બરી' જેવા 'મજલિસ'ના મદારીનું ઘકડું ફોડવા વચર જ'વવાના નથી. અને 'વેણી'નો આગેતુક પૂછે છે તો જણાવીએ છીએ કે 'શયદા', 'નસીમ', 'અસીર', 'સગીર', 'ધૂજન', 'કાકિસ', 'સાખિર', 'નારાદ', 'નિસાર', 'કલીમ',

‘ધાપલ’, ‘મજલુમ’, ‘વલી’, ‘સોસ્તી’,
 ‘મુસાબના’, ‘ઝાર’, ‘કના’, ‘ફખ’,
 ‘અસારાફ’, ‘કિરમત’, ‘ચમકાર’, ‘મિસ્મલ’,
 ‘ઉન્મત’, ‘ફઝલ’, ‘ખુલ’, ‘સાગર’,
 ‘શોકીન’, ‘આસિમ’, ‘બદી’, ‘મરીઝ’,
 એ બધાબની મૌલિક ગઝલોને “કારવાં”
 પોત પોતાના સ્થાને સારી માને છે.
 પણ ખુબ સલામત રાખે આપણી ઉર્દૂ
 ગાઝલોને કે ‘હુદઆલ’, ‘હિતમર’, ‘અખ્તર
 શીરાની’, ‘એહસાન’, ‘આરઝૂ’, ‘ખેશ’,
 ‘હરીઝ’, ‘સોમાબ’, વગેરે વગેરેના
 વિચારોને શુજરાતી વાધા પહોંચાવનારા-

ચોર
 લેખકો-
 ને પક-
 ડીને
 રબુ
 કરવાનું
 નહોતું
 આમ-
 ત્રણ છે.

એને બધે માનતા નથી અને તે કો
 છે? એ સાદિય જગત હવે નાણી શકે
 ઉર્દૂના તાપણે તાપનાર શુજરાતી ગઝ
 લના કોકોરોને પણ પકડીને આસનેય
 ફેંકી દેવામાં આવશે. જરાક ધીરજ
 ધરો અને જુવો. દેર આવદ દુરસ્ત આવ.
 હાલ તો ‘ખેશ’ની નીચેની શેઝ
 લાખ ‘બદો’ને અર્પણ કરીને વિરમું છું
 વધુ આવતે, અરે.
 “બિગળી હુધ અકલસે દિમાકત બેહત
 મિદિકી મહબ્બતસે અદાવત બેહત
 ‘વણનારે

લેઇટેસ્ટ ડીઝાઇનનાં

• સુટીંગ્સ-શરટીંગ્સ

• લેડીઝ ડ્રેસ ફેબરીકસ

• ફેન્સી કાપડ

એ ક જ લાવ અને ઓછા દરથી

ખરીદવાનું નાણીતુ મથક

‘ગીવ એન્ડ ટેક’ સ્ટોર્સ

ચોક-બજાર : સુરત.

એક સ્ટંટપ્લાજ કવિ!!!

સ્ટંટપ્લાજ એકટરોનાં નામો તો તમે ધણું સાંભળ્યાં હશે, દેવ જોવા કોઈ સ્ટંટપ્લાજ લીડર કે અમૂલભાઈ શેઠ જોવા કોઈ સ્ટંટપ્લાજ પત્રકારના નામો તમે સાંભળ્યાં હશે; પણ કોઈ સ્ટંટપ્લાજ કવિનું નામ તમે જાણેજ સાંભળ્યું હશે? મહાકવિ પ્રેમાનંદની જન્મશ્રમિકાથી જ એ સ્ટંટપ્લાજ કવિ રત્ન પાક્યું છે. કાચી મેનનાં ચોક્કાં ખેસાડનાં ખેસાડનાં એ કવિતાનાં ચોક્કાં ખેસાડનું યથા ગયું છે. જાણે કોઈ ઉપ-શણ્ડિયાણો મહેતાજી બગતમા નામાનો ચોખ્ખો લખને ફરતો હોય તેમ એ કવિ પોતાની કવિનાઓનો મોટા પોથો લખને ઘેરઘેર વંચાવતો ફરે છે. જ્યારે જ્યારે મુશાયરો હોય; ત્યારે પોતાની પાડોના ખે ત્રણ કવિઓને એ આમળથી જ 'દાદ' દેવાનું કહી રાખે છે. કહેવતની મા ભણે માગ્યા વિના ન પીરસની હોય પણ હડખાયા શાહીરો માગીને 'દાદ' પીરસાવી શકે છે.

* * *

અમદાવાદ પ્રેમાભાઈ હોલમાં ગજવ સમાટ 'શયદા'ને પ્રમુખસ્થાને મુકાઈને જામ્યો હતો. સાક્ષરો કવિઓ અને કાવ્ય રસિકોની કે અગળ મેહદિલ જમી હતી. એક દૌર પૂરો થયો, ખીન્ને દૌર શરૂ થયો; ખીન્ને દૌર પૂરો થયોને ત્રીજો મેર તર્કનો દૌર ચાલ્યો એ કવિએ મજદૂરના છાંય પર એક કવિતા રચી હતી. અમુક ગેઅર આવતાં અમદાવાદના એક વકીલ પોતાની ખુસ્તી ઉપરથી ગેઅરના જોશમાં એકદમ ઉછળી પડ્યા અને કવિને દાદ આપવા ખાસો ખાસ દસ યુત્તનો દનુમાન કુદરત મારીને કવિને બેટી પડ્યા. અમારી પાસે ખેડેલા - જાણીના સ્થાનર રચિતકર શવળ જોવી પડ્યા "આ

શું થાય છે?" મેં ખુલાસો કર્યો "કવિની કવિતાથી પ્રસન્ન થઈને પેલા ભાઈ એમને ઉમળકાથી વધારી લેવા બેટી રવાા છે," પાછળથી તપાસ કરતાં જણાયું કે એ કવિ અને પેલા વકીલ ખંને લગોડીયા ભાઈ બન્ને છે. કવિએ પહેલેથીજ પેલાં મિત્રને કહી રાખ્યું હતું કે "મારી ફલાઈની શીટી આવે ત્યારે તમે દાદ દેવા ઉછળી પડો." અને ધાર્મ પ્રમાણેજ ટેબો થયો આવ્યાં આવ્યાં સ્ટંટ કરીને એવા કવિએ પ્રકાશમાં આવવાના ધમપાછા કરે છે એ બિગારા પ્રેક્ષાને ત્યાંથી ખગર દોષ!

અમુકને દાદ આપવી અને અમુકને ન આપવી એ આવા સ્ટંટપ્લાજ કવિઓ પહેલેથીજ નક્કી કરી રાખે છે અરે! ખુબીની વાત તો એ છે કે જોમના ભાડથી એ બિગારો મુંજ-ઈથી અમદાવાદ સુધી ગયા હતા, તેમનું ભાડુ વસુલ કરવા પુરતીય સુખકાષ જનાવવી હતી એ સ્ટંટપ્લાજ કરિ પત્રકારિત્વની સાઈનમાં પડ્યો તો ત્યાં પ્રાદેશને વારંવાર પટેડી જોડવાની ફરજ પાડી! લગભગ અર્ધે રૂબન પત્રો કાઢીને મુશડી દીધાં. પ્રદેશ લવાજમ દજમ થવાની પેક મૂકનાંજ રજાં. એક પત્ર-કરે પાછો એમનો હાથ જામ્યો તો ત્યાં એ 'મારે આસ્ટીન' સાબિત થયા, ત્યાંથી પાણીનું મજબૂં, કાળી સેવાનું કાંઈ રાંધ પોતા માટે જાગી રહ્યું નહિ એમ જાણ્યું ત્યારે એ ભાઈ રજરના ટાવર વેગવા નીકળ્યા, તેમંય કાંઈ ન કાઢ્યો, અને પાછાં એક સગજન પ્રત્રકારે એમને સંપાદક તરિકે પોતાની સમ-રખ્યા, પત્ર ત્યાંય એ કચીની કપડે પોતાની કોટિજ નીળિને છોડી નહિ.

‘માંડવિયા’ની ચોરી પકડનાર એ ભાઈ
પણ ચોર છે. એવું તો હમણું હમણુંજ
જાણ્યું. ‘ઈન્ડિયા’ની બાંધે જિંદગીની પહેલીજ
ગજબની છેલ્લી પંક્તિ :

‘તુને એ ક્યા ગજબ કિયા મુઝકો પી ફૂરા કર દિયા;
મે’ હાં તો એક રાત્રં યા સીનએ કાપનાત મે’”

[બાંધે જિંદગી પૃ ૬]

તે તફાવીને નીચે પ્રમાણે ગુજરાતીમાં રજૂ
કરે છે કે :

‘નિશ માંડ બગ તે’ કેયું હાથ તે રો ગજબ કર્યો
હ પથ કોટિયું હતો તારા જીવન વિકાસમાં.”

[એ ધડી મોજ દિયોતસરી અંકે તા. ૨૭-૧૦-૪૦]
વળી આગળ જતાં ‘બાંધે જિંદગી’ના
૧૪મા પૃષ્ઠે ‘પરતી રૂબાઈ’.

.. ‘તેરી હુન્વાયે મય મહકમે મજબૂદ;
મેરી હુન્વામ તેરી પાડશાહી.”

ઉપરથી તફાવીને એ સ્ટંટ કરિ રજૂ કરે છે કે:-
“આ જગ મારો નિવાસ છે તાર નિવાસ મુજ દુન્ય;
હં તારા વાસમાં હુન્પી તું મુખી મારા વાસમાં”

વાંચનાર વરરા ત્રીણી તરફે ઉપરી ગેઅરની
બીજી કડી જોશે તો હકાના મલમલ જેવી
બારીક ચોરી જાણશે. એ સ્ટંટ ક્રિય અને
એમની મંડળી જે ચોષા આરમાને ચડી છે
તેને પણ પકડીને નીચે પાડનાની તૈયારી થઇ
રહી છે. ચોરીના હાથમાં શીંકે ચડતાં નથી એ
કહેવતનું ગુજરાતને મુત: સ્મરણ થશે. હાથ
તો નામનો ઉદ્દેશ્ય કર્યા વગર આટલુંજ નસ
છે વધુમાં આવના અંકે નામનામ સાથે અનેક
મુર્તિઓનું ખંડન કરવામાં આવશે.

તેછને ટુંકારો અને ગર્થવાને.....!

લી. એક ભરૂચી ભાષકો

ધી. બર્મા ઈન્ડિયન એસોસિએશન, સુરત.

.. બર્મામાં લાંબા ધરાવના દિન્દીઓના પ્રતિનિધીઓનો એક સભા સંદેશ મુકામે
તા ૧-૪-૪૩ના રોજ મળી હતી જેમાં દિન્દીઓના બર્મા ખાતેના લાભો સાચવવા માટે
એક એસોસિએશનની સ્થાપના કરવાનો ઇરાદા પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.

ધી બર્મા ઈન્ડિયન એસોસિએશન, સુરતની સ્થાપના થયા પછી સને ૧૯૪૨-૪૩ના
વર્ષ માટે એ. પિંકારોની ચૂંટણી થઇ હતી

મી. સી. એ. સુરમા, જેમણે ઉદ્દેશ બર્મા ઈન્ડિયા ડેવલોપમેન્ટની દિશાની મુલાકાતની
દેરવણી કરી હતી. તેમણે ડેવલોપમેન્ટના પ્રતિનિધીત્વની સમજૂતી આપી અને તેને ફોનેટાપ
જણવું હતું અને તેની કડીના અનુસંધાનથી એસોસિએશનના બંધિયના કામકાજ માટેની
સફળતા જણાવી હતી.

એસોસિએશનના મુખ્ય હેતુઓ:-

- (૧) બર્મામાંથી જે દિન્દીઓને ખાલી કરવું પડ્યું છે તેમને સંપૂર્ણ સહાય મદદ આપવી.
- (૨) દિન્દી ગવર્નમેન્ટ સમક્ષ લાવાઓ (ફોનેસેશન) માટે મિલકતોની તારાજી ને
ધીકતી ધરાની નિતીથી, કે લૂટખારથી કે ગુંડગોરીથી જે કાંઈ થયું હોય તે રજૂ કરવા.
- (૩) દિન્દી સરકારની મારફત બર્મા ગવર્નમેન્ટ અથવા લાકરી ખાતાને જે માલ પૂરા
પાડવામાં આવ્યા હોય તેની લાક્ષણિક રકમ વસૂલ કરવા માટે ધોરણ અધિકારીઓ સમક્ષ
એસોસિએશનના હેતુઓની જાગવણી માટે પ્રતિનિધીઓ મોકલવાની સત્તા આપવામાં આવી છે.
વાર્ષિક લાગુત્તમ રૂ. ૧૨ અગાઉથી લઇ નામે નોંધવામાં આવે છે.
બર્મા ખાતેના બધા દિન્દી દિનધારીઓ સહાય જતી શકે છે.
એસોસિએશનની સ્થાપના (ઓર્ડીસ) નં ૭૦, લાગુત્તમ રોડ, ધી ગુજરાત સેક્ટર ટ્રિગોનીડ
કું. લીની સામે, સુરતમાં કરવામાં આવી છે. સેક્રેટરીના નામે પણ વ્યવહાર કરવા વિનંતી છે.

આ બે માં

માતાકો પ્રણામ

‘આરઝૂ’ લખનવી

અય મા, અય મા, તુજકો સલામ
ભારત માતાકો પ્રણામ
તું તો કપસી પ્યારી મા હય
સખ માએસે અચ્છી મા હય
લાડ ઉડતિવાલી મા હય
અપની મા હય, અપની મા હય
માતાકો પ્રણામ
અય મા, અય મા, તુજકો સલામ

તેરી માંગમે’ મંગા જલ હય
ભરા પુરા તેરા આંચલ હય
હરિયાલી હય, ફૂલ હય, ફલ હય
તેરી ગોદી સુખ મંડલ હય
માતાકો પ્રણામ
અય મા, અય મા, તુજકો સલામ

તેરી છાતી ધર્મ સમન્દર
જિરકી મૌઝે મરિજદ મંદર
દોનોંકી હય શુન્ બરાબર
અલાહ, અલાહ, ઇશ્વર ઇશ્વર !
માતાકો પ્રણામ
અય મા, અય મા, તુજકો સલામ

તેરે દુષકા સખમે’ તાકાત
ઉદ્ધન, ધર્મ, હિમત બુરખત
તેરી દુવાએ’ ફતહો તુસરત
તેરે પાંચકે નિચિ જન્નત
માતાકો પ્રણામ
અય મા, અય મા, તુજકો સલામ

સખસે ઉચે પર્વતવાલી
સખસે બદકર શૌકતવાલી
સખસે ભારી દૌલતવાલી
ધર્મતવાલી, અમતવાલી
- માતાકો પ્રણામ
અય મા, અય મા, તુજકો સલામ

દિ-દુ-મુરલીમ ગોરે-કારે
પ્રેમ કી દાર કે મતવાયે
સખ હય તેરી ગોદકે પાને
સખ હય જાત પે મરતે વાસે
માતાકો પ્રણામ
અય મા, અય મા, તુજકો સલામ

તુજસે આશિર્વાદ ને પાયે
આરઝુ અયસેબી વન જાયે
બીજલી બનકર આફન દાયે
ફર હો શીરતો સારી જલાયે
માતાકો પ્રણામ
અય મા, અય મા, તુજકો સલામ

(જનાબ તંત્રી સાહેબ
‘કારવાં’, આ સાથેનાં
બે કાબો જે પૈકીનું
એક ઉત્તર હિંદના
ભણીતા શાહર ‘આરઝૂ’
લખનવી કે જે હિંદુ-
સ્તાનના પ્રથમ પંકિતના
વર્તમાન શાહર ગણ્ય
છે તેમનું ‘બેપદી મોજ’
તા. ૧-૬-૪૧ના અંકમાં
પ્રગટ થયેલું તે ‘કારવાં’-
ના વાંચકોની જાણ માટે
રવાના કરે છું. સાથે
બીજું કાવ્ય શુજરાતના
ભણીતા કવિ ‘આસિમ’
રહીરું છે, જે ‘બેપદી
મોજ’ના સંવત ૧૯૬૫
ની સાલના દિપાવસી
અંકમાં પ્રગટ થયેલું
છે, વિષય કુતુહળ પ્રિય
દોષ ‘કારવાં’ના વાંચકો

ચોર કોણ ?

સમક્ષ એક કોણ ૩૨૯
પ્રગટ થવા અર્થે રવાના
કરું છું. આ બે કવિઓ
પૈકી શાહકાર કોણ અને
ચોર કોણ તે વાંચકોએજ
કહી લેવું. એક વાત
પાદ રહે કે 'આરમ્ભ'
લખનવી તો શુજરાતીનો
કક્ષીય જાણતા નથી.
સારે 'આસિમ' સંદેરી
ઉદ્ધાનાં ધનરૂં કૂરતાં
ઉતારી, તેને શુજરાતીનો
સાદી પાધરો પહેરાવવામાં
ખૂબ પરિશત છે. એની
ખાતરી 'કારવા'ના આ-
ગમિ અંગનાં આપને
કરાવી આપીશ. હાહ તો
આટલુંજ પ્રગટ કરો
એટલે બસ છે.

લી. આપનો.

—(વલી)

માતૃ-પૂજન

'આસિમ' સંદેરી

ભારત માતા, ખારી માતા
સૌ માતામાં સારી માતા
ખારી દેવ દુલારી માતા
જ્યાંયે તુજ પર વારી માતા
જેહ છે તારી સુખનું ધામ
ભારત માતાને પ્રણામ.

તારે સૈયે મંગા જળ છે દિન્દુ મુસ્લિમ ગોરા કાળા
તારા જન્મમાં મંગળ છે તારા પ્રેમ તણા મતવાલા
હરિયાળી છે, યુલ છે, ફળ છે તારા ધરના બેઉ અજવાળા
જોદ તારી સુખ મંડળ છે તારી ખાતર મરવાળા
સૌ રીતે છે જ્યાં આરામ પીને પ્રેમ મદિશ જામ
ભારત માતાને પ્રણામ. ભારત માતાને પ્રણામ.

સૌથી જિંદા પર્વતવાળી તારા દુધની સૌમાં તાકાત
નદીઓ તારી અમૃતવાળી ન્યારી તાકાત, ન્યારી દિંમત
સૌથી ભારે દૌલતવાળી તારો દરજ્જો કેવો ઉન્નત
દૌલતવાળી ઈજ્જતવાળી તારા પગની નીચે જન્નત
કર્તી તારી ગમે ગામ તુજને દેખે કાની હામ
ભારત માતાને પ્રણામ. ભારત માતાને પ્રણામ.

તાજ દિલ છે ધર્મ સમન્દર તારા આશિર્વાદ થશે જો
જોની મોજો મરિનદ મંદર પુરો તુજ આગ્રહ થશે જો
બન્નેના આલાપ બરાબર થર પાછું આગ્રહ થશે જો
અલ્લાહ! અલ્લાહ! ખરો ખરો લૂંટારા બર્બાદ થશે જો
થર છે તારું લકિત ધામ તાર થશે "આસિમ" અસમ
ભારત માતાને પ્રણામ. ભારત માતાને પ્રણામ.

આપણી દુનિયા કો હિંદી! મોમાળાની જામ લઈને કોઈ માથો ખેંચીને ઘેર આવે તે દોષ સરનામિક સ્વરાજની જામ લઈને સર કિંમત હિંદમાં પધાર્યા છે. જામમાં શું છે? તે જાણાયું ન જાણાયું ને જાણ્યોએ રિસાણું. રિસામણું મનામણાના સેંકડો નાટકો દિલીના નખ્ખા, પર ભગવાઈ મળ્યાં. રોષ જેવા કોઈ રજાખજા નેતા સિવાય અનેકની સાથે સર કિંમતે હરતપુનમ કરીને હરી હસીને ફસાવ્યા. આખા દેશમાંથી વિરોધનો સ્વર ઉઠ્યો. એ મોમાળાની જામને બદલે મદરીનો કરડીયો હોઈ તેમાંથી ભાવંકર સાપ નીકળવાનો હોય એમ દેશના આગેવાનો અને જાણીતા લોકો ગયા. યુરોપ અમેરિકાના જાણીતાઓએ તો હિંદને સંકાદ પણ આપી દીધી કે "અમે વખત પાછો નહિ આવે જો સમાધાનની આ તક દિંદ જતી કરશે રખડી જશે." કિંમતે તો દરવુંજ મોડું રખડ્યું. જેટલા મોડા તેટલી પાત થતા લાગી. કિંમતની યોજના હમણાં કડક બૂસ થશે એમ કોકને લાગતું હતું પણ જલ પર સાકર લઈને આવેલા કિંમતી દસાવતા ને દસાવતાજ રહ્યા. લીગને કોંગ્રેસ જેવી બને વળનદાર સંસ્થાઓ કિંમતની યોજનાને ઉઘાડવા તૈયાર થઈ! છેક છેલ્લો ઘડીએ રૂબરૂના દોરે આવીને દરમિયાનગીરી કરીને દિંદને સમગ્રની લેવાની ઘડી આપી. આ લખાણુ ડાહ્યને પ્રગટ થતાં સુધીમાં તો કિંમતી

દરખાસ્ત દિંદને ગળે ઓળવણ પડી ગઈ હતી. અને આપણા કેટલાય મગનમાનો અને જામ નલાણો ખભે બંદુક મૂકીને સ્વરક્ષણ માટે પરેડ કરતા થઈ ગયા હશે શ્રમજી માતની વાદળાની જેમ ચડતી ને વિખેરતી અનેક વાદળી આવીને ચાલી જશે અને પુંજેના ધારી રાખેલા દસ લાખ ગોરીલા કમર કરીને તૈયાર થઈ ગયા હશે! જો કે હિંદે લાવનારો સોદો કર્યો છે "વિચારો મારે વાણીયો" એ કહેવન હતું કેદને યાદ કરવાની જરૂર નથી. કારણ કે કિંમત વાણીયો નથી ને દિંદીઓને એમીન કુલ બનાવવા આવ્યા નથી!

આસો દિંદ પુગતી તો પાશ્વર્તિકમાં કાગારોળ બંધ પડી હતી અને રશિયાની જેમ હિંદમાં

જાણીતા સાક્ષર શ્રી અંબાલાલા જુગાપીરામ જાની અને જાણીતા કેળવણીકાર શ્રી આનંદજી કર ધૂંવના અવસાનથી ગુજરાતે ગુનગુન પેદીના બે જાણીતા સાક્ષરોને ગુન્ગુન છે. ગુજરાતીની મુગી અને એકધારી સેવા કરવામાં બંનેએ પાછી પાની કરી ન હતી આ સાક્ષરોના અવસાનથી ગુજરાતને ભારે ખોટ મળી છે અને સાથે સાથે એમ પાશુ કહેવા દેવા કે પાંચડી યુગ અન્યથો છે. પંચડી યુગના છેલ્લા અવશેષ રૂપ એ વિદાનો હતા

પણ કાવવા બદલ કિંમતને શાલ-પામરી ઓઢા-ડવાની તૈયરી થતી હશે. પણ હિંદનું સમાધાન થયાથી રાજાને હીટલરના પેટમાં તેલ રેડારો તનું કેમ ? હવે એ વંદરાઓ બમણા વેગથી ધમપજાડ કરે તો નવાય નહિ ? ઉત્તરોએ બેસી ગયો છે એ હીટલર એનું બહુ મવાએલું ગ્રીધમ યુદ્ધ કેતુંક ચલાવે છે ? બાકી હંડે પેટ રોલીને તો શિઆળામાં ખૂબ દાતરકું ચલાવ્યું ! જેમ છેલ્લા ત્રણ માસમાં રોલીને આગળ ધસવામાં કમાલ કરી તે મિત્ર લશ્કરોએ પેસિફિકના મોરચા પર એટલે મલાયા, સીંગાપુર, બાલાબેશ વગેરે રથો પીટલક કરવામાં કમાલ કરી અને એ પીટલકો વિપર્યાય પ્રેરણા મેળવીને તો આપણા છીડીપનો અલોથી તહી ને તહીથી અહીં લાગી રહ્યા છે ! લાગા લાગી સિવાય આપણે બીજું કરી પણ શું શકીએ ?

“દિશકા લે લેના જલાના બેલ હે મા’શુકકા
આંખએ મારા લખે નાનુકરે ઝિલ કર દિયા.”

મા’શુકતી જેમ એક આંખના ઇશારાથી મારી નાખે અને પાછો તરત જવાત પલ કરી દે એવી કરામત રૂટે જાહેર કરી છે બિચારા બોઝાણાને એકજ જલમાં મરેલા જાહેર કર્યા અને બીજાજ કાણે જવાત જાહેર કર્યા શત્રુસાથના અપ્રાકાશિત કરતાં રૂટે કંઈ ઓઢા અમતારી નથી ! આવી રીતે તો લગાઇ દરમિયાન કેટલાયને મરેલા, અને પછી જવાત જાહેર કર્યા છે ! બી’ડા મારવા એ પણ ગાહુ જમાનામાં

એક કળા મનાય છે. પણ આપણે તો હવે પેલી ડાસીઓ આપે છે તેવા આશિર્વાદજ આપવો રહ્યો ને કે “ બોઝને ભગવાન સૌ વર્ષના કરે અને રૂટેને ઘેર સાત દીકરા દે ! કારણ કે બોઝ તો હજુ પરણેલા નથી ને જેથી આશિર્વાદનો બાકીનો અર્થ લાગ રૂટેને લાગુ પાડવો પડ્યો છે. અરવુ.

“કહત સમય બલવાન હથ નહિ પુરૂષ બલવાન;
કળિ અછું ન લડીયો થહી ધનુષ થહી બાન !”

એક વખતે જેના નિવેદનથી ભલભલા મહારથીઓ કાંપી ઉઠતા; તે રોય સાહેબનો હવે કોમ બાવ પૂછતું નથી. પેલા આગ

ખર્ખાના માહકોને

બાનુઆરી ૧૯૪૨થી “કારવાં”ના અંકે ખર્ખાના સરનામે રવાના કરવામાં આવ્યા નથી. કેટલાયે માહકો દેશમાં આવી સરનામા બદલાવી મથા છે. ખાખીનાઓને તાકીદે સરનામા બદલી કરાવવા વિનંતિ છે. માહક નજર જરૂર લખવા ચૂકશે નહિ મેનેજર “કારવાં”

—કાર્કિલ નહીં રાખનારાઓને—

‘કારવાં’ નવેમ્બર ૧૯૪૧ અંકે જેમની પાસે આરી હાલતમાં હોય તેમને અમને મે કલાવી આપવા વિનંતી છે. અંક અને મળા જતાં પાંચ આનાની રીકીટો સત્વર રવાના કરવામાં આવશે

મેનેજર, “કારવાં”

આખા ને ચાલ્યા ગયા, હવે ફિર પછુ આવીને ચાલ્યા જવાની તૈયારીમાં છે. પણ રોયને મળવા યોલાલ્યા વગરજ દિંદને આપવાનું આપી બેઠા છે। જણા હા થી, રેથે તો ચર્ચાલ ઉપર પણ તાર કર્યાં હનો કે કોંગ્રેસ-વર્ણા સાથે સમવાન કરશે નહિ સતા મળતાજ તે કે ચ પ્રધાન પેતાંની પેઠે સતુ સાથે મુસદ્દ કરી નાખશે.” ‘જનમાં કાઈ જાણે નહિ ને હુ વરની પુછ’ બનનારા આવા મુલાકાતજ સીંચે હવે આપી કંઈ ધરો લેશે કે !

મ. ન. દિવેદી કહી ગયા છે. કે : સામયિક પત્રોતો ધંધા વાસ્તાવિક રીતે વૈદના કરતાં, એક ઉપદેશકના કરતાં, એક રાજકીય પુરુષ કરતા, પણ વધારે જોખમ લેશે અને જવાબદારીવાળો છે.” એમ દિવેદી જાણે કહી ગયા હોય પણ હાલ તો સામાન્ય રીતે એવા પત્રકારો મળ્યા જોવામાં આવે છે કે તે એક જાંદવેવને પણ ટપી જાય, વગર લેવાઈવા દોઢ ઉપદેશક બની જાય (કારણ કે જેને દોઢ-ગાદપણનો મેનીયા હોય તેજ લગભગ એ ધંધામાં પડના દેખાય છે.) અને રાજકીય બાબતમાં તો ‘પૂર્વજી’ શું ? ખરખર પાંચમ ટુબલ પર બેઠેલો આપણો એક કુલ નિસ્સાતમાં નહિ એવો પત્રકાર રૂઝવેદને પણ સિખામણ આપી શકે છે, ચર્ચાલને પણ બે વાતો સંજ-ગાલી શકે છે, અરે ! કીટવર જેવા તીખા આદમીને પણ ચીમકી આપી શકે છે ! પછી જાણે તે લોકો આપણી દેશી લાલ જાણના રોય કે ન હોય ! અને જવાબદારીને તે પાતાના

અખા ખિરસામાંજ ધારીને ફરે છે !

‘પતીલ’ સાદબે ઉર્દૂમાં ગઝલો તો થોડીકજ લખી છે પણ તે થોડીક ગઝલોમાંજ નવાનવા ઉર્દૂ શબ્દો એમણે એટલા બધા ઉપરિધન કરી દીધા છે તે ઉર્દૂગિતની કમ્મર એ જારથી લગભગ બેવડ વળી ગઈ છે। આત્મામ ઉર્દૂ પરિપદે એમનો આભાર માનવજા છુટકો છે, એમની “જમાનેસે નયે જમાને બન રહે હંય” વાળી છેલ્લી ગઝલ ‘આતમ’માં વાંચવા પછી અમને ખાતરી થઈ છે કે જેમ પરશુરામે ફરસી વતી પૂર્ણીને નક્કરો કરી હતી તેમ ‘પતીલ’ સાદબ કલમ વડે મુજરાતને નરશાઈવી કરવા માગે છે કે શું ? ગઝલોને આવી રીતે ગપેડે ચલાવવા કરતાં એ ભાઈ કલમને બાબુએ પટકી કપીર વડે નીચે તપ કરવાજ બેસી જાય તો શું જોડું છે ?

જાગૃતિના હ સ્થાપિત

‘વતન’ સાપ્તાહિક

અને

‘હુમદદ’ સાપ્તાહિક

તંત્રી : ગૈયદ મુહમ્મદ

ધી રાંદેર સ્ટોર. ટાવર રોડ-મુરત, .

માંથી મેળવો.

સવાલ:-એક મુસલમાન મરદના નિકાહ થાય અને તેના માટે જે ગીળી તરફથી પહેરની રકમ બાંધવામાં આવે તે રકમ માટે કેટલાક પટેલાઓનું એવું કહેવું છે કે તે મહેર તે વખતે (નિકાહખાની વખતે) અદા કરી, જે તે વખતે ન અદા કરવામાં આવે તો તેની સાથે સોદખત ગણજ નથી તો તેના માટે શું હુકમ છે ?

જવાબ:-અગર ઔરત રાજી હોય તો મહેર ઉધાર પણ રાખી શકાય છે. રોકડ મહેર પર નિકાહ અથવા સોદખત મોકૂફ નથી મતલબ કે મહેર ઉધાર રાખી પાછળથી પણ મરદ અદા કરી શકે છે.

સવાલ:-આવા વખતોને સંલેખોમાં છુપ ગણાય છે હોત્તેલિસ થાય છે વારને કંઈ પડવાનું બતલાવશો ?

જવાબ:-પ્રથમ ગુન્હાઓથી બચો, નમાઝની પાન'દી કરો, લોકોના હક બાંધી હોય તો નજદી અદા કરો અરતમફેદલાહ, હસ્થુન-દલાહ પડ્યા કરો અને દરદ શરીફ પડી દિલ ઉપર દમ કર્યા કરો.

સવાલ:- એક માણસ પાસે ચાંદીનો રૂપિયા અને ગીની એવી છે કે જેના ઉપર કહેલો અથવા કાંઈ અરબી હજારત કે નામો છપાએલાં છે. એવા શીકકા ને તોડી ઝેવરના

કામમાં લેવામાં આવે તો દુરરત છે ? કાંઈ બેઅદબી તો નથી ?

જવાબ:- હસેમા વીગેરે હજારત વાલા રૂપિયા કે ગીનીને તોડી પીગળાવી ઝેવર બનાવવું કે કાંઈ પણ કામમાં લેવું બયઝ છે, એમાં કાંઈ બેઅદબી નથી.

સવાલ:- એક માણસે નિકાહ કરતી વેળા દિનમાં એવી નિમ્ન કરી કે એક મહીના પછી ઔરતને તરફાક આપી દધા. તો હવે એક મહીના બાદ ઔરત નિકાહમાં રહેશે કે તરફાક થઈ જશે.

જવાબ:- જે માણસે નિકાહ વખતે એવી નીમ્ન કરી છે તેના નિકાહ અર્થ ગયા. નિકાહમાં કાંઈ બાંધે નથી. એક માસ બાદ જોઈએ તરફાક આપે અથવા ન આપે તેની ખુશી ઉપર મોકૂફ છે. જ્યાં સુધી મરદ તરફાક નહીં આપશે ત્યાં સુધી ઔરત નિકાહમાં કાયમ રહેશે.

સવાલ:- જાનવરની હોજળી ગોખતના માંકે ખાવી બયએઝ છે કે નહીં ?

જવાબ:- હજારત જાનવરની હોજળી પાક સાફ કરી પકાવી ખાવી ખીસકુલ દુરરત છે, એમાં કાંઈ પણ કરાહત નથી.

સવાલ:- દુઆમાં મોઢા સામે હાથ ઉઠાવવામાં આવે છે અને દુઆ ખતમ થતાં હાથો

મોઢા ઉપર ફેરવવામાં આવે છે. એ જરૂરી છે ?

જવાબ :- દુધા ખનમ થયા પછી દાઢ મોઢા ઉપર ફેરવવા જાએ છે દહીસ શરીરથી સાબીન છે; કે ખરકત દારીસ કરવા માટે દાઢ મોઢા ઉપર ફેરવવામાં આવે છે.

સવાલ :- તંબાકુ ખાવાનો તેમજ પીવાનો વકમખારી આવે છે એનો વેપાર કરવામાં આવે તો કાઢ વધો છે ?

જવાબ :- તંબાકુ ખાવાનો હાથ કે પીવાનો હાથ, એનો વેપાર કરવો જાએ છે મગર ખેડેતર નથી. (તાવા રશીદવાદ)

સવાલ :- અદવાનું નુરનાનું દહીસ દેસ, દુધાએ મજબૂતચરણ પદનુ કેમ છે ? એને પદવાનો ધણો સવાળ જાણાવે છે.

જવાબ :- મગરુર દુધાએ દહીસ શરીરથી તો સામેત નથી મગર એનું પદનુ જાએ છે ધણો સવાળ થાય છે એ ખોટું છે. જે દુધાએ કુઆન શરીર અને દહીસ શરીરથી સામેત છે; તેના પદવામાં ધણો સવાળ અને ખરકત છે, એના સિવાય ખીજ દુધાએ જે જોડોની જનાવેલી હાથ, તેમાં આ ખુબી નથી.

સવાલ :- જોડોર બાદ, મગરેજ બાદ સુનનો પછી જે રકાન નરીત પદવામાં આવે છે એ જરૂરી છે ?

જવાબ :- જોડોર અને મગરેજ બાદ માત્ર જે રકાન સુનનો જાએકદા છે. અને એ પદવી જરૂરી છે. એ વતરીક જે પદશે; તે નરીત માં થાયે છે. નરીત પદનુ જરૂરી નથી. જોડોરે તો પદે, અને જોડોરે તો ન પદે.

સવાલ :- એક માણસ પાસે રોકા રૂપિયાની જાએએ નોટ છે, નોટો ઉપર જકાત આવે છે કે કેમ ?

જવાબ :- નોટ પણ રોકા રૂપિયાની માટે છે. વરસ દિવસ પીવા પછી નોટની પણ જકાત કાઢવી જરૂરી છે જે સોડા એમ સમજે છે. કે નોટ ઉપર જકાત નથી, તેઓના આ ખ્યાલ ખોટો છે.

સવાલ :- ચાંદ મીયાં અમીર મીયાં મુઝરી ગયા તેની એક ઓરત નુરખીની ધણીની દહીસ તીમાં મુઝરી મગરેજી ફરી ખીજ ઓરત કુલ સુમ સાથે નિકાદ કર્યા તે દયાન છે. તથા મહંમદી વારિદા ખતીબખીની, છોકરી મુશ્તામમીયાં, અને ત્રણ છોકરીયો. તથા મહંમદના બે ભાઈઓ છે. ઉપર મુજબના વારિસોને ચાંદમીયાંની મીમ કનમાંથી કેટલાં દહીસ લાયે છે ?

જવાબ :- મધમ ચાંદ મીયાંના કુલ દહીસ નોટ ખર્ચ અને કર્જ દોષ તો તે અને વમીયન દોષ તો તે ત્રીજા ભાગ મુધીમાંથી અદા કર્યા પછી જે કાંઈ બચે તેના એકસા પીસ (૧૨૦) ભાગ કરવા. જેમાંથી આશી ભાગ એટલે ભાગ ૧૫, મહંમદી ઓરત કુલસુમ ખીખીને અને છોકરીઓ એટલે ભાગ ૨૦, મહંમદી મા ખતીબખીની અને મહંમદના છોકરા મુશ્તામમીયાને ભાગ ૩૪, અને દરેક છોકરી ને ભાગ ૧૭, મગરેજ અને જોરતની મહુર નિકાદ વખતે જે નકરી યદા દોષ તે અગર આપવાની જાણી દશે તો તે તેણીને વારિસા વતરીક આપવી જરૂરી છે. ચાંદમીયાંના બંને ભાઈઓને કાંઈ મગરેજ નહીં તેમજ જે ઓરત ચાંદમીયાંની દયાનીયાં મુઝરી ગઇ છે. તેને પણ કાંઈ મગરેજ નહીં એ જાણી ચાંદમીયાંથી અગર ઓતદા દશે તો તેઓ વારિસદાર યશે. અગરે સવાળમાં દર્શાવેલી વિગત મુજબ જવાબ લખ્યો છે.

ચીનમાં ઇસ્લામ

મૂળાંત્રણક : મોહમદ ઇબ્રાહીમ શાહકયુઓચે ઉર્દૂ શાહકયુચે

અનુવાદક : "મૅન્શી" બી. એ. [ચંદ્રેશ]

ચીનમાં ઇસ્લામ સત્વેળાનો પ્રસારી ગયો હતો અને તે એટલો જલદી ફેલાયો હતો કે કેટલાંક અગત્યના મુસ્લિમ દેશો તો હજી અજાણ્યા હતા, પુરાણી તત્સંદીખથી આપણે જાણી શક્યા છીએ કે ચીનમાં ઇ. સ. ૬૨૮માં ઇસ્લામનો ઉદય થયો. આ ઇતિહાસના કર્તા એક ચીની મુસ્લિમ વુ-વુ-યા-લાય નામના હતા, આ જીના સમ્યદ વકાસના સ્થાન પર જે લખાણ છે તેમાંથીએ જાણી આવે છે.

એમ છતાં ચીનમાં ઇસ્લામની પહેલ માટે જુદા જુદા પુસ્તકોમાં જુદા જુદા અભિપ્રાયો છે ચીની ઇતિહાસ કર્તા ચુ તાંગ-ચુ અને સાઇ-યુગ-સુઆન-કેવે બંને એક મત છે કે, "તા-શીહ (અરબસ્તાન)ના, રાજાએ તાંગ-યુગ-ફીના બીજા વર્ષમાં સશસ્ત્રેને છામ્યો સચે. ચીની દરબારમાં મોકલ્યા હતા અને તે ભેટકાએ, ગાહેર ક્યુ" હવે કે તા-શીહનું ખાનદાન મુસબ્રમાન યદ ગયું છે અને તેને રાજ કરાને આજે ચીની સર્વે પણ પુરાં થયા છે." ઇ. સ. પ્રમાણે આ ખાનદ ૬૫૨માં થયો હતો.

તુ-ચાંગ જે બાર વર્ષ અરબસ્તાન રહી આવ્યો હતો તે કે-ટાન વળતી વખતે પાતાના સરનામામાં જણાવે છે કે "તા-શીહ હાલ તે જગ્યાને કહેવામાં આવે છે, જે પહેલાં ઇસ્લામના તાગામાં હતી. ત્યાં માણસોને મેટાં નાક હોય છે અને તેઓ કાળી દારી રાખે છે. તેઓ ગાંઠીની છરી ચળકતા બખતરમાં રાખે

છે. તેઓ ન તો શર્યા પીએ છે ના" સાદથી વાંકું છે. સ્ત્રીઓ બહાર નીકળે સારે સર્ફ પરદો રાખે છે. ત્યાં મેટા મેટા સખા મૂઠો છે જ્યાં દર સાત દિવસે લાંબા બાદશાહ એક દળદળા ભરી ગાદી પર બેસી પાતાની ચેતને નીચલા શબ્દોમાં ઉદ્ઘોષે છે.

"માણસને માણસાઇ આણી ઘણીનું ફીન છે અને આકાશી મસઅલાઓ કંઈ સહેલ નથી. ચોરી, દગાબાજી, દસદ, લુચ્ચાઇ, પાતાના સ્વાર્થ ખાતર બીજાનું નુકસાન, મરીબોને છેતરવું અને નખળા પર મઢી બેસવું એ બધું ધર્મના વિરુદ્ધ છે. જે માણસ આ માર્ગે જશે તે મેટા થુનેદગાર છે. જેઓ ધર્મની ખાતર દુશ્મનતા હાથે મર્યા હશે, તેઓ સુખી રહેશે અને તેથી તાશીહ (અરબ)ના લોકો દિલોવર લડાયેલા હોય છે. તેઓ આકાશી શકિતને દિવસમાં પાચવાર નમે છે."

ચં-યુઆં જેઓ એક જાણીના ઇતિહાસ કર્તા અને પુરાતન કાળની બાબતોમાં પ્રવીણ પુરૂષ છે તેઓની છેલ્લી શોધબાજે સાળિત કરી આપ્યું છે કે ઇસ્લામી ચર્ચનાં કિદરુ તાંગ-યુગ-વીહના બીજા વર્ષમાં એટલે છે, સ ૬૫૨માં પથરાયાં. તેઓ લખે છે.

"તાંગ ખાનદાન (ચીન) અને તાશીહ (અરબ)નો સંબંધ તાંગ-ચુઆં-વીહના બીજા વર્ષમાં જોડાયો અને તે તાંગ-જે-ચુના ચઉદમાં વર્ષ સુધી ચાલુ રહ્યો. એટલે ઇ. સ. ૬૫૧થી ઇ. સ. ૭૪૮ સુધી આ સંબંધ ચાલુ રહ્યો.

જાનેના રાજ્ય કુતોની આપણ ધણા પુરતો, ઇતિહાસો, અને નામાઓમાંથી મળી આવે છે અને બીજા ધણા વિષયો ઇસ્લામ ઉપર તેમાંથી જડી આવે છે." એ વિષયોમાં એક અગત્યનો બનાવ લખવો દીક લેખાશે ઇ. સ. ૧૨૭૧માં ઇટલીનો મશહર પ્રવાસી માર્કો પોલો ચીનમાં આવ્યો. જ્યારે ચોવીસ વર્ષ પછી પોતાના દેશ તે પાછો ફર્યો ત્યારે તેને મુ-આન ખાનદાનના એક બાદશાહની શાદાદીને ઇરાન લઇ જવા સોંપવામાં આવી કારણ કે ઇરાનના તે વખતના શાદાદા સાથે તેના લગ્ન લેવામાં હતાં, આ પરથી માલુમ પડે છે કે ચીન અને અરબના સંબંધ ધણા અને ધામ દત્તા.

હવે આપણ ચીનમાં ઇસ્લામના પહેલા ત્રિપરેશક માટે કંઈ જાણુ તેમજ તેઓ સૈયદ વકાસ દત્તા. એમાં કોઇનો મતદેર પણ નથી. તેઓ સારી રીતે જાણે છે કે સૈયદ અબુ વકાસ હમારા નબી (સ. અ. ૫) ના મામા હતા અને જંગે ઓહોદમાં શામેલ થયા હતા.

જ્યારે તેઓ કેન્ડોન શહેરમાં તેમના ધણા અનુયાયીઓ સાથે આવ્યા કે તરતજ ત્યાંની સક્કનતે એક મસ્જિદ બંધાવવા લુકમ કર્યો. એટલુંજ નહિ પણ બીજા બધા ઇલાકાઓમાં પણ મસ્જિદો બંધાવી કે તેમનું પ્રચાર કામ સહેલું થઇ પડે સૈયદ વકાસ લાંબું અને સુખી જીવન ગાળી સાંજ ગુજ્યાં અને તેમની કબર પાસે એક બીજી ધણીજ સુદર મસ્જિદ બંધાવવામાં આવી છે, જે શહેરની બહાર છે.

તેમનો એક કિર્તિસ્થંભ ઉભો કરવામાં આવ્યો હતો જે દૃશ્ય પેલી મસ્જિદ અને તેમની કબર સાથે કોઇપણ તકાવત વગર મીઠ્ઠા છે. ચીનમાં ઇસ્લામના ત્રીસારકચિન્દ એકલાંજ રહી ગયાં છે અને ચીની મુસલમાનોને તેમજ કે તેઓને હવે ધણી સાવચેતીથી સાથે.

ચીનમાં ઇસ્લામના ઉત્પ પછી ધણા ચીનાઓ મુસલમાન થયા, ત્યાં ઇસ્લામ ફેલાવા માટે કોઇપણ મુશ્કેલી આવે આવી નહિ કારણ કે પહેલાંના ચીના દરેક ધર્મ જાણવા પુરો જાવ રાખતા.

ચીનમાં મુસલમાનોની વસ્તી

પૂર્વમાં ચીન ધણાજ મોટા પ્રદેશ છે. તેની વસ્તી લગભગ આશીસ કરોડની હતી. એમાં લગભગ પાંચ કરોડ મુસલમાન હતા. કેટલાકનું કહેવું છે કે ૭ કરોડ હતા અને કેટલાક કહે છે કે મુસલમાનોની વસ્તી ચીનમાં પહેલાં સાત કરોડની હતી તથા કેટલાક પાંચ કરોડથીએ ઓછી બતાવે છે એટલે પાંચ કરોડની વસ્તી રાખવી અહીં બ્યાજની લેખારો.

હાલના હોમ મીનીસ્ટરના રિપોર્ટ પરથી માલમ પડશે કે ચીનની વસ્તી વધીને મુસલમાન કરોડ ચાર લાખ થઇ છે. આ વસ્તી ગણતરી રીપબ્લીક ચીનના વીશમાં વર્ષમાં થઇ હતી (૧૯૩૩) અને તેથી મુસલમાનોની વસ્તી પણ વધી હોય એમાં નવાઇ નથી. પણ એટલું તો ખરું કે પાંચકરોડ એ કંઈ નાની સુની સંખ્યા નથી? આપણે એ વિષયને હાલ પડતો મુશ્કેલ દરેક પ્રાંત અને

જીલ્લાસારી વસ્તીઓની યાદી છેલ્લી આપી છે.

ચીનમાં ઇસ્લામની આટલી મોટી વસ્તી કેમ થવા પામી એ એક અલ્પ ઉદ્દેશ્યો સવાલ છે. જ્યાં એના ઉપર કંઈક પ્રકાશ પાડી શકાય અરબ સંપ્રદેશસાથાર કુતેબના એ મંથ એશિયામાં પોતાની ચક્રાવર્તિ ઇ. સ. ૭૧૩-૭૫૬માં કરી હતી અને તેમણે ધણા ઇસ્લામી મીશનો ઉત્તર ચીનમાં ઇસ્લામનો ફેલાવો કરવા મોકલ્યાં હતાં, એ મીશનો મોટે ભાગે કામચાળ થયાં હતાં.

ચીની તાંગ-તવારીખમાં અબ્બાસી ખલીફાઓના ધણા સંસ્પર્શોની નોંધ છે. એ ખલીફાઓ અબ્દુલ અબ્બાસ, અબુલફર (જેઓએ જગદાદને ખાધું હતું) અને હારુન અલ રશીદ હતા. ચીની ઇતિહાસમાં તેઓ હે-હી તાશીદ (કાળા ઝમ્બાવાળા અરબ)ની ઓળખાય છે.

ઇ. સ. ૭૫૫માં આન-લુ-સાંની દોરવ-હીની એક બળવો ફાટી નીકળ્યો. આ માણસ શહેનશાહ તાંગ સુઆન-સુંગને ધણા માનીતો થઈ પડ્યો હતો અને હરકરતો ખૂબી પણ હતો. હેબટે તેણે પોતાને સ્વતંત્ર જાહેર કરી પોતાના છુટા ગાદાદાર પર લખાઈ જાહેર કરી. શહેનશાહ પોતાના પુત્ર તાંગ-સુ-સુંગને ગાદી સોંપી પાટનગરથી પલાયન થઈ ગયો, હોકરાએ ગાદી પર આવતાંજ અરબોને મદદ કરવા આગ્રહ કર્યો.

ખલીફા ઇબ્ને જાફરે આગ્રહને સ્વીકારી તરતજ સી-અનકુ અને હો-નાનકુ છતવા માટે ઇ. સ. ૭૫૭માં હરકર મોકલ્યું એ અરબ હરકરે પછી ચીનમાંજ વસવાટ કર્યો હતો. આજના ચીની મુસલમાનોમાં તેઓનું જૂન છે. જ્યારે તાંગ સત્તાનતના સત્તાચર

દસ્તાવેજોથી આ વાતને ટેકા મળે છે, ત્યારે કમલાએ આપણે એ ચોક્કસ જાણી શક્યા નથી કે ખલીફાએ કેટલું હરકર મોકલ્યું હતું? પણ કેટલાની મસ્જિદમાં એક દોતરાયલા લખાણ પરથી માલુમ પડે છે કે એક લખાણી આણું ન હતું, અને તેઓમાંના વડાઓને સી-અનકુમાં ધર કરવા આમંત્રણ પણ આપવામાં આવ્યું હતું.

સુઆન સત્તાનતના ધણા વર્ષો પહેલાં નાના-આઓની હુકુમત નાના નાના રાજ્યોમાં વહેંચાઈ ગઈ હતી. એ બધા રજવાડાઓને કુખસા-ખાને મદાત કીધા અને યુનાનનું નામ આપી ચીનમાં નેહી દીધું. કુખસા ખાને આ પ્રદેશનું રાજતંત્ર તેના એક વજીરના હાથમાં સોંપ્યું જેમનું નામ સાઇ-તીન-ચીહ (સમ્બદ અજલ) હતું. તેઓ જુખારાના વતની હતા અને હમાસ નબો (સ. અ. વ.)ના ખાનદાનની રક્ષી પેઢીથી હતા તેઓ અંગીજખાનને પણ તાબે રહ્યા. જેણે તેમને પહેલાં આજકારી ખાતાના વજીર બનાવ્યા હતા, અને પછી યુનાનના ગર્વનર તરફ જાહેર કર્યા. એમની જાણેસ રાજ્ય વ્યવસ્થાથી યુનાન ધણા લાખા વખત સુધી શાંતિમાં રહ્યું. મુસલમાનો અને કાફિરો એકે મતે તેમને માન અર્પતા તેમણે યુનાનમાં ઘણી મસ્જિદો બનાવી અને ઇસ્લામની ઉન્નતિ કરી. કનકુસીઅસને માનવા વાળાઓ માટે પણ તેમણે એક દેવળ બંધાવી આપ્યું જેથી તેઓ પણ મુશ રહે.

એ ઉપરાંત ધણા ઇરાની મુસલમાનોએ પણ વખતો વખત ચીનમાં સફર કીધી. ખસરામાં જ્યારે જગવો ફાટી નીકળ્યો ત્યારે ઇબ્ને વડાખ

પણ ખૂબીની પાત્ર એ છે કે ઉપર જળવાવેલા ત્રણે ધર્મોમાં કેટલાક મુદ્દાઓ સરખા નહીં આવે છે અને મૂળજ ધણા એકજરી અનેક દેવવાદી નેત્રામાં આવે છે. અને ધણા બહુ દેવોને માનવાવળી ધરવીતને પાંચી નાસ્તિક પણ થયા નેત્રામાં આવે છે.

ખ્રિસ્તી ધર્મ ચીનમાં બહુજ સરેજા પ્રચારવામાં આવ્યો. પણ નેત્રએ તેટલી ક્ષેત્ર મળી નહિ. લગભગ ત્રણસો વર્ષ પહેલાં એક બીજા ખ્રિસ્તી ચીનમાં આવ્યો. એનું નામ મોયેન્સ રેસી હતું. તેણે પોતાના સાધન જ્ઞાનના બળે ચીનમાં ખ્રિસ્તી ધર્મ ફેલાવવા બાધ બીડી તેણે પહેલા જમિનિને ચીની ભાષામાં ઉતારી અને પછી બીજા વિદ્યાઓ પણ ચીની ભાષામાં આપી.

આથી તે કેટલાક ભણેલા ચીનાઓને પોતાની તરફ દોરી શક્યો અને અમુક મુસ્લિમ પછી તો ખ્રિસ્તી ધર્મને પ્રચાર નેત્રભેર ચાલુ થયો. રૂસો, દેવજો, દવાખાનાઓ, મીઠાન ખાના તરફથી બંધાવવામાં આવ્યાં અને નેત્રે સ્થળને ધણુજ આગળ પહોંચી કામ કર્યું છતાં એકે ચીની મુસ્લિમ ખ્રિસ્તી થયા નહિ.

ખરું તો એ છે કે ચીની મુસ્લિમોએ બોળ્ન ધર્મો ઉપર દુમત્રા કરવા કદો પસંદ કર્યા નથી તેવીજ રીતે બોળ્ન ધર્મોએ તેમની ઉપર કેહી હક્રામ મૂક્યા નહિ આમ ચીની ઇતિહાસમાં મુસ્લિમો અને ગૈર-મુસ્લિમોમાં કાઈ પણ તરફનો ડટો થયાનો પુરાવો મળતો નથી. અસખત એકપનાનું મૂળ કારણ તો એમાંજ છે કે લાઓ-ઝ અને કન્ફુસીઅસ જેને ધર્મોના

ધણા ખરા મુદ્દાઓ ધરવામને મળ્યા છે.

ધરત્રામને ચીનમાં ઉદય થયાને આગે એક દસતરીએ વધારે વર્ષ થયાં છે. આમાં તાંગ, સુંગ, મુઆન અને મીંગ એ ચારે મોટા ખાનદાનોના સમાવેશ થાય છે આ લાંબા વખતમાં માંહિમાંહિ એકે ઝગેલા થવા પામ્યો નથી. અને તેથી લાંબા ધરત્રામને વધવાનો ધણોજ સારો અવસર મળ્યો.

આમ ચીંગ ખાનદાનના રાજ્ય સુધી ચાલ્યું. તે પછી એકાએક મન્યુરીઆના સરમુખત્યારોએ મુસ્લિમોનું આવું સંગઠન નેત્ર સખ્તાઈથી વર્તવા માંડ્યું, અને એ ખાનદાનના એકસો વર્ષમાં તો પાંચ જગરી લડાઈઓ મુસ્લિમ ચીનાઓને લડવી પડી. આ લડાઈઓ નીચલા નામે બોળખાય છે.

૧ લાન-ચો લડાઈ, એ લડાઈમાં મુસ્લિમ સીપેહ સાધાર મુસ્-શીહ-લાન હતા.

૨ શીહ ફેન-યુની લડાઈ મા-મીંગ-શીન ની સરદારી હેઠળ મુસલમાનો લડ્યા.

૩ સીકીઆમની લડાઈ ચાંગ-કેહ એરહ આ લડાઈમાં સેનાપતી હતા.

૪ જંગે પ્તાન. તુ-વેન-સીયુની સરદારી હેઠળ લડાઈ.

૫ ચાદૂમે શેનસીની લડાઈ જડી.

ચીંગ સરકાર સત્તાના મદમાં એટલી બધી સરમુખત્યાર જતી હતી કે ફરેક મન્યુરીયનને કિંદગી સુધી રકમ મળતી, અને મોજલાના માણસોને તો આમની સાથે જગએ મળવા દેવા નહિ; પછી બધે તે મુસ્લિમ હોય કે બિત મુસ્લિમ.

[અપૂર્ણ]

કેરીનું અથાણું

● લેખક : એફ. મોહમદી. ●
(મોટા વરાળ)

“કેમ લાઇ સામે પાર જરો કે?”

જાણે સાંભળ્યું ન હોય, તેમ તેણે પોતાની વાંસળી ચાલુ રાખી. મારા પ્રશ્નની તેને કશી પરવાહ નહોતી.

“શું તમે સામે પાર જવા માંગો છો?” મેં ફરીથી પુછ્યું.

પરંતુ તે નિષ્તરજ રહ્યો. મને એ માણસ વિચિત્ર લાગ્યો. લગભગ અઘાં કલાકથી એ નદી તટપર આવીને વાંસળી વગાડી રહ્યો હતો. એની પાસે જમીનપર એક વાસણ મુકેલું હતું, જેની અંદરમાં એક રોટલો તથા કેરીનું અથાણું ભરેલું હતું, એમ તે વાસણ ઉપર ઢોંકેલા ઝીણા વસ્ત્રમાંથી સાફ દીસતું હતું. સામે પાર કાઢના માટે લાઇ લઈ જતો હશે. એમ મેં પ્રથમ ધારેલું. પરંતુ બે-ત્રણ નાવડીઓ આવીને ચાલી ગઇ, જ્યાં તેણે નજર સરખી નાંખી નહીં કદાચ વાંસળીમાં મગ્ન થઇ એ પોતાનું કર્તવ્ય ભૂલી ગયો હતો, એમ ધારી મેં તેને પોતાના કાર્ય-ભણી દોરવા પ્રયત્ન કર્યો. પરંતુ તેણે સેવેલ મૌનથી મેં અનુમાન કર્યું, કે એ કદાચ જહેરા હશે, એટલે મેં જોરથી પુછ્યું,

“તમે સામે પાર નહીં જવાના શું?”

ગાઠ નિદ્રામાંથી જાગ્રત થયો હોય, તેમ એકાએક તેણે મારા મુખ ભણી દ્રષ્ટિ કરી. મ્નેન વસ્ત્રોમાં દીપતો ચાળીસકોનો એ પુરુષ હતો. એની આંખોમાં અનેરી ચમક હતી. મારા મુખ ભણી એ ન્તેજા લાગ્યો. પરંતુ બોલવાનું ગણે પશુ ન લીધું હોય તેમ એ

કશું બોલ્યો નહીં.

“કેમ લાઇ, એની સાથે દોરતી કરવી છે કે શું?” પાછળથી સ્વર સુણાયો.

મેં પાછળ ફરીને જોયું તો મારો નાનો લાઇ સુરેશ હસતો ઉભો હતો. તેણે ફરીથી ઉચ્ચાર્યું, “મને તો લાગે છે, કે તમારી આ કહેવાતી ‘છતાસા’ તમને પાગલ બનાવી મુકશે.”

“કેમ લાઈ આ માણસ કાણ છે?” બીજા વાતોમાં નહીં વિનરતાં મેં મારા લાઇને પ્રશ્ન કર્યો.

“વાહરે તમારી છતાસા!” તે અડખઘાટ હસી પડ્યો. “આમે ઘેર આમે. અહીંજ રાત ગુમરવી છે શું?”

આ વિચિત્ર માણસનો ઇતિહાસ જાણવા મને તાત્કાલેલી લાગેલી હોવાથી મેં સુરેશ સાથે ઘર પ્રતિ પ્રયાણ કર્યું. આલતાં ચાલતાં મેં તે માણસ તરફ એક દ્રષ્ટિ ફરી, પરંતુ એને તો જાણે કશી પડીજ ન હોય, તેમ ફરીથી તે પોતાની વાંસળીમાં લીન થઈ ગયાં તો.

આજે સોમ વર્ષે બી. એ નો અધ્યાસ પૂર્ણ કરી હું મારા ગામ ભેળો થયો હતો. ગામના મનોરમ્ય દ્રશ્યો નિહાળી, તથા અહીંના માયાળુ જાને સાથે મળીને હું ધણોજ ખુશ થયો. રાજ સંધ્યાએ હું લીલાછમ ખેતરોમાં ફેરવ કરવા નીકળી પડ્યો. પરંતુ આજે મારા લાઇને ઘરમાં કામ હોવાથી હું નદી તરફ નીકળી પડ્યો હતો. સરીતા તીરે જળ ભરવા અથવા મુંઝડીઓ, તરુઓ ઉપર પંખીઓનો

ધનો કલરવ, ત્યાં ચરના ઢોરોના ગળાની ઘંટ-
ડીનો રણકાગ, મોટી મોટી યંત્રો ઉપાડીન
રોડના ગોવાળીઆના હોડગાઓના માન, કપડાં
ધોવા માટે પત્થર મેળવવા પોણીએલી લગ્નછંને
ધનો શોર, દૂર દૂરના ખેનરોમાંથી પંખીઓ
ઉડાવના કે કેસ ફેરવતા એકુતોની બૂમો અને
સાથે ચીચુડ ચીચુડ કરતો કેસમાંથી આવતો
મોઢો દાપકો સ્પર, પ્રભાકરની પશ્ચિમામનની
તૈયારી હોવાથી છંદે પૂરેલ ભપકાદાર રંગબેરંગી
સાથીઓ, અને એ રંગોમાં દીપતી નાવડીઓમાં
જગ્યા મેળવવા માટે પધિકોની પગપટી, વગેરે
નિહાળીને આશ્ચર્યમંત્રી રસીકતા તથા મધુર
સાગરમાં હું તણાવા લાગ્યો. અને માનથી
થોડે દૂર એક માણસ આવીને બેસી ગયો
નહોત, તો ટાણુનણે કેટલી વાર સુધી હું એજ
સુદર ને મધુર સાગરમાં તણાતો રહ્યો છોત,
એ માણસની વિચિત્ર રીતભાનથી મને એના
વિષે જાણવાની તાલાવેલી લાગી, તેથી હું
મારા જાણ સાથે ધરબેજા થયો.

“શ્વેા લાભી, હવે એમને ચેલા કેશવનો
ધનિદાસ જાણવો છે.”

ધરમાં પ્રવેશનાંજ સુરેશો ધથોડા કર્યો
“અને તેની સાથે રોસતી પણ કરવા માગે છે,
હો!” તેણે ઉમેર્યું.

“એમ ?” તે તથા કાન્તા ખડખડાટ હસી
પડ્યાં. એ હાસ્યનું રહસ્ય હું જાણી શક્યો
નહો, પરંતુ તે માણસનું નામ કેશવ છે.
એટલું તો હું સમજી શક્યો

“તમારી ઉત્કંઠાએ તો ભારે કરી.” મહા-
મહેનતે હાથ રોડતી કાન્તા બોલી, “અરે
એવા ગાંડા માણસની પાછળ ક્યાં ફરો છો ?

એ તો રોજ જાણું લઈ નદી કિનારે જાય છે,
ને ત્યાં બેસી રહે છે.”

મને કાન્તાના આ શબ્દોપર વિશ્વાસ
આવ્યો નહો. મેં ગામના ઘણા માણસોને
પુછી જોયું પણ કોઈએ એના વિષે ‘મોઢો’,
‘પામક’, કે ‘દીવાનો’ સિવાય વિશેષ ઉચ્ચાર્યું
નહો.

હવે હું રોજ સરીના તટ પર જઈ તેની
પાસે બેસતો કોઈ વાર તે વાંસળી વગાડતો,
તથા કોઈ વાર ધરણ માન ગાતો. કદી કદાચ તે
માણસી વાતો પણ કરતો પરંતુ ત્યારે તેના
છવતનો પ્રશ્ન આવતો ત્યારે તે મૌન રહેતો.

વર્ષો યત્ન હતી. રોજના નિયમ પ્રમાણે
આજે પણ હું તેની પાસે જઈ બેસી ગયો.
કશું સારું એણે ગાવા માંડ્યું,

“જગનનાં જન તો પ્રીત વિદોહા,
તેઓમાં નહી પ્રીત-જગનાં...”

વાદળોં ચડી આવ્યાં તો. પવન ધુસવાટા
કરતો વહે જતો તો, અને એ તૂકાની પવનમાં
ગાયકનો મૂર જઈને મળી જતો જાણે જગત-
જનોનાં દ્રષ્ટે અધ્યાઈને એ તૂકાન મચાવવા
માંગતો કેમ ન હોય. એ ગાયે જતો તો.

“કહે શું કોઈ પ્રીતની નગરી;
કદી છે જગમાં વરદી દીડી ?
મુજને પુછો શું શું ચુલ્લી !
આ જીપીડા વહી છે રડતાં,
છતાં ન ભેઈ પ્રીત-જગતનાં જન...”

ગાન અટક્યું, ના, રૂદન અટક્યું ! એનાં
ચમુઓમાં બે અશ્રુભિંદુ ચમક્યાં. વાદળોં ગઈ
ઉઠ્યાં, અને મુસળધાર વરસાદ શરૂ થયો. જાણે

વાણાં પણ એતું ગાન સુણી રૂદન કરતાં કેમ ન હોય ?

વરસાદને લીધે અમે પાસે આવેલા એક વડની તળે જઈ ગોઠ્યા. “આજે પણ તમારી કપની નહીં કહેશે ?” કોણ જાણે કેટલામી વાર ફરીથી મેં તેને પ્રશ્ન કર્યો.

“હું કહું ?” એ બોલ્યો. એના સ્વરમાં દર્દ હતું. “તમે એ સુણાતો શું કરશો ?” એના આ શબ્દોથી મારા અંતરમાં આશાએ ધર ક્યું. “આજે એ જરૂર કહેશે મેં વિચાર્યું.”

“હું તમારા જીવન વિશે જાણવા માંગું છું” મેં કહ્યું.

“તમે એટલું તો જાણતાજ હશે,” તેણે કહેવું શરૂ કર્યું. “કે હું આ ગામના મન શેઠના અભાગી પુત્ર કેશવ છું. પહેલાં હું અમારા પેલા જગજામાં (દર એક જંગલ તરફ આંગળી જાતલી) રહેતો હતો. લણીને તુલતમાજ ગામ આવ્યો તો અને સાથે લણીની પણ હીક કૃપા હતી, એટલે પડ્યા પડ્યા પુસ્તકો વાંચવા સિવાય મને કાંઈ કામ નહોતું.”

આટલું કહી તેણે આમ લણી પ્રતિ કરી. પછી તે બોલ્યો, “હા. તે દિવસે પણ વરસાદ વરસતો હતો, જ્યારે મેં તેણીને પ્રથમ વાર નીરખી.”

તેણે ખીટી કાઢીને સળગાવી. પછી તેણે ફરીથી કહેવું શરૂ કર્યું.

“એક દિવસ હું આશમ ચોરમાં બેઠોબેઠો પુસ્તક વાંચી રહ્યો હતો, કે માળીનો ડાઘી સાથે ઝપડવાનો સદ સંજોગો. બારીમાં જઈને જોઉં છું તો તે સાળેક વર્ષની કાંઈ સુંદરિન જંગલ લણી બેઠી રહી હતો.

એપ્રિલ]

“જેઠ” મને જોતાંજ તે બેસી ઉઠ્યો. “આ હુમ્મી રોજ આપણી વાડીમાંથી જાંબુ ચોરી જાય છે. આજે મળે દિવસે હાથ આવી છે.”

તે યુવતી હજી સુધી પોતાનો હસ્ત છાંયવા નિષ્ફળ મેદનત કરી ચઢી હતી. સુવાતીને તિરે તેણીએ કુંકુમ પગલાં માંડવાં લખાં. રંગ સંચાલનથી હોતો, છતાં થેરા લાલ સાડલામાં તેણી ઘણીજ આકર્ષક દીસતી હતી. તેણીનાં અમુગામાં અનેજ આકર્ષણ અર્થે હતું. બેંચનાથને અગે તેણી પાછી ગમેલી હોય એમ નીચું નિરખી તેણી હાંસતી ઉભી હતી.

“નરસીહ, એને છોડી દે.” મેં માળીને કહ્યું.

નરસીહ હજી હાથ હોડવા જાય, ત્યાં નેણી પોતેજ નેરથી હાથ હોડાવી ‘લંછસ’ કહેતી નાહી. તેણીને હોડતી નેહ મને શિકારીના હસ્તમાંથી નારી છુટકે દોડી દરિયાની કંપના યદ આવી.

“હબી રહેતો.....” કહી નરસીહ બોલે તેને પકડવા હોડતો હોય, તેમ થોડે દૂર સુધી હોડ્યો, અને પછી તે અડખાટ હસી પડ્યો.

“નરસીહ, તું એને જોળજે છે ?”

નરસીહ એને જોળજે છે એ જાણતો હોવા છતાં તેણીની વધુ વિગત મેળવવાની આશાએ મેં પુછ્યું.

“કેમ નહીં ? સાચાં. એતો આપણી પડોશમાં જીવા પડેલ રે” છે ને, તેમની પોરી મોતી બેન છે. છે; તો હાશીઆર પણ તોફાની ઘણી હોં. એના બાપ તો ઘરડો યયો,

[૪૭૩]

[૧૯૪૨

એટલે ખેતરનું બધું મામ એ તે એની મા હમાલી લે છે. લાગ મળતાં કોઇની વાડીમાંથી લીંબુ, ગાંબુ, કેરી વગેરે લઈ નાસી જવાય ચુકતી નથી તો! આખું મામ એને જોળખે છે. પચુ તમે તો સાંજ, શેરથી આવ્યા, ત્યારના પાંચાળ કરો તો એને ક્યાંથી જોળખો?”

સ્વભાવ પ્રમાણે નરસીદે તેણીનો કુંકે ઇતિહાસ રજુ કર્યો. “ચેતી! કેવું સુંદર નામ!” ખરેખર એ એક અમૂલ્ય મોતીજ કુંકે એવું યુગ્મકુંકે હંમેશાં મારી જાંખ્યો આગળ રમ્યાજ કરવું. તે પછી બે ત્રણ વાર એને મળવા મેં પ્રયત્ન કર્યા, પરંતુ તેણીના માતા સઘે હોવાને લીધે તે બર્થ ગયા.

તે દિવસથી કુંકે ઉઘસ રહેલા જાણે ખીમળ બધા કરતા માત્ર મરીબ માળી નરસીદને મારી સૌથી વધારે ચિંતા હતી. તે હંમેશા મારી ઉઘસીનતાનું કારણ પૂછવા કરતો, પરંતુ કુંકે તેને ઉઘસા ઉતરે આપી રાખી દેતો. એ મુંદર મોતીને વિસરી જવા મેં પ્રયાસ પ્રયત્નો કર્યા, પરંતુ મારા હૃદય પટપટ ડોનડાએલ એની હાંપી છુંસો ચકાઈ નહોતી. છેવટે મારાથી રહેવાયું નહોતું. એક દિવસ મેં નરસીદ આગળ મારું હૃદય જોડ્યું.

“સાંબ, એ કોઇ કોઇવાર સંજે એના કાકાને સામે પાર મળવા બળ છે.” ચાંતવન અર્પતાં તે બધા માળીએ મને મળસૂચન કર્યું.

આટલું કહી કેસળ યાજ્યો. વરસદ હવે અટક્યો હતો. ચારેકાર અધકાર બાપી રહ્યો હતો. મુસવાટા કરતા પપનને લીધે નૃત્ય કરતાં ટક્કણેણીનો ધનો સ્વર સંગીતમય લાગતોજો.

“અને કુંકે નદી નિરેનું અમારું પ્રથમ જોડે...”

મિલન તે શે જુડી યાકું!” સમજાવ નપને તે જોડ્યો. “એ પછી કેટલીય વાર અમે મળ્યાં. એકબીજાને કુંકે તેણી માટે મિહાઇ લઈ જાણે તેણી પ્રથમથીજ ઉભી મ્હારી વાટ જોઈ રહી હતી.” કુંકે જોડ્યો.

“મોતી, તારા માટે આજે કુંકે ક’ઈક લાગ્યો છું.”

“એવું ‘ક’ઈક’ તો કુંકે પછુ તમારા માટે લઈ આવી છું.” પોતાની સાડીના છેડામાં એક નાનું સરખું પોરણ બનાવતી તે જોડી. પછી તેણે વાત વિસ્તારી, “જોડી, તમે મારે માટે શું લાગ્યા છો?”

“પ્રથમ તુંજ કહે તું શું લાવી છે?”

“ના પહેલાં તમેજ કહો!”

“કુંકે?” મર્યાદી કુંકે જોડ્યો. “મેં તારા માટે ચકેરથી મિહાઈ મંગાવી છે.”

“બસ?” તેણીએ હસતાં ઉચ્ચકુંકે, “હવે કહો કુંકે તમારા માટે શું લાવી છું?”

“જોકે જોકે હશે, વળી શું?”

“ના.”

“ત્યારે તો શેવ મમરા હશે?”

“ના, ના.”

“ત્યારે તુંજ કહે શું છે?”

“કહું? એ તમારા મિહાઈને શું કરીએ? કુંકે તો તમારા માટે કેરીનું અથા...”

“કેરીનું અથાલું!” આશ્ચર્યથી કુંકે જોડી ઉઠ્યો.

“કપ? નથી આપતું તમને? તમે ચકેરથી જોડે...”

‘ના.ના મોતી! લાવતું કેમ નથી?’

અને સાથે બેસીને અમે તે અથાણું ખાધું. ખરેખર! શહેરની મિઠાઈ કરતાં તેમાં અનેરી મોજ હતી.

કાણે જાણે કેમ, પણ તેણીને ફરીનું અથાણું પાણું જ લાવતું હતું. એટલે તે દિવસે ઘેર આવીને મેં પણ નરસોદ પાસે ફરીનું અથાણું તૈયાર કરાવ્યું. આમ અમે સરિતાને કિનારે આવીને આનંદ માણતા.”

કેસવે હોલવાઈ ગયેલા બીડી ફરીથી સંગ્રામી. સર્વત્ર દલે તદન અંધારું થઈ ગયું હતું થોડાં થોડાં વાદળોં વિખરાયાં હતાં. દૂર ઉભેલી કોઈ નવધોવનાની કાળી સાંડકીમાં “વેત ફૂલો આંખા ભાસે, તેમ દૂરદૂર ગગનમાં કેટલાક તારંલા આંખા ભાસના ’તા. કેસવે વાત આગળ વધારી.

“તે અશુભ દિવસ હતું કદી જુઠવાનો નથી. મોતી સામે પાર તેણીના કાકાને લ્યાં ગઈ હતી. વરસાદ એટલે બધો વરસતો હતો, કે જાણે આકાશ હમણાંજ તુટી પડ્યો એમ લાગતું. વિદુરેલાં નદીનાં જળ મોજાંઓ જે સામે આવે તેને ઉદરમાં પધરાવી દંમેસને માટે રાંત કરી દેતાં. પ્રત્યજનો કહેતાં કે પાપ વધી પડવાને લીધે માતા રીસાઈ ગયાં છે. અને.....અને જ્યારે લોકોએ વાન ફેલાવી, કે વિકાજ તથા બૂખ્યાં જળમેજાંઓ મારી મોતીને પણ...પણ કાણુ કહે છે કે એ વાત ખરી છે? શું મારી મોતી નદી આવે?”

અશુભીની આખોએ ફેરા ફરીથી જોડ્યો.

“શું મારી મોતી પાછી નદી આવે?”

જુલો, હું તેના માટે ફરીનું અથાણું પણ

એપ્રીલ]

લાગ્યો છું. લોકો કહે છે, કે તેણી જ્યારે પાછી ફરતી ‘તી, હારે રાક્ષસી મોજાંઓએ નાંચડીને પત્રાલેવી તેણીને પોતાની ખાંધમાં બીડી લીધી. પણ ભાઈ! શું તમે એ માનો છો? શું એ નદીજ આવશે?”

તે સુધી થઈ ગગન નિરખવા લાગ્યો. વાદળ ગઈયું. વીજળી ચમકી. વાદળોં ફરી તેનાં અંધકારમય હૃદયમાં આરાધી વીજે ચમકાર કર્યો કેમ ન હોય, તેમ તે નેરથી ભુમ પાડી ઉઠ્યો, “એ જરૂર આવશે, એ જરૂર આવશે.”

ગાઠ અંધકારમાં પાસેની બેખડોમાંથી કોઈ તેની મશ્કરી કરી રહ્યું હતું:-

“એ જરૂર આવશે, એ જરૂર આવશે.”

(સપર્થ)

== *

લખનોવાળા

અસગરઅલીના અત્તરો

ફે તોલાની શીશીઓમાં

અને

તાજ કું. લી. લાહોરનો

અરહર

સુરમા મુકંબીએ ખસર

ચેટના બે આના

શીશીના આંધ આના

ધી રંદેર રોડા ટાવરોડ, સુરત.

[૪૭૫]

[૧૮૪૨]

ઝાર પીલ્સ-આ ગોળીઓ ઘણા લાંબા અનુભવ પછી જનરમાં મુકી છે કાંઈ પણ કારણે

અનુકરણ
જે. રાંદેર.

શુભાવેલી શારીરિક, આનમિક, દરેક શક્તિઓને પછી મેળવવામાં તેમાં ખાસ કરી મરદાષ્ટ માટે હેવટનો ઉપાય કહીએ તો લગાડે અતિ-ફાયોલિત નથી અને સ્ત્રી સમાગમ, કુટુંબ, કે ગમે એ કારણે શુભાવેલું પુરુષત્વ (મદાંધ) પાછું મેળવવામાં અમારા લાંબા અનુભવમાં આજ સુધી એનાથી ઠકસીર ઉપાય એકે આગ્યો નથી. જેનું દિવસમાં ગિર્યાન, પાચનશક્તિ, રક્તવટમાં પનુ પોનાનો ગુણુ જતાવવો રાફ કરે છે. અને શરીરમાંથી સુસ્તી, ટીકાપણું, કમર, માથા, સાંધા અને રજોના ફાવાઓને દૂર કરે છે. એમાં કસ્ટુરો, અંજાર અને સોનાની ભસ્મ જેવી કીમતી વસ્તુઓ હોવા છતાં માત્ર પચ્છલકના કાલાચે ઉર ગોળીઓની કીમત રૂ. ૬-૦-૦ પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.

ઝાર તિલા- આ તિલામાં સર્વથી વધુ ખૂબી તો એ છે કે એના ઉપયોગથી કાંઈપણ રીતની જલન કે ફેલીઓ થતી નથી તેમજ એને લગાડી પાન કે પાટા બાંધવાનીયે અચ્છ નથી. મસ્તજાંજ સામડીમાં ઘુસી જાય છે. રજોની નબળાઈને દૂર કરવામાં આ તિલા ખરેખર અત્યંતકારી છે, હાનચે રૂપીઆ ખર્ચ જે સાબ ન મળે તે લાભ માત્ર આટલી રૂપીઆમાં મેળવી શકાય છે. કીમત ૨-૮-૦ (અઢી, પોસ્ટ ખર્ચ જુદો).

આનંદ રસ- આ વિચિત્ર નિસો મદાંધ અને ઇન્સાક (વીર્સ લાંબા) માટે ખાસ છે. ગરીબોને ખાસ લક્ષમાં રાખીને આ ફારી તિસો જાહેરમાં મુકયો છે. એના ઉપયોગથી ખાસ જગ્યામાં સજતી અને ઇન્સાકમાં ખેવડો વધારો થાય છે. કીમત ૭-૦-૦ (રૂ. ૧) પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.

સુકળી વ સુમ્મિસક- કસ્ટુરી, અંજાર, સોનાની ભસ્મ જેવી કીમતી વસ્તુઓ વડે તૈયાર કરવામાં આવેલી આ દવા ઇન્સાક અને મદાંધ માટે અબ્બેક છે. ગિર્યાન, (ધાતુસ્વાદ) દંધતિલામ, (સ્વખદોષ) તેમજ વીર્સ વિકારની દરેક ફાઈદા આ દવા માત્ર જેનું દિવસમાં દૂર કરે છે. રોખીનો માટે આ દવા ખાસ છે. એક તોલો દવા બાર દિવસ ચાલે છે કીમત તોલો એકનો રૂપીઓ એક, પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.

દવાએ સુઝાક- આ પીવાની દવા છે. ગમે એવા નશા કે જૂના પરમિયાને મટાડે છે. હાનચે માણસો સારા થવા પછી આ દવા પબ્લીક સતમુખ ધરો છે. એક શીશી સ્વત દિવસ ચાલે છે. સાધારણ બીમાર માત્ર એકજ શીશીમાં સારો થઈ શકે છે. ગમે એવા જૂના પરમિયાને માત્ર બે શીશી કાપી છે. ઇન્સાકનો વડે પોનાનું લક્ષિય પામવાનું ન કરતાં એક વાર આ દવા લેવા અમારો લક્ષ્યામણ છે કીમત શીશીનો રૂપીઓ દોઢ, પોસ્ટ ખર્ચ જુદો. (જનમાં પરમિયાનો સર્તીયા ઇલાજ કરીશું)

હિન્દ બજારથી મંગાવનારઓએ ધીરીય પોસ્ટલ ઓર્ડર Manager, The Rander Unani Pharmacy : ના નામે મોકલવો. કામરસીમાં મળતી દરેક દવાઓનું સચિપત્ર મુક્ત મોકલવામાં આવશે.

લખો અથવા મળો :

મેનેજર ધી રાંદેર યૂનાની કાર્મસી

રાંદેર, Rander, Dist. Surat.

આફ્રીકાના એજન્ટ-Union Printing Works 91, Victoria Street, Durban (Natal)

સિદ્ધિ.....ના.....સન્માર્ગ

૨૭૭૭ કરનાર : "ગાદિલ"

(સર્વ હક શ્રેષ્ઠને સ્વાધીન છે)

૩૬૫

કોઈપણ કંપની કે કારખાનામાં સમાન અધિકારવાળા બે માણસો ન હોવા જોખમી છે. કારણ કે સમાન અધિકાર ધરાવતા બે માણસોને મતભેદ ને ગંભીર સ્વરૂપ લે, તો ધંધાને અસાધારણ દેડકો પડે છે.

૩૬૬

આપી શકાય તેટલો 'ભોગ' આપીને પણ દરેક માણસે મુસાફરી કરવી જોઈએ. હળવે પુરતો વાંચનાથી જેટલી માહિતી મળતી નથી, તેટલો અનુભવ યોગ્ય મુસાફરીમાં મળી રહે છે. વાંચવા ને સાંભળવા કરતાં પ્રત્યક્ષ નિદાણી રેવાથી અણુધાર્મી અવનવા લાભો પ્રાપ્ત થાય છે.

૩૬૭

ફળની કદીએ આશા રાખ્યા વિના, કર્તવ્ય પાલન કરવાથી પરિણામ સુંદર આવી જ રહે છે. ફરજને ફરજ સમજી બદલાની આશા વગર ફરજ અદા કરી ફરજ મૂકા પડે એ મનુષ્ય-માનવો ધર્મ છે.

૩૬૮

જાત હોય તો પૈસા આપી દેશો, પણ અન્ય ધંધાદારીને કોઈ પણ સંજોગોમાં તમારું નામ આપશો નહિ. નામ આપવું, એ નામ યુમાવવા બરોબર છે.

૩૬૯

પ્રત્યેક ધંધાદારીનું કર્તવ્ય છે, કે જાતે

કરી શકાય તેટલો ધંધો કરવો. અન્ય એકાદ કંપનીનાં સેરફોલ્ડર ધવામાં, કપારેક પણ તુકચાની આપવી પડે છે.

૩૭૦

તમારે સવાદ તરીકે બે પ્રતિપક્ષીઓ વચ્ચે સમાધાન કરવાની ફરજ પડે, તો બન્નેને ખાણ ઉપર નેતરને બાંધે બન્નેને પડખો પડખજ બેસાડજો. આમ કરવાથી બન્નેને સમજના પૂર્વક વર્તવાની ધણે અંશે ફરજ પડશે, અને તમારું ધર્મ સરળતા પૂર્વક પાર પાડી શકશે.

૩૭૧

કહેવાતા મોટા માણસો શ્રીમતો કે ભગીરદાસોમાં ને અકલ અને ચાંચિયો તમોને અભાષ જણાય, તો તેવા માણસો સાથે ફેરતી રાખવાનો ડોળ કરશો નહિ. તેમજ તેમને વગોવરો પણ નહિ. તેમની મિત્રો પણ અનર્થકારી છે, તેમની નિંદામાં પણ હાની રહેતી છે.

૩૭૨

પોતાની દ્રષ્ટિએ પોતાને જોવા કરતા, અન્યની દ્રષ્ટિએ પોતાને જોવાની આદત કેળવવાથી, આપણી અનેક તુટીઓ ઓછી થઈ જાય છે.

૩૭૩

અન્યનાં હોયો રોડ દ્વારા પી શકાય બે.

રનેદ ન લોપ તો પરસ્પર ધિકાર વધે, અને
ધિકાર વધે એ માનવ સમાજ માટે દિનકર નથી.

૩૭૮

આપણું સ્વધારણ પ્રકારનાં વૈભવ અને
વિલાસભામી પણ, સાચી સંજ્ઞા હોય, તો કેટલાય
જાણી પોલી સદાય તેમ છે. વિલાસ ભગ
દાએ તો, અનેકને ઉગારી શકવાનું કામ
સરજા બની રહે.

૩૭૫

ફરજ પાડીને જોવામાં આવેલા રનેદ
સંજ્ઞામાં એકાદ ગાંઠ રહી જવાનો સભા
છે. કારણ કે ગ્રેમ ફરજ પાડવાથી થઈ શકે
નહિ. એમાં કસોટી રહી જવા પડે. ગ્રેમ
સ્વયં જ છે.

૩૭૬

ગ્રેમ જોકે અનોખી વસ્તુ છે, તેને સખદ
દેહ આપી શકાય નહિ, ગ્રેમને શબ્દ જ નથી,
કે જે વચ્ચે કે સંભળાય. ગ્રેમ તો પોતાની
મેળે જામે, પ્રકરે અને ગ્રેરણા આપે. સારાં
કે ગ્રેમ કસોટીનાં કાળે ફરજ પાડવાનાં એકંદર
પ્રયત્નો મિલ્યા જાય છે.

૩૭૭

સંજ્ઞા પુરેપૂરી મંદતા બોલી દ્રષ્ટિએ
અનેરી છે, આ આપણું અન્ય એકંદર પુરે
કોની કોડીનોયે કિંમત આકર્ષી નથી. પણ
જો આપણે જીવેન્દ્રિય છીએ, એવું એના
જાણુમાં આવે. તો આ આપણી ભક્ત બની
જાય છે.

એપ્રીલ]

[૪૭૮]

૩૭૮

પણ ખરા શહેરી યાકરો જંગલમાં
હુશિયારો જેવા લાગણી વિનાનાં પ્રાણીઓ
હોય છે, સંખ્યાબંધ મનુષ્યોને પોતાનાં પ્રયો-
ગનાં ભોગ બનાવ્યા પછી પ્રખ્યાત થયેલા એ
યાકરોમાં જ્યારે નિર્જન પ્રત્યેનાં એકરો
જોવામાં આવે છે, ત્યારે કસોટી થઈ જાય
એટલું કુખ્ય આપણને યાવ છે. પ્રેરણા યા
કરતી વખતે ખાલી મેળવવા માટે અનેક
યાકરો સાદાન દવામૂર્તિ જેવા દેખાય છે, પણ
પ્રખ્યાત થયા પછી તેમને વિલાસ ન હોય, એવા
વેશરોની ગજી એકાદ દરાર રહે છે, પરીણામે
દર્શીને નહિ, પણ દર્શીનાં ખીરસાં ઉપરજ
એકરોની ચીટ મંડાય છે. સેવાની દ્રષ્ટિએ
યાકરો હજી, તો ખીમ બધાં માણસો
કરતા અધિક સેવા અર્પી શકે, અને જોવામાં
એ સદાય રહેશે છે, તે વધુમાં વધુ સેવા
અર્પી પણ રજા છે.

૩૭૯

કેટલાક ધંધાઓમાં એવા છે, કે જે
ધંધાદારીઓને પોતાનાં સ્વયંની ખીર અર્પી
જુરું છોડવા લાગે છે, દાખલા તરીકે
ચરમાની વ્યપારી હંમેશાં લોકોની આંખો
પર હજીજ જવાનાજ વિચારમાં લલિત રહે,
એ સ્વભાવિક છે. મરતાર હાસનનાં ઉપરના
કપડાં વેસનાર, પણ માણસો વધારે મરે એવું
હજી, એ દેખીતું જ છે.

૩૮૦

ચોગી માટે ચિંતા કરતી, એ અણહો
ન જોવાળ્યા જરાખર છે, વાગે પાંખનાં કોરેળા.

[૧૬૪૪]

આને છવાડવા માટે પાંખવાળી માખીઓને
કુદરત કોણીઆની જાગમાં મોકલે છે. આપણે
તો ઇન્સાન છીએ. પ્રપત્નો દ્વારા શું નથી
કરી શકતા?

૩૯૧

યોગ્ય યુગલને ઇર્ષ્યાથી ભેળું, એ બાંધકર
પાપ છે, રચનાં ને નફાનાં રૂપમાં ફેરવી નાખવા
ભેળું નીચ ફૂલ છે. જે પ્રદેશમાં ઇન્સાનો પ્રેમની
હબ્યા કરે છે, તે પ્રદેશમાં નફાની મધ્ય
પ્રકટ થાય છે. અને યૌવનમાં રસને જલ્દી
વિકાર જન્મે છે, આવો પ્રદેશ પ્રેમની સૃષ્ટિ
ને જલ્દી માત્ર વિદ્વાસની કુ-યા જ્વળી રહે છે.
આવા પ્રદેશમાં વખતનાં વહેગ સાથે પ્રેમનો,
સાચા પ્રેમનો અંત આવી જાય છે. ફરીમતો
વધે છે, અને પછી તો કોડો પ્રેમ, એ ખીજ
વરતુની જેમ થિસા વડે ખરીદવાનાં મિથ્યા
પ્રપત્નો કરે છે. અને પછી તો તો ધારી ધીમે
પ્રેમની મહંતા પણ અચોપ સહ જાય છે.
કોડો પ્રેમનાં જલ્દી વેલવ, વિદ્વાસ અને
વખતો ઉપયોગ કરે છે. પ્રેમની આતર કોઈ
પરણું પણ નથી. માત્ર દેહ બૂખની હાલિ
આતરજ લગતી પ્રંથા કાંઈમ રહે છે.

૩૯૨

જ્યાં સુદ્ધિ હોય ત્યાં પૈસા હોય તોજ
થિસાનો સફળયોગ થયા પામે નહિતર થિસા
ઇન્સાનની પાસની ટુતિને વધારે ઉતેજે છે.
એજ રીતે જાંસદતર નિર્ધન હોય, અને
સાચી સમજનો પણ તેનામાં છંટો ન હોય,
તો તેજા માથાસો થિસા માટે અનેક યજ્ઞ
ફરવાને સંકલ્પાય છે. આપણે જે

પણ સંજોગોમાં હોઈએ, તે સંજોગોમાં
પોતાની જાત ઉપરનો કોણ ન સુમાર્યાએ,
એજ હિંમતો યોગ્ય છે.

૩૯૩

પ્રત્યેક જ્ઞાની મોટી તકરાર પછી શક્તિનો
અંત આવી જવા સંભવ હોય, ત્યારે મૈત્રીની
વાતચીત થવાની શરુઆત થાય છે, લડી લીધા.
પછી જ્યારે થાક થઈ ત્યારે હતાશાની વાતો
કરવી એ જગત જુની પ્રથા છે, પણ લડતુજ
નહિ એવા નિશ્ચય થાય તો કેટલું સારું ?

૩૯૪

શ્રી પાસે એ શસ્ત્રો અછળ છે. એક
હાથાં અને બીજાં અથુ શ્રીની હબ્યાએ
સમસ્ત માનવ જગતને અથડામથુમાં મૂકી
લીધાનાં ફટાતો ઇતિહાસમાં અનેક જોવામાં
આવે છે. જ્યારે મહામતની દ્રષ્ટિએ મહાન
લેખાના માનવીઓને પણ આશુદ્વારો શ્રીએ
ઓગાવાવી નાખવાનાં હાખલા પણ સંખ્યાબધ
જડી આવે છે. પુરોએએ ઓરતનાં આ બન્ને
અજોડ હથથારોનાં લોભ થતાં અટકવું જોઈએ

૩૯૫

શ્રીનું સૌંદર્ય અને શોર્બ પુરવતે આંશ
નાંખે છે. પુરવતું બુદ્ધ દૌરઘાય પણ શ્રી સમક્ષ
કેટલાક સંજોગોમાં એસરી જાય છે.

૩૯૬

જાન્ય ૩ પ્રભાતેની પાનમાલીનાં મળ

આંતર વિગ્રહમાં મમાયેલાં છે આંતર : વિગ્રહ
હારા નબળી સત્તાઓ એકાદ સહેલા ફળી
જેમ ખરી પડે છે. જ્યારે પ્રગ્નઓ - આંતર-
વિગ્રહનાં અંગે પોતાનાં સર્વ નાશને નોતરે
છે અને ટકાવે છે, તથા પોષે છે.

૩૮૭

પ્રત્યેક પવિત્ર વસ્તુને આપણી મલીન
મનોદરાજ અપવિત્ર બનાવી નાખે છે વાસ્તવિક
રીતે કુદરતે પેદા કરેલી એકંદર વસ્તુઓ પોતાનાં
જૂઠા સ્વરૂપમાં પવિત્રજ હોય છે. મનુષ્યની
જીવનાજ પાછળથી તેને અપવિત્ર બનાવી દે છે.

૩૮૮

સ્ત્રીને જોતાં વેંતજ સયમ ગુમાવી દયે તે
મનુષ્ય, મનુષ્ય નહિ, પણ પશુ સમાન છે.
અમે તેવા સંસ્તેષમાં પણ સંપન્ન ન ગુમાવે,
તેજ સાચો ઇન્સાન ગણાય.

૩૮૯

જે પ્રેમમાં પવિત્રતા કે સત્યાષ નથી,
હોતી, તે પ્રેમ માણસને જીવિત વાણી કહી.
નાખવાની ફરજ પાડે છે. અને પરિણામ
વિપરીતઆગ્યા યજર રહેલું નથી.

: ચાર રૂબાઈઓ :

૧ બોધકને બોધ :

શું છે ચાપ બે ધુન્દળી બોધક પીગ;
ખૂરી વહજુરિસ-ખમન્-ત-ઇનકુન-ત-ફના,
યથમિન-હુ-વ-શીશાનને કમળપત સમજ;
જે અશુભો ફાડીને જરા સ્થાપ ધરા.

૨ સિતમગરનાં સિતમ :

નિર્દોષ હૃદય એકને અગણિત સિતમ;
કંઈ મૌન રહી વેડે છે દમણ-હરદમ.
અજાણ પ્રલપકાએ પ્રતિક્ષા એનું
અઝઝાસિમુ—લાપુરદમુ—મંદકા મુરદમ.

૩ પ્રસંગની પ્રતિક્ષા :

અજાત શું સમજે તું વ્યાથઓ દિલની;
છે દર્દભરી પ્રેમ—કથાઓ દિલની.
પ્રસંગને પેળાને હું ઇન્સાઅ-વાહ!
દિલ-મુકત કરી દર્દસ દુઆઓ દિલની.

૪ અગામી જડ :

નિત મુખ મહી છે સંતનાં મુખદાનસ્લાહ;
આપે છે બેદનકિસ્સાહે-જમીઆની સલાહ.
પણ અમરી મુરાયપમાં કરાવી બેલા;
લાહવ-લ-વલા-કુવ-ત-ત-લ-લ-નિદલાહ.

“કલીમ વાકિફી”

જીવનનાં વહેણ

પાંચ કક્ષે લખાયેલી એક વાર્તા

- [૧] 'નિશાત' [૨] 'ચમકાર'
[૩] 'બેકામ' [૪] 'જ્યોત'
[૫] 'કિસ્મત'

(૧) 'નિશાત'

“એ નિર્મળ જળ મારો સ્વીકાર કરશે ? આહ ! લોકમાતા સરિતાની ખીડી ગેદમાં લપાવાની કેવી મજા ! જળ સમર્પિ ? શું તું ફળી-મર ? હા, હા સતીમા ! એ વિના આ આ જીવનો છુટકારો નથી. પણ.....પણ શું ? જીવનમાં તારું કોણ છે ? તારી પાછળ કોણ રેનાર છે ? માતા ! એ તો બીચારી મરવા પડી છે. પછી કોણ છે ? તારા માટે તો મરવું એજ ઉત્તમ છે. માતાના કહન કહન માટે તો રાતી પાછ પણ નથી ટુંગ એકલી એની વારસ છે અને એ તારેજ કરવું પડશે, ખસ, એકજ ઉપાય—જળ સમર્પિ. એજ તારો છુટકારો કરશે.” સતીમા પોતાના દેહ વિનાશનો વિચાર કરતી કરતી શરેર-પસીને વહી રહેલી નહીં પાસે આવી પહોંચી.”

વિધવા માતા સિવાય સતીમાના જીવનનો એકેય આધાર ન હતો. નગદીકતું કે દરનું તેને કોઈ સચું ન હતું. તેના પિતા નૂરમદમર પોતાની પાછળ સંપત્તિ સિવાયની સંતતિમાં એક સતીમા અને તેની સંભાળ રાખવા તેની સ્ત્રી આમેનાને મૂકી આ જીવનને છેડી સલામ કરી ગયા હતા. પોતાના ધણીના મૃત્યુ પછી આમેનાએ સતીમાનો જયો જાર પોતાના માથે

ઉપાડી શીધો. આમેના મામનાં દળણું દળી અને ખાણી ભરી પોતાનો નિર્વાહ કરતી. સતીમાને તેણે સાધારણ અક્ષરજ્ઞાન અપાવી તેના હાથમાં ધરવું જવું કામ સોંપી દીધું.

સતીમા પણ આશાઓમાં રાચતી કુમારિકા હતી. એને પણ ધરરખુ શૃષીણી જનવાનાં કોડ હતા. પણ.....પણ ? વિધવાની પુત્રીને કોણ અપનાવે ? નિર્ધનનો હાથ કોણ મેદલ્ય કરે ? શું ઇન્કલામમાં પણ વર્ગબેદ છે ? રંક અને રાખના એક ઇરજામમાં !

“શું મારો સ્વીકાર કોઈ નહિ કરે ? શું હું મૃદસણી જનવાને યોગ્ય નથી ? હું સૌંદર્યવાન યુવતિ નથી ? એમ નથી તો શા કારણે મારી સાથે યુવાનો તૃણપુર દષ્ટિ ફેંકે છે ? શું એક નિર્ધન સ્ત્રીને પરણવું એ સમાજમાં પાપ છે ? એને આશ્રય આપવો એ પણ ગુનો છે ? તો પૃથ્વી મારી જેની અસંખ્ય અખજા-ઓનો જર શા માટે ઉપાડી રહી છે ? શા માટે એની હંફાળ ગેદમાં સમાવી દેતી નથી ?” આવા અનેક વિચારો તેના મગજમાં ખૂંચતા અને એ ઉરકેરાઈ જતી. એને આત્મહત્યા કરવાનું મન યદ્ય આવતું, પણ એ વિધવા માતાના દુઃખમાં વધારો કરવા ન હોતી ઇચ્છતી.

આજ ત્રણ દિવસ થયાં સતીમાની માતા બીમાર હતી. સતીમાને કંઈ ખાવા પણ

મળ્યું ન હતું. તેની બૂબ પણ મરી ગઈ હતી. એ હરપણે એની માતાના વિચારો કરતી. દવા લાવવા તે ઠી પાસે પાછાં ન હતી. ધણુ યે ઝાટકરના હસ્વાગ એણે ખાખાલી નેચા, પણુ દવા તો યુગના પ્રવાહમાં ક્યાયે પસપર્ષ ગઈ હતી તેણે કૌમના કહેવાતા સખી શૂદરચે પાસે પણુ બીબ માંગી નેહ, પણુ બધેજ નિરાશા. હજી સહીમાને આશા હતી. હેરને તે તેની માતા કાકા-પોતાના નાના પાસે વ્હા આપી, પણુ સકનો લાવ ફાણુ પડે ? નાનાએ તો જાણે તેની સાથે કાંઈપણ સંબધજ નથી એવો લાવ દેખાડ્યો. સખીમા હવે યાદી દને એને ક'છજ આશા ન રહી હવે એના પમ લયધા. એતે કાંઈજ રસ્તો સૂઝે ન દને.

“બસ એકજ ઉપાય, એજ સરસ છે. હસવાખાદની નદીજ મારો રચીકર કરશે એજ મને અપનાવશે. માતા તો જરૂરજ દને એની ચિંતા કરવાની નથી, પણુ એની લાચનું શું ? એ નો નાત ફોડી લેશે ” સહીમાના મને આમદલાનો નિર્ણય કરી નાંખ્યો અને એનાં પમલાં ઝપાડાજે નદી તરફ વળ્યાં.

સંધ્યા સમયનાં સુવર્ણ ફિરંગો નદીનાં નિર્મળ જળને રંગીન અને મતેહર બનાવી રહ્યાં હતાં. પશ્ચિમે પોતાના વિશ્રામ-સ્થાન પર પાછાં ફરતાં હતાં. મૂર્ચ જગતને હેલજા સુધામ કરી રહ્યો હતો. એમર યાંત વાતાવરણ હતું. એવા સમયે જગતની નિષ્કુરતાથી ત્રાસી ગયેલી યુવતીએ હસતાવાદની નદીની ગોદમાં પ્રવહાનું.

(૨) ‘અમકાર’

વનમાં ‘ક્યારેક એવી’ પળ આપણી સમક્ષ આવીને ઉભી રહે છે, ત્યારે દિવ્ય બેચેન બને છે, મનિ મુંઝાય છે, દિશા સંપત્તી નથી. આવુંજ કંઈ આસિમના છત્રનમાં મળ્યું હતું આસિમ દમનાંગદના એક શ્રીમંત માળાપનો એકનો એક પુત્ર હતો. લાડોડામ ઉછરેલો આસિમ વખત જતાં છૂટ જવાનનો અને રસ્તાં વિચારનો બન્ધો હતો. દાવમાંજ એણે ટાંકરી પર્ગણા પસાર કરી પોતાના વનમાં ખાજ ફરીને એક ખાનગી ડીરપેન્સરી ખોલી હતી. જે કે કમાવાની એને જરૂર હતીજ નહિ, પણુ આદર્શ અને સિવા કરવાના ઉદ્દેશથીજ તેણે આ ધણી રાંધાર્યો હતો. જે મુંઝવણ એને દમણાં સતારી રહી હતી તે એ હતી; કે એના પિતા એજ ગામના સારા એવા શૂદરધની એનાં એક કન્યા સાથે એને પરજાવવા હજીજ દતા. એ કન્યા મારે ગામમાં લોક અક્ષત વિધિવિધ પ્રકારની હતી. જનાં પિતાનો આમદ ફક્ત એને મળનારી અબુદ દોલત અને જહેજનો મેદજ માત્ર હતો, એમ આસિમને તપાસ કરતાં જાણવા મળેલું. પળી વધારામાં કન્યાની ઉમર પણ આસિમ કરતાં ધાંચ સાત વર્ષ વધારે હતી એમ પણ કહેવાતું. આસિમની ઉમર અત્યારે પચીસ વર્ષની હતી આમ લયબધ કન્યાકાળ વરાની ચૂકેલી અને પોતાથી મોટી એવી કન્યા સાથે આસિમ જેવા કેળવણી અને સુરેકા યુવાનને શાદી કરવામાં ધાંધો દેખ એ દેખીતુંજ છે. અસંખત આસિમને પિતા પ્રત્યે માન હતું. એમનો હુકમ વિરોધાન્ય

ગણતો, પણ આવા સંજોગોમાં એ કઈ રીતે
એમની બાના માને, ત્યારે કે પ્રેમ મનું
બાહાર ગર્ભ છે ।

આસિમના સગપણ સંબંધી કન્યાના પિતા
સાથે લગ્નસમ વચનથી બંધાઈ ચૂકેલા આસિમના
પિતાની સ્થિતિ આસિમના વાંધાના કારણે
ત્રિશંકુ જેવી બની હતી, એક તરફ વડાદસોયા
પુત્રનું મમત્વ હતું, ત્યારે બીજી બાજુ કરિયા-
વરનો મોદ હતો. મોદ અને મમત્વ વચ્ચે
યુદ્ધ થયું, અંતે મોદનો વિજય થયો. આમ
મોદવશ અનેલા આસિમન પિતાનુ હૃદય ધાતક
બનવા તત્પર થયું. માફદાર માથાપતી એકની
એક કન્યા સાથે આ સંબંધ અગર બંધાઈ
ફૂટે તો પોતાનો પુત્ર અદકળ દીકરનો
વારસ બને એમ એમણે માન્યું. જેથી એ
સગપણ સ્વીકારવું જોઈએ એવી આસિમને
મૂંઝવણ કરી. અગર આ મૂંઝવણમાં એ સમત
નહિ થાય તો પરિણામ સારું નહિ આવે,
એવી મમકા સુધ્ધે આખી આવી પડેલ આ
આફનભણી બચવાને માટે થોડા દિવસની એણે
પિતા પાસે મહેજત માગી, જે સડક
આપવામાં આવી.

આ મુદત મળ્યા પછીથી આસિમ દરરોજ
ચિંતામગ્ન રહેવા લાગ્યો. કામમાં કમુ પ્યાન
પડતું તદ્દિ નવી નવી ખૂસીક કિરચે-સરીમાં
પરાકી બુલગનાજ હતી એટલે જેમનેમ દોંબોને
પનાઈ એ સારોય નાખત ચિંતાન અને મનનમાં
ગાળતો અને બપોરે ઘરે બોજન કરવા ન જતાં
હોટતમાંજ જમી લેતો. સાંજે કિરચે-સરી બંધ
કરી દરરોજ નદી તટે ફરવા જતો આસિમના
બાપે પણ આ દિસોમાં ચંદ ચકે એટલી

બધીયે તગવીજ આસિમને મનાવવા માટે કરી
હતી. સૌ મિત્રોને યોલાવી આ સંબંધી ઘટનું
કરવાને કહ્યું હતું. રાત્રે વાણુ વખતે એની
માના પણ કોઈને કોઈ બહાને આ વાત છેડતી,
જ્યાં આસિમના તરફથી કંઈ જવાબ ન મળતાં
રૂપ રહેતી. માનુ-હૃદય નેશ મારતું અને કમું
અધાટેન બની રહ્યું છે એમ એને લાગતું,
પણ આસિમનું મોન વસણ અને હમણાંની
ગાપ-મેટાની ચાલ-ચલણ જોતાં દિલમાં બળી
મરતી, જ્યાં કાંઈ બોલી શકતી નહિ. મુદત
અપાયાની છેલ્લી મુલાકાત પછી લાગ્યેજ
પિતા પુત્રે ભેગા બેસીને વાત કરી દરો કે
સાથે જમ્યા દરો આ રીતલાન કંઈ અનિષ્ટ
બનાવની આગાહીરૂપ હતી એમ આસિમની
મા માનતી.

આસિમને સમજાવવામાં નિષ્ફળ નિવડેલા
મિત્રોએ દિન બદિન મળવું દળવું બોલ્યું
કરી નાંખ્યું. રહ્યો એક કાસિમ, જે દરપણે
આસિમ સાથે રહીને એના પિતાની ખફરી
વહેરી રહ્યો હતો, કેમકે બીજા મિત્રોની જેમ
કાસિમને પણ એના પિતાએ આ રિયે કહેલું
પણ કાસિમે તો રપટપણે સભાગવેલું કે પોને
કદી પણ આસિમને અસલ સત્તાદ નહિ આવે.
આમ હોનારી એના પિતા રોયે ભરાય એ
તદન સ્વાભાવિક હતું. આ વાતની વળણ થતાં
બીજા મિત્રોએ આસિમના પિતાની આંખે ન
ચડ્યા માટે એને છેડા નમરકાર કર્યા.

પડેલાં તો કદીયે કાસિમ, આસિમ સાથે
આંજે ફરવા જતો નહિ. પણ છેલ્લી ઘટના
બન્યા પછી અને આસિમનું દમણું ઉદાસ
રહેતું મુખ જોઈને કેટલાક દિવસોથી દરરોજ

એની સાથે નદીએ મોટરમાં ફરવા જતો. ચર્ચાઓ કરીને ખુશ રાખવાનો પ્રયત્ન કરતો. અંજો પાણી બંને મિત્રો મોટરમાં બેસીને ગામ બહાર આવેલી નદીના તટે ફરવા આવ્યા હતા.

કાશિમના કુટુંબમાં માત્ર માતા અને તેની સ્ત્રી મહેરૂં એટલાં હતાં. એટલે કાશિમ તદ્દત રખતંત્ર હતો. મરીઆપર્યામાં બાહરેતો કાશિમ આગળ અવધાસ ન કરી શક્યો. એટલે એક ગુજરાતી દૈનિકમાં કોલમ-સંખ્યતર તરીકે કામ કરતો હતો. એટલે સમાજથી એ નિશ્ચિંત હતો.

બંને હોસ્તો મોટરને દર રાખી નદીની સડી રેતીમાં બેઠા બેઠા આગળની રાજકીય સ્થિતિ પર ચર્ચા ચલાવતા હતા. પાત પરીથી વાન નીકળતાં આસિમે આગદિન સુધી છુગાવેલી પોતાના સગપણની અથ-છતિ સુધીની સર્વ વાત જણાવી પોતે શું કરવું ? એવી સલાહ મારી કાશિમ કંઈ જવાબ અથે એ પહેલાં નજીકની બેબક પરીથી નદીમાં કંઈ પડ્યાનો 'પગમાગ' અવાજ સંભળાવો. બેઉ જણ એકદમ ત્વરિત મનિએ તે દિશામાં દોડ્યા. જાળને એમું તો એક માનવ-દેહ જાણે અગળણે બચવાને કાફાં મારી રહ્યો હતો.

(૩) 'એકદમ'

ઉર્જા આસિમ કોટ કાદીને નદીમાં ફૂદી પડ્યો. કોપેજમાં લીવેલું તરવાનું શિક્ષણ આ વખતે તેને કામમાં આવ્યું. રૂબરૂ દેદને કાશિમની સહાય પડે નદી બહાર કાઢ્યો અને

બેરોજ હાલતમાં મોટરમાં નાંખી તાત્કાલિક સારવાર માટે પોતાની ડિસ્પેન્સરી તરફ મોટરને હંકારી. તેમણે અચાંસ માનવ-શરીર સરીમાનું હતું. ટુર્ના ઉપચારના કારણે સડીમાં શુદ્ધિમાં આવી અને પરાયા મકાનમાં અગરવા તરણે વચ્ચે પોતાને જોડને પહેલાં તો ચમકા. પછી બનાવતી યાદ આવતાં તે બેલી 'હું ક્યાં છું ? મને કોણે બચાવી ?' ને રડવા લાગી. રડી રડીને તેણે હૃદય-ગોઝ હપકો માર્યાં કંઈક સ્વસ્થ થતાં આસિમે કહ્યું, "તમે સુરક્ષિત રહ્યો છો, અમે નદી કિનારે તમારો પાણીમાં પડવાનો અજાજ સંભળ્યો અને તમને બચાવ્યાં"

કાશિમે અને આસિમે સડીમાનું દુઃખ જાણવા ઇચ્છા દર્શાવી, એટલે સડીમાંથી સર્વ વિગત જણાવી.

"તમે મને બચાવી પણ હું તો પાપ-જૂનીમાં, આ નિર્ધ સમાજમાં, લાગણી શૂન્ય જગતમાં, અનુભવના ઝેરી ધુટેટ પીને કંટાળી છું. ખુબજ વિચરતા અતે આગધાન બેહતર છે, એમ માનીનેજ આત્મહત્યાનો એ મોઝારો રાદ લાંબો હતો" આટલું બોલી સડીમાં એ એક બોડો નિશ્વાસ નાખ્યો.

શું આવી નિર્દોષ અને સમાજથી ત્રાસિત બાળાઓના જલતા છગરમાંથી નીકળતી આહોના અંજાજ સાથે સમાજને હસમીજૂન કરવા સમર્થ નથી ? સડીમાને બુદ્ધજ સરદી સાગી હતી એનામાં અસાક્તિ પણ ઘણી આવી ગઈ હતી, એટલે આસિમ તેને પોતાને ઘેર લાગ્યો અને આનાની રદાયથી સારવાર કરવા લાગ્યો. વસ્તુરિથિતિ જાણ્યા પછી તેની માતાએ સડીમાનો ઉપચારમાં ઉત્તરથી મદદ કરી, છતાં તેને

સરસ્વતી

પોતાના શૌરની ખીક હતી. તેણે આસિમને પછી તેના 'સ્વભાવનો' ખ્યાલ કરાવ્યો. આ વાન તે બંધુનો હતો, છતાં સહીમાના પ્રસંગ પછી તે તદ્દન બેધરવા બન્યો અને આવતી કામની વિંતા તણને ઉપચારમાં મન રોક્યું. સહીમા સંપૂર્ણ સ્વરૂપ થતાં આસિમની મા પાસે રહી પડી તેની માએ કહ્યું. "સહીમા, બેટા રડ નહિ. તારી મા મૃત્યુ-શય્યા પર હોઈને તો આ શું કહ્યું? એ કેવી મુખર્તા કહેવાય, બેટા! તેણે તને પાળવા પોષવામાં કમી ન રાખી. રાતને દિવસ ગણી અને પોતાના મુખેદુઃખે નશિત કરીને તારા મુખનીજ દેખા રાખી. એવી માતાને તું હોડી ભય એ સારું મથાય? તેની નિઃશ્વીની અંતિમ ક્ષણમાં તો તારે એની શય્યા પાસે બેસી રહેવું જોઈએ." સહીમાથી રહી દેવાયું. રાત્રિના બાર પછી તેની તબીબત વળી લયડી. ફરી આસિમે ઉપચાર કર્યા અને કાંઈક શાંતિથી સહીમાને નિદામાં પોટીથી જોડીને રાહત અનુભવી. કદી નહિ ને આજે આસિમને સહીમાની સારવાર કરતાં સમાય થશે દતો. ચારેક વાગે તેની માતાએ તેને સમજાવવાથી પોતાના શયનખંડમાં જઈને તેણે સંવારવાન લીધું.

સવારે તેના પિતાને આ વાતની ખબર પડતાં પોતાની પાસે બોલાવ્યો અને કહ્યું "તું આટલા મોટેજ મેં કહ્યું છતાં શાદી કરવાને ના કરેતો હતો. એ શરમ, એક બિખારણુને ઘરમાં ખાલતાં તને ત્યાં જાજ ન આવી?"

"અબ્બા, એમાં શરમાવા જેવું કશું નથી. મેં એક નિઃસદાય અજાણને મદદ કરી તેમાં શરમ શેની? તે હિંસાન છે અને તેને પણ

હણ છે." એમ કહી આસિમે સત્ય હકીકત જણાવી, પણ તેના પિતા એટલા બે ન થયા. તેને લાગ્યાર બનતું પડ્યું. બાળુના કમરામાં સહીમા આ બધું અસ્પષ્ટ સાંભળી રહી હતી. એટલે તેને બહુ ઓછું આગ્યું. જેવો આસિમ આવ્યો કે તરતજ પોતાને તેની માતા પાસે લઈ જવા કહ્યું. આસિમ મોટરમાં તેણે બતાવેલ મકાને તેને લઈ ગયો. રસ્તામાં સહીમાએ કહ્યું, "તમારે મારે લીધે ધણું વેંડવું પડ્યું છે. તમે શા માટે મારી ખાતર સડન કરો છો?"

"સહીમા!" કદી ધડીક આસિમ અટક્યો અને આમળ બોલ્યો, "એક માનવ ખીમના દુઃખમાં કામમાં ન આવે તો આ જીવન શા ખપનું?" એમ કહી એણે સહીમા સામે જોયું. સહીમાએ તીવ્રી નજર ફરી બેડે આંતમાં એક ચવા મથ્યું. દિશ્વથી એક ખીમ બોળખાયાં. ચાર મનુષ્યો એક ખીમમાં સમાવા સંમત થયાં. પણ બંને વચ્ચે સંકોચનો પરો હતો.

ઘેર પહોંચતાં, આમેના બિહાના પર શુન્ય-મનસ્ક એવી રિયતિમાં હતી. તે સહીમાનું નામ લવતી હતી. અચકત સહીમા દોડીને બિહાના પાસે ગઈ અને 'ઓ મા!' કહી રહી પડી. આમેનાએ સદાય મીઠાવા પ્રથન કરતાં પોષણ ઉચાડ્યાં અને નિસ્તેજ આંખોએ સહીમાને જોઈ કહ્યું, 'બેટા!' એણે ઉભા થવાનો પ્રયત્ન કર્યો, પણ ઉડી રહ્યા નહિ, એટલે સહીમાએ એને પાછી સુવધારી દીધી આસિમે તેના સરીરને તપાસ્યું અને સહીમાને આવશ્યક સુવધા આપી પોતે દવા લાવે છે, એમ જાણવી ડિસ્પેન્સરીમાં આવ્યો.

બે દિવસની સખત ખિમારી પછીની ગધ રાતથી આમેનાની રિયતિ વધુ ખરાબ બની હતી, કેમકે દરરોજ સહીમા પાસેજ રહેતી પણ મઈ રાતે તે ક્યાંક ગમ્મ હતી. અને તપાસ કરતાં પાડોશીઓએ નિરાશાજનક સમાચાર આપ્યા હતા, એટલે તે તદ્દન અમિત દશામાં મુકાઈ હતી. આમ છતાં સહીમાને જોઈ તેની આખમાં દર્શાવ્યાં, અને ઘોલી, 'શું' મને છેલ્લો ધડીએ તું' છોડી જાત, ખેડા ?'

‘મા! મને માફ કર, મને અધકારમાં ક્યાંય રરતો ન મૂકનાં આપઘાતનો માર્ગ લીધો. તારા વાસત્યને પિછાની ન રહી. ’ સહીમાએ રડનાં રડનાં કહ્યું.

થોડીવારે આસિમ કાસિમ સાથે આવ્યો. એણે આમેનાને દવા પાછ, પણ કાંઈ અસર ન જણાઈ. ઘણીવાર પછી તેની આખો ઝળકી, ચહેરો ગમ્મકથો; પણ એતો જુઝાતા દીપકનો છેલ્લો ચમકારો હતો, અંતની નિરાશી હતી. આમેના આ ક્ષતી દુનિયા તણ ગમ્મ. સહીમાએ રો કકળ મચાવી. બાજુની સ્ત્રીઓએ આવીને સહીમાને દિવાસો આપ્યો. આસિમે અને કાસિમે પડોશના પુરુષોની રહાયથી આમેનાની છેલ્લી ક્રિયા પગાવી.

કોઈપણ લાગણી શૂન્ય માનવ આ દ્રખ જોઈને દ્રવિત બને, પણ ગરીબો પ્રત્યે સહાનુભૂતિની નગ્દે જોવાની સમાજને ક્યાં પડી છે ? નિઃસહાય સહીમા અલ્લાહીઓએ પછી આસિમ નિરહાયથી કાસિમને ગૃહે આવીને રહી સહીમા અને આસિમ દવે પ્રેમીઓ બની ગયાં હતાં.

આસિમ સહીમાને પોતાને લાંબા રાખવા માંગતો હતો, પણ સહીમાએ ગત પ્રસંગને ઝેખીલ]

લદને કાસિમને ત્યાંજ રહેવા આગ્રહ કર્યો હતો. આસિમ અવારનવાર સહીમા પાસે આવતો અને ઘણી ઘણી વાતો કરતો. જ્યારથી આસિમની કોશિયથી સહીમા કાસિમને લાં આવીને રહી, ત્યારથી આ ત્રિપુડી માટે તરેહ તરેહની અફવાઓ ઊડતી. પણ કાસિમ નીજર હતો એટલે તેણે કશી ખરવા ન કરી, પણ આસિમને એના પિતાએ સહીમાને કહી ન મળવાની આજ્ઞા કરી, અને જે કન્યા સાથે સગપણ ન કરવાનું નક્કી કર્યું હતું, ત્યાં સરખત પણ પી વધું.

સહીમાને હંમેશા કાસિમની પત્ની મહેર દિવાસો દેતી અને આનદમાં રાખતી. એમના પિયેની અફવાઓ સહીમાના કાને, પણ આપી હતી, કિંતુ શું કરે ? ખિમારી સમસ્યોને ખેસી રહેતી. આસિમે પિતાની જો હુકમીનો સામનો કરવાનો નિર્ણય કરી લીધો અને દસનાખાદમાંથી કાચથી પિદાય લેવાને તદ્દપર બન્યો, જતાં જતાં ત્રણ પત્રો તે લખતો ગયો. એક તેના પિતા પર, બીજો કાસિમ પર અને ત્રીજો સહીમા પર.

પિતાના પત્રમાં પોતે ધનારી શાદી પોતાની પસંદગી મુજબની ન થતી હોવાથી અને તેઓ દૌલતસાં અધ બન્યા હોવાથી પોતે નવય છે, એમ લખ્યું, અને અગર કોઈ સહીમા જેની ગરીબને સરખી વધતી બાળા સાથે સગપણ કરત તો રોકાત એમ જણાવ્યું. સહીમાને પોતાના વર્તન બદલ માફ કરવા ખિનંતી કરી અને કાસિમને સહીમાની સંભાળ રાખવા લખ્યું હતું

[અપૂર્ણ]

ક • તી • વ્ય

અનુવાદક : : “ દીપાલ ”

ત્હારી પ્રાર્થના અને પ્રભુ, તપ અને જપને લાગી દે, મંદિરના અંધકારપૂર્ણ ખૂણામાં હાર બંધ કરી તું દેવી પ્રાર્થના કરી રહ્યો છે ?

જો ત્હારો ખુદા ત્હારા તીર્થારા લપાં દિવની કેફીમાં નથી. આંખો ઉઘાડીને જો કર્તવ્ય-ક્ષેત્રમાં હોંસાતોંસી અને બીડ છે.

ત્હારો ખુદા ત્યાં બિરાજમાન છે જ્યાં એક સખ્ત ક્રમીનને તડકાના બાળી નાખતા તાપમાં ખોદી રહ્યો છે. સડક બનાવનારા પથરો તોડી રહ્યા છે. તેમના ચરીરોને મૂર્ચના જલદ ફિરણો ધુળની જેમ ફેરે છે. તેમનો ધુળમાં રમદોળાએત્રો છર્ણુશીર્ણ પોશાક ચરીર સાથે વળગી મથે છે. થીજતી દેતી ઠંડી હોય કે, ઘોષમાર વરસાદ, ચળવળાવી મુકતી ગરમી હોય કે, મેઘબધુ આકાશ, ખુદા હમેશા એમની સાથે રહે છે.

ત્હારી શુદ્ધિ અને રેશમનું—હાં સાધુત્વનો સ્વાંચ ઉનાડી નાખ અને ધુળવાળો ધરતી પર આવ.

મૂર્ચની જવાળાઓથી સજામત રહેવા માટે પશુ અને પક્ષીઓ પણ હાથાને શોધનાં રહે છે. પરંતુ તને સદાચારની પ્રાપ્તિનો શોક છે તો આદમીક કુર્માની, સ્વાર્થ લાગ અને અધાગ પ્રવાસોના પ્રતાપે પ્રાપ્ત કરે—સ્વાર્થ લાગ અને કાયા નીચોડ પ્રવાસો વડે મુખ મર્મોનું મોઢામાં મોટું હાર ઉઘડી જાવ છે. આઝાદી ! હાં ! એ આઝાદી ક્યાં મળશે ? છળમાં સ્વાધીનતા ક્યાં ?

એપરવા માલિક ! ! તેણે પોતે પોતાને માથે સર્જનનું મંતીર કાપ ઉઠાવ્યું છે. એ સમજ અમરી ભુદ્ધિ અને તકથી ઘણુંજ દૂર છે. સર્જક પોતાના સર્જન સાથે સદા સર્વેસ સંકળાએત્રો છે. જનાંતુ જ્ઞાન અને પ્યાનમાં તરફીન છે ?

ત્હારી માળા અને મંતરને છોડી દે અને આવ ત્હારા આત્માને ખુદાની શોધમાં ખરા માર્ગે લઇ જવા દેજોતો હોય તો આ એકાંતરાષ્ટ્ર છોડી દે. રંગ અને મધની ભરેલી દુન્યામાં માનવતા છાન મરજીના જંગમાં દુસ્તાવણી છે એથી અજ્ઞ મધને તું કર્તવ્ય-ક્ષેત્રમાં ફરી પડ અને ત્હારા શ્રોત્રાળાં રેશમી વજ્રોને ધુળ અને ધજા લાગી જાય તેની પરવા ન કર.

—રામોદના એક મીન ઉપરથી

પવિત્ર થઈ ગયા કાળામાંથી એકએક જુનને
તોડી નાખી દેવામાં આવ્યું અને જુની
છાયાદત્તગાદ પાછી એકજ પ્રદાને પૂજવાનું
રમાન બન્યું.

“સાધ્વ અને આદત”

દુરમનોએ મુદમ્મદ (સ.) સાહેબને
ધણાજ વધારે પડતા સત્તાગ્યા અને જુદી
જુદી રીતે બરાબ કરવાની કોશિશ કરી.
જનાં આપે કાઢીને પણ શરૂં કહ્યું નથી
કાઢીને વધારે પડતું પણ જોડ્યા નથી. અને
તેનો બદલો લેવાની પણ ઇચ્છા કરી નથી.
અને સર્વેને મેં માફ કર્યું છે એમ જાહેર ક્યું
હતું હમેશાં હસી ખુશીમાં વાતો કરતા મદમ્મ-
તથી પેશ આવના યુસ્તો કરતા નહીં. નાતો
હોય કે મોટો અમીર હોય કે ગરીબ, પુરખ
હોય કે સ્ત્રી, સર્વેને બરાબર મળતા અને
મળતા હતા કે જે એમની ખાસ આદતમાં
શામેલ છે.

“સર્વેને માટે નમુનો”

દોસ્તો મુદમ્મદ સાહેબનું જીવન ચરીત્ર
દરેકને માટે નમૂનો છે. અને તેમને ઉપદેશથી
દરેક ધર્મ અને દરેક કૌમના માણસો કાયદો
ઉઠાવી શકે છે. આપે “બરાબરી અને
બાઈચારા”ની તાલીમ આપી દુન્યા પર એક
ધણાજ મોટો એહસાન કર્યો છે ઇસ્લામમાં
સૌથી વધારે તરીક અને ખુબીની એજ વાત
છે. કે જે બરાબરી અને બાઈચારો છે. એક
મુસલમાન ખીજા મુસલમાનને પોતાની બરાબર
અને પોતાનો ભાઈ સમજે છે. પછી બચે ને
તે મને તેથી હાલતમાં હોય. કળા ધોળાનો
બેદશાવ નથી. તેમ જાનનો પણ બેદશાવ નથી.

“અમીર, ગરીબ, કાજો ધોળો, એકીવાનો કે
આક્રીકાનો ઇસ્લામમાં કોઈ ભાવનો બેદશાવ
નથી. મેં દક્ષિણ આક્રીકામાં મારી સગી આંખે
જોયું છે કે. એક દબ્બી મુસલમાન એક
અરબી મુસલમાનની સાથે એકજ ધાળીયા
સાથે બેસી ખાણ ખાઈ રહ્યા છે. આ “બરા-
બરી અને બાઈચારા”નો દાખલો ખીજા કોઈ
પણ ધર્મમાં શોધવાથી પણ મળતો નથી.
ઇસાઈ ધર્મનો દાવો છે કે તે બરાબરી અને
બાઈચારાને ધણાજ મોટા પાયા પર મળે છે.
જના મેં મારી આંખે જોયું છે કે આક્રીકામાં
કળા અને ગોરા ઇસાઈઓના ગીરજાઓ
જુદા છે. કળાઓને ગોરાઓના ગીરજામાં
દાખલ થવાની મનાઈ છે એથી પણ વધારે
એ છે કે ગોરા સોફા કળા ઇસાઈઓને પોતાની
બરાબર ખેસાડી ખવાડનાં પણ નથી. આ છે
ઇસાઈ ધર્મની, “બરાબરી અને બાઈચારો!”

“ઇસ્લામ દક્ષિણ આક્રીકામાં”

મદમ્મદ (સ.) સાહેબે ખીજા ધર્મવા-
ળાઓ જોડે સારી રીતે વર્તવાની તાલીમ પણ
આપી છે. આપે જાને એક વખતે એક
ઇસાઈને કે જે આપની ખિદમતમાં આવ્યો
હતો તેને મસ્જિદમાં રહેવા માટે તેમજ તેના
મજદૂર્ પ્રમાણે મજદૂરી કામ કરવાની પરવા-
નગી આપી હતી પણ મને સારી રીતે ખાદ
છે કે પાદરી એન્ડર યુઝની જોડે મહાત્મા
ગાંધી હતા ત્યારે ગાંધી એહસાને એના
માટે શેકવામાં આવ્યા કે તે એશીયા વાસી
હતા તેમજ ઇસાઈ ધર્મના હતા. જેથી દક્ષિણ
આક્રીકામાં દાખલ કર્યા નહીં. આક્રીકાના
નવા મુસલમાન જોડે ત્યાના જુના મુસલમાનોની

બિરાદરી તેમજ સાધારણે જોઈ આફ્રીકાના ઇસાઇ મીશીનરીયોવાળા તે અચ્છેજ પામ્યા કારણકે એણે ઇસાઇઓ કાળા ઇસાઇઓ નેડે બરાબરી તેમજ સાધારણનો, વસ્તાવ રાખના નથી. જેથી ઇસાઈ મીશીનરી વાળાઓએ વિચાર્યું કે આપણાથી આફ્રીકામાં ઇસાઇ ધર્મનો ફેલાવો નહિં થત શકે.

“ઇસ્લામની તલ્વાર”

“ઇસ્લામ તલ્વારથી ફેલાયો છે.” એ કહેણું બિઝકુસ જૂક છે. ઇસ્લામની ખાસીયત તેમજ છે કે સાચી તાલીમ તે તલ્વાર ઉઠાવવાની વિશ્વ છે. તેમાં ત્રણ દાખલા છે કે જે વખતે ઇસ્લામ તલ્વાર ઉઠાવવાની પરવાનગી આપે છે.

૧. પોતાના છત્રની દિશાન માટે,

૨. મરિજદ તેમજ ઇલાહત ખાનાઓની દિશાન માટે,

૩. જ્યારે મુસલમાનો ઉપર એક ખુદાનું નામ ન લેવાને વારતે બીજાઓ રોકે ખુદા કરે અને ઘર વિનાના કરે ભારે,

આથી સાબીત થાય છે કે ઇસ્લામની તાલીમ, વગર કારણે તલ્વાર ઉઠાવવાની વિશ્વ છે. અને વાપરવાને વારતે ધણો ખ્યાલ રાખે છે.

લાઇઓ મુદમ્મદ (સૌ) સાહેબની દિવાંવરી અને બિરાદરી, સાધારણે એ દુન્યામાં મુસલમાનો જેની બધાદુર અને એક ખુદાને માનનાર કૌમ પેદા કરી. જેની હુકૂમત વધારે વખત ચલે નહીં કે આખી દુન્યાપર ફેલાઈ ગઈ હતી. આખી દુન્યામાં જેના નામનો કંઈ વાગી રહ્યો હતો. અને કોઈ બીજા કૌમ તેની બરાબરી કરી શકતી નહતી. એજ મુસલમાન આજ

એપ્રીલ

એવી રીતે ખાનાખરાણ, ખસ્તાલાસ, અને પરેશાન, ચોક્કાજ નગર-કેમ આવે છે! એમની ગરદનામાં બીજાઓની ‘મુસલમાનો તૌક કેમ પડ્યો છે! એનો સળગ એજ’ છે કે મુદમ્મદ (સૌ) સાહેબની તાલીમ અને સંદેશથી મુસલમાનો ધણજ માઈસા દુર પાછા હટી ગયા છે. મુદમ્મદ (સૌ) સાહેબના નામ લેવા એ આકે તે પોતાની શ્રમાવેશી આખર પછી બીજાવાર લાવી રહ્યો છે. અમરજે મુસલમાનો ખરી રીતે મુદમ્મદ (સૌ) સાહેબના માનનાસ અને ચાહનાસ હોય તે તે દિમ્મત બિરાદરી અને સાધારણને પાછો પોતાનો બનાવી લે.

દેસતો બીજા ધર્મવાળા લોકોને પણ અપીલ કરે છું કે તેઓ પણ મુદમ્મદ (સૌ) સાહેબને પોતાનો નમ્રતો બનાવી અને તેમના ઉમદા સંદેશ પર અમલ કરી કાયદો ઉઠાવે.

ઓલ ઇન્ડિયા રેડીઓનું

પ્રખબાદિક

“આવાઝ ઉર્દુ”

અથવા

“સારંગ” હિન્દી

વાંચો અને રેડીઓ સાંભળો

છુટક નકલ સાલ ત્રણ આના.

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ ધારવેડ, અસ્ત.

‘જોશ’ની કાવ્ય શ્રેણી !

રજુ કરનાર : જનાબ ‘સાબિર’ સાહિબ [વટવા]

[‘જોશ’ નું કવિત્વ જૂતકાળની દિપ્તિ સમાલોચના, વર્તમાનનું વિરતૃત વિવરણ : અને બાવિધ્યનો મુખ્ય સદેશ છે, તેમની કવિતા નાંચના હૃદયમાં તાઝગી અને દિગ્મતમાં વધારો થાય છે આત્મામાં કત્યંચ સદેશની અભિલાષાઓ વડથી ઉઠે છે. દિલની ઉડાણમાંથી એક સચિત ઉત્પન્ન થાય છે, જેના સૂરોમાં બાવિધ્યના સોહામણા રવખાઓ અને દરેકો અલોખાયલાં દેખાય છે. અને એમ લાગે છે કે ભણે આશાની સૌંદર્યવતિ દેવી જિવનના સિતાર ઉપર પ્રેમ અને આઝાદીનાં ગીતો ગાજી રહી છે. —મસઉદ અલી “ઝોડી”]

નૂતન કાવ્ય શ્રેણીની સમાલોચનામાં ક્રમક્રમમાં એ. ઇ. રેડ્ડીયો પર લખેલી જનાબ મસઉદઅલી “ઝોડી”એ જનાબ ‘જોશ’ મહીદુલાહીના કાવ્યોની ફરેલી સમાલોચના ગુજરાતી કાવ્ય સાહિત્ય પ્રિય જનતા આગળ રજુ કરે છે. ગુજરાતના કવિ વર્તમે એમાંથી કંઈક જાણવાનું મળશે જોયેલાં ધારણાં વધારે પડતીતો નથી. ‘જોશ’ની ભાવનાઓ અંતરના જે ઉલ્લાસથી વ્યક્ત થાય છે. તે ઉલ્લાસ ક્યારેક રજત પસદ વ્યક્તિઓ માટે અસહ્ય થઈ પડે છે એમા જરા પણ શંક નથી. ‘સાબિર’

ગત મહા યુધ્ધની બચકર ખાના ખરાબી પછી, વિરમય થએલા જગતે જરા થંબીને શાન્તીનો આસ લીધો ત્યારે, હિંદુસ્તાનના પછુ કેટલાક નવ ઉઠેર સાહિત્યકારો અને કત્યંચ શાળાઓએ જીવનના આદર્શોને નૂતન દ્રષ્ટિથી વિશ્લેષકવા માંડ્યા, તે સમય સુધી અમારું ઉર્દૂ કાવ્ય સાહિત્ય, વાર્તાત્મિક જગતની દૂરદૂર માત્ર વિચારો પર રચાયેલા કાદપનિક જગતના સોનેરી સસારમાં પડ્યું સ્થિરતું હતું. અમારા સાહિત્યમાં જિવનની સૂચવણી એક જુદી વસ્તુ છે પરંતુ જિવનનો વાર્તાત્મિક ચિતાર પણ ધણા ભાગે દુર્લભ જ હતાં. જે વ્યવહાર વ્યવસ્થાના થાંભલાઓ ઉપર સમાજ રચનાની ઇમારતો ઉભી છે તેની જીર્ણુતા અને ખરાબ મજબુત અસ્થિત્વ સમાજક જિવનની ઇમારત માટે ઉધાણ બધે રૂપ થઈ પડ્યું હતું. જ્યાં અમારા સાહિત્યકારો અને કવિઓ આ દુઃખદ પરિસ્થિતિ પરતે આંખો બંધ કરી માટે પોતાના વિચારો-

નાજ દર્શિત સ્વર્ગમાં વિદાર કરી રહ્યા હતા

‘હાલી’ ઉર્દૂ કાવ્ય શિશુના પહેલા કવિ હતા, જેમણે કવિત્વના પુરાણા મંત્રોને માનવ જિવનની વિદ્યભણાઓથી દુઃખદ થઈ તોડ્યા, અને સાહિત્યને માનવ જીવનને સ્પર્શતું કરવાના યત્નો કર્યા. પરંતુ પોતાની સપ્તળી સહૃદય કારકર્દીના અંતે તેઓ માત્ર એટલું જ કરી શક્યા કે, તેમણે સમાજની પોલીસી સયે એક પ્રકારની કામ ચલાવે સંધી કરી લીધી, સ્પષ્ટ છે કે, તે સંધી તે કામના સંયોગમાં ગમે તેટલી મદત્વશાળી હોય જ્યાં આજે અમારું દુઃખેનું. એકાદ બની શકે તેમ નથી. ત્યારબાદ સમાજક જીવનનાં આદર્શોનાં આ વિહીન કામમાં જેમણે કાળની નાડી ઉપર પોતાના લાથ રાખી જીવનની માંદગી પારખવાના યત્નો કર્યા તે ઉર્દૂના એ મહાન ભાવનાશાળી કવિઓ અલ્લામા ‘ઇકબાલ’ અને જનાબ

‘જેશ’ મઘીલાગાદી છે. આ જગને વેદનાશાળી કવિઓ આધુનિક સમાજ રચનાથી કંટાળેલા હોઈ જાને પ્રચલિત વિચારને અને વ્યવસ્થાને સમાજ માટે ભવ્ય હારેલાં વર્ણવે છે. છતાં, ‘જેશ’ અને ‘ઇકગ્રામ’ની ચિદ્રીત્સ્ય પણ બીન્ન છે, અને ક્યેય પણ બીન્ન બીન્ન છે. જાનેમાં મળાપાણું ફક્ત એટલું જ છે કે, જાને ખાસ વિશ્વપાત્ર પૂર્યક એને સ્પર્શે છે. અને માને છે કે, સમય જે કંઈ અમને આપે છે તેથી કોઈ અને દેશની જરૂરો અને અમારા જિવનની વાસ્તવિક જરૂરો ઘણીજ વધારે છે. જાને માનવમાં સ્પેલી અસિમ સન્નિત-ઓને માનનારા છે.

જાનેનું કવિત્વ એક એવા સૌનેડી કાળનું ભવિષ્ય ભાખન છે જે કામ અમારી અત્યારની નિમશાઓ અને અફળતાઓનો સંપૂર્ણ પહે બદલી વાળી આપશે પરંતુ એ જાનેના વિચરણમાં ફેર એ છે કે, ‘જેશ’ના કવિત્વનાં મૂળ બનાવો અને જિવનની કટુ ઘટનાઓમાં વિરગદેશ છે તે એ બનાવો અને ઘટનાઓ કે, જેમનાથી રાનાદીન અમારું જિવન સંન-ધિન છે જ્યારે અસ્ત્રામા ‘ઇકગ્રામ’ના કવિત્વનાં મૂળ, આરંભ જિવનના અને ઉગત ગિદાંતો પર પગસાએલાં છે, તે સિદ્ધાંતને કવિ ઇકગ્રામ દિશ્યૂરી ચિન્નન પછી કંઈના પૂરક પોતાના કવિત્વનું ખેય જાતી બેડેશ દેખાય છે. ભાવ્યથં એ ને, અસ્ત્રામા ઇકગ્રામ પ્રથમ દિશ્યૂક છે, પછી કરિ છે. ‘જેશ’ પહેલાં પણ કવિ છે અને પછી પણ કવિજ છે. તેઓ ‘ઇકગ્રામ’ની જેમ મદાન બેળના દિશ્યૂ તરીકે અમને ક્યાંય પણ દેખા દેતા નથી. ને છતાં પણ,

તેમના કવિત્વમાં વિચારો, ભાવના, અને ચિંત-નની મદામૂલી હૃદયાર્પક સંગીનના મળે છે તે, તેમને એક હિંચ કાઢીના વિચારગત અને ચિંતક સાબિત કરી આપે છે

‘જેશ’ના કવિત્વમાં આપણને દિશ અને દિમાગનો વિરમય જનક મેળ જડી આવે છે. એજ મુદર મેળના કારણે ‘જેશ’નું કવિત્વ સવળા ખરાબીઓથી બચી રાકયું, જે કાષપણ કવિની કવિતામા આવના કે, ચિંતન જાનેમાથી કાષ એકનું વધતું એકનું થવાથી થઈ ભય છે. દિશ અને દિમાગના મુદર મેળના કારણેજ ‘જેશ’ની કવિતા એક મુદર, સંગીન, જિવતી જનમી, આક અને ચોક્કસ કવિતા બની રહી છે.

‘જેશ’ની કવિતા એવા પ્રચલીન કાળની જનમદાત્રી છે જેમાં, જિવન એક એવા સ્થળે દેખાય છે કે, જમથી બે માર્ગો ફાટાતા હોય. એકશા માટેજ અમને તેમની કવિતામા તે સવળા મુદરનો મળે છે, જે પડેલાથીજ કાળ પ્રયાદના તરવૈયાઓને જિવનની દોરવળી અને કળવળી માટે થોડા ભળી શકાય.

‘જેશ’ની કવિતા રાત દિનનાં મ યનેતી વિરમણા, મુખતાઓના ખાલ પદ્મઓને બેડીને અદર ડોકનું કરવાની રવમમાં ન ભઈ રાકાય તેવી કંચ, સંગ્રેઓ અને બનાવોનું તત્ત સોધીને સત્તાને સમજવાની એક અસિમ અલિસાયા, જિવને ઓળખવા અને ખીજાણવાની એક પહેલી તક. રવમ્ અનુક્રમણિકા, વેગ વિખેર દશની બ્યાકુળતા કલ્પાદી સવળા મુખોધ સનો અને મંત્રો પર ‘જેશ’ની કવિતા ઘણા છે. ‘જેશ’ની કવિતાના

અધ્યાસીઓ કહી શકે છે. મૈથુ આનંદના તે કવનને કે, 'સાહિત્યને જિવન સાથે સંબંધિત થવું જોઈએ,' બહુજ સંગીનના સાથે સિદ્ધ કરી આપે છે.

'જેશ'ની કવિતાનું મુળભૂત તેમનું ક્રાંતિકારી ગાનસ છે 'જેશ' સમાજના તે સમજા દેવતાઓને તોડી, ફેડી, મચ્છોડી ફેંકી દેવા માગે છે જેમની આગળ માન્યતા અરણ્ય રહન કરતી દેખાઈ આવે છે. 'જેશ' ઉધાણ શબ્દોમાં જારપૂર્વક સાબિત કરી આપે છે કે, અમને અમારી ખ્યેય પ્રાપ્તિ માટે સૌથી પ્રથમ તે સમજા ત્રિવેક, પ્રદ, ધાર્મિક, ઔદ્યોગિક અને સમાજિક નિયમનો તોડવા પડશે જેમના તાણા વાણા ઉપર અમારા શિખનની વર્તમાન વ્યવસ્થા જળવાઈ રહી છે, બીજા શબ્દોમાં 'જેશ'ની કવિતા વર્તમાન કાળના આત્માનો હુકાર છે. જેમા અમને અમારા વર્તમાન કાળના સમજા કમ' કોત્રોની રામણી સજાવા છે

'જેશ'નું સૌથી વધુ વ્યક્તિત્વ કે જેણે તેમની કવિતામા જિવનનો વારસવિક આત્મા ફેંક્યો છે તે, તેમનું કવિ તરિકેનું સરાશીપણું છે એમનો જિવન વ્યવસાય મોટા અક્ષરોમાં તેમના લગાટ પર ઢખાએલો રહે છે. એટલા સુધી કે, અની સાધાગણુ ખનાવેના વર્ણનમા પણ સદાએ તેમનું દિલ તેમની છામ ઉપર રહે છે સત્તાના, અને સહૃદયતા તેમની કવિતામાં સૌથી વધારે પ્રકાશતા સદ્યુણે છે.

'જેશ'ની ઉનન જાવના-શૈલીના પ્રદારો કે જે તેમના સરળા બોધક કાવ્યોના આદમા છે તે 'જેશ'ની સહૃદયતા અને કુમારભરી અનિ વેગીશી લાગણીઓની પહરાએલી શીકલ છે.

શબ્દોનાં પ્રદારો અને કટુતા તે ભયંકર વ્યાધી અને તિવ્ર વેદનાઓનું જાન કરાવે છે કે જે કવિનો આત્મા અનુભવી રહ્યો છે. દેશ અને કૌમની લાગણી હીણી મનોદશા પર 'જેશ'નું રૂપીર ઉકળી ઉઠે છે. મનુષ્યની, મનુષ્ય પ્રયેની, ફૂ વર્તણુક, સ્વાર્થ લોહુપના, અને કુંડી પ્રદેશ વિચારો કરતાં કયાંક કયાંક મનુષ્યની મનોદશા ઉપરના દુઃખ અને ગુરસાથી ભેગ ઉપર એક પ્રકારની દીવાનગી છાસ જાય છે એવા દાખે જેશના છૂટેલા ટોણાઓ કાનિત નરતરની જેમ સમાજની રંગોમા ખૂચી જાય છે. એ રીતે જેશ ઉર્દૂમાં તિવ્ર ટોળા કરનારા મદાન કવિ છે. 'અકબર' અદલાગાદી પણ ઉપરોક્ત કળામા પૂર્વકાળના નિપૂણ કવિ હતા, પરંતુ અકબરની જાવના-શૈલી મધ્યમ પ્રકારની ગણાય તેઓ વર્તમાન અને ભવિષ્ય જાનના વહેણે તત્કથી આંખો ખંધ કરી લઈ જૂનકાળમાં ધસી જવા છત્તા હતા, એથી વિરુદ્ધ જેશના ટોણા જૂનકાળની ઉત્તતિની અગત્યનાને નજર બહાર કર્યા સિવાય એક નરક સમાજના નખળા વડાઓ ઉપર સખત ધા લગાવે છે, અને બીજી બાજુ સમજણ પૂર્વક ભવિષ્યની શક્યતાઓનું દ્રખ્ય મૂર્ત મંત કરે છે.

'જેશ'ની કવિતામાં આશા નિરાશાનું તત્વ એક પછી એક દેખાય છે. તેમની કવિતાનું તત્વ કાળનાં આપણે એ પરિણામ ઉપર આવી શપાએ છીએ કે, જુદા જુદા કાળમાં જિવન પ્રસંગો ઉપર જ્યાં હતાં તેના સંબંધ વ્યવસ્થા જરૂરીઓ અને જુદા જુદા રચના પ્રસંગો સાથે છે. 'જેશ'નું દ્રષ્ટિ બિન્દુ ધણા લાગે સ્પષ્ટ પ્રક્રશિત, અને આશાવાદી છે: પરંતુ તે

બેઠો કે જોતો સંબંધ માત્ર નિરાશાવાદીન નહિ પરંતુ ભારે સંક્રિત છે.

આત્મા અને શરીર, જિવન અને મૃત્યુ મુખ અને અશુભ, ધર્માદી સઘળી મુશ્કેલી સંબંધે 'જોશ'ને માનવ શ્રદ્ધામાં સંપૂર્ણ અસંક્રિતની માન્યતા છે. પરંતુ, મજાતી વાત તો એ છે કે, ઉપરોક્ત અસંક્રિતની જગ્યાબદલીને પણ તે પોતાની પાસ અને નિવર શેઠીમાં ધધરની ધમ્જાઓને માધેન માધે છે અને માનવને એક ટાણે લાચાર, દર્શાવીને તે સઘળી ઓછા, અંજારાતો, અને નબળાઈઓને, ઉત્પત્તિક, વંશોપાર્જિત અને કૌટુંબિક હેમે છે : અને એ રીતે માનવીના માધે આપના દરેક તોલમનથી તેઓ તેને બચાવી લઈ જાય છે. અર્થાત્ જ્યારે 'જોશ' કવિની દળે બચાવનામું પેશ કરતાં વહે છે;

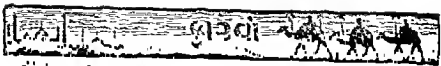
“ તડીરકે દાવરમે આનાલી પખા;
સર પખે મસીયા પે મુકનાલી પખા.
પાકિક થી દાલે મુલસે કડીયાં લેલિન !
પૂરી જો હિવન તો મુરકુરનાલી પખા.”

ભાવાર્થ ને; કિરમતના વર્તુળમાં આગેજ ફટકા થયો, અને એ રીતે ધધરી ધમ્જાઓના ચળેમાં મસ્તક મુકાવવું પડ્યું. ઉધ્ધનની કળાઓ પુષ્પોનાં વૃત્તાંથી પરિચિત હતી પરંતુ જ્યારે પ્રભાનાં કિરણો ફટવાં ભારે પ્રદૂશી પ્રદૂષીને પુષ્પ બનવું પડ્યું.

ઉપર મુજબ હવનની ફિદ્દુરી ખેંચતાં તેમના કહેવાને ઉદ્દેશ એ છે કે માનવના પોતાના હાથમાં ન તો પોતાનું રૂદન છે, ન તો પોતાનું દારૂ. અમારું દુઃખ પણ પારકાના હાથની વસ્તુ છે અને અમારું મુખ પણ પારકા

હાથમાં છે. 'જોશ'ની માન્યતા છે કે, અમારી પોતાની ધમ્જા પણ અમારા હાથની વસ્તુ નથી. ધમ્જાનું જાણું અમારી વાસ્તવિક જરૂરીયાતોમાંથી ફૂટે છે. આં તો અમારા કાણુથી જાણ છે, જોટલા માટે અમે અમારી દમ્જાઓને વધારાથી વધારે આવવરવરતાઓનું એક પક્ષાએનું સ્વરૂપ કદમી રાખીએ છીએ,

માનવ જિવન, ઉપર વર્ણવેલા દાખ અને જાજગરી નીચે હોવાની એ માન્યતાઓનાં પ્રકાશમાં જ્યારે માનવની નબળાઈઓ સારે અમે 'જોશ'ના ટોણા, કંઈક શબ્દો અને ગુસ્સાનો અભ્યાસ કરીએ છીએ ત્યારે અમને 'જોશ'ના ચિંતન અને ભાવનાઓમાં એક પ્રકારનો વિરોધભાસ થાય છે. અમે વિચારીએ છીએ કે, પ્રસ્તુત માનવ છેક લાચાર છે અને તેનાં સઘળાં કર્મો અને કર્તવ્યોની લગભગ એક ટો' અશક્ત ધમ્જાના હાથમાં છે, ત્યારે કવિને આટલી કંઈકાઈઓ પૂર્વક માનવને ટોણા મારવાનો શો દહ છે? એ પ્રશ્ન ઉપરથીત થાય છે અને સ્પષ્ટ થાય છે કે, અહિં તો ગુસ્સે થવાના બદલે દયાભાવ તેમજ માનવની નબળાઈઓ તરફ સહાનુભૂતિનું લાખવની જોઈએ. 'જોશ'ને પણ એમ ક્યારેક ક્યારે માનવ ઉપર તરસ આવે છે. પરંતુ દયા ભાવની એવી જુગ પળોગ 'જોશ'ને સ્પર્શે છે. 'જોશ'ના વધારે સમય તો માનવની મરક-ગીઓ કરવા અને તેને મર્ગના પૂર્વક પકાટી દહવની વચળા કાઢવામાં જાય છે. ઉપરના મનન પછી કદી રાખીએ છીએ કે, અનિ સહનવાના કદરો 'જોશ'નાં કડવાં વેળુ તેમની કવિતાનું અદ્વિતિય સૌંદર્ય છે ત્યાં સહેજ

પૃથ્વી તેવી ખોડ પથ્થુ છે.

ધર્મ અને ધર્મ સંબંધે 'જોશ'નું દ્રષ્ટિ
 બિન્દુ ન્યુન નથી તેમ, અતોપુ પથ્થુ નથી.
 'જોશના' પહેલા પથ્થુ ધણા જાણીતા સક
 કરવાયાના આવીજ વાતો કહી ગયા છે અત્ર-
 જન જોશની મૈત્રી એ સૌથી વધુ ઉત્તર છે.
 જોશ પોતાની ધાર્મિક માનવજાઓના કાલે
 એ જગ્યાએ ઉભા છે તે તદ્દન નકારતુ
 (નાસ્તિકતાનુ) રચના તો નથીજ. 'જોશ'ને
 જંજીરના અસ્તિત્વનુ સંપૂર્ણ જ્ઞાન છે, પરંતુ
 તેમનું ચિંતન-નક વિનકે અતંસકાઓના વચ-
 નામા અટવાએણું છે જેથી તેઓ અતિ લાંબા
 કાળના ચિંતન પછી પણ આજ સુધી કે'સવા
 ઉપર પડેલી સાચા નથી કે તે મદાન શક્તિ
 કે જેનું નામ ઇશ્વર છે તેમ કયા સુએથી
 આગળી પારખી શકાય? 'જોશ'નું રચાન ખરી
 ઝીંતે શોધખોળની જગ્યામા છે, અને તેમના
 અતંતરી આ વિટરખણા-ચિંતા અને બાવનના
 ઉમળકાના તકે હાલે હુદ્ અને લાવનાનું
 પુદ્ છે. જિવનના કુ ખડ પ્રસંગો અને માનવ
 જિવનની અતંસકાઈ ખેચનાણુનું તંજો જુદીની
 દરદરકાથી આગ્રહન કરે છે હારે તેમના
 દિમાગમા સકાઓતી રૈખા અંકાઈ જાય છે.
 પરંતુ જ્યારે તેઓ સુદિ પર મૂર્ચિત થતા
 સૌંદર્ય દ્રષ્ટોની કાવનાઓના પ્રકાશમાં દર્શન
 કરે છે હારે તેમના અપમા ઉતર થઈન (આસ્થા)
 ની વર્ષા ઝરમરે છે. અને એજ આસ્થામાં
 જોશ ઉમળકાઈને ખોરી કોં છે.

અર્થાત-અમારા જેવી દ્રષ્ટિ ધારનારોએ તે

પરમ સસ (ધર્મ)ની સળીની માટે જો જંજીરી
 સરેસ વાડકો ન અ આ હોંત તોપણ પ્રજાનના
 સૌદર્યવર્તા દ્રષ્ટો પુરનાં તતાં.

'જોશ'નો પ્રેમ શારીરિક સૌંદર્ય ઉપરનો
 છે તેવી કલુષાત માન મૂર્ચિત જાવનાળી
 નદિ પરંતુ સીધે સીધું વાસનાઓના રચના
 થાય છે. એજ કાલેથી પ્રેમના રંગે જાતંત્ર,
 શેષ, અમયકિત અને સંગીત છે. 'જોશ'ની
 કવિતામા શારીરિક અને સૌંદર્યક રચ પાનનું
 ઉદભાવકે જ્ઞાન મળે છે. સૌંદર્ય પુનર્ને
 'જોશ'ની આનંદ થરી કલ્પનાઓએ રેખાંક
 અને ગમજ કાલેથી અસિમ ઉન્નતિ સુધી
 પહોંચાડી દોષી છે. દરમો પ્રતિની કવિતામાં
 'જોશ'નું રચાન 'અનીસ' અને 'નાજીર'
 અકલ્પનારીની કાલે કાળ હાજર ઉદ્ધ કવિતામાં
 સૌથી મદાન અને ઉન્નત છે. જામ કરીને
 નૈસર્ગિક દ્રષ્ટોનું સૌંદર્ય વર્ણવવામાં 'જોશ'ની
 કવિતા સૌંદર્ય ભાષી વાતરને ગાઇ જાય
 કવિ રચનાં પથ્થુ સારો તથા નૈસર્ગિકાં દ્રષ્ટો
 મર્ચિત કરી 'જોશ'ની કવિતાએ 'અનીસ'ની
 જેમ નૈસર્ગિક નરી કલ્પનાઓજ નથી તેમજ
 'નાજીર' અકલ્પનારીની જેમ નજારી માણ સુધી
 તો મુખપણુ કલાંકએ અપારથ પથ્થુ નથીજ.
 પ્રકૃતિ દ્રષ્ટો મળધે 'જોશ'નું અપારથન પોતાની
 સગી આંખોથી મીધે માણુજ છે. અને એજ
 કારણુ છે કે, તેમની નૈસર્ગિક દ્રષ્ટો પ્રાચીની
 કવિતા કવિતા માટે થડો છતાં પથ્થુ પોતાની
 સાદહ અને સત્યતામાં મગજને વિરરી મળે છે.

જુદમ અથને આદેસે તરતે મરને દડકે લીંબે;
 ખર રમુપ ન હોંતે તો મુજ્જ કાચી થી. "

'જોશ' વિદુશ્વનાની પ્રમ અકથ (વિદીપ
 પુના) અને માનવતાના જગ રિપાન ખુલ્લના

ખીસ

[૪૮૬]

[૧૯૪૨]

કારવાં

સ્વપ્નાઓ સેવે છે. પરંતુ તેઓને વિશ્વાસ છે કે, વર્તમાન સમાજ અવસ્થામાં ધર્મજનો દેર એટલે એને પાયાઓમાંથી પસટાબા વિના ઉપરોક્ત સ્વપ્નાનાં માત્ર સ્વપ્નાનું રહેવાનો, તેઓ ધર્મની જેમ માને છે કે, સમાજની ગિરિયા ધમારતને સમારી તેને પડનાં ખાળાં રાખવાના યત્નો એક મહાન ઐતિહાસિક જૂન મણારો. તેઓ માને છે કે આ ધમારતને એક તરફથી સાવ નષ્ટ કરી નાખવી ઘટે છે. એટલું જ નહિ, માત્ર ધમારતનેજ સાફ કરી નાખવાથીજ કામ ચાલી શકે તેમ નથી; પરંતુ તે દેવતાઓને પણ ખોદી, ઉખેડી ફેંકી દેવા જોઈએ કે જેમના કારણે વર્તમાન સામાજિક ધમારતનું અસ્તિત્વ ટકી રહ્યું છે. ઉપરોક્ત વિચારમાં રાચતા 'જોશ' ન્યુન વિચારોથી લઈ આવતા યુવાનને કુકાર થેરાં નાદે છેડે છે.

"હું કે આજ સહીએ અમલકી રાહમે ચાલું છું મેં, ખદક વાકિફ હો કે જળ આપા હું છા, વત્તા હું મેં, અવ કદામત ! મે ખુડી હો કામને રાહે ફરાર; વાત, વેલ્ડ આપા નહ તેલ્ડીવડા પરવરદિચાર."

કુલારેક 'જોશ' મમતાથી વડીલની જેમ તપ બાવતા અને આશાઓ લઈ કમસિતમાં પડના કુવકની પીઠ યાગડનાં નીચેનાં રાખે છેડે છે.

"મયે વેલ્ડ દિન કે તું કિ નામે અજ આંસુ બદાતાપા. ઝરેત હો કફસ પર અવ તુજે જિજ્ઞાસી વિરાનેશ. અને વેલ્ડ દિન કે મદેરમીએ હિરમત પે તુ રેલાય; ઝરેત હો તુજે અજ આસેતેં પર મુરદારને શી તડપ, પગદમ તડપ; ઈત્તા તડપ, બર્કે તપાં બન બા; ખુડા અવ ઝમીને એન્ડીકાન-આસમાં બન બા."

• ઉદેશ જે 'જોશ'નું કવિત્વ ખૂબીથી દર્શ સમાસોચના, વર્તમાનનું વિદ્યુત વિવરણ અને

લવિષ્યનો સુખદ સંદેશ છે. તેમની કવિતા માંગતાં હૃદયમાં તાજગી અને દિગ્મતમાં વધારો થાય છે. આદ્યમાં કર્તવ્ય સંદેશની અભિગ્રાહ્યતા તરૂપી હોઈ છે. દિલની ઉંડાણમાંથી એક સંગિત ઉછું થાય છે, જેના સૂરમાં નિવનનાં સોહામણ સ્વપ્નાઓ અને કપ્પો આસેખામકા દેખાય છે, અને એમ લાગે છે કે જાણે આશાની સૌંદર્યવતિ દેવી ગિરિવનના સિતાર ઉપર પ્રેમ અને આઝાદીના ગીતો મણુમણી રહી છે.

પુરૂષોના કપડાં
સાયન્ટીફિક
રીતે વેતરતાં
અને સીવણ
શીખવા માટે
રૂમરૂ મળો યા
લખો.

મુરાદ ટેલરીંગ વર્ક્સ
એન્ડ ઇન્સ્ટીટ્યુટ

MURAD TAILORING WORKS.

Try our Secret Good Fit for Scientific Cut up-to-date Fitting & Modern Style.

પ્રો. એસ. જી. મુરાદ.
મુનારવાડ મરહદ પાસે, રાદર.

નૃસી કૃતિઓ સમજવા માટે લેટીન ભાષાની ખાસ જરૂરત હતી. ઇબ્ને અબી અસૈયાએ ખૂબ મેદનત કરીને થોડા મહીનામાં જ આ કડીન, ભાષા શીખી લીધી. હકીમ ચઅફ્ફ બિન સકલામના શિષ્યોમાં શામિલ થઈને હકીમ જાલીનૂસ અને છુકરાતના પુસ્તકોનો અભ્યાસ કર્યો.

ઇબ્ને અબી અસૈયાની શૈક્ષણિક તૃષ્ણા અહિં પણ તૃપ્ત થઈ નહિ. થોડા વખત પછી એ મિસર ગયા અને તિબ્બી દુન્યાના એક પ્રખ્યાત વિદ્વાન મુન્ઝિઝુદ્દીન બિન અલીની સેવામાં હાજર થઈને જાલીનૂસની બાકી રહેલી કૃતિઓનો અભ્યાસ કર્યો અને એમની જ દેખરેખ હેઠળ પ્રથમ વાર ઇસ્લામ કરવો શરૂ કર્યો.

મિસરમાં કેટલીક મુદત સુધી રહ્યા પછી ઇબ્ને અબી અસૈયાના જાણવામાં આવ્યું કે હમિરકમાં હકીમ રઝીઝુદ્દીન રહી, એક નામવર ને નિબ્જાત તબીબ છે અને એઓ જ આ સમયમાં 'હજરત ઝકરિયા રાઝીની તિબ્બી કૃતિઓના વિશ્વાસ પાત્ર આલિમ છે. ઇસ્મના તરફથી 'ઇબ્ને અબી અસૈયા તુરત મિસરથી હમિરક જવાને રવાના થયા અને રઝીઝુદ્દીન રહીની સેવામાં હાજર થઈને ઇમામ 'ઝકરિયા રાઝીની તિબ્બીના અમલી લાગતો અભ્યાસ કર્યો.

હકીમ જાલીનૂસ, છુકરાત અને ઝકરિયા રાઝીના તિબ્બી પુસ્તકોની સંપૂર્ણતા પછી ઇબ્ને અબી અસૈયાને 'શૈખુર્રહસ બુઅલી સીનાની તિબ્બી કૃતિઓનો અભ્યાસ કરવાનો શૈક્ષણિક ધ્યેય, અને ફરી એ કામિલ ઉસ્તાદની શૈક્ષણિક પ્રવાસ કરવા માંગ્યા સુભાગ્યે ઘણી ઉત્ક્રાંતિ રહી ઉદીન છવાનીની સેવામાં

પહોંચી ગયા અહિં એમણે હકીમ બુઅલી સીનાની તમામ કૃતિઓનો અભ્યાસ કર્યો.

ઇબ્ને અબી અસૈયા, ઇસ્મે તિબ્બ (વૈદક વિદ્યા)માં કામિલ થઈ ગયા. એમની તબીબ તરીકેની પ્રખ્યાતી ઇસ્લામી દુન્યાથી બહાર નીકળીને દૂર દૂર સુધી પહોંચી ગઈ. મોટા મોટા તિબ્બના આલિમો એમની આગળ શિષ્ય બનીને બેસતા હતા. ઇસ્મે તિબ્બની સંપૂર્ણતા પછી એમના હકીમ તૃષ્ણા ફરી એક વાર વધી અને ફિઝાસાશી તથા શરઇ ઇસ્મે સંપાદન કરવાનો શૈક્ષણિક ધ્યેય, અજીબ બરકતવશો ઝમાનો હતો. ઇસ્લામી જગતમાં અતિથેના કાર્ણ પણ કમી ન હતી માત્ર વિદ્યા આદરના દિલમાં સાચી શોધ જોઈએ. ઇબ્ને અબી અસૈયાને શૈક્ષણિક ખાસ છીપાવરા માટે અસ્લામહ સૈદુદ્દીન, અસ્લામહ સમશુદ્દીન ખવારઝમી, અને અસ્લામહ ઇબ્ને સદ્દાન જેવી મહાન હસ્તીઓ મળી. એમની આગળ એ શિષ્ય બનીને બેઠા અને ફિઝાસાશી તથા મજહબી ઇસ્મેમાં નિપુણતા મેળવી.

વિદ્યા સંપાદન કર્યા પછી અસ્લામહ ઇબ્ને અબી અસૈયાનું પુરું લક્ષ ઇસ્મે તિબ્બના અમલી તજરૂબા (અનુભવ) અને ઇલાજ-ચિકિત્સા કરવામાં જ કેન્દ્રીત થઈ ગયું. એમના કેટલાએક આશ્ચર્ય વ્યક્તિ કરનારા ઇલાજો દર્શિલાસ પુસ્તકોમાં હમણા પણ વાર્તા જેવા લાગે છે.

ઇબ્ને અબી અસૈયાનું સૌથી વિશેષ શાનદાર અને અમર કામ, 'તબકાતુલ અતિબ્બી' નામે ફિલિ છે, આ પુસ્તકે આખા જગતમાં અમર પ્રખ્યાતી પ્રાપ્ત કરી છે. આજે પણ જગતમાં આ એક વિશ્વાગ્રામ્ય અને સંપૂર્ણ

એને ૫૦૦ વખત પઢી દુઆ માંગશે તો. પઢનારની ખુદાપાક સિકાજત કરશે અને દરેક
 ઇ. અ. શાંતિ થઇ જશે; જે દરેક માણસ ૫૦૦ વખત પઢે તો વધુ ખેલતર છે. દુરમન
 અને હાકિમની જાળાનથી મારે દરેકજ સવારની નમાઝ પછી તેની નીવતથી પઢવાથી
 ઇ. અ. જાળાન થઈ યશે અને તેઓની સામે
 જુલુ થાય તો ત્રણ વખત પઢી તેઓ ઉપર એવી
 રીતે દમ કરે કે તેઓ જાણી શકે નહીં તો ઇ. અ.
 હાકિમ પણ નરમ રિલ થઈ જશે. (૧૪)
 'યા મહી તોસલેત અલેના ઈન્નકા અન્ત-
 તવ્યાખુરહીમ યા અલ્લાહુ યા રહુમાનો
 યા રહીમો વહુમના ઈન્નકા ખૈરરહેમીન
 ખે હકકે રખે વસીલતે લાઈલાહુ ઈલ્લાહુ
 મોહમ્મદુર્રસૂલલ્લાહ રહીલાહુ અલ્લેહુ
 વસલેમ ખેશરફેહી વકરમેહી.' શરીઅત
 મુજબ દરેક હવાજ કામ મારે દરેક ઈર્જ નમાઝ
 પછી આગળ પાછળ ત્રણ ત્રણ વખત દરેક
 શરીફ પઢી દરેક વખત પૂરી "બિરિમલાહ"
 સાથે મજકુર દુઆ સાત વખત પઢવી ઇ. અ.
 કામ બહુ જલ્દી થઈ જશે કામ પુર થાય ત્યાં
 સુધી પઢવું (૧૫) "યા મહી તોસલેત
 અલેના વહુમના ઈન્નકા અન્તતવ્યાખુર-
 હીમ યા રહુમાનો યા રહીમો વહુમના
 અલ્લાહુમા યા હદેજો યા હદીજો મિન
 જમીઇલ અલાઇલ ખારજે મિનલ અઠ
 વસ્સમાએ ખેહકકે રખે વસીલતે લાઈ-
 લાહુ ઈલ્લાહુ મોહમ્મદુર્રસૂલલ્લાહ-
 સલ્લલ્લાહુ અલ્લેહુ વસલેમ ખેશરફેહી
 વકરમેહી." સવારની ઈર્જ નમાઝ પછી
 આગળ પાછળ ૩-૪ વખત દરેક શરીફ પઢી
 પૂરી "બિરિમલાહ" સાથે એને ત્રણ વખત

પઢનારની ખુદાપાક સિકાજત કરશે અને દરેક
 આજત બજા મુસીબત વગેરેમાંથી છોડવી દઇ
 એવી બજાઓથી બચાવશે, અને દરેક રીતે
 તેની મદદ કરી તેના દિલની મુરાદ બર લાવશે.

"યા મુન્ઝોમો" (સંખ્યા ૨૦૦) "એ
 નેઅમન દેવાલા" (૧) એને હમેશા કસરતથી
 પઢનાર ઇ. અ કદી પણ કોઇનો મોહનાજ
 થશે નહીં. (૨) એને હમેશા કસરતથી પઢ-
 નાર ઇ. અ જની થઇ જશે અથવા તેનું દિલ
 સજ્જ અને કિતાઅત પકડશે (૩) દરરોજ
 ૨૦૦ વખત પઢનાર અનેરા કાયદા મેળવશે.

વહશી સાહિત્ય કાર્યાલય

(પ્રકાશક:-"કારવાં" માસિક)

કણુપીઠમાંથી ખાલી કરી
 ટાવરૌડ, મોહન ટૉકીઝ પાસે ગયા છે.
 "કારવાં"ના પ્રાહકોને નવું સરનામું
 નોંધી લેવા વિનંતી છે.

'કારવાં'ના પ્રથમ અને બીજા
 વર્ષની ફાઇલ

અંક ૧ થી ૧૨, કપડાંનું પાકું પુકું.
 કી. રૂ. ૫) ૮. ખા. સહિત
 કોપીઓ સીલકમાં બોધી હોવાથી
 થોડીકજ ધાંધાવવામાં આવી છે.
 આજેજ બોર્ડર મોકલી આપો.

વહિતો વર્તમાન

[સંપાદક : 'કારવાં']

“હિંદમાં કાયમના હબીધરો ૧૬૦૦ છે.” મરહુદો અને મંદિરો કરતાં સીનેમા થીએટરોની સંખ્યા હજી ઓછી છે ત્યાં સુધી આપણે ગભરાવાનું કંઈ કારણ નથી.

“હિંદમાં આજ સુધી ૧૫૧૫ ખોલતી ફિલ્મો તૈયાર થઈ છે.” પણ એ ફિલ્મોએ હિંદના ઘરેઘરમાં કેટલા યુવક-યુવતિઓને નટ-નટીઓ જેવાં જીવન જીવતાં કરી દીધાં છે તેનો કોઈ આંકડો પ્રગટ કરી શકે?

સરકારી યાદી જણાવે છે કે “છેલ્લા મુઘલ ઇલાકાના ભયંકર વાવાઝોડથી થાણા છલ્લાનાં ઘણાં ઝાડો પડી ગયાં હતાં, એ પડી ગયેલા ઝાડોના વેચાણમાંથી મુઘલ સરકારને રૂ. ૧૭ લાખ ૧૭ હજાર રૂપિયા મળ્યા હતા.” વેરભાવે પરમેશ્વર મળ્યા તે આનું જ નામ.

“અમેરિકાના એક ખૂસ્તરવાલો પ્રો. એડવર્ડ એ. ટ્રોકસેય ‘પેટ્રોલિન’ નામે યંત્ર શોધ્યું છે જે પત્થરનું છે.” અમેરિકામાં આવી રીતે પત્થરમાંથી સંગીન શોધાય છે; ત્યારે આપણે ત્યાં સંગીનને જ પત્થર જેવું ભારે બનાવી દેવાય છે ! ખાનડી કરવી હોય તો કોઈ બુના પુરાણા ઉરનાદની તાન પોતાના ઘાત પર ઝીલી જીવે !

“કન્સાસમાં વિનિયાખાતે જહોન હેન્કોક નામક રાહદારીને એક મોટરની ટક્કર લાગતાં તે સામી દિશામાં જતારી એક ખીજ મોટર પાસે જઈ પડ્યો, જે સામી મેટર એને ત્રીજી મોટર સામે ફેંક્યો અને એક ચોથી મોટરથી એને વાગ્યું; છતાં રાહલાયે તે જગી ગયો.”

એ માણસને પેલા મોટર હાંકનારાઓએ પુર-બોલ ધારી લીધા હશે કે શું ?

“લીંગની ખુશી બેઠકમાં થએલું તસ્વારનું વેચાણ” હવે એ ઉપરથી પ્રેરણા પામીને વીર સાવરકર આવતી હિંદુ મહાસભાની બેઠકમાં તીરકામણનું લીલામ કરે તો નવાય નહિ !

“રેવા રાજ્યમાં બ્લેટજ રજી થતું નથી.” રાજ પોતાની મહેલની બીતો પરજ નામું લખતા હશે પછી કાગળ પર બ્લેટ રજી કરવાની શી જરૂર છે ?

“દિલ્લીમાં અનાજ કેન્સરન્સ ભરાઈ હતી પણ તેના સરઘસમાં અગાઉની જાહેરાત પ્રમાણે લોકો પેટ પર પત્થરો બાંધીને કપાં હતા કે નહિ તે જણાતું નથી ! અને પેટ પર પત્થરો બાંધ્યા હોત તોય જેનો સામે એ દેખાવો કર્યો હશે તેનાં દિલ્ પીગમવાનો ઓછો સંભવ છે; કારણ કે તે પણ પત્થરનાજ છેને !

“કચ્છના એક ખેડૂત કુટુંબ પર એક વિકરણ ચિત્તાએ હુમલો કર્યો હતો. જે બદા-દુર કાળીઓએ તે ચિત્તાનો સામનો કરી પેલા ખેડૂત કુટુંબને બચાવ્યું તો મળ્યે પેલા કાળીઓ પૈકી એકને ૧૨ ને બીજાને ૬ રૂપિયા દંડ કર્યો.”

કચ્છ રિઆસતમાં માણસ કરતાં જનવરોની કામન વધારે હોયી જોઈએ. પણ તેમાં આશ્ચર્ય પામવા જેવું નથી પુરોપ-અમેરિકાની કેટલીક ગેમ્લી લલનાઓ તો પતિઓ કરતાય પાણેલા જ્વાનની કામન વધુ ઓંકે છે ત્યારે આ તો ચિત્તા છે !

માસ એપ્રિલ ૧૯૪૨

પુસ્તક. ૩ છું

અંક ૮મો

અ તુ ક મ શિ કા.

વિષય સૂચિ.	લેખકનું નામ	પૃષ્ઠ.
નાતે નખી સજા...	... "કલીમ"	... ૪૪૯
હરિજાતી શિક્ષણ (કુર્આન)...	... મૌ. અ. રહીમ સા.	... ૪૫૦
" " (હદીસ)...	... " " " "	... ૪૫૧
પોઠ...	... રા. વલુખરો	... ૪૫૨
એક રહસ્યાળ કવિ...	... એક હરુમી ખાપડો	... ૪૫૬
"ધી બર્મા ઇન્ડીયન એસો. સુરત. ૪૫૭
આ ખે માં ચોર કાણ ?...	... "વલી"	... ૪૫૮
આવાઝી દુનિયા...	... "ખેકાર"	... ૪૬૦
ફનાવા...	... મૌઅ. અશરફ	... ૪૬૩
મીનમાં હરલામ.	... "બખ્શી" ખી. એ.	... ૪૬૫
અથાનુ...	... એફ. મોદમદી.	... ૪૭૧
સિદ્ધિના સન્માર્ગ...	... "મદિશ"	... ૪૭૭
ચાર રૂબાઈઓ...	... "કલીમ"	... ૪૮૦
છવનનાં વહેણ (પાંચ કલમે લખાયેલી વાર્તા)	"નિશાન"-"અમકાર"-"ખેકાર"	... ૪૮૧
કર્તવ્ય...	... "ટીમોઝ"	... ૪૮૭
પૌંચ રૂબાઈઓ...	... "બિરમલ"	... ૪૮૮
"જિંદગીનો એક સાચો નમૂનો"	... "મઝાક"	... ૪૮૯
"જ્નેશની કાવ્યશ્રેણી"	... "સામિર"	... ૪૯૨
હળ્લે અળી અસૈમ્બદ...	... સારોદ બજાવી	... ૪૯૮
અરમાલિક હુરના...	... રિફાઈ-સાખેરી	... ૫૦૧
વહેતો વર્તમાન...	... સંપાદક	... દાખલ ૩૭૫

વાર્ષિક લયાજમ:-હિન્દ અને સીનેલ રૂ. ૪. બર્મા રૂ. ૫. પરદેશ રૂ. ૮

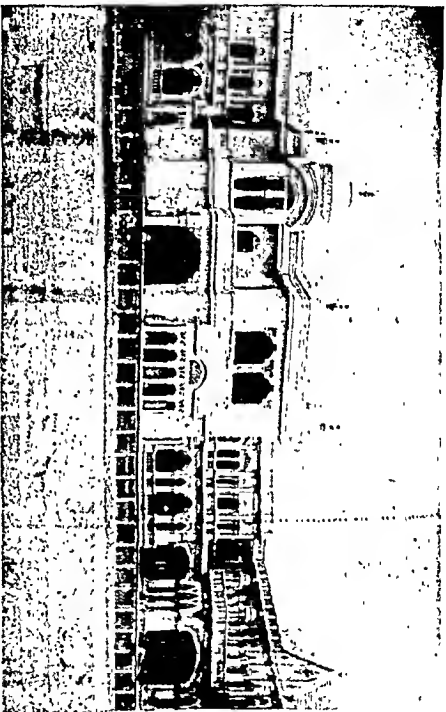
"કારવાં" દર અંગ્રેજી મહીનાની તારીખ પંદરમીએ પ્રગટ થઈને તેજ દીવસે પોષ્ટ કરવામાં આવે છે. રૂપર ઉપર આદક નંબર દર્શેલા લખવામાં આવે છે. પત્રવ્યવહાર રેજા તે લખવા ચક્રમાં નહીં. એક નહીં મળવાની ફરિયાદ દિંદના આદકોએ તા. ૨૫મી મુખીમાં કરવી.

Printed by: Maganlal Mangabhai Patel, at The 'Gangotri' Printing Press. Kanpith, Khand Bazar, Surat.

Published by: Azum Ahmed Esmail 'Vahshi' for Vahshi Sahitya Karyalaya

SHRI

શ્રી વિહરોરિયા જ્યોતિર્લી મંદિરમાં લાવેલ, પોર્ટલેટ.

પુસ્તક ગ્રંથ

અંક ૬ મા

૧૯૪૨ મા

ગારવ

આ. ૦. ૬. ૦. વા. ૦. ન.

આખીરિયાની ઉડી ખાણોમાં તમે તમારા
ગર્વપૂર્ણ ધૈર્યને ટકાવેલું રાખ્યો.

એ વિષય પરિશ્રમ વ્યર્થ ન જશે; તમારા
ક્રાન્તિકારી વિચારોને નષ્ટ ન થવા દો.

એજ નિસ્તબ્ધ ભૂરાસ-અધિકારમાં આભાગી-
ઓની ભગિની આશા તમારા હૃદયના આહુત્તાદિત
સાક્ષરને સ્પર્શ પાઠવે છે.

નિર્ધારેલો દિવસ અવશ્ય આવશે.

અધિકારપૂર્ણ હારોમાંથી પ્રેમ અને મૈત્રી
તમારા પર ઉઠી રહી છે.

તમારી શૈયાની ચોમેર પણ મદાર સ્વતંત્ર
સંગીત રેલાઈ રહ્યું છે.

એક શબ્દ પર લટકતી વચનદાર કંઠરો વહી
પડશે, દીવાલો ટળી પડશે.

અને સ્વતંત્રતાના ધવસ પ્રકાશમાં તમારું
સ્વાગમ કરશે; અને તમારા બાહ્ય તમને તમારી
વીરતાના ચિન્હ-સ્વરૂપ તમારી તસ્વારો પાછી સોપશે.

એસેકઝાંટર એસ. પુશ્કીન
[રશિયાનો સર્વોત્તમ મહાકવિ]

• રશિયા
૧૯મી સદી }
સદીના સદી

ઈસ્લામી શિક્ષણ

અને ન તમારાં કરમાન (કુર્આન)
મોતના અબદુરહીમ સાદિક સાદુલ

(૧૬૦) તે (કિયામત)ના દિવસે અલિમ લોકોને તેમનું ઉમર કબુલ કામ નહિ લાગે અને ન તેઓથી તવમલ કરવાની માગણી થશે. (કુર્આન)

(૧૬૧) આ હિકમતોથી બરપૂર કિતાબની આયતો છે. જે નેહી કરનારાઓ માટે હિદાયત અને રહમત છે. જેઓ કે નમાઝની પાબંદી કરે છે અને ઝકાત આપે છે અને આખેરત પર તેમને પુરું થકીન છે. (કુર્આન)

(૧૬૨) હે લોકો! પોતાના પરવરદિઆરથી ડરો તેમ તે દિવસથી ડરો કે જેમાં કોઈ બાપ પોતાના પુત્રના બદલે કામ નહિ લાગે અને ન કોઈ પુત્ર પોતાના બાપની જગ્યાએ કામ આવશે, બેશક ખુદાપાકનો વાયરો અત્ય છે; તો હુન્યાની છાંદગી તમને ધોકામાં નાખે નહિ. (કુર્આન)

(૧૬૩) અને જે કંઈ બ્યાન પર આપો છો કે લોકોના માલમાં જઈ વધ્યા કરે તો તે ખુદાને ત્યાં વધતું નથી, અને જે કંઈ ખુદાપાકની ખુશનુદી ચાહીને પાક દિલથી આપે છે તો 'એવા લોકોજ (ખુદાની) પાસે' વધારતા રહેશે. (કુર્આન)

(૧૬૪) (હે મુહમ્મદ!) જે કિતાબ તારા તરફ ઉતરી તેને પઢતો રહે અને નમાઝને કાયમ રાખ, બેશક નમાઝ નિલંબતા તથા ખુરાઇથી રોકે છે, અને ખુદાની યાદ સંકેથી મક્કાન છે અને જે કંઈ તમો કરો છો તેને ખુદાપાક જાણે છે. (કુર્આન)

ઈસ્લામી શિક્ષણ

રસૂલુલ્લાહ સલ્લુલ્લે અલ્લાઈં આલેહિ સલામ (હરીસ)
મૌલાના અબ્દુર્રહીમ આલિ સાહ

(૧૬૦) રસૂલુલ્લાહ સલ્લુલ્લે અલ્લાઈં આલેહિ સલામ કે “મને હુકમ મળ્યો નથી કે લોકોના દિલોને વીધુ અને ન એવો હુકમ થયો કે તેઓના પેટને ચીડું.” એટલે મને જાહેરનો હુકમ છે, દિલ અને પેટની વાત દરયાફત કરવી માટે કામ નથી. (સદીહૈન)

(૧૬૧) રસૂલુલ્લાહ સલ્લુલ્લે અલ્લાઈં આલેહિ સલામ કે ખચીત વાત આ છે કે જ્યારે તમારા માંનો કોઈ મજલ પામે છે તો તેના અમલ બંધ પડે છે, અને ખચીત ઇમાનદારનું હૃદય તો નેકીનેજ વધારે છે. (મુસ્લિમ)

(૧૬૨) રસૂલુલ્લાહ સલ્લુલ્લે અલ્લાઈં આલેહિ સલામ કે ખચીત આજ વાતે તો તમારામાંથી આગલાઓને નાશ કર્યા છે કે જ્યારે તેઓમાંનો આગફતાર માલુમ ચોરી કરતો તો તેઓ તેને છોડી દેતા અને જો કોઈ જરીબ માલુમ ચોરી કરતો તો તેને ચોરીની શિક્ષા કરતા. ખુદાની કસમ જો ફતેમા સુલ્તમ્મહ સલ્લુલ્લે અલ્લાઈં આલેહિ સલામ છાકરી ચોરી કરે તો હું તેનો હાથ કાપીશ. (સદીહૈન)

(૧૬૩) રસૂલુલ્લાહ સલ્લુલ્લે અલ્લાઈં આલેહિ સલામ કે ખચીત યરાબ દવા નથી પણ તે તો જાતે જીભારી છે. (મુસ્લિમ)

(૧૬૪) રસૂલુલ્લાહ સલ્લુલ્લે અલ્લાઈં આલેહિ સલામ કે “ઈમામ તો એટલાજ માટે નિર્માણ થયો છે કે તેની તાએદારી કરનામાં આવે. માટે તમારે તેનાથી વિરુદ્ધ કરવું નહિ.” એટલે જો ઇમામ કરે તે મુકતદી પણ કરે. (સદીહૈન)

આવ્યા છે એટલે એ જનાવડી લેભા મુ
પાળકને બહુ મુઝવણુ ઉભી થયું છે.
હાલે મરજી.

“કુદરત ખુદાની દેખીને દૂરી કહ્યા કમા:
હેવાર બેલ જબડે લગે બ.મ રેડ બયા”

ભાષ ‘વડી’એ આ ને આશા આપી
છે કે તેઓ ‘આસિમ’ની ખીજ ચોરીઓ
પણુ મળુ કરો હમને તો પુરાતી ખાવડી
છે કે એ પુરાણા આસિમ (યુન્ટેવાર)
નવા ‘વડી’ સમિ ઉભા રહી ચકરાવા
નથી. કારણ કે એમનો બચાવ રંચ
જાવડીસ દલકી બનાવડનો છે અને તે
તડકી ગયા પિતા રહેવાનો નથી. આમ
છનાં એ ઘોરે દહ પોતાની શીંગડો
છાડી નથી. હાલ દમણુંજ એક નવું
ગીત તેણે તારાબું છે. ભાષ ‘વડી’ની
લીરડામાં તે આવવાનું હોવાથી અમે
માત્ર પાદ દેવાડી ચૂપ રહીએ છીએ.

૭

જિન્નાહ કેપ ફગાવી દધને બદલી
કેપ ચઢાવી ફરતા પેલા અમારા મિત્ર
માનરીને હાંક તુરત તો “ગયા વરસનો
મુંબકનો રેડીઓ મુશાપરો” વાદ દેવાડીએ
છીએ. અમને આશા છે કે એમની
બહોલી સાન કેકાણે આવી જશે. આમ
છના ‘ધણના કાટલાં’માં તેમનું પણ
નામ છે. તેઓ અમને તે સ્થળિત કર-
વાને વધુ મજબૂર કરવાના કારણે ન
આપે એટલુંજ બસ છે

૮

“મફનનું ખવું” અને મસીદમાં
વું” એ કહેવત હવે બદલાવી ધરે છે.
એ] -

માં

જનાર

કવિ-

એની

આ-

વતી

અંકે

અંતી

લેવામાં

એક તો અ મંધવરીમાં કમા મફનનું
ખવાવા તૈયાર નથી, અને કદાચ ખ-
વાડના કંઈ મળી પાણુ આવે તો
મસ્જિદનો બાંગી મસ્જિદમાં ચૂપ મારે
પેસજ દેવા તૈયાર નથી. તે નો બેન્ડી
પડીને બદાર ધડેલી ઠાટે છે. “મફનનું
આપને માગમાં મૂવું” એમ કહેવતને
ફેવી કાઢીએ તો પણ એક મુંબાણુ તો
ઉભીજ રહેશે કેમકે આ કમનામાં
માગમાં મૂવું એ દરડીએક નથી. પોલીસ
દાવાની અરેફ, મોટર કે ઘોડાગાડીની
અરેફ. કંઈ નહિ તો ઉપર કોઈ બદ-
માણી અરેફમાં આવીજ જાયલ ત્યારે
એ કહેવત એક રીતે આમ બદલી
નાખીએ તો કે “ચોરીને લખવું અને
પેપરમાં ચઢવું” શું કહ્યું? પ્રસ નથી
ચળતો? પ્રસ બંને ન મળે પણ
કેટલાક ચોર લંબકાને આવાસન તો
મળશે.

૯

મદારા એક મિત્રે ‘કવિના’ માસિક-
ના બે અંકો (ફેબ્રુ. તથા માર્ચ) પ્રતે
જેવા મારે મોકલી આપ્યા છે એ બંને
જેવા પછી મને એમ લાગ્યું કે તે ન
જેવા હોત તો પણ ચાલત. (ને કે
નહોતા જેવા ત્વરે જેવાની ધણીજ
તાસાવેલી હતી) આમ કેમ થયું? દગે તે
તો મારાથી સમજાવું નથી પરંતુ એક
વાત તો જરૂર સમજાય છે કે કવિનાના
સંપાદકો કવિનાની અગ્રણ્યમાં ‘મજસ’
ને મળના નહિજ હોય. નહિતર આ
માટે તે લેવાઇ નહિ હોય! ફ

[૫૧૦]

[૧૯૪૨]

‘લેવાઈ નહિ દેય’ એ શબ્દો પર બહુ
ભાર મૂકે છે. કેમકે મોકલવામાં નહિ
આવી હોય એવું હું માની શકતો નથી.
હવે એ સંપાદક મિત્રોને હું પ્રજાના
રંગ લઈ છું કે તેઓ ‘મજલસ’ને કવિ-
તામાં ક્યા લગી નહિ રવીકરે? ‘મજલસ’
એ કવિતા નથી એમ માનવામાં એમની
પાસે કોઈ સમજ કાઢીએ હવે તો તેઓ
રજી કરે! જો તેઓ એમ ન કરી
શકતા હોય, અને મજલસને લેવા પાસુ
માંગના ન હોય તો અમારે એમને
કશું કહેવાનું નથી. માત્ર એટલુંજ
કહીશું કે ‘હાથીદાતની વ્યવ.’

પાસુ આટલેથીજ પુરું નથી થતું
‘દેશક’ સાથે ગણના કવિઓ એમાં
ઉર્ શબ્દોને નિકૃત બનાવી રહ્યું કરે
છે. મૂળ લખનારા એની જોડાણીથી પા
અર્થથી અંગણુ છે મા સંપાદકો અંગણુ
છે એ તો અમે કહી શકતા નથી પરંતુ
એક ઉદાહરણ આપી એ વાત એમને

અમનવાની કેશિરા કરીએ છીએ
“યું રે તે ગણ્યાં છે બધાં જિન્દાને મુલેલ,
વીસ. જિન્દાને મુલેલ?”
આ ‘મુંદરજી ગો બેટાઈ’ની ‘કવિતા’ના
જાન્યુ. ફેબ્રુ. અંકના પા. ૯૬મા લખા-
એલી કવિતાની આ લીટી છે. એમાં
‘જિન્દા’ શબ્દની જોડાણી ખીલકુલ ગણત
છે, એ શબ્દ યુજરાતી નથી. પરંતુ
જાન્યુ. છે એટલું તો એ મિત્રો કબુલશે.
એ કબુલતા પછી અમારે એટલુંજ
કહેવાનું કે જિન્દા અને જિન્દાં એ
બન્ને શબ્દોના અર્થ જુદા થય છે.
જિન્દા (ખર) પૂછે તો જિન્દાંનો અર્થ
માથ છે હવતા, અને જિન્દાંનો અર્થ
માથ છે કેદનાનું કવિતા હેતુ ‘હવતા’
કહેવાનો છે અને તેથી તે શબ્દ ‘જિન્દા’
પા જિન્દાં’ લખવો જોઈતો હતો. જિન્દાં
નહિજ. હું આશા રાખું છું કે આપી
જોડી જોડાણીઓ સુધારવાની તેઓ
પ્રશિસ્ટ કરશે.

હાસ્યરસના જાણીતા લેખક

“મેકાર” દત્ત મુસ્તકો

૧. જુની આંખે નવા તમાશા કી. રૂ. ૧૧	૨. કલમ આણુક કી. રૂ. ૧૧
૩. અકલના હંતરદાર કી. રૂ. ૧૧	૪. હું રાત હોઈ તો કી. રૂ. ૨
૫. રમતા રામ કી. રૂ. ૨	૬. સનમની ચોધમાં કી. રૂ. ૨૧

ટ. ખ. જુડું

ધી રંદેર રોડોર્સ : ટાવર રોડ, : સુરત.

‘સા’ કે હુએ સાદ, ઉરમે’સે આથે અથે
નાહી બાકી રહે તીસ, ઉરમે’ કયા કરતે છે’
રીસ? દસ દેઈગે, દસ દિવાઈગે, ઓર દસમે’
દેણાહી કયા હે!’ એક લેણદારને એક મિયાં
સાહેબે કેવી રીતે ૧૦૦ નો દિસાળ ચૂકવી
આપ્યો, તે વાચકોએ જાણ લીધું? બસ એવોજ
દિસાળ કોઈસ સાહેબ હિંદ માટે કરવા આવ્યા
હતા! એમની ખીડી સાકર ઝરતી છલ માટે
બે મત હતાજ નહિ ને છે પણ નહિ! એમની
હિંદ પ્રત્યેની ભક્તી લાગણી માટે બે મત દતા
નહિ ને છેજ નહિ! એમના સમાજવાદી
સિદ્ધાંતો માટે બે મત ન હતા પણ દવે તો
એ માટે દોઢ મત ચર્ચા ગયો છે! કારણ કે
ક્રિસ્ટ સાહેબ સત્તાળી ખુરસી પર ચઢતાં એમનો
સમાજવાદના બે મતમાંથી અર્ધાં મત સ્વત્રા-
ન્યવાદ ગમી ગયો છે. મતલબ કે દવે એમનો
સમાજવાદ બે પગો નહિ પણ દોઢ પગો ચઢ
ગયો છે! સમાજવાદના એ કલાકારની પોંછી,
ચર્ચીલ જેવા સાત્રાન્યવાદના રંગારાની ઝાડ
આગળ ઝાંખી પડી છે! લોકો જાણતા હતા
કે મોરોક્કોમાં મહાન વિજય પ્રાપ્ત કરીને આવેલા
ક્રિસ્ટ જેવા સાચાખોશ સમાજવાદી આગળ
ચર્ચીલના સાત્રાન્યવાદને નમસ્તું ચૂકવું પડ્યું!
પણ ના. હિંદની એમની નિષ્ઠા દ્રષ્ટિએ
એમને ચર્ચીલ સામે વજનમાં હલકા યતા જોયા!
ચર્ચીલનું પદ્ધતું નમી ગયું, ક્રિસ્ટનું ઉચું

ચપું! ચર્ચીલ મહાશય મેદામાં ચિરંટ સંહિત
ગેલમાં આવીને ૧૦ ડાઉનિંગ સ્ટ્રીટમાં એમેરીને
બાયમાં ધણી ડેન્સ કરતા ગાતા હશે કે:

“પરવાનેકા હાલ ઈસ મેનદિલમે’ ચા,
કામિસે રજા અથ એદલે નજર;
એ રાજદોમે’ પચડા બી દુવા,
આરિશ બી દુવા ઓર મર દી ગયા!”

સર ક્રિસ્ટ વહેંચવા ધારેલા પ્રસાદ ક્રિસ્ટ
કે લીજ કોષ્ટએ રિવર્સો નહિ! ક્રિસ્ટ હસ્તા
મેટ્ટ ચલ્યા ગયા ને લંડનના પવકારો સમક્ષ
પરાજયમાં વિજયનાં દર્શન કરાવવા લાગ્યા
પણ અતે પાલમિન્ટ સમક્ષ શ્રદાનુ મારણું
ફૂડી નાખતાં જોઈયા કે સમાધાન ન થયું તેમાં
હિંદીઓની કસ્ટ છે, સિટીય સર્કલની જરા
પણ કસ્ટ નથી! કામ ચલાક સમાધાન તરિકે
પણ તેઓ એકલા ચલા માગતા નથી! એર
હિંદીઓનાં કિરમત! ખાટી પીર સાવકર કે
અરબીદ પોપ જેવા તો કાલની મરણી કરતાં
આજના ઈશને વધુ મદદ આપે છે! ‘વિશ્વાસ
વલાણુ સાચે’ પણ જ્યાં એક ખીન ૫૨
વિશ્વાસજ ન હોય ત્યાં વલાણુ કેવી રીતે ચલા-
વયું? ટુંકાણુમાં મતલબ એ કે લીજ-કોષ્ટસને
લાગ્યું કે એ સમાધાનમાં “બાવા મરેએ
જળ બેસ બટોમે” જેવી યોજના છે તેથીજ
છેક કિનારે આવતાં સમાધાનનું હોડકું ઉંધું
વાળું ને નાવિકો સહિસમામત કિનારે પહોંચી

ગયા ! કગંચીથી ઉઠ્યાં ઉઠ્યાં ફિંચ ખસા હગ-
ચી કહોતા ગયા કે હું શું કરું ? 'તેરા તેલ
ગયા ને મેરા ખેલ ગયા !'

લ નની પરેનમણીમાં થોડીક લગાઈની આગ-
ખોરા પથ્થ બેટ ધરી જેથી અત્યારે તો હીટનર
પોતાના નિત્રોના કાનમાં મહાહા મહાહાને
કવી :લી દગે કે,

'સારી હુન્યા એક તરફ બેરકા ભાઈ એક તરફ!'

૦

હીટનર-રેનલીન
જેવા મેટા સરમુખ-
સાર નરીકે પ્રસિદ્ધ
થયા છે, ચર્ચીલ-
ફાઉન્ટેન જેવા મહાન
પ્રધાન કે પ્રમુખ
તરિકે પ્રસિદ્ધ થયા
છે; પણ લાવન મહાન
દલલ તારિકે પ્રસિદ્ધ
થયા છે. રજાસલા
ક્રાન્સનું નાતરું હી-
ટલર સાથે કરાવી
આવવા એ પુનઃ
મેદાનમાં આવ્યા છે.
સત્તા પર આ તો એ
પોકાર કરે છે કે:
'જપારે જપારે ક્રાન્સ,
મારી માનુષ્ય ભા-
વમાં આવી પડે છે;
ત્યારે ત્યારે હું સત્તા
પર આવું છું !' એણે
સત્તા પર આવનાર
ગેરપદ આરંભી
રાધું છે પાગીની
રિવાજનું એણે હીટલર

ચાંદુડીયાં

"વેણીકાર" પોતાની આંખો હોવા
છતાં પારકી આંખે લુગે છે. એમના
લખનામાં પણ પારકા રંગીની કામ કન્ટી
હવે નહિતર એ બાઈ અપનાવાલા હોવા
છતાં પિતાની ઝિંકારત ને શ્રાધ લખત નહિ.

"વાસો ખાચર"ની નાત કઈ હશે ?
એવું એકે મિત્ર પૂછવે છે. જવાબમાં
જણાવવાનું કે, ચોર.

"વેણી"માં સંગણા વિરૂધ્ધ લખતી
કમમ "મજલિસ"માં સંગળનું ભાવ્ય
ચોરીને વિવેક જનવા જાય છે.

સુંબઈમાં એક નવું તખલ્લુસ જન્મ્યું
છે. એનું નામ છે "સયદામ". જન્મતાંની
સથે મઝન સંપાદનનું કાર્ય તે લેતું આવ્યું
છે. સયદામ એટલે પ્રવાહ અમને લાગે છે
કે એ પ્રવાહમાં જે મઝનકાર તથાશે તે
મીથા અરબી સમુદાય જશે.

અને લાવન પણ
મનમાં પુષ્કાતો દશે
કે "નખળાના બનેવી
બનવા કરતાં જળ-
સાના સાળા બનવામાં
શું ખોટું છે !"

આમ જગત જે
દિવસની રાત જેમ
રહું હવું તે દિવસ
હવે નહીક આવી
રહો છે. હિટનના
ફાઉન્ટેન તથા અમે-
રિકાના હિટા કિલ્લા
પણ હીક હીક પાણી
ખતાયતા થયા છે.
હિટનમાં હિટરી રહેલું
અમેરિકાનું લક્કર,
ટ્રાકિસો વગેરે પરનો
બાઈખમારો, ચોરટ્રે-
લીયાનું વધતું જતું
વિમાની બળ અને
જરમા સિરાયના મો-
રવાઓ ઉપર દાહું
પડતું જપાન એ

જેવા ધીંગાંવણી સથે પુનઃજન બાને તારું કરાવી મિત્રનાજ્યોના ભારી થતા જતા પદ્ધતીની
હીધું છે ! હીટલરની દમદારી આગળ ચલ્યાં દગાઈ નિશાની રૂપ છે પણ જ્યાં સુધી આક્રમણ ન
ગયો ને પોતાના પોતીપથે ભાર ન ત્રીકો જેવી થાય ત્યાં સુધી તાકતની કીમત શે અંકાય ?
લાવન, દેશની દલાઈ કરવામાં ફાળી ગયો. જાણી હીટલરે પણ બલ્ગેરીયાના બોચીયાં જેવાં

ખોરીસ અને કુન્સા લાવજને એટીમાં ઘાલીને પોતાનું પદ્મું ભારે રૂપની તગવીજ તો કરી છેજી ! લગભગ બને જણુ તૈયાર છે દરે બિટન ખીન્તે મોઝો ઉમે કરે એટનીજ વાર છે. બાકી રટેલીનતો ઓખ આક્રમણને વધાવવા કમર કસીને તૈયાર ઉમે છેજી. આ બાજુ દિંદના ડરમાજ એ ઉપર પણ લગાઈની નોખતો મગડી રહી છે, બસ દરે તો જગન લગાઈની એટલું ત્રાસી મથું છે કે પાપડીનો વગ જરહી છેડે આવે તેની શદ્દ જોવડ રહી છે। હીટકર અને રોજો જેવા શદ્દ અને જેતમે મદલ્ય લગાડયું છે તેમાંથી છુટવાને જગન કાંકાં મારી રહ્યું છે। દરે તો ખુદ કરે તે ખરું !

ગુજરાતમાં ધડોની સંખ્યા વધતી આવી છે 'સગ સગડી સમાજીયા મેં' મેરી ફોજતા હું" જેવી પોલિસ ખતાની તો દાંધત છે તો ધોડોના અટકાવ માટે શું કંદુ ? ગમેગમને શહેરે શહેર : ક્ષયુ દળો તૈયાર થઈ રહ્યાં છે. અમલવાદમાં અંબાજાલ સાદાભાષક કે સુરભાષક શેડ જેવા પણ રાતે પહેરા ભરે છે, રહેરમાં

જેવળી પ્રેરાધને ટંકરોનાં પોરલાં લખને એક મિશન અમેરિક થી આવી ચર્ચાને દિંદમાં આવી લાગ્યું છે; એરસે દરે ઉલ્લેખ દુક્તર અને વહેપારમાં દિંદનો ઉદ્ધાર થશે એ નિઃશંક છેઈ અહીંના વંડુવારીઓએ સંકા-કુશંકા કર્યા પગર પગર પગ ચલાવીને

શેડો જોગવળા બધાઓ જેવા યંત્ર પકડીને પહેરે ભરે બં; એ ઉપરથી પ્રેરણા પામીને ઘણુ મુશ્કે રક્ષયુ દળોમાં સરકાર કંતા થયા છે અને થશે એમ કર્યા પગર છુટો પણ નજ દંભાને ? પણ ખુદ કરે તે એ જીરસો

કેલ સુધી કાવમ રહેલો કષ અપક માસની હેલી મંડાતાં એ રણ સેનાઓ ધર જોળી ન થાય તો સકા ! બાકી ગુજરાતીઓને માટે "આઝાદી શરૂ"નું કલંક છે તે દરે મટાડયેજ છુટકો છે. ઉવરે દરે તો એજ દુઆ માગવી રહી કે: સંરક્ષોની હાંમે અને ધોડપ દુએની હાંમેના સદાકરથી ગુજરાતમાં શાંતિ રચાય।

દિંદના અીધો-મિક પિાસ માટે અને દિંદ વહેપારમાં પ્રગળી સાધી શકે એ પરીપકારી

જેવળી પ્રેરાધને ટંકરોનાં પોરલાં લખને એક મિશન અમેરિક થી આવી ચર્ચાને દિંદમાં આવી લાગ્યું છે; એરસે દરે ઉલ્લેખ દુક્તર અને વહેપારમાં દિંદનો ઉદ્ધાર થશે એ નિઃશંક છેઈ અહીંના વંડુવારીઓએ સંકા-કુશંકા કર્યા પગર પગર પગ ચલાવીને

ચાંદુડીયાં

'વેણી'ની મેદફિતમાં પકિત છે 'બધાના દિક્તની કયા છે અમારી મજલિસમાં' એમાં કયા શબ્દ વિષે મ્દારે ધણું ધણું કહેવાનું છે એક તો એ કે એ કશિયા તરીકે એટલુ ચર્ચા મથું છે, કે કોઈ મજલસકાર દરે જોને વાજોળવાનું પસંદ કરમે નદિ બીજુ એ "કયા" છે. એવુ વાચન મોષ પુરાણીની યાદ અપાવે છે. ત'જુ' એ પંક્તિ યોજનાર કોઈ એક બંકિત નથી એવી સાબીતી આપે છે નદિર "મજલિસ"માં બધાના દિક્તની કયા હોવજ નદિ, યોથું એક કૂંડામંડળ દરે લિલી કયાઓ સલગાવવા અતુર થઈ રહ્યું છે. પણ વાયકો એનાથી કટકયા છે. પાંગમું તેઓએ મજલિસમાં પોતાનીજ રામકદાણી સલગાવવાના છે પણ કોઈ ચાં આવસે નદિ એવી ધારતીને લાધે બધની કયાનો જુરખો ચઢવી દીધો છે.

ગાંધી તકાલે પડી રહેવામાંજ સાર છે! આત્રી ચિંતા કરી તખીઅત બગાડવાની જરૂર નથી. જેવી રીતે દિંદની ઔણેએક પ્રગતિ માટે અમેરિકન ગીરાન આયુ છે, તેવી રીતે દિંદના રક્ષણ માટે ગાંધી ચલવીને હમને માહત્તથી અમેરિકન સેન પશુ દિંદમાં આવી લાવ્યું છે માટે દેશના રક્ષણની ચિંતામાં દુખળા કાત્રી ખનીને કરનાર કીડરોએ દરે દેશની ચિંતામાં દુખળા થવાને બદલે પોત પોતાના ધરનીજ ચિંતામાં પર્યું! રૂઝવેટ દિંદમાં પોતાના દુન મોહલાપીને દિંદીએની અધી ચિંતા દર કરી દીધી છે, માટે દરે તેા દિંદી મજદારોએ સજ સચાર બચાવ નવી પ્રાર્થનાજ કરવી ન્દી, ખીજું કશુય કરવાની દરે જરૂર નથી અને કોકાએ દરે પોતાની ભાગજીવિત અને લાવ કોડી દમને પોત પોતાના કામે લાગી જયુ ગયેલ અને રૂઝવેટ જેવા જે બેક દિંદની ખીડ પાજળ છે લાં સુધી કોઇને કશી ચિંતા રખવાની જરૂર નથી? ગાંધીજીએ પશુ દરિદ્રતામાં ભજન ઉપાયું જોએ :

“એ ઉપકાર ગાંધી રૂઝવેટનો

દરખ દરે તું દિંદરતા.”

૦

દતિદાસ, દતિદાસ, શું કર્યા કરો છો? સર શિરોજ્જ્વાળ નૂને કાત્રમંજ દિંદના ધનિદાસનું એક પાતું અંગેજમાં આવેપ્યું છે. તે વચ્ચા પછી દરેકને ખતરી થઇ જશે કે એમનાંજ દમ્યે દિંદનો દતિદાસ નવેકરથી લખાય; તેા પછી પાઇને દશીય દિવિદ કરવાનો મોકો ન રહે! એમજે તે દતિદાસના એક પાનામાં લખ્યું છે કે:-

૩।

‘ઈ સ ૧૭૫૭માં દેવ સગદાર દેવેને પ્લાસીના મુદ્દમાં કમ્પાઇવે દરાબો તેથી છ:લાં દિંદમા સર્વોચ્ચ પલેપાર કરનારી સત્તા ખની.” આ ઉપરથી આપજીને યાચન માળાને પેત્રા પાક રહેજે યાદ આવી જાય છે કે : “એક પદરી લોકોને જોધ કરતો હતો, તેને વચ્ચેથી અટકવીને એક શ્રોતાએ પૂછ્યું કે:-” “આપજીને કોણે પેદા કર્યા?” તેા પેત્રા પાદર્ગએ તે પૂછાર જુઝુની આંગળી પકડીને ઉભેત્રા હાકરને દેખાડીને કહ્યું કે : “આ બાળક પશુ તેના પેદા કરનારને એળખે છે ને છું એળખતો નથી?” તેા પેત્રા જુઝુએ કહ્યું કે:-” એ તેા સાન વરસથી આવેસો છે તે એના પેદા કરનારને એળખે, પશુ હું તેા સાક વરસથી આવેસો છું તેા મને અસક્ષી યાન શી રીતે યાદ રહે?” તેજ રીતે સર શિરોજ્જ્વાળ નૂનને નાનપણમાં નિશાળમાં શીખેત્રા ધનિદાસ આપારે આપડી મોડી ઉંમરે શી રીતે યાદ રહે? જાને પ્લાસીમાં કમ્પાઇવે સિરામને દરાબો દોષ એપ નિશાળીઆ જોખ્યા કરે! સર સહુજ કંઈ જુઝુ લખે! દરે જરૂનાથ સરકાર અને રાજવાડે જેવાને તેા અપજે બધીજ જવા જોઇએ. સર શિરોજ્જ્વાળ આગળ ખીજ ધનિદાસકારો જોખ્ય મારે છે.”

૦

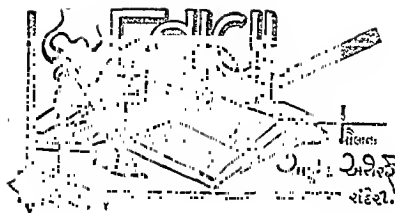
સાદિક બુક ડેપો ચંદેરના

ગુજરાતી લઘુગાવાળા કુર્માન શબ્દા પાઠશી, આકસૂરા મંચક અને ખીનાં પુસ્તકો માટે પધારો.

ધી ચંદેર ટોર્ચ, ટાવરોડ, સુરત

[૫૫]

[૧૯૪૨]

સવાલ-એક માણસ યુવરી ગયો છે. તેનો એક છોકરો હતો તે તેની દયસ્વીમાંજ યુવરી ગયો હતો હવે તેનો એક પોતરો અને વહુ એટલે છોકરાની જોરન છે તથા પાંચ ભત્રીજા અને ચાર ભત્રીજીયો છે તે વારસ કાણ કાણ છે અને વારસા વહેંચણી કેવી રીતે કરવી? તે જાણવશો.

જવાબ-મહાંમતા કદન દફનનો ખર્ચ અને કઝા હોય તો તે અને વમનન હોય તો તે માફના ત્રીજા ભાગ મુધીમાથી અરા કર્યા બાદ જે કંઈ બચે તે બેસે માફ મહાંમતા પોતરાને મળશે, છોકરાની જોરત (વહુ) અને ભત્રીજાઓ તથા ભત્રીજીયોને કંઈ મળશે નહિ. (સિરાઈ)

સવાલ એક રાખરે યુવતી વેળા એવી વસીયત કરી કે મારી મીત્રકત જે છે તે મારી એક છોકરી છે તેનેજ મજે અને મરનાવનો એક ભાગ છે તો તેને મજે કે નહિ? મિત્રકત છોકરી અને જમાઈના કબજામાં છે.

જવાબ-વારસ માટે વસીયત આતે નહિં માટે મહાંમનો કદન દફનનો ખર્ચ અને કઝા હોય તો તે અને ગેર વારસ માટે

વસીયત હોય તો તે ત્રીજા ભાગ માલ મુધી-માથી અરા કર્યા બાદ જે માલ બચે તેનો અર્ધો ભાગ છોકરીને અને બાકીનો અર્ધો ભાગ ભાઈને મળશે, એટલે કે ૧, માથી આઠ આના છોકરીને અને આઠ આના ભાઈને મળશે, છોકરીના કબજામાં માલ છે તો તેણી એ અર્ધો ભાગ પોતાના કાકાને આપવો જોઈએ કારણ કે ચરીઅનની દુએ કહી વારસ છે અને તેણીના બાપે જે વસીયત કરી છે તે ખાતેસ છે. પાંચ જો મરનારે પોતાની દયતી દરમ્યાન પોતાની મિત્રકત છોકરીને જખશિય કરી આપી તેણીના નામે ચલાવી તેણીના કબજામાં આપી દીધી હોય અને તેણીને સ્વતંત્ર માલિક બતાવી આપી હોય તો એ સરતમાં તે નિઃકતની માલિક તેણી છે. મરનારના ભાઈનો હક્ક ભાગ પડશે નહિ.

સવાલ-કેટલાક સમામમાં એમ કોમે છે કે અરસામો અલયકુમ અને કેટલાકો કહે છે સમામાલેકુમ અને કેટલાક દોઢા સલામુન અલયકુમ કહે છે તો અહાં કેમ કહેવું જોઈએ?

જવાબ-સમામના શબ્દો આ મુજબ કહે "અરસામો અલયકુમ."

સવાલ-એક જગુને સકરાન થઈ રહી હતી તે પાસે એક મુસલમાન વ્હાં પહોંચ્યો જે નાપાકીની હાલતમાં હતો તો મસ્નારની હાલત જોઈને તે માણસ શુભસ કર્મા વગર મસ્નારની પાસે કહેલો પદાવવા લાગ્યો તો પદાવી શકે કે કેમ ?

જવાબ-જનાબતની હાલતમાં કશુંમદ શરીફ પડી શકે છે એમાં કંઈ વાધો નથી.

સવાલ-માંકડ મારવા માટે તેના દરમાં ગ્યાસતેલ નાખવામાં આવે છે. જેની મંધથી મરી જાય છે તો ગ્યાસતેલ નાખી શકાય ?

જવાબ-ગ્યાસતેલ નાંખી માંકડ મારવા જાએ છે જાગવાની મનાઈ છે.

સવાલ-અનાજ જેમકે ઘઉં, જાગરો, જુવાર વગેરે ચીજો જમીનમાં ખાત્રાઓ ખોદીને હાલતમાં આવે છે. એવી અનાજની કંઈ બેઅલ્ખી તો થતી નથી ? અથવા જમીનના ઉપર વાસણમાં રાખે ?

જવાબ-જમીનમાં ખાત્રા ખોદી અનાજ રાખવું જાહેજ છે એમાં બેઅલ્ખી નથી, તેમજ વાસણમાં અનાજ ભીને રાખવું દુરસ્ત છે.

લેક્ટેસ્ટ ડીઝાઈનનાં

° સુટીંગ્સ-શરટીંગ્સ

° લેડીઝ ડ્રેસ ફ્રેમરીકસ

° ફ્રેન્સી કાપડ

એક જ સાલ અને ઓછા દરથી

ખરીદવાનું લાણીતુ મથક

‘ગીવ એન્ડ ટેક’ સ્ટોર્સ

ચોક-ખજાર : સુરત.

“આંધળી છોકરી”ના

“અહિંસા શોર સુનતે થે હાથીકી દુમ કા”

એક અંધી લળકીકી દુઆ

અંક : “ગુલામ રસૂલ નાઝુકી” કરમીર.

તુને તારોકા ત્રિયા બપ્પી હય, સરજ કા જમલ,
બારિશે અન્વારસે દુઆકી ખેતી હય નિહાલ,
નૂર પાશીમે કમર હય આપહી અપની નિસાલ,
મુઝકા ધન મીઝીકી કુછ ખર્ચાદિશ નહિ એ મુઝગદાલ.

યેહ તમન્ના હય કે અપની માકી સરત દેખતું ૧

લોગ કહતે હંય કે રગોઝી કંઇ અકસામ હય,
સુખ હંય, કામે હય, પીસે ઔર નીલા શામ હય,
ઔર ધન રગોસે વાખિસ્તા બહુનસે કામ હય,
મુઝકા કયા ? યેહ આંખવાલોં કે લિયે ધન્નામ હય.

યેહ તમન્ના હય કે અપની માકી સરત દેખતું ૨

સુનતી આઈ ફં કે ખિત્તે હંય અમનમેં લાઝાકર,
રૂએ ગુલપર રંગ બરસાતી હય સાવનકી બહાર,
તાઝી સી રહમેં હય બરન કસીઓકા નિખાર,
મય નહિ કહેતી કે યેહ સખ દેખતું પરવરદિગાર.

યેહ તમન્ના હય કે અપની માકી સરત દેખતું ૩

મેરી આંખોમે બસારત કી હવસ અરજા નહીં,
ખે-બસર હુ મય મગર હરકી મુઝહે પરના નહીં.
તુને સમજા હય મંય આગિજ હુ મગર અવસા નહીં,
મુઝકા હરગિઝ આરઝુએ દીઠએ ખીના નહીં.

યેહ તમન્ના હય કે અપની માકી સરત દેખતું ૪

“કલીમ” માસિક દુદ્દે, દિલ્લી.
એપ્રિલ ૧૯૩૭ અંક ૫૫ ૩૩૯

ખિરાદર ‘આસીમ’ની
આ ચોરી ગયા અંકમાં
રજુ કરેલી ચોરી નં. ૧
કન્યા વધુ દાદને પ્રાપ્ત
છે. કારણ કે દાદ અને
નામ; ના એ દડખાયા
કવિ (!) એ પોતેજ
તેને પોતાની કહી કહી
સુખપ્રીતી દારકા સુધી
શરે શહેર અને ખતે
તો ઘેરે ઘેર (બરે !)
બખિએ બખિએ એક-
વાર નહિ પણ સંભળાવાય
તેટલીવાર ગઈ સંભ-
ળાવી છે.

એમની “પ્રણામ”ની
જેમ, એમની આ ‘દુઆ’
પણ દરાશે માલ છે.
ખીન શબ્દોમાં કહીએ
તો ન તેઓ પૂછક છે
ન ચાચક. તેઓ તો
માત્ર ચોરજ છે. ‘આંધળી
છોકરી’ તું અપહરણ
કરનાં એ ભાષ્યો વિચાર્યું
હશે. કે આંધળી ક્યાં

ઉઠાવગીર 'આસિમ' ભૈયા!

જો નિકલા તો હેઠાસા જાકુ સા નિકલા.

જુએ છે? આંધળીને
કોણ જુએ છે? પરંતુ
એ બાહ્યે વિચારવું
ધટે કે જમત આંધળું
નથી અને એ આંધળી
છાકરી પણ કંઈ સડક
પર ફેંકાયતી નથી.
એનાય માયાપ છે

'કાશ્વા'ના વાંચકો અને
આ સ્થાંમાં રસ લેતા
જાહઓ મનન પૂર્વક
આ લખાણ વાંચે અને
તોલ કરે; હું એમને
વિશ્વાસપૂર્વક કહું છું કે
રહેરના આ રંગીલા
કવિ (?) કવિ નથી,
પરંતુ કદનચોર છે અને
એ ધીના આપતા અકો
જોતા રહેવાથી આપો
આપ સાબિત થઈ જશે.

"વક્ત્રી" (કરનાડ)

એક ઈચ્છા

સ્વનાર : કવિ આસિમ રહેરી

તેં ચમકે તારને અર્પી ચાંદને દીધો પ્રકાશ,
સુષ્પતે પણ તેજ દેવામાં ન તેં રાખી ક્યાશ!
કોણ છે સૃષ્ટિ મહી તૂજ નર વૃષ્ટિથી નિરાશ?
ઓ પ્રભો! મુજને છતાં એની નથી છર્પા કે આશ.
એક ઈચ્છા છે કે મારી "મા"નું મુખડું જોઈ લઉં. ૧

લોક કે' છે કે લણાં રંગોથી છે દુન્યા મરી,
લાલ, પીળા, વાદળી, લીલો, ગુલાબી, કેસરી;
આખવાળા કાગ એ નેમત ભલે હો અવતરી,
મુજને એ જોવા પ્રભુ ઇચ્છા નથી મનમાં જરી.
એક ઇચ્છા છે કે મારી "મા"નું મુખડું જોઈ લઉં. ૨

સાંમણું છું જાગમાં ફૂલો ખિલે છે બેગુમાર,
ધુએ છે ઝાકળના નિંદુ કળીઓ મુખ પ્રત્યેક સવાર,
કે' છે સખીઓ જાગમાં લૂટે છે આરણી બહાર,
હું નથી કહેતી એ સૌ નિષુ'ઓ મુજ પરવરદિવાર.
એક ઇચ્છા છે કે મારી "મા"નું મુખડું જોઈ લઉં. ૩

માદી આંખોને લગારે નૂરની પરવા નથી,
આંધળાપણું જરાએ દિલમાં દુઃખ મારા નથી.
જોવાળી આંખની છર્પા નથી, ઇચ્છા નથી,
તુમને પણ જોવાની ઇચ્છા ઓ પ્રભો હા, હા, નથી,
એક ઈચ્છા છે કે મારી "મા"નું મુખડું જોઈ લઉં. ૪

અમારા ગામમાં એક મુગલાઈ જમાનાનો નમુનો હ મેંશ નગરે ચડ્યો. લાંબુ ફૂંપ ચગીર, સુરમાવાળી આંખો, ગોળ ઝરીની પાંધડી, હોઠાણુર, ખાંડીસ, લેટ બાંધેલી તંદુર, જમ્મે ૧, પગમા તોડો, અંગરખુ અને એવો બહુરૂપી હાક હતો કદી એંતો અસમાજ વધી પડ્યો તો પોટકુ બાંધી માથે મુશી ચાલ્યો. મરિજમાં હોય તો હાથના પગના ચોળાં વગેરેનો મોટો દગ જામનો, ઉધરસ ખાતો; ખોંગળો ચાલ્યો. હાંડ જોડેલી સગરે, “ટેસ જટર ની”ની ફેરી કરવા નીકળ્યો ત્યારે સઘ વેથમા જણ્યો પણ કાંઈ કમાતો નહિ. મને કુતુહલ થતું. આખરે એક જાણકારે કહ્યું કે “એ બહુરૂપીની માન્યતા છે કે એક દિ’ દિશ્કીની ગાદી પર તખ્તનથીન કરવા માટે જીના માણસની પસંદગી થયાની છે, તો મદી તેને મળે એ માટે મુગલાઈ વેથમાં હંમેશા ફરે છે.”

જીમ્મા ખલાસ યતાં દાળીયા વંચતાં. જીમ્મા મન્જિદની એ ઉદાગતાનો લાંબા શ્વા બાળકો કમ્પાઉંડમાં ઉભરાઈ જતાં. નમાઝ વખતે કીકાવારી કરતાં, ત્યારે બાંગી સાદમ “ખુલ્લા” વખતે પણ ત્રાડ નાખના અને હોકરાંઓ ઔર દેકારો કરના નાની જોરડીમાંથી દાળીયા ચખ્યાની બે લહેલી બદી બદાર નીકળે તે દરમ્યાન તો ધક્કા-છી પુર્ગ ચાલતી. અમારા શરૂઆત ખતીમ સાંજ બંગીનો રોઝ ભજવતા એમના ચાર્જમાં આ બાંટણી હતી. ચદરગારો પગથીયાં ઉપર ઉભા રહેતા તેઓ બીજાવાર સરખી આવનારને ફેંકારતા. ચણા વેંચનારને એક હાથ બાદલી તરફ તો બીજે હાથ ઉચે ચનારને માથે “ઠપ” દબાવે પડતો !.....

ઈદ નમઝનો ખુખો પદારવો, એમના વંચપર પડાનો ભોગવટો-દછ હતો. સાહસ શાપ, તડો તપે, નમાઝીઓ અકગાય પવ નિશાન કાઢ અને ભકુતી વિકોરીયામાંથી સજામો ઝીંઝતા શહેર ખતીમ પડોયે. બાદ તેમને ફળો કરવા માણસો ફરતાં. નાના બળકો કીકાવારી કરતા અને “દિરાઅત”ને ટેકા આપતાં. ઘણા માણસો રોટરની મરિજો આગ્રહ કરતા અને ઈદનું અ.કાંણુ પણ તેમને ન હતું.

મિયા સાદમે એક બીજા મૌદવી સાહેબને કહ્યું “આપ છુટું હપ; આપ બળે દોનખએ” ત્યાં તો દછતર મિમામ ચમત્તી આંખો અને હીચ્છ મલથી હજર ધઈ ગયા.

આજ દાદી કરતી વખતે મિયા સાંજ મારાથી ઉખડી પડ્યા. “કયા સાઅનતી મામલા હપ?” દાદી પણ સજેકા ખેતરના લાડા જેવી ખરહટ ઉચતી કે જમનીના અરારા પણ હાથ ધોઈ નાખના. ખરેખરું શું રજી? એ ખેતરમાં સફાઈ આદરી રાકે?

અમારા બેસવાના ચોકમાં કાંઈ ઇંધ વિવિ-ધનાઓ હતી પેટ્રોલનો પગ, મીંસાઈની દુકાનો, જરી પુણ્જો માલ, અને હમમોની સાઈન; દેશી અરતરા ને પાણીથી પથળેનું માથું “સર સર” અવાજ કરતાં કાંઈક ગામડીવાના “ટકો” બની જતા. જ્યારે અમરે તો સજીનમાં જનું નોંધએ શેષ, પાપર, શીજ ઉછળતો સાથુ. “ચુ ચુ” કરતી કાતર અને ચાકિતર બાસ ને જાગરી.

અમારા એક દોરન દાદી દશ દહાડે કળા કે મૂંચે કરી, કલાવા ત્યારે મદયુતો ચંદ્ર છુટો ચાપ તેમ તેમનું મુખ દીપી ઉઠતું !

સહેરની દરેક અંબુમન ટ્રસ્ટ ને કમિટીના અમે મેંબર હોઈએ એમાં શું શક ? તિરમારખાં ચુંટણીમાં ઉભાવાના હતા. લગાવાર પ્રાચીન-આદિસી ખુશી હતી. સાયકલીસ્ટ-દળ, બાળ-સેના અને છુદ્દાઓ દર્શક "નાર-એ-તકીર" લગાવતા ગામ ગમ્મવતા હતા. છાત્રુતી બેશમાં તિરમારખાંને તેર હજારનું આધણ થયું હતું.

ગામના આંખળા પાંગળા કુટુંબો સુધાંને પાંડી પાંડી અમેએ વોટ દેવાવાના હતા એક જણ એમે આર વખત વોટ ન દે ત્યાં સુધી મરદ નહિ. !

તિરમારખાં મૂંઝે વળ દેના બેટ્રોટ-હાલિસમાં હતા ત્યાં કોઈ પરમામના માણસે પુછ્યું "બાપા! આ સહેરની વસ્તી કેટલી ? કેટલા મુસ્લિમ ઉમેદવારો ? અને કેટલી બેઠકો મળવાની છે ?" તિરમારખાંએ માણુ ખંજવાળ્યું !

હું એક ઉર્દૂ પ્રેસમાં બેઠો હતો ત્યાં આચારક બે મુદરચો આવ્યા એક હતા "હાદી શેરવાતીને ટાપી ટકાંશ" એટલે મૌદંગી બીજા હતા કોટ પેન્ટ ને નાં વિહોણા ચહેસાળા એટલે અર્ધદમ એન્ટુકેટ, રંગ બેરંગી કાગળોનું ખંડન હતું તેની સ્પીક-શુકા અખાવવાની હતી "કમિટી એફ એરેબીક યુનિવર્સીટી" શી આટલી...મેંબર...નામ... વસુધ પાછ રમ... મૂખ્ય નામ અંગ્રેજમાં હતું; બીજા પેટા વિગતો ઉર્દૂમાં હતી. તિરમારખાં ને મિયા સાહેબને પણ આ સેવા-મંડળ માટે જાણતા થઈ એટલે અમે પણ તે સરખો જોડે એમના 'દોખત-ખાતે' પાને

ઓફિસ કહો કે બેંક કહો હુજરો કહો...ગયા. સહેરની ગલી કુંચીયો વણવતાં, વાનેચી અમેને ઉનન લાવતાઓ પ્રેરનાં અમે આખરે પહોંચ્યા. મકાન માથે બોર્ડ હતું...મૌલી...ખાણ...વાલીઝ ગંઝ, જંત્રી મંત્રી, નમુમ રમત, એક ઝપટ વિગેરે વિગેરે.

આમ મળી. તેમની પાનદાનીમાંથી પાન ખાધાં. એ જોડી અ-ચોખ્ખ એક બીજાની તારીફ કરવા લાગી. "ચેલ સાહબ, સાહેબે માત્ર હમ, ખાપદાકા વારસા હમ. કલકત્તા યુનીવર્સીટીકે "કુમ્હ" હમ ! નીમી ખિદમત ઉન્કા પેચા હમ " "ઓર અજી ચેલ ખાણુ સાહેબે કમાત્ર હમ આર ખાનદાનોસે વારના હમ. દુનિયાસે પરહેઝ હમ. જંગલ નહિ હમ જેખા વોલ દરગાહના કમીટી ઉન્હોને મુકરર હી હમ. પારસી હિદુ સપ મેંબર હમ. વાલ વાલ કયા તારીફ કરે. પોશીદા વલી હમ વલી "

મૌલી સાહેબે કુઆન વહીસ, હજરત (સ. અ. વ)ની શાનમાં ધણુ ધણુ કહ્યું છેવટે એમની કારરવાઈથી પરિચય થયો. એક સીનેમા કંપની કાઢી; મેંબરોજ માત્ર પાઠ વળવે. એ ફિલ્મ સમાજમાં ઇન્કિલાબ અચાવે એવી હોય. એ મમતમ નાણું આવે તેમાંથી અરખી સરચા કાપમ કરવી અને "આપ લાઇ જેસે તારીખ બાહતા સખ મીને"; કૌમકા ખિદમત કરે ઓર દુનિયામે નામ કમાસે...!

અમરી ત્રિપુડી એક બીજાની સખું ચોં કાશી જોવા લાગી ત્યાં તિરમારખાંની નજર સામે ગોખત્રામાં ચોંડી. ત્યાં લીલુ લુગડું ટાંચું

હતું. ધૂપ દીપ લોખાન. કુઆન વિચેરે હતું.
એક હજમ આવ્યા; બાપુના કદમોમાં પડ્યો;
દાય સુખ્યા; લીલા લુગડાને ખેંચી દીધો.
‘દેખો એસે કાંઈ મામલાત મયને દંદે કર દીધે
હંધ. કોઈ કે અગડે, છન્નાન એર પત્રીન કે
સાથે...સગ કરતાં હું...દેખો સામને જુનકા
મંદર દય. જુન પત્થરકા દય; પત્થર ખુલાને

ખનાયા તો પત્થરકો પૂજનેવામે ખુદાશે પૂજને
દંધ...ખાતી કયા થોગ મુઠકમે ચમના દય?’

અજાન “હકન કવીન”ની ગડમે ચાલતી
હતી. રહેજ ધીમી પડી એટલે રસ્તો માથે
હજી વિચારેતો અપચો મટયો નથી ખુદા
ખેર કરે; બંદા હોર કરે!

—o—

“ અટારી માં ”

મુસીબત પર મુસીબત છે, અહિ આલમ-અટારીમાં,
ઉત્તાં બે ચાર આંસજો મજે છે હાડમારીમાં,
તડપ ઉઠી રહી એવી છે મારી દિલ-સિનારીમાં,
કે જાગી, જાગીને જાગી ઉઠુ છું છું પથારીમાં.
નથી રમત બધે ચાશે નવાં મુલ્લ એર કે ખીલશે,
જાગન પડ્યાર્થ જાશે, આ જાગનની ફેરફારીમાં.
બસે મુજને જૂઠી જાઓ, છતાં તમને નહિ જૂઠું,
તમે જીતી ગયા, હારી ગયો છું દોષ્ટારીમાં.
કળે કે ના ફળે તોએ ન કર મમં આરઝૂ કેઈ,
જીવન વીતી રલાં એમજ છે સૌના બેઠારીમાં.
બરોસા પર ન રહે સૈયાદ તારી હેશિવાટી ના,
ગયા હુથાય કંઈ લાખો ફક્કની હેશિવાટીમાં.
કહેશે કાઇ ના જિવન જામતમાં મારા જિવનને,
પથાધિન ખુલુએની સગ જીવું છું જામ-કચારીમાં.
નિરાશા દગ છે, “અશારાફ” દુન્યાન જરા સુપ રહે,
ન તારી કાઇ સાંભળશે જામની કોટીવારીમાં.

“ અશારાફ ” (વહાણ)

સિદ્ધિ.....ના.....સન્માર્ગ

૨જી કરનાર : "ગાદિલા"

(સર્વ હક્ક લેખકને સ્વાધીન છે)

૩૯૦

જે સમાજમાં આગણે જન્મ લીધો હોય, તે સમાજ અન્ય એક દર સમાજો કરતા સર્વ દ્રષ્ટિએ પછાત હોય તો પણ આપણે તેને ત્યાજ્ય ગણીએ જોઈએ નહિ કારણ કે કે છે પણ સાક્ષિપ્રકાર, પોતાનાં સમાજને અર્પન ગણી ઉત્તમ સર્જન આપી શકતો નથી.

૩૯૧

સુરિયોમાં રોટી બહાર તો આપ છે, પણ કેટલાક સમાજો પ્રાચિન રૂઢિને વળગી રહેવા માટે હજી પણ ઉચ્ચ નીચનો ભેદભાવ પોષી રહ્યા છે. ઇસ્લામ સ્વીકાર પછી ઇસ્લામનાં સમાનતા સમા અતિ ઉચ્ચ અને આદર્શ ધારણનો સ્વીકાર ન કરેલો, એ પણ એક ન માફ થઈ શકે એવો ગુન્હો છે. પ્રજા-ઓના સકુચિત વાકાઓ દ્વારા કટકે કટકે કરી નાખવાની આ નાશકારક ખરીનો જેટલો વહેતો અત લાવી શકાય, તેટલો વધારે લાભ છે. વિશાળ દ્રષ્ટિમાં માનનાર, અને ભેદભાવનો સર્વતર અંત આણનાર ઇસ્લામના અનુયાયીઓ-એ ન્હાની ન્હાની રાનિઓમાં વહેંચાઈ, પોતાની શક્તિઓ વેંચી નાખવી એ નરી નાદાની છે. મુસ્લિમો સવેળા જાગૃત થાય અને સવેળા એકત્ર થાય, એ અત્યંત જરૂરી છે.

૩૯૨

મીઠાશનાં પ્રકાર અસંખ્ય છે, પણ જ્યાં ચંદના હોય, તે જાનું દર્દ હોય તેની મીઠાશ અનાખી છે. જાનાં દર્દની મીઠાશની તોએ આપી શકે એવી, અન્ય એકેય મીઠાશ નથી.

૩૯૩

તક મેળવવાનો સ્વભાવ લગભગ દરેક ઇન્સાનનો હોય છે. અને તકનાં પ્રકાર પણ ચિત્ર-વિચિત્ર હોય છે. ઉદાત્તિ અર્થે તક મેળવવા તત્પર થયેલા દરેક ઇન્સાન પ્રત્યે આપણને માન ઉપજે છે.

કેટલાકો સફર ન હતી શકાય, એવી સ્ત્રીને સંતિથી તક મેળવી જીવવાનાં પ્રયત્નો કરે છે. જીવન સફરનીને જીતવા માટે સંતિથી તક મેળવવી ઉત્તમ છે, પણ પર સ્ત્રીને જીવવાનાં યતા મહિન પ્રયાસો શરમ જનક છે.

૩૯૪

વર્ષો એજે શુખાઓ હોય, એવા માનવીનાં જીવનની છેલ્લી થોડીક પળોમાં, હજારો વર્ષનું ગાંભીર્ય આવી રહે છે પણ એ સાવ નકામું છે, એ કરતાં જીવનની પ્રત્યેક પળનો સદુપયોગ કરવાની ટેવ કેળવવી, વિશેષ લાભદાયક છે.

૩૯૫

અભણ લોકોમાં લાગણી જાહેર કરવા માટેની શક્તિનો અભાવ હોય છે, કારણ કે તેમની પાસે ભણેલાઓનાં જેટલો શબ્દજ્ઞાન હોતો નથી. જ્યાં અભણ શબ્દ વિના લાગણી દર્શાવી શકે છે. જ્યારે ભણેલાઓ પાસે ન ખૂટે એટલા શબ્દો હોય છે, પણ લાગણી બચન કરવા તેઓ અશક્ત પુરવાર થાય છે. કેટલીક વખત તો ભણેલાઓ બોલે છે ઘણું, પણ લાગણી વિનાનું તેમનું બોલવું હોય છે.

૩૬૬

મહામહેનતે દિમ્મત ટકાવી રાખી હોય, તેવા સંસ્તેગમાં આપણને ન્તે બીજા હોડા દિમ્મત દેવા આવે, સારે અચાનક રડી જવાય છે. ધીરજનો અંત આવી જતો આપણને લાગે છે.

૨૬૭

અનિ શુદ્ધ યોદ્ધા કે લખવાના પ્રયત્નો કરનાર ફેટલાક મહાપંડિતો પ્રસયોપાત્ર અનિ અશુદ્ધ યોદ્ધા કે લખવાની બૂચ કરી પોતાની વિદ્વતા ઉપર પાણી ફેરવી નાખે છે, એ કરતાં તો સાવ સાદું બાકતું ને હળવી ભાગમાં લખતું એ વધારે ઉત્તમ છે.

૩૬૮

સત્ય એ શું છે? એ બધાય જાણે છે, પણ સત્યમાં કડવાશ રહેલી હોવાથી, કેમકે કોઇને મીઠું લગાડવાની દિમ્મત કરી શકતો નથી. જેમ તેમ અક્ષયી લેવાના ડહાપણમાં સહુને રસ પડે છે. પરિણામે દીન-પ્રતિદીન અસત્ય વધારે પોતાય છે.

૩૬૯

મૂર્ખતા પણ અનેક પ્રકારની છે, એમાંની અમુક મૂર્ખતાઓ લઈકર પરિણામ લાવનારી નીવડે છે. દાખલા તરીકે કોઈના ઉપર અનિ શ્રદ્ધા રાખવી, ફેટલીક વખત આપણો સર્જનાશ કરી નાખે છે એજ રીતે અનિતકર્ત પણ આપણી નિર્ણય શક્તિનો અંત લાવી નાખે છે. બહુજ સંભારિત અને બહુજ અસંભવિતની મનોદશા પણ પાત્રવાર દુઃખ પહોંચાડનારી છે. મારે તમારે જે મુખી થવું હોય તો, આવી આવી ખેતકુશીઓથી આંધિપ રહેજો.

એ]

૪૦૦

પૈસા અને પ્રેમને કશીજ સંબંધ નથી. પૈસા કાર્તિ અપાત, યુલુમાન (ખોટા) ગરબવે, ખુશ-મનિયા મિત્રોનું મંડળ જમાવી શકે એવું એવું બધુંયે કરી શકે, પણ પૈસા વડે કોઈનું હાર્દ પિડાણી શકાય નહિ એ એ એક અનોખી અને પવિત્ર વસ્તુ છે, છત્રવનાં મર્મમાં પ્રવેશ્યા વિના એમ નજ મળી શકે.

૪૦૧

આપણી ઉદારતાનો જન્મ વિશેષતઃ લાગણી કરતાં લોકલગ્નમાંથી વિશેષ થાય છે, મહોટાઈનો મેઢ પણ આપણી ઉદારતાને અભારી છે, કેવળ શુદ્ધ લાગણીનાના જન્મેથી ઉદારતાનેજ સત્તી ઉદારતા વધી શકાય.

૪૦૨

પ્રસન્ન વિના સંગ્રહણા ઉપાસક તો સર્વ કોઈથી થવાય, પણ પ્રસન્ન આગ્યે પાપ મૂકત રહે તેજ સચો સદગુણી ગણાય. અને જનરથે કે અજનરથે પાપ થયા પછી ૮૬૫ પછટો કરે અને ફરીથી એવાજ પાપ છત્રવના હેઠા આસ મુખી ન કરે, તેજ સાચો ઇન્સાન કહી શકાય.

૪૦૩

પોતાનાં દુઃખે રડતું એ તો સાવ સરળ છે, પણ અન્યના દુઃખે અશ્રુ વહાવતાં એ આસન નથી. સત્તી લાગણી વિના અન્યનાં દુઃખે દુઃખી થક શકાતું નથી. (પ્રથમ ધર્મ) ઇસ્લામ એટલા મારેજ સત્તી લાગણી દેગવવાનો સદુપદેશ આપે છે. કૃત્રિમતા રહિત સર્વ નેજાઓની કિંમત છે. જે નેજા શુદ્ધ લાગણી વિહોણી હોય, તે વટારમાં જાય, છે, અર્થાત તેની નેજાની કિંમત કોડીનીયે નથી.

[૪૨૬]

[૧૯૯૨]

૪૦૪

અન્યની ઉજુપો શોધવામાં આપણે અત્યંત પારંગત છીએ પણ પોતાનાં કલંક ધોઈ નાખવાનું આપણને ક્યારેય સુઝતું નથી, એ ભયંકર મુન્હો છે. ખીતનાં પાપોની નોંધ લેવા કરતાં પોતે કલંકિત ન થવું, એ વધારે ઉત્તમ છે.

૪૦૫

સ્વપત્નિને છેક હૃદયમાં રચાવે આખી રાત્રીએ પણ આપણાં નિસાનાં કાર્તિકમમાં તો તેને પણ રચાવે ન આખી રાત્રીએ પત્નિ પાછળ દાદમ ટેવણની દરકાર ન રાખનાર બહુ પછાત રહી જાય છે.

૪૦૬

લાગણી ઉત્તમોત્તમ વસ્તુ છે, છતાં એક માણસ માટે, અત્યંત નકામી અને નહારી વસ્તુ છે, કાપણને અમલમાં મુકનાર ન્યાયાધિશ માટે લાગણી એર જેવી વસ્તુ છે. ન્યાયાધિશ જે લાગણીયા થાય, તો તેની પાસેથી જનતાએ ન્યાયની આશા સદંતર છોડી દેવી નોંધએ, માટે જે તમે ન્યાયાધિશ હોવ, તો ન્યાય ઉપર લક્ષ આપશો. લાગણીને વશ થશો નહિ.

૪૦૭

છાના પાપ કરનારને જગત જુલે કે ન જુલે, પણ જેણે પાપ કર્યું હોય છે, તેને અંતરાત્મા તેને સતત ડંખા કરે છે. આત્મામાં અવાજ વિરૂદ્ધ જનારને શાંતિ મળતી નથી, અને આત્મા કોઈને અવગે માર્ગે જવાની પ્રેરણા આપેતો નથી. તે તો પ્રત્યેક પ્રસંગે અવગે રસ્તે જનારને રૂઝ-ગળાઓનીજ હાંકલ કરે છે, એ નીર્વિવાદ સત્ય છે.

૪૦૮

ક્રાંતિની જતેના જરૂરીયાત છે, જગતની ન્હાની મ્હોટી ક્રાંતિઓ વિશેષતઃ જરૂરીયાતો માંથીજ જન્મ પામતી હોય છે. એમ ઇતિહાસ કહે છે.

૪૦૯

જ્યારે પ્રમાણિક અસંતોષ પ્રત્યક્ષ દેખાઈ આવે, ત્યારે અનુપાધીઓને આગળ વધના અટકાવના, એ તેમનું અધઃપતન કર્યા બરાબર છે.

૪૧૦

અમ કરવામાં કોઈ પણ પ્રકારમાં માણસને શરમ આવવી નોંધએ નહિ. પ્રમાણિક મજુરી કરીને પેટનો ખાડો પૂરનાર માણસ અન્યની અમાનતા પચાવી જતાર કરતાં સર્વોત્તમ ગણાવો નોંધએ.

૪૧૧

જગતનાં સંખ્યાબંધ પાપો મરીબી અને જૂઝમસને આશારી હોય છે, આપણે બધાય જે જને મજુરી કરનારાઓ થઈ જઈએ, તો સંખ્યાબંધ પાપોનો સ્વર અને સદંતર અંત આપી રહે.

૪૧૨

પ્રત્યક્ષ વિરોધ દાખવનારાઓ કરતાં, ખાનગીમાં આપણાં વિરૂદ્ધ દિવસ્યાસ કરનારાઓ વધારે ભયંકર છે. છુપી રીતે આપણાં માટે કાવતરાં રચનાર કરતાં, ખુરશી રીતે પકડાવનાર વધારે સારા છે.

૪૧૩

માદ રાખજો તમારી નિષ્ક્રિયતા તમારા વિનયને નોતરે છે. અને અને આત્મ વિશ્વાસનો સાથ મૃત્યુને આગ્રાંજી આપે છે.

મુજબ જગત હોય તેવી કમળ રાખે છે અને દુઃખી થાય છે. આસિમના પિતાએ એવા કલ્પના કરી કે હું કહું તેમજ મારો પુત્ર જીવે. પરિણામે તેને પુત્ર વિયોગનું દુઃખ સહન કરવાનો પખત આવ્યો સમાજમાં બદનામી થઈ અને સોડાની મર્યા અને નિંદાના ભોગ બન્યા.

કાસિમના આવવાથી વાતચીત અધુરી મૂકી મહેર રસોડામાં આવી ગઈ. કાસિમે સલીમાને આસિમના ગૃહત્યાગના ખજર કપી. સલીમાએ પણ પોતા પરનો આસિમના પત્ર એને દેખાડ્યો.

આસિમના પિતાએ આસિમના પત્ર વાંચ્યા અને એકદમ ગુસ્સે થઈ આસિમની માતાને બોલાવી કહ્યું, 'નાલાયક! પૈસાનું પાણી કરી તારા છોકરાને લથ્થાળ્યો તે આમ માળાપની ઉપર હકુમત ચલાવવા! પોતાના મનનું ધારું કરવું એવો જાણે આજની કેળવણીનું મૂલ્ય ધ્યાય લાગે છે!' 'દિશ્વરત માળાપો એમજ માનતાં હોય છે કે નીકરને જન્મ આપ્યો એટલે એક શુભામ ખરીદ્યો.

"બાળક છે હજી, તેને દુનિયાના વહેવારની કશી ગતાગમ નથી. ઠોકર ખાશે એટલે તેને પોતાના અવિચારી પગલા માટે પચાતાપ થશે." માતાનું હૃદય ધણ વચીવાતું હતું, પણ પતિને શાત કરવા યત્નવત બોલી.

તે દિવસ ઉદાસીનતામાં પસાર થયો પતિ અને પત્ની વચ્ચે પુત્ર માટે કેટલીયે વાતો થઈ.

હસનાબાદથી નીકળી આસિમ રીધો મુંબઈ આવ્યો, અને પોતાના એક સહુખા બંના ગૃહ દીનર્યો. સલીમાને જલવાનો તેણે

પ્રયત્ન કર્યો અને તેને તેમાં કાંઈક અંશે સફળતા પણ મળી. તેણે મુંબઈમાં એક દવાખાનાનું જોગવાવો વિચાર કર્યો, પણ નાણું કયા દતા? આખરે એક સાર્વજનિક દવાખાનામાં ટૂંકા પગારથી જોગાઈ ગયો.

કોઈ કોઈવાર આસિમને ધનનું સ્મરણ થઈ આવતું માતાની મમતા, કાસિમના મિત્રતા, એ બધું હુપ્ત થયેલાં સ્વપ્નાની જેમ તેની દ્રષ્ટિ સામે ખડું થતું. આને પ્રસંગે તેનો આખોયે દિવસ અનિશ્ચય બેચેનીમાં જતો.

એક દિવસ એક કંગળ બાળકની તેની પાસે આવી અને તેને કહ્યું, "દકતાર સડેબ! મારી માતા બીમાર છે. તેને જલદીથી દવા નહીં મળે તો હું યતીમ થઈ જઈશ મારે મારી માતા સિવાય કોઈ પણ આશરો નથી. મહેરબાની કરી મારા ઘેર આવીને મરી માતા માટે દવા આપો. હું ધણા દાકતરો પાસે ગઈ હતી પણ કોઈ નથી આવતું. ખુશને ખજાર મારી માની તબીબન તપાસવા મારી સાથે આવો, અને આપના હકમાં દુઆ મુજરીશું."

આસિમનું હૃદય બાળકાની કાંકલુદીથી દ્રવી ગયું અને તે તેની માતાની તબીબન જોવા ગયો.

બાળકાનું ઘર, તેની બીમાર માતા એ બધું જોઈને આસિમને સહીમાનું ઘર પાદ આવી ગયું. પોતે કેવી રીતે તેના ગૃહે ગયો, સલીમાની માતાને બચાવવાની નિષ્ફળ કોશિય. એ વૃદ્ધનું મૃત્યુ. એક પછી એક દ્રવ્યો તેની નજર સમક્ષથી પસાર થવા લાગ્યાં. શૂન્ય મતિથી દવા લખીને તે ઘરની બહાર આવ્યો.

ટેકસીવાળાને રત્ન આપી પગે ચાલીને ઘર
જવા ઉપડ્યો.

રસ્તામાં તેને સહીમાના વિચારો આવ્યા
ક્યાં શા માટે પોતે સહીમાનો ત્યાગ કર્યો કે
સહીમાનો શો દોષ હતો? દોષ તો માન પિતાનો
હતો. તેમનો ત્યાગ કર્યો જોઈતા હતો. હસના-
બાદમાં રહીનગર છું સારી પ્રેક્ટીસ કરી શકત.
નદિ-નદિ, ખિલકુત્ર નદિ. મેં 'ચોરખ' કર્યું
છે. જોયું મને સોહીનું પાણી કરીને ઉચ્ચ
અવધાસ કર્યો તેની જ હતી પર છું
તેમનાથી જુદો નથી તેમની મન્દ ૧૫૨૬ સન
કર? કેટલું નિર્ભર? સહીમાને અદા તેમની...'

આવી શૂન્ય મનરૂ રિપતમાં આસિમ
મુગ્ધતા વિદ્યાળ માર્ગ પર ચાલ્યો જતો હતો.
પાછળથી અપદાન આપતી મોટરના ડૂધરે
ઉપર ઉપરી હોર્ન વગાડવા માંડ્યા, પશુ
પિચરમાં અતિ મગ્ન એવો આસિમ એ
સંભળી સકે એમ ક્યાં હતું? ડૂધરે આસિ-
મના દેહ સમીપ ધસી ગયેલી કાર અટકાવવા
અગત્ય પ્રયત્ન કર્યો, પણ એને એ પ્રયત્નમાં
જાતી અકસ્માત મળી નહિ.

○

[૫] "કિસ્મત"

કિસ્મતને આજે કાર્યાલયમાં આવતાં
મોડે યહ મધુ હતું. એને હમણાં સમીયારો
એકત્રિન કરવાનું કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું હતું.
મુગ્ધતા પ્રતિનિધિએ મોડેલાવેલા સમાચાર
પાંચનાં એક પુત્રાન મુરસમ ઝાકરને નોડેલા
અકસ્માતના ખનાવે એને ધડીક ચંભાવી દીધો.

'આસિમ તો નદિ હોય?' એનાં મનમાં
કાણુ મળે ક્યાંથી પ્રશ્ન જાગ્યો. પણ એ

વધારે વિચાર કરે એ પહેલાં જ ફોરમેનની
જૂથ સંભળાઈ, 'કાસિમભાઈ! કેટલી વાર છે?'

'બસ, તેવાર છે.' કહી એણે અપાટાળ પ
ગામેગામથી આવેલા પગેમાંથી મદપતના સમા-
ચારોની તારવણી કરવા માંડી.

કાસિમ જ્યારે ઘરે આવ્યો ત્યારે પશુ
એના મગજમાં પેલા મોટર અકસ્માતના
વિચારો આપરી રહ્યા હતા. કાણુ મળે કેમ
એનું હૃદય પોકારતું હતું કે એ અકસ્માતનો
બોલ જનના મુરસમ ઝાકર આસિમજ
હોવો જોઈએ, એને એકવાર તો એમ પશુ
થયું કે હાન આ વાત સહીમાને કરે, પશુ
વળા એને થયું કે એવી અચીકસ વાત કરી
બીચારી સહીમાના હૃદયમાં શા માટે ફાટો
પડાવે?

મધ્યરાત્રિ યહ મધ દતી. સપ્તમ શૂન્યના
પ્રસરી હતી કાણુ મળે કેમ આજે કાસિમને
બિંબ આવતી નહોતી! એણે જોયું કે મહેર
તો ઘસઘસાટ લીધતી હતી. આખરે એ કંટા-
ળાને અમારીમાં આપીને ખેડો. ધોર અંધારી
રહી હતી. એને સાચું કે ટમટમતા તારલાઓ
અને પોતા સિવાય કોઈ જાગતું નથી. એ
ધણીવાર સુધી ઝીંઝ વિચારમાં એમને એમ
ખેસી રહ્યો.

અચાનક એક લાપડા દારૂખર્ચાએ એને
વિચાર સાગરના તળાએથી સમાનતાની સપા-
ટીએ લાવી મૂક્યો. બહારુર કાસિમનું હૃદય
પણ વડીક તો એ અગત્યના અવાજથી કપો
ઉઠ્યું. એ સમજ ન શક્ય કે એ અવાજ
ક્યાંથી આવ્યો. ફરીવાર એ દારૂખર્ચાને સંભ-
ળ્યો અને કાસિમને ખાતરી યહ કે એ

“ગંડા, એમાં રેવા શું એકો! વિધવાના લેખ ક્યારેય મિથ્યા થયા છે?” આસિમે એક દિવસની ગંભીરતાથી કહ્યું:

પછીવારે કાસિમ ચાંત થયો.

“સલીમા ક્યાં ગયું?” આસિમે કાસિમ સાથે સલીમાને ન જોતાં પ્રશ્ન કર્યો.

“તારી લાબીની તખીઅન ખરાબ છે, એટલે સલીમાને ઘેરજ ગાળી છે.” સલીમાની હિવાનગીની વાત આસિમને હમણાં ન કરવાનો નિર્ણય કાસિમે મુંબહમા પગ મૂકતાં પહેલાંજ કરી નાખ્યો હતો.

“ઘેર ખખર મોકલાવ્યા?” કાસિમે વાત બદલવા પ્રયત્ન કર્યો.

“જરૂર શી છે?” આસિમે લાપરવાહથી જવાબ આપ્યો.

“આસિમ! અમ્માના દિલનો તો વિચાર કર” કાસિમ ભણતો હતો કે આસિમને એની માતા પર ખૂબ પ્યાર હતો.

આસિમ! અમ્માનું નામ સંજળી ખરેખર વિચારમાં પડી ગયો હોય એમ લાગ્યું.

“કાસિમ, આવા સમાચાર સાંજળી એના હૃદયને કેવો આઘાત લાગશે, એની તને ક્યા ખખર નથી?”

“પણ ઘેર ખખર તો મોકલાવવાજ પડે આજ નહિ તો કાલે, પણ એમને આ વાતની ખખર તો પડવાનીજ છે તો પછી શા માટે આજેજ એમને આ સમાચાર ન આપવા?” કાસિમે સુંદર દલીલ કરી.

“હું તો હમણાંજ જઈને તારથી ખખર આપી આવું છું.” કાસિમે આશ્વિમને મૂક રહેલા જોડા પોતાનો નિર્ણય જાહેર કર્યો.

“તને થોડા લાગે તેમ કરજે.” આંધ્રે નમતું આપી દીધું.

સત્તારનો ખુશ્નુમા પરન ઇસ્પીતાસના ખરેખરમાં કુમી વળી પ્રથેક દલીલે એની તખીઅનના સમાચાર પૂછી રહ્યો હતો.

કાસિમ, આસિમ સાથે ક્યારેનાય વાતે વળગ્યો હતો.

“હું કેટલા દિવસની રજા લાગ્યો છે?” આસિમે પૂછ્યું.

“એક અઠવાડિયાની.” કાસિમે જવાબ આપ્યો.

“હું પ્યાર છું કે તારે વધારે રજા મંજૂર પડશે.”

“અતીથી રજા મળ્યા પછી તો સીધો હસનાબાદજ આવીયોને!” કાસિમે પ્રશ્ન કર્યો. આસિમે એનો જવાબ ન આપ્યો.

“ગર્હ રાત્રે આપજો તાર તારા ઘરે...” કાસિમે થાકે પૂરે કપાં વિનાજ એરમના પ્રવેશદાર તરફ દોડ્યો.

કાસિમના આ વર્તનથી આશ્વિમમાં ઓર વધારો થયો. એને થોડીતાર તો ખખર ન પડી કે પોને રતખમાં છે કે નહિન અવરયામાં! એની એ મૂંઝવણને ઉકેલ આપે એ પહેલાં તો એના માઆપ એની પાસે આવી પહોંચ્યા માતા પોતાના પ્યારા બેટાને માર્થ દાપ ફેરવતી, એના તૂટેલા પગ તરફ જોતી રડતા થાગી. પૂરે પિતા પણ મુશ્કેલ પુત્રની માર્શી વચ્ચે રડતા લાગ્યો. આસિમને પણ આખમશી અમુ મવલ વડાવ્યા વિના બીજો શો જવાબ આપવો એ મુશ્કેલ નહિ.

આ ત્રિપુટીની જ્યારે આ સ્થિતિ હતી, ત્યારે કાસિમના હૃદયમાં આનંદ ઉભરાતો હતો. ત્રિપુટીમાં હૃદયોનું આજે રત્નેદશીનું મિલન થતું હતું માટે.

આસબેર દોડી આવતી બાડી અમદાવાદના રોડેને ઉભી રહી. એક કચ્છામાંથી એક યુવાન, એક વૃધ અને એક વૃધ્ણ એ ત્રણ ઉનારો આ પંદરદેશ ઉપર ઉભા.

યુવાન ઉનારો બાડીમાંથી લાકડાની ઘેડી બગલમાં બરાબી નીચે ઉતરવામાં મદદ કરી.

આસિમની તળીઅત સાગી થતાં કાસિમે સહીમાના પાગલપણાની વાત કરી એટલે દસબાદ જતાં રસ્તામાં સહીમાને ક્રેવા અમદાવાદ ઉતરતું એમ બધાયે નિર્ણય કર્યો.

ભાકુતી મોટરમાં બધા પાગલખાનામાં આવ્યા.

પાગલખાનાને એક ડોક્ટર તો આસિમનો સલાખાથી નીકળ્યો. એણે આસિમને નહેરા અકરમાન બદલ ખૂબ એક પ્રદર્શિત કર્યો અને બધાને સહીમા પાસે લઇ ગયો.

“સહીમા! આસિમ આવ્યો” ડોક્ટરે કહ્યું.

જ્યાંમાં દીવાની સહીમાએ એનું લખંડર દાસ્ય કર્યું.

“ડોક્ટર! એને કેટલા સમયમાં આરોગ થશે?” સહીમાની આ સ્થિતિ જોઈ બચિત બનેલા આસિમે પૂછ્યું.

“હું મારું છું કે એકાદ વરસથી વધારે વખત તદિ લાગે અને જો એ તમારી પાસેજ રહે તો દલાય વહેલી પણ શકી થઈ જાય, કારણ કે એ આખોય દિવસ તમારાજ નામની મૂન મચાવે છે. મારી તો તમને સલાહ છે

કે જો કાંઈ વાંધો ન હોય તો એને તમારી સચેજ રાખો.

શીતળ ચાંદનીમાં ધરતી સ્નાન કરી રહી હતી. દૂર દૂર દસબાદની નદીનાં નિર્મળાં નીર ચંદ્રિકાને રીઝવવા મધુરવાં ગીત ગાતાં હતાં.

એવા સમયે આસિમ પોતાના મકાનની અગાશીમાં આવી બેઠો હતો. અમદાવાદથી આવ્યાને આજે બે મહિના થઈ ગયા હતા. એક્ટરની સલાહ માન્ય રાખી સહીમાને પણ દસબાદમાં લાવવામાં આવી હતી. ચાંદનીમાં ખીલી જોડેલું કુદરતનું અલૌકિક સૌંદર્ય દેખી જાય એમ અપારે આસિમના હૃદયને જરા પણ આકર્ષવા સમર્થ નહોતું નીવડતું. એના ચહેરા પર વિષાદની છાયા હતી, એના મગજમાં જંગમી ગડમથલ ચાલી રહી હતી.

“સહીમાની સ્થિતિમાં ધીમે ધીમે સુધારો થતો જાય છે મને નહેરા અકરમાન વિશે જાણવા પડેલાંજ એ દીવાની થઈ ગઈ હતી. એ તફાવત શકી થઈ જાય ત્યારે મને-લાકડાની ઘોડી વગર ચાલી શકવાને અશક્તિયાન એના એક લંગડાને પોતાના પતિ તરફ રીકારો બની?” આસિમના મનમાં એક નવી શંકાનો જન્મ થયો અને એ વાદળોમાં છુપાવા પ્રયત્ન કરતા ગઈ તરફ એકી નજરે જોઈ રહ્યો.

પણ એ શંકા એને દનાસ બનાવે એ પહેલાંજ અગાશી નીચેની બારડીમાં પુરાયેલી દીવાની સહીમાનો અવાજ આવ્યો, “આસિમ મારો છે, આસિમ મારો છે.”

એ સજાળો આસિમના વદન પર ચાંદની થી રોશની જગદળી રહી.

[મુરિયમ સાદિત મંડળ (લાવનચર)ના દરત-લિખિત “સારંગ”માંથી]

ચીનમાં ઇસ્લામ

મૂળ લેખક : મોહમ્મદ ઈબ્રાહીમ રાહુકયુઓએ ઉર્દૂ શાહચુથ

અનુવાદક : “ બપુરી ” બી. એ [રાંદેર]

(ગ્રંથાંકી ચલુ)

તેઓએ જનતાની સાથે એરકારીની પોલીસી નાજવી હતી, કારણકે તેઓને સુલામ ધારી અભણ રાખ્યા હતા અને ધારતા પણ એમજ કે જનતા અમને નથી અમારી ફક્ત આકરીજ કરે, પાલમિન્દ જેવું કશું ન હતું દુકાણમાં ચીંગ સરકાર ફાયદાને ફેરે મુકી પોતાની મરજી મુજબજ હામ કરતી.

હવે હું મારા યુનાનમાં બનેસો ઇસ્લામના એક કશુ કિરસી કહીશ. ખરી બીના એ હતી કે કેટલા યુનાની મુસલમાનોએ સોધ-ખોળ કરી શીદ-વાગ-ચાંગતી ખાણોમાંથી રૂપું અને લોહું ખોદી કાઢ્યું. તરતજ થોડા માલ-દાર બિનમુસ્લિમ પણ ખાણના કામમાં જોડાયા. આ ખાણોમાં કામ કરતાજ સવજગ ખેલતરહતા આખરે મુસ્લિમ અને બિનમુસ્લિમ મજુરો વચ્ચે કોઈ બનાવ પર ઊંડતી યઈ અને જગ ખેડાયો. મુસલમાનો જો કે લઘુમતિમાં હતા છતાં સારસા રહ્યા અને શરૂઆતમાં એમજ ખાસ થયો કે મુસલમાનો ઊંટી વરસે પણ ઉવટમાં એક મોટા ટોળાંએ તેમના પર દુશ્મનો ડાવે અને તેમને પાસેના જ ગણેમાં નાસવાની ફરજ પડી આ લડાઈમાં ઘણા ખસ માર્યા ગયા અને નેટલા દૈવ થયા તેમને સવીદ કરવામાં આવ્યા.

જો કે આ કશુ અને દુઃખદાયક બિનાથી બન્ને પક્ષોને હામ કાવવું હતુ શક્ય હતું જ્યાં ચીંગ સરકારે તેની આક્રમણીય પદ્ધતી છોડી નહિ વળી દુઆંગ-સુંગે (જે તે વખતનો ત્યાંનો

ગર્નર હતો) બિન મુસ્લિમોને વધારે ઉચ્છેદી આમ મુસલમાનોની કતલ માટે તક સાધી. ૧૯ મી મે ૧૮૫૬ નો દિવસ નક્કી કરી બધા વડાઓ ઉપર છુપા દુકમ મોકલી આપ્યા. નક્કી કરેલા દિવસે સરકારે બિન મુસ્લિમ જનતા સાથે મુસલમાનોની આમ કતલ શરૂ કરી. યુનાનની રાજધાની યુનનકુમાંજ સાનસી મુસ્લિમ કુટુંબને તેજ દિવસે નેરસો નાબૂદ કાઢ્યા ફક્ત થોડાક બચી નાહા. (મા-ગીમ-મીઆ એ થોડાક નારી જનારાઓમાંથી છે જેની યસ દષ વર્ષની વય છે. એ યુનાનમાં ઇસ્લામીક એસોસીએશનનો આગવો પ્રમુખ હતો) ઘણા મુસલમાનોને હાથગાઓમાં કતલ કરવામાં આવ્યા. ખરે આ કતલ ધર્મીજ ધારથી હતી.

હું કે મુદન પછી મામયો પકટાયો જુદા જુદા હાલોઓમાં મુસલમાનો મરણીયા થઈ સામંતા કરવા ખસા થયા. બિન-મુસ્લિમો જો કે સખ્યામાં ઘણુ જ વધારે હતા આ વાત સંભળનાજ થઈ ગયા કે તેમના દુશ્મનો જીતરસા મા ચાલી શું કરી નાખશે. આખા પ્રાંત પર લગાઈ ઝંઝૂમી રહી. એક છતિદાસકર્તા કે જે વખતે તે ત્યાં હાજર હતો, લખે છે કે દશ લાખથીએ વધુ મજુસો માર્યા ગયા અને ધર્મી રોજગાર સદંતર નાબૂદ થયો અને આખા પ્રાંતમાં જ્યાં જુઓ ત્યાં લગાઈની ગરમા ગરમી હતી.

મા-યુ લુંગ જેને મા-ગીન પણ કહેતા હતા તેજે છાકરી ત્રાણીમ લીધી હતી અને

બહુ અંગણ હતો તે પુનાન પ્રાંતના દક્ષિણ અને પૂર્વ વિભાગનો મુસ્લિમ વડો બન્યો. કારણ કે તેને ખીમ નાના અમલદારોને આદેશ તહિ મદદ કરવા બહુ પડતું તેણે કચંગ ધોને પોતાનું મથક બનાવ્યું. કચંગ-થી રાજધાનીની દક્ષિણે અને લીન-આન-પુની ઉત્તરે ત્રીસ માઇલ પર આવેલું છે. એ લશ્કરી દ્રષ્ટિએ ધણું જ અગત્યનું મથક છે. પશ્ચિમમાં સુરમાન તુ-વેન-સીયુ કે જે લાલેટી બાહોરા અને મોલાદાર મુસ્લિમ હતો તેણે તાલીકુ સર હયુ લાં તેને ધણા સથીએ મળ્યા, જેઓ સરમુખાર સરકાર સાથે બંડ જગાડવા બોલે પણ તૈયાર હતા. સુરમાને પણ મા-યુ-હંગની પેઠે ધણા મુસ્લિમ અમલદારોને હાથમેામાંથી છોડાવ્યા. આ તક મુસ્લિમ એકતાની દાદ આપ્યા વિના રહેવાનું નથી જેણે એક પગવારમાં એકલા ધર્મ ભરે સંગઠન તૈયાર કર્યું.

પશ્ચિમમાં સુરમાને પ્રાંતનો મોટો ભાગ કાપેસર કાપવાની આંટમા અડ્યો અને તાલીકુને અગત્યની રાજધાની બનાવી. વેગાર ફરી આજુ કાંધો અને ફરી પાછા તાલીકુ અને બર્મા વચ્ચે વલ્લભરે શરૂ થયું. સુરમાને આ તકે મુઆન-મુઆન (જનરલ)નું માન મુદ્દણ કર્યું.

હાલ ધણા વર્ષો માઢી પણ કાપ જાનુએ નિર્ણય આવ્યો નહિ. છેવટે મા-યુ-હંગની લશ્કરી મદદતા વધી, અને તેણે મુનાનપુની દક્ષિણે પચ્ચીસ માઇલ પર કેવન-યાંગ પર સીધો હથો ડીધો. મુનાનપુ જરૂર હત્રાઈ જતે પણ સરમુખવાર સરકારે પોતાની નીતિ એક-દમ બદલી નાખી અને મા-યુ-હંગની સાથે

સુરેલી મંત્રણા ચલાવી. સરકારે મા-યુ-હંગને બેળવી લીધો અને તેને બીંગેડીઅર જનરલની પદો અર્પી.

આમ મા-યુ-હંગને એકસાનના દળાણમાં સુરમાન સાથે લડવાની દરજ પાડી. સુરમાને તેને સત્તજ દાર આપી અને પછી સુરમાને પોતે મુનાનપુ પર હરો દર્શો. આમાં તેનું લશ્કર ફાવું નહિ અને મુનાનપુને અમુક મુદત ઘેરી તેણે લશ્કર તાલીકુ પાછું ખસેડી લીધું. હજી તો સુરમાન તુ-વેન-સીયુ લશ્કર દર અથ ન હતું કે સરકારે ખીમ પ્રતિમાંથી સાઢી લશ્કર બોલાવી તાલીકુ હતવા મોકલ્યું હાથમેાની પરપરા છતાં સરકારી લશ્કર તેને સર કરી રાક્યું નહિ પણ એટલું નહો થયું કે ઇસ્લામની આંટ બોલ્લી થતી ગઈ, અને તેનું મુખ્ય કારણ મા-યુ-હંગનું તાબે થઈ જવું હતું.

ઇ. સ ૧૮૭૨માં સુરમાને જણાયું કે તેના વિરુદ્ધ ચળવળ ઉભી રહ છે તો તેણે તેના પુત્ર હસનને બર્માના રસ્તે ટર્કની રાજધાની કોનસ્ટેન્ટીનોપલ મદદ માટે મોકલ્યો. જ્યારે હસન ટર્કની મદદ લઈ બર્મા અને પુનાનની સરહદ પર પહોંચ્યો કે તરતજ તેના ધન પર તેના પિતાની દારના સમાચાર સંભળ્યા તેને માટે લાકું હવે ફેકટ હતું અને બર્મામાં આસરો લીધા વિના છુટકો ન હતો.

એજ વર્ષમાં સુરમાન પોતાનું આખું લશ્કર તાલીકુની આસપાસ રાખી રાખતો કરવા સહ બેટો હતો. તેના બાહોશ સિપેકસાસાર માંગ-મુ-કોને તેણે શીઆ-કવાનના બચાવ અર્થે નીચો દતો. પણ તેને છુપી રીતે મા-

યુ લુગની પેડે સરકારે છતી લીધો દનો એટલુંજ નહિ પણ યાંગ-ચુ-કાએ સુત્રેમાનને હરીવાર તથા દેશ પણ અમલ કર્યો. આમ સુત્રેમાનને હાર ખચીત દેખાઈ ગઇ તાજે થઇ જઇ પોતાનો અસંખ્ય માણસોને જરબાદ કરવા કરતાં તેણે પોતાની ત્રણ સ્ત્રીઓ અને પાંચ પુત્રીઓને ઝેર આપી મારી નાખી અને પછી પોતે પણ ઝેર ખાઇ આજીવ થયો. તેના છેલ્લા શબ્દો આ હતા. “મારે કાંઈ કહેવાનું નથી, મારા માણસોને બચાવજો.”

આ પછી તેનું મરનક ઉરાડી દેશમાં આવ્યું અને તેને ત્રણ દિવસ સુધી ખુલ્લું રાખવામાં આવ્યું. સરકારી લશ્કર મુસલમાનોની કતલ માટે કામે લગાડવામાં આવ્યાં, અને બાળકો તેમજ સ્ત્રીઓને પણ નિર્દય રીતે જાણે રમત રમતા હોય એમ કાર કીધા. ત્રણ દિવસમાં અઢી લાખ મુસલમાનો શહીદ થયા અને યાંગ-ચુ-કા કે જેણે છુપી રીતે સરકાર સાથે સંધી કરી હતી તેને પણ હાર કરવામાં આવ્યો તે પાપીને એવોજ જાહેર જાણે જોઈતા હતા.

સત્તાના મદમાં મરનરે ચોવીસ જાગવામાં દસ હજાર કાનો ભરી અને સત્તર અફઝવાના માથા મૂકી ચીનની રાજધાનીમાં છતની ખુસાલીમાં મોકલ્યાં. સુત્રેમાનનાં શિરને મધમાં રાખી એજ કારણે પેકીંગ મોકલવામાં આવ્યું. તેમજ અસંખ્ય મુસ્લિમ બાળાઓ અને જવ્યાઓને ખતર ભરી લગામ તરીકે વેચી નાખ્યા.

આ લગામ છ. ૧૮૫૫માં શરૂ થઇ અને સુત્રેમાને અઢાર વર્ષ સુધી તાકીડુને છતી રાખ્યું. ઘણીજ દિલ્લીની સાથે લખનું પડે છે મારા દાદા-દાદી આ લગામમાં માર્યા ગયા

પણ મુખ્યત્વે મારા માતા-પિતા એ દુ.ખદાયક જનારમાંથી છટકી ગયાં ખરેખર આ છેલ્લા દિવસો તો ભયાનક, ધુમ્પવનના અને નર્ક સમાન હતા. એ પછી સુવેદ થઈ જતાં નાકો લાગ્યો પર ઘણાજ જીવન થયો. હે મુસલમાન! ભઈઓ તે દયાળુથી દુઆ કરશો કે આપણા એ મુસ્લિમ શહીદોને ખીલુ દુન્યામાં અમન મળે.

સહભાગ્યે એ સરખાપારી સરકારને દેશલક્ષ્યે ઉમેદી નાખી અને ૧૯૧૧માં ચીન રીપબ્લીક બન્યું મુસલમાનો મુઝામીથી છુટી આજીવ થયા, અને દેશની લગામમાં સારો દિરસો લીધો. આનું મુખ્ય કારણ ડોક્ટર સાન-યાટ-સેનને મથાકુર મુદ્દો હતો.

દુન્યાની ચાલ જોઇ ડોક્ટર સાન કે જેણે ચીનને રીપબ્લીક બનાવવામાં મુખ્ય ભાગ લગવ્યો હતો તેણે લોકો મારે ત્રણ મુદ્દાઓ પેદા કીધા (૧) નેશનાલીઝમ, (૨) ઉમેદસી (૩) રેઇ.

પહેલા મુદ્દાથી તેણે ચીનના દરેક જુદા રાજ્યોને એકા કર્યા અને તેથી ચીનીઓનું એક આખું સમાન પેદા થયું. ચીની સાથેજ ચીનાઓને બીજાઓની સથે લાગવાની બીવકુલ છુટ આપી કે જેઓ એક બીજાને સમાન ગણના ચીનમાં પાંચ જાનો છે. (૧) હંસ (૨) મચુગી, (૩) મગોલી (૪) મુસ્લિમો (ચીન અને ચીની તુર્કસ્તાનમાં) અને (૫) રીમેડી લોકો. એ જાણે સરખો હક અને સરખી આગરી છે.

બીજા મુદ્દાએ જણાવે છે કે ઉમેદસી એ એક એવો મુદ્દો છે જેથી રાજની લગામ લોકના હાથમાં રહે. જ્યાં એ રાજનું સર્વપરી પજાના એ લાગ છે. એક તો સરકારી દર

અને બીજાં કેમકેટીક દર. કેમકેટીક દર દર
આર ભાગમાં વહેંચાયેલા છે. એના કોડે
નીચે પ્રમાણે છે.

Political Power of the People;
Suffrage, Recall, Initiate,
Referen'um.

Administrative Power of the
People.

Legislative Judiciary, Executive,
Examination, Censorship.

આમ ઉપરના આર કાર્યો જનતાના હાથમાં
હોય છે અને નીચના પાંચ તે વખતની
સરકાર બનાવે છે. આથી જનતા અને સરકાર
માં સમતોલપણ પામી જળવાય છે.

આ નવ કાર્યો કાંઈ નવા નથી. ઉપરના
આરમાંથી ત્રણ સ્વીટઝરલેન્ડમાં વસતીમાં છે.
અને લખમખ અમેરીકાના ફ્રી સ્ટેટમાં ઉપરના
આર કાર્યોને બહુજ સફળતાથી પાર પાડ્યા છે.
તેથી ચીન માટે પણ તે સહેલા થઈ પડશે
એવી અમને ખાતરી છે.

સરકારની ખાતાના જે પાંચ કાર્યો છે
તેમાંથી ત્રણ તે પુનઃકોડે રીટર્ન થોડે અમે-
રીકાએ પણ પોતાના ધાન્યોમાં લખમખ કર્યા
છે. પણ હવેના એ કાર્યો ચીનમાં સદીઓથી
ચાલતા આવ્યા છે તેથી ચીને સરકારના હાથમાં
આ પાંચ કામ સીધા છે.

આગલી પેઢીઓની સૈન્યસંસ્થા રાજ્યના
ઉપર બહુજ અસરકારક નીવડી છે એ પ્રથમે
હાલના પશ્ચિમના રાજ્યોની Impeachment
ની નીતી સમ સરખાવી શકાય. ૧૨૩ ૧૩૧
એટલેજ છે કે એ પારને તેઓ આજાદ
લેખનું નથી.

પરીક્ષાની પ્રથા જે દેશના ઉત્તમ જોગ-
બોને શોધી કાઢવાની છે તે ધણી જુની અને
અસરકારક છે. એ પ્રથાને છોડાડે ચોટ ધણી
અંશે કબૂલી છે. તેના પણ સરકારી નોકરોની
પરીક્ષા લેવાય છે. આ ઉપર દરવિલા જનને
પાસરોને કોઈદર સ્થાને આજાદ કીધા છે
જેથી સરકારને સદુલ્લખ પડે.

રેલવેના મસજી એવો છે કે આજુ સરકાર
ને પોતાની જનતાના આધિ- ખોરાકા તેમજ
કપડાં અને રહેઠાણની સમગ્ર રહે. ચીનની
સરકાર આની કિંમતદાર છે. અને એ કામ
સરજ કરવા માટે સરકારને ખેતી, કુચર,
ઉલોમ અને ખોદકામની જરૂર છે.

દુકામાં તથા મુદ્રાઓનો હેતુ એજ છે કે
લોકોની સરકાર કોઈની જાને અને લોકો માટે
જને એટલે કે આખો પ્રદેશ જનતાનેજ દવાલે
રહે અને તેમાં જેટલી જરૂરો હોય તે જન-
તાજ જોગવે. વળી દરેક સત્તાધારી બંધો પણ
જનતાનાજ હાથમાં હોય તોદેજ પ્રજા સર્વપક્ષી
જની રહે અને આમ કનકુસીયસનો પ્રેય
પુરો પડશે

જ્યારથી ડૉ. સાનના આ ત્રણ મુદ્દાઓ
લોકજાન્ય રચવાયા પછી અમલમાં મુકવા
તરથી મુસજમાનોની કાલત પડેલા જેવી ઉમ્મી
જની ગણ.

હાલના ચીનના બંધારણીય કાયદા અનુસાર
મુસજમાનોને માત આપવા કે લેવાનો તેદત્તાજ
દર છે કે જેટલો જિન. મુરિજમ ચીનીને છે.
મુસજમાનો સરકારમાં ગમે એટલા મોટા એટલા
સીકારી રહે છે. પણ ચીન એ છે કે તેઓ
કાનિજ હોવા જોઈએ લખમખ તરિકે મા-જોન
-એનીયાસ દાકો મા-પી-આન પુનતાની

ધરત્રામી એસોસીએશનના પ્રમુખ વી-ચાઉ પ્રતના કમાન્ડર-ઇન-ચીફ હતા અને કમન્ડર ચલાઉ ગવર્નર પણ થયા હતા નામદાર હો-શાઓ-પુ જેઓ ઉપલા એસોસીએશનના ઉપપ્રમુખ છે તેઓ જનરલ હતા નામદાર હુ-ચી-ચીંગ ધીગેરીઅર જનરલ હતા ધરત્રામીક રફ ના પ્રીન્સીપાલ યાંગ-વેન-પુ ફેળવણી ખાતાના પ્રવરકર છે. ઉત્તર ચીનમાં નામદાર મા-ચુંગ-ચીન જનરલ છે અને નામદાર મા-હુંગ-કાં નીંગ-શીઆ પ્રાંતના ચેરમેન છે. વળી નાનકોંગની મધ્ય સરકારમાંએ ઘણા મુસ્લિમ એસોસીએશનો છે. તેમજ ઘણા કમિન મુસ્લિમ ચીનીઓ સરકારી ફેળવણી ખાતામાં શિક્ષક છે ચીંગ સરકારની ગફતવાઈ અને કૂંતા પર વિચાર કરી અમે પાંચ કરોડ મુસ્લિમો આજની શેક સરકાર તેમજ ડોક્ટર સાનના તથા મુદ્દાઓની દાદ આપ્યા વિના રહી શકતા નથી.

જે કે ચીનમાં મુસ્લિમો અને ચિન-મુસ્લિમો મેનો મતાધીકાર કર્યો છે ત્યાં મુસ્લિમો અધ્યાસના અભાવે ચિન-મુસ્લિમની ખરાબરી કરી શકતા નથી અને ધાન ગુણોમાંથી ઘણા પોતાના હડો પાછા આપી દે છે.

ફેળવણી માટે ચીનમાં હજારો મસ્જિદો છે કે જેઓના મદ્રસાઓમાં અરબી ભણતર આપાય છે. પહેલા તેમને કુર્આન પઠા શીખવે છે પછી અરબી વ્યાકરણ શરૂ કરે છે અને પછી કુર્આનની સમજૂતી અને હદીસ પણ શીખવાય છે. અહિના ટ્રેનિંગ્સ બીજા મસ્જિદોમાં પ્રમામ કે મુદરિસ અને છે વિદ્યાર્થીઓને ધનતાન વર્ષ જેઠની તમામ જરૂરો પૂરી પાડે છે. આ નિશાળો જુના જમાનાની છે.

ધરત્રામી ફેળવણીના સુધારામાં ઘણા ઉત્સાહી મુસ્લમાનો દીની તેમજ દુ-વરી ભણતર માટે કામ કરી રહ્યા છે. તેઓએ

જુડા જુડ વિવરોની નિશાળો ખેલી છે આ રજીસ્ટર્ડ થયેલી શાળાઓમાંથી પસાર થઈ મુસ્લિમ વિદ્યાર્થીઓ સરકારી નિશાળોમાં પોતાનો અભ્યાસ આગળ ધપાવે છે. દાખલા તરીકે યુનિવર્સિટી મુસ્લિમ મીંગ તેમ માધ્યમીક શાળાના ઘણા વિદ્યાર્થીઓ સરકારી કોલેજમાં દાલ અભ્યાસ કરી રહ્યા છે.

ધરત્રામી હાલતને સુધારવા માટે ઉપલી નિશાળ અને યુવાનની ધરત્રામીક એસોસીએશન પુરો હાથ મારી રહ્યા છે. આ પર-લીજ નિશાળ અને એસોસીએશન છે જેણે અલ-અજ્ઞર યુનિવર્સિટી સાથે જેવાર શરૂ કર્યો અને કેટલાકને ત્યાં અભ્યાસ અર્થ મોકલ્યા. અને હું પરેશે માણસ છું જેણે ફેળવણીના સુધારા અર્થે એક મીઝન દરખા દોયું. હું નામદાર શહેનશાદ તેમજ યુનિવર્સિટીના વડાનો આભારી છું કે જેમણે અમારા વિદ્યાર્થીઓને મફત ભણતર તેમજ ખાવાપીણની સગવડ કરી આપી.

આજની હાલત જોતાં માત્રમ પડે છે કે ચીનમાં મુસલમાનો માટે ઘણી આશાઓ રાખી શકાય એના મુખ્ય બે કારણો છે. પરેલું એ કે સરકાર દરેક પ્રેમને ફેળવણીમાં આગળ વધારવા કાયદાથી બંધાયેલી છે અને બીજું એ કે ઉમિદ રિયાઝના મુસલમાનો એક નહિ તો બીજે રસ્તે પોતાથી ખનતું કરી રહ્યા છે. આ એક કુશળી મદદ છે જેને અદલાદ પુરી પાડે.

છોટે મારા વાંચકોની દરેક ઉકાંઠાઓ પુરી પાડવા હું એક બીજા નિમિષ લખીશ કે જેમાં ચીની મુસલમાનોની રહેણીકણી, લગ્ન, મોન તેમજ સીઓની છંદગી ઉપર પુરો પ્રકાશ પાડવામાં આવશે.

મોહમ્મદ ઈમરાહીમ શાહ-કયુઓ ચે' ઉર્દૂ
શાહ યુ ચે'

સને ૧૯૩૦ : ચાઈનીસ રીપબ્લીકની વીસમી સંવત્સરની અંગે વસ્તીના આંકડાઓ સરકાર તરફથી પ્રાંતવાર બહાર ફેરવામાં આવ્યા હતા.

પ્રાંત	કુલ વસ્તી	મુદિલભા
કિંઆંગ્સુ ...	૩૪૧૨૬૦૦૦	૨૦૦૦૦૦૦
ચોન્ગઆન્ગ ...	૨૦૬૪૩૦૦૦	૧૦૦૦૦૦
કીઆંગ્સી ...	૨૦૩૨૩૦૦૦	૮૦૦૦૦૦
આંદવેઇ ...	૨૧૭૧૫૦૦૦	૧૦૦૦૦૦૦
મુવેઇ ...	૨૬૬૬૬૦૦૦	૫૦૦૦૦૦
હનાન ...	૩૧૫૦૧૦૦૦	૧૦૦૦૦૦
ચેન્ગચાન ...	૪૭૬૬૨૦૦૦	૪૫૦૦૦૦૦
હોપેઇ ...	૩૧૨૩૩૦૦૦	૪૦૦૦૦૦૦
હોનાન ...	૩૦૫૬૬૦૦૦	૩૦૦૦૦૦૦
શાન્ડુન્ગ ...	૨૮૫૩૭૦૦૦	૨૦૦૦૦૦૦
શાન્સી ...	૧૨૨૩૦૦૦૦	૧૫૦૦૦૦૦
શેન્સી ...	૧૧૮૦૨૦૦૦	૧૫૦૦૦૦૦
કાન્સુ ...	૧૨૮૧૦૦૦	૪૫૦૦૦૦૦
ચીન્ગદાઇ ...	૧૧૬૫૦૦૦	૧૫૦૦૦૦૦
લીન્ગશીન ...	૧૪૫૦૦૦૦	૧૪૦૦૦૦૦
કુઇચેન ...	૧૦૭૧૮૦૦	૭૦૦૦૦
ક્યાન્ગટુન્ગ ...	૩૨૪૨૮૦૦૦	૨૦૦૦૦૦૦
ક્યાન્ગસી ...	૧૩૬૪૮૦૦૦	૨૬૦૦૦૦૦
મુતાન ...	૧૩૮૨૧૦૦૦	૪૦૦૦૦૦૦
કુવેઇચોવ ...	૧૪૭૪૬૦૦૦	૩૦૦૦૦૦૦૦
લાયોનીન્ગ ...	૧૫૨૨૩૦૦૦	૧૫૦૦૦૦૦
કોરીન ...	૭૬૩૫૦૦૦	૧૪૦૦૦૦૦
હોઇનુન્ગકીઆન્ગ ...	૩૭૨૫૦૦૦	૧૫૦૦૦૦૦
ચીનકીઆન્ગ ...	૨૫૫૨૦૦૦	૨૫૫૨૦૦૦૦
ગાંડોલ ...	૧૫૦૪૦૦૦	૪૦૦૦૦૦૦
આહામર ...	૧૬૬૭૦૦૦	૧૦૦૦૦૦૦
સી-ચેડ ...	૨૧૨૩૦૦૦	૨૦૦૦૦૦૦
સીકાન ...	૮૬૦૬૦૦૦	૧૦૦૦૦૦૦
ટીબેટ ...	૩૭૨૬૧૦૦	?
મોન્ગોલીઆ બહાર ...	૬૧૦૬૦૦૦	?

એક ભયંકર દ્રષ્ટિ દોષ.

જગત સુધર્યું કે બગડ્યું

લખનાર:-“ગાદિલ”

વર્તમાન સુધાગચોમાં અનંત જગ્યા આજનાં માનવ જગતને ઉગ્રવળ બુદ્ધિથી પ્રત્યેદ્રષ્ટિપાન કરવાનો એ અવકાશ નથી વર્તમાન જગતની વિનાશી પ્રગતિ ઉપર વારી જગ્યા અદ્ય ઇન્સાનોને જીવકાળની દુન્યા અધિકારમયગ દિશે છે. અદ્ય રેખાથી, છતાં અસધારણ ચતિના એ કાળને સંજો અજાનનાનાં જમાનાની ઉપમા આપે છે જ્યારે આજનાં સુધરેલા જગતમાં શાંતિ શોધીએ જતી નથી, એ સદુ વિચારી જાય છે.

આજે પ્રત્યક્ષ દેખાતા સાધનો જેવા કે રેલ્વે, તાર, ઇલેક્ટ્રીક, ટેલિફોન, રેડિયો, વાયર-લેસ, રેડીયો, સગમરીન અને એરોપ્લેન, એ સુધરેલા જગતે વિજ્ઞાનની કહેલી શોધબેળને આભારી છે, એમ કહી જવું કેમ એ સર્વ સાધનો કેવળ મનુષ્ય જાતિના ઉદ્ધાર અર્થેજ ઉપજાવી કાઢવામાં આવ્યા હોય, એમ જનતાને મનાવવામાં આવે છે. જોકે એ સર્વ સાધનો જનતાની સેવા અર્થેજ અસ્તિત્વમાં આવ્યા નથી, પણ જનતા ઉપર પોતાની આણુ વર્તવવા, અને ટકાવવાની મઘીન લાવવા સેવા મુક્તિઓની સફળતા અર્થેજ એ નવી નવી શોધો થઈ રહી છે, એ નિર્ધિષ્ટ સ્વયં છે જનતા બેળ છે, ઠાલની એકજ બળુ કે જે મુક્તિઓ રજૂ કરે છે, તે જોવાને, અને તેમાં સંતોષ માનવાને પેલાયથી છે પ્રતીન કાળમાં ધર્મના યોગ દેહણ ચોક્કસ સુધોનેય દાખી જાય, એવા સુધો એ આશીર્વાદ સમા મળ્યાતી વિજ્ઞાનની નવી શોધોનાં દુરૂપયોગ દાસ થઈ

રવા છે. ધરતીનાં અમુક કક્ષા કે તેજના માટે લાખો ઇન્સાનોનો સંહાર એ સુધરેલા જગતની ચરમ નદિ તો બીજું શું છે? જગત બૂધ સંતોષ, માનવભરી સુધો એકલા, એ આગળ વધેલા આજનાં જગતની અગ્રેક છે. કોણ કહે છે કે જગત સુધર્યું છે?

પ્રશ્ન એકજ ઉપરિધન થાય છે. કે જે જમાનાના (બુદ્ધિ)ને આપણે બિન કેળવણી અને બિન સુધરેલા જમાના તરીકે ઓળખીએ છીએ, અને જે જમાનામાં આજનાં કહેવાતા સુધરેલા સધનોનો સંહાર અભાવ હતો, એવા એ અધારવાળા જમાનામાં લોભો શું આજના કરતાં વધારે મુખી ન હોતા? કેરેર સાંતિવાળા એ આગળ ન વધેલા મળાના કાળમાં આજનાં સુધરેલા ઇન્સાનો કરતાં અનેક મળું સમું મુખ હતું. અલગત મુસાફરીઓ લાખી અને અમર્યાદા ભરેલી હતી, ખરી. દર દેશનાં સમાન અને તત્કાળ નહોતા મળતા, હાખાઓનુ નામ ન હતું, વરોની દાખરીપ ને જોરાકની રત્તિર વાનગીઓ નહતી. હુગાં ઇમેક્ટ્રીકથી ઘેરાતા કે દરેક ધના નદિ. એ બધું સ્વયં છે, છતાં એ પણ નક્કર સ્વયં છે કે અગવડ ભરેલી મુસાફરીઓ ઇન્સાનનાં સરીર વિકાસ માટે ઉપયોગી ને ઉપકારક નીવડતી, સદો એકાં સર્વ સાધારણ રોગોથી માનવીને મુક્ત રાખેલો, દાણે હુગાં ઘેરાતાં અને એવાજ નાના નાના કાર્યો જતે આરોગી બેવારી એક પ્રકારનું વ્યાયામ થઈ જતું, કે જે અલભ્ય કે અપચાને તો ઇન્સાનથી સતત અગમ્યજ

રાખતું. જાપાઓ ન હતાં, પરિણામે એટલી અશ્વત્થાઓ દ્વારા ફેલાતા વેરએડનેયે રચન ન હતું, અને એવું એવું ઇન્સાની આવમને દાની કરતા કાંઈજ ન હતું, પરિણામે આજનાં ઇન્સાનો કરતાં આગલા ઇન્સાનોનું આવરણ મોટું હતું. શરીર મુદક હતાં, માનસિક વેદનાઓ, કે જે આજનાં કહેવતા મુધરેલ માનવીને સતત કેરી પાપ છે, એવું તો તમ નિશાન પણ ન હતું. વસ્ત્રો સ્વચ્છ ન હતાં, પણ અંતર નિર્મળ હતાં. આજે વસ્ત્રો માટે સ્વચ્છ કળાજી લેવાય છે, પણ અંતરની પાસવાર મસિનના દૂર કરવા પ્રત્યે સર્વ બેદરકાર છે. આજનાં લોકોની દ્રષ્ટિએ આગલા લોકો મુધરેલા ને કેળાયેલા ન હતા, પણ એમનામાં જે હતું, તે આજનાં લોકોમાં શોધીએ જડે તેમ નથી. એ કહેવાતા જિન-કેળાયેલા લોકો હંમે વસે લે કહી દેવા, આજનાં લોકો બાલાડંગરમાં માને છે, ખટપટમાં વિશ્વાસ ધરાવે છે, વિશ્વાસવાનમાં કાષ્ટીયત પેળે છે. આગલા માણસોમાં માણસાઈ હતી એમનાં દિવ સાફ હતાં, એ નીતિનાં ઉપાસક અને અનીતિનાં કદા સત્તુ હતા. પ્રસંગ આવ્યે મિત્ર, સહોદર કે ભગીની માટે માર્થું મૂકી દેતા, બદલાની વેદ માત્ર પણ હજી સેવ્યા વિના. જેને આજે પ્રશ્નિત કાળ કે અમુધરેલા કાળ તરીકે ઓળખાવવામાં આવે છે, એ કાળનાં એ અમુધરેલા ઇન્સાનો, આજે મુઝામીમાં સતોપ માનતા પામર માન-વીઓ કરતાં વધારે રાહિયાની અને સ્વમાન-મિય હતા. એ જે બેઠતા તે પાળતા. વચન-ભંગની આજની પ્રથા એમનામાં ન હતી. ભટ્ટવાજ ન હતા, એટલે આજની પેઢે ઉંઠાં

ભણવાની તો વાતજ ક્યાં રહી? ભણ્યા ન હતા, છતાં સ્વધર્મ અને પાડોશી ધર્મની મહત્તા પૂરેપૂરી પિછાણતા હતા. ભણ્યા ન હતા, છતાં અસત્યથી સતત અજાગા રહેતા, ભણ્યા ન હતા, છતાં એ જમાનામાં બધાની વહુ દીકરીનાં શીખણ સજામત હતાં, ભણ્યા ન હતા, માટેજ ઉદાર હતા, ક્ષમાથીલ હતા, દરગુજર કરનારા હતા ભણ્યા ન હતા, માટેજ ઇશ્વરને વધારે ભક્તતા, અદ્વાદની વધુ જાંઘળી કરતા. ભણ્યા ન હતા, માટેજ સર્વ બધીએથી પર રહેતા. આજે તો લોકો ભણ્યા છે, અને છતાં મિત્ર રોષાયે જડે તેમ નથી. મિત્ર જડે તો વિશ્વાસ કરશે કે કેમ એ પ્રશ્ન મુઝામી નાખે છે. ભણ્યા છે એટલા માટે છટકી જવાની નથી નથી મુક્તિઓ અમલમાં મૂકાય છે. વિશ્વાસ-ધાન, વચનભંગ, અને યાપ દેરી એ તો આજનાં કહેવાના મુધરેલા જગનમાં કાષ્ટીયત ચલાય છે. મિત્રમિત્ર અનીતિઓને અનીતિઓ ન ગણાવવાનાં ઉપાય પ્રપત્તો થઈ રહ્યા છે. બે સગા લાઇઓ, કે બે માદ મિત્રો એક જીમનાંમાં વિશ્વાસ થૂંકે એવી પરિસ્થિતિ પણ નથી રહી અને છતાં કહેવાય છે, કે દુન્યા આગળ વધી રહી છે, જગત સુધરું છે. ઉપસેકત સત્ય કહીકોને લક્ષમાં લેતાં તો સ્પષ્ટ પ્રવાર થાય છે, કે દુન્યા પાછળ ફરી રહી છે, જગત દીનપ્રતિદીન સુધરવાને બદલે જમડું વગાય છે.

કાલકાળોનાં અગણીન તાણવાણા વચ્ચે અટવાએણે આજનો ઇન્સાન, ખટપટમાં નિબજાત થવા પામ્યો છે, એનો અદ્વાદ કાલના-યીએ ઇ કાર કરી ચકાય તેમ નથી. આગલા ઇન્સાનોની જીવન ફિલ્મથી સદી, નિર્ગળ ને

મુસ્લિમો ઇસ્લે, તો આ વાત સાવ સરળ અને સરેલી ત્યા સ્વર અમલમાં મૂકી શકાય તેવી છે. કારણ કે ઇસ્લામ સમાનતા અને સદિપ્ત્યનાનો મઝહબ છે, ઉન્નિયતનાં બેદલાવને એ પવિત્ર મઝહબમાં સ્થાનજ નથી. મત મતાંતરોથી એ મઝહબ પર છે. સંકુચિત મનોદશાને એ વખોડે છે. કમનસીબે મુસ્લિમો સ્વશિક્ષણથી વેગળા રહી પારકાં પોતાં-ઓમાં ગોથાં ખાય છે. અન્ય પ્રજાઓનાં આચરણનો અભ્યાસ કરે છે, પશ્ચિમાત્ય પદ્ધતિ ઉપર મીટ માંડે છે, અને અન્યને ચીલે ચાલવાથી કદાચ મૂકિત મળશે, એવી વાહીયાત મનોદશા સેવે છે. મુસ્લિમો માર્ગ ભૂમ્યા છે, કારણ કે લાખો પુસ્તકોદ્વારા જે નહિ સાંપડે, તે માત્ર એક પવિત્ર કુર્આન શરીફ દ્વારા સાંપડી શકશે. જીવનની સાચી દિશ્વરી માટે મુસ્લિમો વલખાં મારે, એ મુસ્લિમો માટે શરમ ભરેલી વાત છે અન્ય પ્રજાઓએ જે આકાશી કિતાબદ્વારા પોતાનાં જીવન પથ અજવાળ્યાં, એ પવિત્ર અસ્લાદનાં કલામને સમજવાની મુસ્લિમો શા માટે નેહમત ઉકાવતા નથી? એ એક શોચનીય પ્રશ્ન છે, સુદ્દીબર મુસ્લિમો જે કિતાબનાં આદેશ અને ઉદ્દેશને અનુસરી સમસ્ત જગત ઉપર પોતાનું વર્ચસ્વ સ્થાપી શક્યા, એજ અમૂલ્ય કિતાબ (કુર્આન) આજે પણ મુસ્લિમોનાં ઘેર ઘેર હોવા છતાં જગતનાં આત્મીસ કદાઢ મુસ્લિમો સ્વમાત્ર સહ જીવી શકતા નથી, એ શું ઓછી શરમ ભરેલી ધીના છે? “ઇકબાલ” સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહી ચલા છે કે:-

“જર તૂ મી ખવાલી મુસ્લિમોં ઝીરતન;
નિરત મુસ્લિમ જુઝ ખ કુર્આ ઝીરતન.”

હુંકમાં મુસ્લિમો પણ જે એમ માનતા હોય, કે જગત મુધપુ છે, તો એ એમની માન્યતા ભયંકર ભૂલભરેલી છે. બાહ્યાઈગરમાં અંતર્ધ જવાની ભૂલ મુસ્લિમો ન કરે, એમ હું ઈચ્છું છું. માનવ જગતની મૂકિત અને સાચો ઉદ્ધાર માત્ર ઇસ્લામે નક્કી કરેલા આદર્શો દ્વારાજ થવાનો છે, અન્ય એકેય માર્ગ મૂકિતનો નથી. મુસ્લિમો હજુ પણ ચેતે, અનુકરણનાં સર્વનાશી રોગથી પોતાને બચાવે કારણ કે મુસ્લિમોનાં જીવન મરણનાં સર્વ પ્રશ્નોનો ઉકેલ માત્ર પવિત્ર કુર્આન મારફતજ યદ્ય શકશે. પશ્ચિમનાં કહેવાતા કે દેખાતા સુધારા માનવ જગતને મૂકિત નહિ અપાવી શકે. મુસ્લિમો એ સાચી સ્વતંત્રતા પ્રાપ્ત કરવા માટે પવિત્ર કુર્આન શરીફમાંથીજ પ્રકાશ મેળવ્યે છુટકો છે. એ સિવાય એકેય આદર્શ મુસ્લિમોને મૂકિત અપાવી શકશે નહિ અને “ઇકબાલ”નાંજ સ્પષ્ટ શબ્દો ઉપર અમલ કરવાની હું પ્રિય વાંચક વર્ગને નમ્ર નહિ, પણ ભારપૂર્વક ભક્ષામણ્ય કરું છું. “ઇકબાલ” આપણને આઝાદીનો સાચો ઉપાય સુચવતા કહે છે કે:-

“અય ખતકઝીદશ અસીર આઝાદ શવ;
દામને કુર્આં બિબીર આઝાદ શવ.”

મુધગેલા જગતનાં અ-મુધગેલા વાતાવરણમાં અટવાયેલા મુસ્લિમો ઉપરોક્ત લીટીઓ વાંચી ચિચારી તરિત ચેને, એ માત્ર એકજ દેવુએ આ લખ્યું છે અસ્લુ.

“નેપોલીયનની ઉદારતા.”

અનુવાદક:-‘મગીક’ (ડબોઈ)

નેપોલીયન બોનાપાર્ટે જેને અશકુર અને દીસેર હતો તેવોજ રહમ દિવ પશુ હતો આ દિવ તે હતું કે લગભગ મેદાનમાં પચ્ચરથી વધારે સખત રહેતું અને ઉદારતા વખતે તે મોમ જેવું નરમ પશુ થતું.

૪૦ સ. ૧૮૦૪માં જ્યારે જનરલ લે. ને-લીસે નેપોલીયનનો છવ વખતે માટે કાવતરું રચ્યું તો તે કાવતરું ઉઘાડું પડી જતાં તે પક્ષથી અને કાવતરામાં તેને મોતની સજા (ફાંસી) થકી સ્ફરકુ જનરલને એક ચૌદ વર્ષની દોકરી હતી તે ઘણીજ ખુશમૂત તોજ નરમ દિવવાળી હતી. જ્યારે તેણે પોતાના પીતાના માટે ફાંસીની સજા સંભળી ત્યારે તે ઘણીજ ગભરાઈ ગઈ અને આપનો છવ જાણવા માટે રસ્તાઓ શોધવા લાગી છતાં કોઈ રસ્તે મરણોજ નહો. જેથી છેવટે સુખચાલ ઘેરથી નીકળી રાજમહેલ તરફ જવા લાગી. અને મેટા દરવાજે પહોંચીને જોયું તો પહોરગીર ખેડેસો છે. તેથી નાઉમ્મીદ થઈ. પછી તેણીએ દરબાનને પોતાની સર્વે કહાણી કહી સભાગારી અને અંદર જવાની આજીજ કરી. દરબાનના દિવમાં દયા આપી, અને તેણીના કાલાવાસથી તેણીને ઘણીજ ખુશીથી અંદર જવાની રજા આપી. આદ તેણી રાણી “જોસફાઇન”ની રૂમમાં જઈ પહોંચી. એક ખુશમૂત છોકરીને પોતાના રૂમ જેમાં રાણીને એટલે નેપોલીયન બોનાપાર્ટની સ્ત્રીને અચાંચ મચે કે આ છોકરી રાજમહેલમાં કેવી રીતે આવી

રાણીએ પૂછ્યું:-“તું કોણ છે?”

છોકરી:-“રાણી સાહેબા, હું જનરલની જનરલ લે. નેલીસની દોકરી છું.”

રાણીએ:-“આહિં આત્માનું કારણ?”

છોકરી:-“મારા જાપને બાદશાહ સાગરે તે કાવતરામાં પક્ષાઈ જતાં મોતની સજા ફરમાવી છે અને તે યોગજ વખતમાં મારાથી જીવ બચાવે છે. માટે અવ રહમ દિવ રાણી સાહેબા એ તો હું કહી શકતી નથી કે તે ખેતુનાહ છે અથવા તે મુતેહગાર છે તો મોતની સજાને માટેજ લાયક છે, પણ તે એકલો તો નહીં. જ્યારે તેના પિતા માં જીંદગી બેકાર છે. અને આ દુનિયાથી છોકરી પણ છવથી ખુશ છે. તેઓ મને ઘણીજ ખ્યાર કરે છે. મારા માટે જે જોઈએ તે હાજર રહું છે. જો તે આ દુનિયામાં ન રહ્યા તો હું પણ તેની સાથેજ જઈશ અવ રહમ દિવ રાણી સહેબા, મારા ઉપર દયા કરો, દયા કરો, અને તેના માટે બાદશાહ સજામતને સિફારિશ કરી મારી અપાવો.”

આ રખેડો છોકરીના મોટે સંભળતાંજ તેની આજોઝારી ઉપર રાણીને દયા આવી અને તેણીને આંખોથી દીઝાસો આપવા લાગી.

નેપોલીયને પોતાની રાણીને ખાનગીમાં કહી રાખ્યું હતું કે મારી વિરૂધ્ધ કોઈ કાવતરું ચઈ રહ્યું છે અને તે કાવતરું ફક્ત મારા મોતને માટેજ છે અને આ જાણતમાં કોઈને માટે પણ સિફારિશ ન કરે અથવા કોઈની સિફારિશની જરૂર હોય તો રૂમમાં નહીં પણ કાગળ ઉપર લખી કરે.

જેથી રહમદીવ રાણી જોસફાઇન-છોકરીને સજા આપી કે “જ્યારે રાજા નેપોલીયન પોતાના વજીરાની સથે ફલાણા રૂમમાંથી જાય

ત્યારે તું તેઓની રૂબરૂ જાણ મેળવે તારી આહ્વાજારી અને દિલી ખવાદિસ જાહેર કરજે. તેઓ ધણાજ રહમ દિલ છે, માટે તેઓ મારી આપશે. પણ તને કોણ અહીંયાં મોટલી છે તે તું જાહેર કરતી નહીં. જ્યારે રાગ તોજ રૂમ-માંથી વછરે જોડે જવા લાગ્યો ત્યારે તે છોકરી દોઢી દોઢી જીંદને રાગના ચણેમાં પડી ગઈ અને આહ્વાજારી કરવા લાગી અને કહેવા લાગી કે “અય રહમ દિલ જાદશાદ માફ કરો, માફ કરો, મારા બાપને માફ કરો.”

તેવોલીયને કહ્યું:—“અય છોકરી તારો બાપ કોણ છે અને તું કોણ છે ?”

છોકરીએ આજીવ પૂર્વક કહ્યું:—“જાદશાદ સલામત, મારું નામ મીસ લેન્ડેલીસ છે અને મારા બાપને ફાંસીનો ટુકડા આપે કર્યો છે.”

તેવોલીયને કહ્યું:—હા, અય છોકરી, આ તારા બાપનો બીજો ગુનો છે, તારા બાપે મને મારી નાખવાનું કાવતરું રચ્યું હતું. અફસોસ આ બાબતમાં હું કાઈ કરી શકતો નથી.”

છોકરી ધણીજ આજીવ પૂર્વક બોલી:—“જાદશાદ સલામત એ તો હું જાણું છું કે પહેલી વખતે મારો બાપ જિલ્લુલ ખેગુનાહ હતો. આ ગુનાહમાં તો હું નથી કહી શકતી કે તે ખેગુનાહ છે પણ હું મારી માગના માટે આવી છું માટે મારી માથું છું.”

તેવોલીયને સર્વે બીના સાંભળી. તેણીનો એક એક શબ્દ તેના દિલ ઉપર ધર કરી રહ્યા હતા. તેણે તેણીને ખુશ થઈ કાપ પકડી ઉઠાડી અને મોઢા અવાજથી કહ્યું:—

“હા મારી દીકરી હા તારી ખાતર તારા બાપને માફ કરે છું અને મને જવા દે” આ સાંભળતાજ તે કમજોર છોકરી ખુશીના લીધે ખેડોરા થઈ ગઈ. નોકરો તેણીને ઉપાડી રાણી જોસાઈનાના કમમાં લઈ ગયા. પછી રાણીએ તેને હોશમા અણી તે પોતાના બાપને આ ખુશખબરી સંભળાવવાને એટલી ખેડારા હતી કે તોડમાં આવતાજ તેણીએ આજવા માંડ્યું. રાણીએ કહ્યું: “દીકરી, ઉભી રહે આટલી ઉતાવળ શું છે ? તારો બાપ હવે છુટી જશે.” પણ તેણીએ મારી માગીને જવા માટે આજીવ રવા માંડી અને ચાલતી થઈ, તેથી રાણીએ તેવોલીયના એડીકેમ્પ મીન્ડ લા વેલીયટ અને તેની સ્ત્રીને મોકલ્યાં જ્યારે તેઓ જોલની અંદર ગયાં કે જ્યાં જનરલ લેન્ડેલીસ કેદ હતો તે અંધારી કોઠડી હતી ત્યાં તે રહેવાને માટે જોખાનામાં બેઠારા હતો અને આહ્વાજારી કર્યા કરતો હતો. છોકરીએ જાણ પોતાના બાપને છુટકારા વિશે કહી સંભળાવ્યું અને ખુશીના લીધે ત્યાં પણ પાછી ખેડોરા થઈ ગઈ. તેના બાપને છેડી મુક્યામાં આવ્યો. ખેડોરા છોકરીને પણ તેણીના બાપ સાથે લા વેલીયટે ઘેરે પહોંચાડી અને ત્યાં તે હોશમા આવી. છોકરીની બાપ સાથેની પિઠરી મદખ્ખ-તની તારીફ થવા લાગી અને સાથે સાથે તેવોલીયનની ઉદારતાની પણ વાતો થતી.

આ વિષેની તેવોલીયનને ખબર આપવામાં આવી જેથી તે મનમાજ દરયો અને મુજેથી નીકળ્યું કે “મરીજ છોકરી !” ખુશ નરીમ તે બાપ છે કે જેને આવાં સંતાન દોષ.”

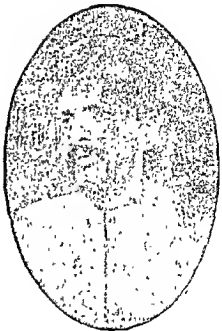
—૦—

એક પરિચય લેખ

ગુજરાતના ઉર્દૂ ગઝલકાર

લખનાર : અયુબલી છ. પટેલ

કચ્છ રાજ્યના કેરા ગામે સંવત ૧૯૪૪માં જન્મ પામેલા અને 'અમન' ઉપનામે મશહૂર બનેલા આ ઉર્દૂ-ગઝલકારથી મુસ્લિમ ગુજરાતી જનતા સાંપ્રેક્ષ પરિચિત હશે. જોકે આજની વીસ-પચીસ વર્ષ પહેલાં એમનું રયાન ગુજરાતી સાહિત્યમાં એક કાવ્યકાર તરીકે આગળ પડતું મોખરેનું હતું. એ વખતે એમણે રચેલી ગઝલો હજી અનેક હૃદય-ધરમાં એવુંજ રયાન જાગવી રહી છે.

અયુબલીજ એમની રમરણ શક્તિ સતેજ હતી. દસ વર્ષની નાની ઉંમરે તો તેઓ કિતાબમાંથી સારી રીતે મળેલિસે પડ્યા જે એ કાળના બાળકો માટે એક અચકચ કાર્ય ગણાતું. કુદરતે અર્પેલી કાવ્ય શક્તિના કારણે અને ગુજરાતી લીપિમાં પ્રગટ થતા એ સમયના ઉર્દૂ-ઝખાનના માસિકોના સતત વાંચને એમને ઉર્દૂ-ઝખાન તરફ મમત્વ પેદા થયું. એક મિત્રે ઉર્દૂ-ઝખાનના આપેલ સંગ્રહે તો એમનું કવિત્વ જાગ્યાં ઉઠ્યું. પરિણામે એમણે ગુજ-

રાતી લીપિ અને ઉર્દૂ-ઝખાનમાં જે લખ્યું એ નવકા અને સક્ષમ હતા. ધીરે ધીરે તેઓ એમાં પ્રગતે કરતા રહ્યા અને જેમ જેમ હથોટી બેસતી ગઈ એમ એઓ મઝાના રચતા ગયા. ૧૯૫૬ માં એમની પહેલી ગઝલ એ વખતના પ્રસિદ્ધ 'ગુજરાતી' સામયિકના 'ભર કટોરા રંગ'માં એના સંપાદક ખીરખતે છાપી, જેથી એમના ઉત્સાહમાં વધારો થયો.

સંવત ૧૯૫૬ માં તેઓ પરદેશ ગયા. ઇટાલી સોમાલીને-ડના મગદીસામાં પંદર મહિના પેટ-વડિયે નોકરીએ રહ્યા. એમની સાથે એમના વડીલ બંધુઓએ પણ નોકરી સ્વીકારેલી વખત જતાં નોકરીથી છૂટા થઈ, અન્ન ધંધાની શરૂઆત કરેલી. જેમાં ખુદાએ ખુબજ ઇઝ્જત અને બરકત આપી. વેપારી આવકમાં મશહૂર થયેલા એમના વડીલોની સરકારે પણ 'સર'નો ઇત્કાળ આપી કદર કરી. હાલમ અધસના નામથી ચાલતી ત્રણે ભાઈ-ઓની ચેટીની સરકારમાં સારી પ્રતિષ્ઠા હતી.

બારે પ્રભામાં પૂણું ખીછ પેદીએ કરતાં
મોખરે ગણાતી.

અહિં પેણુ ઉર્દ-ગઝસોને પ્રવાહ વહેતો
રહ્યો અને ૧૯૨૦માં 'દીવાને ચમન' નામનો
ગઝલ-સંગ્રહ બહાર પડ્યો. તેની પ્રસ્તાવના
સમતાં સાક્ષર થી. કૃષ્ણરાજ મોહનશાહ 'અરે-
રીએ લખ્યું' કે: 'દીવાને ચમન'માંની ગઝલો
લખનાર કવિએ કેવા સંગેગોમાં પોતાના કામો
રચ્યાં છે, તે એક છુદીજ કહાણી છે. સોમાલી
લોકનાં મુલકમાં ખેડા મેદા ઉર્દ-શાધરોની માત્ર
કવિના: વાંચી તે દખ પર ગઝલો રચવી એજ
એક પ્યાન એચ એવી વાત છે અને બારે
એ ગઝલોના વાચકને એમ લાગે કે 'ચમન'
કવિએ એકથી તે દખ પર કવિતા રચી નથી,
પરંતુ એ નામીયા શાધરોની નેવી અદ્ભુત
કામચકિતનું પણુ થણે લાગે તેમાં દશન
કરામત છે, સારે ખરેખર તેને હેરતુ ઉર્દના
વખરે રહેશે નહિ કાવ્યશક્તિ, એકલા વાંચન
અથવા અભ્યાસ કે કેળવણીથી આવતી નથી.
એ શક્તિ તો કુદરતીજ હોય છે. મદાન કવિ-
ઓના કાવ્યનો અભ્યાસ તો તે શક્તિને ખીમતે
છે થા સચે માર્ગે દોરવે છે. શાધર 'ચમન'ની
ખાખતમાં પણુ એમજ યથુ લાગે છે. છુપી
રહેલી પરંતુ કુદરતી કાવ્ય શક્તિનું 'હાથા'
અને 'ગાલિય' નેવા ઉર્દ-કવિઓની કૃતિના
અભ્યાસે ખીલવી પ્રસિદ્ધિમાં આણી છે.

'દીવાને ચમન'ની ભાષા છે ઉર્દ અને
તે પૂણું ઉચાં પ્રકારની ઉર્દ અને લીપિ છે
ગુજરાતી, અંતલખ એવી છે કે ઉર્દ લીપિ ન
જાણનારે, પણુ ઉર્દ-ભાષા જાણનાર, તેમાંની
ગઝલો સમજી શકે છે. ગુજરાતીમાં ગઝલો લખ-
નાર નો ઉર્દ ભાષા સમજી શકતા હોય તો

તેમને મારી લક્ષમણ છે કે આ ગઝલેનું
દીવાન તેમણે પ્યાનપૂર્વક લખેલું.

"ચમન"ની ગઝલો નો ઉર્દ-લીપિમાં
જાણનાર મોટે વિદ્યાર્થીનાના
સાથે પેણુ બહુ શકે કે ગુજરાતમાં અને
નવાખી સંબંધોના અંત આગે છે. છતાં ઉર્દ
કવિતાના લક્ષ્યો છે: ૧૯

આવી રીતે એમને પ્રોત્સાહન મળતાં એમનું
કાવ્ય-કૃતિ વહેતું રહ્યું અને જોતજોતામાં
૧૯૨૫માં 'બહારે ચમન' નામનું બીજું
ગઝલ-પુસ્તક બહાર પડ્યું. એના ખે બોલમાં
'ચમન' સાંપમે લખેલું છે: 'હું' અલગ્ય ક્યાં
અને ઉર્દ ગઝલો ક્યાં? જેને વાત કરવાને
દીક દીક ઉર્દ નથી આવડતું, તે ગઝલો તે શી
રીતે લખી શકે? એ તો ઝાઝા પ્રવૃત્તિ સુરકા-
રને લઈ અંતરની પ્રેરણાઓ છે." એ અભ-
ણના આ ઉદ્દગારો, લલેખાને શરમાવે તેવા
નથી લાગતા?

મરીજ માખાપતે સાં જામેલ અંતે આપ
જાણી આગળે વર્ષે આ સાંધરનું આપું
નોંધ મહમંદ હાશમ 'ચમન' છે. એમનો અ-
ભ્યાસ મારે ગુજરાતી જે ચોપડી સુધી અને
કુરાને શરીફના 'શિક્ષણ' પુરતો હોય છે
એમની રમરજશક્તિ એટલી તો નિમ્ન છે કે
એકદમ 'શિક્ષણ' ઉર્દ કવિતા એ ખીછ વખત
અલ્પિશુદ્ધ ગાઇ-શકે છે, તેમાં ક્યાંય પણુ કંઈ
ફેર આવતો નથી. મુંઝવના રીડીયો પર સાંભ-
લેજી ગઝલ, ઘોડીવાર પછી કચાયે ફેરફાર વિના.
એમને ફરી માતાં ઘણા મિત્રોએ સાંભળ્યા છે.
એના વિરમય પમાડનારી એમની માલશક્તિ
છે. બારે સેકામતા તો ખૂબજ આશ્ચર્યજનક
છે. એ ગાના હોય સારે. એમની ડાક હામે છે.
તે જ્ઞાનાની ડાક. પણુ ડાકાવે છે ડાક્યા વિના,
રહી શકતી નથી ને વેળા તેઓ 'વેદિકા'.

કુમતા જે ગમે શરણ આપાની ગઝલ ગાય
 છે તે વખતે તો ગમે તેવા સંજોગનાથી એક
 હોવા વગર રહેતી નથી. 'દીવાને ચર્ચા'ની
 આ એક ગઝલ પણ લોકપ્રિય ગિરગી છે.
 (ગઝલ)

“હેલિસમે કુમતા જે ગમે શરણ આપા.
 મુઝીવલી મરિતયાં કે રાજ હર ન પુવાય આપા.
 ઓરો મોડો દેખેને પદમ. હા. હા. હા. હા.
 હમ પર નજર ને આઈ મુઝ પર નિકાળ આપા.
 પુરુષાને વોંદે ને આરે કુરુષો મેં સંધિ લાવે,
 હોર લગો કે બારે બેરે હિલાલ આપા.
 છુપે રક્ષાને વોહ આરે મો મુઝે નિકાળ,
 હાલેસે છુપે છુપે મેરા યુગ્મ આપા.
 રાજે વચ્ચા પુશામે, મુઝરીયી રાજ હાલેમે,
 મુઝે સદર, ને બોલા હમ પર અગુલ આપા.
 ધી. આરુઝે ઉત્તરે હમરી કબી મિતેમે,
 કબીસે વો મનકે બપોરે રાજ આપા.
 નાસેહ કી તસીફ ઉત્તરે ‘ચમત’ ન યાને,
 વચ્ચે હમરે આરે લેકર કિતાબ આપા.
 ‘આ ઉપરાંત તેઓ એક અગ્રંથ ‘લેખક’
 માં છે. ‘૧૯૨૩માં’ રહેલ ‘રાજ’ ‘હા’ તારે
 દેશમાં જામુનિને ‘લુગા’ ‘ચરે’ મેના કાગળ
 આ સુધારણા માં છે એને પરત આ રજાત વ્ય
 યુગમાં આરેવો. શાહર ‘ચમત’ પણ એ ધખા
 રાથી મુકત ન રહી શક્યા. શિયાતીમાં એમને
 કેલાક કુશલ રવા. નેથી ૧૯૨૬માં એમણે
 ‘શહાદતનો સીધો અર્થ’ નામની પુસ્તિકા
 છપાવી. પોતાના અર્થે હરનાચસરી અલમમાં
 મુક્તિ લાવેલી. હોમમાં એક ધરતીકંથ બર્પા
 થયો. હેર. હેર. વિગેધ-વટાળ જાણી. મહાત્મા
 બંધીલની અસહારની અજાબે કવિલીને મજ
 કંઈક કરવાની પ્રામાણેલી લગાડેલી. મહે-
 શાહી પાળ કરીને ૧૯૨૩માં એમણે ‘ચત્ત’
 નામક પુસ્તિકા લખેલી. એમના આ બે પુસ્ત-

કાવ્યોએ એમના તરફ વિરરકાર પેદા થયો.
 આવા શાહર ‘ચમત’ અસધારણ
 રાજ વર્તો છે એ નિર્દોષ લાવે અને
 નિમળપણે ગમે તેને ગમે ત્યારે નગ્ન સ્વ
 સંજોગની દે છે. એજ કારણ છે કે એઓ
 પોતાના આ રાજાપણથી કોમી બિગાડેના
 રેખા લોગ જાનવા ‘પામેલાલું’ ‘દિમ-બ’ દિન
 એમને એજ હરનાચસરી અલમ તરફ
 મમત પેદા થયેલ છે.
 એમણે લખેલાં રચેલાં પુસ્તકો આ છે.
 (૧) ‘લેખક ચમત’ (મુક્ત સંમદ)
 (૨) ‘જહાર ચમત’
 (૩) ‘ચત્ત’ (લુક લખાણ)
 (૪) ‘શહાદતનો સીધો અર્થ’

બુધ માસિક “મહંગી”

“ફક્ત વજુજ દિવસની અંદર ‘ઑ નોહ’
 એણીએરો ચાલુ થાય છે. માસિક અગ-
 ચાલુની કાલપણ ફરિયાદ માટે ફજા મજા.
 દવા સાથે ગેરંટી પત્ર આપવામાં આવે છે.
 કીમત રૂ. ૫-૮-૦ પરદેશ શી. ૧૦.

અગર્લ રહેતો અંટકાવવા:-

“શહુત” દવા ફક્ત વજુજ દિવસ ખાળ
 લેવાથી હંદગી લેરેમાં ફેરી ગર્લ રહેતો નથી
 મસિક ચાલુ. કયોજ તુકસાન નેલિ. ગેકટર
 વેશ્લે અજાબેલી દવા સાથે ગેરંટી પત્ર
 મોકલવામાં આવે છે. કીમત રૂ. ૫-૮-૦.
 પરદેશ શી. ૧૦.

કો. એસ. એચ. બોન.

હર અર્થે ગેટ રટીડ. મોનજીની સાને
 - કા. મુજા. ફાન. રંજેક.

અસ્માઉલ હુસ્ના

સં
પા
દ
ક

રિક્તાર્થ-સાબેરી

“યા મુન્તકેમો” (અદદ ૧૩૦) “એ કારિરો અને સરકશોને હલાક કરવાવાલા” (૧) એને હમેશા કસરતથી પઢનારની આંખ ઇ. અ. કદી કુખરો નહીં. (૨) કોઇ કુસ્મન અમર ઝાલિમના કુદમ અને સખ્તી બરદાસ્ત નહીં થઇ શકે ત્યારે દર જુમ્માએ એને ૧૩૦ વખત પઢવાથી ઇ. અ. કુસ્મન ફેરત થઇ જશે અને ઝાલિમ કુદમથી બાઝ આવશે. (૩) દીન દુન્યાના કોઈ પથુ હલાક કામ માટે દરરોજ અર્ધી રાત પછી એને ૧૩૦ વખત પઢી દુઆ માગેથી ઇ. અ. કામ બહુ જલ્દી થઇ જશે. (૪) જો કોઇ માણસ પોતાના કુસ્મનોથી ઇન્તેકામ અને બદશે ન લાઇ શકે તો તેવી નીયતથી એને કસરતથી પઢવાથી ખુદાયાક ઇન્તેકામ લેશે. (૫) કુસ્મનની દરકાઠાની નીયતથી દરેક ફજા નમાઝ પછી એને ૧૦૦ વખત ૪૧ દિવસ પઢવાથી ઇ. અ. કુસ્મન હલાક થઇ જશે. (૬) કુસ્મનની હલાકી માટે તેમજ ઝાલિમની હલાકી માટે દરરોજ ૧૧ દિવસ સુધી ઝોહોરની નમાઝ પછી પઢી “બિસ્મિ-હલાહ” ૭૮૫ વખત પઢી ૭૦ વખત “બિસ્મિહલાહ હિરફમાનિરહીમિદલઝી અનતિલ વોનહો વ બશઅતિલ અસ્વાતો વ જલલત્ મિન્હુલ કોલ્લોએ અં-તોસલ્લયા વ તોસલ્લેમા અલા સૈયેદેના મોહમ્મદી વ વ આલેહી વ સાહબેહી

અંતકદી હાજતી શી હેલાકે....યા કાહેરો, યા કહહારો, યા કાદેરો, યા મુક્ત-દેરો, યા મુન્તકેમો, યા અન્લાહો.” પડવું એમાં જ્યાં ખાલી જગ્યા ધોડી દીધી છે ત્યાં કુસ્મન બગર ઝાલિમનું નામ મોલવું, ઇ. અ. બહુ જલ્દી હલાક થઇ જશે. (૭) “યા કહહારો, યા મોઝિદ્દો, યા મુન્તકેમો” ઇલા અગર સવારે નમાઝ પછી ૪૦ દિવસ દરરોજ ૧૦૦૦ વખત પઢવાથી ઇ. અ. ઝાલિમ હલાક થશે, માદ રાખવું જોઇએ કે કુસ્મનથી શરીઅત મુજબ જે બદશે લેવા કુકમ હોય તેવોથી વધુ બદલા માટે કદી પથુ મગફુર અમલ કરવા નહીં કેમકે નહીં તો પોતે હેરાન થશે.

“યા અમુન્વો” (સંખ્યા ૧૫૬) અમુનાહો અને તકસીરોને માફ કરવાવાલા” (૧) જેણે બહુ અનાહ કર્યા હોય તો એને કસરતથી પઢવાથી ઇ. અ. ખુદાયાક તેના અનાહ માફ કરી દેશે. (૨) એને હમેશા કસરતથી પઢનાર ઇ. અ. દરેક અનાહથી બચેલો રહેશે. (૩) એને હમેશા કસરતથી પઢનારના દિલની સીવાહી ખુદાયાક દર કરી તેને નેક રહેતે ચાલવાની હિદાયત આપશે. (૪) વધુ દપતા સુધી લગાતાર એને કસરતથી પઢવાથી બધા કુસ્મન ફેરત થઇ જશે અને મોકા જેની ઇજાઝત કરશે. (૫) એને હમેશાં કસરતથી

કારવા

પદનાર દુઃખનોની ચારાત, હરકતો, સખ્તી વગેરેથી બચેતો રહેશે અને ખુશપાક સિવાય કોઈથી કરશે નહીં. (૧) એને હમેશા કસરતથી પદનારના બધા ગુનાહ માફ થઈ રજાએ ઇલાહી દાસિય કરશે

“યા રહિદ્દા” (અદ્દ ૨૮૬) “એ બહુ મહેરબાન” (૧) કોઈ આલિમના દાખથી કોઈને હોડવવા છરો હોય તો એને ૧૦ વખત પદી તેના તરફ દમ કરી તેને માટે સિદ્ધિશ કરશે તો ૬૦ અં તેને છોડી દેશે (૨) એને હમેશા કસરતથી પદનાર ઉપર આલિમ પણ મહેરબાની કરશે અને અને બધા લોકો તેને દેવત રાખશે અને તેની સાથે માયા મહેરબાનીથી વર્તણૂક રાખશે. (૩) એને હમેશાં કસરતથી પદનાર ઉપર લોકોનું દિલ ખેંચાશે. (૪) કોઈનું દિલ પોતા તરફ ખેંચતું હોય તો અમુક ગળ્યા અને વખત નહીં કરી કિબ્લાર ખેંચી ૧૧ વખત દરદ શરીફ પદી, ૨૮૬ વખત એને પદી, ૧૧ વખત હેલ્લે દરદ શરીફ પદતું. એવી રીતે ૪૧ દીવસ પદતું. પણ પદતી વખતે જેનું દિલ ખેંચતું હોય તેનો તસવુર રાખવો, હલાલ કામ સિવાય અમલ કરનાર પોતે હેરાન થશે તે યાદ રાખવું. (૫) પોતાનો શરસો અગર બીજા કોઈના શરસો ઉનારવા માટે ૧૦ વખત એને અને ૧૦ વખત દરદ શરીફ પદવાથી ૬૦ અં ગુસ્સો ઉતરી જશે.

“યા માસેકલ મુદકે” (સખ્યા ૨૧૨) “એ બંને જહાનના બાદશાહ” (૧) એને હમેશાં કસરતથી પદનાર કદી કોઈના મોહનાજ થશે નહીં. (૨) એને હમેશાં કસરતથી પદનારની બંને જહાનની દરેક હાજત ખુશપાક પૂરી કરશે. (૩) એને હમેશાં કસરતથી પદનાર

તવાંજર થશે. (૪) એને હમેશાં કસરતથી પદનારને બંને જહાનમાં માન, ઇજ્જત અને ઉચ્ચ દરજા મલશે. (૫) એને હમેશાં કસરતથી પદનારની તંગરતી અને બીજા બધી આફત બધા વગેરે દૂર થઈ જશે. “માસેકલ મુદકે લાશરીકલાહુ વહદહુ લાઇલાહા ઇદનાહુ” એને હમેશાં કસરતથી પદનારને ઉપર લખેલા બધા કાયદાઓ ઉપરાંત અનેક કાયદાઓ મળશે.

“યા સુદજલાસે વહદકરામે” (અદ્દ ૧૦૬૪) “એ સુખગી અને બખ્શીશના માલિક” (૧) જેનું દિલ હમેશા મમગીન અને ઉદાસ રહેતું રોય તો એને કસરતથી પદવાથી ૬ અ. તેનું દિલ ખરેખર થઈ જશે (૨) એને હમેશા કસરતથી પદવાથી ઇજ્જત અને સુખગી મળશે. (૩) એને દરરોજ કમતીમાં કમતી એકવીસ હજાર વખત ખાતેસ નિખતીથી અને શરીઅતની પાબંદી સાથે પદનાર હમેશા ખામોશ રહેશે અને હમેશા ગેબી ઇસરા જેનો રહેશે અને હમેશા મહત્તીયના આલમમાં રહેશે (૪) એને એકસો વખત પદી પાણી ઉપર દમ કરી બીમારને પીવાડવાથી ૬ અ. બહુ જરૂરી સારો થઈ જશે. (૫) કોઈ માણસને ગમે તે કામને બહુજ ગમ રહેતો હોય તો એને પાનસો વખત પદી પાણી ઉપર દમ કરી પીવાડવાથી ૬ અ. બહુ જરૂરી દરેક ગમ દૂર થઈ જશે. (૬) અગર કોઈ ઓરત પોતાના ધણીની નજરોથી પડી ગઈ હોય (ધણી તેને ચાહતો ન હોય) તો એને સવારે અગર સાંજે અગર ગમે તે વખતે દરરોજ એક હજાર વખત પદશે તો ૬ અ. તેના ધણી તેની ઉપર મહબ્બત કરતો થઈ જશે. એવીજ રીતે મરદ પણ પોતાની ઓરત માટે કરી શકે છે (દશમ

અસ્માઉલ હુસ્ના

રિકાર્ડ-સાબેરી

સં
ખા
દ
ક

“યા મુન્તકેમો” (અદ્દ ૧૩૦) “એ કાફિરો અને સરકશોને હલાક કરવાવાલા” (૧) એને હમેશા કસરતથી પઢનારની આંખ ઇ. અ. કઢી ફુખરી નહીં. (૨) ડોહ ફુરમન અગર ઝાલિમના કુદમ અને સખતી બરદાસ્ત નહોં પણ શકે ત્યારે દર બુદ્ધિમાએ એને ૬૩૦ વખત પઢવાથી ૫૦ અ. ફુરમન દોસ્ત થઇ જશે અને ઝાલિમ કુદમથી બાઝ આવશે. (૩) દીન દુન્યાના ડોહ પશુ હલાક કામ માટે દરોજ અર્ધી રાત પછી એને ૬૩૦ વખત પઢી દુઆ માગેથી ૫૦ અ. કામ બહુ જલ્દી થઇ જશે. (૪) જો ડોહ માથુસ પોતાના ફુરમનોથી ઇન્તેકામ અને બદરો ન લઇ શકે તો તેવી નીયતથી એને કસરતથી પઢવાથી ખુદાપાક ઇન્તેકામ લેશે. (૫) ફુરમનની હજારોની નીયતથી દરેક ફજા નમાઝ પછી એને ૧૦૦ વખત ૪૧ દિવસ પઢવાથી ૫૦ અ. ફુરમન હલાક થઇ જશે. (૬) ફુરમનની હલાકી માટે તેમજ ઝાલિમની હલાકી માટે દરોજ ૧૧ દિવસ સુધી ઝોહોરની નમાઝ પછી પૂરી “બિસ્મિ-હલાહ” ૭૮૧ વખત પઢી ૭૦ વખત “બિસ્મિહલાહ હિરફમાનિરફીમિદલગી અનતિલ વોન્હો વ ખશઅતિલ અસ્વાતો વ જલ્લત મિન્હુલ દોલ્લો અતોસહલયા વ તોસહલેમા અલા સૈયેદેના મોહમ્મદી વ આલેહી વ સાહબેહી

અંતકદી હાજતી શી હેલાહે...યા કાહેરો, યા કહ્હાદેરો, યા કાદેરો, યા મુકત-દેરો, યા મુન્તકેમો, યા અબ્લાહો.” પડવું એમાં જ્યાં ખાલી જગ્યા હોડી દીધી છે ત્યાં ફુરમન અગર ઝાલિમનું નામ બોલવું, ૫૦ અ. બહુ જલ્દી હલાક થઇ જશે. (૭) “યા કહ્હાદેરો, યા મોઝિહ્સો, યા મુન્તકેમો” ઇશા અગર સવારે નમાઝ પછી ૪૦ દિવસ દરોજ ૧૦૦૦ વખત પઢવાથી ૫૦ અ. ઝાલિમ હલાક થશે. યાદ રાખવું જોઇએ કે ફુરમનથી શરીઅત મુજબ જે બદરો લેવા હુકમ હોય તેનાથી વધુ બદલા માટે કદી પણ મજકુર અમલ કરવા નહોં કેમકે નહોં તો પોતે હેરાન થશે.

“યા અમ્મુલ્લો” (સંખ્યા ૧૫૬) અ ગુનાહો અને તકરારોને માફ કરવાવાલા” (૧) જેણે બહુ ગુનાહ કર્યા હોય તો એને કસરતથી પઢવાથી ૫૦ અ. ખુદાપાક તેના ગુનાહ માફ કરી દેશે. (૨) એને હમેશા કસરતથી પઢનાર ૫૦ અ. દરેક ગુનાહથી બચેલો રહેશે. (૩) એને હમેશા કસરતથી પઢનારના દિલની સીવાડી ખુદાપાક દૂર કરી તેને નેક રહેતે ચાલવાની હિલમન આપશે. (૪) તથા દુપના સુધી લગાતાર એને કસરતથી પઢવાથી બધા ફુરમન દોસ્ત થઇ જશે અને ઝોફા બેની ઇજત કરશે. (૫) એને હમેશાં કસરતથી

(૩) જે મકાનમાં રહેતા હોય તેની ચારે બાજુ લાંટી જેવી દરરોજ ૨૦૨ વખત એને પઢી મકાનની ચારે તરફ દમ કરવાથી ૬૦ અ. બુધી આપે જણાવી બચેલા રહેશે.

“ચા મુકશેતો” (અદ્દ ૨૦૬) “અ ઇન્સાફ કરવાવાલા” (૧) એને દરરોજ એકસો વખત પઢનાર શપથનાના મકરો ફરેબ અને વસવસાથી બચેલો રહેશે (૨) દીન દુન્માની કોઇ પણ હાજત માટે અને હાજત પૂરી થાય ત્યાં સુધી દરરોજ સાતસો વખત પઢવાથી ૬૦ અ. બહુ જરૂરી હાજત પૂરી થશે. (૩) કોઇ રંજમાં પડ્યાઇ ગયા હોય તો દરરોજ સીતેર

વખત પઢવાથી ૬૦ અ. રંજ બહુ જરૂરી દર ધર્મ જશે. (૪) એને કસરતથી પઢનારનું દિવ ઇલાહતમાં લાગી જશે. (૫) જેને નમાઝમાં બહુ વસવસા આવતા હોય તો દરરોજ સવારે એને એક હાજત વખત ૪૦ દિવસ સુધી પઢશે તો ૬૦ અ. વસવસા દૂર થઇ જશે. (૬) અગર કોઇ મરદ તેની ચોરતોમાં બરોબર ઇન્સાફથી રહેતો ન હોય તો એને સાત હજાર વખત પઢી કોઇ ખાત ખીવાની સીંગ ઉપર દમ કરી તેને ખવાડવાથી અગર ખીવાડવાથી ૬. અ. ઇન્સાફથી રહેશે.

(અપૂર્ણ)

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ.

ન્યુસપેપર એજન્ટસ.

ટાવર રોડ-સુરત.

મુંબઈથી રવિવારે ‘વતન’ સાપ્તાહિક પ્રગટ થતું

જ. જિન્નાહ સ્થાપિત. ડૉ. દોદ આનો

અમદાવાદથી સોમવારે ‘દીન’ સાપ્તાહિક પ્રગટ થતું

તંત્રી:-નિઝામુદ્દીન ફરૈશી. ડૉ. બે આના

સુરતથી શુક્રવારે ‘હુમદદ’ સાપ્તાહિક પ્રગટ થતું

તંત્રી:-સોયદ મોહમ્મદ. ડૉ. સવા આનો

રાજકોટથી શુક્રવારે પ્રગટ થતું

‘મુસ્લિમ બુલેટિન’ સાપ્તાહિક

તંત્રી:-‘શમ્સુલમ’. ડૉ. બે આના

ઓલ ઇન્ડીયા રેડીઓના પબ્લિકીક

‘આવાઝ’ (ઉર્દૂ) ડૉ. સાહ
‘સારંગ’ (હિન્દી) તથા આના

સુરતથી દર અંગ્રેજી

પંદરમી તારીખે ‘કારવાં’ માસિક પ્રગટ થતું

તંત્રી:-‘બહુશી’-‘બેકાર’. ડૉ. સાત આના

અમદાવાદથી દર

છરવાથી પંડેલી ‘નિઝામ’ માસિક તારીખે પ્રગટ થતું

તંત્રી:-નિઝામુદ્દીન ફરૈશી. ડૉ. બે આના

“પાશ્ચાત્ય શિક્ષણ, સંસ્કૃતિ,

અને

સ્ત્રી વર્ગ.”

[મૂળ લેખક:-જનાબ મૌલાના અબ્દુલ હકીમ સાહેબ, બંધ્યાવી.]

(અનુવાદ:-ઈસાભાઈ ઇબ્રાહીમ કાવી)

જો કોઈ દહીં માટે કોઈ તુરખો (પ્રિસ્ત્રી-પ્રાન) પસંદ કરવામાં આવે, અને તેનાથી તેને કાયદો ન થાય, તો ફરી તેજ પ્રિસ્ત્રીપ્રાનનો તેનાજ જેવા બીજા દહીં માટે ઉપયોગ કરવો નહીં મુખ્યતા અને અસાનતા છે. આ એવો સર્વમાન્ય સિદ્ધાંત છે કે કોઈ અલખમાં અલખ મનુષ્ય પણ એનો પ્રતિવાદ કરી શકતો નથી, “મન જરૂરબલ મુજરી”નું હૃદયત બિહીનદામહ” (પરીક્ષિત વસ્તુને પાતખવાનું પરિણામ શરમિન્દગીજ છે.) એજ દ્રષ્ટિકોણનું શબ્દ-ચિત્ર છે. અને બને જ્યાંના સરદાર સહસ્રલાહો અર્થહે વસસ્તમનું ફરમાન “લા ચુદ્દગુલ મુઅમિન મિન હુજરિય વાહિદ-દુન મર્દતૈન” કિન્તુ ઇમાનવાળો એક દરથી બીજાવર ડંખાનો નથી. પણ એ તરફજ ઇશારો કરે છે !

જ્યારે એ સિદ્ધાંત સર્વ સ્વીકાર્ય છે, અને એ પ્રિસ્ત્રીપ્રાન પુરૂષો માટે લાલાવાક થયું પણ નથી, તો પછી શું કારણ છે કે શિક્ષણ પ્રશ્નમાં પુરૂષો ઉપર પ્રિસ્ત્રીપ્રાનનો ઉપયોગ કર્યા પછી સ્ત્રીઓ ઉપર પણ તેનો ઉપયોગ થઈ રહ્યો છે ? !

૧૯મી સદીમાં કૌમી પ્રતાપ, પ્રભાવ, અને પ્રતિષ્ઠા. કિન્તુ શાસનપદ શુભાચ્છા પછી જ્યારે તે યુગના સમાજ-સુધારકો, અને કૌમી કાષ્ઠોએ જોયું કે પરાજિત અવસ્થામાં રહ્યો સર્વો વૈયક્તિક પ્રભાવ પણ અસ્તાવ્યજા પ્રતિ ટળી રહ્યો છે તો તેમણે વિચાર્યું કે હવે પરિરોધ રવમાનના સંસ્કૃત્ય માટે પાશ્ચાત્ય શિક્ષણ અને ફિરંગી રંગ-દગ સંપ્રદાન કર્યા વિના અન્ય કોઈ માર્ગજ નથી ! ! ! જો કે તેજ સમયે કૌમના અન્ય માર્ગદર્શકોએ એ યોગજનાનો પ્રતિરોધ કર્યો, અને ચેનવણી આપી કે એ યોગજના મુસ્લિમને ઉત્થાનની ઉચ્ચ પ્રત્યે ઉન્નિત કરવાને બદલે પતનની પરાકાષ્ઠાએ પહોંચાડશે ! અને તેની સ્વાતંત્ર્ય-લાવના કેવળ નાજ્ફ થઈ જશે ! પરંતુ એ વિરોધ કરનારા જોને ‘મુદ્દસા’ બુદ્ધિચિહ્ન, અને સંકુચિત વિચારસંસ્કૃતિવાળા કહેવામાં આવ્યા ! અને ખુદ તથા રમ્મજ સહસ્રલાહો અલેકે વસસ્તમની આજ્ઞાએનું ઉત્ક્રમણ કરીને પોતાના વારસવિક રવમાનનો સર્વનારા વહોરનારી સમાજે એ યોગજનાનો સહર્થ સત્કાર કર્યો ! પ્રારંભમાં એ પ્રિસ્ત્રીપ્રાને આ દ્રષ્ટિએ કંઈક સજળતા મેળવી કે થોડું અંગ્રેજી ભાગુવાવાળા મહેરી મહેરી

પત્નીઓ પર આવતા રહ્યા. પરંતુ હમણાં જે હાસન છે તે વર્તમાનપત્રોના વાંચક વર્ગથી છુપી નથી! એક સંપાદક દરેકગતની નોકરી માટે સેંકડોની સંખ્યામાં દુરી પડે છે! એ ઉપરાંત 'અલી'ના વિચારના થોડાં વસ્તુ આ પણ છે કે 'મુસલમાન આ વિશાળ વિશ્વપટ પર જે એટલા મારેજ આવ્યો હતો કે,

“બી. એ. દુ.એ નોકર દુ.એ,
પે-શન મિલી ફિર મર ગયે.”

તો માનવું પડશે કે આશિયો અરેબર જૂઝા દના, અને પાશ્ચાત્ય શિક્ષણના પ્રચારકો કૌમના મહા ઉપકારક! પણ જે મુરિશમેનો છપન-ઉદ્દેશ એ સિવાય કંઈ બીજો છે તો તેનું નિષ્ફળ છે તેમાં ક્યાં સુધી સફળતા મળી? ૧૮૫૭ના મુક્તિ સંગ્રામ પછી ‘હેનરી હુર્લીંગટન રાસ’ જે જંગાળનો સીરીસીયન હતો તેણે ૧૮૫૮માં “ભારતમાં ભુતકાલિન વિરોધ, અને આપણી જ્ઞાતીનીતિ” નામની પોતાના ફિમાં લખ્યું છે કે:-

“તે મુસલમાન પછેલા અલીશના સમયથી વર્તમાન સુગ કુપી એક સરખી રીતે મગર, અસહિષ્ણુ. અને અભાચારી રહ્યા. દમેશા તેઓના એજ રેતુ રહ્યો છે કે કોઈ પણ રીતે ઈસ્લામી દુક્રમત સ્થાપિત થાય, અને ફિરંગીઓ સાથે ધૂળા-સામણીને ઉત્તેજન મળે! મુરિશમે કોઈ એવી ગવર્નમેન્ટના કે જેનો ધર્મ બુદ્ધિ હોય ઉત્તમ પ્રજા બની શકતા નથી, એટલા માટે કે કુર્બાની આગાઓના અસ્તિત્વમાં એ વાત શક્ય નથી.”

[દુક્રમતે-પ્રદ છપ્તીપારી ૫૩૩ ૫૫ ૫૬,]

એજ પંચીસી હતી જેના વડે મુરિશમેને મે]

સંસરિશ-ઉત્કર્ષના પ્રતોભનો ‘નવજાતી ધાર્મિક શિક્ષકશ્રી અરોધવાના પ્રચંડ પ્રચારો આદર્શ! અને સક્રમ એવી રીતે તેમને ધર્મથી નિમ્મળ કરવાની રમતો રમાઈ, જે સફળ થઈ. | મિરશર દિનરના કથાનાનુસાર દેશની સાથે ‘દિમાગ’ પણ ઇતી પ્રેરણામાં આવ્યો.

પ્રારંભમાં જ્યારે મુરિશમેના એ માનસિક પરિવર્તનનો આરંભ થયો, તે સમયે ઈસ્લામી નિયમેનું ઉત્ક્રમન કરતાં શરમ આદતી હતી. પરંતુ જેટલા પ્રમાણમાં પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિનો રંગ ચડ્યો તથા તેટલાજ પ્રમાણમાં એ શરમ ભાન ઝોસરું ગયું. અને હવે તો આ વખત આવ્યો છે કે ખુદા અને રસમ (સલ)ના અડકામિથી દ્રોહ કરવો કોઈ અપરાધ ગણાતો નથી! જે કોઈ શખ્સ ખુદાઈ કાનૂનેથી ઉત્ક્રમણ કરે તો તે પોતાના એ ફૂલથી ચરમાતો નથી! બહો ઉરો આગા-પાત્રકને ચરમાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે! જે કોઈ ‘કુચન’ કે ‘વર્નન’ના સમર્થનમાં કુર્બાન અને હદીસથી કામ લેવામાં આવે, તો તે આપણા ‘રેસન ખિયાલ’ વર્ગને માટે “અહા-અંકર” બનવાને જાહેર (ખુમતી પનાઈ) વહેમ અને વસરજાનો હારો બની શકે છે! પણ જે કોઈ કથનને માટે કોઈ ‘મુદત’ થા ‘એકનું’ નામ રહ્યું હરવામાં આવે તો ગર-દનો કુદા શકે છે.

એજ તે શિક્ષણ વિરપક સહીય મોઝના હતી જેને ‘એમડી’એ ઇ. સ. ૧૮૩૫ના એક વર્ષમાં આણેખી હતી કે.

“મિલ્કિન દિ-દુસ્તાનોઓ પ્રાપ્તિ-બારના. મત, નીતિ અને વિષાદ સરણીમાં ખિદુષ

એ રીતે તેને નવયુવન સ્ત્રી, પુરુષોના દુઃગચ્છરણોથી પરિચિત થયાનો પુરતો પ્રસંગ મળ્યો છે પોતાના એક અંચમાં લખે છે કે:—

“હાઇસ્કૂલની ઓછ માં ઓછી ૪૫ ટકા વિદ્યાર્થીનીઓ કાસેજ-સાથ પહેલાંજ બ્રાજ્યારી થઇ ચુક્યા છે! અને લાર પછીના શિક્ષણ ધોરણમાં એ પ્રમાણ એનાથી પણ વધી જાય છે.”

એક બીજા પ્રસંગે એજ અંચકાર લખે છે કે:—

“હાઇસ્કૂલની ‘વય’વાળી ૪૯૫ બાળાઓ જેણીઓએ ખુદ મહારી સ્થામે કબૂત્ર કર્યું છે કે તેણીઓએ લડગાએદારા ‘પુરુષ-સખધ’નો પરિચય થયો છે! એમથી માત્ર ૨૫ એવી હતી જેણીઓ સગલાં થઇ હતી, કેટલીક અનાવાસે બચી મઇ હતી! પરંતુ ઘણી-મરીને ખર્ચ કંટોલીની અસગારક યુક્તિએનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન હતું! એ વાકેફિયત તેણીઓમાં એટલી પ્રસરી ચુકી છે કે લોકોને તેના ખરા અડ-સદાની ખજાર નથી! (તરબુમાનુજ કુઆન)

હવે આપ પોતે વિચાર કરો કે કદાચ ખુદ ન કરે તમે પોતે પણ એ માર્ગે તો નથી જઈ ગયા? જેના ઉપર યુરોપ અને અમેરીકા ચાલીને પોતાની નૈતિક હાજતને પાયમાલ કરી ચુક્યા છે!

“ન સમજોને તો મીઠ જાઓએ અચલિન્દુરતાંવાલો” તુમહારી દારતા તક બી ન હોયી દારતાનેલો!

સાફ કહીએ છીએ કે અમે સ્ત્રીઓ માટે શિક્ષણ અને સમ્પત્તિના વિરોધી નથી જાહેર અમારો હેતુ શિક્ષણ-પદ્ધતિની સુધારણા છે. અમે ઇંગ્લીશ છીએ કે આપણી મા, બહેનો અને બેટીઓ એવું શિક્ષણ અને સમ્પત્તિ

શીખે કે જે તેણીઓની મજાકખી અને ધરલાખી વિશેષનાઓનો વિનાશ ન કરે, અમાન નક-દીક એવી પ્રત્યેક તઅલીમ જે નૈતિક હાખતનું રક્ષણ કરે તે મુરિલમેતો ખયે હોવો જોઈએ. અને જે શિક્ષણ દુરાચાર, અધર્મવાદ અને નાસ્તિકવાદ તરફ લઇ જાય એનાથી તો અમાન રહેતુંજ ઉત્તમ છે.

“અર ન હંદમત મૂયે યત્રાં રહબરરત બહુલ અઝાં હંદમ સઃ રહ બેહતરરત”

—૦—

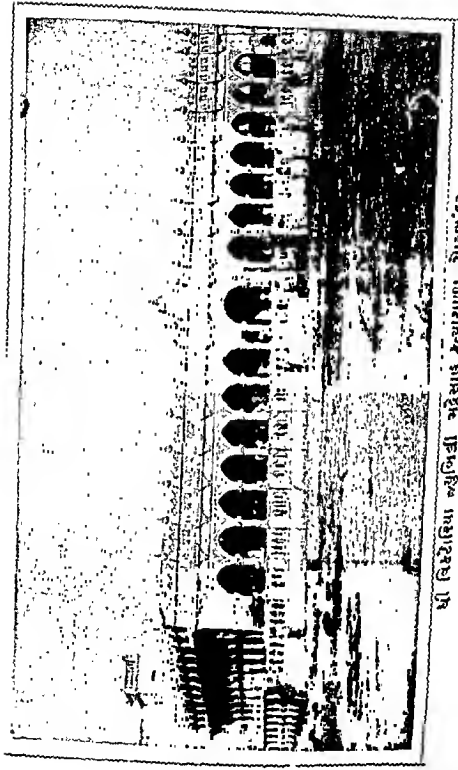
પુરુષોના કપડાં
સાયન્ડીફીક
રીતે વેતરતાં
અને સીવણ
શીખ્યા માટે
ફખર મળેા યા
લખો.

મુરાદ ટેલરીંગ વર્કસ
એન્ડ ઇન્સ્ટીટ્યુટ

MURAD TAILORING WORKS.

Try our Secret Good Fit for
Scientific Cut, up-to-date
Fitting & Modern style.

... મો. એસ. જી. મુરાદ.
મુનારવાડા મસ્જીદ પાસે, રોડેર.

ધી વિદેશિયા બ્યુઝિનેસી અદ્રેસાઉ ર-ચારાણા, પોરબંદર.

માસ મે ૧૯૪૨

પુસ્તક. ૩ જી

અંક ૯ મો

અ તુ કે મ ભિ કા.

વિષય સાથ.	લેખકનું નામ	પૃષ્ઠ.
આદિવાન ...	એ. પુરુષીન ૫૦૫
ઈસ્લામી શિક્ષણ (કુઆન) ...	મૌં અ. રહીમ સાં ૫૦૬
" " (હદીસ) ...	" " " " ૫૦૭
પોક ...	રા. વણુખરી ૫૦૮
આવાઝી 'દુનિયા' ...	"એકર" ૫૧૨
આંદુલીયાં ૫૧૩-૧૪
ફતવા ...	મૌં અ. અસરક ૫૧૬
"આધિગી છોકરી"ના ઉદ્ધારણ ...	વલી ૫૧૮
આદિવનું બળ ...	હાશિમ ૫૨૦
ફં મિયાં ને તિરમારખાં ...	શાન્ત ૫૨૧
"અટારીમાં" ...	અસરક ૫૨૪
સિદ્દિના સન્માર્ગ ...	"મકિલ" ૫૨૫
છવનનાં વહેણ (પાંચ કલમે લખાયેલી વાર્તા)	"જ્યોત"-કિરમત ૫૨૬
ચીનમાં ઇસ્લામ ...	"બરશી" ૫૩૬
એક લખકર દ્રષ્ટિ કોપ ...	"મકિલ" ૫૪૨
નેપોલીયનની ઉદ્ધારતા ...	"મજાક" ૫૪૭
સુજરાતના ઉર્દૂ મજાકકાર ...	જયુખરી ૫૪૯
અસ્મલિત છુરના ...	રિકાઇ-સામેરી ૫૫૨
પાશ્વર્ય શિક્ષણ, સંસ્કૃતિ અને સ્ત્રી વર્ગ	ઈસ્લામાઇ ૫૫૬

વાર્ષિક લગાજમ-હિન્દ અને સીતેન રૂ. ૪, બર્મા રૂ. ૫, પર્સિયા રૂ. ૮

"કાર્યાં" ૬૨ અંગ્રેજી મહીનાની તારીખ પંદરમીએ પ્રગટ થઇને તેજ દીવસે પોષ્ટ કરવામાં આવે છે. રૂપર ઉપર માલક નર્મરે હમેશા લખવામાં આવે છે. પત્રવ્યવહાર વેળા તે લખતા ચૂકરી નહીં. અંક નહીં મળવાની ફરિયાદ દિવના માલકએ તા. ૨૫મી મુધીમાં કરવી.

Printed by: Magankal Mangaldas Patel, at The 'Gangotri' Printing Press
Kanpith, Khanda Bazar, Surat.

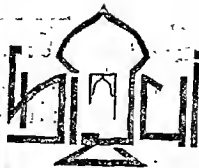
Published by: Azam Ahmed Esmail Valski for Valski Sahitya Karyalaya
Tower Road, Surat.

હિન્દના અગ્રગણ્ય અને સુખર્ષ ઇલાકાના ખાસ
રાજદારી લાગવગ ધરાવતા મુરિલમ આગેવાન
સર ઇબ્રાહીમ રહેમતુલ્લાહ મહમ્મ
જેમના અવસાનની જોટ સુખર્ષ ઇલાકાને વરસો સુધી રહેશે.

“કારવાં”માં અવારનવાર પોતાના કાબોથી બાંધીતા થએલા ગુજરાત
અને બૃહદ ગુજરાતના આશાવાદી કવિ અને લેખક બાઈ અહમદ યૂસુફ “શલ”નું
તેમના વતન પોરબંદરમાંજ ૨૮ વરસની જર સુવાનીમાં અકાળે અવસાન થયું
છે. (ઇન્નાં) ખુદા મદૂંમને ગરીકે રહમત ફરે અને જેમનાં કુટુંબી જનોને
સાથે જમીલ અતા કરે ! આમીન !

જુન ૧૯૪૨

અપરિપકવ

મજિલ ક્યાં ?

પ્રભાત આશુવિકસ્યુનર રથું એનું સોનેરી તેજ હેતુહીણુ જની કાણ માત્રમાં વિલીન થયું.

હવન-વહેણુમાં પ્રમગતાએ પ્રવેશ ક્યો, હવા એની અહારમાં મિલી હકી. શીનીમને આરે ઉમેલી સધાએ દારૂ વેયું.

મધ્યાન્હે અગારા પરસાન્યા લારણ સંધ્યાએ રવિ આથમ્યો.

હવનપ્રભાત ખીરે છે, વિકસે છે, તમે છે. પરંતુ હવન પંથ ક્યાં-પણુ થાય છે? હવન મજિલ સુધી કાણ પહેચે છે?

હવનું યૌવન

યૌવન એ હવન છે. યૌવન એ હવનની વસંત છે.

વસંત આવે અને કુતોમાં કંકરવ શું ને. નિગમતી કપનાઓ યૌવનપર મરે છે.

યૌવન હવનને રીઝવે છે. પ્રાણમાં પ્રેરણાનાં પિયુષ પાય છે.

પરંતુ પાશ હવનું યૌવન તો એના પિકાસ પહેલાં કરમાઈ ગયું છે એનું શું ? માત્ર દેહના યૌવનનું મહત્વ શું ?

સામ્યવાદ !

મહેનન, મંઝૂરી કરી શ્રમજીવીની કાંધા પકડે જની છે. વ્યવસાયની ગિન્તાઓમાં રહી આમોદ પ્રમોદ કરતાં કરતાં શ્રીમંતનું હવન નિર્બળ બન્યું છે.

શ્રમજીવી શ્રમજીવનમાં એકતાર છે. શ્રીમંત નિર્બળ હવનમાં છે. ન અતેઓ સામ્યવાદ !

‘એખુદ’ ધોરાજવી

પ્રેમ

સંયોગોનું દારૂ ને, પરિવર્તાનું, સર્વોત્કૃષ્ટ, મર્મસ્પર્શી વાન્ય સિવાય, એ-પ્રેમ ! એ સિવાય માનવ-અંતરે પગલીયે પગલીયે અકિત થાય છે-જ્યારે, મન, હિન્મત સંહરતા ને આકર્ષતાનાં સામર્થ્ય તથા હિંમત છે ત્યારે !

એના વર્ણન કોઈ લોકો ક્યાંથી આણુવા ? એ સાફ મર્યાદા શા કરવા ?... બધાં, પ્રેમ !

શરૂ અવર્ણિય છે-દર્શન ને અશરૂર્ણિય છે સ્ત્રી !

હા, હવે એક માત્ર વસ્તુ, એના કિંગમ્બર તાદરશનાનું-તત્સમપતાનું દુબલુ વિરાટ સ્વરૂપ છે...

એથીજ, વિરહ, અપમાન, તિરસ્કાર, બદનામી, દીવાનગી-ફના, આદિથી સંયોજિત પ્રેમ !

એની ગદન ઘેરી સમસ્યાઓ-તત્સવિતા સ્વામી સંકાય-કલવેર-કુરિયેથી હવનજ્યોત બહાર આણુતા ને નયન હેમિની વળે, આશામય-મિલાપ પૂર અંકુરે, આંતરે-પ્રેમ !...

કપના વાટે, મન વાડીમાં-સરી જતી મધુ-મિઠી પ્રેરણા ને અકલ્પ્ય પ્રયોના હિંમત તથા હવનને તત્સજ્જુર, એ-પ્રેમ-સુરમિની જની પ્રતિતિ છે...

એ-વિલસે છે-ભવ્યના અર્ધિરેકે છે, મધમધતા રનેહ-વાસત્ય તર, સદ્દાસિ પ્રાણ-હિયોની અંતરગત શુભ-કાર્યોમાં સદા સર્વદા !...

મહંમ “શુભ” (પારખદે)

ઈસ્લામી શિક્ષણ

મોતાબા અબ્દુલ્લીમ સાદિક સાહબ
મોતાબા અબ્દુલ્લીમ સાદિક સાહબ

(૧૬૫) હે લોકો ! પોતાના ઉપરના ખુદાઈ ઉપકાર યાદ કરો. શું ખુદાના સિવાય બીજા કોઈ પેદા કરનાર છે ? જે આકાશ અને જમીનથી તમને રોજ આપતો હોય ! તેના સિવાય કોઈજ હાકેમ નથી. ફરી કયાં અવગણા જાઓ છો ? (કુર્આન)

(૧૬૬) તું કહી દે મારો પંવરદિગાર ચાહે તેની રોજ ખોલી દે છે અને ચાહે તેને માપથી આપે છે પરંતુ થણા લોકો સમજતા નથી (કુર્આન)

(૧૬૭) અલબત્ત અમે તેમને તે મકાન અજાણ પહેલાં (દુન્યામાં) થોડી શિક્ષા અગાડીશું કે કદાચ તેઓ (અમારા તરફ) પાછા પળે. (કુર્આન)

(૧૬૮) તું કહી દે જો તમે (જંગમાં) મરવા અથવા મારી જવાથી નાસો છો તો આ નાસવું તમારા કંઈ કામ નહિ લાગે અને ફરી પણ થોડાજ દિવસ સિવાય (વધારે) કંઈ નહિ પામે. (કુર્આન)

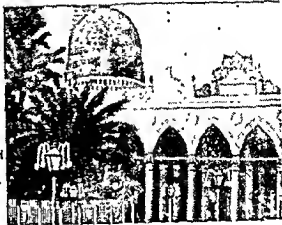
(૧૬૯) જો કોઈ વાતને તમે જાહેરમાં કહો અથવા તેને છુપાવો તો (યાદ રાખો કે) ખુદાપાક દરેક વસ્તુને જાણનાર છે. (કુર્આન)

(૨૦૦) તું કહી દે અગર ખુદા તમારી સાથે પુરુઈ ચાહે તો કોણ તમને તેનાથી બચાવી શકે છે અથવા તમારા ઉપર મહેરબાની કરવા ચાહે (તો કોણ તેને હટાવી શકે છે) અને તેઓ પોતાના માટે ખુદાપાકના સિવાય કોઈ દોસ્ત કે કોઈ મદદગાર નહિ જોળવે. (કુર્આન)

ઈસ્લામી શિક્ષણ

રસૂલુલ્લાહ સલ્વન્નું ફરમાન (હદીસ)
મૌલાના અબ્દુર્રહીમ રાહિદ રાહુમ

... (૧૬૫) રસૂલુલ્લાહ સલ્વન્ને ફરમાવ્યું કે નેત્રી અથવા એકસાનની કોઈ વસ્તુને હલકી કે ઘોડી સમજવી નહિ. અને તારા મુસ્લિમ બાઈને વચન આપી તેનો વિરોધ કર નહિ (મુસ્લિમ)

(૧૬૬) રસૂલુલ્લાહ સલ્વન્ને ફરમાવ્યું કે મુરદાર જાનવરનું તો માત્ર ખાલુજ હરામ છે. (એટલે તેની ખાલ, હાડકાં, દાંત, વાળ વગેરેને ઉપયોગમાં લેવું હરામ નથી.) (સહીહૈન)

(૧૬૭) રસૂલુલ્લાહ સલ્વન્ને ફરમાવ્યું કે તમે કાળા હાથ વડે ખાઓ નહિ. કારણ કે કાળા હાથે શયતાન ખાય છે. (મુસ્લિમ)

(૧૬૮) રસૂલુલ્લાહ સલ્વન્ને ફરમાવ્યું કે રંશમને તો તેજ મુરખ પહેરે છે જેનો (આખેરતમાં) હિરતો નથી (મુસ્લિમ)

(૧૬૯) રસૂલુલ્લાહ સલ્વન્ને ફરમાવ્યું કે (લગાઈમાં) ચતુ ભેડે ખાય કોડવાની ઇત્દા કરો નહિ. પણ બચાવે તેઓ સાથે ભેટો યાય તો દ્રઢ રહો. (ખુખારી)

(૨૦૦) રસૂલુલ્લાહ સલ્વન્ને ફરમાવ્યું કે જે ચીજમાં પ્રાણ હોય તેને નિશાનો બનાવો નહિ. (મુસ્લિમ)

ચાલતાં ન્યાયને રરતે ચાલશે. થોડાક મિત્રો (જે હોય તો)ને આગળ લાવવા સારૂ તેઓ ધણીને ધક્કા દઈ પાછા હાડસેલવાનું પસંદ નહિ કરે.

અને પેલા 'કારવાં'ના તંત્રી પાસે 'ઝાર'નું લાપણુ છાપવા જઈલ મંત્રી મંગાવવા નીકળેલા મિત્રો રેડીઓલના પાસે માત્રી મંગાવવા કેમ જતા નથી? લાપણુ પહેલાં રેડીઓ પર બોલાયું પછી 'કારવાં'માં છપાયું. 'કારવાં'નો પ્રચાર કંઈ રેડીઓથી વધુ નથી! પછી ત્યાં માટે 'કારવાં'ને હંડારાય છે અને રેડીઓને

કંઈ કહેવાયું નથી? ખરી વાત તો એજ હતીને, કે, ગુજરાતને ન્યાયકોને ભરે માવી પોતાનો સ્વાધ સાધવો હતો.

• • •
'આધળી ઓકરી'ના ઉઠાવગીર આસિમ ભેવા ઢોલ વગાડતા ફરે છે કે એ કવિતા નીચે

મે સુચિત લખ્યું છે માત્ર આટલાજ તરણના આધારે તેઓ તરીને પાર જવાની દિ મત રાખતા હોય તો એ દિ મત દાદને કાગિલ છે પાત્ર જનાળ 'આસિમ' સાદગ્ય સાંભળીને ખુશ થાય કે 'ચોર' કરતાં ચોરી પકડનાર વધુ હુસ્માર હોય છે! સુચિત લખવાની વાત છે ત્યાં લગી આપને જણાવવાનું કે આપે 'એવડીયોન'માં સુચિત લખ્યું હતું. પણ 'વસંત' માસિકમાં તો સુચિત નથી લખ્યું ને? એહ તમારું એમ પણ કહેવું છે કે હું

સુચિત લખું છું છતાં તંત્રીઓ તે કાપી નાખે છે! ખૂબ તંત્રીઓને પણ લેતા દૂરવાની અલ કાદી છે! આખર છોતો રંગીલા કવિને! ચાહે તો પેનનો, 'દિમાગનો,' કે હાથનો પણ વાંકે કાદી રાકા છે, પણ આપને એ બધા મનાડો શોધવાની તરદી ન થાય તેટલા માટે હું ફરીથી કહું છું કે એ મગજ આપે પોતેજ ગુજરાત-કાદીઆવાડમાં ગાંધી સંભળાવી હતી, અને આપ ગાંધી હતા ત્યારે કદી પણ સુચિત નો શબ્દ ઉચારતા ન હતા આપના મુખેથી સંભળનારા ગુજરાતીઓ ભ્રમ્યો તેટલા છે. માટે દરે એ નકામી તરદી આપ છોડી દો!

ત્રણું કેમ ?

“મુંજ રેડીઓ પર છેલ્લે ગુજરાતી મુશાયરો થયો તેમાં ક્રમ ત્રણજ શાહ રોનાં નામ કેમ પ્રગટ થયાં હતાં?” એક મુશાયરોએલા મિત્રનો પ્રશ્ન. એ ત્રણ સિવાયના બ્રંજના જીમ શાહરો પર કારકાની છપ નહિ લાગી હોય એટલે શાનું નામ પ્રગટ થાય?

કેમકે હજુ ધણેય માલ ચોરીનો આપને ત્યાં છે અને તે પણ એવો કે સુચિત નહિ પણ ઉચિત

વળી સુચિત કેને કહેવાય! સીધું ત્યાં તર કરો તેને સુચિત જણાવવું છે! કૃપા કરી આપ શબ્દકોશ તથા

થોડાક વિવેચનો વાંચી મળા પછી આવજો.

સાહિક બુક ડેપો રાંદેરના

ગુજરાતી તબ્બુમાવાળા કુર્આન શબ્દના પાસાઓ, આઠસૂરા સંગ્રહ અને બીજાં પુસ્તકો માટે પધારો.

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ, ટાવરરોડ, સૂરત

સવાલ-એક સખસ ગુજરી ગયો. તેણે પાછળ આ લોકો છોડ્યા છે. તેનો માત્ર કેવી રીતે વહેંચનો ન્હોતો તે નક્કી કરી જણાવ્યો. એક ઔરત, ત્રણ દીકરા, એક દીકરી, એનો જવાબ આપો.

જવાબ-પ્રથમ મહંમના માલમાંથી કફત દફનનો ખર્ચ અને કરજ હોય તો તે અને મહંમની વસીયત હોય તો તે ત્રીજા માલ સુધી-માંથી અઘા કર્યા બાદ કુલ માલના ભાગ ૮, કરવા. તેમાંથી ઔરતને એક ભાગ એટલે આઠમો દિરસા અને દરેક છોકરાને ભાગ ૨, છોકરીને ભાગ ૧, મળશે. ઔરતની મેદર બાકી હોય તો તે વારસા વતરોડ આપવી પડશે, (સિરાહ.)

સવાલ-એક જણ ગુજર્યો છે. તેની ઔરત છે અને એક છોકરા છે અને બે સગા ભાઈ છે. કોને કેટલું મલશે તે જણાવો.

જવાબ-શરહ હકો અઘા કર્યા બાદ કુલ માલના ભાગ ૮, કરવા. જેમાંથી આઠમો ભાગ એટલે એક ઔરતને મળશે અને બાકીનો કુલ માત્ર છોકરાંને મલશે, ભાઈઓને કંઈ મલશે નહિ. ઔરતની મેદર બાકી હોય તો તે તેણીને વારસા વતરોડ અઘા કરવું જરૂરી છે. (સિરાહ.)

સવાલ-એક માણસ મી. ઉમમાન નામનો ગુજરી ગયો છે તેની માત્ર બે છોકરીઓ છે અને બે ભાઈઓ છે. જેઓ સગા એક માળા-પથી છે અને એક ભાઈ બેન સાવકા એટલે બાપ એક અને મા અગ્રગ છે. તો મરનારનો વારસો કેમ વહેંચવો ?

જવાબ-પ્રથમ શરહ હક એટલે કફત દફનનો ખર્ચ, કર્જ અને વસીયત માલના ત્રીજા દિરસા સુધીમાંથી, એ સર્વ અઘા કર્યા પછી જે માલ બચે તેના ભાગ ૬ કરવા. એમાંથી બે બે ભાગ દરેક છોકરીને અને એક એક ભાગ દરેક સગાભાઈને મળશે. સાવકા ભાઈ અને સાવકી બહેન મહરમ છે એમને કંઈ મળશે નહિ (સિરાહ.)

સવાલ-એક માણસ મરણ પામ્યો છે. તેનો બાપ દખલ છે. એને એક છોકરા છે અને તેની એક ઔરત નિકાહની છે. તો કોને કોને કેટલું અને કેવી રીતે મળશે ?

જવાબ-સર્વથી પહેલાં શરહ હકો અઘા કર્યા બાદ માલના ભાગ ૨૪ કરવા. મહંમના બાપને ભાગ ૪ મળશે. દીકરાને ૧૭ મળશે અને ઔરતને ભાગ ૩, એટલે આઠમો દિરસા મળશે. તેણીની મેદર બાકી હશે તો તે પણ તેણીને વારસા વતરોડ પછીના માલથી મળશે. (સિરાહ.)

કારવાં

સવાલ-બકરી ખરસી કરવો ફરસા છે કે નહિ અને કુર્બાનીમાં આસે કે નહિ ?

જવાબ-બકરી ખરસી કરવો જાઇએ છે, અને કુર્બાનીમાં પણ આલી શકે છે એમાં કંઈ વાંધો નથી. બકરી ખરસીની કુર્બાની આપવી અશક્ય છે. (ઇમશદુલ ફતાવા)

સવાલ-એક છોકરા, છોકરીના નિકાહ થયા હતા ત્યારે બન્ને નાના હતા હવે થોડા થયા છે. મર્દ, ઔરતમાં કોઇ તરેહનો મેલાપ થયો નથી, બીશ્કુલ એકાતમાં પણ કોઇ વાર મળેલા નથી. હવે મર્દએ તેણીને તલાક આપી છે. તો તેણી ધર્મત મુજરે કે નહિ ?

જવાબ ને વિદાગરી થઇ ન હોય તેમજ

એકાતમાં કોઇ વખતે મરવા ન હોય એટલે ખિસ્તો સહીદા પણ ન થઈ હોય તો એવી સરતમાં ઔરતને તલાક મળવાથી ધર્મત મુજરની ન પડશે. (ફરૈ મુખતાર, શામી.)

સવાલ-ઔરત હામેલા છે અને જિનાંથી હમલ માલમ પડે છે તેની સાથે એક જગે નિકાહ પડ્યા તો એ નિકાહ ચાલ કે નહિ.

જવાબ-જે જિના કરનાર મર્દ છે તે માલુસ તેણી સાથે હમલની હાલતમાં નિકાહ કરી શકે છે જ્યારે કે મુજકુર હમલ એજ જાનીથી હોય. બીજાએ નિકાહ કરવા જાઇએ નથી. હદીસ શબ્દમાં છે કે એકની બેનીમાં બીજી પાણી પીવડાવે નહિ.

હવાઈ હુમલા પ્રસંગે શું કરવું ?

રાંદેર માટે સરકારી સૂચના.

સુરતના ડી. માજીસ્ટ્રેટ મી. વૈદે હિંદ રહેલુ કાવદાની રૂએ પોતાને મળેલી સત્તાને આધારે રાંદેર શહેરમાં દુરમન હરકો વાલ તો તે. અગે પ્રજાએ અમલમાં મૂકવાના નિયમે અગે એક હુકમ બહાર પાડ્યો છે. એ હુકમ પ્રમાણે જે માણસને કંઈ કામ ન હોય તે જે ઘરમાં હોય તેણે ઘરમાંજ રહેવાનું છે; જે લોકો બહાર હોય તે કામ પમરના હોય તેમણે શેડરનો આશ્રય લેવાનો છે. રસ્તે ચાલના વાહનોએ ડાબી બાજુએ જઇ ઉભા રહેવાનું છે. ઘોડા કે બળદોને વાહનોથી છોડી નાંખી નજીકમાં કોઇ થાંભલા કે ગાંઠ સાથે બાંધવાના છે, એવી જગા ન મળે તો પંજ સાથે બાંધી શકાશે. પોલીસનાં જાહેર સર્વિસનાં ને સરકારી વાહનોનેજ એ વખતે રસ્તા પરથી જસાર થતા દેરામાં આવશે આના વખતે ખાતરી વાહનોની લાઇટો છુટાવી નાંખવી પડશે. તમામ લોકો જ્યાં પણ હોય ત્યાં તેમણે પોલીસના હુકમો માનવા પડશે. કોઇ પણ મકાન ગાલીફને પોલીસ કે એ. આર પી ના અમલદારની સૂચના પ્રમાણે કોઇ પણ માણસને પોતાના ઘરમાં આશ્રય આપવો પડશે. ધાવલ થયેલાને સારવાર માટે લઈ જવા સત્તાવાળાએ કોઇ પણ ખાતરી વાહન ઉપયોગમાં લઈ શકશે. ફાયર હાઈડ્રન્ટની નજીકમાં વાહનો રખાશે નહી. કંઈ કુટલું અંતર રાખવું નેહજ. દરેક વાહનવાળાએ એકસ માપનું દોરકું સાથે કાયમ રાખવું પડશે.

— પંક્તિ :—

“ પીતો હતો હું તેથી વધુ ઢાળતો હતો. ”

શિક્ષિયા:-ઢાળતો, ચાળતો વગેરે. રદીક:-દતો.

—૧૧—

રમરથ ઢાળતો ઊરને ખાંખેળતો હતો,
મુતેક જીર્મિઓ ઢાળ દેળતો હતો !
પાછો મહો તમારી-જુદાઈની સતમાં;
હું દિલને, દિલ કદી મને અજાળતો હતો.
તરસીગયા-અને અમે તરસીને રદી ગયા;
એક ધૂંધાર ન દીધો-અધું ઢાળતો હતો.
અમકી. ઉઠું છું, ઉધ મહો હું ધરીધરી,
આ ઢાળુ દરધરી મને દેળતો હતો.
મસ્તી હતી જરાકને, ડોહન વધુ હતું;
પીતો હતો-હું તેથી વધુ ઢાળતો હતો.
મુશાને જે ધરી દશ ગુઝરી દતી મને;
આપીને સાં પ્રલપ મને દેળતો હતો.
“નાશાદ,” દિલ મહો ઢાળ આવી કદી કદી;
સંતાઈને-જૂપીને. જીવન ચાળતો હતો !
[મુજબ]

—૧૨—

જ્યાં જ્યાં હું એક મારી નજર જોળતો હતો;
સાં સાં હું લાખ જીર્મિઓ દેળતો હતો.
એને હું ઠેર ઠેર જગે જોળતો હતો;
એક વિશ્વ માટે વિશ્વ કંઈ ડાળતો હતો
કંઈ અથુ એને પાદ કરી રાળતો હતો;

હુન]

પીતો હતો હું તેથી વધુ ઢાળતો હતો.
એક જગની જગને હતી મુજ જગની મહો;
દર મુગ યુગે યુગે મને દેળતો હતો
ઢાળને મન જુરો હતો ઢાળને મન ખસો;
જેવો હતો જે એવો મને તોળતો હતો
એક એક જોળતા દત્ત દગેશ લાખ રૂપ;
એક હું કે એક રંગ સદા ઢાળતો હતો.
એક હું કે માનતો હતો એને મુગટ મણી;
એક એક પગ તજે મને રંગેળતો હતો.
એક રંગીના ધવા દીધું પાપી જીવે જીવન;
હું રંગતો હતો અને એ રાળતો હતો.
“ધાયલ” જીવન મહો મન નેડોતો જીવનનો મોદ;
તરજાની તોડે જીવને હું તોળતો હતો.
પાળેદ] [“ધાયલ”

—૧૩—

શું હું અમરતો મારાં નયન ચાળતો હતો ?
સમજ્યા વિના શું મોંઘી મના રાળતો હતો ?
મુદ્દુના તાંબુજીએને રંગેળતો હતો;
જીવનનાં માળખાંએને દેળતો હતો.
જીવાના માત્ર રંગનું નિતરણ શ્રદી શ્રદી;
કો કષ્ટનાનાં પાત્રને વિદાળતો હતો.
જે કષ્ટનાએ સહ પ્રતિલાએ રૂપની;

[૫૬૬]

[૧૯૨૨

તેને પ્રવૃત્તતા તેજ યજ્ઞ ધોળતો હતો.
આતો જુઓ કે તારવા-દાસ્યા છે દેશને;
કણ્ઠી ભર્યો તે પહેલાં કુટુંબ ધોળતો હતો.
શેઠદારા પ્રાણ પીલ્યા એવા ઉધોનમાં;
જ્યાં, પાનખરનો વાયરો વરોળતો હતો.
'સાબિર' કહું શું તેજ કૃપાધેરી ફૂરતા;
પીવા ન દેતો તેથી વધુ ઢોળતો હતો.
વટવા.]

['સાબિર']

-[૪]-

જેને હું આમ તેમ ફરી ધોળતો હતો;
દિલમાંજ બેઠો તે મને ઢટોળતો હતો.
જેઠને સ્વર્ગમાં મને રહેમત હસી પડી;
જ્યારે ફરિસ્તો મારા ગુન્હા તેળતો હતો.
ગર્ધ કાલના એ માળીને જાણું છું આજ પછી;
મારા જીવનનું ફૂલ જે રંગોળતો હતો.
ફરિયા કિનારે સાંજના છે બાજપણી યાદ;
માની હતી તું ગીત ને હું ડોળતો હતો.
મારા એ દિવસોને હજીએ જુઓ નથી;
"પીતો હતો હું, તેથી વધુ ઢોળતો હતો."
એ રીત પાન ખાતા હતા આજે રોષજ;
જાણે કે પાડો ઘાસને વગોળતો હતો.
ના'તોનીકજ્યો 'કણ્ઠી'એ હુન્યામાં હું 'અમીન'
મારી નજરથી જ્યારે મને તોળતો હતો.
સુરત]

[અમીન]

-[૫]-

અંતરની ઉર્મિઓને હું ચીમોળતો હતો;
આરામ જિન્દગીનો છતાં ધોળતો હતો.
નરગિસની અંખમાં કદિ સુગંધલગી પાંખમાં.
વ્યાકુળ હૃદયની જ્યોતને હું 'ધોળતો' હતો.
શાને અને શું મુજને ખબર કંઈ નથી છતાં;
જીવનમહી જરૂર કંઈક ધોળતો હતો.
આંખો ફરી હું અંધ નિમિરતામાં રાતની!

અંધકારમય જીવનની શમા ધોળતો હતો!
જીવનથી હાથ ધાકે હું બેઠો હતો છતાં.
મૃત્યુમહી જીવનનું કિરણ ધોળતો હતો!
સૌરભ હતી કુસુમની કંઠકમહી છતાં;
ગુસ્સાના ફૂલફૂલમાં હું ધોળતો હતો!
જીવ્યા છતાં મરીને હરેક રાતના 'હુઝી';
જીવન મરણના મર્મને હું ધોળતો હતો!
ફુનિયા મળી છતાં ન ફળી દિલની આરજ!
એવું તે શું "હુઝી" તુ અહીં ધોળતો હતો?
સંદેર]

['હુઝી']

-[૬]-

મુજ આશ પગ તળે પાછ રંગોળતો હતો;
હાથોને હું નિરાશ ધધ ધોળતો હતો.
હું પી, ધરાધ, મસ્ત બની ઢોળતો હતો;
અંતરને મારા ધોળને અંધોળતો હતો.
મુજ જિન્દગીને મદ મહી તરબોળતો હતો;
પીતો હતો હું તેથી વધુ ધોળતો હતો.
સાકાની દોરતીમાં હતો દુશ્મનીનો રંગ;
અપૂર્વ કહીને જામમાં વિષ ઢોળતો હતો.
કે? બેવશથી આશ વધાની કરીને હું;
જીવનને મારા ખાક મહી રેળોને હતો.
અશ્રુ હું સારતો હતો તે સંગદિલ સમિપ;
મોતી અમૂલ્ય ધૂળ મહી રાળતો હતો.
લેખાં મહીં સલાહના સુખ, ચેન 'રોષવા';
પુસ્તકે હું મારા ભગ્ય તણું ધોળતો હતો.
"ઉદ્ધત" જગત મહીથી નિરાશાઓ સંપડી;
આશાઓ નિજની પગ તળે રંગોળતો હતો.
જાગૃતધન]

['ઉદ્ધત']

-[૭]-

કિલોલતો હતો, દિલ દિલોળતો હતો,
આપુષ-બાગ ચેન યજ્ઞ કેળતો હતો.
રૂઝાવવાને ધાવ જીવન વેદના તણ,

કારવાં

હું ઇશક તણી. ઔપધીને ધોળતો હતો
 ચિરકીન તણાં ફદન 'મદી' એ દર્દ સંભળ્યું,
 સાગર તણા સંગીતમાં જે યોળતો હતો
 મારા જિગરની નજાળ તણું રૂપ પેખવા,
 દષ્ટિને સાંધ્યરંગ વિષે યોળતો હતો.
 આ દિવ્યતા ભરેલ વિસારી જળાશયો,
 કાલમાં કેમ કાલ સદા રોળતો હતો ?
 શોધું છું આજ શૈશવને એજ રથાનમાં,
 દિનરાત જ્યાં હું યૌવન ફેરોળતો હતો.
 ટપકાવી અશ્રુભિંદુ સિતમગરની રૂબરૂ,
 રતોને ધૂળમાં હું રસોળતો હતો.
 આરંભમાં હું કંપી જતો જમ યોળતાં,
 પીતો હતો હું તેથી વધુ ટોળતો હતો.
 'કિરમત' મરણને આમંત્રણ આપવા કહી,
 મરકદની પાસ જવન ફોળતો હતો.
 ભાવનગર] ['કિરમત']

-[૮]-

હસના હતા સહુ મને સમન્નઈ એ ગયું,
 પીતો હતો હું તેથી વધુ ટોળતો હતો.
 ચક્રવર્તી કથાને જરા સંભળ્યા અરે,
 એ યોગને તજીને વ્યથા યોળતો હતો.
 ગુલશનમાં બૂલતો તો સંનમ સાથ મસ્ત થઈ,
 એ ખ્યાલને પ્રભાત મહી યોળતો હતો.
 જેવું જતન કર્યું હતું "ચમકાર!" ખૂનથી,
 કીડા જતીને એજ જિગર યોળતો હતો.
 ભાવનગર] ['ચમકાર']

-[૯]-

કાળજી લગાડવાનો કયો ડોળતો હતો;
 એ નાતી સરળી કીકીમાં દિલ યોળતો હતો.
 લાગે છે વાર આમ તો, સાકી! દે આસરે;
 એમાં શું હરધડી ટું લલા ટોળતો હતો ?
 માનારં થકી જાય છે, પાતાં હવે મને;

એવાય દી' હતાં કે હું મહો મોળતો હતો !
 ફદિનો ઘસ હોવા છતાં ટંગ ધર્મના;
 એવો સમાજ કાઠનું શું ધોળતો હતો ?
 આવે છે ભૂલ ખૂન જીવનમાં એનેરા આજ;
 નહોતો હું પીતો આખો સદા યોળતો હતો !
 દુનિયા લતો કડે એ વિચારે, હરી હરી,
 જીવન અમલ્ય, ખાકમાં રસોળતો હતો;
 "આઝાદ" મુજ ધુવાતીમાં મસ્તી અજબ હતી,
 પીતો હતો હું તેથી વધુ ટોળતો હતો !
 પેટલાદ] ['આઝાદ']

-[૧૦]-

હું યેવશના દિલમાં વધારા યોળતો હતો;
 દિલ એનું વ્યર્થ હાથ, હું ટોળતો હતો.
 મળવાથી આપના મને જીવન મળ્યા ગયું;
 હું આપ ખુદને આપમાં હું યોળતો હતો.
 તેઓ લહેને કાઢે હસી મારા ખોલને;
 પણ તેના હરએક ખોલને હું તોળતો હતો.
 સાકીની દર અદાતણી મસ્તીમાં મસ્ત થઈ;
 પીતો હતો હું તેથી વધુ ટોળતો હતો.
 નાહન મિત્રોથી તો હું ઘાકી ગયો જગે;
 ને તેથી દાના દુરમતોને યોળતો હતો.
 એ નાક, નખરાં, આંખ, અદાઓથી શું મરગ ?
 હું એના દિલમાં પ્રેમ સદા યોળતો હતો.
 જતેની એમ પૂરી થતી પ્રાર્થના સદા;
 પત્થરમાં એક, દિલમાં ખુદા યોળતો હતો.
 દુઃખ મુજને એ થયું છે કે "શૌકીન" દુઃખ ગયું;
 દુઃખમાંજ જીવંતીની મઝા યોળતો હતો.
 જેનપુર] ['શૌકીન']

-[૧૧]-

એ સચતાની વાત અહુ ડોળતો હતો,
 પણ સ્વાર્થ-કાંટે વાત બધી તોળતો હતો.
 દષ્ટિ મળી ને પણ મહી મળી મઝા ગયું;

કોરવાં

પીતો હતો હું તેથી વધુ દોળતો હતો.
સેવેલાં કંઈક સ્વપ્ન તણી આશા ફળી છે;
બુગ બુગથી હું એ ધન્ય થડી ખેળતો હતો.
તરવીર હરેક પુષ્પને હું આપની મણી;
જીવન-અમી હર પુષ્પ ઉપર દોળતો હતો.
ઉંસાહ અને આશમાં તરખેળ કરીને;
સુતેલા હૃદયને ફરી ટંદોળતો હતો.
મરિજ્જમાં ખુદા જાણે ખુદા ના મહથો કે શું?
ઝલિદ મયકદામાં ખુદા ખેળતો હતો.
ખેડૂત પકવે ધાન્ય જાણે રોટી કાઝ તો;
શ્રીમંત પાસ સિરને એ રમણેળતો હતો.
'હુખ એ તો ભાવિ સુખનો મુનાદી છે લગ્નદિલ!
નૃતન ઉમ્મીદમાં હું હૃદય ખેળતો હતો.
અંતરની આગ અંતરે અંતે સમાવીને,
મુખ પર હું રિમત સાથે અમી દોળતો હતો.
મંગા જીવનની ઉકડી વહી લાગ્ય તો બુઓ!
"સાગર" ચાલે સામું નદી ખેળતો હતો!
જેતપુર]

- [૧૨] -

કોઇની યાદમાં હું હૃદય રાળતો હતો;
ને નેત્ર અશ્રુઓ થકી હું જાળતો હતો.
નિજ હુદયને વિખેરી કંઈ ખેળતો હતો,
કે શ્યામ નાગજોને એ ટંદોળતો હતો?
જાગ્યા મિલનના કોડ ઉભવમાં અરસપરસ;
કોઇ મને ને કોઇને હું ખેળતો હતો.
મરતી તરંગ-રંગે થડી મારી એટલી,
પીતો હતો હું તેથી વધુ દોળતો હતો.
વંધ્યા વિશેષ કેરી સદંતર મટાડવા;
મનમાંજ મનને, મન થકી હું ચોળતો હતો.
મારા સમીપ પટકાને મુજ દિલને ફૂંતે;
મુજને ખતાવી પણ તમે રંગેળતો હતો.
કાનિષ્ઠ તું જ્યારે કલને: મુજને ફરી શક્યો.

બુન]

ખંજરને ત્યારે કેમ સિરે તોળતો હતો?
પરમાર્થને વિસારીને તે સ્વાર્થા યથા ગયો!
બુઝાં, અતિ જે રોળ જગે ડોળતો હતો,
પકડીને, પાસું ઝોળે છે આજે કુખો મને;
"બિરિમલ" ફુજોને કાવે હું હંચાળતો હતો.
પેતાજ]

['બિરિમલ'

- [૧૩] -

સાડી ફનેથી જૂંટથી દીચાળતો હતો;
જે કાલ ધર્મ પાતો બહુ ડોળતો હતો.
પાપીના પાપમાં એ મદા પાપ તો બુઓ;
પોતાનાં પાપ પારકા પર ઢોળતો હતો!
હુખ-દદ-શમ ને આપતો આવો વધાવી સઉ;
જીવનને જાણવાનો સમય ખોળતો હતો.
મારી ખતા મેં જોઇ કે જીવન ફળી ગયું;
અન્યોની આજ તક હું ખતા ખોળતો હતો.
પ્રવા-વસંતની એ લહેરો ને મરતીઓ,
નિન આશ-પ્રેમ જૂએ હું દિ ડોળતો હતો.
એને છે રૂપ પર નો મને ગર્વ, પ્રેમ પર!
બોળવતા મુજને, તેમને હું તોળતો હતો.
એ સાડી ક્યાં! મદિરા ક્યાં? ને મારી શક્તિ ક્યાં!
પીતો હતો હું તેથી વધુ દોળતો હતો.
સમજી નહોં ખુદાને કે હું મારી ખુદાને,
જીવ્યાને જાણ જીવને હું ટંદોળતો હતો.
શું લાગણી કે પ્રેમ-વશ હીન હૃદયની આશ;
પત્થર પરે હું પાણી વૃથા દોળતો હતો.
દિલની ને મારી જીદ મહી પૌવન. વહી ગયું.
દિલ રૂપ ખોળતું હું પ્રણય ખેળતો હતો.
કરતું પ્રથમ અમલ ન તો કહેશે જગત તને,
"મઝલૂમ" મોરી વાતો ફક્ત ડોળતો હતો.
જેતપુર]

'મઝલૂમ'

- [૧૪] -

નેત્રે પડી, રવરૂપને તે દોળતો હતો;

[૫૭૨]

[૧૯૪૨]

હું દિલ પરીથી તેમાં પ્રણય જોળતો હતો.
સજીતણા સત્કારે થયું લાન એટલું;
હું ઓછ ખાલી જનમ મહી જોળતો હતો.
પંથે પચિસને ભાવિનાં હુઃખથી ઉગારવા;
વાયુ જળીને વાયરો હું દંડોળતો હતો.
કળગુગના મુજ આંખે નિદ્રાળીને રંગ-રંગ;
સતજુગની પ્રેરણાએ ઉરે જોળતો હતો.
તે ખાક સાથ સાથ છે. મારા મરણ પછી;
ચરણોમાં જેને છવતાં રમેદળતો હતો.
કંઈ સંતકેરી વાયડી વાણી સુણી સુણી;
“પીતા હતો હું તેથી વધુ ઢોળતો હતો.”
કરતો ત્યાં નાશ એની મુખાનીએ ખાજખાન;
“મુઝતર” સમીર પુળને જ્યાં ઢાળતો હતો.
ધારાછ] [‘મુઝતર’ હાંસોટી

—[૧૫]—

પહેલાં અદખથી આવી કે’ દંડોળતો હતો;
ત્તેયું કે લાશ છે પછી રમેદળતો હતો,
કેતો હતો પિતાની કમાઈ ઉઘવનાર;
“પીતા હતો હું તેથી વધુ ઢોળતો હતો.”
મસાની આરઝૂ વધી ત્તેષ સનમયું ૨૫;
કહેવાયું “લનતરાની” જ્યાં જોળતો હતો,
લયલાને શોધતો હતો અથવા ખુદને તે;
દિવાને નોતિ કેસ કંઈ જોળતો હતો.
મળતાંજ આંખો માર હું દેરાન થઈ ગયો,
દિલને મુખાવી દઈ પછી ટટોળતો હતો,
એની જખીને આછનામાં ત્તેષને ‘મંજાક’;
દેરાન થઈ નિજની જખી જોળતો હતો!
જોષ] [‘મંજાક’

—[૧૬]—

ખાવાઈ જઈ મુજમાં તને જોળતો હતો,
અશ્રુમાં રક્ત આવે નયન ચોળતો હતો.
મનમાં ઉમંગ, નયને શરમ, અણેરા લાલ લાલ,

દર્પણમાં તારી શું એ સનમ જોળતો હતો ?
લઈ જનમ કરમાં પણ પળે સાકીના નામ પર,
પીતા હતો હું તેથી વધુ ઢોળતો હતો,
પર્વતની ચોટીએથી દિવસ આંતે આલાશે,
સરજના રાસ ધામમાં રંગ, ઢોળતો હતો.
વિરહમાં દીપ, જ્યોતિને અશ્રુની ધારથી,
દિન રાત નયન પારણે દિડોળતો હતો.
પેટલાઈ] [‘જ્યોતિ’

—[૧૭]—

જ્યારે હું આશરીન છવન રોળતો હતો,
તારે હું મૃત્યુનેજ સહા જોળતો હતો.
સ્વપ્નામાં પુષ્પ-સેજ હતી ને છવન મહી,
કંટકને દિલ તણા ઝુસે દિલ્લોળતો હતો.
માટી તણો મનુષ્ય સહી ના શકે કંઈ,
એવું વિચારી ખાકમાં અંધોળતો હતો.
છવન તણી અમૃત્ય પણ સાંપડી નહી,
જેને રડી રડી નિત ખંજોળતો હતો.
ફુલાંજ કેવું! જનમ અધૂરો હતો અને;
પીતા હતો હું તેથી વધુ ઢોળતો હતો.
મારી મુશુપ્તિમાંજ મુખાની મરી ગઈ,
ભગત જની હું રતાં નયન ચોળતો હતો.
“એકામ” લાસરણે હું થયો રોહ-જળ વિના,
ને રતમાંજ ઝિંદગી રમેદળતો હતો.
ભાવનગર] [‘એકામ’

—[૧૮]—

મુસ ને સંકી સાથ સનમ જોળતો હતો,
છેવટ થઈ નિરાશ નયન ચોળતો હતો.
દિંગતી યરાગ જામ ભરી ધટધટાવતાં,
પીતા હતો હું તેથી વધુ ઢોળતો હતો.
સૌદર્થ, સૌરખે ભમાં પૌવન-શુલાળને,
નિમૂર માનવી પગે રમેદળતો હતો.
છવન-દિરાત્ર-દામને વિતાવવા ‘નિરાત,’

અસ્તાહની રહેમત વડે એ ઢોળતો હતો.
ભાવનગર] ["નિશાત"]

-[૧૯]-

સૌંદર્ય ને ને બેટરી લઈ ખેળતો હતો;
મુખ પર ને પાઉડરને સદા ચેળતો હતો.
શીટ પ્રીમીયું કપડું ન નસીબિય કનેકશન;
તે જંગતો હતો અને એ તોળતો હતો.
પ્રીયનમના હાથે ખાઈ રહ્યો છે તે ચપ્પેલ;
માખણ પળે પળે ને ધણું ઢોળતો હતો.
પ્રેમી હાથ ગુમારીને રિઝખરના આંગણે;
બિચારો ખૂણા ખાંચરો દેખતો હતો !
રેશન પસંદ ને કદી પુરસન નહીં મળી;
પેતાની મૂઝ દાદી સદા ખોળતો હતો !
શા માટે આસી કાઢી મહોબ્બનનો બંધોટ ?
દિવનો તમારા ખોળામાં બેઠેલો હતો !
સુરત] ['આસી']

-[૨૦]-

નિજ દેહને હું ધૂળમાં રમેલેલો હતો;
ને ધાન્ય હું ધરાયી સદા ખેળતો હતો,
'જનનાત'ના બિરુદને નિભાવવા ખાતર;
પ્રસ્વેદના બિદુમાં હું અંધોળતો હતો.
અરેશ કાટલાંથી સદા તેળતો હતો;
ને બાપ તણું નામ ફક્ત ખેળતો હતો !
નવયુગની નારી કદી મે'ણું મને દેશે;
કે મદદ યજ્ઞ 'વાગ' સદા હોળતો હતો !
દયો પૂરત તણા કારણે અંદર ચણું કાણું;
ને જ્વારથી દીવાલને હું ઘોળતો હતો
નિજ મુખ તણી કાળાચને છુપાવવા સાથ;
હા ! પાઉડર સદા હું મુખે ચોળતો હતો !
મેક્ષા થએલ દિલને અરીઠાના શીયમાં;
હું ઉજળું કરવા કદી જખોળતો હતો !
સેવક મદી હું રેશનો નેના થવા પછી

કુસંપ તણું વિપ સદા ઘોળતો હતો !
કરવા હું કૌમવાદ તણા શળને પેલ;
હાથે કરીને પેટ સદા ચોળતો હતો !
ખૂણી શી કળાકારની કે પોંછીને જાણે;
કનવાસ ઉપર અડધી રમેલો હતો !
શરણાઈ રથને સામેલું બજારું અમે જોયું;
ત્યાં ધૂળમાં કળાને કાઈ રોળતો હતો !
સાકીના સિરદમથી કમી નામ કયમ થયું ?
પીતો હતો તેથી વધુ ઢોળતો હતો !
સાદિલ-સનેપાનનો 'મરીજ' થઈ જતાં;
મુશવરામાં કામ્ય હું વાગોળતો હતો !
'બેકાર' ચોરીનુચે નથી જ્ઞાન કંઈ તને;
ને કામજોતમાં હું અંધણું ઢોળતો હતો !
શરે] ['બેકાર']

-[૨૧]-

મોનીને પામવાની સદા બર્થ આસમાં,
તાર પ્રશાંત છાત્ર કાં ઢોળતો હતો !
સમાજ્ય પાનખરનું ચમનમાં દણું જ્યાં,
લુહલુહ તણું હાથે ઘૂંઘાં દેળતો હતો !
મિટાવવા અમાસ તણા ગાળે, મણુ,
ધરનીને માંદની મદી જખોળતો હતો.
હું જાણતો હતો કે નયન અંધ છે જ્યાં,
દર્પણમાં કેમ તાર વદન ખેળતો હતો !
ખાલી ફાળી હાથે મેં જોયો મથો હતો,
પીતો હતો હું તેથી વધુ ઢોળતો હતો.
નહોતું "શિતાબ"ને બદી નિન રાયવું સદા,
કાં સામજીને દેવા મદી ધોળતો હતો !
ભાવનગર] ['શિતાબ']

-[૨૨]-

એને સિનમથી મુગ્ધને તે નિત રોળતો હતો.
એક હું હતો કે તોએ ન મુખ મોળતો હતો.
તે જાણકાર મુગ્ધને પુરાર્થ દુમા કરી;

દિલ મારું ત્યારે રાખમાં હું ખેળતો હતો.
ફવે રકાળ-પ્રેમમાં મનું નહિ કદી;
પીડાથીએ વધરે... તો એ દેખતો હતો.
એવા વિચારથી કે ફરી વધુ મગ્ન મથે;
દુઃખ છગરના 'અપશી' ગદ્યા ખેળતો હતો.
રાદેર] 'અપશી'

-[૨૩]-

ગુજર બધાએ વ્યથા ને કંઈ તોળતો હતો,
એને શૂદીને હોસે હું લીચોળતો હતો;
કા'કૂર મારી આશને રંગેળતો હતો,
હું મારા દિલને હસ્ત મહી ચોળતો હતો.
ખેણુદ યદને સાકીની હરએક અદા ઉપર,
પીતો હતો હું તેથી વધુ દોળતો હતો.
સુલસુલને આજ દેદ તેં કૈવલ કં કધું ?
લધાન પુરબદારથી ન્યાં કોળતો હતો.
છપનવા પંથ પર હું વિચારવાને હું ! "નવાજી"
વિદ્યોને સોધી શોધીને ઝંઝોળતો હતો.
ધોરાજી] ['નવાજી']

-[૨૪]-

પીતો હતો હું તેથી વધુ દોળતો હતો;
કૌશિલ યદને સાકી મને ખોળતો હતો.
ગુસ્સે થવું ન નેધે ગુસ્સો ઉચિત નથી;
હું તો જરાક આપને દોળતો હતો.
ઊભી કરી છે ગળને પોતાનાં હાથથી,
કાસે ઉદરને જાતે અહીં ચોળતો હતો.
ફવું અસીમ વેર ! જઈ કષ્ટ પર મગ્ન;
પગમાં લધને રાખતે રંગેળતો હતો.
મનહર તો આપડો હવે તેની ખગર પડી;
બાદશાહ યદને હું તો હલ્ય ખોળતો હતો.
ઝોલાજી] ['અમીરુદ્દીન મુશી']

-[૨૫]-

ક્યાં છે તે મુજ રમાન હું ખેળતો હતો;
એ કાજ તુજ હલ્યને હું દોળતો હતો.
જીવન]

મસ્તી મદિરાલપમાં હતી મારી ખેડિસાળ;
પીતો હતો હું તેથી વધુ દોળતો હતો.
ચક્રચર હું હતો ને તે દિલ આંચણ ગયા;
ઉભો ઉભો ત્યાં હું ચમુઓ ત્યાં ચોળતો હતો !
જગસરા] ['મરતાન']

[૨૬]

દિલમાં હું સદા વુજને ખુદા ખેળતો હતો;
ને તારી લીલા જગજગે હું દોળતો હતો !
સ્વપ્ના મહી સૌ કામ જગલાં ગયાં અને;
હું ભરતિમાં આવી આંખો ચોળતો હતો !
છપન તજા સાગર મહી હું ઉડે ઉતરી;
ફુજાઓ મારી મોતી સદા ખેળતો હતો.
હું કાં લખી આજ ગગન 'તાજ' તેં આજે ?
ગુજરગિરામાં તુજ સમે શું ધોળતો હતો !
રાદેર] ['તાજ']

-[૨૭]-

ક્યાં મઠ એ પીરના દવે ધરશામમાં આજે ?
મુસ્લિમ-દિશોને આત્મ ને દોળતો હતો.
ક્યાં જગને આંખણ છે હુસૈન (૨૦)ની બધ;
ને આત્મને નિજ ખૂનમાં અંધોળતો હતો !
કરીને યાદ દિલમાં હુસૈની બધાને હું;
'દીપક'કાં ઉભો ઉભો ચક્ષુ ચોળતો હતો ?
જગસરા] ['દીપક']

-[૨૮]-

રીસાગલા સાકીનુ ચરણ ખેળતો હતો,
છપન, મદિરાલપમાં હું રંગેળતો હતો.
"આઝાદ" એટલે છે ખડા સાકી તુજ ઉપર,
પીતો હતો હું તેથી વધુ દોળતો હતો.
જગસરા] "ફતુઅ" આઝાદ

-[૨૯]-

ખીનના હલ્ય ગીનથી રીઝે નહી મનહું
હું મારા હલ્ય ગીનને દોળતો હતો.
દાખલ મદીરા શદમાં ન થાવું તને કદી

એ સાંભળી હું માથાને ખન્નેજનો હતો
ખમસરા] [હિમંગી]

-[૩૦]-

ચમુથી પ્રજ્ઞાનાપને હું દેખતો હતો;
મુજ અચુઓને ધૂળમાં રંગેલતો હતો.
અંતે તો ફાની દેવો આ અંત આરથો;
તેથી અનંતને હું સદા ખેળતો હતો.
લાયું છે લાખ યતન જનાં કાઠીયું મને;
હિર-સિંધુથી ચોતી હું સદા ખેળતો હતો.
લાં ધ્રેણાનો તાર અગ્નિનક તૂટી ગયો;
હું મન-દિ'ચોળે આદ્રમને દિ'ચોળતો હતો.
આધાત પર આધાતથી એ ધસધસી ગયું;
'વહુશી' તુ શિયિલ દિલને કાં દ'દોળતો હતો?
સંદેર] [વહુશી]

-[૩૧]-

મનને હું મસ્તી-પારણે દિ'ચોળતો હતો;
એની દિવાનગીને હું દ'દોળતો હતો.
બિસ્તર મહી હું આંખ હજી ચોળતો હતો;
કમળાખ્ત કાળાશાને સિનમ દોળતો હતો?
મહારી વડપને જો જરા, મહારી તરફ નજો;
અંધકાર માંહે કોણ તને ખેળતો હતો?
જીવન-બદાર કેવી મુઝારી ન પડતું;
ખોતો હતો હું તેથી વધુ દોળતો હતો.
બરબાદ થઈ ગયો હું; યશું હાથ! મુજ પનન,
કારણકે ખુદ ખુદીને હું રંગેલતો હતો.
'અશરારક' તે વ્યથા ન મટી જેની ખાતરે;
જીવન મહી સદા તું જીવન રોળતો હતો.
વહાણ] [અશરારક]

-[૩૨]-

મેળાને ચીરી મળી જો હું ખેળતો હતો,
સાગર મને જળ-પારણે હીચોળતો હતો.
જુદી કોઈ મળી જતે દિલ-જખમ કાગ પશુ;
મુજથી સિનારો બાગપનો મુખ મેળતો હતો,

મારા જિવનની રજાથી યશો લાખ 'ધનિકલાખ',
તેથી જિવનને રજામાં હું રંગેલતો હતો.
મારી વ્યથાને શું કહું? તુજને ખબર નથી?
તુજ નામ કાગ જિંદગી હું રોળતો હતો?
હેવટ તપી તપીને મૂરજા ફૂળતો હતો;
હું હાથ ધરી દિલ પરે, દિલ ચોળતો હતો.
ચૌવનની બેખુદીમાં મને લાન ક્યાં હતું!
ખોતો હતો હું તેથી વધુ દોળતો હતો.
હસતી ફાની લાં પાંખડી મુશ્કેલીમાં ફૂલતી;
હું કાઠનું દિલ હાથમાં લઈ ચોળતો હતો.
ગાંધે મધુર ગાઈ 'વહી' ધીણા-તાર પર
મનેક જિમ્મિઆને હું 'દ'દોળતો હતો
કરમાડ] ['વહી']

-[૩૩]-

હાથોમાં દિલ લઈને કાઠ ચોળતો હતો;
કુન્યામાં નામ છંદનું એ ખેળતો હતો.
આવી ક્યા શિરે ખડી કુન્યાર થઈને હું;
મુનેલ મારાં બાગપને દ'દોળતો હતો.
મુજ જિંદગીને જીવનાં બરબાદ તેં કરી,
મરયા પછી શું આકતે રંગેલતો હતો?
હું બેખુદીમાં એટલો બેખુદ હતો કે હાથ,
ખોતો હતો હું એથી વધુ દોળતો હતો.
દિલમાં રહીને હિમ ભર અંગણુ યઈ કાં?
તું જાતો જાતો દિલને શું દ'દોળતો હતો?
કુન્યાના રંગ રૂપ નિરખવાના કાગમાં,
આંખો વિનાનો અંધ જગત ખેળતો હતો.
સાકાએ જામ દીધો મને હર્ષથી ભરી,
ચરતીમાં આમ તેમ બધું દોળતો હતો.
આંખોમાં અચુ, કંઠકના મેહસરમાં હાથ લપ,
ખુદ પાપ પુન્ય ન્યારે ખુદા દેખતો હતો.
કોંથી નિશાણ દર સગ-દિલથી મેં "ફના"
આશાને હિર હીચોળે હું હીચોળતો હતો.
સંદેર] ['ફના']

કલાકરો રાખના ચવા છે. લાંબા વાળ એ પદ્મિનીની નિશાની મળ્યતી હતી તેને અદ્વે દવેની પદ્મિની બાબદર વાળી મળ્યા છે! સ્ત્રીઓ વાળ કપાવે છે ત્યારે પુરુષ ટ્લસકરો વાળ વધારી રહ્યા છે! પહેલાં સતિઓની પૂજા થતી હતી તેમના ફેટાઓ ધરતી દીવાલો પર ટંગાતા હતા તેને અદ્વે દવે એકેટ્ટેસાની પૂજા થઈ રહી છે અને તેમના ફેટા જ્યાં હોય ત્યાં લટકાવેલા નિવામાં આવે છે! પહેલાં નાય-માયન એ હાકા લોકોનો ધધો મળ્યો હતો પણ હવે તો ખાનદાની ઘરોમાં નાચતું એ મહાન કળા મળ્યા છે! પહેલાં ઉચ્ચ સંસ્કાર માટે કેળવણી લેવાતી હતી; હવે તો લગ્નની લાપકાન, અને ફક્ત શોષ માટે કેળવણી લેવાઈ રહી છે! આમ સમાજે ભણ્ બળલો ઉધા મસ્તકે તપ કરવા માંડ્યું છે!

દિંદુરતાનમાં લખવાની રૂઝો તો હતી, ગાવા વગાડવાની રૂઝો પણ હતી, હવે ઉચ્ચ-શંકરે નાચવાની રૂઝ પણ ઉઘાડી છે. ચોરીની નિશાળો તો ઉધારવાની જરૂર નથી કારણકે સોનેમાઓય ચોરીની નાઇટરૂઝોની ગરજ સારી શકે એમ છે! અને બાકીમાં ચોર સાદિત્તકરો પણ કીક કીક ચોરી શિક્ષણના ખાનગી ટ્યુટરોની ગરજ સારી શકે એમ છે! હસવાની રૂઝો તો ઉધડીજ નથી પણ નાદાર-ચતા વહેપારીઓ, ફડચામાં જતી પેદીઓ કે બંકે એ પોતાના આડકો માટે રાગવાનું શિક્ષણ આપતી શાળાઓની ગરજ સારે છે! ઝડૂગીરીની કાંઈ જાહેર રૂઝો તો નથી પણ કેટલાંક દેશી રાજ્યો પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે ઝડૂગીરી કેમ કરવી તે બતાવી શકે એમ છે! છેવટે લણેલાઓ બગેસાં ખાતા બેસી ન શકે, ચા તો માંખે

મારીને દિંસા ન કરે એટલા ખાતર બાંધેલા બેઠાને કેઠાણે પાડના અને જનલીંગમને બ્યવસ્થિત કરવા સંત નિદાલસીંધ દેહસદ્નમાં એક જનલીંગમની રૂઝ કાઢવાના છે. ખુદા એમને ક-તોદ અદ્વે તો સાફ બાકી આપણે તો એમ સંબળતા આવ્યા છીએ કે "કવિ, લેખક ને જર્નાલિસ્ટ તો માના પેટથી પાકે છે કાંઈના બનાવેલા બનતા નથી!"

લગાઈથી મરનારાઓનો નસીબદાર કે એકે સપાટ મરી જાય છે; પણ આપણો મધ્યમવર્ગ તો વગર માર્ગેજ મરી ગયા જેવો થયો છે, અનાજ, સાથુ, ઘાસતેલ, ખાંડ, ચા, ધરબાઈ વગેરે બધુંજ મેઘુ-દાટ પછ મળ્યું છે. ગરીબોએ તો એક દિવસ કાઢ્યો એટલે એક વરસ કાઢ્યા જેવું લાગે છે! લગાઈ તો આવતી આવશે તે પહેલાં આ મોંઘવારીજ આપણું તો મળું ઘુરી રહી છે તેવું શું? સરકારી નીવમનોપી પરિસ્થિતિમાં કંઈ ફેર પડ્યો નથી. અનાજ ઉગાડવાની વાતો શહેરની સભાઓ ને છાપાઓમાં થાય છે. જે લોકોએ રૂપનામાં પણ હળનો દાંડો ન પકડ્યો હોય તેમના આગળ અનાજ ઉગાડવાનાં બાંણો કરવાથી શું શયરો? સરકારી માથુસો હવે તો કંઈક મામડામાં જર્મિએટ્ટોને સૂચન કરે છે કે "કપાસ ન વાવો, અનાજ વાવો." પણ ખેડૂતો કે જે દેવાના કુંગરા નીચે દગ્ગેલા છે તેમને "અનાજનો ભાવ વધુ વાવવાથી મગડી જશે તો?" એવા સંશય જાય છે. સરકારે બેધડક ખેડૂતોને નેત્રએ નેત્રું ખી, તથા નજવા બ્યાજની લોનો ધીરી તથા હિંચા લાવે અનાજ વેચાવી આપવાની ખાતરી કરાવી આપવી નેત્રએ ને આમ ખેડૂતને વિશ્વાસમાં લેવાય તો પછી આવડા મોટા ખેતી પ્રધાન દેશમાં ઝોજમાં ઝોજી

અનાજની જૂથ તો ટળીજ ન્યા! ખાડી ધારેતે જેની વગુઓની ચિંતા તો 'રિવિલ'ને અપનાવવાથી ટળી શકે એમ છે અજબત કપાસને ખસે દીવેલીઓથી પણ નાણું મળી શકે એવી ખેડુને ખાતરી થાય તોજી!

લંડનનું એક અખબાર દિદી સરકારની નીતિ પર અકસોસ જાહેર કરતાં લખે છે કે : "દિંદુસ્તાન પાસેથી આફવામાં આવે છે કે દિંદીઓ લશ્કરમાં ભરતી થાય અને ઇંગ્લાંડ ખાતર પોતાની જાતનો ભોમ દા પોતાના દેશનું રક્ષણ કરે! જતાં દિંદીઓ ઉપર જરૂર વિશ્વાસ નથી કે તેમને બહુકતો ફીક પણ તથ્યાર રાખવીએ ગુન્દો ગણાય!" એમા એ અખબારે ઉચા નીચા થવાની કંઈ જરૂર નથી. હથિયાર હાથમાં હોય ત્યારે તો સૌ કાંઈ બહાદુરી બતાવી શકે! વગર હથિયારે દેશનું રક્ષણ કરવું એનુંજ નામ ખરી બહાદુરી છે! ખાડી પેલા શાહરે જે લખ્યું છે તે ખરુંજ છેને કે:- 'ઈસ સા'ગી પે કીન ન મરત્ય અથ ખુદા; લટતે હે મજર હાથમે તથ્યાર લી તહિ!"

જુદી ચાવી દાખો કે જુદાજ સૂર નીકળે એવા જગીસ સૂરવાળા વિચિત્ર વાળ જેની દિંદીની હાલત થઈ ગઈ છે. એક તરફ લાટ સાહેજના રાષ્ટ્રીય મોરચાની વાતો થાય છે; તો બીજી બાજુ ગાંધીજી ગેરાએને દેશ ભેજા ચવાની ને જાપાન આવે તો તેનો અદિસ્ત-ત્મક અસહકાર કરીને નમાવવાની વાતો કરે છે, તો ત્રીજી બાજુ રામજી પ્રતિજ્ઞ સરકારોને અપનાવવાની વાતો કરે છે તો ચોથી બાજુ કોંગ્રેસ રાજજીને દગાવવાની વાતો કરે છે, ત્રીજી તો પાકિસ્તાન સિવાય બીજી કશી વાતજ કરતા નથી, ત્યારે જવાબદાર ગેરીલા લડાઈની વાતો કરે છે, ત્યારે અમેરિકન મીશન પોતાનીજ

ટોલકી વગાડે છે, આમ જેટલાં મેદાં તેટલી વાતો થઈ રહી છે. પણ અસ્ત્રામિયાંએ બિચારા દિંદીના મોઢા સામે જોઈ લખ્યોને ચીન તરફ ધોલી ઈધ દાવ તો આપણને ગર્ષો મારવાની ફીક પુરસદ આપી દીધી છે. જાને દિંદી સેનાપતિ દિંદીના સંરક્ષણની વાતો ક્યાં કરે. આપણે તો મોંઘવારીના મંછરા વગાડીને ભગ્ન ગાનું નિષ્ક્રમે કે:

"પ્રજુને ગમે તે અમે સૌ શહેરુ!
સગ રાજ રાજ તહેમાં રહેવું!"

"વિમાન આપો!" "વિમાન આપો!" એં પોકાર આજે છ માસ થયાં પડી રહ્યો છે. વિમાનની અછને ફિલીપાઈન ગયું, હાંગકાંગ ગયું, મલાયા ગયું, સોંગપોર ગયું, જાવા સુમાત્રા ગયું ને છેલ્લે પ્લમદેશ પણ ગયું, જતાં "વિમાન આપો!" "વિમાન આપો!" નો પોકાર પડતોજ રહ્યો. દવે ચીન પણ એજ પોકાર કરી રહ્યું છે. "૧૦ ટકા આપો ને સૌ ટકા લાંસ મેળવી દ્યો!" "દમ દુનિયાં સિતેર દર આફગન" જેની વાત છે. પણ સાંભળે છે કોણ? પૂર્વને માટે વિમાનોની અછન છે. બાકી જર્મની પર તો એકજ રાતમાં એક દળાર વિમાનો ઉડાવામાં હતાં! અછન છે રૂકત પૂર્વને માટે; કારણકે દળુપ પૂર્વના મોરચાનું મદદ પશિમ મોરચા નેટલું નથીને! હાસનો હીટલર કરતાં ટાન્કોના હાડો સોપા હોય એમ દેખાય છે! રે બિચારું ચીન! બીતરકા બેદ ભગવાન જાણે બાકી સાધન વગર એકલી બહાદુરી શુ કામ લાગે! કાકશાં વગરતો દેવી પણ ચરતી નથી.

કાગળ પર સરકારી અંકુશ થયો. હોઈ બધાં છાપાનું દંદ ધરી રહ્યું છે અને કીમત વધી રહી છે; ત્યારે 'કારવાં' તેટલાજ કદમાં

કાયમ રહ્યું હોય છુટક નકલની કીમત ઘટાડી રહ્યું છે. અલાર સુધી છુટક નકલની કીમત ૭ આના હતી તેને બદલે હવે પાંચ આના થયું છે. એ તરફ અમે અમારા વાંચકોનું ધ્યાન ખેંચીએ છીએ.

મેનેજર

સર હંમદાલીમ રહમતુલ્લાહના જન્મત નશીન થયાના સમાચાર પાંચી બહેર મુસ્લિમ જનતા દિવસીર થયું છે. જ્યારે મુસ્લિમો રાજદ્વારી કક્કો ઘુટતા હતા; ત્યાર પહેલાંથી એ મુજબ ધારાસભાના સભ્ય થયા છે. મુજબ ધારાસભાના એ પહેલાજ મુસ્લિમ પ્રમુખ હતા.

સરકાર તરફથી અને લોક, તરફથી પણ એ ચુંટાયા હતા. એમની ૨૭ વરસની ઉંમરના કારકીર્દી ઉપરાંત મુજબ ધારાસભાના એ વરસે સુધી પ્રમુખ રહ્યા હતા. તેમજ વડી ધારાસભા, મુસ્લિમ લીગ, મુસ્લિમ એજ્યુકેશનલ કોન્ફરન્સ, મુજબ મ્યુનિસિપાલિટી વગેરેના પણ પ્રમુખ રહ્યા હતા. હુકમમાં સરકારી ક્ષામવગ, રાજદ્વારી, આર્થિક અને કેળવણી, ક્ષેત્રમાં તે ગ્રામભાગે હતા એમના ઇન્તેકાલથી મુજબ ઇતે ખાટ રહેશે, ખુદા મરહુમને મરીકે વદમત કરે અને એમના કુટુંબને સાથે જમીન આના કરે. આમીન.

લેઇટેસ્ટ ડીઝાઇનનાં

- સુટીંગ્સ-શરટીંગ્સ
- લેડીઝ ડ્રેસ ફેબરીકસ
- ફેન્સી કાપડ

એ કંજ ભાવ અને ઓછા દરથી

ખરીદવાનું બાણીતુ મથક

‘ગીવ એન્ડ ટેક’ સ્ટોર્સ

ચોક-ખજાર : સુરત.

વતનના માટે જાણિદાન દે!

અનુવાદક:- “તાજ” (રૂઝે)

પરમાત્માએ જ્યારે તને પેદા કર્યો ત્યારે તને કશું હતું કે હું મનુષ્ય છું તને તારા વતનનો વિશ્વાસુ બનાવીને મોકલું છું.

તું પોતાના દેશનો વિશ્વાસુ છે. પ્રભુની આપેલી વસ્તુઓનો જોખમદાર છે તારી કંજી છે કે તું આ વસ્તુઓની માવજત કરે.

આગળ વધ, વતનના માટે જાણિદાન દે, જેથી તું દેશનો સાચો વિશ્વાસુ બહાર પાડ.

તારી માતાએ તને જન્મ આપ્યો. જ્યારે તે તને ધવણતી તો તને કંઈ વાતો પણ સંભળાવતી હતી.

તેની વાતો એ હતી કે ‘હે! મારા પદ્મા પુત્ર, મેં તને દેશના માટે, વતનના માટે, જન્મ આપ્યો છે. વતનની દિક્ષાગ્ર કરજે’

આગળ વધ, વતનના માટે જાણિદાન દે, તું પોતાના એ ધર્મને જાગૃત કરે જે તારી માતાએ તને ધાવણતી સાથે સાચેજ શિખર્યો હતો.

તારી બહેન પોતાની સખીઓમાં બેસી તારી બહાદુરીને દ્વિંમતના વખાણ કર્યા કરે છે.

તેનું માનવું છે કે દુનિયા એમ કહે કે તેનો ભાઈ સાચો રામ પાસ ને વતન-પરવર છે

આગળ વધ, વતનના માટે જાણિદાન દે, જેથી તારી બહેનની સખીઓ તેને તારી ઇ-પોકનાના મેંછાં ન મારે!

તારી પ્રિયમા હંમેશા તારા વખાણ ને તારી કીર્તિ કરે છે, તે તારા નામ ધણી અભિમાનથી લે છે

તે તને ઉચ્ચસ્થાને જોવા આટું છે. ને પોને પણ ઉચ્ચસ્થાને રહેવાની આશા પોતાના હૃદયમાં સેવે છે.

આગળ વધ, વતનના માટે જાણિદાન દે, જેથી તે તારા જાણિદાનનાં વખાણ મર્વપૂર્વક કરી શકે.

તારા જેવા લાખો નવજુવાનો પેદા થયા, ને ફના થયે ગયા, જગત નેમનાં તામ સૂક્ષ્મ જાણતું નથી

તારા પછી પણ લાખો નવજુવાનો પેદા થશે, ને જૂઝાઈ જશે.

આગળ વધ, વતનના માટે જાણિદાન દે, જેથી તારા નામ વતનના ઇતિહાસમાં સોનેરી અક્ષરોથી લખાય.

જ્યારે તું વતનની ખિદમત કરતો દેવતાઓ પાસે જશે; તે વંખને દેવતા તારા મરતક પર સોનેરી તાજ રાખી દેશે.

તારી મા આ તાજ પર દૃષ્ટ કરશે. તારી બહેન પુલી ન સમાશે, તારી પ્રિયમાનું મરતક મર્વથી ઉડું રહેશે.

માટે આગળ વધ, અને વતનના માટે જાણિદાન દે!

-[૩૪]-

એક સંગદિલથી દિલને લગાડીને હાથ હું;
ઉર-ભિંચીને ખાકમાં રગદોળતો હતો.
જીવનની કેદ, આદા! ખુદશા મદને ન પૂજ;
અરમાન દિલનાં રક્તમાં તરખોળતો હતો.
નાદાન તારી ચાલથી; કંઠાળી જઈ હું;
ઉર-પારજો, સૂસાડીને દિવોળતો હતો.
મુતેલ ઉર-જગતને ફેરી ખજાણાવવા;
નાદાન --તારી--ચાલને દંડોળતો હતો.
યૌવન-સૂસાની હાથ! મદને કદ કયા હતી?
"પીવો હતો હું, તેથી વધુ દોળતો હતો."
તેના સિનમની શાન કે ગુપ્તરાદ 'માહુર';
તેના કરમ-અરજીમાં શરણ ખોળતો હતો.
કોર]

-[૩૫]-

ગુપ્ત થી ગયો હું પ્રેમમાં એવો કે જસ ન પૂજ;
એ કાળ હું ત મુજને અડી ખોળતો હતો.
તેઓ નશામાં મસ્ત બની ડોહતાં હતાં;
એક હું હતો કે ત્યાંજ નયન ચોળતો હતો.
તેણે કહ્યું કે આ શું કરે છે, તો મહે કહ્યું;
મુતેલ મુજ નસીબને દંડોળતો હતો.
'આરજી']

[યોગ્ય]

-[૩૬]-

સોં ચાર આંખડીથી મદને તોળતો હતો;
માનો ન માનો આજ કશું ખોળતો હતો.
હર વનમમાં હું હું જરા ખોળતો હતો;
મદારી પસંદગીની સુરા ખોળતો હતો.
વિદેશી કાસડી વળી માથે ચડાવે કોણ ?
હું વાળ આંખડીથી હવે ખોળતો હતો.
ખૂશુ નવી નવી ગજે એવા ખિમાલથી;
પુણ્યે નવાં નવાં તે હવે ચોળતો હતો.
દેશન એટલે હું રાખે વરસમા હતો;
તે સોડમાં હતા અને હું ખોળતો હતો.
મદારી મનલ શી કે હું ડોળી શકું બધા ?
દોળાવતું હવે કોણ હું દોળતો હતો.
મોઝા મજે બનાવવાથી કામ રાખવો.
ખાજી તો રતેદ એનો નર્થો ડોળ-તો હતો !
ખોળને ચીરતોજ હું ચાલ્યો ગયો 'નિસાર'
સિંધુ મદને જળી પારજો દિવોળતો હતો.
કોર]

[નિસાર]

જાએ ઇકબાલ, કોરના

બીજાં વર્ષના પ્રગટ થયેલાં પુસ્તકો

મુહમ્મદી દર્પણ મૂલ્ય ૦-૧૨-૦ (પાસ્ટેજ ૦-૨-૦ વધુ)
હંમે સિરાજ " ૦-૬-૦ (પાસ્ટેજ ૦-૧-૦ વધુ)

—: તૈયાર થતાં પુસ્તકો :—

ઇકબાલ.....સીરતી. માદીના ઘડા.....ફેઝ માતરી,
સ્ટોકીસ્ટ:—પ્રી રહેર સ્ટોર્સ ટાવરડોડ, મુરત.

‘આસિમ’ લેયા ચોરી કરી

સલામ સાહબ !

અકબર (હાલિયાલી)

- (૧) ખુદાકે મુનઘિર, નખીમે માહિન મદા કે ખીરા હમમ સાહબ
ઉન્હો કે દરબર મુકી હે અનકત મનામ માહબ સનામ માહબ
- (૨) મદા હી પૂળ નમાઝ કયમી મદાહી ગમ્મા મદામ ઝમઝમ,
ગા હય હેપન કે હમ્પે હરએમ હમેલી હો એકે જામ માહબ
- (૩) હઝાર સમજાને હય મોહ મમઝા કે સમ નહિ નામદાર ટોને
કરો ખમોશી વ નેફળખીમે તકે તુમ ઘમમ મમ માહબ
- (૪) મગર નહિ માનના હય ઝાઈ હરેમ હી ચેહ દઝિન હય કન્તે,
મુજહે બી તુમ છાપરો મી પન મેની હો જાયે નામ માહબ
- (૫) મેરી તુમહારી નહિ નિમેગી મીધાન્ના હ મે અમ યદાને
સનામ માહબ, સનામ માહબ, સલામ સાહબ, સનામ સાહબ

[હીતાને અકબર]

ભિરદો ‘આસિમ’
ધકરાઈ કરશે ?

‘કારવા’ની માર્ગે માસ
ની મેદકિલે’મા રજુ
યરોવા મુન્દાન કાઠિ
ચાવાડન કવિ બિરા રો
પર જો ના આગમનુકે
ને પ્રદાર કરો છે તેના
જવાબમા મારા તરફથી
પત્રદ્વારા ખુલાસાની
મામ ની કરી છે મુન્દ
રામના આરા ની સમય

આસિમ ની આ
ચોરી ન ક કુલ્લ
કાલ્ય છે આસિમ
અને મદાહ કાલ્ય ?
જન અચખાની વાળ
છે પણ “પરાયા
માલ અપના”
મનાર એ મસખુર
તરફ ચીકાર મારે વિન
યા અચખાની શી
જરૂર ? ચોરે તો ખાદી
પણ ચોરે ને કિ ખાલ
પણ ચોરે આસિમ
આહે તો માહિસના
દરેક રિયમના ધુમી
શકે છે ! કાચના
દરેક રસમા પોતાની
રાગ અગતી શકે છે !
કોના આપની છદ ?
મ્યા લોહીનુ પાણી
કરવા ખેસવુ પડે
તેમ હતુ ?

આ ગેરતની તો
દાદ દેની ઘટે કે
ચોરીને મઝન લખીને
ધનામ માગી રહ્યા
છે ! ‘અકબર’ પોતે
જવતા હોત અને
તેમને આ સમાચાર

ઈનામ માગે છે !

એવા એક પણ પ્રજા-
કારે ત્યાં કલમ ચલાવી
નથી ! એવું કહેનાર
વિહીના આત્મનુકની
પીડ થાવડનાર ભાઈ
આસિમ ધ્યાન આપશે
કે ? હવે પણ સમય
છે પોતાની બાધી મુઠ્ઠી
લાખની સમગ્ર પોતાની
શીરજેરી છેડી દે. અને
પોતાની કૃતિઓ માટે
ઈકરાર કરશે. 'વહી'

પહોંચતે તો જરૂર
તેઓ નથી એકદમ
મગ્ન લખીને 'આસિ-
મ'ને ઈનામ પહોંચવું
કરત. પણ હવે શું
થાય ?

આ ચોરી જરા
પુરાણી છે, પણ તે
ચોરી તો છે જ.
આસિમની નવી ચોરી-
ઓનું કાયદેસર લીસ્ટ
તૈયાર થતું હોવાથી
રસિકો આ અંકે તો
આટલેથી જ મતો વ
માને. હા, એક નવી
ખીના રજુ કરે છું
છે એ, કે, કવિ (૧)
આસિમ પંચની પેઠે
મર્યાદા પણ ચોર છે.
અને એની સાખિની
પણ આ પાના પર
રજુ થશે. હેવટ ભાઈ
'એકરાર'નો આ ગેઅર
આસિમને અર્પણ
કરે છું.

'કોત્યું' પોત્યું બધું
કપાસ થયું,
'આલીને' પોઈ પણ
ટસર ન થઈ.

• 'વહી' (કરમાડ)

હવે કંઈ આપો ઈનામ સાહબ.

“સાદિક” માટે ખાસ કથનાર :- ‘આસિમ’ વંદેરી.

(૧) ન ધર્મ મળે ન હી પિછાળે, છે ક્યાંના પડિન ઈમામ સાહબ,
જાએ લોકો નમે એ કહેતાં નમું છું મહારાજ સલામ માહબ.

(૨) છે ક્યાંની પૂજા નમાઝ કી ? એ ક્યાંની ગંગા તે ક્યાંની કમઝમ ?
જાહે હોટજના કારે કે છે, અમોને પણ અર્પો જમ સાહબ.

(૩) રહે છું સમજાવી કું જાને કે કીર્તિ કોઈ મનેના બાદ,
તમે તમે ચાંપતુમી જાને, મુખે કરો ધરતુ કામ માહબ.

(૪) જતા ન માને છે કોઈ મ્હારી કહે છે નિશાદિન અધિપતીથી,
મને છાપી દીઓ: તમે પણ કે મ્હારું થઈ જાએ નામ સાહબ.

(૫) મ્હારી તમારી ન નમશે બાઈ, મિયાનું છું હું દવે અદાથી,
સલામ સાહબ, સલામ સાહબ, સલામ સાહબ, સલામ માહબ.

કહે છે કર જોડી તમને “આસિમ” “સાદિક” તથા હે અધિપતીય,
મગ્ન મુશ્કારી છે કવી સારી હવે કંઈ આપો ઈનામ સાહબ.

[“સાદિક” માસિક મે સને ૧૯૩૧ (અંક ૫ મો) પાનું ૨૫૮.]

આવાઝની દુનિયાકે દોસ્તો ! તમે, કપીરનું પેલું ભગન તો સાબરનું હશેજ કે "નાવો નંદીયા દુણી જાય" યાને કે ઉધે ધડે પાણી ન ભરાય એવું જગન જાણતું હતું; પણ ચાલુ લગાઇએ ઉધે ધડે પાણી ભરવાની માન્યતાને ખરી પાડી બતાવી છે. જીવો આજ સુધી લગાઇ દિંદુસ્તાનની દર હતી ત્યાં સુધી દિંદી રહેલી રહેશે નો પર જગનાં સ્વયે, દવાપાવાનાં ડેકારાં; ઇતિહાસિક ઇમારતોના આકર્ષક દેખાવોનાં રંગીન પોરદરો ચોંટાડી લોકોને રહેવા મુસાફરી કરતા લલચાવવામાં આવતા હતા ! બરફે પ્રવાસીઓની સમગ્ર ખાતર ઝોનદીકીદ કાદવામાં આવતી હતી; તેને બદલે હવે જાણે રહેલે એ પ્રવાસીઓથી તૌબા પોકારતી હોય તેમ રહેશે નો પર પોરદર ચિત્તે દારા જાહેરાત કરે છે કે રહેલી મુસાફરીમાં પૈસા ન વાપરતાં બેતીમાં તે પૈસા વાપરો, ટૂંકને જાહેર જરૂર પડે તો ખરામાં બેસો !

અલાર, સુધી, ઇલેક્ટ્રીક, કંપની, વાજાઓ જન જનની લપકાદાર જાહેરાતો કરી લોકોને વિજળીના ફાયદા સમજાવતા હતા; તો હવે કહેવાય છે કે વિજળી ઝોળી વાપરવાથી દેશને ફાયદો થશે. પહેલાં બૂખ લડતા હતા પર હિતનાર મજદૂરો અને કામદારોને સરકાર દેશના દુર્મન લેખતી પણ હવે ઝોળું ખાતર અને ઉપવાસ કરનાર દેશના લાભમાં ગણાય છે ! પહેલાં કાગળના વહેપારીઓ ચેપરવાળાઓની પાછળ

જીવે !

પાછળ કરતા હતા; પણ હવે ચેપરવાળાઓ કાગળવાળાને પગે લાગે છે તોય કાગળના વહેપારીઓ આંખ ઉઘાડતા નથી ! પહેલાં તંત્રીઓ માંદકો વધારવા આકાશ પાતાળ એક કરતા હતા; હવે માંદકો ઘટાડવા પ્રેત કરે છે ! પહેલાં કોમ્યુનીસ્ટો જીતમગાર, દયાહીન અને નાસ્તિક ગણાતા હતા; પણ હવે તો દયાળુ, ચીરજવાળા અને ધાર્મિક વૃત્તિના ગણાય છે ? પહેલાં ધરતે આંગળે ખોડો ખોદીએ તો મ્યુનિસીપાલિટીઓ દંડી નાખતી હતી પણ હવે ફરજિયાત ખાડા ખોદાવાય છે ! પહેલાં મ્યુ. કૃષા પુરાવી, દેતી હતી તેને બદલે હવે ખોદાવી રહી છે ! પહેલાં મોદરોને ઉત્તેજન મળતું હતું હવે થોડાગાડી અને ખરાસાને ઉત્તેજન મળી રહ્યું છે ! આમ તમામ દરેકને ઉપા ધડે પાણી ભરતી રહી છે.

પહેલાં ઉધા મરતે, તપ કરનાર સાધુખાવાંઓને નેંધેને લોકો આશ્ચર્ય પામતા હતા પણ હવે તો આખી સમાજ સ્વનાજ, જાણે ઉધી ધડી ગઈ હોય એમ જણાય છે. કાવ સુધી મરેલો મૂળના વાળને ટેકની વસ્તુ સમજતા હતા, આજે મૂઝ મૂઝાવવામાં ટેક સમજે છે ! રચના બગ્યા કોઇ મૂઝવાળા જોવામાં આવે છે તો તે વિચન ફેરફારના એકદર હોય એવો ભાસ થાય છે ! મવાશીઓ મોટી મૂઝ રાખે એવી આજે જાણે માન્યતા બંધાતી જાય છે ! કાલ સુધી મવાશીઓ મોટા વાળો રાખતા, હવે

[૫૮૦]

[૧૯૪૨]

સુહતાનની બેટી

[અનુવાક:-સીરતી]

[એક ઐતિહાસિક નાટિકા]

પ્રતિહાર : ઇ. સ. ૧૪૫૩

સ્થળ : ખારેફોરસ, તુર્કીનો એશિયાઈ દિનાર

સમય : મધરાત

પાત્રો : સુહતાન સુલત્તન, પછી આ'ઝમ,
સિપદસાહાર, સુહતાનની પુત્રી ફરઝાના,
દસન, (એક ગુલામ) મલિકા, બહેન,
સિપાહીઓ વગેરે.]

[એ ટુકડું સિપાહી એક મહોલ પથરને
બંદોલી આપસમાં વાતો કરતા બેઠા છે.]

પહેલો : "મધરાત થઈ, ચાંપો દલે જરા
આરામ લઈએ."

બીજો : "આજનું પુલ્લ તો ખરેખર અત્યંત
હલુકું છે. જો ત્યાં જ મહીનામાં આજના જેવી
લગાઈ થઈ ન હશે, આજે ત્રીજી રાત્રે આપ-
ણને શહેર આરામ કરવાનો મોકો મળ્યો."

પહેલો : "અને યોગકે કલાકે 'પછી' પુલ્લ
શેવની સાથે ઉપર થઈને આપણને ફરી
આક્રમણ કરતું પડે."

બીજો : "આવી ઘોર લાપંકર અને લાંબી
જંગ પછી પછી!"

પહેલો : "તમે નથી જાણતા એ તો
સુહતાનનો નિયમજ છે જ્યારે જન્મે તરફની
ફોજે યાદને ચૂર થઈ જાય, અને કોઈને પણ
દુમલાનું શુભાન સુધાં ન હોય, એવેજ રાજો
સુહતાન સખ્ત દુમલો કરવાનો દુકમ આવે છે."

બીજો : [દરે નિશ્વાસ લાંબી] "નત્રએ
દલે, ખુદા કપારે વિજય નસીબ કરે છે!"

પહેલો : "સુહતાને કાઠવાતની ક્યારા ન
સખી, તેણે આજો દિવસ ગોળા ફેંકતી રહે
છે, તીરોનો તો જાણે વરસાદ વરસાવવામાં
આવે છે, સુરંગો ઉડાવવામાં આવે છે, ખન્દ-
કાને પથરો અને લાશોથી ભરી દેવામાં આવે
છે, માનવજીવનને તુરંજ લેખવામાં આવે છે,
જના કુરબાનુનેયદ ફતેદ થતું નથી."

બીજો : "દુઃખન પણ તો લડવામાં પાછી
પાની કરતો નથી. આપણા આક્રમણોની કવી
એજિજતી અને જાંબાતીપરક મુકાબલો કરે
છે! એ લોકો પાસે પ્રોધ સામગ્રીનો ટોટો
નથી 'ધર્મિક' જીરસો પણ અવર્ણનીય છે.
શરેજ આપણે કિદકાની દીવાલમાં ગાળાં
પાડીએ છીએ; ત્યાં ઇલાહએ પૂર્ણ બળ અને
વેગથી આપણો મુકાબલો કરે છે."

પહેલો : "ચુપ, સામે કોણ આવે છે?"

બીજો : [પહેલાએ ચીંધી દીવા તરફ
જોઈ] "યોગકે તુક સૈનિકો અખીએને બેળા
રવા હોય એમ લાગે છે."

છે : લોડીઓ કામકાજમાં મરચન છે]

મસેકા : 'બેટા ફરજાના! આમ આવ હું તને એક નવી વાત સંભળાવું '

[ફરજાના-જે સ વલ્લની ખુશસરન કુમારિકા પોતાની જગ્યાએથી બેઠી અદ્યપૂર્વક માની સામે આવી બેઠી]

ફરજાના 'ફરમાવો, ઉમ્મીલન !'

મસેકા : 'ખુશી પર બહાણુ ચનાવવામાં આવ્યાનું તે કદી સાલજુ છે !'

ફરજાના : 'કદી નહિ ઉમ્મીલન! કોઇ પુરકમાં પણ એનું વાચવામાં આવ્યું નથી નતો કોઇ કાલ્પનિક વાર્તા યા પરીકથામાં એનું સાલજુ છે "

મસેકા 'એ માન તારા મુદનરમ પિતા સુ તાનને ફાગે જશે આજ પત્રોસ હજાર સૈનિકો ઝમીનને સરખી કરવાના કામે મડી પડ્યા છે એક એક હજાર સિપાહીએ ને એક માઇન ઝમીનનો ટુકડો સોંપવામાં આવ્યા છે. બે હજાર કારીગરો તાકડાના તખ્તા કાપવા અને તેને સરખી સપાટ ધરતી ઉપર મિલન-વામાં લાગેના છે તેન અને ચગળીના હજારો પીપા એ તખ્તાને ચીકણા કરવા માટે બેગા દરવામાં આવ્યા છે "

ફરજાના 'એથી શું થશે ?'

મસેકા 'તું સમજ નહિ, કામ સમુદ્રમાં બેઠાર પડેલા આપણા નૌકા કાફલાને આપણા સિપાહીઓ પાત્રોસ મહાન ખુશી પરથી બેચી કુરુતુનિયકની સમ્મે સમુદ્રમાં નાખી દેશે એ પછી આ તો વિજય ચોકકસ છે "

ફરજાના [દયાવિરામાં માને વગમી પડી]

"સુહાન-સાદા ઉમ્મીલન! મુઠ્ઠાન-સાદા"

[મસેકા : [ગર્જ પૂરક] "જગનના

ધર્તિદાસમાં તારા વાપનું નામ સુવર્ણગરે વખાણે, અને ખુશી પર બહાણુ ચનાવવાનો ફક્ત એક માત્ર તુજે દશાદને હાસિન થશે "

ફરજાના 'ઉમ્મીલન આ વાત મુઠ્ઠી શી રીતે કોઇ સરદારે યોજના પેશ કરી દશે ?'

મસેકા 'નહિ બેટા! આવી યોજનાઓ એક માત્ર તારા પિતાનું દિમાગજ પડી શકે છે 'તેઓ/આઓ દિનસ રહુખૂમેમાં નિર્ભરન કરી, સર્ખા પડી આરામ ફરમાવે છે. મધરાત પિલા પડે તેઓ જાગન થા જસ છે પડી તેઓ એકાતમાં કેટલોક સમય ધન દનમાં ગાગે છે સારંગાદ મેલમાં 'જઈ વિચાર તહીન જતી આવી જટિલ સમસ્યાએને હોને છે મહારાજ તારા પિતાએ કુરુતુનિયક પર વિજય પ્રાપ્ત કરવાની આ યોજના વિચારી હતી અજ તેના પર અમલ શરૂ પાડ્યું થઈ ગયો છે ખુશ આ તુને કામ્યાવ કરે !'

ફરજાના 'આમીન! મા! અમ્મા કયા હશે અત્યારે? હું તેમને સલામ કરી આવું '

મસેકા 'તેઓ સરસ્તી નમાઝથી દારિય થા પાત્રોસ હજાર સિપાહીઓ સંગાયે રવાના થઈ ગયા છે અફસોસ! તું તે જગર દરમ્મ જોઇ શકી નહિ તુ ત્યારે કુમારની નિયંત્રણમાં મરચમ હતી "

ફરજાના [કોડ નિશ્વાસ નાખતા] "ઓહ, ઉમ્મીલન! કેવું શનદાર દરમ્મ હશે !"

મસેકા 'તારા અમ્મા સાદા વચ્ચેમાં એક કાલણી ઉપાડી પત્રોસ હજાર સૈનિકોના મોખરે આમના દતા બધા સૈનિકોના કાલણા દયોગ્ર, કાલણી અને પવડ સિવાય બીજી કોઈ લખિયાત ન હતું "

ફરજાના : “આહ, અબ્બા કેટલી બધી મહેનત કરે છે !”

મલેકા : “બેટી ! બાદશાહની ઝિંબેદારી સામાન્ય માણસ કરતાં અનેક ગણી વધારે હોય છે. બાદશાહ એશઆરામ માટે નહિ પણ જનકલ્યાણના કામો કરવા માટે પૈસા થાય છે. તે દેશો અને કોમોના ઇતિહાસમાં કાન્તિ પ્રગટાવી સંસ્કૃતિ અને સંસ્કારોને ચાર ચાંદ લગાડે છે.”

[સુલતાન મુદમમદની બહેન દાખત થાય છે. એક હાથમાં તરબીદ છે એક પર વહાવરથાના ચિન્હો છે, કમર રહેજ વાંકી વળેલી છે પણ ચાક્ર હાથ અને અંદાજથી પ્રભાવ અને શાનદાપક છે, મા ફિકરી સન્માનાર્થી ઉભા થઈ ખુબીને સલામ કરે છે.]

મુલ્તાનની બહેન : “હજરી રહે બેટા ! ખુદા તારી મુશકે પૂરી કરે અને તારાં હમાન સલામત રાખે ”

[બહેન મસનદ પર બેસે છે. મલેકા અદખ-પૂર્વક સામે બેસે છે. ફરજાના વાંચન માટે બીજા તખ્તમાં આવી જાય છે.]

બહેન : “ફરજાના ! ક્યાં ગઈ બેટી ?”

મલેકા : “અબ્બાસ ખડગાં ગઈ છે.”

બહેન : “ખુદા એને હાંધુ આયુષ્ય અર્પે.”

મલેકા : [આખોમાં દર્દના આંસુ સ્પર્શિત]

“સુલ્તાનની માનીતી પુત્રી, અમ્માંબી ! સુલ્તાન એને પોતાના પુત્રો કરતાં અધિક આહુ છે ”

બહેન : “કેમ ન ચહે, બેટા ! ફિકરી ધરતી ફંજાન અને શોખા છે. હવે તો માણ-અબાદ જવાન થઈ ચૂકી છે. એના લગ્નની હવે તો આપણે ફિકર કરવી નહીએ.”

મલેકા : “સુલ્તાનને ફિકર ! તેમને તો

કૌમ, મુલક, ધર્મ અને ઝિહાદ સિવાય બીજી કશી વાતની ફિકર નથી.”

બહેન : “ગદારી ફિકરી ફરજાના !”

મલેકા : “એથી આપ એમ ન સમજતા કે સુલ્તાનને ફરજાનાનો જરાય ખ્યાલ નથી. તેઓ સુધ પ્રસંગે પણ-જવારે તેમને રતિભાર પુરવઠા હોતી નથી-જ્યાં લગી ફરજાનાનું મોદુ ન જુએ ત્યાં લગી અમને હાથ સુધમાં લગાડતા નથી. બહુધા તેઓ તેને પોતાની સંગાયજ જમાડે છે ”

બહેન : [મરતક ધુણાવતાં] “પણ તેના નિકાહની કોઈ રચણે વાત તો કરી રાખી હશે?”

મલેકા : “આપણુ રનેલી બાદશાહોમાં ફરજાના અને તાનારના શાહઝાદાઓના સદેશા આવી ચૂક્યા છે પરંતુ સુલ્તાને કશી લગી મંજૂરી આપી નથી.”

બહેન “મંજૂરી નથી આપી ફરજાના અને તાનારના શાહઝાદા ફરજાના માટે ખરેખર સંપૂર્ણ હાથક છે.”

મલેકા : “સુલ્તાન તેમને પસંદ નથી ફરજાના. તેઓ કહે છે કે ગદારી પુત્રી ફરજાનાને લાવકના તેઓ વર નથી. ફરજાનાની શાદી વિવાહનો પ્રશ્ન આપ જેવા શુરુગો સિવાય બીજા કોઈ ઉકેલી શકે એમ છે.”

[શાદી દાખાર એક વિશાળ તંબુ હોજ એક દઝારની લગભગ ફોંટ અદસરો અને સજાનતના અમદારો એકત્ર થયા છે. સુલ્તાન મુદમમદ એક સુનદરી તખ્તપર સામે તલ્વાર મૂકી બેસે છે.]

સુલ્તાન : “નથી તૈયારીઓ સંપૂર્ણ થઈ ચકી ?”

સિપહુસાહાર : “જાણપત્રદા કાઠપણુ
જાતની ઉણપ રેહ્યા પામી નથી. આપનો
મંથારો ચતાજ ખુરકી પર વહાણો ચાલી-શો
છે. કે કુતુબનિયત પર અધિકાર સ્થાપિત કર
વાને હવે કોઈ રકાવટ આડે આની શકે એમ
નથી”

એક સરદાર : “આપણુ જાહેરને જોઈ
નિધારિયા સ્થળે પહોંચ્યા કે કુતુબનિયત
આપણુ જ છે. પૂનાનીઓ હવે વધુવાર મુકાનસો
કરી શકે એમ નથી.”

સિપહુસાહાર : “આને તેઓ આપણી
સામે અપત્ત બેનિગરી પૂર્વક ઝગૂર્યા છે. આપ-
ણને એથી બારે ખુવારી સદન કરવી પડી છે”

બીજો સરદાર : “દિવસકરના હુમલા-
ઓમા આપણે તેમને જેટલુ મુકસાન પહોંચ્યા-
ડીએ છીએ તેટલુ હુકમનો રાતોરાત પુર
કરી લે છે સવાર પંડે આપણને એથી બારે
ખુવારી સદન કરવી પડે છે”

મુસ્તાન : [સિપહુસાહારને સંબોધી]
“આપણા સૈન્યની એકત્ર સખ્યા એશિયાઈ
કિનારે કેટલી છે?”

સિપહુસાહાર : “એક લાખ વીસ હજાર,
ત્રીસ હજાર શીદ અને ઝખ્ખી ચઢ ચુક્યા છે.

મુસ્તાન : “વાર આજ અને કાલનો
દિવસ આ લગાઇનો આખરી દિવસ છે, તમામ
સરદારો મેદાને જગ તરફ સિંધાવી જાય કેવળ
સિપહુસાહાર અને વઝીરે આઝમ મસ્તિરા
માટે, અહિં થે લે

[બધા સરદારો ઉભા થઈ જાય છે. અને
ખાતપોતાની ટુકડીઓમાં, સામિલ થવા માટે
ચાલ્યા જાય છે]

મુસ્તાન : [વઝીર અને સિપહુસાહારને
સંબોધી] “આજ માત્ર એક લાખ સૈનિકોને
લગાઇમા ઉતારવામા આવે, આકીના વીસ હજાર
બેનિકોને, હુકમ પહોંચાડી દો કે તેઓ આવતી
કાંચે રાત્રે, લુગ્ધ માટે તૈયાર રહે. જ્યારે ફોજ
મેદાને જંગમાંથી પાછી ફરે ત્યારે વીસ હજાર
સિપાહીઓ રાત્રિના અંધકારમાં હુમલો કરી
હુમનને આખી રાત જંગમાં મરચૂલ રાખે.
આથી તેઓ દીવાનપુત્ર ચાલુત કરી શકશે નહિ.”

સિપહુસાહાર : “જેવો હુકમ.”

મુસ્તાન : “રાતની લગાઇ હુમનને દેરાત
પરેશાન કરી નાખશે. વળતે દિવસે આપણા
એક લાખ બેનિકોના દરસા સહિ તેઓ ટકી
ન શકશે, ઘાડી પીટાવી શો કે કાંચે જે માણસ
સૌથી પહેલા કુતુબનિયત પર ચઢી ઈસ્લામી
ઝંડા ફરકાવશે તેને ફૂનિયતની પુકમત આપ-
વામાં આશે, અને શાહી ખાતાલમાં તેની
દરજીસારે શાહીની મોહનપણ કરવામાં આવશે”

વઝીરે આઝમ : “અત્યારેજ ઘાડી પીટાવી
દેવામા આવશે ખુદ અમારા કદરવાન અને
ઉદાર જાદરાદને કંલામત રાખો”

[વખતેજ દિવસે સવારે એક લાખ હુક
સૈનિકોએ એશિયાઈ કિનારા પરથી કુતુબનિયત
પર હુમલો કર્યો આખી રાત લગાવાથી પૂનાની
ફોજ ઉગમગરા અને ચાકથી ચાકીને ચૂર-ચર્ધ
રહી હતી. આ વખતેજ જેવા એક લાખ હુક તેમના
માથે આવી ત્રાટક્યા. સીડીઓ લગાડવામા
આવી ઉપરથી ઉઠાણુ રીમુ અને મોટા
મોટા પથ્થરો ફેંકવામાં આવતા હતા. અનેકવાર
સીડીઓ લટકાવવામા આવી, હજારો મુસલમાનો
શહીદ થઈ ચુક્યા જા કોઈ માણસ દીવારની

પેસે પાર પહોંચી- રાકયો નહિ- સુસ્તાન મુદમ્મદ- મુસલમાનોને બરોબર ઝિંદગી આપી રહ્યો હતો, કદી ઘોડાપર આ નાકેથી પેલા નાકા લગી દોડી સિપાહીઓને ચૂર ચડાવતો તો કરી સ્વયં દુકમનો પર- હુમલો કરતો.

બાર વાગે સુસ્તાને જોયું તો નવેસરથી સીડીઓ લગાડવામાં આવી છે. હસન- નામનો એક ગુલામ ચાલીસ જવાનેને સાથે લઈ સીડીઓ પર ચડવાની કોશિશ કરી રહ્યો હતો. ચોમેરથી ઘૂર્ણી તેમની કુમરે દેડવા લાગ્યાં કર લગાડના મંડાણ ચર્ચા. ઉપરથી તોરણો વરસાદ વરસતો હતો, ઉઝાળેલું ઘોડું રેડવું હતું. હસનના અનેક સંગાથીઓ થોડેક સુધી પહોંચી ખતમ થઈ ગયા, પરંતુ હસન, બરોબર. એક સીડીને વળગેલો રહ્યો. એક હાથમાં ઘૂર્ણી ઝડે, બીજામાં એક અત્યંત મોટી દાલ જેમાં તેણે પોતાનું આખું શરીર ધુપતી દીધું હતું અને કાંતોમાં પોતાની તરફાર પુકડી મક્કમતાપૂર્વક ધીમે ધીમે ઉપર ચડી રહ્યો હતો. અનેકવાર વજનદાર પતથરો તેની ઘાલ ઉપર પડ્યા, તે અનેકવાર નીચે પડકાતો બાલ બાલ બચ્યો. તેનું આખું શરીર પરોવે રેગએમ રઈ ગયું હતું.

અત્યંત લાંબો અને બીમકાય શરીરવાળો હસન, કમથી કમ દસ જવાનો સાથે એકઠો લડી શકે એવો હતો. કિસ્તાવાળાઓનો વિરોધ તેને ચંભાવી ન શક્યો. ધીમે ધીમે તે દીવાર ઉપર ચડી રહ્યો હતો.

સુસ્તાન એકાદશે આ જવાનની દિલચાસ નિહાળી રહ્યો હતો. હવે તે દીવારથી થોડાજ મેટરના ફાસલા પર હતો. સુસ્તાને લાખડોળ

બીજા સ્થળોએ સીડીઓ લગાડી હુમલો કરવાનો હુકમ આપ્યો, જેથી યુનાનીઓને પરાણે બીજા તરફ લફ- આપવું પડે અને શાપદ આ મંજાજ સિપાહીને ઉપર ચડી જવામાં કાંવાબી લાસિલ થાય.

ઘૂર્ણી "અલ્લાહો અકબર"ના નારો લગાવતા ફરી સીડીઓ પર ચડવા લાગ્યા યુનાનીઓ ચોમેરથી એકત્ર થઈ તેમનો મુકાબલો કરવા લાગ્યા. અચાનક હસન દીવાર પાસે પહોંચી ઉઝાળ્યો, હવે તે દીવારની ઉપર હતો તેણે ઘૂર્ણી ઝડે ફરતાવો અને "અલ્લાહો અકબર"નો એક એવો ગંગનમેદી નારો લગાવ્યો કે આજ લખી પાંચ વખત "અલ્લાહો અકબર" (અલ્લાહ મહાન છે)નો નારો કુસ્તુ-ગુનિયદમાં સંભળાય છે.

હસનના ઉપર પહોંચવાની સાથેજ તેના બીજા દસ બાર સંગાથીઓ પણ ઉપર જઈ મહોંઝ્યા. તેઓ કિલાતી તંગ ઉપર ચડી શક્યા. એ દરગિયાન હસનને એકલા હાથે સંખ્યાબંધ યુનાની સૈનિકોનો સામનો કરવા પડ્યો. તે અત્યંત શક્તિશાળી અને દિલિર હતો. એક હાથમાં દાલ અને બીજામાં તરફાર લઈ તે દુકમનો વચ્ચે વિપૂત લેગે ધુમી રહ્યો હતો. તેના સંગાથીઓ ઉપર આવી પહોંચ્યા એટલે મુશ્કેલી આપે નકશોજ અલ્લાહ મયો. યુનાનીઓ પોતાની જાનો બચાવી નાસવાગ કરવા લાગ્યા. શહેરના દરવાજા ઉઘાડી નાંખવામાં આગ્યા અને સુસ્તાન મુદમ્મદ વિજેતા તરીકે કુસ્તુ-ગુનિયદમાં દાખલ થયો.

[શાહી દરમસરનો દરવાજો. દરવાજા બહાર હસન સુંદર વચોગાં સજ્જ થઈ સિપકાવાર અને બીજા સરદારો જોડે વાતો કરી રહ્યો છે.]

સિપહસાહાર : “હસને ! તમે શાહી
ખંડામ અકરામને પાવ છે. સુદનોન સથે
અગત્તગીર યવાને રૂઝ આગ તમને દાસિય થયો.”
એક સરદાર : “હવે તો તમે કુનિયાના
ખાદશાહ બન્યા.”

ખીજો સરદાર : “અને તમારાં હાથે શાહી
ખાનદાનમાં થયો.”

સિપહસાહાર : “પણ તમારી માંગણી
કંઈક ગુસ્તાખીલરી અને અપમાનકારક છે.”

હસન : “એટલે ?”

સિપહસાહાર : “તમે શાહી ખાનદાનની
કુમારિકાઓમાંથી સુદતાનની બેટી સાથે લગ્ન
કરવાની ઇચ્છા પ્રદર્શિત કરી છે.”

હસન : “જ્યારે મને કેહવામાં આવ્યું કે
તમે શાહી ખાનદાનની બધી ઉમર લાવક
કુમારિકાઓમાંથી કોઈ પણ એક સાથે શાહી
કરી શકો છો, ત્યારે મેં ખાદશાહની બેટીને એ
તમામમાં શ્રેષ્ઠ અને લીતમ ગણી તેના હાથની
માંગણી કરી, એમાં મહેં ખોટું શું કયું છે ?”

સિપહસાહાર : [તસ્વાર ખેંચી] “ચપ
રહે, ગુસ્તાખ !”

[હસન થયું તસ્વારને મ્યાન બદાર ખેંચે
છે, એટલામાં સુદતાન મુદમ્મદ હરમસરામાંથી
બહાર નીકળે છે. અને પોતપોતાની તસ્વારને
મ્યાન કરી અદ્દખૂર્વક ઉભા રહે છે.]

સુદતાન : [સિપહસાહારને કોપિત થઈ]
“મહારા ખાનગી મામલામાં આમ ખોટો વાંતો
કરવી તમને શોભાસ્પદ નથી. (હસનને) તમે
સજાના નોડેના તંજૂમાં આરામ ફરમોવો હું
હમખાંજ આપ લોકોને તેણું છું.”

[સુદતાન પુનઃ હરમસરામાં નવ થઈ છે.]

1. [સુદતાન મુદમ્મદ મસનદ પર બેઠો છે.
સામે બેઠેલ અને મનેકા બેઠો છે. સુદતાનના
મોંડા પર ચિંતા અને વ્યાકૂળતાની છાયા
ફરી વળી છે.]

બહેન : “લાઈ. આ વિજય અને આને
દના અવસરે આમ ચિંતાતૂર રહેવું આશ્ચર્ય
કારક કહેવાય.”

સુદતાન : “હું મહારા એક કોલ અને
વચનની પાળદી અર્થે પરેશાન થઈ રહ્યો છું.”

બહેન : “કેવો કોલ ?”

સુદતાન : “જે બહુર મુસલમાને કુરુ
નુનિયદ પર સૌથી પહેલાં ફરજાની ઝંઝી
ફરજાઓ હતો તે શાહી ખાનદાનમાં શાહી
કરતો.”

બહેન : “જાની સાથે ?”

સુદતાન : “તેણે ફરજાના હાથની માંગણી
કરી છે.”

મનેકા : “મહારી બેટી ફરજાના !”

બહેન : “તે છે કાણ ?”

સુદતાન : “એક મુસલમાન સિપાહી.”

બહેન : “તે કયા ખાનદાનથી છે ?”

સુદતાન : “મુસામ હેતો. આગ પાંચ વર્ષ
પૂર્વે તેને આઝાદ કરવામાં આવ્યો. ફોજની
એક સામાન્ય ટુકડીનો તે અધિકાર છે.”

બહેન : “તોય તે અતે તો મુસામજ
થોતે ?”

સુદતાન : “પણ તે મુસલમાન છે. સવા
લાખ મુસલમાનોમાં તેની ખરોખરી કરી સારે
એવો એક નથી.”

બહેન : “તે રંગે રૂપે કેવો છે ? તેની વય
કેટલી હશે ?”

કુરવા

સુદતાન : "પચ્ચીસેક વરસની વય દેશે. રંગે શુદ્ધ કાળો, કંઠે અલંકૃત લાંબો, બળવાન એવો કે ફેસીલ, પરંતુ ફેકરામાં આવેલો પત્થરો પોતાના બાહુઓ પર રોડી રહે છે. દસ વીસ માંજુસો સાથે એકલો લડી શકે છે."

ખંડેન : "પુરુષ જરજવાદિર અને કાઠ દુરદરાજ શ્રીતની હુકમની આ સમસ્યાનો ઉકેલ આસાનીથી આવી શકે એમ છે."

સુદતાન : "જર જવાદિર અને દુનિયાની સતતનત તો તે મેળવી ચૂક્યો, પરંતુ રૂપસત યમા પહેલાં તે ફરજાના સાથે રાહાદી કરવા માંગે છે."

ખંડેન : "આટલી દિમ્મત?"

સુદતાન : "એક જોડાન કુદુ દંતુ એકલો તેણે આ મેંજુલી કરી છે."

મહેકા : "મહારી બેઠીનું શું થશે?"

સુદતાન : "તે એક બહાદુર મુસલમાનની પત્ની થશે."

મહેકા : "મહારી દિકરી સૌસમ જેવા કાળા હાથી શુલામ સાથે સાદી નદિ કરી શકે, તે એના કરતાં મૃત્યુને વધુ પસંદ કરશે."

સુદતાન : "તને એક મુસલમાન બાદશાહના વચનની કીમત નથી?"

મહેકા : "પણ મહારી ફરજાનાને એ શી રીતે મમશે?"

સુદતાન : "એમાં મહારો હાજજન અને ત્રિદશતેનો સવાલ છે મહારી ત્રિદગી અને આરામ ફરજાનાનો નિર્ણય ઉપર અવલંબિત છે."

[પરદાને ખસેડી ફરજાના હાથથી અંદર પ્રવેશે, છે. સુદતાનની ખંડેન, મહેકા અને સુદતાન માટે રંગે તેને જોઈ રહે-છે. તેમની વચ્ચે થતી વાતચીત ફરજાનાએ સંભળી લીધી

છે એ વર્તી જતાં. તેમને વારંવાર ગતી નથી. ત્રણે મરતક ઝુકાવી આમોઘ રહે છે.]

ફરજાના : "મહારા આકા ! મહારા સુદતાન! બુદાના પાક નામ ઉપર જ્યારે આપે એક વચન આપ્યું, ત્યારે મહારે બુદાની મર્જી ઉપર મરતક ઝુકાવી દેવું જોઈએ. તમે અમરથા ચિંતાનૂર ચાઓ છો. ફરજાના તમારી પુત્રી છે. તે એક મુસલમાન મુગદિ-હી શુલામીમાં જવામાં પોતાનું ગૌરવ માને છે. ઈલામમાં કાળા ગોરાનો મેદવાન નથી, હું એ હાથી શુલામને મહારો સિરતાજ માનીશ, અને તેની સેવામાં કાઠ પણ પ્રકારની ઉજવણી આપવાં દર્શા નહિ. મહારો પતિ તે નાંખાઈ મુસલમાને મુગદિદ થશે જેણે સૌથી પહેલાં ફરજાનાની વધ પર ફરજાની જાડા ફરજાઓ દત્તો."

[હાથી સુદતાનની આંખોમાંથી આંસુ પહેલાં લાગે છે. તે ઉભો યદ ફરજાનાને ગળે લગાડી તેના કપાળ પર ચુંબન આપે છે.

સુદતાન : "બેટા! તું ખરેખર ફરજાના છે. હું તને મહાર આ અંતર ભેદ આપું છું. જમતના જવેરીઓ એવું મહત્ત્વ આંકી નહિ રહે એવું અને મહારી નજરમાં તે એક ભેદજે છે. દંસન સાથે પરવ્યા પછી ખેલાખી જળનની તમામ ફોજ તારી સંગાયે હશે. લાખો મુસલમાનેતની દુઆઓ તારા માટે અલાહ કોથી રક્ષત એવી લાપશે, આપના વચનને પૂરું કરવા માટે તે જે નિખાલસતા તત્પરતા બતાવી છે તેના અલાહ તને તેક બદલો આપશે.

[સુદતાન પુનઃ બેઠીના કપાળનું ચુંબન લઈ મોતીઓની માળા તેના ગળામાં પહેરાવે છે. પછી અલંકૃત દર્શિત ચર્મ તપ્તની બદાર નીકળે છે.]

[પરદો પડે છે.]

(કુદુ ઉપસ્યા)

સાક્ષરોના અભિપ્રાયોમાંથી :-
મુંબઈ. (૪)

ગીરગામ પોસ્ટ તા. ૨૦-૯-૩૬
તમારો પત્ર અને પુસ્તક મળ્યાં. અંગ્રેસી ચાળીસ વર્ષ પર મેં Persian Prosody with Figures of Speech નામનું એક નવું પુસ્તક લખેલું; એજ ધાટી ઉપર તમારું પુસ્તક લખાયું છે. તે અંગ્રેજીમાં છે; તમારું ગુજરાતીમાં છે એટલો ફેર: અને ગુજરાતીમાં આવ્યા પુસ્તકની અતિ ઘણી જરૂર હતી. ગુજરાતના બે અગ્રણ્ય સાક્ષરોએ ફારસી પીંગળ-શાસ્ત્ર વિશે અને પછેછું, એમને હું ત્રા રણુછોડ-ભાષ ઉદ્યમના પીંગળશાસ્ત્ર તથા મારા ન્હાનકડા પુસ્તક સિવાય બીજું કંઈ બતાવી શકેલા નહિ: મતભવ કે ફારસી પીંગળશાસ્ત્ર સખ પે બાજુવાની ગુજરાતીઓને ઉત્કંઠા છે, પણ તે પૂરી પાટ્યા માટે લાયક પુસ્તક ન હતું, તે જોઇ તમારા પુસ્તકે પૂરી પાડી છે. તે પુસ્તકમાં ગુજરાતી પીંગળ શાસ્ત્ર નેરો મળતાપણું કે તકાવત બતાવવાની કંઈ જરૂર ન હતી: તેમ ઉંઘ ઉતરી એ બંને ભાગઓનું પિંગળ-શાસ્ત્ર પરસ્પર ક્યાં મળતું આવે છે. અને ક્યાં ક્યાં તેમાં ફેર હોય છે એ બહુ સારી રીતે બતાવી આપી તમારા પ્રયાસની કીર્તિ ને ઉપગોગીતા વધારી છે. આપણા હકના ગુજરાતી-સાહિત્યમાં તો તમારો, પ્રયાસ ધણો ઉત્તમ છે. એની નેરોડું બીજું પુસ્તક મારી બાજુમાં નથી.
(દી. બ.) કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરી
(અમ. જા. એવ. બી. ૫૦.)

કવિઓને શાહર અને

શાહરને કવિ બનાવનાર
કેટલે આજ એકજ પુસ્તક છે.
અરબી પિંગળ સરળ ગુજરાતીમાં
“આર,” રહેરી ફૂલ

‘શાહરી’ ભા. ૧-૨

ભાગ પહેલામાં:-અરબી પિંગળ, હંદ પ્રકાર, હહેની સરળ સમજૂતી, અરબી-સંસ્કૃત પિંગળ મિલન, કાવ્ય પરીક્ષાની રીત, ઇત્યાદી.

ભાગ બીજામાં:-ગ્રાસ (કાફિયલ), તુકાત (રદીક), પદ્ય પ્રકાર, હલાદીનું વર્ણન અને સમજૂતી. કીર્મત હ આના, પરેસ એક શીલોંગ, (ચિસ્ત ખર્ચ સહિત). પ્રકાશક:-વલ્લરી સાહિત્ય કાર્યાલય, સુરત. એન્ટ્રો:-

‘ધી રંહેર સ્ટોર્સ’ કલુપીઠ, સુરત.

અમદાવાદ તા. ૨૦-૯-૩૬
તમે ગોકેલ્કાં ચાલરીનાં જે પુસ્તકનું છુક ચોસ્ટ મોકલ્યું છે તે મળ્યું છે.....ફારસી અરબી પિંગળ ગુજરાતીમાં ઉતારવાના આ તમારા પ્રયત્ન છે તે જ્ઞાન હું ધણો મુશ્કેલ થયો; તમારા એ પ્રયત્નને સંપૂર્ણ સફળતા ધરજું છું.
(દી. બ.) કેશવલાલ હર્ષદયાલ મુવ
(બી. જા.)

સાક્ષરોના અભિપ્રાયોમાંથી :-

આ ચોપડી ઘણી આવકારપાત્ર છે. અરબી પર્શિયન હંદ રચનાનાં રણુછોડભાષ ઉદ્યમ અને દી. બ. કૃષ્ણલાલ ઝવેરીનાં પુસ્તકો દુબ્રાપ છે, અને રણુછોડભાષનું પુસ્તક કશિખાઉ માટે સરળ પણ નથી. અરબી પર્શિયન હંદ રચનાની ભાષ ‘આર’ની પુસ્તિકા એ વિષયની ઉત્તમ પ્રવેશિકા છે. ગુજરાતી પંજિયા વાપરી, આપણા હંદો સમે સરખામણી કરી. યાદ રહે તેવા નમૂના આપી દેખકે વિષયને સરળ બનાવ્યા છે. અરબી પર્શિયન પદ્ય રચના સંબંધી કટલાક ખેડાં ખ્યાલો પ્રવર્તે છે. તે આ પુસ્તિકાથી દૂર ધરી એવી આશા રહે છે.
વિશ્વપ્રસાદ ર. ત્રિવેદી.

૪-૧૦-૩૬

કેસજ, સુરત. Professor of English & Gujarati.

M. T. B. College, Surat.
...તમારું પુસ્તક હું ઉતાવળે વાંચી ગયો છું. અરબી અને ગુજરાતી પિંગળની સમજ તમે બહુ સરળતાથી આપી છે. પુસ્તક પદ્ય-રચનાના અભ્યાસીને ધણું ઉપેક્ષી થઈ પડે તેવું લખાયું છે. પણ એ પુસ્તકના સૌથી ઉપયોગી ભાગ બીજા પ્રાસંગિક લગતો છે. આજ સુધી કેષ. ગુજરાતી પુસ્તકમાં યમક યા ગ્રાસા-નુપ્રાસને લગતી આવી વિસ્તારથી સંપૂર્ણ સમજ આપેલ મેં વાંચી નથી એ માટે હું તમને મુબારકબાદી આપું છું; અને હમણું છું કે તમને આ તમારા પ્રયાસમાં સંપૂર્ણ ફેલેદ મળે શકાય,
દી- મુનિ-હક.
૧૬-૧૦-૩૬ (કવિ મી) અમરેશ્વર કુસારજી

(સર્વ હેઠ્ઠ લેખકને સ્થાપીત છે)

૪૧૪

પ્રત્યેક સભ્ય કે સંસ્થા જ્યારે લઘુમતિ-વાળા પ્રતિપક્ષીનાં વિચાર, વાણી અને વર્તન ઉપર ત્રાપ મારે છે. સ્વાસ્થ્યજન તે સભ્યતંત્ર કે સંસ્થા આપખુદ બને છે. શાસન ચક્રાવતાર કે કારભાર કરનાર બહુમતિવાળા પક્ષે લઘુમતિનો પોતાના માટે શો મત છે, એ બચવાના સતત પ્રયત્નો કરવા જોઈએ, અને એ સ્વાસ્થ્ય જાણી શકાય, કે જ્યારે લઘુમતિવાળા પક્ષ ઉપર અંકુશ ન હોય, અર્થાત તેને વિચાર અને વાણીની સ્વતંત્રતા મળેલી હોય. બાકી તો "હા-છ-હા" કહેનારાઓનાં આધારે શાસન ચક્રાવતાર મહાન સમ્રાટોનેય તાજ શુભાવવા પડ્યા છે. એ દીવા જેવું સભ્ય છે. વ્યક્તિ કે સમૂહનાં મહાન શત્રુ જો કોઈ હોય, તો તે "હા-છ-હા" કહેનારાઓના છે.

૪૧૫

પોતાની ખામીઓ સ્પષ્ટ રીતે સ્પષ્ટ કરનારને, સંતોષકારક ખુલાસો આપવાની ઇચ્છાથી પ્રયામાં અસાધ્યરૂપ રહેલ સમાયેલું છે. મહાન ખસીકા હઝરત ઉગર (૨૦ આ)ને જે એક સાધારણ માણસ પ્રજા પુછી ચકતો. આવી સર્વોત્તમ પ્રયાનો, અંત આવતાંજ પ્રત્યક્ષ પશુ સદાના માટે મૃત્યુ વશ થયો છે.

૪૧૬

સ્પષ્ટ રીતે પોતાની ઉર્જાઓ સ્પષ્ટ કરનારને સંસ્થા મિત્રની ઉપમા આપી શકાય. પશુ પ્રજાનાં દુર્ભાગ્યે દેશી સભ્યોમાં પશુ "હા-છ-હા" કહેનારાઓના આધારે કારભાર ચાલે છે. પરિણામે વ્યક્તિગત કોઈને અંકુશી

નિર્દેશ કરવાની તક સંપાત્તી નથી. ખામીઓ જાહેરમાં ન આવે, ત્યાં સુધી ચોખ્ખો સુધારાની આશા શી રીતે રાખવી ? એ પ્રશ્નન અચ્છ ઉકેલ છે.

૪૧૭

લખની ચોક્કસ ક્ષણો એવી હોય છે, કે જે જીવનમારને પણ મુંઝવી નાખે છે. જતાં લખના ચાલ્યા જતાંજ કેટલાક જીવનમારો ખમણી ગતિથી પોતાનાં ચક્રો ચલાવે છે.

૪૧૮

પ્રત્યેક સત્તા કે સમાજ લાંબી મુદત ટકી શકતો નથી, તેનાં મૂલ્ય કારણો એ છે, કે તેમનામાં બેકારી અને જૂખમરો રાખવાની શક્તિ કે કુતેદનો સદંતર બલાવ હોય છે. ઇસ્લામી પંથકિત પ્રમાણે જો મકાત અને બૈતુલ માલની સુદર અને સંપૂર્ણ રચના કરવામાં આવે, તો બેકારી સ્વયં ટળી જાય. અને તેથી જૂખમરોનો પણ રહેજો અંત આવી રહે. આજે પ્રચલિત રેખાતા સોશીયલીઝમ કે આદર્શ પ્રચલિત ચનાર કોઈ પણ ઇઝમ દ્વારા સમસ્ત માનવ જગતનો ઉપધાર થવો અશક્ય છે. પ્રજાની આર્થિક સ્થિતિ સુધારવા, સભ્યની આવકનો દરમો ભાગ જ્યાં સુધી પંથકિતસર ન ખરચાય, અને પ્રજાનો શ્રીમંત અને મધ્યમ વર્ગ જ્યાં સુધી પોતાની ચોખ્ખી કમાણી ઉપર સેંકડે અઢી ટકા પોતાનાં નિર્ધન લાઠીઓની આર્થિક અવદશા દાખવાનાં ચાર્જ ન ખરચે, ત્યાં સુધી જગતની આર્થિક આંદોલનની અંત આવે એ કલ્પના કરવી પણ સદંતર નાદાની છે.

કારણ

૪૧૯

શેષક પછી લએને તે પુરુષ હોય કે સ્ત્રી. એક વાત તો ચોક્કસ દેખાશે, તે એ કે-તે પોતાની પરત્વે પ્રગ્નની ગુલામી ચીરંજીવી બનાવવાના અને એ રીતે પોતાની સત્તા ટકાવી રાખવાના સતત પ્રયત્નો અને અવનવા પ્રયોગો કાર્યજ કરશે. કોઈ પણ પ્રગ્નએ પોતાની પરવશતા દૂર કરવા, જાતેજ કટીબદ્ધ થવું જોઈએ.

૪૨૦

બીજાનીઓને નોકરી મળતી નથી, કારણ કે તેમને આમતેમ અર્ધા મારતાં ખચાય એથી વિશેષ શેઠનો મળા રહે છે, અને સ્વમાન હાનીથી તેઓ ટેવાઈ ગયેલા હોય છે. તેમનું શરીર મમે તેટલું બળવાન હોય, પણ તેનામાં એક અવયવ એણું હોય છે અને તે "નાક" બીજા મોંગવાનો હક્ક ન હોય, એવા તંદુરસ્ત માનવીઓ પણ "નાક"ની કિંમત આંકતા નથી. પરિણામે તેમને પાચનાનાં એકા દુકડા પણ લાવે છે.

૪૨૧

સમાજના આગેવાનો કે પટેલીયાઓ પોતાની પટેલાઈ કે સત્તા ટકાવે રહે, એટલા જાનર જીવવાણી, પ્રત્યાઘાંતી, અને પ્રગતિવિરોધક તત્વોનો સાથ લઈ, પ્રયેક પ્રગતિશીલ લાવનારો, વિચારના અને કાર્યનો વિરોધ કરે છે. અને એ રીતે આજના યુવાનોની અણબધાઈ અણબધાઈ આઝાદીની લાવનારો સદંતર રૂંધી નામે છે. એ અલંકાર જોઈને જાણીતા તો છેજ પણ અચેડ્ય હોય, એવી એકંદર પ્રયાઓનો અંત આણવા, યુવકો શા-માટે તંતપર થાય નથી, એ પ્રશ્ન પણ વિચારવા જેવો છે.

[લુન]

યુવકો વાતો કરવામાં જેટલા ઘરા છે, તેટલાજ કાર્ય કરવામાં અંધુરા છે ઉદામ મુતો દ્વારા કોઈ પણ પ્રયત્નો નીવેડે લાવી શકાય નહિ, તેમજ લાવણી વડે પણ કાર્યસિદ્ધિ થવાની આશા રાખવી એ મૂર્ખતા છે. યુવકોને સામાજિક સહાયોને જોઈને કરવાની સાથે મધ્યશ હોય, તો પ્રથમ એકમતા સાધીને પછી સામયિકને કાર્યક્ષેત્રમાં ઝપેલાવવું જોઈએ. કેળવણીથી નહિ, પણ પોતાનાં વર્તન વડે સ્વયં પ્રકાશમાં આણવાના પ્રયત્ન કરવાં જોઈએ કારણ કે આપણને હવે શબ્દોની જરૂર નથી, પણ કાર્યની જરૂર છે.

૪૨૨

આજની સામાજિક હિંદુઓ એવી છે, કે જે કેટલીક વખતે ઉચ્ચ માર્ગનાં દ્વારો બંધ કરી દે છે. જીવનનો ખુશ્લા માર્ગને રૂંધી નાખવો, ઉત્સાહી લોકોના ઉત્સાહને નિરુત્સાહમાં ફેરવી નાખવો, ચોગ્ય એવા ઉત્સાહ અને આનંદનો અંત આણવો, અનેકની આશાઓને ચોક્કસ કારણો વગર પૂજામાં મેળવી દેવી, ચોગ્ય જણાતી તમન્નાઓને પણ પૂર્ણ ન થવા દેવી, સાહસિક વૃત્તિને ઘણી નાખવી, ટીકાનો અવાજ સુધા-ન નીકળે, તેની સાવચેતી રાખવી, ફેલની જાણાઓ ઉપર રિવાજો રૂપિ હંડુ પાણી ફેડી દેવું, અધુરામાં પૂરું ધાર્મિક દુરમાનોનું ઉલ્લંઘન કરીને પણ રૂઢિ પૂજા કરવી, એવી આજની સામાજિક પ્રથા છે. આગેવાનોનાં જ્યાં અધિકાર ન હોય, ત્યાં અમલનો પ્રભાવ ક્યાં રહે છે?

૪૨૩

જીકમાંથી લાંચ, અને ગુન્દામાંથી જીકનો જન્મ થાય છે, ગુન્દો ન થાય તોજ

[૫૫૬]

[૧૯૧૨]

લાંચનો પોતાની મેળે અંત આપી નહય. માટે ગુન્ડેજ ન થાય એવો બ્યકિનશ સંકુ કોઈએ નિશ્ચય કરવો જોઈએ.

૪૨૪

પરણનાર પુરૂષે એ વાતો અમલમાં મૂકવીજ, એક તો એ કે જ્યાં સુધી પોતે પોતાના પગ ઉપર રહેવાની શક્તિ ન હોય, ત્યાં સુધી કોઈએ પરણવું ન જોઈએ. પોતાના પગ ઉપર ઉભો નાર એવા સ્વાવશ્થી સુતકને પરણવાનો હકક છે. ખરે, પણ જીવનસાથીની પસંદગીનું કાર્ય તેણે બીજાઓને સુપરન કરવું જોઈએ નહિ. કુટુંબમાં પ્રથમ સ્વાવશ્થી યતુ, પછી જીવન સાથીની જાતિ પસંદ કરીને પરણવું. જાતે પસંદગી કરવાનો અર્થ એ નથી, કે પશ્ચિમની પદ્ધતિએ પરણ્યા પહેલાં થોડાક સમય સાથે ગાળવો, કે મેત્રી કરી જોવી પણ એનો અર્થ એ છે, કે જેની સાથે તમારે જીવન જોડવું હોય, તેના વિશેની શક્ય તેટલી જાણમાં વધારે માહિતી મેળવી લેવી અને પછી હા બજવી.

૪૨૫

સ્વમાન સહ જીવી ન શકાય તો જીવ ખેદતર છે. એટલા માટે દરેક પુરૂષે સ્વમાન સહ જીવે. પોતાની જાણવારીઓનું સંપૂર્ણ બાન યથા પછીજ પરણવા તત્પર યતુ. પાશ્વરી દોકરીનો જાવ જાણવાનો કોઈ પણ મુતકને અધિકાર નથી.

૪૨૬

સાચા મિત્રની પસંદગીનું કાર્ય અતિ કપડું છે. દરારીય વર્ગની સતત શોધખોળ પછી પણ, આપણને આપણી ખાલીઓ

જાણવું, અને યોગ્ય પદે દોરવી શકે એવા એકદ મિત્રનું મળવું અતિ મુશ્કેલ છે. આપણી સ્વલક્ષતાને, પોષનાર, અને દુર્ગુણોને વખાણનાર, હા-માં-હા ભેળવનાર મિત્રોનો જખતમાં તોટો નથી. આપણે, શીર્ષત સાધ્યો તો આપણી ખફગીની પણ પરવા કર્યા વિના, આપણા હોયે સ્પષ્ટ સાબોમાં રજુ કરે, એવા મિત્રો શોધાએ જરૂર તેમ નથી.

(અપૂર્ણ)

પુરૂષોનાં કપડાં
સાય-ટીફીક
રીતે વેતરતાં
અને સીવણ
શીખવા માટે
ફરજ મળેા યા
લખો.

મુરદ ટેલરીંગ વર્ક્સ
એન્ડ કન્સ્ટીટ્યુટ

MURAD TAILORING WORKS.

Try our Secret Good Fit for
Scientific Cut, up-to-date
Fitting & Modern style.

મો. એસ. જી. મુરદ.
મુનારવાડ મસ્જિદ પાસે રોડે.

યથ જરૂરે. (૭) દરેક આંકત ખલામાંથી એને કસરતથી પઢી બદન ઉપર દમ ધ. અ. બહુ જલ્દી પૂટકારો થઇ જશે. જે કે.ક પેતાની આંત સાથે હમખીસ્તર પહેલાં ૭૦ સીતેર વખત “યા મુગની” દશે તો ધ. અ. આંત ૨૬મની દરેક રીથી બચેલી રહેશે. (૯) જેની છોકરી ને હોય અને તેના નિકાહની માંગણી થતી હોય તેમજ તેના જેઠેજને માટે કંઈ ન તો શુભઆની સ્નાતી શરૂ કરી દરરોજ પઢી એને ૧૧૦૦૦ અંગીઆર દબાર પદ્મુ એવી રીતે કે છતવારની રાતે ૧૧ પૂરા થાય એ મુજબ પદ્મુ અને દુઆ પઢી જુએ કે ગીબથી શું જાહેર થાય અ. પહેલી વખત કામ થઇ જશે, નહીં હા દિવસ પછી પાછું પદ્મુ.

“યા મોઅતી” (અહ ૧૨૯) “એ અના સાલા” (૧) એને કસરતથી પદનાર કોઇનો જ થશે નહીં (૨) એને કસરતથી પદને કામો કરતો થઇ જશે અને ધ. અ. મીતથી મરશે અને અંગીઆર કોઇનો જ થશે નહિ. (૩) એને કસરતથી પદનારથી ઉમ્મદ ખુદાપાક પૂરી કરે છે. એની અને “યા મુગની”ની વાસીર ૫ એક બીજાને મણતી જુમતી છે એટલે ૧૧ વાસીર સરખી છે, જે “યા મુગની” મનેને મેલવી પદશે તો ધ. કામ બહુ જલ્દી થઇ જશે. (૫) “યા લેખસ્સાએલીના”ને કસરતથી પદનાર કોઇનો મોહવાજ થશે નહીં. દરેક દુઆ ૧૧ પહેલાં એને ત્રણ ત્રણ વખત પદનાથી દુઆ કયુમ થશે. એને કસરતથી

પદનારની દરેક દુઆ ખુદાપાક કયુલ કરશે. (૬) જે કોઇને કંઈ અમાનત સોંપી હોય અગર કેઈ પારોથી પોતાનો માંસ વગેરે પ્રાણી નહિ મલતો હોય તો:- “યા મોઅતેઓ કુદલે રહેન”ને પદનાની નમાઝ પછી એક અફવા-રિઆ અગર જરૂર જણાય ત્યાં કુદી દરરોજ એને ૪૧ વખત પદશે તો ધ. અ. બહુ જલ્દી ચેલા, માલ વગેરે પાંજ મળી જશે. (૭) યા મોઅતે અસ્સાએલીના યા બદી ઉસ્સમાવાતે વફઅદે યા માલેકુલ મુરકે યા જુદજલાલે વફકરામે યા હથે. યા કયુમો યા અહ્લાહો યા રહમાનો યા રહીમો યા સમીઓ ઇસ્મા દુઆ ધ વસ્સેર ઓમૂરી વ હસ્સેલ મુરાદી યેજ-સાએસે લુદેકા થા લતીફા યા લતીફા ને કસરતથી પદનાર કદી કોઇનો પજુ મોહવાજ થશે નહીં. તેની દરેક મુરકીસ ખુદાપાક આજ્ઞા કરી દેશે અને તેની દરેક દુઆ ખુદાપાક કયુલ કરશે અને એ ઉપરાંત દીન અને દુન્યાના બીજા અનેક હાવરાઓ તેને મળશે. અમુક જુરુગોના કહેવા મુજબ એમાં ઇસ્મા આજ્ઞા છે. દરેક દુઆ માંગના પહેલાં એને એક વખત (ત્રણ વખત એવાર છે) પઢી દુઆ માંગેથી ધ. અ. કયુલ થઇ જશે. (૮) યા. દુન્યાના મેલે તે. જાલજ. ધમ માટે કામ પૂરે થાય ત્યાં સુધી ઇસ્મા પછી પોતાના નામના અહ અગર ૧૨૯ વખત કિશ્કાર બેસી, લેજાન અજરમતી સગાથી, દેશી અત્તર સગાડી, નંજર સાનગી દુઆ એક વખત પૂરી પઢી જે કંઈ કામ માટે હોય તેની દુઆ માંગી “જે ઈજઝતે જુરુલા અંગિયા (અ. સં:

વ. સ.) વ. બે ઈંચરતે મોહનદીન
(સ. અ. વ. સ.) વ. બે ઈંચરતે જુમલા
ઓપીયાએ કિરામ. (રિહ. અ.) અકદે
હાજતી યા. કાદીયુલ. હાજત અકદે
હાજતી યા. કાદીયુલ. હાજત અકદે
હાજતી યા. કાદીયુલ હાજત "પદ્મું એરી
રીતે ૧૨૬ વખત અગર પોતાના નામના અદ
મુગ્મ પદ્મું. ઈ. અ. બેહુ. જહદી કામ
યઈ જરી.

"યા માનેઓ" (સંખ્યા ૧૬૧) "અં
દીન દુન્યામાં હલાકતી બચાવવાવાલા" (૧)
ને મરદ ઔરતમાં ટોટા ફિસાદ અગર નાંચ
અને ગુસ્સા પેન થમ ગયો હોય તો બિસ્તરા
પર સુતી વખત મરદ અગર ઔરત એને ૨૧
વખત પદશે તો ઈ. અ. તુરત મેંઝ એખલાસ
થઈ જશે. અને મહબ્બતમાં વધારો થશે. (૨)
જે કાષ્ટ એને દશ જુઝ્યા સુધી દરરોજ
૧૬૧ વખત પદશે તો ઈ. અ. તરંગર થઈ

જો અગર તેના મુળરાતું કાષ્ટ સાથે સાધન
ખુશાપદ કરી આપશે, (૩) એને કસરતથી
પદનારની જીભ, આંખો, હાથ પગ વગેરે દરેક
રીત અને જાનના મુનાહોથી બચેલાં રહેશે
અને બેહુ નેક ખસતે થઈ જશે. (૪) જેનો
શેઠ નાંચાઈ અને ગુસ્સે થઈ ગયો હોય તો
એને સવાર સાંજ એકવીસ એકવીસ વખત
પદી શેઠ ઉપર ૩૫૩ અગર તેની પીઠ તરફ
દમ કરવાથી ઈ. અ. તેનો ગુસ્સો અને નારાજી
દૂર થઈ જશે. (૫) બેહુન દરરોજ એને ૧૬૧
વખત પદી પોતાના ખેતર ઉપર ચારે તરફ
દમ કરશે તો ઈ. અ. બધી આફતોથી ખેતર
બચેલું રહેશે. (૬) એને સવાર સાંજ કસરતથી
પદવાથી જે કંઈ મુશ્કેલી હોય તે ઈ. અ. પૂરી
થશે (૭) દીન દુન્યાના કાષ્ટ પછી કામ માટે
કામ પૂરું થાય ત્યાં સુધી દરેક રૂઝ નમાઝ
પછી તે કામની નીમ્મતથી ૧૬૧ વખત પદ
વાથી ઈ. અ. બેહુ જહદી કામ પૂર્ણ થશે.

હાસ્યરસના જાણીતા લેખક

“ખેડાર” રૂત પ્રસાદ

૧. જુની આંખે નવા તમાશા કી. રૂ. ૧૫	૨. કલમ આશુક કી. રૂ. ૨૫
૩. અકકલના ઇન્કરદાર કી. રૂ. ૧૫	૪. હું રાત્ર હોઉં તો કી. રૂ. ૨૦
૫. રમતા રામ કી. રૂ. ૨૦	૬. સનમની ચોંધમાં કી. રૂ. ૨૫

૭. અકકલના ખાં (છપાય છે.)

૮. ખ. જુહ.

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ : ટાવર રોડ, સુરત.

એક મિનિટ પછી શૂરભાઈ વિજયી અને પગનાં ભસ્તા આવ્યા. મારી પ્રથમે એક નિર-સ્કારમય દ્રષ્ટિ ફેંકી એક ખુરશી પર એમણે સ્થાન લીધું. આખો ખડ અપારે હાઈકોર્ટના સ્વરૂપમાં પ્રદર્શિત થયો હતો. કોઈ અંબીર કેસ આવતો હોય એવી શાંતિ હવાઈ ગઈ હતી. એક ખુરશી પર સામેની બાબુ ન્યાયદેવીની માફક મા બેસી હતા. એની સામેની ખુરશી ઉપર મહત્વના સાક્ષીના પિંજરામાં બેસી હોય એવી અદાઓ શૂરભાઈ બેસી હતા. બાબુના સોફા પર બાબુભાઈ અને સતીશ વકીલની હાજરી અસવતા હતા. જ્યારે સામેના કોચ પર બેઠેલાં મારી નાની બહેન અને ભાઈ પ્રેક્ષકોની ગરજ સારતા હતા. અને હું નત 'મસ્તકે કંઈક શોધ પામેયો, અપરાધીની માફક આરામ ખુરશીમાં પડ્યો હતો.

જરા વારની શાંતિ પછી કેસ ચાલુ થયો.

'શૂર! તે' આને ક્યારે, ક્યા જોયો હતો.' ન્યાયદેવીએ પ્રશ્ન કર્યો.

'માસી બા! મેં' નજીર લાઇને અને એમના મિત્ર રફીકને લગભગ આઠે પીપા પાસેની પાનવાળાની દુકાને બંદાર ખુરશીએ હાજી બેઠેલા અને શરાબ પીતા જોયેલા. નજીર લાઇના હાથમાં શરાબનો શીશો પકડ્યો હતો.'

'ઓ, અરે! એમાં આટલો ગોટાળો?' ઉપાધિનું કારણ જાણી લેતા હું આનંદમાં નાચી ઉઠ્યો.

'એસ, પુરી વાત સાબળી લેવા દે!.' બાબુભાઈએ વચ્ચેથી વાત કાપી વકીલના ગર કરી :

'હું, શૂર તે' આત્રી કરી હતી કે એ

બે જણ નજીરા અને રશીક હતા?'

'તે આત્રી વિના કહેતો હૃદય? હું' બે વર' એમની આગળથી પસૂર થયો પહું કોઈનું 'પ્યાન' જે'ચાલુ' નહિ' શૂરભાઈ ઉતર તપાસથી સહેજ રોષે ભરાઈ ગયા.

'અરે, ભાઈ' મારો ખુલાસો કોઈ સાબ-જશે કે નહિ? હમણા, આ ગોટાળાનો અંત લાવી દઉં'.

'હા, બોલવાનો હોય, છાને ખુલાસો કરે' શાંત બેઠેલા સતીશે કહ્યું.

'બોલ જોઈ, હું' કહેવું છે તારે, યદ રાખજો બોડું નહિ ચાલે.' માએ ખુલાસો કરવાની તક આપી, સૌ ઉત્સુકતાથી મારી સામું જોઈ રહ્યા.

'કાને સજો અદિથી જમીને સીનેમા જોયા થયેના બેવ સાગ્ર આઠે રાત્ર થનાનો હોવાથી હું' અને રશીક રિક્કિટો લંબ ચા પીયા હોટલ તરફ ચાલ્યા. સીનેમા સામે પીપાની બાબુમાં એકવચ્ચ પાનવાળાની દુકાને છે લા આગળ રશીકના એચાર મિત્રો, રસ્તા પર ખુર-શીઓ દાબી બેસી હતા. એમાંથી એક અમને બોલાવ્યા, એક જણે બધાને શસસાનુ શરખા પાકું તેને શૂરભાઈના ફળદ્રુપ બેગને શરાબ માની સીધા!'

'ઉમા સહો શસસાનો રંગ વાદળો હોય છે. શૂર! તે આ સોફાને જે પીણું પીતાં જોએલા એનો રંગ કેવો' હતો! 'બાબુભાઈએ ઉવદ સુધી વકીલના કરી લેવાનો નિશ્ચય કરી લીધો' સાચો.

‘મે’ જરાજર ધારીને નહોતું નેહું. પણ
લીલા જેવો રંગ જાણ્યો.’ શૂર લાઠીએ
સહોજ લીધા પડી જઈ જવાળા વાળ્યો.

‘પણ તારી પાસે શીશો, દત્તો એવું શું?’
‘પ્રેમો માને. મા! તમે કાને ગુલાબના
શરણનો શીશો લાવવાનું નહોતું કહ્યું? અને
આજ સવારે મેં તે આપેલા કે નહિ? બસ!’

‘વાર, શૂર શીશીમાં પ્રવાહી લાવ દત્તો!’
‘હા માસીબા!’ શૂરે પરાજય સ્વીકારતા
છેક લીલા રસે કહ્યું.

‘મને ખાતી હતી. મારો પુત્ર એવું કરેજ
નહિ.’ માએ મત ઉચ્ચાર્યો.

‘નઝીરલાઈ સર્વાનુમતે નિર્દોષ!’ મારા
નાનાભાઈએ જહાર જતાં ટિપ્પણ કરી, અને
નાની બહેને હાથ બદાર કાઢી ચાળા પાળાં
પૂર્તિ કરી,

‘વાહરે શૂર લાઈ, વાદ!’
બધાના મુકા હાસ્યથી ઓરડો મુંઝ ઉઠ્યો.
શૂરલાઈ પણ દગ્ધા કિંતુ પગથનના નેહું
વિપદી હાથ! [સંપૂર્ણ]

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ.

ન્યુમરેપર એજન્ટસ.

ટાવર રોડ-સુરત.

મુંબઈથી રવાનારે ‘વતન’ સાપ્તાહિક
પ્રગટ થયું

જ. જિન્નાહ સ્થાપિત. કો. દોઢ આના

અમદાવાદથી સોમવારે ‘દીન’ સાપ્તાહિક
પ્રગટ થયું

તંત્રી:-નિઝામુદ્દીન ફરૈશી. કો. બે આના

સુરતથી શુક્રવારે ‘હુમદદ’ સપ્તાહિક
પ્રગટ થયું

તંત્રી:-સંપદ મોહમમદ. કો. ચત્રા આના

રાજકોટથી શુક્રવારે પ્રગટ થયું

‘મુસ્લિમ બુલેટિન’ સાપ્તાહિક
પ્રગટ થયું

તંત્રી:-‘રાબનમ’. કો. બે આના

ઓલ ઇન્ડિયા રેડીઓના પબ્લિકીક

‘આવાઝ’ (ઉર્દૂ) કો. સાદા

‘સારંગ’ (હિન્દી) મધ્ય આના

મુમતથી દર અંગ્રેજી
પંદરમી તારીખે ‘કારવાં’ માસિક
પ્રગટ થયું

તંત્રી:-‘વહુશી’-‘બેકાર’. કો. પાંચ આના

અમદાવાદથી દર
ઇસલામી પંચેવી ‘નિઝામ’ માસિક
તારીખે પ્રગટ થયું

તંત્રી:-નિઝામુદ્દીન ફરૈશી. કો. બેઆના

—સીમાબ્ધ ત્રી કવિતા—

એમની કાવ્યમહિરોની પૂરેપૂરી લેજા તો એમના મેખાનામાં પહોંચ્યા સિવાય
આવી શકતી નથી. આ નાના એવા પૈમાનામાં તો એમની છુની છુદી,
સુરાહીએમાંથી, ચોટાં બિદુઓ ટપકાવી રીધાં છે:

મૂળ લેખક : બન્દુરશ્રી કાતમી (સીમાબ્ધ)
અનુવાદક : ઉમર ફરેશી

હિંદી ઉર્દૂના વિખ્યાત નવલિકાકાગળું
કહેવું છે કે ઉર્દૂ શાધરી અગાઉ જે રસ્તે વહી
રહી હતી એ રસ્તે અત્યારે પણ વહી જાય
છે, છતાં પણ તેમાં હવે કાંઈક ઉંડાણ-ધનતા
આવી ગઈ છે. કદાચ આ થીમાને ઉર્દૂ
કવિતાનું અધ્યયન નથી કર્યું નહિતર
એમના મુખથી આવી બેહુદી વાન ભાગ્યેજ
નીકળત, ઉર્દૂ કવિતા કાંઈ પણ યુગમાં ધનતા
વિહોણી રહી નથી. “મીર” અને “શલિય”
એનાં જન્યતાં દ્રષ્ટાંતો છે અને હવે તો ઉર્દૂ
કવિતા પહેલાં કરતાં તફાવત જુદા પ્રકારની ધઈ
ગઈ છે, તેમજ પહેલાં કરતાં એણે વિશેષ
ધનતા પ્રાપ્ત કરી છે. “નગમચે દિવ,”
“નગમચે રૂઢ,” “નગમચે આર,” “લતી
દિમાત,” “બાલે જિયરીસ,” “આદરે
રિઝમ,” અને “કારે ઇમરોઝ”ના અધ્યયનથી
એની પ્રતીતિ થાય છે.

આધુનિક ઉર્દૂ કવિતાને તથા વિભાગોમાં
વહેંચી શકાય છે. હાલી-યુગ, ઇકબાલ-યુગ
અને સીમાબ્ધ-યુગ. પહેલા બન્ને યુગો કરતાં
સીમાબ્ધ-યુગની એક વિશિષ્ટતા છે કે એ
જીવનનાં સમસ્ત ક્ષેત્રોમાં પ્રવેશે છે અને એનું
દ્રષ્ટિબિન્દુ પણ અતિ વ્યાપક છે.

સીમાબ્ધની શૈલીમાં તથા ઇકબાલની

ઇસ્લામિયત અને હાલીની કૌમિયતનું આશ્ચર્ય-
કારક ઔચિત્ય છે. સાંભળવની ઇતિહાસિકતા,
શૈલીના રહસ્યવાદ, નજરસ ઇસ્લામનો ક્રાંતિવાદ
અને ટાગોરનો વિશ્વપ્રેમ પણ મૌલૂદ છે.
આટલાં હોવા છતાં પણ તે સર્વથી
મૌલિક હોઈ આપણી પ્રશંસા માગી લે છે
અને એ કારણેજ આજના નવજવાન ઉર્દૂ
શાધરો “આમા રૂઢ”નું અનુસરણ કરી
ગૌરવાન્વિત બની રહ્યા છે.

સીમાબ્ધ સાદબત્તુ ‘૫૩’ નામ અસ્થામદ
આશિક હુસૈન છે. “સીમાબ્ધ” એમનું તખલ્લુસ
છે. પોતે દાર્શનિક કવિ “જિર” તથા
“અસરર”ની પેઠે. ઉર્દૂના એકાંત શાંત સૌન્દર્ય
લેસેવક છે. ઇમાતિની એમને કોઈ પણ લાલસા
નથી; એનો સર્વશ્રેષ્ઠ પુરાવો એ છે, કે એમના
“કારે ઇમરોઝ”માં કોઈ ભૂમિકા કે ઉપોદ્યાત
નથી. એમણે આજસુધીમાં આશરે ત્રણસો
પુસ્તકો લખ્યાં છે, જેમાં “કારે ઇમરોઝ” અને
“કલીમે અજમ” અતિ વિખ્યાત છે. એમનામાં
અજળ કવિત્વ સંકિત છે, જેમાંથી જ્ઞાનો
સાગર છત્કી જાય છે. ક્રાંતિકારક, નઝમ
વીસ પચીસ મિનિટમાં રચી નાખવી એ એમના
માટે સહજ છે. “ફરિયાદ” વગેરે આવીજ
નઝમોમાંથી છે. “કારે ઇમરોઝ” પણ એમાં

એક મહિનાના પરિશ્રમનું પરિણામ છે. પોતાના પ્રિય શિષ્ય "ઝિયા" સાથે સાથે પોતે સવારમાં ફરવા નીકળતા હતા અને રસ્તામાં પોતાના શિષ્યના ખતાવેલા વિષય પર ચેઅર કરેલા જાતલ દતા, જેને "ઝિયા" સાદમ લખી લેતા હતા. આ રીતે કેવળ વર્ષના બારમા વામમાં આ શીઘ્ર કવિએ, ઉર્દૂ તો ઠીક પરંતુ હાસતની અન્ય ભાષાઓમાં પણ જેની જોડ નથી એવી અમર કાવ્યકૃતિ "કારે હમરોઝ" રચી નાખી.

જનના મુખ્યત્વે સીમાય સાદમની ભાષા પર ફિલ્સતનાનું દોષારોપણ કરે છે. એ વિચારક છે કે, એમની ભાષા ફિલ્સત હોય છે પણ એક હિંદી વિદ્વાનના મતાનુસાર જેમ "પ્રસાદ" છ પર સંસ્કૃત-સાહિત્યની ઘેરી છાપ પડી છે એટલે એમના ભાવો સ્વભાવિક રીતે જ કદિન વાણીમાં વ્યક્ત થાય છે એજ રીતે "સીમાય" સાદમ પર પણ ફારસી સાહિત્યની જોડી અસર થઈ છે અને એમના ભાવો સ્વાભાવિક રીતે જ કદિન ભાષામાં અભિવ્યક્ત થાય છે. એ ભાષાને સ્મતા નથી પરંતુ એનો અર્થ એમ નહિ કે એમને જાગૃદાર વાણી પ્રત્યે ધુણા છે. જો એમ હોત તો પોતે ઘર, પ્રીતિ, દુઃખ, જાંકપન, જાપાનક અને ગીત જેવા સાધારણ શબ્દોના પ્રયોગ પોતાની ભાષામાં ક્યારેય ન કરત. એટલે કે ફારસી-અરબીમાં એમના સમાનાર્થી અને એમનાવી મર્યાદાતા શબ્દો પ્રસતુત હોઈ જોને હોય નહિ પણ વિશિષ્ટતાજ લેખની જોડછે.

એ શબ્દો "કારે હમરોઝ" એ નામ વિશે પણ લખવા આવરણક છે. "કારે હમરોઝ" તો અર્થ છે- આજનું કાર્વ. એમાં શું દરો, એ એનું નામજ સુધરી આપે છે. પણ મને ગિલાસ છે કે આ "કારે હર્સ-ઃ" આસતી કાલનું

કાર્વ-પણ છે કારણકે એમાં કેટલીક એવી બામતો પણ છે કે જેનો ઉપયોગ હાલ પુરત તો કવિત્ય પરજ આધાર રાજો છે. મારી તો થધ્યા છે કે "કારે હમરોઝ" સદાબહાર ફૂલની પેડે સર્વદા તાઝુ રહેનાર સર્ગન છે. આ એક એવો સાગર છે કે એમાં જેટલી ઢૂળકાઓ મારવામાં આવશે એટલું પ્રાપ્ત કરી શકાશે. એના લાભ ક્યારેક મોતી, ક્યારેક હીરા અને ક્યારેક અન્ય જવાહિરાના સ્વરૂપમાં મળતા રહેશે. નીચેની પકિતઓ મારા દાવાની સત્તા પરખવામાં મદદમાર નીવડશે.

કવિતા એ પ્રકારની હોય છે-ભાવના પ્રધાન અને દરપના પ્રધાન, પરંતુ સામી કવિતામાં એ બન્નેને અંશ બરાબર હોય છે. એ અનુસાર સીમાય સાદમ સામા કવિ છે. એમની કવિતા ઉચ્ચ કથના અને જોડ ભાવનાની સાથેસાથ સ્વાનુભવોથી એતપ્રેત હોય છે. એમાં હૃદય અને યુધિ-દિલ અને દિમાગ બન્નેની ક્રુધા એકીસાથે રમી જાય છે. આ પ્રમથવર્તક કવિ પોતાની જવાબામુખી કલમનો પરિચય કેવા પ્રકારે આપે છે.

"નિત્રામે" જત્રમે મદબ્બાતકો ફુરસતે તખદર,
એક હિન્નાજ દય એરે દરદમે રોશ."

આજના સંકુચિત અને શીઘ્રગામી માનવજનને લક્ષમાં રાખી કવિ કેવી સુંદર વાણી સંભળાવે છે,

"આદિરના ચવ, આદિરના એ જલ્લએ નુશાની!
જર હને દે નજરોમે" જલ્લએશી દરખગાની."

આજની પેડે પહેલાં વિન્દુ, મુસ્લિમ અને ખ્રિસ્તીઓ નહેતા. જાહે માન માનવો હતા. કવિ એનું સમર્થન કરે છે.

દેખે, એ કારને આગ્રમ 'રેખ' અથ 'સરખાવાવર,
નામુરાલીકા સુરમા, બેકસીકા 'સાદકાર.
બેકસીકે ઝડે ચેલુરે પર ખુશીકા નૂર દય,
અફઝરે શાહી બિસાતે મોદદિલે મજદૂર હય."

સાથોસાથ પશ્ચિમગી સમ્પ્રતાનું નગન ચિત્ર
પણુ જોઈ ભેશા, કેવું ખીલકસ દરય-

"ખેલક યક બાલિલકકા હકકી જહો પુરસિસાનલી હેલી.
અમીરો રહકી વા હૂર જીલકસ નહી હેલી."

પૂર્વમ્મ અને હાંખર્મીથી કવિ દર-સુદર
રહે છે સુરેદ સ્થાપના એજ એતો આદર્શ
છાપ છે, જે "કારે ઇમરોજ" મા "સ્ત્રી
કાવનાત" વિશે નજમો છે એમાં "શ્રી કૃષ્ણ"
અને "મૌતમ ખુદ" વિશે પણ કાવ્યો છે.
નીચે થોડા શીઅર આજવામા આવ્યા છે,
જુઓ કેટલાક મધુર રાખો, કેવી મોદક
ભાવનાઓ અને કેવી ઘેરી કરપનાઓ છે-

શ્રી કૃષ્ણ-

"અમરો બાસુરી નગ્મોં થે અપને વજદ ડિયા,
ખુદ અપની ઝિન્દગીએ પુર વહારે જિલા
મુશ્કિલા સુખે મહબ્બતકે હંદને નિકાલ,
એક આફવાને મહબ્બતકી રોશની લેકર,
ફલકકે વાદ હંચ ઉસ અહરે પાકી બાજે,
વો બાસુરી, વો મહબ્બતકી સાંવકી ગાતે."

મૌતમ ખુદ-

"ખન્દ આગે કરે દિલ દુન્યાકે મકરુદખાસે,
તને હાસિલ કી ઝિયાએ દિલ તન્હિલવાવસે.

અંગ્રેજી સ્થાલિયમાં "આઈડેલ હોરાઈઝ
'મિલિયમેજ" એ કવિતા અતિ વિખ્યાત તેમજ
લોકપ્રિય છે, મૌતમનાએ "અર્જે" તાજ"માં
આ રીતિની થોડી નજમો અતિ સફળતા સાથે
રચી છે. ઉપરોક્ત અંગ્રેજી કવિતા કરતાં પણ

આ અધિક સફળ થઈ છે એમ કહેવામાં
અનિશ્ચયોક્તિ થઈ નહિ લેખાય."

કેવું પ્રખ્યાતચિત્રણ, ભાવોની કેવી ઉચ્ચતા,
કરપનાની કેવી ધનતા અને કેવી તેજસ્વી
રંગી શેરી-બધી બાજુઓથી આ એક સમ-
તાર નેત્રીજ માનૂમ પડે છે. એમ તો "કારે
ઈમરોજ" એજ આ 'મુગનુ' સંદુથી મોટું સાદિ-
લક કારનામું છે. પરંતુ એમાં પણ આત્મજ
વિશ્વ સદિલમાં પોતાનું ખાસ સ્થાન ધરાવે છે.
હિંદી ઉર્દૂમાં આ વિષય પર ધણીએ કાવ્યો રચા-
યાં છે પણ આની સરખામણીમાં ઉભી રાંધે
એવું એક પણ કાવ્ય નથી.

એક પ્રવાસીને પોતાના સદર્પાય સીમાળ
સાદગ, તાલ મહલની સાર કરાવે છે અને
પોતાની વિશિષ્ટ બાબતોમાં કેવાં કેવાં રહસ્યોનું
ઉદ્ઘાટન કરે છે-

"દિગ્મતે પુરિલમ અગર એસે બેતા લે વન્દ પર,
મૌતકે દર બન્દે હોં નંચે દરીમે દિન્દ પર."

આવ એ પ્રવાસી!

"વેરી આંખોંમે તમાગાએ મમે દસરાત કરે,
આઈના એદસાસમ અપને બનાવ મય ટુરે"

લાલ કિસ્તાનું દરય જોઈને-

"સુખે તામીર ઈશકી લાયેકા ફુસૂર્ગી બાજ દે,
દામને દરની થે સુંબા સા લહૂકાં નાંજ દે."

એ 'તમાગા'કે દારી ઇમારત-

"આકે લી દિલ સરઝમીમે ઉસકો ઇરમને પનાદ
મરદખા કી ઉસકો દિગરમને દયને બવિત્તે."

આરામ બાગમાં-
 'હાં, એ દે દેખે હોયે શુભરતે અન્નાજો અમાવ.
 સખત હેં હિસ પર હસીનો કે ખિરામે નાજની.
 ઈન્કલામે રફતાસે લાસિકા ફિલ પુર ટાગ હય,
 હય બહારોકા એ રંગી મકબરો ચા બાગ હય.'

સુન્દાન અફઝાદ' જેર, સર્ રથાનોમાં
 ધમી વળી સીમાય સાદખ પોતાના સાથી
 સાથે જનમે મરિજદમાં પહોંચે છે અને ત્યાં
 ધુટણખર બેસી ખુદાની સામે હાથ પ્રસારી
 દુઆ માંગે છે, પરંતુ કેવી અદાથી? જરૂર
 એના સમુદો પર લક્ષ સખશો. આ કાંનિવાદી
 કવિ અદોં પણ-આ સંતિના રથાનમાં પણ
 નથી ભૂનના જાણે કે એમના મુખમાંથી
 દુઆના રૂપમાં જવાબો નીકળે છે-

"મદશારે રંગો નવાસે ફિર હો કિન્દા ખામશો.
 સાહે કોહનાસે હો પેતા નત્રમએ ચગો રખાખ.
 ફિર હો આસારે શિકરતાસે નમુદે યક જલં,
 જલવાગર હો ફિર જવાની એદિનખા એનકાખ.
 મકબરે બન તલ્ય હસા હુન્વાકે એવજો દયાખ,
 ઈન્કલામે નવ કોઈ એસા ખુદા પેતા કહે."

ક્યાં સુધી લખવું? હું એજ મઝમનમાં
 છું કે શું લખું શું ન લખું, એમ માણ છે
 કે આખા દીવાનની નકલ કરી નાખું પણ
 મારામાં એટલું ધૈર્ય નથી. સીમાય સાદખની
 કૃતિઓથી આજે ઉર્દૂ સાદિલ-સંસાર અગમગી
 રંગી છે. સત્ય તો એ છે કે-

"મવાયા 'શાનની!' 'સીમાય'ને નામુસે ઉર્દૂકા.
 મળી હેં એક હવલસ સાયરીકે નુકલાનીએને."

જેશક સીમાય સાદખે ઉર્દૂમાં અંતરરા-
 કીય ગૌરવ પ્રાપ્ત કર્યું છે, એમની કાવ્યમ-
 દિરાની પૂરેપૂરી લક્ષણ તો એમના ગૈજા-
 નામાં પહોંચ્યા સિવાય આવી શકિતજ નથી.
 આ નાના એવા પેમાનામાં તો એમની જુદી
 જુદી સુરાહીઓમાંથી થોડા બિંદુઓ ટપકાવી
 દીધાં છે. એનાથી મખમૂરોને જો થોડો ઘણો
 પણ આનંદ પ્રાપ્ત થશે તો એટલાં મારાં
 અહો લાગ્ય.

* દિલી, માસિક "હંસ" (માર્ચ ૧૯૩૬)ના
 પૃષ્ઠોને આધારે નજવા આવશ્યક ફેરફાર સાથે.

અંધ માસિક "માંદગી"

ફેબ્રુઆરી દિવસની અંદર 'થી નોહ'

ગોળીઓથી આધુ ચાલે છે. માસિક અઝ-
 ગઝુની કાઠપિયું ફેરિયાંદ માટે રજા મળે.
 દયા સાથે ગેરંદી પત્ર આપવામાં આવે છે.
 ફેબ્રુઆરી ૨૧, ૫-૮-૦ પરદેશ શી. ૧૦

—ગર્ભ રહેતો અટકાવવા!—

"સાહુત" દયા ફેબ્રુઆરી દિવસ ખાઈ
 સેવાથી હંદગી બરમાં કદી ગર્ભ રહેતો નથી
 માસિક આધુ. કથુંગ નુકસાન નહિ, ઝંકર
 પેઠેએ અજનાવેલી દયા સાથે ગેરંદી પત્ર
 મોકલવામાં આવે છે. ફેબ્રુઆરી ૨૧, ૫-૮-૦
 પરદેશ શી. ૧૦

ડૉ. એસ. એચ. ખાન,
 ઈર ચચગેટ રૂટીંગ, મોનજીની સામે
 કોટ, મુંબઈ, ફેબ્રુ. ૨૧, ૧૯૩૬.

પ્રોફેસરો કોલેજના સૂલકણા

લેખક : ઇબ્રાહીમ મીર્ઝા ("મસ્ત ફકીર")

માણીઓ.

કોલેજના પ્રોફેસરો વિચિત્ર અને જરૂરી પ્રાણીઓ હોય છે. આ પ્રોફેસરો માટે મારા મગજ ઉપર જેટલાક કોલેજીયોનો એવો સ્પષ્ટ રોચ મારી દીધેલો છે, એમના જેવા વિદ્વાન, આતિથિ, ક્ષત્રિય અને દાનાઈના ઘણા વેરનારો આ દુનિયામાં જોવા દુર્લભ. મીસ્ટરના દુશ્મનો વાં પહેલાંના રશીનસનો ખસ આપના આ મંબીર ચણેશવળા પ્રોફેસરો જમના જુના પોથાનાં ઘેથાં લાંચીને એટલા બધા જાનના બંધારો બની ગયેલા હોય છે કે, એમનાં બેજમમાં નજીવી વાતો માટે જલ્દી જગાજ ખાલી દોની નથી તેઓ મોટી વાતોના ધડાકા અને ફાકા મારી અધુરા ઘડા જેવા કોલેજીયોને સદેલાઈથી ડાકારી અને મલકારી મૂકે છે. કોલેજનું વાતાવરણજ એવું હોય છે કે, એ મંબીર મૂર્તિ પ્રોફેસરો પણ દારૂપત્રિની બની જાય છે. તેઓ ચાર્જ ચેપ્લીન જેવા ફર્ટ કલાસ ક્રામિડીઓના હોય છે. તેઓ પોતે દસના નથી પણ બીજાઓને દસાવે છે.

દેડકાનું દાસ્તાન

એક વાર મૂસોજના એક પ્રોફેસર દેડકાનું દાસ્તાન પેશ કરી રહ્યા હતા. દેડકાઓ ઉપરનાં એમના એ લોકચર દરમિયાન એમણે કાગળનું પર્સલ ઉપાડ્યું અને દેડકાને બાંહે મરડો લગાડેલી પાઉની રલાઈસીને ટેવજ ઉપર ડગાડ્યો. છોકરાઓ અડમગટ દસી પાયા. પ્રોફેસરના દેડકાનું શું થયું? એ વાત પર કોઈકની અક્ષય સાચવા લાગ્યા એટલામાં એક મરતી બુન.

એક કોલેજીયને ઉઠા ધણે ટોર કરી કે, "સાબુજ, તમે પાઉની રલાઈસીને બંદને દેખો તો દગમ નથી કરી શકાતો".

નામની ભૂખ.

એક બીજા પ્રોફેસરને પેપરોમાં પોતાના નામો છપાવવાનો મુકાબલો મળ્યો હતો. એટલુંજ નહિ પણ પોતે કોઈ મદાન માણસ હોય તેમ પોતાનું બાપલ્ય જોતોજોત છપાવ્યું જેવા આગુર રહેતા. અખવાર નવરો એ પ્રોફેસરને અક્ષયના આધાર સમજતા એટલે આ દસ લાઈનમાં એમને પતારી દેતા આ મામલો એમના માટે બસત્ર ધઈ પાડ્યો એટલે એક સત્તામાં એમણે રિપોર્ટને ઉપર બીટકા ક્રેમ ચર્ચાઓ, પેરંડુ રિપોર્ટને સત્તામાંથી વોટ આઉટ કરતા જોયા કે, બમણું રમતા દાર્યા જુઠાશીની પ્રાર્થ એમણે ચોરજ અખાજા કાળા માંઝા અને પોતે કંઈ જાળન ઉપર બાપલ્ય કરતા આખ્યા હતા, એ સંદર્ભ બૂલીજ બધા બીજા દિવસે એમણે પેપરોમાં સંપૂર્ણ બેક આઉટ જોયા અને એ અધાર પછેડો ચાલુ રહેલો જેથી તેઓ ખૂબજ અદગાઈ થયા.

તેઓ પોતેજ પોતાનાં લાખજોની નકલો એડીટરો ઉપર અગાઉથી મોકલવા લાગ્યા પણ એમની દાળ કરી ગળી નહિ. એટલે મુશ્કેલ પેપરવાળાઓની માફી માંગી પોતાની ખૂન મુકારી. સારથી પ્રેસ રિપોર્ટરો આ પ્રોફેસરને જોઈ પૂછે પ્રોફેસર, હાઉ કુ યુ કુ નાવ? કરીને એમનું રોજાન ક્યાં વંચર રહેતા નથી. એ પ્રોફેસર હવે પોતાને હંસાક અપાવાનીજ

ત્રેસ દિવસોને નરમ થી જેથી અરજ કરે છે. બાલનાંઓમાં પોતાનું કંઈ નામ ઉપાધિનું નહિ એમને સંતોષ થાય છે. સરતી જાહેરાત મેળવવા મારેલી એમની જૂન આમ યતિચિત્ત મટતી રહે છે.

છાકરો આગ્યો.

એક ચોક્કસ પ્રેક્ષક પોતાના ખોસીસને એક પાર્કીમાં સાથે લઈ ગયેલા. એમના મહેરારદાર કાઠીની સાથે વાન કરવા ગયા કે પ્રેક્ષક સિવા પોતાની કારમાં બેસી ધરે આગ્યો ગયા અને ધરે ગયા પછી એમને પાંદ આગ્યું કે, 'ઘેરીનેજ સાથે પાંછી ધરે લાવવાનું' જુદી ગયેલા. એક પ્રેક્ષકને જે પોતાના બીજા દિવસના કલાસ વધેનો વિચાર કરતા બેસી દતા તેઓને કાઠીએ ખજાર આપ્યા કે "પ્રેક્ષક, તમારે હાં છાકરો આગ્યો." પ્રેક્ષકે એજાન પજે કહ્યું કે, "જરા મારી ઘેરીને ખજાર કરતા જાતે!" કહેવાની જરૂર નથી કે, પ્રેક્ષક પોતેજ એક જગ્યાના, જાપ ચવાના એ સમાચાર દતા! પોતાની ઘેરી સુગમગ-ખાનામાં સિધાવેલી, એ વાત એમના મગજમાંથી નીકળી ગયેલી!]

ટૂંકન ધાભાપી

સાત દિવસ સીકં દિવસીનાં પુસ્તકો વાંચતા એક પ્રેક્ષક ટૂંકનમાં મુસાફરી કરી રહ્યા દતા, ને વખતે એમણે ભવની સંકળ બેઠી આંખી ટૂંકન ઉભી રખાતી લીધી હતી. રેલ્વે સંતા-વળાઓએ તથા સ કરતાં માલમ પડ્યું કે, એક જાણીતા પ્રેક્ષક પાવખાનામાંની પાણીની લંબીની સંકળ બેઠવાને બદલે "એલમ" બેઠન" બેઠી મારી દતી અને તેઓ નિરાંતે

પાંચખાનામાં બેસી રહ્યા દતા. આ પ્રેક્ષકને હરજો બેસાં એમની જુદાં ઉપર દસવામાં રોકાયેલા રેલ્વે સંતાવાળાઓએ એમની સામે રેલ્વેના કાનૂન પ્રમાણે કાર્ય ચલાવવાના અખાસ કર્યા દતા. પ્રેક્ષકને રૂ. ૫૧)નો ચંદરો થયો; આટલી મથો!

"સંવ"નું લંકર

એક કિરતી પ્રેક્ષક જખરો "ફલટ" હતો. એ દેખાવે તો બગમગમ્યા જેવો દતો, પણ મનમાં પોતાને "ટાન જુદા"નો અવ-તાર સમજતો, એને ઘેરી પણ એવીજ મળી. બેઠી સરખે સારખાં દતાં. એક દંદાડો પ્રેક્ષક પોતાની ઘેરી સાથે "લપ" કરતાં લાગ્યા કે, કાઠીના આવવાનો અચાગ સંભળાગ્યો. અને એમની જુદાછપી લારાગએ ગભરાઇને કહ્યું કે "મણ દરમડા!" અને એ પ્રેક્ષકને હાથનાં કર્યા દેવે વાગ્યાં લાગ્યાં. છાકરી કાસેલઅન છાકરીઓ આપતા એમના "રોમાન્સ"ની વાન ખુલ્લી પડી. જતાં એને કાસેલમાંથી પણ પાણીનું સળું અને પોતાની ઘેરીથી પણ એ એટલો બધો બેજાર બની ગયેલા કે, એ આપધાત કરવાનો વિચાર કર્યા કરતો, પરંતુ જુદાછપી રવઆવે હાથે એ આપધાત કરવાનું પંખુ જુદી જતો.

આ કાસેલના પ્રેક્ષકને અરજ અજગ આર્થીઓ હોપ છે. કાસેલના તોશાની છાકરો છાકરોએ એમને ચામ જનારી મૂકે છે. પ્રેક્ષકને એટલે થેલા માણસો એની માનવા સામાન્ય ખનની જતી હોય તો જરા પંખુ નવઈ નદિ જુદાછપી રવઆવે એ પંખુ અરિધ. મગજની એક નિરાની છે. અને કાસેલના પ્રેક્ષકે વળા જાગે જલકખાગ દોપ છે.

સ્વીકાર અને સમાલોચના

“એને પરજીવું નહોતું” અને બીજી પ્રાતોઃ લેખક-આનંદેશ કરાંચીનાં અમારા સહયર “મહાગુસ્તા”નું આ પ્રથમ ભેટ પુસ્તક છે. એમાં લેખકની નવ નૃપલિકાઓ પુસ્તકાકારે પ્રગટ થઈ છે. “એકલતાના” ઝમ,” “નિર્મળ કોનો,” “અભિલાષા” એ ઉત્તમ નૃપલિકાઓ છે. દોઢ રૂપિયાની કિંમતમાં સિંધુ ન્યુઝપેપર્સ, કરાંચીના સરનામે મળી શકે છે.

“શહાદતની ફિક્સરીઃ” અનુવાદકઃ ગુલામ હુસૈન મુસ્તાફા (કરાંચી) આ પુસ્તિકામાં શહાદત વિષે દલીલોપૂર્વક વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે. મળ લેખ પ્રે. નકહત સાહજીપુરીએ ઉર્દૂમાં લખેલી હતો, અનુવાદમાં બાબા વિજેરેનું પ્રમાણ થયું સાફ સ્પષ્ટાયું છે. આવા ઉચ્ચ દરજ્જાના અનુવાદ માટે અભિનંદન આપીએ છીએ.

“પ્રયગામ”ઃ જોતપુરની મેમન, પુણ લીમ તરફથી એના એક આર્ટ “શિષ્ટ. સાહિત્યનો સકય પ્રચાર કરવા” અર્થે આ પુસ્તિકા પ્રગટ કરવામાં આવી છે. આ દિશામાં એનો જહ્લ લોજ પ્રયાસ છે. એના લેખો જોતાં માત્રમ પડે છે કે ભવિષ્યમાં એ વહ્લ ઉપયોગી મામ સાબિત થશે. કાર્યકર્મીઓને સુંદર ભવિષ્ય દર્શાવે છે. આગામિ અક નવા લેખો મેળવવા તરફ વિશેષ ધ્યાન આપવા તો સારું.

મેમજીની મીલાદ હેટ મેમજી ક્રિએટિંગ સોસ.મટી, કુતિવાણી તરફથી પ્રચાર માટે મીલાદ સમયે આ ભેટ મુસ્લિમોને આપવામાં આવી છે. એમાં પેગમ્બરે હસ્તકામ સજ્જાની દલીલો-તથા હરલાખી શિક્ષણ પર વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે. પુસ્તિકા કદમાં નાની હતાં ઉપયોગી છે.

મી વિકટોરીયા જ્યુબીલી મેડેસા હાઈડરૂથ, પોરબંદરનો રિપોર્ટ ત્યા. હિસાબઃ ‘કારન’ના વાંચકો સમક્ષ આ સંસ્કરણો વિવ

પરિચય-અમે કરાંચી, ચુકમા, છીએ. સંસ્કાર હસ્તક-એક-હાઈડરૂથ, એક મીલાદરૂથ, પ્રાથમરી રૂથ, કન્યાશાળા તથા એક પબ્લીક લાયબ્રેરીનો પરિવટ છે. મુસ્લિમ કેળવણીમાં સક્રીય ફાળો આપતી આ સંસ્થાનું અમે સુંદર ભવિષ્ય ધારીએ છીએ.

અસ્સલાતઃ જમણપતે તબ્લીગુદ્દાન, દીવા (બહુ) તરફથી પ્રગટ થયું છે. આ નાનું સ્ક્રુ પુસ્તક અમલના તે દીની મંસઅલાનો સંગ્રહ છે. જે હરેક મુસ્લિમને જાણવા ખાસ જરૂરી છે.

મદ્રસાએ તુફલ પ્રસ્લામ, દીવાનો. પાં-રિંક રિપોર્ટ તથા હિસાબઃ મી. અદમદ સમાત સાની, કોશિરોપી, જારી થયેલો આ મદ્રસા દીવાનો મુસ્લિમોની હરલાખી કેળવણી તરફની જાગૃતિની સાક્ષી પૂરે છે. એમાં ખાસ નોંધવું જોઈ, બાબત ગામનાં હસ્તકામ, લાઈ-ઓનો સંપ છે. તેમનાજ સંપનું ફળ આપી રહેલી આ સંસ્થા હજી વધુ ફાળે અને કાર્ય-કર્તાઓની ઉમીદો પૂરી થાય એવી અમારી દોસી દર્શાવે છે.

“ધરમાઈલી”ઃ નવરોઝ અંકઃ મુન્બાઈ પ્રગટ થતાં અમારા સહયરનો આ ખાસ અંક છે. અંગ્રેજ તથા ગુજરાતી લેખોનો જવાબદાર ગ્રંથ છે. આર્ટિસ્ટ પ્રકાશના નિર્ગમો વિવેક ખાસ ધ્યાન એવે છે.

નિવાપાંજલોઃ ‘જતિ’, ‘સુનુ. ગામક’, અને ‘તોલેણી’ના પ્રગટકર્તા. ડો. એમ. જો. મુસ્લિમ (પોરબંદર રોડ, જોગેશરી), તરફથી ગુજરાતીને નવી ભેટ છે. ચોસ જોની મરહૂર Elegy નો સમયોક્ત અનુવાદ છે. છપાઈ અને કાળજી વિગેરે એની મેહકતામાં વધારો કરે છે. હિ. દોઢ રૂપિયા છે અને અનુવાદકના સરનામેથી મળી શકે છે.

આરેફ બી. એ.

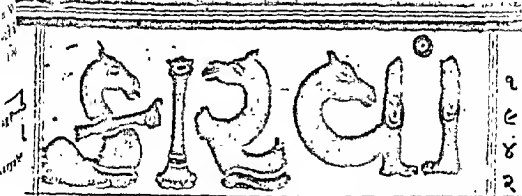

શ્રી. મુદરમદ વસુદેવ હાંસીયા 'બજારી'
જેમને શાહીની મુબારકબાદી પેશ કરીએ કરીએ
અને સાથે સાથે એમ. એ. ની પરીણામાં
મેકન્ટ કસ્ટોમરમાં કસ્ટોમર થવા બદલ અર્થ-
નદન અર્પીએ કરીએ. એમની શાદી અને
ડીઝી નહય થાએ એવી ખુદા પાસે દુઆ છે.

ઈન્માર્કસ આંજમ ઈન્માર્કસ 'અરવાંના
તંત્રીના' પણ ફરજદ જેમણે ચાલુ કરેની બી. એ.
ની પરીણામાં ફેરદવાની મેળવી છે અને દરે
એમ. એ. માટે નેવારી કરી દુઆ છે.

વર્તમાન હિંદના પ્રથમ પકિતના શાઈર
જનામ 'આરઝુ' લખનવી સાહુમ.

'કારવાં'ના એપ્રીલના અંકમાં જપ્તમાં જૂદ પર એમનું
મહાદર કાવ્ય 'માતાકો પ્રણામ' પ્રમટ થયું હતું

સંદેશના રંગીલા કવિ 'આસિમ' સંદેરી.

કે જેમણે 'આરઝુ' લખનવી સાહુમના 'માતાકો
પ્રણામ' નામના કાવ્યને તફકવીને શુજરાતીમાં
'માતૃ પૂજન' નામથી રજુ કર્યું હતું. વધુ માટે
'કારવાં'ના એપ્રીલના અંકમાં જપ્તમાં જૂદ પર જુલો.

જુલાઈ ૧૯૪૨

[જનાબ “આરઝૂ” લખનવી સાદબની એળખાણની વાંચકોને જરૂર ન હોય. ૭૩ વર્ષના એ વયોવૃદ્ધ કવિ ઉર્દૂ-સાહિત્ય જગત ઉપરાંત આઝમી સિનેમા-ચિત્રમાં પણ ખૂબ ચમકી રહ્યા છે. અમારી મુલાકાત વેળા એ કાવ્ય-પ્રસાદી અર્પણ કરી હતી તે નીચે રજુ કરવામાં આવે છે]

તંત્રી

“કદમ કદમ પે હવા સાંસ બનકે આતી હૈ”

રહે રિઝાકી દિઆ જિંદગી બજાતી હૈ;
કદમ કદમપે હવા સાંસ બનકે આતી હૈ !

જફાએ બજતપા શુરસા મુજહે દિખાતી હૈ;
યેહ નામુસાદ જવાની દે રૂહી જતી હૈ !

નઝર નવાઝ હૈ દિનકોબી શાને મકતલે નાઝ;
ઝમીન દૂરે, સિતારોસે જગમગાતી હૈ !

યેહ ઇસ્તેફાતકી કાફિર અદા બુદાકી પનાહ;
જો ખૂન કરતી નહીં બુદકુશી સિખાતી હૈ.

ન જાને કોનસે નકશેકો હો બકાએ દવામ;
ઉલ્જ ઉલ્જકે દુવા બસામ જતી હૈ.

“આરઝૂ” લખનવી

ઈસ્લામી શિક્ષણ

... : તથાજાનું ફરમાન (કુર્આન)
મતના અપરુદ્ધીમ સાદિક સાદખ

(૨૦૧) ઠેાઠ ઇમાનદાર પુરુષ અને ઇમાનદાર સ્ત્રીને થોગ્ય નથી કે જ્યારે ખુદા અને તેનો રસૂલ ઠેાઠ કામનો હુકમ આપી દે તો (ફરી) તેમને માટે પોતાના કામનો અધિકાર રહે, અને જેણે ખુદાપાકની અને તેના રસૂલની નાફરમાની કરી તો તે જાહેરી ભૂલ કરી માર્ગ ભૂલ્યો, (કુર્આન)

(૨૦૨) અમારી વાતોને તો તેઓજ માને છે કે જેમને તે વડે જ્યારે સમજ-વવામાં આવે છે તો સિજદો કરતાં ઢળી પડે છે, અને પોતાના પરવર-દિગારના વખાણ સાથે પાકાતને યાદ કરે છે અને તેઓ અલીમાન કરતા નથી, (કુર્આન)

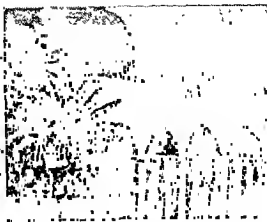
(૨૦૩) જેઓ ઇમાન લાવ્યા અને ભલો કામ કર્યો તો તેમને માટે પરોણાગત તરીકે સદા રહેવાના જગીયા છે તે કામોના ખદલામાં જેને તેઓ કરતા હતા, (કુર્આન)

(૨૦૪) અને જેમણે નાફરમાની કરી તેમનું ઠેકાણું આગ (જહન્નમ) છે, જ્યારે તેમાંથી નીકળવા ચાહશે ત્યારે તેમાંજ પાછા ધકેલી દેવામાં આવશે અને તેઓને કહેવામાં આવશે કે તે આગનો અજાણ આપો જેને તમે ભુલાડતા હતા, (કુર્આન)

(૨૦૫) તમારે રસૂલદલાહના કામોનું ભલું અનુકરણ કરવાનું હતું (તમારે) એટલે તે માણસને માટે જે ખુદા (થી મળવા)ની અને આખેરત (ના સવાબ)ની આશા રાખતો હોય અને ખુદાપાકને ખદુ યાદ કરતો હોય, (કુર્આન)

ଶିକ୍ଷାମଣି ମିଶ୍ର

(૨૦૧) રમૂલુદ્દેશિક (સહ.)એ ફરમાન્યું કે ખચીત વાત આ છે કે કેઈ પૈગમ્બરે
જ્યાંકુધી જન્મતમાં પોતાની જગ્યાને જોઈ નથી, તે પછી તેમને મરવા
છવવાનો અપત્ત્યાર અપાયો નથી ત્યાંસુની તે મૃત્યુ પામતા નથી. (સહીકૈન)

(૨૦૨) રસૂલુલ્લાહ (સલ.)એ ફરમાવ્યું કે માણ' અને મારી ઉમ્મતનું ઉદાહરણ તે પુરુષ સમાન છે કે જેણે આગ સળગાવી હોય અને તેમાં જીવડાં તથા પતંગિયાં આવી પડતાં હોય, તેમ હું તમારી ટેક પકડી રાખું છું. પણ તમે અધાધન તેમાં પડો છો. (અરિફ)

(૨૦૩) રત્નલુહાણ (સલા)એ દરમાન્યું કે ઈર્ષા કરી નહિ, અને એક દિવાયતમાં છે કે બે જાણ સિવાય કેદાને ઈર્ષા કરવી શોભ્ય નથી, એક તે જેને ખુદાએ કુર્માન આપ્યું હોય અને તે તેને નિશદિન પહચા કરતો હોય તો તે કહે કે જેવું એને આપડે છે તેવું મને આપડત તો હું પણ એના જેમ કરતા અને બીજો તે જેને ખુદાએ માલ આપ્યો હોય અને તે શોભ્ય રીતે તેને ખર્ચ કરતો હોય તો તે કહે કે જેવો એને આપ્યો તેવો મેં મને આપડ તો હું પણ એના જેમ કરતા. (બુખારી)

(૨૦૪) રસુલુલ્લાહ (સલ.)એ ફરમાવ્યું કે આગલા પૈગમ્બરોની વાતોમાંથી જે વાત ફરફાર વિનાની હોય તેને મળી છે તેમાંની એક વાત આ છે કે જ્યારે તું લાજ મુકે તો જે ચાહે તે કર. (શુબ્હારી)

(૨૦૫) રસસુહૃદાક (સહ.)ની દશગાવ્યુ' કે તમને ખબર છે કે જન્મતામાં લઈ જનાર મૂળ્ય વસ્તુ કઈ છે? આણકનો ડર અને સહયતાન. (તિર્મિઝી)

લીબીયાની ધરતી પણ આજે કેટલાય સમય થયાં વાવણી અને લણણીની મોસમ કોઈ અજબ રીતે રોપાય ને લણાય છે ! રોમેસે વાવેલ, વાવેસે લણેલ; અને વાવેસે વાવેલ, ને ઓ-શીનસેકે ઉછેલ, રોમેસે લણેલ છે ! આપ પહેલાં વાવે ને ખીન્ને લણે, ને ખીન્ને વાવે તે પહેલાં લણે એવું લીબીયાની ધરતી પર ચલાવ્યું કરે છે. પણ આતે રોમેસની સંપીને ધા વધુ કારણ નીચેથી, વાવેલ તો દૂર પડ્યા, ઓશીનસેકે અટવાઈ ગયા ને રીચી રડી ઉઠ્યા જેથી તોણક પડ્યું ! ચર્ચીલ કહે એ પડ્યું છે પણ તે સદાય રહેવા માટે નહિ પણ ઉભું થવા માટે પડ્યું છે ! લીબીયામાં પડેલા તોણકને હોર બેલીસા, બેલીન વગેરે એતો પાર્લામેન્ટમાં ઉભુંય કહ્યું હતું; પણ એ તોણકનું જૂન ચર્ચીલના ચિરંતના ધૂમાડથી હાલ તો બાગી ગયું છે ! લીબીયામાં બસે લશ્કરની હાર થઇ પણ પાર્લામેન્ટમાં ચર્ચીલની જીન થઇ છે, ને બરકકા ગેલ્લાની જેમ પાર્લામેન્ટના વિરોધી પ્રવચકોની દલીલો ઓગળી ગઇ છે ! ચર્ચીલના આશાવાદે એકદમ રંગ રાખ્યો છે. ઓશીનસેકે આગસ મળડી ટપી સેનાની લગામ બંધ પકડી છે, ને અલઅબીનને મોરચે રોમેસને ચોખાવી દીધેલ છે. જો સિત્ર સેચો એ મોરચાને ટકાવી રાખે ને એકેકાંડીયાને ઉની આંચ ન આવવા દે તો ઠીક; નહિતર ધોટનું.

દરિયાની મહારાણી પણ તો છુંટવાઇ જશે સચે જર્મનો જર્મીનપરના દાદા સાખીલ થશે જો અત્યારે અમેરિકન લશ્કરની નવિન કુશલ, સીરીયાની સેનાનું મીસરને મોરચે આગમન અને નવિન વિમાની સહાય થશે ઓશીનસેકે, રોમેસ સામે જગજગ પેચ જમાવે એમ લાગે છે. વારંવાર હોળાના કનકવાને 'કન્નામાંસી' કાપનાર રોમેસનો એ કનકવો એ મોરચે કપાય તો નવાઇ નહિ ! પણ જુમખતો માર્થ મોકલો હોઇ રોમેસને માંલિ ચલાવનારાઓ માંન્યા બધ એવા નધીને ! ખેર ! ખુદા મીસરની પુરાણી સંસ્કૃતિને નાજી વંદોળીયાથી બચાવે એ દુઆ કરીને રશિયાના સમર્થક તરફ ડોકાયું કરીએ. ઉલ્ટી ખખર છે કે અલઅબીન આગળ નાજી પ્રવાદ અટકી મથે છે, ને સ્પિટનું પાણું નમતું થયું છે.

રોમેસની તરફે રશિયાના નાજીઓના ટાંટીયામાં પણ જીરે આપ્યું છે. સેમોસ્તપોલનો મદ આંદ્ર માસ સુધી અનુમ્મા પછી સુધી થયો છે. એ મદ પડ્યો તો પડ્યો પણ સાથે દોઢ શ્રાપ જર્મનોને સેતો પડ્યો છે. બારે બોમે લીટલરે પીણું તો ખોરયું છે; પણ એ સોદો એને એથો થયો છે ! ખારકોવની આબુગ્રાબુ પણ ખીબ ચાર મોરચા લીટલરે ઉભા રયા છે. "હું તો મરું પણ તને રાંડ કહું !" એ ન્યાયે નાજીઓ રશિયાને સામે

પુનઃ રહ્યો ચડવા છે, જર્મન સાથીવાનો કોઈસસને માર્ગે ધરવા દીતર મરણીયો સંક્રાપ ખેડી રહ્યો છે. પણ સામે રેનલીનનો દયોડાને દાતરુદ્ય ગાંજુ બંધ એમ નથી તો. ચુરેલો યુધ દેવના હાલતો દીતર પર ખૂબ પ્રસન્ન થયો લાગે છે, કારણ કે લાખેલી સંખ્યામાં લાશે દળતી હોઈ સોદીની ઉત્તમી તેને મળી રહી છે। ખીજ ગાંજુ ચીનના કરાળીયાના બળામાં વનપાન ચુચવાઈ પામું હોય એમ જણાય છે કે પછી મંચુરીયામાંથી મૈમીરીયા પર તરાપ મારવાનો લાગ જોતી વનપાની બિલ્લી શાણી યદને ખેડી હોય। મમે તેમ પણ લંડન ને વોર્સીંગનની આટ આટલી. દોડધામો છતાંય ધરીનો પમધમાટ યોડો થયો નથી। ધરીના ચકોને અડધે રસ્તે અટકાવ્યાં હોય તો મિત્ર શત્રુએ તાડાદે જર્મનીની પીઠ પાછળ નવે। મોરચો ઉઠો કરી દેવે જોડ્યે. મંત્રણાએ અને કરાવના રધરીયા આપથી કામ ન થાયે।

ખાંડના વહેપારીઓ ને 'ખાંડ ખાના દતા' તેને હને સરકારી પ્રતિજ્ઞા 'વા ખાતા।' કરી દીધા છે. હોકો ખાંડ મેળવવા આકાશ જાનળ એક કરી રહ્યા છે. સૌજસત્યોજને મોરચે નાત્રીયોએ જેવાં ધાણં ઉત્તમો હવાં તેવાં ધાણં શેર જશેર ખાંડને મારે ખાંડના વહેપારીઓની દુકાને ઉતરી રહ્યાં છે. વહેપારીઓ 'ખાંડ નથી।' એમ ધસાને ના કહે છે છતાં આહોરો તો:-

"બેડ હેં તેરે દરે તે કહ કરકે ઉડે, ચોગસી ખાંડ નહિ તો મરકે ઉડે।"

જેવી પ્રતિજ્ઞા કરીને બેઠા છે. ખાંડને બંદરે વનસાડી ગાળ ખાવાની સુરીપણી સવાલ

કાઈ માનતું નથી। દિંદને હવે સ્વમજ કરતાંય ખાંડનું મહત્વ વધુ સમજાયું છે। દારણ કે આઝાદીની દેવી કરતાં ચહ દેવીના બકતોની સંખ્યા મોટી છેને। મીસરના મોરચાનું તો થયતું હતો તે થશે, રસિયાના મોરચાનુંય જે થયતું હતો તે થશે પણ ખાંડના અભાવે પેલાં ચહદેવીના મંદોગેતું (હોટયોનું) શું થશે? એજ ચિંતામાં ચહદેવીના બકતો પડ્યા છે। ખીજ બાજુ ડેક્ટરો જાણ્યાં ને છે કે પણ કિવનાઈન નથી તેનું શું? ચોમાસું બીડું છે ને ટાદીઓ તાવ આવશે તો કિવનાઈન વગર શું કરીશ? ત્રીજ બાજુ બંગાળીઓ કહે છે કે બંગાળમાં મીડું નથી તેનું શું? અમે માનતા નથી 'ફરજુલ કહે' જેવા અડીખમ માનવીની સરકારમાં મીડું ન રાખે એ કેમ મનાય? ખેડૂતો ને અનાજના પાવનારા છે, તેજ બૂમો પાડે છે કે અનાજ મળતું નથી ધાસમેટ મળતું નથી। તો ખીજ ગાંજુ જૂખ્યા સોકો ધાડ પાડવા તૈયાર થયા છે. આમ દિંદનું કોકડું ચુચવાયું છે। દાણે, ધારમેટ, ને ખાંડ સંધરી બોલા સાધના સંપન્ન માણસો અને વહેપારીઓ ખત્તના પર ચોખી કરતા નામની ગરજ સારી રહ્યા છે નેથી લોકો એ નાચોને પાડવા સરકારને મદદારી બનવાની ફરજ પાડી રહ્યા છે. જો કે સરકારને મદદારીનો પાડ લખવાતાં સારી રીતે આવડે છે; પણ તેનેજ ચોતાની પડી છે ત્યાં લોકોના રોદધને કોણ સાંભળે? દિલ્લીમાં કારોબારીનો વિસ્તાર વધી રહ્યો છે। તે દિંદમાં જૂખમરાનો વિસ્તાર વધી રહ્યો છે ગાંધીજી 'જાઓ' કહે છે, રાખજી 'ચાઓ' કહે છે, ને ત્રીજીજી કશું કહેતાજ નથી, ત્યાં યોગમાં પડેલું દેરાતું ગાંડું કેમ નીકળે?

‘રણમાં યુદ્ધારે હો મુઝરાલી વીરા!’ને
આદ્યેક જયનનાર મહાકવિ થી નાનાસાથે
આખરે રંગ સખ્યો ખરે. નેત્રે એમના પથે
આવીને દિંદના બધાંય સાદરો અને કવિઓ
મુઠ પ્રવાસ નરકે ‘વન’ અર્થે તો દિંદનો
જયાવ આપોઆપ રક્ષ તપ અને દિંદો
સરકારને માથેથી રક્ષામુની જિંતાજ ટળી જાય.
કથા લામ એવો છે કે ‘મહા કવિ થી, નાના-
લાસે મુરરક્ષાને ગારે ૨૦ દુનર મુઝરાલી-
ઓનું રક્ષણજ ઉત્તુ’ કરવાને માટે વચરેલ
પર પત્ર પાઠ્યો છે.” પણ સાટ સાટેએ દમ્બ
તેનો જયાવ આપો દોષ એમ જગ્યાનું નથી.
શું ખીલજોતી જેમ સાટ સાગ પણ કવિ-
ઓને ‘તરંગી’ સમજી જોતા દરો? અને ખરું
પુઠાવો તો મુઠમાં કે ખીલ કેપ પણ દોરમાં
‘તરંગ’ સિવાય ખીલું છે પણ શું? દીટલરને
જગન પર સાચાન કરવાનો ‘તરંગ’ સંપડ્યો ને
મુઠ સંપડ્યું. સિદ્ધન-અમેરિકાને જગન પર
લોકશાહી સ્થાપવાનો ‘તરંગ’ સંપડ્યો ને સામે
પ્રતિકાર કર્યા. કિસને ‘તરંગ’ સંપડ્યોને ને
દિંદ આપ્યા પણ દિંદ ધગીને ના
પાડી લીનલીયજોને ‘તરંગ’ સંપડ્યો એટલે
આખાના ચોગના પડતી મૂકી ‘અનાજ વાલો’ની
જેહાદ જગ્યા. ‘તોએને ‘તરંગ’ સંપડ્યો કે
‘એશિયા એશિયાસીઓ માટેજ છે!’ અને
આમ રંગ-તરંગમાં દુનિયા રંગાઈ ગઈ એટલે
હવે તો મંદરા ક્ષત્ર માવાનું જગ્યાની રહ્યું ને કે:
‘દુનિયા રંગ રંગોલી બાળા દુનિયા રંગ રંગોલી’

‘હુવા’ નેરથી યુદ્ધાય તેનું નામ ‘વા’
અને વા જોરથી યુદ્ધાય તેનું નામ ‘અધવા’.
એ અધવાને ઉગતીજ ઘણી દેસા માટે દિંદમાં
રાષ્ટ્રીય મોરચો રચ્યો છે. ચેપરામાં રાષ્ટ્રીય
મોરચાએ ગ્રેપેન-ઝાની કિલોબંદીઓ લખી કરી
અધવાના વટોળાયાને અટકાવાની ‘હુવા’

દેલવા માંડી છે; પણ હેટપ્રેમાં ખેસનારા
અપટ ગ્રેમીઓ, ચોરાના ચંદુલોયા આશો,
અને મંદીરની ઝોસરીઓ પર મહાલનારા
લાંગના લાડતોના કાનો મુધી દમ્બ એ મોપેન-
પહેચો નથી, “દીટલરને એસા તપકા માગ
કે એક દિનમે ગર્ભાન છન લિયા! અમેરિકાકે
લરકરને બિગર લગ્નપ્રસો અવસાંડસે લિયા! બિસ-
રમેશે જર્મનીકા રેમિસને એજન નડાકેયે” બસા
લિયા! દીટલર કમીષપાયા કે દય પર મુસલમાન-
હુવા છે ઇસ લીયે દારવા નંદું દે! નીનમે
રામ અરીજી આપતો નથી તેથી ખરમાતા
ગમને મીનપર અદાઈ કરી છે! સોગપોર
પાછું લેવા મદાસના રામજી જગ્યાનના રામ
પર અદાઈ કરવાના છે! ખીરદકીમને કેઈ
રોમેલ નામે નામે દાકતરે હરાપવો તેથી
અડીના દારતરો ન્યકુ ફાટી પથક
છે! છટલીથી શાદી દીટલરકે સાથ મેલેથી
છે!” આવાં તદન ધડાયા વજરનાં
મખાઓ સમે રાષ્ટ્રીય મોરચાનું પણ શું દંડ
આતે! જગન રૂપાં જઈ રહ્યું છે તેનું જ જાન
ન હોય એમ આસામીઓને કેણુ સમજતે?
ખરેખર! વળ્યુદારનોજ મથાવો છે!

જેમ વરઘોડામાં સાગન-માગન મેડું
તેમ વરઘોડાની શોભા વધારે મજાવ, એ ન્યયે
વગ લાદે કાહેએ પોનામી કહ-સીલની શોભા
વધારવા પંદર શોભાનાં પુનળાં એકાદી દીધાં
છે! શોભાનાં પુનળાં એટલા માટે કહેવામાં
આવે છે કે તે પ્રજના પીઝખ વિર્નનાં એતે
વળી ચાવી આપે તે મુજગ ચાલનારાં છે.
એ તંત્રજ એવું છે, એ ખુરસીઓજ એવી
અડધું છે કે એની ઉપર ખેસનાર ‘હીઝ મારટલ’
વોઈસની રેકાર્ડ બની ગય છે ને ‘સોપરેકી મોર

જાવ; તો કે હારે ત્યાં લાઈ હારેલાં!" કરવા કાગી
 જાય છે. પડી કરાખારી વિસ્તારાય કે સંક્રાંત્યાય
 પણ કંઈ વ્યવસ્થામાં ફેર પડવાનો નથી. હિંદુ એ
 મુંદર હાથીઓને પાલવવાનો બોજો હિંદુ જેવા
 ગરીબ દેશ પર વધે છે! એ એક્ટરોને બીજા
 કશુંજ કરવાનું નથી ક્રૂર સુવધાર જે તંબુને
 વગાડે તેના સૂરમાં સર પુરી "કરિશ્મએ
 કરાખારી"નો એક ભગ્નવાનો છે. અને એ
 વાતનો દીવા જેવી છે કે એ પુરા પંદર જણ
 જામે પ્રખના પીકળળ વિનાના હોય પણ એક
 ભગ્નવામાં તો પાવરધાળ છે! લાટ સાણે
 થોળે દાડે દીવો લખને ગેતિકા રતો તો કેઈ

ઓળાં હોય? એર! ગમે તેમ પણ હિંદના
 માથે એટલો બોજો વધે છે. આપણેય શું
 કરીએ હલ ત્યાં ૧૦૦ પુરા! હિંદની તાલ
 વિપર્યય દેશના ભારને લીધે એક એક વાળ ન
 ખરી પડે ત્યાં સુધી કશીય ચિંતાનો વિષય
 નથી. મોંઘવારીને લીધે લાખો શૂખ્ખ નાગો
 મૃત્યુના હોય તે સાચે કર લેનારાઓને શી
 નિરખત છે! અને કકળાટ કથેય શું વળે!
 ખસ મંજુરા વગાડી ગાવુંજ બાકી મહું કે :

"અજ આરોગવા વસ્ત્રો ન તન છે,
 મરે તો દાટવાને તવ કડન છે,
 છતાંએ દેશનું ભારે વળન છે;
 હવે તો હે હરિ તારે ભગન છે!"

૦

લેઈટેસ્ટ ડીઝાઈનનાં

- સુટીંગ્સ-શરટીંગ્સ
- લેડીઝ ડ્રેસ ફેબરીકેસ
- ફેન્સી કાપડ

એ કંજ ભાવ અને ઓછા દરથી
 ખરીદવાનું બહુમત મથક

‘ગીવ એન્ડ ટેક’ સ્ટોર્સ

ચોક-ખજાર : સુરત.

સવાલ-રસ્તામાં કંઈ કુર્આન ઠરીફનો કાગળ અથવા કિનાબનો કાગળ પડેવો જુલો તો ઉઠાવી લેવો જોઈએ કે નહિ? એવા કાગળો દુકાનદારોને લેણા વેચે છે અને તેના પડીકા બધાય છે તો એવી રીતે વેચવું દરરોજ છે કે નહિ?

જવાબ-માર્ગમાં જયારે એવા કાગળો મળે તો ઉઠાવી લેવા જરૂરી છે. બેઅદબીથી બાળ આપવું જોઈએ ને મોઠો બેવરવંચ રાખી ઉઠાવના નથી તેઓ સખા બેઅદબી કરે છે ઉઠાવીને દાન કરી દેવા જોઈએ તેમજ ને કાગળો પર કુર્આનવાકની આવશે અથવા અશ્લાક, રસૂલવું નામ હોય તે દુકાનદારોને વેચવું ન જોઈએ. સખા બેઅદબી થાય છે. મુસલમાનોએ આ વાતનો ખાસ ખિચલ રાખવો જોઈએ. બેઇઝતલી અને બેઅદબીથી બચાવવું મુસ્લિમો ઉપર જરૂરી છે.

સવાલ-છંદને દિવસે ઢાઝ તારાં વગેરે વગાડના જુલું અને જુલુસ કાઢે, ધમામ અથવા કાઝોને ઢાધી પર કે સારી પર બેસાડી લઈ જુલું કેમ છે?

જવાબ-છંદની નમાઝ પઢવા જતાં ઇંદગાહ સુધી સરખસ કાઢવો અને તેમાં ઢાઝ, તારાં વગાડના બેઇઝ નથી. કેટલાક જાહેલ મુસલમાનો ઇસ્લામની શૈકન સમજે છે, એ બિનકુલ જાહ

ભરી વાત છે બેઇઝ રીતે દરેક પ્રકારની શૈકન કરવી અને દમદમો દેખાડવો દુરસ્ત છે. હામ રીતે જાહેમો અને શૈકન કરવાની ઇનજન રીતીઅન આપતી નથી. સવારી ઉપર બેસી કાઝી કે ધમામ વિગેરે એ જુલું બેઇઝ તો છે લેકોન કહાત (સવન)ની સુન્નત પો ચલીને જવાની છે, અને સુન્નતની તાબેદારીમાં ધણો સલામ અને લાખ સમાએસો છે.

સવાલ-સુનેવી ફાલતમાં કેટલાક માણસોને મોટેથી રાહ નીકળે છે. તે રાહ તકવા કે કપડાં ઉપર પડે તો કપડું પાક છે કે નહિ?

જવાબ- માણસના મોઢાની રાહ નાપાક નથી કપડું પાક છે.

સવાલ-એક માણસે મુઠામાં બળ જોયો કે તેને એકનેલામ થયું પણ સવારે જોતાં કપડાં ઉપર કંઈ જરમ અસર દેખાવી નથી તો એવી ફાલતમાં ગુસલ વાગ્ગિય થશે કે કેમ?

જવાબ જો તેના કપડાં પર કોઈપણ પ્રકારનો મનીનો ધબ્બો (દાગ) ન હોય તો ગુસલ વાગ્ગિય નથી, અને જો ખાખ યાદ ન હોય, તેને સવારે કપડાં ઉપર મનીનો દાગ જુલો તો ગુસલ વાગ્ગિય થશે.

સવાલ ધોખીને ત્યાંથી કપડાં ધોતાને આવે છે તેમાં શક રહે છે કારણ કે ધોખી કાફર હોય છે તો આપણે ધરમા પાછા ધોતાં

કે નહિ? તેમજ જે નવું ચાન કે તાકા કપડાં ના ખરીદ્યો છોએ તો તે પણ પાક ગણાય છે કે નાપાક?

જવાબ-ધોળીને ત્યાંના કપડાં સડને લઈ ધોવાં ઝરૂરી નથી. મનસુખ કે જ્યાંસુધી જાહેરમાં નાપાકી લાગેલી ન હોય ત્યાં સુધી તેને ધોવાની ઝરૂરત નથી તે પાક છે.

સવાલ-હમણા ગામમાં ઇલાહ છે. ત્યાં અગળ વાળાં વગાડવાં જાય છે કે નહિ? અને ઇલાહથી કેટલા છેટે વગડી શકાય?

જવાબ-ઇલાહની બિરકુલ નજીકમાં વાળાં વગાડે નહિ. ખાસ કરી મુસલમાનોએ મસ્જિદ પાસે વાળાં વગાડવાં ઘણુંજ ખરાબ કામ છે. કેટલીક જગ્યાએ મુસલમાનો મસ્જિદ પાસે વાળાં વગાડવાનો એલેલેવાત કરતા નથી જેથી બીજા ગૈર કોમોને મોકા મળે છે. અને વાળાં વગાડવા માટે સખ્ત વર્દિ આવી છે.

સવાલ કબરતાનમાં મસ્જિદમાં ને દર કબર ઉપર નાખવો જાય છે કે નહિ?

જવાબ-મસ્જિદો ને દર કબર પર જગર-દરતી નાખવો ન જોઈએ. મરણતના લાગતા વળગતાઓ મહામના સવાજ માટે મસ્જિદમાં ખુશીથી આવે તો કાંઈ વાંધો નથી.

સવાલ-એક દાંદેજ છે અને તેનામાં ગુસ્સો તથા તકબ્બુરી છે, તો તેના પાછળ નમાઝ કે તરાવીહ પઢવી જાય છે કે નહિ?

જવાબ-તકબ્બુરી તો દરેક માણસ માટે શરિઅતમાં ફરમા છે તકબ્બુરી અને કબર તો ફક્ત ખુદાની આતનેજ સજાવાર છે, દાંદેજ સાહેબને જોઈએ કે નકામે ગુસ્સો ન રાખે. ખુદા કોઈ મોકા પ્રમ છે બાજબી રીતે ગુસ્સો કરવામાં આવે તો લાલકારક છે.

સવાલ-એક પેશ ઇમામ નમાઝ પઢાવે છે અને તે નમાઝ પઢાવતાં પઢાવતાં બહુ દારે છે, તો તેની પાછળ નમાઝ પઢવી જાય છે કે નહિ?

જવાબ-નમાઝ પઢતાં પઢતાં હાલતું ન જોઈએ, એ મકરહ છે.

સવાલ-જો કોઈ માણસનું મકાન મસ્જિદની સામે હોય ત્યાં વાળું વગાડવું જાય છે કે નહિ?

જવાબ-મસ્જિદની સામે મકાનમાં વાળું ન જોઈએ. મસ્જિદની બેહરમતી થાય છે. ખાસ કરી નમાઝના દાઈમે વાળું વાગવાથી નમાઝીઓને ઘણી તકલીફ થાય છે. અને સખ્ત ગુનાહનું કારણ છે.

સવાલ-એક આદમી છે તે કોટ અને પાટલું, તથા ખાસ અંદર નાખીને પાંચ વખતની નમાઝ પઢે છે તો તેની નમાઝ પઢવી જાય છે કે નહિ?

જવાબ બિરકુલ ખુશીયનના સિવાસની મુસાબેહત કરી તેજ પોશાકમાં નમાઝ પઢવી મકરહ છે.

સવાલ-એક દાંદેજ છે, તે આખો દિવસ મસ્જિદના ગોદાં લઈને મદ્રસામાં મુએ છે અને તે કહે છે કે મસ્જિદનાં ગોદાં લઈને મદ્રસામાં મુવું જાય છે. મદ્રસો પણ મસ્જિદમાં છે. માટે મસ્જિદનાં ગોદાં લઈને મદ્રસામાં મુવું જાય છે કે નહિ?

જવાબ-મુતવલ્લીની રજા મેળવી મસ્જિદનાં ગોદાં પર સુઈ શકે છે. કારણકે ઘણી જગ્યાએ મસ્જિદોમાં મુવા માટે ગોદાં બનાવવામાં આવે છે.

સવાલ-હમણા એક ગામમાં આજે ૭ દિવસ થયાં એક ફકીર આવેલો છે; તે કહે છે

કે રા. પગ આપે પણ લોકોએ નહિ આપ-
વાથી ભૂખે પડી રહેલો છે. લોકો ખવડાવે છે
તો પણ ખાતો નથી અને કહે છે કે રા. પગ
આપશે ત્યારે જઈશ તો એને આપવા કે નહિ?

જવાબ-મજદુર ફકીરની એ જખરદરતી
છે "રૂપિઆ આપે તોજ ખાઉ નહિ તો
ખાઉ નહિ." એ તેનો નકામો દોગ છે. એવા
ફકીરોએ આજકાલ ધણે અખત્યાર કરી લીધો
છે એવાઓને પૈસા આપવામાં કંઈ સવાળ નથી.

સવાલ-ઝાતના વખતે કુઆને શરીફ,
તરખી, દરદ-વજીફ પદવાથી કંઈ યુનોહ થશે
કે કેમ ?

જવાબ-ઝાતના વખતે કુઆને શરીફ,
તરખી, દરદ પડી શકે છે.

સવાલ-દમારા ગામમાં મરજહના ધાગ
ઉપર મદસો છે તો તે મદસા ઉપર સુગથી
યુનોહ થશે કે ?

જવાબ-અગર જમાઅતખાના ઉપર ધ યુ
છે તો તે ધ યુ પણ જમાઅતખાનાના માફકજ
મરજહમાં ઘખલ છે માટે એદતેવાત રાખવો
જોઈએ.

સવાલ-શાદી વખતે કોટ અને યુંદીયાયું
પાટયુન છુટીની નીચે સુધી પહેરે છે તો નિકહ
થશે કે કેમ ? અને શાદી વખતે પીદી લગાડવી
અને સેહરો ખાંધવો જાએજ છે કે નહિ ?

જવાબ-પાટયુન કે ઇન્કર અથવા લુંગી
છુંદીની નીચે લટકાવવી સખત હરામ અને
મોટા યુનોહ છે. તેમજ શાદી વખતે પીદી
લગાડવી અને સેહરો ખાંધવો ફરત નથી એ
હિંદુઓના રિવાજ છે માટે એદતેવાત રાખવો
જોઈએ.

સવાલ-એક માણસ મરજહમાં સુઈ રહે
છે અને જમાઅત વખતે જમાઅત સથે
નમાઝ પડતો નથી તો એ જાએજ છે કે નહિ ?

જવાબ-મરજહમાં હંમેશા સુઈ રહેવું
અને જમાઅતથી નમાઝ ન પડવી ધણી બે-
સરખી અને મોટા યુનોહ છે.

સવાલ-એક દાફેઝ છે તે ફજરની નમાઝ
પરયા વગર તરાવફહ પઢાવે તો તરાવીફ થશે
કે નહિ ? અને તે કાઇવાર એકા કરીને ખંડુ
પણ કરતો નથી.

જવાબ-તરાવીફમાં કંઈ વાધો આવશે
નહિ. અને એકા કરી કતરો જવાનો કર ન
હોય તો ખંડુ ક્યાં વિના ઘોષ શકે છે.

સવાલ-એક માણસ એક પીરની કખર
પાસે દરરોજ વજીફ, તરખીફ પઢે છે અને
પછી પિર પાસે રૂપિઆ માગે છે તો તેમ
કરવાથી યુનોહ થશે કે કેમ ?

જવાબ-પીરની કખર પાસે વજીફો પઢવો
અને પીર પાસે રૂપિઆ માગવા ફરત નથી.
એ મોટામાં મોટો શિક છે આપણી હાજતો
ખુન પાસેજ માગવી જોઈએ પીર ચેખખરો
સર્વે ખુદાનાજ મોદનાજ છે.

લુલ સુધારો

જવા અંદના કુતાવા કોલમમાં પહેલા
મરખસાના જવાબમાં ખૂબ હાસ્ય છે. તે
સુધારી વાંચશે, કે હમલવાળી ઓરાંતે પસાધે
નિકાહ ફરત છે પરંતુ જિમાઅ (સિદખનો)
હમલ અવતરે નહિ ત્યાં સુધી ફરત નથી,
પણ જે ઝાનીથી હમલ દોષ તો તે ઝા
સિદખા કરી શકે છે.

એક સસલાભાઈ પોતાની સ્ત્રી સાથે એક
લગ્ન પાસે રહેતા હતા. ત્યાં થઈને રોજ
હાથીનું ટોળું પાણી પીવા જતું સસલાને એ
ગમતું ન હોવાથી તેણે સસલાભાઈને પાણી
ચલાવી કોઈ પણ રીતે હાથીઓને રસ્તો બૂઝાવી
દેવાનું કહ્યું. સસલાએ પારધિઓની પક્ષીઓ
પકડવાની બળ જાણેલી. તે ઉપરથી પ્રેરણા
લઈ હાથીઓના રાહમાં હાંબા વેલાનું મુંચળું
બનાવી પાથર્યું અને તેમાં ભાર મૂકવા આ
પોતે જાતેજ વેલાના બળમાં લપાઈ રહ્યા.
(પોતાનું વખતનજ સૌથી વધુ દશી એમ એની
માન્યતા હતી.) હાથી પાણી પીવા આવ્યા.
પોતે ચાલ્યા, પણ પેલા વેલાના મુંચળામાં
હાથી સપડવાને બદલે એક હાથીના પગમાં
પેલું મુંચળું ભાગ્ય મયું. હાથીને એના મુંચ-
ળાને શો હિસાબ? વેલા દસગવા માંડ્યા સાથે
સાથે સસલાભાઈ પણ ધસડાત માંડ્યા થોડે દૂર
સુધી પહોંચ્યા તો સસલાએ માન્યું કે એના
બહાદુર પુત્રિએ હાથીઓને તો નસાડી મૂક્યા
છે. પણ હવે તેઓ દૂર ભાગી રેવા પડે પક્ષી
પાછળ પડ્યા છે. સસલાને હાથીઓની દયા
આવી અને તેણે પોતાના પતિને ચારતાં
કહ્યું: “એ રદિયાળા રદ મૂકો, રદ મૂકો.”
(કિંવા મુઠ્યા, હવે જવા દો. એ બિચારાને !)

સસલાએ પોતાની ખરી હાલતનો જવાબ
આપતાં કહ્યું કે, “આ રદિયાળા તો રદ મૂકે
છે, પણ સુંઘળા છોડે સારેને !” (કિંવા હું તો
ઉત્તરો જાળમાં લગાઈને ધસડાઈ રહ્યો છું.
હાથી છોડે ત્યારે છૂટું.)

ભાઈ આસિમની સ્થિતિ પણ કંઈક
એવીજ થઈને રહી છે. ‘કારવા’ના જિંદાના
રસ્તામાં બળ પાથરીને તે તથા તેમની ‘મઝાનાં
કાટખાં’ મંડળી તેમાં લપાઈ બેઠી હતી. પરંતુ
એ બળમાં જિંદાના પગ લગાવાને બદલે જિંદાના
પગમાં એમની બળ લગાઈ મઘ છે. જિંદા
ચાલેજ નવ છે, બળ ધસડાઈ રહી છે, અને
તેમાં લગાઈ બેઠેલા મુર્ખિયા અચપ્રતી રીમાની
ધસડાઈ રહી છે આસિમ જિંદાને શું જતા
કરવાના હતા? હવે તો એ ટેકાળા (જિંદા)
એમને છોડે ત્યારે જૂટે હંસી હાલવા નીકળેલા
કેવી હંસી છોરી રહ્યા છે! બનાવવા નીકળેલા
આબાદ પોતેજ દેવા બની ગયા છે !

✕

‘મી. રાવલ એવો પુરાણ ગ્રન્થકાર છે
આ ગ્રન્થ-મંડળના પ્રમુખ છે તેમણે રાજા-
તમાં બાહ્યાંકર વિષે બહુ ટુંકમાં એક મનનીય
અવચન કર્યું હતું. તેમણે જણાવ્યું હતું કે
મુજસાતમાં સાચી ગ્રન્થ લખનાર કવિ

બાલાશંકરજી હતા. અને તેમણે એક જરૂરી સ્થાન પશુ કંઈ હલકું કે આ મુસાવરા માટે પસંદ કરાવેલી પંક્તિ શ્રી. બાલાશંકરની રચેલી છે અને તેમણે તેના પર એક સુંદર ગઝલ પણ લખી છે પરંતુ તેમાં ગઝલચત્વરના નીચમ પ્રમાણે ઘણી તુટીઓ છે અને તે કાશિયાની."

(વેણી તા. ૧૩-૧-૪૨)

ઉપરનો કકરો (ખર) કહો તો એક સંયુક્ત વાક્યજ) આરિકાષ્ટી-નરસા ઔર આરિકાષ્ટી-કરીને નેષ્ટ નવ ચયાંઈ રહેલા વિખતી વાત પછી, લખાઈ રહેલી લખાને પડેલાં (તોળી) જુઓ. અરથા ક્ષત્ર નેષ્ટી દેધો પણ જાણ્યો મૂકી દો, માત્ર બાલાશંકરના મેદામાં 'આગનુક'ને બેઠી બાણો, અને કહો કે, આ શું તેમણે તેમણે મચાવી છે! એકજ વાક્યમાં ચાર તેમણે? એ નામના ત્રણ ત્રણ સર્વાનામો? અને તે ત્રણેય એકજ પ્રકારના? આગનુકની નાક સામેની નાકવાળા શાપદા મટે પણ તેમણે, અને ત્યાં હાજર નહિ તેવા સર્વરથ બાલાશંકર માટે પણ તેમણે? શું 'તેમણે' સિવાય 'આગનુક' બીજા કોઈ સર્વાનામ જાણે છે યા નહિ? કંઈ બાકરજીના નામનો દેવાળો તો નથીને! એમ હોય તો તે લાઇએ પહેલાં બાકરજી પર કાણ મેળવીને પછી વિવેચકના હોતમાં કૂદવું નેષ્ટજો, એમ, ના હોય તો જાણી જોઈને શુદ્ધતાતીતું ખૂન કરનાર એ લાખ ખૂનીએ હવે એટલેથીજ અટકવું નેષ્ટજો. કુગડુમ્મી વગાડી યા કારાગારના ઉચ્ચથી અપર-સમાં ચાલતા એ લાઇ શુદ્ધરીને વધુ કનેત ન કરે તો સાર.

હવે 'આગનુક' ને વિષય ચર્ચા રહી છે તેની વાત, જરાક ફરીથી એવું લખાણ

જુલકાઈ]

જોષ જાવ, ગઝલચત્વરના નિયમ પ્રમાણે જેની ગઝલમાં ઘણી તુટીઓ ('આગનુક' "અને તે કાશિયાની" લખે છે, અરે દોસ્ત; કાશિયાની તો એકજ તુટી ગણાય! ઘણી શી રીતે!) હોય. તેને 'સાચી ગઝલ લખનાર' કેમ કહેવાય? તે ગઝલ સુંદર કેવી રીતે હોઈ શકે? શું આગનુકની આંખે સાચી અને સુંદર ગઝલ તેજ દેખાય છે જેમાં શાસ્ત્રીય રીતે ઘણી તુટીઓ હોય! આ તે બાલાશંકરને અંજલિ અપાઈ રહી છે યા તેમની કુચલી યદ રહી છે? કાષ્ટ સમાજને કે અમારે શું સમજવું?

પણ 'શોડી' ને 'ઘણી' લખવાની શ્રીમા-રીતો "આગનુક" પુરાણો મન્ત્ર છે. જુઓ તે લખે છે કે "વરસમાં મોસમો તો ઘણી આવે છે." (વેણી તા. ૨૦-૧-૪૨) હા, જાઈ ઘણી પણ તે પેટલી? આ દેશમાં તો તેની સંખ્યા નહીં ધમેલી છે શું તેમાં પણ તારા દેશકાર કરવાનો વિચાર છે? સંખ્યને અસંખ્ય બનાવવી છે? કુદરતી કારતોમાં પણ રખડગીરી! જરે! ચાર, બી, બી

ત્રણ મહીના લગી "વાર્તા અને વિવેચનનું માસિક" રહી, એક પ્રોત્સાહક ચેપર (ચાહતે બદલે પરબાપામાંથી લેખે શોધી લેવું ચેપર) ચાલ્યો માસથી "વાર્તા અને જનતાનું માસિક" બની ગયું છે. આ ફેરફાર શાથી થયો? 'વિવેચન'નું હવે તે "જનતા"નું કેમ થયું? આ પ્રતો પર હું વિચારું છું સારે અને ઉપર વર્ણવેલી "વરસમાં આવતી બહુ મોસમો" સંભારે છે, અને તે મોસમો અનુ-સારજ આ ક્રોનિકો થતી હશે ઇસ્વીને વાંદરા-માંથી માણસ બન્યો એ શોધી કાઢવું પરંતુ કાષ્ટએ હજી લગી એ શોધી કાઢવું નથી કે

[૬૨૮]

[૧૯૪૨]

કારવા

માણસ, માણસમાંથી શું થશે? 'મજલિસ' વિષે પણ મને એવું ફિકર છે કે, વિવેચનામાંથી તે જનતાતું બની હવે જનતામાંથી કેવું બનશે? હવે પછી તેના મુખપૃષ્ઠ પર વાર્તા અને (૧) શું લખાશે? કેમ એવું ન થાય કે તે વાર્તા અને વ...પણ અત્યારથી એ જુદા શી માટે ઉદ્ધતવા?

✖

મહાત્મા મિત્રે વળી પાછો 'કવિતા નિબંધનનો અંક' મોકલી આપ્યો છે અંક ખોલીને પહેલુંજ પાનું જોતાં 'પદ્યર (૧)' શું હશે પદ્યર થા પદ્યર (૧)ની પેદનાની કવિતા જોઈ, 'હંદુ' નામ જોતાં વિચારમાં પડ્યો પ્રવાહી અનુક્રુપ. પ્રવાહી અનુક્રુપ! ત્યારે તો 'ધન અનુક્રુપ' અને 'વાયુરૂપ અનુક્રુપ' પણ હોવાનું જોઈએ. પિંગળ તો થોડું પાલું હવે શીખશે છું. પણ એ કવિતાનાર રતુભાષ દેસાઈ (જેઓ તેના તંત્રી મંડળમાં પણ છે) મહારાષ્ટ્રી વધુ જાતા હશે એમ માની એક નિવાસ તરીકે 'પ્રવાહી અનુક્રુપ'નું ટ્યુકલું રખાવિન દેરગાની એમને લગામણ કરે છું. આજા છે કે તેઓ તેમ કરશે. સચે સાચે તેઓ એટલી વધુ કૃપા કરે તો ઘણુંજ સારું કે તેમની કવિતાની ત્રીજી લીટી મને સમજાવે.

"શબ્દમાં દૃષ્ટિયું વાળી તાંપમાં તપતો રહ્યો;"

પદ્યનું ગદ્ય બનાવવા સિવાય પણ એવો સમજાય છે કે આ તાંપમાં તપનાર, અને શબ્દમાં દૃષ્ટિયું વાળનાર પદ્યરને હિંદુઓએ છે. કિંવા એવો કર્તા પદ્યર છે. પણ નથી સમજાતું એટલુંજ કે 'પદ્યર દૃષ્ટિયું' કેવી રીતે વળે? શું પદ્યર વિષે એ દિયતિ શક્ય છે? બહુ વિચારવા છતાં મને તો એ સમજાતું

નથી. લાંબું 'રતુભાષ દેસાઈ' દૃષ્ટિયું વળેતા પદ્યરો મને બતાવે તો માનું, અને સમજાતું.

✖

જે 'મજલિસ'માં બધાના ફિલ્મી કથા. હતી અને જેનું સંપાદન શ્રી. મયલાભ પણ કરવાના હતા તે. મજલિસ પણ ન થઈ અને લાખ સપ્તાય ફરી ન દેખાયા. એ લાખને દિલાસો આપું છું કે:-

"દારો હકારતે" અચરો હવે,

હનડા ખૂન હોતા હવે;

કહી અરમાન અચરો હવે,

જે દિલકે દિલમે રહેતે હવે?"

પણ આ દિલાસાથી તેઓ તાવ ખાઈ જશે અને જરૂર એકાદ નવી મજલિસ ગોઠવી શકશે. એમ હું માનું છું. જોઈએ હવે શું થાય છે?

ચિંતન!

આવ, વિશ્વમાં તને વખતી દઈ;
જેક મારા બધા બતાવી દઈ.
છે નિરાશાના જો તિગિર ઘેરાં;
જ્યોત પુન નામની ઝગારી દઈ.
જોત હરોજ માનવીને કહે-
આવ, અગા બધા પતાવી દઈ.
મેં તો પશું છે એટલું મનમાં;
જાહે, રીસમણ મનાવી દઈ.
જોઈ છું; થાય છે પછી શું શું?
જેકયા જિંદગી બનાવી દઈ,
હવે સમજાં છું એ બધું 'ઉત્તમ';
કે' હવે હાર હવેમચાવી દઈ!

પેટલાઈ

["ઉત્તમ"]

લીલાની હકીકત ►

“રહેવાદા શાએરીની લપાલપ એ સેખળ,

આજકી રાત

સેખળ : અખતર શીરાની

ક્યું ન યુવજારમેં ઇલાની ફિરે મોજે નસીમ,
ક્યું ન હર ફલહો લખરેઝ બહારે તસનીમ,
ક્યું ન આમાદએ અફલાકો પરવાએ શમીમ,
ક્યું ન હર કરો બને જલ્લઅહે તૂરે ફલીમ.
કે ઉન્હે દેખેગે હમ જલ્લાતુમાં આજકી રાત.

આજ કયા બાત હે દુનિયા કે નજારે ખુશ હે?
બાગમે ફલ સરે અર્પ સિતારે ખુશ હે!
એક ખે નામસ્તી સરમસ્તી કે મારે ખુશ હે?
એકમે ખુશ નહિ છાને બીહેં સારે ખુશ હે!
હે ખુશી ચાર તરફ નમ્રએ અર આજકી રાત!

માએબાતો ને હમેં નામે ત્રિખા કરતીયી,
હરમે હમપે દિલ અપના ને દિલ કરતીયી,
મહે અરઆરને યુમનામ દિવા કરતીયી,
હોકે એ પદાં ને પદેમે રહા કરતીયી,
સામને દોગી વહી શેખ અદા આજકી રાત!

દિલકી રગરગમેં હુ મેનાબ મહમ્મત ઉરકી,
આંખકે પદેપે એહરાતી હે સુરત ઉરકી,
ખિજવને રહમેં આમાદહે ઉશ્કત ઉરકી,
મેરે જગમગતપે તારીકે લતાફત ઉરકી,
ઔરે કુછ યાદ નહિ ઇરકે સિવા આજકી રાત!

(વધુ માટે જુઓ ટાઇટલ પેજ ત્રીજું)

“લીલાની હકીકત ન
કરી ખોલને ‘આસિમ’
એ બેદ છે, એ બેદ
રહી નય તેા સારે’
ભાઈ ‘આસિમ’ એ
બેદને શા માટે બેદ-
રૂપે રાખવા ચાહતા
હતા? કું એ બેદ
ખુશતાં તેમની સાથ-
રીતો બેદ પલુ ઉઘાડે
થવાની ખીક હતી!
(હું ધાકું છું કે)
એમજ હોતું નોંધએ.
પલુ એમની ખીક
એમની આગળ આવી
‘લીલા’ અસલમાં
‘સત્તા’ નીકળી. એ
શયખ (આસિમનું
ખરું નામ મહમ્મદ-

◀ પડદો ઉંચકાયા પછી

પોલાના ચણા છે એ સજ્યાં ગરમ નથી!"

લીલાનું મિલન

સ્થાન : 'આસિમ' રોડેરી

મીમાં રાખ્ય છે)
સાદમે એક મુરિશમ
બાળાની શુદ્ધ કરી
તેને હિંદુ બનાવી
હતી. સાઈરીમાં નામ
કમાવાની ખુશ્ખીને
સર્વ 'આસિમ' કેવી
કેવી લીલાઓ રમે
છે તેનું આ એક
ચક્રચક્ર ઉદાહરણ છે.

ધાતના બનાવટી;
ઈન્જીનરી, રાસામ
પારકી, અને છેવટે
પ્રિયતમા પણ ધનિ-
ટેશન. આ કાળમાં
સોનું અટી રૂપીઆ
તોલે ન વેચાય તો
ક્યાં જાય?

→ 'વલી' કરમાડ.

ન કાં વાય સુરબી પવન આજ રાતે ?
ન કાં વેરે ખુશ્ખી ચમન આજ રાતે ?
ન કાં હો રૂપેરી ગગન આજ રાતે ?
કરે કાં ન કુદરત જતન આજ રાતે ?
કે લીલાનું યારો મિલન આજ રાતે,
રે લીલાનું યારો મિલન આજ રાતે ?

બધે રમ્ય દ્રવ્યો ન જમમાં દિસે કાં ?
નમે તારા કળીઓ ન બાગે હસેકાં ?
પનખવાઓ દોપકથી આધે ખસે કાં ?
ધરે માસ જાનત ન આવી વસે કાં ?
કે પાવન ધરો મુજ સદન આજ રાતે,
રે લીલાનું યારો મિલન આજ રાતે.

મને પત્ર ચોરીથી સખતી હતી ને,
દિલ મુજ ઉપર દિલ નિગરથી થતી ને,
સદા મારી ચિન્તા ફિકર રાખતી ને,
મને દાદ કાવ્યો તણી આપતી ને,
હશે ખાસ ને ગુજાવદન આજ રાતે,
રે લીલાનું યારો મિલન આજ રાતે.

મરે મુજ નસે નસમાં જેની મોહબ્બત,
ફરે છે નપન કીકીઓ જેની મૂરત,
જડાઈ છે અંતરમહી જેની મૂરત,
હુપાઈ છે મુજ કાવ્યમાં જેની રંગત,
હું ગાદશ જેના કવન આજ રાતે,
રે લીલાનું યારો મિલન આજ રાતે.

(વધુ આટે જુઓ ટાઈટલ પેજ ત્રીજું)

જીવતા ડંખ

[એક મૌલિક નાટિકા]

લેખક: "કુન્જ" ધોરાજવી

સંલભા:-એક કૌતુહલનુ સુવર્ણ.

સાદીક:-એક કૌતુહલનુ સુવર્ણ.

પ્રવેશ ૧ લો

સાદીક : (નવમકથાના પુસ્તકને જાંચ કરી)
સમ્રામા! હજી ક્યાં સુધી તારી પ્રતિજ્ઞા કરે? હું હજી કેમ નથી આવી! જો તને તારા વચનની કંઈ કિંગત નથી તો પછી આમ કરી બીજાને શા માટે હેરાન કરે છે? આર બાળાનો વાપરો કર્યો. (ધરિયાળ તરફ નજર કરી) ઓહ! હવે તો સામ્ર પાંચ થયા હમણું છ પચ્ચ ધણ જરો અને પહેલા પ્રેમમાં પર પાછી ફરી વળશે. (આકુળ બાકુળ જની આર તરફ નિગાહ નાખતાં) ફરતાનો સમય પચ્ચ પસાર થઈ રહ્યો છે. હવે શું કરે? (રૂમમાં ગાફર લગાવતાં ધડીભર મૌન રહી) જલ્દનમમાં વળ ફરતાનું. આજની સંજા એમજ પસાર કરી નિગતે હવી જલ્દા બીજું શું થાય? (નવમકથાનું પુસ્તક હાથમાં લઈ પુનઃ વંચવાનો પ્રયત્ન કરતાં) અરે! જ્યાં ચિત્તર કેહાણે નથી ત્યાં શું વાંચન કરે? (પુસ્તકનો પા કરીને) હજી તો પ્રેમનો પ્રારંભ છે, ત્યાં તો આ આકુળના બાકુળના સહેલી પડે છે અને હવે પછી તો ખુબ મજા એ એમમ સાહેબાનાં હેટલાં હેટલાં નખસાં સદન કરતાં પડશે? (ટિપ્પણ પર પડેલી સમ્રામાની તસ્વીર તરફ નજર કરી) "પ્રેમ પાત્ર પ્રિય સમ્રામા" એ મળેા કેણે લખ્યા? પ્રિય સમ્રામા! ઓહો,

સ્થળ:-શરીકનો રૂમ.

સમય:-સાંજના સાઠ પાંચ.

(અટકાવ કરતાં) એ શબ્દો મેંજ લખ્યા છે કાં? તો એની વચ્ચાએ હુંજ પાછું કેમ ન લખી હતું "ધિક્કરને પાત્ર સમ્રામા" (એ કાચની વચ્ચે રહેલી તસ્વીર ઉપાડે છે) સા...કૌતુહલના શિક્ષકમાંજ કંઈ એવી અસર છે, ત્યાં એ શું કરે? જોણું આવતું તો ના કહેતાં એને કેણે રોડી હતી? જસ વચન આપી દીધું. આમ પ્રતિજ્ઞા કરાવતા! (શિવપૂર્વક એ કાચ વચ્ચેની તસ્વીર કાઢી લઈ) જસ, હું તો હવે આ અસ્થો (ઝાપથી કાઢ પહેરી લઈ) હવે ભણે સમ્રામા અહિં પધારે, રૂમના દર્શનાર્થે! (કાંઈના પથરાનો અવાજ કાને પડે છે)

"શરીક. શરીક.!"

સાદીક : (હજી અને કાચ ટેળવાના ખાનામાં સેરવી હતી) કેણું સમ્રામા? (રૂમનાં દર ઉપડે છે) આંજ સમ્રામા! હું તો તારી મનેજાઈ કરી વાંચ્યા. (પુસ્તકોને રૂમગાજ વળી સાફ કરી હાથ સંજાળી) એસ સમ્રામા, કાં આજે તો જલ્દ વાર જાગી?

સમ્રામા : આજે આર વાંચે ગામથી પિતાનો ટેશીયામ દેતો, જો આ રહ્યો. (ટીલી-ગામ શરીકના હાથમાં આપીને એનીજ મગમથમાં આજ તો ખૂબ મોડું થયું. એ જલ્દ શરીક તારી માશી માથું છું. નારાજ તો નથી થયો ને?

શદ્ધીક : (જરા આશ્ચર્ય પામતાં) એહ !
એમ દત્ત ? (ટેલીગ્રામ હાથમાં જેમનો તેમ
રાખીને) સપ્તમા ! મેં તો તારા માટે ન જાણે
શું શું વિચારી લીધું દત્ત એની ન પૂછ
વાત !

સસમા : લગભગ બધા કવિઓ એવુંજ
કરતા હોય છે.

શદ્ધીક : પણ હું ક્યાં કવિ છું ?

સસમા : તારી કવિતામાંજ કવિત્વ છે
અને રાખ્દોની મીઠાશ એજ તારી કવિતા છે.

શદ્ધીક : (મંદ હાસ્ય કરતાં) સપ્તમા !
એ તો હું કવિ અને કવિતાની મરકરી કરી
રહી છું !

સસમા : (મોહાદા પર રમાત્ર ફેરવતાં)
કેમ શું કવિતા કરવાનો કોઇ અમુક વ્યક્તિ-
ઓએજ ધુળો લીધો છે ?

શદ્ધીક : એમ નથી કવિ દક્ષપત્રસમે
એક કાવ્યમા કહ્યું છે કે, (અર્ધા રાત્ર જેવા સ્વરે)

ધિંગળા પાઠ પઠ્યા વિના,
કાવ્ય કરે જન કોઈ,
વ્યાકરણ વિના વાણી વટે,
વાણી વિમળ ન હોય.”

સસમા : અરે, આ તો હું સાદિલકાર
નીકળ્યો ? પ્રજા. સાદિલ વિશેનું તારું જ્ઞાન
પણ અગાધ છે, હો ! જવા દે સમય ઘણેજ
થઈ ગયો છે, અને મારે દહતુ તને ઘણું ઘણું
કહેવું છે.

શદ્ધીક : તો પછી કહી નાખતો. નક્કામાં
વિષયો શા સાર છે ?

સસમા : તો પછી ટેલીગ્રામજ હું વાંચી
લે ને !

શદ્ધીક : (કુતુહલ ત્રિષ્ણે ટેલીગ્રામ વાંચતાં)
અરે, આમાં તો તને ખોટાને છે !

સસમા : દારતો

શદ્ધીક : પણ આમ એકાએક ? શા મારે ?
એવું શું કામ દરો ?

સસમા : (જરા મંજીર બની સંક્રાંતી)
કાણુ બાણુ શું કામ દરો ? કદાચને તારા
પિતાએ આપણા સંબંધ વિશેની વાત તારા
પત્ની બાણી મારા પિતાને જાણુ કરી હોય,
અને એ ખાતર જોલાલેજ હોય...

શદ્ધીક : (હઠા વિચારમાં મરકાવ થઈ)
હું પણ એમજ માનું છું. પિતાજીને આપણા
સંબંધ વિશે સાફ સાફ લખ્યું દત્ત લગન
જેવા પ્રશ્ન માટે જોડી મર્યાદાની આડ મેં
મણકારી નહોતી !

સસમા : તારી મા વતા સાચી દરો.
એમ અંતઃકરણથી હૃદયું છું.

શદ્ધીક : હજી પાર પડે તો તો આ
અવની પર સ્વર્ગ ઉતરે

સસમા : (પ્રસન્ન બાવે) શદ્ધીક ! તું
મને ક્યાંક ગાંડી ન કરે.

શદ્ધીક : પણ હું તો એક સમયથી ગાંડો
બની મર્યો છું એવું કેમ ?

સસમા : પ્રેમના પ્રારમે તો લગભગજ
બધજા પુરુષો એમજ કરેલા હોય છે.

શદ્ધીક : હું એ પુરુષો પૈકીનો નથી. એ
તો મારા આત્મનો આવાજ છે અને મારુંજ
છે કે તુલાનૂર નયનોને આકર્ષતારી તારો સૌંદર્ય
મુર્તિએ એક લાંબા સમયથી મારું સાનસાન.
લંદી લીધું છે.

સસમા : (સામગ્રીમય સ્વરે) શું સાચું
કહે છે ? અરેજ !

શક્તિ : ખરેખર સત્યમા, સાચેજ.
સત્યમા : (જરા વિચાર કરીને) શક્તિ !
હું પુછું છું કે લમ પછી પણ આપણા
જીવનમાં આજ જેવીજ પ્રવૃત્તતા રહેશે કે ?
શક્તિ : એમાં તને શંકા છે ? સત્યમા,
વસંતના હાસ્ય દોઢાયા પિના પુત્રજન્મની મહત્તા
કહી સમજાવી નથી !

સત્યમા : પણ પરાગ પ્રસારતા એકદમ
ખુપનો સ્પર્શ પર યુક્તિ લઈ શકે ખીજ ખીજેના
ખુપની શોધમાં પલાયન થાય તો ?

શક્તિ : મન મદિરના અણુ ઉપજા દારે
કે ઉગતી કળીના ભાગ લે એ માનવ નહિ
પણ અમમ.....

સત્યમા : (ગર્જન રવે) જસ, જસ,
મને વિશ્વાસ છે આપણા શિક્ષણના સિંચન
આપણા જીવન છાંતે પોષણ દે, એનો વિકાસ
થાય, એ પિતૃત જાને. એની સુશાસ એમેર
પ્રસારે એજ મારી અંતરેન્ન છે.

શક્તિ : આપણી હજી કમી. આપણું
જીવન મુખ સંતોષનો સચાળ જાને.

સત્યમા : હું હવે જમરા શુન્નાઈ.

શક્તિ : (સત્યમાને જતી જોઈ) સારું
સત્યમા, હું રોજને મળીશ. (બન્ને દસ્તખુનન
કરી સત્યમા જતી રહે છે.)

પ્રવેશ ૨ નો

સ્થળ : કોચેજ દોરોલમાં શક્તિનો રમ.

સમય : સવારના નવ વાગ્યાનો.

શક્તિ : (પત્રો પરથી એકાએક એક
ચક્ર સ્પર્શ) શું થયું હશે ? એક મદિતો ચમો.
પિનાજીને ચાર પત્રો ત્રણ સત્યમાને બે પત્રો

લુહાઈ)

લખ્યા. પણ કોઈનાયે જવાબ નહિ ! શું હશે ?
ક'ઈ સમજ પડતી નથી ! સત્યમા સાથે બહુ
નહી કયું હતું. દરેક પત્રમાં પિતાજીને એ
વિચાર દર્શાવ્યો હતો; જ્યાં ઉભય પૈકી એક-
નોયે પત્ર નહિ ! કેટલું આશ્ચર્ય ? (ચોડીવાર
મૌન રહી વિચાર કર્યા પછી) કદાચને પિતાજી
સત્યમાના પિતા સાથે આ મસ્તેહન તો નહિ
ચત્રાવતા હોય ? (કંટાળીને) તો પછી મને
ખજર આપ્યાં એ કોઈકાને શું થય છે ? મને
તેમ હેખ. કદાચ એમજ હશે. પિતાજી પણ
કોચેજ જીવનના સરકારે ઝીંતેના મહત્વાકાંક્ષી
માનવ પૈકીના એક છે. તેઓ જરૂર મારા
કાર્યને વધાવી દેશે. અનાદાર કે નિષ્ફળતાનો
જરાયે ભય નથી. જરૂર હું પિતૃની ચક્ર
(જરા શંકાશીલ બની વિચારોની પરપરામાં
જોઈ આઈ) અરે ! હું આ શું કરી રહ્યો છું ?
સુવાનીના ઉન્માદે ક'ઈ દિશાએ દોડી રહ્યો છું.
મારું શિક્ષણ મારા પુત્રું નથી, ખીજ દ્રષ્ટિએ
પણ કેલેનું આભારી છે. શું મને લમની
ન્ટેલી લગન છે એટલી પિતાજીને નહિ હોય ?
જરૂર હોવીજ નેહએ ! પછી શા માટે તેઓ
લમ નહિ કરતા હોય ? એમનું વય હજી
એટલું વધુ નથી, એમનું વીરન હજી આનંદ-
મય છે. કદાચને મારા લગનથી એમને જોદ
થાય તો ? એમની સુતેતી સ્મૃતિએ જાગૃત
બની જાય, એમની વેદનાએ ખીજી ઉઠે. એમનું
દળામેશું હઈ પાછું સનેજ અને તો તો મારું
લગન સ્વપ્ન નિષ્ફળ જાને. પ્રવૃત્તતાની મહે-
શાતી સૌરભ અદ્રશ્ય જાને. મારું લગન કાયમી
નિરાશાનો વિષય બની જાય હું શું કરું ?
કેવો પ્રસંગ ! (બન્ને હાથ મસાળી) હું કદાચ
ધૈર્ય ધરું. એક વાર લગન ન પણ કરું. પરંતુ

સક્રમા ધૈર્ય ધરી શકશે ! ગમે તે થાય, જ્યારે પિતાજીના મમત્વે મને ઉચ્ચ શિક્ષણ અર્ધું છે, મારી શક્તિનો વિકાસ કર્યો છે. એમની લાગણીનાગ પ્રતાપે તું આગળ ધપી શક્યો છું. એ બધું કેમ ભુલું ? જો એને ભુલી મારા અર્થ કાજ ખીજ દિશાએ વહન કરે તો તો મારા આદર્શોનું મૃત્યુ થાય મારા શિક્ષણ અને પ્રગતિમય હૃદયમાં ધૂન પડે. (ઉઝ વિચારમાં તનમય થઈ) બસ એજ નિર્ણય છે. પિતાજી લગ્ન કરે પછીજ મારે લગ્ન કરવા ! (સરીક નામની જુમ પાડી ટપાલી દાર રહે છે)

સરીક : (ઉઝો થઈને) દાનો પત્ર લગે ?

(દાર ખોલી ટપાલીના હાથમાંથી પત્ર લઈ ફોડી અતિ કુતુહલપૂર્ણ ઉઝા અચાને વાંચે છે)

નિરાદર સરીક,

આશ્ચર્ય પામીશ નહિ. આ પત્રદાર એક અતિ મહત્વના સંદેશની તને જાણ કરે છે. યોગ્ય દિવસ પહેલાં સક્રમા સાથે તારા ભાવિ લગ્ન જોડાણની વાત સાંભળી મને જાડુજ હર્ષ થયો હતો. પરંતુ એ વિષયમાં ઉઝ દેવરી મેં તપાસ કરી તો જુદીજ વસ્તુ દેખાઈ છે. અને એ સત્ય છે. કદાચ તું આજે નહિ માને તો ભવિષ્યમાં તને સાચું માનવુંજ પડશે. સક્રમાના પિતાએ તારી સાથે સંબંધ જોડવા કરતાં તારા પિતા સાથે સક્રમાનો સંબંધ સંધ્યા જુજજુજ પ્રપત્નો કર્યા અને એમાં એને સફળતા મળી ગઈ છે.

તારો ખાતર તારા પિતાએ સંબંધ જોડવામાં કંઈ સંકોચ અનુભવતા હોય એમ હું અનુમાન કરું છું. બાકી સક્રમા પ્રત્યેનું એમનું આદર્શજી તો અનન્ય છે. અને સક્રમા! એના પિતાના ઉપદેશ પાસે લાચાર જતી છે. જરાક

જોડાયે નૈતિક વિરોધ કરવાનીય એનામાં દિ'મત નથી ! શા કાંજી ? કાણુ જાણું ? આ બધું જોતાં મારી સવલત મુજબ હવે તારા માટે એકજ વસ્તુ જરૂર છે; કે તું તાજ પિતા અને સક્રમાના માર્ગ વચ્ચેથી દૂર ખસી જઈ તારા પિતાને ઉદાર હૃદયે ઉભયનું જોડણ કરવા આમદ કરે.

હી તારો વિચારવતી

અનિસ

(પત્ર વાંચ્યાંજ, સરીક એ હાથ વચ્ચે માથું પન્ડી જમીન ઉપર એક ઉંડા નિસાસા સાથે ઘેરી જાય છે.)

(પડો પડે છે)

ખત

બંધ માસિક "માંદગી"

ફક્ત ત્રણજ દિવસની અંદર 'ધી નેહ' જોગીઓથી ચલુ થાય છે. માસિક અન્યત્રની કોમ્પિયુ ફરિયાદ માટે ફાઈ મળે. દવા સાથે ગેરંટી પત્ર આપવામાં આવે છે. ફીમત રૂ. ૫-૮-૦ પરદેશ રૂ. ૧૦

—ગર્લ રહેતો અટકાવના—

"સાદત" દવા ફક્ત ત્રણજ દિવસ ખાઈ સેવાથી જાંદગી જરમાં કડી મર્મ રહેતો નથી માસિક, ચાલુ. કશુંજ નુકસાન નહિ. ડૉક્ટર વેદોએ અજમાવેલી દવા સાથે ગેરંટી પત્ર ચોક્કસવામાં આવે છે. ફીમત રૂ. ૫-૮-૦ પરદેશ રૂ. ૧૦

ડૉ. એસ. એચ. ખાન,

૪૨ અચંદેટ સ્ટ્રીટ, મોનજીની સામે
કાઠ, મુંબઈ, ફોન. ૨૧૩૪૩.

અસ્માઉલ હુસ્ના

રિક્કાઈ-સાબેરી

સં
ખા
દ
ક

“આ દારો” (અદ ૧૦૦૧) “એ કરર પદોઆગવાશ” (૧) જેનાથી વખત અને જગ્યાની પાખંદી (એટલે નકકી કરેલ વખત અને જગ્યા) થઇ શકતી હોય અને તે જો દર જુમ્આની રાત્રે એને ૧૦૦૧ વખત કિંબાર એકાન્તમાં બેસી પઢવા કરશે તો ધીમે ધીમે ઇ. અ. એટલે કુર્બામાં શાખત થશે, આ દરજ્જાની આગળ ઝાંબેરી કમાણ કંઈ પણ ગણતરીના નથી (૨) જેની ઇચ્છા કમ થઈ ગઇ હોય અથવા જે ઇચ્છાદાર થવા માંગે તો હોય તો દર જુમ્આની રાત્રે અને સૌથમે બેઝમાં ઇલાની નમાઝ પડી એકસો એકસી વખત પઢવાથી ઇ. અ. કહ્યુંદાર થઇ જશે. (૩) દર જુમ્આની રાત્રે એકસો વખત પઢવાથી ઇ. અ. દરેક આફન થવા હમે રેથી બચેશે રહેશે. (૪) જેનું દિલ ઇલાદમાં લાગતું ન હોય તો એને આશમાન તરફ મોહું કરી દરરોજ ૧૦૦૧ વખત પઢવાથી ઇ. અ. જેને જરેખર થઈ જશે, અને હજાદમાં લાગી જશે (૫) શયતાનને દૂર કરવા અને નફસે આમ્મદને માંડવા માટે પીર (સામવાર)ના ઝોડારની નમાઝ બાદ ચા કરી દરરોજ ૧૯૧૯ વખત પઢવું અને જુમ્આની નમાઝ બાદ પ્રતી ખામ કરવું ઇ. અ. પડેજીનવર જૂટકારો થઇ જશે; જુદુ જુદુ તો જે ત્રજૂ દરજ્જા એ મુજબ કરવું ઇ. અ. જરૂર નાન મેજવશે (૬) અલિમના મુસોબી બચવા માટે એને

કસરતથી પઢવા જઇ વનચે વચ્ચે અલિમનું નામ પણ લેવાથી ઇ. અ. તેના મુસોબી બચેશે રહેશે અને અલિમને જરૂર મુકસાન પહોંચશે. (૭) અમર કોઇ નથી જગ્યાએ દેશ પરદેશ વગેરેમાં જવું થયું હોય અને ત્યાં રહેવું બેલાર છે કે કેમ તે ગણવું હોય તો સૌથમે બેઝ જે જુમ્આને રોજથી ચર થતા હોય તેના રોઝા રાખે અને રોઝાની દાક્કાયા એને ૧૦૦૧ વખત પઢશે તો ઇ. અ. ત્રણ દિવસમાંજ તેને ખમર પડી જશે કે તેને માટે ને જગ્યા સારી છે કે ખરાબ. જો એ ત્રણ દિવસમાં નજર ખમર પડે તો ખીજા ચોથા દિવસ દરરોજ ૧૦૦ વખત પઢવા રહેવું ઇ. અ. ખમર પડી જશે.

“આ નાદેઓ” (સંખ્યા ૨૦૧) “એ નફે પહોંઆગવાશ” (૧) કિસ્તીમાં, આગબોટમાં બેસી મુસાફરી કરતી વેળા એને તેટલા દિવસ કસરતથી અમર કમમાં કમ દરરોજ ૨૦૧ વખત પઢવાથી ઇ. અ. દરેક અફોથી બચી જઇ સદીસવામત ખારેથી જગ્યાએ પહોંચી જવાશે (૨) દરેક કામ ચર કરવા પડેમાં ૪૧ એકનાળીસ વખત એને પડી લેવાથી ઇ. અ. તે કામ મરજી મુજબ પૂર્ણ થશે. (૩) રજાના મહીનામાં એને કસરતથી પઢવા ઇ. અ. ઇચ્છારે ઇલાદીથી આશાદ થશે. (૪) એને કસરતથી પઢવા ઇ. અ. કોઇ ગમમાં પડાશે નહીં. (૫) કમની મુસાફરીમાં એને કસરતથી

પદનાર ઇ અ સહીસત્તામત ઘેર પાછો ફરશે
(૬) એને કસરતથી પદનાર બીમાર ઉપર દમ
કરશે તો ઇ. અ. બહુ જલ્દી સારો થઈ જશે.
(૭) વેપાર થ'ધા માટે કાઠપણુ માલ ખરીદવા
પહેલાં એને ૪૧ વખત પદનાથી ઇ. અ. તે
માલમાં સારો નફો થશે. (૮) રમજા, સઅખાન
અને રમઘાન (રમઝાન) મહીનામાં દરરોજ
એને ૭૦૦૦ સાત હજાર વખત પદનાર ઇ. અ.
સાહેબે કરશે અને સાહેબે બાતિન થશે.

“ધા નૂરો” (અદદ ૨૫૬) “એ રૌશની-
વાલા” (૧) દર જુમ્હાની રાત્રે સાત વખત
સૂરએ નૂર અથવા સૂરએ ફતેહા અને ત્રણ
હજાર વખત એને પદનારના દિલને અધના
જેમ સાફ અને નૂરાની બનાવે છે, અને તેના
દિલમાં નૂર પેદા થાય છે (૨) દરરોજ સવારે
૨૫૬ વખત પદનારનું દિલ રૌશન થશે.
(૩) એને કસરતથી પદનારની રૌશની
ઇ. અ. કાયમ રહેશે. (૪) અંખો ૧
સૂરમે લગાડતી વખત એને પદના રહી
લગાડવાથી ઇ. અ. આંખોની રૌશનીમાં વધારો
થશે, અને આંખોની બીજી બીમારીઓ પણ
દૂર થશે. (૫) જે ધરમા દરરોજ સત્તારની નમાઝ
પછી એને ૧૧૨૧ વખત પદનામાં આવે તે
ધર ઇ. અ. નૂરથી રૌશન થશે અને તે ધરમાં
સાપ જિન્દગી વગેરે જહેરીલા જનનાર તેમજ
જન જન વગેરે રહેશે નહીં અને બહુ ટોણાની
પણ કંઈ અસર થશે નહીં (૬) “અલ્લાહિ
નૂરુસ્સમાવાતે વદઅહે” યા નૂરો” પરસાદના
તેજાન, કાલી આંધી વખત ૧૦૦૦ વખત
એને પદનાથી ઇ. અ. અંધારું દૂર થઈ જશે.
(૭) સૂરજ અને ચાંદ ત્રદણુ વખત એને
વગર ત્રણગીએ કસરતથી પદનું બહુ ફાયદામંદ છે.

“ધા હુદી” સંખ્યા ૨) “એ રસ્તો
જાવાનાર” (૧) જે કોઈ આરમાન તરફ
મેટું કરી હાથ ઉઠા કરી (દુઆ માગે તેમ)
એને કસરતથી દરરોજ પઢી હાથો ઉપર દમ
કરી મોંઢા અને આંખો પર ફેરવશે તો ઇ.
અ. એવડે મારફતનો મર્તબો તેને મરશે
અને ઇસચારે ઇલાહી તેની ઉપર ખુશશે. (૨)
દી ૧ દુ-યાની ગમે તે હાજત માટે અગર ગમે
તે કુશિલ માટે બે રકાત નશીત પઢે. પહેલી
રકાતમાં “સૂરએ ફતેહા” પછી “આયવુજ
કુર્સી” પઢે અને બીજીમાં “સૂરએ ફતેહા”
પછી “સૂરએ ઇન્શાસ” ત્રણ વખત પઢી
સત્તામ ફેરવી “ધા હુદી”ને એકી સાંસ
જ્યાં સુધી સાંસ કાયમ રહે ત્યાં સુધી પઢતો
રહે. જ્યારે સાંસ ટુટે ત્યારે તુરત દુઆ માગે
ઇ. અ. બીજી મુશિકલ આસાન થઈ જશે અને
ધારેલુ કામ થશે, એવી રીતે કામ પૂર્ણ થાય
ત્યાં સુધી પદના રહેવું (૩) સફરમાં રસ્તો
બૂરી જતાર જે “ધા હુદી એહુદી”ને કસ-
રતથી પઢશે તો ઇ. અ. રસ્તો જલ્દી મળી
જશે. (૪) જે કોઈ સવારની અને ઇશાની
ફર્જ નમાઝ પછી સાત સાત વખત “ધા હુદી”
ને દુઆ માંગતા હાથ ઉઠા કરી એને પઢી
હાથ ઉપર દમ કરી હાથને મોંઢા ઉપર ફેરવશે
તો દરેક કામમાં તેની અક્કલ બરોબર કામ
કરશે અને તે જે મસ્જેદો કે સલત્ત આપશે
તે સીધો અને બરોબર હશે. (૫) દાકિમ,
મુદતી, કાઝી, કૌમના સરદાર અગર કોઈ પણ
માણસ જ્યારે તેને કોઇનો ઇન્સાફ કરવા
સોંપવામાં આવ્યો હોય ત્યારે જે પ્રથમ એને
સાત વખત પઢી લેશે તો ઇ. અ. દક અને
ખરો ઇન્સાફ કરશે. (૬) મુસાફરી શરૂ કરવા

પહેલાં એને અગીઆર વખત પદનાર છે. અ
મુસફરીની દરેક આશતથી બચેતો રહેશે અને
તેના બધા કામ બરોબર સહેલાઈથી થશે. (૭)
એને કસરતથી પદનારની આંખોની રીસાનીમાં
વધારો થતો રહેશે તેમજ આંકડામાં પણ વધારો
થશે. (૮) “યા હાદી એફદેતરિસરાતલ
મુસ્તરીમ”ને દરરોજ ઇશાની નમાઝ પછી
૧૧૦૦ અગીઆર સો વખત હમેશા પદનાર
જાદી પણ છે. અ. કોઇનો મોહતાજ થશે નહીં,
ખુદાપાક તેની દરેક હાજત પૂરી કરશે. (૯)
“એને (નંબર ૮) હમેશા કસરતથી પદનાર
ખરાબ રહેતો ચઢી શકે તેથી તે છે. અ.
રાહો ગ્રાસ્ત પર આવી જશે અને નેક કામો
કરતો થઈ જશે. જુરા કામોથી છૂટવા માટે
ઇકસીર છે. (૧૦) કે.ઇ પણ ગમ કે રહેઠાંમાં
દાખલ થવા પહેલાં એને (નંબર ૮) ૨૧
વખત પદનાર શબ્દ કે ગાગની દરેક જુરાઇ
જોયી છે અ. બચેતો રહેશે.

“યા બદીઓ” (અર્થ ૮૬) “ગાઇ પણ
નયુનો જોવા વગર કુન્યાની દરેક સીજ જના
વનાર” (૧) ગાઇ પણ મતલબ પૂર્ણ થતી ન
હોય તો દરરોજ રાત્રે એને એક સો વખત
પદનારથી છે. અ. બહુ જાદી કામ થઇ જશે.
(૨) એને હમેશા કસરતથી પદનાર દરેક ગમ
અને મુશ્કેલથી છે. અ. બચેતો રહેશે અને
એવા વખતમાં એને કસરતથી પદનારથી છે.
અ. બહુ જાદી છૂટકારો થઇ જશે. (૩) દરરોજ
એક દળર વખત પદનારથી દરેક ખીમારી અને
ગમ છે. અ. બહુ જાદી દૂર થઇ જશે. (૪)
કોઇ પણ હાજત પૂર્ણ કરવા દરરોજ એક
દળર વખત પદનું. છે. અ. હાજત પૂરી થશે.
(૫) “યા બદીઉલમાવાતે વલ્દઅર્દે” વા

બદીઓ” કોઇ પણ ગમ અને મુશ્કેલ માટે,
એને તે ગમ કે મુશ્કેલ દૂર થાય ત્યાં સુધી,
દરરોજ એક દળર વખત અને જોહી વખત
નહીં બની શકે તો ૮૬ અગર ૭૦ વખત પદનો
રહેશે તો છે. અ. બહુ જાદી મુશ્કેલ આસાન
થશે અને ગમ દૂર થઇ જશે. (૬) ધરતે
ખાત માટે તેની નિયત કરી રાત્રે કિબ્લા
જાવજી જેસી નગર પ ને જોહી વખત પદનો
રહે કે પદનાં પદનાં ઉધ આવી જાય તારે
લાંજ સુધ જવું. છે. અ. ખવાયમાં હાથ માથુગ
થઇ જશે. કામ પૂર્ણ થાય ત્યાં સુધી પદનું.
(૭) “યા બદીઉલ અમ્મતએમે ખિલ્દાઈ
યા બદીઓ” હીન કુન્યાના બધા કામદા
અને કમાલાત હાસિલ કરવા દરરોજ એને
ખારસો વખત પદનું. (૮) મદખખતને માટે
ઉરુને માદમા માદમાં મીસરી (સાહેરીયા
ખાંડ જેને બીનાઇ ખાંડ પણ કહે છે તે)
રાખી મદખખત ચાન ધરી, ઇશાની નમાઝ
પછી, વિનર પડવા પહેલાં, એકજ નાકી કસ
જગાએ જેસી દરરોજ જોસો વખત પદનું.
(૯) દુરમનની હજાકી માટે નંબર ૮ મુજબ
માદમાં ખાદી સીજ રાખી પદનું. પણ
આ અમલ ૧૫ આંદ પછી શરૂ કરવો
જેહએ અગર નંબર ૮ને બદલે “યા બદીઉલ
અમ્મતએમે ખિલ્દાઈ” પડશે તો પણ આસરો.

“યા બાદી” (અર્થ ૧૧૩) “એ હમેશા
રહેવાવા” (૧) દરેક જુમઆની રાત્રે ઇશાની
નમાઝ પછી એક સો વખત પદનારના દરેક
અમલ (નેક કામ) ખુદાપાક કબૂલ કરે છે
અને પદનારને કોઇ પણ તરેહનો રંજ કોઇ
પહેલાંથી શકશે નહીં. (૨) દુરમનની હજાકીની
નિયતથી સનીયારના ઝોરોની નમાઝ પછી
અગર બીજો કોઇ વખત નહીં કરી બેરહા

નરીલ દુસ્મનની હલાકીની નિયતથી) પદી દુસ્મન હલાક થાય ત્યાં સુધી દરરોજ એક સો વખત પઢવું ઇ. અ. દુસ્મન હલાક થશે અમર તેને તાબે થઈ જશે. (૩) સૂરજ નીકલવા પહેલાં દરરોજ એક સો વખત પદનાર ઇ. અ. મરતાં સુધી કોઈ દુઃખ તકલીફમાં પકડાશે નહીં અને ક્યામતમાં ઇ. અ. બખ-શાઈ જશે (૪) કોઈ રંજ કે મુસીબતમાં પકડાઈ જનાર દરરોજ એક હગર વખત પદનાર ઇ. અ. ખડુ જલ્દી એમાથી છૂટા થઈ જશે. (૫) કોઈ ખેતી બરબાદ થવાની ધસતી લાગતી હોય તો “અલ્લાહો આકી”ને દરરોજ ૧૭૯ વખત પદી ચારે તરફ દમ કરવાથી ઇ. અ. બરબાદીથી બચી જશે.

“યા વારેસો” (અલ્લ ૭૦૭) “એ માલિક અને ફના પછી બધાનો વારેસ” (૧) સૂરજ નીકલતી વખત એને એકસો વખત પદનારને ઇ. અ. કંઈ રંજ પહોંચશે નહીં. (૨) એને કસરતથી પદનારના બધા કમો પૂરા થશે અને અમનમાં રહેશે. (૩) એને કસરતથી

પદનારની ઉમરમાં બઝૂત થાય છે. (૪) મગરેબ પછી એને દંશાની પહેલાં એને ૧૧૨૧ વખત પદનારના દિલની પરેશાની અને દેરાની, મલરાટ વગેરે ઇ. અ. ખડુ જલ્દી દૂર થઈ દિલમાં મુશી વેદા થઈ જશે (૫) કોઈના નજદીકના સગા જે લાવારસ હોય અને તેમની મામ મિલકતના વારસ થવા ઇરાદો હોય તો તેની નિશ્ચયથી જગ્યા અને વખત નક્કી કરી દરરોજ ૭૦૭ વખત એને પઢવું ઇ. અ. કામ થઈ જશે. (અપૂર્ણ)

“ મુલ મુધારો ”

“કારવાં” માસ જુન ૧૯૪૨ના પાના પહેલની કોલમ ૧૧૦માં નંબર ૧૧ વાંચી દુઆમાં:- “અલ્લાહુમા યા તીયો” છે તેને બદલે “અલ્લાહુમા યા ગનીયો” એ મુજબ પઢવું.

પાના ૬૦૦ની કોલમ બીજીમાં ૭ નંબરની દુઆમાં છેલ્લે યા લતીફ જે વાર ૭૫૫વડું છે તેને બગે યા લતીફ ત્રણ વખત પઢવું

બજમે ઇકબાલ, કઠોરના

બીજાં વર્ષના પ્રગટ થયેલાં પુસ્તકો

મુહમ્મદી દર્પણ મૂલ્ય ૦-૧૨-૦ (ચોરટો ૦-૨-૦ વધુ)

ઈબને સિરાજ „ ૦-૬-૦ (ચોરટો ૦ ૧-૦ વધુ)

—: તૈયાર થતાં પુસ્તકો :—

ઇકબાલ.....સીરતી. માટીના ઘડા.....ફખ માતરી,

સ્ટોકીસ્ટ:—શ્રી રાહેર સ્ટોર્સ ટાવરોડ, સુરત.

આલ્ફકાનોં વિવેચના

અનુવાદક:-સાચેદ બકીલી સાહુબ.

મૂસા બિન નસીરની ગણના મુસલમાનોના શ્રેષ્ઠ સેનાપતિઓમાં થાય છે, જેમના ચણેનિ વિજય અને કિર્તિએ હંમેશાં ચુમ્બા છે. એઓ હજારત-ઉમર ફારુક (૨૬૦)ની ખિસ્મતના સમયમાં જન્મી-હ (મિસ્રોપોટેમિયા)ના એક ગામ કુરુત્તનાની પાસે હિ. સ. ૧૯માં જન્મ્યા હતા. એમના પિતાના નામ વિષે મતભેદ છે. કેટલાક એમને હંખને નસીર હંખને જૈદ મિકરી અને કેટલાક હંખને અબ્દુરહમાન હંખને જૈદ ખમરી કહે છે. ઇતિહાસકાર હંખને ખદ્દોનનો મત છે કે એમના પિતાનું નામ નસીર હતું અને તે જની સખમના મુસ્તામ હતા. એજ નામ ખરૂં માનવામાં આવે છે. એવીજ રીતે એમના કળીશા વિષે પણ મતભેદ છે સામાન્ય રીતે મનાય છે કે એઓ મની હિન્દુલ અથવા જની સખમ વંશની એક ઔરતના મુસ્તામ હતા. જ્યારે હજરત ખાલિફ બિન વસીદ (૨૬૦)એ ઇરાનીએને અવનુસમરમાં પરાજીત કર્યા, ત્યારે લંબા એક દેશમાંથી એમના પિતા ગિરફતાર થયા હતા અને તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેઓ મૂળ મિકર બિન વાઈ-લના વંશમાંથી છે. જો આ રિવાજતને ખરી મોની લેવામાં આવે તો, તેઓ એક અજાદ પુરુષ હતા અને મિકર બિન વાઈલના કળીશા સાથે સંબંધ ધરાવત હતા. માત્ર અવનુસમરમાં મળી આવવાથી મૂસા કહેવાવા લાગ્યા હતા. ટુંકમાં આ વાત ઉપર બધાય ઇતિહાસકારો એક મત છે કે મૂસા બિન નસીર અબ્દુલ અઝીઝ બિન મરવાન બિન હકમના મુસ્તામ હતા. મૂસાના પિતા ૬૦ અમીર મુઆવિયા (૨૬૦)ના અંગરક્ષક હતા. પરંતુ સિદ્ધાંતના

યુધ્ધમાં એમના તરફથી શરીક થયા ન હતા. એ સિદ્ધ્ય એમના વિષે કાંઈ જાણ નથી ખુદ મૂસા વિષે કહેવાય છે કે અમીર મુઆવિયાએ એમને લ્લાઈ સેનાના અધિકાર મુકર્રર કર્યા હતા. તેઓ કિસ્સ (૬૨)માં લડ્યા હતા અને ત્યાં તેમણે કિસ્સા પણ ચલાવ્યા હતા. અમીર મુઆવિયાની વધાર પછી પહોંદના સમયમાં મૂસાનું નામ સાંભળવામાં આવતું નથી. એ પછીના ઝખ્ખઓમાં પણ એ મુમનામ રહ્યા છે. બપે જ્યારે અબ્દુલ મલિક તમામ ખિલાફતનો એકત્રી માલિક બની ગયા, ત્યારે તેમણે પોતાના લાઇ અબ્દુલ અઝીઝને મિસ્તરનો અને ખીન્ન લાઇને દૂરનો મત્રર બનાવ્યો. મૂસા, અબ્દુલ અઝીઝની પાસે મિસ્તરમાં હતા. અબ્દુલ મલિકે અબ્દુલ અઝીઝને લખીને મૂસાને ઓલાખા અને ખશીરના વઝીર, સલામકાર અને ઇરાકના દીવાનના જોખમદાર અમલદાર મુકર્રર કર્યા. મૂસા, ખશીરની સાથે બસરા ગયા. ખશીરનું ત્યાં અથાનક મૂક્યું થયું. એના મરણ પછી અબ્દુલ મલિકે હજમજ બિન યમ્મરને આ પ્રાંતનો મત્રર નિમ્નો. કેમકે હિસાબ બરાબર ન હતો અને મૂસા ઉપર ઉચાપત કરવાનો આરોપ હતો, જેથી એમને મિસ્તર કરી શિક્ષા આપવાનો હુકમ કર્યો. મૂસા ત્યાં નાસીને અબ્દુલ અઝીઝની પાસે સામ (સિરિયા) આવ્યા ગયા. તે એમને લઇને અબ્દુલ મલિકની પાસે આવ્યા. ખશીરએ મૂસાને ખવાસ હઝાર દીનારનો દંડ કર્યો, જે એમણે નણ્ય માસમાં અબ્દુલ અઝીઝની મહત્તી અદા કરી દીધો અને તેમનીજ સાથે મિસ્તર આવ્યા ગયા. અબ્દુલ મલિકે સીધી રીતે હરસાન બિન

નુઅમાનને આફ્રિકાનો ગવર્નર નિમ્નો, પણ અબ્દુલ અઝીઝ એનાથી નાપુસ દતા. અબ્દુલ અઝીઝે ખલીફાની મંજૂરી વિનાજ એને પદ-બ્રષ્ટ કરીને એને રથાને મૂસા ખિન નસીરને ત્યાંના ગવર્નર બનાવી દીધા. એમની નીમણુંક દિ. સ. ૭૮ ના અંતમાં થઇ. તેઓ તુરત આફ્રિકા તરફ રવાના થઇ ગયા. ઝાતુલ જમા-જમ રથે લસકરનું નિરક્ષણ કર્યું અને ૫ જમાદીઉસ અબ્દલ ૭૯ દિઝરીને સોમવારે આફ્રિકા પહોંચી ગયા આવી રીતે સાઠ વર્ષની વયે મૂસા આફ્રિકાના ગવર્નર બની ગયા. જે સમયે તેઓ ત્યાં પહોંચ્યા તે વખતે ત્યાં મુસલમાનોની એવી હાલત થઇ ગઇ હતી કે દુશ્મનોના ડરના માર્યા ધરોઆથી નિકળી પશુ શકતા ન હતા. લસકરી તાકત ધણી વખણી થઇ ગઇ હતી. મરિજો સુધ્ધાંની હાલત તૂટી પૂટી હતી. એમણે ત્યાં પહોંચતાંજ આ હાલતમાં પરિવર્તન ઉત્પન્ન કરી લીધું. સૌથી પ્રથમ ઝઅકરાનને હતી લીધું. અહીં આથી ત્રણ લાખ ફેદી એમને હાય લાગ્યા. આ એમના મહાન વિજયનું મંગલાચરણ હતું. એની અસર એવી થઈ કે ખલીફા અબ્દુલમલિક પણ ખુશ થઇ ગયા, એ પછી એમણે વિજયોનો સિત્તસિયો ચાલુજ રાખ્યો. દિ. સ. ૮૩માં ટયુનિસ મુકામે વહાણો બનાવવાનું કારખાનું (દારસ સિન્અન) રચાયું અને દિ. સ. ૮૪ સુધી એમાંજ પોતાવણા રહ્યા. દિ. સ. ૮૫માં એજ મુકામથી એમણે એક નૌકાસેન્ય પોતાના પુત્ર અબ્દુલ્લાહની સરદારી હેઠળ સિસિલી રવાના કર્યું. જેણે એક શહેર હતી લીધું અને ધણી માલમતા મેળવી.

ખલીફા અબ્દુલ મલિકના મૃત્યુ પછી પણ વિજયો બરાબર થતાંજ રહ્યા. સરદાનિયહ (સાર્ડીનીયા) ઉપર હુમલો કરવામાં આવ્યો.

સોસઅલ અકસાનાના બાન્શાદને પરાજીત કર્યો. મ્યુરકા ટપુ છતાયું અને મૂસાના ગુલામ તરફિ તન્ન ઉપર કબ્જો કર્યો. દિ. સ. ૯૨માં રયેન ઉપર આક્રમણ કરીને તે કબ્જો કર્યું. મૂસાની ખાસ પ્રતિષ્ઠા એમાં છે કે એમણે હમેશાં આ વિચાર રાખ્યો કે જે વિજયો પ્રાપ્ત થાય તે અધુરાં ન રહી જાય. હમણા સુધી આફ્રિકાના ઇસ્લામી વિજયોમાં આ ખાતી હતી કે અરબોએ બર્બરીઓને ઇસ્લામથી જાણીતા કરવાના ચાલુ પ્રયત્નો કર્યા ન હતા. પરિણામ એ આવતું હતું કે બર્બરી* હમેશા મુરતદ થઇને ઝમઝા ઉત્પન્ન કરતા હતા. એનો ઉપાય કરવામાં આવ્યો અને પશ્ચિમના તથા છતાવલા પ્રદેશોમાં અરબોને ખાસ આ કામે નિમવામાં આવ્યા કે સોકોને ઇસ્લામનું શિક્ષણ આપે અને એમને સઘનતાશળી બનાવીને ભવિષ્ય માટે કાપતી સુયેદ શક્તિનો માર્ગ સાફ કરે

* “બર્બરી”, આફ્રિકાના ઇસ્લામી વિજયો વખતે મિસરથી લઈને એટલાંટિક સમુદ્ર સુધી તમામ ઉત્તર આફ્રિકાના પ્રદેશોમાં વસેલા હતા એમના વિષે વિદ્વાનો હજુ સુધી ફેસલો કરી શક્યા નથી કે એ લોકો કયા વંશમાંથી છે. પરંતુ એમની પુરાતનતા એના ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે ઈસ્વી સન પૂર્વે ૧૩૦૦ અને ૧૭૦૦ના મિસરી શિક્ષા લેણે અને ચિત્રેમાં એમના નામ અર્કે ચિત્રો* મળી આવે છે. કેટલાક અરબ ઇતિહાસકર્તા કહે છે કે બર્બરી ખરી રીતે હમયરી છે. અફરિકાઈ અને કપ્પસ કાબને સઘથી તુબ્બા થમને (થમના બાદશાહે) આફ્રિકા અને પશ્ચિમતા પ્રદેશોને કબ્જો કર્યો ત્યારે તે એની સાથે ‘અદિ’ આ આવ્યા હતા અને અદિ આજ વસી ગયા હતા એક માન્યતા એવી પણ છે કે આ લોકો શામ (સિરિયા)ના વતની છે અને ત્યાંથી આફ્રિકા આવ્યા હતા. વર્ણનાહો અબ્દુલમ.

રપેન છતવાને માટે મૂસાએ પોતાના
યુવામ તારિક બિન અપાદને મોકલ્યો
હતો. જેણે રપેનના ખાસાદ લગ્નરીક
ને હરાવીને તલીતલીપદ (શેલેટ) મુઘીને પ્રદેશ
છતી લીધો. મૂસા પોતે પણ રપેન ગયા અને
ત્યાંથી-હિ. સ. ૯૪માં ખિલાફતના દરગાહમાં
હાજિર થવાને માટે રવાના થઈ ગયા. એમાં
મતભેદ છે કે મૂસા વલીની ઝિન્દગીમાં દમરક
પહોંચ્યા હતા યા નહી. મુઘીએ એમને
વિલંબ કરીને પહોંચવાની તાજાદ કરી કે જેથી
માને ગનીમત વલીદને મળવાને જરૂર પોતાને
મળે મૂસાએ એના હુકમનું ઉલ્લંઘન કર્યું
હતું જેથી મુઘીએ એમને શિક્ષા કરી.

એમને તડકામાં ઉભા રાખવામાં આવ્યા અને
દંડ પણ કર્યો દંડની રકમ જુદી જુદી બધાને
કરવામાં આવે છે. કેટલાક ત્રણ લાખ દીનાર
અને કેટલાક એક લાખ દીનાર કહે છે. આ
દંડ યઝીદ બિન મુલકિબની મદદથી અદા થયો.
એ પછી જલ્દીય છે કે મૂસા મુસોમાનના દર-
ગાહમાં રહેવા લાગ્યા. જ્યારે હિ. સ. ૯૭માં
ખલીફાએ હજ કરી છે, સારે મુસા પણ એની
સાથે હતા અને એજ પ્રવાસમાં વાદી ઉઝ કુશ
આશ્રય એમની વક્ત યઈ.

(આ લેખ, "અન્નજૂમ અઝઝાદિરહુ" કર્તા :
તખરી બરહી, "મુઘી", "અલ ઈમામનહ વ
સિયાસતહ" કર્તા : ઇબ્ને કુતેબહ, અને "ઈબ્ને
ખલ્કાન"ના આધારે લખાયેલો છે.)

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ.

ન્યુસપેપર એજન્ટસ.

ટાવર રોડ-મુરત.

મુંબઈની રવિવારે 'વતન' સાપ્તાહિક

જ. જિન્નાહ રચાપિત. ડૉ. દોડ આનો

અમદાવાદથી સોમવારે 'દીન' સાપ્તાહિક

તંત્રી:-નિઝામુદ્દીન ફરૈશી. ડૉ. બે આના

મુરતથી શુક્રવારે 'હુમદદ' સાપ્તાહિક

તંત્રી:-સૈયદ મોહમ્મદ. ડૉ. સવા આનો

. પાઞ્ચકથાથી શુક્રવારે પ્રગટ થતું

'મુસ્લિમ બુલેટિન' સાપ્તાહિક

તંત્રી:-શાખનમ. ડૉ. બે આના

આલ ઇન્ડિયા રેડીઓના પખવાડીક

'આવાઝ' (ઉર્દૂ) ડૉ. સાદા

'સારંગ' (હિન્દી) ત્રણ આના

મુરતથી દર અઢેણ

પંદરથી તરીએ 'કારવાં' માસિક

પ્રગટ થતું

તંત્રી:-'વહુશી'-'એકાર'. ડૉ. પાંચ આના

અમદાવાદથી દર

ધરેજાની પહેલી 'નિઝામ' માસિક

તારીએ પ્રગટ થતું

તંત્રી:-'નિઝામુદ્દીન ફરૈશી'. ડૉ. બેઆના

૩.બા.૬

સાદૃશ્ય

[૧]

[૨]

છવન-ઉદ્દેશ

કાં ભક્ત અધાર પડી થરથરે ?
હૃદય-વર્ષા તુજ પરે છો ઝરઝરે;
ભક્તિ દીપક આત્મમાં પ્રગટાય, તો
તુજ કને સાદૃશ્ય આવી કરમરે.

“શું રામા નિમને જલાવી ગય છે ?
અશ્રુભય છવનનાં શું એ આ'ય છે ?
હું મરે એની પહેલાં ઉચરી,
મૃત્યુ પરવાના શિખાની ગય છે.”

[૩]

હાથ, વિધિ ।

રે, જમણું મીઠું ગુંથું ઉપવને,
આવકારી, પુણ્ય મલક્યું નિમ્ન મને;
ચૂસી રસ નિર્દય જમર ભાગી ગયો,
તે ખરેણુ પુણ્ય અપદ્યું કે' જાને.

શિશ્નતા

[૪]

[૫]

મનીષા

પથ છવનનો સદા એકજ ચહું,
તે હૃદય કે' છે : પદ્મચતુ' રહું;
પૂર્ણ તેજે હું કદી મગ્નકાંઈ વા,
ગાઢ અધારે વ્યથા, ચિંતા સહું.

કો' બધાનક પવંતે ચક્રું કરી,
તે અટૂલા, એકલા રહ્યું કદી;
ના ગમે એ; ગાઈ મીઠાં મીઠાં,
ધોધ સાથે ખેલ્યું પડ્યું કદી.

[૬]

પરમાર્થ

ન્યાં કદી સ્વકાજ એકે આહ ના,
પરદુઃખો સહેવા છતાં ન્યાં આહ ના;
ન્યાં પરાયે' મૃત્યુની છે ઝંખના,
રાહદારી જૂજ એવા રાહ ના

વિપત્તિ

[૭]

[૮]

દમન

વાદજો વિપત્તિનાં ધનયોર છે,
તે સતત વરસાદ કે' જોર છે;
મુજ હૃદય-સર એ ત્રીલી છલકાય છે,
ચમ્પુ વાટે મૂક એનો શોર છે.

આમ પર પથરાય ઉપાતું અમી,
સાગરે છે તેજ કેરી ના કમી;
હાથ ! કિન્તુ ડોલની મમ નાંવને,
કો' ખડકના શ્યામ એળાએ દમી.

‘એકામ’

સિદ્ધિ.....ના.....સન્માર્ગ

રજી કરનાર : "ગાંધી"

(સર્વ હક્ક લેખકને સ્વાધીન છે)

૪૨૭

જીવનનાં મર્મો મોકળા કરવા માટે આપણે વધારેમાં વધારે સદન કરવા તત્પર થવું જોઈએ, ખાસ કરીને આર્થિક દ્રષ્ટિએ આઝાદ મનારજ પોતાની અન્ય એકંદર દુકારટો દૂર કરી શકે છે,

૪૨૮

આપણે વિકાસ સોંઘી એવી સામાજિક રીતીઓને અપનાવી લેવાથી અટકે છે. જીવનમાં અજીવાળાં પાંચરી સદે એવી જીવનવાણી રીતીઓને માન આપવામાં આપણું ગૌરવ છે. પણ જે રીતીઓને આપણી નૈતિક શક્તિને વિકસ સવા દેતી ન હોય, તેવી રીતીઓને તો યુવાનોએ સ્વર ધૂળમાં મેળવી દેવી જોઈએ, આગેવાનોનો અગ્રદ તો પોતાની આગેવાની જળવી રાખવા માટેનોજ હોય છે. તેઓ સમરન સ્થિતિ કે સમાજની પ્રગતિ સદંતર યંબી ગતી પોતાની સગી આંખે જોવા છતાંએ આંખ આડા કાન કરે છે. સત્તાના મોહમાં સ્વાસ્થ્યનું ભાન પણ તેમને રહેતું નથી.

૪૨૯

આપણું સમાજમાં હજુએ એક પ્રથા એવી છે કે જેનો મૂળમાંથી નાશ થવો અત્યંત જરૂરી છે. દાખલા તરીકે જે જીવનનાં જોડાણ કરતી વખતે, કન્યાના માજાપોને વરના વડીલો એમ સમજાવે છે, કે તમારે તો અમારા સામું જોવતું છે ને ? છાડો તો હજુ જાણક છે, એને શું ખબર ? પડે હતાદિ અને કન્યાનાં માજાપો પણ ખરેખર વરનાં વડીલોનેજ જુએ છે. વરને સમજવાની ભાંજળમાં પડતાં નથી.

લુહાઈ]

જો કે ખરી રીતે તો છાકરાનેજ દરેક દ્રષ્ટિએ જોવાની જરૂર છે. કારણ કે કન્યાનું જીવન તેની સાથે જોડાતું હોય છે. વરનાં વડીલો સાથે કન્યાને કશીજ લેવા દેવા હોતી નથી. છતાં આપણામાં જન્મેનાં વડીલો પરજીનારનો વિચાર ન કરતાં, પોતાનેજ જુએ છે, પરિણામે અસંખ્ય અણખીલવા પુષ્પોને ખીત્રતા પહેલાંજ કરમાઈ જવાનો દુઃખદ પ્રસંગ જોવો પડે છે. એ રિવાજ અતિ વહેંચો પક્ષટા માગી લ્યે છે.

૪૩૦

વર કન્યા કરતાં વયમાં અને વિદ્યતામાં ચડીયાનો હોવો જોઈએ, સારીશિક્ષા શક્તિ અને આર્થિક રથીન કન્યા કરતાં વરની ઉત્તમ હોવી જોઈએ, ઓછામાં ઓછી આ ચાર બાબતો તો સંબંધ જોડનાર વડીલોએ અવશ્ય લક્ષમાં રાખવી જોઈએ. જ્યાં એ વસ્તુઓનો અભાવ હોય, ત્યાં જન્મેના લવ ખગડવાનો વધુ સંબંધ રહે છે, એ પ્રત્યેક વાદ રાખવું અત્યંત જરૂરી છે.

૪૩૧

સમય એવો આવશે છે, કે કન્યાઓએ પણ જીવનનાં અગત્યનાં પ્રાપ્તોને જાતેજ હણી લેવા તત્પર થવું જોઈએ. ખાસ કરીને જીવન સાથીની પસંદગી બાબતમાં તો તેમણે પોતાના વિચારો સ્પષ્ટ શબ્દોમાં વડીલો આગળ રજી કરીજ દેવા જોઈએ. કારણ કે એમ કરવાનો સંપૂર્ણ અધિકાર પ્રત્યેક કન્યાનો છે. જીવનના છેલ્લા શ્વાસ સુધી જેને પોતાના જીવન સાથી તરીકે સ્વીકારવો હોય, તેના માટે ધાર્મિક દ્રષ્ટિએ પણ પોતાનો મત સ્પષ્ટ રીતે આપ-

[૬૪]

વાનો કન્યાને અધિકાર મળેલો છે. માટે પ્રત્યેક કન્યાએ આવા મહત્વના પ્રશ્નમાં રસ લેવોજ નોંધવો. અન્યની પસંદગી ઉપર આધાર રાખવાની નબળાઈ દાખવવી ઠીક છે નહિ. માનવ-જીવનમાં જો કોઈ સદુચી વધારે અગત્યની બાબત હોય, તો તે જીવન સારીની પસંદગીની છે.

૪૩૨

પાશ્ચિમાસ પશ્ચિમીને અનુસરી રવન-ત્રાને બદલે સ્વચંદતા આવી વસે, એવી અથોગ્ય કન્યા કેળવણીની અંશમાત્ર પણ આપણને જરૂર નથી પણ પોતાનાં મુખદુઃખથી પતિને મારાંતર કરી શકે, તેટલા અક્ષર જ્ઞાનની તો દરેક કન્યાને જરૂર છેજ. ધાર્મિક શિક્ષણ સાથે મર્યાદીત સંસારિક શિક્ષણ કન્યાને આપવું નોંધવો આખું જ સારી દેખાય, એવા નિર્ભય-વાદા સથે રહેજ ઉપર આવીને આપણી કન્યાઓ બાપજી આપે એ જરૂરી નથી. પણ મુકકાર્થ સાથે એકાદ ગૃહકીર્તિ, અને વ્યવહારિક જ્ઞાન હોય, એટલે પ્રત્યેક કન્યા પોતાનું જીવન સાર્યક કરવા સમર્થ પૂરવાર થાય છે. મુસ્લિમો એ કન્યા કેળવણીના ત્રિપલમાં ખીજ બધી લાભમંદ કામો કરતાં વધારે કાળજી અને સંભાળ રાખવી ઘટે છે.

૪૩૩

મુસ્લિમ કન્યાઓને સાધારણ અક્ષરજ્ઞાન સાથે ઉપયોગમાં આવી શકે એવો એકાદ જુગર પણ અવશ્ય જોઈએ. કે જેથી પ્રસંગ આવતાં તે પોતાનું ગુજરાન સરળતાપૂર્વક ચલાવી શકે. સ્વચ્છ કે અક્ષરગૃહે રહીને પણ તે સ્વાવધાની જીવન ગાળી શકે. અર્થાત મોઢાના માટે પણ તે ભારરૂપ ન નીવડે.

બુલાર્થ]

૪૩૪

જુદિને દબાવી, લાગણીના પ્રવાહમાં પોતાની જાતને વહાવી દેનાર ધણીક વખતે બદુજ પરતાય છે. લાગણીના ઉજાળા ઉપર અંકુશ મૂકવો આસાન નથી, પણ અત્યંત જાગરાર દાયક છે.

૪૩૫

સામાજિક પ્રયાઓમાં જુદિને દાખી દેવાના અને લાગણીના અતિરેકને મદરૂપ આપવાના પ્રસંગો ઘણા આવે છે, ને એવા પ્રસંગો અંતર વધાવી નાખનારા હોય છે.

૪૩૬

સત્તાના મોઢ જગતના અન્ય એકંદર મોઢ અને મદ કરતાં વધારે ભયંકર હોય છે, ને તે છતાં પ્રત્યેક માનવી સત્તાનાં મોઢમાં સપડાયેલા નજરે પડે છે.

૪૩૭

આપણી અવદશા કારણે આદમસતેય વડે વધારે થવા પામે છે. અને એવીજ રીતે અધ અધા આપણને સાચી વસ્તુ સ્થિતિથી મારાંતર થવા દેતી નથી.

૪૩૮

પરતંત્ર પ્રગતને જ્યારે પોતાની પરતંત્રતાનું પૂરેપૂરું જ્ઞાન થાય છે. ત્યારે તેનામાં મુક્તિ કે મુત્તુ માટે ખાપી જવાની તમન્ના પ્રકટે છે. અને પછી તો મુક્તિ માટે દના થઈ જવામાથે તે પછત રહેતી નથી. પણ જેમની નીતિ દહો દુધીયા જેવી હોય છે, જેમનું ખેય હીલું પોચું હોય છે, તેવાઓ સિદ્ધાંત સાથે હરપણે સમાધાન કરવા તત્પર રહે છે. અને આવા માણસો થોડી સત્તા હાથમાં આવતાંજ સતોષ માની લ્યે છે પરિણામ એ

[૬૪૬]

[૧૯૪૨]

આવે છે, કે સિંધાંતાના બોગે આવ્યા માણસી
પોતાની સત્તાને દહાવી રાખવાના પ્રયત્ને
કરે છે.

૪૩૬

ધેયને પહેાંચી વળવા માટે સ્વસ્થતા
અને શુદ્ધ તર્કશક્તિની આવશ્યકતા છે, સ્વસ્થતા
વિના શુદ્ધ તર્ક શક્તિની આશા રાખવી બર્થ
છે, માટે દરેક સંસ્તેષોમાં માનસિક સ્વસ્થતા
જળવી રાખવી અત્યંત જરૂરી છે. જે હોય
માનસિક સ્વસ્થતા શુભાવી બેસે છે, તેઓ
પ્રવારેષ પશુ પોતાની મહત્તા વધારી શકતા
નથી, એ નીર્વિવાદ સત્ય છે.

૪૪૦

જલજીવું હોય છતાં જલથી ન શક્તિએ,
એવી ખાખતો બાંધેજ હોય છે. ઇચ્છા હોય
છતાં ન જલથી શકાય એવી વસ્તુ જગતમાં
એકમ નહિ હોય જલજીવું માટે માત્ર મજબૂત
ઇચ્છા શક્તિની જરૂર છે.

૪૪૧

ઉત્કેરી મૂંઝા માનવ સમૂહને નીતિ અ-
નીતિ કે સત્યાસત્યનું સાચું જ્ઞાન રહેતું નથી.
એવો ખ્યાલ કહેવાતા આગેવાનને હોવાજ
જોઈએ. કારણ કે ઉત્કેરણીનું પરિણામ હમેશાં
નુકારજ આવે છે

૪૪૨

વાતાવરણનાં પશુ અનેક પ્રકારો છે. એક
વાતાવરણ ઉપજાવતાં પરીવર્તન અને પ્રગતિનાં
માર્ગે જનતાને દોરવી શકાય છે. જ્યારે
એક વાતાવરણ એવુંજ હોય છે, કે
જેનાથી જનતાની પ્રગતિ થતી નથી. જ્યારે
પ્રત્યેક શક્તા માણસે સંપૂર્ણ વિચાર કર્યા પછી
એકસ પ્રકારનું વાતાવરણ ઉપજાવવા સમર્થ
જોઈએ

ભુલાઈ |

૪૪૩

મહેલા માનવજાતે વારંવાર વાંચવા કરતાં,
થયેથી દીક્ષા ઉપર દ્રષ્ટિપાત કરવાથી, આપણે
આપણી પોતાની જાતને વધારે સુધારી
શકીએ છીએ.

૪૪૪

સમાન બળવાળા રાત્રીને મુસદ્દીઓ મુલા-
કાત આપવા આવુર હોય છે યારણે આવેલાને
કોઈ મુલાકાત આપવાનું હિત્તો જ નથી. તેને
તો માત્ર યારમ ભરેલી સધીજ સુપમાય
સ્વીકારવાની હોય છે.

૪૪૫

યાદ રાખજો માતા જેવા સમાનરીક્ષ મિત્રનો
સમસ્ત પૃથ્વી ઉપર તમેને જોડો નહિ જડે,
માટે માતાની શોધ સત્તા કરવામાં પછાત
રહેશે નહિ, કારણકે "ધર્મ" પછી આ
દુનિયામાં "મા"નો દરજ્જો સૌથી મોટો છે.

૪૪૬

જીવનના હેલ્સા થાસ સુધીમાં એક પશુ
નિશ્વાસ (નિશ્વાસો) નાખશે નહિ ચાળીસ
વર્ષના રજાનુભવે કહું છું, કે નિશ્વાસનો ગ્રંથજ
અર્થ નથી. નિશ્વાસથી નાખાઈ અસખત થયે
છે. ધેયને પહેાંચી વળવા માટે અથુ અટકવા
પ્રયત્નોની આવશ્યકતા છે.

જઈએ, જઈએકર થયો હરનિઝ

ન હમ રાહો તરફીએ,

જહાં બાઝ સિમરતે હંચ
વહી સચ્ચાહ દોના હય"

નિશ્વાસ તમારા હૃદયને હંમેશી નાખશે
નિશ્વાસ પછી તમે દતારા થઈ જશો. માટે
નિશ્વાસ જેથી નકામી અને તંદુરસ્તીને હણી
નાખનારી એવી વસ્તુથી સત્તા દૂર રહેજો.

(અપૂર્ણ)

આકરસ
"રંદેર" રાંદેર.

ઝાર પીલ્સ-આ ગોળીઓ ધણી લાંબા અનુભવ પછી નહેરમાં મુકી છે. કાંઈ પણ કાંજો

શુભાવેલી શારીરિક, માનસિક, દરેક શક્તિઓને પાછી મેળવવામાં તેમાં ખાસ કરી મરઘમ માટે હેવટનો ઉપાય કહીએ તો લગભર અતિ-શયોક્તિ નથી. અતિ સ્ત્રી સમાગમ, કુટુંબ, કે ગમે એ કારણે શુભાવેલું પુરુષત્વ (મદદ) પાછું મેળવવામાં અમારા લાંબા અનુભવમાં આજ મુખી એનાથી ઇકસીર ઉપાય એકે આવ્યો નથી. ખેજ દિવસમાં જિર્વાન, પાચનશક્તિ, રૂકાવટમાં પણ પોતાનો ગુણુ બનાવવો શરૂ કરે છે. અને શરીરમાંથી સુસ્તી, લીલાપણું, કમર, માથા, સાંધા અને રોગના

દુઃખાવાઓને દૂર કરે છે. એમાં કસ્તુરી, અંબર અને સોનાની ભરમ જેવી કીમતી વસ્તુઓ હોવા છતાં માત્ર પચ્છલકના લાભાર્થે ૩૨ ગોળીઓની કીમત રૂ. ૬-૦-૦ પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.

ઝાર તિલા-આ તિલામાં સર્વથી વધુ ખૂબી તો એ છે કે એના ઉપયોગથી કાંઈપણ રીતની જલન કે કોઈકીઓ થતી નથી. તેમ એને લગાડી

પાન કે પાટો બાંધવાનીયે અગત્ય નથી મરજનાંજ આમડીમાં ઘુસી જાય છે. રોગની નબળાઈને દૂર કરવામાં. આ તિલો ખરેખર અમતકારી છે, હજારો રૂપીઆ ખર્ચે જે લાભ ન મળે તે લાભ માત્ર અઢી રૂપીઆમાં મેળવી શકાય છે. કીમત ૨-૮-૦ (અઢી) પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.

આનંદ રસ-આ વિચિત્ર તિલો મદદ અને ઇલાક (વીર્ જાંબન) માટે ખાસ છે. શરીરોને ખસ લક્ષમાં રાખીને આ કદારી નિસે

જાહેરમાં મુક્યો છે. એના ઉપયોગથી ખાસ જગ્યામાં સખતી અને ઇલાકમાં બેવડો વધારો થાય છે. કીમત ૩૦ખીનો રૂ. ૧) પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.

મુકબ્બી વ મુન્સિક-કસ્તુરી, અંબર, સોનાની ભરમ જેવી કીમતી વસ્તુઓ વડે તેવાર કરવામાં આવેલી આ દવા

ઇલાક અને મદદ માટે અજોડ છે. જિર્વાન, (ધાતુજાવ) ઇલતિલામ, (સ્વપ્રદોષ) તેમજ વીર્ય વિકારની દરેક ક્ષાંદો આ દવા માત્ર ગેજ દિવસમાં દૂર કરે છે. શૈખીનો માટે આ દવા ખાસ છે. એક તોડો દવા બાર દિવસ ચાલે છે કીમત તેલા એકનો રૂપીઆ એક, પોસ્ટ ખર્ચ જુદો.

દવાએ સુઝાક-આ પીનાની દવા છે. ગમે એવા નવા કે જુના પરમિયાને મટાડે છે. હજારો માણસો સારા થયા પછી આ દવા

પબ્લીક સનમુખ ધરી છે. એક શીશી સ્તન દિવસ ચાલે છે. સાધારણ ખીમાર માત્ર એકજ શીશીમાં સારો ચઢ શકે છે. ગમે એવા જુના પરમિયાને માત્ર બે શીશી કાઢી છે. ઇન્જકશને વડે પોતાનું લગિષ્ઠ પાચમાલ ન કરતાં એક વાર એ દવા લેવા અમારી લાલામણ છે કીમત શીશીનો રૂપીઆ દોઢ, પોસ્ટ ખર્ચ જુદો. (૩૫૩માં પરમિયાનો શરીરો ઇલાક કરોયું)

હિન્દ બહારથી મંગાવનારાઓએ બીટીસ પોસ્ટલ ઓર્ડર Manager, The Rander Unani Pharmacy : ના નામે મોકલવો. કાર્મસીમાં મળતી દરેક દવાઓનું સૂચિપત્ર મુફત મોકલવામાં આવશે.

લખો અથવા મળો :

મનેજર ધી રંદેર યૂનાની કાર્મસી.

રંદેર, Rander, Dist. Surat.

આફ્રીકાના એજન્ટ:- Union Printing Works 91, Victoria Street, Durban (Natal)

અનવર કડીઓ

● લેખક : ખ્યાલ આલુમદ અખબાર

● રૂપોતરકાર : હાશિમ, કંઠાર.

અનવર મિસ્ત્રિને હરમ માત્ર નહોતો. આજે તેના એકસોના પુત્ર ઇબ્રાહીમની વડુ-ધરતી લક્ષ્મી-પહેલીગયાર પધારવાની હતી વડુ આવવાથી એના અધિકારમય ઘરમાં અંદરથી પચસો, અને બનવાજોગ છે કે, વડુના પુનિત પગલાંથી એની હૃદયતી કિરમત પણ જાગી ઉઠે! એને રોજગાર પણ મળી જાય!

અનવર આજે ઘણો ખુશ હતો પૂરા પાંચ વર્ષ પછી એના કરચડીઓવાળા એકસ પર હારવાની રેખા નજરે પડતી હતી. આજે તો, હુકમના ધુમાડામાં પણ એને કંઈ ઝેર કિરોન-મજા-ગળતી હતી આંગણમાંના ઝાંઝી ઈપીમાં ખેડે તે રૂબરૂ સૂર્યના રંગો નિરળી રહ્યો હતો. જુસા જુસા ગમન પર કાળા કાળા વાળોએ હેડી રહી હતી. એની નજર અંધારી સતરીને સામેની કેડી પર પચસાઈ મઠ. એજ રસ્તે તો ઇબ્રાહીમ આવવાનો હતો.

સૂર્ય રૂબરૂનાં સાથે એનું દારવ પણ અધિકારમાં હૂણી ગયું પત્નીને મર્યાને એક દબકો વીટ્યા છતાં જ્યારે પણ તે યાદ આવતી તો અનવરની આંખો છત્તકાઈ જતી. કેટલા વહ હતો તેને પોતાનો પુત્ર પાછાવવો? હાસ! આજે તે, હયાન હોત? થોડીતાર સુખી અનવર ચૂપચાપ બેઠો રહ્યો. જ્યારે બીજાં જુવંઓમાં દીવા ઝગમગા દારે તેને પોતાના અધિકારલવાં ઘરનો ખ્યાલ આવ્યો. હમણાં પુત્ર અને પુત્રાધુ આવવાનાં છે. એવે ટાણે અંધારું હોતું અપશુકન લેખાશે. એમ વિચારતો તે હાંથે અને ઘરમાં જઈ લીધો પેટાઓ. ઘર થું હતું બાર ચોરસફૂટ ઝમીનને પતરાંથી ઘેરા લીધી હતી! જન પણ પતરાંની હતી જે ઉત્કળમાં વધુ મરમી હતી, વરસાદમાં ટપકતી;

અને શિઆળામાં હિમ જેવી યદ જતી, નવી દિલ્હીથી એક માઇલ દૂર ટેકરીઓ પર તેનો નિવાસ હતો. નવી દિલ્હીની ઇમારતો બાંધવાના ટાણે તેઓ અંધારું આવી વરસાં હતો. તે ઇમારતો બાંધાઈ ગઈ તો એમનો અંધારું પણ પડી લાંબો. અનવર ખાનદાની મિસ્ત્રી હતો. કળાકાર કડીઓ. એના પૂર્વજોએ લાલ દિલ્હી અને વતુના મરિજદ જેવી રાહી ઇમારતો ચૂકી હતી. બને તેણે વાઈસરોયલ કોલેજ, તથા એસેમ્બલી ચેમ્બર જેવા મહાકથા બનાવ્યા હતા. પણ લગાઈ રાજ યદ તો સીમેન્ટ વગેરે સરસામાનના લાપ વધી જવાને લાધે લોકોએ નવાં મકાનો બાંધવાનું છેડી દીધું હતું જોકે મહીનાથી તો અનવર બીજાકુલ બેઠો હતો. એના પુત્ર ઇબ્રાહીમ એક કંટ્રાક્ટરને ત્યાં પટાવાળાની નોકરી કરવા માંડી હતી. અને એજ આજ પર એમનો જીવન બ્યવહાર નબી રહ્યો હતો. પુત્ર નોકર થયો સાંભળી એના દેવામાં કેવી શુભો ભાંકાઈ હતી? અનવર જેમ રાગમિસ્ત્રીનો પુત્ર અને નોકરી કરે? માન્યું કે, પુત્રનો પગાર બીજા કડીવા-એની છુટી આવક કરતાં સાગે હતો. પણ તેથી સું? એક કારીગર જેવડ પણ કારીગર છે. પોતાની કળાનો બાલુકાર, પોતાના હાથ પગ દિલ્હી દિમાગનો માલિક! સમયની કેટલી મૂકન, ચાહે ત્યારે કામ કરે, ત્યારે ચાહે ન કરે. તે કોઈનો નોકર નથી. કે, કોઈ એના પર રોજ જમાવે. અનવર ખાનદાની મિસ્ત્રી હતો. તેને પોતાના કામપર રૂબ હતો કેટલું મહત્વનું કામ હતું એનું? એની સહેજ ચરતચક સુંદર બંગલાને કદરો બનાવી ચકતી હતી ઈંટ, ગોરો, અને સુનાથી તાજબહેલ

કુટુંબી

જેવા રૂપાળા, કુતૂબમિતાર જેવા ભુવંદ, અને સંઘરધાન જેવા કળામય મકાનો તે ઉભાં કરી શકતો હતો. ચિત્રકાર ચિત્રમાં રંગમળીને, શિલ્પી પથર કાતરીને જેમ મૂર્તિમાં આત્મા રેડી શકે છે, એવીજ રીતે એક મિલ્કી ચાંલવા, ભીલો, ઝરખા, બળીઓ, મિનારો, અને ગુચ્છજાતિમાં પ્રાણ રેડી શકે છે; આવી કળાકારનો નળીરો આખો દિવસ એક અભણ અને તૂડ મિંગળી કંટાળાકટરની સેવા કરવા પર લાચાર થાય એ કેટલું વિચિત્ર !

અનવર આર્થિક પ્રતોની યુ થોથી અજ્ઞાન હતો; રાજદારી પ્રશ્નો સાથે પણ એને કોઈ સંબંધ ન હતો. તેને તો એ ફરિયાદ કરવાનો વિચાર સૂઝા નહોતો અથવા કે, નવી દિલ્લી સાન સમંદર પારથી આવેલા ફિરંગીઓ માટે કેમ વસાવવામાં આવી? એને તો દુઃખ એટલુંજ હતું કે રથ પત્ત કળાનો કોઈ કદરમન ના રહ્યો, એના જેવો નિયુક્ત કાગકાર અને બેકાર રહ્યો? એમ કેમ? આખર કેમ? તે એવી મશમયસમાંજ હતો કે, દરવાજાની બહાર કોઈના ખાસવાનો અવાજ અભ્યો.

“અરે ભાઈ અનવર, કહેા બહુ આ ગુલ?”

“આવ ચયા, અંદર આવ, ઇશ્તીમ બહુરા લોકે, અબી આનાહી હોગા”

આગ-ગુલનું નામ ખેડૂન દતું. તેઓ કુટુંબમાં સૌથી વૃદ્ધ જમાઅતના સરપચ, ગુર નેતા-જે કહેા તે હતા-અંદર આવ્યા.

“ચાચો સારું થયું. ઇશ્તીમની વહુ આવી જશે તો તમારા ખાવા પીવાની સંભાળનો રાખશે? પરંતુ”...આટલું બોલીને ખેડૂન અટકી ગયા. કંઈક કહેવા ચાહતા હતા, પણ કહેતાં અચકાતા.

“બોનો, ચાચા પરંતુ શું?”

“ભાઈ બીજી તે શું હોય. એમજ વિચાર આવ્યો કે, રાત્રે તમે અહીં ક્યાં જશો? તે પૂછું”

“હું ક્યાં સૂઈશ?” “કેમ?” અને પછી અનવર ખેડૂનનો ભાવાર્થ કળી ગયો. આજે એનો પુત્ર...અને ઘરમાં એકજ તો બોરડો છે, એટલી વિશાળ જગ્યા પણ નથી કે, વચમાં પડાની આડ ઉની દરી શકાય! શું થય હવે?

“ચિંતા ન કરો મ્હારે લાં ચાચો” એમ કહેતાં ચાચા ખાંસમાં ખાંસમાં સરવા લાગ્યો. ખસામાં થોડીક ખંધાઈ પણ હતી.

“નહિં ખેડૂ ચાચાને લાં નહિં જાડિ” અનવરે પોતાના આત્માને જવાબ વાળ્યો. હું ગમે લાં પડ્યો રહીશ. એમ કહેતાં તેણે વર-મણી પરથી જાડી ચાદર ખેંચી અને ખભે નાખી. હંડી પોત તો દમામ જમાવી રહી હતી. કંઈ દરિયું વળવાની જગ્યા મળી તો ચાદર બોલી પડ્યો રહીશ એક રાતની તો વાત છે.

ઇશ્તીમ પોતાની વહુ સાથે ઘરમાં આવી ગયો. યુદ્ધ કાઢીને વહુ ઉભી હતી અનવરથી સમજાવું ન હતું કે, નવી કુલ્દનથી શું વાત કહેતી.

“કેમ જાણે ઇશ્તીમ આવી ગયા તમે લોકો?” ચૂપકોટી તોડતા માટે એમજ મેળ વચરનો સવાલ તેણે કર્યો અને જવાબ માટે થોડા સિવાય “સાર તો, તમે ખાંસમાં કરો” એમ કહી તે ચાલી નીકળ્યો નવી દિલ્લી માધ્યે સુધી અગવળી રહ્યું હતું. અનવરને કુંગરી પરથી એમ જાણવું હતું કે, રવાન

પાપાણેમાં કોઈ નિપુણ કડીયાએ હીંગ જડી દીધા છે. “આટલા મોટા શહેરમાં શું એક આદમીને રાત વિતાવવાની જગ્યા નહિ મળે? કોઈ ઝોરડો યા રૂમ કે કોટડી ન સહી, કોઈની ઝોરડી કાં ઝોટલા પર રહીશ.”

નવી દિલ્હીના તમામ રસ્તાઓ અનવરના પરિચિત હતા. કેમ ન હોય? એના પોતાના દોષોએ તો એ શહેર જનાવ્યું હતું શું તે એટલું પણ ન જાણે? તે દરેક ઇમારતને કુટુંબની વ્યક્તિયો પેઠે જરાજર પિઠાણતો હતો. આ ‘વાઈસરીમલ હોમ’ લાટ સાહેબને કુટુંબનું સ્થળ એમાં સેંકડો રૂમ છે, દરેક રૂમ એટલો વિશાળ છે કે, અનવરની દસ છુંપડીઓ સમાઈ જાય. જાણે રૂમ સગે મરમરના; અને તે કઝનખંધ, એક એક ઝોરડા જેટલા વિશાળ ચમકાસ મારતી ફર્નિચી. નાચમાનનો મોટો ખંડ, ચારેગાંબુ મોટા મોટા આરસાઓ, લાકડાંની પૈલીય કરેલી આમના જેવી ફર્નિચ સાદળ અને મેમ એના પરતો નૃસ કરે છે!

પરંતુ આજે ‘વાઈસરીમલ હોમ’માં અધાર કેમ? હા ઠીક યાદ જાવું. તહેવારોના દિવસોમાં લાટ સાદળ કલકતે જાય છે ને? આટલો મોટો મહેલ જેવો મહેલ સાવ ખાલી પડ્યો છે? સેંકડો રૂમો, રૂમ જેટલા મોટા જાણે રૂમો, માછલો સુપૈલંખાંધક, વરંડાઓ કાચ જેવી ફર્નિચોનાચવાનો મોટો ખંડ બધુંય ખાલી? શું એક અજુબાર તરીકે કોઈ ઝોદામની ઝોરડીમાં, કોઈ વરંડામાં અનવર કડીવાને જોયું મારવની જગ્યા નહિ મળે? ઇમારતના મુખ્ય દરવાજા પાસે અનવરને એક લાકડાના પિંજરા સુની કોટડી દેખાઈ. આ પણ ખાલી કાં ન હોય? અહિં પણ સંઘની રાત વિતાવી શકાય! એમ વિચારતો

તે આજળા ડગ ઘસતો હતો ત્યાં પેલા પિંજરા જેવી કોટડીમાંથી મોટી મોટી મુંઝવાળો ચિપાઈ નીકળ્યો અને અનવરને જોઈ તકુક્યો. “કોણ છે રે? અને પછી પાસે બીજો? અરે જો... શું તારી તારીને જોઈ રહ્યો છે? લાટ સાદળની કોટડી કોચવાનો હંસારો છે?” અનવર ત્યાંથી ચૂપચાપ સરક્યો. આખરે ન જાય એટલા માટે.

નવી દિલ્હીની સડો દરતરફ ફેલાયેલી હતી. પડોણી, સ્વચ્છ, અને ચળકતી. અનવરના મકાનનું ફર્નિચ એની જરાજરી કરી રહે તેમ ન હતું. વિજળીની રૌચનીમાં રાત દિવસ જેવી લાગતી હતી. પરંતુ એ રૌચનીમાં સૂર્યની તે ગરમી ક્યાં? ને કોઈને ટાંઠે મરતાં જવાથી રહે? ટાવરમાં અગિયારના ટીકરા થયા. અનવર શરદીથી કૂચ રહ્યો હતો. ઉતાવળે ચાલવાથી ગરમી આવે એમ વિચારી તેણે પોતાની ગતિ વધારી, પરંતુ હવા એટલી ઠંડી હતી કે તેના હાડકામાં કોઈ જરફના લાલા બોંધી રહ્યું હોય એમ તેને લાગ્યું. તેના દિમાગમાં વાઈસરીમલ હોમનો નકશો ધુમી રહ્યો હતો, એક બાકાતના વસવાટ માટે આટલું મોટું મકાન? હા, લાટ સાદળ પણ એક આદમી હોય છેને? અને માટે સેંકડો રૂમોની જરૂર છે, નારતાનો રૂમ અલગ; જાપેરનું ખાણું લેવાનો અલગ, રાતનો અલગ, અને પેટા કાચ જેવો નાચવાનો ખંડ! એક આદમીના માટે આટલું બધું? અને અનવર કડીયા માટે! એ બધી ઇમારતોના ચણનાર માટે! રાત વિતાવવાની નાની સરખી કોટડી પણ નહિ! આટલી લાંબી ઉંમરમાં અનવરના દિમાગમાં એક ખંડજોર પ્રાન ઘોળાઈ રહ્યો. કેમ? આવું કેમ?

આજનાં ચક્ષુનાં અનવરે દિલ્હીની બધીય સડકો ઘસી નાખી પણ ક્યાંય ગોચું મારવાનું ઠેકાણું તરીય ન થયું. જ્યારે સડકોની રોશની પાછળ રહી ગઇ તો અનવર એકાએક અટકેલ સામે કંઈ આવીશાન ઇમારત દેખાય છે જે ગાંધીમાં પણ ચમકી રહી છે! તેને યાદ આવ્યું કે, એ તો હુમાયુનનો મકબરો છે એના દરવાખના કોઇ ખુલાખાં પડ્યા રહેવાની જગ્યા મળીજ નરે. અનવરના લયકતા પગેમાં જળ આવ્યું. જલહી જલહી કદમ ઉઠાવતો તે મકબરાની તરફ લપક્યો હતો તો તે દરવાજા પાસે પહોંચ્યો પણ ન હતો કે પુરાતન ઇમારતોની દેખરેખ ખાતાના ચપરાસીએ તેને ધુતારી કાઢ્યો “કોણ મુજો છે તું?” રસ્તો માપ, નહિ તો ડાચું રંગાઇ જશે”

અનવરમાં દવે એટલું જળ આપી ન હતું કે ચપરાસી સાથે વિવાદમાં ઉતરે યા તેની ખુશામત કરે તે પાછા પગે ત્યાંથી ચલ્યો. ફરીને નવી દિલ્હી તરફ. એના હિમામમાં પાછો પ્રાન સળંગ્યો “બાદશાહ મરી ગય તો, એની ખવાઇ જતી લાશ માટે આદરો મોટો મહેલ જોઇએ! અને મારા જેવી ચાલતી ફરતી લાશ માટે એક ઓરડી પણ નહિ! આ હુમાયુનનો મકબરો કેણે ચણ્યો? મારા બાપદાદાએજને? અને આજે મનેજ અદિથી કુતરાની પેટે લાંકી કાઢવામાં આવે છે! કેમ? આવું કેમ... લાટ સાદાજનો મહેલ...વજુસે ચારસો રૂમ આ પીવાનો રૂમ અગ્રજ...સીગરેટ પીવાનો અગ્રજ...રાત્રી પીવાનો અગ્રજ અને એક બાદશાહ...જેને મર્યાતે સેંકડો વર્ષો પીસાં... એની કબર માટે મહેલની જરૂરત?...અને અનવર કડીયા માટે કંઈ પણ નહિ? કેમ? આવું કેમ?

એના પગો લયકાવા લાગ્યા, સડકની એક ટ્રાર પર તે ચાદરમાં લપેટાઈને ગોચું ખાઈ

ગયો. ઉઘ રળી-ઉપર પણ આવી જાય છે. જરૂરના લક્ષ્યા વાગતા રેલા તોય અનવર આંધ મયો.

પ્રભાતે જ્યારે પદાડની પાછળથી સૂત્રો ટાંચી કરી નવી દિલ્હી પરથી અધિકારનો પડો દહાડ્યો તો સૂર્યાના કિરણો, ‘વાઈસરોયલ લોન્જ’ પર પડ્યાં પરંતુ તેની સંગીન દીવાલોને લોહીને આરણ ન થયી રાખ્યાં. એક કાળા દેવની પેઠે ‘વાઈસરોયલ લોન્જ’નો ઓળો કળીત-પર ઉતરી આવ્યો. અને અનવર કડીયાની દુરિયું વાળેલી લાશ પર હસતો હસતો ફરી વળ્યો.

યુરુપોનાં કપડાં
સાયન્ડીક્રીક
રીતે વેતરતાં
અને સીવણ
શીખવા માટે
રૂમઝ મળો યા
લખો.

મુરદ ટેલરીંગ વર્ક્સ
, એન્ડ ઇન્સ્ટીટ્યુટ

MURAD TAILORING WORKS.

Try our Secret Good Fit for Scientific Cut, up-to-date Fitting & Modern style.

મો. એસ. જી. મુરદ.
મુનારવાડા મરિનદ પાસે સરેર.

નાશમાંથીજ નવસર્જન થશે.

અનુવાદક:-એચ. ઇ. વડીઆણી

જીવના અને જર્જરીત ખડેરને કાં આલીશાન હમારતમાં પડાવવા માટે પ્રથમ તેને જમીનદોરત કરવું પડે છે. અને પછીજ તેના ઉપર નવું ચણતર કામ કરવાથી એ રથને નવસર્જન નજરે પડે છે.

જમતભરમાં રથને રથને જીવતાણી-જડ-ધાણ વસ્તુઓ માનવતાતું નિકંદન થાળી રહી છે. ઝંખંચ સાન્નિત નથી, સાચો રનેદ નથી, ન્યાય નથી, નીતિ નથી અને માનવતા ઉપર કલંકના થથેલા આડી રલા છે. અનીતિ, અ-સાન્નિત, કલેશ, છળકપટ, આપસની સાંભારી, સમજાની નવળા ઉપર પ્રવર્તતી આપખુદીની આણ. અત્યાચાર, ઇર્ષ્યાદ્વિત, ગીમતખોરી. ભ્રુમ્મ અને ખડરસે આપણી ઉન્નતિના મૂળમાં કાનિલ કુહાડાઓ પીંચે છે.

આપણું મુનઃખળ વાગાખધીના સંકુચિત કુંડાળામાં અટવાઇ, કચગાઇ, ચગદાઇને એવી બેમાલુમ પીછેહઠ કર્યું જાય છે કે જેના ઉપર મુક વેદના મિશ્ર અશ્રુમિંદુઓ સારવા સિવાય વિશેષ આપણે કંઈ કરી શકવાની શક્તિ ધરાવતાનથી.

રૂઢીવાદ, પદ્ધતિનતા અને ઘેર મુલાખીનું ગોઝારું ખપ્પર ભરતા આપણા ફેરી સમુદને અવરોધો, માધકાંમલ, નિર્માલ્ય, અસરકારી, અખણ, મંદુ અને કંગાલિયત લાડું આપણું બાળ-જીવન જીવો અને યુવક બળતી પ્રવૃ-ત્તિઓ, પ્રગતિઓ તથા ઉન્નતિઓને સદાય અવરોધી જીવતાણી વિચારોની કિલેવદીમાં કેડ કરી રાખવામાંજ પોતાનું ચૌરવ સ્વખતા તથા વર્તમાન આંદોલનો સાથે ભળીને અજે-કુચ ઇન્જીની યુવક શક્તિ સામે સુગ તથા રાંધા સેવતા આપણા વૃધો આખર એમના જીવનકાળ દરમ્યાન શું ઉઠાણી શક્યા છે તેનો સર-વાળો કાઢો તો તેઓની છાંદગીના છેડે આખર અધકાર તથા નિરાશ સિવાય કશુંજ જણી શકી નહિ.

કોણ જાણે રૂઢીવાદનું, રૂઢી પુનઃકોનું અને જીવનવાણી તાક રસભોના પાખંડી પ્રહર, અને પુખ્ત એવા દેહેદાર પોપડેનું આ રમણીનું મકું કયાં સુધી ચાલ્યા કરશે? સમાજ રચનાના આ જર્જરિત ખડેરો અને અજાણ્યામણાં ખોરા-ઓને ખાપિડી મિલકત સમજી "આપના કુવામાં ભુડી મરવાનો" કોણ જાણે કયાં સુધી દામિક આશ્વ રાખવામાં આવશે?

નૂતન પ્રહારનું એક દિવસુ ને વર્તમાન તુરયા મકાનમાં જઈ ન શકે એ મકાનને વળગી રહી, એનો કબજો જમાવી બેસી એમાંજ છદગી પીતવી જીવન સાહસ્ય માન-વાનો મોઢ આપણા મુરખીઓને શા માટે? એને એકજ ઝટકે જમીનદોરત કરી ત્યાં નવ-સર્જન કરી એક માણસ તરીકે તેમાં રહી શકાય જીરી શકાય તેવી પદ્ધતિથી રહેવામાં પાપ શી?

સમાજ જીવન સાથે જોડાયેલી એવં અનેક સંરચાઓ છે કે જેમાં જીવનવાણી માણસે પણ પોતાને પગદોડે જમાવી રાખ્યો છે અને નવસર્જન કરવા દિનરાત તલસતી નવજવાન શક્તિના વેગ વાડે સંગીન દીવાલો ખડી કર-વામાં આવી છે પરંતુ એ દીવાલો સામે દક્કર ઝીલતી યુવક-તાકતે તેને હવે જીવું અને જર્જરિત બનાવવા માડી છે અને તેમાં આંતરિક ગામગાઓ પડવા લાગ્યા છે. તૂકનના ગામગાઓ એકને એક દિવસે નાશમારક તીવ-ડા સિવાય રહેશે નહિ.

સમયનો એકજ સપાટો, યુવક શક્તિનો એકજ ઝપાટો એને જઝમુખમાંથી ખોદી-તોડી જમીનદોરત કરી તેના સવારે જીવનારાઓને નિરાધાર બનાવી મૂકે તે પહેલાંજ તીજ દાયેજ એનો નાશ કરી દઈ ત્યાં નવસર્જન કરવું એ શુ નીતિ વિરુધ્ધ છે?

સાચેજ નાશમાંથીજ નવસર્જન થયું છે, થાય છે અને થશેજ....!

● “પ્યારી ઝુંપડી” ●

જેવી તેવી પલ્લુ મ્હારી—પ્યારી ઝુંપડી,

છે, નંદનવનથી સારી—પ્યારી ઝુંપડી.

હૃદય અરતમાં એક રસે રહેનારી,

મીઠી મધુરી કુદરતની બાલીદારી—

હસે વસે તુજ્જ આંગણ અંદર,

કુદરત લીલા ન્યારી,—પ્યારી ઝુંપડી.

નરપતિ ધનપતિ રોગી નિરોગી,

મહેલો મહી રહેતા સૌ ભોગી;

પર્ણકુટિ તુજ્જ હાંવમાં કિંતુ—

દેવ સમા વસતા મહાયોગી,

સિદ્ધિ લાખી કરનારી—પ્યારી ઝુંપડી.

બલ્યબૂવન વસતા શ્રી માનો,

ચિંતાથી મુંઝાય જ માનો;

સ્વર્ગપૂરી તુજ્જમાં તો કિંતુ,

અંસ ન ભાસે રે ચિંતાનો;

નિશ્ચય પાવન કરનારી—પ્યારી ઝુંપડી.

શીતળ છાયાથી સતો પી,

અમૃતથી દે મનને પોરી;

એક જયો મુલુ તુજ્જમાં નોખો,

રહે તુજ્જમાં રંક રાય ને જોયો

મુંદર મહેલોથી સારી—પ્યારી ઝુંપડી.

દુઃખમાં ભાગીદારી ખાતા,

એજતો છે મુજ્જ શાંતીદાતા;

છીનવે ના સતોય દે એથી,

અર્પે તો એ અર્પે વિધાતા.

તુજ્જ આશ્રયમાં રહેનારી—પ્યારી ઝુંપડી.

“મસ્ત હાથી” સાહેલી.

અક્રમો સાથે મુલાકાત!

લેખક:—કામ્રાદીમ હાશ મહમદ મીસ્ત્રી.

અક્રમ કોઈના પાપની નથી. અક્રમ તો ખુદાએ આપેલી ચીજ છે. સૃષ્ટિ પર દ્રષ્ટિ કરતાં મને લાગે છે કે, જન્મતની કુશરસ્ત માનવ વસ્તીમાં અક્રમની સરખી વહેંચણી થઈ હોત તો હિન્દુની ક્રિયા સુક્રા પુલાવ જેવી થઈ પડતે બધા અક્રમનાં ખાંઓ હવે તો અક્રમના અધરાઓ પાસેથી આપણે અત્યારે જે મળતો મેળવી શકીએ છીએ તે મેળવવાની વાતનો વિચાર સરખોય કરતે નહિ. ખુદાના ભેદ ખુદાજ નાણે. એ ભેદ જાણવાની કડાકૂટમાં પડવાની કશી જરૂર નથી. આપણને તો આ પૃથ્વી પર જીવતા માનવ પ્રાણીઓનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ અને તેમાંથી આપણને ધણું જાણવાનું મળી આવશે, એ વાત ધણાઓ જાણતા નથી કે, ધોસલા ભેળના માણસો સાથેના વાર્તાલાપ મજાદાર અટ્ટણી જેવાં હોય છે. આવા લોકોથી કંટાળી જનારા માણસો ક્રિયાની અનુપમ મોજથી મેદુરમ રહે છે.

અક્રમની સૌધમાં

સમી સાંજે હું સાગર કિનારે કે મિત્રોની મંડળી સહિત કોઈ મેળાવડામાં સરી જતાં કોઈ ખેવડૂકની મુલાકાતથી મને જોડ્યો ખુશાલી ઉપજે છે, તેટલી મદાન કે જાણીતા માણસોને મળવાથી ઉપજતી નથી. મદાન માણસો પોતાની ગંભીર રસથી ભરપૂર ગદન વાતોથી મારા દિવસના યાકમાં વધારો કરે છે, જ્યારે અક્રમો મારો માનસિક યાક ઉતારી શરીરમાં અજળ તાજગી અરપા કરે છે. મારા દેરતો

દમ્ભમાં મારા માટે કોઈ અક્રમની સૌધતા હોય છે અને તેવું કોઈ માનવ "જનવડ" એમની આંખે ચડતાં અટ તેની સાથે મારો મેળાપ કરાવે છે.

વાતો કરાવો !

આવાં ભેળ જેપ માણસો પાસેથી મમત મેળવવાનો તરીકો તમારે જાણવો જોઈએ. તેઓની સાથે તમારે તકશર કે દલીલો મુઠક કરવી નહિ. તેઓને વાતો કરાવવી અને તે મોઢાંફી દાખડી એક વખત ઉઘાડે કે, તમારે નિસતો ખેસવું, ધીમું ઢસવું, ડોકું ઢસાવવું અને જાણે એમની અકલાત વાતોની તમારી ઉપર સરસ અસર થઈ હોય તેવા દેખાડ કરવો. તેઓ જ્યારે છેકમ ધડ પૂછડા વગરની કે દરેકન મોઢા જેવી વાતોને વટોળે છેક ચડતા દેખાય ત્યારે તેઓને ખીજ વિષય પર ખેંચી જવાની સરળ દોશિય કરવી જોઈએ. આ કામ સહેલું છે. એ ટીકડી જેપ કહે કે, "મારા મત પ્રમાણે સારાજીવની માટે મુન્શીજ જવાબદાર છે !" આ વખતે તમારે વચ્ચેજ ચૂકાવી દેવું કે, "તમે મુન્શીની વાત કરો છો, પણ મેં એમની પ્રાઇવેટ લાઇફ વિષે કેટલીક સનસનાદી ભરી વાતો સાંભળી છે !" અને પેલો દોઢાણું જેપ તમારી આગળ સચિવ મુન્શીની ખાનગી વાતોને મરી મસાજો બજારવાણે હેવાજ રજા કરવા માંડશે. તમને લાગે કે હવે તો એ મૂર્ખાઈની દડ દૂધવી રહ્યો છે ત્યારે તમારે ફરી થોડુંક "શન્દી મ" કરવું.

પાટા બદલાવો.

આ ટીકથી મને કાતર્યા એપોથી ઘણી ગમ્મત મળે છે અને તેઓને જરા પણ વહેમાવ્યા વગર હું આસાનીથી દોરવી શકું છું. તેઓને કોઈ વાર માફ આવે છે કે, તેઓ શરૂઆતમાં કોઈ વાત કરતા હતા અને એ વાત શુ હતી તે જૂથી ગયા તો તમારે તરત કહેવું કે “તમે મુન્શીના શાફર વિષે કાંઈક બોલવા જતા હતા.” અને પાછી એ “ફૂલ્સ ટ્રેન” નવા પાટા પર દોડતી જણાશે. એ ખૂબ વિચાર કરીને જોધાઓ મજાવવા શરૂ કરશે, એની પાસેથી તમે નહિ ધારેલું, નહિ જાણેલું અને નહિ સાબળેલું સંભળી શકશો. સવાલો પૂછતા નહિ.

એક ઔર વાત પણ પ્લાનમાં રાખવી જોઈએ. બેવકૂફને સવાલો પૂછી મુઝવણી નહિ. તેઓ એમની વાતો ધીરજ ધરીને સંભળે. તેઓ મેટીથી હસે ત્યારે તમારે પણ ખાખગટ હસવું. એમ કરીને તમે તેઓને વિશ્વાસમાં લઈ શકશો; કેમકે મૂળાંઓ સાથે હલોડો કરવી એ પણ મુખાંઈ છે. બેવકૂફે કાંઈ સમજતાજ નથી. એમને સમજાવવા જશો તો તેઓ તમારાથી નારાજ થઈ જશે અને મળાહ પણ ચાલી જશે.

સિનેમામાં સમીક્ષા

આ તો એક રાષ્ટ્રપતિ અગ્રાહીઓની વાત થઈ ખીંછ રાષ્ટ્રપતિ “ઈડીઅટો” સિનેમામાં જોવામાં આવે છે. ન્યૂઝ રીલ ચાલતું હોય ત્યારે તેઓની જુદી ન્યૂઝ “ફ્રામેન્ડ્રી” (સમાચાર સમીક્ષા) ચાલવાવા હું મારો એક કાન “રિઝર્વ” રાખું છું. પડદા પર હિટલરને જોઈ એક પોતાં બેજાંબા પ્રેક્ષકે કહ્યું કે, “એ તો લેની રીફ્રેશલ નામની ખુશસૂરત મ્હારના પણ પ્રેમમાં હતો. એ દગાખાએ આ છોકરીને

પણ છોડી દીધી!” ખીમએ બાકયું કે, “જર્મનીના બહુક પ્રેમિંગેન્ડા મિનિસ્ટર હો મજલસના નખો નકત્તી છે. પેપરોમાં ખસત લખાણો કરવા માટે કયજર વિશ્વમે તેના નખો છોડાવી નાખેલા!” આરી ખાનગી. ખજો (Secret Informations) સિનેમા જેટી વખતે મને ઘણી મળે છે, કેટલાક ચક્રમે જે જાણુ પોતેજ પિકચર જોઈને બરોબર સહજ રહે છે તેમ ધારી પોતાના સાથીઓને બહુ સજગ સમજાવે છે, ત્યારે પણ અચ્છી મોજ મળે છે આસપાસ પિકચર જોઈ રહેલા માથે શોને ખત્રલ થાય છે, તેની આવા બેવકૂફને કરી ગતાગમ હોતી નથી.

પાર્ટીઓમાં પાગલો.

બેવકૂફની એક ઔર જાતનો અનુભવ તમને પાર્ટીઓમાં મળી શકશે. તમારી સાથે કોઈ રિસાલતી સિન્ટના હંદકાવથી મહેકતા અપ-ટુ-ડેટ ફાંદા જીવાન સાથે મુજરાત કરાવવામાં આવે. એ બહાકાબર્માં ટ્રેપમાં આવેલો જીવાન ધરાનના શાદ રિઝાશાદ પહેલ પાને માદી પરથી ઉઠકામાં આવ્યા તે માટે પોતે જરા પણ અજાજ થયો નથી, એવો અલિધાય આપે, તેના ટેશમાં દલીમે રજ કરે અને તમને લાગે કે, એ સવારના પેપરમાં વાંચેલો અગ્રદેશ પોતાની જાગમાં રજ કરી રહ્યો છે, તો તમારે તેની અક્કલ પર જરા પણ હસવું નહી. એજ લોગમાર પાસેથી તમે હેર હિટલર અને તેના અંગત વફાદાર સાથી હેર હેસમાં લંગાણુ વિષેની ચોંકાવનારી વાતો પણ જાણી શકશો. આ વાન તમેએ આગલી સાંજે પેડીઓમાં સંભળી હતી, તેનો તેને જરાય ખ્યાલ આપતા નહિ આવા કેટલાય માણસોનો પાર્ટીઓમાં મને કેટલો થયું છે

મારી અજ્ઞાનતામાં તેઓનો સંપૂર્ણ વિશ્વસ અને મારી ઉપર પ્રભાવ પાડવા મળેલી તેમની મગફળી મારા બદનમાં ચદ કે કોરીના મહેલાર કપ કરતાં પણ વધારે સ્ફૂર્તિ લાવે છે.

પવનચક્ષી કોલેશ્ચયન

અક્ષતના બારદાનો અભણ આદમીઓ હોય છે, એવો તમારે કદિ ખ્યાલ કરવો નેત્રએ નહિ. ભણેલા એવરૂદનો પણ આ કુનિયામાં તોટો નથી. કોલેશ્ચયનના હેટલાક પ્રેડેસરના પરિવર્તમાં અજ્ઞાપા પછી મને લાગે છે કે, આ લોકોમાં પણ ચક્રમણ હીક પ્રમાણમાં ઘંસીને ભરેલું હોય છે. મસ્તીખોર ઇતિવાળા કોલેશ્ચયનને તેમને પાળતો બનાવી મૂકવા હોય તો ત્યાં નહિ. આ ઘેઘાપણનો એવ કોલેશ્ચયનને પણ લાગ્યા વગર રહેતો નથી. મુખપની એક કોલેશ્ચયન અભ્યાસ કરતા એક કોલેશ્ચયન સાથે મારી એળખાણ કરાવવામાં આવતાં તેણે એવો દેખાવ કર્યો કે, બહો પોને જવાહરલાલ નેદર કે મદમદબલી ઝીણા જેવો "અગત્યનો માણસ" હોય! એ દર્શનાં લાલ રાધાઓ મને

ખાંધી કરતો એટલે તે કોમરેડ એમ. એન. રેવના મતનો હોય એવું અનુમાન કરવાનું સહેલું મન થાય પરંતુ એનાં મિત્રોએ ખાન-ગીમાં એવી ખાતમી પૂરી પાડી કે, એ મી. ઝીણાને ફૂલદાર પહેરાવવા જાય છે તેમ ખાંધીછના દર્શને પણ દોડી જાય છે. એ જિલ્લુલ પવનચક્ષી હતો. આ પવનચક્ષીનો કવચિત કવચિત મારો ભેટા મધ જાય છે, ત્યારે મને ઘણી ગમત પડે છે.

મારે ખુદ્દા દિલનો એકરાર કરવો નેત્રએ કે, ચાક્રો સાથે મુલાકાત લેવાથી મારા મગજ ઉપર જે અસર થાય છે તે ઘણીજ અકસીર હોય છે. એમની વાતો મને થદ આવે છે ત્યારે હું ખકમગટ દસું છું અને મારા રંજ્ત-ગમ ભૂંડી જાડે છું. મારા દોસ્તોએ પણ હવે ચાક્રોને ચગાવવાનો "આર્ટ" શીખી લીધો છે, એટલે અમારી એવી મુલાકાતો "સનસ-નારીલરી" નહિ તો ગમત ઉપગમનારી તો છે જ. ખુલ્લ હાદિજ!

હાસ્યરસના બાણીતા લેખક

"પ્રકાર" ફત પુસ્તકો

૧. જુની આંખે નવા તમાશા કી. રૂ. ૧૧
૨. કલમ ચાલુક કી. રૂ. ૧૧
૩. અક્ષતના ઇન્તરદાર કી. રૂ. ૧૧
૪. હું રાજ હોઉં તો કી. રૂ. ૨
૫. રમતા રામ કી. રૂ. ૨
૬. સનમની શોધમાં કી. રૂ. ૨૧

૭. અક્ષતના ખાં (છપાય છે.)

૮. ખ. જુલું

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ : ટાવર રોડ, : સૂરત.

તૂટેલાં રમકડાં

અનુવાદક : “સીરતી” સાહ્યમ.

[ઉદ્દેના મરાઠ્ઠર લેખક જનાબ મહાદેવ અન્સારી બી. એ. (બીન.)ની

એક હૃદયગમ લાવપૂર્ણ નવલિકા]

બાળકે મા તરફ જોઈ કહ્યું:

“મા! મ્હારાં રમકડાં તો લઇ લેવા દેશેને?”

માતા દ્રુકમાં કપડાં ગોઠવતી હતી. તેણે મારું હિયું કરી બાળક તરફ જોયું:

“તારાં રમકડાં...! તા...રાં...રમકડાં...”

અને તેનો મોઢો સુકેદ પુણી જેવો થઈ ગયો. કુખતે સાહે તેણે પૂછ્યું:

“શું કહેતો હતો મ્હારા લાલ...!”

બાળકે પુનઃ કહ્યું:

“હું એમ કહી રહ્યો હતો કે તું મ્હારાં રમકડાં તો લઇ લેવા દેશેને?”

બાળકની વાત થા હોય તેમ ઔરત દમયો થઈ ઝમીન ઉપર ફસકાઈ પડી. તેના મુખપર મલરાઈ અને બેચેનીના ચિન્હો અકિત થઈ હતાં. બાળક બેઠો:

“હવે આપણે આ ઘરનો ત્યાગ કરી રહ્યાં છીએ...અજબાના ઘરનો! પછી હું મ્હારાં રમકડાં અહિં શા માટે રહેવા દઉં? અગર નથી આપણા જવા પછી કોણ અહિં આવી રહે...અને મ્હારાં રમકડાં તોડી ફેંકી નાંખે?”

ઔરત કાંઈ ડોળે બાળકને તાકી રહી. તેના લાંબા વાળ તેના મુખપર પથરાયેલા હતા. તેણે મુખ મ્હાન હવું અને આંખોમાં દુઃખ અને બેચેની તરવરતાં હતાં. કંપતા રહે તે બોલી:

“બેટા! આપણે જે નવા ઘરમાં જઈ રહ્યા છીએ તે ઠાંઈ મોટું નથી, માત્ર બેજ

એવડા છે. તું તારાં સંપત્તિ રમકડાં લઇ લેશે તો રાખીશું ક્યાં?” બાળકે બોલ્યો:

“રાખીશું ક્યાં? ઔરતમાં રાખીશું નહીં! જેમ અજબાના ઘરમાં રાખતા હતા તેમ! મા બોલી:

“પણ બેટા! અજબાનાનું ઘર તો ધણું મોટું છે અહિં તારાં રમકડાં માટે એક અલગ ઔરતની વ્યવસ્થા થઈ શકતી હતી, જે બે ઔરતવાળા ઘરમાં આપણે જઈ રહ્યાં છીએ ત્યાં એક આખો ઔરતો તારાં રમકડાંઓની લગાઈ ગયો તો બાળકો અફરી સામાન આપણે રાખીશું ક્યાં?” બાળકે મક્કિત થઈ પૂછ્યું:

“અફરી સામાન? તો શું રમકડાં અફરી નથી?” માએ અજબ મઠ તેના તરફ જોયું. બોલી:

“હે, છપનમાં સંપત્તિનેજ રમકડાંઓની ઝૂંરત પડે છે પણ દિકરા! તારા રમકડાં એક બે થોડાંજ છે. એક આખો ઔરતો એનાથી લગાઈ પડ્યો છે. અર્ધાજ લઇ લેવાની હા પકડી તો નવું ઘર આણુંજ તારાં રમકડાંઓની લગાઈ જશે.”

બાળકે માની આ ફિરમૂશી સમજી શક્યો નહિ. માનો ત્રિહાસ કરી તે ચૂપ રહ્યો. અચાનક તેના દિમાગમાં એક વાન આવી અને તે અડપથી આગળ વધી માના બોળામાં ચડી બેઠો. અને તેની ગરદનની આસપાસ પોતાના તાનકામ દાઢને વિરાળાઈ ઈ તેની આંખોમાં આંખો નાંખી કહેવા લાગ્યો:

“મા! મારી વાત માનશે? આપણે શા માટે અબખાનું ઘર છોડી જવું જોઈએ? અહિંજ રહીએ તો શું ખેડું છે? કેવું સરસ મકાન છે... પેલા નવા ઘરમાં તો માત્ર બેઝ એરસા હશે... હું રમીશ ક્યાં?”

ઔરતે બાળકની વાતનો કોઈ ઉત્તર આપ્યો નહિ. તેનું માથું ટૂંકમાં આગળની તરફ ઝુકેલું હતું. તેના વાળની વિભરાયતી લટાએ તેની આંખોતે લાંબી દીધી હતી. માતા મહેરાને જોવાની નિષ્ફળ કોશિશ છોડી દઈ બાળક બેળામાંથી ઊઠીને ઉભો થયો અકસ્માત તેની નજર ઔરતની ગરદન ઉપર પડી અતે પછી તે તલ ઉપર જે બિહોરસાની સુતકીઃર ગરદનના શણગાર રૂપ હતો. તેણે પોતાનો હાથ ઉઘો કપો અને એક આંગળી તે તમ ઉપર મૂકી બોલ્યો:

“અબખાનન આ તમને પ્યાર કરવા હતા; ખરે ને મા?”

ઔરત બેળાકળી બની ટૂંક પાસેથી ખસી જઈ બીસ પાડી ઉઠી:

“તું મને કેમ પૂછવી રહ્યો છે? મને કામ કરવા દેવું છે કે નહિ? જા..... માર જઈ રમ!”

તેનો સાદ ઘેરો બની ગયો અને જાને હાથોમાં પોતાના મુખને છુપાવી રહ્યો તે રડવા લાગી.

બાળક યંબી ગયો. તે માતાના રૂદનની મતલબ કાંઈ પણ સમજી શક્યો નહિ પરંતુ ન સમજવા છતાંય તે માની સહ્યે હતો તે રહી તો એ પણ રડ્યો. તેના જોષ્ટ ઘરઘણાં, તે પણ રડતી રડતી નરૂવરા થઈ રહ્યાં ઉપર

લળી પડી; તો એ પણ રડતો રડતો તેની પાસે ફરતું પર બેસી ગયો. પછી કુરેકે ચઢી જઈ બોલ્યો:-

“સારું... તો... હું... પણ... મા... ને... પ્યાર... નહિ... કઈ... હું... અબખા... ને... કહી... દ... ધ... ય... કે... મા... એ...”

અને વાકયને અધુરું રાખી તે યુન: રહી માની જોડમાં લપાઈ ગયો.

એક પળ નહિ વીતી ત્યાં ઔરતના જોષ્ટ તેના આંધળીના રૂપસારો પર હતા. બોલી:-

“મહારી બન! મહારા લાલ! તું શા માટે વલવડી રહ્યો છે... મા મરતી હોય તો ભણે મરે, તને શાને બિની આંચ આવે?... હું મહારા દિવના દુકાને પ્યાર ન કરું એ બની શકે છે? તને નારાઝ કરીને મા જશે ક્યાં?... આવ ઉઠ...”

બાળકની જતી હતી અને પોતાના પાંચ વડે બાળકના આંસ છુટતી જતી હતી. બાળકે માતા પાતળને આરાધ્યું જોઈ કહ્યું:

“તો પછી મા! તારે આ ઘરને શા માટે છોડવું જોઈએ... હું કેવી સરસ મા છે... નવું ઘર દો છેક ન્હાવું હશે... ન ત્યાં બાગ હશે, ન વાલુડું હશે અને ન તો ત્યાં રમકડાં મૂકવા માટેની જગ્યા...”

આંખો પરથી રૂમાલને ખસેડી લઈ ઔરતે જવાબ આપ્યો:

“નહિ” એટલાં હવે અહિં તો આપણાથી રહેવાય એમ નથી આ અબખાનનું ઘર છે. હવે આપણે તારા અબખાની કાંઈ વસ્તુને હાથ લગાડ્યો ન જોઈએ.”

બાળકે બ્રાહ્મણ થઈ પૂછ્યું:

"કેમ નહિ? શું અબ્બાબ્બ ના પાડે છે તે તો મના નથી કરતા. તેમણે તો કદી ના પાડી નથી તે તો કહ્યું કે દરેક ચીજને હાથ લગાડે...તે તો કદી નથી કહેવાના કે અદિયી આધ્યા જાઓ..." ઔરત માયું ધુલાવી બોલી:

"નહિ બેટા! તું એ વાતો નહિં સમજો!"

બાળક ખામોશ થઈ ગયો. જ્યાંથી આવ્યા હતા ત્યાં ફરી આવી ગયા. આ પુનઃ ટ્રંકમાં કપડાં ગોઠવવા લાગી તેનું માયું ફરી ટ્રંકમાં આવજાની તરફ ઝુટી ગયું, બાળક ફરી ચિંતા-ગ્રસ્ત મોઢે ઉભો રહી ગયો. તેના સપાતો ફરી ઉત્તર વિનાના રહી ગયા.

પરિસ્થિતિને સમજવા માટે નેણે પુનઃ ગમજને કસવા માંડ્યું. તે વિચાર એણે ચડી ગયો. તેના નીચાણે આખા ઓરડામાં ફરી વળી. બારી પાસે એક જૂથામ એક પીવાનો ગોઠવેલો હતો. પીવાના પાસે પુરતોળી એક અદમારી હતી જેમાંથી પુતકો કાઢી કાઢી તે તરફ જોવા કરતો હતો. અદમારીથી થોડાક અંતરે આતશદાન હતું...મનમાને મનમાજ બાળકે એ વસ્તુઓનો મુકાબલો પેલા બે નાના ઓરડાએ સાથે કર્યો જેનું વર્ણન માએ કર્યું હતું તે વિચારવા લાગ્યો. તે ઓરડા આવડા મોટા તો શાનાજ હોય, વધુમાં વધુમાં જાગરગી-ખાના જેવડા હશે તો પછી મહાર જેકે જોડાં ક્યાં લટકાવીશ, મહારો કાપ્ટનો ઘોડો ક્યાં ક્યાં ફોડશે? મહારી રેલ ગાડી ક્યાં ચાલશે? મહારો રીંછ ક્યાં નાચશે? અને હા...પેલું ગામ ક્યાં વસાવીશ જે અબ્બાબ્બને પુછાના મકાનોથી તૈયાર કરી આપ્યું છે? તે એકદમ બોલી ઉઠ્યો:

બુલાઈ]

"મા! આપણે અર્ધ રમકડા લઈ લઈશું સાથે."

ઔરતે બાળકની વાત સંભળી ન સંભળી કરી ટ્રંક કપડાંઓથી ભરાઈ ચૂકી હતી. તેને બંધ કરતાં બોલી:-

"આ તો થયું ત્યારે, હવે વાસણોનો વારો," બાળક વચ્ચેજ બોલી બેઠો:-

"લઈ લઈશું ને બધાં રમકડાં?"

ઔરતે ચૂપ રહેતા હાથું. બાળક તેને ટંકોળી બોલ્યો:-

"કેમ, મા!" ઔરત બોલી:

"સારું...સારું! સંભળ્યું હવે. લઈ લેને (કપડાં વિચારી) જેટલાં સારાં રમકડાં હોય તેજ લેને...બા તારા ઓરડામાં જઈ બે બાંગેલાં રમકડાં ન હોય તેને એક જગ્યાએ એકઠું કરી રાખ. સારાંજ રમકડાં લેવાનાં છે તુરંકાં નહિં."

આ જાણે આખરી જવાબ હતો. બાળક સમજી ગયો કે માની તરફનો આ આખરી જવાબ છે. એટલે તે કાંઈ પણ બોલવા વિના દરવાજાની બહાર નીકળી ગયો. માના શબ્દો તેના દિમાગમાં ગૂંચ રહ્યા હતા...સારા રમકડાં લેવાનાં છે. તુરંકાં નહિં!

થોડેક જઈ તે ધંબી ગયો. તે વિચરવા લાગ્યો સારાં રમકડાં મહારી પાસે છે કેટલાં? બેચેક જોડાં છે તેમાં તો તરડો પડી છે. રેલગાડી છે તેતો સાવ વળેલી છે, ઘોડો છે. તેનાતો બે કાનજ નથી, અને રીંછ તો ક્યાં ચર્ચી સંજુગ નથી અને આજ એક રમકડું તેને સપાત્ત રમકડાંમાં મિલે હતું નહીં પહેલો

બાળકે ઓઝાનો દરગઝો ઉઘાડ્યો. અંદર દાખલ થઈને યુવકે તો ધરતી કરતાંય વધુ સ્થિતિ ખરાબ હતી. જેને સાંજે સમુદ્ર કહી શકાય એવું એકપણ રમકડું ન હતું બાળકે પ્રત્યેક રમકડુંને હાથમાં લઈ અવગણવા લાગ્યો.

હાથ ધણું હતું અને સમય થોડો !

થોડાક સમય વિચારમાં મળી તે અંતે ઉઠ્યો, અને સીધો બાપના ઓરડામાં જઈ ત્યાંથી મુંદરની શીશી અને થોડુંક ચીરકાં લઈને માતા ઓરડામાં જઈ શિયલ હોવા લાઇ પુનઃ પોતાના ઓરડામાં આવ્યો અને તોડેલાં રમકડાંઓને એકત્ર કરી તે કામે મંડી પડ્યો.

સૌથી પહેલો નજર રીંછનો આવ્યો. બાળકે તેને ઉપાડી છતી સરકું ચાંપ્યું; પછી તેની દરેકનીના કામમાં તરફીન થઈ ગયો.

સંધ્યા ઢળવા લાગી.

બાળક પોતાના કામમાં ખરાબર તરફીન હતો, અચાનક ધરનો દરગઝો કાંઈએ ખટખટાવ્યો. એકચિત્ત થઈ રમકડાંઓની દરેકની પાછળ મંડી પડેલા બાળકને તેની કાંઈ ખબર ન પડી. અલગતા મૂખ્ય ચોરમાં ઉઘડીને બેઠેલી તેની માએ ખટખટની આવાજ સાંભળી, નોકર ચાકર બંધાને કાઢી મૂકવામાં આવ્યા હતા એટલે પોતેજ દરગઝો ઉઘાડવા માટે બેઠી. પરંતુ તે ચોરમાંથી બહાર નીકળે તે પૂર્વેજ એક પુરુષ તેની સામે આવીને ઉભો રહ્યો. ઔરત બેગાડોની જેવી બોલી બેઠી :

“તમે...તમે...આશ્વા ?”

પુરુષે ઉત્તર આપ્યો “હા”

ઔરત બોલી : “સારું તારે, તમારું આ

બુલાઈ]

ધર સંભાળો. દેહી વિદાય થાય છે. જે વસ્તુઓ મહારી હતી તે મહેં બાંધી લીધી છે. બાકીમાં તમારું ધર તમને મુખ્યારક હો.”

પુરુષે આગળ વધી ઔરતનો હાથ પકડી લીધો.

“તું મંડી તો નથી બની ગઈને ?”

“હા હાં, હવે તો હું મંડીજ છું, બાકે માંડાઓ કરતાં બદલત. તમે મહેને જે કાંઈ કહ્યું છે તે સંભાળ્યા પછી હું આ ધરમાં રહું એ કાંઈપણ કાળે બની શકે એમ નથી હું તમારા આગમનની રાહ જોઈનેજ બેઠી હતી, સંભાળો તમારું ધર, આ રથજ હવે ન તો મહારે લાવક રહ્યું છે ન તો મહારા બાળકના.”

“બાળકને લઈ જનારી તું કોણ ? બાળક મહારું છે.”

“તેજ બાળક જેની મા તમારી નિમ્નાડોમાં નિર્જાતજ છે, જેને તમે અનેકા વચ્ચે બે-આજર કરી.”

“અને તેં અનેકા વચ્ચે મહેને શું શું નથી કહ્યું ? ધરનો ખર્ચ કરકસરથી ચલાવેલો બેઠ્યો, માત્ર આટલી વાત પર તું મહારા ઉપર વરસી નથી પડી ?”

“તમે તે વાતને બહાનું બનાવી મહેને શું શું નથી કહ્યું ? તમારો સરલાય તો એક કિતો બાળક જેવો છે.”

“અને તારો ? તું તારું શેડ. પ્રત્યેક વાત પર તું નાહન છોડરીની જેમ ચીસાપ છે તેવું શું ?”

ઔરતે પુરુષના આ સવાલનો કોઈ ઉત્તર ન આપ્યો. ખંડમાં ખામોશી પ્રવર્તેલી રહી.

અધિકાર વધતો જતો હતો એક તરફ પુરુષ ઉભો હતો, રોષ લથેલો, બીજી તરફ ઔરત ઉભી હતી લાગણીઓના તૂફાનને કાપમાં રાખતી... અચાનક બાળક અંડમા દાખલ થઇ આવતાંજ બોલ્યો :

“મા... મા... તું” ઝરા મ્હારા ઓરમાં તો ચાલ મૂકે...”

વાક્ય અધુરું રહ્યું અને તેની નિમ્મલ પુરુષ પર પડી.

“અબ્બામન!” કહીને તે શેડ્યો અને બાપને વળગી પડ્યો. બાપની છાતી સાથે વળગી રહી તે બોલ્યો:

“અબ્બામન! તમે ક્યાં હતા? આજ કેટલા દિવસ થયા છતાં તમે ઘર તરફ મેડું ફેરવીને પથ ન જોયું? મને તમે કેટલા બધા વાદ આવના હતા, ખતર છે તમને? હંદુ? ક્યાથી ખતર હોય તમને? અજ કેટલા દિવસ થી તમે અદિ ક્યાં આવ્યા હતા જે! મા અને હું અદિથી જઈ રહ્યા છીએ, એક નવું ઘર લઈશું. પણ તે ઘણુંજ ન્હાનું છે. મા કહે છે કે તેમાં ખેજ ઓરડા છે. એટલેજ મહે...” તેને રમકડાં યદ આવી ગયાં, અને રમકડાંની યદ આવતાંજ માનું રૂદન તેની આંખો સામે ફરી ગયું “એટલેજ મહે...” વચ્ચેને અધુરું છોડી બાળક માને સંબોધનાં બોલ્યો: “મા...! મ્હારી મા! સંભળને!... મહે” સપનાં રમકડાં સીંચી સોંધીને ફીક કરી લીધાં છે. સારાં રમકડાં હોય તેજ લેવાના છે એમ કહેતી હતીને તું? પણ મહે” જઈને ન્હાનું તો એક પણ રમકડું સાચું નથી. મહે” ખૂબ મહેનત કરી કેઈનું ગમકું સીંચું તો

કેઈની ટાંગ નેડી... મ્હારાં તૂટેલાં રમકડાં દરે બધાંજ દુરસ્ત થઈ ગયાં છે.”

પુરુષે સ્ત્રી તરફ ન્હાનું. આંખોમાં આંખો નાંખીને અને તેની આંખો આંસુઓમાં ડૂબી ગઈ.

ઔરતે આ દૃશ્ય જોઈ મેડું ફેરવી લીધું.

બાળક જે નાટકની અસરથી સાંધ અંજાણ હતો-બાપની ગાદમાંથી કિનરી બહાર જવા લાગ્યો. દાર ઉપર પહોંચી તે બોલ્યો :

“મા! ચાલ, હું” નને મ્હારાં રમકડાં જનારું!”

તેના અવાજમાં કંઈ એવું ખેંચાણ હતું કે મા અંત બાપ બનના બનને એક સાથે તેના ઓરડામાં દાખલ થયાં, જે રમકડાંનાં બાહાર સુધી લાગતો હતો.

બાળકે ચમકદાર આંખો યડે માનો સત્કાર કર્યો. તે પોતાના કાર્યની વિગત બધાવવા લાગ્યો.

“માએ બાજ સવારે મને મહે” હતું. હંદુ” કે આપણે એક નવા ઘરમાં જઈને વસીશું. મહે” પૂછ્યું, હું” મ્હારાં સપનાં રમકડાં લઈ લઈ? માએ કહ્યું જે રમકડાં તૂટેલા ન હોય તેજ લેવાના છે. પણ અબ્બામન! મ્હારું એક પણ રમકડું સાચું ન હતું. ખસ મહે” આપણી યુદ્ધસી શીશી અને માનો સોપ શેરો લઈ સીંચી સાધી જ્યાં રમકડાં ફીક કરી લીધાં. ફેર નેડું મા શું કહે છે, તેને લઈ જવા મહે...”

ફરારને પૂર્ણ કરી ને દસી પડ્યે...

ચોંગાં લગાવી... અને ઉધાં ચતા ટાંઠા મારી તેણે પોતાના તૂટેલાં રમકડાં... દુરસ્ત કરી લીધાં હતાં, અને તેની કાર્યશીલ સ્ત્રી પુરુષ ઉભયની દ્રષ્ટિ સામે હતી.

એક કપડાંનો ઘેડો હતો જેના કાન ઉપર ચના સંક્રમણ વડે જોડી દેવામાં આવ્યા હતા. એક જોડેક ખોડું હતું જેની તારાડોને કાળી શાહી વડે પૂરવામાં આવી હતી. એક પતરાંની રેલગાડી હતી જેના ત્રણ પૈરાં સૂતળીથી ગાડી સાથે જામવસ્તી બાંધી દેવામાં આવ્યાં હતાં. એક ઉનના કપડાંનું રીંછ હતું જેના ઉપરથી ગયલા પગો ખૂબ યતનપૂર્વક જોડવામાં આવ્યા હતા. છતાં રીંછનો એક હાથ માથા હતો અને તેનું શરીર ફેરેરથી ફરેલું હતું. તેની કદરૂપતા છુપાવવા માટે તેને ખૂબ લાંબી કમીસ પહેરાવવામાં આવી હતી જે અમીન સુધી લટકતી હતી.

બાળક મરેક વસ્તુ માને દેખાડતો જતો હતો. તેના હાથનો પાર ન હતો. માને સમોષી તે કહેવા લાગ્યો.

“મા! નં, હવે મહારાં રમકડાં જરાગર થક મપાને? હવે તને નવા ધરમાં જવા રમકડાં લઇ લેવા દેવા પડશે.”

ઔરત જે પોતાના પોપટનો કલરવ સંભળી મુપમુપ ઉભી હતી-લાગણીવસ જાની માત્ર. તેની આંખોમાંથી આંસુઓ સરકવા માગ્યાં અને તે એકદમ આગળ ધમી પતિની આંખો-શમાં હાળી પડી.

“જાગક પોતાના રમકડાંથી વિચૂદે” પડવા તેવાર નથી, પછી તે ત્રણેય કૂટણ કે નકામા કેમ ન હોય અને આપણે અન્યેનના જીવન સાથી છીએ અને અન્યેનના રમકડાં, છતાં નેહની વાત પર શા માટે વિષ્ણુ થક જો. તમે નારાજ થાઓ, ગુસ્સે થાઓ...તમને હજી છે...હું તમને મનાવીશ...બાળકોને ત્રણેય

રમકડાં પણ પ્રિય હોય છે. તેમની નજરમાં તે કદી ત્રણેય નથી હોતા... તે પછી મહેને તમે શા માટે પ્રિય ન હો...હરેને તમે મહારાથી મને તોટલા નારાજ કેમ ન હો...”

ખીજા પગે જ-ને હસતાં હતાં. બાળક માને કહેતો હતો,

“મા! ચાલને નવા ધરે. તું તારી દ્રૂક ઉપાડ અને હું મહારાં રમકડાં!”

કરગરે છે.

નિરાશના નિસાસા કાં બારે છે, થકને મદં મુસ્લિમથી ડરે છે. ફક્ત દેન ચાસતી છે તુજ યુવાની, તું શાને મરં એના પર કરે છે. હેલવતી વેદનાઓ ત્યારે વધે છે, જાઓ કાઢતી જ્યાં સંભરે છે. લકતિ દાગ દિવમાં કાઢનો શું, શરી આ વ્યોમ પર કંઈ ચિરહરે છે. થકા છે, જામ છે. કંડી દવા છે, ને સાડી પાસ કોઈ કરગરે છે પછી કિરમતની એનું પૂછું શું? નજર જેના ઉપર તારી ફરે છે. અગર હો આત્મબળને આત્મ વિશ્વાસ, વિન્ય અતે નિશંક તેને વરે છે. વશનો અર્થ પણ સમજે નહિ જે, અરે “એયારા” તું તે પર મરે છે.

“એયારા” (જેતપુરી)

સાક્ષરોના અભિપ્રાયોમાંથી :-

મુંબઈ, (૪)

ગરિમામ ચોરટ તા. ૨૦-૯-૩૬

તમારો પત્ર અને પુસ્તક મળ્યાં. અરબી આળીસ વર્ષ પર જે Persian Prosody fourth Figures of Speech નામનું એક નાનું પુસ્તક લખેલું; એજ પાટી ઉપર તમારે પુસ્તક લખાવેલું છે. તે અંગ્રેજીમાં છે; તમારે

ગુજરાતીમાં છે એટલે હા. ફેર: અને ગુજરાતીમાં આવા પુસ્તકની આતિ વાણી જરૂર હતી. ગુજરાતના એ અગ્રગણ્ય સાક્ષરોએ કારસી પીંગળ-શાસ્ત્ર વિશે અને પછેલ્લું એમને હુ. શ. રજીડ-ભાઇ ઉદયરામના પીંગળશાસ્ત્ર તથા મારા ન્હાનકડા પુસ્તક સિવાય બીજું કાંઇ બતાવી શકેલા નહિ :

મતલબ કે કારસી પીંગળશાસ્ત્ર સમયે ભણવાની ગુજરાતીઓને ઉત્તર છે. પણ તે પૂરી પાડવા માટે લગત પુસ્તક ન હતું. તે બોટ તમારા પુસ્તક પૂરી પાડી છે. તે પુસ્તકમાં ગુજરાતી-પીંગળ શાસ્ત્ર જોડે મળતાપણે કે તફાવત બતાવવાની કેંઈ જરૂર ન હતી; તમે હેડા ઉતરી એ બંને ભાષાઓનું પીંગળ શાસ્ત્ર પરસ્પર ક્યાં

મળતું આવે છે અને ક્યાં ક્યાં તેમાં ફેર ભોમ છે એ બહુ સારી રીતે બતાવી આપી તમારા પ્રયાસની કીમત ને ઉપગોગીતા વધારી છે. આપણા હાલના ગુજરાતી સાદિસમાં તેા તપરિ પ્રયાસ થયેા ઉત્તમ છે. એની જોડીનું બીજું પુસ્તક મારી-જળુમાં નથી.

(દી. બ.) કૃષ્ણલાલ આહનલાલ જવેરી (ગિમ. એ. એલ. બી.)

કવિઓને શાહર

અને

શાહરને કવિ બનાવનાર

ફક્ત આજ એકજ પુસ્તક છે.

અરબી પિંગળ સંસ્થ ગુજરાતીમાં

“ આર, ” રંદેરી ફૂત

‘ શાહરી ’ ભા. ૧-૨

ભાગ પહેલામાં-અરબી પિંગળ, છંદ પ્રકાર, છોટી સંજ સગળુતી, અરબી-સરફૂત પિંગળ મિલન, કાવ્ય પરીક્ષાની રીત, ઇત્યાદી.

ભાગ બીજામાં:-પ્રાસ (કાશિક). તુદાન્ત (વંદીશ), પદ્ય પ્રકાર, કલ્યાદીનુર્વ્યાન અને સમઘટ્ટી કીમત ૬ આના, પરરેશ એક કીલોગ્રામ (ચોરસ ખર્ચ સંદિત)

પ્રકાશક:-‘ વલ્લશી ’ સાહિત્ય કાર્યાલય, મુરત.

પી રંદેર સ્ટોર્સ કલકત્તા, મુરત.

અમદાવાદ તા. ૨૦-૯-૩૬ તમે એકલેમાં ચાચરીનાં જે પુસ્તકનું શુક્ર ચોરટ જોકલ્યું છે તે મળ્યું છે... કારસી અરબી પિંગળ ગુજરાતીમાં ઉતારવાના આ તમારો પ્રયત્ન છે તે જોઈ નું થયેા ખુશ થયેા; તમારો એ પ્રયત્નને સંપૂર્ણ સફળતા હન્ધુ છે.

(દી. બ.) દેશવલાલ સુર્વકશય કુવ (બી. એ)

સાક્ષરોના અભિપ્રાયોમાંથી :-

આ ચોપડી ધણી આવકારપાત્ર છે, અરબી પરિવત્ ૭૬ રચનાનાં રજીડ-ભાઇ ઉદયરામ અને દી. બ. કૃષ્ણલાલ જવેરીનાં પુસ્તકો દુબા-ખ્ય છે, અને રજીડ-ભાઇનું પુસ્તક શિખાઉ માટે સરળ પણ નથી, અરબી પરિવત્ ૭૬ રચનાની ભાઇ ‘ આર ’ ની પુસ્તિકા એ વિષયની ઉત્તમ પ્રતિકા છે. ગુજરાતી પત્રિકા વાપરી, આપણા છદો સચે સરખામણી કરી. યાદ રહે તેવા નમુના આપી લેખકે વિશયને સરળ બનાવ્યો છે. અરબી પરિવત્ પદ્ય રચના સબધી પ્રેક્ષક બોલા બ્યાસો પ્રવર્તે છે તે આ પુસ્તિકાથી દર થશે એવા આશા રહે છે

વલ્લુપ્રકાશક ર. ત્રિવેદી, M. A. Y-૧૦-૩૬

પ્રોફેસર, મુરત. Professor of English & Gujarati

M. T. B. College, Surat.

...તમારે પુસ્તક હું ઉતાવળે વાંચી ગયો છું. અરબી અને ગુજરાતી પિંગળની સમજ તમે બહુ સરળતાથી આપી છે. પુસ્તક પઢી-રચનાના અધ્યાસોને ધણું ઉપયોગી થાઉં પડે તેનું લખાણ છે. પણ એ પુસ્તકનો સૌથી ઉપયોગી ભાગ બીજો ‘ પ્રાસ ’ ને લગતો છે. આજ સંધી કાંઈ ગુજરાતી પુસ્તકમાં યમક યા પ્રાસ-નુપ્રાસને લગતી આવી વિસ્તારથી સંપૂર્ણ સમજ આપેલ છે વાંચી નથી એ માટે હું તમને સુખારબાદી આપું છું; અને હન્ધુ છું કે તમને આ તમારા પ્રયાસમાં સંપૂર્ણ ફલ મળે માંદાસ, લી- શુભેચ્છક.

૧૬-૧૦-૩૬ (હવિ શા) અરંદેશર કરારમજી અમરદેશરના ખુશ હાલે

કોટની શોધમાં

લેખક: 'રૂઢી'

“ડીકટીવ સાહેબો! તમને આ શહેરમાં પ્રેક્ટીસ થઈ કીધાને આજે બરાબર આર વરસ અગિયાર મહિના ગ્રેવીસ દીવસ અને છે કલાક થયા” ડીકટીવ અથ્ મિરઝા પોતાની નોંધપોથીના પૃષ્ઠો ફેરવતા સ્વચ્છ બોલ્યા: “પ્રેક્ટીસની સરખામણી શુન્દાએની કેટલી ભારત હતી! અને હવે ત્રીસ દિવસમાં બાલ્યેજ એક બે. કેસમાં મધુ મારણ પડે છે અથ્ મિરઝાનેજ પ્રતાપ છે કે શુન્દાએને દેંદ્રી મુદતમાં ઘણી દીધા.”

ડીકટીવ અથ્ મિરઝાએ કોલેજ સુધીની કેળવણી પ્રાપ્ત કરી હતી શાળાશ્રમમાં તેણે શુન્દા શૈલિની નવલકથા ખૂબ વાંચેલી ત્યાર-થીજ તેમને શુન્દા શૈલિના સાદસો કરવાનો મનઃ લાગેલો. ‘વિગ્નેશ્વરજીત મિલકતના પોને એકમા વારસ હોવાથી કમાણી કરી આપે તેણે ધંધની વધુ અગત્ય ન હતી તેમના નિક મિત્રે શુન્દા શૈલિની પ્રતિષ્ઠા હાથ પરી રાખા-જને શુન્દાએના ત્રાસમાંથી રાહત અપાવ-વાની આશિષ કરતાં આજથી લગભગ પાંચ વરસ પહેલાં ડીકટીવ અથ્ મિરઝાએ આનમી શુન્દા શૈલિનું કાપ ઉપાડી લીધું હતું.

અથ્ મિરઝા તેમના મિત્રો પાસે એવો સખત અભિપ્રાય વ્યક્ત કરતા કે “જો સમા-જમાં એક નવી ભાષા વ્યવહારમાં ચક્રવામાં અને જેમાં ચાર-ચારી, ખૂન-ખૂની, શુન્દા-ગર્ભ-શુન્દો કે ન્યાય-ન્યાયાધિષ્ટ એવા શબ્દોનું

ન હોય તે પછી તે સમાજમાં કદી શુન્દાના કાર્યો જનકાળ ન પામે.”

એક વાર એક મિત્રે માર્મિક પ્રશ્ન કરેલો: “ડીકટીવ સાહેબ! તો એ નવી ભાષામાં આજે સજ્જ ન રાખવામાં આવે તો પછી સંતનિ નિયમનની માથાફૂટ પશુ મટી જાયને?” અલગજ અથ્ મિરઝાએ આ પ્રશ્નો કશો ઉત્તર આપેલો હોય તેવું જાણમાં નથી આવ્યું.

પાંચ વર્ષની તેમની કારકર્દીને જાગૃતતા ધૃતિલાસ રચાયો હતો. “શાણીનો હાર” ‘રિયો-ટર્ની નોંધપોથી” “ઝવેરીનો ગરલો” અને એવા અનેક કેસો તેમણે હાથ પરી જનતાને પકે કરી નાખે તેમાં પરકમો ક્યાં હતાં. “ઝવેરીના ગરલો”ના કેસમાં શુન્દાએનો પીછો પકડવા યેરથી મુખ્ય સુધીની મુસાફરીની તૈયારી કરી નીકળી પડેલા. રસ્તામાં એક બૉર્ડ ઉપર કલકત્તાની એક ભોટી કુંપનીની જાહેર અગર વાંચી તે કુંપની અને કલકત્તા શહેરની વ્યાપારી મહત્તાના વિચારમાં મરકાવ થઇ ગયા. રસ્તાન પર જઈ મુખ્યને જાહેર વિચારમાં નિચા-રમાં કલકત્તાની ટીકીટ લઇ લીધી અને સેકન્ડ ક્લાસમાં ફરીકામ થઇ તેજ વિચારમાં નિંદ્રા-ધિન થઇ ગયા. કેટલાક રેલનો પર મિરઝા સાહેબને ગાડી બદલવી પડી. ત્યારે પશુ પોતે કલકત્તાન જઈ રહ્યા હોય તેમ વંચવત ગાડી બદલાવી લેતા. કલકત્તાનું રેલન આવ્યું. દ્રેહન ઉભીરહી અથ્ મિરઝા ટિકિટ આપી પસેંજીમાંની ‘જહાંગ આમ્યા. એક સજ્જાદાર લોકુટી રહ્યો

જોઈ તેમાં સ્થાન લીધું અને શુધરને આસા કરી “ચસાવ”

“સામ! કોધર જના હું?” શુધરે પ્રશ્ન કર્યો

“કોધર જના હું?” અખ્ મિરજા શુધરના સમ્બોધને પડ્યો પાડી અટકી પડ્યા. તેમને તત્કાળ જાન થયું કે એવે મુંઝવેને બદલે કલકતા આવી પડ્યા છે. અને હવે શુન્દેરમાનું શું? ચકલું હાથમાંથી ઉઠી જશે મટિ મુંઝવે જતી પછેની માડી પડ્યાના અપખંધ મોહરમાંથી નીચે ઉતરી પડેદોઈ તરફ ધસ્યા. શુધર આ વિચિત્ર ઉતારની અમમ્ય વર્તણૂકથી હસી પડ્યો.

ભોગલેએ શુન્દેરમાર નાસનો ફરતો મુંઝવેથી તેજ માડીમાં કલકતા આવેસો; તેજ બહાર નીકળ્યું અને અખ્ મિરજાનું દાખલ થયું. શુન્દેરમાર અખ્ મિરજાને તોઈ જુવનાઈ બધો. તેણે નાસવાનો પ્રયત્ન કર્યો, તે પછેક બીજા માણસોની સહયોગી શુન્દેરમારને મિરજા તરફ કરી લીધો.

સવારનો નાસતો કરી અખ્ મિરજા તોઈ પોથીનાં પાતાં ઉચલવતા પોતાની કારકીદોના દિવસોની ગણતરી કરતા હતા, તેટલામાં ઘંટડી વાગી અખ્ મિરજાએ દાર પોલી આમંત્ર મને અંદર લીધો.

“જુવમ કીટકીવ સાહેબ! જુવમ” આમંત્રકે આવતાની સાથેજ ઉઠારો કાઢ્યા માંડ્યા.

“તેવખઅલી કાકા, શાંત થાઓ, નિરતે બેસો પછી આપણે વાતો કરીએ”

આમંત્રક મીઠાઈના નોંધીયા જોવારી જુલ્હાઈ |

તેવખઅલી મીઠાઈવાળો હતો. અખ્ મિરજાએ તેમની ઉંઘરના લેહાઝથી “કાકા”ના માનનીય સખ્દથી સંબોધ્યા હતા.

તેવખઅલીએ જગ્યા લીધા પછી ફરી આવેશમય ઉઠારો કાઢ્યા “કીટકીવ સાહેબ! મોડે દિવસે જુલારાઓ ધાક પાડશે તો વરતીનો નાશ થશે મારી દુકાનમાંથી મારો કોઈ ચોરાઈ ગયો!”

“શું? તમારો પોતાનો કોઈ?” અખ્ મિરજાએ આશ્ચર્યસહ પૂછ્યું.

“હા મારો કોઈ મારી બેરીનો નહિ કાચુ કે તે કુરતુ પહેરે છે!”

“સીઓ તો કુરતાંજ પહેરેનો હું પણ કુર...નહિ મારી પાની પણ કુરતુ પહેરે છે. તેવખકાકા, તમે જરા શાંતિ રાખી તળિયાથી તળિયા સુધીની વિચવવાર દરખાશ મને સમજાવો, અખ્ મિરજાના હાથમાંથી જાડવાની કાળઃ ચોરની પણ દિગ્મત નથી.”

“વાત એમ છે કે કીટકીવ સાહેબ! અંતે સવારે નવો પોથેસો કીરમજી રંગનો કોઈ બરવાથી-તેનો અંદરના ખીસામાં ૧૫ ૧૭-ની નોટાનું બંડલ મૂક્યું. કારણ કે ઘરમાં વધુ જોખમ નહિ રાખતાં એકમાં જથ્થે કરાવી મેલાનું હું વધારે ગુનાચળ થઈ છું. દુકાન હમિસા નોકરજી ઉઘાડે છે એટલે દુકાને આવી કોઈ ઉતારી યશને માથે પાસેની ખીટી ઉપર ટંચો—”

“જરામર તમારી બેકની ઉચેજ કે નહિ?”

“નહિ, જરા; દર જલેખીના યાવતા મથાળે કોટમાં તમે કોઈ ચીજ નાંખો અને તે કોટના

ખીસામાં નહિ જતાં છઠ્ઠા વાવ તો જલેખીનો
પાળમાં જઈ પડે."

"હા! બરાબર પછી?"

"અમારી દુકાનનો રિવાજ છે કે આંદરાતે
માંડ જોરે સાફ કરી, ફરી સામાન ગોઠવીએ
છીએ. તોફાની મદદથી માંડ ઉપરથી મીઠાઈના
થાળ ઉતારી, માંડની નીચેનો કચરો સાફ કરી
બધું ફરી બરાબર ગોઠવી, મેં મારી એક
લાંબી થોડીવારમાં એક ઘરાક આવ્યો તેને
આપવા માટે કોટમાંથી પરચુગલ કાઢવા ઉભો
થયો. ખુદા જાનન કરે એ ચોરના બેસા પડ,
કે મારો કોટ ત્યાં ન હતો. આસપાસ બધે
તપાસ કરી પણ તેનો પત્તો ન લાગ્યો તેથી
તમારી સલાહ લેવાં અહિં આવી પહોંચ્યો.
ડીકટીન સાહેબ! મારા કોટનો તમે પત્તો
લગાવી આપશો તો હું તમને 'નેહાલ'
કરી દઈશ"

"નહિ, પૈસા કરતાં હું મારા કાર્યની
તેદમંદીની વધુ ઈર્ષ્યા રાખું છું. આઠ દિવસ
કાં તમારો કોટ, તમારા પૈસા અને તમારો
ચોર તમારા ઘરે પહોંચતા કરી દઈશ."

"નહિ સાહેબ. મારે ચોર નથી જોઈતો.
એ તમે રાખજો"

'વાહ! વાહ! તમે દુકાને જાઓ. થોડી વાર
પછી તમારી પાછળ મારો 'હરિવંશી' (સાઈકલ)
પર સવાર થઈ તમારો દુકાને આવું છું
અલબત્ત મારે બનારવાળી જગ્યા તપાસવી
જોઈશે."

અર્થ મિરજાએ દુકાન. દુકાનની બહારની
જગ્યા, બારણા, કોટ ટાંગવાની જગ્યા એ બધું
નીચીની તપાસ્યું. કોઈ પણ ઉપયોગી હજીકન

કાંઈ ન લાગી. ફક્ત એટલે ખીના અર્થ મિરજાને
મુંઝવનારો હતો કે કોટ ટાંગવાની ખીલી તેના
રચાનેથી નીકળી ગઈ હતી પણ તે કમાચે
દેખાતી ન હતી. અર્થ મિરજાએ કાપરી કાઢી
નોંધ ટપકાવી લીધી.

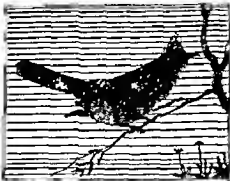
"કોટનો રંગ તમે કેવો કલો હતો-કિરમણ
રંગનો કેમ નહિ?"

"હા-સાહેબ"

"હું હવે રમ્મ લઈશ, કંઈ મદદવાની
હજીકન અને તો મને વાંકિડ કરવાનું થઈશે નહિ"

જે દિવસ પછી અર્થ મિરજા ઘણા દિવસે
નવાં આવેલા કેસનું રદરપ ઉઠેલવાના જોડા
વિચારેમાં ગઈ થઈ ઓફિસની રસ્તા પરની
બારી પાસે બેઠા બેઠા બહારનું દ્રશ્ય નિહાળતા
હતા દૂર દૂર રસ્તા પરથી એક માડી પસાર
થતી જોઈ અર્થ મિરજા એકાએક અમકીતે
બોલી બોલ્યા "ઓ-હો કારમણ રંગ! આજ
હરિવંશી લઈને પાછળ પડું"

બરાબર તે માડીમાં બેસનાર વ્યક્તિ કીર-
મણ રંગનું કોઈ કપડું પહેરીને બેઠો હતો.
અર્થ મિરજા સાઈકલ લઈ તેની પાછળ પડ્યા.
પુખ્તપણે રાખવા છતાં માડી પકડી ન શકાઈ.
માડીએ ચડેર છોડ્યું, વેગ ન રસ્તા પર આવી
અને નજદીકના ગામડાનો રસ્તો પકડ્યો. માડી
આગળ અને તેની પાછળ ધોળે દૂર સાઈકલ.
લગભગ એ કલાકની દોડ પછી માડી એક નાના
ગામડામાં આવી ઉભી રહી. અર્થ મિરજાએ
જૂટકાનો દમ લીધો. માડીની નજદીક પહોંચ્યા
વધારે જોરથી સાઈકલ ટાંકી. પણ આદ અર્થ-
મિરજાની લક્ષે નિરાશા વચ્ચે તેમાંથી કારમણ
રંગની સડી પડેરેલી ચુવનિ નીચે ઉતરી પડી!

કેલ્પ

હુઃખાઈ ભઈ છું કદી હરખાઈ ભઈ છું;
 દુન્યાના બેઠે રંગમાં રંગાઈ ભઈ છું
 કયાં દેવ છું કે દાવો કરું દેવતાઓને;
 માણુસ છું બૂલ થાય રામે ખાઈ ભઈ છું.

● ગાલ ●

...: ના બોલ વ્યંગમાં :...

કેધે કરો ન ભંગે વધુ અણુ બંગમાં;
 પ્રજાની રહી છે અગ્નિ એ મુજ અંગે અંગમાં.

સો કેઈ છે આંગ રવળ રંગ દંગમાં;
 કાને ખજર કે કાણુ છે દિપક પતંગમાં.

તુ રંગ ભેર લાલો બદાહર બંગમાં;
 તારા જીવનનો રંગ રહી ગયો રંગમાં.

જીવન મહી જગત છે, જીવન છે જગત મહી;
 હાથ અનેક રંગ છે પ્રયેક રંગમાં.

લાં લાં છે વાસ દઈ નો બ્યાં બ્યાં વસે છે દિલ;
 કાંઠા ભર્યા છે આદિથી ચુલના ઉજંગમાં.

એમાં અસંખ્ય વિનિ સહવાન કરે છું હું;
 ચેતન અજાન ભરેલ છે. ખાસ તરંગમાં.

સગનથી પાવમાલ થયા વિશ્વમાં અંગે;
 દિલ મારા સંગમાં અને હું દિલના સંગમાં.

હોદીને કોઈ કોઈ લે હસ્તીના પાથને;
 રાગો ભર્યા અનેક છે એ મોર ચંગમાં.

“ધાયલ” એ ધાય જીંદગી જતા રંગપના;
 ભૂલે ચકે તું બોલને “ના બોલ વ્યંગમાં.”

“ધાયલ”]

[પાસે

કપ્તાન સાહિક

“મુઝતર” હાંસાદી (ધોરાહ)

વક્ષા મેટ્રીક પાસ હતી. એટલે સૌદર પશુ એન્જીનેટિંગ અને કમ્પ્યુટરના અરજત હતી. સાહિક ખાસી આમદારીવાળો સર્વિસમેન હતો. તેણીથી પહેલાં પરિચિત ન હતો. પરંતુ સાહિકની રૂઝગર વધાના માત-પિતાના દિલમાં ધર કરી ચૂકી હતી. કારણ કે એની પ્રત્યેક વાતથી સસતા પ્રગટ થતી હતી વક્ષા અને સાહિક ઉભયની નિરજન થઇ ગઇ. એકમેકનાં આચરણથી એક પ્રથમથી જ વાકિદ્દ હતાં એટલે પહેલી જ નજરમાં એક એક બીજા ઉપર દિલ દિલ થઇ ગયા વક્ષામાં પણ નામ પ્રમાણે લક્ષણ હતાં, જિન્ગીલર વધાર સામિત યયાનાં. સાહિકની તમન્ના હતી કે શાદી સવેળા થઇ જાય, જેથી પોતાની વધાને લઇ આનંદ સા-મરમાં ગરક ચઢી જાય. વધાના માત-પિતાની જિંદગી પ્રવેશને અપહ્રય કરેલા અને કપડાં તૈયાર કરાવવાં પડ્યાં, જેથી કર્જદાર પણ થઇ ગયો. એક લગા-મ થીથી જોડાઇ ગયાં. પરંતુ દુન્યા જ્યારે જુએ છે કે એ આનદનો એક-મેકની સાથે જોડાયાં છે; તો ધ્યાનથી એની કાશિય કરે છે કે જે કરી ઉભયમાં અલુ-બનાવ થઇ જાય! અરેખાંએ પોતાનું અનિમ પોત પ્રકાશ્યું; તો પણ શાદી તો નિર્મિત થઇને જ રહી.

એમ તો પ્રત્યેક દામતમાં પતિ-પત્નિ ઉભય દંમેશ હાવિશમાં મરત રહેતાં. પરંતુ કર્જના પ્રયોજને સાહિક પતિની તમામ જરૂરીયાતો પરિપૂર્ણ કરી ચક્રોત ન હતો. એટલે પતિનું હૃદય જાળવા કરતું. વક્ષા કેમકે શોમંતરી પુત્રી હતી. એટલે સો દેટસે રૂપિયા તો તેણીને ખાનગી ખર્ચમાં જોડાયા હતા. લાંબો સમય વીતી ગયો છતાં કર્જ જેમનું તેમ રહ્યું. એક વેળા વક્ષા પોતાના પિયર ગઇ. ત્યાં તેણીના માત-પિયરને સાહિક

કની કુદૈશાની જાણ થઇ. તેઓએ નિર્ણય કરી લીધો કે જ્યાં લગી સાહિક કર્જથી બાકાત ન થઇ જાય, ત્યાં લગી પુત્રીને સાસરે મોકલવી નહીં.

મદાન લગાઇ ચાલુ હતી. દરેક વસ્તુ મેંઘી હતી. યોગ પગારમાં પતિ પતિનું ગુજરાન પણ મર્યાબતું, લવિષ્યમાં ઓઢાઈની કેળવણીમાં ખર્ચ કરેલો, જુદાવરથને વિચાર કરેલો એ ઉપરાંત કર્જ પણ લરપાઈ કરતું. આ વિચારોએ સદેકને રાત-દિન ખેંચેલ જનારી દીધી હતો. સાહિક એક મંજૂર થઇ જાય તો કદાવર નવયુવાન હતો અને વળી એન્જીનેટ પણ હતો. મિલિટરીમાં નવયુવાનોની ઘણી માંગ હતી. ગવર્નમેન્ટે તેને કન્ગ્રા કમિ-સન આપ્યું તેણે થોડાક વિચાર પછી તેને રીકાર કર્યો. તેણે જૂન કરી કે પોતાની પતિની સત્કાર નહોતી લીધી છું કરે પતિનું કંઈ તેને રજા આપત કે?

પત-ઝેવાર બિરકુત બંધ થઇ ગયો. એટલે પતિને ઘણું જ ખેડ પડ્યો. સાથે જ સાહિકનો સવેળા સર-સામાન તેણીના પીવર પહોંચી ગયો.

જ્યારે પતિને ખબર થઇ કે સાહિક મિલિટરીમાં જોડાઇ ગયો છે, તો તેણીના હોય-કોય ઉડી ગયા. દુન્યા અધકારમય દીસ્યા લાગી અને તેણી એક નિરાશાની પ્રતિમા સમી રહી ગઈ.

છ માસની ટ્રેનિંગ પછી સાહિકની લેક્ટર તરીકે નિમણુંક કરી મિસ્ત્ર મોકલી દીધો. આ વખતે અહીં અંગ્રેજો અને જર્મનો વચ્ચે બીધવુ યુદ્ધ ખેલાઇ રહ્યું હતું. લેક્ટર સાહિક પોતાની વીરતા અને બહાદુરીના કારણે ઘણી નામના પ્રાપ્ત કરી. ત્યારે ‘કપ્તાન’ બનાવવામાં આવ્યો. લગાઈ જરાબર એક વર્ષ લગી જારી રહી. જેમાં કપ્તાન સાહિકને ડાખ

કોરવા

પેડખામાં એક ગોળા લાગવાથી જતા સરખો
 ઝખમ યદ ગયો પરંતુ તેની કંઈ હિંદી અસર
 ન થય એક મહીનાના ઇલાજ પછી તે
 લંદુરસ્ત થઈ ગયો. આ આયુધારી આફનની
 ખમર વધાને ન થાય એવી સહિકની આગા
 હતી. કારણ કે તેને લાય હતો કે આવા સમ-
 મ્પર સંભળી વધુ ઇલાજ રહી શકશે નહિ વધાને
 જરાગર પ્રત્યેક મહીને ચતુર્થ-૮ તરફથી રૂ.
 પાચસોનું મસિક વળગર મળતું હતું તેવું પણ
 પતી ગયું હતું. બધે તેણીની પાસે એક મોટી
 મૂડી એકડી લઈ મઘ હતી તેણીના નાના
 બાળક માટે આપા અને નસ નોઝર હતી.
 દરેક રીને સંતુષ્ટ હતી તેણીને જેની ખોટ
 હતી, તે તે કપ્તાન સાહિકની-પોતાના પતિની.

કપ્તાન સાહિકને આરામ થયા બાદ મન-
 નંમેન્ડે તેને ફરી હિંદુસ્તાન રવાના કરી દેવનું
 ફરમાન કર્યું કેમકે તે સંપૂર્ણ સેવાઓ અર્પણ
 કરી ચૂક્યો હતો. હવે તેને હિંદના રક્ષણાર્થે
 પાછો મોકલવાનું મુનસિફ હતું. વધાને પણ
 તાર દાસ ખમર મળી તેણીના દર્દની સીમા
 ન રહી આજે તેણીને ખરી ખુશી પ્રાપ્ત થઈ.
 આજે તે પોતાના સાહિકના સમાર અર્થે કસબી
 બનાવી તૈયારીમાં તદ્દયીન છે. નાના જમાનને
 પણ નવા કપડાં પહેરાવવામાં આવ્યાં. એક
 નસ પણ સાચે જવા તૈયાર થઈ. બીજે દિવસે
 વધા કરાંચી બંદરે પહોંચી. જહાઝના આગ-
 મનમાં હતું એક કલાકની વાર હતી. આ
 એક કલાક પણ તેણીને એક સંકાળેટા
 માનુષ મળ્યો. એક કલાક પીતી ગયો,
 બધે જીન્ને પણ પસાર થઈ ચૂક્યો હતો કે
 કરાંચીના અફસરોને ટેકીંગ દ્વારા ખમર મળી
 કપ્તાન સાહિકના જહાઝને બંદરેથી બે મઘલ-
 ના અંતરે દુરમતેએ નીચેથી બાકું કરી
 દીધું, જેથી જહાઝ કુની ગયું છે. ધીમે ધીમે
 આ સમાચાર સંધ્યા બંદરેએ પહોંચી ગયા
 જ્યારે આ ખમર વધના કબ્જે પર અપાયા

તે તેણી મહિંત બની સમુદ્રમાં પડી મઘકમકે
 તેણી જરાગર કિનારે ઉભી વાટ જોઈ રહી
 હતી કે જો જહાઝ આવીને હલુ રહેશે.

પેલી તરફ કપ્તાન સાહિક થોડાક સિપાઈઓ
 સહિત એક હોડીમાં ખેસી નીચેએ ઢોલ
 ઘણીજ તરિત મનિએ કહે આવી રહી હતો.
 અને પોતાની પ્રયત્ન દુરખીનથી સમુદ્ર-તટે
 જોઈ રહી હતો. એક માહિતના છેટે ઉભેલી
 વધા દુરખીનમાં એવી નયન-જોયર થતી કે
 જાણે તેણી તેના નિકટમાં ખડી પુષ્પોદર
 દાથમાં લઈ સાહિકને પહેરાવવા અર્થે જાગર
 છે. કપ્તાને વહી પહોંચી હતી અને જ્યારે
 વધા ફરીકામાં પડી...તેજ સમયે તેની હોડી
 પણ...કિનારે આવી લાગી. વધા તેને ઝોળખી ન
 રાખી. અથવા તેણીએ આ તરફ નિધું ન હતું.
 તેની દ્રષ્ટિ તે પછી દૂર સમુદ્ર બાણી એક
 મહાન જહાઝની આગમનની વાટ નિતી હતી.
 કપ્તાન સહિકે પોતાની હોડીમાંથી જૂઠાં માથાં
 અને થોડીક વારમાં પોતાની વધાને
 લયમાં ઉઠાવી કાઢી લાગ્યો, પરંતુ વધા લજ
 ખેમાન હતી. વધાને કારમાં કુદાડી રીધી.
 નર્મ પૂરું, આપ કાણુ છે! કપ્તાને તર્જ
 જવેલ આપ્યો. હું "કપ્તાન સાહિક" નસના
 દર્દની દદ ન મૂકી તેણીએ નાના બાળકને
 આગળ ધરી કહ્યું, કે "સિફ્ટન્ડ જમાલ આપના
 સમાર અર્થે અપા છે." સહિકે પોતાના
 જમાનને ગેદમાં લઈ લીધો અને પિતૃ પ્રેમથી
 પાર કર્યો પરંતુ તેને વધાની રિક હતી. મોટર
 ટીન્સર હોટલમાં પહોંચી, ડૉક્ટરની પ્રથમથીજ
 લાં રેલીફેન દાસ જરથા થઈ ચૂકી હતી.
 અર્થે કલાકમોજ વધા જાનમાં આવી મઘ.
 જ્યારે જાનમાં આવ્યું ત્યારે તેણીએ પોતાને
 સાહિકની આગેશમાં જોઈ!

(ઉર્દૂ ઉપશી સુધિત)

નિરકી 'રંગીની'એ આશ્ચર્ય છે' મહાશય મેર,
 નિરકી ઉદ્ધૃતિએ' અસખર પુર અઝ બોલ મેર,
 નિરકી દુરકતમે' ખપકાત છે' ગુપ કાશ મેર,
 નિરકે જાણેસે તમનુરહે' હમ આગેશ મેર,
 જરવા દિખાએગી ને રહે લાશ આજકી રાત!

પાકિંદે 'દરે' દિસેઝાર કરે'ગે ઉન્કે,
 મમે ઉદ્ધતમે ખપરહાર કરે'ગે ઉન્કે,
 મદરમે જરમએ ઈસકાર કરે'ગે ઉન્કે,
 'ગોદમે' લે મે ઉન્કે' પ્યાર કરે'ગે ઉન્કે,
 દિખકી રમકસમે મે' આપકિંદે સલા આજકી રાત!

લેકિન ઈન્કવારે ખપકાત કરે'ગે કયું કરે?
 શર્મ આપી હે મુલાકાત કરે'ગે કયું કરે?
 ખાત કરતી હે મગર ખાત કરે'ગે કયું કરે?
 ખતમ થેદ ખ્યામ કિસી રાત કરે'ગે કયું કરે?
 આદમે આજકી થેદ ખ્યામનુગા આજકી રાત!

(પ્રથમ અવાજ પાનું ૨૩-૨૪)

પ્રથમ પ્રેમ ઉન્કે જેના મરતો હતો હું,
 વિરહમાં સદા જેના મરતો હતો હું,
 વિચારમાં જેના વિચારને હતો હું,
 કવિતા સદા જેની કરતો હતો હું,
 હશે ગોદમાં તે સગમ આ જરવા તે,
 રેલીલાનું થાશે મિલન આજ રાતે.

પ્રથમ પ્રેમ મંદિરમાં લાવીશ એને,
 પછી બેઠ દિવની ચદવીશ એને,
 જ્યોતી આપકીની મુલાવીશ એને,
 કહું 'શુ' કે 'શુ' શું જાણવીશ એને,
 થશે દિવથી દિવનું કથન આજ રાતે,
 રે લીલાનું થાશે મિલન આજ રાતે.

હતાં રહે છે કેમ એ મુલાકાત થાશે?
 મને દર્શાવે તેના બધાં સાક્ષાત થાશે?
 પછી ખાત મારાથી ત્યાં વાત થાશે?
 ખતમ કેમ એ રસખ મુમ રાત થાશે?
 કે મમરાય છે મારે' મન આજ રાતે,
 રે લીલાનું થાશે મિલન આજ રાતે!
 (પ્રથમ અવાજ દિવેખકી અંક.

તા. ૨૩-૧૦-૪૦ પાનું ૧૯)

વ્યુત્પત્તિ

'આસિમ'ની પ્રેમ-લીલા એટલે
 'અપતર' ગીતનીની 'સલમા' +
 'અલ્લાહ' મહાદેવીની નિમત્ત.

વધુ માટે આપને અંક એ

માસ જુલાઈ ૧૯૪૨

પુસ્તક ૩ જુ

તંત્રી : "વહશી" મહેરી.

અંક ૧૧ મે

અનુક્રમણિકા.

વિષય સૂચિ.	લેખકનું નામ	પૃષ્ઠ.
"કદમ કદમ પે હવા હાંસ બનકે આતી હૈ"	જા. "આગમ" લખનારી સા.	૧૧૭
ધરતીમી શિક્ષણ (કુર્ચાન)	મી. અ. રહીમ સા.	૧૧૮
" " (હડીસ)	" " " "	૧૧૯
આવાગમી દુનિયા	" બેકાર "	૧૨૦
હતાયા	મી. અ. અશરફ સા.	૧૨૪
પોઠ	રા. વ. મુન્શરી	૧૨૭
"ચિંતન" (કાવ્ય)	"ઉત્તમ"	૧૨૯
લીલાની કોકીલ-પડો ઉંચકાયા પછી	"વતી"	૧૩૦
સ્ત્રીકાર અને સમાજોચના	સંપાદક	૧૩૨
"શુદ્ધ ગોષ્ઠી સાર જીવન સારમા"	"કમીમ"	૧૩૨
જીવન કાવ્ય (નાટિકા)	"ધર્મજન"	૧૩૩
અરમાઉલ હુસના	રિશ્ત-સામેરી	૧૩૭
આફ્રિકાનો વિજેતા	"શામેદ બકીલી"	૧૪૧
રૂઆઇ	"બેકાર"	૧૪૪
સિદ્ધિના સન્માર્ગ	"મક્રિલ"	૧૪૪
અનવર કહીયો	"હાશિમ"	૧૪૬
નાશમાંથીજ નવસર્જન થશે	વલોઆપ્તી	૧૪૭
"આરી મુ પડી" (કાવ્ય)	"મરત દબીવ"	૧૪૮
મકમો સ્થાયે મુજાકાન	જી. મી. મી.	૧૪૯
તોલા રમકડા	"સીરતી"	૧૪૮
"કરગરે છે" (કાવ્ય)	"એવાસ"	૧૫૩
કોટની રોષમાં	"રસતા"	૧૫૪
"ના બોલ બંગમા" (કાવ્ય)	"ધાવમ"	૧૫૫
કપાલ સાહિત્ય	"મુજાવર"	૧૫૫

વાર્ષિક લગાજમ:-દિ-૬ અને સીસોન રા. ૪, જા. ૫, પરદેશ શી. ૮
છુટક નકલ ખાંચ આના

"કારવાં" દર અગ્રણ મહીનાની તારીખ પંદરમીએ પ્રગટ થઇને તેજ દીવસે પોષ કરવામાં આવે છે. રેષર ઉપર આદક નંબર દમેશા લખવામાં આવે છે. પરબાદત રેગા તે લખવા ચૂકશે નહીં. અંક નહીં મળવાની રિવાજ દિવના અદકાએ તા. ૨૫મી મુખીમાં કરવી.

Printed by: Maganlal Mangaldas Patel, at The 'Gangotri' Printing Press.

Kaunth, Kheral Bazar, Surat.

Published by: Azim Ahmad Esmail 'Vahshi' for Vahshi Sahitya Karyalaya

" - - - - -"

રાખીલે અમ કૌમ કેરી અય ખુદાયા લાજ તુ

રચનાર : “મઝલૂમ” લેખકપુર

મુસદ્દસ

શું અજબ મહોજરવાલી શાન એ શૌકન હતી,
વેપાર વાણીમાં બધે કેવી ભક્ત રાહત હતી,
લાખોની રોઝી હતી, લાખોની ત્યાં મિલકત હતી,
શું કહું યદી કાશના ખરમાની શું હાલત હતી?

હાલ ત્યાં આજે ક્યામતની ધડી દેખાય છે,
રે વરસતી આફતોની ત્યાં ઝડી દેખાય છે.

યુદ્ધથી ખરમામાં આજે કેવી લાગી લ્હાય છે,
કોઈ બળ રસ્તે, કોઈ પગ રસ્તે, નાસી જાય છે,
માથ મિલકત ત્યાં દુખાવી કોઈ તો ગમરાય છે,
કો' અબાગી બોગ આજે યુદ્ધ કેરો થાય છે,

કોઈ તો એવા બિચારા આવવા મોહતાજ છે,
કોઈ તો ધરખાર સાથે યદી ગયા તારાજ છે.

કોઈના ત્યાં પુત્ર-સુતો, કોઈના ત્યાં તાત છે,
કોઈના સ્નેહી-સમાં ને કોઈના ત્યાં ભાત છે,
આજ તેઓનાં ઘરે દિસાત ઉઠકાપાત છે,
આદ-નિસારા છે અને નિત રક્ત અશુષાત છે,

આહ! તેઓની કયા લખનાં કહું શું થાય છે,
કમ્પી રહી મારી કલમ મુજ ઉર સળગી જાય છે.

યુદ્ધ કારણને લઈ જોઓ અહીં આવ્યાં ભલા,
કોઈને રે ક્યાં ખતર છે એમના ધરની દશા,
લખ્યા હતા કંઈ પાસ તેથી આજતક પુરી છુપા,
આજ તેઓના ધરખર છે ખરેખર કરમલા,

આજ તો આ છે દશા, કાલે વળી શું થાય છે,
ફક્ક કર ભાવી બપોરે યા ખુદા દેખાય છે.

(વધુ માટે જુઓ ટાઈટલ પેજ ત્રીજી)

आमर १९४२

हिं का य ते रं गु न

अजः जनाय ह्यक्षि "हिं" सादृष्य [परमोधन]

हंसमें हंसमियों का भूत नजर आता है,
हमका रंभीन जो रंभून नजर आता है.

हंस जमा पूव तिगरनके भित्ति करते थे,
अज वहां भूत ही जस भूत नजर आता है.

होने आस का हुवा करता है दिन का छाया,
रात होती है तो राय भूत नजर आता है.

शुद्ध में हो केवल जसमा के या देहातमें हो,
आज केवल न भूत नजर आता है.

गोरी गोरी में है दुन्या के कियामत जसमा,
अज भिगता रूपमें भरून नजर आता है.

आज जसमा है आसोसं जमीनी हमसे,
आज जसमा हुवा भरून नजर आता है,

हम जो हंसमसे पहले तो पुत्राहमसे,
आज जसमा हुवा भरून नजर आता है.

आज फिर और हय फिरऔनीये दामाणी,
हममें भूता है न दारन नजर आता है.

देख सहे देख के अज विलिखे आकाशका,
हिन्द में केवल न भूत नजर आता है.

आह! जसमाहिं रंभूनसे भुविभ-भुविभ,
भुविभये गमे रंभून नजर आता है.

सुनके जसममें जभूँ दाय वतन वाशिका,
देखिये निरुद्ध तो भूत नजर आता है.

अंशो दैवतका जहां गमे या आजार "हिं",
अज वहां आज है या भूत नजर आता है.

ઈસ્લામી શિક્ષણ

..... નું ફરમાન (કુર્આન)
મ માના અલ્લહુરહીમ સાદિક સાદુલ્લ

(૨૦૬) જે લોકો મુસલમાન મસ્જદો અને મુસલમાન સ્ત્રીઓ પર તેમના કંઈ શુનાહ કયો વિના તોહમત મુકે તો તેમણે અસત્ય અને જાહેરી પાપનો ખોલો ઉઠાવ્યો. (કુર્આન)

(૨૦૭) અમે કોઈ વસ્તીમાં કોઈપણ ડરાવનાર (નબી) નથી મોકલ્યો પરંતુ ત્યાંના આસુદા લોકો કહેવા લાગ્યા જે કંઈ તમારા હસ્તે મોકલવામાં આવ્યું છે તેને અમે માનતા નથી. (કુર્આન)

(૨૦૮) જો ખુદાપાક સોકોને તેમની કરણી પર (તરત) પકડે તો પૃથ્વીના પર પર એકે પ્રાણીને (જીવતુ) છોડત નહિ પરંતુ તેમને એક નિર્મોણ થએલી મુદત (મીત) સુધી મોકલત આવે છે, ફરી જ્યારે તેમની મુદત આવી લાગે તો ખુદાના જંદા ખુદાની નિગાહમાં છે. (કુર્આન)

(૨૦૯) જે લોકો ખુદાની કિતાબને પઢે છે અને નમાઝ કાયમ રાખે છે અને અમારી આપેલી શાજીમાંથી છુપી અને જાહેર રીતે દાન આપે છે તેઓ એવા વેપારની આશા રાખે છે જેમાં કદિ ટોટો ન આવે. (કુર્આન)

(૨૧૦) હે લોકો! બેશક ખુદાપાકનો વાયદો સત્ય છે તો દુન્યાની જીંદગી તમને થોડામાં નાખે નહિ અને ખુદાના નામથી તમને તે દગલખાજ (શિતાન) છેતરે નહિ. (કુર્આન)

ઈસ્લામી ગ્રાન્થ

રસૂલુલ્લાહ

મોલાના અબ્દુલ કાદિર

(૨૦૬) રસૂલુલ્લાહ સલ. એ ફરમાવ્યું કે આપસમાં વિરુદ્ધતા કરો નહિ કારણ કે તમારાથી આગળ જે લોકો યથા તેઓ માહોમાહે વિરુદ્ધ પડ્યા જેથી તેઓ હલાક થયા. (બુખારી)

(૨૦૭) રસૂલુલ્લાહ સલ. એ ફરમાવ્યું કે તમે પોતાને માટે ભલામનીજ દુઆ કરતા રહો, કારણ કે જે તમે કહો છો તે ઉપર ફરિશ્તા આમીન કહે છે. (મુસ્લિમ)

(૨૦૮) રસૂલુલ્લાહ સલ. એ ફરમાવ્યું કે જેવી રીતે ઇસા બિન મરયમ ખલેન્ના હદ ઉપરાંત વખાણુ યથા તેવી રીતે મારા વખાણુ કરો નહિ, અને કહો કે હું ખુદાનો બંદો અને રસૂલ છું. (સહીહન)

(૨૦૯) રસૂલુલ્લાહ સલ. એ ફરમાવ્યું કે ખુદાના ખાસ અગ્રામ વડે કોઇને શિક્ષા કરો નહિ. એટલે અગ્નિથી કોઇને જાળો નહિ (બુખારી)

૨૧૦) રસૂલુલ્લાહ સલ. એ ફરમાવ્યું કે અલ્લાહની નાફરમાનીમાં કોઇની તાબેદારી નથી. તાબેદારી તો સારા કામમાંજ છે. (સહીહન)

બસ ચાલ્યા જાઓ !

ગાંધીજીએ અંગ્રેજોને કહ્યું છે કે : "બસ ચાલ્યા જાઓ ! " એજ પ્રમાણે બીજાઓ પણ 'ચાલ્યા જાવ'નો મંત્ર ઉચ્ચારે તો શું પરિણામ આવે એનો કોઈએ વિચાર કર્યો છે ? સારી ધારેકે ગાંધીજીના કહેવાથી ગોરા ચાલ્યા જાય. તેજ પ્રમાણે બરમાઓ હિંદીઓને કહે કે "બસ અહીંથી ચાલ્યા જાવ ! " તો જે ૪-૫ લાખ હિંદીઓ હજુ બરમામાં ધામા નાખીને પડ્યા તેને માંસમાં ચોટલાં બાંધવા પડે ! મલાયા ને સીરાનવાસીઓ પણ હિંદીઓને કહે કે : "બસ ચાલ્યા જાવ ! " તો તેમને પણ બિરતરા બાંધવા પડે. સાઉથ અને ઇસ્ટ આફ્રિકાના પણ કહે કે "હિંદીઓ ચાલ્યા જાવ" તો એકતો હિંદમાં ૪૦ કરોડની વસ્તી છે ને એ બધાં હિંદનાં સંતાનો હિંદ ભ્રમણ થાય તો મોઢવારી કેવું પરિણામ લાવે એ વિચાર્યું છે ? પેર ! વીર સાવરકર જેવા ઠાઈ છેલ્લે પાટણના વિચારક એમ કહે કે "મુસલમાનો તમે મૂળ અરબસ્તાનથી આવ્યા છો માટે તમારા મૂળ દેશમાં ચાલ્યા જાવ ! " તો હિંદની વસ્તીમાં પાછી ૮-૯ કરોડની બાલબાકી થાય. પણ વળી કોઈ અનાર્થ લીડર બધા હિંદુઓને કહે કે : "હે અર્થજનો આપ તો એશિયામાંથી હિંદમાં આવ્યા છો. હિંદના મૂળ વનનીઓ તો અમે અનાર્થોજ છીએ માટે આપ પણ હિંદમાંથી ચાલ્યા જાવ ! " તો શું પરિણામ આવે એનો કોઈ દેશના કાળએ વિચાર કર્યો છે ?

અરે ! કાવે ઉડીને બેરીઓ કહે કે :

"મરદો ચાલ્યા જાવ ! ધરતી માલિક અમે છીએ." વાત ખરી છે. સ્ત્રીને સંસ્કૃતમાં બાર્યાન કહી છે. ભાર્યા એટલે ધરનો ભાર ઉઠાવનાર. ને આમ થાય તો બધા ભયગ્રસ્તો ધરનાર છોડીને ક્યાં જાય ! અપી રીને "બસ ચાલ્યા જાઓ"નો પપન આખા જગતમાં ધુન્કાય તો શું પરિણામ આવે ? આફ્રિકાના 'હમ્બી' અને 'કાફ્રા' ગોરાઓને કહે કે "બસ ચાલ્યા જાઓ ! " અમેરિકાના 'નિગ્રો' અમેરિકાનોને કહે કે "ચાલ્યા જાઓ ! " ઇસ્ટ ઇન્ડીઝ અને વેસ્ટ ઇન્ડીઝની દેશી પ્રજાઓ પણ ગોરાઓને કહે "ચાલ્યા જાઓ ! " તો એ બધા ક્યાં જાય હોવેંડ કે ઇંગ્લાંડમાં તો સમાવજ નહિ તો શું ઘરિયામાં પડે ! પરિણમે જગતથી અને અનાર્થ પ્રજાઓ ફાવી જાય અને સુધરેલી અને સંસ્કૃત મણાતી પ્રજાઓ રવડી જાય ! તો શું ગાંધીજીનો વિચાર દુનિયાને રવડાવી મારવાનો છે ? એના કરતાં ગાંધીજી એવોજ ફતેહ કાઢે કે "જે માણસ જ્યાં હોય ત્યાંજ રહે પણ સીધી રીતે રહે ને પોતાના પગે મજબૂત કરવા કોઈના ટાંટીયા તકાસે નહિ ! " અરજુ :

જે બેરાંઓ ધારે તો ?

કહેવાય છે કે "બેરાંઓના કાળમાં કામળ હોય છે, દિલ નાનુક હોય છે, હૃદય દયાળુ હોય છે." હું આ વાત માનવાને તૈયાર

પાકું છું... આજે જગતમાં દરેકજ દુઃખોના દિસામે મરણ લણાય-છે કપાય છે. સ્વ-સંસ્કાર દક્ષિણે તાણે કરીને સરમુખ્યત્વારે લાખોની કતલ ચલાવી રહ્યા છે વરસ દિવસે તો કરોડોની સંખ્યામાં મુઠાં ખડકાય છે. લાખો ખાળકો, અનાથ અને લાંબો સ્ત્રીઓ વિધવા થાય છે. એ બધું નજરે ન્તેયા પડીય જૈરા-એ તું હાંય પીગળતું નથી! હીટલર તો વાઢો છે એટલે તેને જાદ કરીએ તો જાડો જોરીંગ, ગોમેલસ, રે મેલ, બક, ચર્ચીલ, ધર્મન, ક્રિસ્ટ, એમેરી, રજવેલ્ટ, નોક્સ, હલ, રટેલીન, ટીમોશી કો, મોસોટોય, એર્લીનસેક, મેક આર્થર, ટોન્સ, મીકોડો, ચાંગ, મુસોલીની વગેરે લગાઈના સંઆલોકોની સ્ત્રીઓ ભેગા બને અવળ કરે કે "ખંબરદાર! લગાઈ જ્યાં છે ત્યાંને લાંબ ચંભાવી દેયો, નહિતર અમે છુટાછેડા લાકરું." આમ ધમ્મી આપે તો એ લગાઈ-જોર જોઈએ તરત વિચાર કરતાં યદ જાય અને માનો કે જૈરીઓની ધમ્મીને ન ગણકારે અને છુટાછેડા કરી નાખે તો એ જૈસંઓ વિરાળ પાયા પર ચળવળ ચલાવી લગાઈ ખાતાના દરેકે દરેક ચફસરથી માંડીને નાનામાં નાના સૈનિક સુધીની સ્ત્રીઓને છુટાછેડા લેવરાવવાની ફરજ પાડે. અને એ ચળવળને વેગ આપવા તમામ જગતની સ્ત્રીઓ પ્રતિજ્ઞા લે કે કોઈ પણ 'લગાઈજોર' સાથે પરણવું નહિ; તો પછી એ ફરજવાત ચળેલા વાંદાઓ કૈના માટે લડે? શા માટે લડે? અને લડે તે મુલકો મળવે તોય એ શુષ્ક મુલકો 'વાંદારતાના'માં ફેરવાઈ જાય અને જગતનો બધેય રસકંઠ સુકાઈ જાય! અંતે બધાય કંટાળીને શાંત થાય. પણ આમ ક્યારે થાય? એ દબની દેવી જૈરીઓ ક્યારે તોજ? તો હવે આથી સાબિત થાય છે કે જગતને લડતું જ રાખવાની કે શાંત

પડવાની ચવી જૈરાઓનાજ હાથમાં છે, ચહે તો એ દબની દેવીઓ, જગતને ઉગારે કે મારે! જાડી લગજાનને લારોસે તો હવે કશું ન છોડાય કરણ કે લગવાન ખુદ જોમ્બોના ધગ-કાપા લાકડીને પૃથ્વી ઉપરથી પલાયન થઈ ગયો છે! અને જો તેમ ન થયું હોય તો કેમની તાકત છે, કે ખુદ લગવાનના ધરો પર જોમ્મ વરસાવી શકે અને દેવજો કે મરિજદેને તળેલાના રૂપમાં ફેરવી શકે? માટે છે નારી! હવે તો જગતને ઉગારવાની તારી છે વારી! જો તું થયે ખારી, તોજ લાયકાઓ જાહેર કરશે લાચારી! અરજ:

આપણા દેશના મો આ!

પુરોપમાં ખીજે મોરચો ઉપરિચત થાય કે ન થાય પણ દિવસમાં તો ધારસેટનો મોરચો ઉપરિચત થઈ ગયો છે. શીશા અને ડબલાં સાથે ધારસેટ લેવા ઉભેલાં જૈરાં, છોકરાં, અને મરણીની અદ્યાર નેહને "ધારસેટકી બસ તમન્ના અખ હુમારે" દિલમે હુય"ની પંક્તિ યાદ આવે છે, અને ખાંડના એક રતલ કે બે રતલનાં પડીકાં મેળવવા માટેની પગપડી તો હાપનીયા કાલની યાદ તાજ કરાવે છે. આ પ્રમાણે ધારસેટ ને ખાંડનો મોરચો એક તરફ પિકચી રહ્યો છે; ત્યારે ચેટ્ટોલનો મોરચો તો સાવ દંડો યઈ ગયો છોઈ જિયારા' ગ્રામવરો માખ્યો મારતા થઈ ગયા છે પણ કાણ જાણે આ લગાઈની અસર તો માખીઓ ઉપર પણ યઈ ગઈ છે અનાજની અછતની નેમ માખી-જોનીય અછત દેખાય છે; એટલે માખ્યો મારવાનો ધધો પણ શી રીતે આવે? બીજી જાણ્ય સાણ, ચાહ, ને દિવાસળીનો મોરચો ઉચું ઉચું ચવાની તૈયારી કરે છે, કેટલાક પેસા-

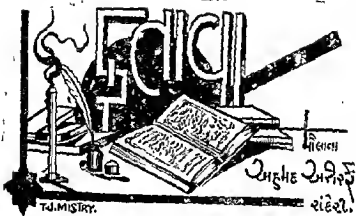
દારો તો જાણે સાત પેઢીનો મેલ દૂર કરવાનો હોય; તેમ સાબુની પેટીઓ પર પેટીઓ વસાવી રહ્યા છે। અનાજનો મોરચોય વિકસી રહ્યો છે ૮૦ ટકાના ખેતી પ્રધાન દેશનાં સંતાનો અનાજ માટે વજ્રખાં મારે એ પણ સમયની બલીદારી છેને! ફક્ત ‘વા’ ખાઈને પેટ ભરવાનો ધણુએએ ધરાદો સેવ્યો છે. જુખમરાને લીધે થતા આપઘાતોની પરંપરા જ્ઞેતાં ભયવાન પણ જાણે જુખમરાને આપકારી રહ્યો હોય એમ ઉત્તેજન આપી રહ્યો છે. અને જો તેમ ન હોય તો લીલા દુકાળ જેવું કરી નાખે! વરસાદ જ્યાં પડે છે ત્યાં એવો તળીયા ઝાટક પડે છે કે ખેતરો પણ ખોદાઈ જાય છે તો તૂસને તે ક્યાં રડીએ? જ્યાં સુકું છે ત્યાં હજીય કમળવા રણુ જેવું સુકું છે! આમજ જતાં ધારસેદનો મોરચો પડી ભંગતાં દીવેલનો મોરચો ઉઠો થવાનો સંભવ છે. અગમચેતી વાપરીને આપણા શોષકોએ દીવેલની કાનસો પણ તૈયાર કરવા માંડી છે. હવે લોકોને જુલ્લાખ માટે બીજું દીવેલ લેવા જવું નહિ પડે. બાળવા માટે આજુકું પીવામાં પણ ચાલશે! કોઈ વીરસો આ બધાના કારણુરૂપ હીટલરને જુલ્લાખ આપે એવો નહિ પડે ત્યાં સુધી જગત આવી રીતેજ ઉરાન પરચાન થવા કરવાનું!

માંગ, માંગે તે આપું!

રામલીલાના રાજાએ “માંગ, માંગે તે આપું!” કહે તેમ ક્રિસ કૉંગ્રેસને કહી રહ્યા છે. ફરક એટલો કે માંગવાનું હાલ; પણ આપવાનું લગ્ગ પછી! ગાંધીજી કહે છે કે “વાય-દાના સોદાધી અમે યાકી ગયા છીએ, હવે ટાઈને ચઢાવવાની વાતોથી અમે રિજાવાના

નથી!” બીજી બાજુ રાષ્ટ્રપતિ મૌલાના આઝાદ પણ કહે છે કે ‘માંગ, માંગે તે આપું!’ યાને કે “ભરે ગોરાઓ રાજ મુસ્લિમ લીમને આપી જાય તેમાં અમને કંઈ વાંધો નથી.” એ વાનને સરદાર પટેલ પણ ટેકા આપે છે પાર્લામેન્ટમાં પણ એમેરીને એ સંબંધી સંવાત્રો પૂછે છે; પણ ઝીણુ સાહજના તો પેટનું પાણીય હાલતું નથી. ‘માંગ માંગે તે આપું!’ના વચ-નમાં એમને વિશ્વાસ નથી. અને ગાંધીજી ગોરાઓને “આજ્યા જાઓ.” કહે છે એ પણ એમને તો નાટક જેવો તમાશો ભાસે છે. “બહુ ખોલનાર જલ્દી થાકે.” અને ‘ન ખોલ-વામાં નવ ચુલુ’ એ બે કહેવતોને એમણે મજબૂત પકડી રાખી છે! પાકિસ્તાનનું પૂછકું એ ઊડવા માંગતા નથી, અને એ સિવાયની બીજી વાતો સંભળવા પણ માંગતા નથી. જોઈએ છીએ હવે એમની કારોબારી શું રંગ જમાવે છે? બાકી રાજાજનું ‘હાઉસન જાઉં-સન!’ હવે ટાડું પડતું દેખાય છે, અને સમુદ્રી એજેજી પણ.

“હમ ધાંચો કે જિલ્લો કુછ કમ નહિ હંચ; ઉમલર ફિરે પર જહાં ચે વહી હંચ!” ની કહેવન રૂપિ શરોરને ખરી પાડતી ગાંધી-જના વડાળીયામાં અટવાઈ ગઈ છે! મહા-સમિતીનો જૅસ લડકામણો દરાય મુમર્ઝ ખતે પસાર થઈ ગયો છે અને ખરેખર! જગતના બધાંય રૂડીયો રટેશને અને છાપાંઓને એ દરાવે ભડકાવી માર્યા છે. પણ અમને તો આશા છે કે એનો અમલ યતા પહેલાં તો ગાંધીજીના છુપાં યંત્રો ચલુ થઈ ગયાં હશે ને અમેરિકાના આરમાનમાંથી કોઈ સુવેદનો ફત આવી પડશે ને પછી બધું હતું તેમને તેમ; “વોટી રફાર બેઠાંજો પહેલેથી વાહ અબજો હો” ની જેમ હાલતું થશે!

सयासि कषस्तानमां नम मुसस्योने
 . डेपी रीने सनाम डेपी ? ते सपशोछ

જાયામ-કચ્છરતાનમાં જઈ આવી રીતે
સામા પટ્ટે-અસસામે અપયકુમ યા અવલલ
કુચ્છર અ-ગુમલના સપ્પુન વ નહનો સકુમ
તપ્પન વ ઇના ઇ-શઅસામે એકુમ લારેકુન
પરેરેસામે સના વ સકુમ વ ગરહુ નહનો
વ ઇનાકુમ. (મશકિમ ફલાહ)

સનાતન-એક માણસે પોતાની જમીન, ઘર
મરિજદમાં આપી દીધાં છે અને તેના પીતરાણ
જાણ મરીજ છે તેને આપ્યાં નથી. તો એમ
કે:યું જાણે છે કે નહિ ?

જવાબ-અમર પોતાની હયાતીમાં પોતાની મિલકત મરિજદમાં આપી દીધી છે કબજે પકીવટ વગેરે પણ મરિજદતા હવાને કરી આપ્યો છે તે એ આપવું સહી થઈ જશે. હાં કાંઈ લઈ શકવું નથી. પણ વારસોને જોડી ગયો માલ એવી રીતે આપી દેવો કે વારસોને કંઈ મળે નહિ એવી તેના સિરે આખેરતની જવાબદારી રહેશે (આત્મમગીરી)

સવાલ-શરણ જામીના ને ઇસ્લામી
કાનુ છે તે કાનુને શું શું છે? અને શરણ
જામીનુ મૂખ્ય કારણ શું છે? શું તેનું કારણ
એ છે કે શરણ પીકથી માણસ પોતાના
હાસ ખોઈ બેસે છે. અને પોતાનું તેને કંઈ

ભાન શ્વેયું નથી. અગર ન્તે તેમ હોય તો
એવો શરાય પીવામાં આવે કે જેથી નશા
ન મડતો હોય તો મધ્ય છે? અગર તો દવાના
તરીકાથી એટલે કે દવા તરીકે હસ્તને ફાયદો
આપ તેથી અને યોગ્ય પ્રમાણમાં પીવાથી
ફાયદો થતો હોય તેમ પીવામાં આવે તો શું
વાધો છે? મેં જોયું છે જે દેશના લોકો શરાય
પીએ છે તેમના શરીર તંદુરસ્ત દેખાય છે.
અને તેથી ખોરાક પણ સારા પ્રમાણમાં લઈ
શકે છે તો એવી ભતતના ઉંચા શરાય પીવાથી
શું ગુન્હાન છે? છેવટમાં મારી મતલબ
પુછવાની એ કે શરાય ન્તે સારી ભતતનો હોય
અને તે પીવાથી ફાયદો થતો હોય તો તે
પીવામાં વાંધો છે? આસા છે કે તમે જવાબ
આપશો.

જરામ-શરીયને ઇસ્લામમાં શરામ પીરી દરામ અને સમત ગુનેહો છે. કુઆને પાક અને સહીદ સદીસોમાં એની ધણીજ વધે અને જુલાઈ તથા નુકસાનો બધાન કરવામાં આવ્યાં છે. "સુરએ માઈદદ"માં દક્ષતાઆ કરમાયે છે કે "હુ, ઇમાનવાળાઓ નક્કો વાત એજ છે કે શરામ, લુગાર, છુત, દ્રાસન તીર, એ સર્વ નાપાક અને શયતાની કામ છે. મારે એનાથી બીદ્દૂલ હેશ રહો, કે તમને નામત મળે. ખમિયત શયતાન

તો એમ ચાહે છે કે શરાબ અને લુગાર વડે તમારા પોતાપોતામાં દુરમની અને કીનો પેદા કરે. અને અદલાહની યાદ અને નમાઝથી તમને રોકે, માટે અત્યાદે પણ બાઝ આવો.” હદીસની કિતાબ ‘હન્ને માન્હ’ મા છે કે હઝરતે (સહૃ) ફરમાવ્યું કે શરાબ ન પીયો કારણ કે એ દરેક જુસુમની દુન્દી છે.” ખીજી હદીસમાં છે કે આપે (સહૃ) ફરમાવ્યું કે “હે, લોકો શરાબથી તમો બચો કેમકે એ દરેક પ્રકારના ગુનાઓની જડ (મૂળ) છે.” એના પીવાથી માણસની અક્કલ હુશિયારીમાં ફરાર આવે છે. શર્મ અને હયા નીકળી જઈ એમુરુવતી આવી જાય છે. અને દરેક જાતના બૂરા અને બૂઝા કામો કરવા લાગે છે. મનશબ કે જાહેરમાં તેમજ ખાતેખામાં પણ નુકસાનો છે વળી હદીસ શરીફ છે કે જેના વધારે પીવાથી નિશાહ ચઢતી હોય તેનું એક દીપ્તું પણ પીવું હરામ છે. શરાબ વિષે જાહેરમાં થોડાક ફયદા કરતાં નુકસાન અને ગુન્હો વધારે છે. બ્યાનકાલ જે નવી શરાબો ભારી કીમત કે જેના થોડા પીવાથી નિશાહ ચઢતી નથી એ પણ વધારે ઝોરદાર અને હન્સી મઝાબના મોટા મોટા પુકહાએ કિરામ (રદી)ના મત અને વચન મુજબ હરામ છે. અને કૃતવો અપાયશે એજ વચન છે અને એમાંજ એક-તેણા છે. અને હમદાદુલ ફતાવાના કતા અને મવસાના અબ્દુલકદય લખનવી (રહ.) પોતાના મન્મુઅહ ફતાવામાં એજ વાતને જોર આપે છે કે દરેક પ્રકારની શરાબ હરામ છે ફરી તે થોડીક કેમ ન હોય. તિબ્બી રૂએ ધણીજ નુકસાનકારક છે. પીનારનું જિજર અત્યંત મંદ જાય છે. વળી થોડી થોડી પીતાં વધુ પીવાની

આદત થઈ જાય છે. વળી અમેરિકાના મોટા મોટા ડૉક્ટરોએ શરાબની જુરાધયો અને તુ-સાનો લખ્યા છે. શરાબ કરનાં ધણી સારી ખીજી વસ્તુઓ છે કે જેનો વાપરવાથી માણસના શરીરમાં જાદુ સમાન તાકાત પેદા થાય છે ધણી ઉમદા અને હંચી કીમતના સ્વાસ્થિ શરખતો, અખીરાઓ, યાકૂતી, હજીવા, મામુન અને છે જેથી માણસ જામઝરતે કુવ્વત અને તાકાત મેળવી શકે છે. માટે કોઈ પણ વસ્તુ શરાબવાળી ન વાપરવી જોઈએ શરાબ અને સ્પિરિટ વાપરવાથી અમારા દિયોમાં ખરાબીયો પેદા મંદ છે. અને હમાની કુવ્વત તથા ધરિયાળી જરૂર નીકળી ગયો છે અને માત્ર જોવાની રૂઠ વિનાની સૂરતો રહી ગઈ છે. હે અદલાહ હરકામ અને માત્ર મુસલમાનોને કુવ્વત તથા મક્કમો આપ.

સવાલ-એક માણસ ગુજરી ગયો છે તેના પાછળ તેનું સમાઓ આ મુજબ છે. અને તેના કફન, ફનનો ખર્ચ વિગેરે બાદ જતાં ‘ફરજી, પુરા રૂ. ૨૪૦૦) છે તેને બેઢી આપશે. જોરત એક, દીકરી એક, બાપ, મા, ભાઈ એક, બહેનો બે છે.

જવાબ-પ્રથમના શર્ધ હોઠ બાદ કરતાં અગર સગી રોકક રૂ. ૨૪૦૦) મહંમના છે તો આ પ્રમાણે વારસામાં બેઢીથી યશે. જોરતને રૂ. ૩૦૦) એટલે આદમો લાગ દીકરીને રૂ. ૧૨૦૦) એટલે અર્ધો લાગ માને છો લાગ રૂ. ૪૦૦) બાપીના રૂ. ૫૦૦) મહંમના બાપને મળશે. એટલે પુરા રૂ. ૨૪૦૦) થયા મહંમના ભાઈ, બહેનો વારસ થતાં નથી માટે કંઈ મળશે નહિ. (સિરાજ)

હાંકુભાર: વણખરો

અવકાસનો અભાવ અને કામગીરી અછાને લીધે 'આસિમ' પ્રકરણ દ્વે મુક્તવી રાખીએ છીએ, અને સાથે સાથે એક ચોરી નહિ પણ ચિરજોરીની નોંધ રજૂ કરીએ છીએ. સુરતના રંગીલા કવિ 'અમીન આઝાદ'ની એક મઝલ 'કારવા'ના જીલ્લાઈ સને ૧૯૪૦ ના અંકમાં ૫૩ પાને પ્રગટ થઇ હતી, તેનો એક શેઅર આખેરને આખો તફવીને બાઇ 'મરીઝ' મુબતલાએ 'ચેલુ' સપ્તાહિકના તા. ૭-૨-૪૨ના અંકમાં 'હેસારી કવારી'માં પોતાની મઝલમાં સંગ્રહમાં છપાવી માર્યા છે. આ રહ્યો તે શેઅર:—

“રંગે છે જાતમતના રંગીથી જગ મને;
હું છું કે ઊઠતો નથી મારા ચિત્તરને.”

શુજરાતી સહિત્યમાં આવી ચિરજોરીઓ ક્યાં સુધી આવતી રહેશે ?

“...અને સહિત્યના ચોરા, લેખકો, તુર્ક મિનગજો, છર્ણજોએની સખત ખગર લેતું...આ પાતું સહિત્યના ચોરસ વર્ષ બહુ માનપૂર્વક વાંચે છે.” એવી મર્વપૂર્વક નોંધ લેનાર કવય સું પોતાનાજ હૃદયનું અનિર્ણય રજૂ કરતી નથી ?

આમરે]

“દિલકે આપને મેં દે વરવીરે યાર;
જળ જરા મરન મુકાઇ દેખતી !”

ભાગ્ય વિચાર સહિત્યના ચોર, લેખકો, તુર્ક મિનગજ અને છર્ણજોએની શુજરાત નબાની રજૂ છે એ એની કદરવાની છે ! બાકી જોર આપીને કદલી કાઢી લેવાની તમના રીપનાર આચાર્યાદીઓ તો ‘નરસિંહ મહેતાની’ સાદબોય દુંડી મટે કિતાબ અને મંદરા સહિત ભગ્ન કરી રહ્યા છે. એ નેપ્થને અમને પણ એક કાઠિઆવારી ભાગતનું સ્મરણ થઈ આવે છે કે: “જાગ્રતા ઈતિ ઉપર ધોળા ને મનના મેવા.”

જ્યાં સુધી જગતમાં ચલનું અસ્તિત્વ છે; ત્યાં સુધી દુધની થાદી કાયમ રહેવાની. અને દુધની સાથે બેંસનું અસ્તિત્વ પણ નજરમાં સમાવાનુંજ. અને બેંસ યાદ આવે તો તેની સાથે ‘મોઝ બેંસના મોટા ડોળાની તલપદી શુજરાતી રહેવાત પણ સંભાનવાનીજ ! જાણે છે ? એવું એક ઉદાહરણ શુજરાતે પૂરું પાડ્યું છે. ‘સોઝ છવનને કાચમાં ઉતારનાર અને ૧૯મી સદીમાં ૨૦ મી સદીની અંતર ખનાવનાર; ‘કરોલિની’, ‘સાસ તરંગીણી’ જેવું ચાર ચાર કાળ પુનઃકાળી શુજરાતી સહિત્યને સખર

[૬૮૨]

[૧૧૨]

કરનાર દરિયાઈ દિલ કવિ યોગાદકરે આ રાની
પંતુછગીરીથી ૧૮ રા. ચનાં દેદ છોડ્યો હતો.
ગુજરી ગયા ત્યારે એમના સરખોથી ફક્ત ૫૦
રા. ની પોટલી નીકળી હતી એ કવિના
અવસાન પછી ગુજરાતે એમની 'સસ તરગી-
ણી'ની ૧૩ દાનર નકસો ખરીદી હતી." લ્યો.
કહો હવે એ માટે દેવ કેને દેવો? કવિની
કમનસીબીને કે ગુજરાતની કદરવાની?

“આજની અર્થઘન કવિનાની ૧૪ પંક્તિ
સમજ્યા માટે ૨૪ લીટીનું ટિપ્પણ પાંચનું પડે એ
કવિતા, કવિતા કેમ કહે-
વાય?” શ્રી સંભળના
એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં કહી
શકાય કે આજકાલના
ઉઘાડા માયાવાળા કવિ-
ઓ ભૌતિક પાધડી તો
પહેરતા નથી; પણ આવી
રીતે કવિતાઓનાં ટિપ્પ-
ણ લખીને માયા કરતાં
પાધડી ઘોડીની કહેવ-
તને નૈનિક રડા તો
આપે છે જ. અર્થમેળ,
માત્રામેળ-વર્ણમેળ, રૂપમેળ કે લયમેળના
શુંચવાડામાં પડેલા નૂતન કવિઓએ એ અભિમ-
ન્યુના યકાવામાંથી બચવા સારું જ દેખાતી કેદમાંથી
મુક્ત થવાનું પસંદ કરી ‘આઝાદ’ કવિનાઓ
રચવાનું પસંદ કર્યું છે. એ આઝાદ કવિનાઓને
મન ફાવે તે રીતે પાંચી કે ગાંધ શકાય છે.
વેછોટજીલ ઘી ખાનારા આજના કવિઓ મગજને
ઘોઘી તકલીફવાળાં એવાં ‘આઝાદ’ ગીતો ન
રચે તો શું રચે?

છેપા તો શામળભટ્ટના, કડતું તો ગ્રેમાનંદનું,
પ્રખાતીયાં તો નરસિંહ મહેતાનાં, ગરબી તો

દયારાનની, લાવણી તો નર્મદાશંકરની, દોદરા
તો દલપતરામના, ગઝલ તો જાણ કે કલાપિ-
નીજ, એ બધી શોધો તો યદ્ય પણ જાણ્યાં
કેનાં? તે દગ્ગુ નહોં થયું નથી. વર્તમાન કાંઈ
કવિ જાણ્યાંમાં નામ કાઢી અમર થાય તો?
એ અણુ-એણાવો પ્રદેશ એડવા જેવો તોં છેજ?

‘વર્ણવિધાસ’ એ ગુજરાતનું અગ્રેષ્ઠ
શુંગર કાવ્ય છે. મલકાલિન યુગના એ કાવ્ય
પરની ચર્ચા હજુય દાંડી પડી નથી. ૨૧.
કેસવલાલ હ. દ્રુપ, એ કાવ્ય વિષે કહેલાં દંતા

સાવધાન

કે; “એ શુંગરી
કાવ્યનો કર્તા અગ્રે-
ષ્ઠ રહેણા છે.” આ
ઉપરથી સમગ્ર શકાય
છે કે; કાંઈ અધિક
વધતો ડગલા પાધડી-
વાળો ભદ્ર પુરુષ
એનો કર્તા દરી; પણ
લોકો તેની ધોઈ રસિ-

—વડી

કતાની દીકા કરે એ
લયથીજ તે અગ્રેયર રહ્યો દરો. ખાસી જે કાંઈ
ચુરાન એનો કર્તા હોત; તો પોતાનું નામ
બેધડક શુંગર-સમ્રાટ કવિ તરિકે જાહેર કરી
દીધું હોત, ને કાંઈએમાં તો તેની પૂજા પણ
થતી હેત.

શુંગર રસને જાણુએ મુદ્રીએ, એ તો
મધ્ય કાલિન યુગનો રસ છે. આજકાલ તો
જાતીય રસે શુંગર રસને દગલી દીધો છે.
ખીખસરસનું સુવણું નામ જાતીયરસ છે અને
એ રસનું વહન કરાવનાર જાતીય વિદ્વાનનાં
લેખો તો આજકાલનાં સામયિકા ઘણા અખિ-

માનપૂર્વક હાથે છે। કોણ કહે છે કે કોણ પાંચિ મરી ગયો છે? અરે! તે મરી ગયો હોય તોય તેને! આત્મા જૂન જાનીને અનેકને ધૂણવી રહ્યો છે. પશ્ચિમના એકસાડે રોક્ષના પુસ્તકોના અનુવાદો ગુજરાતીમાં ઢબતે ઢેસ છાંયે રહ્યા છે. એ સાહિત્યની કુસૈયા થઈ રહી છે કે સુસૈયા થઈ રહી છે; એ તો એ લખનાર, લખાવનાર બળે।

○

‘કવિ કીર્તિ’ નામે પુસ્તકમાં “કવિ કોણ હોઈ શકે? એ શિર્ષક દેશજી લેખક જણાવે છે કે તે મનનો વિજેતા અને સૃષ્ટિને પ્રેમથી સાંકળતો હોવો જોઈએ. સ્વયંથી પવિત્ર બનેલી તેની વાણી હોવી જોઈએ, અને સાધન કાળ ઉપર તેની નજર હોવી જોઈએ.” પણ આગળ કવિ તો ઉપરોક્ત શુભેચ્છી વિખરિત મનોદશાનોજ સ્વામિ જણાવે છે। મનનો વિજેતાને બદલે યુગ્મય મનનો, સૃષ્ટિને પ્રેમથી સાંકળવાને બદલે યુરકતા જાન જોડી કીર્તિને ધારણ કરીને ફરતો, અને વાણી તો સ્વયંથી

પવિત્ર બંનવાને બદલે અસહ્યનીજ મીઠાશ દેશાતી જણાવે છે। સાધનકાળ પર નજર રાખવાને બદલે વર્તમાન કાળનેજ મરતો વાને ‘કાવળી મુઘી કરતાં આજનું ઇકું સારું.’ એવી મનોદશા ધરાવતો હોય છે।

મુઘીની ઇમાની વાન આવી તો આપણા જળરજ્જન કવિ શ્રી બલુકાકા વાદ આવી બંધ છે. તેઓ કહે છે કે; “આપણા દેશમાં સંસ્કૃત પાંચિનો નવા સમયો તો મુરઘી ઈંડાં મૂકે તેવીજ કુદરથી રીતે ઉપજતી થઈ છે; પણ અમણી બને તેજ સાચા સિક્કા, ખાકીના બધા તો માત્ર કાંકરાજ છે” પણ એમણે પોતે ગુજરાતીને ફેટવા પથરા માર્યા છે-ના. આપણા છે. તે કંઈ કહેશે કે?

○

‘કારવાં’ એન્ટસ:-

(૧) એસર્સ લિચ્છવાઇ. એન્ટ કુ..

પો. બોલ ૭૬૩૬,

લોહાનસળંગ.

(૨) એસર્સ તત્તા નુસપેપર એન્ટસી

નાનકવાડ,

કરાંચી

(૩) આસમાનીયા ટ્રેડિંગ કુ..

નુસ પેપર એન્ટસ,

૨૧ | વાન

વેચનાના છે.

ટાઈપરાઈટરો .

રેમિન્ટન મોનાર્ક :- ગુજરાતી.

અન્ડરવુડે સ્ટેન્ડર્ડ :- ઈંગ્લીશ-ફ્રેન્ચ.

પુસ્તકો પ સાઈઝના તદ્દન આહુ હાલતમાં

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ

● સ્વિકાર અને સમાલોચના ●

નગર રેલ પ્રકાશક: ઉપર હજી ધરમા-
ઈલ ગેલિલ.

કવચી ખિદમતનાં ૫૦ વર્ષ: પ્રસિદ્ધ
કર્તા-અ. અઝીઝ હાજી યુસુફ દાણુવાલા મુ.
એ. ધોરાજી. ઉપરેકત બંને પુરિતકાઓ ધોરા-
જીના મરહુમ નગરશેઠ અ. શની મુસાની જીવન
ઝરમર રજૂ કરતી દુકી નોંધો સમાન છે. જાને
પુરિતકાઓ પાત્રતાં કોમી હમદર્દી માટે લોહી
પાણી એક કરનાર અને નિરપાર્થ લાવે જીવ-
નની એક એક મિનિટને ખર્ચનાર એવા જુઝુમ
પડિલો અનુકરણને પાત્ર છે. પત્ર પડેલો અને
નગરશેઠોએ એમના જીવનમાંથી ખાસ યોધપાઠ
લેવા યોગ્ય છે. પુરિતકાઓ એકજ વિષયની
દોષ ભેગું રિધ્ધુ લીધું છે. પ્રયાસ અભિનંદનને
પાત્ર છે.

શાહુદાસ: પ્રકાશકો: ગુજામનુસેન નરાની:
ઉમર કુરેશી, મંત્રીઓ મુ સ્તા મંડળ ભાવ-

નગર, શહીદી કરખાની તેરમી શતાબ્દ પ્રસંગે
આ પુરિતકા પ્રગટ કરવામાં આવી છે. કાર્તિ-
આવડના બાણીતા હ શાહરિનાં કાચો તથા
ત્રણ લેખો પુરિતકામાં છે. પ્રયાસ સફળ અને
આકર્ષક છે. એક આનાની કીમત વાજખીજ
છે. પુરિતકાનો એક દુકોળ નમુના તરિકે
રજૂ કરીએ છીએ એ ઉપરથી આખી પુરિત-
કાની કીમત સમજાશે

રવાર્પણુ

“તુજ કર્મને સંભારી દુનિયાં રદન કરે છે,
લઈ અધુઓની માળા તારું જપન કરે છે;
નિજ ધર્મ અર્થે રણમાં માથું કપાવનારા,
તુજ બબ્બ રવાર્પણુનું દુનિયા મનન કરે છે.”

—‘ધાપલ’

‘સુબુ’મદી દર્પણુ’ પ્રકાશક: બ્રજે ઇકાંબાલ
કોર. સમાલોચના આવતા અંકે

લેઇટેસ્ટ ડીઝાઈનનાં

• સુટીંગ્સ-શરટીંગ્સ

• લેડીઝ ટ્રેસ ફેબ્રરીકસ

• ફેન્સી કાપડ

એ ક જ લા વ અને ઓ છા દર થી
ખરીદવાનું બાણીતુ અથક

‘ગીવ એન્ડ ટેક’ સ્ટોર્સ

ચોક-ખજાર : સુરત.

ત.ક.દી.૨

લેખક : અખટલ સત્તાર એ. અમીન [મુંબઈ]

ધસધસાટ નિદ્રામાં સુનેલા માનવીને શું ખબર હોય છે કે તે આ દુન્યામાં છે કે નહિ? જ્યારે તે નિદ્રાદેવીના ખોળામાંથી મૂકત યાય છે, ત્યારે તે જાણે છે કે હું ક્યાં છું. અને મારી શ્રી સ્થિતિ છે ?

આ એક માનવીની જીવન કથની છે. ઇન્સાન દુન્યામાં અવતરી કંઈ સમજ સુજ પકડે છે. ત્યારથી તે આશાઓના અસીમ સદ્રદ માં તરવાનું શરૂ કરે છે. તે પોતાની જીવન મૈયા તેજ આશાઓના સહારે ચલાવે છે, ને એમ કરતાં કરતાં પોતાની હૃદયગીના અંતિમ દિવસો પસાર કરી પરચેક પ્રતિ સીધારે છે.

સાબિરઅલી અને શરીફ જને ધણીધણી-યાણી હતાં. તેઓ ગરીબીથી જકડાયલા પશુ એક નાના ગામમાં સંતોષી જીવન મુજરતાં. સાબિરઅલીના લગ્નને આજે દસ વસંત પીતી ગઈ હતી છતાં હજુ તેમનું ઘર નાના જગ્યા-ઓના કિલકિલાટથી સુતું હતું.

જગનના તારણદાર ખુદની કૃપાએ અતે સાબિરઅલીને એક પુત્રથી નવાજ્યો.

સાબિરઅલી અને શરીફ જને ધણીધણી-યાણીના હર્ષને પાર રહ્યો નહિ, આજની ખુશી તેમના જીવનની પ્રથમ ખુશી સમજ પોતાની હસ્તી પ્રમાણે બધા ગામ મોકાને પેલાની

ખુશીમાં સામેલ કર્યા.

સાબિરઅલીએ પોતાના પુત્રનું નામ અસ-ગર રાખ્યું.

નદીના વહેણની માફક અસગરના દિવસો પસાર થયા લાગ્યા અને અસગર પાંચ છ વરસનો થયો, એટલામાં તો તેના પિતાએ તેને ગામના નાના સરખા મહેસામાં દાખલ કર્યો.

અસગર નાનપણથીજ હોશિયાર અને મહે-નતુ હોવાથી બે વરસની મહેનત બાદ તેણે કુર્બાનેપાક પૂર્ણ કર્યું. અસગર ગામની નાન-કડી શાળામાં મૂકાયો.

ત્રણ વરસમાં તો અસગર શાળાના ત્રણ પચ-થીઆં કુદારી થયો. ત્રીજા વરસની પરીક્ષા થત મઈ અને શાળા એક માસના લઈ બંધ થઈ. તેજ દિવસોમાં તેમનાં ગામથી ઘણે દર એક રમણીય રથએ દર દસ વરસે એક મોટો મેળો ભરાતો. આ મેળામાં દુન્યા ભરના ચાલ સોદા-ગરો આવતા, એમાં પ્રવાસીઓ આવતા અને તંજુ નાંખી થોડા દિવસો રહી બાનંદ માણતા. સાબિરઅલી પણ પોતાના નાના સરખા કુટુંબ સહિત મેળામાં પરોવ્યો, ને એક નાનો સરખો તંજુ નાખી તેમાં રહેવા લાગ્યો.

૨૬

[૨]

એક સંધ્યાની શુભ કે અશુભ ઘટી સાબિરઅલીના જીવનમાં લખાઈ હતી તેજ સંધ્યાએ સાબિરઅલી પોતાની સ્ત્રી અને બાળક સાથે મેળામાં ફરવા નિકળ્યો.

માણસોની ઠંડ એટલી બધી જામી હતી કે યાળા મારેતો પાર મેળામાં પિતાથી વિખુટા થઈ જવાના ભયે અસગરે બાપની આંગળી મજબૂત ઝાલી હતી, પણ કુદરતના આગળ કોઈનું ચલ્યું છે કે અસગરનું ચાલશે ?

કુદરતે પિતાની આંગળી અસગરના હાથથી અલગ કરી દીધી. અસગર યાત્રી સાથેજ અસગર ક્યાં અને એના માત પિતા ક્યાં ? અસગરનું નાનું સરખું દિલ આ જોઈ ગભરાઈ ગયું અને ફેંટા કરવા લાગ્યું.

આ જાણુ બાપ અસગરને જુએ છે, પણ તેનો પતો નથી. તે 'અસગર' 'અસગર' ફરવા લાગ્યો. ધણી ધણીઆણી એટલા જોરથી ફેંટા અને શીર જોર કરવા લાગ્યાં કે જતાં આવતાં માણસોનું હાથ તેમના તરફ ખેંચાયું. પાત પાતમાં ગીડ જામી કોઈ પુછે છે શું થયું ? કોણ બોલ્યું ? પણ કોઈ તેમની મદદ કરવા ઉઘું રહ્યું નહિ. બધાએ ઉઘા રહેતાં, જોતાં અને ચાંચ્યા જતા.

✕

[૩]

ઈસાહીમ મોટે વેપારી હતો. તે આ મેળામાં દુકાનનો માલ લઈ આવ્યો હતો. તેની નજરે રહ્યો અસગર અધે. તેણે તેને સમજાવી દિવારો આપ્યો. તેના નાના સરખા દિલને સાનિ આપી કે તારા માત-પિતા હમણું આવશે.

આગામી

ઈસાહીમ પેસે ટો સુખી હતો છતાં જો તેને દુઃખ હોય તો એકજ હતું, કે તેના પર કોઈ સંતતિ ન હતી.

તે રહીમની લીલા તો જુઓ. તે એકને આબાદ ફરે છે અને એકને બરબાદ. અસગર પોતાના માત પિતાને માંગતો હતો, ન કે પેસાને. અસગરને પેસા એકઆરામ મળા રહ્યું હતું પણ તેની કનેથી માતપિતા જેવા મહાન નેઅમત ઝુંટવાઈ રહી હતી અસગર. ઈસાહીમને ત્યાંજ પોતાની ઇન્દગીના દિવસો વ્યતીત કરવા લાગ્યો.

ઈસાહીમે અસગરને પોતાનો પુત્ર માની લીધો. તે તેના સુખ દુઃખની સંભાળ શખરા લાગ્યો; પણ સાબિરઅલી અને શરીફ પોતાના પુત્રના વિશેષથી રડી રડી આંખોનું નૂર બોધ બેઠા તેમના જીવનમાં આ ભયંકર આફત હતી. ગરીબીના દુઃખને તેઓ સહન કરી શક્યાં, પણ પોતાના પુત્ર વિશેષના દુઃખને સહન કરવા તેઓ અશક્ત હતાં.

સાબિરઅલીએ પોતાના પુત્રની ધણી રોષ-બોળ કરી. ગામના લોકોએ પણ રોષબોળમાં સાબિરઅલીની મદદ કરી. તેઓ મેળાનાં રોષ-બોળ માટે નીકળ્યા; પણ હમનસીમે જે થોડાક આમવાસીઓ રોષબોળ માટે પહોંચ્યા તેજ દિવસે ઈસાહીમ પોતાની દુકાન ઉઘાડી અસગરને લઈ પોતાને ગામ પિલાય થયા હતા.

✕

[૪]

અસગર ઈસાહીમ રોડાગરની સાથે તેના સહેર સુદાનપુર ગયા. ત્યાં ઈસાહીમની સ્ત્રી મયમૂના સાથે તે રહેવા લાગ્યો. મયમૂનાએ

[૬૮૬]

[૧૯૪૨]

પણ અસગરને પોતાનો પુત્ર માની લીધો, અને તેના મુખ, દુઃખની ભાગીદાર બની ગઈ. બન્ને ઘણીઘણીવાણી અસગરને હંમેશાં ખુશ હાલ અને સુખી રાખતા, અને તેના માત-પિતાની યાદ પડવા દેતા નહિ,

છાપાણીએ અસગરને શહેરની સાળામાં અભ્યાસ કરવા મૂક્યો. અસગર અસહયીજ હોશિયાર અને મહેનતુ હોવાથી તેણે પ્રગતિ સારી કરી. તેણે મેટ્રીકની પરિક્ષા પસાર કર્યા પછી તેણે ડૉક્ટરી લાઇન લીધી અને એ લાઇનની સારી ડીગ્રી મેળવી.

છંદાહીમની આર્થિક રિયતિ સારી હતી, છતાં લોક સેવાની નિષ્ઠાથી અસગરે એક સરકારી દવાખાનામાં નોકરી મેળવી. તેના જે પગાર થતા તેમાંથી ગરીબો માટે દવા લાવી તેમની મદદ કરતો.

કોઈ પણ ગરીબ માણસ બીમાર હોય અને અસગર સાંભળે તો તરફતે તેના ઘર લાણી દોડી જઈ તેની દવાદારૂ કરતો.

અસગરના આ કાર્યે તો યોગાજી દિવસોમાં ગમેગમે તેની પ્રખ્યાતી અને પ્રતિષ્ઠા વધારી દીધી

અસગરના પુત્ર વિયોગી પિતા સાબિર-અલીની તબીબત પુત્ર વિયોગે દિવસે દિવસે લયડતી ગઈ. ને એમાં તેના અંતિમ દિવસો નજીક આવ્યા હોય એમ લાસતું.

બંનેની આંખોમાં તો ખુદાએ પાણું નર આપી દીધું. પણ દિવને શાંતિ અર્પી નહિ.

અસગરના ગામમાં પણ તેનું નામ પહોંચી ગયું હતું. એટલે શરીફ પોતાના પતિને લઈ શહેર લાણી ચાલી. કેટલાક દિવસની મુસાફરી પછી તે પોતાના પતિ સાથે સુલ્તા-

નપુર પહોંચી. અને ડૉક્ટર અસગરનું દવાખાનું શોધવા લાગી. આખરે મહા મુસીબતે દવાખાનું મળ્યું.

જ્યારે અસગરના માખાપ તેના ઘરે પહોંચ્યા હ્યારે તેમની હાલત એક લિખારી કરનાંએ ઘુરી હતી

અસગરે સાબિરઅલીની તપાસ કરી દવા આપી. જાણે તેના હૃદયમાંથી એકદમ કુદરતી પ્રેમ-સરિતા વહી રહી હોય તેમ શરીફને કહ્યું કે "માણ! જામુમાં હોરિપટલના રૂમમાં રહેા, કાંરુ કે તમારા પતિની હાલત ઘણી ખરાબ છે. અને તમારું અને કાંઈ સગુસાનું થે નથી."

✽

[૫]

શરીફએ પોતાના પતિ સાથે દવાખાનાના ઓરડામાં રહેવાનું શરૂ કર્યું. અસગર રોજ સાંજ સવાર સાબિરઅલીની દેખરેખ રાખતો, સારવાર કરતો, અને જલ્દી સારો થઈ જાય તેવી આશાએ દવા કરતો.

એક રાત્રે સાબિરઅલીની તબીબત વધારે ખરાબ થઈ ગઈ, તેથી શરીફ અસગરને જઈ બોલાવી લાવી.

સાબિરઅલીની આવી કફોડી હાલત જોઈ શરીફ રડવા લાગી. આ જોઈ અસગર પોતાના દિલને કાણુમાં રાખી શક્યો નહિ. અને પોતે પણ મુજરેલા દિવસો અને પોતાના માતપિતાને યાદ કરી રડવા લાગ્યો.

જ્યારે શરીફએ જોયું કે ડૉક્ટર પણ રડે છે. ત્યારે તેણે પોતાના દિલને સમજાવી પોતાનું રૂદન જાંધે કહ્યું અને ડૉક્ટરને સમજાવવા લાગી અને કહ્યું કે "બેટા રડ નહિ " બેટા કહેતાની સાથેજ ન જાણે અસગરના મોઢામાંથી "અમા" નીકળી ગયું.

“અમા”નો શબ્દ શરીફને કહ્યું પડતાંજ તેણીએ પાછું રૂપાનું શર કરી દીધું.

“અમા ! તમે એટલું બધું રડો છો શા માટે ?” અસગરે રડમસ અવાજે પુછ્યું.

‘બેટા રડવું તો એના ઉપરથી આવે છે કે સાંભળ, અમારો પથ એક પુત્ર તારા જેવાજ હતો, તે પથ આજે હોત તો તારા જેટલોજ થાત, ખુદાએ તેને અમારી પાસેથી એકાએક ચુમ કરી દીધો.”

આ વાત આશ્ચર્ય આપે તે પહેલાં ખજાલીમ પથું પોતાના પાળક પુત્રને શરીફ પાસે આવેલો નેત્ર તથા આવી પહોંચે. શરીફએ વાત આગળ ચલાવી “એક દિવસની વાત છે કે હું મારા પતિ, અને મારો પુત્ર અમે ત્રણે અમારા ગામથી ઘણે દૂર મેળામાં ગયા હતા. ત્યાં અમારા પાંચાએ અમારા પુત્રને મેળામાં અમારાથી છૂટા કરી દીધો. અમે ત્યાં ઘણી શોધ કાઢી પણ કાંઈ પત્તો લાગ્યો નહિ, આજે એ વાતને વીસ વરસ વીતી ગયા છે અને તેનાજ ગમમાં આ મારા પતિ ખીમાર પડ્યા છે.”

અસગરે જ્યારે આ વાત સાંભળી ત્યારે તેનું દિલ ખેંચેન થઈ ગયું.

ખજાલીમ ને બેકા બેકા ધણુ રસપૂર્વ આ વાત સાંભળતો હતો તે એકાએક બેલી.ઉદ્દેશ: “સભજો ? આગળથી વીસ વરસની વાત છે કે જ્યારે હું મેળામાં મારી દુકાન લઈ ગયો હતો. હું એક દિવસે સાંજના મારી દુકાને બેઠો હતો ત્યારે એક બાળક રડતો રડતો આવ્યો. મેં એને સમજાવી બેસાડ્યો પણ એતો તેના માતા અને પિતાને શોધતો હતો આખરે

મહામુગીતે એને સમજાવી હું એને અડીઆ લાગ્યો, અને ભણ્ણારી ગણ્ણારી ડોક્ટર બનાવ્યો કે જે આજે તમારી સામે છે.”

વાત પૂરી થતાંજ શરીફ એકદમ ડોક્ટર અસગરને બેટી પડી. અને પોતાના પતિને કહ્યું કે “આ રહ્યો તમારો અસગર, આ તમારો ડોક્ટરજ તમારો પુત્ર અસગર છે !”

અસગરનું નામ સાંભળતાંજ સાબિરઅલી એકદમ ઉભો થઈ ગયો અને પોતાના પુત્રને બેટી પડ્યો. અને ખુશીના આવેશમાં રડવા લાગ્યો.

“અસગર, અસગર, બેટા અસગર, શું મનુષ્યનું જીવન પણ એક સ્વપ્ન છે !”

“હા, અજમાજન મનુષ્યનું જીવન એક સ્વપ્ન સમાન છે.”

ડોક્ટર અસગરે રડમસ અવાજે કહ્યું. “મનુષ્ય આ દુન્યાના સુખને હંમેશનું સુખ માને છે પણ તે નથી જાણતો કે આ દુન્યાની જીંદગી અને મુખો સ્વપ્ન સમાન છે. ખરી જીંદગી તો મૃત્યુ પછીજ છે.”

આ વાતોમાં જ્યારે અસગર પડ્યો હતો ત્યારે તેના પિતાના હૃદયમાં શ્વાસ ચાલી રહ્યો હતો.

સાબિરઅલિએ આ કાણુલંચુર પાપમય જગતથી મૂકત થઈ પરલોક ભણ્ણી વિદાય લીધી. વિદાય વખતે તેના મુખમાંથી હૃદય શબ્દો નીકળ્યા

“આહ તકદીર !”

હારિપટલની રમની ઉઝી બોતોએ સામે અતિથેની કર્યો.

“અહ તાદીર !”

(સ પૂર્ણ)

: લેખક :

અમદાવાદ સેન 'આર્ટ્સ' [અગસ્ટ]

"નોકરી મળી?" કાસમ પરમાં અંતરતાંજ તેની સ્ત્રી અમીનાએ પ્રશ્ન કર્યો.

"ના, હજુ સુધી તો નથી મળી, અને મળવા સંભવ પણ નથી. કારણ કે આવા નાના મામમાં ભાગ્યેજ કોઈને નોકરીની જરૂર પડે છે." કાસમે નોકરી ન મળવા ખતર ખુલાસો કર્યો.

"ખુદા હંમેશા મરીબોનેજ રીઝાવી રીઝાવીને મારે છે! નથી સમજમાં આવતું કે આ ફરી-પાદ જમના તાન આગળ નહિ તો બીજા કોના આગળ ફરે?" અમીનાએ પોતાની ઉરની વરાળ કાઢવાનાં ખુદાને ઘોષિત કર્યો.

કાસમ અને અમીનાનો મુદસંસાર આજ બે વરસ થયાં મંદાઇ ચૂક્યો હતો. વળી અમીનાની ગોદમાં હમણાં એક જાળક પણ રમતું થયું હતું. એક જાળકના માતા-પિતા થવા જદા તેઓ ખુદાનો મુશ્કિલ માનસ હતા.

કાસમે જ્યારે અમીના સાથે નિકાદ કર્યા ત્યારે કાસમેના પિતા દયાન દત્તા અને ખાસે પૂછ પણ સ્ત્રી જેવી હતી. વળી તે 'નું' ગુજરાત આવે તેની નાની એવી દુકાન પણ ચુલની હતી કવિત્વમાં આ સર્વનો મલિક એકસા કાસમજ હતો. કાસમને નિકાદ કરવાને

હજુ છ મહીના નહિ પીયા હોય તેવામાં કાસમના પિતા લાંબી માંદગી બોમરી ખુદાને લા પોતાના કાર્યોનો ન્યાય તેળાવવા ચાલતા થયા. કુટુંબી જનોમાં કાસમ અને તેની નવ-વિવાહીની પત્નિ અમીના બન્ને એકલાંજ રહ્યાં.

કાસમ તેના પિતાના મરણ પછી દુકાનમાં અને ઘરમાં 'પ્રધાન ઓધુ' આપવા લાગ્યો. આખો દિવસ જ્યાં જ્યાં કારકોને ફરે તો તેવામાં લક્ષ્મીના ગાથાપણનો લાભ શ્રદ્ધ દુનિયાની અનેક કૂટેવોએ ધર કર્યું. તે ઇસ્લામી સમાજથી દૂર થયો. જુમાર રમવા લાગ્યો, વિલાસમાં ખેત્રવા લાગ્યો, શરત તે તેનું 'દે.જનું' પીધું થયું. નમાઝ પઢવા મારે મરજી છે, ને તે જલજનો દોવા છતાં અમલપથે બની ગયો. ખુદા એ શું બધા છે તે જાણવાને તેણે જાગ્યેજ કદી ઉદારતા દાખવી દશે. મરીબાઇ એ શું છે? અને ક્યાં વસે છે? તે તો તે જાણુનેજ ન્દોતો તેમ જાણવાને કદી તેણે પરવા પણ કરી ન હતી! સમાજથી તે ડરતો ન્દોતો, તેમ તેને ખીજનું કંઈ કારણ પણ ન હતું સમાજની તેને પડી ન્દોતી, તેમ સમાજ પશુ તેની દરકાર કરતો ન્દોતો.

આવી રીતે તેણે પોતાની પિતાની મૂડી ઉપર એક વર્ષ સુધી નામઃમીન્ના કર્યા કહેવન છે કે "બે! બે! ખાઈએ તો રાતના

હાંડારો પણ ખૂંટી જાય." આ કહેવાનાનુસાર કાસમના ખમતનાનું તળીયું દેખાવા લાગ્યું. તેની સ્ત્રી અમીના તેણે ઘણી વખત સમજાવતી પરંતુ કદી પુરુષોએ સ્ત્રીની વાત ઉપર ધ્યાન આપ્યું છે, તે કાસમ આપે? અમીના ગૃહીણી હતી, તે તેના પતિના દુર્યોગો પ્રત્યે આખા આડા કાન કરી જતી.

કાસમના દુર્યોગોએ આખરે કાસમને તથા તેની પતિને ગરીબાઈની જાંઘરોમાં જકડી લીધાં. તેમ છતાં કાસમે તેની કુટુંબને જોડી નહિ કે જ્યાં સુધી તે તેની સ્ત્રીના ધરેણાંમાંથી વેચીને પણ પોતાની ટેવને નિભાવી રાખી શકે.

છેવટે જ્યારે પાસે કંઈ ન રહ્યું ત્યારે તેને લાન થયું કે ગરીબાઈ એ શું છે? અને ખુદને માણસો સા માટે સંભાળે છે?

આખરે કુમાર્ગે ચડેલા કાસમ સુમાર્ગ તરફ વળવા લાગ્યો. આસ્તે આસ્તે તેનામાં ધર કરી રહેલ કુટુંબોએ બીજો સ્થાન લીધું. ગરીબાઈ એ માણસોને એક તરફથી દુઃખી કરનાર પણ છે અને બીજી બાજુ તે સુખી કરનાર પણ છે. ગરીબાઈ એ પાપ નથી પણ પૂણ્ય છે.

કાસમે હવે ગરીબાઈના પન્નમાં જરાજર સંડોવાઈ ગયો. ધરમાં આવના સાંસા પડવા લાગ્યા. પતિનું મૃત્યુ પતિના ચરણમાં હોય એવી શાસ્ત્ર આત્માને વશ રહી અમીના પોતાનો ગૃહસંસાર અત્યંત આગળ ધરાવવા લાગી.

આખરે જ્યારે કાસમ નોકરી મેળવવામાં નિષ્ફળ નીવડ્યો ત્યારે તેણે અમીનાને એક દિવસ કહ્યું.

"અમીના આ મામમાં નોકરી મળવી મુશ્કેલ છે કારણ કે ગામ નાનું છે અને તેથી બાગ્યેજ કેાઈને નોકરની જરૂર પડે. જો તારો વિચાર હોય અને તારી પાસે મુંઝવે જવા માટેની ટીકાટ જેટલા પૈસા હોય તો આપણે મુંઝવે જઈ વસીએ અને લાંબા આશા છે કે જરૂર નોકરી મળી જશે.

કાસમની વાત અમીનાને પસંદ આવી, શા માટે પસંદ ન આવે? જનતામાં મરતાં માણસો બે કલાક વધુ જીવી લેવડું અને બૂખ્યા પેટે જે મળે તે ખાઈ લેવાનું હંમેશાં પસંદ આવે છે.

અમીનાએ પોતાના સૌભાગ્ય ચિન્હ તરિકે છુપારી રાખેલ બે બંગડીઓ કે જે સોનાની હતી તે કચનાતા હૃદયે કાસમના હાથમાં આપી, અને તેને વેચીને ટીકાટ પુરતા પૈસા મેળવી લાવવાનું કહ્યું.

કાસમ તે લઈ સોનીને ત્યાં ગયો. સોનીને જાતની તેની કિંમત પૂછી તો સોનીએ તેના બીસ રૂપિયા કહ્યા ત્યાંથી તે લઈ એક શેઠને લાંબા આગ્યો. શેઠને ત્યાં હા ના હા ના કરતાં છેવટે તેણે તે પચ્ચીસ રૂપિયામાં વેચી

પૈસા લઈ કાસમ ઘેર આગ્યો અને બીજો દિવસે મુંઝવે જવા માટે તેણે તૈયારી કરવા માંડી

આખરે એક દિવસે કાસમ તથા તેની સ્ત્રી આશાઓના થોડા ખડકી મુંઝવે આવી પહોંચ્યાં મુંઝવેની બહોળાવાલી નિહાળી તે ખૂબજ અચ્ચે પામ્યો અને તેની આશાએ વધુ ઘેરી જતી. તેના મનમાંથી અનેક વિચારોની દારમાળાઓ પસાર થઈ ગઈ મુંઝવે

મોટી મોટી ચાલીઓ તથા બીજી અનેક કારી-ગીરીઓ નિર્મળા તે કુદરતી વસ્તુઓને જુદા-જુદા લાગ્યો. કાસમ મુંબઈ આવી મુસાફરખાનામાં વસ્યો હતો.

મુંબઈ આવી બે દિવસ મુસાફરખાનામાં રહી છેલ્લે તેણે એક સરતા ભગતની ખોલી એક મંદા લતામાં કે ત્યાં મજદૂર વર્જન રહેતો હતો; ત્યાં શોધી કાઢી અને નોકરી માટે તપાસ કરવા લાગ્યો. મુંબઈમાં એમ નોકરી મળતી ક્યાં સહેલી હતી! કાસમે અચાક પ્રયત્નો કર્યા, તનતોડ મહેનત કરી; પરંતુ તેને નોકરી ન મળી તે નજર મળી તેની આશાઓના થોક નીચે મળવા લાગ્યા. દીણટમાંથી જયલ રૂપિયા પણ ખરી મયા અને ખાવાના સાંસા પડવા લાગ્યા.

જ્યારે તેને નોકરીની આશા ન રહી ત્યારે તેણે મજદૂરી કરી જે કંઈ મળે તેમાંથી જીવન નિર્વાહ ચલાવવાનો મનમુખો કર્યો.

તેજ દિવસથી તે મજદૂરીની શોધમાં લટકવા લાગ્યો.

આજરે તેને એક વણિકના મકાનના ચણતર કામ કરનાર કડીવાને ચુનામાં તગરાં આપવાનું કામ મળી આવ્યું. અને તે કામ કરવા માટે પણ તે તૈયાર થયો. ફક્ત દસ આનાની રોજગારી માટે તે આદમ ભલિદાન આપવા લાગ્યો. હવેજ તે પેશાની ખરી કિંમત માંડી શક્યો. પાપ કમાઈ પર તાગધીના કરનાર આધુનિક ધુવડાને લાગ્યેજ ખમર દસે કે પેસા કંઈ રીતે પેદા થાય છે અને તેનો ઉપયોગ કયા માર્ગે કરવો જોઈએ. પોતાના મેજાશાખમાં મસ્ત રહેનાર મૂડીવાદને મરીગોળી

શું દશા અવદશા થઈ રહી છે તેની તેઓને ક્યાં પરવા છે? કાસમ જેવા અનેક આધુનિક ધુવડા ખેકારીના લોખંડી પંચનમાં સપડી જઈ પાછા છુટવાના અચાક પ્રયત્નો કરે છે પરંતુ અંતે છુટવા માટે એકજ ઉપાય બાકી રહે છે અને તે આત્મ-દસા કરી કુદરતના કનુનનો ભંગ કરી દેવખનો રસ્તો લેવા સિવાય બીજું કંઈ નથી.

કાસમ આવી રીતે સુખદુઃખમાં પોતાની જીંદગીના જાડોના દિવસો પસાર કરી રહ્યો હતો એક દિવસ એવું બન્યું કે કાસમ અદ્દર માંચણ ઉપર ઉભે રહી હંમેશના નિયમાનુસાર ચુનામાં તગારાં કરી આપી રહ્યો હતો. તેવામાં જુખમરાના લીધે આવેલી અશક્તિના પરિણામે તેને ફેર ચડ્યા અને તેનો એક પગ લથડ્યો અને ચોથા માળાના માંચણ ઉપરથી નીચે આવી પડ્યો. તેને મંભીર ધ્રુવ થઈ આ અકસ્માત કાસમ માટે જીવમેજી નીવડ્યો.

શેકે તેના ઘરની તપાસ કરાવી તેને લાંબો પડેડ્યો. અમીનાને પોતાના પતિના અકસ્માતની જાણ થતાં તે રોવા દૂટના લાગી. પરંતુ રિધનાના લેણે કે જુ ફેરવી શક્યું છે?

કાસમ એક દિવસ એટલું અવરવામાં રહી બીજે દિવસે મરણ પામ્યો.

અમીનાથી પોતાના પતિનો આચાર સદન નહિ ચલાવી તેણે પોતાના જ મદિનાના જાગક સાથે આત્મહત્યા કરી અને એક જાગકના ખુનનું પાપ વહેતરી લઈ પતિ પાછા આવતી થઈ.

બીજા દિવસે મુંબઈના ચેપરોમાં નવે પ્રમાણે ખજાર જપાઈ;

“એક અકસ્માતને કારણે આખા કુટુંબનો નાશ.”

મુખ્ય રસ
"ચી રાંદેર"

ઝાર પીલ્સ—આ ગોળાઓ ઘણા લાંબા અનુભવ પછી
જાહેરમાં મુકી છે. કેમકે પશુ-કારણે

ગુમાવેલી શારીરિક, માનસિક, દરેક શક્તિઓને પાછી મેળવવામાં
તેમાં ખાસ કરી મરઘાઈ માટે ઉપયોગી હોવાથી કહીએ તો લગભર અતિ-
શયોક્તિ નથી. અને સ્ત્રી સમાજમાં, કુટુંબ, કે ગમે એ કારણે ગુમાવેલું
પુરુષત્વ (મદાઈ) પાછું મેળવવામાં અમારા લાંબા અનુભવમાં આજ
સુધી એનાથી દક્ષીણ હોવાથી એકે આગ્યો નથી. જેનું દિવસમાં
જિવ્યાન, પાચનશક્તિ, રૂકાવટમાં પણ પોતાનો ગુણ જતાવવો શરૂ કરે છે.
અને શરીરમાંથી સુસ્તી, દીવાપાલું, કમર, માથા, આંધા અને શોભા

દુઃખાવાઓને દૂર કરે છે. એમાં કરતુરો, અંજર અને સોનાની લસમ જેવી કીમતી વસ્તુઓ હોવા
જના માત્ર પશ્ચિમના લાભાર્થે ૩૨ ગોળાઓની કીમત રૂ. ૬-૦-૦ પોસ્ટ ખર્ચ બુદ્ધે.

ઝાર તિલા—આ તિલામાં સર્વથી વધુ ખૂબી તો એ છે કે એના ઉપયોગથી
કાષ્ઠપશુ રોતની જલન કે ફેલોઓ થતી નથી. તેમ અને લગાડી

પાન કે પાટો બાંધવાનીયે અગત્ય નથી. મસજીદમાં ગામડીમાં ઘુસી જાય છે. શેઠાની નાજીયાને
દૂર કરવામાં આ નિસો ખરેખર અમરકાંડી છે. હાનરો રૂપીઆ ખર્ચે જે કાલ ન મળે તે લાભ
માત્ર અઢી રૂપીઆમાં મેળવી શકાય છે. કીમત ૨-૮-૦ (અઢી) પોસ્ટ ખર્ચ બુદ્ધે.

આનંદ રસ—આ વિવિધ નિસો મદાઈ અને ઇન્સાક (વીર્ધ સ્તંભન) માટે
ખાસ છે. ગરીબોને ખાસ લક્ષમાં રાખીને આ ફારો નિસો

જાહેરમાં મુકયો છે. એના ઉપયોગથી ખાસ જગ્યામાં સખ્તી અને ઇન્સાકમાં એવડો વધારો
થાય છે. કીમત ૭-૭-૦ (૧) પોસ્ટ ખર્ચ બુદ્ધે.

મુકેલી વ મુમ્સિક—કરતુરો, અંજર, સોનાની લસમ જેવી કીમતી
વસ્તુઓ વડે તેયાર કરવામાં આવેલી આ દવા

ઇન્સાક અને મદાઈ માટે અખેડ છે. જિવ્યાન, (ધાતુઆપ) પ્લેટિસામ, (સ્વપ્નહાપ) નેમજ વીર્ધ
વિકારની દરેક ક્યારિ આ દવા માત્ર જેનું દિવસમાં દૂર કરે છે. રોખીનો માટે આ દવા ખાસ છે.
એક તોલો દવા બાર દિવસ ચારે છે કીમત તેલ એકડો રૂપીઆ એક, પોસ્ટ ખર્ચ બુદ્ધે.

દવાએ સુઝાક—આ પીવાની દવા છે. ગમે એવા નવા કે જુના પરમિયાને
મટાડે છે. હાનરો માથુસો સારા થયા પછી આ દવા

પબ્લીક સનમુખ ધરો છે. એક શીશી સાત દિવસ ચારે છે. સાધારણ બીમાર માત્ર એકજ
શીશીમાં સારો થઈ શકે છે. ગમે એવા જુના પરમિયાને માત્ર એ શીશી કાઢી છે. હાનરો
વડે પોતાનું લાભિય પાયમાલ ન કરતાં એક વાર આ દવા લેવા અમારો લલામણ છે
કીમત શીશીનો રૂપીઆ દેઠ, પોસ્ટ ખર્ચ બુદ્ધે. (રૂગમાં પરમિયાનો શરીરના ધલાજ કરીશું)

હિન્દ ખાનદારો મંગાવનારાઓએ છોરીસ પોસ્ટલ એડરેસ Manager, The Rander

Unani Pharmacy : ના નામે મોકલવો. કાર્મરશીમાં મળતી દરેક દવાઓનું સચિપત મુકે
મોકલવામાં આવશે.

લખો અથવા મળો :

ચી રાંદેર યૂનાની કાર્મસી .

રાંદેર, Rander, Dist. Surat.

આફ્રીકાના એજન્ટ:- Union Printing Works 91, Victoria Street, Durban (Natal)

ચીનમાં ઇસ્લામનો પ્રથમ દુત

લેખક : જનાબ મુસ્તુફાઝાદી સાહબ

કેન્ડોનની જામેઅ મસ્જિદ નજીક શાહી ઇમારત નથી પરંતુ તેની જગ્યા એકસો સઃ ફીટ ઉંચો ગચનચુબીત પુરાતન શાનો શીકન અને જાહોજલાલીની યાદ અર્પિતો, દુરથી કેન્ડોનની મુજાકાતે આવનાર મુસાફરોનું પ્યાન આર્પિતો અને ઇસ્લામનો જ્ઞાન અને મુઠી રીતે આદેશ આપનો અગ્ર મિતાર ઇસ્લામના એ પ્રથમ દુતા આગમન અને કાર્પસિદ્ધિ પર પુષ્પ વેરનાં શાહી પુરી રહ્યો છે.

ચીનના અકબર્નિ સમ્રાટ પટોનસનના સચાન કાળ સમયે પ્રથમ ઇસ્લામી વ્યાકન તરીકે સાગી સહીમાં વિધના તારબુદાર, જમન ઉપદેશક, પૂર્વના પરમ પરાયકારી. ઇસ્લામના મહાન પયગંબર (સ. અ. વ.)નિ એકેશ્વરવાદનો અને ઇસ્લામ-વિશ્વધર્મનો શુભ સંદેશો લઈ ચીનની જાહોજલાલી અને ધન ધાન્ય અને રસકસથી ઉભરાતી જૂંમમાં સયુ-ટોની કંટાળામય અધુનિક સાધન રદિત અને સંકટપૂર્ણ સર સેડી અજ્ઞાદના અસરે કદમ મૂક્યો. તે સમયે નતો કોઈ અરજોને ઝોળખવું હતું કે નતો કોઈ તરેદનો સંબંધ હતો સદેશવાદક બકિત 'વડાળ દખ્ખે કળાસા' માટે આ જૂમિ એક નવિનન સુદે હતી. તેનો સાથી ઇસ્લામ, અજ્ઞાદ અને અજ્ઞાદના અંતિમ પયગંબર ઉપરની અચળ શ્રદ્ધા, પવિત્ર પ્રેમ, ધર્મપ્રચારની અનેરી અને અગ્ર ધંધા અને આદર્મરિયાસ હતો.

પેતાની અંતપૂર્વક ફરજ બાગુદનાં વડાળ હાને કળાસા દમેશા સયુનશાદના દરબારમાં

દાગરી આવતા હતા. આપના પવિત્ર આચરણ નેદ નિઃશ અને ધર્મલક્ષીથી શયુનશાદનો આદ મેળવવાને તેઓ જાગ્રમશાળી થયા સમયના પ્રવાદ સાથે જેમજેમ તેઓ ને પોતાના કાયદામાં સિદ્ધિ મળતી ગઈ. અને ઇસ્લામ ધર્મના વાવેલાં જીવને ઉઘા, વધા રૂપ ધારણ કરી જેમજેમ ફાલતું અને વિદ્યાળ થતું તેમું; તો આપને ઇસ્લામના કેન્ડની આચરવજતા સ્વમગ્નઈ ને આપે શયુનશાદ પાસે પાવનપત કેન્ડોનમાં એક પ્રજ્ઞશમ-મસ્જિદ બંધવાનો હિસો પ્રદર્શિત કર્યો. સમ્રાટે પ્રેમ પૂર્વક માંગણીને મનુર કરતાં ચિનના વિદ્યાળ ખંડમાં ઇસ્લામનો આદેશ અને તૈલીદનો પ્રકાશ પ્રસારવતી પ્રથમ ખાનએ ખુલ-મરિજદનો પાયો નંખાવે. આ નવિન પ્રજ્ઞાએ, ઇસ્લામના પ્રથમ દુતાની પવિત્ર સંતુષ્ટી કરણી અને અમૂલ વચનોએ ચીનની સતપ્રેમી પ્રજાને આકર્ષિત હતા, સત્તાના ઉપાસક અને ધર્મ પાસા માનવીઓના ટોળે ટોળાં ઇસ્લામથી પાવન થતા લાગ્યા. ઇસ્લામનો આજ્ઞાળ વધુ પ્રદર્શિત થઈ ચમકવા લાગ્યો. ઇસ્લામ-પ્રચારનું ફોજ વધુ વિદ્યાળ અને જોગણુ-મય થતા લાગ્યું. અજ્ઞાદ અને અજ્ઞાદના પ્યાર રમુજ(સન) ઉપર આસ્થા રાખનાર હીરાઓ વ્યાંને ત્યાં ચમકવા લાગ્યા અને અધારમય ચિત્ત અગમગતું દરિઝીયર થતા લાગ્યું.

ઈ. સન ૧૧૫૧માં ઉનાર પશિમેથી એક "દઅવજુહ ઇસ્લામ" માપક મીશન ચીનમાં આવ્યું અને પૂરવેશથી ધર્મ પ્રચારનું કામ શરૂ કરવામાં આવ્યું. આ મીશનને પણ પોતાના કાયદામાં સ્કરી સંચાતા મળી.

ખલીફા વલીદ બિન અબ્દુલ મલીકના સાશનકળ દરમિયાન ઇસ્લામની સત્તા અને આજુ ચીનના સીમાડા સુધી પ્રવર્તી હતી. ચીનનો શહેનશાહ ઇસ્લામનો ચઢક બની ચૂક્યો હતો. લેન્કેર પ્રગણાના સાશક ઇસ્લામના સિદ્ધાંતોથી આકર્ષાઈ ઇસ્લામ ધર્મ સ્વિકારી લીધો હતો. પ્રભુ પોતાના સાસકના આ પગલાથી અસંતુષ્ટ બનતા સામુદાયિક જળવો પોકાર્યો લેન્કેરના રાજ્યકર્તાની રિયાન આચંત નાબુક બની, પરંતુ જે રાજ્યએ અક્ષાદ અને અરલાહના રસુલ(સ)નો પાક મઝહબ ખરા અંતઃ કરણુ પૂર્વક અને કષ્ટપણુ જનના બદલાની, લાકવની કે મહત્વકાક્ષા પુરી કરવાની આશા અને ઉમ્મીદ રહીત સ્વીકાર્યાં હતાં, તેને નિગેહબાન અને મદદગાર ખુદ પરવરદિગાર હતો. ખલીફા મન્સુરે અબ્બાસી પાચડખર અરબી મુળહિદોના શક્તિશાળી સૈન્ય સાથે રાજાની મદદે ચડ્યા બળવાખોરો આસાનીથી પરાજીત થયા અને હથિયારો મૂકી શરણુ સ્વિકાર્યું અરબી મુળહિદોએ ચીનને પોતાનું વાન બનાવી કેન્ડોન પરગણામાં વસવાટ કર્યો. તેઓએ રાજાનું હૃદય હરી લીધું અને જીવનના જીવ્યો ઇસ્લામથી પાવન થયા લાગ્યા. અફરીયાન અનુસાર સાન્સી, લાન્સુ, ચીનાઈ તારતાર, ટીબેટ અને યુનાન (વગેરે રથજોએ મંજિરો બાંધવામાં આવી મુસ્લિમ ધર્મ પ્રચરકોને ગ્રાંસાહન મળ્યું અને ઉત્સાહપૂર્વક જમણા વેગથી તેઓ ઇસ્લામ ધર્મનો પ્રચાર કરવા લાગ્યા.

અકર્તાઈ મુગલ સમ્રાટ ચંગીઝખાને ચીન ઉપર ચડાઈ કરી છતી લીધું અને કુલ સાત પોતાના પુત્ર તુલીખાનને સેપી આ ફળદુષ

અને ધનાઢય પ્રદેશનો સાશક બનાવ્યો. તુલીખાનના પંશની સાત ઈ સ ૧૨૪૮ થી ૧૨૭૦ સુધી રહી. આ મુગલ સશન કળ દરમિયાન પણ ઇસ્લામનો અછત પ્રવાહ રહેજ પણ અટક્યા વગર વહેતો રહ્યો અને મુગલ સાશનમાં અનેક મોટા હેઠાઓ મુસલમાનો જોખવવા બાંધશાળી બન્યા.

જ્યાં સુધી ઇસ્લામી મરિજોના ગતનચુંબિન મિનાશઓ આલક્ષ્યો સાથે ગેલ કરતા ઇસ્લામની મહાન ક્ષેત્ર બદલ મૂઢમૂઢુ દારય કરી રહ્યા છે, ઇસ્લામી ખાનદાહોમાં જ્યાં સુધી ઇસ્લામ પ્રચારની લાલી બવનાઓ અને શુંજે શુજ રહી છે જ્યાં સુધી ચીનમાં એક પણ ઇસ્લામી હરતી છપતી હશે અથવા જ્ય સુધી ઇસ્લામના પરવાનાઓ અને જાનિસારોની આરામગાહો અસ્તિત્વમાં રહેશે, અને જ્યાં સુધી ચીનના ઇસ્લામી ઇતિહાસના પાનાઓ પૃથ્વીપટ ઉપર ક્યાએ સચવાયેલાં રહેશે; ત્યાં સુધી ચીનના ઇસ્લામના પ્રથમ ફુત વહદાખ ઇબને કળાસાની રમૂતિ તાજજ રહેવાની. એ અટલા એકલંપથી મુસાફરે અક્ષાહના ભરોસે ઇસ્લામનું પવિત્ર ખી વાળ્યું. કુદરતની રહતે તેને પછી પાછ, પોરી ઉંચું. આજે એ ખીજ એક મહાન વિશાળ વૃક્ષમાં વિકર્યું અને તેનાં પાદજો અર્થાન મુસલમાનોની સંખ્યા હેલી માહિતિતુસાર આસરે પચ કરોડની મણી ચકાવ છે.

જે મહાન લાગી મહાપુરુષોએ, રાની જગતની મોહમાયા, વૈલવ, વિલાસ, આરામ અને ઐશને નિલંબલી આપી, પોતાના ખ્યારા દુખજુલ વતનને હેલી સલામ કરી

માન અદલાદલ અને અદલાદલના રમૂલનો પવિત્ર
સદેશ સંભળાવવું થીકુ ઝડપી પરકા અને
અપરિચિત પ્રદેશને પોતાનું વનન જનવ્યુ.
તેઓના વ્યક્તિત્વ સદૃશ્ય અને સદાયરણ
પ્રત્યેક ભૂમિમાં હિંસાનીયતની રૂઢ કુંકો, જ્ઞાન
બુદ્ધિઓને, અધિકારમાં અપદાનારાઓને,
મનુષ્યપણને ખેદ ખેડેલાઓને, ભાતુભાવ,
સમસાધના અને દમદમીને વિસરનારાઓને એક
અનુદ સોદામણી સાંકળમાં જકડી એક

નિરજી કલમ જનાની દીધી અને આ રીતે
તેના પ્રભુલકતા આદમાઓ સદાને માટે અમર
અને ચિરંજીવી બની ગયા. સભ છે કે જે
માણસ પોતાનું સર્વસ્વ હોખી મરણ પહેલાંજ
શરણ સ્વીકારી લે છે, તે સદા અમરજ રહે
છે. (ખુદાની દગ્ગર દગ્ગર રદમતો હું જે એવા
પવિત્ર અને સાચી આત્માઓ ઉપર)

(લફન ટાઈમ્સના આધારે)

—૦—

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ.

ન્યુમપેપર એજન્ટસ.

ટાવર રોડ—મુરત.

મુંબઈ સિવાય 'વતન' સાપ્તાહિક
પ્રગટ થતું

જ. જિન્નાહ રેધાપિત્ર. કો. દોઢ આને

અમદાવાદથી સોમવારે 'હીન' સાપ્તાહિક
પ્રગટ થતું

તંત્રી:-નિઝામુદ્દીન દુર્રેશી, કો. જે આના

મુરતથી શુક્રવારે 'હુમદદ' સાપ્તાહિક
પ્રગટ થતું

તંત્રી:-મેયદ બોહામદ કો સવા આને

નાગરોટથી શુક્રવારે પ્રગટ થતું

'મુસ્લિમ બુલેટિન' સાપ્તાહિક

તંત્રી:-'શબનમ', કો. જે આના

ઓલ હન્ડીયા રેડીઓના પખવાડીક

'આવાઝ' (ઉર્દૂ) કો. સદા

'સારંગ', (હિન્દી) પ્રજા આના

મુરતથી દર અગ્રેષ્ઠ

પંદરમી તરીએ 'કારવાં' માસિક

પ્રગટ થતું

તંત્રી:-'વહુશી'-'બેકાર' કો પંચ આના

અમદાવાદથી દર

હફતાથી પડેલી 'નિઝામ' માસિક

તારીએ પ્રગટ થતું

તંત્રી:-નિઝામુદ્દીન દુર્રેશી, કો. જે આના

(સર્વ હક્ક લેખકને સ્વાધીન છે)

૪૪૭

કોઇ પણ માણસને ન્તે એક ખરાબ બહેન હોય, તો તે તેની કમવસીથી છે. પણ ન્તે સ્ત્રી ખરાબ હોય, તો તે તેની પોતાની બૂઝને આભારી છે કારણકે સ્ત્રીની પસંદગી તો હક્ક પ્રત્યેક પુરુષને છે. જ્યારે બહેન માટે બાધ જવાબદાર હોતો નથી.

૪૪૮

ખીજની વેદના માપી શકાય એવા કોઇ યંત્રની શોધ થઇ હોય, તો જગતની આજની દુઃખર સ્થિતિનું આપણને સંપૂર્ણ જ્ઞાન આપી જતે.

૪૪૯

પ્રેમના નામે માનવ સમાજમાં વ્યાપક બનેલી બદીનો વહેણામા વહેણો અંત આવે એ અસંત જરૂરી છે.

૪૫૦

તકદીર અને તદખીરતા પ્રભોગા રસનેના-
શાઓએ તકરાર થાય ત્યાં સુધી પોતાના કક્કાને ખરો પાડવાના મિથ્યા પ્રયત્નો કરવા નોંધએ નહિ. દુ-યામાં એક પણ માણસ એવો નથી, કે જેણે પોતાની લાયકાત કેળવવામાં કે પ્રગતિ સાધવામાં પછાતપણું દાખવ્યું હોય, છતાં સર્વની સરખી ઉન્નતિ યત્ની નથી કેટલાક માણસો ન્તેનન્તેતામાંજ ઘેપને પછેડગી વગે છે, જ્યારે કેટલાકો છેલ્લા શ્વાસ સુધી ન્તેદમત ઉઠાવ્યા છતાંયે સિદ્ધિને વરી ચકતા નથી. સફળ ન થનારાઓ માટે ભગવાન જેઓ માનતા નથી, તેઓ એવો મત ઉચ્ચારે છે.

આગસ્ટ]

કે તેમની કાળજીધિતિમાં ખામી હતી. પણ એ દલીલ પણ સાવ સાચી નથી. અનેક વખતે નિષ્ફળ નીડેલાઓએ પણ હતાશ થવું નહિ, અને ફરીથી પ્રયત્ન કરતાં. એટલા પૂરતી ફરીય સાચી છે પણ લાગ્ય જેવી કોઇ વસ્તુજ નથી, એમ કહેવું એ નરી મૂર્ખતા છે. કારણકે જેઓ ભણેલા નથી, ભણેલ ઓની દ્રષ્ટિએ સદંતર લાયકાત વગરનાં છે; છતાં ભણેલઓ જેને નાલાયક મણે છે, એવા નાલાયકો પાસેજ રીતસરની ઠીમીઓ મેગવેલા, લયકાનવાળા માણસો ગુમામ તરફે (સર્વોચ્ચમાં) આસર કરતા હોય છે. આથી પૂરવાર થાય છે, કે ઠીમીઓ દારાજ સિદ્ધિ મળતી નથી. માત્ર પ્રયત્નો દારાજ પ્રગતિ યદ્ય શકી હોત, તો ખીજોજવાધેલાનાં ભાગે બટકો ફેટલી પણ ન આવત પણ વારતવિક રીતે તેમ નથી પ્રયત્નો છતાં અદલાદની અગીદ્રષ્ટિની પણ આપંત જરૂર છે “અધુ”યે સંભવિત છે” એમ કહે-નારુઓએ તેમાં સુધારો કરીને “જે અદલાદની મેદુર હોય તો કાંઈજ અસંભવિત નથી” એમ કહેવું નોંધએ. કારણકે માણસ ઉપરથી અદલાદની મેદુર ન્તે અગમી યદ્ય જન્ય તો પછી મીઝ ચિત્રાપ આક્રમ શું રહે? નંપોલી-યનનાં “Everything is possible” વાળા વાક્યમાં માનનારા મુરિશ્વરો એ અશ્વદની શક્તિનો નિરંતર ખ્યાલ રાખવો જરૂરી છે. એક વાત ખીજ પણ જુલવા જેવી નથી, તે એ કે ન્તે પ્રયત્નો દારા સર્વની સરખી ઉન્નતિ થવા પામે, તો જગતના બ્યવહારનું શું થાય? સર્વ સરખી સ્થિતિમાં

કુરવા

હોય, ત્યારે કોણ કોને જવાબ આપે? અને શા માટે જવાબ આપે? આ સર્વ વસ્તુઓનો સામટો વિચાર કરતાં ૨૫૭૨ પુરવાર થાય છે, કે તદબીર સાથે તકદીરની પણ આવશ્યકતા છેજ તકદીરમાં સદંતર નહિ, માનનામનો પણ જંપારે નિરાસ થાય છે, ત્યારે કોઈ એક અદ્રશ્ય શક્તિમાં લાતારીએ માનતા થાય છે સર્વ દ્રષ્ટિએ સદંતર નિષ્ફળ નીચડનાર, આખરે લગ્ય પણ કોઈ એક વસ્તુ છે, એમ સ્વેચ્છાએ સ્વીકારે છે.

૪૫૧

પોતાને ખામીઓ રહિત માની લેવા કરતાં અન્યની દ્રષ્ટિએ પોતાની લાયકાત માપવાનું આશુ રાખવું વધારે લાભદાયક ગણાય.

૪૫૨

માણસની અચોક્કસ નહિ, પણ ચોક્કસ કંઈ પાર પાડવામાં ન આવે, તો તેને છાત્રમાં રસ રહેતો નથી, પરિણામે છાત્ર પાપો વધે છે.

૪૫૩

જે રિવાજો આપણને ધર્મથી દૂર રાખતા હોય, જે રિવાજો ઉપર અમલ કરવાથી, વખતનાં વહેવા સાથે મુઠ્ઠેગાર થવાનો, કે મુઠ્ઠાઓથી દેવાઈ જવાનો ભય રહેતો હોય, એવા સર્વ રિવાજોને, પોતાની અને પોતાના સમાજની ઉન્નતિ ખાતર સત્વર ત્યજ દેવાં જોઈએ.

૪૫૪

પ્રેમ એટલે દેહબૂખની અતિ વૃદ્ધિ, એમ આજે ઘણું લોકો માનતા હોય એમ લાગે છે. પ્રેમના પ્રકારો અનેક છે. પ્રથુ-પ્રેમ અને નિષ્-પ્રેમ એ પણ એના પ્રકારો છે. જ્યાં આજે તો શરીર બૂખની સગવડ સાચવવામાંજ લોકો પારંગન દોરે છે. અને “લગ્ન” પણ જ્યારે કેમ દેહબૂખની સગવડો આપવા માટેજ

ન થતાં હોય, તેમ “લગ્ન” પણ જવાબદારીઓનો પૂરેપૂરો ખ્યાલ કર્યા વગર થતાં જોવામાં આવે છે. વાસ્તવિક રીતે જોતાં આજે પ્રેમ શબ્દ માનવો પણ દુરપયોગજ થાય છે. પ્રેમ સંબંધોમાં ભારોભાર દલા અને પ્રપંચનીજ ઝાંખી થાય છે. વૃત્તિઓનાં હિસસાટને સમાવતા માટે અજાન કુમારિકાઓનાં સિદ્ધ કર્યાં ત્યાં ખેલાતા હોય છે. આજનો માનવ સમાજ પ્રેમના પદ્મ પાછળ વાસનાઓ પોતી રતો છે.

૪૫૫

વિદ્યાસમૃદ્ધિથી છાત્ર વેદશાસ્ત્ર ગ્રંથ છે. વિદ્યાસમૃદ્ધિ પોતાનાં અને પોતાનાં સ્વજનો માટે દુઃખ સિવાય અન્ય એકેય વસ્તુ આણી શકતી નથી. એ વૃત્તિઓનાં સળંગગાઠને તાળે થનારાં જાએ યાદ રાખવું જોઈએ.

૪૫૬

સજ્જતા પ્રાપ્ત કરવામાં સારું વાંચન, સર્વોત્તમ વર્તન અને વાતચીત કરવાની કળા અત્યંત ઉપયોગી નીવડે છે. સંસ્કારી કહેવાતા હોય, તેઓમાં પણ જો અવધારિક કાર્ય કુશળતા ન હોય, તો તેઓ ધારેલું પાર પાડી શકતા નથી, અર્થાત નિષ્ફળ નીવડે છે.

૪૫૭

કોણ ક્યાં, ક્યારે અને શા માટે જાય છે? તેની ભાંજગડમાં તમારે પડવાનું નથી, પણ તમે પોતે ક્યાં અને શા માટે જાઓ છો? એનું તમેને પૂરેપૂરું જાન હોવું જ જોઈએ. અન્યની ઉપાધી તમે છોડી દેવો, તમારી દિગ્ગજાજની નોંધ લેનારાઓ અનેક પડ્યા છે, એમ ચોક્કસ માની લઈ, કાળજી પૂરક એકેય અંકુરો કરો.

૪૫૮

પોતાનો પતિ સમયસર ઘેર ન આવે,

અને આવે ત્યારે અસ્વસ્થ દશામાં આવે, ત્યારે આતુરતાપૂર્વક માર્ગ પ્રતિક્ષા કરનાર વરદાર પતિને જે આધાન થતો હશે, તેનો દંડપદ્ધતિ વિનાનાં અને મોટી રાત્રે ઘેર આવનારા પતિ-ઓને ક્યાંથી ખ્યાલ આવી શકે !

૪૫૬

પ્રભુ અને દાંપત્યજીવનની મોટી મોટી વાતો કરનારાઓ, પરંપરા પડેલાં પવિત્ર ભાવનાઓ સેવતા અનેક યુવકો, લગ્ન પછી ટુંક મુદતમાં જ લાગણી વિરોધી થઈ જવાનાં સંખ્યાબંધ દાખલા જોવામાં આવે છે. ઉર્મિ-ઓનાં ઓછા ઉછળતા આશા સંખ્યાબંધ યુવકો પરંપરા પછી તરતજ યોદ્ધાકાર કેમ જાની જતા હશે, એ અત્યંત વિચારવા યોગ્ય પ્રશ્ન છે. સંભવિત છે, કે અનિદ્રાએ જીવન જોડનારાઓની જ આવી કપરી દશા પડી હોય, મા બાપોએ આ પ્રશ્ન ઉપર વધારે લક્ષ આપવું પડે.

૪૬૦

રેલ લગ્નમાં માનનારાઓ બધાય એવા લગ્ન કર્યા પછી સુખી જ નીવડે છે. એમરહે માનના, રેલ-દમની દાંડળથી બંધાયેલા અનેક નર-નારીઓના જીવન વેડાઈ જવાનાં દ્રશ્યોતો પણ જોવા નથી.

૪૬૧

મુંદર, કુટુંબ અને સુલક્ષ્મી સ્ત્રી જ્યારે મંબીર જાને છે, ત્યારે પુરુષને મમતું નથી. પુરુષની મુંઝવણ અમર્યાદિત વધે છે.

૪૬૨

સર્વોત્તમ અને સામટા કુટુંબી ફેરમ જેવું સંસાર જીવન સર્વ કોઈ માટે સુલભ નથી. પ્રેમ લગ્નની અંતરેથી જાગ્રદેશ, એવા બધાય યુગ્મનો નિરંતર આનંદ અને ઉલ્લાસ-માંજ વખત પથારી ફરી શકે, એવો પણ ફાલ

આગર]

ચોક્કસ નીવડ નથી. રેલ-જીવનની જીવનમાં સદાયે જોળી સગવળી હોય એમ પણ બની શકે છે. માટે દરેક યુગ્મને પોતાનાં ચલુ સંજોગોનો સચ્ચ તેટલો સદુપયોગ કરીને સત્તા મળવો, એ જ જીવન સાર્થક કરવાની સરળ સર્વોત્તમ રીત છે.

૪૬૩

જમનાનાં અસંખ્ય ઇન્સાનોનાં દારૂમાં કૃત્રિમતા હોય છે. નિર્ભજ દારૂમાં પ્રમાણ દીનપ્રતિરિત ધરતું જાય છે. અન્ય વસ્તુઓની જેમ દારૂમાં પણ દાંભિત પ્રવેશી મધ છે. કેટલાક લોકોનાં દારૂમાં તો જમાનાની ખંધ છે હોય છે. કૃત્રિમ દારૂને લોકો જ્યારે પિંડળી ચકતા નથી, ત્યારે તેમના ઉપર આપણને દયા આવે છે. દારૂ પાછળનાં દરૂપને કૃણી લેવાની દશા પણ છેવરાઈએ નહિ, તેટલા માટે અત્યંત બદરી છે.

૪૬૪

સ્ત્રીને પુરુષ લેખકોએ વધારે વજેલી છે ખરી પણ વાસ્તવિક રીતે જોનાં સ્ત્રી કરતાં પુરુષનાં પાખંડ વધે તેમ છે અનેક જોળી કુમટીકાઓને અવનવી રીતે ફંસાવનાર પુરુષો છે. આંખથી રાજઆન કરીને જીભથી વચન આપ છે ત્યારે જ સ્ત્રી વિશ્વાસ કરે છે, અને પછી તો પુરુષ એ વિશ્વાસનો કેટલો દુરુપયોગ કરે છે, એની દરખા માત્રાથી અરેરડી વાડુ છે.

૪૬૫

જમનાનાં બાહ્ય વ્યવહારમાં સંખ્યાબંધ કુર્મો કરનારને પણ તેની સ્ત્રી તો વાદર પતિ તરીકે જ મળે છે. અપ્રમાણિકતામાં અનેક એવા દમારા, નકારા ભરવારને પણ તેની પતિ તો દેવ સમાન મળી પૂરે છે. અને કેટલાક પતિઓ પોતાની પતિ સમક્ષ સદાત દેવ

દેખાવાનાંજ સવન અવતો કરે છે. પતિવ્રતા
ચનાનાં બોધપાઠ આપનારો પોતે એક પતિ-
વ્રત પાળી શકતો નથી, એ પુરૂષ માટે ઓછું
શરમ લેરું નથી.

૪૬૬

સ્ત્રી જ્યાં સુધી માત્ર સ્ત્રી તરીકે રહે,
ત્યાં સુધી તો સ્વર્ગીય સુખનો દ્વેષ લઈ
રાકાય છે, પણ સ્ત્રીને જ્યારે અન્યાય થાય,
જ્યારે અસહ્ય યાતનાઓ સહીવી પડે, ત્યારે તે
સ્ત્રી સુલભ મર્્યાદા ઓળંગી જાય છે, પછી
તો તે સ્ત્રી મટી કુચડાની કક્ષામાં રચાઈ મુકાય
છે. સ્ત્રીને એ ક્રોડીએ ઊતારનાર વિશેષતઃ
પુરૂષજ હોય છે, એનો ઇન્કાર લાગ્યેજ કેઈ
કરી શકે.

૪૬૭

પુરૂષ વર્ગની એક ન માફ યઈ શકે, એવી
બૂઝ એ છે, કે તે સ્ત્રીની પ્રાથમિક નિર્દોષતાનો
વધુમાં વધુ દુરુપયોગ કરતાં અચકાતો નથી.
પરિણામે અનેક સ્ત્રીઓનાં જીવન સર્વસવનો
સર્વ નાશ થયા પામે છે.

૪૬૮

વફાદારીની લાપતાનો અજ્ઞાન પુરૂષ વર્ગ-
માંથી લગભગ લોપ થયો છે. પોતાનાં ઉપર
રિશ્ત સ મુકનાર પોતાનાંજ જીવનસાથીને દમ-
વામાં આજે પુરૂષ પરમસિદ્ધિ માને છે. એ
અત્યંત દુઃખદ રિયતિ છે.

૪૬૯

ઉદાસ, આતંદ અને માણુવાની જુદી
જુદી રીતોમાં માનનાર, આજનો યુવક વર્ગ,
મીતિનાં તોફાન વડેજ પોતાની જીવન નૌકાનાં
કરકે કટકા કરી નાખે છે, અને જોટલા માટે
સંસાર અતિ ઉપયોગી છે.

૪૭૦

જ્યાં કળીએ કળી લાખીને પોતાની રસ-
વૃત્તને ચોખવાની પુરૂષોની વૃત્તિ હોય, ત્યાં પતિ-
બક્તિમાં રત રહેનારી પ્રવદાઓને શી રીતે
સંતોષ થાય, એ એક આકરો ને વિચારવા
યોગ્ય પ્રશ્ન છે. માણુવાનાં કેડ ધરાવના પુરૂ-
ષોને સહજ રનેહજીવન ઇચ્છતી, મૃદુલપનનાં
ધમો જાળવામાં જીવનની સાર્થકતા પેળતી
પતિઓ સુમેજ શેની? આરંભનાં જેવી ખાસી-
વત ધરાવતા પુરૂષ વર્ગને એક પતિવ્રત
પાળવાની ફરજ પણ કેાણ પાડી શકે? આ
પ્રશ્નની મોખર વહેલામાં વહેલી થવી જોઈએ
(અપૂર્ણ)

બંધ માસિક “માંદગી”

ફક્ત ત્રણજ દિવસની અંદર ‘શ્રી નાઠ’
ગોળીઓથી ચાલુ થાય છે. માસિક અડ-
ચણી કોઈપણ ફરિયાદ માટે ફગડ મળે.
દવા સાથે ગેરંટી પત્ર આપવામાં આવે છે.
કીંમત રૂ. ૫-૮-૦ પરદેશ શી. ૧૦

—ગેર્લ રહેતો અટકાવવા:—

“સાહુત” દવા ફક્ત ત્રણજ દિવસ ખાઈ
લેવાથી હાંદગી જરમાં કડી ગર્ભ રહેતો નથી
માસિક આવુ. કયુંજ નુકસાન નહિ. ડૉક્ટર
વેલેએ અમમાવેલી દવા સાથે ગેરંટી પત્ર
જોડવામાં આવે છે. કીંમત રૂ. ૫-૮-૦
પરદેશ શી. ૧૦

ડૉ. એસ. એચ. ખાન,

૪૨ અર્ચગેટ સ્ટ્રીટ, મોનજીની સામે

કોટ, મુંબઈ, ફોન. ૨૧૩૪૩.

આધુનિક શિક્ષણ પામીને !!

રજુ દરનાર : 'તાજ' [સંદેશ]

ઉર્દૂ આવમના મશહૂર કવિ મુનશી અલી અઝીમ સાહબ 'અઝીમ' તેમની અઝીમાબાદીએ મૌકાના અકબર અશ્વાબાદીના રંગે પ્રદર્શિત કરેલા વિચારો !

આ કાવ્ય ૧૯૨૨માં આવેખાણું હતું-શાએરના વિચારો કેટલા સત્ય છે એની પ્રતિનિ તમે કોઈ આધુનિક શિક્ષકોતાને ગ્રેઈ કરી લેજો.

“ખતા હું કયા નહ તા'લીમ પાકર ખીખીયાં હોંગી,
ખલાયે બે-પનાહે કદબે મુઝતર ખીખીયાં હોંગી.”

સત્ય કહું ! આધુનિક શિક્ષણ પામીને સ્ત્રીઓ શું થશે ! એજ કે વિચ્છેદન હોયોને માટે અણુધારી આત્મ !

“યકીનન મઠ'કે કળેસે બાહિર ખીખીયાં હોંગી;
ખુદ આરાઈસે અપની કીજે બેસર ખીખીયાં હોંગી.”

સાચે સ્ત્રીઓ પુરુષોના અકુશથી નીકળી પોતાની સુદરતાનું પ્રદર્શન કરતી રહેશે એવી જાણે કોઈ સરદાર વિના ફોજ !

“કમિટિઝ્ બોર મજલિસકી લી મેગર ખીખીયાં હોંગી;
મરજ સિખ પહલકે મરદોંકી બરાબર ખીખીયાં હોંગી.”

કમિટીઓની અને મંડળીઓની સ્ત્રીઓ સભાસદ બનશે. સંક્ષિપ્તમાં પુરુષોની સમાજ સ્ત્રીઓ યદને રહેશે.

“ખિયાલ આયા છે એહલે મુઠકેઠા તા'લીમે નિસ્વાંકા,
તો અબ લેડી તુમા તાલીમ પાકર ખીખીયાં હોંગી.”

આજે દેશનું લક્ષ સ્ત્રીઓને આધુનિક શિક્ષણ આપવા તરફ દોરાયું છે. તો હવે એ શિક્ષણના પ્રતાપે સ્ત્રીઓ ખીખીઓ મટી લેડી સ્વરૂપમાં દેખાશે !

“ખલાયે ઈદમે દી, જબ ચે પહલેંગી ઈદમે અઝેઝી;
તો ફિર મે'મોકી હમ પહલા ન કચૂંકર ખીખીયાં હોંગી.”

જ્યારે ધાર્મિક શિક્ષણને બદલે સ્ત્રીઓને અત્રેજી શિક્ષણ અપાશે; તો પછી એ મેમ સાહેબ સમાન શા માટે ન બને ?

“મિસિસ કહેનેસે ખુશ હોંગી જલેંગી લક્ઝ બેગમસે;
હસૂલે ઈદમસે ફારિગ બે અકસર ખીખીયાં હોંગી.”

વિદ્યા પ્રાપ્તી પછી “મિલિસ”ના સંબોધનથી ખુશ થશે અને ‘બેગમ’ શબ્દથી એમને ધક્કા ઉપજશે !

“નઇ તેહઝીબ હા સાયા પડેગા નિરમે નાઝુક પર;
વપુરે કિશમે લામેસે બાહિર બીબીયાં હોંગી.”

નવીન સંસ્કૃતિની છાપ એમના વસ્ત્રાદિષુ પર પડશે તો પછી એ પોતાના સ્ત્રીત્વને પણ વિસારે પાશે.

“મુકદ્દમ હુકમે શૌહર પર કરેગી અપની મઝીંકા;
નઇ તેહઝીબ કે સદકેમેં છુદસર બીબીયાં હોંગી.”

નવી સંસ્કૃતિથી સ્ત્રીઓ એટલી અહંભાવી થશે કે એ પોતાના પતિના હુકમ પર પોતાનો વડ હુકમ ચલાવશે !

“હવાયે શૌકે આઝાદીસે હોગી ઉન્કી ચે હાલત;
રહેંગે મઠં ઘરમેં બોર બાહિર બીબીયાં હોંગી.”

સ્ત્રી સ્વતંત્રતાની ધૂનનું પરિણામ એ આવશે, કે પુરુષો ઘરમાં રહેશે અને સ્ત્રીઓ ઘર બહાર !

“અયાં હોગા તહકમસે બી છુત્તે ખાસ કા પેહલુ;
મઝા હોગા અગર મરહોંકી અફ્સર બીબીયાં હોંગી.”

સ્ત્રીઓની ઉન્નતિથી નવીજ પાત પરિણમશે, અને ખરી મળ તો, ત્યારે આપશે કે જ્યારે સ્ત્રીઓ પુરુષો પર આધિપત્ય ચલાવશે.

“લિબાસે હિંદ પર હર વખત હોંગી અદમકોં ઇન્કી;
કુછ અચસી વજએ અંગ્રેઝીકી ખૂબર બીબીયાં હોંગી.”

અંગ્રેજી દબની એટલી બધી રોજીન બની જશે; કે પછી તો તે હોદી વસ્ત્રોથી પણ ધૂલ્યાળ કરતી રહેશે.

“લિબાસે યૂરૂપી જબ રહતા રહતા એએ તન હોગા;
નિગાહે શૌકમેં મેંભાસે બજહકર બીબીયાં હોંગી.”

જ્યારે યુરોપી દબ્યા પોતાની દેહલતા સમુદ્ગારશે ત્યારે તો એ આધુનિક સંસ્કૃતિની દ્રષ્ટિમાં મેમ સાહેબથી પણ ઉચ્ચતર બાસશે !

“કહાંકી જુતીયાં અખ ખૂટ ઇન્કે એએ પા હોંગે;
ખરામેં નાઝમેં મેંભાસે બજહર બીબીયાં હોંગી.”

હવે તો પગમાં નાજુક મોઝડીને બદલે ઉચી એડીનાળા ખૂટ રોવાપમાન બનશે અને છતી કાઢીને ચાલવાની છતાં તો મેમ સાહેબાને પણ ટળી જશે !

“મિલેંગી સળસે મહરમ હોકે ના-મેહરમ ચે બે-પદોં;
મિલનસારીમેં મેંભાકી બરાબર બીબીયાં હોંગી.”

એપર્દા યથા પોતાના તો શું પણ અપર પુત્રેની પણ મુલાકાત લેશે, અને એ મિલનસારીમાં મેમ સાહેબાથી પણ ચડી જશે!

“મઝા હોગા દોગાલા પાક'મે' જળ હમ યે દેખેગે;
ખગલમે' શૌહરેહી તૂર પીકર બીબીયાં હોંગી.”

ખરી મઝતો ત્યારે આશે કે જ્યારે પાક'માં, નશામાં ચકચૂર થઇ પતિ પતિના બેળામાં ઢળી પડશે! અને આ દ્રશ્ય અમે જોઈશું.

“પહેંગે તામિયાને ખંદગાને ઈશક પર કયા કયા;
સમન્દે નાઝ પર ચળકર જે જાહિર બીબીયાં હોંગી.”

જ્યારે એ પોતાની મગરૂરીમાં ઉત્થાને જઈંગથે ત્યારે તો કાણુ જાણે આશિર્વાદ પર શી શી ગુજરશે?

“પ્રલી ગાદીમે' બેશુખાં હવા પાનેકો નિકલેંગી;
સરાસર લક્ઝ પહે'સે મુકદ્દર બીબીયાં હોંગી.”

હરતે મુખે પદાની પ્રથાને નિઝાંજલી આપી જીએક એપર્દા પ્રુલી ગાદીમાં દરવા નીકળશે!

“ફરંગનકી તરફ યે નામ હોંગી અપને શૌહરકા;
કમ ઇન ખાતમે' મે'મોસે ન તલ્લર બીબીયાં હોંગી.”

પોતાના પતિનું નામ લેવામાં પણ સફાઈ નહિ પામે, એટલુંજ નહિ પરંતુ એ વાતમાં તો મેમ સાહેબાથી પણ મિકદમ અગળજ રહેશે!

“હસુલે ઇશક કે રુદકે કરેંગી મન્તકી ખાતે;
ઝરાસી ખાતમે' શૌહર કે ખુદસર બીબીયાં હોંગી.”

પોતાના શિક્ષણના પ્રતાપે તર્વાદથી વાળે કરશે અને નાની સુની વાતોમાં પણ એ પોતાનું આધિપત્ય પતિ પર લખવશે.

“યહી હે ઇન્દલાબે દહર તો ઇન્કા ખુદા હાફિઝ;
અફઘે અઝમતે ઇરલામ ખુદસર બીબીયાં હોંગી.”

અગર જગ પરિવર્તનના એજ નિયમ તો પછી ખુદ રક્ષા કરે, ખર્ચીત તેવા મુસ્લિમ સંસ્કૃતિને મારે હાનિકારકજ નીવડશે.

‘અઝીમ’ ઉસ વખતકા દીલ્લચરખ મન્જર હીદની હોગા;
તમાશાયે જહાં તાલીમ પાકર બીબીયાં હોંગી.”

‘અઝીમ’ ખર્ચીત તે પ્રસંગ પણ જોવા જોવાજ થઇ રહેશે કે જ્યારે શિક્ષણ પામીને સ્ત્રીઓ જનતાને મારે એક તમાશા રૂપ થઈ રહેશે.

“યે મુશ સચ હે ‘અઝીમ’ ઇરમે' તો મુતલક શક નહિ લેક્રીન;
ખશખર રંગમે' મે'મોકે કયુ'કર બીબીયાં હોંગી.”

‘અઝીમ’ તું કહે છે એ સત્ત છે અને એ નિશંક વાત છે પરંતુ અદિયાં તો એ પ્રશ્ન થઇ રહે છે કે મેમ સાહેબાનું ‘પાર’ રસપ્ર આંખો શી રીતે ધારણ કરશે?

સાફરોના અભિપ્રાયોમાંથી :-

શુભ, (૪)

ગીરાગમ ચોરડ તા. ૨૦-૬-૩૬

તમારો પ્રથમ ગાને પ્રેરતક મતમાં, ગાજરની ચાળીસ વર્ષ પર મેં 'Persian Prosody' નાંથાં 'Rhythms of Speech' નામનું એક નવું પ્રેરતક લખેલું; એજ ધાડી ઉપર તમારે પ્રેરતક લખાયું છે. તે ગ્રંથેષમાં છે: તમારે ગુજરાતીમાં છે એદરેક ફેર: અને ગુજરાતીમાં આપા પ્રેરતકની આતિ ધણી જરૂર હતી. ગુજરાતનાં બે અમરપ્રધ સદ્કારોએ ફારસી પદ્યોગ-શાસ્ત્ર વિશે મને પ્રશ્નનું એમને હું રા. રજીસ્ટ્રેશન બાલ ઉદ્દેશામના પદ્યોગશાસ્ત્ર તથા આરાધનાકમ પ્રેરતક વિચાર્ય બીલું કાલ ભારતી સંક્રિષ્ટા નદિ: મતલબ કે ફારસી પદ્યોગશાસ્ત્ર અપેક્ષે નાજીયાની ગુજરાતીગાન ઉદ્દેશ છે, પણ તે પૂરી પાડ્યા માટે લખક પ્રેરતક ન હતું, તે હોદ તમારે પ્રેરતક પૂરી પાડી છે. તે પ્રેરતકમાં ગુજરાતી પદ્યોગ શાસ્ત્ર દોડે ગળતાપણ કે તથાત બતાવવામાં કંઈ જરૂર ન હતી: તેને ઉગા ઉતરી એ બંને ભાષાઓનું પિંગળ શાસ્ત્ર પરસ્પર કયા ગણવું ગાવે છે અને કયા કયા તેમાં ફેર હોય છે એ બધું ચાઠી રીતે બતાવતી આપી તમારે પ્રયાસની ફીગત તે ઉપગોગાતા વધારી છે.

આપણા કલકા ગુજરાતી સાફિલમાં તેમ તથા પ્રયાસ ધણી ઉત્તમ છે. એની દોડીનું બીજું પ્રેરતક મારી નાખ્યાં નથી.

(દી. બ.) ફાજલસાલ મોહનલાલ ઝવેરી (કોમ. એ. એલ. એસ. બી.)

કવિઓને શાહર

અને

શાહરને કવિ બનાવનાર ફક્ત આજ એક જ પ્રેરતક છે.

અરબી પિંગળ સંસ્થ ગુજરાતીમાં

“ઝાર, ” રાહિરી ફક્ત

‘શાહરી’ જ લા. ૧-૨

આજ પહેલામાં-અરબી પિંગળ, હંક માર, હદેની

સંસ્થ સમજીતી, અરબી-સંસ્કૃત પિંગળ મિલન, કામ પરીશની રીત, ધંધાદી.

આજ બીજામાં-શાસ (કાફિલ), તમના (રહી), પ્રથ

માર, હલાલનુપણ અને સમજીતી, કીમત લે આના, પરશ એક કીલોગ,

(પિરત ખર્ચ સારિત)

મકાશક-‘વહરી’ સાફિલ કાર્યાલય, ગુરત.

એજ, એજ-

દી રાહિર રોડાઈ ટાવર રોડ, મુરત.

ગાજર તા. ૨૦-૬-૩૬

તમે એકરેકાં શાપરીનાં બે પ્રેરતકનું શુક ચોરડ મોકલ્યું છે તે જલ્યું છે..... ફારસી ગુજરાતી પિંગળ સંસ્થનીમાં ઉત્તર-વાના આ તમારે પ્રથમ છે તે તોલ હું ધણી ખુબ ધણી, તમારા એ પ્રથમને સંપૂર્ણ સંકેતના લખ્યું છું.

(દી. બ.) ફાજલસાલ મોહનલાલ ઝવેરી (કોમ. એ. એલ. એસ. બી.)

સાફરોના અભિપ્રાયોમાંથી :-

આ સાધી ધણી આગરપ્રધ છે. અરે

પરિપૂર્ન હંક રચનાનાં રજીસ્ટ્રેશન ઉદ્દેશ અને દી. બ., ફાજલસાલ ઝવેરીનાં પ્રેરતક પ્રથમ પા છે, અને રજીસ્ટ્રેશન પ્રેરતક વિચાર માટે સંસ્થ પણ તથા. અરબી પરિપૂર્ન હંક રચનાની બાલ ‘ઝાર’ની પ્રતિષ્ઠા એ વિચર ઉત્તમ પ્રવેશિયા છે. ગુજરાતી પિરત પા બાપર આપણા હદા સમે સારખાધી ફરી. આ રોં તેપા નખના આપી વિખરે વિપૂર્ન સંસ્થ બનાવી છે. અરબી પરિપૂર્ન પથ રચના સંયોગ કેદલક મોટા બધાના પ્રવેશ છે તે આ પ્રતિષ્ઠા કાપી ફર મશે કોઈ બાલા મોં છે.

૪-૧૦-૩૬

કેશિર, મુરત. Professor of English & Gujarati.

M. T. B. College, Sumt.

...તમારે પ્રેરતક દુ બનાવણ વડી ગણે છું. અરબી અને ગુજરાતી પિંગળની સમર તમે બધું સરખાધી આપી છે. પ્રેરતક પવરન ચત્તનાં ગળ્યાલીને પણ ઉપયોગી મળે પડે તેવું લખ્યું છે. પણ એ પ્રેરતકના કોઈ ઉપયોગી કામ બતાવે ‘પ્રાચીન’ લાગે છે. આજ સંધી કાલ ગુજરાતી પ્રેરતકમાં મધ્ય બા પ્રાચીન પ્રાચીને લગતી અતી પિરતારથી સંપૂર્ણ સમર અપેક્ષા મેં વાડી નથી. એ માટે હું તમારે ગુજારબાદી આપ્યું છું: અને લખ્યું છે તે તમારે આ તમારા પ્રાચીન સંપૂર્ણ ફક્ત મને મોકલે,

લી- મુલેરોડ.

૧૬-૧૦-૩૬ (કવિ બી) અરેકરાર ફેરબરડા

અસ્માઉલ હુસ્ના

રિક્કાઈ-સાબેરી

સં
પા
૬
૬

“વા રશીદા” (સંખ્યા ૫૧૪) “એ સૌના રાહતુમા” (૧) કોઈ એવું સખત અને મુશ્કેલ કામ અથવા સંતોગ આવશે હોય કે તેને કેમ કરવું તેની કંઈ સમજ પડતી ન હોય તો એને અસર પછી એક હાથ વખત અને ઇશા પછી એક હાથ વખત દરરોજ પરાવાથી બે કંઈ દીક તલ્લીર દશે તે ઇ. અ. જાહેર થશે. (૨) અસર અને ઇશા પછી દરરોજ કસરતથી પદનારનું ગાતિન મુનગર થાય છે. (૩) એને હમેશા એક હાથ વખત પદનારના બધા મુશ્કેલ કામો વગર મહેનતે ઈ. અ. પૂર્ણ થતા રહેશે અને જીજા બધા કામો પણ એવીજ રીતે પૂર્ણ થતા રહેશે. (૪) કોઈ મીઝ બોવાય કે ચોરાઈ મધ હોય તો મગરેજ અતે ઇશાની વચ્ચે એને એક હાથ વખત પદવાથી ઈ. અ. બહુ જલ્દી તે મીઝ મલી જશે અગર તેની ખજર મલી જશે (૫) દરરોજ ઇશા પછી એક એક સો વખત પદનારના બધા અમલ કલુક થાય છે. (૬) દરરોજ સવારે નમાઝ પછી તેમજ ઇશાની નમાઝ પછી એક એક સો વખત પદનારના રાત દિવસના બધા અમલ ખુદાપાક કલુક કરશે અને પદનારને મુરદખીનતો દરરોજ અના કરશે. (૭) પોતાની ઔરત સાથે દમનિરતર ચતી વખત એને પદવાથી ઇ. અ. નેક અને ખરહેઝગાર ઔલાદ ખુદાપાક આપશે. (૮) એને હમેશા કસરતથી પદનાર ઇ. અ. કોઈ

મુશ્કેલમાં સવારો નહીં (૯) અગર કોઈ મુશ્કેલમાં અપગ્રાઈ મધા હોય તો એને કસરતથી પદવાથી ઇ. અ. બહુ જલ્દી મુશ્કેલ આસાન થઈ જશે.

“વા સબૂરો” (અદદ ૨૬૮) “એ દિવસ એને બર્કાત રાખવાવાસા, એ મોટા સદાસ-વાસા.” (૧) એને હમેશાં કસરતથી પદનાર મમે તેવી સખતમાં સખત મુશ્કેલીમાં પણ સગર કરે છે એટલે સાબિર થાય છે. (૨) કોઈ રંજ અને મુશ્કેલ આવી પડે ત્યારે એને દરરોજ ૧૦૦ વખત પરાવાથી રંજ, મુશ્કેલ તેમજ મુશ્કેલ ઇ. અ. બહુ જલ્દી દૂર થઈ જશે. (૩) અગર કોઈનો શૈઃ, કોઈ દાકિમ વગેરે ગુરસે અને નારાઝ થઈ મથે હોય નેમજ ને કોઈ ઔરતનો ખાલીદ બદ-અગતી કરતો હોય તો બાધી રાત્રે અગર બચારે ૧૧૦૧ વખત એને પદી ખુદાપાકથી દુઆ માંગશે તો ઇ. અ. બહુ જલ્દી બધું દીક થઈ જશે. આ અમલ પૂરા સત દિવસ કરવો બેઠબે બે કામ પૂર્ણ થાય તો પણ (૪) અગર કોઈ ઔરતનું બચ્ચું મરી ગયું હોય અને તેણીને તેનો બહુજ રંજ મમ રહેતો હોય તો એક હાથ વખત એને પદી પાણી ઉપર દમ કરી ખીવાડવાથી ઇ. અ. બહુ જલ્દી રંજ મમ દૂર થઈ જશે. (૫) એને હમેશા કસરતથી પદનાર દુ-વામાં અગ્રીઝ થશે અને બધી મખ્લૂક તેનાથી રાહ રહેશે.

“યા સાદેકો” (સંખ્યા ૧૯૧) “એ સચું બોલવાવાસા” “મૈ સાચા” એને જીલ્લો બોલવાની ટેવ હોય તે એને કસરતથી પદશે તો ઇ. અ એ ખરી ટેવ છુટી જશે અને સચું બોલવાની ટેવ પડશે (૨) એને કસરતથી હમેશાં પદનાર ઇ. અ. ગૈયતી સાચી વાનો બહાર કરશે.

“યા સતારો” (અદ્દ ૬૬૨) “એ શુભેશોના શુન્દાને છુટાવવાસા” કોઇપણ નમાઝ પ્રતી એકસો વખત પદનારના બધા બેજ ખુલાપાક પોરીશ રાખે છે. (૨) એને કસરતથી પદનાર શુન્દાઓથી બચેતો રહે છે અને તેજ ચાલચત્તણાસો થાય છે.

“બિન્દિમહાહ-હિર્હમાનીર્હીમ.”

હો વહ્લાહુલ્લી લાઈજાહા ઈલ્લા હોવર્હમાનુર્હીમ, અહ્લાહુમા અંતર મલેકુલ હકફુલ્લી લાઈજાહા ઈલ્લા અંતા. યા અહ્લાહો. યા રહમાનો. યા રહીમો યા મલ્કેકો. યા કુદ્દુસો. યા સલામો. યા મોઅમેનો. યા મોહયમેનો. યા અઝીઝો. યા જજ્જાદો. યા મુતકબ્બેરો યા ખાલિકો. યા બારેઓ. યા મુસબ્બેરો. યા ગદ્દકો. યા ફૂજો. યા વહ્લીઓ. યા રઝઝાહો. યા ફત્તાહો. યા અલીમો. યા કાબેહો યા બાએતો. યા ખાદેહો. યા નાદેઓ. યા મોઇઝઝો યા મોઝિલ્લો. યા સમીઓ. યા ગમીરો. યા હકમો યા અહ્લી. યા લતીફો. યા ખળીરો. યા હલીમો. યા અઝીમો. યા ગદ્દકો. યા શદ્દકો. યા અલીયો.

યા કર્પારો. યા હરીઓ. યા મોત્રીતો. યા હસીઓ. યા જલીહો. યા કરીમો. યા રહીઓ. યા મુહુઓ યા વાસેઓ. યા હકીમો. યા વદ્દહો. યા મહુહો. યા બાએસો. યા શહીદો યા હકકો. યા વઝીરો. યા કવીયો. યા મતીનો. યા વઝીયો. યા હમીદો. યા મોહસી. યા મુજલીઓ. યા મેઇદો. યા મોહ્યા. યા મોમીનો યા હર્યો. યા કથ્થૂમો. યા વાજેહો. યા માજેહો યા વાહેહો. યા અહ્દો યા સમહો યા કાદેરો. યા મુકતદેરો. યા મુરદ્દેમો. યા મોઅબ્બેરો. યા અબ્બહો યા આબેરો. યા આહેરો. યા ખાતેનો યા વારી. યા મુનઆલી. યા જરો. યા લબ્બાઓ. યા મુનએમો. યા મુનતકેમો. યા અકુપો યા રહીફો. યા માલેકલ મુન્કે. યા મુલ્કજાલે વલ ઈકરામે. યા રખો. યા મુકસેતો. યા જામેઓ યા ગનીયો. યા મુગની. યા મોઅતી. યા માનેઓ. યા દારો. યા નાદેઓ. યા નૂરો. યા હાદી યા બદીઓ. યા ગાદી. યા વાદેમો. યા રશીદો. યા સખૂરો. યા સાદેકો. યા સત્તારો.

એને દરેક એક વખત પદનારની દરેક હાજત ખુલાપાક પૂરી કરે છે તેને મોઇનો મોદનાગ કરતો નથી અને જે કંઈ દુઆ માગે તે ખુલાપાક કબૂલ કરે છે.

ખુલાપાકના મુબારક નામો વઝીરો તરીકે પદવા અડગ અને શ્રેષ્ઠ છે. એ પરી ને કંઈ ખુલાપાકની માંગતામાં આવે તે ઇ. અ.

જરૂર ખુદાપાક આપશે. મજબૂરને વઝીફ તરીકે પદવાથી ઇસ્મે આ'ઝમ પણ હાથ લાગી જતા ઉમેદ છે. કેમકે ઇસ્મે આ'ઝમ પણ અસ્લાહ પાકનાજ નામેમાંથી છે.

હલીસ શરીફ સુખ્ય ખુદાપાકના નામેના વસીલાથી જે કંઈ દુઆ માગવામાં આવશે તે ખુદાપાક કબૂલ કરશે. તેમજ ખુદાપાકના નામેને વઝીફ તરીકે પદનાર જન્મમાં દાખલ થશે.

“ઇસ્મે આ'ઝમ” આપણે કુનાહારે ઇસ્મે આ'ઝમ માટે જમીન આરમાન એક કરવા જેઠલી મહેનત કરવા પણ ખંચાઈએ નહીં તેને માટે નીચે લખેલ હકીકત પરથી દરેક સાહેબ સારી રીતે સમજી શકશે કે ઇસ્મે આ'ઝમ શું છે?

એક દિવસ ‘હઝરત મુહમ્મદીમ અલ્લહમ બાદ શાદ” (ર. અ)ને કાઠ એ સવાલ કર્યો કે આપને ઇસ્મે આ'ઝમ યાદ છે? જો હોય તો ફરમાવો. આપે જવાબ આપ્યો કે લાઈઃ- પેટને દરામ રોઝીથી પાક સાફ રાખી કંઈ પણ કુની લાલચ વગર ખુદાપાકના જે પણ મુતારક નામનો વઝીફ ખરા દિલથી હમેશાં ચાલુ રાખશો તેજ ઇસ્મે આ'ઝમ છે.

મારા અસ્લાહ કેવો સારો જવાબ છે. દરેક સમજદાર સાહેબ આ ઉપરથી બધું જરૂરજ આગરત]

સમજી શકે છે. લંબાણ લખવાની જરૂર નેહો નથી. ખુદાપાક સૌને તેક હીદયન આપે એજ. “ઇસ્મે આ'ઝમ” બાબત ઉપર ટુંક ખુરાસો કર્યો છે જ્યાં અધિક અધિક લુઝુમોએ જેને જેને ઇસ્મે આ'ઝમ કલા છે તે લખ્યું છું:—

(૧) અસ્લાહ (૨) અસ્લાહુમા (૩) હ

વાંચકોને !

(૪) રખના (૫) ગિરિમદનાદ ફિદન માનિ રંદીમ (૬) વા હથો વા હથો (૭) અલાહો લ.મ.લાદા મલાહો વલ હમુમ કમૂમ (૮) વ એલા- ઉલુકમ એલાહવ વા- ઉલુલ લાહલાદા મલાહો વર્દમાનુરંદીમ (૯) હામદમાદુલમત્રી લાઈ લાદા મલાહો વ રંદમાનુરંદીમ (૧૦) વા અલાહો, વા રંદમાનો, વા રંદીમે (૧૧) વા બહીઅરસમાવાતે વલ અર્હે (૧૨) વા

ઝવજલાયે વત્ર ઇરામે (૧૩) વા બહીઅરસમા- વાને વત્ર અર્હે વા ઝુજજલાયે વલ ઇરામે (૧૪) લાઈલાદા મલાહો અતા સુબ્હાનકા ઇન્ની કુન્તો મિનઝઝાએમીન (૧૫) વા મુહમ્મદ હાઅ- વાતે (૧૬) વા કાદીવત્ર હાઅને (૧૭) વા મોરુ બબેજવ અરખાએ વા મોરુતેહલ અખાએ વા સામેઅલ અરવાતે વા મુહમ્મદ હાઅવાતે વા કાદીવત્ર હાઅને (૧૮) વા હસીમો (૧૯) ય

સમીચો (૨૦) યા ખરીયો (૨૧) યા સદેકો
 યા સતારો (૨૨) દરખાનદારો વ નેઅમલ
 વખીયો (૨૩) યા માસેકુલ મુદે (૨૪) હો
 વદલાદુદ્ધાદો લાખલાદો હંસા હોવા રખજીવ
 અર્થલિ અઝીમ (૨૫) અદલાહો લાખલાદો
 હંસા હોવા લદલ અરગાલિસ દુરના (૨૬) વ
 અર્થલિસ વખુદુલ દખુલ કપ્પમ (૨૭) અદલા-
 હુમા ઇન્તી અરઅયોકા ખેઅરમેકલ મખજૂ-
 નિસ મનૂનીતલહેરીસ મુદદરમીસ કુદુરીસ
 દખીસ કપ્પીરદખાનીરદીમં જિતજલાસે વલ
 હકરામે (૨૮) યા અલાહો યા રદમાનો યા
 રદીમો યા હરીમો યા સમીચો યા સદેકો યા
 સતારો (૨૯) અદલાહુમા ઇન્તી અરઅયોકા
 ખેઅન્તી અદદદો અન્નકા અતદલાહો લાખલાદો
 હંસા અંતલ અદદુરસમદુદ્ધાદો લખયલિલ
 વ લખધૂલ વ લખધૂલફ કે.ફેવન અદદ
 (૩૦) અદલાહુમા ઇન્તી અરઅયોકા ખેઅન્તી
 લલલ દમ્દો લાખલાદો હંસા અંતા યા દન્નાનો
 યા મન્નાનો યા બદીલિસમાવતે વલ અદે
 યા જુલગલાસે વલ હકરામે યા ખેરીસ વાર-
 રીના યા અદમરગીના યા સમીકલ દુઅ એ
 યા અદલાહો યા અદલાહો યા અદલાહો યા
 આલેમો યા સમીચો યા અર્થીમો યા દલીમો
 યા માસેકુલ મુદે યા સતારો યા હકેકો યા
 હદીમો યા હાઅમો યા અર્નાયો યા મોહીનિ યા
 દખીમો યા અલીમો યા હાલેરો યા રદમનો
 યા રદીમો યા હરીમો યા મેઅન્તી યા માનેઓ
 યા મે.દમી યા મુકસેતો યા હમ્બો યા કપ્પમો
 યા અદદો યા અદદો યા અદદો યા રખો યા
 રખો યા રખો યા વદદાઓ યા ગફદો યા
 હરીમો યા લાખલાદો હંસા અંતા મુખ્જાનક
 ઇન્તી કન્તો મિનજાઅગીના અંતલ દરખી વ

નેઅમલ વખીયો. (૩૧) અદલાહુમા ઇન્તી
 અરઅયોકા ખેઅન્તી લલલ દમ્દો લાખલાદો
 હંસા અંતા વદદોકા લાચરીકા લલલ દન્નાનુલ
 મન્નાને બદીલિસમાવતે વલ અદે યા જુમ-
 નલાસે વલ હકરામે. (૩૨) કુલિલ્લા હુમા
 માસેકુલ મુદે.....ઉવટ મુમી.

હરમે આ'જમની ખાસ તારીર એ છે
 કે એ પદી ને કંઈ દુઆ માગવામાં આવે તે
 ખુદાયાક કબૂલ કરે છે અને દીન દુનયરી દરેક
 દાગત પૂર્ણ થયા તેમજ બધી મુશ્કેલ આસાન
 થયા અહરીર સમાન છે દરેક વખીયા વગેરેમાં
 નિયત અને ખરા અજીદાની તેમજ દલાલ
 રાશીની ખાસ જરૂર છે એ સિવાય બધી મહે-
 નાત નહામી છે, તેનો જરૂર ખિયાલ રાખવો
 જોઈએ

રશ પળ હરમને વખીયા તરીકે પસંદ
 કરે તે તેને એટલી વખત પડવું નહીં કરવું
 જોઈએ કે દરરોજ મે તે લોગે તેટલી વખત
 પડવું જોઈએ. એક દિવસ પદી એ દિવસ છોડી
 દેવું અમર કોઈ દિવસ વધુ અને કોઈ દિવસ
 કમતી એમ પડવું ન જોઈએ એ બાબત પણ
 ખાનમાં રાખવી જરૂરી છે, અને જાનની
 તેમજ કપડાની પછીનો અને ને જગ્યાએ
 પડ્યા બેસે તેની પાછીનો પણ જરૂર ખિયાલ
 રાખવો જોઈએ.

અરમાલિલ દુરનામથી અમુક અમુક
 નામેનો સથે મેજવી પડવાથી ને હરમે
 આ'જમની તારીર પેરા ધર્મ તેનાથી ને ને
 ફયા અને કામ થાય છે તે લખું છું:—

જે બેબે કે તખુ તખુ અમર વધુ તામે
 હુમ તેનાં દરેકના અદદો સરનાઓ કરી
 તેટલી વખત દરરોજ એક ચિલ્લા મુમી અમર
 ધારેલું કામ પૂરું થાય ત્યાં મુમી અમર તો

પદનારે પોતાના નામના અદ્દ મુજબ દરેજ નકકી કરેલ વખત અને જગ્યાએ એકાંતમાં બેસી પઢવુ. પદનારું શરૂ કરવા પહેલાં તેમજ પડી રહ્યા પછી દરેક સારીક પઢવું જરૂર પ્ધાનમાં રાખવું. જે આખા કુકગ છે તેને પદનારે પોતાના નામના અદ્દ મુજબ પઢવું.

(૧) “યા હુલીમો, યા અલીમો, યા અલીયો” (૧) સખતમાં સખત લાઇસાજ ખીમારીમાંથી છુટવા તેમજ ગમે તેવા સંગીન મુકદ્દમામાં ફતેહ મેળવવા માટે આસીર છે. (૨) એને ખતમની રીતે એક લાખ એકાવન હબર વખત પઢવાથી ધારેલું ગમે તે કામ છે અ એકજ આઠાડીઆગા થઇ જશે. (૩) સાધારણ કામ માટે દરરોજ એક હબર વખત પઢવાથી ધારેલું કામ છે. અ. બહુ જલ્દી થઇ જશે.

(૨) “યા અહુમરદિમીન” (૧) એને કસરતથી પઢવાથી ધારેલું કામ છે અ. બહુ જલ્દી થઇ જશે (૨) દરેક મુસીબત દૂર કરવા એને હંમેશા કસરતથી પઢવું. ગમે તેવી સખત મુમીબત હશે, તે પશુ છે. અ. બહુ જલ્દી દૂર થઇ જશે () ઇશા પછી સજદામાં જઇ એકરો વખત પડી કુઆ માજેથી લાઇસાજ ખીમારી પશુ છે અ સારી થઇ જશે (૪) ગમે તેવી સખત મુસીબતમાંથી છુટવા તેમજ ધારેલું કામ પૂરું થવા નંજર ૩ મુજબ પઢવુ (૫) એને હમેશા કસરતથી પદનાર ઉપર લખેલ ફવદાઓ ઉપરાંત ખીજા અનેક ફવદાઓ મેળવશે.

(૩) “યા મલેકુલ અઝીઝા” એને કસરતથી પદનાથી નફાની રોડત નાખી થઇ જાય છે.

આગસ્ટ]

(૪) “યા સમદા” એને કસરતથી પઢવાથી બુખ લાગી હોય તો નરમ પડી જાય છે અને વારંવાર બુખ લાગતી નથી “અલ્લાહુ-રસમદા” એને કસરતથી પદનારને ખુશીક છે. અ દરેક મેજ અના કરશે, અને તે કાધના મોહનાજ થશે નહીં એ સીવાય અનેક શાયરો મેળવશે.

(૫) “યા ફઅઆલો” એને કસરતથી પદનાર દરેક રંગ-ગમ-શીકર-અને વસાસ-ઓથી છે અ. બહુ જલ્દી છૂટી થશે અને એ બીજીથી બચેલા રહેશે.

(૬) “યા સરદિલ બરીરો” એને કસરતથી પદનારની દરેક કુઆ ખુદાયાક કબૂલ કરે છે.

(૭) “યા કાદિલ મુકદ્દિલ હવી-મ્બુલ કાએમો” ભારે વજન ઉઠાવવાલા, સખત કામ કરવાવાલા એને કસરતથી પદના રહે તે છે. અ થાક લગશે નહીં. (૨) કઇ પણ કામ શરૂ કરવા પહેલાં એને પઢવું શરૂ કરેથી છે. અ બહુ સહેલાઇથી કામ થઇ જશે.

૮ “યા અઝીઝુલ જબ્બાદિલ મુતક-અમિદો” (૧) એને કસરતથી પઢવાથી હજીજા વધે છે અને પદનારના દિલમાંથી હુ-પદ-મગરૂરી દૂર થઈ દિલ નરમ થાય છે. (૨) કોઇ મગરૂર માણસ રૂબરૂ એને પદનાથી છે. અ. નરમ થઇ જશે.

(૯) “યા નૂફલ આરેતો” (૧) અગર કોઇ બાગત ખવાખમાં બદલવી હોય તે વડુ કરી બિસ્તર પર સુવે અને સુતા, સુતા પઢવું ચલુ રાખવું છે. અ ખવાખમાં બધી બાગત માલુમ થઈ જશે. (૨) અગર કોઇ વાત સમજામાં ન આવતી હોય કે અમુક કામ કેમ કરવું તો એને ૨૫૬ વખત પઢવું છે. અ.

કોઈ સ્થાને અંગનામ (રસ્તો) મલી જશે. (૩) મુસાફરીમાં રસ્તો ભૂલી જનાર નજરે મુઝબ પડશે તો ઇ. અ. જાદી રસ્તો મલી જશે.

૧૦ “યા અલીમુલ હુકીમો” એને કસરતથી પડવાથી ઇશ્મ-નમાં તરછી મળે છે.

૧૧ “યા હુકીમુર ઉકુલ મત્તાનો” રોકાવ તબીબતવાળા એને કસરતથી પડશે તો ઇ. અ. દિલ ખરાબર થઈ જશે અને કદી કોઈપણ માણસ વગેરેથી ડરશે નહીં. એકાંત જગ્યામાં જ્યારે દિલ પર બેચેની કે મનરાજ લાગે ત્યારે એને કસરતથી પડવું ઇ. અ. બધું ઠીક થઈ જશે.

૧૨ “યા ફરીમુલ વહુદાઓ હુદતુઓ” જેની રોજ તંબ હોય અથવા જેને કોઈ દાઝત હોય તો એને કસરતથી પડવાથી ઇ. અ. બધું જાદી ફરામ રોજ મળશે તેમજ કારેકું કામ પૂરું થશે.

૧૩ “યા હાદીયલ ખખીરુલ મૂખીનો” અર્થાત્ત પછી એને કસરતથી પડે અને દરેક એકસો પૂરા થશે “એહુદેની યા હાદી વ અખેરની યા ખખીરા વ ખેનેતી યા મૂખીનો”ને એક વખત પડી જે જાગત જગ્યામાં વાણી હોય તેવું નામ છેવું એ મુઝબ પડનાં રહેવું ત્યારે ઉપ આવે ત્યારે સુઈ જવું ઇ. અ. જગ્યામાં જાગી જાગત માણસ થઈ જશે.

(૧૪) “યા મસેકો યા હુકકો યા મૂખીનો” તંગદસ્તી દર કરવા માટે કસરતથી પડવું અકસીર છે. “સાઈલાહા ઇંસલ્લાહુલ મસેકુલ ઇંસલ્લા મૂખીનો” એને હમેશાં કસરતથી પડનાર ઇ. અ. કદી કોઈના મોદનાજ થશે નહીં (૨) એને હમેશાં કસરતથી પડવાથી

તંગદસ્તી ઇ. અ. બધું જાદી દર થઈ જશે. (૩) એને કસરતથી હમેશાં પડનાર ઇ. અ. મોત-પી સખતીઓથી બચી જશે અને ક્યામ-તમાં મોટા મોટા દરમ મેળવશે અને ક્યામ-તીમા એ ઉપરાંત દીન કુનાવા અનેક કાયદાઓ પણ મેળવશે. (૪) એને કસરતથી પડવાથી કરજતરીમાંથી બધું જાદી ઇ. અ. છૂટા થઈ જવાશે.

(૧૫) “હાવરાંકમાનો આમ-ના ઘેહી વ ઇંસલ્લાહુલ તવકકુલનો” (૧) જે પશુ દાઝત કે મુગદ હોય તેની નિપતથી એને કસરતથી પડવાથી ઇ. અ. બધું જાદી દાઝત, મુગદ પૂરી થશે. (૨) એને કસરતથી પડનાર ઇ. અ. કદી પશુ કોઈના મોદનાજ થશે નહીં. (૩) એને કસરતથી પડનાર છાંદગીમાં દીન કુનાવા અનેક કાયદાઓ મેળવશે અને મૌનતી સખતી-ઓથી બચી જશે અને ક્યામ-તમાં મોટા દરમ મેળવશે. (૪) મકાનમાંથી બહાર નીકળવા પહેલાં “ખિરિમસ્લાહ” પૂરી એક વખત, દરેક સરીફ એક વખત અને એને ૩ ત્રણ વખત અને એક વખત, દરેક સરીફ પડવાથી ઇ. અ. ઘરે સુખરૂપ આપશે અને દરેક આર્થિક બચાવી જાયેમો રહેશે.

(૧૬) “યા હાએમુર અઝીજો વલ બકાયા યા હુકુલ્લાયો વલ અતાયા યા અઘીહો યા રહમાનો યા રહીમો બેહકકે ઇંયાકાનઅએહો વ ઇંયાકાનસ્કકન” (૧) એને હમેશાં કસરતથી પડનાર ઇ. અ. કદી કોઈના મોદનાજ થશે નહીં. (૨) એને કસરતથી પડનાર ઇ. અ. કદી કોઈ આફત, બધા, રંજ, મુશીબતમાં પડવાથી નહીં એથી ઘીન્તમાં પડકર્ષ જનાર કસરતથી પડનાર રહેશે તો ઇ. અ. બધું જાદી છૂટા થઈ જશે.

(૧૭) લાઈસા ઇલેલેલો વહુદૂ
લાશરોકલૂ લાલુલુકી વલુલુ હુદૂ
વહોના અલ્લા કુલે શૈદન દીદર એને
દમેશાં કસરતથી પદાથી નં. ૧૬ માં લખેલ
ફાયદા મને છે નંબર ૧૬-૧૭ના ઉપર લખેલ
ફાયદાઓ ઉપરાંત બીજા અનેક દીન દુન્યાના
ફાયદા મને છે જે એના પદનારને ઇ. અ.
બહેર થતા રહેશે.

(૧૮) યા અહીદો, યા રહમાનો, યા
રહીમે, યા અહુદો, યા સમેદો, યા
મુજીમે, યા મુકીતો, યા હુકીમે, યા
મજીમે, યા મોહદો, યા લતીફો, યા હુદો,
યા કરૂમો, અકદે હાજતી યા કદીયુલ

હાજત અકદે હાજતી યા કદીયુલ હાજત
અકદે હાજતી યા કદીયુલ હાજત (૧)
દીન દુન્યાના મને તે મુશ્કિલ કામ, ઉમ્મદ
મુરાદ વગેરે પ્રુર્ણ થવા ઇશાની નમાઝ પછી
પીનર પડતા પહેલાં પોતાના નામના અદ
પ્રમાણે કામ પ્રુર્ણ થાય ત્યાં સુધી દરરોજ
પઠવું (૨) કોઈ પણ કામ વગેરે માટે ન હોય
તો માન યા કરૂમો સુધી હમેશાં કસરતથી
પડનાર ઇ. અ. કદી કોઈનો મોદનાજ થશે
નહી, અને એ સિવાય બીજા અનેક ફાયદા
મેળવશે જે લખી શકાય એમ નથી, પડનાર
પોતે સમજી શકશે

(સમાપ્ત)

“કવિતા” [માસિક]

- ‘કવિતા’ માસિક શુજરાતીઓની કવિતા-ભૂષને સંતોષવા નીકળ્યું છે.
- ‘કવિતા’ માસિકે એક વર્ષ જેટલી ટુંકી વચમાં સારી પ્રગતિ સાધી છે.
- ‘કવિતા’ માસિક અકવિઓને પણ કવિતામાં રસ લેતા ફરી શક્યું છે.
- ‘કવિતા’ માસિકમાં આમ અને ખાસ, એ ગદ્યાય વર્ગના કવિઓ હાજર થાય છે.
- ‘કવિતા’ માસિક લેખિકા મુશાયરની મજા આપી જાય છે
- ‘કવિતા’ માસિકના લેખિકા ત્રણ છે. ઈન્દુલાલ ગાંધી, મગનલાલ દેસાઈ, અને રતુભાઈ દેસાઈ.
- ‘કવિતા’નું વાર્ષિક લવાજમ ફક્ત દોઢ રૂપિયો છે, ‘એટલે રાજની ૪/૫ પાઈ પડી.
- ‘કવિતા’નું લવાજમ ભરવાનું ઠેકાણું:-રતુભાઈ દેસાઈ ‘કવિતા કાર્યાલય’ વલ્લભનિવાસ, બિલોપારલો (મુંબઈ).

ટાંગાવાળો

અનુવાદક: સીરતી

શાહ મુદમદના તકિમાનો એક બાગ
કાપીને તખેનો બનાવી લેવામાં આવ્યો હતો
આ બધું દાદાગીરીથી થયું હતું. અંતે રમઝાનની
છતી સવા શીટની હતી, અને એ બીમકામ
બવાનને નિદાણીને સધળા દેખત ખાઈ અથા
હતા. કોઈથી સું કે આ થતું ન હતું. અધૂરામાં
'પુર' હોય તેમ કબૂતરોના પાંજરંથી લઈ મજાર
લગી લીદ પયસાથી રહેતી હતી. લીદ વિખેરે
રમઝાનનો થેડો અને ઉપાડે મુન્તપર. જેની
નાકમાં દુર્ગંધ આવી તે લીદ ઉપાડી ગાંબતું.
રમઝાનને તો ઘોડા સાથે મનલગ્ય હતી અન્ન-
ખત, ઘોડાના થાનને તે અરિસા જેવું ચક-
ચકિત રાખતો.

કમીરીમાં ભાગ્યેજ કેહવું સંભળવામાં
આવતું હતું! રમઝાન પોતાના ટાંગામાં
ખેસાડીને દારોગાને નડી ઉપર મફત ફરવા
લઈ જતો. દારોગા કહેતો: "અમારા રાજમાં
રમઝાનને સધળા વાનની છૂટ છે." રમઝાન
સાગરનો, દારોગાનું રાજ અટક છે. તેની
આંખોમાં તખેસો ફરી જતો તસગુરમાં ઘોડાનું
યાત એર પશુ જળદળી હોઈતું. મદમખાનના
એક નવા અંદાઝથી તે ઘોડા તરફ જતો; અને
વિચારતો કે દારોગાને વખને આ અમતું ન
હોય; નહિતર તે ટાંગામાંથી ઉતરી, ઘોડાની
આંખોમાં અંખો પડેલી તેના માથાને પોતાની
છતી સાથે લીસી લેત.

ઘોડાનું નામ હતું 'હંદુ' માનવીના રમતિ-
વાળ બાળકની જેમ તેને કુદાંદ કરતો જોઈ
રમઝાનને યકીન થઈ ગયું હતું કે મોટા થઈને

આ અગત્યક વહેરો એક સુંદર અને ચંચળ
ઘોડો તીકવશે. અને વ્યારે તે ઇદના દિવસે
તેને ખરીદી લાગ્યો હતો; ત્યારે મોડે લગી
તેના હાંતને તપાસતો રહ્યો હતો. અને તે ચાર
પેદીનો કાચવાન હતો અને ઘોડાઓ વિધેનું
તેનું રાન ધણેજ ગણેણું હતું. 'હંદુ'ને
નવરાત્રની વખતે રમઝાનનાં હાથ તેની કાળી
ખખમાંથી પીડ પર ફરતા રહેતા. તેના ધોવણા
ચારે પગ તે ખુબ ચોળાને ધોતો અને પછી
તેનું મુખ ઉઘાડીને જોતો કે કુદાંદ હાંત દર
કેટલા જાણી છે અને ઇંડુ પોતાની ધોયળી
રમઝાનની છતી પર ચપચપાવતો જાણે કહી
રહ્યો હોય; "અત્યારથી મને ટાંગામાં જોડવાની
વાત ન વિચારો, રમઝાન મિયાં! દરેક તો
કુદાંદના દિવસો છે મદાર. પાચ વરસનું વય
ન થાય ત્યાં લગી મને ટાંગામાં ન જોડના,
પછી જોજે, મારા ફૂલોં કેવાં મનજીવ બની
જાવ છે અને હું કેવો દેકું છું!" રમઝાન
કહેતો: "દને ત્હારી પશુ આશામથી કે આમ
મફતનીજ મરતી ક્યાં કરશે, હંદુ બેટા!" પશુ
હંદુ ન માનતો એટલે રમઝાન પોતાની મુઠ્ઠી
કુદ્દનને જમ મારતો: "અરે, ઝરા આમ
આવીને તો જો, જમગલી દે જોતે. તેજ તો
એને આટલો ગાયે ચડાવી રાખ્યો છે; એની
પીડ પર હાથ ફેરવી ફેરવોતે."

મુઠ્ઠી કુદ્દન નછક આવી કહેતી: "તમે
ખસી જાઓ અદિઆથી. હું પોને નવરાત્રીય
મદારા ખેડાતે, તમને તો એની શિકાવતો કર-
વામાં મજા પડે છે."

અને રમઝાન કહેનો:-“સે, સંજાણી લે તારા બેરાને.”

પેતાની વિવિધ રીતોથી છઠ્ઠુ પેતાનો ગ્રેમ પ્રદર્શિત કરતો. પૂંછડીને તે વિચિત્ર રીતે ઉઠાળતો અને રમઝાનને જોઈ તે હજુદણુ લાગતો એ નિદાળી રમઝાન કહેતો: “ચેઁઁ જલ્દા બેરા! આ આગે તારા માટે સરસ મસાણો મંગાવ્યો છે. ખાશેતો ખુશ થઈ જશે.”

પરંતુ છઠ્ઠુ એમ એટલી સરળતાથી માને એવો ન હતો. હજુદણુવાનું તે ચાલુજી રાખતો. જાણે કહેતો કેમ ન હોય: “૧૨ જરો નહિ, રમઝાનમિયાં! મસાણો તો પછી પણ આવશે. તારે તો તમને જોવા કરવા છે, તમારી વાતો સંજાણ્યા કરવી છે.” રમઝાન કહેતો: “અરે બેરા! આગ આપીશો શાનો ધાવ છે? હું જોતજોતામાં પાછો આવું છું, પછી છે કાછ?”

છઠ્ઠુ હજુદણુવાનું ઊઠી દેતો. પરંતુ તે રમઝાન જોવા લાગતો અને પછી એમ લાગતું કે તે હમણુજ ચલ દરને કહેશે: “વાર તપરે, જાઈ આવો બહાર. વાર લગાડી નહિ.” અને કાંટી ખૂબસૂરત યોદ્ધાની હામીન તરફ ઝુકી જતી.

ગત વરસથી રમઝાન વિધુર જતી ગયો હતો. પત્ની જિયારી ગોરાની એટલો મારે તરસતીજ રહી ગઈ. હામાનાની લીલી મુઠાંએ રમઝાનને ધણે સતાવ્યો હતો. સંજાણું ફેરું વધી ગયું હતું. ક્યાંથી લાવીને ખાંચે ગોરાની યોદ્ધાની પેતાની મુઠાં ફુલનને! લઈ રહને દવે તે ઈર્ષ્યા મનને મનાવતો હતો. એ સમજદાર, દમદાર કાંટી બહારે તેની પાછે પડેલાંતો મુઠાંસ ધોડો દતે તો તેની હિંમતી એક ખામોસ ગરમ જાંબર જેવી જાંબરે રહેતો.

અસનમમાં ખેડાં ખેડાં અકચર રમઝાનની

આંખો ખીંચાઈ જતી, જાણે તે કોઈ રવખ નિદાળી રહ્યો હોય ત્યારે તેને થતું કે કાંટી આંખો પણ ખીંચાઈ ગઈ છે. અને તે જાને એકી વખતે મુઠાં ફુલનને નિદાળી રળા છે. કાંટી ગજામાં કાંધો પડેલીને તે પૂછતો: “સચું ફેલ્લે કાંટી બેરા! તને મુઠાં ફુલનનો વાદ આવતી રહી? જે દરરોજ સારારે તને મરી ખાંડાવતી હતી.”

સત વરસના લંબાણ અરસમાં મુઠાં ફુલનને કોઈ બાગક ન થયું. પાંડ અરસમાં માંજ તે કાંટીની નીચે કાંટામાં જઈને સૂતી, કોઈ કોઈ રાત્રે રમઝાનને એમ લાગતું કે તેની ગરબન પર કોઈ બાગકની અંગૂઠાએ ફરી રહી છે, જાણે કાંટામાં ફરતી ફુલનની કૂખડી ચર્મિયે હોય અને અકસાદની કૂખડી તેનું બાપના નાભિમાં ખાંડી પડે. એવું હોય અને તે વિચારેતો કે આ સપાળું કાંટીની દુઆઓનું પરિણામ છે. આમજ ચાલીને તેના રમઝાન આર પણ રસદાયક દરજ દરમયાન થતું. તે જોતો કે તેનું બાગક એકધુંજ નથી, આખા ચોરસ જાણે કસમસ કરતાં તેની તારા જોઈ દસી રતાં છે. અને છઠ્ઠુ હજુદણી રહ્યો હોય: “રમઝાનમિયાં! જુઓ તો આ દ્રવ્ય, દવે કો, આ સપાળામાં ખૂબસૂરત પછેડો ક્યા છે?”

આ સપાળાં રવખ તેનાં મુનેસા સાગરના તરંગોને જગાડી નાંખતાં હતાં. લોહો સમજતા કે રમઝાન પડેલવાન છે અને એ ખેડું પણ ન હતું. પાંડુ, એ પણ તો સાચું હતું કે પતિના મૃત્યુ પછી તેના આકાશને ધરધર મુજવાનું મદલું ફરી લીધું હતું. જાણે આ પછી વનમાં ખેડું એમજ કંપનું રહે છે. તેની રદ પણ મુઠાં ફુલનની વાદમાં મુજતી રહેતી હતી.

“આઠ શેરનો તો ઘઉંનો આટો છે, ઇંદુ ખેટા!” રમઝાન પોતાની તંગદશ્વીના શેદણું શરૂ કરી દેતો. જાણે દૈવાનના પુત્ર દંસાનના ગમને હીક હીક સમજવાની શુદ્ધિ ધરાવતો હોય: “એક દિવસ તો સાડા પાંચ શેરનો યઇ ગયો હતો આટો ઇંદુ ખેટા! આ તો સરકારને દયા આવી તે રૂપિયાના આઠ શેરનો ભાવ નક્કી કર્યા” અને ઇંદુ પોતાની ખૂબસૂરત ચાલણી ઉઘી કરી રમઝાનની તરફ જતો, જાણે કહેતો હોય: “ગભરાય નહિ, રમઝાનમિયાં! આટો ફરી આવી જશે પોતાના પહેલા ભાવ પર. રૂપિયાનો પંદર શેર” પણ રમઝાન મસ્તક ઝુકાવ ને ખેંચી જતો તેને એમ લાગતું કે કોઈ કરોળિયો તેના દિમાગમાં પોતાનું જાણું રૂંધી રહ્યો છે! ઇંદુ હણહણતો, જાણે કહેતો હોય: “વાહ, રમઝાનમિયાં! ખૂબ પહેલવાન છો તમે પણ? અરે મિયાં! હિંમત કેમ હારો છો? આ તકલીફો હમેશાં થેડીજ રહેવાની છે?” રમઝાનનું મસ્તક ઉંચું થઇ જતું, ઇંદુ પોતાની પૂછડી હલાવતો અને રમઝાનને તાકી રહેતો. જાણે કહી રહ્યો હોય: “રહતે મંદી પણ તો નથી મળતી, રમઝાનમિયાં! પણ કોઈ પરવા નહિ હું તમારા માટે સો માઈલ દોડીશ. સોહી પરસેવો એક કરી નાંખીશ,”

અને સાચેજ ઇંદુ દોડી દોડીને લોહી પરસેવો એક કરી નાંખતો. પરંતુ તેની આપક જેતે તે હવાઇ રોડી સમજતો-ધણીજ જાણી યમ ગમ હતી. ટાંગાનો સાજ ધણો પુરાણો હતો. નવા રમર રાખરની હવે કોઈ આશા ન હતી. તેનું મૂંઝવણ ધણું વધી ગયું હતું. ઝમાનો બદલાઇ ગયો હતો. જાણે એકજ રાતમાં રૂદિ બદલાઇ જાય અને સોરજનાં દંડની

ચિંતા તેના દિમાગને કોરી ખતી હતી.

ઇંદુનું કરમાયતું મુખ નિહાળીને રમઝાન પોતાને અપરાધી લેખતો. પહેલાં તે તેને દરરોજ થોડ મણુ લીધું ઘાસ, લૂસન ખાવ રાવતો. ઉપરાંત ચાર શેર ચણા પણ આપતો. હવે તો તેમ ધણી મેંઘા થઇ ગયાં હતાં. પંદર આનાનું લૂસન, સડીયું વિગેરે આવતું અને આઠ આનાના ચણા, રમઝાન તેને પૂરો ખોરાક તો ફેરે રહ્યો અર્થો ખોરાક પણ આપી શકતો ન હતો. તેને પોતાની જાત પ્રેમે ધિક્કાર જૂટયો અને હવે તેને એમ લાગવા માંડ્યું કે તેના દિમાગમાં ઇંદુની આખરી લીધે લાખત થઇ રહી છે અને તેના પેચાળની ધાર પણ અવશ્ય તેના દિમાગ પર રેડાશે. એજેરત આદમી! જુઆ ધોણધી કામ સેતો જાય છે, જેને તે પોતાનો ખરીદેલો મુલામ લેખે છે.

જૂજ ધણી સતારતી, ત્યારે રમઝાનને પોતાના પેટમાં ધગધગતો લાવા-નરસ ઉત્પન્ન થતો લાગતો. અને તેને થતું કે ઇંદુના પેટમાં પણ લાવા ભડકી ઉઠશે. તે ટંગાને ચંભાવી દેતો, પરંતુ એ પ્રેમ ઉપાસ થોડોજ હતો અને મજમ ખુદાનો, જૂએ મરતા લોકો તરફ જતાં પણ તેને એમ લાગતું કે આ લોકો તેને ધેરી રહ્યા છે, અને કહે છે: “ખુદ તો મરશેજ જૂજધી, પણ મરીબ થોડાને શા માટે મારે છે પોતાની સંગાથે, એને વેચી કેમ નાંખતો નથી...?”

પરંતુ ઇંદુને વેચવાનો વિચાર રમઝાન કશી પણ શકતો ન હતો. તે ધણેજ સંકાસ રહેતો. મુસમ તો મુસમ, ફેરફાર દિવસો લગી

તે મોઢું સુધ્યાં ન પાતો. તેની ખાકી કમીસ અને સાદા પર કાદવનો રંગ ચઢી ગયો હતો સાવ તેના આગા ઉપર પણ.

જાળ અને ગંદકીમાં ખોજાવણા નેના રમજાનને સાગ્યું કે કુધના સમાચારો લોક-સુખક જેની તાકાત ધરાવે છે.

"જરમનવાણો શું કહે છે તેની તને ખબર છે છદ્દ?" તેણે પ્રશ્ન્યું.

છદ્દ ખામોશ રહ્યો. અને રમજાન બોલ્યો: "જરમનવાણો કહે છે કે રસવાણો એનો સિક્કો મળી લે."

ઘોડીવાર પછી છદ્દએ મસ્તક દલાવ્યું અને થોથણી ધમાવી રમજાનની આંખોમાં આંખો પડેલી દીધી. જાણે કહી રહ્યો હોય.

"એ કોઈ નવિન ખચર નથી, રમજાન-મિયા! શહેરનાં ચોપા દરવાજાની બહાર રેડિ-ગોના મુખેથી હું પણ જામની ગરમા ગરમ ખજારો સાંભળી લઈ છું."

જામની તખાલી અને સરનાસના સમા-ચારો સાંભળતાં રમજાનને પોતાની તકલીફો નિરર્થક અને કુલ્લક લાગતી અસ્તબલમાં બેસીને હુકમોનો રંગ ખેંચતાં તે વિચારતો, જરમની એક મણેજ મોટો ટોંગા છે. જેના પર રવાર અર્ધને હિટલર રસમાંથી પસાર થવા મંજિ છે. પરંતુ જામરે એક દિવસ કોઈ ઉતાવળા મુખે તેણે સાંભળ્યું કે રશિયન કિસનો, અને મજારો મે દઝાર ઘાળી દીવાર બનાવી દિટલરનો માર્ગ રોકાને ઉઠા છે અને દિટલરને બાપ પણ એ માનવ દીવારને તોડીને અડખ નથી વધી શકે, ત્યારે તેને ધણે આનંદ થયો અને તબેલામાં પડેલીને તે પુઝારી બાંધ્યો.

[આગસ્ટ]

"રત્ની સડક પર દિટલરના ટાંગના નવા રથ પર ટાપર પણ કામ આપી શકે એમ નથી." છદ્દ હજુદરથે; જાણે કહેતો હોય: "મહારા માટે તમારા કોઈપણ સમાચાર નવિન નથી હોઈ શકતા, રમજાનમિયાં!"

રમજાન વિચારતો કે દિટલરનો પરાજય થાય તો લગામની અંત આવી જાય. આ મત તેણે ઉતાવળીની વાતો સાંભળી સાંભળીને ખાંધો હતો લગામને ક્રેસેક વરતુના લાવ વધારી દીધા હતા. સેંકડો દહારો માંડલ દર ધનારી લગામના બખાનક પંજા દગલાંથી ગરીબોના મોંઢામાંથી રાટી છિનવી રહ્યા હતા, તેને છદ્દની કુધનાં આંખોમાં મમ અને ખોર કેડે દીધાતા દેખાતા. જાણે તે લગામમાં મરનારાઓની ચીસ પુકાર સાંભળતો હોય... પણ પળે વધતી જતી પુકાર, જાણે એક વિચિત્ર પરંતુ ભારે ખોર તેના અંદમાને પોતાની લોખંડી મુઠોમાં બીંધી રહ્યો હોય.

સહીનીત કાંટાઓ જેવા લટકતા માથાના લાંગા વાળોમાં સાવ; રમજાને કદી આંજળી-ઓની કાંસડા પણ ફેરવી ન હતી. તેની છાતીનું માપ પણ હવે ધટતું ચાલ્યું હતું. પરંતુ મુખરરને તો તે પહેલાના નેતુજ ઇચ્છિય સંજ્ઞા નહરે પડતું હતું-પુરું, સચારીટ, રમજાન તેને હવે પડી કદી નદીએ મક્ક કરવા લઈ જતો અને કબૂતરોના પાંજરા પાસેની લીદ ઉપાડતી વખતે મુખવરના ડાવલાવમાં નૂલ જેવી કેરિયન જાણતી. અને કદી મુખવર, છદ્દની પીંક પર હાથ ફેરવતો તો તે તેની તરફ થોથણી છુપાવી હજુદરથે. જાણે કહેતો હોય:

"હું તમને આજણું છું. મુખવર!"

[૭૧૪]

[૧૯૪૨]

એક દિવસ રમઝાન રાત્રે અભિષાર વાગે તમેલામાં પાછો ફર્યો. મુઘલવરે તેને જણાવ્યું કે તે છંદુ માટે લીલા ધાસની ગાંધડી લેવાની કેશિશ કરતો રહ્યો; પરંતુ કેાષ ધાસનાળા ઉધાર આપવાને રાજી ન થઈ છંદુએ એ ચાર વખત પોતાના માલિકના જમણા હાથ પર થોપણી થપથપાથી, જનલે કહ્યોતો હોય:

“કેાષ પરવા નહિ, રમઝાનમિયાં! હું કોઈ ખાધા વિનાજ રાત કાપી નાંખીશ.”

રમઝાન પરસેવે રેળઝેળ થઈ રહ્યો હતો. કાપી પાસેનીજ એક કુકાનની સામે ટાંગે થોલાળીને તે ત્રણ તન્નુરી રોડી ખરીદી ટાંગાપર બેઠોં બેઠો આરોગી ગયો હતો. પરંતુ છંદુ એ નવાપરા લગી જૂએ પેટજ લાંથી ફર્યો હતો; હવે રાત્રે જૂએજ રહેશે. રાત ઘણી વાંતી ચૂકી હતી. અત્યારે તો ઘણો પથ મળી શકે એમ ન હતું.

રમઝાન વિચારવા લાગ્યા કે, જ્યારે મધરાત ટાલે ફરિસ્તો આવશે અને પૂછશે: “તમને કેાષ શિકાયત તો નથી, ઝમીનપર ચાતનારાઓ, તમારા માલિકયા?”

અને છંદુ કહી દેશે;” આસમાન પર પસનારાઓ, અમને શિકાયત રાતી હોય?”

ફરિસ્તો છંદુની લગોલગ આવીને કહ્યું: “તમારા માલિક માટે હું દુઆ કરું છું. તમે પણ દુઆમાં સામિલ થઈ જાઓ મદદી સંગાયે.”

અને છંદુ મદારા માટે દુઆમાં સામિલ થઈ જાયો. કેમકે માત્ર ફરિસ્તાની દુઆ ખુદાની આજ્ઞામાં કુશલ નથી થતી. પ્રત્યેક રાત્રે આજ્ઞા છે.]

ફરિસ્તો આવે છે અને પ્રત્યેક ઘોડાને એજ સવાસ કરે છે. માલિકની સામાન્ય ગેરવર્તણૂકનેા તો કેાષ પણ ઘોડો શિકાયત નથી કરતો. પત્ન છંદુ કેવા નેક ઘોડો છે કે જૂખા પેટ ચોદ માછલોને પ્રવાસ કર્યા પછી પણ તેને ખાવાનું કશું નથી મળ્યું અને ફરિસ્તાની સામે મદારી વિરૂધ્ધ એક સબ્દ પણ નહિ ઉચ્ચારશે; જ્તે કે તે કહી શકે છે કે તે જૂખો ઉભો છે અને તેના માલિકે તેની આંખ સામેજ ત્રણ તન્નુરી રોડી ખાધી છે.

રમઝાનને ઉંઘ આવતી ન હતી. દિવસ ભરના જનારો અને અનુભવો વિવિધરૂપ ધારણ કરીને તેની સામે ફરવા લાગ્યા. અંધારામાં છંદુનું મુખ સ્પષ્ટ નજરે પડતું ન હતું. ખાટલા પરથી ઊઠીને તે તેની પાસે ગયો. તે હમેશ મુઘન ઉભો હતો તેની થોપણી પર કાપ ફેરવતાં તે જોઈશે: “હવે ચૂક થયું જન, છંદુ ખેટા! ફરિસ્તો આવે તો એ ન કહ્યોતો કે તું જૂખો છે.”

છંદુએ થોપણી દફાવી નહિ, તે હણદણે પણ નહિ છંદુ ઉઠી રહ્યો છે એમ વિચારીને રમઝાન પાછો ખાટલા પર પડ્યો તે મુખી જવાન, જે દસ આનાથી શરૂ કરીને અલ્લા મુરિકલીથી જાર આનામાં આખો ટાંગો લાખે નવાપરા ગયો હતો. રમઝાનની આખોમાં તરવા લાગ્યો. રમઝાનને તેને જનાર્યું હતું કે તે એક ચિધુર છે, પછી તેજે મુરખી દુરદન માટે ઓઢણી ન લઈ શકવા, છંદુને ધંદના દિવસે ખરીદવા અને દારોગા વિગેની સથળી વાતો વિમતવાર કહી સંભળાવી હતી. તે મુખી જવાને હમદર્દી પ્રદર્શિત કરતાં કશું હતું: “શાય,

તમે રૂસમાં જન્મ્યા હો, કોયવાન!" એ સાંભળીને કે, રૂસમાં સધળા ટાંગા સોનિયેટ સરકારના છે, એકલા ટાંગાજ નહિ, રેલ્વે અને મોટરો પણ, ત્યારે તેને ધણા આનંદ થયો હતો. નવજવાને માથું દક્ષાવતાં કહ્યું હતું: "રૂસમાં સધળી વસ્તુઓ ભોંઠો માટે છે. સધળા મળીને પોતપોતાના હિરસાનું કામ, ખેતરમાં હોય, યા કારખાનામાં, કરે છે, સૌને ભૂખ લાગે છે, કોઈ ભૂખું નથી રહેતું. સૌને સોનિયેટની હોટસીમાંથી ખાવાનું મળે છે." અને રમઝાને વિચાર્યું, રૂસમાં ખરેખર ધણી મઝા પડતી હશે. તેની પાંપણો મીઠાવા લાગી, દિમાગના દીવા દમટમાવા લાગ્યા. તે નિદ્રાની મારમાં પડી ગયો, વહેતો ગયો.....

તેણે જ્ઞેયું તો આકાશમાંથી રોડીઓ વરસી રહી છે. તે ધણી ખુશ થયો. સદીઓ પીતી, આકાશ ઉપરથી 'મન' અને 'સદ્યા' ઉતરતું હતું. હવે આ રોડીઓ વરસી રહી છે. એ નવા ઝમનાનો 'મન' અને 'સદ્યા' છે. સધળા મરીઓ માટે, સરસ ખેરાત છે ખુદાની છે ખુદાની. હવે કાઈ ભૂખું નહિ રહેશે. તે રોડીઓ તરફ લપકયો.

તેની આંખ ઉપરથી ગાંઠ. એ તો સ્વપ્ન હતું. અસાધની લચ્ચનત હો એવા જુદા સ્વપ્ન ઉપર તે ઉડીને ઝોકો ચર્ચ ગયો.

મુળવર થોડુંક લીધું ધાસ અને દાણા લઈ આવ્યો ત્યારે ઇંદુ હજીદજીવા લાગ્યો... સર્વોદય થઈ ચૂકયો હતો. મુળવરે નજીક આવી ઈંદુના દાન પર દાણાની ગ્રાહી લટકાવી દીધી. ઇંદુ પુનઃ હજીદરથો જાણે હોતો હોય: "જ્યારે પણ કોઈ તમને 'મોટી દુદવાળો' "

કહી તમારી મઝાક ઉઝાવે છે ત્યારે ઇંદુજીવાય છે કે તેને કંડી ખાઉ, મુળવર! અને તે માણસ રમઝાનજ કેમ ન હોય... સવા મઝા છતીવળો, છ શીર ઉચો, બીમકાય રમઝાન." મુળવર બોલ્યો: "છયતો રહે, ઇંદુ! અસાદ રમઝાની ચમત"

પોતાના ખિરસામાં હાથ નાંખતાં રમઝાને મુળવરને પોતાની પાસે બોલાવ્યો. રમઝાન અત્યંત સતોષી જણાતો હતો.

એક દિવસ, બે દિવસ, પાંચ દિવસ, અત્યંત મુશ્કેલીએ રમઝાને આઠ રૂપિયા ખરે આના બેગા કર્યા હતા, ત્યાં દસ રૂપિયાનો હપ્તો ભરવાનો સમય આવી લાગ્યો. સાંછજી આવી પહોંચ્યા અને અત્રકમત્રકની વાતોની મંજિયા પસાર કર્યા પછી મૂળ દસ રૂપિયાવળી વાત ઉપર આવ્યા. પ્રથમ તો રમઝાનને યયું કે સાંછજીને કહી કે કે મહારી પાસે ફક્ત પાંચજ રૂપિયા છે જે તમને સદર્પ આપી શકું છું. બાકીના પાંચ રૂપિયા થોડાજ દિસામાં અદા કરી દઈશ; અને અમર કોઈ સંજોગોને બંધ ન કરી શક્યો તો હવે પાછીના હપ્તામાં દસના બદલે પંદર અદા કરી દઈશ.

પરંતુ તે વાત માંડે તે પૂર્વેજ સાંછજી બોલી ઉઠ્યા :

"તમારા હપ્તાઓમાં કદી ફરક પડતો નથી. રમઝાન મિયાં! તમે સમજી છે. વખતસર ફરક હપ્તો ભરપાઈ કરી દેવામાં આવે તો વધુ આસાની ભરનારનેજ રહે છે."

રમઝાને ઇંદુ તરફ જ્ઞેયું, જાણે તેનો અભિપ્રાય માંગી રહ્યો હોય. એ-ઝખાન ઇંદુની આંખોમાં રમઝાને તેની લાગણીઓ વાંચી

લેવાની વિદ્યા શીખી લીધી હતી તેની સિદ્ધાન્ત એમજ લાગતી હતી કે, ખિરસાની સધળા ચોકડ, પાંધએ પાંધ, સાંધછની સામે દમરો કરી દેરામાં આવે અને રમજાને તેમજ કહ્યું.

સાંધછએ રકમ મળી લીધી, તેમના મુખ પર અર્ચિયત જેવું દારૂ છવાઈ ગયું.

"એ કેમ આલશે, રમજાન ગિયાં? દસ રૂપિયાની કુરુરત છે, આમાં તો સ્વા રૂપિયો થોડો છે."

રમજાન નજીકે ચોંટી ઉઠ્યો :

"સવા રૂપિયો થોડો છે, પાંધએ પાંધ તો દમરો કરી દીધો સાંધછ! દરે શું નેધએ હો?"

"પરતો સવા રૂપિયો."

રમજાનને એમ લાગ્યું કે નજીકે કોઈ તેના દિમાગમાં હખિત્ર થઈને તેનું ભેદનું ફૂંદી રહ્યું છે, નજીકે તેના દિલમાં સુરાખ કરવામાં આવે છે નેધી તેનું સપથું ખૂન કાઢી લેવામાં આવે. તેણે ધડુ તરફ નેધું. તેની સિદ્ધાન્ત એમજ લાગી કે કાલ સાંજનો વાપડો કરી લેા. અને તેણે તેમજ કહ્યું.

સાંધછના મહેરા પર જિંદગીની છોર છોડી મૂક, અને તેણે કબૂતરાના પાંજરા પાસે પડેલી લીલની તંદુ નેતા બહાર નીકળી ગયા.

ધડુ હજુદમ્પી રહ્યો હતો. તેના હજુદસાટમાં તેની સમરત ખુદહરીયું તેજ ગૌજુદ હતું. તે રમજાનની તંગદતીથી વાકિફ હતો. પરંતુ, સાપદ તે દમરો એક ખુદાર કામચલાવુ દંડમાં જોડાવાની હજી સખતો હતો. રમજાનનું મરતક મુકી મુકું હતું. નજીકે સદીઓના દરવાજોની ટગડીઓએ પોતાનો સપથો એમજ તેની ગરબ પર નાંખી દીધો હોય.

જેસુની આંખે રમજાને ધડુ તરફ નેધું. ધડુએ પોતાની થોથણી રમજાનના ખભા પર મુકી દીધી. નજીકે કહેતો હોય: "સવા રૂપિયો પચ કોઈ વરતુ છે, રમજાનમિયાં? ચિંતાતર સાને થાઓ હો?" અને રમજાને મરતક ઉચું કરી ધડુની આંખોમાં તેની લાગણીઓ પાંચી લીધી: "વાર, એ સવા રૂપિયો દરે તારે જિંદગી, ધડુ બેટા!"

વળતે દિવસે રમજાન સાંજના તખેને પાંજરામાં ત્યારે તેના ખિરસામાં ફક્ત એક રૂપિયો હતો તેની લાલત એકાગ્રી થતી એક દારૂલા મુઠારી નેડી હતી, નેળી તકદીરને સાપ મૂકી ગયા હોય.

કંઝાખાંથી છોડીને ધડુને તેના થાન પર બાંધવામાં આવેલા ત્યારે તે પાંજરાને ઉઠાણી ઉઠાણીને થાનની બૂમિ સંધવા લાગ્યો. નજીકે તે માટી ખાવા તૈયાર થઈ ગયો હોય. એક પીટાલવા ગધેડાની જેમ તેનું શરીર કળતું હતું. તે હજીતો હતો કે રમજાન તેના શરીરની માનિષ કરીને તેના થાક દૂર કરી દે. પરંતુ રમજાનનો પોતાનો થાક પચ તો આજે કંઈ કેમ ન હતો તે સમજી આખે રમજાનને તાટી રહ્યો. નજીકે કહી રહ્યો હોય "તૈયાર થઈ જાઓ, રમજાનમિયાં! સાંધછ આવતાજ દરો."

રમજાને નિર્ણય કરી લીધો કે સાંધછને કાંઈ ન આપે એમજ ટાળી નાખે, તે ખાટ્યો નાંખીને બેસી ગયો. અને મુઠાર દુકો જારીને મૂકી ગયો.

ધડુ ધડો ઉદાસ હતો તેના બેસાર રહેવાના કાલ પાંધલાં-આંતરમાં બહાર નીકળતા હજીતો દના. અખતકના પુત્રને માણસ કરનાં કંઈ

ગણી વધારે જૂખ લાગે છે. બિચારો ઇંદુ તેની થોથણી પર પરસેવાના બિન્દુ પુરી નીકળ્યા. ધીમે ધીમે તેણે પોતાના પેડેને અંદર પિચકાવવા માંડ્યું. જૂખ તો વધતી જતી હતી, અને તેના આંતરડાં પણ ખાંધે રહ્યાં હતાં.

રમઝાન પણ ઉદાસ હતો. સાંઘજી લાખ બોલાવે, તે તેની સાથે બોલજેજ નહિ આવે. ચૂપ સાધી લેતી કાંઈ મુશ્કેલ થેલુંજ છે. સાંઘજીની તો મતિ મારી મધ છે. ધણુંજ પળવે છે. કાંઈ કાંઈના રૂમિયા ખાધ તો નથી જતું ને ?

તેના મગજમાં પ્રકાર પ્રકારના વિચારો ધૂમરીઓ ખાયા લાગ્યા... આજ સાંઘજી બચે એમ લાગતું નથી, જરા ટકટક કરી કે આ પછેલ્લવાનનો સરદાર કોચવાન તેમને ઠીક કરી નાંખશે. આવે તે પોતાના ઇંદુની સામે પોતાની જવાબદારીનો પરચો દેખાડશે.

અને સાંઘજી આવી લાગ્યા તેઓ શાન્ત અને નમ્ર જણાતા હતા. આવીને તે રમઝાનના ખાટલા પર બેસી ગયા. રમઝાનનો રોષ ન જાણે કેમ દબાઈ રહ્યો તેણે કોઈ બદાનું કાઢીને સાંઘજીને ટાળી નાખવાનો મનસૂબો કર્યો. પરંતુ તેના ઓષ્ટ ન હાડવા, જાણે મોળકુંડાનું વાળી આમ ખમિશ બેઠો રહેશે હમેશાં... હમેશાં.

“હપ્તાનો અર્થ તો એજ થાય છે, રમઝાન !” સાંઘજી બેટવા: “કે રકમ અદા કરવામાં આવેલી થાય.”

રમઝાને બેદિલીથી મસ્તક ધુણાવી કહ્યું: “હાં, સાંઘજી !”

“એટલે એક હપ્તાની થોડી ઘણી બાકી પણ બીજા હપ્તામાં શામિલ થવી ન જોઈએ. અને એકબી વાત તો એ છે કે એમાં વધુ કાપશે કર્જદરનેજ થાય છે.”

“હાં, સાંઘજી !” રમઝાને ઇંદુ તરફ આંખો ફેરવતાં ઉતર આવ્યો. ઇંદુ હણહણ્યો, જાણે તે પોતાના માલિક સથે કોઈ પ્રકારની નાહ-સણી પસંદ કરતો ન હોય અને એ વાતનો બળાંચો કરી રહ્યો હોય કે રમઝાને અંતે શરૂકરતો પાલવ શા માટે પકડી રાખ્યો છે. આટલી દ્રવનાથી ? કેમ નહિ છુતકારી કાઢે એ કમજબન સાંઘજીને ?

“તમારી ઇમાનદારી, તમારી દાનાઈલ્લે તમારી શરૂકરત,” સાંઘજીએ ચેતરો બદલીને કહ્યું: “એમાં તો મને કદી ફર્ક પડેલો જણાયો નથી.”

“આપ માલિક હ્યાં,” રમઝાને નરમ થઈ કહ્યું:

“પણ હપ્તો વખતસર અદા થઈ જવોજ જોઈએ રમઝાનગિયાં !” સાંઘજીએ રમઝાનના ખભા પર હાથ ટેકવતાં કહ્યું. “અને આ વાત હું મહારાજ સ્વાર્થ માટે થોડો કરી રહ્યો છું. એ બોજથી જલદી છુતકારો મેળવવા માટે બસ આજ એક રીત હોય શકે છે.”

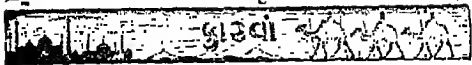
“આજ સગી તો મહારા વિરૂધ્ધ એ આરામાં હર્ષ વટિક નથી ઉચ્ચર્યો, સાંઘજી !”

“એજ તો મહારજ કહેવું છે” સાંઘજીએ તેની આંખોમાં આંખો નાખતાં કહ્યું: અને ખાટલા પરથી ઊઠીને ઉભા થઈ ગયા.

ખિરસામાથી રૂપિયો કાઢીને રમઝાને સાંઘજીની સામે દેંકી દીધો.

“અને પાવલી” સાંઘજીએ રૂપિયો ઉપડી લેતાં કહ્યું:

રમઝાને ઇંદુ બણી જતું. તે થોથણી હલાવી રહ્યો હતો, જાણે કહેતો હોય: “રૂપિયો તો તમે આપીજ બેઠા, રમઝાનમિયા ! દવે કાલે પાવલી પણ મારને સાંઘજીના માથા ઉપડું.” અને રમઝાને કાગનો વાપરો કર્યો.

કુરુવા

સાંપ્રિય જઈ ચૂક્યા હતા. રમજાનને કાઢ્યું કે તેને ચામેરથી નિગરાએ ઘેરી લીધા છે. સદીઓની દરવાજી દગલીઓમાં અતે એક રૂપિયો અદા કરવાથી 'કેટલા રૂફ' પડી શકે છે? તે ઘણાજ ઉદાસ હતો, નાણે તેનું દિલ હેરા-પાછ જશે ટમટમીને... અસ્તબ્ધતા દીવા પેડે.

ધડ પોતાના થાન પર ભૂખો જાણવડો હતો. રમજાન તેની સામે શરમિંદો થયા માંગતો ન હતો. મિજાનુ ખીજાના વિનાગ તે ખાટલા પર પડ્યો. તેણે પાસું પથુ ન બદલ્યું. પીક તો તખ્તો ખરી ગઈ હતી. કામ ખીજે સમય હતો તો તે ધડની પેડેઝ ફણફણતો, ચાકથી લોથપોથ જોવા તે પડ્યો. સૂરાની તેની ધમજ હતી, ભૂખા પેટ પર ઉંઘ ફેરતી આવે છે કાણ નાણે આજ તે ક્યાં અદસ્ત થઈ ગઈ હતી.

ફરી મુજાવર આવી પડેડો. આંકથી તે બે રોડીઓ અને અચારની ચીરી લાંબને આવ્યો હતો.

"રમજાન! એ મિયાં રમજાન!" દિલમાં મજામજિયાં અનુભવો તે બેઠો: "એ તારા માટે રોડી લાવ્યો છું તું ભૂખો શાને રહે, તારી પાસોજ મુઝ નાંઘે એક પેટથી વધુ ખાઈને. નહિ પાણી, એ મારાથી નહિ બને. આખિર હું આ મદાન કુલખનો મુજાવર છું. અને હું અલ્લાહ અને તેના કુલખથી હરું છું"

રમજાનનું મન તુર્નજ 'મન' અને 'સરવા' તરફ ફેરી ગયું. મુજાવર રોડીઓ મૂકાને ચડ્યો ગયો હતો. રમજાને વિચાર્યું: "અતે મોહલીજ આપીને મદાર અદાદે, મદારે કાઈને દરવાજે ખટખટાવવો ન પડ્યો" તેજ સમયે ધડના ફણફણાવો અવાજ રમજાનના કાને અપડ્યો. આજે ધડ કોઈરીતે રમજાનની આખરી પાવલી માટે નહીં ચુકી આવ્યો હતો. એ અર-

સામાં રમજાને 'મન' અને 'સરવા'નો એક દુકો મોંઢામાં નાંખી લીધો હતો. પથુ જટ તેણે કોળિયાને ફેરવી પર ચુંકી ફૂવાની થાળ પર ફેંકી દીધો અને બોલ્યો:

"ન્યાં લગી તારા માટે ફાણે, તારા માટે 'મન' અને 'સરવા' નજીક ન થાય, ત્યાં લગી હું કામ પથુ વરણ ખાવાનો નથી, ધડ બેઠો!"

અને રમજાને કામજાને વીંટળી એક તરફ મૂકી દીધું અને જગરદરતી પોતાની પાપણેના કમાડ જાંઘ કરવા લાગ્યો. (સંપૂર્ણ)

પુરૂષોનાં કપડાં
સાયન્ટીફીક
રીતે વેતરતાં
અને સીવાણુ
શીખવા માટે
રૂબરૂ મળેા યા
લખેા.

મુરાદ ટેલરીંગ વર્કસ
એન્ડ ઇન્સ્ટીટ્યુટ

MURAD TAILORING WORKS.

Try our Secret Good Fit for
Scientific Cut, up-to-date
Fitting & Modern style.

પ્રો. એસ. જી. મુરાદ.

મુનારવાડ મસ્જિદ પાસે રોડેર.

કબ્રની કૃયાદ

પશ્ચિમે સંધ્યા તણી રંગારશ્મિ રેલાય છે,
પુષ્પ સાથે માનવી કો' કબ્ર પાસે જાય છે,
ત્યાં ઘડી વિવાદથી એનું વદન વિદાય છે,
સૌરભે એ પુષ્પ કેરી કબ્ર-માટી ન્હાય છે;

ત્યાં અચાનક સાદ આને કબ્જું કેસ કાર પર,
“ફૂલડાં શાને ચડાવે ખાકના અંધાર પર?”

“રે, દીવાનો! આપ પોકારી મને હંતા હતા,
હાર પાસે તો મને ઉભવાય ના હેતા હતા,
પીઠ પર મુગ, બાળ દેડી પતથરા રેંતા હતા,
જોઈ મુગને શ્યામ લ્હાવો માનનો સેતા હતા;

છવનાં સીંચ્યું ન વારિ મુગ હૃદય-શુષ્કાર પર,
ફૂલડાં શાને ચડાવે ખાકના અંધાર પર?”

“મુગ ઉદર કાઠે કદી આપ્યો ન દુકડો નાનનો,
મુગ તૃપાને દાખવ્યો વિવેક ના જળપાનનો,
ગમ નહોતો તાપ ઠંડી વેહની મુગ જાનનો,
ખ્યાલ કંઈથી હોય ખાતા માન કે અપમાનનો?”

સાતનન રેડ્યું ન કો'દી મુગ નપન-જળપાર પર,
ફૂલડાં શાને ચડાવે ખાકના અંધાર પર?”

ગાન થભે કબ્રનું ત્યાં નેનથી અશ્રુ ઝરે,
ને પડી સઘં ફાતેલા એ માનવી આવે ઘરે,
સત અડધી મિંતને ગાળા, પછી એ જીચરે,
“ખાલી હાથે કોઈ, ના સુલ કારથી પાછો ફરે”

કબ્ર-માટી સ્મિત વેરે ફાતેલા પહાર પર,
ફૂલડાં હો નિત સ્વજનના ખાકના અંધાર પર.

●

“કિસ્મત”

સુખ અને સફળતા કેમ મેળવશો?

એક અમેરિકન બીઝનેસમેનના વિચારો.

૧૯૫૬ કરનાર: ઇબ્રાહીમ હાજ મહમદ મીસ્ત્રી.

સુખ અને સફળતા માટેની માણસની ઝંખના જમાના બદલી છે. ઝિન્દગીમાં સુખી થવા અને ફતેહ મેળવવાના અનેક દુરખાઓ સૂચવાયા છે, પરંતુ ઝમાનાની ઝડપી આગે-ફૂર્કી સાથે હવેન સાક્ષ્યની બદલી આવીએ દલાલ ગઈ છે અને નવી કુચીઓની તજાજ થઈ રહી છે. અમેરિકાની જનરલ મોટર્સ કોર્પોરેશનના આદ્ય પ્રેસીડન્ટ મી. આર્થર્ અર્વાઈન વિદ્વસન આપણને નવી દુનિયાનો નુરખો બતાવે છે.

મી. વિદ્વસન, ત્રણ દીકરાઓ અને ત્રણ દીકરીઓના પિતા છે. તેઓ પોતાનાં સંતાનોની કેળવણી તરફ ભારે ધ્યાન આપી રહ્યા છે. તેઓ માને છે કે, પોતાનાં બાળકો માટે ફોલોજની કેળવણી હાઈસ્કૂલમાં એટલી જંધી ઉપયોગી થઈ પડવાની નથી, જેટલી તેઓને ઘરમાં, રમતગમતનાં મેદાનમાં કે બીજા જગ્યાઓએ મેળવેલું ચેક્કસ અને સાચા સિખ્ધોત્ત-વણું શિક્ષણ થઈ પડશે પોતાનાં બાળકો હાઈસ્કૂલમાં સુખી અને સફળ થઈ શકે, તે માટે મી. વિદ્વસને છ નિયમો તૈયાર કર્યા છે. આ નિયમો એવા છે જેને અનુસરવાથી કોઈનાં પચ્ચ દીકરા-દીકરીઓ પોતાનું હવેન ફતેહમંદ અને ઉપયોગી બનાવી શકે. એ છ નિયમો આ રજા:-

(૧) સફળતા માટે મનોબળ અને ઝંખવાની સૌથી પહેલાં જરૂર છે. તમારે જે કામ કરવાનું હોય તે મક્કમતાથી કરો લાક્ષણીક

બની કામ કરવાની તમન્ના જાગે તેમાં કામો કરતાં આવાં કામો વધુ લાભદાયક નિવડે છે. તમે તમારી જાનને કાપ્પૂઆ રાખ્યા વગર બીજાઓ ઉપર વડ સલાવવાની આશા રાખશો નહિ. તમે પહેલાં તમારી ઉપરજ સત્તા ચલાવતાં શીખો.

(૨) તમે બીજાઓને જેવી રીતે સમજાવ્યા, માપવા પ્રયત્ન કરો છો, તેવીજ રીતે તમે તમારા પોતાના માટે વિચાર કરવાની શક્તિ બીજાઓ આપણામાં ધણકો સારા સારીને વખતે બીજાઓના માટે સારો મત પરાવે છે, પરંતુ મતદેરી થતાં આપણે એટલી ઉદાર નજરે તેમના માટે વિચારો કરતા નથી. આજની સોસાયટીમાં સાથે મળીને ફતેહ મેળવી શકતા હોવાથી બીજાઓના મતને માન આપવાની અને બીજાઓ તરફ શદનશિલતા બતાવવાની પહેલાં કરતાં અત્યારે વધારે અગત્ય છે. આપણને હવેનમાં પચ્ચ “રિપોર્ટસમેન”ના જેવું હજર અને જુરસો ગાખવો જોઈએ.

(૩) કોઈ પચ્ચ માણસનું ચારિત્ર તમે તેના દેખાવ પરથી દમિયાં નહી કરી શકો નહિ. તમે નહીર દસીકત મેળવો અને તે પરથી અનુમાન બાંધો.

તમારા ચારિત્રમાં દેખાતી ખામીઓ દૂર કરો. આ કામ તમને કોઈક અણગમતું લાગશે ખરું, પરંતુ તમારી જાનને ઝાળખા માટે તે જરૂરી છે. તમારા અંતરને હેતરશે નહિ.

(૪) એક આજક પલુ મોટરાંઓ પાસેથી વચન પાલનની આશા રાખે. એ વચન પાળવામાં જો વડીલો નિષ્ફળ નિવડે તો આજક નારાજ થઈ જાય છે. તે વડીલોનું માન રાખતાં અચકાય છે. વચનનું પાલન કરવું જીવનમાં જરૂરી છે. તમારાથી કાંઈ બની રોકવાનું નહિ હોય અથવા ચોક્કસ કામ કરી આપવાની તમને ખૂબી ખાતરી નહિ હોય તો કદિ કાંઈને વચન આપતા નહિ. જોગજોગ વાતો કરવી એ મનજની અચિરતા, નિર્મળતા અથવા હુમ્મણની નિશાની છે. એવા માણસો પર વિશ્વાસ મૂકતા લોકો અચકાય છે.

(૫) કામ એ આપણી જીંદગીનો રાખે-તાનો એક કમ છે. એ સુખ માટે જરૂરી છે. તમે ઉત્તમ રીતે તમારું કામ કરી ને સતોષ મેળવશો, તેથી તમે સુખ અનુભવશો. કંટાળાને કરેલું કામ સારું નહિ થાય. એવાં કામથી

તમને પોતાને પલુ સતોષ ઉપજશે નહિ. સુખની નિશાની સતોષ છે.

(૬) હિમ્મત હારશે નહિ. કેટલીકવાર એવું બને છે કે, આપણને કેટલીક આજતોમાં આપણી શોજનાઓ બરોબર પાર પડતી લાગતી નથી. તમારે એ શોજનાઓ પાર પાડવા માટે તમારી કેશીપો આણુ રાખવી જોઈએ. તમે ફતેહ મેળવવા માગતા હો તો હાર નહિ ખાવાનો નિશ્ચય કરો. નિશ્ચયબળથી તમે આજત વધી શકશો. હિમ્મત હારવાથી મુશ્કેલ કામો પાર પડતાં નથી. હિમ્મતવાનજ દુનિયામાં યુસીજનોનો મુકાબલો કરી જીંદગીના જંગમાં જીત મેળવી શકે છે.

તમારે જીંદગીમાં સુખ અને સફળતા પ્રાપ્ત કરવાં હોય તો આ નિયમોને અનુસરવાનું રહે ચૂકતા.

—૦—

હાસ્યરસના જાણીતા લેખક

“ખેડાર” કૃત પુસ્તકો

૧. જુની આંખે નવા તમાશા કી. રૂ. ૧૫	૨. કલમ આણુક કી. રૂ. ૧૫
૩. અક્કલના ઇન્તરદાર કી. રૂ. ૧૫	૪. હું રાજા હોઉં તો કી. રૂ. ૨૦
૫. રમતા રામ કી. રૂ. ૨૦	૬. સનમની શોધમાં કી. રૂ. ૨૫

૭. અક્કલના ખાં (છપાય છે.)

ટ. ખ. જુડું.

ધી રાંદેર સ્ટોર્સ : ટાવર રોડ, : સુરત.

કેવો; ઘોર અન્યાય !

કેવો; ઘોર અન્યાય !

દાતા ! કેવો; ઘોર અન્યાય !

વિધા, કુલે લક્ષ્મી ઉબર; નિહનું માન ગુમાવે,
વિહાનોને કરે જઈ માછરી; અનધક પુકમ મલાવે.

કેવો; ઘોર અન્યાય !

દાતા ! કેવો; ઘોર અન્યાય !

સુંદર બાળા દેહને વેચે, દોષિન તે લેખાય,
પણિત વેચે આત્મ છતાં પણ, ગાત્રી તે કહેવાય.

કેવો; ઘોર અન્યાય !

દાતા ! કેવો; ઘોર અન્યાય !

કવિઓ કેરી વિચાર ગ્રેણી, મુકાવે આગનું માન,
ગાએ એ, અગાત્રી નરેશના; રાત-દિવસ ગુણગાન.

કેવો; ઘોર અન્યાય !

દાતા ! કેવો; ઘોર અન્યાય !

કંઈક એવા, જન્મે સુખીયા; સુખમાં પિદરતા જાય,
દુઃખીયા એવા જન્મે; જન્મના દુઃખથી આસ રૂંધાય.

કેવો; ઘોર અન્યાય !

દાતા ! કેવો; ઘોર અન્યાય !

અનુભવી નિજ અમળા જોએ; રોગ દખાતા જાય,
ધર્મને ઘેર ધાડ; અધર્મ, ધી ને કેળાં ખાય

કેવો; ઘોર અન્યાય !

દાતા ! કેવો; ઘોર અન્યાય !

આ દુન્યાના, પાપ નગરમાં; દરેક કટ ઉઠાવે,
ને એવા એ, પાંપ નગરનો; વિદાતા તુજને બતાવે !

કેવો; ઘોર અન્યાય !

દાતા ! કેવો; ઘોર અન્યાય !

“મસ્ત-દુખી” સારોદી

વિદાય:—

વિશ્વના વિવાદમય વદન પર સંધ્યાની રથમ અલક લટો વિખરતી વ્ધ છે, જેની પાળ સૂઈ છુપાઈ ગયો છે. શાન્ત સંસાર પર સંધ્યા પોતાની શાન્તિમય પાંખો પ્રસરાવી બેઠી છે.

મારા પ્રસ્થાનનો સમય આવી લાગ્યો છે! માત, હવે મને વિદાય દે! તારી ચિત્ર-શાળામાં મહેં ધણુંજ અનિષ્ટ કયું છે. કેટલીયે રંગ ખાલીયો ફેડી નાંખી છે! અને કેટલાંય ચિત્ર ખગાડી નાંખ્યાં છે!

આજ મહારી આત્મ-શ્વાધા ત્હમ્હારી કૃતજ્ઞતાના બોજથી દબાઈને કુદરાઈ મઈ છે, માત અપરાધોને ક્ષમા કર! માતા હવે મને વિદાય દે!

દયા:—

કેટલો દયા પ્રેરક શબ્દ શું માનવી દયા પાત્ર છે...? શું માનવી જીવનમાં દયા સંશોધે છે? કેમ કહી શકાય—

ત્યારે તે શું ધ્રુવે છે નિજ જીવનમાં? માનવી તો અભિક્ષાથી છે—જર અને નોડકમીનો તેને નોંધ્યે છે સત્તા અને સિદ્ધો, પરંતુ એ દયા યાચવાથી મેળવી શકાય એ અસંભવિત છે. અતિમ-અરે:—

રજનીના પ્રથમ પ્રદરમાં શા માટે ન આવ્યા, પ્રાણેશ? ત્યારે યૌવનની ખાલી પ્રતિજ્ઞાની મદિરાથી છટોછટા ભરી હતી...!

અમૂલ્ય થઈયો અધારામાં ચિતાવી, હવે આવ્યા...! ત્યારે નિદ્રાની ભારી પદ્મો પર કેવળ મૃત્યુની રાગણી રમી રહી છે
સંધ્યાના રંગ:—

વરસી ગયેલ દિવસોના વાદળ મરી જંદગીમાં ઘેરાઈ આવે છે, પરંતુ વર્ષા વરસાવવાને કે તૌફાન મચાવવાને નહીં. પરંતુ મહારી નમતી રહાંજના આકાશને અવનવા રંગોથી રંગવા.

તક્રાવત:—

બધાં સુધી હૃદય-વિષ્ણુ પર તમારાં રચેલાં ગીત ગાતો રહ્યો—મને નવ-રચુર્તિ અવધુર્નિષ અખંડ શાંતિનો આભાસ થતો રહ્યો. પરંતુ—જીવનની દળતી રહાંજે હું મારા સ્વરચિત ગીત હિઆરવા લાગ્યો—તો જ્ઞાન યયું કે આંગળીએ કેપનહિન છે. ને સંગિત-રાશી નિહિત.

કે.ખગ.દા નૂર અલુબાદ

એ યાદગાર મુલાકાત

: અનુવાદક :

હારિભ દીભાલ

[ટ.કટર ઇકબાલ સાથે અલમદ નદીમ કાસમી સાદગ મળેલા, તેવું વર્ણન તેમણે
એક લેખ દ્વારા રજૂ કરેલું છે. તેવું આ ગુજરાતી રૂપાંતર છે. અનુવાદક]

ત્રિંદગીમાં એકવાર-માત્ર એકવાર-દુઃ
‘ઇકબાલ’થી મળ્યો છું પરંતુ છવનું સુખી
એના પર ચર્ચા કરતો રહીશ કે એકવાર તો
મેં એ મહાન દરવીશનાં ધરાધને દર્શન કર્યો,
છવનમાં એકવાર તો મેં એ મહાન ચિંતકના
મુખેથી સત્તાં મેલી ગીત્યાં.

તે કાગ્યશાળી દિવસ તા. ૨૮મી જુન
૧૯૩૭નો હતો. દુઃ “ઇન્ડિયાન” ઑફિસમાં
ફિયા ‘સાલિક’ સાદગને મળવા પહોંચ્યો
દનો. ‘સલિક’ સાદગ તે વેળા મ્હારાં કાગ્યો
તપાસી રહ્યા હતા. અલ્દીનદીની વાતો ચાલી.
એકબામાં મીઠાના ‘હસરત’ કાઠિયારી સાદગ

પધાર્યા. વાન વાતમાં નહીં થયું કે આનો
બેએક કલાક ‘ઇકબાલ’ સાદગ સાથે વિનાયવા.

“ટીકટર સાદગથી કદી મળ્યા હો ‘નદીમ’
સાલિક સાહેબે પૂછ્યું, મેં જવાબ વાજ્યો.
‘હા ના’

“તો આગે-આગે સંયેન ખસીએ.”
આંધળો માંગે એ આંખો ડોકટર સાહેબને ત્યાં
એકલા જવાની દિંમત આપજીમાં હતી
નહિ ‘જાવીદનામા’ જેવી અગ્રીકિક દૃતિના
કર્તા સાથે જતાં દુઃ કંપનો. ભય રહેતો કે
કંઈ જાન બૂરી જવાપ તો? મને સંપરતની

જરૂર દત્તી ખુશની મહેરબાનીથી તે સારથીનાથી
મળી આવશે.

‘સલિહ’ સાદગ અને દુ: ‘દસરત’ સાદ-
બના નિવાસે પહોંચ્યા. દશ ‘દસરત’ સહેજને
કર્મ પૂરીએ તે પહેલાં તો ‘અખતર સોસાની’
સાદગ ટાંગામાં બેસી જતા દેખાયા. અખતરે
જોષ તેમણે ટાંગો રોડી લીધા અંધે ત્રણે
જણ જલદીથી ટાંગા પર ચડી બેસા. જલદી
મંજિલ આવનાં લગીમાં તો ટાંગામાં ફેટીએ
મળ્યાં ચાલી મઠ્ઠી જલદી મંજિલ પાસે પહોંચ્યાં
હરથી ડાઁ છકામંધને જોષ ‘અખતર’ સાદગે
હજુ- ‘ઉંહ ! ડાઁકર સાદગ અદુર દુખમાં પડી
મળા છે. ”

નખર સાદગને ત્યાં જરૂરી કામ લેવાથી
‘અખતર’ સાદગ તો ચાલ્યા મળા, અને અંધે
‘જલદી મંજિલ’ ખાતે વળ્યા. અંધવાના ઉપરના
બાગમાં વરંડાની પૂર્વે “ જોડિયાનેઃ એ
મદાન ચિંતક ” એક નાનકડા નકીયા પર
પાનાની વજમ્પી ફાળી ફેંકી સત આઠ
મુદરથી સઘે જાનચીનમાં મરચણ દત્તેદ અમારા
જતાથી ત્યાં બેઠેલા સાદગે રજા માગી નિવાસ
લેવા.

અંજુમને હિમાયને હાંપામના એક
જોડાપ્રકાર. ડાઁકર સાદગને હરથી જોએલા
પરજુ અંધે અતિ નજીબી જોઈને અને યથું
કે દુઃ કષ્ટે દર્દીથી પાગલ ન જવી જાડે.

ડાઁકર સાદગે હીમા રંગના વામ પહેરેલા
દત્ત દમાગની ફરીએ બનાવટ કષ્ટો સિવ વ
આટલા પર નેકો બેઠેલ આંધે હરમાનું
“ અંધાએ ‘સલિહ’ સાદગ, હરીએ દસગ

સાદગ ત્યાં દાઝ દપ ? ” અને એ બંને
સાહેબોની લાચ મેળવ્યા બાદ રહાડી તરફ વાળા.

“ અદમદ નદીમ કાસમી ” ‘સલિહ’
સાદગે રહાડી જોગખ આવનાં હતું.

ડાઁકર સાદગે મોં મસકાડી લાચ લંગ વધે.
અને પૂછ્યું “ મજામાં તો હોતો ? ”

મેં અટકી અટકીને જવાબ વાળ્યો-
“ આપની દુખા છે ” આ વેળા મને લાગતું
હતું કે જગતમાં મુજ સમો નરીજર મોજ
હતો ? કોપણ મદાન બકિતથી પોલ વગેળી
મુશાહનમાં દરેક હાલનને પાનું કરીને આવાજ
બાવો ઉડા દશે.

ડાઁકર સાદગ ધીમે ધીમે દુહો બેઠો
રજા દત્ત, ધોડીવાર પડી રંગાપુ” કે “ રંગ,
‘દસરત’ સાદગ, ” “ મનાએવાન ” (રીકા
કોલમ) ના શા દાઝ છે ? ” દસગ સાદગ જોર
પર છે, મોડા રિવસ ધયા કે આપના દુહાની
ખુની (રંગમાન) ઉપર પણ એ કાલમ બરી
કાદમાં દત્ત, અંધે તે જોયા હેતેન લાગું
નથી. ”

ડાઁકર સાદગ- (દસગ દત્ત) “ ડાઁકરો
વંચસાથી રોકે છે; હરી હરી રોડી પરી કો
કંઈ વંચસી સંજળા લડ મું. અને વંચસી
નથી. ”

દસગ- “ રમુડ કાલમ તો આઝાદ પરીગો
મોરે વશ કરી દેઈ છે. ”

ડાઁકર સાદગ- “ આપને તો માદ દો
સલિહ, ફેરીમોની તે ઉઝળીવા દિરંગો, મનના
જાર જાર વાળ્યા સુધી મજલિસો જામની ”

સલિહ- “ જીવનની પુંડ સમા એ રિવનો
જુલાય ખાત ? ”

વાતનો વિષય પલટા પર પલટા ખતો
 ઝંકર અલીખાનને ઘસડી શાઓ. ડૉક્ટર સાદગ-
 "મૌલાનાની ખુદાદાદ લાયકાત વિષે એ મત નથી
 પરંતુ કાશ! તેઓ કેાઈ નક્કર કામો તરફ
 દબા હોત. મુસલમાનો માટે મૌલાનાએ જે
 કાંઈ કર્યું છે તે બસ નથી તેઓ ધારે તે
 ધણું ધણું કરી શકે તેમ છે રા કરી
 શક્યા હોત."

સાલિક-“અમીદારમાં” તો હવે નાલિક-
 ઓ શરૂ થવાની છે. મૌલાના ચોક્કસ દિવસો
 ઉપર મલ્યા હતા ત્યારે કહેતા હતા કે હિંદુ-
 રાત્રાનમાં મૌલિક વાર્તાઓ બહુ અમાલમાં
 લખાય છે તેથી શરૂ શરૂમાં વિદેશી રેટોરીઓના
 અનુવાદ પ્રગટ કરીશું. મેં હજુ હવે કે વિદેશી
 વાર્તાઓમાં લખું વાતાવરણ એટલું તો ભરેલું
 હોય છે કે અહીંના વાંચકો એનાથી કંટાળે છે.
 દૈનિક પેપરમાં આવી વાર્તાઓ જગ્યા રોકે તો
 વાંચકો પર બેભાનરૂપ થઈ પડે.”

ડૉક્ટર સાદગ-(સ્મિત વેરતા) “મૌલાનાએ
 પોતાની પસંદગી ‘ઇશુમા’ના ‘કાઉન્ટ ઓફ
 મોન્ટીક્રીસ્ટો’ પર ન ઉતારી? એ પણ એક
 વાર્તાજ છેને?”

આ સાંભળી સૌ ખડખડાદ હસી પડ્યા.
 ડૉક્ટર સાદગે વાતને ચલુ રાખતાં ફરમાવ્યું
 કે, “સારી વાર્તાઓને હવે આવકારે છું.
 સાહિત્યમાં વાર્તાએ પોતાનું ચોક્કસ સ્થાન
 ક્યારનુંએ નક્કી કરાવી લીધું છે. આપણે પણ
 શા માટે તે તરફ મોં મચકોડીએ? પરંતુ એવી
 વાર્તાઓ શા માટે ન લખવી જે વાર્તાની વાર્તા
 અને સમકનો સમક હોય? ઇસ્લામના કર્મ
 વીરો એવાં એવાં કારનામાં કરી ગયા છે કે
 જેનું વર્ણન માત્ર અત્યુત્તમ અને સાચી વાર્તાથી

ચઢે તેમ છે. મહારી તો લાંબા કાળથી એ
 ઇચ્છા રહી છે કે કોઈ હિંમતવાન લેખકને
 કહું કે એવા વર્ણનોની કારમાળા શરૂ કરે.
 એવી અંચમાળા મુસલમાનો માટે બેહદ લાભ-
 દાયી નીવડશે. એના માટે લેખન-સાહિત્ય માંગો
 તેટલું મળી આવે તેમ છે, એક એક પુસ્તક
 સો યા દોઢસો પાનાનું હોય તો બસ. એ
 કારમાળા કંઈક આવા નામોથી શરૂ કરાય,
 ‘ઇસ્લામી સતોની લેખમાળા,’ ‘ઇસ્લામી વીરોની
 લેખમાળા,’ એના પછી ઇસ્લામી ચોધાઓ
 કવિઓ, ઇતિહાસકારો વગેરેની લેખમાળા. લાઇ
 મુસીબત તો એ છે કે આપણા લેખકો એ તરફ
 લક્ષ્ય દેવાતાજ નથી. આજકાલના મુસલમાનોને
 જ્યા પછી, અગાઉના સુરિલમો મારના તેમના
 વિચારોમાંથી માનવું તત્વ લોપાઈ ગયું છે.
 એમ લાગે છે.

સાલિક-“પતનની પરાકાષ્ટા; મહાન ઉન્નત
 પ્રજાનું કેટલું અધમ પતન!”

ડૉક્ટર સાદગ-“હાં. થોડા દિવસ થયા
 હશે કે એક ઉતાવળીઆ તંત્રીએ લખી માર્યું
 હતું કે ‘જો મોંઘીશ અને નેહરૂ મુસલમાન
 થઈ જાય તો હિંદ તરત આઝાદ થાય!’” હું
 કહું છું કે આ ગુલામ-આબાદમાં નવ કરોડ
 મુસલમાનો વસે છે. તેમાં એ ઔર ગુલામો
 ઉમેરવાથી શું ફેર પડી જવાનો હતો?” આમ
 કહીને ડૉક્ટર સાદગ હસ્યા. એ હસવું કેટલું
 કટાક્ષમય, કેટલું અર્થસચક હતું.

એના પછી મિસરના પ્રવાસમાં ડૉક્ટર
 સાદગ સાથે એક કાદિયાની હતો એ વાત
 નીકળી. ડૉક્ટર સાદગ કહેવા લાગ્યા કે મિસરના
 લોકોને જ્યારે એ વાતની બાજુ થઈ તો કાગલો
 અને પેપરોદ્વારા તેઓ મારી પાસે એનો

ખુમાસો માંગવા લાગ્યા જે મેં અંખીજ દીધો હતો.

પુરા ત્રણ કલાક અમે ઇકનાત સાથે ગળ્યા અને પછી રજા લઈ વિપુરા પડ્યા.

આહ! કેવું મહાન વ્યક્તિત્વ હતું અક્ષિમા 'ઇકનાલ'નું! કેટલા ઉચ્ચ સ્થાનનો અધિકારી હતો એ મહાકવિ! જ્યારે ડૉક્ટર સાદમે મુશ્કાત માટે લાય લાંબાળ્યો અને કંપને હથે મે તે હાથથી હાથ મેળવ્યો તો મને એમ લાગ્યું કે જગતની દૈશત મારા અર્થો નીચે છે.

મારા હાથમાં પવિત્ર ખજાનાની ચાવ આ પકાઈ ગઈ છે.

જાડીવાળો પેલંગ,—સાદા તકીઆ પર કોણી રેકવી બેડેલા 'ઇકનાલ' પ્રલાવિત કપાળ ભુરા ભુરા વાળ, ઉકું ઉકું ચિતારતી આંખો, મૂંઝે સફેદ છાતં પીળો પડેમો રેડ, મલકાતું મોં; એ ચિત્ર મહારા રમરણપટ પર હજુએ જેમનું તેજ છે. અને છવીરા ત્યાં લગી તોજ તાજું રહેશે.

(કોટરના દુરતાલિખિત 'શહબાઝ'માંથી)

ભૂલ સુધાર

ગયા અંકમાં મી. એચ. ઇ વલીઆલીનો લેખ 'નાશમાંથી નવસર્જન' પ્રગટ થયો છે. તે લેખ અનુવાદિત નથી પણ મૌલિક છે. માટે ભૂલ સુધારીને વાંચવું.

તત્રી

ગ્રાહકોને !

અમામ માનયતા ગ્રાહકોને બાધી પિનિતિ કરીએ છીએ કે આવના અંકથી ધણુખરા ગ્રાહકોનું નહું વરસ રાફ થાય છે તો જે સાદ્યોને ગ્રાહક તરિકે રહેવાની ઇચ્છા ન હોય, તેમણે એક કાડ લખી અનને જણાવી રેખું કે જેથી અમે વી પી કરવાના ખર્ચ અને તકલીથી બચી બધાં મેનેજર

ખજમે ઇકનાલ, કોટરના

બીજાં વર્ષના પ્રગટ થયેલાં પુસ્તકો

મુહમ્મદી દર્પણ મૂલ્ય ૦-૧૨-૦ (ચારેજ ૦-૨-૦ વધુ)

ઈબ્ને સિરાજ „ ૦-૬-૦ (ચારેજ ૦-૧-૦ વધુ)

—: તૈયાર થતાં પુસ્તકો :—

ઇકનાલ.....સીંદતી. માટીના ઘડા.....ફૂધ માતરી,

સ્ટોકીસ્ટ:—પી રાંદેર સ્ટોર્સ ટાવરડોડ, મુરત.

શાદી ગમી ના વખત પર કંઈ શૈલ ને ફેરાન ઉપર,
 વર્થ એમજ વેડાએ કૌમનું લાખોનું બર,
 આંહો હો બચસ બચકર આવના બાવીથી મર,
 તો ઉતારી લો દરેક બધું જીવનમા કરકસર,
 મુજ શ્રમજીવી ભાઈઓને એજ હું બતલાવું છું,
 કરકસર દર ખર્ચમાં કરવાને હું સમજાવું છું.

બુખમરો છે મધ વધતો જ્યમ વધે એકર છે,
 ત્યમ છતાંએ શાંત આંખે કૌમના ગરદાર છે,
 આ સમય એ કૌમ નૌકા ના તે તારબુદાર છે,
 કૌમના લાવીના બસ તેઓજ જોખમદાર છે,
 આજ મુશ્કિલમાં પડેલાને છુડાવા જોઈએ,
 કૌમ ખાતર તો ખમનાઓ હુડાવા જોઈએ.

આશ છે તુલથી કૃપાળુ કર અમારા પર કૃપા,
 અમ પાપીઓના પાપની હું તુલથી માંડુ છું ક્ષમા,
 નિન નરી છે આશ્વતો, ને નિત નવી છે આપદ,
 દર કરનું અમ શિરેથી આજ આ કળી ધરા,
 માયના "મજદૂમ" જીતી આ લે સ્વીકારી આજ તું,
 ગાખીએ અમ કૌમ ફેરી એ ખુદાયા લાજ તું.

હાસિમઅલી એ. નૂનની 'રફતાર' મહંમ
 'કરવાં'ના વાંચકો બાવનમરવાળા ભાઈ 'રફતાર'થી
 અપરિચિત નહિજ હોય ? એ એક ઉમતા અને
 આશારપદ કવિ ઉપરાંત સારા લેખક હતા.
 'જ્યોત'ના નામે સામાજિક લેખો ઉપરાંત 'મન્સર'
 ના નામે મજદૂમી લેખો પણ લખતા હતા.
 એમના જન્મ તરશીત ચવાથી શુજરાતે 'ફાની'ના
 રંગને એક આશારપદ કવિ અને લેખક
 ગુમાવ્યો છે. અમે દિલ્લીની પૂર્વે આ નેધ
 લઈએ છીએ. સાથે હુઆ શુમરીએ છીએ કે
 ખુદા મહંમને મરીકે રહમત કરે અને તેમના
 ભરો તથા સગાં સજમીઓને સજે-નખીજ
 આતા કરે ! આમીન.

માસ ઑગસ્ટ ૧૯૪૨

પુસ્તક ૩ વું

તંત્રી: "વહશી" મંદેરી.

અંક ૧૨

અનુક્રમણિકા.

વિષય સંચિ.	લેખકનું નામ	પૃષ્ઠ
નિકાપતે રંગ્યન (ઉર્દૂ કાવ્ય)	"હિસત"	૧૭૩
ઈસ્લામી શિક્ષણ (કુઆન)	મૌં અ. રહીમ સાં	૧૭૭
" " (હદીસ)	" " " "	૧૭૮
આવાઝકી દુનિયા	"એકાર"	૧૭૯
ફતવા	મૌં અ. અશરફ સાં	૧૮૦
પોદ	રા. વલ્લુમગેરા	૧૮૧
સ્વીકાર અને સમાસિયના	" "	૧૮૨
તકદીર (નવલિકા)	"અમીન" (મુ'અઘ)	૧૮૪
કાસમ (નવલિકા)	"આઝાર" (અમસરા)	૧૮૬
ગોનપાં ધરલામનો પ્રથમ ફૂત	"મુસ્તાફાબાદી"	૧૮૮
સિદ્દિના સન્માર્ગ	"શકિલ"	૧૮૯
આધુનિક શિક્ષણ પામીને	"તાલ"	૧૯૦
અરમાઉલ હુરના	શિકાઈ-સાબેરી	૧૯૧
દામાવાળા (નવલિકા)	"સીરતી"	૧૯૨
કથની ફર્કા (કાવ્ય)	"કિરમત"	૧૯૩
સુખ અને સફળતા કેમ મેળવશે ?	"મીસ્વી"	૧૯૪
કેવો ધોર અન્યાય (કાવ્ય)	"મસ્ત-હબીબ"	૧૯૫
બાવના	"નર અદમદ"	૧૯૬
એ ચાહંગાર મુસાકાત	"ટીમોલ"	૧૯૭
"રાખી લે અમ કૌમ..." (કાવ્ય)	"મજલૂમ"	૧૯૮

વાર્ષિક લેવાજમ:—હિન્દ અને સીરિયન રૂ. ૪, જર્મી રૂ. ૫, પારસી રૂ. ૨

કુટુંબ નકલ ધોંચ આના

"કાંરયાં" દર અંગ્રેજ મલીનાની તારીખ પંદરમીએ પ્રગટ થયેલ તેજ દીવસે પોતે કરવામાં આવે છે. રેપર ઉપર આદેશ નંબર દમેશા લખવામાં આવે છે. પત્રવ્યવહાર વેળા તે લખના મુકામો નહીં. અંક નહીં મળવાની શરિયા દિંદના આદેશો તા. ૨૫મી મુધીમાં કરવી.

Printed by: Maganlal Mangaldas Patel, at The 'Gangotri' Printing.

Kanpith, Khar J Bazar, Surat.

Published by: Azam Ahmed Esmail 'Vahshi' for Vahshi Sahitya

Tower Road, Surat.